Közigazgatási szakvizsga · aktuális részek

Csak a kiválasztott 2026-os kidolgozott tételek és a szeptemberi frissítési anyagok. Az áthúzott korábbi részek kimaradtak. A forrásfájlok változatlanok.

Tájékoztató az I. modul változásairól – központi állami szervek

A központi állami szervek rendszere · Hatályosító tájékoztató

A dokumentum az I. modul tankönyv 2026. szeptemberi változásait foglalja össze, vizsgafelkészüléshez használható kiegészítésként.

Frissítési anyag: az áthúzott korábbi szövegrészek kimaradtak; a megmaradt szöveg a közölt frissítés része.

Frissítési PDF · eredeti oldal 1

Cím és kiadványadatok

TÁJÉKOZTATÓ

a közigazgatási szakvizsga

Általános közigazgatási ismeretek

I. modul:

A központi állami szervek rendszere

című tananyagát érintő változásokról

Budapest, 2026. szeptember 2.

Frissítési PDF · eredeti oldal 2

Bevezető a hatályosításról és használatról

Nemzeti Közszolgálati Egyetem

Közigazgatási Továbbképzési Intézet

Frissítési PDF · eredeti oldal 3

Az Alaptörvény módosításai

Frissítési PDF · eredeti oldal 4

Bizottságok rendszere

1 Az alkotmányozó célja szerint a megbízatás időbeli korlátozása alkalmas arra is, hogy mérsékelje a hosszú idő alatt kialakuló, megmerevedő politikai struktúrák fennmaradását.

Frissítési PDF · eredeti oldal 5

Köztársasági elnök megbízatása

Frissítési PDF · eredeti oldal 6

Kormány létrejötte és miniszterelnöki mandátumkorlát

A miniszterelnök megbízatásának megszűnésével a Kormány megbízatása
megszűnik. A miniszterelnök megbízatása megszűnik:

•
az újonnan megválasztott Országgyűlés megalakulásával;
•
ha az Országgyűlés a miniszterelnökkel szemben bizalmatlanságát fejezi ki, és új miniszterelnököt választ;
•
ha az Országgyűlés a miniszterelnök által kezdeményezett bizalmi szavazáson a miniszterelnökkel szemben bizalmatlanságát fejezi ki;
•
lemondásával;
•
halálával;
•
összeférhetetlenség kimondásával;
•
ha a megválasztásához szükséges feltételek már nem állnak fenn;
•
ha a miniszterelnöki megbízatást összesen legalább nyolc évig betöltötte.

Indokolás: az Alaptörvény 16. módosítása.

2.4.4. A Kormány tagjai és a Kormány szervezete
99. oldal 7. bekezdés az alábbiak szerint módosul:

Frissítési PDF · eredeti oldal 7

Alkotmánybíróság szerepe és elnöke

•
összehangolja az Alkotmánybíróság tevékenységét, közreműködik az egységes joggyakorlat biztosításában,
•
összehívja és vezeti az Alkotmánybíróság teljes ülését,
•
meghatározza a teljes ülés ülésezési rendjét, napirendjét,
•
meghatározza az Alkotmánybíróság által elbírálandó ügyek napirendre tűzésének ütemezését, ideértve az ügyek tárgyalási határnapjának kitűzését,
•
kijelöli az előadó alkotmánybírót,
•
javaslatot tesz a tanácsok összetételére, a tanácsvezető alkotmánybírókra, ideiglenes tanács alakítására,
•
képviseli az Alkotmánybíróságot az Országgyűlés és más szervek, valamint a nyilvánosság előtt,
•
irányítja az Alkotmánybíróság Hivatalát,
•
javaslatot tesz a teljes ülésnek a főtitkár személyére, kinevezi és felmenti a gazdasági vezetőt,

Frissítési PDF · eredeti oldal 8

Alkotmánybírák jogállása

Frissítési PDF · eredeti oldal 9

Bíróságok központi igazgatása

Az alapvető jogok biztosának hatásköre kiterjed:

- a közigazgatási szervekre;
- a közigazgatási jogkörben eljáró egyéb szervekre;
- a Magyar Honvédségre;
- a rendvédelmi szervekre és a polgári titkosszolgálatra;
- a nyomozó hatóságokra, beleértve az ügyészségi nyomozást végző ügyészségi szervet is;
- a Nemzeti Vagyonvisszaszerzési és Vagyonvédelmi Hivatalra;
- a helyi önkormányzatokra és a nemzetiségi önkormányzatokra;
- a kötelező tagság alapján működő köztestületekre;
- a közjegyzőkre;
- az önálló bírósági végrehajtóra;
- a közszolgáltatást végző szervre.

Nem terjed ki azonban hatásköre az Országgyűlésre, a köztársasági elnökre, az Alkotmánybíróságra, az Állami Számvevőszékre, a bíróságokra, az ügyészségekre, – kivéve az ügyészségi nyomozást végző ügyészségi szervezetet –, a Nemzeti Vagyonvisszaszerzési és Vagyonvédelmi Hivatal vádképviseleti tevékenységére, valamint a választási szerv tevékenységére.

Indoklás: kiegészítés az Alaptörvény 17. módosításával beiktatott 42. cikk és az NVVH-ról szóló új törvény alapján.

Frissítési PDF · eredeti oldal 10

Közpénzek, költségvetési szabályok

Az Alaptörvény előírja, hogy a központi költségvetés végrehajtása során nem vehető fel olyan kölcsön és nem vállalható olyan pénzügyi kötelezettség, amely azt eredményezné, hogy az államadósság meghaladja a teljes hazai össztermék felét. Nem vehető fel olyan kölcsön és nem vállalható olyan pénzügyi kötelezettség sem, amelynek következtében az államadósság a teljes hazai össztermékhez viszonyított aránya a megelőző évben fennállóhoz képest növekedne.

Az Alaptörvény arról is szól, hogy mindaddig, amíg az államadósság a bruttó hazai termék felét meghaladja, ha az államot terhelő olyan mértékű közvetlen kiadás keletkezik, amelynek teljesítésére a központi költségvetésről szóló törvényben megállapított, a Kormány irányítása alá tartozó fejezetekben rendelkezésre álló előirányzatok nem elegendők, a Kormány jogosult külön intézkedések megtételére, vagy javaslatot tehet az ilyen kiadások teljesítéséhez szükséges fizetési kötelezettség törvényben történő megállapítására.

Indokolás: az Alaptörvény 17. módosítása.

2.10.3. Kifizetés és támogatás közpénzből
136. oldalon az alcímhez tartozó bekezdés az alábbiak szerint módosul:

Az Alaptörvény a költségvetési

Frissítési PDF · eredeti oldal 11

Pénzügyi irányító és ellenőrző intézmények, Költségvetési Tanács

Frissítési PDF · eredeti oldal 12

Különleges jogrend szabályai

Frissítési PDF · eredeti oldal 13

o
Egészségügyi Minisztérium
o
Igazságügyi Minisztérium
o
Oktatási és Gyermekügyi Minisztérium
o
Pénzügyminisztérium
o
Agrár- és Élelmiszergazdaságért Felelős Minisztérium
o
Belügyminisztérium
o
Élő Környezetért Felelős Minisztérium
o
Gazdasági és Energetikai Minisztérium
o
Honvédelmi Minisztérium
o
Közlekedési és Beruházási Minisztérium
o
Külügyminisztérium
o
Miniszterelnökség
o
Szociális és Családügyi Minisztérium
o
Társadalmi Kapcsolatokért és Kultúráért Felelős Minisztérium
o
Tudományos és Technológiai Minisztérium
o
Vidék- és Településfejlesztési Minisztérium
• kormányzati főhivatalok
o Központi Statisztikai Hiv.
o Szellemi Tulajdon
Nemzeti Hivatala
• központi hivatalok

Indokolás: 2026. évi XXIV. törvény és 2026. évi XIII. törvény.

4.2.2.7. A miniszterelnök politikai igazgatója
155. oldalon az alcímhez tartozó bekezdés az alábbiak szerint módosul:

A miniszterelnök politikai igazgatója általános politikai, külpolitikai és közpolitikai, valamint
társadalom-,
gazdaság-
és
egyéb
szakpolitikai
kérdésekben
tanácsával,
illetve
véleményével segíti a miniszterelnök és a Kormány tevékenységét és döntéseinek előkészítését. A miniszterelnök politikai igazgatójának részletes feladat- és hatáskörét a Kormány eredeti jogalkotói hatáskörben kiadott rendeletben állapítja meg.

Jelenleg
e pozíciót a Kormány tagjainak feladat- és hatásköreiről szóló rendelet nem nevesíti.

Indokolás: 90/2026. (V. 13.) Korm. rendelet.

Frissítési PDF · eredeti oldal 14

Minisztériumok rendszere

Frissítési PDF · eredeti oldal 15

•
Tudományos és Technológiai Minisztérium,
•
Vidék- és Településfejlesztési Minisztérium.

Indokolás: 2026. évi XIII. törvény.

4.2.3. A minisztériumok
156. oldalon a felsorolás utáni 2. és 3. bekezdéshez tartozó lábjegyzet az alábbiak szerint módosul:

Az egyes miniszterek közötti munkamegosztás azt eredményezi, hogy minden miniszternek jogszabályban meghatározott feladat- és hatásköre van, amelyben önállóan dönt, és döntéséért viseli a felelősséget a Kormány általános politikájának keretei között. Ezt nevezzük reszort elvnek, amely érvényesülésének feltétele, hogy magában az

államigazgatásban is érvényesüljön a feladatok szakmai alapú megosztása. A szakmai munkamegosztás igazgatási ágazatokat eredményez. Hagyományosan egy minisztérium egy adott igazgatási ágazat legfelsőbb szintű, irányító szerve.

Minden miniszter feladat- és hatáskörét jogszabályok rögzítik. A miniszterek feladat- és hatáskörét meghatározó legjelentősebb jogszabály egy kormányrendelet.166 Ez a kormányrendelet határozza meg a miniszter által a saját ágazatán belül ellátott feladatokat. Ezek az alábbiakban foglalhatók össze:

166-os lábjegyzet: A Kormány tagjainak feladat- és hatásköréről szóló 90/2026. (V. 13.) Korm. rendelet.

Indokolás: 2026. évi XIII. törvény és 90/2026. (V. 13.) Korm. rendelet.

4.2.4. A Kormányzati Központ, a tárca nélküli miniszter és a miniszterelnök-helyettes
158. és utána következő oldalakon az alcím egésze az alábbiak szerint módosul:

Kormányzati koordináció intézményrendszere

4.2.4.1. A kormányzati koordináció

A kormányzati ágazati tevékenységek összehangolása, azaz a kormányzati koordináció a miniszterelnöki kormányzás lényegi eleme. Ennek céljára 1998-ban alakult először a Kormányon belül sajátos szervezeti egység. Azóta e feladat egyre hangsúlyosabbá vált, s az e feladatért felelős szervezeti egységek száma is bővült. , még a 2022-2026. kormányzati ciklusban is. A 2026-os kormányalakítás után már csak a Miniszterelnökség és miniszterelnök nemzetbiztonsági főtanácsadója sorolható a kifejezetten koordinációs feladatokat is ellátó intézmények közé. A korábban kormányzati koordinációs funkciókkal bíró szervezettípusok közül a Kit. nevesíti még a miniszterelnök politikai igazgatóját és a Miniszterelnöki Kormányirodát is, azonban ezeket a Kormány tagjainak feladat- és hatásköreiről szóló kormányrendelet (közkeletű elnevezéssel: Kormánystatútum) nem

említi.

4.2.4.2. A Miniszterelnökség

A Miniszterelnökséget – mint minisztériumot – vezető miniszter feladat- és hatásköre

elsősorban

koordinációs és ágazati feladatokra terjed ki , így felel:

- az általános politikai koordinációért,
- az európai uniós ügyek koordinációjáért,
- az európai uniós politikák kialakításáért és koordinációjáért, valamint
- a kormányzati kommunikációért,
- a kormánybiztosok tevékenységének összehangolásáért,
- a kormányzati társadalmi kapcsolatok összehangolásáért,
- a kormányzati stratégiák kidolgozásának támogatásáért,
- a közszolgálati életpálya kidolgozásáért,
- a társadalompolitika összehangolásáért.

4.2.4.3. A miniszterelnök nemzetbiztonsági főtanácsadója

A miniszterelnök a Kormány kijelölése szerint a nemzetbiztonsági főtanácsadó útján elláthat bármely, a Kormány feladatkörébe tartozó vagy kiemelt fontosságú védelmi külés belpolitikai, honvédelmi, nemzetbiztonsági, rendészeti, idegenrendészeti, bűnmegelőzési, bűnüldözési, büntetés-végrehajtási, valamint katasztrófavédelmi vagy egyéb rendvédelmi szakpolitikai feladatot.

A miniszterelnök nemzetbiztonsági főtanácsadója felelős

a) a miniszterelnök nemzetbiztonsági, honvédelmi, valamint rendvédelmi

tevékenységének koordinálásáért,
b) a kormányzati döntéshozatal és döntés-előkészítés nemzetbiztonsági, honvédelmi,

valamint rendvédelmi politikai, stratégiai, külpolitikai és közpolitikai szempontú nyomon követéséért,
c) a védelmi és biztonsági tevékenységek összehangolásával kapcsolatos

kormányzati feladatok ellátásának koordinálásáért,
d) a Kormány feladatkörében érintett tagjai összehangolt védelmi tevékenységének

kezdeményezéséért,
e) a miniszterelnök e tárgykör szerinti tevékenységéhez kapcsolódó háttéranyagok,

felkészítők, elemzések előkészítéséért.

A miniszterelnök nemzetbiztonsági főtanácsadója vezeti a Védelmi Tanács üléseit, továbbá figyelemmel kíséri a rendvédelmi szervek, a polgári nemzetbiztonsági szolgálatok, a honvédelmi szervezetek és a Nemzeti Adó- és Vámhivatal tevékenységét.

4.2.4.4. A tárca nélküli miniszter

A miniszterek egy sajátos típusa a tárca nélküli miniszter. Tekintettel arra, hogy olyan miniszterről van szó, akinek hivatali apparátusa nem egy, az egyszemélyi vezetése alatt álló minisztérium, különbözik a többi minisztertől. A tárca nélküli miniszter tevékenységét is segíti hivatali apparátus, de ez valamely minisztériumban kaphat helyet.

Tárca nélküli miniszter a Kormány által meghatározott feladatkör ellátására nevezhető ki. A tárca nélküli miniszter feladatköre sajátos, az egy miniszter feladatkörébe sem tartozó feladatok ellátásában jelölhető meg. A törvény a Kormányt hatalmazza fel tárca nélküli miniszteri tisztség létrehozására és arra, hogy rendeletben határozza meg annak részletes feladat- és hatáskörét.

4.2.4.5. A miniszterelnök-helyettes

Az Alaptörvény szerint a miniszterelnök rendeletben a miniszterek közül egy vagy több miniszterelnök-helyettest jelöl ki, több miniszterelnök-helyettes kijelölése esetén sorrendjüket is meghatározza. Jelenleg két miniszterelnök-helyettes tagja van a Kormánynak.

Indokolás: 90/2026. (V. 13.) Korm. rendelet, 1/2026. (V. 15.) ME rendelet, valamint 2/2026. (V. 19.) ME rendelet.

Autonóm államigazgatási szervek

Helyi önkormányzatok és központi szervek kapcsolata

II. modul tájékoztató füzet

Jogalkotási és jogalkalmazási ismeretek · Hatályosító tájékoztató

A II. modul tananyagát érintő 2026. szeptemberi változások tájékoztatója; a vizsgára való naprakész felkészülést segíti.

Frissítési anyag: az áthúzott korábbi szövegrészek kimaradtak; a megmaradt szöveg a közölt frissítés része.

Frissítési PDF · eredeti oldal 1

Címlap: Tájékoztató a II. modul tananyag változásairól

TÁJÉKOZTATÓ

a közigazgatási szakvizsga

Általános közigazgatási ismeretek

II. modul:

Jogalkotási és jogalkalmazási ismeretek

című tananyagát érintő változásokról

Budapest, 2026. szeptember 2.

Frissítési PDF · eredeti oldal 2

Bevezető: hatályosítás célja és jelölési szabályok

Nemzeti Közszolgálati Egyetem

Közigazgatási Továbbképzési Intézet

Frissítési PDF · eredeti oldal 3

Normatív utasítás kibocsátására jogosultak módosulása

• a döntés módosítása vagy visszavonása a hatóság saját hatáskörében,
• a felügyeleti eljárás,
• az ügyészi vagy az NVVH általi felhívás és
fellépés .

Indokolás: az Alaptörvény tizenhetedik módosítása, 2026. évi XXXIV. törvény által végrehajtott Ákr. módosítás.

5.9.1. A KÉRELEMRE INDULÓ JOGORVOSLATOK
133. oldal második bekezdésében a felsorolás második pontja az alábbiak szerint módosul:

Kérelemre induló jogorvoslatok: ügyészi és NVVH perindítás

Frissítési PDF · eredeti oldal 4

Ügyészi és NVVH felhívás, fellépés és NVVH bemutatása

III. modul változásai – államháztartási ismeretek tájékoztató

Általános államháztartási ismeretek · Hatályosító tájékoztató

A dokumentum a III. modul tananyag 2026. szeptemberi változásait foglalja össze, vizsgára való felkészüléshez használható kiegészítésként.

Frissítési anyag: az áthúzott korábbi szövegrészek kimaradtak; a megmaradt szöveg a közölt frissítés része.

Frissítési PDF · eredeti oldal 1

Címoldal és kiadványadatok

TÁJÉKOZTATÓ

a közigazgatási szakvizsga

Általános közigazgatási ismeretek

III. modul:

Általános államháztartási ismeretek

című tananyagát érintő változásokról

Budapest, 2026. szeptember 2.

Frissítési PDF · eredeti oldal 2

Bevezető: hatályosítás célja és módszere

Nemzeti Közszolgálati Egyetem

Közigazgatási Továbbképzési Intézet

Frissítési PDF · eredeti oldal 3

1.2. Az államháztartási gazdálkodás új trendjei

Frissítési PDF · eredeti oldal 4

2.1. Szabályozási háttér és Alaptörvény

Frissítési PDF · eredeti oldal 5

2.3.1. A közbevételek rendszere

Indokolás: A szöveg egyszerűsítése, a felesleges ismétlések megszüntetése a közérthetőség biztosítása céljából.

Frissítési PDF · eredeti oldal 6

2.4. Gazdasági stabilitás és Költségvetési Tanács

•
véleményt nyilvánít a központi költségvetésről szóló törvény tervezetéről,
•

•
félévente
véleményt
nyilvánít
a
központi
költségvetésről
szóló
törvény
végrehajtásának helyzetéről és az államadósság várható alakulásáról,
•
véleményt nyilváníthat a központi költségvetésről szóló törvényjavaslatban
foglaltak
megalapozásához
szükséges
törvénymódosításokat
tartalmazó
törvényjavaslatokról, a költségvetés tervezésével, végrehajtásával, a közpénzek
felhasználásával, továbbá az államháztartás helyzetével kapcsolatos bármely
kérdésről;
•
megállapítja a Költségvetési Tanács ügyrendjét.
A
Költségvetési Tanács a stabilitási törvényben meghatározott módon testületként eljárva

Frissítési PDF · eredeti oldal 7

2.5.1. Nemzeti vagyon és vagyonvisszaszerzés

Frissítési PDF · eredeti oldal 8

4.1. Helyi önkormányzatok gazdálkodási környezete

amelyhez kapcsolódóan az önkormányzati törvény alapján a kötelező feladatai
ellátásához a központi költségvetésből a kötelező feladatokkal arányban álló költségvetési,
illetve más vagyoni támogatásra jogosult, továbbá
törvényben meghatározott típusú helyi adókat vezethet be, és a
törvény előírásai szerinti keretek között dönthet azok mértékéről.28

Indokolás: A szöveg egyszerűsítése, a megértéshez nem feltétlenül szükséges tartalom
törlése a közérthetőség biztosítása céljából.

A 44. oldalon a második, harmadik, negyedik bekezdés a következők szerint
módosul:

Az ezredfordulót követően elsősorban az önkormányzati feladatellátás alulfinanszírozása, valamint a pénzügyi szabályozatlanság következtében pénzügyi instabilitás keletkezett. Az önkormányzati alrendszer 2002–2008-as időszakban kialakult adósságállományának konszolidálására 2011 és 2014 között került sor.29 Így 2011-ben a az akkor még megyei önkormányzatok, majd 2012–2014 között a települési önkormányzatok adósságállományának rendezése is megtörtént. Ezzel az önkormányzatok a kigazdálkodhatatlan adósságállománytól megszabadultak. 2010-től a területi közigazgatási rendszer teljes átalakítása során a helyi önkormányzatok által ellátott államigazgatási feladatok jelentős része átkerült a fővárosi, vármegyei kormányhivatalokhoz, továbbá egyes közszolgáltatást ellátó intézmények (iskolák, egyes szociális szakellátási intézmények és járóbeteg-szakellátást biztosító egészségügyi intézmények) fenntartása ugyancsak állami hatáskörbe került.

4.2.1. Önkormányzati bevételek és települési adó

Kül- és biztonságpolitika tananyagváltozások

Kül- és biztonságpolitika · Hatályosító tájékoztató

A dokumentum a kül- és biztonságpolitikai szakvizsga tananyag 2026. szeptemberi változásait ismerteti. Felkészüléshez használható, hogy a módosult fejezetek helye és új szövege követhető legyen.

Frissítési anyag: az áthúzott korábbi szövegrészek kimaradtak; a megmaradt szöveg a közölt frissítés része.

Frissítési PDF · eredeti oldal 1

Tájékoztató célja és hatályosítás rendje

TÁJÉKOZTATÓ

a közigazgatási szakvizsga

Kül- és biztonságpolitikai ágazat

című tananyagát érintő változásokról

Budapest, 2026. szeptember 2.

Frissítési PDF · eredeti oldal 2

Tisztelt Vizsgázó!

A Nemzeti Közszolgálati Egyetem (a továbbiakban: NKE) jogszabályban rögzített feladata, hogy a közigazgatási szakvizsgához kapcsolódó ismeretanyagot időközönként hatályosítsa. A közigazgatási szakvizsgáról szóló 35/1998. (II. 27.) Korm. rendelet 3. § (3) bekezdése kimondja, hogy a követelményrendszeren alapuló tananyagot az NKE – különösen a jogszabályi változásokra tekintettel – rendszeresen, de legalább évente felülvizsgálja, és szükség esetén aktualizálja.

A jogszabályi kötelezettségen alapuló hatályosítást, a tananyag átdolgozását a Nemzeti Közszolgálati Egyetem Közigazgatási Továbbképzési Intézete (a továbbiakban: NKE KTI) a 2026. augusztus 20-ig kihirdetett jogszabályok alapján zárta le. Az NKE KTI fontosnak tartja, hogy a közszolgálati tisztviselők ismereteiket hatályosított tananyag alapján sajátítsák el, és a 2026. őszi vizsgaidőszak folyamán már a tankönyv lezárása, korábbi hatályosítása óta bekövetkezett jogszabályi módosulások is megjelenjenek a tananyagokban, s egyben a számonkérés alapját is képezzék.

A tananyag-kiegészítő dokumentumban minden, az adott fejezetcímen belül végrehajtott módosítás helyét az oldalszám és bekezdés feltüntetésével, vastagon kiemelve jelöltük. Az új, hatályos szövegrészek pirossal szedve találhatóak, míg a hatályát vesztett részek fekete áthúzással vannak jelölve. Az egyes módosítások indokolása dőlt betűvel az adott módosított szövegrészt követően került rögzítésre. A bemutatott változások tankönyvekbe történő átvezetéséről szeptember hónapban gondoskodunk.

A tananyag-kiegészítő dokumentum kibocsátásával az NKE KTI segítséget kíván nyújtani, hogy a közigazgatási szakvizsgára Ön a lehető legnaprakészebben tudjon felkészülni.

Eredményes felkészülést és sikeres vizsgát kívánunk!

Budapest, 2026. szeptember 2.

Nemzeti Közszolgálati Egyetem

Közigazgatási Továbbképzési Intézet

Frissítési PDF · eredeti oldal 3

Országgyűlés külügyi szerepe

Frissítési PDF · eredeti oldal 4

Kormány és külügyminiszter feladatai

Frissítési PDF · eredeti oldal 5

A 2026. évi XIII. törvény alapján a Külgazdasági és Külügyminisztérium a továbbiakban Külügyminisztérium néven folytatja működését. A jogszabály emellett számos ponton átszervezte a kormányzati struktúrát.
A Kormány tagjainak feladat- és hatásköréről szóló 90/2026. (V. 13.) Korm. rendelet az ún. kormánystatútum, meghatározza a külügyminiszter feladat- és hatáskörét, a külügyi igazgatás ágazati irányítását, valamint a nemzetközi kapcsolatokkal összefüggő kormányzati
feladatok
megosztását.
A
Külügyminisztérium
továbbra
is
szakminisztériumnak, a tárcavezető pedig szakminiszternek tekinthető.
A minisztereket a miniszterelnök javaslatára a köztársasági elnök nevezi ki és menti fel. Az Alaptörvény szerint a Kormány általános politikáját a miniszterelnök határozza meg, amelynek keretei között a miniszterek önállóan irányítják az államigazgatásnak a feladatkörükbe tartozó ágazatait és az alárendelt szerveket, valamint ellátják a Kormány vagy a miniszterelnök által meghatározott feladatokat. A statútum értelmében a külgazdasági és külügyminiszter a kormány tagjai közül jelenleg öt területért visel felelősséget:
a) kulturális diplomáciáért és a külföldi magyar kulturális intézetekért,
b) külpolitikáért,
c) polgári hírszerzési tevékenység irányításáért,
d) üldözött keresztények megsegítéséért és a Hungary Helps Program megvalósításáért

Indokolás: 2026. évi XIII. törvény Magyarország minisztériumainak felsorolásáról.
90/2026. (V. 13.) Korm. rendelet a Kormány tagjainak feladat- és hatásköréről.

Az alábbi három fejezet teljes egészében törlésre kerül:

Helyettük új fejezetek:
3.2.3.1. A külügyminiszter feladatai a külpolitikáért való felelőssége keretében

A miniszter a külpolitikáért való felelőssége keretében előkészíti
a) az egységes külképviseleti rendszerre,
b) a köztisztviselők tartós külszolgálatára,
c) a diplomáciai kiváltságokkal és mentességekkel kapcsolatos eljárásra, valamint az ezen kiváltságok és mentességek által érintett eljárásokra,
d) a konzuli védelemre, valamint a tiszteletbeli konzulok megbízásának és fogadásának rendjére,
e) a nemzetközi fejlesztési együttműködésre,
f) a nemzetközi humanitárius segítségnyújtásra
vonatkozó jogszabályokat.
(2) A miniszter a külpolitikáért való felelőssége keretében
a) felel a kül-, biztonság- és védelempolitikáért, e tekintetben

aa) javaslatot készít a Kormány kül-, biztonság- és védelempolitikai tevékenységére és irányítja az ebből eredő kormányzati feladatok előkészítését, koordinálja és ellenőrzi annak végrehajtását,
ab) kidolgozza az európai uniós külkapcsolatok, különösen a közös kül- és biztonságpolitika – ennek keretében a szomszédságpolitika – általános kérdéseivel kapcsolatos magyar álláspontot, és közreműködik az európai uniós külpolitika és szomszédságpolitika megvalósításában,
ac) ellátja az európai uniós bővítési folyamattal összefüggő feladatok kormányzati szintű koordinációját,
ad) előkészíti és képviseli az Európai Unió bővítésével kapcsolatban az uniós intézményekben képviselendő magyar álláspontot, ennek keretében részt vesz az Európai Unió feladatkörében érintett munkacsoportjainak munkájában,
ae) képviseli a Kormányt az Európai Unió Külügyek Tanácsa ülésein,
af) tájékoztatja a Kormányt a nemzetközi és biztonságpolitikai helyzetről, valamint Magyarország nemzetközi kapcsolatainak alakulásáról,
ag) előmozdítja a külpolitika civil kapcsolatainak erősítését,
b) felel az egységes kormányzati külpolitika koordinálásáért, e tekintetben
ba) a Kormány feladatkörében érintett tagjával együttműködve irányítja az egységes külképviseleti rendszert, valamint a szakdiplomata hálózatot,
bb) a Kormány feladatkörében érintett tagjával együttműködve kidolgozza a nemzetközi politikai, biztonságpolitikai és kollektív védelmi, kulturális, tudományos, gazdasági és pénzügyi szervezetekben, illetve intézményekben való részvétel alapelveit, ellenőrzi azok megvalósulását, és kezdeményezi a két- és többoldalú együttműködést,
bc) működteti a diplomáciai futárszolgálatot,
c) felel Magyarországnak a külkapcsolatokban és a nemzetközi szervezetekben való képviseletéért, e tekintetben
ca) kidolgozza a kétoldalú együttműködés reláció-specifikus formáit,
cb) javaslatot tesz a nemzetközi szervezetekben és nemzetközi konferenciákon képviselendő álláspontra,
cc) javaslatot tesz az államok elismerésére, a diplomáciai és konzuli kapcsolatok felvételére, felfüggesztésére és helyreállítására, illetve megszüntetésére,
cd) javaslatot tesz a diplomáciai és hivatásos konzuli képviselet létesítésére, illetve megszüntetésére, gondoskodik a tiszteletbeli konzuli képviselet létesítéséről, illetve megszüntetéséről,
ce) – az Állandó Képviselet kivételével – javaslatot tesz a magyar külképviseletek vezetőinek kinevezésére és felmentésére, kinevezi és felmenti a főkonzulokat, kinevezi a tiszteletbeli konzuli képviselet vezetőjét és dönt a kinevezés visszavonásáról, kinevezi és

felmenti a diplomáciai és konzuli személyzetet,
cf) együttműködik a diplomáciai és konzuli képviseletekkel, továbbá más államoknak és nemzetközi szervezeteknek Magyarországon hivatalosan tartózkodó képviselőivel, valamint
cg) állást foglal és eljár a diplomáciai, illetve nemzetközi jogon alapuló egyéb mentesség fennállásának kérdésében,
d) ellátja Magyarországnak a migrációs kihívásokkal kapcsolatos nemzetközi álláspontjának a koordinálását,
e) felel a konzuli szolgálat irányításáért, e tekintetben
ea) dönt a konzuli kölcsön visszafizetése alóli mentesítés kérdésében,
eb) javaslatot tesz a Kormánynak a magyar állampolgárok hazatérésének elősegítésére vagy evakuálására, ha magyar állampolgárok életét, testi épségét külföldön közvetlenül fenyegető természeti katasztrófa, háborús cselekmények vagy fegyveres összeütközések miatt szükséges,
ec) felhatalmazást ad a konzuli tisztviselőknek egyes közjegyzői feladatok végzésére, gondoskodik e konzuli tisztviselők jegyzékének közzétételéről,
f) felel a külföldre utazásról, valamint a külföldiek beutazásáról és tartózkodásáról szóló jogszabályokban meghatározott egyes feladatok, továbbá az ehhez kapcsolódó egyes európai uniós feladatok ellátásáért, e tekintetben

fa) ellátja a hatáskörébe utalt feladatokat a diplomata- és a külügyi szolgálati útlevelek vonatkozásában, valamint a magánútlevelek tekintetében a konzuli szolgálat, mint útlevélhatóság által hatáskörébe utalt feladatokat,
fb) megállapítja a diplomáciai, illetve nemzetközi jogon alapuló egyéb mentességet élvező személyeknek Magyarország területére történő be- és kiutazására, tartózkodására, valamint munkavállalására vonatkozó szabályokat,
fc) irányítja az általa vezetett minisztérium és a külképviseletek vízumkiadási tevékenységét, és gondoskodik a vízumdíjak beszedéséről,
fd) kialakítja ez európai uniós vízumpolitikával kapcsolatos magyar álláspontot, és képviseli azt az EU feladatkörében érintett fórumain, valamint
fe) közreműködik az Európai Unió vízumrendészeti és konzuli tárgyú jogalkotásában, ennek érdekében – feladatkörében – eljár az EU feladatkörében érintett munkacsoportjaiban, illetve a Vízum Munkacsoportban ellátja a Kormány képviseletét,

g) felel a nemzetközi szerződésekkel kapcsolatos eljárás koordinációjáért, e tekintetben
ga) koordinálja a nemzetközi szerződéskötési eljárást, gondoskodik a kitárgyalt nemzetközi szerződések aláírásáról és ratifikációjáról, figyelemmel kíséri a nemzetközi szerződések végrehajtását,
gb) véleményezi a nemzetközi szerződésnek nem minősülő tárca-megállapodásokat,
gc) kiállítja a nemzetközi szerződés létrehozásában eljáró személy meghatalmazását tanúsító okiratot,
gd) a Kormány nevében letéteményesi feladatot lát el,
ge) megteszi a szerződéskötési eljárás során szükséges diplomáciai lépéseket,
gf) megállapítja a nemzetközi szerződések hatálybalépésének, valamint megszűnésének időpontját, valamint
gg) működteti Magyarország szerződéstárát,
h) felel a diplomáciai protokollért, valamint a külföldi államfők és kormányfők fogadásáért,
i) felel a nemzetközi jogon alapuló viszonosság megállapításáért, valamint egyes jogsegélyügyekért, e tekintetben állást foglal a nemzetközi viszonosság fennállásának kérdésében,
j) az európai területi együttműködési csoportosulás tekintetében
ja) előkészíti az erre vonatkozó jogszabályokat,
jb) gondoskodik a közigazgatási szervek határon átnyúló együttműködéssel foglalkozó fórum, vegyes bizottság, munkacsoport üléseinek szakmai, titkársági feladatai ellátásáról,
jc) ellátja a közigazgatási szervek nemzetközi együttműködésének koordinálását, részt vesz a közigazgatási szervek nemzetközi képviseletében, elősegíti azok fejlesztését,
k) koordinálja és irányítja a kormányzati nemzetközi humanitárius segítségnyújtást,
l) felel a nemzetközi fejlesztési együttműködésért, ennek keretében
la) kidolgozza és végrehajtja a Kormány nemzetközi fejlesztési együttműködési politikáját, meghatározza a partnerországok körét a szakpolitikai stratégia alapján, valamint
lb) koordinálja és irányítja a kormányzati nemzetközi fejlesztési együttműködési tevékenységet,
m) a Kormány feladatkörében érintett tagjával együttműködve irányítja a tudománydiplomáciai tevékenységet, e tekintetben
ma) népszerűsíti a magyar oktatás és tudomány eredményeit, beleértve a határon túli magyar oktatást és tudományt, ezáltal közreműködik a Magyarország- és magyarságkép pozitív formálásában külföldön,
mb) előmozdítja a magyarság hagyományainak és kapcsolatainak ápolását a külképviseletek útján,
mc) közreműködik a határon túli magyarok és az anyaország közötti oktatási és tudományos kapcsolatok ápolásában, elősegíti magyar nemzeti identitásuk megőrzését,
md) elősegíti a magyar nyelv és a magyarság megismertetését a külföldi állampolgárok körében,

n) felelős a külügyi és külgazdasági területen foglalkoztatottaknak a minisztériumban és a külképviseleteken ellátandó munkakörök betöltéséhez és munkatevékenység végzéséhez szükséges szakmai felkészítő képzésével kapcsolatos feladatokért,

Kulturális diplomácia és további miniszteri feladatok

összehangolásával foglalkozó főosztály (funkcionális főosztály), valamint a külképviselet.
A Miniszteri Kabinet és a politikai és szakmai felsővezetők kabinetje, illetve titkársága főosztályként működő önálló szervezeti egység; ám nem önálló szervezeti egység az osztály, a Miniszteri Titkárság, valamint a szakmai felsővezető kabinetjében működő titkárság. A külképviselet vezetője feladatát az SZMSZ értelmében osztályvezetői munkakörben látja el.
A Külügyminisztérium vezetőinek jogállását a központi államigazgatási szervekről, valamint a Kormány tagjai és az államtitkárok jogállásáról szóló 2010. évi XLIII. törvény (Ksztv.) szabályozza. A törvény a miniszteri, az államtitkári, a közigazgatási államtitkári és a helyettes államtitkári funkciót betöltő személyeket állami vezetőként definiálja, ezen belül jogi értelemben megkülönböztetve a politikai vezetőket (miniszter, államtitkár), a szakmai vezetőktől (közigazgatási államtitkár, helyettes államtitkár). A gyakorlatban azonban a politikai és szakmai vezetés közötti különbségtétel nem határolható és határolódik el ilyen élesen, így a minisztériumok esetében inkább a vezetők három kategóriájáról beszélhetünk: politikai vezetőkről, politikai-szakmai vezetőkről, és szakmai vezetőkről.
A Külügyminisztériumban és a külügyi igazgatás további területein is elkülöníthető egymástól a politikai és a szakmai szint. Általánosságban elmondható, hogy amint haladunk lejjebb a ranglétrán, úgy válik egyre fontosabbá a szakmaiság és az adott kérdéskör alapos ismerete a politikai lojalitáshoz képest. Ennek oka egyszerű: egyrészt itt születnek meg a stratégiai jellegű politikai döntések, másrészt a magasabb szinteken egyre több és bonyolultabb, horizontális megközelítést igénylő döntéshozatali helyzettel találkozhatunk, ami nem teszi lehetővé az elmélyült és aprólékos munkát. A Külügyminisztériumban a politikai szinthez tartoznak a miniszter és államtitkárai, a kormánybiztosok és a miniszteri biztosok. Ezenkívül szintén politikai kinevezetteknek minősülnek a miniszteri kabinetfőnök és a kabinet politikai főtanácsadói vagy tanácsadói beosztású tagjai, valamint a miniszteri, államtitkári, valamint helyettes államtitkári titkárságok vezetői és tagjai. A politikai-szakmai vegyes szinthez számíthatjuk a helyettes államtitkárokat és a diplomáciai képviseletek vezetőit is. Mindezek alapján a külügyi igazgatás szakmai szintjéhez tartoznak a szakfőosztályokon dolgozók, így a főosztályvezető és helyettesei, az osztályvezetők, valamint a referensek (ügyintézők). A kabineteken és titkárságokon politikai főtanácsadók, politikai
tanácsadók,
kormány-főtanácsadók,
kormánytanácsadók,
titkársági
szakreferensek és referensek, valamint titkárnők, illetve titkárok dolgoznak.
A Külügyminisztériumot a miniszter vezeti, akit a miniszterelnök javaslatára a köztársasági elnök nevez ki és ment fel. A miniszter határozza meg a minisztérium szervezeti felépítését és működésének főbb szabályait és miniszteri utasításokat ad ki azzal kapcsolatosan. Ezenkívül jóváhagyja a minisztérium éves költségvetését és a zárszámadási javaslatot, valamint meghatározza és jóváhagyja a minisztérium éves munkatervét. Szintén a külügyminiszter dönt a főkonzulok kinevezéséről és a tiszteletbeli konzulok (tb-konzulok) megbízásáról és azok visszavonásáról. A külügyminiszter dönt a diplomata-útlevelek és a külügyi szolgálati útlevelek kiadásáról és a kormány által a minisztérium rendelkezésére bocsátott humanitárius segélyezési keret felhasználásáról.
A piramisszerűen felépülő minisztériumi struktúra élén a miniszter áll, aki fölött a

miniszterelnök gyakorolja a munkáltatói jogokat. A miniszter alatt helyezkedik el az államtitkári szint; a Külügyminisztériumban jelenleg négy, nevezetesen parlamenti-, közigazgatási-, a kétoldalú kapcsolatokért felelős-, a multilaterális ügyekért felelős államtitkár működik, akiknek a tevékenységét a miniszter irányítja.
A minisztérium hivatali szervezetét és működését, valamint a kormányzati tevékenységet illetően kiemelt jelentősége van a közigazgatási államtitkárnak. A közigazgatási államtitkárok részvételével tartott úgynevezett közigazgatási államtitkári értekezlet főszabályként minden olyan előterjesztést megtárgyal, amely később a kormány napirendjére kerül. A közigazgatási államtitkár jelentőségét mutatja az is, hogy ő gyakorolja a munkáltatói jogokat – a minisztert és az államtitkárokat kivéve – a minisztérium munkatársai felett.
Minden közigazgatási szerv esetében elengedhetetlen, hogy a különböző alá- fölérendeltségi szinteken dolgozó munkatársak illetve vezetők betartsák a szolgálati (hivatali) utat. Ellenkező esetben információ veszhet el, vagy annak tartalma módosulhat,

Gazdasági miniszter és Miniszterelnökség EU-koordinációja

i) felel a turisztikai diplomata hálózat irányításáért,
j) ellátja a beruházásvédelmi megállapodásokkal kapcsolatos feladatokat,
k) közreműködik a digitális exportfejlesztés összehangolásában és támogatásában,
l) fejleszti – ha a Kormány határozatában más felelőst nem jelöl ki – az ipari és innovációs területeket az állami szerepvállalás minél szélesebb körű előmozdítása érdekében, továbbá ellátja az ipari és innovációs park területén megvalósuló energetikai fejlesztésekkel kapcsolatos feladatokat és javaslatot tesz a kapcsolódó hálózati fejlesztések megvalósítására,
m) kialakítja és képviseli az európai uniós miniszteri szintű energetikai tárgyalásokon, valamint a nemzetközi energetikai tárgyalásokon képviselendő álláspontot,
n) ellátja az energiaforrások külföldről történő beszerzésével összefüggő feladatokat,
o) ellátja a határ menti operatív programok tervezésével és megvalósításával összefüggő feladatokat,
p) ellátja a regionális és határ menti gazdaságfejlesztési programok és fejlesztések végrehajtásával összefüggő feladatokat.

Indokolás: 90/2026. (V. 13.) Korm. rendelet a Kormány tagjainak feladat- és hatásköréről.

Új fejezet:

3.2.6. A Miniszterelnökséget vezető miniszter feladatai a külügyek területén és az Európai Koordinációs Tárcaközi Bizottság

A Miniszterelnökséget vezető miniszter ellátja a miniszterelnök és a Kormány körüli állami protokollteendőket, felel a miniszterelnök külföldre történő kiutazásaival kapcsolatos feladatok ellátásáért, a nemzetközi állami rendezvények szervezéséért és lebonyolításáért. A Miniszterelnökséget vezető miniszter felel az európai uniós ügyek koordinációjáért és az európai uniós kapcsolatokért. Ennek keretében képviseli a Kormányt az EU Általános Ügyek Tanácsában (kivéve a KüM elsőhelyi felelősségébe tartozó ügyeket), ellátja az EU ÁK szakmai irányítását, javaslatot tesz az ott működő nagykövetek személyére és felmentésükre, valamint működteti az uniós tagsághoz kapcsolódó kormányzati koordinációs rendszert. Ennek keretében többek között ellátja az Ogytv. által meghatározott kormányzati feladatok összehangolását. Előkészíti a Magyarország szempontjából
kiemelt
jelentőségű
uniós
kezdeményezéseket
megjelölő,
az
Országgyűlésnek szóló értesítést. Ha az Országgyűlés bizottsága álláspontjavaslatot kér a Kormánytól, a kérdés szerint feladat- és hatáskörrel rendelkező szakértői csoport – bevonásával elkészíti az országgyűlési álláspontjavaslatot. Emellett az Európai Parlament magyarországi képviselőivel kapcsolatos feladatok összehangolását is ellátja. Az utóbbi tekintetében a legfontosabb teendője talán az Európai Koordinációs Tárcaközi Bizottság (EKTB) működtetése.
Az EU ÁK is részt vesz a tárgyalási álláspont kialakításában és képviseletében. Az Európai Koordinációs Tárcaközi Bizottság elnöke a Miniszterelnökség illetékes államtitkára, titkára pedig az európai uniós ügyek koordinációjáért felelős helyettes államtitkár (európai igazgató). Az EKTB tagjai emellett az úgynevezett EKTB képviselők, akik a minisztériumok európai uniós tagsággal összefüggő kérdésekben feladat- és hatáskörrel rendelkező helyettes államtitkárai. Az állandó és szavazati joggal rendelkező tagokon kívül az EKTB-nek vannak csak tanácskozási joggal rendelkező állandó illetve eseti meghívottai. Az EKTB üléseit az elnök, míg távolléte vagy akadályoztatása esetén a tárcaközi bizottság titkára vezeti. A tárcaközi bizottság üléseiről emlékeztető készül, amelyet a kormány következő ülésére annak ügyrendje szerinti előterjesztés formájában, indokolt esetben határozati javaslatként nyújt be az igazságügyi miniszter.

Indokolás: 90/2026. (V. 13.) Korm. rendelet a Kormány tagjainak feladat- és hatásköréről.

Frissítési PDF · eredeti oldal 12

Idegenrendészet, Schengen és tartózkodási szabályok

Frissítési PDF · eredeti oldal 13

4.3.3. Az idegenrendészeti igazgatás keretében ellátandó feladatok
A 61-62. oldal szövege az alábbiakban módosul:

(…)

„Az Európai Unió működéséről szóló Szerződésben foglaltak szerint Magyarország is biztosítja a szabad mozgás és tartózkodás jogának gyakorlását az Európai Unió tagállamainak és az Európai Gazdasági Térségről (EGT) szóló Megállapodásban részes más államok (pl. Svájc) állampolgárai számára. Hasonlóan kedvezményezettek azon harmadik államok állampolgárai, amelyekkel az EU, illetve az EGT tagállamai, továbbá az Európai

Unió e tárgyban külön szerződést köt.”

(…)

Indokolás: Az oktatási tapasztalatok szerinti pontosítás.

(…)

Helyettesítő szöveg:

„A szabad mozgás és tartózkodás jogával nem rendelkező harmadik országbeli állampolgárok beutazásának és magyarországi tartózkodásának általános szabályait jelenleg a 2023. évi XC. törvény (Btátv.), valamint annak végrehajtásáról szóló 35/2024. (II. 29.) Korm. rendelet határozza meg. A törvény megkülönbözteti a rövid, a tartós és a huzamos magyarországi tartózkodást. A tartós tartózkodás célhoz és hatósági engedélyhez kötött, és csak a törvényben meghatározott jogcímeken engedélyezhető.”
A Btátv. alkalmazásában harmadik országbeli állampolgár a szabad mozgás és tartózkodás jogával, valamint menedékjoggal nem rendelkező idegen állampolgár. Az ellenkező bizonyításáig harmadik országbeli állampolgárnak kell tekinteni azt a nem EGT-állampolgárt, aki állampolgárságának igazolására harmadik ország által kiállított érvényes úti okmányt használ fel, aki nem valószínűsíti, hogy a szabad mozgás és tartózkodás jogával rendelkezik, továbbá azt, akit saját joga szerint egyetlen állam sem ismer el állampolgárának.
A
harmadik
országbeli
állampolgár
magyarországi

be-
és
átutazásának
vízumkötelezettsége az állampolgárságától, úti okmányától és tartózkodásának jogcímétől függ. Az EU 2018/1806 rendeletének I. mellékletében felsorolt országok állampolgárai főszabály szerint vízumkötelesek (pl.: Afganisztán, Kína, Oroszország); míg a II.

mellékletben felsorolt országok állampolgárai rövid tartózkodás esetén főszabály szerint vízummentesek (pl.: Ausztrália, Egyesült Államok, Japán).”
(…)

Indokolás: Jogszabályi pontosítás: 2023. évi XC. törvény a harmadik országbeli állampolgárok beutazására és tartózkodására vonatkozó általános szabályokról;
35/2024. (II. 29.) Korm. rendelet a harmadik országbeli állampolgárok beutazására és tartózkodására
vonatkozó
általános
szabályokról
szóló
2023.
évi
XC.
törvény
végrehajtásáról;
(EU) 2018/1806 rendelet a külső határok átlépésekor vízumkötelezettség alá eső, illetve az e kötelezettség alól mentes harmadik országbeli állampolgárok országainak felsorolásáról

4.3.4. A schengeni rendészeti együttműködési rendszer
A 65. oldal szövege az alábbiakban módosul:

(…)

A 2023. évi XC. törvény (Btátv.) alapján a harmadik országbeli állampolgár köteles úti okmányának, valamint tartózkodásra jogosító engedélyének elvesztését, eltulajdonítását vagy megsemmisülését az idegenrendészeti hatóságnál haladéktalanul bejelenteni. Az idegenrendészeti hatóság a bejelentésről igazolást állít ki. Ha az elveszettnek hitt úti okmány a bejelentést követően előkerül, erről az idegenrendészeti hatóságot szintén haladéktalanul értesíteni kell. Az idegenrendészeti hatóságnak a külpolitikáért felelős

miniszter útján gondoskodnia kell a talált úti okmányoknak a kiállítás helye szerint joghatósággal rendelkező állam külképviseletére történő eljuttatásáról.
Előfordulhat, hogy a huzamos tartózkodási jogosultsággal rendelkező harmadik országbeli állampolgár külföldi tartózkodása során elveszíti úti okmányát, vagy az úti okmánya megsemmisül. Ilyen esetben Magyarország hivatásos konzuli tisztviselője egyszeri utazásra jogosító úti okmányt állít ki annak a huzamos tartózkodási jogosultsággal rendelkező harmadik országbeli állampolgárnak, akinek külföldön elveszett vagy megsemmisült úti okmánya külföldön nem, vagy csak aránytalan nehézségek árán pótolható, és emiatt Magyarország területére történő visszatérésére nincs lehetőség.

Indokolás: Jogszabályi pontosítás: 2023. évi XC. törvény a harmadik országbeli állampolgárok beutazására és tartózkodására vonatkozó általános szabályokról; 35/2024. (II. 29.) Korm. rendelet a harmadik országbeli állampolgárok beutazására és tartózkodására vonatkozó általános szabályokról szóló 2023. évi XC. törvény végrehajtásáról;

Nemzeti Biztonsági Stratégia és ellenálló képesség

• a védelmi és biztonsági érdekek hatékony, korszerű, a polgári célokat is támogató érvényesítése,
• a védelmi és biztonsági feladatok ellátásához szükséges képességek összehangolt fejlesztése és ebbe a nem állami szereplők fokozott bevonása,

• az ország függetlensége, területi integritása, stabilitása, a közrend és a közbiztonság, a törvényes rend, az élet és vagyonbiztonság elleni támadások vagy károsító események körébe tartozó válsághelyzeti és a különleges jogrendi események kezelése,
• a lakosság ezzel összefüggő védelem- és biztonságtudatosságának erősítése,
• a szövetségesi kötelezettségek és vállalások teljesítése,
• a természeti és ipari katasztrófák megelőzése, valamint a kockázatok lehető legkisebbre csökkentése, a következmények mielőbbi helyreállítása, valamint
• a kritikus szervezetek és a kritikus infrastruktúrák, valamint az ország védelme és biztonsága szempontjából jelentős szervezetek és az ország védelme és biztonsága szempontjából jelentős infrastruktúrák ellenálló képessége és az alapvető szolgáltatások folyamatosságának biztosítása.
A pilóta nélküli légijárművel végrehajtott támadás vagy jogosulatlan megfigyelés elleni védelem biztosítása érdekében a jogszabályban kijelölt szervnek, gazdasági társaságnak, illetve annak meghatározott létesítményének a kormányrendeletben meghatározottak szerint beszerzett, telepített és folyamatosan üzemeltetett pilóta nélküli légijármű-védelmi rendszert kell üzemben tartania.

Indoklás: pontosítás, a védelmi és biztonsági tevékenységek összehangolásáról szóló 2021. évi XCIII. törvény változása miatt

4. FEJEZET: A KRITIKUS SZERVEZETEK ELLENÁLLÓ KÉPESSÉGE
A 89. oldalon lévő első bekezdés elé két új bekezdés kerül beszúrásra, az alábbiak szerint módosul:

A CER irányelv célja az infrastruktúrák és ágazatok közötti növekvő kölcsönös függőségek, valamint a dinamikus fenyegetettségi környezet – beleértve a hibrid és terrorista fenyegetéseket is – kezelése.
Az irányelv tizenegy ágazatra kiterjedően fogadta el azon alapvető szolgáltatások listáját, amelyek esetében meg kell erősíteni az ezeket a szolgáltatásokat nyújtó szervezetek működésének biztonságát a legalapvetőbb társadalmi szükségletek kielégítése érdekében. Ezek az energiaellátás, a közlekedés, a bankszektor, a pénzügyi piaci infrastruktúra, az egészségügy, az ivóvíz, a szennyvíz, a digitális infrastruktúra, a közigazgatás, a világűr, valamint az élelmiszertermelés és -elosztás fenntarthatósága.

Indoklás: kiegészítés, hiányzó információk pótlására

7. FEJEZET: A VÉDELEM ÉS BIZTONSÁG RENDSZERE MAGYARORSZÁGON

A 105. oldalon a fejezet címe utáni teljes bevezető szöveg törlésre kerül:

Indoklás: az új védelmi és biztonsági rendszer bevezetése befejeződött, így a bekezdésben írt változtatások már nem időszerűek.

7.1. VÉDELMI ÉS BIZTONSÁGI ALAPFOGALMAK
A 107. oldal utolsó bekezdése az alábbiak szerint módosul:

Védelmi és biztonsági szervezetek alatt a Honvédséget és a rendvédelmi szerveket értjük.

Indoklás: pontosítás, a Rendőrségről szóló 1994. évi XXXIV törvény alapján az Országgyűlési Őrség október 1-ével betagozódik a Rendőrség szervezetébe.

7.3.
A
VÉDELMI
ÉS
BIZTONSÁGI
IGAZGATÁS
KÖZPONTI
SZERVEI,
INTÉZMÉNYEI ÉS FELADATAIK
A 108. oldalon az alfejezet 3. bekezdése az alábbiak szerint módosul:

Köztársasági elnök: a köztársasági elnök védelmi és biztonsági irányítási szerepköre viszonylag szűk, ő a honvédség főparancsnoka, kinevezi és előlépteti a tábornokokat.
Az ország védelmével és biztonságával összefüggő bármely ügyben tájékoztatást kérhet a Kormánytól.
. Jogosult a hadiállapot kihirdetésére, a szükségállapot
kihirdetésére és meghosszabbítására, valamint arra, hogy felhatalmazza a Kormányt a veszélyhelyzet
meghosszabbítására,

illetve
veszélyhelyzetben
egyes
törvények
alkalmazásának felfüggesztésére, törvényi rendelkezésektől való eltérésre, ha az Országgyűlés e döntések meghozatalában akadályoztatva van.

Indoklás: a megfogalmazás pontosítása, kiegészítése.

A 109. oldalon az 5. és a 6. bekezdés az alábbiak szerint módosul:

A Védelmi Tanács elnöke a miniszterelnök. a

A Védelmi Tanács ülését a miniszterelnök nemzetbiztonsági főtanácsadója vezeti. Ha a miniszterelnök a Védelmi Tanács ülésén részt vesz, a Védelmi Tanács ülését a miniszterelnök elnökli.
A Védelmi Tanács tagja

• a miniszterelnök nemzetbiztonsági főtanácsadója, mint a Védelmi Tanács vezetője,
• a Miniszterelnöki Kabinetirodát vezető miniszter,
• a belügyminiszter,

• a honvédelmi miniszter,
• és külügyminiszter,

• .

Indoklás: pontosítás, a Kormány tagjainak feladat- és hatásköréről szóló 90/2026. (V. 13.) Korm. rendelet alapján.

7.4. A VÉDELMI ÉS BIZTONSÁGI IGAZGATÁS TERÜLETI ÉS HELYI SZERVEI
A 110. oldalon A védelmi és biztonsági feladatok ellátásban részt vevő szervek felsorolása módosul, az alábbiak szerint:

A védelmi és biztonsági igazgatás területi és helyi szervei biztosítják a kormányzati követelmények érvényesülését, a megvalósításra kerülő feladatok koordinálását és a helyi tennivalók végrehajtását. A védelmi és biztonsági igazgatás területi szervei a fővárosi és a vármegyei1 (védelmi bizottságok (együtt: területi védelmi bizottságok). Helyi szervei – a járásokban és a főváros kerületeiben – a helyi védelmi bizottságok. A települések védelmi és biztonsági igazgatási feladatait a polgármester látja el.

Indoklás: lábjegyzet beszúrása: az Alaptörvény tizenhetedik módosítása értelmében a „vármegye” elnevezést 2026. október 1-jétől ismét a korábbi „megye” elnevezés váltja fel.

7.5. A VÉDELMI ÉS BIZTONSÁGI FELADATOK ELLÁTÁSÁBAN RÉSZT VEVŐ TOVÁBBI SZERVEZETEK
A 112. oldalon A védelmi és biztonsági feladatok ellátásban részt vevő szervek felsorolása módosul, az alábbiak szerint:

A védelmi és biztonsági feladatok ellátásban részt vesznek:

• a kormányzati igazgatási szervek,
• a helyi önkormányzatok és az irányításuk alatt álló szervek,
• a bírósági és az ügyészi szervezet,
• az egészségügyi szolgáltatók és gyógyszerellátást végző szervek,
• az oktatási, kulturális, tudományos intézmények,
•
• a Magyar Rádió és Televízió Nonprofit Zrt., a Magyar Távirati Iroda Nonprofit Zrt.
• a közlekedési, szállítási, elektronikus hírközlési, informatikai szervek és a posta szervei,
• a Magyar Nemzeti Bank,
• a Nemzeti Média- és Hírközlési Hatóság,
• a Magyar Energetikai és Közmű-szabályozási Hivatal,
• a közellátást, illetve a közüzemi szolgáltatást végző szervek,
• a fentieken túl a kritikus szervezetek, az ország védelme és biztonsága szempontjából jelentős szervezetek, továbbá
• minden olyan szerv, amely jogszabály alapján védelmi és biztonsági feladat ellátására vagy védelmi és biztonsági kötelezettség teljesítésében való közreműködésre köteles.

Indoklás: pontosítás, a médiaszolgáltatásokról és a tömegkommunikációról szóló 2010. évi CLXXV törvény változása miatt.

1

Frissítési PDF · eredeti oldal 19

Különleges jogrend és gazdasági szolgáltatási kötelezettség

Frissítési PDF · eredeti oldal 20

Nemzetbiztonsági szolgálatok jogállása, feladatai és ellenőrzése

Frissítési PDF · eredeti oldal 21

12.3. A MAGYAR NEMZETBIZTONSÁGI SZOLGÁLATOK ÉS FŐBB FELADATAIK
A 128. oldalon a második francia bekezdés után kezdődő bekezdés az alábbiak szerint módosul:
Az Alkotmányvédelmi Hivatal feladata még a nemzetbiztonsági, illetve egyszerűsített nemzetbiztonsági ellenőrzés alá eső személyeknek a nemzetbiztonsági ellenőrzése, akik nem tartoznak a Katonai Nemzetbiztonsági Szolgálat, a Nemzetbiztonsági Szakszolgálat, vagy az Információs Hivatal hatáskörébe. Feladata továbbá a megbízhatósági vizsgálat, amelynek célja – a valóságban is előforduló vagy feltételezhető élethelyzetek létrehozásával – annak megállapítása, hogy a vizsgált személy eleget tesz-e az előírt munkaköri kötelezettségének.

A fenti bekezdés után beszúrásra kerül egy új bekezdés:
Ha az Alkotmányvédelmi Hivatal a feladatai ellátása során bűncselekmény gyanúját észleli – kivéve, ha azzal veszélyeztetnék a törvényben meghatározott feladataik ellátását – feljelentést tesz a nyomozás lefolytatására hatáskörrel és illetékességgel rendelkező
nyomozó
hatóságnál,
ügyészségnél
vagy
a

Nemzeti
Vagyonvisszaszerzési
és
Vagyonvédelmi Hivatalnál (NVVH), és átadja az általa összegyűjtött adatokat

Az utolsó előtti bekezdés elé beszúrásra kerül két új bekezdés:
Az NBSZ az ügyészség, az NVVH, a nyomozó hatóság, az előkészítő eljárást folytató szerv, a titkos információgyűjtés folytatására feljogosított szerv, valamint a nemzetbiztonsági szolgálatok megkeresése alapján közreműködik az adatkérő által jogszerűen kezelhető adat igénylésében.
Mind a Katonai Nemzetbiztonsági Szolgálat, mind az Információs Hivatal, mind az Alkotmányvédelmi Hivatal, mind pedig a Nemzetbiztonsági Szakszolgálat a törvényben meghatározott feladatai ellátása során megszerzett, a Nemzeti Információs Központ jogszabályban előírt feladat- és hatásköre gyakorlásához szükséges információkat haladéktalanul biztosítja a Nemzeti Információs Központnak.

A 129. oldalon a harmadik bekezdés után kezdődő bekezdések törlésre kerülnek:

Frissítési PDF · eredeti oldal 22

A fenti bekezdések helyébe az alábbi szöveg kerül:

•
kormányzati tájékoztató és döntés-előkészítő tevékenységet végez, amelynek keretén belül – törvényben meghatározott kivételekkel – kizárólagos hatáskörrel teljesíti a hírigényeket,
•
nyílt információgyűjtést és -feldolgozást végző szolgáltató és támogató szervet működtet a kormányzati tájékoztató tevékenységének ellátása, valamint az együttműködő szervek, az ügyészség és az NVVH tevékenységének elősegítése céljából;
•
Magyarország biztonsági, nemzetbiztonsági, terrorfenyegetettségi és bűnügyi helyzetével, konkrét kockázatokkal vagy bűncselekményekkel kapcsolatos tájékoztatókat, kockázatelemzéseket készít az együttműködő szervek részére a hatáskörükbe tartozó, illetve az ügyészség esetében az ügyészség által folytatott titkos információgyűjtés, leplezetteszköz-alkalmazás, továbbá az NVVH által folytatott leplezetteszköz-alkalmazás, illetve a büntetőeljárásról szóló törvényben meghatározott előkészítő eljárás és nyomozás törvényes, szakszerű és eredményes ellátásának elősegítése céljából;
•
feltárja az együttműködő szervek, valamint az együttműködő szervek és az ügyészség, illetve az NVVH által ugyanazon bűncselekmény, személy vagy egyéb tárgykör vonatkozásában párhuzamosan folytatott eljárásokat és ezekről tájékoztatja az érintett ügyészséget, az NVVH-t, illetve együttműködő szervet;
•
ha a párhuzamos adatkezelést végző egyik szerv az ügyészség, az NVVH, a rendőrség belső bűnmegelőzési és bűnfelderítési feladatokat ellátó szerve, az Információs Hivatal vagy a Katonai Nemzetbiztonsági Szolgálat, akkor a Nemzeti Információs Központ a párhuzamos adatkezelésről csak a legfőbb ügyész, az NVVH kijelölt vezetője, illetve a rendőrség belső bűnmegelőzési és bűnfelderítési feladatokat
ellátó
szerve,
az
Információs

Hivatal,
vagy
a
Katonai
Nemzetbiztonsági Szolgálat főigazgatója hozzájárulásával tájékoztathatja a
másik együttműködő szervet.

•
amennyiben olyan információt szerez, amely megalapozza az együttműködő szerv, valamint az ügyészség, illetve az NVVH eljárását, intézkedését, úgy erre vonatkozó kezdeményezéssel él, vagy javaslatot tesz, amelynek elfogadásáról vagy elutasításáról az együttműködő szerv tájékoztatja az irányító minisztert és a Nemzeti Információs Központot;

•
a Magyarország terrorhelyzetére vonatkozó információk értékelése alapján javaslatot tesz a terrorfenyegetettség szintjének meghatározására;

•
országos jelentőségű, több szervet érintő ügyekben elemző-értékelő és koordinációs tevékenységet lát el;

•
koordinációs,
elemző-értékelő
tevékenységet
végez,
amely
kiterjed
az
együttműködő szervek hatáskörébe és illetékességébe utalt valamennyi információra, valamint a megállapodásukban meghatározott körben az ügyészség által folytatott titkos információgyűjtés, leplezetteszköz-alkalmazás, továbbá az NVVH által folytatott leplezetteszköz-alkalmazás, illetve a büntetőeljárásról szóló törvényben meghatározott előkészítő eljárás és nyomozás keretében kezelt adatra, információra;

•
javaslatot tesz a nemzetbiztonsági szolgálatokat irányító miniszterek részére az időszerű feladatok meghatározására, valamint az együttműködő szervek számára információs igényeket fogalmaz meg. A hírigények teljesítése érdekében bármely együttműködő szervet adat- és információátadásra, továbbá a szolgáltatott adatok, információk kiegészítésére, pontosítására hívhat fel;

összehangolt védelmi tevékenység, valamint különleges jogrend kihirdetését
megalapozó
helyzet
vagy
esemény
kezelésével
összefüggésben,
a
nemzetbiztonságot
érintően
kiemelt
kockázatot
jelentő
biztonsági

fenyegetésekkel kapcsolatos kérdések vonatkozásában a hatáskörébe és illetékességébe tartozó szakmai koordinációs tevékenységet lát el az érintett szervezetek bevonásával, továbbá kockázatelemzést végez.

Indoklás: pontosítás, a nemzetbiztonsági szolgálatokról szóló 1995. évi CXXV. törvény változása miatt.

12.4.A
MAGYAR NEMZETBIZTONSÁGI SZOLGÁLATOK MŰKÖDÉSÉNEK ELVEI ÉS GYAKORLATA
A 130. oldalon, a két utolsó bekezdés az alábbiak szerint módosul:
Ha a nemzetbiztonsági feladat ellátásához szükséges, a szolgálatok jogosultak a törvényben meghatározott állami szervnél, tartós állami tulajdonban lévő gazdálkodó szervezetnél, de egyéb szervezeteknél is munkatársuk számára munkaviszony létesítését kezdeményezni. A foglalkoztatásról megállapodást kell kötni az érintett szervezettel, a kijelölt személynek meg kell felelnie az alkalmazási feltételeknek. Garanciális szabály, hogy a szolgálatok nem kezdeményezhetnek munkaviszonyt bíróságnál, ügyészségnél, az Alkotmánybíróságnál, az Állami Számvevőszéknél, a Nemzeti Adatvédelmi és Információszabadság Hatóságnál, az Alapvető Jogok Biztosának Hivatalánál, a Sándor Palotánál és az Országgyűlés Hivatalánál.
A nemzetbiztonság szempontjából különleges fontosságú állami szervek és a tartós állami tulajdonban lévő gazdálkodó szervezetek, a központi energiaellátó és hírközlési rendszereket üzemeltető, a nemzetközileg ellenőrzött termékeket és technológiákat előállító és felhasználó, valamint a hadiipari kutatással foglalkozó üzemek és intézmények kötelesek a nemzetbiztonsági szolgálat (alkalmazási feltételeknek egyébként megfelelő) munkatársával munkaviszonyt (hivatásos szolgálati, közszolgálati, kormányzati szolgálati, adó- és vámhatósági szolgálati, közalkalmazotti jogviszonyt, rendvédelmi igazgatási jogviszonyt, honvédelmi alkalmazotti jogviszonyt) létesíteni.

Indoklás: pontosítás, a nemzetbiztonsági szolgálatokról szóló 1995. évi CXXV. törvény változása miatt.

12.5.A
NEMZETBIZTONSÁGI SZOLGÁLATOK ÁLTAL ALKALMAZHATÓ INTÉZKEDÉSEK
A 131. oldalon az alfejezet harmadik bekezdése után beszúrásra kerül két bekezdés, az alábbiak szerint:

A nemzetbiztonsági szolgálatok műveleti feladatot ellátó hivatásos állományú tagja nem büntethető a közúti közlekedési igazgatási szabályok megsértése szabálysértés miatt, ha a szabálysértés elkövetése titkos információgyűjtés ellátásához szükséges, és az elérni kívánt cél, a titkos információgyűjtés folyamatosságával, a biztonságának vagy lelepleződésének megakadályozásával kapcsolatos érdek, vagy a szabálysértés elkövetése más bűncselekmény elkövetésének megelőzése vagy megszakítása érdekében szükséges, és a bűncselekmény megelőzéséhez vagy megszakításához fűződő érdek jelentősebb, mint a nemzetbiztonsági szolgálat hivatásos állományú tagjának felelősségre vonásához fűződő érdek.
Ez esetben az állam téríti meg azt a kárt, illetve sérelemdíjat, amelynek megtérítésére a nemzetbiztonsági szolgálatok hivatásos állományú tagja a polgári jog szerint köteles lenne.

A kár megtérítése, illetve a sérelemdíj megfizetése érdekében a nemzetbiztonsági szolgálatok a sérelmet szenvedett személlyel titoktartási megállapodás megkötését kezdeményezhetik.

A következő bekezdés után lévő bekezdés módosításra kerül az alábbiak szerint:
A törvény azt is biztosítja, hogy a nemzetbiztonsági szolgálatok – főigazgató által meghatározott szolgálati beosztásokba tartozó – hivatásos állományú tagjai szolgálati lőfegyvert viseljenek. A lőfegyverhasználat a legsúlyosabb kényszerítő eszköz, ezért a nemzetbiztonsági szolgálatok hivatásos állományú tagját a lőfegyver-használati jog csak szolgálata jogszerű teljesítése során illeti meg. A hivatásos állomány tagjának nincs intézkedési kötelezettsége (nem fedheti fel magát), ezért a fenti feltétel hiányában lőfegyverhasználat csak jogos védelmi helyzetben és végszükség esetén, súlyos bűncselekmények elhárítására és védelmi (őrzési) feladatok ellátásakor, valamint az alább felsorolt esetekben megengedett:

Indoklás: pontosítás, a nemzetbiztonsági szolgálatokról szóló 1995. évi CXXV. törvény változása miatt.

12.8. A NEMZETBIZTONSÁGI SZOLGÁLATOK PARLAMENTI ELLENŐRZÉSE
A 135. oldalon az alfejezet második bekezdése módosul az alábbiak szerint:
Garanciális elem, hogy a Nemzetbiztonsági Bizottság, a Honvédelmi Bizottság és a Külügyi Bizottság tagjai nemzetbiztonsági ellenőrzés alá esnek, amelyet az Alkotmányvédelmi Hivatal végez.

Indoklás: pontosítás, a nemzetbiztonsági szolgálatokról szóló 1995. évi CXXV. törvény változása miatt.

Államigazgatás tananyag – 2026. szeptemberi változások

Államigazgatás · Hatályosító tájékoztató

Tájékoztató a közigazgatási szakvizsga Államigazgatás tananyagának 2026. szeptemberi változásairól. Felkészüléshez használható, hogy a módosult részek helye és indoka visszakereshető legyen.

Frissítési anyag: az áthúzott korábbi szövegrészek kimaradtak; a megmaradt szöveg a közölt frissítés része.

Frissítési PDF · eredeti oldal 1

Cím, köszöntő és a hatályosítás alapjai

TÁJÉKOZTATÓ

a közigazgatási szakvizsga

Államigazgatás

című tananyagát érintő változásokról

Budapest, 2026. szeptember 2.

Frissítési PDF · eredeti oldal 2

Tisztelt Vizsgázó!

A Nemzeti Közszolgálati Egyetem (a továbbiakban: NKE) jogszabályban rögzített feladata, hogy a közigazgatási szakvizsgához kapcsolódó ismeretanyagot időközönként hatályosítsa. A közigazgatási szakvizsgáról szóló 35/1998. (II. 27.) Korm. rendelet 3. § (3) bekezdése kimondja, hogy a követelményrendszeren alapuló tananyagot az NKE – különösen a jogszabályi változásokra tekintettel – rendszeresen, de legalább évente felülvizsgálja, és szükség esetén aktualizálja.

A jogszabályi kötelezettségen alapuló hatályosítást, a tananyag átdolgozását a Nemzeti Közszolgálati Egyetem Közigazgatási Továbbképzési Intézete (a továbbiakban: NKE KTI) a 2026. augusztus 20-ig kihirdetett jogszabályok alapján zárta le. Az NKE KTI fontosnak tartja, hogy a közszolgálati tisztviselők ismereteiket hatályosított tananyag alapján sajátítsák el, és a 2026. őszi vizsgaidőszak folyamán már a tankönyv lezárása, korábbi hatályosítása óta bekövetkezett jogszabályi módosulások is megjelenjenek a tananyagokban, s egyben a számonkérés alapját is képezzék.

A tananyag-kiegészítő dokumentumban minden, az adott fejezetcímen belül végrehajtott módosítás helyét az oldalszám és bekezdés feltüntetésével, vastagon kiemelve jelöltük. Az új, hatályos szövegrészek pirossal szedve találhatóak, míg a hatályát vesztett részek fekete áthúzással vannak jelölve. Az egyes módosítások indokolása dőlt betűvel az adott módosított szövegrészt követően került rögzítésre. A bemutatott változások tankönyvekbe történő átvezetéséről szeptember hónapban gondoskodunk.

A tananyag-kiegészítő dokumentum kibocsátásával az NKE KTI segítséget kíván nyújtani, hogy a közigazgatási szakvizsgára Ön a lehető legnaprakészebben tudjon felkészülni.

Eredményes felkészülést és sikeres vizsgát kívánunk!

Budapest, 2026. szeptember 2.

Nemzeti Közszolgálati Egyetem

Közigazgatási Továbbképzési Intézet

Frissítési PDF · eredeti oldal 3

Törvényességi felügyelet a helyi önkormányzatok felett

Frissítési PDF · eredeti oldal 4

Részvétel a területszervezési döntésekben

1 Az Alaptörvény tizenhetedik módosítása értelmében a „vármegye” elnevezést 2026. október 1-jétől ismét a korábbi „megye” elnevezés váltja fel.

Frissítési PDF · eredeti oldal 5

A Kormány, működése és üléseinek előkészítése

Lásd az 1/2026. (V. 15.) és a 2/2026. (V. 19.) ME rendeleteket
a miniszterelnök-helyettesek kijelöléséről.

Indoklás: az 1/2026. ME rendelet hatályon kívül helyezte az 1/2022. ME rendeletet. A jelenlegi Kormányban két miniszterelnök-helyettes kijelölésére került sor.

A 33. oldalon az utolsó előtti bekezdés az alábbiak szerint módosul:

A Kormány eredeti jogalkotói hatáskörben kiadott rendeletében az államigazgatás egyes ágazatai, illetve egyes központi államigazgatási szervek vagy azok vezetőinek az irányítására a miniszterelnököt is kijelölheti (közvetlen miniszterelnöki irányítás). A miniszterelnökhöz átkerülő feladat- és hatáskörök tekintetében – az ellátásukhoz kapcsolódó egyéb feladatokra, jogosultságokra és kötelezettségekre kiterjedően – a feladat- és hatáskört korábban ellátó miniszter által vezetett minisztérium jogutódja – ha a kormányrendelet eltérően nem rendelkezik – az általános politikai koordinációért felelős miniszter által vezetett minisztérium .

Indoklás: a 2026. évi XIII. törvény alapján „Miniszterelnöki Kabinetiroda” elnevezésű minisztérium már nem működik.

2.4.1.2. A Kormány működése
A 34. oldalon a 9. sz. lábjegyzet az alábbiak szerint módosul:

A Kormány ügyrendjéről szóló 1352/2022. (VII. 21.) kormányhatározat. Ez az ügyrend 2026 augusztusában is hatályban volt, jóllehet nem mindenben tükrözte a 2026 májusában kialakított új kormányzati szerkezetet.

2.4.1.3. A Kormány üléseinek előkészítése – a Közigazgatási Államtitkári Értekezlet
A 35. oldal utolsó bekezdése az alábbiak szerint módosul:

Az előterjesztés vagy jelentés a kormányülés napirendjére – a Fejlesztéspolitikai Koordinációs Bizottság és a Védelmi Munkacsoport által tárgyalt előterjesztések és jelentések kivételével – akkor vehető fel, ha azt a Közigazgatási Államtitkári Értekezlet megtárgyalta. E szabály alkalmazása alól a Miniszterelnöki Kormányiroda közigazgatási államtitkára
javaslatára
a
miniszterelnök
és
a

Miniszterelnökséget vezető miniszter kivételt tehet. A Kormányt az

A Kormány segédszervei

Minisztériumok, miniszterek és államtitkárok

Frissítési PDF · eredeti oldal 8

- Társadalmi Kapcsolatokért és Kultúráért Felelős Minisztérium,
- Tudományos és Technológiai Minisztérium,
- Vidék- és Településfejlesztési Minisztérium.

Indoklás: a 2026. évi XIII. törvény alapján.

A 41. oldalon a 4. bekezdés az alábbiak szerint módosul:

A miniszterek részletes feladat- és hatáskörét a Kormány rendeletben állapítja meg [90/2026. (V. 13.) Korm. rendelet a Kormány tagjainak feladat- és hatásköréről], amelyet szoktak Statútum rendeletnek is nevezni. E kormányrendeletben meghatározott feladatokon felül törvény és kormányrendelet, valamint a Kormány határozatai és a miniszterelnök további feladatokat határoznak meg a miniszterek számára. A Kormány 2016-ban döntött úgy, hogy – a nemzetbiztonsági, a rendvédelmi, valamint az intézményfenntartói feladatok kivételével – az államigazgatási és kapcsolódó állami feladatok ellátását a minisztériumi szervezetrendszerben kell biztosítani. [a 11. sz. lábjegyzet megőrzendő]

Indoklás: az új Statútumrendeletnek megfelelően.

A 41. oldalon alulról a 2. bekezdés az alábbiak szerint módosul:

A miniszterek politikai szolgálati jogviszonyban állnak politikai felsővezetőként.

A 2026-ban megalakult Kormányban tárca nélküli miniszter kinevezésére nem került sor.

Indoklás: pontosítás az aktuális helyzetnek megfelelően.

A 42. oldal utolsó bekezdése az alábbiak szerint módosul:

Az államtitkár szerepe 2010 után annyiban változott, hogy a kevesebb számú, de nagyobb minisztériumokban gyakran olyan igazgatási ágazat irányításáért lett felelős, amelynek korábban önálló minisztériuma volt. Például a korábban minisztériumi formában irányított egészségügyi, kulturális, oktatási, szociális (népjóléti) igazgatási ágazatok élén hosszabb ideig minisztériumi keretek között működő államtitkárokat találtunk. 2026 májusától az államtitkári tisztség ismét a „klasszikus” keretek közé tért vissza, melynek lényege a miniszter helyettesítésében, illetve a minisztériumhoz tartozó igazgatási ágazat(ok) szűkebb területei irányításában való közreműködésben ragadható meg. Az államtitkárok konkrét feladat- és hatásköreit részletesen a minisztérium szervezeti és működési szabályzata határozza meg.

Indoklás: pontosítás az aktuális helyzetnek megfelelően.

Frissítési PDF · eredeti oldal 9

Hivatali vezetők és fejlesztéspolitikai irányítás

Frissítési PDF · eredeti oldal 10

Miniszterelnökség, Kabinetiroda és Kormányiroda

A 45-46. oldalon az alfejezet további bekezdései az alábbiak szerint módosulnak:

A Miniszterelnökség – amely tehát jogállását tekintve minisztérium – kiemelt szerepet játszik a kormányzati koordináció területén. A Kormány tagjainak feladat- és hatásköréről szóló 90/2026. (V. 13.) Korm. rendelet a Miniszterelnökséget vezető miniszter esetében elsődlegesen összehangoló (koordinációs) és emellett néhány szakpolitikai feladat- és hatáskört határoz meg. A koordinációs feladatok körében a Miniszterelnökséget vezető miniszter felel:

- az általános politikai koordinációért,
- az európai uniós ügyek koordinációjáért,
- az európai uniós politikák kialakításáért és koordinációjáért,
- a kormányzati kommunikációért,
- a kormánybiztosok tevékenységének összehangolásáért,
- a kormányzati társadalmi kapcsolatok összehangolásáért,
- a kormányzati stratégiák kidolgozásának támogatásáért,
- a közszolgálati életpálya kidolgozásáért,
- a társadalompolitika összehangolásáért.

A szakpolitikai feladatok tekintetében a miniszternek néhány, az igazságügyet és a közigazgatási minőség- és személyzetpolitikát érintő feladat- és hatáskört biztosít a Statútumrendelet. (A korábban a Nemzeti Közszolgálati Egyetemmel kapcsolatos fenntartói jogok gyakorlásával összefüggő feladat- és hatáskörök a Miniszterelnökségtől az Oktatási és Gyermekügyi Minisztériumhoz kerültek.)

A Miniszterelnökségen több kormánybiztos igazgatási apparátusa is működik. A kormánybiztos – ha munkáját önálló titkárság segíti – közvetlenül irányítja a kormánybiztos titkársága vezetőjének a tevékenységét.

A Miniszterelnökségen működik

a Miniszterelnökséget vezető miniszter, a miniszterelnöki biztosok, a miniszterelnöki megbízottak, a miniszteri biztosok, az államtitkárok, a kormánybiztosok és a helyettes államtitkárok hivatali apparátusa.

A Miniszterelnökség hivatali szervezetét a közigazgatási államtitkár vezeti, ő gyakorolja a minisztérium kormánytisztviselői és szakmai (felső)vezetői feletti munkáltatói jogokat. A Miniszterelnökséget vezető miniszter szakpolitikai feladatainak ellátását a miniszter irányítása alatt működő államtitkárok és a nekik alárendelt helyettes államtitkárok segítik.

Szervezeti szempontból a Miniszterelnökség részét képezi a Miniszterelnöki Kormányiroda is.

Indoklás: vélhetőleg átmeneti ideig, de a Miniszterelnökség hatályos SZMSZ-e még mindig az 1/2024. (II. 22.) MvM utasítás, melynek módosítására egyelőre nem került sor, így az a 2026 májusa előtti helyzetet tükrözi. Az átmeneti ideig – a hatályosítás lezárásakor – a hatályos jogszabályok néhány elemét látszik indokoltnak a tananyag részévé tenni.

Frissítési PDF · eredeti oldal 12

Autonóm és önálló szabályozó szervek

Frissítési PDF · eredeti oldal 13

– Integritás Hatóság (2022. évi XXVII. törvény);
– Gazdasági Versenyhivatal (1996. évi LVII. törvény);
– Nemzeti Adatvédelmi és Információszabadság Hatóság (2011. évi CXII. törvény);
– Nemzeti Választási Iroda (2013. évi XXXVI. törvény);
– Európai Támogatásokat Auditáló Főigazgatóság (2022. évi XLIV. törvény).

Indoklás: a közbeszerzésekről szóló 2015. évi CXLIII. törvény 181. § (5) bekezdése alapján a Hatóságnál alelnök nem működik (a Tanácsnak van alelnöke, aki az elnököt helyettesítheti). A 2026. évi XXIV. törvény rendelkezett a Szuverenitásvédelmi Hivatal megszüntetéséről.

A 49. oldalon alulról a 2. bekezdés az alábbiak szerint módosul:

Önálló szabályozó szerveket az Alaptörvény felhatalmazása szerint sarkalatos törvénnyel az Országgyűlés hozhat létre. Létjogosultságuk hasonló okokkal magyarázható, mint az autonóm államigazgatási szerveké, vagyis a Kormánytól való bizonyos fokú önállóság: az önálló szabályozó szervek kizárólag a törvénynek, illetve a jogszabályoknak vannak alárendelve. Feladatot számukra csak törvény vagy törvény felhatalmazása alapján kiadott jogszabály írhat elő. Az önálló szabályozó szerv vezetője éves beszámolási kötelezettségét nem az államigazgatást irányító Kormánynak vagy a miniszterelnöknek, hanem az Országgyűlésnek teljesíti. Az önálló szabályozó szerv – hasonlóan a hagyományos államigazgatási szervekhez – egyszemélyi vezetés alatt áll. Az önálló szabályozó szerv vezetőjét általában a köztársasági elnök nevezi ki a miniszterelnök javaslatára, kilenc év időtartamra (az energiahatóság esetében hét évre, a médiahatóság esetében öt évre). Ez alól kivétel az atomenergia-felügyeleti szerv, mert ennek vezetőjét a miniszterelnök nevezi ki. Az önálló szabályozó szervek hivatali apparátusának dolgozói jogállásukat tekintve köztisztviselők.

Indoklás: az NMHH elnökének megbízatási idejét a 2026. évi XXI. törvény kilencről öt évre csökkentette [2010. évi CLXXXV. törvény 112. § (1) bekezdés].

2.5.1. A TERÜLETI ÁLLAMIGAZGATÁS KÖZELMÚLTBELI FEJLŐDÉSTÖRTÉNETE
Az 50. oldal utolsó bekezdése az alábbiak szerint módosul:

Majd a területi államigazgatási szervek rendszerét a 2010. évi CXXVI. törvény alakította át, amely létrehozta a fővárosi és megyei kormányhivatalokat. Ezen általános hatáskörű dekoncentrált

államigazgatási
szervek
elnevezése
2019-től
összefoglalóan
kormányhivatal. A kormányhivatalok létrehozása területi integrációt valósított meg. A korábban önállóan és szakminiszteri irányítás alatt működő területi dekoncentrált államigazgatási szervek mintegy fele a kormányhivatalok egységes hivatali szervezetének szakigazgatási szerveivé vált 2011. január 1-e után. A 2011-ben elfogadott Alaptörvény a fővárosi és megyei (2023. január 1-jétől: vármegyei, majd 2026. október 1-jétől újra: megyei) kormányhivatalokat a Kormány általános hatáskörű területi államigazgatási szerveiként jelölte meg, amelyek ezzel alkotmányos jogállást kaptak. A területi államigazgatás átalakítását a helyi államigazgatás reformja követte 2012-ben. 2013. január 1-jétől az államigazgatás helyi szintjén ismét járásokat alakítottak ki. Ezt megelőzően az államigazgatásnak a ’80-as évek óta nem létezett helyi szintje, ezért a helyben jelentkező államigazgatási feladatokat az önkormányzatok látták el. 2013-tól azonban fokozatosan egyre több helyi szintű államigazgatási feladat került át „igazi helyére”, a járáshoz. Mindazonáltal a helyi önkormányzatok az önkormányzati feladatok mellett még napjainkban is.

Frissítési PDF · eredeti oldal 14

2.5.2. A FŐVÁROSI ÉS VÁRMEGYEI KORMÁNYHIVATAL
Az 52. oldal első bekezdése az alábbiak szerint módosul:

A fővárosi és megyei – 2023. január 1-jétől vármegyei, majd 2026. október 1-jétől ismét megyei – kormányhivatal a Kormány általános hatáskörű területi államigazgatási szerve, amelyet a 2010. évi CXXVI. törvény hozott létre. A kormányzati igazgatásról szóló 2018. évi CXXV. törvény 2. § (4) bekezdése – jelenleg még – a következőképpen rendelkezik: „Területi kormányzati igazgatási szervek a fővárosi és vármegyei kormányhivatalok (a továbbiakban együtt: kormányhivatal).”

Az 52. oldalon a 21. sz. lábjegyzet az alábbiak szerint módosul:

A Magyarország 2023. évi központi költségvetésének megalapozásáról szóló 2022. évi XXIV. törvény értelmében 2022. július 28-tól a kormányhivatalok vezetőire vonatkozó korábbi „kormánymegbízott” elnevezést a régi történelmi gyökerekkel rendelkező „főispán” elnevezés váltotta fel. A „főispán” kifejezéssel a jogalkotó – hasonlóan a „vármegye” szóhoz – a magyar közigazgatásnak a népköztársasági időszak előtti, nagy hagyományú megnevezéseihez kívánt visszanyúlni.
Itt indokolt ugyanakkor jelezni, hogy a kormányzati szándék szerint a „főispán” elnevezést a jövőben várhatóan ismét a „kormánymegbízott” elnevezés fogja felváltani.

Indokolás: Az Alaptörvény tizenhetedik módosítása értelmében a „vármegye” elnevezést 2026. október 1-jétől ismét a korábbi „megye” elnevezés váltja fel.

2.5.2. A FŐVÁROSI ÉS VÁRMEGYEI KORMÁNYHIVATAL
2.5.2.1. A fővárosi és vármegyei kormányhivatal irányítása
Az 52. oldal 2. bekezdése az alábbiak szerint módosul:

A fővárosi és vármegyei kormányhivatal a vidék- és településfejlesztési miniszter irányítása alatt áll. A miniszter irányítási joga azonban nem teljes körű. Egyfelől a miniszter nem jogosult a kormányhivatal alapítására és megszüntetésére. Másfelől a fővárosi és vármegyei kormányhivatal vezetőjét sem ő

jogosult kinevezni, illetve felmenteni.

Indoklás: az új Statútumrendelet 1. melléklet 16. pontja alapján.

Az 52. oldal 5. bekezdése az alábbiak szerint módosul:

A szakmai irányító miniszterek e tevékenységük kapcsán kötelesek együttműködni a vidék- és településfejlesztési miniszterrel.

2.5.2.2. A fővárosi és vármegyei kormányhivatal vezetése
Az 52. oldalon az utolsó előtti bekezdés az alábbiak szerint módosul:

A fővárosi és vármegyei kormányhivatalt főispán vezeti, aki politikai vezető. A főispánt a vidék- és településfejlesztési miniszter javaslatára a miniszterelnök nevezi ki és menti fel. A kinevezés és a felmentés kivételével a munkáltatói jogokat a főispán felett a miniszter gyakorolja.

Frissítési PDF · eredeti oldal 15

Járások, járási hivatalok és kormányablakok

Frissítési PDF · eredeti oldal 16

Közüzem és állami vagyongazdálkodás

Frissítési PDF · eredeti oldal 17

Közigazgatási személyzeti politika és jogviszonyok

Frissítési PDF · eredeti oldal 18

Közigazgatás-fejlesztési nemzetközi együttműködés

Önkormányzati igazgatás – tájékoztató a tananyag változásairól

Önkormányzati igazgatás · Hatályosító tájékoztató

A dokumentum a közigazgatási szakvizsga Önkormányzati igazgatás tananyagának 2026. szeptemberi változásait ismerteti, felkészüléshez és számonkéréshez használható.

Frissítési anyag: az áthúzott korábbi szövegrészek kimaradtak; a megmaradt szöveg a közölt frissítés része.

Frissítési PDF · eredeti oldal 1

Címoldal: Önkormányzati igazgatás változások

TÁJÉKOZTATÓ

a közigazgatási szakvizsga

Önkormányzati igazgatás

című tananyagát érintő változásokról

Budapest, 2026. szeptember 2.

Frissítési PDF · eredeti oldal 2

Bevezető: hatályosítás célja és módszere

Nemzeti Közszolgálati Egyetem

Közigazgatási Továbbképzési Intézet

Frissítési PDF · eredeti oldal 3

1.5. Helyi önkormányzás alaptörvényi alapjai

A helyi képviselő-testületet a polgármester vezeti. A vármegyei képviselő-testület elnökét a vármegyei képviselő-testület a saját tagjai közül választja megbízatásának időtartamára. A polgármester és a vármegyei (az Alaptörvény tizenhetedik módosítása értelmében a „vármegye” elnevezést 2026. október 1-jétől ismét a korábbi „megye” elnevezés váltja fel) képviselő-testület elnöke önkormányzati feladatain kívül törvény vagy törvényi felhatalmazáson alapuló kormányrendelet alapján kivételesen államigazgatási feladat- és hatáskört is elláthat

Indokolás: az Alaptörvény tizenhetedik módosítása értelmében a „vármegye” elnevezést 2026. október 1-jétől ismét a korábbi „megye” elnevezés váltja fel.

3.2. A KÉPVISELŐ-TESTÜLET
A 43. oldal első bekezdése az alábbiak szerint módosul:

3.2. A képviselő-testület

3.4. Döntéshozatal: SZMSZ tartalma

• az önkormányzat hivatalos megnevezéséről, székhelyéről;
• a képviselő-testület átruházott hatásköreinek felsorolásáról;
• a képviselő-testület üléseinek összehívásáról, vezetéséről, tanácskozási rendjéről;
• az önkormányzati képviselőkre vonatkozó magatartási szabályokról, az ülés rendjének fenntartásáról és az annak érdekében hozható intézkedésekről;

• a nyilvánosság biztosításáról;
• a döntéshozatali eljárásról, a szavazás módjáról;
• a rendeletalkotásról és határozathozatalról;
• a képviselő-testület ülésének jegyzőkönyvéről;
• a közmeghallgatásról;
• az önkormányzat szerveiről, azok jogállásáról, feladatairól;
•
a
jegyzőnek
a
jogszabálysértő
döntések,
működés
jelzésére
irányuló
kötelezettségéről;

• a képviselő-testület bizottságairól(.);
• a vagyoni szankcióról, amelyet akkor kell alkalmazni, ha az európai uniós költségvetési források felhasználásának ellenőrzéséről szóló törvény szerinti vagyonnyilatkozati
feladatkörével
összefüggésben
eljáró
Integritás
Hatóság
a
képviselő
vagyonnyilatkozat-tételi
kötelezettségével
összefüggésben
– a
képviselő
méltatlanságát meg nem alapozó – kizárólag adminisztratív jellegű, ugyanakkor csekély vagy elhanyagolható jelentőséget meghaladó hiányosságot tárt fel.

Indokolás: Mötv. 33. § (2) bekezdés, megállapította a 2026. évi XVIII. törvény 45. §-a.

Frissítési PDF · eredeti oldal 4

3.5. Polgármester jogállása és javadalmazása

3.5.2. Az alpolgármester

Frissítési PDF · eredeti oldal 5

4.3. Kormány és helyi önkormányzatok

A Tanács tagjai a () vidék- és településfejlesztési
miniszter, a pénzügyminiszter, a () Vidék- és
Településfejlesztési Minisztérium önkormányzatokért felelős államtitkára és a területi
közigazgatásért felelős államtitkára, az országos önkormányzati érdekszövetségek elnökei
). A Tanács
évente legalább két alkalommal ülésezik. A Tanács elnöke a (
) vidék- és településfejlesztési miniszter, alelnöke a (
) Vidék- és Településfejlesztési Minisztérium önkormányzatokért felelős
államtitkára, és társelnöke országos önkormányzati érdekszövetségek elnökei éves
rotációban.

Indokolás: A Kormány tagjainak feladat- és hatásköréről szóló 90/2026. (V. 13.) Korm. rendelet 179. § b) pontja és 188. § (2) bekezdés f) pontja. A Kormány a hatályosítás időpontjáig még nem módosította az Önkormányzatok Nemzeti Együttműködési Tanácsáról szóló 1128/2012. (IV. 26.) Korm. határozatot.

4.4. A MINISZTEREK ÉS A HELYI ÖNKORMÁNYZATOK
4.4.2. A HELYI ÖNKORMÁNYZATOKÉRT FELELŐS MINISZTER ÉS A HELYI ÖNKORMÁNYZATOK
A 67. oldal negyedik bekezdése az alábbiak szerint módosul:

A Kormány helyi önkormányzatokért felelős tagja 2023-ig a belügyminiszter volt, 2024-től 2026-ig
a
közigazgatási
és
területfejlesztési
miniszter,
2026-tól
a
vidék-
és
településfejlesztési miniszter. Felelőssége e minőségében alapvetően az önkormányzati szervezeti működés kialakításával, szabályozásával a helyi önkormányzatok feladat- és hatáskörökkel összefüggő ügyeihez, valamint az önkormányzati gazdálkodás egyes elemeihez kapcsolódnak.

Indokolás: A Kormány tagjainak feladat- és hatásköréről szóló 90/2026. (V. 13.) Korm. rendelet 179. § b) pontja.

4.4.3. A HELYI ÖNKORMÁNYZATOK TÖRVÉNYESSÉGI FELÜGYELETÉÉRT FELELŐS MINISZTER ÉS A HELYI ÖNKORMÁNYZATOK
A 69. oldal első bekezdése az alábbiak szerint módosul:

A
helyi
önkormányzatok
törvényességi
felügyeletéért
felelős
tagja
2023-ig

a
Miniszterelnökséget vezető miniszter volt, 2024-től 2026-ig a közigazgatási és területfejlesztési miniszter, 2026-tól a vidék- és településfejlesztési miniszter.

Indokolás: A Kormány tagjainak feladat- és hatásköréről szóló 90/2026. (V. 13.) Korm. rendelet 179. § b) pontja.

Központi állami szervek rendszere – vizsgatételek tartalomjegyzéke

A központi állami szervek rendszere · Kidolgozott tételek

Kidolgozott vizsgatételek gyűjteménye a központi állami szervek rendszeréről; tanulásra és gyors visszakeresésre használható.

Jelenlegi olvasóváltozat: az áthúzott korábbi szövegrészek kimaradtak. A forrás DOCX változatlan maradt.

15 pontos tételek

Magyar alkotmányfejlődés 2010-ig

A magyar alkotmányfejlődés vázlata

Magyarországnak 1949-ig történeti alkotmánya volt.

1848 márciusában és áprilisában az utolsó rendi országgyűlés rendi államból parlamentáris monarchiává alakította Magyarországot.

A kiegyezés idején valódi alkotmányozás folyt Magyarországon.

Az első világháború után elengedhetetlenné vált az alkotmányrevízió. Az alkotmány megváltoztatása a történeti alkotmány keretein belül szükségszerűen a jogfolytonosságra épült. Egy chartális alkotmány megalkotása idegen lett volna a kor politikusaitól.

A történeti alkotmány a második világháború idején a szabadságjogok védelmét már nem tudta biztosítani, az ország önrendelkezési joga a német megszállás következtében 1944. március 19-én évtizedekre megszűnt.

1944. december 21-én összeült az Ideiglenes Nemzetgyűlés, amelynek tagjait aktív szovjet katonai közreműködéssel „választották. Az Ideiglenes Nemzetgyűlés összetétele nem tükrözte a politikai erőviszonyokat. Az Ideiglenes Nemzeti Kormány felállítását pedig Molotov, a Szovjetunió külügyminisztere saját érdemeként írta le. Az Ideiglenes Nemzetgyűlés az új választójogi törvény és az 1945. november 4-i nemzetgyűlési választások után feloszlott.

Az általános, egyenlő, közvetlen és titkos választójog alapján megválasztott Nemzetgyűlés fogadta el a köztársaság kikiáltásáról szóló –ideiglenes alkotmány – 1946. évi I. törvényt, melynek preambuluma meghatározta a Magyarország függetlensége szempontjából fontos momentumokat, valamint a legfontosabb emberi jogokat.

Az 1949-ben megválasztott Országgyűlés az 1949. évi XX. törvénnyel elfogadta a Magyar Népköztársaság Alkotmányát, amely rögzítette a népköztársasági államformát, amely „a munkások és dolgozó parasztok állama”. Elnöki Tanács néven kollektív államfői testületet állított fel, amely az Országgyűlést is helyettesítette, tanácsrendszert hozott létre, megszűnt többek között a Legfelsőbb Közigazgatási Bíróság és a Legfőbb Állami Számvevőszék. Az alkotmányosság tartalmi követelményei nem érvényesültek.

Magyarország volt az egyetlen olyan ország a térségben, amely az 1989-es rendszerváltozáskor, vagy azt követően nem fogadott el új alkotmányt. 1989-ben a nemzeti kerekasztal-tárgyalások keretében született a régi és az új politikai elit közötti megállapodás az ország új államszervezetéről, valamint azon törvényekről, amelyek szükségesek voltak a közjogi rendszerváltozáshoz. E tárgyalások eredményeinek köszönhetően még az 1985-ben megalakult országgyűlés szavazott 1989-ben az alkotmány módosításairól, az egyes alapvető jogokról (egyesülési jog, gyülekezési jog, sztrájkjog, választójog stb.) szóló törvényekről, valamint az államszervezet jogállami működéséhez szükséges szervek és jogintézmények felállításáról (Alkotmánybíróság, Állami Számvevőszék). Az 1989. évi XXXI. törvénnyel elfogadott alkotmánymódosítás tartalmilag alapjaiban változtatta meg az Alkotmányt, amely a hatalommegosztásra épült. A rendszerváltozás a szabad választásokban, a szabad pártalapításban és az Alkotmánybíróság létrejöttében öltött testet. Az új Országgyűlés 1990. június 19-én jelentősen átírta az alkotmányt.

Az új alkotmány elfogadása 1990 és 1994 között érdemben fel sem merült. Hiányzott a szükséges parlamenti többség. Az Alkotmánybíróság azonban valójában a rendszerváltozás őre és az alkotmányos játékszabályokat lefektető szerve lett.

1994 és 1998 között az MSZP–SZDSZ-kormány a parlamentben alkotmányozó többséggel rendelkezett. Felállították az Országgyűlésben az alkotmány-előkészítő bizottságot, és az új alkotmány koncepcióját is elfogadta a parlament, de az új alkotmány javaslatának benyújtására már nem került sor.

Az első Orbán- kormány (1998–2002) alatt valódi alkotmányozási kísérletre nem került sor. A 2000. évi I. törvény tette a történeti alkotmány szimbólumát, a Szent Korona emlékezetét a hatályos jog részévé.

2002 és 2010 között voltak alkotmányozási kísérletek, de kellő parlamenti felhatalmazás hiányában továbbra sem volt esély egy új alkotmány elfogadására.

Alapvető jogok csoportosítása

A XX. század közepe óta az alapjogokat megjelenésük időrendjének alapján csoportosítjuk.

1. generációs

2. generációs

3. generációs

•XVIII. sz. polgári átalakulása

•Ember személyéhez kapcsolódó (élethez, szabadsághoz, tulajdonhoz,

vallásszabadsághoz, szólásgondolat-vélemény nyilvánításhoz való jog)

•tartózkodás (gyülekezési, egyesülési)

•politikai részvétel (választójog, népszavazáshoz való, közhívatal viselési jog)

•eljárási jogok (ártatlanság vélelme, bűntető eljáráshoz kapcsolódó)

•XX.sz. eleje, szakszervezeti, szoc.dem. mozgalmak hatására

•gazdasági élettel kapcsolatos (munkához való jog, és munkavégzéssel kapcsolatosak, pihenéshez való jog, szakszervezeti szervezkedéshez)

•szociális elátással kapcsolatos (egészségügyi ellátás, szociális biztonsághoz való jog, hajlékhoz, lakáshoz jutáshoz való jog, gyermek, család, anyák védelme, időskorúakról való gondoskodás)

•kulturális jog (tanuláshoz, tanításhoz, művelődéshez való jog, tudományos és művészeti élet szabadsága)

•XX.sz. vég (globális kihívásokra reagál)

•információ, önrendelkezés

•egészséges környezet

•csoportjogok (betegjog, fogyatékosság, menekültek védelme, nemzetiségek védelme)

•(nem valódi jog, kívánságot fogalmaz meg, pl. békéhez való jog)

Az alapvető jogok tárgyuk szerint is csoportosíthatók:

Az Alaptörvény XVI. cikke szerint a gyermek megfelelő testi, szellemi és erkölcsi fejlődéséhez szükséges védelemhez és gondoskodáshoz való joga – az élethez való jog kivételével – minden más alapvető jogot megelőz.

Az alapvető jogok tárgyuk szerint is csoportosíthatóak:

(1) Az ember jogi státuszát megalapozó jogok:

a) élethez való jog (Alaptörvény II. cikk),

b) emberi méltósághoz való jog (II. cikk) és az ehhez kapcsolódó tilalmak (III. cikk),

c) jogalanyisághoz való jog (XV. cikk [1] bekezdés).

(2) A személy identitását védő jogok:

a) megkülönböztetés tilalma (XV. cikk [2] bekezdés),

b) lelkiismereti és vallásszabadság (VII. cikk),

c) állampolgársághoz való jog (G) cikk),

d) személyiségi jogok – testi épséghez való jog (IV. cikk).

(3) Személyes szabadság biztosítékai:

a) büntetőjogi alapelvek,

i) nullum crimen sine lege (XXVIII. cikk [4] bekezdés),

ii)nulla poena sine lege (XXVIII. cikk [4] bekezdés),

iii) ne bis in idem (XXVIII. cikk [6] bekezdés);

b) ártatlanság vélelme (XXVIII. cikk [2] bekezdés),

c) védelemhez való jog (XXVIII. cikk [3] bekezdés),

d) tisztességes eljáráshoz való jog (XXVIII. cikk),

e) mozgás és tartózkodási hely megválasztásának szabadsága (XXVII. cikk),

f) magánélet védelme (VI. cikk [1] bekezdés),

g) információs önrendelkezési jog (VI. cikk [2] bekezdés),

h) levéltitok, magánlakás sérthetetlensége (VI. cikk [1] bekezdés).

(4) Politikai szabadságjogok:

a) véleménynyilvánítás szabadsága (IX. cikk),

b) információszabadság (közérdekű adatok megismeréséhez való jog VI. cikk [2] bekezdés),

c) sajtószabadság (IX. cikk),

d) gyülekezési jog (VIII. cikk [1] bekezdés),

e) egyesülési jog (VIII. cikk [2])–[4] bekezdés).

(5) Politikai részvételi jogok:

a) választójog (XXIII. cikk [1]–[6] bekezdés),

b) népszavazáshoz való jog (XXIII. cikk [7] bekezdés),

c) petíciós jog (panaszjog XXV. cikk),

d) közhivatal-viselés joga (XXIII. [8] bekezdés).

(6) Társadalomi pozíciót meghatározó jogok:

a) tulajdonjog (XIII. cikk),

b) öröklés joga (XIII. cikk),

c) szerződési szabadság,

d) munka és foglalkozás szabad megválasztása (XII. cikk),

e) vállalkozáshoz való jog (XII. cikk),

f) család, házasság védelme (L) cikk),

g) tanuláshoz való jog (XI. cikk [2] bekezdés),

h) nemzetiségek jogai (XXIX. cikk)

Állami kötelezettségek az alapjogok biztosításában

Az alapjogok címzettje elsősorban az állam, de azt mindenkinek tiszteletben kell tartania. Az állam alatt ebben az esetben valamennyi állami és önkormányzati szervet kell érteni.

Az ember sérthetetlen és elidegeníthetetlen alapvető jogait tiszteletben kell tartani. Védelmük az állam elsőrendű kötelezettsége.

Az állam kettős kötelezettsége, hogy ne sértse meg az alapjogokat, illetve állami cselekvést is meghatároz (alapjogvédelmi, jogalkotási feladat).

az állami és önkormányzati szervek alapjogokkal összefüggő feladatai szerteágazók (tartózkodni a jog gyakorlásának akadályozásától, megzavarásától; jogalkotással, esetenként konkrét jogalkalmazási tevékenységgel biztosítani a jog gyakorlásának feltételeit).

Az állam kötelezettsége az alapjogvédelemre létrehozott szervek (Alkotmánybíróság, bíróságok, ombudsmanok) védelmére is kiterjed.

Az objektív intézményvédelmi kötelezettség

Az alapjogok szubjektív oldala az alanyi jogi jogosultságot (a jog gyakorlásának lehetőségét), objektív oldala pedig az állami kötelezettségeket jelenti.

Az alapjogok egy összetartozó és zárt (érték) rendszer. Az állami kötelezettség az alapjogi rendszer egészére kiterjed, nem korlátozódhat az egyes alapjogok védelmére. Az állam köteles szabályozni, intézményrendszert létrehozni, támogatni azt, és módot teremteni az alapjogsérelem kiküszöbölésére. Azonban az intézményvédelmi kötelezettség ennél többet is jelenthet.

Az állam kötelessége -az alapvető jogok »tiszteletben tartására és védelmére a szubjektív alapjogokkal kapcsolatban -nem merül ki abban, hogy tartózkodnia kell megsértésüktől, hanem magában foglalja azt is, hogy gondoskodnia kell az érvényesülésükhöz szükséges feltételekről.

az államnak – a garanciális feladatainak ellátásához – arra van szüksége, hogy az egyes alanyi alapjogok biztosítása mellett az azokkal kapcsolatos értékeket és élethelyzeteket önmagukban is védje, a többi alapjoggal összefüggésben kezelje. Az állam számára tehát az alapjogok védelme csupán egy része az egész alkotmányos rend fenntartásának és működtetésének.

Az Alaptörvény I. cikk (1) bekezdéséből eredő intézményvédelmi kötelezettség egy összetett követelményrendszert támaszt az állammal szemben az alapjogok érvényesülésére. Magában foglalja a szabályozási kötelezettséget (a szervezeti és eljárási biztosítékok megteremtését), adott esetben az anyagi támogatási kötelezettséget, a meglévő vagy az alapjog-érvényesülés szempontjából az Alaptörvény által megkívánt intézményes formák védelmét (s egyben tartózkodást a működés tartalmi befolyásolásától).

Elviekben minden alapjognak – mint alkotmányos „értékhordozónak” – létezik intézményes oldala, de a leginkább kiemelt, védett értékek közé tartozik az emberi élet és méltóság, a vélemények pluralizmusa vagy éppen a lelkiismeret szabadsága. Az pedig az adott alapjog jellegéből, természetéből következik, hogy a gyakorlásának biztosításához milyen jellegű és mértékű állami kötelezettségek teljesítése szükségeltetik.

Az államnak – valamennyi alapjogot érintő szabályozás esetén – az alapjogi rendszer, mint értékrendszer egészét is figyelembe kell vennie, és ebbe ágyazva kell meghatározni az adott alapjog érvényesülési feltételeit úgy, hogy közben a szubjektív jogot is biztosítsa.

Az állami kötelezettség az adott alapjoghoz tartozó értékek és az adott alapjog által garantált szabadság védelmét is jelenti.

Az állam objektív intézményvédelmi kötelezettségének része az alapjogvédelmi „intézmények” felállítása és működtetése is. Ezeknek az intézményeknek rendelkezniük kell olyan hatékony eszközökkel (hatáskörökkel), amelyek nemcsak elvileg alkalmasak erre, hanem gyakorlásuk során az alapjogsérelmet valóban orvosolni tudják (pl.: Alkotmánybíróság, bíróságok, ombudsman). Az államnak e szervek létrehozásán túl, azok működési feltételeit is – mindenekelőtt költségvetését – anélkül kell biztosítania, hogy működésük tartalmára befolyást gyakorolna.

Házasság és család alkotmányjogi fogalma

Magyarország védi a házasság intézményét, mint férfi és nő között, önkéntes elhatározás alapján létrejött életközösséget, vagyis a házasság:

A házasság életközösség, azaz természetes személyek kapcsolata.

A házasság a társadalmat alkotó polgárok legalapvetőbb és legtermészetesebb közössége.

A házasság jogkérdés is, ahhoz különféle magánjogi és közjogi hatások is fűződnek.

Azzal jön létre, hogy a felek egybehangzó és feltétlen nyilatkozatukkal kijelentik, hogy házasságot kívánnak kötni.

Az életközösség megszakadása nem eredményezi a házasság megszűnését.

A házasság két személy kapcsolata, vagyis az Alaptörvény kizárja a poligámia bevezetését.

Az Alaptörvény szövegszerűen is tartalmazza, hogy a házasság csak különnemű személyek között jöhet létre.

Az Alaptörvény L) cikke értelmében házasság intézményének védelme az állam kötelezettsége.

A család:

Az Alaptörvény L) cikk második fordulata szerint: „Magyarország védi […] a családot minta nemzet fennmaradásának alapját. A családi kapcsolat alapja a házasság, illetve a szülő-gyermekviszony."

Családnak tekinthető az olyan szabad akaraton alapuló életközösség, amelynek legalább két tagja van, akiket tényleges kapcsolat, kötődés és függőségi helyzet tart össze, és amelynek viszonyrendszerében minden félnek meghatározott jogai és kötelezettségei vannak.

Az alkotmányozó azzal, hogy „a nemzet fennmaradásának alapjaként" említi a családot, kitüntetett társadalompolitikai jelentőséget is tulajdonít annak.

A családi kapcsolat alapja a házasság, illetve a szülő-gyermek viszony. A családokat megillető alaptörvényi védelem valamennyi tartós társkapcsolatra is kiterjed, amelyekből – függetlenül attól, hogy az a jogalkotó által szabályozott-e – közös gyermek származik.

A családi jogviszony tartási kötelezettséget alapoz meg. Az Alaptörvény XVI. cikk (3)–(4) bekezdései szerint egyfelől a szülők kötelesek kiskorú gyermekükről gondoskodni, másfelől a nagykorúgyermekek kötelesek rászoruló szüleikről gondoskodni.

Diszkriminációtilalom és esélyegyenlőség

A diszkrimináció tilalma

A 64/1991. (XII. 17.) AB határozat szerint minden ember nemcsak »természetes állapotát«, hanem jogállását tekintve is egyenlő lett.

A minden embert megillető jogképesség kizárja a rabszolgaságot; s mivel nemcsak általános, de egyenlő is, kizárja a jogképesség különböző terjedelmén alapuló (pl. rendi) különbségeket is.

Az Alaptörvény egyszerre deklarálja a törvény előtti egyenlőséget és tiltja a hátrányos megkülönböztetést, a törvény előtt mindenki egyenlő. A törvény előtti egyenlőség alatt egy jogalkalmazásra vonatkozó fogalmat értettünk, mára ez a követelmény a jogalkotással szemben is érvényesül.

Az általános jogegyenlőségi szabály mellett a XV. cikk (2) bekezdése külön is rögzíti, hogy az alapvető jogokat mindenki számára bármely megkülönböztetés nélkül kell biztosítani.

A hátrányos megkülönböztetés tilalma között a rendelkezések példálózóan sorolják fel azokat a védett tulajdonságokat (faj, szín, nem, fogyatékosság, nyelv, vallás, politikai vagy más vélemény, nemzeti vagy társadalmi származás, vagyoni, születési vagy egyéb helyzet szerint), amelyek alapján a hátrányos megkülönböztetés tilos.

Az Alaptörvény egyenlőségi klauzulája nyitott, hiszen az egyéb helyzet. szerinti különbségtétellel a hátrányos megkülönböztetés bármely formáját is tilalmazza.

Pozitív diszkriminációról akkor van szó – nagyon leegyszerűsítve –, amikor a jogosultság „senkinek nem jár, de valakinek mégis", míg negatív diszkriminációról, amikor „mindenkinek jár, de valakinek mégse".

Megkülönböztetünk közvetlen és közvetett diszkriminációt.

o Közvetlen hátrányos megkülönböztetés az, amelynek eredményeként egy személyt vagy csoportot valós vagy vélt védett tulajdonsága miatt ér hátrány.

o Közvetett hátrányos megkülönböztetés az a közvetlen hátrányos megkülönböztetésnek nem minősülő, látszólag az egyenlő bánásmód követelményének megfelelő rendelkezés, amely valamely védett tulajdonsággal rendelkezőket lényegesen nagyobb arányban hátrányosabb helyzetbe hoz, mint amelyben más, összehasonlítható helyzetben lévő személy vagy csoport volt, van vagy lenne.

A diszkrimináció tilalmának sajátos az alanyi és a kötelezetti köre is. Nemcsak a természetes személyeket, hanem a jogi személyeket is megilleti, az alanyi kör tehát teljes.

A diszkriminációtilalom címzettje elsősorban – de nem kizárólagosan – az állam.

A pozitív diszkrimináció egyik esete a kvóta- esélyegyenlőség, amikor a hátrányban lévő csoportot úgy részesítik előnyben, hogy jogszabály kötelezően előírja, hogy alulreprezentáltságuk csökkenjen.

Országgyűlés működése és törvényjavaslatok tárgyalása

Az Országgyűlés működése, ülései:

Működésének általános formája a plenáris ülés, amely az Országgyűlés legmagasabb szintű döntéshozó szerve: itt születik döntés az Országgyűlés feladatkörébe tartozó alkotmányos jelentőségű ügyekben, és ez a legfelső egyeztető és jogorvoslati fórum is.

Évente két rendes ülésszaka: február 1. – június 15. és szeptember 1. – december 15. Rendkívüli ülésszak vagy ülés összehívható a köztársasági elnök, a Kormány vagy a képviselők egyötödének írásbeli kérelme alapján.

tárgyalásai nyilvánosak, de az Alaptörvény rendelkezése értelmében zárt ülés is tartható.

o A zárt ülésen csak az országgyűlési képviselők, a tanácskozási joggal rendelkező személyek, a háznagy és az Országgyűlés Hivatalának főigazgatója által kijelölt – a hivatallal szerződéses jogviszonyban álló – személy vehet részt. Zárt ülésen hallgatóság és a média képviselői nem lehetnek jelen.

Az Országgyűlés ülésein – a képviselőkön kívül o részt vehet és felszólalhat a köztársasági elnök, a Kormány tagja, az Alkotmánybíróság elnöke, a Kúria elnöke, a legfőbb ügyész, az alapvető jogok biztosa, valamint az Állami Számvevőszék elnöke.

2026-os kiegészítés: az országgyűlési képviselő felvilágosítás kérése céljából kérdést intézhet a Nemzeti Vagyonvisszaszerzési és Vagyonvédelmi Hivatal elnökéhez is, a feladatkörébe tartozó ügyben.

Az ülésszak ülésekből, az ülés ülésnapokból áll, utóbbiak várható számát az ülés összehívásakor jelezni kell. A köztársasági elnök az ülést egy ülésszak alatt egy alkalommal, legfeljebb harminc napra elnapolhatja, a Házelnök azonban a képviselők egyötödének kérelmére az elnapolt Országgyűlést – nyolc napon belüli időpontra – köteles összehívni. Az Országgyűlés ülésein elhangzottakról és történtekről szó szerinti jegyzőkönyv készül, amelyet a soros jegyzők hitelesítenek, s amelyet a nyilvánosság még szélesebb körű biztosítása érdekében az Országgyűlés honlapján és az Országgyűlési Könyvtárban is elhelyeznek. A jegyzőkönyv bárki számára hozzáférhető.

A törvényjavaslatok tárgyalása:

2026-os kiegészítés: sürgős tárgyalás félévente legfeljebb tizenöt alkalommal, kivételes eljárás félévente legfeljebb tíz alkalommal rendelhető el. A sürgős tárgyalás elrendeléséhez a jelenlévő képviselők kétharmadának szavazata szükséges. Vizsgálóbizottság létrehozását a képviselők legalább egyötöde kezdeményezheti.

az általános vitával kezdődik, amely a törvényjavaslat egésze vagy egyes részei szükségességének és szabályozási elveinek megvitatásából áll. Az általános vita és a zárószavazás lefolytatása a plenáris ülés feladata.

a részletes vitát az illetékes bizottság folytatja le.

o A részletes vita a benyújtott módosító javaslatok megvitatásából és a javaslatot tárgyaló bizottság további módosításra irányuló szándékának megfogalmazásából áll.

Ezután a törvényalkotási bizottsághoz kerül a javaslat.

o A törvényalkotási bizottság értékeli a részletes vitát lezáró bizottsági módosító javaslatokat, és azokról állást foglal. Az általa támogatott, a részletes vitát lezáró bizottsági módosító javaslatokat, valamint az általa megfogalmazott módosítást egy indítványba foglalja. Az Országgyűlés plénuma elé a törvényalkotási bizottság által megszerkesztett – de az illetékes bizottság és a törvényalkotási bizottság javaslatát megkülönböztethetően tartalmazó – szöveg kerül. Ezen országgyűlési iromány előterjesztése után az Országgyűlés plénuma a részletes vitáról szóló bizottsági jelentésekről és az összegző jelentésről, továbbá az összegző módosító javaslatról vitát folytat. Az összegző módosító javaslat elfogadása esetén az Országgyűlés az egységes javaslat egészéről zárószavazást tart.

Köztársasági elnök feladat- és hatáskörei

A köztársasági elnök feladatai és hatásköre

Az államfő jogállásának egyik legfontosabb kérdése: mennyire kap önállóságot az államfői hatalom gyakorlásában, illetőleg mi korlátozhatja az elnök cselekvési lehetőségeit. A magyar köztársasági elnök (államfőre) aktusainak döntő többsége a végrehajtó hatalom ellenjegyzéséhez kötött. Ellenjegyzők:

a miniszterelnök

a miniszter

Az ellenjegyzés az aktusok érvényességi kelléke - a végrehajtó hatalom átvállalja a politikai felelősséget, biztosítja a végrehajtó hatalom cselekvési egységét.

Az Alaptörvény elkülöníti az államfő meghatározott hatáskörein belül az ellenjegyzést nem igénylő döntéseket a Kormány tagjának ellenjegyzéséhez kötött hatásköröktől.

A köztársasági elnök ellenjegyzést nem igénylő hatáskörei:

képviseli a magyar államot

kitűzi az országgyűlési képviselők, a helyi önkormányzati képviselők és a polgármesterek általános választását, valamint az európai parlamenti választást, továbbá az országos népszavazás időpontját,

rész vehet és felszólalhat az Országgyűlés és az országgyűlési bizottságok ülésein,

törvényt kezdeményezhet,

országos népszavazást kezdeményezhet,

különleges jogrendet érintő döntéseket hozhat,

2026-os kiegészítés: különleges jogrendben a Kormány törvényben meghatározottak szerint alkothat rendkívüli intézkedéseket tartalmazó rendeletet; a különleges jogrendben alkalmazandó részletes szabályokat törvény határozza meg.

összehívja az Országgyűlés alakuló ülését,

feloszlathatja az Országgyűlést,

az elfogadott törvényt az Alaptörvénnyel való összhangjának vizsgálatára megküldheti az

Alkotmánybíróságnak vagy megfontolásra visszaküldheti az Országgyűlésnek,

javaslatot tesz a miniszterelnök, a Kúria elnöke, az Országos Bírói Hivatal elnöke, a legfőbb ügyész és az alapvető jogok biztosa személyére,

kinevezi a hivatásos bírákat és Költségvetési Tanács elnökét,

megerősíti tisztségében a Magyar Tudományos Akadémia és a Magyar Művészeti Akadémia elnökét,

kialakítja és szabályozza hivatali szervezetét.

A köztársasági elnök ellenjegyzéshez kötött hatáskörei:

az Országgyűlés felhatalmazása alapján elismeri a nemzetközi szerződések kötelező hatályát, és

Magyarország nevében nemzetközi szerződéseket köt;

megbízza és fogadja a nagyköveteket és a követeket;

kinevezi a minisztereket;

törvényben meghatározott személy vagy szervek javaslatára kinevezi a Magyar Nemzeti Bank elnökét, alelnökeit és az egyetemi tanárokat; megbízza az egyetemek rektorait; kinevezi és előlépteti a tábornokokat; kinevezi az önálló szabályozó szervvezetőjét;

adományozza a törvényben meghatározott címeket, kitüntetéseket és díjakat, valamint engedélyezi külföldi állami kitüntetések viselését;

gyakorolja az egyéni kegyelmezés jogát, amely az állam büntetőigényéről, illetőleg a büntetőjogi felelősség jogerős megállapítása után a kiszabott büntetés vagy a helyére lépő intézkedés végrehajtásáról való lemondást vagy a büntetett előélethez fűződő hátrányok alóli mentesítést jelenti;

dönt a feladat- és hatáskörébe tartozó területszervezési ügyekben;

dönt az állampolgárság megszerzésével és megszűnésével kapcsolatos ügyekben;

dönt mindazokban az ügyekben, amelyeket törvény ellenjegyzés előírása mellett a hatáskörébe utal.

Elnöki és miniszterelnöki tisztség megszűnése

A köztársasági elnök megbízatása megszűnik:

megbízatás idejének lejártával (5 év)

halálával

lemondással

ha 90 napot meghaladó időn át képtelen feladatköreinek ellátására

ha a választásához szükséges feltételek már nem állnak fenn

az összeférhetetlenség kimondásával (a köztársasági elnöki tisztség összeegyezhetetlen minden más állami, társadalmi, gazdasági és politikai tisztséggel vagy megbízatással) -> Országgyűlés 2/3-a határoz.

az elnöki tisztségtől történő megfosztással. A 17. Alaptörvény-módosítás különös, egyszeri átmeneti szabályként az akkor hivatalban lévő köztársasági elnök megbízatását is megszüntette; ez nem általános megszűnési ok.

Ha a korábbi elnök megbízatása lejár -> lejárat előtt legalább harminc nappal, legfeljebb hatvan nappal meg kell választani az új köztársasági elnököt. Az új köztársasági elnök a korábbi elnök megbízatásának lejártakor lép hivatalba. Ha a megbízatás idő előtt szűnt meg -> megszűnéstől számított harminc napon belül kell megválasztani az új köztársasági elnököt. Ez esetben az új köztársasági elnök kiírt választás eredményének kihirdetését követő nyolcadik napon lép hivatalába. A hivatalba lépésig a köztársasági elnöki jogkört az Országgyűlés elnöke gyakorolja.

Miniszterelnöki tisztség megszűnésének esetei:

2026-os kiegészítés: a miniszterelnöki megbízatás összesen – megszakításokkal együtt – legfeljebb nyolc évig tölthető be; a számításnál az 1990. május 2-án vagy azt követően betöltött miniszterelnöki megbízatást kell figyelembe venni. A nyolcéves időtartam elérése a megbízatás megszűnési oka.

az újonnan megválasztott Országgyűlés megalakulásával (megbízatása egy parlamenti ciklusra szól).

a miniszterelnök, illetőleg a Kormány lemondásával: a lemondás a köztársasági elnök útján az Országgyűlés elnökéhez intézett írásbeli nyilatkozattal történhet; a lemondás érvényességéhez az Országgyűlés elfogadó nyilatkozata nem szükséges.

Fenti két esetben: Az új miniszterelnök megválasztásáig a miniszterelnök ügyvezető miniszterelnökként gyakorolja hatáskörét. Az ügyvezető kormány a kormányzás folyamatosságát hivatott biztosítani. Feladata, hogy a kormányzati ügyek folyamatos vitelét biztosítsa, ugyanakkor azonban ne tegyen olyat, ami a következő kormány politikai mozgásterét lényeges kérdésekben szűkíti. Nemzetközi szerződést nem köthet, valamint rendeletet csak törvény felhatalmazása alapján, halaszthatatlan esetben alkothat.

a miniszterelnök halálával

a megválasztásához szükséges feltétel hiánya miatt -> az Országgyűlés a jelen lévő országgyűlési képviselők kétharmadának szavazatával határoz.

összeférhetetlenség kimondása -> az Országgyűlés a jelen lévő országgyűlési képviselők kétharmadának szavazatával határoz.

ha az Országgyűlés a miniszterelnökkel szemben bizalmatlanságát fejezi ki, és új miniszterelnököt választ. bizalom megvonása a konstruktív bizalmatlansági indítvánnyal történik. Képviselők legalább 1/5-e, írásban nyújt be a miniszterelnöki tisztségre jelölt személy megjelölésével. Kormánnyal szembeni bizalmatlansági indítványnak kell tekinteni.

ha az Országgyűlés a miniszterelnök által kezdeményezett bizalmi szavazáson a miniszterelnökkel szemben bizalmatlanságát fejezi ki (ha az országgyűlési képviselők több mint fele nem támogatja a miniszterelnököt).

Utóbbi 5 esetben: Az új miniszterelnök megválasztásáig a miniszterelnök hatáskörét, a miniszterelnök-helyettes vagy több miniszterelnök-helyettes esetén, az első helyen kijelölt miniszterelnök-helyettes gyakorolja.

Miniszterelnöki kormányzás, Kormány megalakulása

Miniszterelnöki kormányzás (német modell nyomán kancellári típusú kormánynak is szokták nevezni)

− Az Alaptörvény kiemeli a miniszterelnököt a Kormány tagjai közül

miniszterelnök nem első az egyenlők között, miniszterei nem kollegiális testületet alkot. a Kormány politikai irányvonalát a miniszterelnök határozza meg, mert ő a tényleges stratégiai vezetője

A miniszter önállóan irányítja az államigazgatásnak a feladatkörébe tartozó ágazatait és az alárendelt szerveket.

a miniszterelnök tisztségének megszűnésével megszűnik a Kormány megbízatása is

− A miniszter önállóan irányítja az államigazgatásnak a feladatkörébe tartozó ágazatait és az alárendelt szerveket

A kormány létrejötte

2026-os kiegészítés: nem választható meg miniszterelnöknek az, aki összesen – megszakításokkal együtt – már legalább nyolc évig miniszterelnöki megbízatást töltött be.

–

a kormány egy testületi szerv (élén a miniszterelnök, tagjai a miniszterek)

–

önálló döntéshozatali fórum döntéseit ülésein hozza

–

kormány létrejötte több lépcsős folyamat: miniszterelnök megválasztása, majd a miniszterek kinevezése o miniszterelnök

köztársasági elnök javaslatára az Országgyűlés választja meg a képviselőinek több, mint felének szavazatával (szokásjog szerint a parlamenti választáson győztes párt jelöltje) megválasztásával hivatalba lép

ha nem választják meg, akkor 15 napon belül a köztársasági elnök új javaslatot terjeszt elő, javaslatát az új Országgyűlés alakuló ülésén teszi meg

a miniszterelnök a miniszterek közül egy vagy több miniszterelnök-helyettest jelöl ki o miniszter

a miniszterelnök javaslatára nevezi ki, (illetve menti fel) a köztársasági elnök

–

a miniszterek kinevezésével alakul meg a kormány, ami után az Országgyűlés előtt esküt tesznek

Működéséért a Kormány az Országgyűlésnek felelős, és munkájáról köteles rendszeresen beszámolni.

A kormány megbízásának megszűnése

A miniszterelnök megbízatásának megszűnésével a kormány is megszűnik A kormány megszűnik:

–

új országgyűlés megalakulásával

–

miniszterelnök vagy Kormány lemondásával

–

miniszterelnök halálával

–

ha a miniszterelnök megválasztásához szükséges feltételek hiányoznak o a feltételek hiányának megállapításáról és az összeférhetetlenség kimondásáról az Országgyűlés a jelen lévő országgyűlési képviselők kétharmadának szavazatával határozhat

–

Országgyűlés a miniszterelnökkel szemben bizalmatlanságát fejezi ki (konstruktív bizalmatlansági indítvánnyal) o az indítványt a képviselőknek legalább egyötöde a miniszterelnökkel szemben írásban – a

miniszterelnöki tisztségre jelölt személy megjelölésével – nyújtja be

az Országgyűlés a bizalmi kérdésről való döntését a bizalmatlansági indítvány vagy a miniszterelnök indítványa beterjesztéstől számított 3 nap után, de legkésőbb a beterjesztéstől számított 8 napon belül hozza meg.

ha ennek alapján az országgyűlési képviselők többsége bizalmatlanságát fejezi ki, az új

miniszterelnöknek jelölt személyt megválasztottnak kell tekinteni

A miniszterelnök az új miniszterelnök megválasztásáig ügyvezető miniszterelnökként gyakorolja hatáskörét. Miniszter felmentésére vagy új miniszter kinevezésére azonban javaslatot nem tehet, rendeletet csak törvény felhatalmazása alapján, halaszthatatlan esetben alkothat.

Alkotmánybíróság funkciója, hatáskörei és eljárása

I. Az Alkotmánybíróság

Az Alaptörvény védelmének legfőbb szerveként működik, a demokratikus jogállam az alkotmányos rend, az Alaptörvényben biztosított jogok védelmének őre.

önálló szerv, függetlenségét számos szervezeti és személyi garancia biztosítja.

Az Alkotmánybíróság tagjait az Országgyűlés választja; az Alkotmánybíróság elnökét a teljes ülés választja a tagok közül három évre, az elnökhelyettest pedig a teljes ülés választja az elnök javaslatára.

Az Alkotmánybíróság elnökét az Alkotmánybíróság teljes ülése választja meg a tagjai közül három évre.

2026-os kiegészítés: az Alkotmánybíróság tizenöt tagját az Országgyűlés kilenc évre választja a képviselők kétharmadának szavazatával; a tag nem választható újra. Alkotmánybíróvá az választható, aki a 45. életévét betöltötte, de a 70. életévét még nem; a tagság a 70. életév betöltésével is megszűnik.

II. Az Alkotmánybíróság feladat- és hatáskörei

Az alkotmánybíráskodás a jogállamiság fontos garanciája, amely biztosítja, hogy az alkotmányosság megtartása felett független szerv őrködjön.

Az Alaptörvény olyan hatásköröket állapít meg az Alkotmánybíróság számára, amelyek lehetővé teszik egyrészt az alaptörvény-ellenes jogszabály hatálybalépésének megelőzését, másrészt a tényleges jogsérelmet okozó, alaptörvény-ellenes jogszabály által okozott jogsérelem kiküszöbölését. Az alkotmányellenes jogszabály megsemmisítésének lehetővé tételén kívül a hatásköreinek meghatározását külön törvényre bízta.

a két meghatározó hatáskör a jogszabályok alkotmányosságának ellenőrzése: a normakontroll és a jogalkalmazás alkotmányosságának ellenőrzése: az alkotmányjogi panasz. E két hatáskör mintegy megalapozza a többit. alaptörvény-ellenes bírói döntéss hatásköre 2011-ig nem rendelkezett.

Előzetes európai uniós értelmező véleményről szóló döntés

Az Alkotmánybíróság az Európai Unió Bírósága megkeresésére és az uniós alapító szerződésekben biztosított hatáskörének tiszteletben tartása mellett Magyarország

a) alkotmányos berendezkedése, ideértve az alapvető állami funkciói – köztük az állam területi integritásának biztosítása, a közrend fenntartása és a nemzeti biztonság védelme –,

b) alkotmányos ba) rendje, bb) követelményei, és bc) hagyományai,

c) nemzeti identitása,

d) szuverenitása,

e) népességére vonatkozó elidegeníthetetlen rendelkezési joga,

f) Alaptörvényében védett alapvető jogok és szabadságok, valamint emberi méltóság értelmezésére vonatkozóan előzetes véleményt nyilvánít az Alaptörvénnyel való összhang szempontjából, ha az Európai Unió Bírósága előtt folyamatban lévő ügyben történő döntéshozatallal összefüggésben felmerül ezen kérdések érintettsége, és az értelmezés közvetlenül levezethető az Alaptörvényből.

II/1. Az Alaptörvénnyel való összhang előzetes vizsgálata – előzetes normakontroll

Az Alkotmánybíróság az Alaptörvénnyel való összhang szempontjából megvizsgálja az elfogadott, de ki nem hirdetett törvényeket. Ez az előzetes normakontroll, hiszen a vizsgált jogszabály érvényesen még nem jött létre. Célja, hogy megelőzze az alkotmányellenes jogforrások jogrendszerbe kerülését, így ha az Alkotmánybíróság a törvény alkotmány- ellenességét észleli, a köztársasági elnök nem hirdetheti ki, hanem visszaküldi az Országgyűlésnek módosításra. Az előzetes normakontrollt a törvény kezdeményezője, a Kormány, az Országgyűlés javaslatára az országgyűlés vagy a köztársasági elnök indítványozhatja.

Előzetes normakontroll a törvények mellett más jogforrásokkal szemben is igénybe vehető:

o Alaptörvény és Alaptörvény módosításával szemben az Alkotmánybíróság tartalmi szempontból nem vizsgálódhat, csak az eljárási követelmények megtartását vizsgálhatja; határozati házszabályi rendelkezésekkel szemben; nemzetközi szerződéssel szemben, annak kötelező hatályának elismerése előtt.

II/2. Az Alaptörvénnyel való összhang utólagos vizsgálata

Az Alkotmánybíróság a Kormány, az országgyűlési képviselők egynegyede, a Kúria elnöke, a legfőbb ügyész vagy az alapvető jogok biztosa kezdeményezésére felülvizsgálja a jogszabályoknak az Alaptörvénnyel való összhangját. Ez a hatáskör a már érvényesen létrejött jogszabályok vizsgálatára vonatkozik.

Jogszabály utólagos vizsgálatának kezdeményezésére a korábbi szabályok szerint bárki jogosult volt, de a populáris akció megszűnt, az állampolgárok utólagos vizsgálatot az alapvető jogok biztosánál kezdeményezhetnek, hogy egy magánszemély szakszerűtlen indítványokkal ne terhelhesse le az Alkotmánybíróságot. A populáris akció nem lehet egy közös európai „zsinórmérték” amit az európai unió országainak azonos módon kellene meghatározni. Az Alkotmánybíróság az alapvető jogok biztosának határozott kérelmét tartalmazó indítványát akkor vizsgálhatja, ha az alapvető jogok biztosának véleménye szerint a jogszabály alkotmány-ellenessége fennáll. Az alapvető jogok biztosát állampolgári kezdeményezés nélkül is megilleti az utólagos normakontrollra való indítványozás joga.

Utólagos normakontroll tárgya lehet a jogszabályokon kívül:

Alaptörvény és Alaptörvény módosítása – bár ebben az esetben tartalmi szempontból nem vizsgálódhat az Alkotmánybíróság, csak az eljárási követelmények megtartását vizsgálhatja;

közjogi szervezetszabályozó eszközök.

Ha az Alkotmánybíróság megállapítja vizsgált jogforrás alkotmányellenességét, azt teljesen vagy részben megsemmisíti.

Az Alkotmánybíróság 2026-tól a közpénzügyi tárgyú jogszabályokat is korlátozás nélkül vizsgálhatja; a korábbi közpénzügyi hatáskör-korlátozás megszűnt.

Az Alkotmánybíróság a Kormány, az országgyűlési képviselők egynegyede, a Kúria elnöke, a legfőbb ügyész vagy az alapvető jogok biztosa kezdeményezésére felülvizsgálja a jogszabályoknak az Alaptörvénnyel való összhangját.

II/3. Bírói kezdeményezés egyedi normakontroll eljárás iránt

Bírói kezdeményezésre soron kívül felülvizsgálja, az Alkotmánybíróságról szóló törvény külön nevesíti a bírót, aki kezdeményezheti az eljárást.

A bíró kérheti az alaptörvény-ellenesség megállapítását, illetve az alaptörvény-ellenes jogszabály alkalmazásának kizárását. Az Alkotmánybíróság a hatáskörében megsemmisíti az Alaptörvénnyel ellentétes jogszabályt vagy jogszabályi rendelkezést.

II/4. A nemzetközi szerződésbe ütközés vizsgálata

Kezdeményezheti az országgyűlési képviselők egynegyede, a Kormány, a Kúria elnöke, a legfőbb ügyész és az alapvető jogok biztosa.

A vizsgálat eredményeként az Alkotmánybíróság a következő intézkedéseket teheti:

Ha a nemzetközi szerződést kihirdető jogszabállyal azonos vagy annál alacsonyabb szintű jogszabály a nemzetközi szerződésbe ütközik, megsemmisíti a nemzetközi szerződéssel ellentétes jogszabályt.

Ha a nemzetközi szerződést kihirdető jogszabálynál magasabb szintű jogszabályba ütközést állapít meg, az ellentét feloldására felhívja a nemzetközi szerződést kötő szervet vagy személyt, illetőleg a jogalkotó szervet.

Ha a jogalkotó szerv a nemzetközi szerződésből származó jogalkotói feladatát elmulasztotta, a mulasztó szervet – határidő megjelölésével – felhívja feladatának teljesítésére.

II/5.Alkotmányjogi panasz elbírálása

Az Alaptörvényben biztosított jogainak megsértése miatt az fordulhat alkotmányjogi panasszal az Alkotmánybírósághoz, akinek jogsérelme az alkotmányellenes jogszabály alkalmazása folytán következett be, és egyéb jogorvoslati lehetőségeit már kimerítette, illetőleg más jogorvoslati lehetőség nincsen számára biztosítva.

Az Alaptörvény az alapjogvédelem új útjait nyitja meg azzal, hogy az alkotmányjogi panasz eljárása keretében–az alkalmazott jogszabály felülvizsgálatán túl – az Alkotmánybíróság az egyedi ügyben hozott bírói döntés esetleges Alaptörvénybe ütközését is megvizsgálja. Valódi alkotmányjogi panasz lényege tehát, hogy a bírósági eljárásban érintett bármely személy vagy szervezet az Alkotmánybírósághoz fordulhat akkor is ha a bírósági döntést vagy a döntéshez vezető bírósági eljárást tartja alaptörvény-ellenesnek. Ez a rendes jogorvoslati lehetőségeit már kimerítő panaszos számára olyan további különleges jogorvoslatot biztosít, amely a legsúlyosabb, alkotmányos jelentőségű jogsérelmek esetén lehetőséget ad az Alaptörvénnyel összhangban lévő döntés meghozatalára. 2019 decembere óta ezt a típusú jogvédelmet – azaz az ún. valódi alkotmányjogi panaszt – terjeszthet elő olyan állami szerv is, amelynek hatáskörét az Alaptörvénybe ütközően korlátozza a jogerős bírósági döntés. Az Alkotmánybíróság a hatáskörében megsemmisíti az Alaptörvénnyel ellentétes bírói döntést.

II/6. Az Országgyűlés népszavazás elrendelésével összefüggő határozatának vizsgálata: bárki indítványára felülvizsgálja, akinek országos népszavazás kezdeményezésére vagy szervezésére jogosult. 15 napon belül kell az indítványnak megérkeznie az Országgyűlés határozatának közzétételét követően.

II/7. Az Alaptörvény-ellenesen működő képviselő-testület feloszlatásával összefüggő vélemény: Kormány indítvány alapján elvi véleményt nyilvánít.

II/8. A köztársasági elnöki tisztségtől való megfosztás

Országgyűlés határozatában részletesen megindokolt, az Alaptörvénynek, illetve más törvénynek a köztársasági elnöki tisztség gyakorlásával összefüggésben történő szándékos megsértésére, illetve szándékos bűncselekmény elkövetésére vonatkozó indítvány alapján jár el. Soron kívüli eljárás lefolytatása, kétharmados egyetértéssel hozza meg döntését az Alkotmánybíróság.

II/9. A hatásköri összeütközés feloldása: állami szervek között (bírósági és közigazgatási hatóságok kivételével), az indítványozó meghallgatása nélkül dönt, hogy kit illet meg a hatáskör

II/10. Az Alaptörvény értelmezése: az Országgyűlés, annak állandó bizottsága, a kormány, a köztársasági elnök, illetve az alapvető jogok biztosa indítványozhatja az eljárást. Nem kérhet általános értelmezést az indítványozó, pontosan meg kell jelölnie azt az alkotmányjogi kérdést, amelyre nézve az Alkotmány értelmezését kéri. A Magyar Közlönyben kell közzé tenni és mindenkire kötelező az Alkotmány értelmezése.

II/11. Egyéb hatáskörök

Az Alkotmánybíróság eljár mindazokban az ügyekben, amelyeket az Alaptörvény, illetve sarkalatos törvény utal feladat- és hatáskörébe. Az Alkotmánybíróság hivatalból eljárva mulasztást állapíthat meg. Hatásköre nyitott, bővülhet, pl. e körben említhető, hogy a bíróságok szervezetéről és igazgatásáról szóló törvény is telepít hatásköröket az Alkotmánybíróságra. Az Alkotmánybíróságról szóló törvény alapján számos, az alkotmánybírákat érintő személyi kérdésben is az Alkotmánybíróság dönt.

III. Az Alkotmánybíróság szervezete és eljárása:

Az alkotmánybírákra –az Országgyűlés alkotmányügyi kérdésekkel foglalkozó állandó bizottsága tesz javaslatot. Az Alkotmánybíróság tagjainak megválasztásához az országgyűlési képviselők kétharmadának szavazata szükséges.

Székhelye, Budapest, 15 tagból álló testület, tagjait 9 évre választja az

Országgyűlés kétharmados szavazattal, tagjait újra választani nem lehet, függetlenek, amit az összeférhetetlenségi szabályok és mentelmi jogukat meghatározó rendelkezések biztosítják. Élén az elnök áll, aki összehívja, vezeti a teljes ülést, összehangolja a szervezet tevékenységét. A főtitkár szavazati és tanácskozási jog nélkül részt vehet az alkotmánybíróság teljes ülésén, gondoskodik a jegyzőkönyv, emlékeztetők elkészítéséről, határozatok közzétételéről gondoskodik.

Az alkotmánybírósági eljárással kapcsolatos ügyviteli és előkészítési teendőket az Alkotmánybíróság Hivatala látja el.

Az Alkotmánybíróság az eljárást vagy a jogosult indítványára, vagy hivatalból folytatja le.

A bizonyítási eljárást a rendelkezésre álló iratok alapján végzi, és az általa kért adatokat mindenki köteles az Alkotmánybíróság rendelkezésére bocsátani.

Indokolással ellátott határozatát – amely mindenkire kötelező – zárt ülésen, általában szótöbbséggel hozza meg.

Az alkotmánybírósági eljárás megindításának feltételei:

Az indítványozói jogosultság

Az indítvány benyújtása

Az indítvány tartalmi követelményei

Az indítványban egyértelműen meg kell jelölni az alaptörvényi, illetve törvényi rendelkezést, amely megállapítja az Alkotmánybíróság hatáskörét az indítvány elbírálására, továbbá amely az indítványozó jogosultságát megalapozza. Az indítványban elő kell adni az eljárás megindításának indokait, alkotmányjogi panasz esetén pedig az Alaptörvényben biztosított jog sérelmének lényegét.

Az indítvány formai követelményei

Az indítványt írásban kell benyújtani az Alkotmánybíróságra. Ez alól kivétel az alkotmányjogi panasz, melyet az elsőfokú bíróságnál kell benyújtani az Alkotmánybíróságnak címezve. Elektronikus úton benyújtott indítvány érdemi vizsgálatára nincs lehetőség.

Az indítványban meg kell jelölni az indítványozó nevét és lakóhelyét, illetve székhelyét, közjogi tisztségviselő indítványozó esetén a betöltött tisztségét, továbbá az alkotmányjogi panasz eljárásokban nyilatkoznia kell adatai kezelését illetően. Az indítványt alá kell írni.

Az indítvány mellékleteként meg kell küldeni az Alkotmánybíróság részére azokat a dokumentumokat, amelyek az indítványban foglaltakat igazolják.

Illetékmentesség, eljárási bírság

Az Alkotmánybíróság előtti eljárás illetékmentes, az indítványozó az alkotmánybírósági eljárás során felmerült költségeit maga viseli.

bírságban és a költségekben marasztaló döntés a bírságolt személy kérelme alapján vagy hivatalból, különös méltánylást érdemlő okból, megváltoztatható.

Bírósági szervezet és Kúria

Magyarország Alaptörvénye szerint a bíróságok igazságszolgáltatási tevékenységet látnak el.

Magyarország bírósági szervezetét, illetékességi területét – az ítélőtábla kivételével – az állam közigazgatási területi beosztása szerint alakították ki. Az ítélőtáblákat regionális alapon szervezték meg. A bírósági szervezet többszintű.

A magyar bírósági szervezetrendszer többszintű. Szervezeti értelemben a hatalommegosztás rendszerében a bírói hatalom megtestesítője.

Az igazságszolgáltatást a Kúria, az ítélőtáblák, a fővárosi és vármegyei szinten szervezett törvényszékek, a járásbíróság, gyakorolják.

A bíróság – ha törvény másként nem rendelkezik – tanácsban ítélkezik.

A bírósági szervezet alsó szintjén a járásbíróságok állnak. A járásbíróságot elnök vezeti. Magyarországon tizenkilenc vármegyei szinten szervezett törvényszék és a Fővárosi Törvényszék működik. A törvényszékek törvényben meghatározott ügyekben első fokon járnak el, és másodfokon elbírálják az illetékességi területükön működő járásbíróságok határozatai ellen bejelentett fellebbezéseket. A törvényszékeken kollégiumok működnek. A törvényben meghatározott nyolc törvényszéken közigazgatási kollégiumok látják el a közigazgatási bírósági feladatokat. A törvényben meghatározott törvényszékeken és illetékességi területtel első fokon katonai tanácsok működnek. A törvényszékeket elnök vezeti.

Ma Magyarországon öt ítélőtábla működik, Budapest, Szeged, Pécs, Debrecen és Győr székhellyel. Az ítélőtáblák elbírálják – a törvényben meghatározott ügyekben – a járásbíróság és a törvényszék határozata ellen előterjesztett jogorvoslatot, illetve eljárnak a hatáskörükbe utalt egyéb ügyekben. Az ítélőtáblákat az elnök vezeti, szervezetükben

tanácsok, büntető, polgári kollégiumok működnek. A kijelölt törvényszékeken működő katonai tanácsok által elsőfokon elbírált ügyekben a Fővárosi Ítélőtábla katonai tanácsa jár el. A Fővárosi Ítélőtáblán működik az elsőfokú szolgálati bíróság is, amely a bírák fegyelmi ügyeivel foglalkozik. A bírói szervezet csúcsán a Kúria helyezkedik el.

A Fővárosi Ítélőtáblán működik az elsőfokú szolgálati bíróság is, amely a bírák fegyelmi ügyeivel foglalkozik.

A bíróságok hatásköre hagyományosan a személyek közötti – magánjogi, gazdasági – jogviták, illetve az állami büntetőigény érvényesítését szolgáló – közjogi – jogviták eldöntése. A bíróságok a jogalkalmazás során a jogszabályok szövegét elsősorban azok céljával és az Alaptörvénnyel összhangban értelmezik. Az Alaptörvény alapvető emberi jogként rögzíti, hogy Magyarországon mindenkinek joga van ahhoz, hogy az ellene emelt vádat vagy valamely perben a jogait és a kötelességeit a törvény által felállított független és pártatlan bíróság tisztességes és nyilvános tárgyaláson, ésszerű határidőn belül bírálja el – ez a biztosíték összhangban van a nemzetközi szerződésekkel és jogi dokumentumokkal. A jogegyenlőség általános alkotmányos elvéből származik, hogy a bíróság előtt mindenki egyenlő, mindenkinek a bíróságra tartozó ügyében ugyanolyan bíróság jár el, egységes jogszabályok alapján.

A bírói szervezet csúcsán a Kúria helyezkedik el. A Kúria elnökét a bírák közül hat évre, a köztársasági elnök javaslatára az Országgyűlés választja; nem választható újra. A köztársasági elnök a bírák által, sarkalatos törvényben meghatározott módon jelölt legfeljebb három személy egyikét javasolja. A megválasztáshoz az országgyűlési képviselők kétharmadának szavazata szükséges.

A Kúria:

elbírálja – törvényben meghatározott ügyekben – a törvényszék, továbbá az ítélőtábla határozata

ellen előterjesztett jogorvoslatot;

elbírálja a felülvizsgálati kérelmet;

a bíróságokra kötelező jogegységi határozatot hoz;

elbírálja a jogegységi panaszokat;

joggyakorlat-elemzést folytat a jogerős vagy véglegessé vált határozattal befejezett ügyekben,

ennek keretében feltárja és vizsgálja a bíróságok ítélkezési gyakorlatát;

dönt az önkormányzati rendelet más jogszabályba ütközéséről és megsemmisítéséről;

dönt a helyi önkormányzat törvényen alapuló jogalkotási kötelezettsége elmulasztásának

megállapításáról, és

eljár a hatáskörébe tartozó egyéb ügyekben.

A bíróságok központi igazgatási feladatait az Országos Bírósági Hivatal (OBH) elnöke végzi. Az OBH elnökét a bírák közül hat évre, a köztársasági elnök javaslatára az Országgyűlés választja; nem választható újra. A köztársasági elnök a bírák által, sarkalatos törvényben meghatározott módon jelölt legfeljebb három személy egyikét javasolja; a megválasztáshoz kétharmados többség szükséges.

Az OBH felügyeletét az Országos Bírói Tanács (OBT) látja el. Az OBT létszáma 15 fő: a Kúria elnöke és 14 bíró. Az OBT elnökét és elnökhelyettesét a tagok maguk közül három évre választják. A tagokat küldöttgyűlés választja hat évre. Az OBT elsődleges feladata, hogy ellenőrizze az OBH elnökének központi igazgatási tevékenységét, ellenőrizze a bíróságok gazdálkodását,

• Egyetértési jogot gyakorol az OBH elnökének létszámgazdálkodást érintő, törvényben meghatározott döntéseivel kapcsolatban;

• Kötelező véleményt ad az OBH elnökének és a Kúria elnökének tisztségére jelentkező személy törvényi követelményeknek való megfelelőségéről, valamint az OBH elnökhelyettesének és a Kúria elnökhelyettesének tisztségére pályázó személy törvényi követelményeknek való megfelelőségéről;

• Meghatározza a bírói pályázat elbírálásánál figyelembe veendő elveket az OBH elnökének és a Kúria elnökének azon jogköre vonatkozásában, amikor az álláshelyet a rangsor második vagy harmadik helyén álló pályázóval kívánja betölteni;

• Egyetértési jogot gyakorol azon pályázatok elbírálása során, amelyekben az OBH elnöke vagy a Kúria elnöke az álláshelyet a rangsor második vagy harmadik helyén álló pályázóval kívánja betölteni.

A bírák jogállásuk szerint függetlenek, kizárólag a törvénynek vannak alárendelve, ítélkezési tevékenységükben nem utasíthatók. Függetlenségük garanciái:

a bírák csak a törvények vannak alárendelve,

ítélkezési tevékenységükben nem utasíthatók,

tisztségükből csak a törvényben meghatározott okokból és eljárás keretében lehet őket elmozdítani,

összeférhetetlenség.

A hivatásos bírót pályázat alapján, pályaalkalmassági vizsgának alávetve, a bírói tanács véleményét meghallgatva, az OBH elnökének javaslatára a köztársasági elnök nevezi ki. Az első bírói kinevezés 3 évre, ezt követően határozatlan időre szól. A Kúria, a Közigazgatási Felsőbíróság és az OBH elnökének kivételével a bíró szolgálati jogviszonya az általános öregségi nyugdíj betöltéséig állhat fenn.

Ügyészség feladatai a büntetőeljárásban

Ügyészi feladatok a büntetőeljárás

1. nyomozati szakában

Az ügyészség nyomoz, felügyeli a felderítés törvényességét, valamint irányítja a vizsgálatot.

Törvényben meghatározott bűncselekmények nyomozása kizárólag az ügyészség hatáskörébe tartozik. Ilyenek

a bíró, az ügyész, a bírósági titkár, az alügyész, a bírósági és ügyészségi fogalmazó, a bírósági ügyintéző és az ügyészségi megbízott által elkövetett bűncselekmény,

az ülnöknek az igazságszolgáltatással összefüggésben elkövetett bűncselekménye,

a mentelmi joggal rendelkező és a nemzetközi jogon alapuló mentességet élvező személy által elkövetett bűncselekmény,

vagy e személyek sérelmére elkövetett hivatalos személy elleni erőszak.

Bármely ügyben magához vonhatja a nyomozást, de a törvényben meghatározott bűncselekmények nyomozása kizárólag az ügyészség hatáskörébe tartozik. Például a bíró, az ügyész, a bírósági titkár, az alügyész, a bírósági és ügyészségi fogalmazó, a bírósági ügyintéző és az ügyészségi megbízott által elkövetett bűncselekmény, valamint az ülnöknek az igazságszolgáltatással összefüggésben elkövetett bűncselekménye, illetve a mentelmi joggal rendelkező és a nemzetközi jogon alapuló mentességet élvező személy által elkövetett bűncselekmény, vagy e személyek sérelmére elkövetett hivatalos személy elleni erőszak.

Az ügyészség a nyomozás felderítési szakaszában – amelynek célja a megalapozott gyanú megállapításához szükséges mértékben a bűncselekmény és az elkövető felderítése, valamint a bizonyítási eszközök felkutatása és biztosítása – a nyomozóhatóság tevékenységének törvényességét felügyeli, amelynek keretében

a nyomozást vagy a feljelentés kiegészítését a nyomozó hatóság önálló eljárására utalhatja,

a nyomozó hatóság eljárásának törvényességét ellenőrzi,

a nyomozó hatóság törvénysértő határozatát hatályon kívül helyezheti,

megállapíthatja, hogy a nyomozó hatóság az eljárási cselekményt törvénysértően végezte el vagy törvénysértő intézkedést tett,

a megállapított törvénysértés orvoslására a nyomozó hatóságot felhívja,

a törvényben meghatározott esetekben eljárási cselekmény elvégzését vagy határozat meghozatalát engedélyezheti,

a nyomozó hatóság határozata, valamint a gyanúsítás ellen bejelentett panaszt elbírálja, az eljárás elhúzódása miatt a nyomozó hatósággal szemben előterjesztett kifogást elbírálja, az eljárási cselekményeknél jelen lehet, a nyomozás ügyiratainak bemutatását kérheti.

Az ügyészség a nyomozás második szakaszának, az ún. vizsgálatnak az irányítója. A vizsgálat során – akár új bizonyítási eszközök beszerzése megvizsgálása útján – az ügyészség dönt a gyanúsítottal szemben folyamatban

lévő nyomozás befejezéséről, amely vagy az eljárás megszüntetésével, vagy a vádemeléssel fejeződik be. A vizsgálat során az ügyészség

a felügyeleti hatásköreit gyakorolhatja,

a nyomozó hatóságot eljárási cselekmény elvégzésére utasíthatja,

eljárási cselekmény elvégzését megtilthatja,

a nyomozó hatóság határozatát megváltoztathatja, vagy hatályon kívül helyezheti,

a nyomozó hatóságot határozat hozatalára utasíthatja,

a nyomozó hatóságot az ügyészség határozatainak előkészítésére utasíthatja,

eljárási cselekmény elvégzését vagy határozat meghozatalát előzetes jóváhagyáshoz kötheti,

a nyomozó hatóságot beszámolásra kötelezheti.

A vád képviselete és részvétel a bíróság előtti eljárásban

Az ügyész a bírósági eljárásban, a büntetőügyekben vádat emel, képviseli a vádat és indítványt tesz. Bármely büntetőügy iratait magához kérheti. A büntetőeljárásban az ügyész a vád ura, a bíróság a vádon túl nem terjeszkedhet. Az ügyész módosíthatja a vádat, ekkor a bíróság csak a módosított vád szerint folytathatja az eljárást és szabhat ki ítéletet. Ejtheti a vádat, ekkor a bíróság megszünteti az eljárást.

Az ügyész büntetés-végrehajtással kapcsolatos szerepe

Felügyeletet gyakorol a büntetés-végrehajtás törvényessége felett.

Kiterjed a bíróság által kiszabható valamennyi büntetés és intézkedés végrehajtásának törvényességére, függetlenül attól, hogy a végrehajtást melyik állami szerv foganatosítja.

Ellenőrzést folytathat a büntetés-végrehajtási intézményekben és a nyomozó hatóságoknál a személyes szabadságot korlátozó intézkedések foganatosítása, valamint a fogva tartás körülményei törvényességének vizsgálata céljából, megtekintheti a fogva tartás körülményeit és rendjét szabályozó utasításokat és a fogva tartási iratokat.

Köteles azonnal szabadlábra helyezni azokat, akiket törvényes határozat nélkül vagy a határozatban megjelölt időponton túl tartanak fogva,

ellenőrizheti az illetékes szerveknél a büntetések és intézkedések végrehajtására vonatkozó jogszabályok megtartását,

Meghallgathatja a fogvatartottakat, illetőleg felülvizsgálhatja a büntetőügyben hozott határozatok végrehajtásával kapcsolatos panaszokat.

Helyi önkormányzatok autonómiájának korlátai

A közigazgatás alrendszerei:

államigazgatás

helyi önkormányzati rendszer

Függetlenül attól, hogy a két alrendszert egymástól megkülönböztetjük, e két alrendszer egységet alkot, tehát a közigazgatás egységes.

Helyi önkormányzatok rendszere: kétszintű

települési önkormányzatok

területi önkormányzatok

A két szint között nincs alá-fölérendeltségi viszony.

Helyi önkormányzatok funkciója: helyi közügyek intézése és helyi közhatalom gyakorlása

Mindkét esetben lényegi elem a helyi szintű működés, tehát egy földrajzilag és jogilag körülhatárolható közösség ügyeinek az igazgatása.

Helyi önkormányzatok autonómiája:

Az egységes közigazgatási szervezeten belül a helyi önkormányzatoknak autonómiájuk van, ami a központi államhatalomtól való viszonylagos függetlenségként, bizonyos cselekvési szabadságként értelmezhető. Ez az önállóság azonban viszonylagos és a központi szervek által irányított államigazgatási szervek alárendeltségéhez képest értendő.

az Alaptörvény biztosítja

A helyi önkormányzatok relatív önállósága a törvény keretei között értelmezhető.

Szervezetüket és működésüket, feladat- és hatáskörüket, gazdálkodásuk forrásait és rendjét a központi államhatalom erre jogosult szervei által megalkotott jogszabályok határozzák meg.

Az államigazgatás központi szervei nem gyakorolnak irányítást az önkormányzatok felett, az államigazgatási szervekkel ellentétben tehát a helyi önkormányzatoknak nincs központi szervük.

Ugyanakkor az erre feljogosított állami szervek törvényességi felügyletet gyakorolnak az önkormányzatok felett, azaz ellenőrzik, hogy a helyi önkormányzatok működése összhangban van-e a jogszabályok előírásaival, és törvénysértő működésük esetén az erre feljogosított államigazgatási szervek intézkedhetnek, beavatkozhatnak a jogszerű működés helyreállítása érdekében.

A Kormány nevében hozott intézkedések ellen az érintett helyi önkormányzat jogorvoslattal élhet egy

független fórum, a bíróság előtt.

Önkormányzati autonómia területei

o Szervezeti és működési autonómia

A helyi önkormányzatok a saját igazgatási szervezetükre vonatkozóan döntési joggal rendelkeznek. A döntéshozatali eljárásukban azonban mérlegelniük kell a helyi sajátosságokat és az igazgatási hatékonyság követelményét.

Egyetlen lényegesnek tekinthető korlát: az önkormányzati közös hivatal létrehozásának elrendelése, amely a 2000 fő lakosságszám alatti települések számára kötelező.

o Szabályozási autonómia

A képviselő-testület autonóm rendeletet alkothat a helyi jogi szabályozást igénylő olyan kérdésekben, amelyekben nem alkottak magasabb szintű jogszabályt. Az autonóm rendeletalkotás joga azonban nem terjedhet ki az Országgyűlés kizárólagos vagy fenntartott törvényalkotási hatáskörébe tartozó kérdésekre.

o Funkcionális autonómia

A képviselő-testület a törvény által kötelezően előírt helyi feladatokat köteles ellátni, a feladat- és hatáskörébe tartozó egyéb ügyek tekintetében azonban – a jogszabályok keretei között – önálló mérlegelési joga van.

A közhatalom helyi gyakorlása mellett az önkormányzatok elsődlegesen a lakosság közszolgáltatásokkal történő ellátásáért felelősek.

o Gazdálkodási-pénzügyi autonómia

A tulajdonnal való rendelkezés, a gazdálkodás szabadsága fontos alkotóeleme a helyi önkormányzati autonómiának.

Az Alaptörvény kinyilvánítja, hogy tiszteletben tartja az önkormányzatok tulajdonát. A helyi önkormányzatok tulajdona köztulajdon, amely feladataik ellátását szolgálja. A képviselő-testület az önkormányzati tulajdon tekintetében gyakorolja a tulajdonost megillető jogokat, az önkormányzat bevételeivel önállóan gazdálkodik, saját felelősségére vállalkozhat. Az önkormányzati törvényben meghatározott feladatai ellátásához saját bevételre jogosult, valamint a feladatokkal arányosan állami támogatásban részesül. A helyi adók fajtáit és mértékét a törvény keretei között önállóan állapítja meg, vagyis a helyi közügyek megoldásához szükséges anyagi és pénzügyi feltételeket önállóan alakítja ki. A törvény a költségvetési egyensúly megőrzése érdekében a helyi önkormányzat törvényben meghatározott mértékű kölcsönfelvételét vagy más kötelezettségvállalását azonban feltételhez, illetve a Kormány hozzájárulásához kötheti.

14. Hasonlítsa össze, hogyan határozza meg a közigazgatás funkcióit az igazgatástudomány és a jogtudomány!

1. A közigazgatás funkcióinak meghatározásakor kiindulhatunk az igazgatás mint tevékenység funkcióiból. Az igazgatás funkcióinak leismertebb meghatározása egy angol mozaikszó: POSDCORB

Planning – tervezés • Co-Ordinating – koordináció

Organizing – szervezés • Reporting – ellenőrzés

Staffing – személyzeti ügyek • Budgeting – pénzügyek

Directing – parancsolás

Lényeges, hogy ez az amerikai igazgatástudomány által kidolgozott definíció kifejezetten az igazgatás funkcióit jelöli, függetlenül attól, hogy milyen szervezeti keretek között végzik és milyen eszközökkel. Ennek megértéséhez tudni kell, hogy az angolszász felfogás hagyományosan nem tesz lényegi különbséget magánigazgatás és közigazgatás között, a lényeget magában az igazgatási tevékenységben látja.

A jogtudomány számára tehát a közigazgatás funkciója a végrehajtás ezt jogalkotó, jogalkalmazó és szervezői tevékenysége révén valósítja meg.

Jogalkotás:

Egyrészt egyes közigazgatási szervek jogalkotási jogosultsággal rendelkeznek, maguk alkotnak mindenkire, vagy egy szigorúan korlátozott alanyi körre kötelező magatartási szabályokat

Másrészt a közigazgatási szervek részt vesznek a jogalkotásban úgy, hogy a képviseleti szervek elsősorban a törvényhozás döntéseit készítik elő.

Jogalkalmazás:

-A jogszabályok és az alacsonyabb szintű jogforrások normáinak egyedi esetekre, és konkrét jogalanyokra vonatkozó érvényesítését jelenti. Legismertebb formája a közigazgatás hatósági tevékenysége.

Szervezés:

-A közszolgáltatások megszervezése során kevésbé vagy egyáltalán nem kerül sor közhatalmi eszközök alkalmazására. Ezzel szemben a jogalkotás és a jogalkalmazás a közhatósági eszközökkel végzett tevékenysége.

2. Közigazgatás funkciói kialakulások szempontjából:

Állam védelme a külső támadásokkal és belső veszélyekkel szemben, vagyis a társadalom rendjének és békéjének megzavarása ellen legyen az akár emberi tevékenység, vagy természeti események eredménye. Ezt nevezik védelmi funkciónak.

Minden állam működésének meg kell teremteni az anyagi alapjait, tehát központi jelentősége van a pénzügyeknek.

Külkapcsolatok ápolása, más szóval igazgatni kell a külügyeket.

Gondoskodni kell a jogrend megteremtéséről és működtetéséről.

Ezeknek az állami működés korai szakaszában kialakult és elsősorban közhatalmi eszközökkel, jogalkotás és végrehajtás útján gyakorolt közigazgatási funkcióknak a köre később kibővült a szükségletkielégítő funkciókkal, melyek között megnevezhető a gazdaságpolitika kialakítása, közszolgáltatások megszervezése.

Ezen belül gazdasági közszolgáltatások: infrastruktúra, utak, hidak, kommunikáció hálózatok stb. Humán közszolgáltatások: oktatás, egészségügy, népjólét.

Kormányzati főhivatal és vármegyei kormányhivatal

Kormányzati főhivatalok (anno kormányhivatalok):

Törvény által létrehozott, a Kormány irányítása alatt működő központi államigazgatási szerv,

felügyeletét a Kormány által kijelölt miniszter látja el,

törvényben meghatározott feladatkörében nem utasítható,

rendelkezhet területi - dekoncentrált – szervekkel, amennyiben a létesítéséről rendelkező törvény így rendelkezik,

hierarchikus szervezeti felépítés jellemzi,

a belső szervezeti felépítés és munkamegosztás rendjét a szervezeti és működési szabályzat határozza meg, amelyet a kormányzati főhivatal vezetője készít elő, és a kormányzati főhivatalt felügyelő miniszter – a Miniszterelnökséget vezető miniszter – jóváhagyásával ad ki.

A kormányzati főhivatalokat a Kit. sorolja fel az alábbiak szerint:

Központi Statisztikai Hivatal

Országos Atomenergia Hivatal

• Szellemi Tulajdon Nemzeti Hivatala

Fővárosi és vármegyei kormányhivatalok:

A 2010. évi CXXVI. törvény, a Khtv. hozta létre,

a Kit. területi kormányzati igazgatási szerveknek nevezi őket, ezzel kifejezve ezek felett a Kormány irányítási jogosultságát,

alkotmányos jogállását az Alaptörvény határozza meg, amely rögzíti, hogy a Kormány általános hatáskörű területi államigazgatási szerve,

A fővárosi és vármegyei kormányhivatalokat a Kormány a vidék- és településfejlesztési miniszter útján irányítja azzal, hogy egyes szakigazgatási feladatok tekintetében bizonyos irányítási hatásköröket az adott szakpolitikai feladatokért felelős ágazati miniszter – ebben az esetben az úgynevezett szakmai irányító miniszter – gyakorol.

a főispán vezeti, gyakorolja annak feladat-és hatásköreit. A főispánt a miniszterelnök nevezi ki határozott időre, a miniszterelnök megbízatásának időtartamára. Feladat- és hatáskörének gyakorlásáért a miniszterelnöknek politikai, a szakmai irányító miniszternek szakmai felelősséggel tartozik.

a jogszabályoknak és a Kormány döntéseinek megfelelően összehangolja és elősegíti a kormányzati feladatok területi végrehajtását. A dekoncentrált szervek és a rendvédelmi szervek feladataik ellátása során kötelesek a kormányhivatallal és egymással együttműködni.

A dekoncentrált szervek – a Nemzeti Adó- és Vámhivatal kivételével –, továbbá a területi illetékességgel államigazgatási feladatot ellátó más szervek és személyek államigazgatási jogkörükben eljárva, illetve az általuk ellátott államigazgatási feladatokat érintően – szervezeti és szakmai önállóságuk megtartásával – a fővárosi és vármegyei kormányhivatal koordinációs és ellenőrzési jogkörébe tartoznak. E jogkörök tekintetében a rendvédelmi szervek helyzete különleges, hiszen míg a fővárosi és vármegyei kormányhivatalok koordinációs jogkörébe beletartoznak, az ellenőrzési jogkör már nem terjed ki rájuk.

koordinációs feladatait elősegítő állandó fórum a fővárosi és vármegyei államigazgatási kollégium.

A fővárosi és vármegyei kormányhivatal feladat- és hatásköre:

koordináció,

ellenőrzés

véleményezési jogkör,

hatósági feladatok,

informatikai tevékenység,

közigazgatási szakemberek képzése, továbbképzése,

ügyfélszolgálati feladatok, integrált ügyfélszolgálat (kormányablakok) működtetése a járásokban,

törvényességi felügyelet a helyi önkormányzatok felett.

A fővárosi és vármegyei kormányhivatal a főispán által közvetlenül vezetett szervezeti egységekből és járási, illetve a fővárosban fővárosi kerületi hivatalokból áll.

Helyi önkormányzatok feladatrendszere

A helyi önkormányzatok által ellátott feladatokat 2 nagy csoportba soroljuk:

• önkormányzati feladatok

A kötelező önkormányzati feladatokat a helyi önkormányzat köteles ellátni, amely feladatokat kizárólag törvényben lehet meghatározni. A különböző típusú önkormányzatoknak eltérő feladatai és hatáskörei lehetnek, melyek meghatározásánál figyelembe kell venni a feladat- és hatáskör jellegét, a helyi önkormányzatok eltérő gazdasági teljesítőképességét, lakosság számát és a közigazgatási területek nagyságát.

A kisebb települések a feladatok ellátására társulásokat hozhatnak létre.

Önként vállalt önkormányzati feladat lehet minden olyan helyi közügy, amelyet jogszabály nem utal más szerv kizárólagos hatáskörébe.

Ezen feladatok ellátása nem lehet jogszabállyal ellentétes, valamint ellátásuk nem veszélyeztetheti a törvény által kötelezően előírt feladat- és hatásköröket. Az önként vállalt feladatok finanszírozása saját bevételekből vagy az erre a célra biztosított külön forrásból lehetséges.

Az önként vállalt feladatokról a képviselő-testület vagy a helyi népszavazás dönt.

Az önként vállalt feladatok speciális típusa a helyi közbiztonsággal kapcsolatos önkormányzati feladatok köre, melyet a települési és a fővárosi önkormányzat vállalhat.

3. Államigazgatási feladatok

Az államigazgatási feladatok nem helyi jelentőségű ügyek, hanem állami feladatok. Ezen ügyek ellátása nemzeti érdek, de a hatékonyság érdekében végrehajtásuk csak helyi szinten oldható meg valamint költséges volna minden településen állami feladatok ellátására államigazgatási szerveket létrehozni

A helyi önkormányzatokra bízott államigazgatási feladatokat delegált feladatoknak nevezzük.

A helyi önkormányzatok törvényben megnevezett szervei látnak el államigazgatási feladat- és hatáskört, így pl:

a polgármester

a főpolgármester

a vármegyei közgyűlés elnöke

a polgármesteri hivatal

a jegyző

Az államigazgatási feladatok körét törvény vagy törvényi felhatalmazáson alapuló kormányrendelet, illetve a helyi önkormányzat és az állam külön megállapodása határozza meg. A képviselő testület az államigazgatási feladatokat nem bírálhatja felül és nem utasíthatja el.

10 pontos tételek

Alkotmány fogalma és csoportosítása

Az Alkotmány fogalma

Olyan alaptörvény, amely kifejezésre juttatja a nemzeti egységet, az egyik legnagyobb értéke pedig az egyéni szabadság, az államhatalom korlátozottságának elismerése

egy állam jogrendszerének alapja

a jogrendszer csúcsán helyezkedik el (tartalmazza a legmagasabb szintű jogi előírásokat),

sajátos eljárás keretében alkotják meg és módosítják

merev az az alkotmány, melynek módosítása esetenként politikai kockázatot is hordozó, bonyolult eljárási szabályok szerint változtatható. Rugalmas az alkotmány, amikor az alkotmány felülvizsgálata, módosítása a minősített többségen túl nincs további eljárási szabályokkal körülbástyázva.

tartalmi értelemben meghatározza az állam legfontosabb szerveit, ezek feladatait, viszonyrendszerüket, vezetők megválasztási, kinevezési rendjét. Alkotmányossági elveket is tartalmazza.

formai szempontból létezik: történeti és kartális alkotmány

o történeti alkotmányok: szerves fejlődés eredményeként jön létre, és alakul, úgy, hogy az alkotmányt alkotó szabályokat a történelmi fejlődés folyamán megszülető, egymást felváltó, kiegészítő, módosító törvények, más alkotmányjogi jellegű jogszabályok, illetve a szokásjog szabályrendszere foglalják magukban. A történeti alkotmány a nemzeti önazonosság – amelynek védelme az állam minden szervének kötelezettsége – gyökereként is megjelenik a Nemzeti hitvallásban.

o kartális alkotmányok: Chartális alkotmányról akkor beszélünk, amikor egy adott ország meghatározó jelentőségű, lényeges alkotmányjogi szabályait a többi törvénytől elnevezésében és megalkotási módjában is megkülönböztetett

norma, a jogforrási rendszer csúcsán álló, önmagát elnevezésében is megkülönböztető alaptörvény foglalja magában, de emellett a további alkotmányjogi szabályokat más törvények, jogszabályok, illetve a szokásjog szabályai – az alaptörvénnyel nem ellentétes módon, azt részletező és kiegészítő jelleggel – tartalmazzák.

Az alkotmányozási eljárás fontos kérdése – ki dolgozza ki és fogadja el. Magyarországon az Alaptörvény elfogadása és módosítása a törvényalkotási szabályoknál szigorúbb eljárási rend keretében, minősített többséggel az Országgyűlés hatáskörébe tartozik.

Szakpolitikai feladatot ellátó miniszterek

16 minisztérium van jelenleg:

A 2026. évi XIII. törvény szerinti minisztériumok: Egészségügyi Minisztérium; Igazságügyi Minisztérium; Oktatási és Gyermekügyi Minisztérium; Pénzügyminisztérium; Agrár- és Élelmiszergazdaságért Felelős Minisztérium; Belügyminisztérium; Élő Környezetért Felelős Minisztérium; Gazdasági és Energetikai Minisztérium; Honvédelmi Minisztérium; Közlekedési és Beruházási Minisztérium; Külügyminisztérium; Miniszterelnökség; Szociális és Családügyi Minisztérium; Társadalmi Kapcsolatokért és Kultúráért Felelős Minisztérium; Tudományos és Technológiai Minisztérium; Vidék- és Településfejlesztési Minisztérium.

Különös és egyedi minisztériumok: Miniszterelnökség,

Kormányrendelet határozza meg a miniszter által a saját ágazatán belül ellátott feladatokat:

javaslatot készít a Kormány általános politikájáról,

előkészíti a stratégiai dokumentumokat és az ezek végrehajtására vonatkozó programokat, koordinálja azok megvalósítását,

előkészíti a törvények és a kormányrendeletek tervezeteit,

előkészíti a Kormány, a miniszterelnök és a köztársasági elnök határozatait,

törvény vagy kormányrendelet felhatalmazása alapján miniszteri rendeletet ad ki,

különleges jogrend időszakára vonatkozó jogszabálytervezeteket dolgoz ki,

irányítást vagy felügyeletet gyakorol jogszabályban meghatározott intézmények felett,

kezdeményezi és előkészíti a feladatkörébe tartozó nemzetközi szerződéseket,

megköti a nemzetközi szerződésnek nem minősülő tárcaközi megállapodásokat,

az EU intézményeinél, a külkapcsolatokban és a nemzetközi szervezetekben felhatalmazás alapján képviseli a Kormányt,

gondoskodik az európai integrációból eredő feladatok végrehajtásáról,

közreműködik az európai uniós források felhasználásában,

jogszabály vagy szerződés alapján tulajdonosi jogot vagy vagyonkezelői jogot gyakorol gazdasági társaság felett, illetve alapítói jogot gyakorol alapítvány felett,

gondoskodik – statisztikáról szóló törvényben meghatározottak szerint – a feladat- és hatáskörével kapcsolatos statisztikai információrendszer kialakításáról, működtetéséről és fejlesztéséről.

A fenti, az általánosan meghatározott feladatokon belül minden egyes miniszter részletes feladat- és hatáskörét ágazati bontásban szintén a fenti kormányrendelet állapítja meg.

További jogszabályok, elsősorban törvények és kormányrendeletek, valamint a Kormány határozatai és a miniszterelnök további feladatokat határoznak meg a miniszterek számára.

3. Sorolja fel az alkotmányosság elveit, és fejtse ki, mit értünk jogállamiság alatt! Az alkotmányosság elvei:

Népszuverenitás elve

Hatalommegosztás elve

Jogállamiság elve: Az Európa Tanács Velencei Bizottsága – amely egy szaktekintélyekből álló, demokratikus elvek érvényesülését támogató nemzetközi tanácsadó testület – a jogállam tartalmi elemeinek meghatározása érdekében

egy jelentést fogadott el, felsorolván a jogállamiság tartalmi elemeit.5 A jelentés szerint a jogállam fogalmi elemei a következők:

a jog uralma, a törvényesség biztosítása,

a jogbiztonság követelménye,

az önkényesség tilalma,

a független bírói szervekhez való fordulása joga,

az emberi jogok védelme,

a diszkrimináció tilalma, a törvény előtti egyenlőség elve.

Az Alaptörvény B) cikk (1) bekezdése értelmében Magyarország független, demokratikus jogállam. Az

Alkotmánybíróság a jogállamiságot már egy korai döntésében7 a köztársaság alapértékének tekintette. Az Alkotmánybíróság szerint a jogállamiság elve azonban „nem kisegítő, másodlagos szabály, s nem pusztán deklaráció, hanem önálló alkotmányjogi norma, aminek sérelme önmagában is megalapozza valamely jogszabály alkotmányellenességét”.8 Nemcsak a jogszabályoknak és az állami szervek működésének kell összhangban lenniük az Alkotmánnyal, hanem az Alkotmány fogalmi kultúrájának és értékrendjének is át kell hatnia az egész társadalmat.9 Az Alkotmánybíróság 2008-ban pedig kimondta, hogy a „jogállamban bármely politikai törekvés csak az Alkotmány keretei között valósítható meg. A jogállamiság elvével összeegyeztethetetlen az, ha a kormányzat az Alkotmány garanciális rendelkezéseinek kiüresítésével, azok tudatos félretételével valósítja meg a közigazgatási szervezeti rendszer reformjára irányuló törekvéseit.”10 A jogbiztonság a formális jogállamiság egyik alappillére. Az Alkotmánybíróság szerint a jogbiztonság megköveteli:

a normavilágosság elvének érvényesülését;

a „kellő felkészülési időt” a jogszabályok hatálybalépése előtt

a jogalkotás során a jogalkotásra vonatkozó szabályok betartását, ennek súlyos megsértése ugyanis közjogi érvénytelenséget eredményezhet.

A materiális jogállam-fogalom megköveteli az alapjogok tiszteletben tartását is.

Az alapvető jogok biztosításának elve

A demokrácia elve

A pluralizmus elve

Alaptörvény új szabályozási tárgykörei

–

Magyarországnak 1949-ig történeti alkotmánya volt.

–

1949. évi XX. törvény - A Népköztársaság Alkotmánya

rögzítette a népköztársasági formát

a Magyar Népköztársaság a munkások és parasztok állama, ahol a termelési eszközök társadalmi tulajdonban vannak, a gazdasági életet népgazdasági terv alapján irányítják.

A Népköztársaság Alkotmánya az alapvető jogok széles körét biztosította a dolgozók számára.

Elnöki Tanács felállítása, Tanácsrendszer létrehozása (az országgyűlés helyett), megszűnt a Legfelsőbb Közigazgatási Bíróság és a Legfőbb Állami Számvevőszék

→ Az alkotmányosság tartalmi követelményei nem érvényesültek

–

1989-ben, a rendszerváltáskor Magyarország nem fogadott el új alkotmányt, csak módosította azt – 1989.

évi XXXI. törvény

tartalmilag alapjaiban változtatta meg az alkotmányt, mely már a hatalommegosztásra épül

egyesülési és gyülekezési jog, szabad választások, szabad pártalapítás, Alkotmánybíróság létrejötte, Állami Számvevőszék felállítása

–

Új alkotmány elfogadása szinte minden kormányzat idején felmerült, de végül csak a 2010 és 2014 közötti ciklusban került rá sor

Az Alaptörvény megalkotása; különbségei az Alkotmányhoz képest

–

1989-ben, az utolsó pártállami országgyűlés által elfogadott alkotmánymódosítás eredményeként egy, a rendszerváltás közjogi kereteit biztosítani hivatott „technológiai” alkotmány jött létre. Ebben nem kaphattak helyet a nemzeti hagyományok vagy a nemzeti alkotmányos identitás (értéksemlegesség, ideológiamentesség)

→ A cél a jogállamiság elvének megfelelő államszervezet alapjainak lefektetése volt.

→ Ezt az Alkotmányt ideiglenesnek szánták akkor.

→ Az Alkotmánybíróság magának igényelte azt a jogkört, hogy az alkotmány absztrakt elveiből nagyon is konkrét, nem nevesített jogokat fedezzen fel (mások által nem ellenőrizhető, vagy megismerhető módon)

–

Az Alaptörvény 2012. január 1-én lépett hatályba.

→ Az Alaptörvény nemcsak elvégzi a nemzeti szocialista és kommunista diktatúrákkal való határozott szembenézést, hanem el is ítéli azt

→ az alkotmányozó úgy döntött, hogy a legfontosabb, alkotmányos szinten is megjelenő értékeket az Alkotmánybíróság helyett az Országgyűlésnek kell meghatároznia.

→ Nem történtek olyan államszervezeti átalakítások, melyek az ország állami berendezkedésének alapjait, államszervezetét megváltoztatták volna. Magyarország megmaradt parlamentáris köztársaságnak, ahol a miniszterelnök, illetve a kormány kiemelt szereppel bír.

→ Az ellenőrző szervek részbe vesztettek, részben pedig nyertek hatásköröket; a pénzügyi, költségvetési fegyelem alkotmányos szintű megerősítést kapott.

→ A Nemzeti Hitvallás erősíti a nemzeti összetartozást.

→ az alapjogok területén a klasszikus egyéni alapjogokon túl a közösségi felelősség szempontjai is megjelentek.

→ az Alaptörvénynek nincs törvényi számozása; szerkezete alapvetően eltér a jogszabályok formai tagolásától

–

Az Alaptörvény az Alkotmányhoz képest szűkítette az ún. „alapjogi kétharmad” körét (a képviselők kétharmadának szavazatával elfogadott sarkalatos törvények). Az Alaptörvény meghatározza azokat a tárgyköröket, amelyek sarkalatos törvényi szabályozást igényelnek; a 17. módosítás csökkentette e tárgykörök számát.

→ az egyes közhatalmi szervekre és az egyes alapvető jogokra vonatkozó szabályozás mellett sarkalatos törvényben szabályozhatók olyan kérdések is, melyek korábban nem tartoztak ebbe a körbe.

a családok védelme

a termőföldek, erdők tulajdonjoga

az állam kizárólagos tulajdonának és kizárólagos gazdasági tevékenységének köre

a nemzetgazdasági szempontból kiemelt jelentőségű nemzeti vagyon elidegenítésének

feltételei és korlátai

a köztehervíselés és a nyugdíjrendszer alapvető szabályai

Alaptörvény módosításai

2026-os kiegészítés – 17. módosítás: az országgyűlési képviselők választhatóságát korlátozta: nem választható, aki országgyűlési képviselői megbízatást összesen legalább tizenkét évig már betöltött, vagy akit legalább három választáson országgyűlési képviselővé megválasztottak. Az alkotmánybírói mandátumot kilenc évre csökkentette és 70 éves korhatárt vezetett be; az Alkotmánybíróság elnökének megválasztását visszaadta a testületnek; megszüntette a közpénzügyi hatáskör-korlátozást; hat évre csökkentette a Kúria és az OBH elnökének mandátumát; létrehozta a Nemzeti Vagyonvisszaszerzési és Vagyonvédelmi Hivatalt. Az Alaptörvény tizenhetedik módosításával az Országgyűlés azonnali hatállyal megszüntette a hivatalban lévő köztársasági elnök megbízatását is.

2026-os kiegészítés – 16. módosítás: bevezette a miniszterelnöki megbízatás összesen nyolcéves korlátját; rendelkezett egyes közfeladatot ellátó közérdekű vagyonkezelő alapítványok vagyonkezelői jogáról, és törölte a Szuverenitásvédelmi Hivatal alkotmányi alapját jelentő R) cikkbeli rendelkezést.

2026-os kiegészítés – 15. módosítás (2025): többek között az állampolgárság felfüggesztését, a készpénzzel történő fizetés jogát, valamint a gyermek megfelelő testi, szellemi és erkölcsi fejlődéséhez szükséges védelemhez és gondoskodáshoz való jogának az alapjogi hierarchia második helyére emelését érintette. A módosítás a helyi közösségek önazonossága érdekében lehetővé tette a szabad tartózkodáshoz való jog korlátozását, továbbá új alkotmányos tilalmakat vezetett be.

Az Alaptörvény 2012. január 1-jei hatálybalépését követően az Országgyűlés 2026 júliusáig tizenhét alkalommal módosította.

Az ELSŐ ÉS MÁSODIK módosításnak aktualitása nincs, mert azok az Átmeneti Rendelkezésekkel függtek össze.

Az Alaptörvény HARMADIK módosítása a sarkalatos törvények körét bővítette ki a termőföld és az erdők, valamint a fenntartható mezőgazdasági termelés védelmének biztosítása érdekében a P) cikk kiegészítésével. Az új rendelkezés a termőföld- és erdővédelem vonatkozásában konkrét jogalkotói feladatokat is meghatározott.

A NEGYEDIK volt a legterjedelmesebb és a legnagyobb érdeklődést kiváltó alaptörvény-módosítás.

Az Alkotmánybíróság 45/2012. (XII. 29.) számú határozata az Átmeneti Rendelkezések túlnyomó részét megsemmisítette.

Az Alkotmánybíróság szerint „az Alaptörvény normaszövegét kiegészítő vagy azt módosító rendelkezéseknek be kell épülniük az Alaptörvény normaszövegébe (>beépülési parancs<)”.

A határozat szerint az Országgyűlés jogosult dönteni abban, hogy a megsemmisített rendelkezéseket beemeli-e az Alaptörvénybe vagy törvényi szintű – az Alaptörvénnyel konform – szabályozást választ. o Az Országgyűlés e határozatra figyelemmel nemcsak a megsemmisített rendelkezéseket, hanem a meg nem semmisített rendelkezéseket is a maguk egészében beillesztette az Alaptörvénybe, így formálisan is megteremtve az Alaptörvény egységét.

A negyedik módosítással – új tartalommal – olyan tárgykörök is bekerültek az Alaptörvénybe, amelyekkel kapcsolatban az Alkotmánybíróság korábban állást foglalt.

Az Alaptörvény ÖTÖDIK módosítása alapvetően az Alaptörvényt ért nemzetközi, illetve európai kritikákra adott választ.

o Felmerült kérdések:

Alkotmányellenesnek minősített rendelkezést az alkotmányozó hatalom beépíthet-e az alkotmányba?Az alkotmányozónak joga van arra, hogy esetenként az Alkotmánybíróság korábbi gyakorlatával szembe menjen, azonban, ha túl gyakran helyezkedik szembe az Alkotmánybíróság határozatával, az felveti az alkotmányjogi kultúra kérdését, az Alkotmánybíróság autoritása is megkérdőjeleződik.

Az Alkotmánybíróság elvégezheti-e az alkotmánymódosítás alkotmányossági ellenőrzését? Korábban nem volt erre vonatkozó rendelkezés, a negyedik módosítás nyomán pedig az Alkotmánybíróság csak azt vizsgálhatja, hogy az Alaptörvényt és az Alaptörvény módosítását a megalkotásra és kihirdetésre vonatkozó eljárási követelményeknek megfelelően fogadták-e el. Az Alkotmánybíróság hatásköre nem terjed ki az alkotmány, illetve az alkotmánymódosítás tartalmi vizsgálatára. Az Alkotmánybíróság ezen, formai, eljárási szempontokra szorított hatáskörét az Alaptörvény negyedik módosítása nyomán az Alaptörvény is kifejezetten tartalmazza.

Az Alaptörvény HATODIK módosítására 2016 nyarán került sor, amikor az Országgyűlés a terrorveszély helyzettel bővítette a különleges jogrend eseteit.

Az Alaptörvény HETEDIK módosítását 2018 júniusában fogadta el az Országgyűlés és legtöbb része még abban a hónapban hatályba is lépett. Az Alaptörvény számos részét érintette, ezek közül kiemelendő a nemzeti és alkotmányos önazonosságának és az ország keresztény kultúrájának védelme, az idegen népesség betelepítésének tilalma, az otthon nyugalmának fokozott alkotmányos oltalmazása, a közigazgatási bíráskodás elkülönítése a rendes bíráskodástól és a Közigazgatási Felsőbíróság létrehozása.

A Közigazgatási Felsőbíróság fogalmát a 2019 decemberében elfogadott és hatályba lépett NYOLCADIK alaptörvény-módosítás törölte az Alaptörvény szövegéből.

Kilencedik módosítás: 2020. december 23-án lépett hatályba, kivéve a különleges jogrendre vonatkozó részeket, amelyek csak 2023. július 1. napján lépnek hatályba. Családi jogok szabályozottsága bővült konzervatív tartalommal: az apa férfi, az anya nő, az állam védi a gyermek születési nemüknek megfelelő önazonossághoz való jogát és biztosítja a haza alkotmányos önazonosságán és keresztény kultúráján alapuló értékrend szerinti nevelést. Különleges jogrend átfogó, koncepcionális módosítása: egyszerűsítés, különleges jogrendi alakzatok számának csökkentése. Közfeladatot ellátó közérdekű vagyonkezelői alapítványok jogállásának szabályozása sarkalatos tvre utalása, közpénz definíciója meghatározása. Magyar Honvédség alkalmazásának esetkörei: EU és NATO mellett más tvben megerősített védelmi és biztonsági együttműködésre.

Tizedik módosítás: 2022. május 25-én lépett hatályba, kivéve azt a részét, amely a kilencedik alaptörvény-módosítással összefüggő szabályokat állapít meg. Pl. a kilencedik alaptörvény-módosítás 2023. július 1. napján hatályba lépő rendelkezéseinek hatályba lépését 2022. november 1. napjára hozta előre. A tizedik módosítás rendelkezése is a különleges jogrenddel kapcsolatos: az ukrajnai fegyveres konfliktusra tekintettel a veszélyhelyzet elrendelésének alapjait egészítette ki a szomszédos országban fennálló fegyveres konfliktus, háborús helyzet vagy humanitárius katasztrófa eseteivel.

Tizenegyedik módosítás: Az Alaptörvény 2022 júliusában elfogadott tizenegyedik módosításának 2022. július 23. napján hatályba lépett rendelkezései előírják a helyi önkormányzati képviselők és polgármesterek általános választásának és az európai parlamenti képviselők választásának egyidejű megtartását és tartalmazzák az ehhez kapcsolódó átmeneti rendelkezéseket. 2023. január 1. napján léptek hatályba a tizenegyedik alaptörvény-módosítás azon rendelkezései, amelyek a „megyék” „vármegyékre” történő átnevezését tartalmazzák.

A tizenkettedik alaptörvény-módosításra 2023 decemberében került sor. Hasonlóan számos korábbi módosításhoz, ez is az Alaptörvény több témakörét érintette, és szakaszos hatálybalépését írta elő az Országgyűlés. Eszerint 2023. december 13-án módosult az Alaptörvény R) cikk (4) bekezdése, amely Magyarország alkotmányos önazonosságának védelmére hivatott, sarkalatos törvénnyel létrehozható független szerv felállításáról rendelkezik. Ennek a Szuverenitásvédelmi Hivatal mint autonóm államigazgatási szerv létrehozásával tett eleget az Országgyűlés a nemzeti szuverenitás védelméről szóló 2023. évi LXXXVIII. törvényben. A módosítás indokolása szerint e független szerv az állami, társadalmi és politikai döntéshozatali folyamatokba való külföldi beavatkozásokat, valamint a választási folyamatok befolyásolására irányuló, külföldről támogatott tevékenységeket hivatott vizsgálni. A tizenkettedik alaptörvény-módosítás 2024. január 1- jén hatályba lépett rendelkezései az Alaptörvény választójogosultságot szabályozó XXIII. cikkének (3) bekezdését módosították, így a helyi önkormányzati képviselők és polgármesterek választásán – a menekültként elismertek mellett – a bevándoroltként vagy letelepedettként elismertek helyett a „huzamos tartózkodási jogosultsággal rendelkező” nagykorúaknak biztosítva választójogot. A 2024. január 1-i hatályba léptetés ellenére az új választójogosultsági szabályok csak 2024. március 1-től alkalmazandók az Alaptörvény Záró és vegyes rendelkezéseinek újonnan beiktatott 29. pontja nyomán. A módosítást az idegenrendészeti joganyag terminológiai változásai indokolták. Az alaptörvény-módosítás szerint 2024. április 1-jén lép hatályba a honvédelmi jog – korábban csak törvényi szinten tételezett – alapelve, miszerint a honvédelem nemzeti – és nemcsak állami – ügy. 2024. július 1-i hatálybalépést ír elő a tizenkettedik alaptörvény-módosítás a Magyar Honvédség hivatásos állományú tagjai jogállását érintő kérdések szabályozása tekintetében. Az újdonságot az jelenti, hogy a módosítás a Kormánynak eredeti jogalkotói hatáskört állapít meg, és lehetővé teszi azt is, hogy e körben az alapvető jogokat és kötelezettségeket érintő szabályokat – az Alaptörvény más, ehhez kapcsolódó garanciáját megtartva – törvény helyett kormányrendelet rendezze. Rögzítésre került az is, hogy a Magyar Honvédség hivatásos állományú tagja jogállásával összefüggő szakszervezet nem hozható létre, nem működhet, az egyéb érdek-képviseleti szervezetekre vonatkozó szabályokat pedig szintén kormányrendeleti szabályozásra utalja. Szintén 2024. július 1-i hatálybalépéssel módosul az Alaptörvény XXVI. cikke, amely a digitális állampolgárság kormányrendeleti szabályozását teszi így lehetővé.

Tizenkettedik módosítás:

A Szuverenitásvédelmi Hivatalra vonatkozó, az Alaptörvény R) cikkében korábban szereplő alkotmányi szintű rendelkezést a 16. Alaptörvény-módosítás törölte.

Választójog: A "huzamos tartózkodási jogosultsággal rendelkezők" kapnak választójogot a helyi önkormányzati választásokon.

Honvédelem: A honvédelem nemzeti üggyé válik.

Magyar Honvédség:

A Kormány jogalkotói hatáskört kap a hivatásos állomány jogállásával kapcsolatban.

Megtiltja a szakszervezetek létrehozását.

A jogállás részleteit kormányrendelet szabályozza.

Digitális állampolgárság: Kormányrendeleti szabályozás alá kerül.

Nemzeti Hitvallás és jelentősége

Himnusz első sora

Nemzeti Hitvallás (preambulum): hitet tesz azon értékek mellett, amelyek a magyar nemzet tagjait összekötik. Az alkotmányozó a Nemzeti Hitvallással a „nemzeti meggyőződést” kívánta kifejezésre juttatni.

Első rész: meghatározza a magyar nemzet helyét, szerepét Európában, megemlékezik államalapító Szent István király történelmi szerepéről, hitet tesz arról, hogy a nemzeti kultúra hozzájárul az európai egység sokszínűségéhez.

Második rész: az állam, a társadalom és az egyén viszonyának alapjait fekteti le.

Harmadik rész: a magyar alkotmányosság folytonosságának – a történeti alkotmány vívmányainak, valamint Magyarország alkotmányos állami folytonossága és a nemzet egységét megtestesítő Szent Korona – tiszteletét fejezi ki. A történeti alkotmány a nemzeti önazonosság – amelynek védelme az állam minden szervének kötelezettsége – gyökereként is megjelenik a Nemzeti hitvallásban. Tagadja a magyar nemzet és polgárai ellen a nemzetiszocialista és a kommunista diktatúra uralma alatt elkövetett embertelen bűnök elévülését. Kimondja, hogy az 1949. évi kommunista alkotmány egy zsarnoki uralom alapja volt, ezért az Alaptörvény kijelenti annak érvénytelenségét.

Záró rész: az alkotmányozó Alaptörvényről vallott nézeteit foglalja össze, kimondva: „Alaptörvényünk jogrendünk alapja, szövetség a múlt, a jelen és a jövő magyarjai között. Élő keret, amely kifejezi a nemzet akaratát, azt a formát, amelyben élni szeretnénk.”

Alaptörvény Alapvetés része

Az Alapvetés Magyarországra, mint államra vonatkozó alapvető rendelkezéseket, az alapértékeket és alkotmányos alapelveket, államcélokat, valamint az Alaptörvényre és az egyéb jogszabályokra vonatkozó alapvető rendelkezéseket tartalmazza. (A-U cikk)

cikk: a magyar állam neve Magyarország.

cikk: (1) Magyarország független, demokratikus jogállam.

Magyarország államformája köztársaság.

A közhatalom forrása a nép.

A nép a hatalmát választott képviselői útján, kivételesen közvetlenül gyakorolja. C) cikk: (1) A magyar állam működése a hatalom megosztásának elvén alapszik.

A hatalom erőszakos megszerzése vagy gyakorlása, illetve kizárólagos birtoklásával szemben törvényes úton mindenki jogosult és köteles fellépni.

A törvények érvényre juttatása érdekében az állam jogosult kényszert alkalmazni.

cikk: Magyar nemzet egységes, a határain kívül élő magyarok sorsáért ezért felelősséget visel.

cikk: Magyarország közreműködik az európai népek szabadságának, jólétének és biztonságának kiteljesedését szolgáló európai egység megteremtésében.

Az Európai Unió megállapíthat általánosan kötelező magatartási szabályt, de kötelező hatályának elismerésére adott felhatalmazáshoz az országgyűlési képviselők kétharmadának szavazata szükséges.

F) cikk: Az állam területe városokból és községekből áll, a több várost és községet magában foglaló területi egység pedig a vármegye. A főváros jogi helyzete sajátos: egyrészt város, annak minden jellemzőjével együtt, másrészt azonban a vármegyével egy területi szinten áll, tehát nem tartozik egyetlen vármegyéhez sem.

cikk: Az állampolgárság megszerzésének jogcímei, főszabálya a leszármazási elv, a születéssel keletkezett vagy jogszerűen szerzett magyar állampolgárságától senki sem megfosztható meg, az állam védelmezi állampolgárait.

cikk: Magyarország hivatalos nyelve a magyar, különös védelem illeti meg, Magyarország tiszteletben tartja az itt élő nemzetiségek nyelvét, azok hivatalos használatát is.

cikk: Magyarország címerének és zászlajának leírását és képi megjelenítését

cikk: Magyarország nemzeti ünnepei (március 15., augusztus 20. és október 23.) augusztus 20- hivatalos állami ünnep.

cikk: Magyarország hivatalos pénzneme a forint

cikk: A házasság, életközösség (férfi-nő között), a család, a gyermekvállalás védelme.

cikk: A gazdaság az értékteremtő munkán és a vállalkozás szabadságán alapszik

cikk: A költségvetési gazdálkodás legfőbb elveit (a kiegyensúlyozottság, az átláthatóság és a fenntarthatóság), amelyek megvalósításáért az Országgyűlést és a Kormány felelős.

cikk: Mindenki felelős önmagáért, képességei és lehetőségei szerint köteles az állami és közösségi feladatok ellátásához hozzájárulni.

cikk: A természeti erőforrások, a biológiai sokféleség, a kulturális értékek a nemzet közös örökségét képezik, védelmük mindenki kötelessége.

cikk: A béke és biztonság megteremtése érdekében Magyarország a nemzetközi jog és a magyar jog összhangját biztosítja, együttműködésre törekszik a világ valamennyi népével.

cikk: Az Alaptörvény a jogrendszer alapja, a jogforrási hierarchia csúcsa. Azzal más jogszabály nem lehet ellentétes

cikk: Az Alaptörvény elfogadásához és módosításához az országgyűlési képviselők kétharmadának szavazata szükséges. Egyéb eljárási szabályok

cikk: Mely szervek, milyen elnevezéssel adhatnak ki jogszabályokat.

cikk: A kommunista diktatúra vezetőinek felelőségre vonása, Nemzeti Emlékezet Bizottsága.

Alapjogok korlátozása és alapjogi tesztek

Az alapjogok korlátozhatóságának szabályai - az alapjogokra vonatkozó legfontosabb alkotmányos szabályok. Garanciális jelentősége van: az alapjogok milyen szempontok szerint korlátozhatók, és az alkotmány védelmére hivatott melyik szervezet bírálhatja el a korlátozás alkotmányosságát. Ezért az alapjogok korlátozásáról az alkotmányoknak is rendelkezniük kell. Ez alól – a különleges jogrendben alkotható speciális kormányrendeletek mellett, tehát normál jogrendben is – kivételt képeznek egyrészt az Alaptörvény XXVI. cikk (2) bekezdése szerint a digitális állampolgársághoz szükséges egyedi digitális azonosító részletszabályai, amelyek az információs önrendelkezési jogot mint alapjogot érintik, másrészt az Alaptörvény 45. cikk (7) bekezdése szerint a Magyar Honvédség hivatásos állományú tagjának a jogállásával összefüggő alapvető jogok és kötelezettségek szintén kormányrendeletben szabályozhatók.

Formai követelmények:

Az alapjogot korlátozni csak törvényben és előre meghatározott eljárás szerint szabad. A törvényi szint előírása garanciális jellegű: csak azt a korlátozást tekinti legitimnek, amely társadalmi konszenzuson nyugszik. Az alapvető jogokra és kötelezettségekre vonatkozó szabályokat törvény állapítja meg. Az Alaptörvény szűkítette az ún. „alapjogi kétharmad” körét. Csak az előre meghatározott eljárás szerint történő alapjog-korlátozás lehet alkotmányos.

A formai követelményeknek való megfelelés nem jelentheti azt, hogy a korlátozás egyébként alkotmányos.

Tartalmi kérdések: az egyes alapjogok milyen esetekben, milyen okok alapján és milyen mértékben korlátozhatók. A korlátozhatatlan (abszolút) jogok: velük szemben más alapjog vagy alkotmányos cél, egyéb alkotmányos előírás nem mérlegelhető.

Korlátozhatatlan jogok:

Az ember jogi státuszát megalapozó jogcsoport (az élethez és emberi méltósághoz, valamint a jogalanyisághoz való jog), valamint ehhez kapcsolódóan abszolút tilalomként a kínzás, kegyetlen vagy megalázó bánásmód tilalma, a hozzájárulás nélküli orvosi kísérlet tilalma, a szolgaság, rabszolgaság és kényszermunka tilalma, illetve az emberi lényekkel való kereskedés, továbbá a halálbüntetés tilalma.

A lelkiismereti és vallásszabadság azon része, amely a vallásos meggyőződés megválasztására és esetleges megváltoztatására vonatkozik („intim jog”).

A büntetőjogi garanciákhoz, illetve különböző eljárási elvekhez kapcsolódó jogok (ártatlanság vélelme, a nullum crimen sine lege és a nulla poena sine lege elve, a tisztességes eljáráshoz való jog – „fair trial”).

Tartalmi szempontból akkor elfogadható az alapjog-korlátozás, ha:

• az egy demokratikus társadalomban szükséges, • az alapjogok lényeges tartalmát nem korlátozza.

A lényeges tartalomtól különbözik az alapjogok érinthetetlen lényege, amely minden más alapjog központi magja, vagyis az emberi minőség (élethez való jog és az emberi méltóság). Biztosan alkotmányellenes az az alapjog-korlátozás, amely az érinthetetlen lényegig hatol. Az érinthetetlen lényeget nem érintő, de a lényeges tartalmon belüli korlátozás is alkotmányellenes, azonban ennek eldöntéséhez különféle teszteket kell elvégezni. Ezek lehetnek az ún. viszonyításon alapuló tesztek, vagy alapulhatnak az alapjog saját tartalmi jellemzőinek vizsgálatán.

Az Alkotmánybíróság a szükségesség, alkalmasság és arányosság tesztjét dolgozta ki: az Alaptörvény I. cikk (3) bekezdésben alkotmányos szintre emelte.

Szükségesség: a korlátozás oka alkotmányosan – elsősorban más alapjog biztosítása érdekében – elfogadható-e?

Alkalmasság: alapjog-korlátozással lehet-e elérni a kívánt célt, és nincs-e enyhébb eszköz?

Arányosság: a korlátozás mértéke arányban áll-e az elérni kívánt céllal?

Az Alaptörvény szükségesség-arányosság tesztet is.

Megszorító értelmezés elve: az alapjogokat korlátozó törvényeket nem lehet a korlátozhatóság tekintetében kiterjesztően értelmezni.

Különmércék: az általános alapjogi teszthez képest vannak más, viszonyításon alapuló, de az általános alapjogi teszttől eltérőek.

A tulajdonhoz való jog, mint alapjog korlátozásának tesztje az általános alapjogi teszttől abban különbözik, hogy szükségességi okként elfogadható a közérdek, nincs szükség (pl. mások alapvető jogainak védelmében megtestesülő) indokra. Az Alaptörvény XIII. cikk (1) bekezdés második mondata szerint a tulajdon társadalmi felelősséggel jár, amely szempontot a korlátozásnál ugyancsak figyelembe kell venni.

A diszkrimináció tilalma esetében az ún. észszerűségi (általános racionalitási) tesztet kell alkalmazni. E próba két elemből – összehasonlíthatósági, valamint indokolhatósági próba – áll. Először az vizsgálandó, hogy akik között a megkülönböztetést állították, összehasonlítható helyzetben vannak-e. Ha igen, akkor azt is meg kell vizsgálni, hogy a különbségtétel észszerű (alkotmányosan alátámasztható) indokokon nyugszik-e.

Nemzeti ünnepek alaptörvényi szinten

Előtte törvényi szinten kerültek szabályozásra

Nemzeti ünnepek alaptörvényi szintre emelése indokolt az alábbiakra tekintettel: o a nemzeti ünnepek a nemzeti összetartozás kifejezésének szimbolikus eseményei, nemzeti jelképnek tekintendők.

identitásőrző erővel bírnak o közösségi összetartozás megélését segítik elő

Az Alaptörvény nemzeti történelmünk három csúcspontját rögzíti (J cikk):

március 15. -> 1848-49. évi forradalom és szabadságharc emléke (a törvény korábban a modern parlamentáris Magyarország megszületésének napjaként is definiálta)

augusztus 20. (hivatalos állami ünneppé lett nyilvánítva) -> az államalapítás és az államalapító Szent

István király emlékére

o október 23. -> az 1956. évi forradalom és szabadságharc ünnepe (törvényi szinte 1990-ben került rögzítésre, a törvény korábban a Magyar Köztársaság 1989. évi kikiáltásának napjaként is definiálta.

Ünnep kettős jellegétől az Alaptörvény morális okokból elszakadt.)

Élethez való jog és emberi méltóság viszonya

Az Alaptörvény II. cikke kimondja, hogy minden embernek joga van az élethez és az emberi méltósághoz.

Az élethez valójog

− az ember életének biztosítására szolgál

− az állami intézmények, illetve a közhatalmat gyakorló személyek nem foszthatnak meg senkit az életétől. Biológiai szempontból az élet a fogantatástól a halálig tartó egységes folyamat, a magzat életét a fogantatástól kezdve védelem illeti meg. Az ember jogalanyisága a halállal megszűnik.

Abortusz

− Az Alaptörvény II. cikkében újdonság a magzatra vonatkozó életvédelmi kötelezettség, úgynevezett objektív életvédelmi kötelezettség → DE !!! nem tartalmazza, hogy a magzat ember lenne

− az objektív életvédelmi kötelezettség tartalmát az Alkotmánybíróság az első abortuszhatározatban bontotta ki

Gyógyíthatatlan beteg

–

az Alkotmánybíróság az eutanáziahatározatában kifejtette, hogy az emberi méltósághoz való jog az élettel együtt fennálló egységben korlátozhatatlan, de csak az olyan helyzetben, amikor az életet és az emberi méltóságot mások korlátoznák

–

a gyógyíthatatlan beteg döntése, hogy életének a rá váró szenvedésekkel teli hátralévő részét nem akarja

végigélni, ez az önrendelkezési jogának része, melynek gyakorlását a törvény más alapjog védelméhez elkerülhetetlenül szükséges mértékben korlátozhatja ugyan, de nem vonhatja el o visszautasíthatja az életben tartásához szükséges orvosi beavatkozást

DE!!! az orvos tevőleges segítsége alkotmányossági megítélés szempontjából már nem tekinthető az életével, illetőleg halálával kapcsolatos önrendelkezési joga olyan részének, melyet a törvény más alapjog védelme érdekében ne vonhatna el, mert az orvos is cselekvő részesévé válik a folyamatnak

Halálbüntetés

Alkotmánybíróság alkotmányosságának vizsgálata szerint

− az élethez és az emberi méltósághoz való jog lényeges tartalmát korlátozza, annak teljes és helyrehozhatatlan megsemmisítését eredményezi, ezért alkotmányellenes

− helyette az Alaptörvény szerinti legsúlyosabb büntetés, a tényleges életfogytig tartó szabadságvesztés (TÉSZ), amely a „feltételes szabadságra bocsátás lehetőségét kizárja” DE!!!

Az Emberi Jogok Európai Egyezményével nem összeegyeztethető az olyan büntetés, amelynél az elítélt feltételes szabadságra bocsátását a jogerős ítéletben végérvényesen kizárják, ezért kötelező kegyelmi eljárás bevezetésével hazánk a strasbourgi követelményekhez igazodott Környezetvédelemmel kapcsolatos állami kötelezettségek

− Az Alkotmánybíróság szerint az egészséges környezethez való jog az állam kötelezettsége

− A „szennyező fizet” elve az Alaptörvényben, azt mondja, hogy Magyarország elismeri és érvényesíti mindenki jogát az egészséges környezethez.

Az élettől való megfosztástól meg kell különböztetni az élet kockáztatását, veszélyeztetését

− Az élethez való jog részét képező önvédelemhez való jogból nem vezethető le a szabad lőfegyvertartás joga o a megtámadott személy legalább olyan mértékű fellépésre jogosult a támadóval szemben, amely bizonyosan alkalmas az elhárításra. Ezt a Btk-ban „jogos védelem”-nek hívják.

Az emberi méltósághoz valójog

Az emberi méltósághoz való jogot egyfelől, az emberi lét egészét védő abszolút jogként, másrészt a személyiség fejlődését védő relatív jogként is értelmezhetjük.

–

az Alkotmánybíróság gyakorlatában anyajog, vagyis a legtöbb alapvető jog az emberi méltósághoz való jogból származik → az egyes alapjogokat ezzel együtt kell értelmezni

–

Az Alkotmánybíróság szerint az egyén autonómiájának, önrendelkezésének egy olyan, mindenki más rendelkezése alól kivont magja, amelynél fogva – a klasszikus megfogalmazás szerint – az ember alany marad, s nem válhat eszközzé vagy tárggyá.

–

Az Alaptörvény II. cikke megalapozza a magánszféra alakítása érinthetetlen területének védelmét, ami teljesen ki van zárva minden állami beavatkozás alól, mivel ez az emberi méltóságalapja

–

a személyek egyenlő méltóságát is biztosítja, mert az egyenlőség végső alapja az emberi méltóság

–

az alkotmánybíróság az általános személyiségi joggal azonosította személyiségvédelmi funkcióként

általános személyiségi jog magában foglalja

a személyiség szabad kibontakoztatásának jogát

az önrendelkezési jogot

az általános cselekvési szabadságot és a magánszférához való jogot

az önazonossághoz, a testi és lelki integritáshoz való jogot o Az általános személyiségi jog elemeiből ún. különös személyiségi jogok vezethetőek le, amelyek nem tekinthetőek alapjognak, azok az általános személyiségi jog olyan megnyilvánulásai, amelyek az emberi méltóság által védettek

Abszolút tilalmak

–

Alaptörvény III. cikke fogalmazza meg

–

senkit nem lehet kínzásnak, embertelen, megalázó bánásmódnak vagy büntetésnek alávetni, valamint szolgaságban tartani

–

emberkereskedelem tilalma

–

nem lehet emberen hozzájárulása nélkül orvosi vagy tudományos kísérletet végezni, valamint tiltja a klónozást

(Alapjogi Charta mintájára az alapvető jogok között rögzíti az emberi egyedmásolás tilalmát)

–

tiltja az emberi fajnemesítésre irányuló eljárásokat, valamint az emberi test és az emberi test részeinek haszonszerzési célú felhasználását.

Emberi méltóság mint anyajog

Az emberi méltósághoz való jogot értelmezhetjük:

egyfelől az emberi lét egészét védő, az alapjogi rendszert megalapozó abszolút jogként,

másrészt – az általános személyiségi jogként – a személyiség fejlődését védő relatív jogként is értelmezhetjük.

Az emberi méltósághoz való jog az Alkotmánybíróság gyakorlatában anyajog, vagyis a legtöbb alapvető jog az emberi méltósághoz való jogból származik, az egyes alapjogokat az emberi méltósággal összefüggésben, azzal együtt, arra tekintettel kell értelmezni.

Az Alkotmánybíróság szerint: „Az emberi méltósághoz való jog azt jelenti, hogy van az egyén autonómiájának, önrendelkezésének egy olyan, mindenki más rendelkezése alól kivont magja, amelynél fogva – a klasszikus megfogalmazás szerint – az ember alany marad, s nem válhat eszközzé vagy tárggyá. A méltósághoz való jognak ez a felfogása különbözteti meg az embert a jogi személyektől, amelyek teljesen szabályozás alá vonhatók, nincs érinthetetlen lényegük.” Az Alaptörvény II. cikke megalapozza a magánszféra alakítása érinthetetlen területének védelmét, ami teljesen ki van zárva minden állami beavatkozás alól, mivel ez az emberi méltóságalapja.

Az Alkotmánybíróság az emberi méltósághoz való jog személyiségvédelmi funkciójának megjelenítésekor az emberi méltósághoz való jogot azonosította az általános személyiségi joggal. Az általános személyiségi jogból levezett jogoknak azonban csak az emberi minőséget garantáló emberi méltóság magja korlátozhatatlan. Az általános személyiségi jog olyan szubszidiárius alapjog, amely minden esetben felhívható az egyén autonómiájának védelmére, ha az adott tényállásra a konkrét, nevesített alapjogok egyike sem alkalmazható.

Az Alkotmánybírósági gyakorlat szerint az általános személyiségi jog magában foglalja a személyiség szabad kibontakoztatásának jogát, az önrendelkezési jogot, az általános cselekvési szabadságot és a magánszférához való jogot, az önazonossághoz, a testi és lelki integritáshoz való jogot. Az általános személyiségi jog ezen elemeiből ún. különös személyiségi jogok vezethetőek le, amelyek nem tekinthetőek alapjognak, azok az általános személyiségi jog olyan megnyilvánulásai, amelyek az emberi méltóság által védettek.

Az emberi méltósághoz való jog – az Alaptörvény XV. cikk (1) bekezdése mellett – a személyek egyenlő méltóságát is biztosítja, mert az egyenlőség végső alapja az emberi méltóság. Az Alkotmánybíróság a megélhetéshez szükséges ellátás biztosításának kötelezettségét ugyancsak az emberi méltóságra alapozza.

Az Alaptörvény III. cikke az emberi méltósághoz való joggal összefüggésben abszolút tilalmakat fogalmaz meg. Ezek értelmében:

senkit nem lehet kínzásnak alávetni,

embertelen, megalázó bánásmódnak vagy büntetésnek alávetni, valamint

szolgaságban tartani,

tilos az emberkereskedelem,

tilos emberen hozzájárulása nélkül orvosi vagy tudományos kísérletet végezni, valamint

az Alapjogi Charta mintájára az alapvető jogok között rögzíti az emberi egyedmásolás tilalmát,

tiltja az emberi fajnemesítésre irányuló eljárásokat, valamint az emberi test és az emberi test részeinek haszonszerzési célú felhasználását.

Véleménynyilvánítás szabadsága és korlátai

Magyarország Alaptörvényének IX. cikk (1)–(2) bekezdése védi a véleménynyilvánítás és a sajtó szabadságát. Amint azt az Alkotmánybíróság kifejtette, a véleménynyilvánítás szabadságának kitüntetett szerepe van az alkotmányos alapjogok között, tulajdonképpen „anyajoga” többféle szabadságjognak, az úgynevezett „kommunikációs” alapjogoknak. Ez a jogegyüttes teszi lehetővé az egyén megalapozott részvételét a társadalmi és politikai folyamatokban. A véleménynyilvánítás szabadsága szabad kommunikációt – az egyéni magatartást és a társadalmi folyamatot – biztosítja, nem pedig annak tartalmára vonatkozik.

A szabad véleménynyilvánításhoz való jog a véleményt annak érték- és igazságtartalmára tekintet nélkül védi. A véleménynyilvánítás szabadságának csak külső korlátai (például becsület, emberi méltóság, magán- és családi élet, valamint az otthon) vannak; amíg egy ilyen alkotmányosan meghúzott külső korlátba nem ütközik, maga a véleménynyilvánítás lehetősége és ténye védett, annak tartalmára tekintet nélkül.

A véleménynyilvánítás szabadsága nem terjed ki a becsületsértésre alkalmas valótlan tények közlésére akkor, ha a nyilatkozó személy kifejezetten tudatában van a közlés valótlanságának.

Az Alkotmánybíróság véleménye kezdetektől fogva töretlen abban, hogy a mások alanyi jogait (életét, testi épségét) közvetlenül veszélyeztető gyűlöletre uszító beszéd büntetőjogi üldözése alkotmányossági szempontból elfogadható. Akkor azonban, ha a beszéd pusztán gyalázkodó, becsmérlő, s nem jár az alanyi jogok közvetlen veszélyeztetésével, a büntetőjogi szankcionálás alkotmányjogilag elfogadhatatlan.

Az Alaptörvény negyedik módosítása egészítette ki a IX. cikket, megteremtette a gyűlöletbeszéddel szembeni hatékony fellépés alkotmányos alapjait és kimondta, hogy a véleménynyilvánítási szabadság gyakorlása nem irányulhat a magyar nemzet, a nemzeti, etnikai, faji vagy vallási közösségek méltóságának a megsértésére.

A véleménynyilvánítás alapjoga, noha kiemelt helyet foglal el az alapjogok és demokratikus alkotmányos értékek között, nem korlátozhatatlan.

Az Alaptörvény immár markáns tételként rögzíti, hogy a véleménynyilvánítás szabadságának a gyakorlása nem irányulhat mások emberi méltóságának a megsértésére [IX. cikk (4) bekezdés]. Ezzel a két alapjog (érték) viszonyában kialakult korábbi felfogást megerősíti. Az Alaptörvény azonban továbbmegy, és a „gyűlöletbeszéd” két évtizedes alkotmányos problémakörének feloldását célozva, nemcsak az egyének, hanem a közösségek (magyar nemzet, a nemzeti, etnikai, faji vagy vallási) méltóságát is védi a gyűlölködő szólásokkal szemben (lásd még Ptk. 2:54. §).

Az Alkotmánybíróság a 36/1994. (VI. 24.) AB határozatban alakította ki azt a töretlen gyakorlatot, amely szerint a közszereplőknek többet kell tűrniük, mint a magánszemélyeknek. A véleménynyilvánítási szabadsággal összefüggésben indokolt a médiaszabályozás alkotmányosságáról is szólni.

Közérdekű adatok megismerése

Alaptörvény – a VI. cikk (3) és (4): a személyes adatok védelméhez, valamint a közérdekű adatok megismeréséhez és terjesztéséhez való jogot együtt tartalmazza. A 17. módosítás szerint a közpénzekre és a nemzeti vagyonra vonatkozó adatok közérdekű adatok.

INFO Tv: 2011. évi CXII. törvény A részletes szabályok a személyes adatok védelméről, a közérdekű adatok megismeréséről és terjesztéséről, az információs önrendelkezési jogról és az információszabadságról.

* Az Alaptörvény tizenkettedik módosítása egy speciális adatkezelési felhatalmazást hozott létre az Alaptörvény XXVI. cikk (2) bekezdésében: eszerint az állam – a Kormány rendeletében meghatározott módon és körben – kezeli azokat az adatokat, amelyek az ügyek digitális intézéséhez szükségesek.

Ellenőrzése: a sarkalatos törvénnyel létrehozott, független hatóság, a Nemzeti Adatvédelmi és Információszabadság Hatóság (NAIH) – a GDPR alapján

Az adatkezelő szervnek, személynek kötelessége, hogy a kezelésében lévő közérdekű vagy közérdekből nyilvános adatot erre irányuló igény alapján bárki megismerhesse.

A szervezeti, személyzeti, a szerv tevékenységére, működésére, továbbá a gazdálkodásra vonatkozó részletes adatokat a köteles a honlapján bárki számára ingyenesen és korlátozás nélkül elérhetővé tenni legkésőbb 15 napon belül

Köztársasági Elnöki Hivatal

Országgyűlés Hivatala

Alkotmánybíróság Hivatala

Alapvető Jogok Biztosának Hivatala

Állami Számvevőszék

Magyar Tudományos Akadémia

Magyar Művészeti Akadémia

Országos Bírósági Hivatal

Legfőbb Ügyészség

a központi államigazgatási szervek a kormánybizottság kivételével

a fővárosi és vármegyei kormányhivatal

az országos kamara

A közérdekű vagy közérdekből nyilvános adat nem ismerhető meg, ha az a minősített adat védelméről szóló törvény szerinti minősített adat.

A megismeréséhez való jogot tv korlátozhatja (a döntés megalapozását szolgáló adat a keletkezésétől számított tíz évig nem nyilvános):

honvédelmi, nemzetbiztonsági, bűnüldözési, vagy - megelőzési, környezet- vagy természetvédelmi, központi pénzügyi vagy devizapolitikai érdekből, külügyi kapcsolatokra, nemzetközi szervezetekkel való kapcsolatokra, bírósági vagy közigazgatási hatósági eljárásra, a szellemi tulajdonhoz fűződő jogra tekintettel.

Az elutasítás ebben az esetben sem automatikus, a döntés meghozatalát követően csak akkor utasítható el igény teljesítése, ha az adat megismerése a közfeladatot ellátó szerv törvényes működési rendjét vagy feladat- és hatáskörének illetéktelen külső befolyástól mentes ellátását, így különösen az adatot keletkeztető álláspontjának a döntések előkészítése során történő szabad kifejtését veszélyeztetné.

Az adatot kezelő közfeladatot ellátó szerv az adatigénylés teljesítéséért – az azzal kapcsolatban felmerült költség mértékéig terjedően – költségtérítést állapíthat meg, amelynek összegéről az igénylőt az igény teljesítését megelőzően tájékoztatni kell.

Az igénylő a közérdekű adat megismerésével kapcsolatban akkor fordulhat bírósághoz, ha a kérelmét az adatkezelő elutasította, vagy annak a törvényi határidőben nem tett eleget.

Ha a bíróság helyt ad:

kötelezheti adatszolgáltatásra

költségtérítés csökkentésre

új eljárásra a költségek tekintetében.

NAIH álláspont:

A személyes adatok védelmét érintő kérdésekben:

ún. vizsgálati (ombudsmani típusú) eljárást folytathat le vagy hatósági eljárást indíthat, ami határozattal zárul, amelyben bírság kiszabására is sor kerülhet.

A közérdekű adatok nyilvánosságával kapcsolatos ügyekben:

a NAIH nem indíthat hatósági eljárást, azonban ha saját vizsgálata alapján vagy egyébként valószínűsíthető, hogy a nemzeti minősített adat minősítése jogellenes, ún. titokfelügyeleti hatósági eljárást indíthat, s bíróság kezdeményezésére köteles azt megindítani.

Szociális jogok és egészséges környezethez való jog

Szociális jogok: második generációs jogok.

Az egyes jogok

Munkához való jog: Alaptörvény XII. cikk (1) bekezdése (foglalkozás szabad megválasztása, vállalkozáshoz való jog). Az Alaptörvény a munkának, a munkavégzésnek sajátos értéktartalmat ad, a – fizikai és szellemi – munkavégzés, a vállalkozás lehetősége kiemelt jelentőséggel bír.

A pihenéshez, a szabadidőhöz és a rendszeres fizetett szabadsághoz való jog alapjognak nem minősülő alkotmányos jog (napi munkaidő, heti pihenőidő, túlmunka, fizetett szabadság törvényben történő szabályozása).

Egyesülési jog: szakszervezeti szervezkedés szabadága (alapjog)

Sztrájkjog: alapjogi jellege nem egyértelmű.

Egészséghez való jog (Alaptörvény XX. cikk): testi-lelki egészség, GMO-mentes mezőgazdaság, egészséges élelmiszer és ivóvíz, munkavédelem, egészségügyi ellátás megszervezése, sportolás támogatása, környezet védelme. (DE: közvetlen alanyi jogi jogosultság nem vezethető le.

Szociális biztonsághoz való jog: államcél. o megélhetési minimumhoz való jog, életfeltételek biztosítása (élethez való jogból, emberi méltósághoz való jogból vezethető le), emberhez méltó lakhatás, közszolgáltatásokhoz való hozzáférés.

XIX. Cikk: anyaság, betegség, rokkantság, fogyatékosság, özvegység, árvaság és önhibáján kívül bekövetkezett munkanélküliség esetén „törvényben meghatározott támogatásra” jogosult. Az Alaptörvény államcélként határozza meg (és ezzel bővíti az államcélok körét) az emberhez méltó lakhatás és a közszolgáltatásokhoz való hozzáférés biztosítását, valamint a hajlék nélkül élők számára a szállás biztosításának kötelezettségét.

Művelődéshez való jog (XI. cikk.): közművelődés kiterjesztése, általánossá tétele, kötelező alapfokú, az ingyenes és mindenki számára hozzáférhető középfokú, valamint a képességei alapján mindenki számára hozzáférhető felsőfokú oktatás.

Egészséges környezethez való jog: 28/1994. (V. 20.) AB határozat fekteti le az alapokat.

Környezetvédelemhez való jog: intézményvédelem.

Védelem elért szintjének fenntartása

Preventív védelmi szabályoktól az állam ne lépjen vissza a szankciókkal biztosított védelem felé.

Alaptörvényben sokkal hangsúlyosabban jelenik meg, mint az Alkotmányban.

Alapvetés P) cikk: természeti erőforrások, a biológiai sokféleség, a kulturális értékek a nemzet közös öröksége, amelynek védelme, fenntartása és a jövő nemzedékek számára való megőrzése az állam és mindenki kötelessége.

XXI. cikk (1) bekezdés: Magyarország elismeri és érvényesíti mindenki jogát az egészséges környezethez. + környezeti károk megtérítésének kötelezettsége, szennyező hulladék elhelyezési célú behozatali tilalma.

15. Mutassa be miként változott az Alaptörvény elfogadásával az egészséges környezethez való jog alkotmányos szabályozása!

Az Alaptörvényben a környezethez való jog

mindenkit megillető emberi jogként kerül deklarálásra,

deklarálása mellett megjelenik az egyén „felelőssége” is a környezetvédelemmel összefüggésben (ideértve ez alatt az Alaptörvény P) cikk által leírtakat is).

Az Alaptörvényben az alapjogok rögzítése sokkal szélesebb körű, mint a korábbi Alkotmány alapjogi katalógusa, az Alaptörvény alapjogi katalógusa újszerű szempontokat is rögzít.

Az Alaptörvény XXI. cikk (1) bekezdése alapján Magyarország elismeri és érvényesíti mindenki jogát az egészséges környezethez.

A XXI. cikk további bekezdéseiben az egyik, legszembetűnőbb újdonság – legalábbis alkotmányi szinten – a „szennyező fizet” elve, vagyis az, hogy aki a környezetben kárt okoz, köteles azt a törvényben meghatározottak szerint helyreállítani vagy a helyreállítás költségét viselni.

Újdonság az Alaptörvény XXI. cikk (3) bekezdése, amely szerint elhelyezés céljából tilos Magyarország területére szennyező hulladékot behozni.

Országgyűlés funkciói és hatáskörei

Az Országgyűlés a legfőbb népképviseleti szerv. 3 legfontosabb funkciója:

törvényalkotás,

a végrehajtó hatalom ellenőrzése,

szervezeti-személyi döntések meghozatala.

Az Alaptörvény határozza meg az Országgyűlés feladatkörét:

megalkotja és módosítja Magyarország Alaptörvényét,

törvényeket alkot,

elfogadja a központi költségvetést és jóváhagyja annak végrehajtását,

felhatalmazást ad a feladat- és hatáskörébe tartozó nemzetközi szerződések kötelező hatályának elismerésére,

megválasztja a köztársasági elnököt, az Alkotmánybíróság tagjait, a Kúria elnökét, az Országos Bírósági Hivatal elnökét, a legfőbb ügyészt, az alapvető jogok biztosát és helyetteseit, valamint az Állami Számvevőszék elnökét; az Alkotmánybíróság elnökét a teljes ülés választja meg.

megválasztja a miniszterelnököt, dönt a Kormánnyal kapcsolatos bizalmi kérdésekről,

feloszlatja az alaptörvény-ellenesen működő képviselő-testületet,

határoz hadiállapot kinyilvánításáról és a békekötésről,

különleges jogrendet érintő, valamint katonai műveletekben való részvétellel kapcsolatos döntéseket hoz, -közkegyelmet gyakorol,

az Alaptörvényben és törvényben meghatározott további feladat- és hatásköröket gyakorol.

Az Országgyűlés „további” faladat- és hatáskörei sokrétűek:

országos népszavazást rendelhet el,

megindítja a köztársasági elnök tisztségétől való megfosztásának eljárását,

dönt a vármegyék területéről, nevéről, székhelyéről, megyei jogú várossá nyilvánításról és fővárosi kerület

létesítéséről,

törvényben felsorolja a minisztériumokat,

megválasztja egyes intézmények vezetőit, pl: az Országos Bírósági Hivatal elnökét, Médiatanács elnökét és tagjait,

az EU-s ügyek egyeztetési eljárásában állást foglal a szubszidiaritás és az arányosság elvének érvényesüléséről.

Önkormányzatok törvényes működésének biztosítása

A helyi önkormányzatok jogállásának, önkormányzati jogainak, kötelező ellátandó feladatainak, alapvető szervezeti kérdéseinek, gazdálkodásuk anyagi eszközeinek rendezését, valamint az önkormányzati képviselő-választás és polgármester-választás rendjét az Országgyűlés törvényben szabályozza.

A Kormány kezdeményezi az alkotmányellenesen működő önkormányzat feloszlatását, közreműködik a helyi önkormányzatok feladatát és hatáskörét, a polgármester tevékenységét érintő jogszabályok előkészítésében, valamint összehangolja az önkormányzatok működésével összefüggő kormányzati feladatokat. A Kormány a vidék- és településfejlesztési miniszter irányításával, a fővárosi és vármegyei kormányhivatalok útján biztosítja a helyi önkormányzatok törvényességi felügyeletét. A helyi önkormányzat a rendeletét kihirdetése után haladéktalanul köteles megküldeni a fővárosi és vármegyei kormányhivatalnak.

Az Állami Számvevőszék ellenőrzi a helyi önkormányzatok adóztatási tevékenységét, továbbá az állami költségvetésből juttatott támogatás felhasználását. Ellenőrzése során figyelemmel kíséri az állami számviteli rend betartását, az állami költségvetés szerkezeti rendjébe tartozó fejezetek gazdálkodását.

Az alapvető jogok biztosa hivatalból vagy panasz alapján vizsgálatot folytathat az alkotmányos jogokkal kapcsolatos visszásságok ügyében az önkormányzatoknál is.

Az Alkotmánybíróság a közigazgatási eljárási törvény hatálya alá tartozó hatósági ügyek kivételével megszünteti az önkormányzat és – a bíróságok kivételével – más állami szervek, illetve az önkormányzatok között felmerült hatásköri összeütközéseket.

Önkormányzatok és más közhatalmi szervek kapcsolata

A helyi önkormányzatok az állami szervezetrendszer részét képezik. Autonómiájuk az államszervezeten belül érvényesülhet.

Kötelesek az Alaptörvényben megfogalmazott államcélok megvalósításához hozzájárulni, elősegíteni a jogszabályi kötelezettségek teljesítését, valamint együttműködni az állami szervekkel a közösségi célok elérése érdekében.

Országgyűlés:

Legjelentősebb feladata a törvényalkotás.

A helyi önkormányzatok részére kötelező feladat- és hatáskört kizárólag az Országgyűlés állapíthat meg törvényben és törvény rendeli el bizonyos kötelező feladatok társulásban történő ellátását.

Törvényben kell szabályozni továbbá:

• a helyi önkormányzatok jogállását

kötelező szervtípusait

működésének garanciáját

anyagi eszközeit

valamint gazdálkodásának alapvető szabályait

A képviselő-testület – sarkalatos törvényben meghatározottak szerint – kimondhatja feloszlását. Az Országgyűlés hatáskörébe tartozik – alkotmányellenes működés esetén – az önkormányzatokkal szemben alkalmazható legsúlyosabb állami intézkedés, a képviselő-testület feloszlatása. Ezt az Országgyűlés a Kormány indítványára és az Alkotmánybíróság véleményének kikérését követően teheti meg. A feloszlás és a feloszlatás a polgármester megbízatását is megszünteti.

Az Alaptörvény a legfontosabb állami területszervezési döntéseket az Országgyűlés hatáskörébe utalja. Az Országgyűlés dönt a megyékről – ideértve összevonásukat, szétválasztásukat, a vármegyehatárok megváltoztatását, elnevezésüket, székhelyüket –, a megyei jogú várossá nyilvánításról, továbbá fővárosi kerületek kialakításáról. Minthogy az önkormányzatok működésit területéhez, közigazgatási határaik kialakításához. Az önkormányzatoknak jelentős politikai, gazdasági, ellátási, infrastrukturális érdekei fűződnek, az említett területszervezési döntésekre csak az érintett önkormányzatokkal történő egyeztetés után kerülhet sor.

A köztársasági elnök:

dönt a törvényben meghatározott területszerzési kérdésekben pl. városi cím adományozása

kitűzi a helyi önkormányzati képviselők és polgármesterek általános választását

A Kormány:

• a vidék- és településfejlesztési miniszter irányításával, a fővárosi és vármegyei kormányhivatal útján biztosítja a helyi önkormányzatok törvényességi felügyeletét

A fővárosi és vármegyei kormányhivatalok a helyi önkormányzati rendeleteket-felülvizsgálatát kezdeményezhetik a bíróságnál, ha valamely rendelkezését jogszabálysértőnek találja. Továbbá kezdeményezhetik a bíróságnál a helyi önkormányzat törvényen alapuló jogalkotási kötelezettség elmulasztását is. A bíróság elrendelheti a rendeletek pótlását is.

A helyi önkormányzatokért felelős miniszter a vidék- és településfejlesztési miniszter, aki:

előkészíti a helyi önkormányzatokra, a helyi önkormányzatok tulajdonára és vagyonára, a helyi önkormányzatok adósságrendezésére és a helyi önkormányzati képviselők és polgármesterek jogállására vonatkozó jogszabályokat;

összehangolja a helyi önkormányzatok feladat- és hatáskörének ellátásához szükséges feltételek vizsgálatát,

működteti a helyi önkormányzati vagyonkatasztert,

közreműködik a központi költségvetésnek a helyi önkormányzatok támogatásai fejezetében meghatározott támogatások körének, finanszírozásának és elszámolási rendjének kialakításában, az ezt elősegítő információs rendszer működtetésében, valamint az ilyen támogatások nyújtásában,

közreműködik a helyi önkormányzatok és a helyi önkormányzati költségvetési szervek számviteli és az államháztartási mérlegrendszerbe illeszkedő pénzügyi információs rendszerének működtetésében,

közreműködik az ágazati és térségi fejlesztési programok helyi önkormányzatokat érintő részének kidolgozásában,

kialakítja az önkormányzati érdekszövetségekkel való kapcsolattartás és egyeztetés rendjét,

az önkormányzati érdekszövetségek javaslatának kikérését követően kijelöli az Európa Tanács Helyi és Regionális Önkormányzatok Kongresszusa magyar delegációjának tagjait.

Közigazgatás alrendszereinek szervezeti jogi szabályozása

A közigazgatás működésének jogállami alapelve a joghoz kötöttség, ami érvényesül a közigazgatási szervezeteknél is. Következésképpen jogszabályoknak kell meghatároznia, hogy

milyen közigazgatási szervek vannak,

ezek egymással milyen viszonyban vannak (irányítás, felügyelet, ellenőrzés)

és milyen a belső felépítésük, szervezeti rendjük.

A jogi szabályozásnak ezt a közigazgatási jogon belül található részterületét nevezzük a közigazgatás szervezeti jogának. Célja, hogy szervezeti keretet adjon a közigazgatási tevékenység ellátásának. Átlátható, kiszámítható legyen a működése, mind az állampolgárok, mind az irányító politika számára. Részterületei meghatározzák pl. azt is, hogy a közigazgatási szervek milyen elvek szerint szerveződnek, ki jogosult azokat létrehozni.

A közigazgatási szervek rendszerét hagyományosan két nagy alrendszerre osztjuk:

államigazgatási szervek

helyi önkormányzati szervek

Később jelentek meg az új típusú, más néven egyéb (atipikus) közigazgatási szervek.

Valamennyi közigazgatási szervtípusra vonatkozó, átfogó, minden lényeges kérdést rendező jogszabály, tehát egységes közigazgatási szervezeti törvénykönyv nincs. Következésképpen a közigazgatás szervezeti jogát több, különböző szintű jogszabály alkotja. Legmagasabb szinten az Alaptörvény.

1. Az államigazgatási szervezetrendszer jogi szabályozása nem egységes. Az államigazgatás körébe tartozó szerveket a Ksztv. (2010. évi XLII.tv.) és a Kit. (2018. évi. CXXV. tv.) határozzák meg.

A Ksztv. sorolja fel a központi közigazgatási szerveket:

központi kormányzati igazgatási szerv (a hagyományos vagy szűk értelemben vett központi államigazgatási szervek)

új típusú (atipikus) központi államigazgatási szervek

◦ az önálló szabályozó szerv

◦ az autonóm államigazgatási szerv

rendvédelmi szervek csoportja magába foglalja a rendvédelmi szerveket és a Katonai Nemzetbiztonsági Szolgálatot

A Kit. szerint a központi kormányzati igazgatási szervek az alábbiak:

a Kormány

a minisztérium

a kormányzati főhivatal, és

a központi hivatal

Központi kormányzati igazgatási szervek

• Kormány

• minisztériumok

2026-os minisztériumi felsorolás: Egészségügyi Minisztérium; Igazságügyi Minisztérium; Oktatási és Gyermekügyi Minisztérium; Pénzügyminisztérium; Agrár- és Élelmiszergazdaságért Felelős Minisztérium; Belügyminisztérium; Élő Környezetért Felelős Minisztérium; Gazdasági és Energetikai Minisztérium; Honvédelmi Minisztérium; Közlekedési és Beruházási Minisztérium; Külügyminisztérium; Miniszterelnökség; Szociális és Családügyi Minisztérium; Társadalmi Kapcsolatokért és Kultúráért Felelős Minisztérium; Tudományos és Technológiai Minisztérium; Vidék- és Településfejlesztési Minisztérium.

• kormányzati főhivatalok

o Központi Statisztikai Hiv.

o Szellemi Tulajdon Nemzeti Hivatala

• központi hivatalok

A központi államigazgatási szervek egyes típusain belül a további szabályokat külön törvények vagy rendeletek határozzák meg. PL sarkalatos törvények hozzák létre az önálló szabályozó szerveket, törvények az autonóm államigazgatási szerveket (autonóm államigazgatási szervek • Közbeszerzési Hatóság • Integritás Hatóság • Gazdasági Versenyhivatal • Nemzeti Adatvédelmi és Információszabadság Hatóság • Nemzeti Választási Iroda • Európai Támogatásokat Auditáló Főigazgatóság) a rendvédelmi szerveket és a kormányhivatalokat. A rendeleti jogalkotásra a Kormányt az Alaptörvény hatalmazza fel, amely törvényben meghatározottak szerint államigazgatási szerveket hozhat létre. Ennek következtében a Kormány hozza létre a központi hivatalokat és egyes, a saját munkáját segítő szerveket.

Az államigazgatás egyik sajátossága, hogy központi, valamint területi és helyi szinten egyaránt működnek szervei, szemben például a helyi önkormányzatokkal. A területi és a helyi államigazgatási szervekre vonatkozó jogi szabályozás az utóbbi évek reformjainak következtében egységesebbé vált. A Khtv. létrehozta a területi államigazgatás legfontosabb szerveit, a fővárosi és vármegyei kormányhivatalokat, továbbá e törvény 2012. évi módosítása 2013. január 1-től a járási hivatalokat. A fővárosi és vármegyei kormányhivatalokra és járási vonatkozó szabályok legtöbbje a Khtv.-ból a Kit.-be került át. A Kit. a fővárosi és vármegyei kormányhivatalokat területi kormányzati igazgatási szerveknek nevezi, ezzel kifejezve ezek felett a Kormány irányítási jogosultságát. A fővárosi és vármegyei kormányhivatalok, valamint a járási hivatalok szervezetének részletes szabályait kormányrendelet szabályozza. 568/2022. (XII. 23.) Korm. rendelet a fővárosi és vármegyei kormányhivatalokról, valamint a járási (fővárosi kerületi) hivatalokról.)

2. A helyi önkormányzat

földrajzi alapon szerveződő önigazgatási szerv (nem központi!)

autonómiáját az Alaptörvény biztosítja

jogi szabályozása egységes,

~-ra vonatkozó szabályokat sarkalatos törvény határozza meg,

relatív önállóság: szervezetüket, működésüket, feladat-és hatáskörüket, forrásaikat jogszabályok határozzák meg. Kötelező feladat- és hatáskört kizárólag az Országgyűlés állapíthat meg.

Szervezte: képviselő-testületből és szerveiből (pl: polgármester, a részönkormányzat testülete., polgármesteri hivatal, jegyző stb.) áll.

Szervezetének jogi kereteit az Alaptörvény és a Mötv. (Mo. helyi önkormányzatairól szóló 2011. évi CLXXXIX. tv) határozza meg.

Felelős miniszter: vidék- és településfejlesztési miniszter

Törvényességi felügyeletéért felelős miniszter: vidék- és településfejlesztési miniszter

Kvázi-államigazgatási szervek

Vannak olyan közigazgatási szervek, amelyek nem sorolhatók sem az államigazgatás, sem a helyi önkormányzatok alrendszerébe. Ezek a szervek nem alkotnak egységes alrendszert, összefoglaló néven kvázi államigazgatási szerveknek nevezik őket.

Ezek többnyire központi szinten működnek, és közfeladatot, közigazgatási feladatot látnak el. Egységes jogi szabályozás ezeket nem jellemzi, az e szervtípusokba tartozó egyes szervekről külön törvények rendelkeznek.

nem alkotnak egységes alrendszert

jogi szabályozásuk heterogén: közjogi szabályozás magánjogi elemekkel keveredve

közfeladatot látnak el

nem illeszkednek az államigazgatás hierarchikus rendjébe

bizonyos fokú autonómiával rendelkeznek

főszabály a testületi működés és a vegyes összetétel

funkciójuk: véleményezés, tanácsadás, hatósági jogalkalmazás, szolgáltatás, érdekképviselet

Sajátos csoportok:

Köztestületek

törvény hozza létre

Önkormányzattal és nyilvántartott tagsággal rendelkező szervezetek

a tagságához, illetve a tagsága által végzett tevékenységhez kapcsolódó közfeladatot lát el

bizonyos közfeladatok ellátására törvény kötelezheti

a közfeladat ellátásához szükséges jogosítványokkal rendelkezik, és ezeket önigazgatása útján érvényesíti

jellemzője lehet az úgynevezett kényszertagság (törvény előírhatja, hogy valamely közfeladatot kizárólag köztestület láthat el, ill. meghatározott tevékenység csak köztestület tagjaként folytatható).

példa: a Magyar Tudományos Akadémia és a Magyar Művészeti Akadémia, kamarai köztestületek, hegyközségek, Magyar Szabványügyi Testület, a Magyar Olimpiai Bizottság, sportköztestületek.

Egyéb kvázi államigazgatási szervek

közigazgatási feladatokat ellátó és a közigazgatás szervezetrendszeréhez sorolható közigazgatási szervek • testületi formában működnek

ágazati törvények vagy kormányrendeletek hozzák létre az államigazgatási szervek munkájának támogatására

példa: tervtanácsok (településrendezési, építészeti-műszaki), térségi tanácsok (fejlesztési, egészségügyi), a vármegyei (fővárosi) kereskedelmi és iparkamarák mellett működő békéltetőtestületek, regionális idegenforgalmi bizottságok, regionális ifjúsági tanácsok,

Nemzetiségi önkormányzatok

országos, területi és helyi szinten működnek

sajátos jogállású választott önkormányzati szervek

kötelező és önként vállalt közfeladatokat látnak el

meghatározó szerepet töltenek be az egyéni és közösségi nemzetiségi jogok gyakorlásának biztosításában.

5 pontos tételek

Alaptörvény megalkotása, szerkezete és közpénzügyek

1989: a Nemzeti Kerekasztal tárgyalásain született kompromisszumok határozták meg az átfogó alkotmánymódosítás tartalmi kereteit. „Technológiai” alkotmány jött létre, ideiglenesnek szánták.

Az Alkotmánybíróság magának vindikálta azt a korlátlan jogkört, hogy az alkotmány absztrakt elveiből jogokat fedezzen fel.

Az 1989-es átfogó módosítás és a huszonkét év alatt elfogadott újabb módosítások is egyre nehezebben lehetett megállapítani az alkotmány hatályos szövegét.

2006-tól politikai, morális és gazdasági válság alakult ki.

2010: az Országgyűlés eseti bizottságot hozott létre az új alkotmány kidolgozása érdekében. A bizottság munkája alapján az Országgyűlés elfogadta az új alkotmány szabályozási elveit tartalmazó határozatot.

Az alkotmányozó úgy döntött, hogy a legfontosabb értékeket az Alkotmánybíróság helyett az Országgyűlésnek kell meghatároznia. Magyarország megmaradt egy olyan parlamentáris köztársaságnak, ahol a miniszterelnök, illetve a kormány kiemelt szereppel bír. Az ellenőrző szervek részben vesztettek, ugyanakkor nyertek is hatásköröket.

2011. április 18-án a Parlament elfogadta az új Alaptörvényt, melyet a köztársasági elnök 2011.

április 25-én hirdetett ki ünnepélyes keretek között. Az Alaptörvény elfogadását nem követte népszavazás. Kidolgozásában az ellenzéki pártok nem kívántak részt venni.

Az Országgyűlés 2011. december 31-ével fogadta el Magyarország Alaptörvényének Átmeneti Rendelkezéseit (ezen rendelkezések döntő részét formai indokok miatt az Alkotmánybíróság megsemmisítette), amely az Alaptörvénnyel egyidejűleg, 2012. január 1-jével lépett hatályba.

2. Ismertesse, hogy milyen hatásköröket (jogokat) biztosít az Alaptörvény a helyi önkormányzatoknak? Soroljon fel legalább ötöt!

Az önkormányzati jogok alkotmányos tartalmát az Alaptörvény határozza meg. A helyi önkormányzat a helyi közügyek intézése körében törvény keretei között:

törvény által nem szabályozott helyi társadalmi viszonyok rendezésére, illetve törvényben kapott felhatalmazás alapján önkormányzati rendeletet alkot (de az önkormányzati rendelet más jogszabállyal nem lehet ellentétes);

határozatot hoz;

önállóan igazgat;

meghatározza szervezeti és működési rendjét;

gyakorolja az önkormányzati tulajdon esetében a tulajdonost megillető jogokat;

meghatározza költségvetését, annak alapján önállóan gazdálkodik;

e célra felhasználható vagyonával és bevételeivel, kötelező feladatai ellátásának veszélyeztetése nélkül vállalkozást folytathat;

dönt a helyi adók fajtájáról és mértékéről;

önkormányzati jelképeket alkothat, helyi kitüntetéseket és elismerő címeket alapíthat;

a feladat- és hatáskörrel rendelkező szervtől tájékoztatást kérhet, döntést kezdeményezhet, véleményt nyilváníthat;

szabadon társulhat más helyi önkormányzattal, érdek-képviseleti szövetséget hozhat létre, feladat- és hatáskörében együttműködhet más országok helyi önkormányzatával, tagja lehet nemzetközi önkormányzati szervezetnek;

törvényben meghatározott további feladat- és hatásköröket gyakorol;

3. Sorolja fel az Alaptörvény szerkezeti egységeit! Ügyeljen a helyes sorrendre is!

Himnusz első sora

Nemzeti hitvallás (preambulum)

Alapvetés (A-U) cikkek)

Szabadság és felelősség (I-XXXI. cikkek)

Az állam (1-54. cikkek)

Záró és vegyes rendelkezések (pontokba szedve)

4. Nevezze meg a hatályos magyar alkotmányt és mutasson rá annak alkotmányi vonásaira!

Elnevezése: Magyarország Alaptörvénye (nincs száma)

Szövegét a kormánypárti képviselők 2011. március 14-én terjesztették az Országgyűlés elé, 9 vitanapot követően 2011. április 18-án a Parlament elfogadta az új Alaptörvényt, melyet a köztársasági elnök 2011.

április 25-én hirdette ki, és 2012. január 1. napján lépett hatályba.

Az Alaptörvény alkotmányos vonásai

az állam jogrendszerének alapja

olyan alaptörvény, mely kifejezésre juttatja a nemzeti egységet; legnagyobb értéke a nemzeti szabadság, az államhatalom korlátozottságának elismerése

formai értelemben a rendes törvény felett, a jogrendszer csúcsán áll

tartalmi értelemben meghatározza az állam legfontosabb szerveit, a rájuk vonatkozó szabályokat és a köztük lévő viszonyrendszert; biztosítja az államszervezet legitimációját

politikai tartalommal bír, amikor a hatalom megszervezésére és gyakorlására vonatkozó legfontosabb szabályokat tartalmazza

5. Ismertesse a költségvetési gazdálkodás főbb elveit!

Az alapvető jogok érvényesülése, az állam demokratikus és hatékony működése, a Magyarországon élő személyek és az itt tevékenykedő szervezetek biztonsága az alkotmányozó szerint csak akkor garantálható, ha az ország társadalmi és gazdasági egyensúlyát nem veszélyeztetik komoly államháztartási problémák. Ezért rögzíti az Alaptörvény N) cikke a költségvetési gazdálkodás legfőbb elveit (a kiegyensúlyozottság, az átláthatóság és a fenntarthatóság), amelyek megvalósításáért az Országgyűlést és a Kormányt teszi felelőssé.

6. Ismertesse az egyes állami szervek közpénzügyekkel kapcsolatos legfontosabb funkcióit, hatásköreit!

2026-os kiegészítés: a pénzügyi rendszert irányító és ellenőrző szervezetek között a Magyar Nemzeti Bank, az Állami Számvevőszék és a Költségvetési Tanács mellett megjelent a Nemzeti Vagyonvisszaszerzési és Vagyonvédelmi Hivatal (NVVH). Az NVVH feladata a közvagyon védelme, valamint a jogellenesen kezelt vagy felhasznált közvagyon felkutatásának és visszaszerzésének elősegítése; nyomozással összefüggő és vádképviseleti feladatokat is ellát.

A pénzügyi rendszert irányító és ellenőrző intézmények

Magyar Nemzeti Bank

Állami Számvevőszék

Költségvetési Tanács

Tevékenységük jellege megköveteli, hogy e szervezetek függetlenek legyenek. A pénzügyi rendszert irányító és ellenőrző intézmények köre 2026-ban a Nemzeti Vagyonvisszaszerzési és Vagyonvédelmi Hivatallal bővült.

Magyar Nemzeti Bank

Magyarország központi bankja, a monetáris politikáért felelős

Függetlenségének fontos eleme, hogy nem kötelezhető az államháztartás finanszírozására, vagy arra, hogy a Kormánynak hitelt nyújtson.

Elsődleges feladata az árstabilitás elérése és fenntartása.

Legfőbb döntéshozó szerve a Monetáris Tanács.

A Pénzügyi Stabilitási Tanács a pénzügyi közvetítőrendszer működéséért felel.

Az Igazgatóság a Monetáris Tanács és a Pénzügyi Stabilitási Tanács döntéseinek végrehajtója.

A Felügyelőbizottság a tulajdonosi ellenőrzés szerve.

Költségvetési Tanács

Az Országgyűlés törvényhozó tevékenységét támogató szerv, a költségvetés megalapozottságát vizsgálja.

A törvényben meghatározott módon közreműködik a központi költségvetésről szóló törvény előkészítésében.

A költségvetési törvényre vonatkozóan vétójoggal rendelkezik, annak elfogadásához hozzájárulása szükséges.

Tagjai: Költségvetési Tanács elnöke (köztársasági elnök nevezi ki 6 évre), az MNB elnöke és az Állami Számvevőszék elnöke.

Működésének részletes szabályait sarkalatos törvény határozza meg.

Állami Számvevőszék

Az Országgyűlés pénzügyi és gazdasági ellenőrző szerve.

Gazdasági- pénzügyi szakértelemmel rendelkező személyekből áll.

Minden más hatalmi ágtól független szervezet.

Rendeltetése a pénzügyi-gazdasági ellenőrzés rendszeres és folyamatos ellátása.

Az Állami Számvevőszék munkavállalói: elnök, alelnök, főtitkár, vezetők, számvevők, köztisztviselők, közszolgálati ügykezelők és a munka törvénykönyve hatálya alá tartozó munkavállalók.

Az ÁSZ elnökét az Országgyűlés a képviselők 2/3-ának szavazatával 12 évre választja, tisztségre egyszer újraválasztható. Az ÁSZ tevékenységéről évente beszámol az Országgyűlésnek. Az országgyűlési képviselőkel azonos mentelmi jog illeti meg.

Az alelnök megbízatása kinevezéssel keletkezik, és ugyancsak 12 évre szól.

Az ÁSZ függetlensége o összeférhetetlenségi szabályok és együttalkalmazási tilalmak biztosítják.

o pénzügyi garanciái vannak. A központi költségvetés szerkezetében az ÁSZ önálló fejezet, és a fejezet felügyeletét az elnök gyakorolja.

Az ÁSZ gazdálkodását az Országgyűlés elnöke által közbeszerzési eljárásban kiválasztott, független és költségvetési minősítésű könyvvizsgáló ellenőrzi.

Alapjogok eredete, alanyai, korlátozása és köztehervíselés

Természetjogi felfogás:

Az emberi jogok az ember veleszületett, elidegeníthetetlen jogai már a szervezett társadalom előtt léteztek, a jogrendszer számára adottak, akkor is az emberhez tartoznak és az emberi minőség részét képezik, ha a tételes jogban nem jelennek meg.

Moralista felfogás:

A jogok forrása erkölcsi igazolhatóságukban rejlik. E felfogás az alapjogok kifejezést használja.

Jogpozitivista felfogás:

A jogok az alkotmányból erednek, vagyis ha az alkotmány rögzíti, akkor biztosítani kell. Ez a felfogás uralkodott a kommunista diktatúra idején, állampolgári jogok kifejezést használva.

Nemzetközi jogból eredeztető felfogás:

Az egyes államok alkotmányozásuk során a nemzetközi és regionális emberi jogi dokumentumokból és a hozzá kapcsolódó gyakorlatból is merítenek, emberi jogok kifejezést használja. Az. EU Alapjogi Chartája az alapjogok fogalmat használja.

8. Ismertesse, hogy ki(ke)t terhel az alapvető jogok biztosításának kötelezettsége, és ki(k) az alapjogok jogosultja(i)?

Az alapjogok alanyai, kötelezettjei

Az alapjogok alanya bármely természetes személy lehet.

Egyes politikai alapjogok (választójog, népszavazáshoz való jog) vagy egyes szociális jogok alanyi köre lehet szűkebb, és csak az állampolgárokra is korlátozódhat.

A gyermek az alapjogok speciális alanya.

Az Alaptörvény I. cikk (4) bekezdése értelmében a törvény alapján létrehozott jogalanyok – a jogi személyek és jogi személyiséggel nem rendelkező szervezetek – számára is biztosítottak azok az alapvető jogok, valamint őket is terhelik azok a kötelezettségek, amelyek természetüknél fogva nem csak az emberre vonatkoznak, vagyis amelyeket nem csak személyesen lehet gyakorolni, illetve teljesíteni.

Az alapjogi védelemnek az állammal szemben van értelme, az alapjogok célja, hogy az egyén (és azok közössége) jogait garantálja.

Ebből az következik, hogy az állam az alapjogok alanya sem lehet.

Az önkormányzatok „alapjogai” az állammal szemben olyan jogosultságok, amelyek bár hasonlítanak az alapjogokra, érvényesítésük pedig az alapjog gyakorlásra, ezek mégsem alapjogok, hanem a központi kormányzattal szemben tételezett hatáskörök.

Az alapjogok címzettje elsősorban az állam, ez azonban – az Alaptörvény I. cikk (1) bekezdésére is figyelemmel – nem jelenti azt, hogy azokat ne kellene mindenkinek tiszteletben tartania.

Állam alatt az egyes alapjogok címzettjeként nem pusztán Magyarországot mint jogi személyt kell érteni, hanem – a különböző jogszabályokban meghatározott feladat- és hatáskörében eljárva – valamennyi, ezért általánosságban meg nem határozható állami és önkormányzati szervet is.

Védelmük az állam elsőrendű kötelezettsége. Ebben az állam kettős kötelezettsége ölt testet: egyrészt hogy ne sértse meg az alapjogokat, másrészt állami cselekvést – alapjogvédelmi feladatot – is meghatároz.

Az állam kötelezettsége az alapjogvédelemre létrehozott szervek (Alkotmánybíróság, bíróságok, ombudsmanok) védelmére is kiterjed.

9. Mutassa be az alapvető jogok korlátozásának formai kritériumait és a szabályozás indokait!

Formai követelmények:

csak törvényben és előre meghatározott eljárás szerint korlátozhatók az alapjogok • A törvényi szint előírása garanciális jellegű (így lesz mindenki által megismerhető).

• Legitimitás: társadalmi konszenzuson nyugszik.

Önmagában a formai követelményeknek való megfelelés nem jelentheti azt, hogy a korlátozás alkotmányos. Az alapvető jogokra és kötelezettségekre vonatkozó szabályokat törvény állapítja meg. Az Alaptörvény szűkítette az ún. „alapjogi kétharmad” körét.

Csak az előre meghatározott eljárás szerint történő alapjog-korlátozás lehet alkotmányos.

10. Az Alaptörvény alapján ismertesse az állam és a vallási közösségek egymáshoz való viszonyát!

Vallási közösségek, gyülekezés, egyesülés és közigazgatási alapfogalmak

Az Alaptörvény az állam és egyház viszonyában az eddig kialakult kapcsolatot rögzíti. Az állam és az egyházak „különváltan” (nem pedig az Alkotmány szerint „elválasztva”) léteznek. Az Alaptörvény értelmében a vallási közösségek önállóak, az állam és a vallási közösségek pedig a közösségi célok elérése érdekében együttműködhetnek. E rendelkezés teremti meg az alkotmányos alapját az egyházak által is ellátott oktatási, karitatív, szociális stb. feladatok állami elismerésének és támogatásának.

Az államnak a vallási és a lelkiismereti meggyőződésre tartozó más kérdésekben semlegesnek kell lennie, vagyis nem azonosulhat semmilyen vallással vagy világnézettel, és intézményesen nem fonódhat össze vallás vagy más világnézeti vonatkozásában elkötelezett szervezetekkel. A semlegesség azonban nem jelent közömbösséget: a semleges állam nem értékmentes állam.

Az állam és a vallási közösségek különválasztásának elve a vallási közösségek belső ügyeibe való állami beavatkozást is tiltja.

11. Határozza meg a spontán gyűlés és a sürgős gyülekezés fogalmait!

Spontán gyűlés

A Gytv. a bejelentési kötelezettség alóli kivételként nevesíti a spontán gyűlést, amelyről akkor beszélhetünk, ha a gyülekezés egy, azt közvetlenül megelőző indokból, tervezés és szervező nélkül alakul ki.

Sürgős gyülekezés

A bejelentési időkorlát alóli kivételként szerepel a Gytv.-ben a sürgős gyűlés intézménye. Eszerint ha a bejelentési határidő megtartása veszélyeztetné a gyűlés célját, a gyűlést az arra okot adó eseményt követően haladéktalanul, a felhívás megküldésével kell bejelenteni a gyülekezési hatóságnál. A bejelentés időpontja az ún. versengő (azonos helyszínre és időpontra bejelentett, és jellegük vagy a helyszín sajátosságai miatt egyidejűleg meg nem tartható) gyűlések szempontjából is releváns: az a gyűlés élvez elsőbbséget, amelyet a gyülekezési hatóságnak korábban jelentettek be

12. Ismertesse az egyesülési jog gyakorlásának részjogosultságait!

Az egyesülési (és szervezkedési) jog

Az egyesülési jog lényeges eleme, hogy többen tartós jelleggel, valamilyen az alapszabályban pontosan meghatározott célból alapítanak, illetve tartanak fent egy szervezetet, amelyhez szabad akaratukból csatlakoztak. A kötelező kamarai tagság azonban nem sérti, mert nem egyesülési szabadság alapján létrehozott és nem magánszemélyek alapján alapított szervezet. A Civil tv. az egyesülési jogot alapvető szabadságjogként határozza meg, amelyet természetes személyek, jogi személyek, valamit ezek jogi személyiséggel nem rendelkező szervezetei gyakorolhatnak.

–

az egyesülési jog első generációs alapjog

–

mindenkinek joga van szervezeteket létrehozni, joga van szervezetekhez csatlakozni

o

az egyesülési jog része az egyesület céljának szabad megválasztásának joga, valamint a szervezet tevékenységében való részvételi jog is

o

az egyesület megalapítása megelőző előkészítés-szervezéshez, előzetes engedélyhez, hatósági hozzájáruláshoz vagy bejelentési kötelezettséghez nem köthető

o

az alapítók döntését követően a szervezet jogi személyisége elnyerésének feltétele egy állami aktus

(nyilvántartásba vétel), ez önmagában nem tekinthető az egyesülési jog korlátjának

o

a szervezet tevékenységében a tagok egyenként – akár tisztségviselőként – és együttesen (pl. a szervezet legfőbb szervének működésében) részt vesznek, ennek során tagi jogaikat és kötelezettségeiket is gyakorolják, tisztségekre választók és választhatók

o

részjogosultságai igazodnak a szervezet „életciklusához”, illetve a szervezet mindennapi működéséhez

o

szervezetből való kilépést vagy éppen a távolmaradás jogát az egyesülési jog védi

–

szakszervezetek és más érdekképviseleti szervezetek az egyesülési jog alapján szabadon alakulhatnak és tevékenykedhetnek

–

tartalmi elemei közül az Alaptörvény a szervezet létrehozását és a szervezethez való csatlakozást emeli ki

13. Sorolja fel az információs önrendelkezési jog legalább 5 alapelvét!

célhoz kötöttség,

jogszerűség-átláthatóság,

adatminimalizálás,

elszámoltathatóság,

adatminőség,

adatbiztonság.

14. Mutassa be az adóztatás korlátaira és a közteherviselési kötelezettségre vonatkozó alkotmányos szabályokat!

Közteherviselés

A közteherviselési kötelezettség célja a zavartalan társadalmi működéshez szükséges anyagi fedezet biztosítása. Teherbíró képesség: ezen kötelezettség teljesítésében mindenki olyan részben köteles részt vállalni, amennyire ezt körülményei lehetővé teszik.

Természetes személyeknél az arányosság mellett hangsúlyozottan kell tekintetbe venni a gyermekvállalással együtt járó terheket, és a konkrét kötelezettséget ennek megfelelően kell megállapítani.

Az állam nagy szabadsággal rendelkezik arról, hogy közteher meghatározásánál milyen gazdasági forrást választ, de a szabályozásnak meg kell felelnie az arányosság mércéjének.

A törvényhozó alkotmányos mozgástere az adó mértékében sem korlátlan.

Alaptörvény ellenes az adó mértéke, ha azt diszkriminatív módon állapítják meg vagy pedig olyan nagyságot ér el, hogy a nyilvánvalóan eltúlzott mérték már aránytalanná és indokolatlanná válik (elkobzó jellegű adó).

A jövedelmi és vagyoni adók fogalmi elemei:

az adó (közteher) alanyi kötelezettek jövedelmi és vagyoni viszonyainak való megfelelése

az adó és az alanyi kötelezettek adófizetési kötelezettség alá vont jövedelme, illetve vagyona között fennálló közvetlen kapcsolat

az alanyi kötelezettek által ténylegesen megszerzett jövedelem, illetve vagyon adóztatása

az adó alanyi kötelezettek teherviselő képességével való arányossága

A jövedelmi és vagyoni típusú adók esetében– figyelemmel a konkrét szabályozás összes sajátosságára – a cikkben foglalt alkotmányi korlát valamennyi fogalmi elemének egyidejűleg fenn kell állnia ahhoz, hogy a vizsgált szabályozás megfeleljen az említett alkotmányos mércének.

15. Ismertesse, hogy mi a közszolgáltatások szerepe a közigazgatás fogalmának meghatározásában?

Közszolgáltatások fogalma: a közigazgatás központi tartalmi elemét alkotja Jellemzői:

sajátos apparátus, vagyis szervezet

az abban foglalkoztatott sajátos karakterű személyi állomány

speciális tevékenység ellátására

A közszolgáltatás legtágabban értelmezett fogalmába beletartozik:

az állam olyan közhatalmi tevékenysége is, mint

a közbiztonság megteremtése

a jogszabályok érvényesülésének biztosítása

az ország biztonságának védelme

A közigazgatási jogtudományban a közigazgatás fogalmának meghatározása:

jellemzően a közhatalmi szervek

de kivételesen magánjog által létrehozott jogalanyok

olyan közhatalmi eszközök igénybevételével végzett tevékenysége

amelynek célja a közérdekű szükségletek kielégítése

16. Fejtse ki a közérdekűség jelentőségét és közigazgatásban betöltött szerepét!

A közigazgatás fogalmának egyik központi eleme a közérdek. A közigazgatás működésének kizárólag egyetlen célja lehet: a közérdek érvényre juttatása. A közérdekűség kizárólagossága választja el a közigazgatást más társadalmi tevékenységektől.

A közigazgatás közérdekűsége azt jelenti, hogy egyes tevékenységek járhatnak társadalmi előnyökkel, profitot is eredményezhetnek. A közigazgatás közérdekűsége az egész közösség érdekének szolgálatát jelenti, vagyis a közigazgatás tevékenysége nem szolgálhatja kizárólag a társadalom egy csoportjának az érdekét, különösen nem szolgálhat egyéni érdekeket.

A közigazgatás a közérdek megvalósítását szolgálja, e célja elérése érdekében olyan sajátos eszközöket alkalmazhat, amelyeket a magánszemélyek nem. A közigazgatás kapcsolatát másokkal olyan eszközök alkalmazásának lehetősége jellemzi, amelyek csak rá jellemzőek, és amelyek egyoldalú alkalmazása a másik féllel szemben elősegítik számára a közérdek érvényesítését.

17. Határolja el egymástól a „végrehajtó hatalom – közigazgatás – államigazgatás” fogalmakat és határozza meg, hogy milyen viszonyban állnak egymással!

A hatalmi ágak megosztásának rendszerében az egyes feladatok megvalósítására létrehozott szervek az Alaptörvényben meghatározott hatásköreit gyakorolják, egymás hatásköreit nem vonhatják el. A végrehajtó hatalmat a kormány testesíti meg, és az gyakorolja. A kormányzati tevékenység szervezeti elemeit és eljárási szabályait az Alaptörvény állapítja meg.

A végrehajtó hatalom szerveinek a Kormány által végzett operatív irányítása szintén törvényeken alapul, és ehhez eszközül szolgálnak a törvényeket részletező végrehajtási rendeletek, továbbá a saját hatáskörben alkotott, a társadalmi viszonyokat elsődlegesen szabályozó autonóm rendeletek. A Kormány irányítása alatt álló igazgatási szervezet nem része ugyan a kormányzati rendszernek, de tevékenysége elengedhetetlen ahhoz, hogy a Kormány célokat fogalmazhasson meg, feladatokat öntsön jogi formába és megteremtse a végrehajtás szervezeti és személyi feltételeit.

A Kormány a közigazgatás legfőbb szerveként az államigazgatási feladatok ellátásáért felelős. E feladatok ellátásához elengedhetetlen a hatékony és racionális szervezetrendszer kialakítása. A Kormány törvényben meghatározottak szerint államigazgatási szerveket hozhat létre.

Mindezek tekintetében egyértelműen megállapítható, hogy a végrehajtó hatalom – a közigazgatás – illetve az államigazgatás szorosan összefüggenek az állam működésének rendszerében.

18. Határolja el egymástól a „kormányzás- közigazgatás” fogalmakat és határozza meg, hogy milyen viszonyban állnak egymással!

A közigazgatás a végrehajtó hatalom része, A végrehajtó hatalom tágabb fogalom a közigazgatásnál, mert a végrehajtó hatalom funkciói közé tartozik a kormányzás. A kormányzás hatalomgyakorlás, jelenti az ország vezetését, A közigazgatás ehhez képest a mindennapi adminisztrációs tevékenységet, az ügyek intézését, vitelét jelenti, ami a politikai döntések végrehajtását, érvényesítését jelenti.

19. Határozza meg a közigazgatás szervezeti jog részterületeit!

A közigazgatási szervezeti jognak több részterülete van. Ezek többek között meghatározzák azt, hogy milyen közigazgatási szervek vannak, illetve milyen elvek szerint szerveződnek, hozhatók létre, kik jogosultak létrehozni. - a közigazgatási szervek típusaira vonatkozó jog: milyen közigazgatási szervek vannak, illetve melyek a közigazgatási szervek és azok milyen elvek szerint szerveződnek, hozhatók létre

a területszervezés joga: ki jogosult létrehozni ezeket a szerveket

irányítás, felügyelet vagy ellenőrzés: külső kapcsolati rendszer, egymáshoz való viszony - közigazgatási szervek vezetési rendje és belső struktúrája.

20. Határolja el a központi államigazgatási szerveket a területi és helyi államigazgatási szervektől!

Az államigazgatási szerveknek két fő csoportját különböztetjük meg (földrajzi értelemben):

központi államigazgatási szerv

területi és helyi államigazgatási szerv

Központi államigazgatási szerv:

működése az egész ország területét átfogja

döntéseik az egész ország területén kötelező erejűek

az egész ország területén jogosultak eljárni, intézkedni

országos illetékességük van

Területi és helyi államigazgatási (dekoncentrált) szerv:

nem jogosult az egész ország területén eljárni, csak egy területi egységében

állami felelősség körébe tartozó szakigazgatási feladatokat lát el, de nem központi szinten működik

érvényesül a központi akarat, egységesség (Azonos elvek és szabályok alapján, azonos rendben működnek.)

Kormányt és minisztert segítő szervek, önkormányzati testületek

Kabinet

Kormánybizottság

Egyéb testületi segédszervek

Kormánybiztos

Miniszterelnöki biztos

Miniszterelnöki megbízott

A miniszterelnök politikai igazgatója: A Kit. a Kormány működését közvetlenül támogató szervtípusként nevesíti, a Kormánystatútum azonban jelenleg nem említi ezt a tisztséget.

22. Sorolja fel a miniszter munkáját segítő minisztériumi vezetőket!

Az államtitkárok jogosultak a miniszter teljes jogkörű helyettesítésére. A miniszter általános helyettese a miniszterhelyettes, akit a miniszter jelöl ki államtitkárai közül.

A minisztérium, vagy a központi igazgatási munkaszervezet (pl. a Miniszterelnöki Kormányiroda) hivatali szervezetét a közigazgatási államtitkár a miniszter irányítása alatt, a jogszabályoknak és a szakmai követelményeknek megfelelően vezeti.

A helyettes államtitkár a szakmai munkát irányítja a minisztériumban. Minden minisztériumban működik egy, az európai uniós források felhasználásával kapcsolatos irányító hatósági feladatok ellátásáért felelős helyettes államtitkár, akinek hatáskörében kizárólag ezek a feladatok vannak.

A miniszter normatív utasítással a miniszter a feladatkörébe tartozó kiemelt fontosságú feladat ellátására miniszteri biztost nevezhet ki. A miniszteri biztos megbízatása határozott időre, de legfeljebb két évre szól.

+miniszteri segédszervek

23. Sorolja fel a települési önkormányzat képviselő testületének szerveit!

A helyi önkormányzatok szervezete a képviselő-testületből és szerveiből áll.

A képviselő-testület és szervei:

polgármester (főpolgármester, vármegyei közgyűlés elnöke)

a képviselő-testület bizottságai

a részönkormányzat testülete

a polgármesteri hivatal (főpolgármesteri hivatal, vármegyei önkormányzat hivatala) - a közös önkormányzati hivatal

jegyző

társulás

24. Sorolja fel az Mötv. szerinti a települési és területi önkormányzatokat!

települési önk.:

város -> járásszékhely város és megyei jogú város

község

főváros -> fővárosi és kerületi szintű önkormányzatok, a fővárosi önk. területi és települési szintű is.

fővárosi kerület

területi önk.: a főváros önkormányzata és a vármegyei önkormányzatok

KÖTELEZŐ VIZSGARÉSZ ÍRÁSBELI TÉTELEK

V.MODUL: Az Európai Unió szervezete, működése és jogrendszere 2020. tavasz

68

35

•

30

KÖTELEZŐ VIZSGARÉSZ ÍRÁSBELI TÉTELEK

V.MODUL: Az Európai Unió szervezete, működése és jogrendszere 2020. tavasz

1

52

• • •

19

1

20

• • •

28

KÖTELEZŐ VIZSGARÉSZ

I.MODUL: A központi állami szervek rendszere

ÍRÁSBELI TÉTELEK

2026 ősz

A központi állami szervek rendszere – szóbeli tételek navigációs jegyzéke

A központi állami szervek rendszere · Kidolgozott tételek

A dokumentum a központi állami szervek rendszeréről szóló szóbeli szakvizsga kidolgozott tételeit tartalmazza, navigációs tartalomjegyzékként használható a tételek közötti tájékozódáshoz.

Jelenlegi olvasóváltozat: az áthúzott korábbi szövegrészek kimaradtak. A forrás DOCX változatlan maradt.

Az alkotmány fogalma és az alkotmányosság elvei

Az Alkotmány fogalma

egy állam jogrendszerének alapja

a jogrendszer csúcsán helyezkedik el (tartalmazza a legmagasabb szintű jogi előírásokat),

sajátos eljárás keretében alkotják meg és módosítják

olyan alaptörvény, amely kifejezésre juttatja a nemzeti egységet, az egyik legnagyobb értéke pedig az egyéni szabadság, az államhatalom korlátozottságának elismerése.

merev az az alkotmány, melynek módosítása csak bonyolult eljárási szabályok szerint változtatható.

rugalmas az alkotmány, ha a felülvizsgálat, módosítás nem külön szabályhoz kötött.

tartalmi értelemben meghatározza az állam legfontosabb szerveit, ezek feladatait, viszonyrendszerüket, vezetők megválasztási, kinevezési rendjét. Alkotmányossági elveket is tartalmazza.

formai szempontból létezik:

Történeti alkotmány: történelmi fejlődés során alakul

Kartális alkotmány: a jogrendszer csúcsán álló, elnevezésében megkülönböztetett alaptörvény foglalja magába a legfontosabb alkotmányjogi szabályokat

Az alkotmányosság elvei

Népszuverenitás elve: lényege, hogy a közhatalom forrása a nép. Elsődlegesen a választott képviselői útján gyakorolja a hatalmát (képviseleti hatalomgyakorlás). A közvetlen, „kivételes” hatalomgyakorlást a népszavazás valósítja meg.

Hatalommegosztás elve: régen egyszemélyes uralkodó a király volt. Montesquieu elve szerint 3 klasszikus hatalmi ág van: a törvényhozó, a végrehajtó és a bírói hatalmi ág. Mivel egyértelmű szétválasztás nem lehetséges, ezért a hatalmi ágak egyensúlyának elveként működik. Az államhatalmi ágak elválasztásának elve azt jelenti, hogy nem egy állami szerv, hanem az államszervezet egésze gyakorolja az állami főhatalmat. A hatalmi ágak egymást kölcsönösen ellenőrzik, de együttműködési kötelezettségük is van.

Jogállamiság elve: A jog uralma, főhatalma az állam felett: minden államhatalmi megnyilvánulásban érvényesül a jogi szabályozás elsődlegessége. Kapcsolódó fogalom a jogegyenlőségelve: a törvény előtt minden ember egyenlő. Az Alaptörvény értelmében Magyarország független, demokratikus jogállam.

A jogállam fogalmi elemei:

jog uralma, törvényesség biztosítása

jogbiztonság

önkényesség tilalma

független bírói szervezethez fordulás joga

emberi jogok védelme

diszkrimináció tilalma, tv. előtti egyenlőség

Az alapvető jogok biztosításának elve:

az Alaptörvény (I.cikk (1) bekezdés) szerint „az ember sérthetetlen és elidegeníthetetlen alapvető jogait tiszteletben kell tartani.”

Védelmük az állam elsőrendű kötelezettsége.

Alapvető jogok pl.: élethez való jog, emberi méltósághoz való jog, egészséges környezethez való jog, gondolat-, lelkiismeret-, vallásszabadság, választójog, népszavazás joga.

Az állam alapjogvédelmi kötelezettsége az alapjogokat biztosítását szolgáló törvények megalkotása, az alapvető jogok védelmére hivatott intézményrendszer felállítása és működtetése, esetenként pedig konkrét jogalkalmazói tevékenység.

A demokrácia elve:

Közhatalom csak akkor gyakorolható, ha annak forrása végső soron a nép.

Közvetlen demokratikus legitimáció, ha az közvetlenül a néptől származik (nép által választott tisztségek viselői).

Az arányosság elve alapján a parlamenti többség mellett a kisebbségnek is helyet kell kapnia a parlament szerveiben.

A pluralizmus elve: több különböző politikai törekvés egyszerre létezésének lehetősége, politikai sokszínűség, többpártrendszer, ill. az államnak semlegesnek kell maradnia világnézeti, vallási és lelkiismereti meggyőződésre tartozó kérdésekben. Politikai pluralizmus: a pártokat egyenlőként kell kezelni.

Magyar alkotmányfejlődés, az Alaptörvény szerkezete és módosításai

A magyar alkotmányfejlődés vázlata

- Az alkotmány és az alkotmányosság fogalma mindvégig az önálló magyar államisághoz kapcsolódott, a magyar történeti alkotmányra a hagyományok és a szabadságok garanciájaként tekintettek.

- Magyarországnak 1949-ig történeti alkotmánya volt.

- 1848 márciusában és áprilisában az utolsó rendi országgyűlés a rendi államból parlamentáris monarchiává alakította Magyarországot.

- A kiegyezés idején valódi alkotmányozás folyt, a történeti alkotmány keretein belül épült ki a parlamentáris monarchia rendszere. (A Deák-féle kompromisszum alapját az áprilisi törvények jelentették.)

- Az első világháború után a közjogi provizórium miatt elengedhetetlenné vált az alkotmányrevízió. Az alkotmány megváltoztatása a történeti alkotmány keretein belül szükségszerűen a jogfolytonosságra épült.

- A történeti alkotmány a második világháború idején a szabadságjogok védelmét már nem tudta biztosítani, az ország önrendelkezési joga a német megszállás következtében 1944. március 19-én évtizedekre megszűnt, szuverenitás elvesztése.

- 1944. december 21-én összeült az Ideiglenes Nemzetgyűlés, (erős szovjet hatás alatt “választották”). Az Ideiglenes Nemzetgyűlés az új választójogi törvény és az 1945. november 4-i, a Független Kisgazdapárt abszolút többségét eredményező nemzetgyűlési választások után feloszlott.

- Az általános, egyenlő, közvetlen és titkos választójog alapján megválasztott Nemzetgyűlés fogadta el a köztársaság kikiáltásáról szóló – tartalma alapján gyakran ideiglenes alkotmánynak is nevezett – 1946. évi I. törvényt, melynek preambuluma meghatározta a Magyarország függetlensége szempontjából fontos momentumokat („négyszáz esztendős harc, az ónodi gyűlés, az 1849-es debreceni határozat, két forradalom kísérlete”), valamint a legfontosabb emberi jogokat.

- Az 1949-ben megválasztott Országgyűlés az 1949. évi XX. törvénnyel elfogadta a Magyar Népköztársaság Alkotmányát, amely rögzítette a népköztársasági államformát, amely „a munkások és dolgozó parasztok állama”. Elnöki Tanácsnéven kollektív államfői testületet állított fel, amely az Országgyűlést is helyettesítette, tanácsrendszert hozott létre, megszűnt többek között a Legfelsőbb Közigazgatási Bíróság és a Legfőbb Állami Számvevőszék. Az alkotmányosság tartalmi követelményei nem érvényesültek.

- Rendszerváltozáskor és utána: Magyarország nem fogadott el új alkotmányt, de lényeges tartalmi módosítások voltak az 1989. évi XXXI. törvénnyel.

- 1989-es nemzeti kerekasztal-tárgyalások: a régi és az új politikai elit közötti megállapodás az ország új államszervezetéről, valamint azon törvényekről, amelyek szükségesek voltak a közjogi rendszerváltozáshoz. Az 1985-ben megalakult országgyűlés szavazott 1989-ben az alkotmány módosításairól, az egyes alapvető jogokról (egyesülési jog, gyülekezési jog, sztrájkjog, választójog stb.) szóló törvényekről, valamint az államszervezet jogállami működéséhez szükséges szervek és jogintézmények felállításáról (Alkotmánybíróság, Állami Számvevőszék).

- Az új Országgyűlés 1990. június 19-én jelentősen (50 §-ban) írta át az alkotmányt, de a konszenzus hiánya miatt új alkotmányt nem fogadott el.

- Az új alkotmány elfogadása 1990 és 1994 között érdemben fel sem merült, hiányzott a szükséges parlamenti többség, de az Alkotmánybíróság meghatározó jelentőségű döntéseket hozott (rendszerváltozás őre).

- 1994 és 1998: MSZP–SZDSZ-kormány alkotmányozó többséggel. Alkotmány-előkészítő bizottságot felállították, és az új alkotmány koncepcióját is elfogadta a parlament, de az új alkotmány javaslatának benyújtására már nem került sor.

- 1998–2002: első Orbán- kormány, nincs kétharmados többség, így valódi alkotmányozási kísérletre nem került sor. A Szent István államalapításának emlékéről és a Szent Koronáról szóló 2000. évi I. törvény tette a történeti alkotmány szimbólumát, a Szent Korona emlékezetét a hatályos jog részévé.

- 2002-2010: alkotmányozási kísérletek, de kellő parlamenti felhatalmazás hiányában nem volt esély új alkotmány elfogadására.

- 2010: az Országgyűlés eseti bizottságot hozott létre az új alkotmány kidolgozása érdekében. A bizottság munkája alapján az Országgyűlés elfogadta az új alkotmány szabályozási elveit tartalmazó határozatot.

- 2011. április 18-án a Parlament elfogadta az új Alaptörvényt, melyet a köztársasági elnök 2011. április 25-én hirdetett ki ünnepélyes keretek között.

- Az Országgyűlés 2011. december 31-ével fogadta el Magyarország Alaptörvényének Átmeneti Rendelkezéseit (ezen rendelkezések döntő részét formai indokok miatt az Alkotmánybíróság megsemmisítette), amely az Alaptörvénnyel egyidejűleg, 2012. január 1-jével lépett hatályba.

Az Alaptörvény szerkezete, jellemzői

Az Alaptörvénynek nincs törvényi számozása.

Részei: A Himnusz első sora, Nemzeti hitvallás (= preambulum), Alapvetés, Szabadság és felelősség, Állam, Záró és vegyes rendelkezések.

Alapvetés: az államcélokat és önmeghatározó normákat tételezi, betűkkel szakaszolt (A-U cikkek)

Szabadság és felelősség: az alapvető jogokat és kötelezettségeket határozza meg, római számokkal (I–XXXI. cikk)

Állam: államszervezeti rész, arab számokkal – 1–54. cikk

Záró és vegyes rendelkezések: pontokba vannak szedve.

Összesen 33 sarkalatos törvényi témakört határoz meg.

Sarkalatos törvény: az a törvény, melynek elfogadásához minősített többségre van szükség. A jogi hierarchiában nem áll magasabb szinten.

Az Alaptörvény módosításai

Az Alaptörvény 2012. január 1-jei hatálybalépését követően az Országgyűlés 2026 júliusáig tizenhét alkalommal módosította.

Első és második módosítás: az Átmeneti Rendelkezésekkel függtek össze.

Harmadik módosítás: a sarkalatos törvények körét bővítette ki a termőföld és az erdők, valamint a fenntartható mezőgazdasági termelés védelmének biztosítása érdekében a P) cikk kiegészítésével.

Negyedik: az Alkotmánybíróság 45/2012. (XII. 29.) számú határozata az Átmeneti Rendelkezések túlnyomó részét – a valóban átmenetinek minősített rendelkezések kivételével – megsemmisítette.

Ötödik: alapvetően az Alaptörvényt ért nemzetközi, illetve európai kritikákra adott választ.

Hatodik: 2016 nyarán az Országgyűlés a terrorveszélyhelyzettel bővítette a különleges jogrend eseteit.

Hetedik: 2018 júniusában fogadta el az Országgyűlés és legtöbb része még abban a hónapban hatályba is lépett. A hetedik módosítás az Alaptörvény számos részét érintette, ezek közül kiemelendő a nemzeti és alkotmányos önazonosságának és az ország keresztény kultúrájának védelme, az idegen népesség betelepítésének tilalma, az otthon nyugalmának fokozott alkotmányos oltalmazása, továbbá a közigazgatási bíráskodás elkülönítése a rendes bíráskodástól, illetve a Közigazgatási Felsőbíróság létrehozása.

Nyolcadik: a Közigazgatási Felsőbíróság fogalmát és szervét a 2019 decemberében elfogadott és hatályba lépett nyolcadik alaptörvény-módosítás törölte az Alaptörvény szövegéből.

Kilencedik: 2020. december 23-án lépett hatályba, kivéve a különleges jogrendre vonatkozó részeket, amelyek csak 2023. július 1. napján lépnek hatályba. Családi jogok szabályozottsága bővült konzervatív tartalommal: az apa férfi, az anya nő, az állam védi a gyermek születési nemüknek megfelelő önazonossághoz való jogát és biztosítja a haza alkotmányos önazonosságán és keresztény kultúráján alapuló értékrend szerinti nevelést. Különleges jogrend átfogó, koncepcionális módosítása: egyszerűsítés, különleges jogrendi alakzatok számának csökkentése. Közfeladatot ellátó közérdekű vagyonkezelői alapítványok jogállásának szabályozása sarkalatos tv.-re utalása, közpénz definíciója meghatározása. Magyar Honvédség alkalmazásának esetkörei: EU és NATO mellett más tv.-ben megerősített védelmi és biztonsági együttműködésre.

Tizedik: 2022. május 25-én lépett hatályba, kivéve azt a részét, amely a kilencedik alaptörvény-módosítással összefüggő szabályokat állapít meg. Pl. a kilencedik alaptörvény-módosítás 2023. július 1. napján hatályba lépő rendelkezéseinek hatályba lépését 2022. november 1. napjára hozta előre. A tizedik módosítás rendelkezése is a különleges jogrenddel kapcsolatos: az ukrajnai fegyveres konfliktusra tekintettel a veszélyhelyzet elrendelésének alapjait egészítette ki a szomszédos országban fennálló fegyveres konfliktus, háborús helyzet vagy humanitárius katasztrófa eseteivel.

Tizenegyedik: Az Alaptörvény 2022 júliusában elfogadott tizenegyedik módosításának 2022. július 23. napján hatályba lépett rendelkezései előírják a helyi önkormányzati képviselők és polgármesterek általános választásának és az európai parlamenti képviselők választásának egyidejű megtartását és tartalmazzák az ehhez kapcsolódó átmeneti rendelkezéseket. 2023. január 1. napján léptek hatályba a tizenegyedik alaptörvény-módosítás azon rendelkezései, amelyek a „megyék" „vármegyékre" történő átnevezését tartalmazzák.

A tizenkettedik alaptörvény-módosításra 2023 decemberében került sor. Hasonlóan számos korábbi módosításhoz, ez is az Alaptörvény több témakörét érintette, és szakaszos hatálybalépését írta elő az Országgyűlés. Eszerint 2023. december 13-án módosult az Alaptörvény R) cikk (4) bekezdése, amely Magyarország alkotmányos önazonosságának védelmére hivatott, sarkalatos törvénnyel létrehozható független szerv felállításáról rendelkezik. Ennek a Szuverenitásvédelmi Hivatal mint autonóm államigazgatási szerv létrehozásával tett eleget az Országgyűlés a nemzeti szuverenitás védelméről szóló 2023. évi LXXXVIII. törvényben. A módosítás indokolása szerint e független szerv az állami, társadalmi és politikai döntéshozatali folyamatokba való külföldi beavatkozásokat, valamint a választási folyamatok befolyásolására irányuló, külföldről támogatott tevékenységeket hivatott vizsgálni. A tizenkettedik alaptörvény-módosítás 2024. január 1- jén hatályba lépett rendelkezései az Alaptörvény választójogosultságot szabályozó XXIII. cikkének (3) bekezdését módosították, így a helyi önkormányzati képviselők és polgármesterek választásán – a menekültként elismertek mellett – a bevándoroltként vagy letelepedettként elismertek helyett a „huzamos tartózkodási jogosultsággal rendelkező" nagykorúaknak biztosítva választójogot. A 2024. január 1-i hatályba léptetés ellenére az új választójogosultsági szabályok csak 2024. március 1-től alkalmazandók az Alaptörvény Záró és vegyes rendelkezéseinek újonnan beiktatott 29. pontja nyomán. A módosítást az idegenrendészeti joganyag terminológiai változásai indokolták. Az alaptörvény-módosítás szerint 2024. április 1-jén lép hatályba a honvédelmi jog – korábban csak törvényi szinten tételezett – alapelve, miszerint a honvédelem nemzeti – és nemcsak állami – ügy. 2024. július 1-i hatálybalépést ír elő a tizenkettedik alaptörvény-módosítás a Magyar Honvédség hivatásos állományú tagjai jogállását érintő kérdések szabályozása tekintetében. Az újdonságot az jelenti, hogy a módosítás a Kormánynak eredeti jogalkotói hatáskört állapít meg, és lehetővé teszi azt is, hogy e körben az alapvető jogokat és kötelezettségeket érintő szabályokat – az Alaptörvény más, ehhez kapcsolódó garanciáját megtartva – törvény helyett kormányrendelet rendezze. Rögzítésre került az is, hogy a Magyar Honvédség hivatásos állományú tagja jogállásával összefüggő szakszervezet nem hozható létre, nem működhet, az egyéb érdek-képviseleti szervezetekre vonatkozó szabályokat pedig szintén kormányrendeleti szabályozásra utalja.

Szintén 2024. július 1-i hatálybalépéssel módosul az Alaptörvény XXVI. cikke, amely a digitális állampolgárság kormányrendeleti szabályozását teszi így lehetővé.

2026-os kiegészítés – tizenharmadik módosítás (2024): megszüntette a köztársasági elnök egyéni kegyelmezési jogának ellenjegyzési kötelezettségét, ugyanakkor korlátozta az egyéni kegyelmezés tárgyi hatályát; az EU fizetési kötelezettséget keletkeztető hitelfelvételéhez kétharmados országgyűlési felhatalmazást és kormánydöntést írt elő; a katonai műveletekben való döntéshozatal alapvető szabályait sarkalatos törvényi szintre utalta.

2026-os kiegészítés – tizennegyedik módosítás (2024): az igazságügyi szervezet reformja körében lehetővé tette, hogy ügyészi státussal nem rendelkező személy is legfőbb ügyésszé választható legyen; a bíró alsó életkori korlátját 35 évre emelte, és sarkalatos törvényben lehetővé tette a bírói tisztség 70 éves korig való fenntartását.

2026-os kiegészítés – tizenötödik módosítás (2025): többek között az állampolgárság felfüggesztését, a készpénzzel történő fizetés jogát, a gyermek megfelelő testi, szellemi és erkölcsi fejlődéséhez szükséges védelem kiemelését, a helyi közösségek önazonossága érdekében a szabad tartózkodás korlátozhatóságát, továbbá új alkotmányos tilalmakat érintett.

2026-os kiegészítés – tizenhatodik módosítás: a miniszterelnöki megbízatás összesített időtartamát legfeljebb nyolc évben korlátozta; rendelkezett egyes közfeladatot ellátó közérdekű vagyonkezelő alapítványok vagyonkezelői jogáról, és törölte a Szuverenitásvédelmi Hivatal alkotmányi alapját jelentő R) cikkbeli rendelkezést.

2026-os kiegészítés – tizenhetedik módosítás: korlátozta az országgyűlési képviselői megbízatás összesített időtartamát; az alkotmánybírói mandátumot kilenc évre csökkentette és 70 éves korhatárt vezetett be; az Alkotmánybíróság elnökének megválasztását visszaadta a testületnek; megszüntette a közpénzügyi hatáskör-korlátozást; hat évre csökkentette a Kúria és az OBH elnökének mandátumát; létrehozta a Nemzeti Vagyonvisszaszerzési és Vagyonvédelmi Hivatalt.

Tizenkettedik: Az alaptörvény-módosításra 2023 decemberében került sor. Hasonlóan számos korábbi módosításhoz, ez is az Alaptörvény több témakörét érintette, és szakaszos hatálybalépését írta elő az Országgyűlés.

Az Alaptörvény részei

A Nemzeti hitvallás: A Himnusz első sorát a Nemzeti hitvallás, mint preambulum követi. A Himnuszhoz hasonlóan hitet tesz azon értékek mellett, amelyek a magyar nemzet tagjait összekötik. Az alkotmányozó a Nemzeti Hitvallással a „nemzeti meggyőződést” kívánta kifejezésre juttatni.

Első része meghatározza a magyar nemzet helyét, szerepét Európában, megemlékezik államalapító Szent István király történelmi szerepéről, hitet tesz arról, hogy a nemzeti kultúra hozzájárul az európai egység sokszínűségéhez.

Második része az állam, a társadalom és az egyén viszonyának alapjait fekteti le.

Harmadik rész a magyar alkotmányosság folytonosságának – a történeti alkotmány vívmányainak, valamint Magyarország alkotmányos állami folytonossága és a nemzet egységét megtestesítő Szent Korona – tiszteletét fejezi ki. A történeti alkotmány a nemzeti önazonosság – amelynek védelme az állam minden szervének kötelezettsége – gyökereként is megjelenik a Nemzeti hitvallásban. Tagadja a magyar nemzet és polgárai ellen a nemzetiszocialista és a kommunista diktatúra uralma alatt elkövetett embertelen bűnök elévülését. Kimondja, hogy az 1949. évi kommunista alkotmány egy zsarnoki uralom alapja volt, ezért az Alaptörvény kijelenti annak érvénytelenségét.

Záró része az alkotmányozó Alaptörvényről vallott nézeteit foglalja össze, kimondva: „Alaptörvényünk jogrendünk alapja, szövetség a múlt, a jelen és a jövő magyarjai között. Élő keret, amely kifejezi a nemzet akaratát, azt a formát, amelyben élni szeretnénk.”

Az Alapvetés

Az Alapvetés Magyarországra, mint államra vonatkozó alapvető rendelkezéseket, alapértékeket, alkotmányos alapelveket, államcélokat, továbbá az Alaptörvényre és az egyéb jogszabályokra vonatkozó alapvető rendelkezéseket tartalmazza. Legfontosabbak:

„A” cikk:a magyar állam neve: Magyarország.

„D” cikk: a magyar nemzet egységes, ezért Magyarország a határain kívül élő magyarok sorsáért felelősséget vállal, támogatja magyarságuk megőrzésére irányuló törekvéseiket.

„E” cikk: azon hatáskörök gyakorlásának, amelyeket Magyarország más tagállamokkal együtt, az Európai Unió intézményein keresztül gyakorol, összhangban kell állnia az Alaptörvényben foglalt alapvető jogokkal és szabadságokkal (Alkotmánybírósági határozat)

nem korlátozhatja Magyarország területi egységére, népességére, államformájára és állami berendezkedésére vonatkozó elidegeníthetetlen rendelkezési jogát (Alkotmánybírósági határozat)

„F” cikk: rendelkezik az Alaptörvény. Az állam területe városokból és községekből áll, a több várost és községet magában foglaló területi egység pedig a vármegye. A főváros jogi helyzete sajátos: egyrészt város, annak minden jellemzőjével együtt, másrészt azonban a vármegyével egy területi szinten áll, tehát nem tartozik egyetlen vármegyéhez sem.

„H” cikk: Magyarország hivatalos nyelve a magyar, különös védelem illeti meg, Magyarország tiszteletben tartja az itt élő nemzetiségek nyelvét, azok hivatalos használatát is.

„I” cikk: Magyarország két legfontosabb jelképét: a címert és a zászlót írja le (piros: erő, fehér: hűség, zöld: remény). Magyarország himnusza Kölcsey Ferenc: Himnusz c. költeménye Erkel Ferenc zenéjével.

„J” cikk: nemzeti ünnepek: március 15., augusztus 20.(államalapítás), október 23.

„K” cikk: Magyarország hivatalos pénzneme a forint.

„M” cikk: a gazdaság két alapértéken: az értékteremtő munkán és a vállalkozás szabadságán alapszik. Magyarország biztosítja a tisztességes gazdasági verseny feltételeit, fellép az erőfölénnyel való visszaéléssel szemben és védi a fogyasztók jogait.

„N” cikk: Magyarország a kiegyensúlyozott, átlátható és fenntartható költségvetési gazdálkodás elvét érvényesíti, melyért az Országgyűlés és a Kormány felelős.

„O” cikk: mindenki felelős önmagáért, képességei és lehetőségei szerint köteles az állami és közösségi feladatok ellátásához hozzájárulni.

„Q” cikk: Magyarország törekvése a világ valamennyi népével és országával való együttműködésre, a béke és biztonság megteremtéséért és megőrzéséért. Kötelező a magyar és a nemzetközi jog közötti összhang: a nemzetközi jog általánosan elismert szabályai a magyar jogrendszer részét képezik.

„R” cikk: az Alaptörvény a jogrendszer alapja, a jogrendszer csúcsán helyezkedik el, minden más jogszabály az Alaptörvényből ered és azzal nem lehet ellentétes. Az Alaptörvény és a jogszabályok betartása mindenki számára kötelező. Alkotmányos önazonosság és keresztény kultúra védelme. Az állam gyermeknevelléssel összefüggő objektív intézményvédelmi kötelezettsége.

„S” cikk: az Alaptörvény stabilitásának megteremtése. Ez a rész tartalmazza az Alaptörvény elfogadásának, módosításának aláírására, kihirdetésére vonatkozó szabályokat.

„T” cikk: felsorolja a jogszabály érvényességének feltételeit, a jogszabályokat (törvény, rendelet), meghatározza a sarkalatos törvényt (jelenlévő országgyűlési képviselők 2/3-os szavazata).

„U” cikk: „a nemzet akaratából létrehozott, a jog uralmán alapuló állami berendezkedés és a megelőző kommunista diktatúra összeegyeztethetetlenek.” Felsorolja az elévülhetetlen bűncselekményeket és megállapítja azok feltárásának kötelességét.

Alapvető jogok fogalma, alanyai és korlátozása

A természetjogi felfogás: az emberi jogok az ember veleszületett, elidegeníthetetlen jogai, ezek már a szervezett társadalom előtt léteztek. E jogok a jogrendszer számára adottak, akkor is az emberhez tartoznak és az emberi minőség részét képezik, ha a tételes jogban nem jelennek meg.

A moralista felfogás: a jogok forrása erkölcsi igazolhatóságukban rejlik. E felfogás az alapjogok kifejezést használja.

A jogpozitivista felfogás: a jogok az alkotmányból erednek, vagyis ha az alkotmány rögzíti, akkor biztosítani kell, ha pedig nem, akkor nem. A jogok eredetét illetően ez a felfogás uralkodott a kommunista diktatúra idején. Előszeretettel használja az állampolgári jogok kifejezést.

Ismert olyan nézet, amely e jogokat a nemzetközi jogból eredezteti. Az egyes államok alkotmányozásuk során – inspirációként vagy kútfőként – meríthetnek a nemzetközi és regionális emberi jogi dokumentumokból és a hozzá

kapcsolódó gyakorlatból is. A nemzetközi jogból eredeztető felfogás – a természetjogi gyökerekre utalással – az emberi jogok kifejezést használja. (Az Európai Unió Alapjogi Chartája az alapjogok fogalmat használja.)

Az alapjogok alanyai, kötelezettjei

Az alapjogok alanya – a külföldieket vagy a hontalanokat is ideértve – bármely természetes személy lehet. Egyes politikai alapjogok (választójog, népszavazáshoz való jog) vagy egyes szociális jogok alanyi köre lehet szűkebb, és csak az állampolgárokra is korlátozódhat.

A gyermek az alapjogok speciális alanya. Két tényező együttes mérlegelése alapján ítélhető meg, hogy indokolt-e a gyermek alapjog-gyakorlásának korlátozása:

a gyermek általában elég érett-e az önálló döntésre;

a döntés tárgya, vagyis hogy in concreto mihez kell az érettség. Ezt az „érettséget” általában a közérdek – vagyis az érintett társadalmi intézmények működőképességének védelme – követeli meg.

elegendő érv lehet a jogkorlátozáshoz a gyermek védelme saját magával szemben is, azaz döntése következményeitől való megóvása.

A törvény alapján létrehozott jogalanyok – a jogi személyek és jogi személyiséggel nem rendelkező szervezetek – számára is biztosítottak azok az alapvető jogok, valamint őket is terhelik azok a kötelezettségek, amelyek természetüknél fogva nem csak az emberre vonatkoznak, vagyis amelyeket nem csak személyesen lehet gyakorolni, illetve teljesíteni.

Az alapjogi védelem eredendően a közhatalommal rendelkező államtól való védelmet jelent, ekképpen az alapjogok célja, hogy az egyén (és azok közössége) jogait garantálja. Úgy az alkotmánybírósági gyakorlat*, mint a tételes jog** elismeri az állami szervek korlátozott alapjogi jogképességét, tehát azt, hogy állami szervek is alapjogi védelemben részesíthetők. A szakirodalomban széleskörű vita övezi ezt a kérdést

Az alapjogok címzettje elsősorban az állam, ez azonban nem jelenti azt, hogy azokat ne kellene mindenkinek tiszteletben tartania. Állam alatt az egyes alapjogok címzettjeként nem pusztán Magyarországot, mint jogi személyt kell érteni, hanem valamennyi, ezért általánosságban meg nem határozható állami és önkormányzati szervet is.

Az Alaptörvény I. cikk (1) bekezdése szerint az ember sérthetetlen és elidegeníthetetlen alapvető jogait tiszteletben kell tartani. Védelmük az állam elsőrendű kötelezettsége. Ebben az állam kettős kötelezettsége ölt testet: egyrészt hogy ne sértse meg az alapjogokat, másrészt állami cselekvést – alapjogvédelmi feladatot – is meghatároz.

Az alapjogok korlátozása

Az alapjogok korlátozhatóságának szabályai talán az alapjogokra vonatkozó legfontosabb alkotmányos szabályok. Garanciális jelentősége van, hogy mindenki tisztában lehessen azzal: az alapjogok milyen szempontok szerint korlátozhatók, és mely, az alkotmány védelmére hivatott szervezet bírálhatja el a korlátozás alkotmányosságát. Emiatt az alapjogok korlátozásáról az alkotmányoknak is rendelkezniük kell.

Az alapjogot korlátozni csak törvényben és előre meghatározott eljárás szerint szabad (formai követelmények)

csak azt a korlátozást tekinti legitimnek, amely társadalmi konszenzuson nyugszik. Ez alól – a különleges jogrendben alkotható speciális kormányrendeletek mellett, tehát normál jogrendben is – kivételt képeznek egyrészt az Alaptörvény XXVI. cikk (2) bekezdése szerint a digitális állampolgársághoz szükséges egyedi digitális azonosító részletszabályai, amelyek az információs önrendelkezési jogot mint alapjogot érintik, másrészt az Alaptörvény 45. cikk (7) bekezdése szerint a Magyar Honvédség hivatásos állományú tagjának a jogállásával összefüggő alapvető jogok és kötelezettségek szintén kormányrendeletben szabályozhatók.

Az alapjog-korlátozás tartalmi kérdései arra vonatkoznak, hogy egyes alapjogok milyen esetekben, milyen okok alapján és milyen mértékben korlátozhatók.

A korlátozhatatlan (úgynevezett abszolút) jogok azok, amelyekkel szemben más alapjog vagy alkotmányos cél, egyéb alkotmányos előírás nem mérlegelhető. Azokból nem lehet visszavenni más szempontok érvényesülése érdekében, nincs olyan jog vagy érdek, amely miatt engedniük kell (amely miatt korlátozhatók).

Korlátozhatatlan:

az ember jogi státuszát megalapozó jogcsoport (az élethez és emberi méltósághoz, valamint a jogalanyisághoz való jog), valamint ehhez kapcsolódóan abszolút tilalomként a kínzás, kegyetlen vagy megalázó bánásmód tilalma, a

hozzájárulás nélküli orvosi kísérlet tilalma, a szolgaság, rabszolgaság és kényszermunka tilalma, illetve az emberi lényekkel való kereskedés, továbbá a halálbüntetés tilalma.

a lelkiismereti és vallásszabadság azon része, amely a vallásos meggyőződés megválasztására és esetleges megváltoztatására vonatkozik. Ebben az esetben az abszolút tartomány az „intim jog”.

A büntetőjogi garanciákhoz, illetve különböző eljárási elvekhez kapcsolódó jogok (ártatlanság vélelme, a nullum crimen sine lege és a nulla poena sine lege elve, a tisztességes eljáráshoz való jog – „fair trial”).

Tartalmi szempontból akkor elfogadható az alapjog-korlátozás, ha:

az – Emberi Jogok Európai Egyezménye szóhasználatával élve – egy demokratikus társadalomban szükséges;

az alapjogok lényeges tartalmát nem korlátozza. A lényeges tartalomtól különbözik az alapjogok érinthetetlen lényege, amely minden más alapjog központi magja, vagyis az emberi minőség (élethez való jog és az emberi méltóság).

biztosan alkotmányellenes az az alapjog-korlátozás, amely az érinthetetlen lényegig hatol.

Az érinthetetlen lényeget nem érintő, de a lényeges tartalmon belüli korlátozás is alkotmányellenes, azonban ennek eldöntéséhez különféle teszteket kell elvégezni.

E próbák lehetnek az úgynevezett viszonyításon alapuló tesztek, vagy alapulhatnak az alapjog saját tartalmi jellemzőinek vizsgálatán.

Az Alkotmánybíróság a szükségesség, alkalmasság és arányosság tesztjét dolgozta ki.

A szükségesség vizsgálata arra ad választ, hogy a korlátozás oka alkotmányosan elfogadható-e.

Az alkalmasság azt vizsgálja, hogy csak alapjog-korlátozással lehet-e elérni a kívánt célt, és nincs-e enyhébb eszköz.

Az arányosság pedig azt mutatja meg, hogy a korlátozás mértéke arányban áll-e az elérni kívánt céllal.

Az általános alapjogi teszthez képest vannak más, viszonyításon alapuló, de az általános alapjogi teszttől eltérő külön mércék:

A tulajdonhoz való jog, mint alapjog korlátozásának tesztje: szükségességi okként elfogadható a közérdek, nincs szükség (például mások alapvető jogainak védelmében megtestesülő) indokra. A tulajdon társadalmi felelősséggel jár, amely szempontot a korlátozásnál figyelembe kell venni.

A diszkrimináció tilalma esetében az észszerűségi (általános racionalitási) tesztet kell alkalmazni. Összehasonlíthatósági, valamint indokolhatósági próbából áll. Vizsgálandó, hogy akik között a megkülönböztetést állították, összehasonlítható helyzetben vannak-e. Ha igen, akkor azt is meg kell vizsgálni, hogy a különbségtétel ésszerű (alkotmányosan alátámasztható) indokokon nyugszik-e.

Szabadságjogok: politikai és kommunikációs jogok

Politikai szabadságjogok: első generációs jogok (XVIII. sz. vége – polgári átalakuláskor)

véleménynyilvánítás szabadsága

biztosítja a szabad kommunikációt, az egyén megalapozott részvételét a társadalmi és politikai folyamatokban

helye van minden véleménynek

érték- és igazságtartalmára tekintet nélkül védi

csak külső korlátai (pl. becsület, emberi méltóság, magán- és családi élet, valamint az otthon) vannak

gyakorlása nem irányulhat a magyar nemzet, a nemzeti, etnikai, faji vagy vallási közösségek méltóságának a megsértésére

médiajog: a médiának plurálisnak és függetlennek kell lennie az államtól és a pártoktól egyaránt, a tájékoztatásnak kiegyensúlyozottnak kell lennie, a sajtó alkotmányos feladata a közérdekű adatok nyilvánosságra hozása, a társadalomban jelen lévő vélemények arányos bemutatása.

információszabadság: közérdekű adatok megismeréséhez való jog, személyes adatok védelme (természetes személlyel összefüggő adatokra terjed ki). Személyes adat akkor kezelhető, ha ahhoz az érintett hozzájárul vagy azt

törvény vagy helyi önkormányzat rendelete közérdeken alapuló célból elrendeli. Az állam – a Kormány rendeletében meghatározott módon és körben – kezeli azokat az adatokat, amelyek az ügyek digitális intézéséhez szükségesek.

Az információs önrendelkezéshez való jog alapelvei:

A célhoz kötött adatkezelés követelménye: személyes adat kizárólag meghatározott célból, jog gyakorlása és kötelezettség teljesítése érdekében kezelhető. Az adatok felvételének és kezelésének tisztességesnek és törvényesnek kell lennie. A meghatározott cél nélküli, „készletező” adatgyűjtés és adattárolás sérti az információs önrendelkezéshez való jogot.

Az adatminimalizálás elve: csak olyan személyes adat kezelhető, amely az adatkezelés céljának megvalósulásához elengedhetetlen. A személyes adat csak a cél megvalósulásához szükséges mértékben és ideig kezelhető.

Az adatminőség elve: az adatkezelés során biztosítani kell az adatok pontosságát, teljességét és naprakészségét.

Az adatbiztonság követelménye: az adatkezelő köteles az adatkezelési műveleteket úgy megtervezni és végrehajtani, hogy az biztosítsa az érintettek magánszférájának védelmét.

sajtószabadság: Magyarország elismeri és védi a sajtó szabadságát, biztosítja a demokratikus közvélemény kialakulásához szükséges szabad tájékoztatás feltételeit. Érvényesülése az államtól elsősorban tartózkodást követel meg (a cenzúra tilalma és a szabad lapalapítás lehetősége).

gyülekezési jog: Gyülekezés fogalma: többen, ideiglenes jelleggel, valamilyen meghatározott célból nyitott rendezvényre jöjjenek össze.

A gyülekezési jog gyakorlása – a spontán gyűlések kivételével – jellemzően valamilyen előkészítést, szervezést igényel, jellemzően természetes személyek kizárólag másokkal együtt, kollektívan gyakorolhatják. A Gytv. bejelentési kötelezettséget ír elő a közterületi rendezvények megtartásához. Az Alaptörvény nem általában a gyülekezés, hanem kifejezetten a békés gyülekezés alapjogát ismeri el és biztosítja.

Bejelentés nélkül vagy elkésett bejelentés után megtartott rendezvény:

Spontán gyűlés olyan nem szervezett, szervezőkkel, belső struktúrával nem rendelkező rendezvény, amelyet nem jelentenek be.

Sürgős gyülekezésről akkor beszélünk, ha a szervezett rendezvény határidőben történő bejelentésére – a szervezőkön kívül álló okból – már nincs mód, azonban a gyülekezési jog lényeges tartalmának korlátozásához vezethetne, ha a rendezvényt nem lehetne megtartani.

egyesülési jog

Az egyesülési jog kialakulása szerint első generációs alapjog, tartalma és funkciója szerint politikai és kommunikációs szabadságjog.

Az Alaptörvény szerint mindenkinek joga van szervezeteket létrehozni, szervezetekhez csatlakozni vagy onnan önként kilépni, továbbá érdekképviseleti szervezetek szabadon alakulhatnak és tevékenykedhetnek. Az egyesülési jog szorosan kapcsolódik a véleménynyilvánítás szabadságához.

Gazdasági, szociális, kulturális jogok és alapvető kötelességek

Gazdasági-szociális és kulturális jogok: (összefoglalóan „szociális jogok”) második generációs jogok, érvényesülésük alapvetően az állam gazdasági teljesítőképességétől függhet.

Az államnak létre kell hoznia azt az intézményrendszert, amely a szociális jogok érvényesülését biztosítja, és az intézményrendszer igénybevételével kapcsolatos jogosultságokat törvényi szinten kell meghatározni.

A szociális jogok között az alkotmányos védelem mértéke szerint az alábbi három csoportot különböztethetjük meg:

alapjogok (valamely klasszikus szabadságjogból fakadnak),

alkotmányos jogok (az alkotmányból közvetlen alanyi jogosultság nem fakad, más jogszabály közbejötte nélkül nem lehet érvényesíteni)

államcélok (ezekből sem alaptörvényi szinten, sem pedig törvényhozási szinten nem következnek alanyi jogosultságok)

Az egyes jogok:

Alaptörvény XII. cikk:

munkához való jog

foglalkozás szabad megválasztásához és a vállalkozáshoz való jog

pihenéshez, szabadidőhöz, rendszeres fizetett szabadsághoz való jog

szakszervezeti szervezkedés szabadsága

sztájkjog

Alaptörvény XX. cikk (testi-lelki egészség):

genetikailag módosított élőlényektől mentes mezőgazdaság

egészséges élelmiszerekhez és az ivóvízhez való hozzáférés

munkavédelem

egészségügyi ellátás megszervezése

sportolás és a rendszeres testedzés támogatása

környezetvédelem

Alaptörvény XIX. cikk (szociális biztonság - államcél):

megélhetési minimumhoz való jog

életfeltételek biztosítása

emberhez méltó lakhatás

közszolgáltatásokhoz való hozzáférés

hajlék nélkül élők számára a szállás biztosításának kötelezettsége

Alaptörvény XI. cikk (művelődés):

ingyenes és kötelező alapfokú oktatás

ingyenes és mindenki számára hozzáférhető középfokú oktatás

képességei alapján mindenki számára hozzáférhető felsőfokú oktatás

oktatásban részesülők törvényben meghatározott anyagi támogatása

Alkotmánybíróság 28/1994. (IV.20) AB határozata (egészséges környezethez való jog - a természeti erőforrások, különösen a termőföld, az erdők és a vízkészlet, a biológiai sokféleség, különösen a honos növény- és állatfajok, valamint a kulturális értékek a nemzet közös örökségét képezik, amelynek védelme, fenntartása és a jövő nemzedékek számára való megőrzése az állam és mindenki kötelessége)

Alapvető kötelezettségek

Alaptörvény R) cikk - A jogszabályok megtartásának kötelezettsége:

Az Alaptörvény és a jogszabályok mindenkire kötelezőek.

Mindenki kötelességeként írja elő az Alaptörvény és a jogszabályok megtartását

Kifejezi, hogy nincs kivételezett személy, társadalmi csoport vagy állami szerv, amely valamiféle erkölcsi vagy politikai okra hivatkozva felülemelkedhetne a jogszabályokon.

Alaptörvény XXX. cikk - Közteherviselés:

Társadalmi igazságosság elvének megfelelően általános jelleggel, valamennyi személyre és szervezetre kiterjedően állapítja meg a közteherviselési kötelezettséget.

Célja, hogy a zavartalan társadalmi működéshez, a közösség által ellátandó feladatokhoz szükséges anyagi fedezetet biztosítsa.

E kötelezettség a teherbíró képességen alapul, azaz mindenki olyan részben köteles részt vállalni a közös szükségletek fedezéséből, amennyire ezt körülményei lehetővé teszik.

Alaptörvény-ellenessé válhat az adó mértéke, ha azt diszkriminatív módon állapítják meg vagy pedig olyan nagyságot ér el, hogy a nyilvánvalóan eltúlzott mérték már minőségi kategóriává; aránytalanná és indokolatlanná válik. Így alaptörvény-ellenessé válik az adó, ha az elkobzó jellegű: vagyis ha egy norma adó címén olyan elvonást alkalmaz, amely az adóalany lehetetlenülését eredményezi.

Alaptörvény XXXI. cikk - Honvédelmi kötelezettség:

A XXXI. cikk az alapvető kötelességek között rögzíti a haza védelmének kötelezettségét, és meghatározza a honvédelmi kötelezettség teljesítésének a formáit.

Meghatározza a személyes honvédelmi kötelezettség típusait (hadkötelezettség, honvédelmi munkakötelezettség, polgári védelmi kötelezettség)

Megteremti annak az alaptörvényi alapjait, hogy az embereket és a törvény alapján létrehozott jogalanyokat gazdasági és anyagi szolgáltatásra kötelezhessék.

Az Alaptörvény általános honvédelmi kötelezettséget állapít meg, melynek a hadkötelezettség csak az egyik összetevője. A kötelező (sor- vagy tartalékos) katonai szolgálat a XXXI. cikk alapján a honvédelmi törvényben meghatározottak szerint rendelhető el; az érintett személynek ezzel kapcsolatban szabad választási lehetősége nincs, tehát az állam számára jogot biztosít arra, hogy e kötelezettség teljesítését igényelje és kikényszerítse.
A honvédelmi kötelezettség kikényszerítése ugyan az Alaptörvény tizenkettedik módosítása vonatkozó részének hatályba lépése után is az állam lehetősége marad, de az alkotmányozó szemléletének változását fejezi ki az Alaptörvény XXXI. cikk (1) bekezdésének 2024. április 1-től hatályos szövege. Ez ugyanis alapelvként rögzíti, hogy a haza védelme nem kizárólag az állam, hanem az egész nemzet ügye, amelyhez kapcsolódnak az ország lakosságát, a magyar állampolgárokat, szervezeteket terhelő honvédelmi kötelezettségek

Alaptörvény XI. cikk – Tankötelezettség:

Minden magyar állampolgárnak joga van a művelődéshez, amit a magyar állam „a közművelődés kiterjesztésével és általánossá tételével, az ingyenes és kötelező alapfokú, az ingyenes és mindenki számára hozzáférhető középfokú, valamint a képességei alapján mindenki számára hozzáférhető felsőfokú oktatással, továbbá az oktatásban részesülők törvényben meghatározottak szerinti anyagi támogatásával” biztosít.

Az Alaptörvény az ingyenes és mindenki számára hozzáférhető középfokú oktatás elvét rögzíti.

Alaptörvény XVI. cikk (3) bekezdése kimondja: „A szülők kötelesek kiskorú gyermekükről gondoskodni. E kötelezettség magában foglalja gyermekük taníttatását.” A gyakorlatban a tankötelezettség címzettje a gyermek, tankötelezettség teljesítését azonban az alkotmányos rendelkezések a szülőt terhelő kötelezettségeként rögzítik.

Az Országgyűlés jogállása, feladatai és a képviselői jogállás

Az Országgyűlés

A parlament a népképviselet legmagasabb rangú szervezeti formája. Az országgyűlés különleges jogi és politikai jelentőségét ez a népképviseleti jelleg adja. Alaptörvény „Az Állam” c. részében első helyen szerepel, a legfőbb népképviseleti szerv. Az Országgyűlés szervezetére és működésére vonatkozó részletes szabályokat a jelenlévő országgyűlési képviselők 2/3-ának szavazatával elfogadott házszabályi rendelkezések tartalmazzák.

Az Országgyűlés 3 legfontosabb funkciója:

a törvényalkotás,

a végrehajtó hatalom ellenőrzése és

az ún. szervezeti-személyi döntések meghozatala (valamennyi közhatalmat gyakorló személy megbízatása visszavezethető kell, hogy legyen a választópolgári akaratra).

Az Alaptörvény Az Állam részének Az Országgyűlés fejezete határozza meg (az 1. cikkében) az Országgyűlés feladatkörét, a cikk (1) bekezdése az Országgyűlés általános jellemzését adja: „Magyarország legfőbb népképviseleti szerve az Országgyűlés.” A (2) bekezdés felsorolja az Országgyűlés feladatait.

Feladatai:

megalkotja és módosítja Magyarország Alaptörvényét;

törvényeket alkot;

elfogadja a központi költségvetést és jóváhagyja annak végrehajtását;

felhatalmazást ad a feladat- és hatáskörébe tartozó nemzetközi szerződések kötelező hatályának elismerésére;

megválasztja a köztársasági elnököt, az Alkotmánybíróság tagjait, a Kúria elnökét, az Országos Bírósági Hivatal elnökét, a legfőbb ügyészt, az alapvető jogok biztosát és helyetteseit, az Állami Számvevőszék elnökét, továbbá a Nemzeti Vagyonvisszaszerzési és Vagyonvédelmi Hivatal elnökét és elnökhelyetteseit; az Alkotmánybíróság elnökét 2026-tól maga a testület választja.

megválasztja a miniszterelnököt, dönt a Kormánnyal kapcsolatos bizalmi kérdésekről;

feloszlatja az alaptörvény-ellenesen működő képviselő-testületet;

határoz hadiállapot kinyilvánításáról és a békekötésről;

különleges jogrendet érintő, valamint katonai műveletekben való részvétellel kapcsolatos döntéseket hoz;

közkegyelmet gyakorol;

az Alaptörvényben és törvényben meghatározott további feladat- és hatásköröket gyakorol.

Az Országgyűlés további feladat- és hatáskörei:

országos népszavazást rendelhet el;

megindítja a köztársasági elnök tisztségétől való megfosztásának eljárását;

dönt a megyék területéről, nevéről, székhelyéről, megyei jogú várossá nyilvánításáról és fővárosi kerület létesítéséről;

törvényben felsorolja a minisztériumokat;

megválasztja egyes intézmények vezetőit, így pl. a Nemzeti Választási Bizottság elnökét és tagjait, a Nemzeti Választási Iroda elnökét és elnökhelyettesét, az Országos Bírósági Hivatal elnökét, a Médiatanács elnökét és tagjait;

az európai uniós ügyek egyeztetési eljárásában állást foglal a szubszidiaritás és az arányosság elvének érvényesüléséről.

Az Országgyűlés legfőbb népképviseleti szervként feladat- és hatásköreit az Alaptörvény azzal támasztja alá, hogy rögzíti a képviselők választásának alkotmányos alapelveit és rendjét.

Az országgyűlési képviselőket a választópolgárok:

általános és egyenlő választójog alapján,

közvetlen és titkos szavazással,

a választók akaratának szabad kifejezését biztosító választásokon,

sarkalatos törvényben meghatározott módon választják.

Az Alaptörvény elsőként azt deklarálja, hogy az országgyűlési képviselők jogai és kötelezettségei egyenlők. Az Alaptörvény leszögezi: a képviselők tevékenységüket a köz érdekében végzik, azaz nem kötődnek közvetlenül annak a választói közösségnek az eseti akaratához, amelynek szavazatai mandátumhoz juttatták. A képviselő feladatai teljesítése tekintetében nem utasítható. Mentelmi jog illeti meg. Az alkotmányjogban a mentelmi jognak két összetevője van: a felelősségmentesség (immunitas–anyagi jogi természetű) és a sérthetetlenség (inviolabilitas–eljárásjogi természetű). Amíg fennáll, a képviselő ellen eljárást indítani vagy folytatni, illetve vele szemben kényszerintézkedést foganatosítani nem lehet.

A képviselői összeférhetetlenségnek több fajtája van:

Hivatali összeférhetetlenség: a hatalmi ágak elválasztásának elvének megvalósulását is szolgálja az összeférhetetlenség intézménye, méghozzá azt kizárva, hogy egy személy egyszerre legyen több hatalmi ág tisztségviselője. A magyar szabályozás a nemzetközi sztenderdeknél azonban szigorúbb: a képviselői megbízatás minden más kereső foglalkozással – tehát nem kizárólag közhatalmi tisztségekkel – összeegyeztethetetlen. E tilalom alól csak néhány kivétel ismert, így 7 a tudományos, egyetemi oktatói, főiskolai oktatói, művészeti, lektori, szerkesztői, valamint a jogi oltalom alá eső szellemi tevékenység, a nevelőszülői és őstermelői tevékenység. Továbbá – a parlamentáris kormányformának köszönhetően – a képviselő miniszterelnöki, miniszteri, államtitkári, kormánybiztosi, miniszterelnöki biztosi, miniszterelnöki megbízotti vagy miniszteri biztosi tisztséget láthat el, illetve az Országgyűlés tisztségviselője lehet.

Gazdasági összeférhetetlenség: a képviselő nem lehet a pénzügyi ágazatban működő pénzügyi szervezet kizárólagos vagy többségi tulajdonosa, vezető tisztségviselője, vezető állású munkavállalója; olyan gazdálkodó szervezetben tulajdoni részesedéssel rendelkező tag vagy részvényes, amely nem minősül átlátható szervezetnek. A szabályozás kizárja, hogy közpénzből kifizetésre kerülő, egyedi támogatásokról döntő szerv munkájában részt vegyen a képviselő. Törvényben meghatározott gazdasági ügyleteket a képviselő a megbízatását követő két éven belül sem köthet.

Egyéb összeférhetetlenségi alakzatok: Ezek közé soroljuk az ún. kijárási összeférhetetlenséget, amely tiltja, hogy a szakmai vagy üzleti ügyben képviselői minőségére nem hivatkozzon, illetve hogy megbízatásának felhasználásával jogosulatlanul bizalmas információkat szerezzen vagy használjon fel. A képviselők felé irányuló közbizalom megóvása érdekében a képviselő megbízatásával összefüggésben nem fogadhat el olyan ajándékot vagy más ingyenes juttatást, amely a képviselői tiszteletdíj egyhavi összegét meghaladja. A tiszteletdíj 1/12-ed részének megfelelő értékhatárt meghaladó értékű ajándékokról és ingyenes juttatásokról a képviselő – a vagyonnyilatkozata részeként – kimutatást köteles vezetni. A magyar parlamenti jog összeférhetetlenségként kezeli a méltatlanság eseteit is: ennek részben büntetőjoggal összefüggő alakzatai léteznek, de ilyen okból kell megszüntetni annak a képviselőnek a mandátumát is, aki az állammal szembeni tartozását – a törvényben meghatározott feltételeknek megfelelően – nem rendezi.

A képviselői megbízatás megszűnik:

az Országgyűlés megbízatásának megszűnésével;

a képviselő halálával;

összeférhetetlenség kimondásával;

a képviselő lemondásával;

ha a képviselő megválasztásához szükséges feltételek már nem állnak fenn;

ha a képviselő egy éven keresztül nem vesz részt az Országgyűlés munkájában. Ettől elkülönülő választhatósági korlát, hogy nem választható, aki országgyűlési képviselői megbízatást összesen legalább tizenkét évig már betöltött, vagy akit legalább három választáson képviselővé választottak; ez önmagában nem a fennálló képviselői megbízatás megszűnési oka.

Az Országgyűlés megalakulása, szervezete és tisztségviselői

Az Országgyűlés megalakulása konstitutív esemény: az Országgyűlés megbízatása ezzel veszi kezdetét. Ennek következtében az Országgyűlés megbízatása a következő Országgyűlés megalakulásig tart. Az Országgyűlés alakuló ülését a választásokat követő harminc napon belül a köztársasági elnök hívja össze. A megválasztott képviselők megbízólevelüket az alakuló ülést megelőzően a köztársasági elnöknek nyújtják be. Az alakuló ülést a köztársasági elnök nyitja meg, majd tájékoztatást ad a megbízólevelek átvételéről. Ezt követően lép hivatalba az Országgyűlés korelnöke (aki a legidősebb képviselő) és 8 (legfiatalabb) korjegyzője. Már az ő ülésvezetésük alatt tart beszámolót a Nemzeti Választási Bizottság elnöke és a Nemzeti Választási Iroda elnöke a képviselők általános választásáról. A beszámolók után történik meg a képviselői mandátumok igazolása, a képviselők eskütétele, valamint az Országgyűlés belső szervezetének kialakítása. Első lépésként megalakulnak a képviselőcsoportok, majd titkos szavazással választják meg az Országgyűlés elnökét, nyílt szavazással pedig az alelnököket, a jegyzőket. Az Országgyűlés megbízatása majd az új Országgyűlés alakuló ülésével ér véget.

2. Országgyűlés szervezete

strukturált szervezet, több egyszemélyes vagy testületi formájú szervezeti egységgel rendelkezik.

A belső tagolódás célja a parlamenti munka szervezésének, folyamatosságának, hatékonyságának és szakszerűségének biztosítása.

A szervezeti tagolódás a parlament funkcióihoz és feladataihoz igazodik. A szervezeti egységek közül egyik sem láthatja el a parlament alapvető feladatait, ezekben a parlamentnek, mint egésznek kell megnyilvánulnia.

3. Tisztségviselők:

Országgyűlés elnöke (közjogi méltóság):

közreműködik annak megállapításában, hogy a rendkívüli vagy szükségállapot köztársasági elnök által történő kihirdetése indokolt-e.

Az Országgyűlés feloszlatása előtt a köztársasági elnök köteles kérni a házelnök véleményét.

Az államfő átmeneti akadályoztatása vagy megbízatásának idő előtti megszűnése esetén a köztársasági elnöki jogkört gyakorolja. E feladatának időtartama alatt képviselői és házelnöki jogai nem szünetelnek.

A házelnök politikus is.

Feladatait az Országgyűlés feladatait szem előtt tartva látja el, a pártok felett áll.

Biztosítja az Országgyűlés jogainak gyakorlását, gondoskodik tekintélyének megóvásáról, rendjének és biztonságának fenntartásáról és munkájának megszervezéséről.

képviseli az OGY-t más állami és egyéb szervekkel való kapcsolatban, valamint az OGY nemzetközi kapcsolataiban;

összehangolja a bizottságok tevékenységét, kapcsolatot tart a képviselőcsoportokkal, elnökli a Házbizottságot és a bizottsági elnöki értekezletet, tanácskozási joggal részt vehet bármelyik bizottság ülésén;

átveszi az Országgyűléshez érkezett javaslatokat, indítványokat, kezdeményezéseket, petíciókat, és azokat előkészítés, illetőleg intézkedés céljából kiadja a hatáskörrel rendelkező bizottságoknak;

összehívja az Országgyűlés ülésszakait, üléseit, javaslatot tesz a tárgysorozatra, napirendre, a tárgyalás módjára, vezeti a tanácskozásokat, kihirdeti a szavazás eredményét, berekeszti az üléseket;

az Országgyűlés hivatali tevékenységével kapcsolatban gyakorolja a házszabályi rendelkezésekben meghatározott kinevezési jogköröket, jóváhagyja a hivatali szervek szervezeti és működési szabályzatát, továbbá az Országgyűlés költségvetésének tervezetét, ellenőrzi annak végrehajtását.

irányítja az Országgyűlési Őrség működését; az Országgyűlés zavartalan működése biztosítása és méltóságának megőrzése érdekében a törvényben és a házszabályi rendelkezésekben meghatározott rendészeti és fegyelmi jogkört gyakorol.

Az alelnökök:

segítik az elnököt feladatai ellátásában,

az elnök által meghatározott rendben helyettesítik az elnököt.

Jogaik és kötelezettségeik az elnökével azonosak.

A jegyzők:

segítik az elnököt az ülések vezetésében.

Vezetik a felszólalásra jelentkező képviselők névsorát,

jelzik a beszédidő lejártát,

felolvassák az országgyűlési iratokat,

előolvassák az eskü szövegét,

közreműködnek a szavazatszámlálásnál,

hitelesítik az Országgyűlés üléseiről készült szó szerinti jegyzőkönyveket, valamint az Országgyűlés határozatainak szövegét.

A háznagy:

a házelnök irányítása alatt ellátja az Országgyűlés Hivatala Szervezeti és Működési Szabályzatában a házelnöknek átengedett feladatokat (pl. nemzetközi kapcsolatok végrehajtó jellegű szervezése).

Azért felel, hogy az Országgyűlés hivatali szervezetének szakmai, igazgatási és szervezési kapacitása az Országgyűlés elnökének rendelkezésére álljon.

Nem kell feltétlenül országgyűlési képviselőnek lennie.

A Házbizottság:

az Országgyűlés általános hatáskörű elnökségi típusú szerve,

tevékenysége a Ház munkájának tervezéséhez, szervezéséhez, összehangolásához kapcsolódik,

Az Országgyűlés döntés-előkészítő testülete.

Elnöke az Országgyűlés elnöke,

tagjai az alelnökök és a képviselőcsoportok vezetői.

Ülését az Országgyűlés elnöke hívja össze és vezeti.

Bizottságok rendszere:

A törvényhozó szervek általában két szervezési elv alapján alakítják ki belső szervezetüket.

A képviselők politikai pártállása szerint létrehozzák a parlamenti képviselőcsoportokat (frakciókat),

szakmai munkamegosztás alapján pedig parlamenti bizottságokat hívnak életre.

Az Országgyűlés állandó bizottságokat (szakterületek, illetve kormányzati ágazatok szerint szerveződnek), törvényalkotási bizottságot és nemzetiségeket képviselő bizottságot hoz létre. Az állandó bizottság egyes feladatai ellátására albizottságot hozhat létre, melynek tagjai csak országgyűlési képviselők lehetnek, de munkájukban szakértők segítségét igénybe vehetik. Létrehozhat ideiglenes bizottságokat is, amelyek eseti és vizsgálóbizottsági formában működnek. A bizottságok létrehozásáról az Országgyűlés határozatban rendelkezik, s ebben meg kell jelölni a bizottság megbízatása kezdetének időpontját.

A törvényalkotási bizottság az Országgyűlés jogalkotási tevékenysége során eljáró, annak javaslattevő, véleményező, törvényben és a határozati házszabályi rendelkezésekben meghatározott esetekben ügydöntő bizottsága. Ez az Országgyűlés legnagyobb létszámú – és hatásköreit tekintve legfontosabb – bizottsága. A nemzetiségeket képviselő bizottság a nemzetiségek érdekeit, jogait érintően az Országgyűlés kezdeményező, javaslattevő, véleményező és a kormányzati munka ellenőrzésében közreműködő szerve. Tagjai a nemzetiségi képviselők és a nemzetiségi szószólók.

Kötelező létrehozni az alkotmányügyi kérdésekkel, a költségvetéssel, a külügyekkel, a honvédelemmel, az európai uniós ügyekkel, a nemzetbiztonsággal, nemzetpolitikával foglalkozó állandó bizottságot, továbbá mentelmi, összeférhetetlenségi, fegyelmi és mandátumvizsgáló bizottságot.

Az Országgyűlés valamely ügy meghatározott ideig történő intézésére eseti bizottságot hozhat létre, amely tagjainak legfeljebb a fele nem országgyűlési képviselő is lehet, akik szavazati joggal nem rendelkeznek. A parlamenti ellenőrzés fontos intézménye a vizsgálóbizottság, amelyet ellenőrzési feladatkörébe tartozó meghatározott ügy vizsgálatára hoz létre az Országgyűlés. Tagjai csak országgyűlési képviselők lehetnek.

2026-os kiegészítés: vizsgálóbizottság létrehozását az országgyűlési képviselők legalább egyötöde kezdeményezheti. A sürgős tárgyalás félévente legfeljebb tizenöt, a kivételes eljárás félévente legfeljebb tíz alkalommal rendelhető el.

2026-os kiegészítés: az országgyűlési képviselő felvilágosítás kérése céljából kérdést intézhet a Nemzeti Vagyonvisszaszerzési és Vagyonvédelmi Hivatal elnökéhez is, annak feladatkörébe tartozó ügyben.

A képviselőcsoportok:

A képviselők politikai kötődése szerinti szerveződések a parlamenti képviselőcsoportok.

Három képviselő is elegendő a frakcióalakításhoz.

A képviselőcsoport kiemelkedő közjogi szereppel bír.

Az ugyanazon párthoz tartozó képviselők csak egy képviselőcsoportot alakíthatnak

Azt a képviselőt kell párthoz tartozónak tekinteni, aki párt jelöltjeként indult a választáson

megbízatása alatt új frakció megalakításában nem vehet részt és nem csatlakozhat más frakcióhoz.

Országgyűlés hivatalai és segítő szervei:

Az Országgyűlés hivatali szervezete szakmai és adminisztratív szolgáltatásokat nyújt. A hivatali szervezet politikailag semleges.

Országgyűlés Hivatala:

az Országgyűlés munkaszervezete,

feladata, hogy biztosítsa az Országgyűlés folyamatos működését, és

segítse a képviselők és az Országgyűlés tisztségviselői tevékenységét.

főigazgató vezeti, akinek személyes feladata, hogy az ülés vezetésében segítse az elnököt és a soros jegyzőket.

Országgyűlési könyvtár:

az állam- és jogtudomány, a politikatudomány, a legújabb kori magyar és egyetemes történelem, valamint a parlament dokumentumainak országos feladatkörű, tudományos, nyilvános szakkönyvtára és információs központja.

Országgyűlési Őrség:

feladata az Országgyűlés védelme, függetlenségének és külső befolyásoktól mentes működésének biztosítása,

a házelnök személyének védelme.

Az Országgyűlés működése és döntéshozatala

Az Alaptörvény az Országgyűlés működésének általános szabályaként rögzíti, hogy ülései nyilvánosak.

Zárt ülés: az összes képviselő kétharmadának határozata (abszolút minősített többség) alapján lehet. Javaslatot a Kormány és bármelyik országgyűlési képviselő tehet. Zárt ülésen a hallgatóság és a média képviselői nem lehetnek jelen

A működés és a tárgyalási rend részletes szabályait a jelen levő képviselők kétharmadának szavazatával elfogadott házszabályi rendelkezések állapítják meg.

Plenáris ülés:

Az Országgyűlés működésének általános formája, a legmagasabb szintű döntéshozó szerve,

itt születik döntés az Országgyűlés feladatkörébe tartozó alkotmányos jelentőségű ügyekben, és ez a legfelső egyeztető és jogorvoslati fórum is.

évenként két rendes ülésszakot tart: február 1-jétől június 15-ig és szeptember 1-jétől december 15-ig.

rendkívüli ülésszak vagy ülés összehívására a köztársasági elnök, a Kormány vagy a képviselők egyötödének írásbeli kérelmére kerülhet sor.

Az ülésszak ülésekből, az ülés ülésnapokból áll. Az ülésnapok várható számát az ülés összehívásakor jelezni kell.

A házszabályi rendelkezések alapján a köztársasági elnök az Országgyűlés ülését egy ülésszak alatt egy alkalommal, legfeljebb 30 napra elnapolhatja, a Házelnök azonban a képviselők egyötödének kérelmére az elnapolt Országgyűlést – 8 napon belüli időpontra – köteles összehívni.

Az Alaptörvény rendelkezik az Országgyűlés határozatképességéről. Kimondja, hogy a határozatképességhez az ülésen a képviselők több mint felének jelenléte szükséges. Az Alaptörvény a határozathozatalhoz szükséges szavazatszámot ettől eltérően is szabályozhatja.

Döntések meghozatala: általában egyszerű többséggel, ritkábban abszolút többséggel, minősített többséggel, vagy abszolút minősített többséggel.

A szavazásokon a képviselő köteles jelen lenni vagy távolmaradását előzetesen megindokolni.

Az Országgyűlésben a határozathozatal minden kérdésben nyílt szavazással történik. A nyílt szavazás alkalmával rendszerint szavazatszámláló gépet használnak. A képviselők „igen”, „nem”, „tartózkodom” nyilatkozattal szavaznak.

Az Alaptörvényben, törvényben vagy a házszabályi rendelkezésekben Titkos szavazást is előírhatnak. A szavazás szavazólappal, szavazófülke és urna igénybevételével történik.

Az Országgyűlés ülésein – a képviselőkön kívül – részt vehet és felszólalhat a köztársasági elnök, a Kormány tagja, az Alkotmánybíróság elnöke, a Kúria elnöke, a legfőbb ügyész, az alapvető jogok biztosa, valamint az Állami Számvevőszék elnöke.

Az Országgyűlés ülésein elhangzottakról és történtekről szó szerinti jegyzőkönyv készül, amelyet a soros jegyzők hitelesítenek, s amelyet az Országgyűlés honlapján és az Országgyűlési Könyvtárban is elhelyeznek, így bárki számára hozzáférhető

A köztársasági elnök helye és hatáskörei

Az államfői szerep:

hatalom személytelenné válása- államfői státusz átalakulása

abszolutista állam (XVII-XVIII.sz.) – korlátlan uralkodói hatalom; állami feladatok elhatárolódása

Montesquieu: a hatalommegosztás elmélete

Benjamin Constant: semleges államfői hatalom

A kormányzati berendezkedés típusai:

Prezidenciális köztársaság: az elnök a végrehajtó hatalom gyakorlója, egy kézben tart államfői és kormányfői jogokat, amelyeket az általa kiválasztott és kinevezett minisztereken és államtitkárokon keresztül gyakorol (pl. Amerikai Egyesült Államok).

Félprezidenciális államok: kettős végrehajtó hatalom. Egyik ágat a köztársasági elnök, másik ágát a minisztertanács (élén a miniszterelnökkel) képviseli (pl. Oroszország).

Parlamentális államok: az államfői hatalom a törvényhozás, végrehajtás, igazságszolgáltatás körébe tartozó jogköröket egyesíti. (Magyarország)

A köztársasági elnök

nem része egyik hatalmi ágnak sem, közvetítő és egyensúlyozó szerepet tölt be. Azoknak a hatalmi ágazatoknak a szerveit, amelyekkel kapcsolatban áll, nem irányítja és hatásköreit nem gyakorolja

Az Alaptörvény rendelkezése értelmében kifejezi a nemzet egységét és őrködik az államszervezet demokratikus működése felett.

Politikai befolyásoktól és céloktól független, pártatlan cselekvést tanúsít.

Az államfő jogállásának meghatározója - mennyire kap önállóságot az államfői hatalom gyakorlásában, mi korlátozhatja az elnök cselekvési lehetőségeit. Magyar alkotmányos szabályozásból: aktusainak döntő többsége a végrehajtó hatalom ellenjegyzéséhez kötött.

Ellenjegyzők: a miniszterelnök, illetve a miniszter. A végrehajtó hatalom átvállalja a politikai felelősséget az államfőtől, és biztosítja a végrehajtó hatalom cselekvési egységét.

Az Alaptörvény elkülöníti az ellenjegyzést nem igénylő döntéseket a Kormány tagjának ellenjegyzéséhez kötött hatásköröktől.

A köztársasági elnök ellenjegyzést nem igénylő hatáskörei:

képviseli a magyar államot;

kitűzi az országgyűlési képviselők, a helyi önkormányzati képviselők és a polgármesterek általános választását, az európai parlamenti választás, az országos népszavazás időpontját;

részt vehet és felszólalhat az Országgyűlés és az országgyűlési bizottságok ülésein;

törvényt kezdeményezhet;

országos népszavazást kezdeményezhet;

a különleges jogrendet érintő döntéseket hozhat;

összehívja az Országgyűlés alakuló ülését;

feloszlathatja az Országgyűlést;

az elfogadott törvényt az Alaptörvénnyel való összhangjának vizsgálatára megküldheti az Alkotmánybíróságnak vagy megfontolásra visszaküldheti az Országgyűlésnek;

javaslatot tesz a miniszterelnök, a Kúria elnöke, , az Országos Bírói Hivatal elnöke, a legfőbb ügyész és az alapvető jogok biztosa személyére;

kinevezi a hivatásos bírákat és a Költségvetési Tanács elnökét;

megerősíti tisztségében a Magyar Tudományos Akadémia és a Magyar Művészeti Akadémia elnökét;

kialakítja és szabályozza hivatala szervezetét.

A köztársasági elnök ellenjegyzéshez kötött hatáskörei:

elismeri a nemzetközi szerződések kötelező hatályát (országgyűlési felhatalmazás), Magyarország nevében nemzetközi szerződéseket köt;

megbízza és fogadja a nagyköveteket és a követeket;

kinevezi a minisztereket;

törvényben meghatározott személy vagy szervek javaslatára kinevezi a Magyar Nemzeti Bank elnökét, alelnökeit és az egyetemi tanárokat; megbízza az egyetemek rektorait; kinevezi és előlépteti a tábornokokat; kinevezi az önálló szabályozó szerv vezetőjét;

adományozza a törvényben meghatározott címeket, kitüntetéseket és díjakat, valamint engedélyezi külföldi állami kitüntetések viselését;

gyakorolja az egyéni kegyelmezés jogát, amely az állam büntetőigényéről, illetőleg a büntetőjogi felelősség jogerős megállapítása után a kiszabott büntetés vagy a helyére lépő intézkedés végrehajtásáról való lemondást vagy a büntetett előélethez fűződő hátrányok alóli mentesítést jelenti;

dönt a feladat- és hatáskörébe tartozó

területszervezési ügyekben;

állampolgárság megszerzésével és megszűnésével kapcsolatos ügyekben;

a törvény ellenjegyzés előírása mellett a hatáskörébe utal.

A kinevezés kötött jogkör, amelyet nem az elnök kezdeményez, hanem a törvényben meghatározott más szerv.

Kinevezés elutasítása tartalmi okból:

jogszabályi feltételek hiányoznak

alapos okkal arra következtet, hogy a javaslat teljesítése az államszervezet demokratikus működésének súlyos zavarát eredményezné (követek fogadása, kinevezések)

Kötelező elutasítani:

jogi előfeltételek nem állnak fenn (magyar állampolgárság, kinevezés eljárási feltételei, szakmai kvalitások hiányoznak)

DE!! – indoklás: miért?

A köztársasági elnök a Magyar Honvédség főparancsnoka, a státus szervezeti és vezénylési rendjének nem része. A honvédséget nem vezeti, nincsenek szolgálati elöljárói jogai, a testülettel kapcsolatban csak irányítói jogokkal rendelkezik.

A köztársasági elnök és az országgyűlés viszonya

Az Alaptörvény szerint:

a köztársasági elnököt az Országgyűlés választja meg (35 év);

5 évre

legfeljebb egyszer újraválasztható

előzetes jelölés

titkos szavazás

első (szavazatok 2/3-a) és második szavazás (legtöbb érvényes szavazat)

legfeljebb két egymást követő nap alatt

az Országgyűlés dönt:

elnökkel szembeni összeférhetetlenség

lemondásának elfogadása

átmeneti akadályoztatása megállapítása

jogi felelősségre vonás kezdeményezése

a köztársasági elnök hatalmi súlya:

kitűzi az országgyűlési képviselők általános választásának időpontja

átveszi a képviselők megbízólevelét

összehívja és megnyitja az Országgyűlés alakuló ülését

összehívja a feloszlott vagy feloszlatott Országgyűlést a rendkívüli jogrend időtartama alatt, megbízatása meghosszabbítása érdekében

kérelmére az Országgyűlést rendkívüli ülésszakra vagy ülésre kell összehívni;

választások egyidejű kitűzésével feloszlathatja az Országgyűlést (a Kormány megbízatásának megszűnése esetén a köztársasági elnök által miniszterelnöknek javasolt személyt az Országgyűlés az első személyi javaslat megtételének napjától számított negyven napon belül nem választja meg)

az Országgyűlés az adott évre vonatkozó központi költségvetést március 31-ig nem fogadja el

részt vehet és felszólalhat az Országgyűlés és annak bizottságai ülésén

népszavazást kezdeményezhet

törvényt kezdeményezhet és köteles gondoskodni a törvények kihirdetéséről (Magyar Közlöny)

kihirdetési hatáskör - egyszeri halasztó hatályú vétójog, előzetes normakontroll

az elfogadott Alaptörvényt és az Alaptörvény módosítását megküldheti az Alkotmánybíróságnak

Megbízatása lejár:

megbízás idejének lejártával

halálával

lemondással

90 napot meghaladó akadályoztatás esetén

választáshoz szükséges feltételek nem állnak már fenn

összeférhetetlenség kimondásával

tisztségtől való megfosztással. Különös, egyszeri átmeneti szabályként a 17. Alaptörvény-módosítás az akkor hivatalban lévő köztársasági elnök megbízatását is megszüntette; ez nem általános megszűnési ok.

A Kormány feladatai, megbízatása és működése

A Kormány feladat- és hatásköre:

Alaptörvény: a magyar állam működése a hatalom megosztásának elvén alapszik

Alaptörvény: a Kormány a végrehajtó hatalom általános és az Országgyűlésnek felelős szerve

kormány: végrehajtó hatalom központi szerve

a Kormány feladat- és hatásköre kiterjed mindarra, amit az Alaptörvény vagy jogszabály kifejezetten nem utal más szerv feladat- és hatáskörébe

közigazgatás legfőbb szerve -> államigazgatási feladatok ellátásáért felelős, államigazgatási szerveket hozhat létre

a Kormány szervezetrendszerét és működését törvény keretei között maga határozza meg, viszont lehetőségeinek kereteit az Országgyűlés állapítja meg.

törvény meghatározza a központi államigazgatási szerveket, a Kormány tagjainak és az államtitkároknak a jogállását, minisztériumok, Kormány alá rendelt szervek alkalmazottainak jogállását, díjazását, továbbá felelősségre vonásuk módját

kormány feladatai széles körűek

jogalkotó hatáskör: rendeletet (végrehajtási rendelet; autonóm rendelet) bocsát ki és határozatot (saját szervezetére vonatkozóan, valamint a neki alárendelt szervezeteknek állapít meg feladatot) hoz, melyeket a miniszterelnök ír alá. Törvénnyel nem lehet ellentétes. Hivatalos lapban kell kihirdetni.

irányítási és felügyeleti jogkör: államigazgatási szerv döntését megsemmisítheti, szükség esetén új eljárásra utasíthatja, valamint jogszabályban meghatározott esetekben az államigazgatási szerv döntéseit előzetesen vagy utólagosan jóváhagyja. Törvénysértő miniszteri rendelet esetén AB-hoz is fordulhat. A felügyeleti jog a hatáskör elvonását nem foglalja magában.

együttműködik az érdekelt társadalmi szervezetekkel: A társadalmi érdekegyeztetés központi fórumaként működik a Nemzeti Gazdasági és Társadalmi Tanács.

A Kormány jogosult az államigazgatás bármely ágát közvetlenül felügyelete alá vonni és erre külön szerveket létesíteni.

Létrehozhat (szervezetalakítási szabadság) vagy megszüntethet államigazgatási szerveket, illetőleg miniszter felügyelete alatt működő központi államigazgatási szervet közvetlen felügyelete vagy más miniszter felügyelete alá vonhat.

A kormány létrejötte és megbízatása:

2026-os kiegészítés: nem választható meg miniszterelnöknek az, aki összesen – megszakításokkal együtt – már legalább nyolc évig miniszterelnöki megbízatást töltött be. E nyolcéves időtartam számításakor az 1990. május 2. vagy azután betöltött miniszterelnöki megbízatást kell figyelembe venni.

A miniszterelnököt a köztársasági elnök javaslatára az Országgyűlés a képviselőinek több mint felének szavazatával választja. (abszolút többség)

A miniszterelnök a megválasztásával hivatalba lép.

A Kormány miniszterelnökből és miniszterekből áll.

A miniszterelnök a miniszterek közül egy vagy több miniszterelnök-helyettest jelöl ki. A Kormány a miniszterek kinevezésével alakul meg.

Kormány tagjai Országgyűlés előtt esküt tesznek.

Működéséért a Kormány az Országgyűlésnek felelős, és munkájáról köteles rendszeresen beszámolni.

A miniszterelnök megbízatásának megszűnésével a Kormány megbízatása megszűnik.

Ha a miniszterelnök megbízatás lemondással vagy az újonnan megválasztott Országgyűlés megalakulásával szűnik meg, az új miniszterelnök megválasztásáig a miniszterelnök ügyvezető miniszterelnökként gyakorolja hatáskörét. Az ügyvezető kormány a kormányzás folyamatosságát hivatott biztosítani. Feladata, hogy a kormányzati ügyek folyamatos vitelét biztosítsa, ugyanakkor azonban ne tegyen olyat, ami a következő kormány politikai mozgásterét lényeges kérdésekben szűkíti. Nemzetközi szerződést nem köthet, valamint rendeletet csak törvény felhatalmazása alapján, halaszthatatlan esetben alkothat.

Ha a miniszterelnök megbízatása a halálával, a vele szembeni összeférhetetlenség megállapításával, a megválasztásához szükséges feltételek hiánya miatt vagy azért szűnt meg, mert az Országgyűlés bizalmi szavazáson a miniszterelnökkel szemben bizalmatlanságát fejezte ki, az új miniszterelnök megválasztásáig a miniszterelnök hatáskörét az előbbiekben meghatározott korlátozásokkal a miniszterelnök-helyettes vagy több miniszterelnök-helyettes esetén az első helyen kijelölt miniszterelnök-helyettes gyakorolja.

A miniszterelnök megválasztásához szükséges feltételek hiányának megállapításáról és az összeférhetetlenség kimondásáról az Országgyűlés a jelen lévő országgyűlési képviselők kétharmadának szavazatával határozhat.

A bizalom megvonása a konstruktív bizalmatlansági indítvánnyal történik:

Képviselőknek legalább egyötöde a miniszterelnökkel szemben írásban – a miniszterelnöki tisztségre jelölt személy megjelölésével – nyújtja be, amelyet a Kormánnyal szembeni bizalmatlansági indítványnak kell tekinteni. Ha ennek alapján az országgyűlési képviselők többsége bizalmatlanságát fejezi ki, az új miniszterelnöknek jelölt személyt megválasztottnak kell tekinteni.

A Kormány a miniszterelnök útján – maga is bizalmi szavazást javasolhat, de azt is indítványozhatja, hogy az általa benyújtott előterjesztés feletti szavazás egyben bizalmi szavazás legyen. Az Országgyűlés a bizalmi kérdésről való

döntését a bizalmatlansági indítvány vagy a miniszterelnök indítványa beterjesztéstől számított 3 nap után, de legkésőbb a beterjesztéstől számított 8 napon belül hozza meg.

A kormány tagjai és a kormány szervezete:

A Kormány testületi szerv, önálló döntéshozatali fórum, amely döntéseit az ülésein hozza. Élén a miniszterelnök áll, tagjai a miniszterek.

miniszterelnök: a Kormány tényleges stratégiai vezetője. Magyarország Alaptörvénye a korábbi alkotmányhoz hasonlóan miniszterelnöki típusú kormányt (kancellári típusi kormánynak) intézményesített. Lényege: miniszterelnök határozza meg a kormány politikai irányvonalát. A miniszterek tevékenysége más vonatkozásokban is a miniszterelnöktől függ. Az ő javaslatára nevezi ki, illetve menti fel a köztársasági elnök a minisztereket. A miniszterelnök tisztségének megszűnésével megszűnik a Kormány megbízatása is.

Az Alaptörvény kiemeli a miniszterelnököt a Kormány tagjai közül. A miniszterelnök a Kormány tényleges stratégiai vezetője, ezért az Alaptörvény rögzíti, hogy a Kormány általános politikáját ő határozza meg. A miniszter e politikai keretek között önállóan irányítja az államigazgatásnak a feladatkörébe tartozó ágazatait és az alárendelt szerveket, illetve ellátja a Kormány vagy a miniszterelnök által meghatározott feladatokat.

miniszterek: miniszterelnök által meghatározott politikai keretek között önállóan irányítja az adott ágazatot. Országgyűlésnek, valamint a miniszterelnöknek is felelősek, önálló felelősségük van. Származékos jogalkotói hatáskörrel rendelkeznek: törvény vagy kormányrendelet felhatalmazása alapján rendeletet alkothatnak. Lehetnek minisztériumot irányító vagy tárca nélküli miniszterek.

A miniszterelnök munkáját – elsősorban, de nem kizárólagosan – a kormányzati tevékenység összehangolását, a kormányzati igazgatást, illetve az általános politikai koordinációt végző intézményrendszer segíti, amelyhez a Miniszterelnökség, a Miniszterelnöki Kormányiroda és a miniszterelnök nemzetbiztonsági főtanácsadója sorolható.

Az Alaptörvény sem a minisztériumok felsorolását, sem a miniszterek számát nem határozza meg -> miniszterelnök nagy szabadságot élvez a minisztériumi struktúrák megváltoztatásában, tárcák megszüntetésében vagy összevonásában, új tárcák létrehozásában és a tevékenységi körök átcsoportosításában, tárca nélküli miniszteri tisztségek megszüntetésében, illetve újak létrehozásában. DE: végső szót az Országgyűlés mondja ki törvény formájában.

Kormány működése:

A Kormány a politikaformálás általános szerve.

A döntések előkészítésének kiemelkedő jelentőségű szerepe van -> kormánybizottságok, kabinetek segítik. Hetente általában 1x közigazgatási államtitkári értekezlet.

Működésének rendjét maga állapítja meg, kormányhatározatban szabályozza az ügyrendjét.

Üléseit a féléves időtartamra szóló, havi ütemezésű munkaterv alapján, rendszeresen tartja.

A Kormány döntését a miniszterelnök mondja ki.

kötelezettek a kormány felé jelentést tesznek

A kormány – határozatával – kormánybiztost nevezhet ki olyan feladat ellátására, amely egy miniszter, illetve kormányzati főhivatal feladatkörébe nem illeszthető be vagy amelynek ellátása kiemelten fontos.

a Kormány általános hatáskörű területi államigazgatási szerve a fővárosi és vármegyei kormányhivatal

Az Alkotmánybíróság jogállása, hatáskörei és működése

Magyarországon az Alkotmánybíróság 1989-ben létesült és 1990 óta működik. Az Alkotmánybíróságról szóló törvény preambuluma alapján az Alkotmánybíróság:

a demokratikus jogállam, az alkotmányos rend és az Alaptörvényben biztosított jogok védelme, a jogrendszer belső összhangjának megőrzése, valamint a hatalommegosztás elvének érvényre juttatása érdekében az Alaptörvény védelmének legfőbb szerveként működik.

Az Alkotmánybíróság önálló szerv, függetlenségét számos szervezeti és személyi garancia biztosítja, 15 tagból álló testület.

Az alkotmánybírákat az országgyűlési képviselők kétharmadának szavazatával 9 évre választják meg, akiket e tisztségre nem lehet újra választani.

A tagok függetlenek, döntéseiket kizárólag az Alaptörvény és a törvények alapján hozzák meg.

Az Alkotmánybíróság tagjait az Országgyűlés választja. Az Alkotmánybíróság elnökét a teljes ülés választja a tagok közül három évre; az elnökhelyettest a teljes ülés választja az elnök javaslatára.

Az Alkotmánybíróság elnökét a teljes ülés választja meg a tagjai közül három évre.

Az Alkotmánybíróság elnöke

összehangolja a szervezet tevékenységét;

összehívja és vezeti a teljes ülést;

képviseli az Alkotmánybíróságot az Országgyűlés és más szervek előtt;

ellátja azokat a feladatokat, amelyeket törvény vagy az Alkotmánybíróság ügyrendje számára meghatároz;

a nem jogosult által előterjesztett indítványt megküldi az indítványozásra jogosult szervnek, a nyilvánvalóan alaptalan indítványt pedig elutasítja.

Alkotmánybíróság Hivatala: eljárással kapcsolatos ügyviteli és előkészítési teendőket lát el. Eljárást vagy a jogosult indítványára vagy hivatalból folytatja le, és teljes ülésben, tanácsban vagy egyesbíróként jár el.

A bizonyítási eljárást a rendelkezésre álló iratok alapján végzi, és az általa kért adatokat mindenki köteles az Alkotmánybíróság rendelkezésére bocsátani. Indokolással ellátott határozatát zárt ülésen, általában szótöbbséggel hozza meg.

Főtitkár: részt vehet a teljes ülésen, gondoskodik a teljes ülés jegyzőkönyvének, emlékeztetőjének elkészítéséről, elvégzi az előkészítő, eljárási feladatokat, szerkeszti az Alkotmánybíróság hivatalos kiadványait, és gondoskodik az Alkotmánybíróság határozatainak közzétételéről.

Az alkotmánybírák jogállása

büntetlen előéletű, választható, jogi végzettségű, magyar állampolgár, 45. életévét betöltötte, de 70. életévét még nem töltötte be, kiemelkedő tudású elméleti jogász (MTA doktora), legalább 20 éves szakmai gyakorlata van állam- és jogtudományi végzettséghez kötött munkakörben.

Nem lehet tag, aki a megválasztás napját megelőző 4 évben a Kormány tagja, párt vezető tisztségviselője volt vagy állami vezetői tisztséget töltött be. Az Alkotmánybíróság tagjai nem lehetnek tagjai pártnak és nem folytathatnak politikai tevékenységet.

Esetleges összeférhetetlenségi okokat a hivatalba lépését követő 10 napon belül meg kell szüntetnie. Ha később merül fel összeférhetetlenség, haladéktalanul.

Az Alkotmánybíróság tagjait az Országgyűlés kilenc évre választja meg; a tag nem választható újra. Alkotmánybíróvá az választható, aki a 45. életévét betöltötte, de a 70. életévét még nem.

Mentelmi jog illeti meg, hivatása teljesítése során kifejtett véleménye és szavazata miatt nem vonható felelősségre, az Alkotmánybíróság teljes ülésének hozzájárulása nélkül letartóztatni, ellene büntetőeljárást indítani vagy rendőrhatósági kényszerintézkedést alkalmazni – a tettenérés esetét kivéve – nem lehet.

Tagsága megszűnik a megbízatási időtartam leteltével, halállal, 70. életév betöltésével, lemondással, összeférhetetlenség megállapításával, ha az országgyűlési képviselők választásán már nem választható, felmentéssel, kizárással.

Az Alaptörvénnyel való összhang előzetes vizsgálata – előzetes normakontroll

Az Alkotmánybíróság az Alaptörvénnyel való összhang szempontjából megvizsgálja az Országgyűlés által elfogadott, de ki nem hirdetett – aggályosnak tartott - törvényeket. Célja, hogy megelőzze alkotmányellenes jogforrások jogrendszerbe kerülését

Ezt indítványozhatja a törvény kezdeményezője, a Kormány, az Országgyűlés elnöke javaslatára az Országgyűlés, vagy a köztársasági elnök. Amennyiben az Alkotmánybíróság a törvény alaptörvény-ellenességét észleli, a köztársasági elnök nem hirdetheti ki azt, az Országgyűlésnek módosítania kell azt.

Előzetes normakontroll a törvények mellett más jogforrásokkal szemben is igénybe vehető:

Alaptörvény és módosításával szemben –tartalmi szempontból nem (!!!), csak az eljárási követelmények megtartását vizsgálhatja;

határozati házszabályi rendelkezésekkel szemben;

nemzetközi szerződéssel szemben, annak kötelező hatályának elismerése előtt.

Az Alaptörvénnyel való összhang utólagos vizsgálata – utólagos normakontroll:

Az Alkotmánybíróság a Kormány, az országgyűlési képviselők egynegyede, a Kúria elnöke, a Közigazgatási Felsőbíróság elnöke, a legfőbb ügyész vagy az alapvető jogok biztosa kezdeményezésére felülvizsgálja a jogszabályoknak az Alaptörvénnyel való összhangját.

Ez a hatáskör a már érvényesen létrejött jogszabályok vizsgálatára vonatkozik.

Vizsgálhatja:

Alaptörvény és módosításával szemben – tartalmi szempontból nem (!!!), csak az eljárási követelmények megtartását vizsgálhatja;

közjogi szervezetszabályozó eszközök.

Ha az Alkotmánybíróság megállapítja vizsgált jogforrás alkotmányellenességét, azt teljesen vagy részben megsemmisíti.

Az Alkotmánybíróság 2026-tól a közpénzügyi tárgyú jogszabályokat is korlátozás nélkül vizsgálhatja; a korábbi közpénzügyi hatáskör-korlátozás megszűnt.

Az Alkotmánybíróság a hatáskörében megsemmisíti az Alaptörvénnyel ellentétes jogszabályt vagy jogszabályi rendelkezést.

Az Alkotmánybíróság a megsemmisítésről szóló határozatát közzé teszi a Magyar Közlönyben, vagy egyéb hivatalos lapban (ahol azt kihirdették).

Bírói kezdeményezés egyedi normakontroll eljárás iránt

Az Alkotmánybíróság bírói kezdeményezésre soron kívül, de legkésőbb 90 napon belül felülvizsgálja az egyedi ügyben alkalmazandó jogszabály Alaptörvénnyel való összhangját.

A nemzetközi szerződésbe ütközés vizsgálata

Jogszabály, valamint bármely közjogi szervezetszabályozó eszköz nemzetközi szerződésbe ütközésének vizsgálatát indítványozhatja az országgyűlési képviselők egynegyede, a Kormány, a Kúria elnöke, a legfőbb ügyész és az alapvető jogok biztosa.

A bíró – a bírósági eljárás felfüggesztése mellett – az Alkotmánybíróság eljárást kezdeményezheti, ha az előtte folyamatban levő egyedi ügy elbírálása során olyan jogszabályt kell alkalmazni, amelynek nemzetközi szerződésbe ütközését észleli.

Alkotmányjogi panasz elbírálása

az fordulhat alkotmányjogi panasszal az Alkotmánybírósághoz, akinek jogsérelme az alkotmányellenes jogszabály alkalmazása folytán következett be, és egyéb jogorvoslati lehetőségeit már kimerítette, illetőleg más jogorvoslati lehetőség nincsen számára biztosítva.

Alkotmányjogi panasz nyújtható be akkor is, ha az alaptörvény-ellenes jogszabály rendelkezésének alkalmazása vagy hatályosulása folytán közvetlenül, bírói döntés nélkül következett be a jogsérelem, és nincs a jogsérelem orvoslására szolgáló jogorvoslati eljárás vagy az indítványozó már kimerítette a jogorvoslati lehetőségeit.

Az alkotmányjogi panaszt csak a jogerős határozat kézbesítésétől számított 60 napon belül lehet benyújtani.

Az Országgyűlés népszavazás elrendelésével összefüggő határozatának vizsgálata

Bárki indítványára felülvizsgálja, aki országos népszavazás kezdeményezésére vagy országos népszavazási kezdeményezés szervezésére jogosult.

Az indítványnak az Országgyűlés határozatának közzétételét követő 15 napon belül be kell érkeznie.

Csak akkor folytat vizsgálatot, ha az aláírásgyűjtő ív hitelesítése és a népszavazás elrendelése között a körülményekben olyan lényeges változás következett be, amelyet a hitelesítésről, illetve az azzal szembeni felülvizsgálati kérelemről hozott döntés során a Nemzeti Választási Bizottság, illetve a Kúria nem vehetett figyelembe, és a döntést érdemben befolyásolhatja.

Nem vizsgálja érdemben, ha az a népszavazási kérdés tartalmát illető, illetve a hitelesítéssel összefüggő alkotmányossági aggályokra hivatkozik.

Az Alaptörvény-ellenesen működő képviselő-testület feloszlatásával összefüggő vélemény

Az Alkotmánybíróság a helyi önkormányzat és a nemzetiségi önkormányzat képviselőtestületének alaptörvény-ellenes működésére vonatkozóan a Kormány indítványa alapján elvi véleményt nyilvánít.

A köztársasági elnöki tisztségtől való megfosztás

Részletesen megindokolt, a tisztség joginak szándékos megsértésére, illetve szándékos bűncselekmény elkövetésére vonatkozó indítvány alapján jár el.

Az Alkotmánybíróság az eljárást soron kívül folytatja le.

Döntését az Alkotmánybíróság a teljes ülés jelen lévő tagjai kétharmadának egyetértésével hozza meg.

A hatásköri összeütközés feloldása

A hatásköri vitában érintett szervek az Alkotmánybíróságnál indítványozhatják a hatásköri összeütközés megszüntetését.

Az Alkotmánybíróság az indítványozó meghallgatása nélkül dönt arról, hogy a vitatott ügyben kit illet a hatáskör, és kijelöli az eljárásra kötelezettet.

Nem tartoznak az Alkotmánybíróság hatáskörébe az Ákr hatálya alá tartozó ügyekben keletkezett hatásköri viták.

Ezekben az ügyekben az eljáró szervet – ha az érintett hatóságok között a vita eldöntése céljából lefolytatott előzetes egyeztetés nem vezetett eredményre – a Fővárosi Törvényszék jelöli ki.

Az Alaptörvény értelmezése

Indítványozhatja az Országgyűlés, annak állandó bizottsága, a Kormány, a köztársasági elnök, illetve az alapvető jogok biztosa. NEM általános alkotmányértelmezés: pontosan meg kell jelölni azt az alkotmányjogi kérdést, amelyre nézve az Alkotmány értelmezését kéri.

A döntés a teljes ülés hatáskörébe tartozik. Az alkotmány értelmezésére vonatkozó határozatot a Magyar Közlönyben közzé kell tenni, az mindenkire kötelező.

Egyéb hatáskörök
Előzetes európai uniós értelmező véleményről szóló döntés
Az Alkotmánybíróság az Európai Unió Bírósága megkeresésére és az uniós alapító szerződésekben biztosított hatáskörének tiszteletben tartása mellett Magyarország
a) alkotmányos berendezkedése, ideértve az alapvető állami funkciói – köztük az állam területi integritásának biztosítása, a közrend fenntartása és a nemzeti biztonság védelme –,
b) alkotmányos ba) rendje, bb) követelményei, és bc) hagyományai,
c) nemzeti identitása,
d) szuverenitása,
e) népességére vonatkozó elidegeníthetetlen rendelkezési joga,
f) Alaptörvényében védett alapvető jogok és szabadságok, valamint emberi méltóság értelmezésére vonatkozóan előzetes véleményt nyilvánít az Alaptörvénnyel való összhang szempontjából, ha az Európai Unió Bírósága előtt folyamatban lévő ügyben történő döntéshozatallal összefüggésben felmerül ezen kérdések érintettsége, és az értelmezés közvetlenül levezethető az Alaptörvényből.
Egyéb hatáskörök
Az Alkotmánybíróság eljár mindazokban az ügyekben, amelyeket az Alaptörvény, illetve sarkalatos törvény utal feladat- és hatáskörébe.
Az Alkotmánybíróság hivatalból eljárva mulasztást állapíthat meg.
Az Alkotmánybíróság hatásköre nyitott, további hatáskörökkel bővülhet. E körben említhető, hogy a bíróságok szervezetéről és igazgatásáról szóló törvény is telepít hatásköröket az Alkotmánybíróságra.

Az Alkotmánybíróságról szóló törvény alapján számos, az alkotmánybírákat érintő személyi kérdésben is az Alkotmánybíróság dönt.

Az Alkotmánybíróság eljár mindazokban az ügyekben, amelyeket az Alaptörvény, illetve sarkalatos törvény utal feladat- és hatáskörébe.

Az Alkotmánybíróság hivatalból eljárva mulasztást állapíthat meg.

Az Alkotmánybíróság hatásköre nyitott, további hatáskörökkel bővülhet. E körben említhető, hogy a bíróságok szervezetéről és igazgatásáról szóló törvény is telepít hatásköröket az Alkotmánybíróságra.

Az Alkotmánybíróságról szóló törvény alapján számos, az alkotmánybírákat érintő személyi kérdésben is az Alkotmánybíróság dönt.

A bírósági szervezetrendszer és a bírák jogállása

BÍRÓSÁG

Jogállása: A bíróságok alkotmányjogi szabályozása Magyarországon több szintből és elemből áll. Az alapvető meghatározást az (2012. január 1-jétől hatályos) Alaptörvény adja. Ehhez csatlakozik két sarkalatos törvény, amelyek közül az egyik a bíróságok szervezetével és igazgatásával, a másik a bírák jogállásával és javadalmazásával foglalkozik.

NÉGYszintű, duális rendszer: a bírói hatalom megtestesítője, ítélkező tevékenységet végez büntető, polgári, valamint közigazgatási ügyszakban.

Hatásköre minden az igazságszolgáltatás hatáskörébe tartozó ügyet, jogvitát, jogsérelmet bíróság elé lehet vinni. Bírói hatáskör általában az ügykör, amelyre a bíróságok eljárása az erre való jogosultság és kötelezettség szerint kiterjed. Hagyományosan a személyek közötti – magánjogi, gazdasági – jogviták, illetve az állami büntetőigény érvényesítését szolgáló – közjogi – jogviták eldöntése kontradiktórius eljárás keretein belül.

Illetékessége – az ítélőtábla kivételével – az állam közigazgatási területi beosztásához igazodik. Az ítélőtáblák regionális alapon kerültek kialakításra.

Szervezetrendszer:

járásbíróságok (111 db, bírósági szervezet alsó szintjén állnak, a járásbíróságot elnök vezeti))

törvényszékek Magyarországon 19 vármegyei szinten szervezett törvényszék és a Fővárosi Törvényszék működik, törvényben meghatározott ügyekben első fokon járnak el, elbírálják az illetékességi területükön működő járásbíróságok határozatai ellen bejelentett fellebbezéseket. A törvényszékeken kollégiumok működnek. Tvben meghatározott 8 törvényszéken közigazgatási kollégiumok látják el a közigazgatási bírósági feladatokat. Tvben meghatározott törvényszékeken és illetékességi területen első fokon katonai tanácsok működnek. A törvényszékeket elnök vezeti.

ítélőtáblák (5 db; Debrecen, Szeged, Pécs, Budapest, Győr) regionális szintű bíróságok, elbírálják a járásbíróságok és törvényszékek határozatai ellen benyújtott jogorvoslatokat, és eljárnak a hatáskörükbe utalt egyéb ügyekben

Kúria elbírálja a törvényszékek, ítélőtáblák határozata ellen benyújtott jogorvoslatokat, felülvizsgálati kérelmeket, jogegységi határozatokat hoz (általában öttagú tanácsban járnak el, de azokban az esetekben amikor több szakágat érint a határozat, héttagú lesz a tanács), valamint eljár a hatáskörébe tartozó egyéb ügyekben.

2026-os kiegészítés: a Kúria elnökét a bírák közül hat évre, a köztársasági elnök javaslatára az Országgyűlés választja; nem választható újra. A köztársasági elnök a bírák által, sarkalatos törvényben meghatározott módon jelölt legfeljebb három személy egyikét javasolja; a megválasztáshoz kétharmados többség szükséges.

Kúria mint másodfokú közigazgatási bíróság jár el

Kúria megkezdi a jogegységi panaszok elbírálását (így új tanácsa is jön létre)

joggyakorlat-elemzést folytat a jogerős vagy véglegessé vált határozattal befejezett ügyekben, ennek keretében feltárja és vizsgálja a bíróságok ítélkezési gyakorlatát,

bíróságokra kötelező jogegységi határozatot hoz

dönt az önkormányzati rendelet más jogszabályba ütközéséről és megsemmisítéséről,

dönt a helyi önkormányzat törvényen alapuló jogalkotási kötelezettsége elmulasztásának megállapításáról

utólagos normakontrollt kezdeményezhet az AB-nál (jogszabályok az AT-el való összhangjának vizsgálata

felülvizsgálatot kezdeményezhet (AT és AT módosítás kihirdetésétől 30 napon belül, ha megalkotás és kihirdetés eljárási követelményeinek nem felelt meg)

A bírák jogállása a bírói függetlenség rendkívül fontos alkotmányos alapelv, amely minden más hatalmi ágtól való függetlenséget, befolyásolástól mentességet, kizárólag a törvénynek való alávetettséget jelent. Jogállásának részletes szabályait és javadalmazását sarkalatos törvény határozza meg.

Függetlenségük garanciái:

csak a törvények vannak alárendelve,

ítélkezési tevékenységükben nem befolyásolhatók, nem utasíthatók,

tisztségükből csak a törvényben meghatározott okokból és eljárás keretében lehet őket elmozdítani,

összeférhetetlenségi rendelkezés.

A hivatásos bírót pályázat alapján, pályaalkalmassági vizsgának alávetve, a bírói tanács véleményét meghallgatva, az OBH elnökének javaslatára a köztársasági elnök nevezi ki. Az első bírói kinevezés 3 évre, ezt követően határozatlan időre szól. A Kúria és az OBH elnökének kivételével a bíró szolgálati jogviszonya az általános öregségi nyugdíj betöltéséig, sarkalatos törvényben meghatározott esetekben pedig a bíró hetvenedik életévének betöltéséig állhat fenn.

Országos Bírósági Hivatal

Végzi a rendes bíróságok igazgatásának központi feladatait, irányítja a költségvetési törvény bírósági fejezetének végrehajtását és felügyeletet gyakorol az ítélőtáblák és a törvényszékek elnökeinek igazgatási tevékenysége felett.

2026-os kiegészítés: az OBH elnökét a bírák közül hat évre, a köztársasági elnök javaslatára az Országgyűlés választja; nem választható újra. A köztársasági elnök a bírák által jelölt legfeljebb három személy egyikét javasolja; a megválasztáshoz az országgyűlési képviselők kétharmadának szavazata szükséges.

Országos Bírói Tanács

A bíróságok központi igazgatásának felügyeleti testülete. Létszáma: 15 fő. Tagjai: a Kúria elnöke és 14 bíró

Az OBT a felügyeleti feladatai mellett közreműködik a bíróságok igazgatásában. Az OBT elnökét és elnökhelyettesét a tagok maguk közül három évre választják.

Feladatai:

• Ellenőrzi az OBH elnökének központi igazgatási tevékenységét,

• A költségvetés területén véleményezi a bíróságok költségvetésére vonatkozó javaslatot, ellenőrzi a bíróságok gazdálkodását,

•Egyetértési jogot gyakorol az OBH elnökének létszámgazdálkodást érintő, törvényben meghatározott döntéseivel kapcsolatban;

• Kötelező véleményt ad az OBH elnökének és a Kúria elnökének tisztségére jelentkező személy törvényi követelményeknek való megfelelőségéről, valamint az OBH elnökhelyettesének és a Kúria elnökhelyettesének tisztségére pályázó személy törvényi követelményeknek való megfelelőségéről;

• Meghatározza a bírói pályázat elbírálásánál figyelembe veendő elveket az OBH elnökének és a Kúria elnökének azon jogköre vonatkozásában, amikor az álláshelyet a rangsor második vagy harmadik helyén álló pályázóval kívánja betölteni; • Egyetértési jogot gyakorol azon pályázatok elbírálása során, amelyekben az OBH elnöke vagy a Kúria elnöke az álláshelyet a rangsor második vagy harmadik helyén álló pályázóval kívánja betölteni

Az ügyészség jogállása, feladatai és szervezete

Független, csak törvénynek alárendelt, önálló alkotmányos, közhatalmi feladatot ellátó szervezet.

Jogállása: Alaptörvény 29. cikke, valamint az ügyészségről és az ügyészek jogállásáról és életpályájáról szóló sarkalatos törvények rendelkeznek.

a legszélesebb értelemben felfogott büntető igazságszolgáltatás része, fő feladata a bűnüldözés: a bűncselekmények felderítése, a felelősségre vonás érdekében a bírói eljárás megindítása a vádemeléssel, valamint a vád képviselete a bíróság előtt „közvádlói funkció”.

funkciója kiterjed a nyomozás törvényességének és a büntetés végrehajtásának ellenőrzésére is.

hatalmi ágnak nem minősülő, önálló hatalmi centrum.

az „igazságszolgáltatás közreműködője”, amely független minden más állami szervtől

az állam büntetőigényének kizárólagos érvényesítője, és mint közvádló a vádindítvány útján az állam büntetőpolitikáját képviseli és annak büntetőigényét érvényesíti.

a törvényben meghatározottak szerint jogokat gyakorol a nyomozással összefüggésben,

a közérdek védelmezőjeként az Alaptörvény vagy a törvény által meghatározott feladat- és hatásköröket gyakorol.

A közigazgatási hatósági döntés érdemére kiható törvénysértéssel, kötelezettséget megállapító, jogot elvonó vagy korlátozó döntéssel, követelés biztosítását vagy dolog zárlatát elrendelő döntéssel szemben felhívással él a törvénysértés megszüntetése érdekében.

nyomozás, a felderítés törvényességének felügyelete, és a vizsgálat irányítása,

Az ügyészi szervezetrendszer:

Legfőbb Ügyészség

fellebbviteli főügyészségek (5 db, Győr, Budapest, Debrecen, Pécs, Szeged)

főügyészségek (a vármegyékben és a fővárosban, továbbá a budapesti székhelyű Központi Nyomozó Főügyészség)

járási szintű ügyészségek

Legfőbb ügyész:

az ügyészi szervezet élén áll, vezeti és irányítja a centralizált és hierarchizált szervezetet, kinevezi -és menti fel- az ügyészeket, és egyéb a törvény által meghatározott feladatköröket lát el.

az ügyészek közül a köztársasági elnök javaslatára az Országgyűlés a képviselők kétharmadának szavazatával, 9 évre választja

évente beszámol az Országgyűlésnek, és köteles az Országgyűlés ülésén képviselői kérdésekre választ adni.

ügyészeknek utasítást csak a legfőbb ügyész és a felettes ügyész adhat.

Az ügyészség közérdekvédelmi feladatai:

részvétel a peres és nem peres eljárásokban

törvényességi felügyelet

szabálysértési ügyek

jogi személyiséggel és jogi személyiséggel nem rendelkező szervezetekkel kapcsolatos feladatok

Ügyészek: jogállásuk szerint a bírákhoz hasonlóan függetlenek.

a legfőbb ügyész első alkalommal pályázat útján nevezi ki, pályaalkalmassági vizsga után.

szigorú összeférhetetlenségi szabályok a függetlenség biztosítása érdekében

mentelmi jog: a legfőbb ügyészt az Országgyűlés, az ügyészeket pedig a legfőbb ügyész hozzájárulása nélkül –kivéve a tettenérés esetét- őrizetbe venni nem lehet.

Az alapvető jogok biztosának jogállása és hatáskörei

2026-os kiegészítés: az alapvető jogok biztosának hatásköre kiterjed a Nemzeti Vagyonvisszaszerzési és Vagyonvédelmi Hivatalra is, kivéve annak vádképviseleti tevékenységét.

Jogállása

az Országgyűlés szerve, kizárólag neki felelős, évente beszámol

az Országgyűlés köztársasági elnök javaslatára választja meg 6 évre a képviselők kétharmados többségi szavazatával, egyszer újra választható

kiemelkedő tudású elméleti jogász, egyetemi végzettségű, büntetlen magyar állampolgár, legalább 10 év szakmai gyakorlattal rendelkezik az alkotmányos jogokat érintő eljárások lefolytatásában, köztiszteletben áll, betöltötte a 35. életévét

nem lehet a megelőző 4 évben országgyűlési képviselő, köztársasági elnök, Kormány tagja, államtitkár, helyettes államtitkár, helyi önkormányzati képviselő-testület tagja, jegyző, ügyész, fegyveres erők, rendvédelmi szervek hivatásos állományú tagja, Alkotmánybíróság tagja vagy pártalkalmazott (korábbi saját tevékenységét ne vizsgálhassa)

összeférhetetlen minden más állami, önkormányzati, társadalmi és politikai tisztséggel

intézkedését kizárólag az Alaptörvény és a törvények alapján hozza meg

a képviselőkkel azonos mentelmi jog illeti meg, ami kiterjed a felelőtlenségére és sérthetetlenségére

megbízatása a megbízatási idő lejártával, halálával, lemondásával (ezt írásban kell rögzíteni), összeférhetetlenségének kimondásával, felmentésével (ha neki fel nem róható okból 90 napon túlmenően nem képes feladatait elvégezni) vagy tisztségének megfosztásával szűnik meg (ha tisztségére méltatlanná válik, az Ogy. megfoszthatja tisztségétől)

széles körű ellenőrzési jog illeti meg, hatóságnál keletkezett iratokba betekinthet, másolatot kérhet

Feladat- és hatásköre (ombudsman)

elsődleges feladata annak ellenőrzése, hogy a közigazgatásban a törvényesség megvalósul-e, alapjogvédelmi tevékenységet lát el

vizsgálja, hogy a hatósági munkában nincs-e mulasztás

segíti a törvényhozó hatalom ellenőrzési funkciójának gyakorlásában

Hatásköre kiterjed az országos és a helyi igazgatásra is, de az igazságszolgáltatásra nem

alkotmányos jogokkal kapcsolatban tudomására jutott visszásságokat kivizsgálja vagy kivizsgáltatja, és orvoslásuk érdekében általános vagy egyedi intézkedéseket kezdeményez

bárki fordulhat hozzá, aki a rendelkezésre álló közigazgatási jogorvoslati lehetőségeket már kimerítette, vagy nincs lehetősége jogorvoslatra. Utólagos normakontroll kezdeményezése céljából fordulhatnak hozzá az állampolgárok, a kérelmet mérlegeli, és ha fennáll a jogszabály alkotmány-ellenessége, indítványt készít az alkotmánybíróság felé

hivatalból is eljárhat

a lefolytatott vizsgálat eredményéről, az esetlegesen szükséges intézkedéséről a beadványt tevő személyt értesíti

utólagos normakontrollt indítványozhat

Független Rendészeti Panasztestület 2020.02-ben megszűnt, feladatait átvette (rendőrségi tv alapján benyújtott panaszok vizsgálata)

Egyenlő Bánásmód Hatóság 2021.01.01. megszűnt, feladatait átvette (elrendeli a jogsértő állapot megszüntetését, megtiltja a jogsértő magatartás jövőbeni tanúsítását, elrendelheti a véglegessé vált határozatának közérdekből nyilvánossá tételét, bírságok szabhat ki, külön tvben meghatározott jogkövetkezményt alkalmazhat)

Az alapvető jogok biztosának hatásköre kiterjed:

a közigazgatási szervekre;

a közigazgatási jogkörben eljáró egyéb szervekre;

a Magyar Honvédségre és a rendvédelmi szervekre;

a nyomozó hatóságokra, beleértve az ügyészségi nyomozást végző ügyészségi szervet is;

a helyi önkormányzatokra és a nemzetiségi önkormányzatokra;

a kötelező tagság alapján működő köztestületekre;

a közjegyzőkre;

a törvényszéki végrehajtóra és az önálló bírósági végrehajtóra;

a közszolgáltatást végző szervre.

kezdeményezheti az Alkotmánybíróságnál a jogszabályoknak az Alaptörvénnyel való összhangjának felülvizsgálatát

Nem terjed ki hatásköre az Országgyűlésre, a köztársasági elnökre, az Alkotmánybíróságra, az Állami Számvevőszékre, a bíróságra, az ügyészségre, kivéve az ügyészségi nyomozást végző ügyészségi szervezetet, valamint a választási szerv tevékenységére.
A panaszokról, a közérdekű bejelentésekről, valamint a visszaélések bejelentésével összefüggő szabályokról szóló 2023. évi XXV. törvény számos sajátos feladatot ró az ombudsmanra. Így például az alapvető jogok biztosa vizsgálja a közérdekű bejelentések kezelésének az ún. elkülönített visszaélés-bejelentési rendszerek működésének gyakorlatát, a bejelentések megfelelő intézését. A biztos gondoskodik a közérdekű bejelentések védett elektronikus rendszerének üzemeltetéséről is, valamint törvényben meghatározott esetekben a közérdekű bejelentések elintézésével összefüggésben quasi jogorvoslati fórumként is eljárhat.

A közpénzek felhasználásának alaptörvényi követelményei

2026-os kiegészítés: az Alaptörvény 17. módosítása létrehozta a Nemzeti Vagyonvisszaszerzési és Vagyonvédelmi Hivatalt (NVVH). Feladata a közvagyon védelme, valamint a jogellenesen kezelt vagy felhasznált közvagyon felkutatásának és visszaszerzésének elősegítése; törvényben meghatározott nyomozással összefüggő jogokat és vádképviseleti feladatokat is ellát.

A közpénzek

Magyarország Alaptörvénye külön fejezetben állapítja meg a közpénzügyekről szóló rendelkezéseket, így

a költségvetésre vonatkozó alapvető szabályok,

az államadósság-fékre vonatkozó rendelkezések,

a pénzrendszerre vonatkozó szabályok,

valamint a nemzeti vagyon és az állam kizárólagos gazdasági tevékenységének köre.

Európai Uniós tagságunkból fakadóan is szükség van

az államadósság csökkentésére,

a költségvetési deficit csökkentésére.

Az Alaptörvény

rögzíti a központi költségvetésre vonatkozó alkotmányos szabályokat,

meghatározza az adósságkorlátot,

fokozott védelmet biztosít a közpénzeknek és a nemzeti vagyonnak,

garanciákat ír elő az ezekkel való gazdálkodás terén.

A költségvetés

Az Országgyűlés jogkörei:

a központi költségvetés megállapítása és

az annak végrehajtását jóváhagyó zárszámadás elfogadása.

A költségvetésnek és ezzel összhangban a zárszámadásnak is egy naptári évre kell vonatkoznia, és azt törvény formájában kell elfogadni.

A Kormány

kizárólagos jogköre a központi költségvetés tervezése, az arra vonatkozó javaslat kialakítása és az Országgyűlés elé terjesztése.

a központi költségvetést törvényesen és célszerűen,

a közpénzek eredményes kezelésével és az átláthatóság biztosításával köteles végrehajtani.

A költségvetés és a zárszámadás határidejét törvény állapítja meg.

A végrehajtó hatalom

a költségvetési törvény felhatalmazása alapján és annak keretei között jogosult az állam ügyeinek vitelére.

Az Alaptörvény előírja, hogy

az Országgyűlés nem fogadhat el olyan központi költségvetést, amelynek eredményeképpen az államadósság meghaladná a teljes hazai össztermék felét

a központi költségvetés végrehajtása során nem vehető fel olyan kölcsön és nem vállalható olyan pénzügyi kötelezettség, amely azt eredményezné, hogy az államadósság meghaladja a teljes hazai össztermék felét

Nem vehető fel olyan kölcsön és nem vállalható olyan pénzügyi kötelezettség sem, amelynek következtében az államadósság a teljes hazai össztermékhez viszonyított aránya a megelőző évben fennállóhoz képest növekedne.

mindaddig, amíg az államadósság a bruttó hazai termék felét meghaladja, ha az államot terhelő olyan mértékű közvetlen kiadás keletkezik, amelynek teljesítésére a központi költségvetésről szóló törvényben megállapított, a Kormány irányítása alá tartozó fejezetekben rendelkezésre álló előirányzatok nem elegendők, a Kormány jogosult külön intézkedések megtételére vagy javaslatot tehet az ilyen kiadások teljesítéséhez szükséges fizetési kötelezettség törvényben történő megállapítására.

A nemzeti vagyon

Az állam és a helyi önkormányzatok tulajdona = nemzeti vagyon.

A nemzeti vagyonnal való gazdálkodás nem szolgálhat magánérdeket, azt a közösség céljára, a közérdek szolgálatára, a közös szükségletek kielégítésére kell használni.

Nemzeti vagyont csak a törvényben meghatározott célból – törvényben meghatározott kivételekkel –, értékarányosan lehet átruházni.

A nemzeti vagyon megőrzésének, védelmének és a nemzeti vagyonnal való felelős gazdálkodásnak a követelményeit sarkalatos törvény határozza meg.

Kifizetés és támogatás közpénzből

Csak olyan szervezet részére nyújtható támogatás vagy teljesíthető szerződés alapján kifizetés, amelynek tulajdonosi szerkezete, felépítése, valamint a támogatás felhasználására irányuló tevékenysége átlátható. A közpénzeket és a nemzeti vagyont az átláthatóság és a közéleti tisztaság elve szerint kell kezelni; a közpénzekkel gazdálkodó szervezetek kötelesek nyilvánosan elszámolni, a közpénzekre és a nemzeti vagyonra vonatkozó adatok pedig közérdekű adatok.

Az Alaptörvény 9. módosítása meghatározza: a közpénz az állam bevétele, kiadása, követelése. Ez egységesíteni hivatott a közpénz alkotmányos szervek általi különböző értelmezéseit.

Közteherviselés és a nyugdíj

alapvető szabályaikat a közös szükségletek kielégítéséhez való kiszámítható hozzájárulás és az időskori létbiztonság érdekében sarkalatos törvény határozza meg.

A pénzügyi rendszert irányító és ellenőrző intézmények

Tevékenységük jellege megköveteli, hogy mindegyikük független szervezet legyen.

Magyar Nemzeti Bank

Magyarország központi bankja.

Elnökét és alelnökét a miniszterelnök javaslatára a köztársasági elnök nevezi ki 6 évre.

Elsődleges feladata:

az árstabilitás elérése és fenntartása. E feladatának veszélyeztetése nélkül a rendelkezésére álló monetáris politika eszközeivel támogatja a Kormány gazdaságpolitikáját.

Szervei:

Monetáris Tanács (legfőbb döntéshozó szerv), Pénzügyi Stabilitási Tanács (pénzügyi közvetítőrendszer működéséért elel), Igazgatóság (végrehajtó szerv), Felügyelőbizottság (tulajdonosi ellenőrzés szerve)

Költségvetési Tanács

Az Országgyűlés törvényhozó tevékenységét támogató szerv, a költségvetés megalapozottságát vizsgálja. A költségvetési törvényre vonatkozóan vétójoggal rendelkezik, annak elfogadásához hozzájárulása szükséges.

Tagjai:

Költségvetési Tanács elnöke (köztársasági elnök nevezi ki 6 évre)

MNB elnöke

Állami Számvevőszék elnöke

Állami Számvevőszék

Az Országgyűlés általános pénzügyi-gazdasági ellenőrző szerve, az állami ellenőrzés legfőbb szerve. Tevékenységével az Országgyűlést segíti abban, hogy a végrehajtó hatalom ellenőrzésére vonatkozó feladatait teljesíthesse.

Hatásköre lehetővé teszi, hogy ellenőrzést végezzen bárhol, ahol állami pénzt használnak fel vagy kezelnek. Ellenőrzi:

a központi költségvetés végrehajtását

az államháztartás gazdálkodását

a források felhasználását

a nemzeti vagyon kezelését

13. Mutassa be a Magyar Nemzeti Bank, az Állami Számvevőszék, valamint a Költségvetési Tanács feladat- és hatáskörét!

A Magyar Nemzeti Bank

Magyarország központi bankja

Sarkalatos törvényben meghatározott módon felelős a monetáris politikáért

Élén elnök áll, akit a miniszterelnök javaslatára a köztársasági elnök nevez ki 6 évre

Az elnököt rendeletalkotási jogkörrel ruházza fel az Alaptörvény. A rendelet nem lehet ellentétes a törvénnyel.

A rendeletkiadásban az általa kijelölt alelnök helyettesíti.

Az MNB függetlenségének fontos eleme, hogy nem kötelezhető

Az elnök évenként beszámol az Országgyűlésnek

Függetlenségének fontos eleme, hogy nem kötelezhető az államháztartás finanszírozására vagy arra, hogy a Kormánynak hitelt nyújtson.

Legfőbb monetáris döntéshozó szerve a Monetáris Tanács

Feladatai:

Elsődleges feladata az árstabilitás elérése és fenntartása

A monetáris politika eszközeivel támogatja a Kormány gazdaságpolitikáját.

A Pénzügyi Stabilitási Tanács a pénzügyi közvetítőrendszer stabilitására vonatkozó politika makroprudenciális kialakításáért és a pénzügyi közvetítőrendszer felügyeletéért felel.

Szerve még az Igazgatóság, mely a Monetáris tanács és a Pénzügyi Stabilitási Tanács döntéseinek végrehajtója,illetve a Felügyelőbizottság, amely a tulajdonosi ellenőrzés szerve

Az Állami Számvevőszék

Az Országgyűlés pénzügyi-gazdasági ellenőrző szerve

A törvényhozó hatalomnak alárendelt, de minden más hatalmi ágtól független szervezet, rendeltetése a pénzügyi-gazdasági ellenőrzés rendszeres és folyamatos ellátása.

A Költségvetési Tanács

Az Országgyűlés törvényhozó tevékenységét támogató szerv

A költségvetés megalapozottságát vizsgálja

vétójoggal is rendelkezik, a költségvetési törvény elfogadásához előzetes hozzájárulása szükséges

Elnökét a köztársasági elnök nevezi ki 6 évre.

Működésének részletes szabályait sarkalatos tv. határozza meg.

Honvédség, rendőrség és nemzetbiztonsági szolgálatok

A honvédség, a rendőrség és a nemzetbiztonsági szolgálat fő funkciói, céljai:

az ország belső és külső védelme,

a közrend fenntartása, melynek érdekében jogkorlátozó tevékenységeket folytathatnak. Az állami közhatalom végső soron való érvényre juttatásának eszközei, ezért alkotmányos szabályozásuk indokolt (Alkotmány 40/A–C. §; Alaptörvény 45–47. §).

Az Alaptörvény szabályozza:

a Magyar Honvédség, a rendőrség és a nemzetbiztonsági szolgálatok fő funkcióit (alkotmányos feladatait), polgári irányításukat, hivatásos állományú tagjaik párttagságnak és politikai tevékenységének tilalmát, valamint a részletes szabályozásukra vonatkozó sarkalatos törvényi felhatalmazást.

A MAGYAR HONVÉDSÉG

Magyarország fegyveres ereje a Magyar Honvédség (MH), szervezetére, feladataira, irányítására és vezetésére, működésére vonatkozó részletes szabályok meghatározását az Alaptörvény sarkalatos törvényre bízza.

Az MH alapvető feladata:

- Magyarország függetlenségének, területi épségének és határainak katonai védelme,

- nemzetközi szerződésből eredő közös védelmi és békefenntartói feladatok ellátása, valamint

- a nemzetközi jog szabályaival összhangban humanitárius tevékenység végzése.

- társadalmi küldetéssel is rendelkezik: Közreműködik a katasztrófák megelőzésében, következményeinek elhárításában és felszámolásában.

- Irányítására -ha nemzetközi szerződés másként nem rendelkezik – az Alaptörvényben és sarkalatos törvényben meghatározott keretek között az Országgyűlés, a köztársasági elnök, a Kormány, valamint a feladat- és hatáskörrel rendelkező miniszter jogosult.

Az MH hivatásos állományú tagjai nem lehetnek tagjai pártnak, nem folytathatnak politikai tevékenységet.

Hivatásos és önkéntes honvédelmi tartalékos katonákból áll.

Hadiállapotban a nagykorú, magyar állampolgárságú férfiak hadkötelesek, tehát katonai szolgálatot teljesítenek.

Az önkéntes tartalékos rendszer:

a hivatásos vagy szerződéses katonai szolgálatban nem álló állampolgárok a honvédelemben önként vállalt feladatokkal fejezhetik ki hazaszeretetüket, a haza védelmében megnyilvánuló tevékenységükkel tehetnek a közösségért, ami erőtartalékot, haderőnövelési potenciált jelent. Az önkéntes rendszer bevezetésének jogi háttere 2010-től alakult ki.

Az önkéntes tartalékos rendelkezésre áll, behívását követően tényleges szolgálata teljesítésével közreműködik a Honvédség feladatainak ellátásában (2021. évi CXL. tv. 71. §).

Az általános honvédelmi kötelezettség:

- katonai vagy fegyver nélküli szolgálat,

- honvédelmi munkakötelezettség,

- polgári védelmi kötelezettség, a gazdasági és anyagi szolgáltatás.

Alaptörvény: egységesen szabályozza a katonai műveletekben való részvételhez kapcsolódó döntések meghozatalának rendjét.

Országgyűlés: a jelenlévő képviselők 2/3-ának szavazatával meghatározza azokat a szervezeteket és hatásköröket, amelyek az MH külföldi vagy magyarországi alkalmazására, külföldi fegyveres erők magyarországi vagy Magyarország területéről kiinduló alkalmazására, illetve Magyarország területén való állomásoztatására vonatkozó döntések meghozatalához szükségesek.

Kormány: dönt – a nemzetközi szerződésekből fakadó kötelezettsége alapján – a Magyar Honvédségnek és a külföldi fegyveres erőknek az Európai Unió vagy az Észak-atlanti Szerződés Szervezete vagy az OGY által tvben megerősített nemzetközi védelmi és biztonsági együttműködési szervezet döntésén alapuló alkalmazásáról, valamint más csapatmozgásáról.

Dönt az MH békefenntartásban való részvételének vagy külföldi hadműveleti területen végzett humanitárius tevékenységének engedélyezése tárgyában is.

A köztársasági elnök egyidejű tájékoztatása mellett –beszámol az Országgyűlésnek.

A RENDŐRSÉG ÉS A NEMZETBIZTONSÁGI SZOLGÁLATOK

Rendőrség

Belső biztonsági szerv

Feladata:

- a bűncselekmények megakadályozása, felderítése,

- a közbiztonság, a közrend és az államhatár rendjének védelme.

- jogellenes bevándorlás megakadályozása

Nemzetbiztonsági szolgálat

Az ország belső és külső biztonsági végelme.

Feladata:

- Magyarország függetlenségének és törvényes rendjének védelme,

- nemzetbiztonsági érdekeinek érvényesítése.

Fegyveres testület.

A működését a Kormány irányítja.

Tagja nem lehet: politikai párt tagja, politikai tevékenységet nem folytathat.

Működésére vonatkozó részletes szabályokat valamint a nemzetbiztonsági tevékenységgel összefüggő szabályokat, a titkosszolgálati eszközök és módszerek alkalmazásának megállapítását is sarkalatos törvény határozza meg.

Magyarország nemzetbiztonsági szolgálatai

polgári (nemzetbiztonsági) szolgálat katonai szolgálat

- az Információs Hivatal; - Katonai szolgálat,

- az Alkotmányvédelmi Hivatal; a Katonai Nemzetbiztonsági Szolgálat

- a Nemzetbiztonsági Szakszolgálat

- a Nemzeti Információs Központ.

A különleges jogrend típusai és intézményi rendje

2026-os kiegészítés: a tizenhetedik Alaptörvény-módosítás módosította a Kormány különleges jogrendi rendeletalkotási jogát; a rendkívüli intézkedéseket tartalmazó rendeletek kereteit törvény határozza meg.

A különleges jogrend

Harcos demokrácia: ez a különleges jogrend elméleti alapja (az alkotmányos demokráciák nem lehetnek eszköztelenek az ellenük irányuló alkotmányellenes belső és külső támadásokkal szemben.)

Koncentrált hatalomgyakorlás: csak addig és olyan mértékben, amíg az alkotmány megsemmisítésére irányuló támadás ezt megkívánja.

A különleges jogrend nem az alkotmányos állam normális működése, hanem

átmeneti;

rendeltetése, hogy a normális alkotmányosság mielőbb visszaállítható legyen;

alkotmányosan megtervezett különleges eljárásokból áll;

a hatalom a különleges jogrendben sem marad ellenőrzés nélkül;

fennállása alatt a legalapvetőbb emberi jogok nem függeszthetők fel.

A különleges jogrend nem teremt diktatúrát. Különleges jogrendje csak alkotmányos demokráciáknak van.

Az Alaptörvény a különleges jogrend három típusát különbözteti meg: a hadiállapotot, a szükségállapotot és a veszélyhelyzetet.

Az egyes különleges jogrendi alakzatok elrendelése és azok időtartama

Hadiállapot kihirdetésére – tagjai kétharmadának szavazatával – az Országgyűlés jogosult, amennyiben az alábbi körülmények valamelyike fennáll:

háborús helyzet kinyilvánítása vagy háborús veszély,

külső fegyveres támadás, hatásában külső fegyveres támadással egyenértékű cselekmény, valamint ezek közvetlen veszélye, vagy

kollektív védelemre irányuló szövetségesi kötelezettség teljesítése.

A hadiállapot hosszát az Alaptörvény nem köti konkrét határidőhöz.

Szükségállapot kihirdetésére – tagjai kétharmadának szavazatával – az Országgyűlés jogosult, amennyiben az alábbi körülmények valamelyike fennáll:

az alkotmányos rend megdöntésére, felforgatására vagy a hatalom kizárólagos megszerzésére irányuló cselekmény, vagy

az élet- és vagyonbiztonságot tömeges mértékben veszélyeztető súlyos, jogellenes cselekmény.

A szükségállapot 30 napra hirdethető ki, azonban a szükségállapotot az Országgyűlés az országgyűlési képviselők kétharmadának szavazatával 30 nappal meghosszabbíthatja, ha a szükségállapot kihirdetésére okot adó körülmény továbbra is fennáll.

Veszélyhelyzetet a Kormány hirdethet ki

szomszédos országban fennálló fegyveres konfliktus, háborús helyzet vagy humanitárius katasztrófa, továbbá

az élet- és vagyonbiztonságot veszélyeztető súlyos esemény – különösen elemi csapás vagy ipari szerencsétlenség – esetén,

valamint ezek következményeinek az elhárítása érdekében.

A veszélyhelyzet harminc napra hirdethető ki, azonban a Kormány a veszélyhelyzetet az Országgyűlésnek – a jelenlevő képviselők kétharmadának szavazatával elfogadott – felhatalmazása alapján – Alaptörvényben meghatározott korlát nélküli időtartamra – meghosszabbíthatja, ha a veszélyhelyzet kihirdetésére okot adó körülmény továbbra is fennáll.

A köztársasági elnök jogosult a hadiállapot kihirdetésére, a szükségállapot kihirdetésére és meghosszabbítására, valamint arra, hogy felhatalmazza a Kormányt a veszélyhelyzet meghosszabbítására, ha az Országgyűlés e döntések meghozatalában akadályoztatva van. Az Országgyűlés elnöke, az Alkotmánybíróság elnöke és a miniszterelnök egybehangzóan állapítja meg az Országgyűlés akadályoztatása tényét, ha az Országgyűlés nem ülésezik, és összehívása az idő rövidsége, továbbá a különleges jogrend kihirdetésére okot adó körülmény miatt

elháríthatatlan akadályba ütközik. Az Országgyűlés az akadályoztatásának megszűnése utáni első ülésén az akadályoztatásának hiányában alkalmazandó szabályok szerint dönt a köztársasági elnöknek az Országgyűlés akadályoztatottságát megállapító döntésének indokoltságáról és jogszerűségéről, valamint felülvizsgálja a különleges jogrendben alkalmazott rendkívüli intézkedéseket.

A különleges jogrend hatása a hatalommegosztás rendszerére és a jogalkotásra

Alapvető jelentőségű alaptörvényi szabály, hogy különleges jogrendben az Alaptörvény alkalmazása nem függeszthető fel, tehát a különleges jogrend nem „jogon, alkotmányon kívüli" időszak, azonban a hatalommegosztás rendszerében és a jogalkotás rendjében, valamint a jogforrási hierarchiában jelentős módosításokkal jár bármely különleges jogrendi időszak kihirdetése. Az Alaptörvény kilencedik módosítása nyomán a különleges jogrend kihirdetése esetén a Kormány alkotmányos mozgástere nő meg.

A jogforrások területén kiemelendő, hogy a Kormány különleges jogrendben rendeletet alkothat, amellyel – törvényben meghatározottak szerint – egyes törvények alkalmazását felfüggesztheti, törvényi rendelkezésektől eltérhet, valamint egyéb rendkívüli intézkedéseket hozhat. Ugyancsak a Kormány mozgásterét növeli, hogy az alapvető jogok gyakorlása felfüggeszthető vagy az ún. szükségességi-arányossági teszt szerinti mértéken túl korlátozható. Különleges jogrend esetén sem függeszthető fel az emberi méltósághoz való jog, az élethez való jog és a magzati élet védelme, a kínzás és embertelen bánásmód és büntetés tilalma, az ártatlanság vélelme, a védelemhez való jog, a kétszeres büntetés tilalma és az a tilalom, hogy senki sem nyilvánítható bűnösnek és nem sújtható büntetéssel olyan cselekmény miatt, amely az elkövetés idején nem volt bűncselekmény.

Kizárólag a hadiállapot idejére vonatkozó előírás, hogy a Kormány gyakorolja az Országgyűlés által átruházott jogokat, valamint dönt a Magyar Honvédség külföldi vagy magyarországi alkalmazásáról, békefenntartásban való részvételéről, külföldi hadműveleti területen végzett humanitárius tevékenységéről, külföldi állomásozásáról, valamint a külföldi fegyveres erők magyarországi vagy Magyarország területéről kiinduló alkalmazásáról és magyarországi állomásozásáról.

A különleges jogrend legfontosabb alaptörvényi garanciái

Az Alaptörvény a különleges jogrend számos garanciáját tartalmazza, megelőzendő, hogy a különleges jogrend jelentett hatalomkoncentrációval visszaélhessen a Kormány. Ezek közül az egyik legfontosabb előírás az, hogy a különleges jogrendet a különleges jogrend kihirdetésére jogosult szerv megszünteti, ha kihirdetésének feltételei már nem állnak fenn. Ez hivatott biztosítani azt, hogy a különleges jogrend átmeneti maradjon, csak arra az időre korlátozódjon, ami a normál jogrendbe való visszatéréshez feltétlenül szükséges.

A Kormány különleges jogrend idején köteles minden olyan intézkedést megtenni, amely az Országgyűlés és az Alkotmánybíróság folyamatos működését szavatolja, az Alkotmánybíróság működése pedig nem korlátozható.

A Kormány a különleges jogrend idején a különleges jogrendre vonatkozó szabályok szerint alkotott rendeletről folyamatosan tájékoztatja a köztársasági elnököt, az Országgyűlés elnökét és az Országgyűlés tárgykör szerint feladat- és hatáskörrel rendelkező állandó bizottságát. Az Országgyűlés a Kormány által különleges jogrend idején a különleges jogrendre vonatkozó szabályok szerint alkotott rendeletet hatályon kívül helyezheti. A hatályon kívül helyezett rendeletet a Kormány azonos tartalommal nem alkothatja meg újra, kivéve, ha azt a körülmények jelentős változása indokolja. A Kormány az így megalkotott rendeletről és megalkotásának indokairól haladéktalanul tájékoztatja a köztársasági elnököt, az Országgyűlés elnökét és az Országgyűlés tárgykör szerint feladat- és hatáskörrel rendelkező állandó bizottságát. A Kormány által különleges jogrend idején a különleges jogrendre vonatkozó szabályok szerint alkotott rendelet a különleges jogrend megszűnésekor hatályát veszti.

A különleges jogrendben alkalmazandó részletes szabályokat törvény határozza meg.

A hadiállapot és szükségállapot kihirdetésének kezdeményezése és kihirdetése közti átmeneti időszakra vonatkozó speciális szabályok

A hadiállapot és a szükségállapot kihirdetése az Országgyűlés hatáskörébe tartozik, de az Országgyűlés összehívása, tanácskozása és döntése – még az akadályoztatottsága nélkül is – több napot, vagy akár hetet vehet igénybe. Ugyancsak időbe – noha kevesebbe – telik az, hogy a köztársasági elnök döntsön a hadiállapot, vagy a szükségállapot kihirdetéséről. Jellemző azonban, hogy a hadiállapot vagy szükségállapot kihirdetésére okot adó körülmények felmerülésük esetén azonnali állami reagálást igényelnek. Adott tehát egy időszak, ami alatt különleges jogrendi jellegű felhatalmazás szükséges a hatékony beavatkozáshoz, de ami alatt azonban még nem aktiválódott egyik különleges jogrendi alakzat sem. Ez az átmeneti időszak tehát szintén szabályozásra szorul, amit a magyar jogalkotó alkotmányi szinten végzett el.

Hadiállapot vagy szükségállapot kihirdetésének Kormány általi kezdeményezését követően a Kormány rendeletet alkothat, amellyel – sarkalatos törvényben meghatározottak szerint – a kihirdetésre okot adó körülmény azonnali kezeléséhez szükséges mértékben egyes törvények alkalmazását felfüggesztheti, törvényi rendelkezésektől eltérhet, valamint egyéb rendkívüli intézkedéseket hozhat. A Kormány az így megalkotott rendeletről folyamatosan tájékoztatja a köztársasági elnököt, az Országgyűlés elnökét és az Országgyűlés tárgykör szerint feladat- és hatáskörrel rendelkező állandó bizottságát.

A Kormánynak az átmeneti időszakban alkotott rendeletének hatálya a hadiállapot vagy a szükségállapot kihirdetésére vonatkozó döntésig, de legfeljebb a kihirdetés Kormány általi kezdeményezésétől számított hatvan napig, hadiállapot vagy szükségállapot kihirdetése esetén legfeljebb a hadiállapot vagy a szükségállapot megszűnéséig tart. Ha a hadiállapot vagy a szükségállapot kihirdetésére nem kerül sor, az Országgyűlés törvényt alkot az (1) bekezdés szerinti rendeletben hozott rendkívüli intézkedésekkel összefüggő szabályozási átmenetről.

Az átmeneti időszakra vonatkozó egyéb (tájékoztatási, működés-biztosítási, szabályozási) garanciák a különleges jogrendi szabályokkal tartalmilag megegyezők.

A közigazgatás fogalma, helye és alrendszerei

A közszolgáltatás legtágabban értelmezett fogalmába beletartozik :

a közbiztonság megteremtése,

a jogszabályok érvényesülésének biztosítása

az ország biztonságának védelme is.

A közigazgatási jogtudomány a közigazgatás fogalmát jellemzően olyan közhatalmi eszközök igénybevételével végzett tevékenységeként határozza meg, amelynek célja a közérdekű szükségletek kielégítése.

A közigazgatás fogalmának egyik központi eleme a közérdek.

A közigazgatás céljai megvalósítására olyan eszközöket vehet igénybe, amelyeket jogszabályok biztosítanak számára.

Az ilyen közhatalmi eszközöket nevezzük közhatalmi prerogatíváknak (többletjogosítvány).

pl: végrehajtó hatalom gyakorlásának jogosultsága.

Az állami tevékenységek összességének klasszikus és legismertebb felosztása az államhatalmi ágak elválasztásának elmélete, amelynek kidolgozása Locke és Montesquieu nevéhez köthető.

Az állami közhatalmi tevékenység három funkciója

a törvényhozás,

az igazságszolgáltatás és

a végrehajtás.

Ennek megfelelően különböztetjük meg:

az állam törvényhozó hatalmát,

az igazságszolgáltató hatalmát és

a végrehajtó hatalmi ágat.

A közigazgatás e három államhatalmi ág közül a végrehajtó hatalmon belül helyezkedik el.

A törvényhozó hatalom letéteményese a parlament, az általa elfogadott törvények határozzák meg:

a közigazgatás szervezetrendszerét,

azokat a célokat, amelyeket a közigazgatásnak meg kell valósítania

és azokat az eszközöket, amelyek e célok eléréséhez a forrásai

Az igazságszolgáltatás lényege a jogviták megoldása, ami a bíróságok feladata.

A bíróságoknak is jelentős szerepe van a közigazgatás ellenőrzésében. A bíróság – különösen a közigazgatási bíróság – a közigazgatás döntéseinek és működésének jogszerűségét ellenőrzi.

A közigazgatási szervek rendszerét két nagy alrendszerre osztjuk:

az államigazgatási szerveket és

a helyi önkormányzati szerveket.

E két, hagyományosnak tekinthető alrendszerhez tartozó szervek mellett később jelentek meg az új típusú,(atipikus) közigazgatási szervek (autonóm államigazgatási szervek, önálló szabályozószervek).

A közigazgatáson belül önálló alrendszert képező államigazgatási szervezetrendszer jogi szabályozása nem egységes.

A Ksztv. sorolja fel a központi államigazgatási szerveket:

a) a központi kormányzati igazgatási szerv (a Kit. szerinti besorolás)

a Kormány,

a minisztérium,

a kormányzati főhivatal, és

a központi hivatal.

b) az önálló szabályozó szerv, (ez a c)-vel alkotja az új típusú, vagy atipikus szerveket)

c) az autonóm államigazgatási szerv, és (megszűnt az Egyenlő Bánásmód Hatósága, feladatait az ombudsman vette át)

d) a rendvédelmi szerv és a Katonai Nemzetbiztonsági Szolgálat.

17. Mutassa be az államigazgatás szervezetrendszerét!

A közigazgatási szervek rendszerét két nagy alrendszerre osztjuk:

államigazgatási szervek

helyi önkormányzati szervek

A központi államigazgatási szervek típusai (Ksztv. szerint):

a) a központi kormányzati igazgatási szerv (a Kit. szerinti besorolás)

a Kormány,

a minisztérium,

a kormányzati főhivatal, és

a központi hivatal.

b) az önálló szabályozó szerv, (ez a c)-vel alkotja az új típusú, vagy atipikus szerveket)

c) az autonóm államigazgatási szerv, és

d) a rendvédelmi szerv és a Katonai Nemzetbiztonsági Szolgálat.

Az államigazgatás szervei:

központi, területi és helyi szinten működnek

hierarchikusan felépülő, a Kormány irányítása alatt állak

Az államigazgatás szervezete

Kormány:

általános hatáskörű, központi irányító szerv;

a végrehajtó hatalom általános, a közigazgatás legfőbb szerve;

feladatait törvények határozzák meg;

jogosult államigazgatási szerveket létrehozni;

államigazgatási szerveket irányít (kivétel autonómiával rendelkező szervek);

felelős az államigazgatási feladatok ellátásáért;

funkciója kettős: kormányzati tevékenységet és közigazgatási feladatokat lát el;

élén a miniszterelnök áll, tagjai a miniszterek.

Kormány segédszervei

Kabinet:

funkciója elsődlegesen a koordináció;

tagjai a feladatkörükben érintett miniszterek, valamint a miniszterelnök által kijelölt személyek;

a kormány egyes tagjaiból álló, a Kormánynál szűkebb testület;

a Kormány ülései előtt állásfoglalást ad kiemelt fontosságú társadalompolitikai, gazdaságpolitikai, vagy nemzetbiztonsági ügyekben;

ad hoc jelleggel, szükség esetén a kiemelt ügyekkel foglalkozik, és a kormányülést megelőzően előkészíti a Kormány döntését;

nem hozhat döntést sem a Kormány helyett, sem annak nevében.

Kormánybizottság:

a Kormány által a Kormány hatáskörébe tartozó jelentős, több minisztérium feladatkörét érintő feladat összehangolt megoldásának irányítására létrehozott testületi szerv;

tevékenysége a több igazgatási ágazatot érintő ügyekre terjed ki;

fő funkciója az igazgatási ágazatok közötti együttműködés koordinálása;

tagjai a feladatkörükben érintett miniszterek.

Egyéb testületi segédszervek:

többnyire bizottság vagy tanács (kivéve a Védelmi Tanács!!!);

ügydöntő jogkörrel nem rendelkezhetnek, kizárólag konzultatív tevékenységet végeznek;

tagjait, valamint az üléseikre állandó jelleggel meghívott személyek körét a testületeket létrehozó normatív kormányhatározatok jelölik ki.

Kormánybiztos:

egyszemélyi vezető;

a Kormány nevezi ki a Miniszterelnökséget vezető miniszter javaslatára, normatív határozattal;

kiemelt fontosságú feladatokat lát el, tevékenységét a miniszterelnök irányítja;

döntéseket hozhat a Kormány nevében;

határozott időre, de legfeljebb két évre nevezik ki (a kinevezés meghosszabbítható);

megbízatása megszűnik a miniszterelnök megbízatása megszűnésével;

miniszterelnök, illetve a Kormány által határozatban kijelölt miniszter irányítása alatt működik, munkáját hivatali apparátus (Miniszterelnöki Kormányirodán működő titkárság) segíti.

Védelmi Tanács

Kormányrendelettel hozták létre, ügydöntő hatáskörrel is rendelkezik: státusa a kabinetekhez áll a legközelebb

A miniszterelnöki biztos

A miniszterelnöki biztos elsősorban a miniszterelnök munkáját segíti, ugyanakkor a miniszterelnök Kormányban betöltött központi szerepe miatt közvetve a Kormány segédszervének is tekinthető. Miniszterelnöki biztost a miniszterelnök jogosult kinevezni a feladatkörébe tartozó feladat ellátására. Tevékenységét a miniszterelnök irányítja, és maga is felhatalmazható irányítási jogkörrel. Hivatali apparátusa a minisztériumban vagy a Miniszterelnöki Kormányirodán belül működő titkárság. Megbízatása határozott időre, de legfeljebb a miniszterelnök megbízatása megszűnéséig szól.

A miniszterelnöki megbízott

A miniszterelnök diplomáciai, személyes tanácsadói vagy egyéb eseti jellegű feladat miniszterelnöki megbízottként történő ellátására megbízást adhat. A miniszterelnöki biztos elsősorban a miniszterelnök munkáját segíti, ugyanakkor a miniszterelnök Kormányban betöltött központi szerepe miatt közvetve a Kormány segédszervének is tekinthető. A miniszterelnök a miniszterelnöki megbízottat feljogosíthatja a miniszterelnöki főtanácsadói megnevezés használatára. A megbízás legfeljebb a miniszterelnök megbízatásának idejére szólhat.

A miniszterelnök politikai igazgatója

Általános politikai, külpolitikai és közpolitikai, valamint társadalom-, gazdaság- és egyéb szakpolitikai kérdésekben tanácsával, illetve véleményével segíti a miniszterelnök és a Kormány tevékenységét és döntéseinek előkészítését. Részletes feladat- és hatáskörét a Kormány eredeti jogalkotói hatáskörben kiadott rendeletben állapítja meg. A Kit. a miniszterelnök politikai igazgatóját a Kormány működését közvetlenül támogató szervtípusként nevesíti, a Kormánystatútum azonban jelenleg nem említi ezt a tisztséget. (Feladatai bővebben ezért a Kormányzati Központtal foglalkozó résznél találhatók.)

Minisztériumok:

szervezete a hierarchia elve alapján épül fel;

Országgyűlés hozza létre/szünteti meg;

egyszemélyi vezetője a miniszter;

A jelenleg működő minisztériumokat a Magyarország minisztériumainak felsorolásáról szóló 2026. évi XIII. törvény határozza meg.

Különös és egyedi minisztérium: a Miniszterelnökség ;

Miniszterelnökség fő funkciója: kormányzati tevékenység összehangolása, szakpolitikai feladatok ellátása;

A 2026. évi XIII. törvény szerinti minisztériumok: Egészségügyi Minisztérium; Igazságügyi Minisztérium; Oktatási és Gyermekügyi Minisztérium; Pénzügyminisztérium; Agrár- és Élelmiszergazdaságért Felelős Minisztérium; Belügyminisztérium; Élő Környezetért Felelős Minisztérium; Gazdasági és Energetikai Minisztérium; Honvédelmi Minisztérium; Közlekedési és Beruházási Minisztérium; Külügyminisztérium; Miniszterelnökség; Szociális és Családügyi Minisztérium; Társadalmi Kapcsolatokért és Kultúráért Felelős Minisztérium; Tudományos és Technológiai Minisztérium; Vidék- és Településfejlesztési Minisztérium.

a minisztert a minisztériumi vezetésben az államtitkár és a közigazgatási államtitkár segíti, tevékenységüket a miniszter irányítja.

az államtitkár: a miniszter teljes jogkörű helyettese, a köztársasági elnök nevezi ki;

a közigazgatási államtitkár: hivatali vezető, a miniszter irányítása alatt a jogszabályoknak és a szakmai követelményeknek megfelelően vezeti a minisztérium hivatali szervezetét, a köztársasági elnök nevezi ki;

a helyettes államtitkár a szakmai munkát irányítja a minisztériumban. Minden minisztériumban működik egy, az európai uniós források felhasználásával kapcsolatos irányító hatósági feladatok ellátásáért felelős helyettes államtitkár, akinek hatáskörében kizárólag ezek a feladatok vannak;

miniszteri biztost a miniszter a feladatkörébe tartozó kiemelt fontosságú feladat ellátására, határozott időre, de legfeljebb két évre nevezhet ki;

hierarchikus felépítésének megfelelően főosztályokra és titkárságokra tagozódik, a főosztályok további osztályokra;

titkárság: az állami vezető tevékenységének ellátását segíti;

miniszteri kabinet: a miniszter munkáját közvetlenül segítő munkatársak munkáját összefogó szervezeti egység, vezetője a kabinetfőnök.

Magyary Program 12.0 értékelése szerint: a 2010 májusában létrehozott csúcsminisztériumi rendszer hatékonyságát a költségvetési fegyelem fenntartása, és ezzel is összefüggésben a jogalkotási képesség példázza: egy minisztériumon belül kell egyensúlyba hozni a hagyományosan egymással versengő (pl. BM vonatkozásában a közoktatás, az egészségügy és a rendvédelem) vagy az egymással vitázni hajlamos (Pl. Agrárminisztérium vonatkozásában az agrárium és a környezetvédelem) ágazatokat.

A kormányzati központ, a tárca nélküli miniszter, és a miniszterelnök-helyettes

Kormányzati koordináció

A kormányzati ágazati tevékenységek összehangolása, azaz a kormányzati koordináció a miniszterelnöki kormányzás lényegi eleme. A szervezeti megoldások idővel változtak. Történeti előzmény, hogy 2018-ban létrejött a Kormányzati Központ, amely a Miniszterelnöki Kormányirodából, a Miniszterelnöki Kabinetirodából és a Miniszterelnökségből állt; 2022 májusától a miniszterelnök politikai igazgatójával bővült. Ez a történeti leírás nem a 2026-os szervezeti állapotot mutatja. A 2026-os kormányalakítás után a kifejezetten koordinációs feladatokat is ellátó intézmények közé a Miniszterelnökség és a miniszterelnök nemzetbiztonsági főtanácsadója sorolható. A Kit. a miniszterelnök politikai igazgatóját és a Miniszterelnöki Kormányirodát is nevesíti, de a Kormánystatútum jelenleg nem említi őket.

A Miniszterelnöki Kormányiroda

A Miniszterelnöki Kormányiroda a miniszterelnök kormányzati igazgatási munkaszervezete, amelyet közigazgatási államtitkár vezet, ekképpen minisztériumnak nem minősülő szerv. Közigazgatási államtitkárát az általános politikai koordinációért felelős miniszter a miniszterelnök útmutatása szerint irányítja.

A miniszterelnök a Kormány általános politikájának meghatározása keretében közvetlenül, illetve a Miniszterelnöki Kormányiroda közigazgatási államtitkára útján – többek között –

összehangolja és megszervezi a kormányzati igazgatás – ide nem értve a területi közigazgatás – működését,

előkészíti a Kormány munkatervének és törvényalkotási programjának a tervezetét, gondoskodik azok végrehajtásáról,

előkészíti a Kormány tagjainak feladat- és hatáskörét szabályozó kormányrendelet tervezetét, valamint a Kormány ügyrendjének, továbbá azok módosításának tervezetét,

előkészíti a Kormány üléseit,

szervezi, összehangolja és ellenőrzi a Kormány döntéseinek végrehajtását,

ellenőrzi a határidős, valamint a folyamatos feladatok végrehajtását, közreműködik a döntések megvalósulásának értékelésében, a végrehajtás alakulásáról az érintett szervektől közvetlenül is tájékoztatást kérhet,

érvényesíti a kormányzati döntés-előkészítés, az Európai Unió döntéshozatali tevékenysége és a Kormány döntéseinek végrehajtása során az összkormányzati szempontokat

koordinálja az alkotmányos szervek, az önálló szabályozó szervek és az autonóm államigazgatási szervek vezetőivel való kapcsolattartást,

biztosítja az állami vezetők munkavégzéséhez szükséges tárgyi eszközellátást,

részt vesz a Kormánynak az Országgyűléssel való kapcsolattartáshoz kapcsolódó feladatok ellátásában.

A Miniszterelnöki Kormányiroda a kormányzati személyügyi igazgatás központi szerveként is működik.

A Miniszterelnökség

A Miniszterelnökséget – mint minisztériumot – vezető miniszter feladat- és hatásköre a Miniszterelnöki Kabinetirodát vezető miniszterhez hasonlóan felölel koordinációs és ágazati feladatokat is. A koordináció keretében felel

a kormánybiztosok tevékenységének összehangolásáért,

a kormányzati társadalmi kapcsolatok összehangolásáért,

a kormányzati stratégiák kidolgozásának támogatásáért,

a társadalompolitika összehangolásáért és

a társadalmi és civil kapcsolatok fejlesztéséért

A Miniszterelnökséget vezető miniszter az ágazati feladatok közül felel

a rozsdaövezeti akcióterületekkel kapcsolatos ügyekért

az egyes kereskedelmi építmények vonatkozásában a fenntarthatósági szempontok érvényesítéséért,

a Magyar Falu Program működtetéséért,

aktív Magyarországért, valamint

a Budai Várnegyed, a Citadella és a visegrádi műemlékegyüttes területén megvalósuló beruházások tekintetében a kulturális örökség védelméért

az informatikáért felelős miniszterrel együttműködve az Országos Beruházás Monitoring rendszer működtetéséért.

A miniszterelnök politikai igazgatója

A miniszterelnök a Kormány kijelölése szerint a politikai igazgató útján elláthat bármely, a Kormány feladatkörébe tartozó, vagy kiemelt fontosságú politikai, külpolitikai és közpolitikai, valamint társadalom-, gazdaság- vagy egyéb szakpolitikai feladatot. A miniszterelnök politikai igazgatója:

felelős a miniszterelnök munkájához kapcsolódóan szükséges háttéranyagok, felkészítők, elemzések elkészítéséért,

felelős a miniszterelnök nemzetközi tevékenységének koordinálásáért,

felelős a kormányzati döntéshozatal és döntés-előkészítés általános politikai, stratégiai, külpolitikai és közpolitikai szempontú nyomon követéséért,

koordinálja a miniszterelnöki biztosok, a miniszterelnöki megbízottak és a miniszterelnöki főtanácsadók munkáját,

útján gyakorolja a közigazgatás-fejlesztésért felelős miniszter a Nemzeti Közszolgálati Egyetem fenntartói jogát.

A tárca nélküli miniszter

A miniszterek egy sajátos típusa a tárca nélküli miniszter. Tekintettel arra, hogy olyan miniszterről van szó, akinek hivatali apparátusa nem egy, az egyszemélyi vezetése alatt álló minisztérium, különbözik a többi minisztertől. A tárca nélküli miniszter tevékenységét is segíti hivatali apparátus, de ez vagy a Miniszterelnöki Kormányirodán, vagy valamely minisztériumban kaphat helyet. Jelenleg egy tárca nélküli miniszter működik: a miniszterelnök általános helyettese – aki egyúttal az egyházakkal való kapcsolattartás koordinációjáért, a nemzetpolitikáért és a nemzetiségpolitikáért felelős tagja a Kormánynak. Tárca nélküli miniszter a Kormány által meghatározott feladatkör ellátására nevezhető ki. A tárca nélküli miniszter feladatköre sajátos, az egy miniszter feladatkörébe sem tartozó feladatok ellátásában jelölhető meg. A törvény a Kormányt hatalmazza fel tárca nélküli miniszteri tisztség létrehozására és arra, hogy rendeletben határozza meg annak részletes feladat- és hatáskörét.

A miniszterelnök-helyettes

Az Alaptörvény szerint a miniszterelnök rendeletben a miniszterek közül egy vagy több miniszterelnök-helyettest jelöl ki, több miniszterelnök-helyettes kijelölése esetén sorrendjüket is meghatározza. Jelenleg egy miniszterelnök-helyettes tagja van a Kormánynak.

Kormányzati főhivatalok

törvény által létrehozott, a Kormány irányítása alatt működő központi államigazgatási szerv;

felügyeletét a Kormány által kijelölt miniszter látja el;

törvényben meghatározott feladatkörében nem utasítható;

rendelkezhet területi – dekoncentrált – szervekkel, amennyiben a létesítéséről rendelkező törvény így rendelkezik;

hierarchikus szervezeti felépítés jellemzi;

egyszemélyi vezetés alatt állnak

a belső szervezeti felépítés és munkamegosztás rendjét a szervezeti és működési szabályzat határozza meg, amelyet a kormányzati főhivatal vezetője készít elő, és a kormányzati főhivatalt felügyelő miniszter – a Miniszterelnökséget vezető miniszter – jóváhagyásával ad ki.

A kormányzati főhivatalokat a Kit. sorolja fel az alábbiak szerint:

• Központi Statisztikai Hivatal,

• Szellemi Tulajdon Nemzeti Hivatala,

Központi hivatalok:

törvény vagy kormányrendelet hozza létre; törvénnyel, ha rendvédelmi szerepet lát el.

miniszter irányítása alatt működnek;

a működést irányító miniszter adja ki a központi hivatal szervezeti és működési szabályzatát, nevezi ki és menti fel a hivatal vezetőjét;

területi szervekkel rendelkezhet, ha a létesítéséről szóló kormányrendelet így rendelkezik;

feladataikat minisztériumok, fővárosi és vármegyei kormányhivatalok, valamint járási hivatalok végzik;

központi hivatali jogállás illeti meg az Országos Kórházi Főigazgatóságot, a Magyar Államkincstárt, a Nemzeti Adó- és Vámhivatalt és az Oktatási Hivatalt.

Autonóm államigazgatási szervek:

a központi közigazgatás sajátos szervtípusa;

nagyfokú önállósággal rendelkeznek, és nem tartoznak a Kormány irányítása alá;

elsősorban hatósági jogalkalmazó tevékenységet látnak el, döntéseik bíróság előtt támadhatóak, tevékenységüket politikamentesen végzik;

autonóm államigazgatási szervet az Országgyűlés jogosult létrehozni törvénnyel;

Autonóm államigazgatási szervek:

Közbeszerzési Hatóság,

Integritás Hatóság,

Gazdasági Versenyhivatal,

Nemzeti Adatvédelmi és Információszabadság Hatóság,

Nemzeti Választási Iroda,

Európai Támogatásokat Auditáló Főigazgatóság

A Szuverenitásvédelmi Hivatal alkotmányi alapját jelentő R) cikkbeli rendelkezést a 16. Alaptörvény-módosítás törölte; a szervet ezért a korábbi alkotmányi besorolás alapján nem kell autonóm államigazgatási szervként felsorolni.

Önálló szabályozó szervek:

alkotmányos jogállású szervek, amelyek létrehozását az Alaptörvény teszi lehetővé;

a végrehajtó hatalom körébe tartozó feladat- és hatáskörök ellátására és gyakorlására hozhatók létre;

Nemzeti Média- és Hírközlési Hatóság,

Magyar Energetika és Közmű-szabályozási Hivatal

Országos Atomenergia Hivatal

Szabályozott Tevékenységek Felügyeleti Hatósága

Területi és a helyi államigazgatás (dekoncentrált szervek)

Fővárosi és vármegyei kormányhivatalok:

alkotmányos jogállását az Alaptörvény határozza meg, amely rögzíti, hogy a fővárosi és vármegyei kormányhivatal a Kormány általános hatáskörű területi államigazgatási szerve;

a Kormány a vidék- és településfejlesztési miniszter útján irányítja azzal, hogy egyes szakigazgatási feladatok tekintetében bizonyos irányítási hatásköröket az adott szakpolitikai feladatokért felelős ágazati miniszter (szakmai irányító miniszter) gyakorol;

egyszemélyi vezetés, a kormány területi képviseletét ellátó kormánymegbízott vezetése alatt állnak, aki gyakorolja a fővárosi és vármegyei kormányhivatal feladat- és hatásköreit, a miniszterelnök nevezi ki határozott időre, a miniszterelnök megbízatásának időtartamára; feladat- és hatáskörének gyakorlásáért a miniszterelnöknek politikai, a szakmai irányító miniszternek szakmai felelősséggel tartozik;

a jogszabályoknak és a Kormány döntéseinek megfelelően összehangolja, és elősegíti a kormányzati feladatok területi végrehajtását.

A fővárosi és megyei kormányhivatal feladat- és hatásköre: koordináció, ellenőrzés, véleményezési jogkör, hatósági feladatok, informatikai tevékenység, közigazgatási szakemberek képzése/továbbképzése, ügyfélszolgálati feladatok, törvényességi felügyelet a helyi önkormányzatok felett.

A főispán által közvetlenül vezetett szervezeti egységekből, járási, illetve a fővárosban fővárosi kerületi hivatalokból áll.

Járások/járási hivatalok:

államigazgatás helyi szervei;

a jogszabályban megállapított hatáskörét önállóan gyakorolja;

a feladat-és hatásköreit a járási hivatal vezetője gyakorolja;

az államigazgatási hierarchia elvének megfelelően a járási (kerületi) hivatal a főispán irányítása alatt és a járási (kerületi) hivatalvezető vezetése alatt működik;

a főispán irányítása alatt közreműködik a jogszabályokban meghatározott államigazgatási feladatok ellátásában.

NAV

Megyei keretek között működő dekoncentrált szervek a budapesti és vármegyei rendőr-főkapitányságok, a Magyar Államkincstár megyei igazgatóságai, a tankerületek, a Szociális és Gyermekvédelmi Főigazgatóság kirendeltségei. A vármegyehatárokon nem átnyúlva, de egy vármegyén belül több autonóm tankerületi központ működik a Klebelsberg Központ irányításával. Néhány dekoncentrált szerv a szakigazgatási feladatok jellegéből adódóan nem az általános területbeosztást követve, vagyis több vármegye területét lefedve, de a vármegyehatárokhoz igazodóan működik: így például hét államigazgatási régióban működnek az Országos Idegenrendészeti Főigazgatóság regionális igazgatóságai. A megyehatárokat nem követő, speciális illetékességű, úgynevezett területközi dekoncentrált szervként működik az Országos Vízügyi Főigazgatóság tizenkettő vízügyi igazgatósága, továbbá tíz nemzeti parkigazgatóság a környezetvédelemért felelős miniszter irányítása alatt.

A helyi önkormányzatok szervezete, feladat- és hatásköre

A közigazgatás szervezetrendszerének az államigazgatás mellett működő másik nagy alrendszere a helyi önkormányzati rendszer. A helyi önkormányzatok nem központi szervek.

A helyi önkormányzatok szervezetének jogi kereteit az Alaptörvény és a Magyarország helyi önkormányzatairól szóló 2011. évi CLXXXIX. törvény határozza meg.

Törvényi keretek között a helyi önkormányzatok szabadon alakítják belső szervezeti felépítésüket.

A helyi önkormányzatok szervezete a képviselő-testületből és szerveiből áll, melyek biztosítják az önkormányzati feladatok ellátását.

Képviselő-testület és szervei:

polgármester (főpolgármester, megyei közgyűlés elnöke)

a képviselő-testület bizottságai

a részönkormányzat testülete

a polgármesteri hivatal (főpolgármesteri hivatal, vármegyei önkormányzati hivatal)

a közös önkormányzati hivatal

jegyző

társulás

Képviselő-testület:

Választott szerv, a képviselő-testületi tagokat a választópolgárok választják meg, megbízatásuk 5 évre szól, de a képviselő-testület öt év letelte előtt is kimondhatja feloszlását. (Megjegyzendő, hogy az Alaptörvény tizenegyedik módosítása a képviselő-testület ötéves megbízatási idejét nem érintve, a helyi önkormányzati választások időpontját október hónapról tavaszra helyezte át, hogy az egybeessen az Európai Parlament képviselőinek megválasztásával.)

Az önkormányzat legfőbb döntéshozó szerve.

Át nem ruházható feladatai: rendeletalkotás, a szervezet kialakítása, a működés meghatározása, a helyi népszavazás elrendelése, a gazdasági program meghatározása, valamint az intézményalapítás joga.

A képviselő-testület működését az önkormányzati törvény keretjelleggel szabályozza. A testületi működés részletes szabályait a képviselő-testület szervezeti és működési szabályzatában határozza meg, amelyet önkormányzati rendelet formájában kell megalkotni.

Működésének elsődleges formája a testület ülése:

a polgármester hívja össze és vezeti le

évente legalább 6 alkalommal kell megtartani (rendes ülés)

rendkívüli ülést indítvány alapján

az ülések nyilvánosak (zárt ülést csak a törvényben meghatározott esetben kell)

Társult képviselő-testület:

A települési önkormányzat képviselő-testülete társult képviselő-testületet alakíthat más település képviselő-testületével. A testületek részben vagy egészben egyesítik a költségvetésüket, közös önkormányzati hivatalt tartanak fenn és intézményeiket közösen működtetik.

A kizárólag az egyik települést érintő ügyekben az érintett település képviselő-testülete önállóan dönt.

Előnye: gazdaságos

Képviselő-testület bizottságai:

A képviselő-testület bizottságot illetve bizottságokat választhat, törvényi kereteken belül maga határoz a bizottság számairól és elnevezésükről, a bizottság tagjainak számáról, a feladat-és hatáskörökről valamint az alapvető működési szabályzatáról is maga dönt.

A bizottság elnöke és a bizottsági tagok több mint fele önkormányzati képviselő kell, hogy legyen. A polgármester nem lehet se tag, se elnök.

A bizottság fő funkciója a döntés-előkészítés. Döntést csak akkor hozhat, ha a képviselő-testület átruházza azt.

Működésének ügyviteli feladatait a polgármesteri hivatal látja el.

Száz főt meg nem haladó lakosú településen a képviselő-testület maga látja el a bizottsági feladatokat.

Ezer főt meg nem haladó lakosú településen valamennyi kötelező bizottsági feladatot elláthat egy bizottság is.

Minden kétezernél több lakossal rendelkező településen pénzügyi bizottságok kell létrehozni.

Településrészi önkormányzat (részönkormányzat) testülete:

Létrehozása fakultatív.

A helyi igények függvényében településrészi önkormányzatot a képviselő-testület hozhat létre valamely településrész sajátos érdekeinek képviseletére a települési képviselőkből és más, az adott településrészen élő választópolgárokból.

Önkormányzati hatósági hatáskör nem ruházható ár rá.

Polgármester:

A helyi önkormányzat érdekei képviseli, annak végrehajtó szerve, az önkormányzat első számú tisztségviselője. A település választópolgárai választják öt éves időtartamra.

A képviselő-testület elnöke és egyben tagja is.

A polgármesteri feladatokat és hatásköröket a törvény határozza meg:

irányítja a polgármesteri hivatalt és a közös önkormányzati hivatalt, továbbá

meghatározza ezek feladatait az önkormányzat munkájának szervezésében, a döntések előkészítésében és végrehajtásában, munkáját a jegyző segíti

államigazgatási ügyekben dönt

a jegyző javaslatára előterjesztést nyújt be a képviselő-testületnek a hivatal belső szervezeti tagozódásának, létszámának, munkarendjének, valamint ügyfélfogadási rendjének meghatározására

hatáskörében szabályozza a kiadmányozás rendjét

jegyző esetén gyakorolja a munkáltatói jogokat (határozatlan időre nevezi ki a jegyzőt, jegyző javaslatára a z aljegyzőt is)

gyakorolja az egyéb munkáltatói jogokat az alpolgármester és az önkormányzati intézményvezetők esetében

Alpolgármester:

A képviselő-testület választja titkos szavazással, a polgármester javaslatára.

Ő helyettesíti a polgármestert, és segíti munkájában.

Legalább egy alpolgármesternek (Főpolgármester-helyettes, közgyűlés alelnök) kell lennie, de több is választható, egynek önkormányzati-képviselőnek kell lennie.

Jegyző:

Önkormányzati szerv jogi szabályozás és szervezeti szempontból is. Ő vezeti a polgármesteri hivatalt vagy a közös önkormányzati hivatalt.

Pályázat alapján a polgármester nevezi ki, határozatlan időre.

A jegyző köztisztviselő, jogi-igazgatási szakember. Helyettese az aljegyző, (10.000 főnél kisebb településeken lehet, felette kell kinevezni aljegyzőt)

A jegyző feladat- és hatáskörét az önkormányzati törvény határozza meg:

hatáskörében dönt az államigazgatási ügyekben

gyakorolja a munkáltatói jogokat a polgármesteri hivatal, a közös önkormányzati hivatal köztisztviselői és munkavállalói esetében, gyakorolja az egyéb munkáltatói jogokat az aljegyző esetében

gondoskodik az önkormányzat működésével kapcsolatos feladatok ellátásáról

tanácskozási joggal vesz részt a képviselő-testület, a képviselő-testület bizottságának ülésén

jelzi a képviselő-testületnek, a képviselő-testület szervének és a polgármesternek, ha a döntésük, működésük jogszabálysértő

évente beszámol a képviselő-testületnek a hivatal tevékenységéről

döntésre előkészíti a polgármester hatáskörébe tartozó államigazgatási ügyeket

dönt azokban a hatósági ügyekben, amelyeket a polgármester ad át

dönt a hatáskörébe utalt önkormányzati és önkormányzati hatósági ügyekben

a hatáskörébe tartozó ügyekben szabályozza a kiadmányozás rendjét

rögzíti a talált dolgok nyilvántartásába a talált idegen dologgal kapcsolatos, a körözési nyilvántartási rendszerről és a személyek, dolgok felkutatásáról és azonosításáról szóló törvény szerinti adatokat, valamint a talált idegen dolog tulajdonosnak történő átadást követően törli azokat

biztosítja az igazgatási munka jogszerűségét és szakszerűségét

A polgármesteri hivatal (Főpolgármesteri hivatal, vármegyei önkormányzati hivatal)

A képviselő testület által létrehozott hivatal.

A polgármesteri hivatal a helyi önkormányzat igazgatási apparátusa, az önkormányzat működésével, valamint a polgármester vagy a jegyző feladat- és hatáskörébe tartozó ügyek döntésre való előkészítésével és végrehajtásával kapcsolatos feladatokat látja el.

A hivatal működési költségét az állam az adott évi központi költségvetésből finanszírozza.

Az azonos járáson belüli, kétezer főnél kevesebb lakossal rendelkező községi önkormányzatok, amelyek közigazgatási területét legfeljebb egy település közigazgatási területe választja el egymástól, közös önkormányzati hivatalt hoznak létre. A közös önkormányzati hivatalhoz tartozó települések összlakosságszáma legalább kétezer fő.

A tv a településeken élő nemzetiségek bizonyos aránya esetén eltérő szabályokat állapít meg a közös hivatal létrehozására.

A helyi önkormányzatok feladat- és hatásköre

A helyi önkormányzatok a helyi közügyek intézésére és a helyi közhatalom gyakorlására hivatottak. A helyi közügyek alapvetően a lakosság közszolgáltatásokkal való ellátásához, valamint a helyi önkormányzás és a lakossággal való együttműködés szervezeti, személyi és anyagi feltételeinek megteremtéséhez kapcsolódik.

A helyi önkormányzatok feladat- és hatáskörét elsősorban az Alaptörvény, valamint a Magyar Önkormányzati törvény határozza meg.

Az Alaptörvény szerint a helyi önkormányzatok a helyi közügyek intézése körében törvény keretei között:

rendeletet alkot

határozatot hoz

önállóan igazgat

meghatározza szervezeti és működési rendjét

gyakorolja az önkormányzati tulajdon tekintetében a tulajdonost megillető jogokat

meghatározza költségvetését, annak alapján önállóan gazdálkodik

e célra felhasználható vagyonával és bevételeivel kötelező feladatai ellátásának veszélyeztetése nélkül vállalkozást folytathat

dönt a helyi adók fajtájáról és mértékéről

önkormányzati jelképeket alkothat, helyi kitüntetéseket és elismerő címeket alapíthat

a feladat- és hatáskörrel rendelkező szervtől tájékoztatást kérhet, döntést kezdeményezhet, véleményt nyilváníthat

szabadon társulhat más helyi önkormányzattal, érdek-képviseleti szövetséget hozhat létre, feladat- és hatáskörében együttműködhet más országok helyi önkormányzatával, és tagja lehet nemzetközi önkormányzati szervezetnek

törvényben meghatározott további feladat- és hatásköröket gyakorol

A feladatellátás legjelentősebb eszköze a rendeletalkotás.

A helyi önkormányzatok kétféle feladatot látnak el:

önkormányzati feladatok – és azon belül a helyi közbiztonsággal kapcsolatos feladatok

államigazgatási feladatok

Az önkormányzati feladatok helyi közügyek Ezek ellátását a képviselő-testület és szervei biztosítják. Az önkormányzati törvény nem sorol fel minden önkormányzati feladatot, csak meghatározza példálózó jelleggel milyen feladatok tartoznak a helyi közügyek körébe.

Ilyen feladat például:

településfejlesztés, településrendezés

óvodai ellátás

településüzemeltetés

gyermekjóléti szolgáltatás

törvényben meghatározott kivételekkel az egészségügyi alapellátás, az egészséges életmód segítését célzó szolgáltatások

helyi adóval, gazdaságszervezéssel és turizmussal kapcsolatos ügyek

sport,- és ifjúsági ügyek

hulladékgazdálkodás

stb.

Az önkormányzati feladatoknak két típusa van törvényben meghatározott és a helyi önkormányzat által önként vállalt feladat és hatáskörök.

A kötelező önkormányzati feladatokat a helyi önkormányzat köteles ellátni, amely feladatokat kizárólag törvényben lehet meghatározni. A különböző típusú önkormányzatoknak eltérő feladatai és hatáskörei lehetnek, melyek meghatározásánál figyelembe kell venni a feladat- és hatáskör jellegét, a helyi önkormányzatok eltérő gazdasági teljesítőképességét, lakosság számát és a közigazgatási területek nagyságát.

A kisebb települések a feladatok ellátására társulásokat hozhatnak létre.

Önként vállalt önkormányzati feladat lehet minden olyan helyi közügy, amelyet jogszabály nem utal más szerv kizárólagos hatáskörébe.

Ezen feladatok ellátása nem lehet jogszabállyal ellentétes, valamint ellátásuk nem veszélyeztetheti a törvény által kötelezően előírt feladat- és hatásköröket. Az önként vállalt feladatok finanszírozása saját bevételekből vagy az erre a célra biztosított külön forrásból lehetséges.

Az önként vállalt feladatokról a képviselő-testület vagy a helyi népszavazás dönt.

Az önként vállalt feladatok speciális típusa a helyi közbiztonsággal kapcsolatos önkormányzati feladatok köre, melyet a települési és a fővárosi önkormányzat vállalhat.

Az önkormányzati feladatokkal szemben az államigazgatási feladatok nem helyi jelentőségű ügyek, hanem állami feladatok. Ezen ügyek ellátása nemzeti érdek, de a hatékonyság érdekében végrehajtásuk csak helyi szinten oldható meg valamint költséges volna minden településen állami feladatok ellátására államigazgatási szerveket létrehozni

A helyi önkormányzatokra bízott államigazgatási feladatokat delegált feladatoknak nevezzük.

A helyi önkormányzatok és az állami szervek kapcsolata

A helyi önkormányzatok az állami szervezetrendszer részét képezik. Kötelesek:

az Alaptörvényben megfogalmazott államcélok megvalósításához hozzájárulni,

elősegíteni a jogszabályi kötelezettségek teljesítését

együttműködni az állami szervekkel a közösségi célok elérése érdekében.

Az állami szervek és a helyi önkormányzatok kapcsolatrendszerében az Országgyűlés legjelentősebb feladata a törvényalkotás.

Az Országgyűlés:

A helyi önkormányzatok részére kötelező feladat- és hatáskört állapíthat meg törvényben.

Törvényben kell szabályozni továbbá a helyi önkormányzatok jogállását, kötelező szervtípusait, működésének garanciáit, anyagi eszközeit, valamint gazdálkodásának alapvető szabályait.

Dönt az állam területi tagozódásáról, a területszervezéshez kapcsolódó egyedi döntéseket hoz, úgymint a megyék összevonása és szétválasztása, a megyék határainak megváltoztatása, a megyék elnevezése és székhelyük kijelölése, valamint a fővárosi kerületek kialakítása. (E döntések érvényességéhez szükséges az érintett helyi önkormányzatok véleményének kikérése.)

Az Országgyűlés a helyi önkormányzat törvényben meghatározott mértékű kölcsönfelvételét vagy más kötelezettségvállalását törvényi úton feltételhez, illetve a Kormány hozzájárulásához kötheti a költségvetési egyensúly megőrzése érdekében.

Legdrasztikusabb beavatkozás a helyi önkormányzati működésbe a helyi önkormányzat képviselő-testületének feloszlatása. Az Országgyűlés akkor oszlathatja fel a képviselő-testületet, ha az alaptörvény-ellenesen működik.

Feltétele a Kormány ezt célzó indítványa, amelyet az Alkotmánybíróság véleményének kikérését követően terjeszthet az Országgyűlés elé. A képviselő-testület feloszlatása a polgármester megbízatását is megszünteti, ezért a köztársasági elnök megbízást ad az illetékes főispánnak azon feladatok ellátására és hatáskörök gyakorlására, amelyeket a jogszabály a polgármesternek állapít meg, az új képviselő-testület és polgármester megválasztásáig.

A köztársasági elnök:

- dönt a törvényben meghatározott területszervezési kérdésekben (például városi cím adományozása)

- kitűzi a helyi önkormányzati képviselők és polgármesterek általános választását.

A fővárosi és megyei kormányhivatal:

biztosítja a helyi önkormányzatok törvényességi felügyeletét.

bíróságnál kezdeményezheti az önkormányzati rendelet felülvizsgálatát, ha azt vagy annak valamely rendelkezését jogszabálysértőnek találja

jogalkotási kötelezettsége elmulasztásának megállapítását is kezdeményezheti a bíróságnál.

Az önkormányzati rendelet Alaptörvénnyel való összhangjának felülvizsgálatát a Kormány jogosult indítványozni az Alkotmánybíróságnál.

A helyi önkormányzatokért felelős miniszter a vidék- és településfejlesztési miniszter, aki:

előkészíti a helyi önkormányzatokra, a helyi önkormányzatok tulajdonára és vagyonára, a helyi önkormányzatok adósságrendezésére és a helyi önkormányzati képviselők és polgármesterek jogállására vonatkozó jogszabályokat;

összehangolja a helyi önkormányzatok feladat- és hatáskörének ellátásához szükséges feltételek vizsgálatát,

működteti a helyi önkormányzati vagyonkatasztert,

közreműködik a központi költségvetésnek a helyi önkormányzatok támogatásai fejezetében meghatározott támogatások körének, finanszírozásának és elszámolási rendjének kialakításában, az ezt elősegítő információs rendszer működtetésében, valamint az ilyen támogatások nyújtásában,

közreműködik a helyi önkormányzatok és a helyi önkormányzati költségvetési szervek számviteli és az államháztartási mérlegrendszerbe illeszkedő pénzügyi információs rendszerének működtetésében,

közreműködik az ágazati és térségi fejlesztési programok helyi önkormányzatokat érintő részének kidolgozásában,

kialakítja az önkormányzati érdekszövetségekkel való kapcsolattartás és egyeztetés rendjét,

az önkormányzati érdekszövetségek javaslatának kikérését követően kijelöli az Európa Tanács Helyi és Regionális Önkormányzatok Kongresszusa magyar delegációjának tagjait.

A helyi önkormányzatok törvényességi felügyeletéért felelős miniszter a vidék- és településfejlesztési miniszter, aki:

előkészíti a helyi önkormányzatok törvényességi felügyeletére és a területszervezési eljárásra vonatkozó jogszabályokat,

• ellátja a helyi önkormányzatok törvényességi felügyeletét, valamint a területszervezési eljárás tekintetében hatáskörébe utalt feladatokat, és e feladatok tekintetében szakmai irányítást gyakorol a fővárosi és vármegyei kormányhivatal tevékenysége felett;

• kezdeményezi a Kormánynál az Alaptörvénnyel ellentétesen működő helyi képviselő-testület feloszlatására vonatkozó országgyűlési előterjesztés benyújtását;

• előkészíti az Országgyűlés és a köztársasági elnök hatáskörébe tartozó területszervezési döntéseket;

• kezdeményezi a Kormánynál annak indítványozását, hogy az Alkotmánybíróság vizsgálja felül az önkormányzati rendelet Alaptörvénnyel való összhangját.

Törvényességi felügyelet eszközei pl:

törvényességi felhívás;

• a képviselő-testület és a társulási tanács ülésének összehívása;

• önkormányzati rendelet Alaptörvénybe ütközése esetére alkotmánybírósági felülvizsgálat kezdeményezésének indítványozása;

• az önkormányzati határozatot közigazgatási perben megtámadhatja;

• az önkormányzati határozathozatali és feladat-ellátási kötelezettség elmulasztásának megállapítása;

• az Alaptörvénnyel ellentétesen működő képviselő-testület feloszlatásának kezdeményezésére irányuló javaslattétel;
• a helyi önkormányzatnak a központi költségvetés terhére nyújtott támogatások felülvizsgálatának kezdeményezése;
• a sorozatos törvénysértést elkövető polgármester tisztségének megszüntetése iránti perindítás;

• fegyelmi eljárást kezdeményezése a helyi önkormányzat polgármestere ellen és a polgármesternél a jegyző ellen;

• kincstári ellenőrzés kezdeményezése;

• a helyi önkormányzat gazdálkodását érintő vizsgálat lefolytatásának kezdeményezése az Állami Számvevőszékné

törvényességi felügyeleti bírság kiszabása

A közszolgáltatások biztosítására a helyi önkormányzatok intézményeket (óvodákat, könyvtárakat, művelődési és egészségügyi ellátó központokat, stb.) hoznak létre és működtetnek. Az önkormányzat által fenntartott intézményekben folyó munkavégzésnek szigorú szakmai szabályai vannak.

Dolgozók képesítési előírásait miniszteri rendeletben a szakminiszter szabályozza. Az ágazati szabályozás mellett a miniszter felelőssége a szabályok ellenőrzése. Az ágazati miniszter az ellenőrzés eredményéről tájékoztatja az érintett helyi önkormányzatot, javaslatokat fogalmaz meg a hiányosságok megszüntetésére, kezdeményezi, hogy a képviselő-testület tárgyalja meg az ellenőrzés tapasztalatait, valamint törvénysértés esetén tájékoztatja a belügyminisztert és a fővárosi, megyei kormányhivatalt.

A miniszter jogosult pénzügyi támogatást nyújtani a helyi önkormányzatok számára a belügyminiszter koordinálásával. A helyi önkormányzatok gazdálkodását, annak törvényességét, célszerűségét és eredményességét az Állami Számvevőszék ellenőrzi.

KÖTELEZŐ VIZSGARÉSZ

I.MODUL: A központi állami szervek rendszere

SZÓBELI TÉTELEK

2026 ősz

21

2

Jogalkotási és jogalkalmazási ismeretek – kidolgozott vizsgakérdések

Jogalkotási és jogalkalmazási ismeretek · Kidolgozott tételek

Kidolgozott válaszokat tartalmazó gyűjtemény a II. modul írásbeli vizsgához, jogalkotási és jogalkalmazási (Ákr.) témákban navigációhoz.

Jelenlegi olvasóváltozat: az áthúzott korábbi szövegrészek kimaradtak. A forrás DOCX változatlan maradt.

15 pontos kérdések

Társadalmi és jogi normák sajátosságai

Társadalmi normák sajátosságai:

Magatartásmintát tartalmaznak, így befolyásolják az emberek viselkedését.

Jellemző rájuk a tartós időbeli érvényesség (a bennük megfogalmazott követelmény nem egyszeri viselkedésre irányul, hanem a hasonló helyzetek minden esetére, azaz ismétlődő helyzetben ismétlődő magatartásra kötelezenek).

Általánosság: általánosan megfogalmazott és általánosan követendő előírásokat, magatartásmintákat jelentenek, amelyeket az azonosan ismétlődő társadalmi kapcsolatokban a közösség tagjainak követniük kell.

Formai eleme a szankció, vagyis a normasértés esetére kilátásba helyezett, a normasértő személy számára hátrányos következmény előírása.

Jogi normák:

az állam megjelenésével jöhettek létre,

csak rájuk jellemző sajátosságok:

Csak jogalkotási hatáskörrel felruházott állami szervek alkothatják.

Szigorúan meghatározott eljárási rendben jönnek létre, amelynek betartása a jogi norma érvényességének feltétele.

A társadalom minden tagja számára kötelezőek.

Érvényesülésüket végső soron az állam kényszerítő ereje biztosítja, megsértésük esetén állami kényszer biztosítja a hozzájuk fűzött szankciókat, akár az állami erőszakszervek (pl. rendőrség) fizikai erőszak-alkalmazása mellett.

Belső jogforrási rendszer és jogszabályi hierarchia

Megkülönböztetünk belső (anyagi) jogforrást, amely a normát létrehozó jogalkotó szervet jelenti, és külső (alaki) jogforrást, vagyis az alkotott norma megjelenési formáját.

A belső jogforrás azt a személyt vagy szervezetet jelenti, aki egy meghatározott formát öltő jogi normát jogosult kiadni.

(pl. az állampolgárokra kötelező magatartási szabályt előíró szervek, úgymint az Országgyűlés, a Kormány, a Magyar Nemzeti Bank elnöke, a Kormány tagjai, az önálló szabályozó szerv vezetője és a helyi önkormányzat képviselőtestülete.) A külső jogforrás az a tárgyiasult forma, amely érzékelhetővé, ezáltal felfoghatóvá teszi a magatartási szabályokat (normákat).

A magyar jogrendszer három jogrend forrásaiból épül fel:

a hazai, belső (magyar) jog,

a nemzetközi jog,

az Európai Unió jogrendje.

A nemzetközi jogrend Magyarországon is hatályos része a transzformáció révén beépül a hazai jogrendbe. Ugyanez mondható el az Európai Unió elsődleges jogforrásairól. Az Európai Unió másodlagos jogforrásai önálló, a belső

(hazai) joggal nem keveredő jogrendet alkotnak, és a belső (hazai) jogrend fölött állnak. Magyarország belső jogforrási rendszere zárt rendszert alkot, és hierarchikus rendbe rendeződik. Ezen belül meg kell különböztetni a „jogforrási hierarchiát” és a „jogszabályi hierarchiát”.

A jogforrási hierarchia adott állam összes jogforrásának egymáshoz való viszonya. A jogszabályok hierarchiája csak a jogalkotó szervek által alkotott jogszabályok közötti viszonyt rendezi, amely szerint a hierarchia alacsonyabb szintjén álló jogszabály nem lehet ellentétes a magasabb szintű jogszabállyal.

A magyar jogrendben a jogforrások élén az Alaptörvény áll, amely a jogrendszer alapjaként önálló, sajátos jogforrásnak minősül.

A jogforrások közül a jogszabályok hierarchikus viszonyát az Alaptörvény állapítja meg. Ennek alapján a magyar jogszabályok között a következő hierarchia érvényesül (felülről lefelé haladva):

törvények,

a Kormány rendelete, a MNB elnökének rendelete,

a Kormány tagjainak rendelete,

az önálló szabályozó szerv vezetőjének rendeletei,

a helyi önkormányzat rendelete.

Rendeletalkotás szabályai békeidőben

Jogszabályok hierarchiájában a törvényeket a központi rendeletek követik.

Fajtái:

Autonóm (primer) rend.: legmagasabb szinten szabályozza az adott életviszonyokat,

törvény arról nem rendelkezik, amelyet a jogalkotó szerv eredeti jogalkotói hatáskörében alkot meg.

Végrehajtási (szekunder) rend.:

törvényben vagy autonóm rendeletben adott felhatalmazás alapján adható ki,

felhatalmazáson alapuló, törvény végrehajtására megalkotott rendelet,

felhatalmazás jogosultja a jogi szabályozásra másnak további felhatalmazást nem adhat (szubdelegálás tilalma)

Központi rendeletek:

Kormányrend.: A Korm. a maga feladatkörében autonóm és végrehajtási (részletező) típusú rendeleteket is bocsát ki, amelyek tv-nyel nem lehetnek ellentétesek. A korm.rend-et a miniszterelnök írja alá, és azt a hivatalos lapban (Magyar Közlöny) kell kihirdetni.

MNB elnökének rend.: egyenrangú a Korm. rendelettel.

- Az MNB elnöke külön tv-ben kapott felhatalmazás alapján, sarkalatos tv-ben meghatározott feladatkörében rendeletet ad ki, a tv-nyel nem lehet ellentétes, Magyar Közlönyben ki kell hirdetni.

Az MNB elnöke rendeletet adhat ki: pl. a jegybanki alapkamat mértéke, a kötelező tartalékráta mértéke, a bankjegyek és érmék kibocsátása, a magyar és külföldi törvényes fizetőeszközök hamisítás elleni védelmével kapcsolatos feladatok, a jegybanki információs rendszerhez való kapcsolódás részletkérdései.

Miniszterelnöki és a miniszteri rendeletek: a Tv-nyel, Korm.rend-tel, MNB elnökének rend-vel nem lehetnek ellentétesek. A miniszterelnök rendeletét a miniszterelnök, a miniszteri rendeletet a jogforrás kibocsátására hatáskörrel rendelkező miniszter írja alá, Magyar Közlönyben kell kihirdetni.

A kormánytagok rendelete csak tv-hez vagy Korm.rend-hez kapcsolódó végrehajtási rend. lehet, kibocsátásához mindig külön felhatalmazásra van szükség.

Rendeletet önállóan/más miniszter egyetértésével alkothatnak.

A miniszterelnöki és a miniszteri rend. ugyanazon a szinten helyezkedik el a jogforrási rendszerben.

Önálló szabályozó szervek vezetőjének rendelete: vezetője tv-ben kapott felhatalmazás alapján, sarkalatos tvben meghatározott feladatkörében rendeletet ad ki, amely nem lehet törvénnyel, Kormányrendelettel, miniszterelnöki

rendelettel, miniszteri rendelettel és az MNB elnökének rendeletével nem lehet ellentétes. Jogalkotó feladatkörrel rendelkező önálló szabályozó szerv jelenleg: Nemzeti Média- és Hírközlési Hatóság, a Magyar Energetikai és Közmű-szabályozási Hivatal, a Szabályozott Tevékenységek Felügyeleti Hatósága és az Országos Atomenergia Hivatal

Helyi rendeletek:

Helyi önkormányzati rendelet: A helyi önkormányzat a helyi közügyek intézése körében a törvény keretei között rendeletet alkot. Feladatkörében eljárva, törvény által nem szabályozott helyi társadalmi viszonyok rendezésére, illetve törvényben kapott felhatalmazás alapján alkotja. Nem lehet ellentétes magasabb szintű jogszabállyal és a Kúria önkormányzati határozataira is figyelemmel kell lennie. A rendelet helyben szokásos módon történő kihirdetését követően az önkormányzat felülvizsgálat céljából haladéktalanul megküldi a fővárosi és vármegyei kormányhivatalnak. Elfogadott szövegét a polgármester és a jegyző írja alá.

Jogalkotás szakaszai: előkészítés, elfogadás, kihirdetés

Jogalkotási eljárás alatt értjük egyrészt a

logikai, döntési folyamatot, a döntés kialakításának módszerét, (jogalkotási metodika),

másrészt a jog által meghatározott, külső eljárási mechanizmust, (jogalkotási taktika).

A Jogalkotás szakaszai

1 . ELŐKÉSZÍTÉS

tervezéssel kezdődik. A minisztériumok kötelezettsége évente munkatervet készíteni.

Kormánynak félévente szintén kell havi ütemezésű munkatervet készítenie, ez a felelőseinek kijelöléséről szóló jogalkotási terv. A Kormány a jogalkotási tervét határozattal állapítja meg. A Kormány törvényalkotási programja és a Kormány féléves időtartamra szóló, havi ütemezésű munkaterve egymással összehangolt tervezetét a miniszterelnök - a Miniszterelnöki Kormányiroda közigazgatási államtitkára útján készíti el. A jogalkotási tájékoztatóban kerül közzétételre.

Tervezet előkészítése: Társadalmi egyeztetésre kell bocsátani a törvény, a kormányrendelet, a miniszteri rendelet tervezetét és indokolását.

társadalmi egyeztetés formái :

Az általános egyeztetés során a honlapon megadott elektronikus levélcímen keresztül bárki véleményt nyilváníthat. A vélemények beérkezéséről visszaigazolást kell küldeni.

A beérkezett vélemények és az elutasított vélemények esetében az elutasítás indokairól tipizált összefoglalót készül.

A közvetlen egyeztetés során a jogszabály előkészítéséért felelős miniszter stratégiai partnerségi megállapodásokat alakít ki olyan szervezetekkel, amelyek készek a kölcsönös együttműködésre, és széles társadalmi érdeket jelenítenek meg vagy az adott jogterületen tudományos tevékenységet végeznek.

Tervezetek véleményezése (közigazgatási, társadalmi)

A jogszabálytervezetek véleményezése vonatkozásában eltérő eljárásrend érvényesül az egyes jogforrások szempontjából: ennek megfelelően a Jat. meghatározza az általános szabályokat, míg a kormányzati jogszabályelőkészítő tevékenység során készített jogszabálytervezetek véleményezésére a Kormány ügyrendje további rendelkezéseket állapít meg.

• Jogalkotó elé terjesztés, KORMÁNY DÖNTÉSEINEK ELŐKÉSZÍTÉSE

A Kormányhoz benyújtott előterjesztés célja a testület döntésének kezdeményezése. Az előterjesztések Kormány elé jutása egy hosszabb folyamat.

Az előterjesztés elkészítése – kétszakaszos eljárás, vezetői összefoglaló, előterjesztés minta.

Ezt követően az előterjesztés és a miniszteri rendelet tervezetét egyeztetés céljából határidő megjelölésével meg kell küldeni a közigazgatási államtitkároknak, a miniszterelnök politikai igazgatójának, a feladatkörében érintett kormánybiztosnak és a kormányzati főhivatal vezetőjének, akik a tervezetre észrevételt tehetnek

A Közigazgatási Államtitkári Értekezleten (a továbbiakban: KÁT) kell a Stratégiai Kabinet, a Gazdasági Kabinet, a Nemzetpolitikai Kabinet és a Védelmi Tanács (ezen alcím alkalmazásában, a továbbiakban együtt: kabinet) és a Kormány ülésére benyújtott minden előterjesztést és jelentést – ideértve a kormánybiztosok előterjesztéseit (jelentéseit) is – kell előzetesen megtárgyalni. A KÁT a Kormány általános hatáskörű döntés-előkészítő testületeként a Kabinet és a Kormány ülései előkészítésének általános szakmai, szervező, egyeztető és a Kormány és a kabinet által hozott döntések végrehajtását ellenőrző fórumaként működik.

A Fejlesztéspolitikai Koordinációs Bizottság (a továbbiakban: FKB) a Kormány fejlesztéspolitikai javaslattevő, véleményező, döntés-előkészítő és koordináló szerve, melynek feladata az európai uniós forrásból megvalósuló fejlesztéspolitika végrehajtásának összehangolása, a fejlesztéspolitika területén hozandó kormányzati döntések előkészítése és az európai uniós források felhasználásáért felelős miniszter által vezetett minisztérium központi koordinációs tevékenységének elősegítése.

A Stratégiai Kabinet, a Gazdasági Kabinet, a Védelmi Tanács, valamint a Nemzetpolitikai Kabinet működésének célja a Kormány döntéseinek előkészítése, valamint döntés a Kormány hatáskörébe tartozó ügyekben.

A Kormány ülésének előkészítésében az Alkotmányossági Előkészítő Munkacsoport és a Kormányzati Költségvetési Előkészítő Munkacsoport is közreműködhet. Az Alkotmányossági Előkészítő Munkacsoport vezetője az igazságügyi miniszter, és az előterjesztéseket jogi-alkotmányossági szempontból véleményezi, ha ezt az igazságügyi miniszter szükségesnek tartja. A munkacsoport akár meg is vétózhatja az elé került előterjesztést, amely így nem kerülhet a kormányülés napirendjére. A pénzügyminiszter által vezetett Kormányzati Költségvetési Előkészítő Munkacsoport feladata ugyanez, de költségvetési szempontból. Fontos azonban, hogy a Miniszterelnöki Kabinetirodát vezető miniszter kérelemre dönthet úgy, hogy egy adott előterjesztés esetben ezektől a szabályoktól el lehet térni.

A Kormány ülése: az előterjesztés vagy jelentés a kormányülés napirendjére – bizonyos, Kormányügyrendben meghatározott kivételekkel – akkor vehető fel, ha azt a Közigazgatási Államtitkári Értekezlet (KÁT) megtárgyalta.

Részt vesznek rajta a Kormány tagjai, valamint tanácskozási joggal a Kormányügyrend által meghatározott személyek, pl. a miniszterelnök politikai igazgatója.

A Kormány ülésének megszervezéséről a Miniszterelnöki Kormányiroda közigazgatási államtitkára gondoskodik.

A Kormány ülését a miniszterelnök akadályoztatása esetén a miniszterelnök általános helyettese vezeti, aki gyakorolja mindazon hatásköröket, amelyeket a Kormány ügyrendje a miniszterelnök hatáskörébe utal.

A Kormány ülése a benyújtott előterjesztések, jelentések megtárgyalásából, döntések meghozatalából, szóbeli eszmecseréből, eligazításból, bejelentésekből, valamint – a miniszterelnök egyedi felhívása esetén - a Kormány tagja által adott tájékoztatásból áll.

A Kormány ülésén jelen lévők az előterjesztésről, illetve az egyéb döntést igénylő kérdésről tanácskozást folytatnak, amelyet követően a miniszterelnök összefoglalja a tanácskozás során elhangzottakat, és kimondja a Kormány döntését (rendelet, határozat, irányelv vagy elvi állásfoglalás).

Rendkívüli vagy azonnali intézkedést igénylő esetben a Kormány úgy is hozhat döntést, hogy az adott ügyben tagjai írásban vagy távbeszélő útján közlik állásfoglalásukat.

A Kormány a feladatkörében rendeletet bocsát ki, határozatot hoz, irányelvet vagy elvi állásfoglalást fogad el.

2 . ELFOGADÁS: a jogalkotó aktusa:

Törvényjavaslatot a köztársasági elnök, a Kormány, országgyűlési bizottság és országgyűlési képviselő nyújthat be az Országgyűlés elnökéhez (a továbbiakban: házelnök). A törvényjavaslatok tárgyalása az általános vitával kezdődik a plenáris ülésen, majd ezt követi a részletes vita, amely a bizottságokban zajlik. A tárgyaló bizottság az általa támogatott, illetve megfogalmazott módosító javaslatokat egyetlen bizottsági módosító javaslatba foglalja. Ezt követően a törvényalkotási bizottság értékeli a benyújtott bizottsági módosító javaslatokat, azokról állást foglal, illetve maga is módosítási szándékot fogalmazhat meg. A törvényalkotási bizottság az általa támogatott, illetve megfogalmazott módosító javaslatokat egy összegző módosító javaslatba foglalja és elkészíti a törvényjavaslatnak az összegző módosító javaslattal egybeszerkesztett, véglegesnek szánt szövegét (egységes javaslat). Az Országgyűlés a módosító javaslatok értékeléséről szóló bizottsági jelentésekről, a törvényalkotási bizottság összegző jelentéséről, valamint az összegző módosító javaslatról vitát folytat, majd dönt az összegző módosító javaslatról. Ha az Országgyűlés az összegző módosító javaslatot elfogadta, a törvényjavaslat véglegessé vált szövegéről zárószavazással dönt.

A JOGSZABÁLYOK KIHIRDETÉSE

szabályozott módon történő kihirdetés az elengedhetetlen érvényességi kelléke a jogszabályoknak. A kihirdetésre vonatkozó szabályok megsértésével kihirdetett jogszabály nem érvényes, tehát nem alkalmazható.

A jogszabály szövegének végleges rögzítése és a kihirdetés elrendelése (promulgáció).

Ezt követi a jogszabály hivatalos formában történő hiteles nyilvánosságra hozatala (publikáció). Az elfogadott törvények szövegét az Országgyűlés elnöke – az elfogadást követő öt napon belül, aláírásával – kihirdetésre megküldi a köztársasági elnöknek.

Ha a köztársasági elnök a törvényt aláírja, elrendeli annak kihirdetését.

A kormányrendeletet a miniszterelnök írja alá, de e tekintetben őt az általa rendeletben kijelölt miniszterelnökhelyettes helyettesítheti. A miniszterelnöki rendeletet a miniszterelnök, a miniszteri rendeletet pedig a miniszter írja alá, e jogkörükben ők nem helyettesíthetők.

Az önkormányzati rendelet elfogadott szövegét a polgármester és a jegyző írja alá.

A jogszabályokat – az önkormányzati rendeletek kivételével – a Magyar Közlönyben kell kihirdetni.

Jogszabálytervezet megszövegezése és hivatkozások

Jogszabályok megfogalmazása és szerkesztése során is fontos figyelembe venni a Jogalkotásról szóló törvényt. Egy útmutató is a szabályalkotók segítségére van, amely a helyes és helytelen példákat mutatja be.

A jogszabály tervezetét a magyar nyelv szabályainak meg felelően, világosan, közérthetően és ellentmondásmentesen kell megszövegezni.

Normatartalommal kell rendelkeznie és nem foglalhat magába egyedi döntést.

A normatív tartalmat jelen idejű kijelentő mondattal, egyes szám harmadik személyű megfogalmazás alkalmazásával kell kifejezni.

A jogszabály a hatálya alá tartozó jogalanyok számára általános magatartási szabályt, parancsot fogalmaz meg, így a jogszabály tervezetében a felszólító mód használata szükségtelen.

Ugyanazon tartalmú fogalom vagy rendelkezés esetén következetesen ugyanazt a fogalmat, megfogalmazást kell alkalmazni az egész jogszabályban, illetve a végrehajtására kiadott jogszabályokon belül is. pl. szóismétlés elkerülése érdekében más fogalom használata tilos

Az egyértelműségét szolgálja, ha egy ismétlődő hosszabb, bonyolultabb kifejezés, szókapcsolat vagy szövegrész helyett rövid megjelölést alkalmazunk („továbbiakban:”, ezért ez nem csak lehetőség, de a közérthetőség érdekében kívánatos is. Alkalmazását követően csak a rövid megjelenítés használható.

Ha a rövid megjelölés a felsorolás elemeire együttesen vonatkozik, a további együttes használatára az „a továbbiakban együtt:” kifejezéssel kell utalni

Felsorolás alkalmazása esetén egyértelművé kell tenni, hogy a felsorolás elemei közül

valamennyinek teljesülnie kell,

egyik sem teljesülhet,

pontosan egynek kell teljesülnie vagy

legalább egynek teljesülnie kell a joghatás kiváltásához.

A jogszabály tervezetének címében annak tárgyát vagy tartalmának lényegét kell röviden megjelölni úgy, hogy az a jogszabályt más jogszabálytól egyértelműen elhatárolja. A címet úgy kell megfogalmazni, hogy

a módosító és a hatályon kívül helyező jogszabályok, valamint

a különböző helyi önkormányzatok által megalkotott rendeletek kivételével ne legyen hatályban több azonos című jogszabály, az ne tartalmazzon – a módosítás, az eltérő szöveggel történő hatályba léptetés, a hatályba nem lépés és a hatályon kívül helyezés kivételével – a szabályozás aktusára utaló kifejezést, és

a cím utolsó szavához a „-ról”, „-ről” rag kapcsolódjon. pl. „2010. évi CXXX. törvény a jogalkotásról”

A jogszabály tervezetében:

az Alaptörvényre, az Alaptörvény rendelkezésére, jogszabályra vagy jogszabály rendelkezésére akkor lehet hivatkozni, ha a hivatkozás a megfelelő fogalomhasználattal nem küszöbölhető ki, vagy ha a hivatkozás alkalmazása a jogszabály értelmezését, alkalmazását megkönnyíti.

az Alaptörvény szövegét vagy olyan jogszabály szövegét, amellyel a megalkotni tervezett jogszabály az Alaptörvény alapján nem lehet ellentétes, nem lehet megismételni, de ha a jogalkalmazás megkönnyítése vagy a jogszabály megfogalmazása ezt megköveteli, utalást lehet alkalmazni.

Jogszabály tervezetében jogszabályra vagy jogszabály rendelkezésére

más jogszabály címének,

más jogszabály szabályozási tárgykörének vagy

a felhívni kívánt rendelkezések szabályozási tárgykörének a megjelölésével (rugalmas hivatkozás) kell hivatkozni, kivéve, ha ilyen módon a hivatkozott jogszabály vagy rendelkezés nem azonosítható egyértelműen.

Ha rugalmas hivatkozás nem alkalmazható a jogszabály tervezetében, akkor

más jogszabály,

más jogszabály és szerkezeti egysége,

a hivatkozást tartalmazó jogszabály vagy

a hivatkozást tartalmazó jogszabály szerkezeti egysége tételes megjelölésével lehet hivatkozást alkalmazni (merev hivatkozás).

A jogszabály tervezete nem hivatkozhat merev hivatkozással olyan jogszabályra, amely az Alaptörvény alapján nem lehet ellentétes a hivatkozást tartalmazó jogszabállyal.

Ha jogszabály tervezetében annak saját szerkezeti egységére kívánunk mereven hivatkozni, akkor a hivatkozás csak a hivatkozott szerkezeti egység megjelölését tartalmazza a jogszabály megjelölése nélkül. A jogszabály tervezete vagy valamely szerkezeti egysége saját magára a jogszabály vagy a szerkezeti egység típusának a megjelölésével hivatkozhat.

A törvény tervezetében feladat- és hatáskör címzettjeként az államigazgatási szervet – a Kormány, a Miniszterelnökség, a minisztérium, az önálló szabályozó szervek, az autonóm államigazgatási szervek, a rendvédelmi szervek és a kormányhivatal kivételével – köznévvel kell megjelölni, és szükség szerint törvényi felhatalmazást kell biztosítani a Kormány részére, hogy a köznévi formában megjelölt szervet rendeletben jelölje ki.

A törvény tervezetében a minisztert a feladatköre szerint kell megjelölni.

Más jogszabály tervezetében a minisztert a feladatköre szerint kell megjelölni, kivéve, ha a szabályozás célja így nem biztosítható.

A miniszter feladatkörét a miniszter feladat- és hatásköréről szóló kormányrendeletben meghatározott feladatkörök szerint, vagy ha az ilyen módon nem lehetséges, bármely más törvényen vagy kormányrendeleten alapuló feladatköre szerint kell megjelölni.

Ákr. előzményei és eljárásjog fejlődése, uniós hatások

Az Ákr. megalkotásának előzményei:

Az Ákr. megalkotásának az alábbi közigazgatási eljárási szabályok voltak az előzményei:

Államigazgatási eljárás általános szabályairól szóló 1957. évi IV. törvény, (Et.)

Az államigazgatási eljárás általános szabályairól szóló 1957. évi IV. törvény módosításáról és egységes szövegéről szóló 1981. évi I. törvény (egységesen a továbbiakban: Áe.)

A közigazgatási hatósági eljárás és szolgáltatás általános szabályairól szóló 2004. évi CXL. törvény (a továbbiakban: Ket.).

A rendszerváltást követően jelentősen megváltozott a magyar közigazgatás: a jogállamiság elvéből adódóan megváltoztak a tulajdoni viszonyok, s az állam szerepéről vallott felfogás. Átalakult a közigazgatás intézményrendszere, nem utolsó sorban kiterjedtek a nemzetközi szerződéses kapcsolataink, csatlakoztunk az Európai Unióhoz, mely sok tekintetben változást követelt.

1999-ben megkezdődtek a kodifikációs munkálatok, és a jogalkotó egy új közigazgatási hatósági eljárási törvény megalkotása mellett döntött, melynek eredményeként elfogadásra került a közigazgatási hatósági eljárás és szolgáltatás általános szabályairól szóló 2004. évi CXL. törvény (a továbbiakban: Ket.):

igyekezett az Áe. korábbi struktúráját és alapintézményeit megőrizni

mindent egy törvényben kívánt leszabályozni, így „túlszabályozás” csapdájába esett.

egyre több ágazati jogszabály kapott felhatalmazást arra, hogy az általa szabályozott eljárás kikerüljön a Ket. hatálya alól, így a Ket. elveszítette általános jellegét.

A Ket-et felváltotta az Ákr. amely alapvetően megőrizte a korábbi szabályozások jól bevált alapintézményeit, azonban figyelmen kívül hagyta azokat a szabályokat a törvényből, amelyek nem szükségszerűen törvényi szabályozást igényelnek. A 2014–2020 közötti Közigazgatás- és Közszolgáltatás-fejlesztési Stratégiafejlesztési stratégia célja a szolgáltató állam modell megvalósítása.

Az Ákr. a Ket. hibáiból, illetve a jogalkalmazási tapasztalatokból okulva egy egyszerűbb szabályozásra törekszik, amellett, hogy nem csak a Ket. felülvizsgálatára, hanem számos egyéb eljárási vonatkozású jogszabály felülvizsgálatára is sor került. Az Ákr. nagymértékben épít a korábbi jól bevált jogintézmények és szabályok átvételére, csak lényegesen egyszerűbb formában.

A hazai célkitűzések mellett nem hagyhatók figyelmen kívül ugyanakkor azok uniós és a nemzetközi dokumentumok sem, amelyek befolyásolják a tagállami, így a hazai közigazgatási eljárásjog fejlődését:

Európai Unió Működéséről szóló szerződés

Alapjogi Charta

A hazai közigazgatási eljárásjog legfontosabb állomásai:

A közigazgatási hatósági eljárásjog a közigazgatási hatósági jogviszonyt meghatározó eljárási normák összessége. Magyary Zoltán szerint az eljárás fogalma valamely cél elérésére alkalmas cselekedetek megállapított sorrendjét jelenti. Az eljárási jogon a közigazgatás és az emberek együttműködésének alaki szempontból való jogi szabályozását értjük, szemben a más jogszabályokban található anyagi jog változatos rendelkezéseivel.

A hazai közigazgatási eljárás a jogi hatás kiváltására alkalmas döntések, az aktusok előkészítésének, meghozatalának és érvényesítésének alaki rendje, vagyis az aktusok megalkotásának szabályozott folyamata az egyes közigazgatási szervek eljárásának rendje.

Az eljárások mindig eljárási cselekmények láncolatából állnak össze. A közigazgatási hatósági eljárás ennek megfelelően a közigazgatási szervek közül a hatósági jogkörrel felruházott hatóságok, valamint a velük kapcsolatba kerülő ügyfelek, illetve egyéb személyek olyan eljárási cselekményeinek az összessége, amelynek szabályai az Ákr.-ben vagy egyéb közigazgatási jogszabályban meghatározottak.

Abban a pillanatban, amikor a hatósági eljárás megkezdődik, létrejön a közigazgatási hatósági eljárási jogviszony a hatóság és az ügyfél között.

A közigazgatási eljárás egy három szakaszos eljárás:

Az első szakasza az alapeljárás, vagy más néven elsőfokú eljárás, amely az eljárásnak mindig eleme, azaz az eljárás állandó szakasza.

Ezt követheti a jogorvoslati szakasz, amennyibe az arra jogosult valamilyen jogorvoslati eljárást kezdeményez.

A harmadik szakasz a végrehajtási szakasz, amelyre csak bizonyos feltételek fennállása esetén kerül sor. Ez a két utóbbi szakasz a közigazgatási eljárás ún. lehetséges szakaszai.

7. Ismertesse a közigazgatási eljárásjog fejlődése tekintetében releváns uniós és nemzetközi tendenciákat!

Az OECD (Gazdasági Együttműködési és Fejlesztési Szervezet, angolul Organisation for Economic Cooperation and Development) meghatározásában a közigazgatás egyszerűsítése az adminisztratív eljárásokból fakadó állami terhek csökkentését jelenti. Ezek a terhek főként a bürokratikus eljárásokból, a túlzott, bonyolult, egymást átfedő folyamatokból fakadnak. Az Ákr. ezért egy egyszerűbb szabályozásra törekszik, miközben számos egyéb eljárási vonatkozású jogszabály felülvizsgálatára is sor került.

Nem hagyhatók figyelmen kívül azon uniós és a nemzetközi dokumentumok sem, csatlakoztunk az Európai Unióhoz, mely sok tekintetben változást követelt. Ennek eredményeként bevezetésre került a 2004. Ket. Legjelentősebb

problémája az volt, hogy mindent egy törvényben kívánt leszabályozni, így aztán a „túlszabályozás” csapdájába esett.

Az Európa Tanács felkérésére a Miniszteri Bizottság 2007-ben fogadta el a Jó közigazgatásról szóló ajánlását és függelékét, „A jó közigazgatás kódexét”, amely ma is számos követendő alapelvet határoz meg. A legfontosabbak:

a közigazgatási hatóságoknak az állampolgárok számára bizonyos szolgáltatásokat kell nyújtaniuk, útmutatókat és szabályzatokat kell kibocsátaniuk, és ésszerű időn belül kell cselekedniük

a közigazgatás visszásságait - késedelmes eljárásának, akár hivatali kötelezettségei megsértésének eredményei – megfelelő eljárás után kiszabott szankcióknak kell követniük, mely eljárások magukban foglalhatják a bírósági eljárást is

a jó közigazgatás a jó kormányzás [good governance] egyik vonatkozása; azt nem csupán a jogi eszközök befolyásolják, hanem az a szervezés és az irányítás minőségétől is függ; hogy meg kell felelnie a teljesítmény, a hatékonyság és a társadalmi szükségletek követelményeinek; gondoznia és védenie kell a köztulajdont és más közérdeket.

A fentieken túl az Európai Unió számos olyan dokumentumot fogadott el az elmúlt időszakban, amelyek a tagállami közigazgatási eljárások számára is irányadó elveket fogalmaznak meg:

az Európai Unió Működéséről Szóló Szerződés 298. cikkének (2) bekezdése szerint feladataik ellátása során az Unió intézményei, szervei és hivatalai egy nyitott, hatékony és független európai igazgatásra támaszkodnak - az Európai Parlament és a Tanács rendelkezéseket állapít meg ennek érdekében

az Alapjogi Charta 41. cikke megfogalmazza a megfelelő ügyintézés alapelvi szintű szabályait (bár nagy részben definiálatlanok maradtak az Unió szintjén). Legtöbb közigazgatási elv a Bíróság joggyakorlatából ered.

kiemelendő a Helyes hivatali magatartás európai kódexe, amely közigazgatási eljárási szempontból is meghatároz irányadó alapelveket.

Az Európai Unióban a fentieken túl megkezdődött egy olyan munka is, amely egy uniós közigazgatási eljárási kódex kimunkálását tűzte ki célul. Az európai kutatók hálózata megkezdte a szóban forgó javaslat kidolgozását (ún. Modell Szabályok). Az Európai Parlament 2016-ban már egy önálló rendelettervezetet dolgozott ki és felkérte a Bizottságot, hogy vizsgálja meg és terjesszen elő jogalkotási javaslatot, amelyet felvesz a 2017. évi munkaprogramjába.

Ákr. alanyi hatálya: hatóság és ügyfél

Az alanyi hatály azt mutatja meg, hogy az Ákr. szabályait milyen eljárási szereplőkre (kikre) kell alkalmazni.

Az eljárás főszemélyei: a hatóság és az ügyfél;

Az eljárás egyéb résztvevői: a tanú, a hatósági tanú, a szakértő, a tolmács, a szemletárgy birtokosa és az ügyfél képviselője;

további szereplők is megjelenhetnek, akik valamilyen formában közreműködnek az eljárás lefolytatásában pl. a szakhatóságok, vagy a rendőrség egy elővezettetés során.

1. a. Az Ákr. alapján HATÓSÁG az a szerv, szervezet vagy személy, amelyet (akit)

törvény, kormányrendelet vagy

önkormányzati rendelet hatósági hatáskör gyakorlására jogosít fel vagy jelöl ki.

1. b. ÜGYFÉL az a természetes vagy jogi személy, egyéb szervezet, akinek (amelynek)

jogát vagy jogos érdekét az ügy közvetlenül érinti,

akire (amelyre) nézve a hatósági nyilvántartás adatot tartalmaz, vagy

akit (amelyet) hatósági ellenőrzés alá vontak.

A fenti főszabály mellett az Ákr. nevesíti az ún. ex lege ügyfélfogalmat is.

Ez azt jelenti, hogy törvény vagy kormányrendelet meghatározott ügyfajtában megállapíthatja az olyan személyek és szervezetek körét, akik/amelyek a jogszabály erejénél fogva ügyfélnek minősülnek.

pl. Az építésügyi és építésfelügyeleti hatósági eljárásokról külön vizsgálat nélkül ügyfélnek minősül az építtető és az építési tevékenységgel érintett telek.

ÜGYFÉLLÉ VÁLÁS: a legtöbb esetben nem automatizmus, mivel azt számos tényező befolyásolhatja, a legfontosabb az eljárási képesség és az ügyfélképesség vizsgálata.

A természetes személy ügyfélnek akkor van eljárási képessége, ha az ügy tárgyára tekintettel cselekvőképesnek minősül.

az ügy tárgyát pedig az adott ágazati jogszabály határozza meg,

a cselekvőképesség szabályait pedig a Ptk.

Az ügyfélképesség azt jelenti, hogy bizonyos eljárástípusokban csak a jogszabályban meghatározott személyek lehetnek ügyfelek. pl.

azonos neműek nem köthetnek a hatályos jogszabályok szerint házasságot,

előfordul olyan ügyfélképességi feltétellel is, amely során bizonyítani kell valamilyen érdeksérelmet, vagy annak veszélyét.

Az ügyfélképességet a hatóságnak folyamatosan vizsgálnia kell.

Fontos szabályok az ügyféllel kapcsolatban:

az eljárásban az eljárás megindítására irányuló kérelmet benyújtó ügyfélen kívül más ügyfelek is részt vehetnek (többnyire ellenérdekű ügyfelek), akikről már az eljárás elején meg kell állapítania a hatóságnak, hogy van-e ügyfélképességük vagy sem;

ha az ügyfél valamilyen okból nem tud részt venni az eljárásban: (az ügyfél átmeneti, tartós akadályoztatása, pl. az ügyfél ismeretlen helyen tartózkodik, vagy nem tud az ügyben eljárni) a hatóság ügygondnokot rendelhet ki;

ha az ügyfél magyarországi lakcímmel, illetve székhellyel nem rendelkezik − és nincs képviselője, valamint nincs helye elektronikus kapcsolattartásnak, − az ügyfél az első kapcsolatfelvétel alkalmával kézbesítési meghatalmazottat/ügygondnokot köteles megjelölni;

a kézbesítési ügygondnok az ismeretlen helyen tartózkodó ügyfél felkutatásában és a döntés közlésének megkísérlésében is köteles segíteni a hatóságot;

ha az ügyfél végleg akadályoztatva van (ha a természetes személy ügyfél elhalálozik, vagy a nem természetes személy ügyfél megszűnik) az ügyféli jogutódlás szabályait kell alkalmazni. Jogutódlásról akkor beszélünk, ha a jogosult joga vagy kötelezettsége => másra száll át. Azt, akinek a jogai (kötelezettségei) átszállnak jogelődnek, akire pedig azok átszállnak jogutódnak nevezzük;

Az Ákr. esetében eljárási jogutódlásról beszélünk, hiszen itt az a kérdés, hogy az eljárásbeli jogok és kötelezettségek valaki másra átszármaztathatók-e.

Kérelem, automatikus és sommás eljárás, határidők

Az alapeljárás vagy más néven első fokú eljárás kérelemre vagy hivatalból indulhat.

Az eljárások jelentős része kérelemre induló eljárás. (A kényszer-jogszerzés a jogállamiság elvével nem összeegyeztethető, vagyis a hatóság hivatalból nem erőltet rá senkire semmilyen jogot sem.)

Kérelem az Ákr. szerint:

az ügyfél olyan nyilatkozata, amellyel hatósági eljárás lefolytatását, illetve a hatóság döntését kéri jogának vagy jogos érdekének érvényesítése érdekében.

kiemelkedő jelentőségű, ez az első eljárási cselekmény, amely az egész eljárás folyamatát elindítja (kivéve, ha az eljárási hivatalból indul).

az ügyfél a kérelmével addig rendelkezhet, azaz azt módosíthatja, visszavonhatja, amíg a döntés közlése iránt a hatóság nem intézkedik (törvény vagy kormányrendelet ennél későbbi időpontot is megállapíthat). A döntés véglegessé válására vonatkozó rendelkezések az Ákr. hatóság döntéseire vonatkozó fejezetében kerültek meghatározásra. A hatóság döntése végleges, ha azt a hatóság már − az Ákr.-ben meghatározott kivételekkel – nem változtathatja meg. A véglegesség mindig a döntés közlésével áll be.

A kérelem hatósághoz történő benyújtása különbözőképpen történhet:

Az Ákr. főszabálya, hogy ha törvény vagy kormányrendelet másként nem rendelkezik, a kérelmet a hatósághoz írásban vagy személyesen lehet előterjeszteni.

Minden eljárási cselekményt valamiképpen dokumentálni kell (írásbeli dokumentáltság elve). A hatóság az Eüsztv. szerint meghatározott módon írásban vagy személyesen tart kapcsolatot az ügyféllel és az eljárásban résztvevőkkel. – Az Ákr. emellett úgy rendelkezik, hogy a szóbeli kérelemről − ha azt nyomban nem teljesítik − az ügyfél vagy az eljárás más résztvevője részvétele esetén jegyzőkönyvet, más esetben feljegyzést kell készíteni.

Vannak olyan eljárástípusok is, amelyek során elengedhetetlen az ügyfél személyes megjelenése a hatóság előtt, vagyis ezekben az eljárásokban nincs mód a kérelem írásban történő előterjesztésére (pl. házasságkötési az anyakönyvvezetőnél, aki erről jegyzőkönyvet vesz fel)

Az eljárás a kérelemnek az eljáró hatósághoz történő megérkezésének időpontjában indul. Ezt azért is fontos kiemelnünk, mert az eljárás megkezdődéséhez számos további jogkövetkezményt fűz a törvényünk.

A kérelem beérkezését követően a hatóságnak (ahhoz, hogy az (alap)eljárás a következő szakaszba léphessen) meg kell vizsgálnia különösen:

az előtte lévő ügy egyáltalán közigazgatási hatósági ügy-e vagy sem;

Amennyiben nem az, meg kell hozni az erre vonatkozó döntést, hogy az ügyfél a megfelelő, nem közigazgatási hatósági szervhez fordulhasson. (Nem hatósági szervekre nem vonatkozik az Ákr., ezért áttételnek sem lesz helye ilyen esetben) – van-e hatásköre, illetékessége az ügyben. Amennyiben valamelyik vagy egyik sem áll fenn, áttétel útján el kell juttatni az ügyfél kérelmét a megfelelő közigazgatási hatósághoz;

hogy nincs-e helye valamilyen olyan eljárási cselekménynek, amelyről az alapvető rendelkezések kapcsán szóltunk.

Lényegében ezután kerülhet sor a kérelem formai vagy érdemi, tartalmi vizsgálatára. (Ebben a hatóság segítségére van az Ákr., illetve az ágazati jogszabályok.) Az Ákr. meghatározza a kérelem:

tartalmára vonatkozó általános szabályokat,

előterjesztésének módját és helyét meghatározó, valamint – elbírálásának szabályait.

Az Ákr. a kérelem alapvető tartalmi elemeit is meghatározza:

- a kérelem alapadatai az ügyfél és képviselője azonosításához szükséges adatok és elérhetőségei (a kérelem legfontosabb elemei, ezektől az előírásoktól az ágazati jogszabályok különös eljárási szabályai eltérhetnek és további követelményt állapíthatnak meg).

De nem kérhető az ügyféltől:

szakhatósági állásfoglalás vagy előzetes szakhatósági állásfoglalás csatolása, és

az ügyfél azonosításához szükséges adatok kivételével olyan adat, amely nyilvános, vagy amelyet jogszabállyal rendszeresített közhiteles nyilvántartásnak tartalmaznia kell (ezeket a hatóságnak kell beszerezni).

A kérelem előterjesztésének helye mindig az illetékes hatóság vagy − ha azt törvény vagy kormányrendelet nem zárja ki − a kormányablak.

10. Mutassa be az automatikus döntéshozatali eljárás és a sommás eljárás szabályait!

A sommás eljárás bevezetése a Ket. módosításával 2016. január 1-jén lépett hatályba. Célja az ügyfelek ügyintézésének könnyítése az egyszerű megítélésű, jellemzően az okmányokkal, nyilvántartásokkal kapcsolatos ügyekben.

A közigazgatási eljárásban korábban is szerepeltek egyszerű megítélésű és összetett eljárások. A sommás eljárások szabályait az Ákr. többnyire átvette a Ket.-ből.

Az Ákr.-ben az eljárásoknak három fajtáját különböztetjük meg:

• automatikus döntéshozatal

sommás eljárás

teljes eljárás

Egyszerű megítélésű ügyeknél alkalmazható az automatikus döntéshozatal és a sommás eljárás. Ez lehetővé teszi az ügy gyors lezárását, ellentétben a teljes eljárással, ami a klasszikus közigazgatási forma és minden részcselekmény elvégezhető az eljárás során.

Azokban az eljárásokban, amelyekben a kérelem előterjesztésekor a döntés meghozatalához szükséges valamennyi információ a hatóság rendelkezésére áll - így a tényállás további tisztázására és külön bizonyítási eljárás lefolytatására nincs szükség - a hatóságnak azonnal (automatikus döntéshozatali eljárás), de legkésőbb 8 napon belül (sommás eljárás) döntést kell hoznia. E feltételek hiányában az eljárást az általános szabályok szerint, teljes eljárásban kell lefolytatni.

Automatikus döntéshozatali eljárás:

• az Eüsztv. szerinti automatikus döntéshozatali eljárás feltételei fennállnak és nincs ellenérdekű ügyfél, vagy

• a kérelem tekintetében

○ azt törvény vagy kormányrendelet megengedi,

○ a hatóság részére a kérelem benyújtásakor minden adat rendelkezésére áll,

○ a döntés meghozatala mérlegelést nem igényel, és

○ nincs ellenérdekű ügyfél.

Az elektronikus ügyintézést biztosító szerv a kapott adatok alapján elektronikus ügyintézéssel, emberi beavatkozás nélkül, automatikusan hozza meg a döntését és erről értesíti az ügyfelet. Az ügyintézés határideje 24 óra.

Sommás eljárás:

a döntés a hatóság 8 napon belül meghozza, ha:

a hiánytalanul előterjesztett kérelem és mellékletei, valamint a hatóság rendelkezésére álló adatok alapján a tényállás tisztázott és

nincs ellenérdekű ügyfél.

A sommás eljárás bizonyos esetekben átfordulhat teljes eljárássá, ha az ügyfél erre irányuló felhívás nélkül terjeszt elő új bizonyítékot, vagy tesz bizonyítási indítványt → ezt a hatóság az ügy teljes eljárásban való lefolytatása iránti kérelemnek tekinti, és a kérelmet teljes eljárásban bírálja el.

Az automatikus döntéshozatali eljárásban és a sommás eljárásban hozott döntés közlését követően is 5 napon belül kérheti az ügyfél, hogy a hatóság a kérelmét ismételten, teljes eljárásban bírálja el. A teljes eljárás ügyintézési ideje 60 nap.

11. Ismertesse az általános és a speciális ügyintézési határidőre vonatkozó szabályokat!

Az Ákr. az egyes eljárástípusoknak megfelelően határozza meg az általános ügyintézési határidőt. Az Ákr. szerint az ügyintézési határidő, ha törvény eltérően nem rendelkezik az eljárás megindulásának napján kezdődik.

Az általános ügyintézési határidő

automatikus döntéshozatal esetén huszonnégy óra,

sommás eljárásban nyolc nap,

teljes eljárásban hatvan nap.

Általános szabályként a teljes eljárás hatvan napos határidejébe csak nagyon kevés eljárási cselekmény határideje nem fog beszámítani, hiszen a jogalkotó célja az, hogy minden eljárásban a lehető legrövidebb időn belül eljusson a hatóság az eljárás megindulásától annak befejezéséig.

Szigorú szabályok vonatkoznak arra az esetre, ha az általános ügyintézési határidőhöz képest hosszabb határidő meghatározása válik szükségessé. A teljes eljárás vonatkozásában meghatározott ügyintézési határidőnél hosszabb határidőt ugyanis csak törvény írhat elő. Ez olyan esetben fordul elő, amikor az ágazati törvény valamilyen hosszadalmas, bonyolultabb eljárás szabályozása érdekében eltér az Ákr. általános szabályaitól.

Kiemelkedő jelentőségű, hogy a hatóság gyorsan, hatékonyan folytassa le az eljárást. Ennek az egyik eszköze, hogy az eljárási törvények meghatározzák, hogy az egyes eljárási cselekményeket, vagy épp a teljes eljárást hány napon belül kell lezárni.

A fentiekben nevesített határidők a döntés közlését is magukban foglalják.

Speciális határidőket állapít meg az Ákr. arra az esetre, amennyiben a hatóság testületi szerv, vagy az adott jogviszony soron kívüli intézkedést igényel: amennyiben ugyanis a hatóság testületi szerv, a hatáskörébe tartozó ügyben az ügyintézési határidőn belül, vagy ha ez nem lehetséges, a határidő letelte utáni első testületi ülésen határoz.

Az ügyet soron kívül kell elintézni, ha

a kiskorú ügyfél érdekeinek veszélyeztetettsége indokolja,

életveszéllyel vagy súlyos kárral fenyegető helyzet elhárítása indokolja,

a hatóság ideiglenes biztosítási intézkedést rendelt el, vagy

a közbiztonság, a közrend vagy a nemzetbiztonság érdekében egyébként szükséges.

Az ügyintézési határidőbe nem számít be

az eljárás felfüggesztésének, szünetelésének és

az ügyfél mulasztásának vagy késedelmének időtartama.

Az általános ügyintézési határidőn túl az Ákr. rendelkezik az ún. belső határidő kérdéséről is: ha ugyanis ágazati törvény vagy kormányrendelet valamely eljárási cselekmény teljesítésének határidejéről nem rendelkezik, a hatóság, az ügyfél és az eljárás egyéb résztvevője azonnal, de legkésőbb nyolc napon belül gondoskodik arról, hogy az eljárási cselekményt teljesítse vagy a végzést meghozza.

Amennyiben a határidőből kevesebb mint tizenöt nap van hátra, a további eljárási cselekményeket soron kívül kell elvégezni.

Eljárási költség viselése, előlegezése, költségmentesség

Eljárási költség fogalma: mindaz a költség, ami az eljárás során felmerül.

Az Ákr. által szabályozott kérdések:

a, az eljárási költség viselése általános szabályok

az viseli a költséget, akinél felmerült;

jogellenes magatartás miatt keletkezett ktg → akinek a magatartása okozta;

olyan elj. ktg, melynek viselésére senki sem kötelezhető → eljáró hatóság viseli;

Az elj. ktg. ügyfél általi viselése

több azonos érdekű ügyfél esetén az ügyfelek egyetemlegesen felelősek az eljárási költség viseléséért,

• a jogvitás eljárásban a hatóság az eljárási költségek viselésére kötelezi a kérelem elutasítása esetén a kérelmező ügyfelet, illetve a kérelemnek helyt adó döntés esetén az ellenérdekű ügyfelet,

• ha a határozat a kérelemnek részben ad helyt, a hatóság az eljárási költség arányos viselésére kötelezi a kérelmező ügyfelet és az ellenérdekű ügyfelet.

Az eljárási költség hatóság és az eljárásban résztvevő egyéb személy általi viselése → megkeresett szerv vagy személy eljárása esetén: megkereső hatóság téríti nyelvhasználat alapján felmerült fordítási, tolmácsolási ktg.: eljáró hatóság, ha

hivatalból indult, azonnali eljárási cselekménnyel járó eljárás, melyben

ügyfél nem magyar ÁP, nem beszéli a magyar nyelvet;

természetes személy,

Mo.-on tartózkodik az eljárás idején

természetes személy ügyfél azonnali jogvédelemért fordul a magyar hatósághoz, nem érheti joghátrány a magyar nyelv ismeretének hiánya miatt

ha a hatóság a keresetlevél alapján módosítja vagy visszavonja a döntését, akkor viseli a keresetlevél előterjesztésével kapcsolatban felmerült ügyféli költségeket.

b, az eljárási költség előlegezése általános szabályok → kérelemre indult eljárás esetén: kérelmező üf. előlegez

kivéve: ha ágazati jogszabály másként rendelkezik

több, azonos érdekű üf. esetén → egyetemlegesen felelősek az előlegezésért

DE: üf. nem kötelezhető olyan ktg. előlegezésére, melyet a díj tartalmaz

bizonyítási eljárás esetén → az elj. ktg-et a bizonyítást indítványozó előlegezi rendőrség igénybevételével kapcs. költség → az igénybevételt kérő hatóság előlegez hivatalból indult vagy folytatott elj. esetén → a hatóság előlegez

kivéve: üf. megjelenésével kapcsolatos ktg., üf. képviseletében eljáró személy költsége, nem hatóság által viselendő fordítási ktg.,

üf. vagy az eljárás más résztvevője részéről felmerült levelezési dokumentum továbbítási ktg.

Az előlegezésről a hatóság a költségek felmerülésekor dönt. Elrendelhető az előreláthatólag szükséges összeg előzetes letétbe helyezése a hatóságnál.

c, döntés az eljárási költség viseléséről

A hatóság döntésben határozza meg az eljárási költség:

összegét

viselését

megelőlegezett költség esetleges visszatérítését

indokolatlanul magas elj. ktg. helyett alacsonyabb összeget (az azt alátámasztó bizonyítékok figyelembe vételével)

d, költségmentesség

Fogalma: az eljárási költség előlegezése és viselése alóli teljes vagy részleges mentesség

Esetei → ágazati törvény, Kormány rendelet vagy önkormányzati rendelet által meghatározott ügyfajták esetén

→ ha hatóság engedélyezi → természetes személy üf., kereseti, jövedelmi viszonyai miatt, jogai érvényesítésének megkönnyítésére, törvényben meghatározott egyéb okból

A költségmentesség a kérelem előterjesztésétől az eljárás egész tartamára és a végrehajtási eljárásra terjed ki. A költségmentesség iránti kérelem benyújtásától az arról szóló döntés (végzés) véglegessé válásáig terjedő időszak elj. ktgét a hatóság előlegezi. A költségmentességet engedélyező, módosító vagy visszavonó végzés → eljárásban részt vevő hatóságok értesítése, ha eljárásuk illeték vagy díjfizetési kötelezettség alá esik.

10 pontos kérdések

Jogi norma szerkezete, jogforrások, érvényesség és hatály

A hatósági tevékenység annyiban speciális a többi közigazgatási tevékenységhez képest, hogy az ilyen eljárásokban az eljáró közigazgatási szerv hatósági pozícióban jelenik meg és bár az elmúlt időszakban jelentős elmozdulás figyelhető meg a szolgáltató, ügyfélközpontú közigazgatás irányába, de a hatóság az ügyféllel szemben továbbra is többletjogosítványokkal rendelkezik.

Más jogterületekhez hasonlóan a közigazgatási jogban is megjelennek a normatan klasszikus elemei, így a közigazgatási jog területén is beszélhetünk anyagi jogi és eljárási jogi szabályokról. Ahogyan másutt is az eljárási szabályok az adott jogterületre vonatkozó általános szabályok, vagyis az anyagi jogi normák végrehajtására szolgálnak. Ebből adódóan az eljárási vagy más néven alaki jogi szabályok mindig valamilyen folyamatnak, eljárásnak az egyes részeiként, eljárási cselekményeiként realizálódnak.

A legtöbb jogterület többnyire rendelkezik egy olyan általános, anyagi jogi jogszabállyal, amely az adott jogterület minden főbb szabályait tartalmazza. A közigazgatási jogban nem beszélhetünk olyan általános közigazgatási törvénykönyvről, amely minden lényeges közigazgatási szabályt tartalmazna, hiszen a közigazgatási jogterület több száz szakigazgatási ágazatot foglal magában a gyámügyi igazgatástól a fogyasztóvédelemig. stb., így lehetetlen lenne ezeknek egy törvénykönyvbe foglalása. Természetesen ez nem azt jelenti, hogy az ágazati, szakigazgatási

anyagi jogi normák ne lennének normatív szinten szabályozva: minden egyes ágazatnak megvan ugyanis a saját közigazgatási szabályrendszere, melynek zászlóshajója mindig valamilyen ágazati törvény.

Az anyagi jogi normák önmagukban nem, csak akkor érvényesülnek, ha azokat végrehajtják. Ennek a végrehajtásnak a mikéntjént szabályozzák az ún. alaki vagy más néven eljárási normák, így kvázi az anyagi jogi jogszabályok párjaként jelennek meg a legtöbb jogterületen az alaki jogi, eljárási kódexek.

A közigazgatási jogban némiképp speciálisan alakul az anyagi és az alaki szabályok egymáshoz való viszonya: noha általános anyagi kódexünk nincs, egy általános alaki jogi, eljárási jogszabályunk van, mégpedig a 2018. január 1. napjától az általános közigazgatási rendtartásról szóló 2016. évi CL. törvény (a továbbiakban: Ákr.) rendelkezései alkalmazandók a közigazgatási eljárásokban. Az Ákr. – ahogyan az a címéből is kitűnik – általános közigazgatási hatósági eljárási jogszabálynak tekintendő: ebből következően az Ákr. a közigazgatási hatósági eljárás általános szabályait határozza meg, vagyis minden olyan szabályt, amelyet – az Ákr.-ben nevesített kivételekkel – minden közigazgatási hatósági eljárásban alkalmazni kell. Ez természetesen nem azt jelenti, hogy az ún. szakigazgatási eljárásokban ne jelennének meg speciális ágazati eljárási szabályok: az ágazati jogszabályok az Ákr. rendelkezéseitől eltérő szabályokat állapíthatnak meg, de csak akkor, ha azt az Ákr. kifejezetten megengedi.

2. Ismertesse a jogi normák szerkezeti elemeit

A jogi normák szerkezetükre nézve három elemből állnak:

Hipotézis (tényállás) vagy feltétel, olyan tényállást jelöl, amely bekövetkezése esetén a jogalkotó egy meghatározott magatartást ír elő vagy tilt meg. A magatartás pontos, részletes körbeírása fontos feladata a hipotézisnek. (Jó példa erre a „Ne ölj!” erkölcsi norma és a büntetőjogi tényállás összehasonlítása, hiszen az „Aki mást megöl…” megfogalmazás sokkal pontosabb meghatározást tesz lehetővé a jogalkotó számára, ti. az ehhez köthető további részek is fontosak: „ (…) bűncselekményt követ el” (ez a magatartás minősítése) és „…szabadság- vesztéssel büntethető” (ez a szankció).)

Diszpozíció, a rendelkezés, amely tartalmazza azt a magatartást, amelyet a jogalkotó a hipotézisben körülírt tényállás megvalósulása esetére ír elő. Ha megvalósul a hipotézis, úgy a diszpozícióban előírtakat kell, illetőleg lehet, vagy akár tilos alkalmazni. Ez alapján a rendelkező rész három típusba sorolható:

pozitív parancs: ebben az esetben a jogi norma címzettjének valamilyen aktív, tevőleges magatartást kell kifejtenie;

negatív parancs: a jogi norma címzettje számára valamilyen tiltást, tartózkodást ír elő;

a felhatalmazást tartalmazó rész lehetőséget biztosít a jogalanyoknak

A parancsoló, illetve tiltó rendelkezés összefoglalóan kényszerítő, azaz kógens, míg a megengedő diszpozitív jellegű. A diszpozitív jellegű szabályok esetén tehát el lehet térni a jogszabály rendelkező részében foglaltaktól, vagyis a diszpozitív szabályokat akkor kell alkalmazni, ha a jogalanyok – konszenzussal – attól eltérő rendelkezésben nem állapodnak meg.

Jogkövetkezmény, a szankció, amely alapvetően a hipotézisben és a diszpozícióban körülírt magatartáshoz rendelt állami magatartást jelöli.

A szankció alapvetően háromféle lehet:

vagyoni szankció: a jogsértő vagyonával szemben alkalmazott hátrány,

személyi szankció: a jogsértő személyével szemben alkalmazott hátrány,

érvénytelenségi szankció: a jogszabállyal ellentétes magatartás nem jár a kívánt joghatással.

3. Ismertesse a jogforrás fogalmát és fő típusait!

A jogforrások egyrészt azt határozzák meg, hogy a jogi rendelkezések honnan erednek, mely testületek és szervek alkotják meg ezeket (pl. az Országgyűlés vagy a Kormány), másrészt hogy honnan ismerhetők meg ezek a rendelkezések. Ezek alapján megkülönböztethetünk belső és külső jogforrás.

Belső – anyagi – jogforrás: meghatározza, hogy honnan erednek a jogi rendelkezések, mely testületek és szervek alkotják azokat = normákat kibocsátó döntési formák, normát létrehozó jogalkotó szerv. Pl. OGY, Kormány és tagjai, MNB-elnök, önálló szabályozó szerv vezetője, helyi önk. képv.test.

Külső – alaki – jogforrás: meghatározza, hogy honnan ismerhetők meg a jogi rendelkezések = jogalkotói hatáskör és annak gyakorlása, jogalkotási eljárás, jogalkotó tény, tehát az alkotott norma megjelenési formája. Tárgyiasult forma.

A magyar jogrendszer három jogrend forrásaiból épül fel: 3 jogrend forrásaiból épül fel

hazai jog

nemzetközi jog

EU-s jog

Ezek viszonya: nemzetközi jogrend Mo-n is hatályos része + EU-s elsődleges jogforrások beépülnek a magyar jogrendbe = TRANSZFORMÁCIÓ

(EUs másodlagos jogforrások NEM keverednek a hazaival, de felette állnak)

Magyarország belső jogforrási rendszere = zárt, hierarchikus rendszer. Ezen belül megkülönböztetünk jogforrási hierarchiát és jogszabályi hierarchiát.

A jogforrási hierarchia: az állam összes jogforrásának egymáshoz való viszonyát határozza meg.

A jogszabályok hierarchiája csak a jogalkotó szervek által alkotott jogszabályok közötti viszonyt rendezi. A jogszabályi hierarchia lényege, hogy a hierarchia alacsonyabb szintjén álló jogszabály nem lehet ellentétes a magasabb szintű jogszabállyal.

A magyar jogrendben a jogforrások élén az Alaptörvény áll. Az Alaptörvény (2011.ápr.25.) a jogrendszer alapjaként önálló, sajátos jogforrásnak minősül, nem jogszabály! Az Alaptörvény – saját magáról, mind a jogrendszer alapjáról – kimondja, hogy az Alaptörvény helyezkedik el az egész jogrendszer élén, lévén, hogy egy jogszabály sem lehet ellentétes az Alaptörvénnyel.

A magyar jogszabályok között a következő hierarchia érvényesül (felülről lefelé haladva):

törvények,

a Kormány rendelete, a Magyar Nemzeti Bank elnökének rendelete,

a Kormány tagjainak rendelete,

az önálló szabályozó szerv vezetőjének rendeletei,

a helyi önkormányzat rendelete.

Speciális jogforrások:

AB-határozatok: NEM jogalkotói forrás, hanem kitüntetett jogalkalmazói döntés alapján általános magatartási szabályokat hordozó jogforrások (AB-döntés fő szabály szerint mindenkire kötelező, nincs jogorvoslati lehetőség)

Rendkívüli jogforrások: törvény erejével bíró rendeletek (nem egyenlő a tv.erejű rendeletekkel! Különleges jogrend idején születhetnek /hadiállapot, szükségállapot, veszélyhelyzet) helyi rendeletek. Általános szabály, hogy a Kormány különleges jogrendben rendeletet alkothat, amellyel- sarkalatos törvényben meghatározottak szerint - egyes törvények alkalmazását felfüggesztheti, törvényi rendelkezésektől eltérhet, valamint egyéb rendkívüli intézkedéseket hozhat. A rendkívüli jogrend két típusához, a hadiállapothoz és a szükségállapothoz kapcsolódóan a Kormány már azelőtt alkothat speciális rendeletet, hogy az Országgyűlés ezeket elrendelte volna, de csak azután, hogy a kihirdetést a Kormány kezdeményezte. E rendeletekkel a Kormány - sarkalatos törvényben meghatározottak szerint - a kihirdetésre okot adó körülmény azonnali kezeléséhez szükséges mértékben egyes törvények alkalmazását felfüggesztheti, törvényi rendelkezésektől eltérhet, valamint egyéb rendkívüli intézkedéseket hozhat

Kúria által alkotott kötelező jogforrások (jogegységi határozat, Kúria önkormányzati határozata): NEM jogszabály, hanem kitüntetett jogalkalmazói jogforrás, amit a jogalkalmazói szervnek (pl. közig.szerv) figyelembe kell vennie tevékenysége során.

Bírói esetjog (precedensjog)

Egységes jogértelmezést segítő, nem kötelező jogforrások (kollégiumi vélemény, elvi bírósági határozat/döntés, NVB iránymutatásai)

Szokásjog (íratlan forma, hazai jogban visszaszorulóban, de nemzetközi gazdasági kapcsolatok jogában kiemelkedő szerepűek a kereskedelmi szokások pl.)

Normatív határozat, normatív utasítás

4. Ismertesse a jogszabályi hierarchiát!

• A jogszabályok hierarchiája csak a jogalkotó szervek által alkotott jogszabályok közötti viszonyt rendezi. A hierarchia alacsonyabb szintjén álló jogszabály nem lehet ellentétes a magasabb szintű jogszabállyal. A magyar jogrendben a jogforrások élén az Alaptörvény áll.

▪ A magyar jogszabályok hierarchiája (felülről lefelé haladva):

törvények,

a Kormány rendelete, a Magyar Nemzeti Bank elnökének rendelete,

a Kormány tagjainak rendelete,

az önálló szabályozó szerv vezetőjének rendeletei,

a helyi önkormányzat rendelete.

A törvények

A jogszabályok hierarchiájának élén a törvények találhatók. Nem lehet ellentétes az Alaptörvénnyel, az abba ütköző törvényt az Alkotmánybíróság – megsemmisíti. Az Országgyűlés univerzális törvényhozó hatáskörrel rendelkezik. Az Országgyűlés törvényt – határozatképesség esetén – a jelen lévő képviselők többségének, az Alaptörvényben meghatározott tárgykörökben pedig a jelen lévő képviselők kétharmadának szavazatával alkothat. Ez utóbbiakat nevezi az Alaptörvény sarkalatos törvénynek. Sarkalatos Tv elfogadásához és módosításához a – határozatképes számban – jelen lévő országgyűlési képviselők kétharmadának szavazata szükséges. Csupán eljárási szempontból különböznek az egyéb törvényektől, a jogszabályi hierarchiában nem áll a többi törvény felett.

A törvényerejű rendeletek és a „törvény erejével bíró” rendeletek - egy szinten a törvénnyel. 1949 és 1989 között a Népköztársaság Elnöki Tanácsa (a továbbiakban: NET) bocsátott ki. (megszűnt), már nem alkotnak ilyen jogszabályt, de van még hatályban.

A „törvény erejével bíró” rendeletek (rendkívüli jogforrások)

Formálisan (a megnevezését tekintve) rendelet, de tartalmilag a törvény erejével bír.

A tvr. a törvénnyel egy szinten áll. Különleges jogrendként megjelölt szituációkra vonatkozik. 3 típusa: hadiállapot, szükségállapot, veszélyhelyzet

A központi rendeletek A jogszabályok hierarchiájában a törvények után jönnek

a kormányrendelet,

a Magyar Nemzeti Bank elnökének rendelete – egy szinten a kormányrendelettel,

a miniszterelnöki és a miniszteri rendelet;

az önálló szabályozó szerv vezetőjének rendelete:

-a Nemzeti Média- és Hírközlési Hatóság, valamint

-a Magyar Energetikai és Közmű-szabályozási Hivatal.

A központi rendelet tehát nem az Országgyűlés által alkotott, mindenkire kötelező jogszabály, 2 fajtája az autonóm (eredeti) és végrehajtási (származékos) rendelet.

Autonóm rendelet a legmagasabb szinten szabályozza az adott életviszonyt, tehát törvény nem,

Végrehajtási rendelet csak törvényben vagy autonóm rendeletben adott felhatalmazás alapján adható ki, amely meghatározza a felhatalmazás jogosultját, tárgyát és kereteit. A felhatalmazás jogosultja a jogi szabályozásra másnak további felhatalmazást nem adhat: ez a szubdelegálás tilalma.

A helyi rendeletek helyi önkormányzat a helyi közügyek intézése körében a törvény keretei között rendeletet alkot.

Az önkormányzati rendelet mindenkire kötelező jogszabály, de csak a helyi önkormányzat közigazgatási területén belül. Magasabb szintű jogszabállyal nem lehet ellentétes.

A helyi önkormányzat törvény által nem szabályozott helyi társadalmi viszonyok rendezésére autonóm rendeletet, illetve törvényben kapott felhatalmazás alapján végrehajtási rendeletet alkot. Autonóm rendelet nem alkotható olyan tárgykörben, amelyet törvény vagy legmagasabb szinten a Kormány már szabályozott; az önkormányzati rendelet magasabb szintű jogszabállyal nem lehet ellentétes.

5. Ismertesse az Országgyűlés törvényhozó hatáskörének fő jellegzetességeit! (Milyen tárgykörökben és milyen szótöbbséggel alkothat törvényt az Országgyűlés?) Hozzon fel példákat a lehetséges esetekre!

A jogszabályok hierarchiájának élén a törvények találhatók. Törvény nem lehet ellentétes az Alaptörvénnyel, az abba ütköző törvényt az Alkotmánybíróság – a jogosult indítványára – megsemmisíti, vagy olyan alkotmányos követelményt ír elő, amely a törvényi rendelkezés megsemmisítését vonja maga után.

Az Országgyűlés univerzális törvényhozó hatáskörrel rendelkezik:

törvénnyel bármilyen tárgykört, bármilyen tartalommal, részletességgel szabályozhat

szimbolikus tartalmat is törvénybe foglalhat,

szabályozási tárgyakat vonhat el más szervektől

törvénybe emelhet korábban rendeleti szintű szabályozást.

A törvények rendelkezései:

nem ütközhetnek az Alaptörvénybe

Alapvető jogot csak alapvető jog érvényesülése vagy valamely alkotmányos érték védelme érdekében, a feltétlenül szükséges mértékben, az elérni kívánt céllal arányosan, az alapvető jog lényeges tartalmának tiszteletben tartása mellett lehet korlátozni.

Tárgykörök:

kifejezett (fenntartott) törvényhozási tárgykör (pl. alapjogok): olyan tárgykör, amelynek szabályozása – legalább a legmagasabb szinten – az Országgyűlés számára van fenntartva, de a törvények végrehajtására rendelet is kiadható.

kizárólagos törvényhozási tárgykörök: azok a tárgykörök, amelyeket minden részletükben törvénnyel kell szabályozni. Az ilyen tárgykörben létrehozott törvényekhez végrehajtási rendelet nem kapcsolódhat. Pl. a bűncselekményeknek és azok büntetésének meghatározása.

Határozatképesség: Azt jelenti, hogy a képviselők több mint fele megjelent az ülésen. Amennyiben nincs meg a határozatképesség, akkor a döntés nem érvényes.

Az alábbiakban felsorolt esetek mindegyikénél szükséges, hogy határozatképes legyen az Országgyűlés.

Egyszerű (vagy relatív) többség: A jelenlévő képviselők több mint felének szavazata. A legtöbb döntést így kell elfogadni, tehát általában a törvényeket is (ezeket feles törvénynek is szokták hívni).

Abszolút többség: Az összes képviselő több mint felének szavazata. Pl. a miniszterelnök megválasztásához van szükség abszolút többségre.

Minősített többség: amely törvény elfogadásához és módosításához az Országgyűlésben jelen lévő országgyűlési képviselők kétharmadának szavazata szükséges. Ez szükséges pl. a sarkalatos törvények elfogadásához. Azt kizárólag az Alaptörvény határozza meg, hogy mely tárgykörökben kell a jelen lévő országgyűlési képviselők kétharmadának szavazatával törvényt alkotni.

A sarkalatos törvény a jogszabályi hierarchiában nem áll a többi törvény felett, minden törvény egyenrangú. Ugyanakkor sarkalatos törvényt nem lehet módosítani vagy hatályon kívül helyezni egyszerű törvénnyel. Pl. alkotmányos alapjogok Egy törvény magában foglalhat sarkalatos és nem sarkalatos szabályozási tárgykört is. Ezért az egyes törvények ún. sarkalatossági záradékban deklarálják, hogy a törvény vagy egyes rendelkezései az Alaptörvény mely rendelkezése alapján minősülnek sarkalatosnak.

Abszolút minősített többség: az összes országgyűlési képviselő kétharmadának szavazata szükséges. Pl. Alaptörvény módosítása

6. Ismertesse a jogszabály érvényességének fogalmát és a jogszabály létrejöttéhez szükséges feltételeket!

Jogszabály továbbiakban rövidítve: JSZ.

Jogszabály érvényessége: A JSZ érvényessége alatt a JSZ ”bizonyos súlyos hibáktól mentesen létezését”, „jogi hatás kifejtésére való alkalmasságát” értjük. Az érvényességnek nincs mértéke vagy érvényes, vagy nem.

JSZ létrejöttének feltételei

Négy feltétel együttes megvalósulása szükséges:

a vonatkozó eljárási szabályok betartása a jogalkotási eljárás során

a jogszabályi hierarchiának való megfelelőség,

az arra jogosult személy vagy szerv által történt megalkotás

a jogszabály kihirdetése a megfelelő formában megtörténjen

A JSZ létrehozásánál fontos az eljárási szabályok betartása (előkészítés-elfogadás-kihirdetés, és ezek részletei). Az eljárási garanciák a jogállamiság és jogbiztonság elvéből fakadnak. Az Alkotmánybíróság megsemmisíti a JSZ-t, ha a jogalkotási eljárás során súlyos eljárási szabálytalanságot követtek el. Önmagában azonban a jogalkotási törvény figyelmen kívül hagyása csak akkor eredményezheti a JSZ alkotmányellenességének megállapítását, ha az adott JSZ az alkotmány valamely rendelkezéseit sérti.

A JSZ érvényességének feltétele, hogy illeszkedjen a JSZ-i hierarchiába. Formai, alaki okból alkotmányellenes az a JSZ, amely sérti a JSZ-i hierarchia alkotmányosan meghatározott rendjét. A jogalkotó szervek kötelessége figyelni, hogy a JSZ nem ütközik-e más magasabb szintű JSZ-lyal. Amíg az Alkotmánybíróság, vagy helyi önkormányzati rendelet esetén a Kúria nem minősíti JSZ-i hierarchiában ütközőnek és nem semmisíti meg a JSZ-t, addig, az érvényességét vélelmezni és a JSZ-t alkalmazni kell.

Egy jogszabály sem lehet ellentétes az Alaptörvénnyel.

A JSZ csak akkor jön létre érvényesen, ha jogalkotó hatáskörrel felhatalmazott szerv alkotja meg. Ezeket a szerveket kizárólag az Alaptörvény határozhatja meg.

A JSZ-t Magyarország hivatalos lapjában a Magyar Közlönyben kell kihirdetni, (kivétel az önkormányzati rendelet. A JSZ a kihirdetéssel válik érvényessé.

Ennek a négy „érvényességi kelléknek” hiánya esetén a JSZ közjogi érvénytelenségéről beszélünk.

Egy jogszabály két szempontból lehet hibás: (1) tartalmi, (2) formai szempontból.

Tartalmi hiba azt jelenti, hogy a jogszabály tartalma nem áll összhangban a jogszabályi hierarchiában magasabb szinten álló jogszabály tartalmával.

Formai hiba a keletkezés hibájára utal, azaz nem a megfelelő szerv bocsátotta ki a jogszabályt, vagy a jogalkotási eljárás során, illetve a kihirdetéssel kapcsolatban történt valamilyen hiba.

A hibákat következményeik szerint ekképp lehet csoportosítani:

nincs jogszabályra nézve következménye (pl. nem történt hatásvizsgálat),

orvosolható hiba – pl. hivatalos lapban történt közzétételben történt nyomdahiba,

nem orvosolható, azaz megsemmisítendő – pl. súlyos eljárási hiba, ilyen lehet, ha nem a megfelelős szavazati aránnyal fogadták el,

megsemmisítésre sem érdemes – nincs mit megsemmisíteni, mert pl. a Magyar Közlöny helyett a Magyar Nemzetben hirdették ki a jogszabályt, azaz ebben az esetben nem is beszélhetünk jogszabályról, hiszen sérült egy fontos érvényességi kellék.

7. Ismertesse a jogszabályok hatályát (a hatály fogalma, fajtái)!

A jogszabály hatálya általában a jogszabály alkalmazhatóságát és alkalmazandóságát jelöli.

Ez alapján megkülönböztethetjük egy jogszabály

időbeli,

területi és

alanyi

tárgyi hatályát.

1. Időbeli hatály: a jogszabályban meg kell határozni a hatálybalépésének napját, amely általában nem esik egybe a kihirdetés időpontjával. Az érvényessé válás és a hatálybalépés időpontja közötti időszakot a jogirodalom vacatio legisnek nevezi.

A hatálybalépés napja többféleképpen jelölhető meg:

gyakori, hogy a jogszabály megjelöli a vacatio legis tartamát (pl. ez a rendelet a kihirdetését követő harmincadik napon lép hatályba);

a jogszabály meghatározhat feltételt vagy időhatározót is (pl. ez a rendelet 2016. október 1-jén lép hatályba);

a jogszabály hatálybalépésének idejét külön jogszabály is megállapíthatja.

A hatálybalépés napja – főszabály szerint – későbbi időpont, mint a jogszabály kihirdetésének napja. Ugyanakkor, ha a szabályozás célja másként nem érhető el, a jogszabály hatálybalépésének napja a kihirdetés napja is lehet. Ebben az esetben a hatálybalépés időpontját órában kell meghatározni, amely nem előzheti meg a kihirdetés időpontját. Ha nem órában határozzák meg a hatálybalépést, akkor a jogszabály vagy jogszabályi rendelkezés a hatálybalépése napjának kezdetén lép hatályba.

A jogalkotásról szóló 2010. évi CXXX. törvény (Jat.) alapján a végrehajtási jogszabály a felhatalmazást tartalmazó jogszabály kihirdetésével egyidejűleg vagy azt követően, a felhatalmazó rendelkezés hatálybalépését megelőzően kihirdethető.

A visszaható hatály tilalma azt jelenti, hogy a jogszabály a hatálybalépését megelőző időre nem állapíthat meg kötelezettséget, kötelezettséget nem tehet terhesebbé, valamint nem vonhat el vagy korlátozhat jogot, és nem nyilváníthat valamely magatartást jogellenessé.

A jogszabály időbeli hatálya megszűnésének is több formája lehetséges.

ha a jogszabályt egy azonos vagy magasabb szintű jogszabály hatályon kívül helyezi.

maga a jogszabály határozza meg az időbeli hatályának végét (pl. költségvetési törvény költségvetési évre hatályos)

ha azt egy másik jogszabályi rendelkezés módosítja.

Megszűnik a jogszabály hatályossága, ha a jogszabályt az Alkotmánybíróság alkotmányellenesnek találja, és megsemmisíti. A megsemmisítés hatálya lehet:

ex nunc (ilyenkor a jogszabály az AB-határozat Közlönyben való megjelenését követő napjától veszti hatályát) ex tunc (a megsemmisítés kiterjed a határozat megjelenését megelőző időre is, a jogszabály kihirdetésére visszamenő hatállyal)

pro futuro (a jogszabály az AB-határozat Közlönyben való megjelenését követő későbbi időponttal veszti hatályát).

Területi hatály: központi jogszabály területi hatálya Magyarország területére, az önkormányzati rendelet területi hatálya a helyi önkormányzat közigazgatási területére terjed ki.

jogszabály területi hatályát a jogszabályban csak akkor kell kifejezetten meghatározni, ha az imént leírtaktól eltérő területre terjed ki.

3. Alanyi hatály:

a) Személyi hatály: a jogszabály személyi hatálya alatt nem a jogszabály címzetti körét kell érteni (pl. a 2011. évi CXCIX. törvény esetében a közszolgálati tisztviselőket), hanem azokat a természetes és jogi személyeket, akikre a jogszabály egyáltalán – általános jelleggel – jogokat és kötelezettségeket háríthat.

A jogszabály személyi hatálya kiterjed:

• Magyarország területén a természetes személyekre, jogi személyekre és jogi személyiséggel nem rendelkező szervezetekre; Magyarország területén kívül a magyar állampolgárokra (ha tehát külföldön tartózkodom, akkor nemcsak annak az országnak a jogszabályait kell betartsam, hanem a magyar jogszabályokat is),

• önkormányzati rendelet esetében a helyi önkormányzat közigazgatási területén a természetes személyekre, jogi személyekre és jogi személyiséggel nem rendelkező szervezetekre.

A jogszabály személyi hatályát csak akkor kell kifejezetten meghatározni, ha ettől eltérő személyi körre terjed ki (pl. a szociális igazgatásról és szociális ellátásokról szóló 1993. évi III. törvény hatálya – főszabály szerint – csak a Magyarországon élő magyar állampolgárokra, bevándoroltakra és letelepedettekre, hontalanokra és a magyar hatóság által menekültként elismert személyekre terjed ki.)

b) szervi hatály: azt mutatja, meg hogy mely szervek alkalmazzák az adott jogszabály rendelkezéseit (pl.: hatóságok).

4. Tárgyi hatály: azt mutatja meg, hogy milyen típusú ügyekben kell alkalmazni az adott jogszabályt. Sokszor segítséget nyújt a jogszabály címe is.

Jogalkotási követelmények, szervezetszabályozók, dereguláció

A jogalkotás: általánosságban a jogszabályok létrejöttéhez vezető jogilag szabályozott eljárás.

A jogalkotásról szóló 2010. évi CXXX. törvény (Jat.) számos követelményt fogalmaz meg a jogszabályok megalkotására nézve. Eszerint biztosítani kell, hogy a jogszabály:

megfeleljen az Alaptörvényből eredő tartalmi és formai követelményeknek,

illeszkedjen a jogrendszer egységébe,

megfeleljen a nemzetközi jogból és az európai uniós jogból eredő kötelezettségeknek, és

megfeleljen a jogalkotás szakmai követelményeinek,

a szabályozás nem lehet indokolatlanul párhuzamos vagy többszintű,

az azonos vagy hasonló életviszonyokat azonos vagy hasonló módon, szabályozási szintenként lehetőleg ugyanabban a jogszabályban kell szabályozni,

A jogbiztonság elvének érvényesülése: a jog egésze, egyes részterületei és egyes szabályai is világosak, egyértelműek, hatásukat tekintve kiszámíthatók és a norma címzettjei számára előreláthatók legyenek,

Normavilágosság követelménye: a jogbiztonság megköveteli, hogy a jogszabály szövege értelmes és világos, a jogalkalmazás során felismerhető normatartalmat hordozzon,

az ún. „salátatörvények” gyakorlata alkotmányos aggályokat vethet fel: olyan törvények, amelyek logikai kötelék nélkül kapcsolják össze számos törvény megváltoztatását, tartalmi összefüggés nélkül úgy rendelkeznek különböző törvényekről, hogy a képviselők, valamint a jogkereső közönség számára a változások nehezen követhetőek. A jogalkotással szemben alkotmányos követelmény, hogy a jogszabályok szerkesztése és módosítása ésszerű és áttekinthető legyen. Ez nem jelenti azt, hogy minden „salátatörvény” önmagában alkotmányellenes lenne, ennek megítélését az Alkotmánybíróság esetről-esetre végzi el,

a jogszabályban nem ismételhető meg az Alaptörvény,

a jogszabály az Alaptörvénnyel nem lehet ellentétes,

Ha egy tárgykört törvény szabályoz, törvényben kell rendezni az alapvető jogintézményeket és a szabályozási cél megvalósulásával összefüggő lényeges garanciákat.

Az Alkotmánybíróság szerint a jogalkotással szemben támasztott egyik legfontosabb követelmény a jogbiztonság elvének érvényesülése. A jogbiztonság megköveteli, hogy a jogszabály szövege értelmes és világos, a jogalkalmazás során felismerhető jogtartalmat hordozzon, ez a normavilágosság követelménye.

A felhatalmazás jogosultja a jogszabályt köteles megalkotni, feltéve, hogy a felhatalmazást adó jogszabályból kifejezetten más nem következik.

9. Ismertesse a közjogi szervezetszabályozó eszközöket (jellemzői, fajtái, tárgyköre, kibocsátóik)!

A jogszabályok mellett sajátos normák (az állami irányítás „egyéb„ jogi eszközei) a közjogi szervezetszabályozó eszközök. A Jat. alapján jelenleg kettő típusa van :

normatív határozat o normatív utasítás

Közjogi szervezetszabályozó eszközök jellemzői:

általánosan kötelező magatartási szabályt nem állapíthatnak meg, o egy meghatározott címzetti körre nézve - a szabályozó szerv saját, ill. a vezetése, irányítása, felügyelete alá tartozó szervekre - bírnak kötelező erővel,

valamennyi közjogi szervezetszabályozó eszközt a Magyar Közlönyben közzé kell tenni (nem kihirdetni!) (ha nem tartalmaz minősített adatot) kivétel:

önkormányzati körbe tartozó közjogi szervezetszabályozó eszközök,

egyetlen jogszabállyal sem lehetnek ellentétesek, o jogszabály rendelkezésre nem ismételhető meg, o a rájuk vonatkozó rendelkezések nem érintik a kibocsátásukra jogosultak egyedi határozat meghozatalára vagy egyedi utasítás adására vonatkozó jogát,

állami szerv vagy köztestület tevékenységét és működését szabályozó más jogi eszköz jogszabállyal és közjogi szervezetszabályozó eszközzel nem lehet ellentétes.

A normatív határozat:

A Jat. szerint normatív határozatot adhat ki:

az Országgyűlés,

a Kormány és más testületi központi államigazgatási szerv,

az Alkotmánybíróság,

a Költségvetési Tanács.

Tárgya kizárólag a kibocsátó szerv:

saját szervezete és működése,

tevékenysége, valamint

cselekvési programja lehet.

+ helyi önkormányzat képviselő-testülete alkothat még normatív határozatot

Saját és az általa irányított szervek tevékenységét és cselekvési programját, valamint az általa irányított szervek szervezetét és működését szabályozhatja e jogforrásban, DE– az Alaptörvényből eredően – saját szervezetét és működését nem normatív határozatban, hanem rendeletben kell szabályoznia.

Oka: A képviselő-testület szervezeti és működési szabályzata ugyanis nem a belső ügy, hanem a helyi közhatalom gyakorlásának alapvető dokumentuma. (Az önkormányzat így csak ezen a tárgykörön kívüli esetekben adhat ki normatív határozatot.)

A nemzetiségi önkormányzat képviselő-testülete normatív határozatban szabályozhatja a saját és az általa irányított szervek szervezetét és működését, tevékenységét, valamint cselekvési programját.

A normatív utasítás:

Normatív utasítás kibocsátására jogosult:

köztársasági elnök,

miniszterelnök,

a központi államigazgatási szerv vezetője (a Kormány és más testületi államigazgatási szerv kivételével),

az Országos Bírósági Hivatal elnöke,

a legfőbb ügyész,

a Nemzeti Vagyonvisszaszerzési és Vagyonvédelmi Hivatal (NVVH) elnöke,

az alapvető jogok biztosa,

a Magyar Nemzeti Bank elnöke,

az Állami Számvevőszék elnöke,

a fővárosi és vármegyei kormányhivatal vezetője, valamint

a polgármester, a főpolgármester, a vármegyei közgyűlés elnöke és a jegyző.

Tárgya:

a kibocsátó szerv vezetése, az irányítása

felügyelete alá tartozó szervek szervezete és működése, valamint tevékenysége lehet.

Kizárólag törvényben meghatározott tárgykörben kibocsájtók még (a szerv állományába tartozó személyekre kötelezően):

Országgyűlés, a köztársasági elnök, az Alkotmánybíróság, az alapvető jogok biztosa, az önálló szabályozó szerv és a minisztérium hivatali szervezetének vezetője. Tipikus ilyen tárgykörök például a kormányzati igazgatásról szóló 2018. évi CXXV. törvényben meghatározottak.

10. Ismertesse a dereguláció fogalmát, fajtáit, valamint a Jat.-nak a deregulációval kapcsolatos rendelkezéseit

A jogrendszer túlszabályozottsága a jog megismerhetőségének és alkalmazhatóságának korlátozását eredményezi, ezzel a jogbiztonság sérelmére vezet. Ennek megszüntetését szolgálja a dereguláció, az a jogalkotói tevékenység, amelynek célja és eredménye a jogi túlszabályozottság mérséklése. Két fajtája:

technikai dereguláció: a jogrendszernek a normatív tartalom nélküli, tartalmilag kiüresedett jogszabályoktól való megtisztítását jelenti, ami nem eredményezi a hatályos normatartalom változását. (pl. a kizárólag módosító rendelkezéseket tartalmazó, azoknak az eredeti jogszabályba történő beépülése folytán kiüresedett jogszabály)

tartalmi dereguláció: az egyes jogszabályok tartalmára vonatkozó speciális ismereteket és elmélyült tartalmi szakmai és/vagy jogpolitikai vizsgálatot igényel annak eldöntése, hogy valamely szabályozásra, vagy szabályozási elemre nincs szükség.

A Jat. 22.§-a a jogszabályok tartalmi felülvizsgálata kapcsán leszögezi, hogy a jogalkalmazás és az utólagos hatásvizsgálat tapasztalatait is vegye figyelembe a tárgykört érintő új jogi szabályozás vagy módosítás megalkotása során. Ilyen szabályozás hiányában kifejezetten deregulációs céllal kiadott jogszabály keretében kell hatályon kívül helyezni, illetve módosítani

az elavult, szükségtelenné vált,

a jogrendszer egységébe nem illeszkedő,

a szabályozási cél sérelme nélkül egyszerűsíthető, a jogszabály címzettjei számára gyorsabb, kevésbé költséges eljárásokat eredményező szabályozással felváltható,

a normatív tartalom nélküli, tartalmilag kiüresedett vagy egyébként alkalmazhatatlan, vagy

az indokolatlanul párhuzamos vagy többszintű szabályozást megvalósító jogszabályi rendelkezéseket.

A felülvizsgálat lefolytatásáról az általa alkotott rendelet esetén a Magyar Nemzeti Bank elnöke, az önálló szabályozó szerv vezetője, az önkormányzati rendelet esetén pedig a jegyző gondoskodik.

A Jat. emellett a jogrendszer öntisztítását biztosító mechanizmusokat is rögzít:

- előírás, hogy a módosító rendelkezés és a hatályon kívül helyező rendelkezés, a hatálybalépéssel, vagy ha a módosító, illetve a hatályon kívül helyező rendelkezés a módosítást, illetve hatályon kívül helyezést meghatározott időponthoz vagy jövőbeli feltételhez köti, ennek az időpontnak vagy jövőbeli feltételnek a bekövetkezésével végrehajtottá válik. Az így végrehajtottá vált rendelkezés a végrehajtottá válást követő napon – külön jogalkotói aktus nélkül, a törvény erejénél fogva – hatályát veszti (automatikus dereguláció).

11. Ismertesse, hogy mikor kell átmeneti rendelkezéseket alkotni, és mit lehet abban előírni!

Átmeneti rendelkezéseket akkor kell alkotni, ha az új szabályozás szükségessé teszi, hogy előre meghatározott vagy előre meg nem határozható átmeneti időszakban, a jogszabály hatálya alá tartozó meghatározott esetekben, a jogszabály alkalmazandó rendelkezéseitől eltérő szabályokat kelljen alkalmazni, továbbá ha a szabályozás bevezetéséhez szükséges konkrét teendőkről kell intézkedni.

Átmeneti rendelkezésben lehet előírni, hogy az átmeneti időszakban

már a jogszabály hatálybalépését megelőzően bekövetkezett jogi tények értékelése során is az új szabályozást kell a joghatás kiváltása szempontjából figyelembe venni,

az adott jogszabály rendelkezéseit még nem kell alkalmazni,

az adott jogszabály rendelkezéseit az átmeneti rendelkezések között meghatározott eltérésekkel kell alkalmazni,

az adott jogszabály rendelkezései helyett a jogszabály hatálybalépése előtt hatályos szabályozást kell alkalmazni, vagy

az adott jogszabály rendelkezései helyett az átmeneti rendelkezések között meghatározott átmeneti szabályokat kell alkalmazni.

12. Határozza meg a sommás eljárás, az automatikus döntéshozatali eljárás, illetve a teljes eljárás összefüggéseit!

A Ket.-et érintő módosítási javaslatok 2016. január 1-jén léptek hatályba. Ezek közül az egyik legfontosabb az ún. sommás eljárás bevezetése. Ennek célja az ügyfelek ügyintézésének könnyítése az egyszerű megítélésű, jellemzően az okmányokkal, nyilvántartásokkal kapcsolatos ügyekben.

A sommás eljárás Ket.-be bevezetett szabályainak túlnyomó részét az Ákr. (az általános közigazgatási rendtartásról szóló 2016. évi CL. törvény) is átvette. Ennek megfelelően az Ákr. az eljárás 3 fajtáját különbözteti meg:

az automatikus döntéshozatali eljárást,

a sommás eljárást, illetve

a teljes eljárást.

Az automatikus döntéshozatali eljárás és a sommás eljárás alapvetően az egyszerű megítélésű ügyekben (olyan eljárások, ahol a hatóság egyszerű, könnyen megítélhető tényállás mellett, rutinügyeket intéz) alkalmazható, az ügy gyors lezárását teszi lehetővé, ha annak feltételei adottak, míg a teljes eljárás a klasszikus közigazgatási eljárási forma, amelyben minden eljárási részcselekmény elvégezhető lehet. Az Indokolás utal arra is, hogy

főszabály szerint minden eljárás sommás eljárásként vagy automatikus döntéshozatali eljárásként indul,

teljes eljárás lefolytatására kerül sor annak jogkövetkezményeivel, amely során 8 napon belül meg kell hozni a teljes eljárást megalapozó, kikényszerítő döntéseket.

Automatikus döntéshozatalnak van helye, ha

azt törvény vagy kormányrendelet megengedi,

a hatóság részére a kérelem benyújtásakor minden adat rendelkezésére áll, vagy azokat automatikus információ átvétel útján meg tudja szerezni

a döntés meghozatala mérlegelést nem igényel, és

nincs ellenérdekű ügyfél.

Az elektronikus ügyintézést biztosító szerv automatikus döntéshozatal esetén a rendelkezésére álló, valamint az automatikus információ átvétel útján megszerzett adatok alapján, emberi közbeavatkozás nélkül hozza meg a döntését és közli az ügyféllel. Az ügyintézés határideje 24 óra.

Ezzel szemben a sommás eljárásban a döntését azonnal, de legfeljebb 8 napon belül meghozza, ha

a hiánytalanul előterjesztett kérelem és mellékletei, valamint a hatóság rendelkezésére álló adatok alapján a tényállás tisztázott és

nincs ellenérdekű ügyfél.

Ha a hatóság megállapítja, hogy bármelyik, fent említett feltétel nem áll fenn, a sommás eljárás szabályait mellőzi, és teljes eljárásra tér át.

A sommás eljárás bizonyos esetekben átfordulhat teljes eljárássá, ha az ügyfél erre irányuló felhívás nélkül terjeszt elő új bizonyítékot, vagy tesz bizonyítási indítványt → ezt a hatóság az ügy teljes eljárásban való lefolytatása iránti kérelemnek tekinti, és a kérelmet teljes eljárásban bírálja el.

Az automatikus döntéshozatali eljárásban és a sommás eljárásban hozott döntés közlését követően is 5 napon belül kérheti az ügyfél, hogy a hatóság a kérelmét ismételten, teljes eljárásban bírálja el. A teljes eljárás ügyintézési ideje 60 nap.

Hatósági döntés, közlés, kézbesítés, nyilvántartások

Az Ákr. szerint az ügyintézési határidő, ha törvény eltérően nem rendelkezik az eljárás megindulásának napján kezdődik.

Az ügyintézési határidőbe nem számít be az eljárás felfüggesztésének, szünetelésének az ügyfél mulasztásának vagy késedelmének időtartama.

Belső határidő: ha ágazati törvény vagy kormányrendelet valamely eljárási cselekmény teljesítésének határidejéről nem rendelkezik, a hatóság, az ügyfél és az eljárás egyéb résztvevője azonnal, de legkésőbb 8 napon belül gondoskodik arról, hogy az eljárási cselekményt teljesítse vagy a végzést meghozza.

Amennyiben a határidőből kevesebb, mint 15 nap van hátra, a további eljárási cselekményeket soron kívül kell elvégezni.

A határidő számításának legfontosabb szabályai:

a napokban megállapított határidőbe nem számít bele a határidő kezdetére okot adó cselekmény vagy körülmény bekövetkezésének, a közlésnek, a kézbesítésnek, a hirdetmény honlapon történő közzétételének és levételének, valamint a közhírré tétel napja;

a hónapokban vagy években megállapított határidő azon a napon jár le, amely számánál fogva megfelel a kezdőnapnak, ha pedig ez a nap a lejárat hónapjában hiányzik, a hónap utolsó napján;

az órákban megállapított határidő az okot adó cselekményt követő óra első percében kezdődik;

ha a határidő utolsó napja olyan nap, amelyen a hatóságnál a munka szünetel, a határidő − az ügyintézési határidő kivételével – a következő munkanapon jár le;

a postán küldött beadvány és megkeresés előterjesztési ideje a postára adás napja. A határozott naphoz kötött jogszerzés a nap kezdetén következik be. A határidő elmulasztása vagy a késedelem jogkövetkezménye a határidő utolsó napjának elteltével áll be;

a határidőt kétség esetén megtartottnak kell tekinteni.

A határidő túllépésének komoly szankciói vannak.

Ha a hatóság határidőben nem hoz döntést, az ügyintézési határidőt túllépi, vagy az automatikus döntéshozatal, vagy a sommás eljárás szabályait indokolatlanul mellőzi, az eljárás lefolytatásáért illetéknek vagy díjnak megfelelő összeget, ennek hiányában tízezer forintot megfizet a kérelmező ügyfélnek, aki mentesül az eljárási költségek megfizetése alól is.

Ha nem a hatóság mulaszt határidő tekintetében, aki önhibáján kívül mulasztott, igazolási kérelmet terjeszthet elő. Az igazolási kérelmet a mulasztásról való tudomásszerzést vagy az akadály megszűnését követően (szubjektív határidő), de legkésőbb az elmulasztott határnaptól vagy a határidő utolsó napjától számított, az igazolni kívánt eljárási cselekményre előírt határidővel megegyező időtartamon, de legfeljebb 45 napon belül lehet előterjeszteni (objektív határidő).

Az igazolási kérelemről az a hatóság dönt, amelynek eljárása során a mulasztás történt. Ha helyt ad, az ügyfelet olyan helyzetbe kell hozni, mintha nem mulasztott volna. Ekkor az igazolási kérelemmel egyidejűleg pótolni kell az elmulasztott cselekményt is, ha ennek feltételei fennállnak, illetve az elmulasztott határnapot vagy határidőt megtartottnak tekinti, ezért ha szükséges, a döntését módosítja vagy visszavonja, illetve egyes eljárási cselekményeket megismétel.

14. Mi az alakszerű döntés? Mutassa be az alakszerű döntés részeit és térjen ki az egyes részek kötelező elemeire is!

A két döntéstípus (határozat és végzés) között a jellegét tekintve van különbség, ugyanis a hatóság az ügy érdemében határozatot hoz, az eljárás során hozott egyéb, döntést igénylő esetekben pedig végzést bocsát ki. Ez azt jelenti, hogy főszabály szerint a határozat érdemben lezárja az adott eljárási szakaszt, míg a végzés az eljárás során kibocsátott, valamilyen közbenső eljárási cselekményhez kapcsolódó döntés (pl. egy idézés, vagy egy hiánypótlási felhívás). Ezt a szabályt egyetlen kivétel töri meg, hiszen a kérelmet visszautasító és az eljárást megszüntető végzések megszüntetik az eljárást, vagyis nem lesz mód annak a folytatására.

A döntés meghozatala kiemelkedő jelentőséggel bír, mert itt fejeződik ki a hatóság akarata: a hatóság tisztázta a tényállást és azt követően megfogalmazza, hogy mi az álláspontja az adott ügyben.

A hatósági döntésnek meg kell felelnie bizonyos tartalmi és formai kellékeknek, ahhoz, hogy joghatás kiváltására alkalmasak legyenek és azok alapján az érintett megismerhesse, hogy mit és miként értékelt a hatóság, melyek döntését megalapozó ténybeli illetve jogi érvelések.

A döntés tartalmi és formai elemei tekintetében négy alapvető részt különböztethetünk meg:

az azonosító, vagy fejrész

Ebben a részben rögzíti az az eljáró hatóság, az ügyfelek és az ügy azonosításához szükséges minden adatot a zártan kezelt és védett adatok kivételével.,

a rendelkező rész

(rendelkező rész három típusba sorolható: pozitív parancs: címzettjének valamilyen aktív, tevőleges magatartást kell kifejtenie; negatív parancs: címzettje számára valamilyen tiltást, tartózkodást ír elő; a felhatalmazást tartalmazó rész lehetőséget biztosít a jogalanyoknak).

− a hatóság döntését:

A hatósági döntés egyik érvényességi feltétele a döntés közlése. A döntéseknek két fajtáját különböztetjük meg, a határozatot és a végzést. A két döntéstípus között a jellegét tekintve van különbség, ugyanis a hatóság az ügy érdemében határozatot hoz, az eljárás során hozott egyéb, döntést igénylő esetekben pedig végzést bocsát ki. Ezt a szabályt egyetlen kivétel töri meg, hiszen a kérelmet visszautasító és az eljárást megszüntető végzések megszüntetik az eljárást, vagyis nem lesz mód annak a folytatására. A döntés közlésének általános szabálya szerint a határozatot a hatóság közli az ügyféllel, azzal, akire nézve az rendelkezést tartalmaz, az ügyben eljárt szakhatósággal. A végzést a hatóság közli azzal, akire nézve az rendelkezést tartalmaz, és akinek a jogát vagy jogos érdekét érinti.

− a szakhatóság állásfoglalását,

− a jogorvoslat igénybevételével kapcsolatos tájékoztatást és

− a felmerült eljárási költséget,

o az indokolás tartalmazza:

− a megismerhetetlenné tett zártan kezelt és védett adatokkal együtt megállapított tényállást,

− a bizonyítékokra,

− a szakhatósági állásfoglalás indokolására,

− a mérlegelés és a döntés indokaira, valamint

− az azt megalapozó jogszabályhelyek megjelölésére is kiterjedő indokolást.

a záró, vagy más néven hitelesítő rész.

Noha az Ákr. erről nem szól, természetesen a döntést megfelelő módon alá kell írni, rá kell vezetni a döntés meghozatalának dátumát. Ezeket a formai jegyeket az alakszerű döntés formai elemeinek tekintjük.

Bizonyos esetekben a fentiekben említett kötelező elemekből egyesek elhagyhatók, ilyenkor az ún. egyszerűsített döntésről beszélünk.

15. Ismertesse az egyszerűsített döntés fogalmát, jellemzőit!

Az Ákr. kiemeli, hogy az főszabály szerint a döntés tartalmazza

o az azonosító részében az az eljáró hatóság, az ügyfelek és az ügy azonosításához szükséges minden adatot a zártan kezelt és védett adatok kivételével,,

a rendelkező részben a hatóság döntését, a szakhatóság állásfoglalását, a jogorvoslat o igénybevételével kapcsolatos tájékoztatást és a felmerült eljárási költséget,

az indokolásban a megismerhetetlenné tett zártan kezelt és védett adatokkal együtt megállapított tényállást, a bizonyítékokra, a szakhatósági állásfoglalás indokolására, a mérlegelés és a döntés indokaira, valamint az azt megalapozó jogszabályhelyek megjelölésére is kiterjedő indokolást

a záró, vagy más néven hitelesítő rész.

Noha az Ákr. erről nem szól, természetesen a döntést megfelelő módon alá kell írni, rá kell vezetni a döntés meghozatalának dátumát.

Ezeket az alakszerű döntés kötelező formai elemeinek tekintjük. Bizonyos esetekben a kötelező elemekből egyesek elhagyhatók. Ilyenkor már nem alakszerű, hanem ún. egyszerűsített döntésről beszélünk.

Az egyszerűsített döntéseknek két csoportját különböztethetjük meg, amelyben a jogorvoslatról való tájékoztatást mellőző, az indokolásban pedig csak az azt megalapozó jogszabályhelyek megjelölését kell feltüntetni, ha a hatóság a kérelemnek teljes egészében helyt ad, és az ügyben nincs ellenérdekű ügyfél, vagy a döntés az ellenérdekű ügyfél jogát vagy jogos érdekét nem érinti, vagy az egyezség jóváhagyásáról. Az önálló jogorvoslattal nem támadható végzésről az indokolásban csak az azt megalapozó jogszabályhelyek megjelölését tartalmazó egyszerűsített döntés hozható.

A hatóság a döntést főszabály szerint külön okiratban szövegezi meg, de olyan eset is előfordulhat, hogy a hatóság a döntést pl. egy testületi ülésről egyszerűen jegyzőkönyvbe foglalja vagy épp azt az ügyiratra feljegyzi.

16. Ismertesse a jogszerű hallgatásról tanultak arra vonatkozó szabályait, amikor a kérelmezett jog az ügyfelet a hallgatás eredményeként megilleti!

Jogszerű hallgatásról: beszélünk akkor:

ha az ügyfelet megilleti a kérelmezett jog gyakorlása,

és a hatóság az ügyintézési határidőn belül mellőzi a határozathozatalt.

Erre akkor kerülhet sor, ha:

automatikus döntéshozatali eljárásban intézhető ügyben törvény vagy kormányrendelet nem zárja ki,

sommás eljárásban intézhető ügyben törvény vagy kormányrendelet így rendelkezik,

teljes eljárásban törvény vagy kormányrendelet így rendelkezik, és az ügyben nincs ellenérdekű ügyfél.

A jogszerű hallgatás esetén a hatóság a megszerzett jogot rávezeti a kérelemre, és annak az ügyfél birtokában levő másolati példányára, vagy a hatóságnál levő példányról az ügyfél részére másolatot ad ki.

17. Ismertesse, hogy mi az az eljárási cselekmény, amellyel elérhető, hogy a döntés joghatás kiváltására alkalmas legyen és annak tartalmát az érintettek megismerjék! Mutassa be, hogy ennek a jogintézménynek milyen módozatai vannak!

A hatósági döntés egyik érvényességi feltétele a döntés közlése, ezért fontos, hogy az érintettek annak tartalmát megismerhessék.

A döntés közlésének általános szabálya szerint

a határozatot a hatóság közli az ügyféllel, azzal, akire nézve az rendelkezést tartalmaz, az ügyben eljárt szakhatósággal.

a végzést a hatóság közli azzal, akire nézve az rendelkezést tartalmaz, és akinek a jogát vagy jogos érdekét érinti. A hatóság az ügyfél kérelmére egy alkalommal külön illeték felszámítása nélkül ad ki másolatot a vele nem közölt végzésről.

A döntés közlése egy gyűjtőfogalom, amelybe a döntés közlésének különböző módozatait sorolja az Ákr. Ennek megfelelően a döntést közölni lehet:

elektronikus úton;

szóban;

nem az Ákr.-ben meghatározott feltételeknek megfelelő módon;

a kézbesítés útján;

hatósági kézbesítő általi kézbesítés útján;

hirdetmény útján;

kézbesítési ügygondnok igénybevételével;

közhírré tétel útján.

A közlési módozatok egyes szabályai:

írásbeli kapcsolattartás esetén hivatalos iratként vagy az Eüsztv.-ben meghatározott elektronikus úton kézbesíti;

ha jogszabály nem zárja ki, a döntést szóban is közölni lehet. Ilyenkor a közlés tényét és időpontját az iratra fel kell jegyezni, és azt alá kell íratni. Emellett, ha azt az érintett személy kéri, a szóban közölt döntést a hatóság írásban is megküldi a részére;

ha a hatóság életveszéllyel vagy súlyos kárral fenyegető helyzetben, valamint törvény rendelkezése alapján a döntést nem az Ákr.-ben meghatározott feltételeknek megfelelő módon közli, a döntést írásban is megküldi.

A közlést hirdetmény útján kell teljesíteni, ha

az ügyfél ismeretlen helyen tartózkodik,

a kézbesítés egyéb elháríthatatlan akadályba ütközik, vagy annak megkísérlése már előre is eredménytelennek mutatkozik, vagy

azt törvény vagy kormányrendelet előírja.

A hirdetményt a hatóság a honlapján helyezi el.

Ha hirdetményi közlésnek lenne helye, és a döntés az ügyfél számára kötelezettséget állapít meg, vagy alapvető jogát vonja el vagy korlátozza, a döntés közlésének megkísérlése érdekében kézbesítési ügygondnok rendelhető ki, aki gondoskodik az ügyfél tartózkodási helyének megállapításáról és a döntés kézbesítéséről.

Ha az ügyfelek köre pontosan nem megállapítható, vagy ha törvény vagy kormányrendelet azt előírja, a hatóság a döntéséről készült közleményt közhírré teszi. A közlemény a hirdetmény tartalmánál említett 5 ponton túl tartalmazza a döntés rendelkező részét és indokolásának kivonatát, valamint azt a figyelemfelhívást, hogy a döntés a hatóságnál megtekinthető. A közleményt a hatóság a honlapján helyezi el.

Emellett a hatóság közhírré teszi azt a véglegessé vált vagy azonnal végrehajthatóvá nyilvánított határozatot, amelyet több mint ötven ügyfél részvételével zajló eljárásban hozott.

18. Ismertesse a kézbesítési vélelemre és az annak megdöntésére irányadó szabályokat!

A kézbesítési vélelem szabálya szerint

a nem elektronikusan közölt iratot a kézbesítés megkísérlésének napján kézbesítettnek kell tekinteni, ha a címzett az átvételt megtagadta. Ha a kézbesítés azért volt sikertelen, mert az a címzett hatósági nyilvántartásában szereplő lakcíméről vagy székhelyéről a hatósághoz

− „nem kereste” jelzéssel érkezett vissza, az iratot a kézbesítés második megkísérlésének napját,

− „ismeretlen” vagy „elköltözött” jelzéssel érkezett vissza, az iratot a kézbesítés megkísérlésének napját követő ötödik munkanapon kézbesítettnek kell tekinteni.

a kézbesítési vélelem egy megdönthető vélelem: ha a címzett tudomást szerez arról, hogy a neki küldött iratot a hatóság kézbesítettnek tekinti, a tudomásszerzéstől számított 15 napon belül, de legalább a közléstől számított 45 napon belül kifogást terjeszthet elő.

A kifogásnak a hatóság akkor ad helyt, ha a címzett az iratot azért nem vehette át, mert

a kézbesítés a hivatalos iratok kézbesítésére vonatkozó jogszabályok megsértésével történt, vagy más okból nem volt szabályszerű, vagy

az iratot más, önhibáján kívüli okból nem volt módja átvenni.

A kézbesítési kifogást főszabály szerint csak természetes személy terjeszthet elő, nem természetes személy címzett csak akkor, ha a kézbesítés nem szabályszerűen történt.

A kifogásban elő kell adni azokat a tényeket, körülményeket, amelyek a kézbesítés szabálytalanságát igazolják vagy az önhiba hiányát valószínűsítik.

A kifogást az a hatóság bírálja el, amelyik a kézbesítés tárgyát képező iratot kiadmányozta. A hatósági kézbesítő általi kézbesítésre a kézbesítésre vonatkozó rendelkezéseket kell alkalmazni.

Ha az ügyfél magyarországi lakcímmel vagy székhellyel nem rendelkezik, képviselőt nem nevezett meg az eljárás során, és elektronikus kapcsolattartásnak sincs helye, akkor az ügyfél köteles az első kapcsolatfelvétel alkalmával kézbesítési meghatalmazottat megnevezni. A kézbesítési meghatalmazott feladat, hogy az eljárásban keletkezett, az ügyféllel közlendő döntéseket és iratokat átvegye, és azokat az ügyfél részére továbbítsa. A kézbesítési meghatalmazottal szabályszerűen közölt döntést úgy kell tekinteni, mintha a meghatalmazottal történt közlést követő 15. napon azt az ügyféllel közölték volna.

19. Mutassa be a hatósági nyilvántartásra vonatkozó szabályokat!

Az Ákr. V. fejezete azokat a közigazgatási hatósági eljárási szabályokat határozza meg, amelyek az ágazati jogszabályokban megfogalmazott speciális rendelkezések alapjául szolgálnak. A nyilvántartás általános értelemben nem más, mint előre meghatározott szempontok szerint rögzített információk együttese.

A nyilvántartásokat vezethetik:

egyéb szervek

közigazgatási szervek (hatósági nyilvántartások, nem hatósági nyilvántartások)

Az Ákr. szabályozása eltér a Ket. szabályaihoz képest abban, hogy a nyilvántartásokra vonatkozó ágazati szabályanyag tekintetében a törvény rendelkezéseitől való eltérés már nem lehetséges. A hatósági bizonyítvány, igazolvány, valamint a hatósági nyilvántartásban történő bejegyzés speciális döntésnek minősül. Az Ákr. kimondja, hogy ezeket a döntéseket határozatnak kell tekinteni.

A hatóság a jogszabályban meghatározott adatokról hatósági nyilvántartást vezet, ha

a nyilvántartásba történő bejegyzés, annak módosítása és a nyilvántartásból való törlés az ügyfél jogait és kötelezettségeit keletkezteti, módosítja vagy szünteti meg, vagy

a nyilvántartás vezetésének célja a benne foglalt adatok közhitelű igazolására, bizonyítására szolgál (ez utóbbit közhiteles hatósági nyilvántartásnak nevezzük).

Ha a törvény eltérően nem rendelkezik, a hatósági nyilvántartás közhitelessége alapján az ellenkező bizonyításáig vélelmezni kell

annak jóhiszeműségét, aki a hatósági nyilvántartásban szereplő adatokban bízva szerez jogot, a hatósági nyilvántartásba bejegyzett adatról vélelmezni kell, hogy az fennáll, és

a hatósági nyilvántartásból törölt adatról, hogy nem áll fenn.

A hatósági nyilvántartásba történő hivatalbóli, mérlegelés nélküli bejegyzésre a határozatra vonatkozó rendelkezéseket nem kell alkalmazni, és a döntés a nyilvántartásba való bejegyzés napján véglegessé válik.

Az ügyfél jogorvoslati kérelmének benyújtására nyitva álló határidő akkor kezdődik, amikor a bejegyzés tényét vagy az annak megtagadásáról szóló határozatot az ügyféllel közölték.

20. Ismertesse a hatósági bizonyítvány és a hatósági igazolvány szabályait!

A hatósági bizonyítvány, igazolvány, valamint a hatósági nyilvántartásba történt bejegyzés speciális döntésnek minősül: az Ákr. kimondja, hogy ezeket a döntéseket határozatnak kell tekinteni, bár egy személyi igazolvány vagy egy erkölcsi bizonyítvány egészen más felépítésű, mint egy formális, alakszerű határozat.

A hatósági bizonyítványra vonatkozó szabályok A hatósági bizonyítvány kiadására irányuló eljárás:

kérelemre induló hatósági eljárás, az ügyfél valamely tény, állapot vagy egyéb adat igazolását kéri a közigazgatási hatóságtól,

tartalma kizárólag igazolás lehet, közvetlenül a hatósági bizonyítványból sem jog, sem kötelezettség nem származhat (Ez nem zárja ki azt, hogy a hatósági bizonyítvány kiállításához ügyfélként bárkinek ne fűződhetne joga vagy jogos érdeke, az ügyfél jogosultságát vagy kötelezettségét azonban nem a hatósági bizonyítvány teremti meg),

hatósági bizonyítványt a hatóság az ágazati jogszabályban meghatározott esetekben állít ki az ügyfél részére,

az ügyfélnek meg kell jelölnie a felhasználás célját is kérelmében,

hatósági bizonyítványt az adattartalmának megfelelő típusú közokiratként, papír alapon kell kiadni, a kiállításától számított 30 napig hatályos, tartalmaznia kell a felhasználás célját.

Példa: az építésügyi hatóság kérelemre a telken építmény meglétére vagy elbontásának igazolására vonatkozóan hatósági bizonyítványt állít ki.

A kérelmező részére – erre irányuló külön kérelme esetén – a papír alapon kiállított hatósági bizonyítványról készített hitelesítés nélküli elektronikus másolatot is meg kell küldeni.

Hatósági bizonyítványnak kell tekinteni minden dokumentumot, amelyet különös eljárási szabály nem ekként nevesít, azonban a hatósági bizonyítvány a törvényben meghatározott feltételeinek megfelel.

Az Ákr. nagyon fontos szabálya, hogy ha a hatósági bizonyítványt a hatóság visszavonta, a határozatot annak a hatóságnak, szervnek is meg kell küldeni, amelynek eljárásában az ügyfél a hatósági bizonyítványt felhasználta vagy fel kívánta használni. A hatóságnak dokumentálnia kell egy belső nyilvántartás vezetésével, hogy az adott hatósági bizonyítvány milyen célból, milyen szerv előtti eljáráshoz bocsátotta ki.

Ha az ügyfél valótlan vagy olyan adat igazolását kéri, amellyel a hatóság nem rendelkezik, a hatóság a hatósági bizonyítvány kiadását megtagadja.

A hatósági igazolványra vonatkozó szabályok

A hatóság jogszabályban meghatározott esetben és adattartalommal az ügyfél adatainak vagy jogainak rendszeres igazolására hatósági igazolványt ad ki. Abban különbözik a hatósági bizonyítványtól, hogy egy rendszeres adat, illetve jogi igazolási funkciója van és tartalmát jogszabály minden esetben pontosan meghatározza.

Példa: hatósági igazolvány a fogyatékos személyek utazási kedvezményéről és adókedvezményéről

Az állandó személyazonosító igazolvány annak a személyiadat- és lakcímnyilvántartás hatálya alá tartozó magyar állampolgárnak, bevándorolt, letelepedett, menekült vagy oltalmazott jogállású személynek adható, aki személyazonosságát és a személyazonosító igazolványban szereplő adatait a rendeletben meghatározott okiratokkal igazolja.

Hatósági ellenőrzés és hivatalból induló eljárások

Hatósági ellenőrzés önálló közigazgatási tevékenységfajta, szabályait az Ákr. önálló fejezetben szabályozza:

olyan, sajátos, hatóság által végzett tevékenység, amely nem minősül hatósági ügynek, de alkalmazni kell rá a törvény szabályait

a hatósági ellenőrzés alapján indulhat meg maga a hatósági eljárás

a hatósági ellenőrzés elkülönült – részleges, nem teljes – hatósági cselekménysor, melyet jogsértés megállapítása esetén egy másik (hatósági vagy más) eljárás követ, jogsértés hiányában pedig ennek megállapításával lezárul

A hatósági ellenőrzés tárgya kapcsán a hatóságok egy részének ellenőrzési kötelezettsége van. Ennek keretében a hatóság a hatáskörének keretei között ellenőrzi a jogszabályban foglalt rendelkezések betartását, valamint a végrehajtható döntésben foglaltak teljesítését.

A hatósági ellenőrzésnek két eljárási szakasza van:

1. A hatósági ellenőrzés megindítása

A hatósági eljárás megindításakor az ellenőrzés hivatalból indul meg és azt a hatóság a hivatalbóli eljárás szabályai szerint folytatja le.

Emellett a hatósági ellenőrzést az ügyfél is kérheti, kivéve, ha

o a kérelem benyújtásának időpontjában a hatóság előtt arra vonatkozóan hatósági ellenőrzés, vagy az alapján eljárás van folyamatban,

o a hatóság az ügyfélnél egyébként folyamatosan lát el ellenőrzési feladatot,

o törvény kizárja, vagy

o a hatóság ugyanannak az ügyfélnek a kérelmére az újabb kérelem benyújtását megelőző egy éven belül lefolytatott ellenőrzése során jogsértést nem tárt fel, kivéve, ha a kérelem benyújtására az ellenőrzés lefolytatását követően felmerült ok vagy körülmény miatt kerül sor.

Kérelemre elrendelt hatósági ellenőrzés esetén helye van az eljárás megszüntetésének, ha az ügyfél eljárási költség előlegezési kötelezettségének nem tesz eleget.

2. A hatósági ellenőrzés lezárása

A hatósági ellenőrzés lezárása főszabály szerint nem az Ákr.-ben megismertek szerint történik: a hatósági ellenőrzés lezárása ugyanis annak függvénye, hogy a hatóság tapasztal-e jogsértést vagy sem.

Ha ugyanis a hatóság a hatósági ellenőrzés során jogsértést tapasztal,

o megindítja a közigazgatási hatósági eljárást, vagy

o ha a feltárt jogsértés miatt az eljárás más szerv illetékességébe tartozik, annak eljárását kezdeményezi.

Ha a hatóság az ügyfél kérelmére lefolytatott hatósági ellenőrzés során jogsértést nem tapasztal, ennek tényéről hatósági bizonyítványt állít ki az ügyfél kérelmére.

A hatósági ellenőrzés speciális fajtája a folyamatos ellenőrzési feladat ellátására irányuló hatósági ellenőrzés. A törvény nem határozza meg a folyamatos ellenőrzési feladat fogalmát. Ha a hatóság az ügyfélnél folyamatosan lát el ellenőrzési feladatot, az ügyfél ellenőrzést megelőző értesítése mellőzhető.

A hatóság feladata a jogalanyok jogkövető magatartásának ellenőrzése is.

A jogsértés megállapítását követően a hatóság azonnal, de legkésőbb 8 napon belül gondoskodik a hatósági eljárás megindításáról.

Az ágazati jogszabályok számos hatósági ellenőrzési fajtát ismernek.

ágazati hatósági ellenőrzésre vonatkozó szabály pl.:

A fogyasztóvédelmi hatóság az ellenőrzés során − jegyzőkönyv felvétele mellett − jogosult minta és ellenminta vételére a termék minőségének vagy összetételének vizsgálata céljából.

Ha a fogyasztóvédelmi hatóság eljárása során megállapítja a fogyasztóvédelmi rendelkezések megsértését, például megtilthatja az áru forgalmazását, illetve értékesítését.

22. Ismertesse a hatósági ellenőrzés lefolytatásának (megindításának és lezárásának) szabályait!

A hatósági ellenőrzés önálló közigazgatási tevékenységfajta, amely nem minősül hatósági ügynek, azonban a törvény szabályait alkalmazni kell rá.

A hatósági ellenőrzés alapján indulhat meg maga a hatósági eljárás. A hatósági ellenőrzés tárgya kapcsán meg kell jegyeznünk, hogy a hatóságok egy részének ellenőrzési kötelezettsége van: hatóság a hatáskörének keretei között ellenőrzi a jogszabályban foglalt rendelkezések betartását, valamint a végrehajtható döntésben foglaltak teljesítését.

A hatósági ellenőrzésnek két eljárási szakasza van:

1. A hatósági ellenőrzés megindítása

A hatósági eljárás megindításakor az ellenőrzés hivatalból indul meg és azt a hatóság a hivatalbóli eljárás szabályai szerint folytatja le.

Emellett a hatósági ellenőrzést az ügyfél is kérheti, kivéve, ha

o a kérelem benyújtásának időpontjában a hatóság előtt arra vonatkozóan hatósági ellenőrzés, vagy az alapján eljárás van folyamatban,

o a hatóság az ügyfélnél egyébként folyamatosan lát el ellenőrzési feladatot,

o törvény kizárja, vagy

o a hatóság ugyanannak az ügyfélnek a kérelmére az újabb kérelem benyújtását megelőző egy éven belül lefolytatott ellenőrzése során jogsértést nem tárt fel, kivéve, ha a kérelem benyújtására az ellenőrzés lefolytatását követően felmerült ok vagy körülmény miatt kerül sor.

Kérelemre elrendelt hatósági ellenőrzés esetén helye van az eljárás megszüntetésének, ha az ügyfél eljárási költség előlegezési kötelezettségének nem tesz eleget.

2. A hatósági ellenőrzés lezárása

A hatósági ellenőrzés lezárása főszabály szerint nem az Ákr.-ben megismertek szerint történik: a hatósági ellenőrzés lezárása ugyanis annak függvénye, hogy a hatóság tapasztal-e jogsértést vagy sem.

Ha ugyanis a hatóság a hatósági ellenőrzés során jogsértést tapasztal,

o megindítja a közigazgatási hatósági eljárást, vagy

o ha a feltárt jogsértés miatt az eljárás más szerv illetékességébe tartozik, annak eljárását kezdeményezi.

Ha a hatóság az ügyfél kérelmére lefolytatott hatósági ellenőrzés során jogsértést nem tapasztal, ennek tényéről hatósági bizonyítványt állít ki az ügyfél kérelmére.

23. Mutassa be a hivatalból induló eljárásokra vonatkozó szabályozást !

A közigazgatási hatósági eljárás kérelemre vagy hivatalból indulhat. Az eljárások többsége kérelemre induló eljárás, hiszen azok valamilyen jogosultság megszerzésére irányulnak, míg a hivatalbóli eljárásoknak más a rendeltetése.

Az Ákr. kimondja, hogy a hivatalbóli eljárásokban az Ákr.-nek a kérelemre indult eljárásokra vonatkozó rendelkezéseit a hivatalbóli eljárásokra vonatkozó fejezetben foglalt eltérésekkel kell alkalmazni.

Ez az alábbiakat jelenti:

a hivatalbóli eljárásokban szünetelésnek nincs helye,

a hatóság felfüggesztés esetén sem dönt érdemben az ügyfél vagy ügyfelek együttes kérelmére,

nincs helye az eljárás megszüntetésének, ha az ügyfél eljárási költség előlegezési kötelezettségének nem tesz eleget,

hivatalbóli eljárásokban az ügyintézési határidőbe csak az eljárás felfüggesztésének időtartama nem számít be,

ha a hatóság a hivatalbóli eljárásban az ügyintézési határidő kétszeresét túllépi, a jogsértés tényének megállapításán és a jogellenes magatartás megszüntetésére vagy a jogszerű állapot helyreállítására kötelezésen túl egyéb jogkövetkezményt nem alkalmazhat. Ez esetben ugyanazon ügyféllel szemben, ugyanazon ténybeli és jogi alapon nem indítható új eljárás.

A hivatalbóli eljárás megindítása ex officio történik, azaz ahhoz nem szükséges semmilyen kérelem vagy jognyilatkozat az ügyfél részéről.

Az eljárás megindítása

A hatóság az illetékességi területén hivatalból megindítja az eljárást, ha:

az eljárás megindítására okot adó körülmény jut a tudomására,

erre bíróság kötelezte,

erre felügyeleti szerve utasította,

életveszéllyel vagy súlyos kárral fenyegető helyzetről szerez tudomást, vagy

ezt egyébként jogszabály előírja.

A kérelemre induló eljárások szabályaihoz képest eltérő szabályok érvényesülnek a hivatalbóli eljárás megindulásának pontos időpontját illetően.

A hivatalbóli eljárás az első eljárási cselekmény elvégzésének napján kezdődik.

Az eljárás megindulásáról szóló értesítés

A hivatalbóli eljárás megindításáról a hatóság értesíti az ismert ügyfelet.

Az értesítés csak akkor mellőzhető, ha

az eljárás megindítása után a hatóság nyolc napon belül dönt, vagy az eljárást megszünteti, • azt honvédelmi, nemzetbiztonsági, közbiztonsági okból törvény kizárja, vagy

az az eljárás sikerét meghiúsítaná.

A hatósági ellenőrzés főszabály szerint hivatalból indul meg, azt a hatóság a hivatalbóli eljárás szabályai szerint folytatja le.

A hivatalból induló eljárások egy speciális fajtája a kérelemre induló, de hivatalból folytatott eljárások. Az ilyen eljárásokban a hivatalból indított eljárás szabályait kell alkalmazni.

Az Ákr. szintén a hivatalbóli eljárások körében szabályozza az ügyfél adatszolgáltatási kötelezettségére vonatkozó rendelkezéseket, hiszen az ügyfél a hatóság erre irányuló felhívására köteles közölni az érdemi döntéshez szükséges adatokat. (Amennyiben nem így tesz, szankcionálható.)

Az egyes hatósági intézkedések különös szabályait önálló fejezetben szabályozza az Ákr. Ezek az intézkedések mind a kérelemre, mind a hivatalból induló eljárások esetében előfordulhatnak, azonban az ilyen intézkedések hivatalból eszközölt eljárási cselekményeknek minősülnek.

24. Mutassa be a hivatalból induló eljárások kérelemre induló eljárásoktól eltérő szabályait!

A közigazgatási hatósági eljárás kérelemre vagy hivatalból indulhat, melyet az Ákr.: önálló fejezetben szabályoz. Ennek megfelelően az Ákr. kimondja, hogy a hivatalbóli eljárásokban az Ákr.-nek a kérelemre indult eljárásokra vonatkozó rendelkezéseit a hivatalbóli eljárásokra vonatkozó fejezetben foglalt eltérésekkel kell alkalmazni.

Kérelemre induló eljárás: Az Ákr. szerint a kérelem az ügyfél olyan nyilatkozata, amellyel hatósági eljárás lefolytatását, illetve a hatóság döntését kéri jogának vagy jogos érdekének érvényesítése érdekében; eljárások esetén az eljárás a kérelemnek az eljáró hatósághoz történő megérkezésének időpontjában indul.

Vannak olyan eljárási cselekmények, amelyek az eljárás ideiglenes megszakadását, egyes esetben végleges megszűnését eredményezik: Az eljárás megszüntetésére, azaz lezárása; a hatóság felfüggeszti az eljárást, az eljárás szünetel az ügyfél kérésére (max. 6 hónap). A határidő túllépésének komoly szankciói vannak.

Hivatalból induló eljárások:

A hivatalbóli eljárás megindítása ex officio történik, azaz ahhoz nem szükséges semmilyen kérelem vagy jognyilatkozat az ügyfél részéről.

A hatóság az illetékességi területén hivatalból megindítja az eljárást, ha

az eljárás megindítására okot adó körülmény jut a tudomására, erre bíróság kötelezte.

erre felügyeleti szerve utasította,

jogszabály írja elő,

súlyos kárral vagy életveszéllyel fenyegető helyzet áll elő.

Az Ákr. akként rendelkezik, hogy a hivatalbóli eljárás megindításáról a hatóság értesíti az ismert ügyfelet. Az első eljárási cselekmény elvégzésének napján kezdődik, szünetelésnek nincs helye. A hatóság felfüggesztés esetén sem dönt érdemben az ügyfél vagy ügyfelek együttes kérelmére.

Nincs helye az eljárás megszüntetésének. Ügyintézési határidőbe csak az eljárás felfüggesztésének időtartama nem számít bele. Ha a hatóság az ügyintézési határidő kétszeresét túllépi, egyéb jogkövetkezményt nem alkalmazhat az ügyféllel szemben.

25.Mutassa be a hivatalból induló eljárások esetén az értesítés szabályait!

Az Ákr.-ben megjelenő szabály a hivatalbóli eljárások esetében az eljárás megindulásáról szóló értesítés. A hivatalbóli eljárás megindításáról a hatóság értesíti az ismert ügyfelet. Az értesítés csak kivételes esetben, mégpedig akkor mellőzhető, ha

az eljárás megindítása után a hatóság nyolc napon belül dönt, vagy az eljárást megszünteti,

azt honvédelmi, nemzetbiztonsági, közbiztonsági okból törvény kizárja, vagy

az az eljárás sikerét meghiúsítaná.

Az értesítés tartalmazza

az ügy tárgyát és számát, az eljárás megindításának napját és az ügyintézési határidőt, az ügyintézési határidőbe nem számító időtartamokat, az ügyintéző nevét és hivatali elérhetőségét, és

az ügyféli jogokra és kötelezettségekre vonatkozó tájékoztatást.

Jogorvoslati rendszer, biztosítási intézkedés, közigazgatási per

Az egyes hatósági intézkedések körében az Ákr. az alábbi intézkedéseket nevesíti:

ideiglenes intézkedés,

biztosítási intézkedések,

a zár alá vétel, illetve a lefoglalás.

A biztosítási intézkedések rendeltetése, hogy az eljárás során bizonyos kötelezettségek teljesítését biztosítsa.

A biztosítási intézkedés lehet:

a döntés megszületése előtt ideiglenes jellegű, ill.

a döntés megszületését követő.

Ideiglenes biztosítási intézkedésre abban az esetben kerülhet sor, ha megalapozottan feltételezhető, hogy az érdemi döntésben elrendelhető kötelezettség teljesítése elmaradásának veszélye áll fenn. Ilyenkor a hatóság három napon belül megteszi az alábbi biztosítási intézkedéseket ideiglenes biztosítási intézkedésként.

Ez azért ideiglenes eljárási cselekmény, mert hatályát veszti az eljárást befejező döntés véglegessé válásával.

A döntés meghozatalát követően biztosítási intézkedésre akkor kerülhet sor, ha az eljárás tárgyát képező kötelezettség későbbi teljesítése veszélyben van, a hatóság által meghatározott teljesítési határidő lejárta előtt, az erre okot adó körülmény felmerülésétől számított öt napon belül a hatóság biztosítási intézkedésként

pénzkövetelés biztosítását rendeli el,

a meghatározott dolgot zár alá veszi, vagy

lefoglalja.

A biztosítási intézkedést a végrehajtást foganatosító szerv hajtja végre.

A biztosítási intézkedést vissza kell vonni, ha

azt pénzfizetési kötelezettség biztosítására rendelték el, és ezt az összeget a döntést hozó hatóságnál vagy a végrehajtást foganatosító szervnél letétbe helyezték,

azt meghatározott cselekmény biztosítása érdekében rendelték el, és a kötelezett kétséget kizáró módon igazolja, hogy az önkéntes teljesítéshez minden szükséges előkészületet megtett, és azt már csak a biztosítási intézkedés akadályozza, vagy

elrendelésének oka egyébként megszűnt.

27. Mutassa be a zár alá vétel szabályait!

Az Ákr. önálló fejezetben szabályozza az egyes hatósági intézkedések különös szabályait. Mind a kérelemre, mind a hivatalból induló eljárások esetében előfordulhatnak -> hivatalból eszközölt cselekménynek minősülnek.

Zár alá vétel és lefoglalás:

Valamely dolog birtokának a birtokos rendelkezése alóli elvonása, azaz zár alá vételre akkor kerülhet sor, ha

o a tényállás csak úgy tisztázható,

o a tényállás tisztázása jelentős késedelemmel járna,

o éppen a zár alá vétel mellőzése a tényállás tisztázásának sikerét veszélyeztetné.

Birtokost fel kell szólítani, hogy a dolgot adja át. (Nem kötelezhető a dolog átadására az, aki − a megtagadási okkal összefüggésben − a tanúvallomást megtagadhatja, vagy aki a védett adat tekintetében nem kapott felmentést a titoktartás alól.) Amennyiben nem adja át, a hatóság rendőrség közreműködésével foganatosítja-> eljárási bírsággal sújtja.

A zár alá vételre és a lefoglalásra vonatkozó részletszabályokat a bírósági végrehajtásról szóló törvény (a továbbiakban: Vht.) tartalmazza.

A zár alá vételt és a lefoglalást a hatóság megszünteti o az elrendelésének oka megszűnt, o hatóság az eljárást megszüntette, o hatóság ügy érdemében döntést hozott.

A tényállás tisztázásához a továbbiakban nem szükséges zár alá vett dolgot ki kell adni. Szabályai:

Annak kell kiadnia, akitől zár alá vették.

megkereséses eljárás kezdeményezésénél, eljáráshoz szükséges iratokat, tárgyi bizonyítékokat átadja a megkeresett szervnek.

Akitől a dolgot zár alá vették nem jogosult a dolog birtoklására az arra jogos igényt bejelentő személynek adja át a hatóság.

Ha a dolog természetben nem adható ki-> dolog előzetes értékesítéséből befolyt ellenértéket alapul véve-> kezelésből, tárolásból eredő költséggel csökkentett, Ptk. szerint késedelmi kamattal növelt összeget kell megtéríteni.

Ha a zár alá vétel alaptalan volt, az előzetes értékesítésből befolyt ellenérték a dolog a kezeléséből, tárolásából eredő költséggel nem csökkenthető.

Kiadás esetén a jogosultat a hatóság értesíti-> 3 hónapon belül dolog kiadására nem jelentettek be igényt-> értékesíthető a dolog.

Értékesítés esetén a befolyt ellenérték a dolog helyébe lép.

Sikertelen értékesítés esetén, vagy eleve értéktelen dolog esetében zár alá vétel megszüntetése után a dolgot meg kell semmisíteni-> költségei a dolog tulajdonosát és birtokosát egyetemlegesen terhelik.

Nem vehetők zár alá a dolog birtokosának:

élete, egészsége fenntartása o életfeltételei fenntartásához o nélkülözhetetlen jövedelemszerzéséhez szükséges dolgok

Ezeket a dolgokat a hatóság lefoglalja és a birtokos őrizetében hagyja, aki rendeltetésszerűen használhatja.

28. Mutassa be az Ákr. jogorvoslati rendszerét, kitérve az alkotmányos szabályozási kérdésekre is!

Magyarország Alaptörvényének XXVIII. cikk szerint mindenkinek joga van ahhoz, hogy jogorvoslattal éljen az olyan bírósági, hatósági és más közigazgatási döntés ellen, amely a jogát vagy jogos érdekét sérti.

Az Alaptörvény I. cikk (3) bekezdése szerint „Az alapvető jogokra és kötelezettségekre vonatkozó szabályokat törvény állapítja meg. Alapvető jog más alapvető jog érvényesülése vagy valamely alkotmányos érték védelme érdekében, a feltétlenül szükséges mértékben, az elérni kívánt céllal arányosan, az alapvető jog lényeges tartalmának tiszteletben tartásával korlátozható.”

A jogorvoslat a közigazgatás jogi szempontjából végzett kontrolljának az a fajtája, amely a közigazgatási hatósági eljárás és ennek során hozott döntések szintén eljárási szabályok alapján történő felülvizsgálatát jelenti a feltárt hiba orvoslása érdekében az eljárás vagy a döntés felülbírálatának, azaz a döntés megváltoztatásának vagy megsemmisítésének jogával.

A közigazgatási hatósági törvényünk is biztosítja a jogorvoslathoz való alkotmányos alapjog szerint a hatósági döntés felülvizsgálatának különböző lehetőségeit.

Az Ákr. szerint a hatóság határozata ellen önálló jogorvoslatnak van helye, míg a hatóság végzése ellen önálló jogorvoslatnak csak akkor van helye, ha azt törvény kifejezetten megengedi, egyéb esetben a végzés elleni jogorvoslati jog a határozat, ennek hiányában az eljárást megszüntető végzés ellen igénybe vehető jogorvoslat keretében gyakorolható.

Önálló jogorvoslatnak van helye

a biztosítási intézkedésről és az ideiglenes biztosítási intézkedésről szóló,

az ügyféli jogállásról vagy jogutódlásról rendelkező,

a kérelmet visszautasító,

az eljárást megszüntető,

az eljárás felfüggesztése vagy szünetelése tárgyában hozott,

az eljárási bírságot kiszabó,

a fellebbezési határidő elmulasztása miatt benyújtott igazolási kérelmet elutasító,

a zár alá vételt vagy lefoglalást elrendelő, valamint ezek megszüntetése iránti kérelmet elutasító,

az iratbetekintési jog gyakorlására irányuló kérelem tárgyában hozott elutasító,

az iratbetekintési jog korlátozására irányuló kérelem tárgyában hozott, valamint

az eljárási költség megállapításával és viselésével kapcsolatos, a költségmentesség iránti kérelmet elutasító, a költségmentesség módosításáról vagy visszavonásáról szóló, valamint

a végrehajtást elrendelő

végzés ellen.

A jogorvoslati eljárás kérelemre, illetve hivatalból indulhat meg.

Kérelemre induló jogorvoslati eljárások

a közigazgatási per,

a fellebbezési eljárás.

Hivatalból induló jogorvoslati eljárások

a döntés módosítása vagy visszavonása a hatóság saját hatáskörében,

a felügyeleti eljárás,

az ügyészségről szóló törvény szerinti ügyészi vagy az NVVH általi felhívás és fellépés nyomán indított eljárás.

2026-os kiegészítés: az NVVH az Alaptörvény 17. módosításával létrejött szerv; célja a közvagyon védelme, valamint a jogellenesen kezelt vagy felhasznált közvagyon felkutatásának és visszaszerzésének elősegítése. A hatósági eljárásban az ügyésszel azonos hatáskörök illetik meg a közvagyont érintő jogsértő hatósági döntésekkel szembeni fellépés érdekében.

Az Ákr. főszabállyá teszi a bírósághoz való közvetlen fordulás lehetőségét és csak kivételes esetekben teszi lehetővé a közigazgatási pert megelőzően a fellebbezést.

29. Csoportosítsa az Ákr.-ben nevesített jogorvoslatokat és mutassa be, mi a legfontosabb változás az Ákr-ben a Ket.hez képest a jogorvoslati formák szabályozását tekintve (elegendő, ha három ilyen tényezőt kiemel)!

Az Ákr. szerint a hatóság határozata ellen önálló jogorvoslatnak van helye, míg a hatóság végzése ellen önálló jogorvoslatnak csak akkor van helye, ha azt törvény kifejezetten megengedi, egyéb esetben a végzés elleni jogorvoslati jog a határozat, ennek hiányában az eljárást megszüntető végzés ellen igénybe vehető jogorvoslat keretében gyakorolható.

Önálló jogorvoslatnak van helye

a biztosítási intézkedésről és az ideiglenes biztosítási intézkedésről szóló,

az ügyféli jogállásról vagy jogutódlásról rendelkező,

a kérelmet visszautasító,

az eljárást megszüntető,

az eljárás felfüggesztése vagy szünetelése tárgyában hozott,

az eljárási bírságot kiszabó,

a fellebbezési határidő elmulasztása miatt benyújtott igazolási kérelmet elutasító,

a zár alá vételt vagy lefoglalást elrendelő, valamint ezek megszüntetése iránti kérelmet elutasító,

az iratbetekintési jog gyakorlására irányuló kérelem tárgyában hozott elutasító,

az iratbetekintési jog korlátozására irányuló kérelem tárgyában hozott, valamint

az eljárási költség megállapításával és viselésével kapcsolatos, a költségmentesség iránti kérelmet elutasító, a költségmentesség módosításáról vagy visszavonásáról szóló, valamint

a végrehajtást elrendelő

végzés ellen.

A jogorvoslati eljárás kérelemre, illetve hivatalból indulhat meg.

Kérelemre induló jogorvoslati eljárások:

a közigazgatási per, • a fellebbezési eljárás.

Hivatalból induló jogorvoslati eljárások

a döntés módosítása vagy visszavonása a hatóság saját hatáskörében, annak közlésétől számított 1 éven belül, legfeljebb egyszer.

a felügyeleti eljárás, egy ízben változtathat vagy megsemmisíthet, szükség esetén új eljárásra utasíthat.

az ügyészségről szóló törvény szerinti ügyészi vagy az NVVH általi felhívás és fellépés nyomán indított eljárás.

Legfontosabb változás az Ákr.-ben a Ket.-hez képest a jogorvoslati formák szabályozását tekintve (3 tényező)

Az Ákr. teljesen átalakítva a jogorvoslat szabályait megszüntet két korábbi, a Ket-ben nevesített kérelemre induló jogorvoslati formát, az újrafelvételi eljárást, illetve az Alkotmánybíróság határozata alapján folytatott eljárást.

A Ket-ben a legáltalánosabb jogorvoslati formáció a fellebbezés volt, ami lényegében az elsőfokú eljárás megismétlődésének és nem az elsőfokú eljárás és döntés tényleges revízióját jelentette.

Az Ákr. a közigazgatási pert tekinti fő jogorvoslati formának a jogorvoslati szakaszban és a fellebbezést csak kivételes esetben engedi meg.

A közigazgatási nemperes eljárások kategóriáját a perrendtartásban az egyszerűsített perek, illetve egyéb különös bírósági eljárások szabályai váltják fel.

30. Ismertesse milyen döntéseket hozhat a perben a közigazgatási bíróság!

A közigazgatási ügyben eljáró bíróságok a Kp. szerint az alábbiak:

Elsőfokon ítélkezik

közigazgatási kollégiummal működő törvényszék,

törvényben meghatározott esetben a közigazgatási kollégiummal rendelkező ítélőtábla (a továbbiakban: ítélőtábla)

törvényben meghatározott esetben a Kúria.

Másodfokon ítélkezik

• a törvényszékhez tartozó ügyekben az ítélőtábla,

• az ítélőtáblához tartozó ügyekben a Kúria.

Felülvizsgálati ügyekben a Kúria jár el.

Ha a bíróság a jogsértést − a kereset alapján vagy hivatalból − megállapítja,

a közigazgatási cselekményt megváltoztatja, megsemmisíti vagy hatályon kívül helyezi, vagy az általános hatályú rendelkezésnek az ügyben való alkalmazását kizárja,

szükség esetén a közigazgatási cselekmény megsemmisítése vagy hatályon kívül helyezése vagy az általános hatályú rendelkezés ügyben való alkalmazásának kizárása mellett a közigazgatási szervet új eljárásra kötelezi,

a közigazgatási szervet marasztalja.

A bíróság ezeket a jogkövetkezményeket együttesen is alkalmazhatja. Törvény más jogkövetkezmény alkalmazását is előírhatja.

A bíróság a jogsértő közigazgatási cselekményt megváltoztatja, ha az ügy természete azt megengedi, a tényállás megfelelően tisztázott, és a rendelkezésre álló adatok alapján a jogvita véglegesen eldönthető és a közigazgatási cselekmény többfokú közigazgatási eljárásban valósult meg, vagy a megváltoztatást egyfokú közigazgatási eljárásban megvalósított közigazgatási cselekmény esetén – bizonyos kivételekkel - törvény lehetővé teszi.

Ha az ügy természete azt megengedi, a bíróság emellett a közigazgatási cselekményt akkor is megváltoztatja, ha a megismételt eljárásban a közigazgatási szerv a bíróság jogerős ítéletével ellentétes cselekményt tett.

Nincs helye megváltoztatásnak

méltányossági jogkörben hozott közigazgatási cselekmény esetén,

mérlegelési jogkör gyakorlásán alapuló, a költségvetést érintő kifizetésre vonatkozó közigazgatási cselekmény esetén, vagy

ha azt törvény kizárja.

A bíróság a közigazgatási cselekményt − a közlésére visszamenőleges hatállyal − megsemmisíti, ha

o a közigazgatási cselekmény semmis vagy jogszabályban meghatározott okból érvénytelen, vagy olyan lényeges alaki hiányosságban szenved, amely miatt nem létezőnek kell tekinteni,

o a megelőző eljárás lényeges szabályainak megszegésével okozott jogsérelem a perben nem orvosolható, vagy

a közigazgatási szerv cselekményét kizárólag az ügyben nem alkalmazható jogszabályi rendelkezésre alapította,

a közigazgatási cselekmény megváltoztatásának nincs helye.

Ha a közérdek védelme, a jogbiztonság vagy az ítélettel érintett személyek különösen fontos érdeke indokolja, a bíróság a közigazgatási cselekményt a hatályvesztés időpontjának pontos megjelölésével helyezi hatályon kívül.

A bíróság ítéletében a jogsértés tényét állapítja meg, ha megváltoztatás, megsemmisítés vagy marasztalás nem lehetséges, és a megállapításhoz a felperesnek vagy az érdekeltnek fontos érdeke fűződik, vagy a jogsérelem így elhárítható.

Közigazgatási szerződés esetén

o a jogellenes közigazgatási szerződést vagy annak valamely kikötését hatályon kívül helyezi vagy megváltoztatja,

a közigazgatási szerződést semmisségi ok fennállása miatt megsemmisíti, ha a szerződő közigazgatási szerv a közigazgatási szerződés megkötésére nem rendelkezett hatáskörrel, vagy a közigazgatási szerződést képviseleti joggal nem rendelkező személy írta alá,

a közigazgatási szerződés jogszerűségének helyreállítására, a közigazgatási szerződés teljesítésére kötelez, vagy

ha közigazgatási szerződéses jogviszonnyal összefüggésben okozott kár megtérítésére kötelez.

A bíróság a hatályon kívül helyezéssel érintett, azzal szorosan összefüggő szerződéses rendelkezést is hatályon kívül helyezhet.

A közigazgatási perben a bíróság döntéséhez anyagi jogerőhatás fűződik, vagyis a közigazgatási tevékenység jogszerűségének vizsgálata tárgyában hozott ítélet jogereje kizárja, hogy ugyanazon közigazgatási tevékenység jogszerűségének vizsgálatára a felek vagy az érdekeltek új keresetet indíthassanak vagy azt egyébként vitássá tehessék.

A jogerős ítélet és az eljárást befejező érdemi határozat ellen a polgári perrendtartás szabályai szerint van helye perújításnak.

Semmisség, végrehajtás előfeltételei és folyamata

Önálló jogorvoslatnak van helye

a biztosítási intézkedésről és az ideiglenes biztosítási intézkedésről szóló,

az ügyféli jogállásról vagy jogutódlásról rendelkező,

a kérelmet visszautasító,

az eljárást megszüntető,

az eljárás felfüggesztése vagy szünetelése tárgyában hozott,

az eljárási bírságot kiszabó,

a fellebbezési határidő elmulasztása miatt benyújtott igazolási kérelmet elutasító,

a zár alá vételt vagy lefoglalást elrendelő, valamint ezek megszüntetése iránti kérelmet elutasító,

az iratbetekintési jog gyakorlására irányuló kérelem tárgyában hozott elutasító,

az iratbetekintési jog korlátozására irányuló kérelem tárgyában hozott, valamint

az eljárási költség megállapításával és viselésével kapcsolatos, a költségmentesség iránti kérelmet elutasító, a költségmentesség módosításáról vagy visszavonásáról szóló, valamint

a végrehajtást elrendelő

végzés ellen.

32. Ismertesse a semmisség fogalmát és a semmisségi okokat!

Semmisség: az érvénytelenség ténye a polgári jogban, amely egy jogi cselekményre vagy jogi ügyre vonatkozik.

Azt jelenti, hogy a döntés olyan súlyos hibában szenved, hogy azt nem lehet reparálni, így a döntést meg kell semmisíteni, vagyis olyan helyzetet kell teremteni, mintha a döntés meg sem született volna.

Semmisségi okok: A jogorvoslati eljárás során a döntést meg kell semmisíteni, illetve vissza kell vonni, és szükség esetén új eljárást kell lefolytatni, ha:

az ügy nem tartozik az eljáró hatóság hatáskörébe (kivéve az ideiglenes intézkedést),

azt a szakhatóság kötelező megkeresése nélkül vagy a szakhatság állásfoglalásának figyelmen kívül hagyásával hozták meg,

a döntést hozó testületi szerv nem volt jogszabályszerűen megalakítva, nem volt határozatképes, vagy nem volt meg a döntéshez szükséges szavazati arány,

annak tartalmát bűncselekmény befolyásolta, feltéve, hogy a bűncselekmény elkövetését jogerős ítélet megállapította, vagy ilyen ítélet meghozatalát nem a bizonyított hiánya zárja ki,

az ügyészség feltételes ügyészi felfüggesztést alkalmazott és annak tartama eredményesen telt el,

a tartalma a közigazgatási bíróság adott ügyben hozott határozatával ellentétes,

az eljárásba további ügyfél bevonásának lett volna helye, vagy

valamely súlyos eljárási jogszabálysértést törvény semmisségi oknak minősít.

A döntés semmisségi ok esetén sem semmisíthető meg, ha:

az az ügyfél jóhiszeműen szerzett és gyakorolt jogát sértené, és a döntés véglegesség válása óta három év eltelt,

a kötelezettséget megállapító döntés véglegessé válásától, vagy ha az hosszabb, a teljesítési határidő utolsó napjától, a folyamatos kötelezettséget megállapító dönts esetén az utolsó teljesítéstől számított öt év eltelt, vagy –

ahhoz a mellőzött, vagy megkeresni elmulasztott szakhatóság hozzájárult.

33. Ismertesse az eljárási költség előlegezésének szabályait!

Eljárási költség Ákr. szerint: mindaz az költség, ami az eljárás során felmerül.

Az eljárási költség előlegezésére vonatkozó általános szabályok szerint

kérelemre indult eljárásban az eljárási költséget − ha ágazati jogszabály másként nem rendelkezik − a kérelmező ügyfél előlegezi (több azonos érdekű ügyfél esetén az ügyfelek egyetemlegesen felelősek az eljárási költség előlegezéséért, de az ügyfél nem kötelezhető olyan eljárási költség előlegezésére, amelyet a díj tartalmaz);

a bizonyítási eljárással járó költségeket a bizonyítást indítványozó fél előlegezi,

a rendőrség igénybevételével kapcsolatos költséget az igénybevételt kérő hatóság előlegezi,

a hivatalból indult vagy folytatott eljárásban az eljárási költséget − az ügyfél megjelenésével kapcsolatos költség, az ügyfél képviseletében eljáró személy költsége, a nem hatóság által viselendő fordítási költség, és az ügyfél, valamint az eljárás egyéb résztvevője részéről felmerült levelezési, dokumentumtovábbítási költség kivételével − a hatóság előlegezi.

Az előlegezésről a hatóság a költségek felmerülésekor dönt, ha azonban a felmerülő költségek jelentősebb összeget érnek el, vagy más körülmény ezt indokolttá teszi, a hatóság elrendelheti, hogy az ügyfél a költségek fedezésére előreláthatóan szükséges összeget a hatóságnál előzetesen helyezze letétbe.

34. Mutassa be a költségmentesség szabályait!

A közigazgatási hatósági eljárásban számos költség megfizetésének igénye merülhet fel. Az eljárási költség tekintetében az Ákr. szabályozza a költségmentességet is.

Ágazati törvény, kormányrendelet vagy önkormányzati rendelet meghatározhat olyan ügyfajtát, amelyben az ügyfelet eleve költségmentesség illeti meg.

Emellett a hatóság annak a természetes személy ügyfélnek, aki

kereseti, jövedelmi és vagyoni viszonyai miatt az eljárási költséget vagy egy részét nem képes viselni,

jogai érvényesítésének megkönnyítésére, vagy

törvényben meghatározott más fontos okból költségmentességet engedélyezhet.

A költségmentesség az eljárási költség előlegezése és viselése alóli teljes vagy részleges mentességet jelent.

A költségmentesség a kérelem előterjesztésétől kezdve az eljárás egész tartamára és a végrehajtási eljárásra terjed ki. A hatóság előlegezi az ügyfél első alkalommal előterjesztett költségmentesség iránti kérelme benyújtásától az arról szóló döntés véglegessé válásáig terjedő időszakban felmerült olyan eljárási költséget, amelynek előlegezése az ügyfelet terhelné.

A költségmentességet engedélyező, a költségmentesség módosításáról és visszavonásáról szóló végzést a hatóság közli az eljárásban részt vevő olyan hatóságokkal is, amelyek eljárása illeték- vagy díjfizetési kötelezettség alá esik. Önálló fellebbezésnek van helye a költségmentesség iránti kérelmet elutasító, a költségmentesség módosításáról vagy visszavonásáról szóló elsőfokú végzés ellen.

35. Határozza meg a végrehajtás előfeltételeit!

A közigazgatási eljárás utolsó, esetleges szakasza a végrehajtás (mely nem minden esetben kerül megindításra). A végrehajtási szakasz szabályozását tekintve a jogalkotó nemcsak az Ákr. szabályaira hagyatkozik, hanem a végrehajtási eljárás során a bírósági végrehajtásról szóló 1994. évi LIII törvény (a továbbiakban: Vht.) bizonyos szabályai is alkalmazandók.

A végrehajtásnak vannak bizonyos előfeltételei:

a) Szükséges egy végleges, kötelezettséget megállapító döntés: A közigazgatási hatóság döntések különböző típusúak lehetnek, azonban a legtöbb döntés vagy valamilyen jogot, jogosultságot keletkeztet az ügyfélre nézve, vagy valamely jogot von el, korlátoz, vagy éppen valamilyen kötelezettséget ír elő.

A hatóság feladata nem ér véget a döntés meghozatalával, annak tényleges realizálódását is figyelemmel kell kísérnie és amennyiben valamilyen oknál fogva a döntés végrehajtása elmarad, a jogszabályok által biztosított eszközrendszer igénybevételével, ha szükséges „ki kell kényszerítenie” a hatósági döntésben megfogalmazott állami akarat érvényre juttatását.

b) A végrehajtási igény elévülése még nem következett be:

Az elévülés az idő múlásához kapcsolódó jogkövetkezmény: annak elteltével a közigazgatási hatóság döntésében megfogalmazott igény már nem kényszeríthető ki. Az Alaptörvény B) cikkében megfogalmazott jogállamiság elvéből fakadó követelmény, hogy a végrehajtható döntésben megállapított kötelezettség teljesítésének kikényszerítésének törvényben meghatározott időbeli korlátja is legyen. Ennek megfelelően a végrehajtási jog a teljesítési határidő utolsó napjától számított három év elteltével évül el, de ágazati törvény vagy kormányrendelet ennél rövidebb elévülési határidőt is megállapíthat. Ugyanakkor hat év elteltével a határozat nem hajtható végre.

A végrehajtás folyamata tekintetében megkülönböztetünk két végrehajtási alszakaszt, mégpedig

• a végrehajtás elrendelését, illetve

• a végrehajtás foganatosítását.

36. Mutassa be a Vht. és az Ákr. egymáshoz való viszonyát!

A közigazgatási eljárás utolsó, esetleges szakasza a végrehajtás (mely nem minden esetben kerül megindításra). A végrehajtási szakasz szabályozását tekintve a jogalkotó nemcsak az Ákr. szabályaira hagyatkozik, hanem a végrehajtási eljárás során a bírósági végrehajtásról szóló 1994. évi LIII törvény (a továbbiakban: Vht.) bizonyos szabályai is alkalmazandók.

Ennek megfelelően a végrehajtás általános szabályai kapcsán az Ákr. és a Vht. egymáshoz való viszonyát tekintve az Ákr. akként rendelkezik, hogy

az Ákr. rendelkezéseit a végrehajtási eljárásban az Ákr. végrehajtásra vonatkozó fejezetében foglalt eltérésekkel kell alkalmazni;

az Ákr. eltérő rendelkezése hiányában a Vht.-t kell alkalmazni.

Ha végrehajtást az állami adóhatóság foganatosítja, eljárására e törvény végrehajtásra vonatkozó rendelkezéseit nem kell alkalmazni:

ha az Ákr. végrehajtásra vonatkozó fejezete másként nem rendelkezik, ahol a Vht.

bíróságot említ, azon végrehajtást elrendelő hatóságot,

végrehajtót említ, azon végrehajtást foganatosító szervet,

végrehajtható okiratot említ, azon végrehajtható döntést,

adóst említ, azon kötelezettet kell érteni;

végrehajtói letéti számlára teljesítésről rendelkezik, a végrehajtást a foganatosító szerv számlájára kell teljesíteni.

a végrehajtási eljárás során felmerülő költségek előlegezésére és viselésére, valamint a végrehajtási eljárásban eljárási bírság kiszabására az Ákr. rendelkezéseit kell alkalmazni;

a végrehajtást foganatosító szerv eljárása miatt a végrehajtási kifogást a felügyeleti szerve, ennek hiányában a közigazgatási bíróság bírálja el;

a Vht. ingó és ingatlan elektronikus árverésére vonatkozó rendelkezéseit akkor kell alkalmazni, ha önálló bírósági végrehajtó foganatosítja a végrehajtást.

A két törvény szabályainak egymáshoz való viszonya tekintetében a Vht. is tartalmaz rendelkezéseket:

ha törvény másképpen nem rendelkezik, a bírósági végrehajtás szabályai irányadók a közigazgatási végrehajtás során foganatosított ingó- és ingatlan-végrehajtás esetén is;

ha ingóságot (követelést, jogot) vagy ingatlant bírósági és közigazgatási végrehajtás során egyaránt lefoglaltak, az eljárást bírósági végrehajtás útján, a Vht. szerint kell tovább folytatni;

ha a közigazgatási végrehajtást törvény rendelkezése alapján bírósági végrehajtó foganatosítja, a végrehajtás a közigazgatási végrehajtás alapjául szolgáló végrehajtható okirat alapján folytatódik. Ha a közigazgatási végrehajtást bírósági végrehajtás útján kell folytatni, a követelés jogosultjára a hivatkozott törvénynek a végrehajtást kérelmezőre vonatkozó szabályait kell megfelelően alkalmazni, a követelés jogosultját azonban a közigazgatási végrehajtásra irányadó szabályok szerinti jogok is megilletik.

A Vht. szerint a végrehajtás során állami kényszerrel is el kell érni, hogy a pénzfizetésre, illetőleg az egyéb magatartásra kötelezett teljesítse a kötelezettségét. Az állami kényszer elsősorban a kötelezett vagyoni jogait korlátozhatja, kivételesen az kötelezett személyiségi jogait is érintheti.

37. Mutassa be a végrehajtás folyamatát az Ákr. alapján!

A végrehajtás folyamatának két alszakasza:

A végrehajtás elrendelése

Ha ágazati törvény vagy kormányrendelet másként nem rendelkezik, a döntést hozó hatóság, Másodfokú döntés esetén pedig az elsőfokú hatóság rendeli el.

Elrendelheti hivatalból vagy a jogosult kérelmére.

A döntés végrehajthatóságától, vagy a végrehajtás elrendelésére irányuló kérelem beérkezésétől számított öt napon belül rendeli el és a döntést közli a végrehajtást foganatosító szervvel (= Ákr. alapján: az állami adóhatóság, ha törvény, kormányrendelet vagy önkormányzati hatósági ügyben helyi önkormányzat rendelete másként nem rendelkezik).

A végrehajtás foganatosítása

A végrehajtást – ha törvény, kormányrendelet vagy önkormányzati hatósági ügyben helyi önkormányzat rendelete másként nem rendelkezik – az állami adóhatóság foganatosítja.

A végrehajtást foganatosító szerv a végrehajtásra önálló bírósági végrehajtóval szerződést köthet, de végzést csak a végrehajtást elrendelő hatóság jogosult hozni.

A bírósági végrehajtás során a pénzkövetelést elsősorban a pénzforgalmi szolgáltatónál kezelt, az adós rendelkezése alatt álló összegből, az adós munkabéréből, illetményéből kell behajtani. Ha nem lehet viszonylag rövidebb időn belül behajtani, az adós bármilyen lefoglalható vagyontárgya végrehajtás alá vonható.

Ha a kötelezett pénzfizetési kötelezettségének határidőben nem tesz eleget, illetve az állam által előlegezett költség után a megelőlegezés időtartamára a jogosultnak a törvényes kamatnak megfelelő mértékű késedelmi pótlékot fizet.

A végrehajtás felfüggesztése

A végrehajtást az azt elrendelő hatóság vagy a másodfokú hatóság függesztheti fel.

A végrehajtást akkor is fel kell függeszteni, ha

a végrehajtás alá vont vagyontárggyal kapcsolatos igényper van folyamatban, vagy a vagyontárgyat a bírósági végrehajtó más követelés végrehajtása érdekében korábban lefoglalta, feltéve, hogy más lefoglalható vagyontárgy nincs,

kézbesítettnek tekintettséggel szembeni kifogást terjesztettek elő, és az abban előadott tények és körülmények a kifogás elfogadását valószínűsítik,

a kötelezett meghalt vagy megszűnt, a jogutódlás tárgyában hozott végzés véglegessé válásáig, o azt az ügyész a végrehajtható döntés elleni ügyészi felhívásban indítványozza, o a végrehajtás folytatása életveszéllyel vagy helyrehozhatatlan kárral járna, vagy az közegészségügyi vagy közbiztonsági okból szükséges, vagy

azt jogszabály elrendeli.

A végrehajtást foganatosító szerv a tudomására jutott felfüggesztési okokról és a felfüggesztés megszüntetésének lehetőségéről a végrehajtást elrendelő hatóságot értesíti.

A végrehajtást elrendelő hatóság a kötelezett kérelmére kivételesen akkor függesztheti fel a végrehajtást, ha a kötelezett a felfüggesztésre okot adó, méltányolható körülményt igazolta, és a kötelezettet a végrehajtási eljárás során korábban nem sújtották eljárási bírsággal.

Ha a felfüggesztésre okot adó körülmény megszűnt, a végrehajtást elrendelő hatóság dönt a végrehajtás folytatásáról.

A végrehajtás megszüntetése

A végrehajtást elrendelő hatóság a végrehajtást akkor is megszünteti, ha

a jogosult a végrehajtás megszüntetését kéri, és ez mások jogait nem sérti,

a követelés elévült, és a végrehajtás megszüntetését a kötelezett kéri, vagy

a további végrehajtási eljárási cselekményektől eredmény nem várható.

A végrehajtást foganatosító szerv a tudomására jutott megszüntetési okokról és a végrehajtás befejezéséről a végrehajtást elrendelő hatóságot értesíti.

5 pontos kérdések

1. Határozza meg a jogszabály fogalmát!

Egy adott államban a jogrendszert az adott időpontban adott területen hatályban lévő jogi normák összessége adja. A jogi normáknak az egyik alcsoportját alkotják a jogszabályok.

A jogszabály olyan általánosan kötelező magatartási szabály, amelyet a jogalkotó hatáskörrel rendelkező szervek kifejezetten azzal a céllal alkotnak, hogy a jövőre nézve, absztrakt módon szabályozzák a társadalmi viszonyokat. A jogszabályokat az különbözteti meg a közjogi szervezetszabályozó eszközöktől, hogy formálisan is mindenkire kötelezők, nem csupán egy meghatározott címzetti körre nézve.

Az Alaptörvény szerint a jogszabályok nem lehetnek ellentétesek az Alaptörvénnyel.

2. Sorolja fel az Alaptörvény szerint a különleges jogrend típusait, és írja mindegyik mellé, hogy annak során melyik szerv és milyen jogi normát alkothat!

Az Alaptörvény a különleges jogrend 3 típusát különbözteti meg: hadiállapot, szükségállapot, veszélyhelyzet

Általános szabály, hogy a Kormány különleges jogrendben rendeletet alkothat, amellyel- sarkalatos törvényben meghatározottak szerint - egyes törvények alkalmazását felfüggesztheti, törvényi rendelkezésektől eltérhet, valamint egyéb rendkívüli intézkedéseket hozhat. A rendkívüli jogrend két típusához, a hadiállapothoz és a szükségállapothoz kapcsolódóan a Kormány már azelőtt alkothat speciális rendeletet, hogy az Országgyűlés ezeket elrendelte volna, de csak azután, hogy a kihirdetést a Kormány kezdeményezte. E rendeletekkel a Kormány - sarkalatos törvényben meghatározottak szerint - a kihirdetésre okot adó körülmény azonnali kezeléséhez szükséges mértékben egyes törvények alkalmazását felfüggesztheti, törvényi rendelkezésektől eltérhet, valamint egyéb rendkívüli intézkedéseket hozhat

3. Sorolja fel, hogy mely szervek alkothatnak rendeletet békeidőben!

Kormány, MNB elnök, Kormány tagjai, Önálló szabályozó szervek vezetője (Nemzeti Média- és Hírközlési Hatóság, a Magyar Energetikai és Közmű-szabályozási Hivatal, Szabályozott Tevékenységek Felügyeleti Hatósága és az Országos Atomenergia Hivatal vezetője), helyi önk. testülete

4. Hasonlítsa össze a társadalmi egyeztetés két formáját!

Társadalmi egyeztetésre kell bocsátani:

a törvény,

a kormányrendelet,

a miniszteri rendelet tervezetét és indokolását.

A társadalmi egyeztetés 2 formája (általános és közvetlen):

1. Az általános egyeztetés során a

honlapon megadott elektronikus levélcímen keresztül bárki véleményt nyilváníthat a társadalmi egyeztetésre bocsátás céljából közzétett tervezetről, koncepcióról.

A vélemények beérkezéséről visszaigazolást kell küldeni.

A jogszabály előkészítéséért felelős miniszter mérlegeli a beérkezett véleményeket,

az elutasított vélemények esetében az elutasítás indokairól tipizált összefoglalót készít,

amelyet a honlapon a véleményezők listájával együtt közzétesz.

A jogszabály előkészítéséért felelős minisztert egyedi válaszadási kötelezettség nem terheli.

2. A közvetlen egyeztetés során a

jogszabály előkészítéséért felelős miniszter által bevont

személyek,

intézmények és

szervezetek által történik meg a közvetlen véleményezés.

jogszabály előkészítéséért felelős miniszter stratégiai partnerségi megállapodásokat alakít ki. E megállapodások révén szoros együttműködést alakíthat ki az olyan szervezetekkel, így például civil szervezetekkel, bevett egyházakkal, érdekképviseleti szervekkel, amelyek

készek a kölcsönös együttműködésre, és

amelyek az adott jogterületek szabályozásának előkészítésében széles társadalmi érdeket jelenítenek meg vagy

az adott jogterületen tudományos tevékenységet végeznek.

5. Mi az alapelv? Sorolja fel, hogy milyen funkciói vannak az alapelveknek hatósági eljárásjogban!

Az egyes jogágak alapelvei olyan szabályokat fogalmaznak meg, amelyek áthatják az adott jogterület egészét.

A közigazgatási hatósági eljárás alapelvei elsősorban a közigazgatási hatóság és az ügyfél – és az eljárásban részt vevő egyéb személyek – számára fogalmaznak meg az eljárás során követendő magatartási vagy egyéb szabályokat.

Az Ákr. tovább részletezi az Alaptörvényben nevesített jogokat és kötelezettségeket. A törvényi alapelveket úgy állapítja meg, hogy azok elvi jellegűek, tehát minden hatósági eljárásban érvényesítendők.

Alapelvek funkciói:

Jogalkalmazói/értelmező: segítség a jogalkalmazóknak az azonos értelmezéshez bizonyos kérdéseket illetően.

Jogalkotói: az Ákr. vonatkozásában célja, hogy a jogalkotó is az általános keretek között maradjon, a jogalkalmazók megismerjék a jogalkotó jogszabály megalkotásával kapcsolatos célját. Hézagpótló: joghézag kitöltésére szolgál.

6. Ismertesse az Ákr. alapelveinek funkcióit!

A jogalkotói funkció az Ákr. vonatkozásában egyfelől azt a célt szolgálja, hogy a későbbi – akár Ákr. módosítások − eljárási rendelkezések elfogadása során a jogalkotó maga is bizonyos általános keretek között maradjon, másfelől pedig a jogalkalmazók megismerjék a jogalkotó adott jogszabály megalkotásával kapcsolatos célját.

Az alapelvek értelmezési funkciója azt jelenti, hogy az alapelvek segítséget nyújtanak valamennyi jogalkalmazó számára bizonyos kérdések azonos módon történő értelmezését tekintve.

Végül az alapelvek hézagpótló funkciója azt a célt szolgálja, hogy az alapelvek akkor is segítség a jogalkalmazók munkáját, ha az adott egyedi ügyre nincs olyan konkrét jogi norma, amely alapján az adott kérdés megválaszolható lenne. Az alapelvek ezt a joghézagot próbálják meg kitölteni. Például: a jóhiszeműség fogalmára számos ágazati jogszabály hivatkozik anélkül, hogy bármelyik meghatározná a jó- vagy rosszhiszeműség definícióját. Ugyan a jóhiszeműség fogalmát az Ákr. sem határozza meg, mégis iránymutatásul szolgál a hatóság számára, amikor az alapelvi rendelkezései között felsorolja milyen ügyféli magatartásokat kell rosszhiszeműnek tekinteni.

7. Sorolja fel az Ákr-által nevesített alapelv csoportokat!

a jogszerűség elve;

a hivatalbóliság elve;

a hatékonyság elve;

az ügyfélre vonatkozó alapelvek;

a jóhiszeműség elve és a bizalmi elv.

8. Ismertesse a hivatalbóliság elve kapcsán az Ákr.-ben nevesített szabályokat!

A hivatalbóliság, vagy más néven ex officio alapelve szerint az ügy ura a hatóság. Ez közelebbről azt jelenti, hogy a hatóság

a kizárólag kérelemre indítható eljárások kivételével hivatalból eljárást indíthat,

a kérelemre indult eljárást jogszabályban meghatározott feltételek fennállása esetén folytathatja,

hivatalból állapítja meg a tényállást, határozza meg a bizonyítás módját és terjedelmét,

a törvény keretei között felülvizsgálhatja a saját és a felügyelete alá tartozó hatóság döntését és eljárását.

9. Ismertesse az ügyfélre vonatkozó alapelvek Ákr.-beli rendszerét!

Az ügyfélre vonatkozó alapelvcsoportban sem csak az ügyfélre, hanem az eljárás egyéb résztvevőjére nézve is fogalmaztak meg alapelveket.

Az Ákr. ugyanis kimondja:

az ügyfél az eljárás során bármikor nyilatkozatot, észrevételt tehet: nyilatkozattételi jogosultsága az eljárás minden szakaszában érvényesül (pl. a tényállás tisztázása során még hangsúlyosabb is, egyes esetekben a nyilatkozat pótolhatja a hiányzó bizonyítékot is, ha annak beszerzése nem lehetséges;)

a hatóság biztosítja az ügyfél, továbbá az eljárás egyéb résztvevője (tanú, hatósági tanú, szakértő, tolmács, szemletárgy birtokosa, és az ügyfél képviselője) – számára, hogy jogaikat és kötelezettségeiket megismerhessék, és előmozdítja az ügyféli jogok gyakorlását. A hatóságot kitanítási kötelezettség terheli annak érdekében, hogy az Ákr.-ben meghatározott eljárási jogok érvényesülhessenek.

10. Mutassa be a hatáskör és az illetékesség fogalmát, egymáshoz való viszonyát az Ákr. alapján!

Hatáskör: valamely ügycsoportban milyen típusú és milyen szintű közigazgatási szerv jár el, vagyis a hatáskör alapján megállapítható, hogy milyen közigazgatási szerv jogosult és köteles eljárni egy egyedi hatósági ügyben. Hatáskört mindig jogszabály állapít meg, vagyis a közigazgatási hatóságok nem járhatnak el olyan ügyben, ami nem tartozik a hatáskörükbe.

Az illetékesség, amely azt mutatja meg, hogy az azonos hatáskörű hatóságok közül melyik jár el.

Főszabály szerint tehát a hatóság a hatáskörébe tartozó ügyben az illetékességi területén folytathatja az eljárást és eszközölhet eljárási cselekményeket, de az Ákr. lehetővé teszi az eljárási cselekmények foganatosítását az illetékességi területen kívül is (pl. egy tanú meghallgatása a szomszéd településen), de erről az illetékes hatóságot előzetesen értesíti.

A hatáskör és illetékesség egymásra épülő rendezőelvek a hatósági eljárásjogban.

11. Határozza meg a hatásköri és illetékességi vitára vonatkozó eljárásrendet az Ákr. alapján!

Az eljáró közigazgatási hatóságok között előfordulhat ún. hatásköri és illetékességi vita is.

Pozitív összeütközésről beszélünk, ha egy ügyben több hatóság is megállapította a hatáskörét és illetékességét.

Negatív összeütközésről beszélünk, ha egy ügyben több hatóság is megállapította hatáskörének és illetékességének hiányát, emiatt nem indulhat meg az eljárás, vagy nincs folyamatban,

továbbá, ha több illetékes hatóság előtt indult az eljárás és a megelőzés (az jár el, amelynél az eljárás előbb indult meg) alapján nem lehet eldönteni, hogy melyik hatóság jogosult az eljárásra.

Összeütközés esetén az érdekelt hatóságok kötelesek egymás között azonnal, de legfeljebb 3 napon belül megkísérelni a vita eldöntését.

Ha a hatóságok egyeztetése nem vezet eredményre, az eljáró hatóságot

illetékességi összeütközés esetén a legközelebbi közös felügyeleti szerv, ennek hiányában a vita eldöntését kérő hatóság működési területe szerint illetékes fővárosi és vármegyei kormányhivatal 5 napon belül,

hatásköri összeütközés esetén a közigazgatási bíróság jelöli ki.

12. Ismertesse az ügyintézővel szembeni abszolút kizáró okokat!

Az ügyintéző eljárásból történő kizárása kapcsán az abszolút kizárási okok az alábbiak:

az ügy elintézéséből kizárt az a személy, akinek jogát vagy jogos érdekét az ügy közvetlenül érinti, továbbá az eljárás egyéb résztvevője a támogató;

az ügy másodfokú elintézéséből kizárt az, aki az ügy elintézésében első fokon részt vett.

13. Ismertesse az ügyfél nyilatkozatára vonatkozó szabályokat!

A közigazgatási hatósági eljárásban az ügyfél nyilatkozata fontos bizonyíték, mivel ő ismeri leginkább a saját ügyét. Ezért, ha a tényállás tisztázásához szükséges, a hatóság az ügyfelet nyilatkozattételre hívhatja fel.

A nyilatkozattétel az ügyfélnek törvényben biztosított alanyi joga. Ha jogszabály nem zárja ki, az ügyfél a nyilatkozatával pótolhatja a hiányzó bizonyítékot, ha annak beszerzése nem lehetséges.

Az Ákr. szankciót határoz meg arra az esetre, ha

az ügyfél vagy képviselője az ügy szempontjából jelentős adatot valótlanul állít vagy elhallgat,

a kötelező adatszolgáltatás körében adatszolgáltatási kötelezettségét nem teljesíti.

Ilyenkor az ügyfél/képviselő eljárási bírsággal sújtható.

A hatóság a tájékoztatási kötelezettsége körében figyelmezteti az ügyfelet jogaira, kötelességeire és a hamis, hamisított vagy valótlan tartalmú bizonyíték szolgáltatásának jogkövetkezményeire.

14. Ismertesse, hogy mi a közokirat és mit jelent az ahhoz kapcsolódó teljes bizonyító erő!

A közokirat olyan papír alapú vagy elektronikus okirat, amelyet bíróság, közjegyző vagy más hatóság, illetve közigazgatási szerv ügykörén belül, a jogszabályi rendelkezéseknek megfelelő módon állított ki. A közokirat legfontosabb sajátossága a teljes bizonyító erő, vagyis azt az ellenkező bizonyításáig valódinak kell tekinteni, és amely teljes bizonyító erővel bizonyítja, hogy a kiállító a benne foglalt intézkedést megtette vagy a határozatot a benne foglalt tartalommal meghozta, bizonyítja továbbá a közokirattal tanúsított adatok és tények valóságát, vagy a közokiratban foglalt nyilatkozat megtételét, annak idejét és módját.

15. Ismertesse az iratbetekintés szabályait a hatósági eljárásban!

Az iratbetekintési jog szabályai az alábbiak:

az ügyfél az eljárás bármely szakaszában és annak befejezését követően is betekinthet az eljárás során keletkezett iratba;

a tanú kizárólag a vallomását tartalmazó iratba, a szemletárgy birtokosa pedig a szemléről készített iratba tekinthet be;

az eljárásban részt nem vevő, ún. harmadik személy akkor tekinthet be a személyes adatot vagy védett adatot tartalmazó iratba, ha igazolja, hogy az adat megismerése joga érvényesítéséhez, illetve jogszabályon, bírósági vagy hatósági határozaton alapuló kötelezettsége teljesítéséhez szükséges;

ágazati törvény egyes ügyfajtákban meghatározhatja az iratbetekintés további feltételeit és az iratbetekintésre jogosult személyek körét;

emellett ha törvény a döntés nyilvánosságát nem korlátozza vagy nem zárja ki, az eljárás befejezését követően a személyes adatot és védett adatot nem tartalmazó véglegessé vált határozatot, valamint az elsőfokú határozatot megsemmisítő és az elsőfokú határozatot hozó hatóságot új eljárásra utasító végzést bárki korlátozás nélkül megismerheti.

Az iratbetekintés során az arra jogosult másolatot, kivonatot készíthet vagy másolatot kérhet, amelyet a hatóság kérelemre hitelesít.

iratbetekintési jog korlátozására: Ennek megfelelően nem lehet betekinteni

a döntés tervezetébe;

az olyan irat vagy az iratba vagy annak egy részébe, amelyből következtetés vonható le valamely védett adatra vagy olyan személyes adatra, illetve amely megismerésének törvényben meghatározott feltételei nem állnak fenn, kivéve, ha az adat − ide nem értve a minősített adatot – megismerésének hiánya megakadályozná az iratbetekintésre jogosultat az Ákr.- ben biztosított jogai gyakorlásában.

Az iratbetekintés biztosítása érdekében a hatósághoz kérelmet kell előterjeszteni, amely alapján a hatóság az iratbetekintést biztosítja − az eljárás befejezését követően is −, vagy azt végzésben elutasítja.

16. Ismertesse, hogy milyen fajtái vannak a szemlének a hatósági eljárásban!

A szemle nem bizonyítási eszköz, hanem a bizonyítási eljárás egyik módja, amelynek során a hatóság valamilyen tárgyi bizonyítékot, a vizsgált tényeket, körülményeket megszemlélés, vagyis saját észlelése útján szemrevételezi. Az Ákr. a szemle különböző fajtáit különbözteti meg: amennyiben a tényállás tisztázására

ingó, ingatlan (együtt: szemletárgy) megtekintése,

személy megtekintése vagy

megfigyelése szükséges, a hatóság szemlét rendelhet el.

17. Ismertesse a tolmácsra vonatkozó szabályokat a hatósági eljárásban!

Speciális szakértőnek – mégpedig nyelvi szakértőnek - tekintendő a tolmács, akit abban az esetben von be a hatóság az eljárásba, ha az ügyfél vagy az eljárás egyéb résztvevője által használt idegen nyelvet az ügyintéző nem beszéli.

Tolmács az ügyben eljáró hatóság el nem járó tagja, valamint – ha az a tényállás tisztázásához elengedhetetlen – az ellenőrzés helyszínén tartózkodó, idegen nyelvet beszélő személy is lehet, nyilvánvalóan akkor, ha megfelelő színvonalon érti és beszéli az adott nyelvet.

A tolmácsra a szakértőre vonatkozó szabályokat kell megfelelően alkalmazni. (A szakértő olyan személy, aki valamely szakkérdésben áll a hatóság rendelkezésére).

18. Mutassa be a hatósági szerződés megkötésének feltételeit!

A döntések egy speciális fajtája a hatósági szerződés, amely számos ponton eltér egy alakszerű döntéstől, hiszen a hatóság lényegében nem határozatot hoz, hanem ehelyett szerződést köt.

Hatósági szerződéskötésre csak abban az esetben kerülhet sor, ha

ágazati jogszabály lehetővé teszi vagy előírja, hogy

a hatóság a hatáskörébe tartozó ügynek a közérdek és az ügyfél szempontjából is előnyös rendezése érdekében,

határozathozatal helyett az ügyféllel, írásban hatósági szerződést kössön.

19. Ismertesse a közhiteles hatósági nyilvántartással összefüggő vélelem szabályait!

A hatóság a jogszabályban meghatározott adatokról hatósági nyilvántartást vezet, ha:

• a nyilvántartásba történő bejegyzés, annak módosítása és a nyilvántartásból való törlés az ügyfél jogait és kötelezettségeit keletkezteti, módosítja vagy szünteti meg, vagy

• a nyilvántartás vezetésének célja a benne foglalt adatok közhitelű igazolására, bizonyítására szolgál (ez utóbbit közhiteles hatósági nyilvántartásnak nevezzük).

Ha a törvény eltérően nem rendelkezik, ellenkező bizonyításáig vélelmezni kell annak jóhiszeműségét, aki a hatósági nyilvántartásban szereplő adatokban bízva szerez jogot, a hatósági nyilvántartásba bejegyzett adatról vélelmezni kell, hogy az fennáll, és a hatósági nyilvántartásból törölt adatról, hogy nem áll fenn.

20. Ismertesse a hatósági ellenőrzés lezárásának szabályait!

A hatósági ellenőrzés lezárása: annak függvénye, hogy a hatóság tapasztal-e jogsértést vagy sem.

ha a hatóság jogsértést nem tapasztal, ennek tényéről hatósági bizonyítványt állít ki. A hivatalból folytatott hatósági ellenőrzés eredményéről a hatóság az ügyfél kérelmére hatósági bizonyítvány állít ki.

ha a hatóság jogsértést tapasztal, megindítja a közigazgatási hatósági eljárást, VAGY más (illetékes) szerv eljárását kezdeményezi.

21. Mutassa be az ügyfél adatszolgáltatási kötelezettségére vonatkozó szabályokat!

Az ügyfél adatszolgáltatási kötelezettsége:

az Ákr. a hivatalbóli hatósági eljárások körében szabályozza,

a hatóság felhívására az ügyfél köteles közölni az érdemi döntéshez szükséges adatokat,

elmulasztása szankcionálható,

ágazati törvény/kormányrendelet jogkövetkezményeket állapíthat meg az adatszolgáltatási kötelezettség elmulasztása vagy valótlan adatközlés esetére,

adatszolgáltatás megtagadásának nem határozza meg az esetköreit, a tanú kapcsán említett kizárási okokra utal az Ákr.

22. Mutassa be a közigazgatási per indítására jogosultak körét!

A közigazgatási per részletszabályait a Kp. határozza meg, ezért az Ákr.-ben csak a per általános szabályait határozza meg: a közigazgatási per lehetősége kapcsán az Ákr. akként rendelkezik, hogy a per megindítására jogosult

az ügyfél – az önálló fellebbezéssel nem támadható végzések kivételével – a véglegessé vált döntés ellen közigazgatási pert indíthat. Fellebbezéssel támadható döntés esetén közigazgatási per akkor indítható, ha az arra jogosultak valamelyike fellebbezett és a fellebbezést elbírálták;

emellett ha a jogsértés megszüntetésére felszólító ügyészi vagy NVVH általi felhívásban megállapított határidő eredménytelenül eltelt, az ügyész vagy az NVVH közigazgatási pert indíthat a hatóság véglegessé vált döntése ellen, vagy a hatóság eljárási kötelezettségének elmulasztása esetén a hatóság eljárásra kötelezése iránt.

23. Mutassa be, hogy milyen döntést hozhat a felügyeleti szerv a felügyeleti eljárás során!

A felügyeleti jogkör keretében a felügyeleti szerv hivatalból megvizsgálhatja az ügyben eljáró hatóság eljárását, illetve döntését, és ennek alapján:

megteszi a szükséges intézkedést a jogszabálysértő mulasztás felszámolására,

gyakorolja a felügyeleti jogkört: ha a hatóság döntése jogszabályt sért, a felügyeleti szerv legfeljebb egy ízben - a közigazgatási szabályszegések szankcióiról szóló 2017. évi CXXV. törvény 5/A. §-ába ütköző esetben a büntetőügyben hozott határozat közlésétől számított egy éven belül, a (3) bekezdésben meghatározott időtartamon túl is - azt megváltoztatja vagy megsemmisíti, és szükség esetén a döntést hozó hatóságot új eljárásra utasítja.

A hatóság döntése nem változtatható meg és nem semmisíthető meg, ha:

azt a közigazgatási bíróság érdemben elbírálta,

semmisségi ok esetén az érvényesíthetőségi határidő eltelt,

semmisségi ok hiányában az ügyfél jóhiszeműen szerzett és gyakorolt jogát sértené, vagy

a kötelezettséget megállapító döntés véglegessé válásától, vagy, ha az hosszabb, a teljesítési határidő utolsó napjától számított öt év eltelt.

Felügyeleti eljárásban hozott döntés közigazgatási bíróság előtt megtámadható.

24. Ismertesse a döntés saját hatáskörben történő módosításának, illetve visszavonásának szabályait!

A döntés saját hatáskörben történő reparálásának eszköze a döntés módosítása, illetve visszavonása. Amennyiben ugyanis a hatóság megállapítja, hogy döntése jogszabályt sért, döntését módosítja vagy visszavonja.

Döntés visszavonásának, módosításának korlátai (amennyiben a hatóság megállapítja, hogy):

ha a hatóság megállapítja, hogy a másodfokú hatóság, a felügyeleti szerv vagy a közigazgatási bíróság által el nem bírált döntése jogszabályt sért,

a döntését annak közlésétől számított egy éven belül – legfeljebb egy ízben – módosítja vagy visszavonja.

A megváltoztatás vagy megsemmisítés keresettel támadott döntés esetében a védirat továbbítását követően kizárólag a keresetlevélben foglaltak szerint lehetséges.

A módosítás vagy visszavonás keresettel támadott döntés esetében a védirat továbbítását követően

kizárólag a keresetlevélben foglaltak szerint lehetséges.

Törvény vagy kormányrendelet eltérő rendelkezése hiányában a döntést a hatósági igazolványba és bizonyítványba felvett téves bejegyzés kivételével nem lehet módosítani vagy visszavonni, ha az jóhiszeműen szerzett és gyakorolt jogot sértene.

25. Mutassa be, milyen szabályok vonatkoznak az eljárási költség viseléséről szóló döntésre!

Az eljárási költség viseléséről külön döntést kell hoznia a hatóságnak. Ilyenkor a hatóság:

az eljárási költséget összegszerűen határozza meg,

dönt a költség viseléséről, dönt a megelőlegezett költség esetleges visszatérítéséről, valamint az indokolatlanul magas eljárási költség helyett alacsonyabb összeget állapít meg.

Az eljárási költség összegét mindig az azt alátámasztó bizonyítékok figyelembevételével kell megállapítani.

KÖTELEZŐ VIZSGARÉSZ

II.MODUL: Jogalkotási és jogalkalmazási ismeretek

ÍRÁSBELI TÉTELEK

2026 ősz

19

20

1

Jogalkotási és jogalkalmazási ismeretek – szóbeli tételsor tartalomjegyzéke

Jogalkotási és jogalkalmazási ismeretek · Kidolgozott tételek

Kidolgozott szóbeli tételsor a jogalkotási és jogalkalmazási ismeretek modulhoz. Áttekintésre és vizsgára készüléshez használható navigációs segédlet.

Jelenlegi olvasóváltozat: az áthúzott korábbi szövegrészek kimaradtak. A forrás DOCX változatlan maradt.

Társadalmi, erkölcsi és jogi normák, jogforrási rendszer

Amióta létezik társadalmi együttélés, azóta szabályozzák normák (magatartási szabályok). Minden közösségnek vannak olyan társadalmi normái, magatartási szabályai, amelyek egy bizonyos magatartást előírnak, megengednek, illetőleg megtiltanak az adott közösség tagjai számára, és amelyek be nem tartását a közösség szankcionálja.

A szabályozás mindig absztrakt módon valósul meg – ez azt jelenti, hogy a jogalkotó általában törekszik a tipikus, az együttélés során gyakorta előforduló élethelyzetek, típusmagatartások szabályozására.

A társadalmi normák legfontosabb sajátosságai:

magatartásmintát tartalmaznak, így befolyásolják az emberek viselkedését;

tartós időbeli érvényesség: ismétlődő helyzetben ismétlődő magatartásra kötelezneknek;

általánosság: általánosan megfogalmazott és általánosan követendő előírásokat, magatartásmintákat jelentenek;

formai elemük a szankció; vagyis a normasértés esetére kilátásba helyezett, a normasértő személy számára hátrányos következmény előírása.

A társadalmi normák sajátos csoportját képezik az erkölcsi normák, amelyek szintén a társadalmi viszonyokat szabályozzák.

Az erkölcsi kényszer súlya, szigora általában enyhébb a jogi kényszeréhez képest. A kényszert alkalmazó tényező szempontjából az erkölcs túlnyomórészt nem formális, azaz érvényesítéséről nem valamilyen társadalmi szervezet gondoskodik. Tipikus megnyilvánulási formája a megvetés, a közvélemény elítélő állásfoglalása, rosszallása.

A jogi normák – mint a társadalmi normák egy csoportja – az állam megjelenésével jöhettek létre, és a társadalmi normák általános kategóriájához képest rendelkeznek bizonyos csak rájuk jellemző sajátosságokkal:

Csak jogalkotási hatáskörrel felruházott állami szervek alkothatják. A jogi normák keletkezése mindig állami, közhatalmi szervekhez kötődik, azokat az állam, illetőleg a közhatalom bocsátja ki vagy ismeri el.

Szigorúan meghatározott eljárási rendben jönnek létre, amelynek betartása a jogi norma érvényességének feltétele.

A társadalom minden tagja számára kötelezőek. A jogon kívüli magatartási szabályok (társadalmi, erkölcsi normák) ezzel szemben a társadalomban differenciáltan érvényesülnek, és betartásuk is többnyire az emberek önkéntes akarat elhatározásán alapul.

Érvényesülésüket végső soron az állam kényszerítő ereje biztosítja, megsértésük esetén állami kényszer biztosítja a hozzájuk fűzött szankciókat, akár az állami erőszakszervek (pl. rendőrség) fizikai erőszak-alkalmazása mellett.

A jogi normák szerkezetükre nézve három elemből állnak:

1. tényállás (hipotézis),

2. rendelkezés (diszpozíció),

3. joghátrány (szankció).

A jogforrási rendszer:

A jogforrások egyrészt azt határozzák meg, hogy a jogi rendelkezések honnan erednek, mely testületek és szervek alkotják meg ezeket (pl. az Országgyűlés vagy a Kormány), másrészt hogy honnan ismerhetők meg ezek a rendelkezések. Azaz a jogforrások egyrészt normákat kibocsátó döntési formák, másrészt a jogalkotó hatáskört és annak gyakorlását, a jogalkotási eljárást, a jogalkotó tényt is jelentik. Ez alapján megkülönböztethetünk belső (anyagi) jogforrást, amely a normát létrehozó jogalkotó szervet jelenti, és külső (alaki) jogforrást, vagyis az alkotott norma megjelenési formáját.

A belső jogforrás tehát azt a személyt vagy szervezetet jelenti, aki/amely egy meghatározott formát öltő jogi normát jogosult kiadni. (Így például Magyarországon belső jogforrásnak tekintjük az állampolgárokra kötelező magatartási szabályt előíró szerveket, úgymint az Országgyűlés, a Kormány, a Magyar Nemzeti Bank elnöke, a Kormány tagjai, az önálló szabályozó szerv vezetője és a helyi önkormányzat képviselő-testülete.)

A külső jogforrás az a tárgyiasult forma, amely érzékelhetővé, ezáltal felfoghatóvá teszi a magatartási szabályokat (normákat).

A magyar jogrendszer három jogrend forrásaiból épül fel:

1. a hazai, belső (magyar) jog,

2. a nemzetközi jog,

3. az Európai Unió jogrendje.

A nemzetközi jogrend Magyarországon is hatályos része a transzformáció révén beépül a hazai jogrendbe. Ugyanez mondható el az Európai Unió elsődleges jogforrásairól. Az Európai Unió másodlagos jogforrásai önálló, a belső (hazai) joggal nem keveredő jogrendet alkotnak, és a belső (hazai) jogrend fölött állnak.

Jogalkotás alapvető követelményei

A Jat. számos követelményt fogalmaz meg a jogszabályok megalkotására nézve. Eszerint biztosítani kell, hogy a jogszabály

megfeleljen az Alaptörvényből eredő tartalmi és formai követelményeknek,

illeszkedjen a jogrendszer egységébe,

megfeleljen a nemzetközi jogból és az európai uniós jogból eredő kötelezettségeknek, és

megfeleljen a jogalkotás szakmai követelményeinek.

A szabályozás nem lehet indokolatlanul párhuzamos vagy többszintű. A jogszabályban nem ismételhető meg az Alaptörvény vagy olyan jogszabály rendelkezése, amellyel a jogszabály az Alaptörvény alapján nem lehet ellentétes. Az azonos vagy hasonló életviszonyokat azonos vagy hasonló módon, szabályozási szintenként lehetőleg ugyanabban a jogszabályban kell szabályozni.

Jogszabály hatálya és megszűnése

A jogszabály hatálya általában a jogszabály alkalmazhatóságát és alkalmazandóságát jelöli. A jogszabály a hatálybalépés napjától annak megszűnéséig általánosan kötelező.

A jogszabály hatálya alanyi (személyi és szervi), tárgyi, területi és időbeli lehet. Az időbeli hatály azt mutatja meg, hogy a jogszabály rendelkezései mely időszakban érvényesek; a hatálybalépés ennek kezdő időpontja.

Időbeli hatály: a jogszabály hatálybalépésének napja, amely ált. nem esik egybe a kihirdetés időpontjával.

Az időbeli hatály főszabály szerint a jogszabály időbeli alkalmazhatóságát jelöli.

Elképzelhető azonban olyan eset, amikor a hatályos jogszabály nem alkalmazható, vagy fordítva: az alkalmazandó jogszabály nem hatályos.

A hatálybalépés napja többféleképpen jelölhető meg:

a jogszabály megjelöli a vacatio legis tartamát (pl. ez a rendelet a kihirdetését követő harmincadik napon lép hatályba);

a jogszabály meghatározhat feltételt vagy időhatározót is (pl. ez a rendelet az 2016. október 1-jén lép hatályba);

a jogszabály hatálybalépésének idejét külön jogszabály állapítja meg.

a hatálybalépés napja – főszabály szerint – későbbi időpont, mint a jogszabály kihirdetésének napja.

ugyanakkor, ha a szabályozás célja másként nem érhető el, a jogszabály hatálybalépésének napja a kihirdetés napja is lehet.

A visszaható hatály tilalma azt jelenti, hogy a jogszabály a hatálybalépését megelőző időre nem állapíthat megkötelezettséget, kötelezettséget nem tehet terhesebbé, valamint nem vonhat el vagy korlátozhat jogot, és nem nyilvánítható valamely magatartást jogellenessé.

A jogszabály hatálya megszűnik (Időbeli hatálya megszűnése):

ha a jogszabályt egy azonos vagy magasabb szintű jogszabály hatályon kívül helyezi.

maga a jogszabály határozza meg az időbeli hatályának végét (Pl. a költségvetési törvény költségvetési évre hatályos.)

ha egy másik jogszabályi rendelkezés módosítja. A módosító és hatályon kívül helyező jogszabály a hatálybalépésével beépül az alapjogszabályba, és „automatikusan” hatályát veszti.

ha a jogszabályt az Alkotmánybíróság alkotmányellenesnek találja, és megsemmisíti.

A megsemmisítés hatálya lehet:

ex nunc (ilyenkor a jogszabály az AB határozat Közlönyben való megjelenését követő napjától veszti hatályát),

ex tunc (a megsemmisítés kiterjed a határozat megjelenését megelőző időre is, a jogszabály kihirdetésére visszamenő hatállyal),

pro futuro: a jogszabály az AB határozat Közlönyben való megjelenését követő későbbi időponttal veszti hatályát, azonban mindaddig alkalmazni kell, amíg a megsemmisített jogszabály hatályát nem veszti.

2. Területi hatály: központi jogszabály területi hatálya Magyarország területére, az önkormányzati rendelet területi hatálya a helyi önkormányzat közigazgatási területére terjed ki. A jogszabály területi hatályát a jogszabályban csak akkor kell kifejezetten meghatározni, ha az imént leírtaktól eltérő területre terjed ki. (pl. Balaton- törvény- csak a Balaton Kiemelt Üdülőkörzetére terjed ki).

3. Személyi hatály: azokat a természetes és jogi személyeket kell érteni, akikre a jogszabály jogokat és kötelezettségeket ír elő.

A jogszabály személyi hatálya kiterjed:

Magyarország területén a természetes személyekre, jogi személyekre és jogi személyiséggel nem rendelkező szervezetekre;

Magyarország területén kívül a magyar állampolgárokra,

önkormányzati rendelet esetében a helyi önkormányzat közigazgatási területén a természetes személyekre, jogi személyekre és jogi személyiséggel nem rendelkező szervezetekre.

A jogszabály személyi hatályát csak akkor kell kifejezetten meghatározni, ha ettől eltérő személyi körre terjed ki.

Jogszabály módosítása, hatályon kívül helyezése

Nem lehet módosítani vagy – a jogszabály egészének hatályon kívül helyezése nélkül – hatályon kívül helyezni a jogszabály megjelölését, – az önkormányzati rendelet kivételével – a rendelet bevezető részét, a hatályba lépett jogszabályi rendelkezés hatályba léptető rendelkezését, valamint jogszabállyal – a hiteles szöveg és a kihirdetett szöveg közti eltérés, valamint fordítási hiba kivételével – a jogszabályban kihirdetett nemzetközi szerződés, a nemzetközi szerződéshez fűzött fenntartás, kifogás és nyilatkozat szövegét.

Hatályon kívül helyezhető: törvényben kormányrendelet vagy annak rendelkezése, a Kormány tagjának rendelete vagy annak rendelkezése – a miniszterelnök miniszterelnök-helyettest kijelölő rendelete kivételével – és, az önálló szabályozó szerv vezetőjének rendelete vagy annak rendelkezése – a rendelet kiadásában való helyettesítésére jogosult helyettesét kijelölő rendelete kivételével -, kormányrendeletben – a miniszterelnök miniszterelnök-helyettest kijelölő rendelete kivételével – a Kormány tagjának rendelete vagy annak rendelkezése, ha a törvényben adott felhatalmazás hatályát vesztette, és a tárgykör szabályozására új felhatalmazó rendelkezést nem alkottak, a kormányrendeletben adott felhatalmazás hatályát vesztette, és a tárgykör szabályozására új felhatalmazó

rendelkezést nem alkottak, vagy a tárgykör szabályozására alkotott új felhatalmazó rendelkezés kormányrendelet kiadására ad felhatalmazást.

A Kormány rendeletével hatályon kívül helyezheti az olyan kormányrendeletet vagy annak rendelkezését, amely módosítására vagy hatályon kívül helyezésére felhatalmazás hatályvesztése, vagy a tárgykör szabályozására alkotott olyan új felhatalmazó rendelkezés miatt, mely a Kormány tagjának rendelete kiadására ad felhatalmazást.

A Kormány tagja rendeletével hatályon kívül helyezheti a feladatkörébe tartozó azon miniszteri rendeletet, miniszterelnöki rendeletet vagy azok rendelkezését, amelyet felhatalmazás nélkül alkottak meg, vagy amely módosítására vagy hatályon kívül helyezésére – a felhatalmazás hatályvesztése miatt – már nincs felhatalmazása.

A hatályvesztés napjának meghatározása esetén a jogszabály vagy jogszabályi rendelkezés a nap kezdetén veszti hatályát.

A jogszabály módosításának három módszere lehetséges:

1. Szövegcserés módosítás szakasz vagy annál alacsonyabb szintű szerkezeti egység kis terjedelmű módosítására alkalmazható

Újraszabályozásra jellemzően a szerkezeti egység nagyobb terjedelmű módosítása céljából kerülhet sor

Kiegészítés alkalmazása során a jogszabály új szerkezeti egységgel, illetve a hatályos szerkezeti egységének új mondattal való kiegészítésével jön létre a jogszabály módosítása

Jogszabály-előkészítés, tervezés és hatásvizsgálat

Jogalkotási eljárás – kettős fogalom: jogalkotási metodika és jogalkotási taktika.

Jogalkotási metodika: az a logikai, döntési folyamat, a döntés kialakításának módszere, amelynek alkalmazásával a jogi szabályozás tartalma a jogalkotásban részt vevők által kialakításra kerül.

Jogalkotási taktika: az a jog által meghatározott, külső eljárási mechanizmus, amelynek rendjében és fázisain keresztül az érvényes jogi szabályozás megszülethet. Külső eljárási mechanizmus.

A jogalkotási metodika a külső jogalkotási eljárásba ágyazódva zajlik.

A belső jogalkotási eljárás fázisai:

1. a jogalkotási probléma felismerése és definiálása,

2. a kiindulási helyzet elemzése,

3. az okok elemzése,

4. a jogszabály céljának meghatározása,

5. a szóba jöhető lehetőségek elemzése a cél elérése érdekében,

6. alternatívák értékelése a célrendszer alapján,

7. döntéshozatal,

8. az eredmény ellenőrzése.

Külső jogalkotási eljárás.

A JOGALKOTÁS TERVEZÉSE, A JOGSZABÁLYTERVEZET ELKÉSZÍTÉSE

A kormányzati jogalkotás, jogszabály-előkészítés folyamata a tervezéssel kezdődik. A Kormány törvényalkotási programja és a Kormány féléves időtartamra szóló, havi ütemezésű munkaterve egymással összehangolt tervezetét a miniszterelnök – a Miniszterelnöki Kormányiroda közigazgatási államtitkára útján – a Kormány társadalompolitikai célkitűzéseihez illeszkedve – a miniszterek, a miniszterelnök politikai igazgatója, a kormánybiztosok, a kormánybizottságok, a kormányzati főhivatalok, az autonóm államigazgatási szervek, valamint az önálló szabályozó szervek vezetői javaslatainak figyelembevételével – készíti el.

A jogszabály előkészítésének alapvető rendelkezései a Jat. szerint:

A kötelező jogszabályi tartalmi követelmények érvényesítéséről a kormányzati jogszabály-előkészítő tevékenység során a Kormány az igazságügyért felelős miniszter útján gondoskodik. E követelmények érvényre juttatása érdekében a Kormány jogszabály előkészítéséért felelős tagja a törvény és a kormányrendelet tervezetét az

igazságügyért felelős miniszterrel egyetértésben terjeszti a Kormány elé, a rendeletét az igazságügyért felelős miniszter véleményének kikérését követően adja ki. Ha a Kormány tagja rendeletének tervezetével az igazságügyért felelős miniszter alkotmányossági vagy európai uniós jogi szempontból nem ért egyet, a vitás kérdésben a Kormány jogszabály előkészítéséért felelős tagja és az igazságügyért felelős miniszter közös előterjesztése alapján a Kormány dönt.

Nagyon fontos, hogy a jogszabály előkészítője – a jogszabály feltételezett hatásaihoz igazodó részletességű – előzetes hatásvizsgálat elvégzésével felméri a szabályozás várható következményeit. Az előzetes hatásvizsgálat eredményéről a Kormány által előterjesztendő törvényjavaslat, illetve kormányrendelet esetén a Kormányt, önkormányzati rendelet esetén a helyi önkormányzat képviselő-testületét tájékoztatni kell. A Kormány tagja rendeletében meghatározott esetben a közjogi szervezetszabályozó eszköz előkészítője előzetes hatásvizsgálatot végez.

Indokolás: A jogszabály előkészítője a jogszabály normaszövegének tervezetéhez indokolást készít. Bemutatja a társadalmi, gazdasági, szakmai okokat és célokat, amelyek a tervezett szabályozást szükségessé teszik, ismerteti annak várható hatásait. EU-s jog által érintett szabályozás esetén tájékoztatást kell adnia a tervezett szabályozásnak az európai uniós joggal való összhangjáról.

Törvénytervezet vagy OGY-határozatánál az előterjesztőnek javaslatot kell tenni az ogy-i tárgyalási módra

(Nem jogszabály megalkotására való javaslatnál meg kell jelölni a döntési hatáskör jogalapját)

Jogszabálytervezetek véleményezése, egyeztetése

Eltérő eljárásrend a jogforrások szempontjából: a Jat. az általános szabályokat határozza meg, a kormányzati jogszabály-előkészítő tevékenység során készített jogszabály-tervezetekre a Kormány ügyrendjéről szóló Korm.határozat az irányadó (közig.egyeztetés szabályai)

Jat. általános szabályai:

állami, helyi önkormányzati vagy más szervezet jogosult a jogállását, vagy feladatkörét érintő jogszabály-tervezetek véleményezésére.

A jogszabály előkészítője a jogszabályok előkészítésében való társadalmi részvételről szóló törvényben meghatározottak szerint gondoskodik arról, hogy a jogszabály tervezete, valamint az ahhoz tartozó indokolás megismerhető és véleményezhető legyen.

• A nagyobb jelentőségű kormányzati döntések (pl. átfogó törvényjavaslatok, fontosabb kormányrendeletek, programok) előkészítése és a döntéshozatal kétszakaszos eljárásban történik. Az elvi természetű, főbb tartalmi kérdésekben való döntést követő második szakasz a részleteiben kidolgozott szabályozási és egyéb döntések előkészítésére és meghozatalára irányul.

• A törvénytervezetekről, az országgyűlési határozattervezetekről szóló előterjesztések előkészítését, benyújtását úgy kell ütemezni, hogy azok az Országgyűlés házszabályában foglaltak szerinti eljárási rendben a tervezett hatálybalépés időpontjára figyelemmel időben elfogadhatóak legyenek. Az európai uniós tagságból fakadó jogalkotási kötelezettségekkel kapcsolatos előterjesztések előkészítését úgy kell ütemezni, hogy azok a kötelezettség teljesítésére meghatározott határidőn belül elfogadhatóak legyenek.

• Az előterjesztésben vezetői összefoglalóban kell bemutatni – az előterjesztés jelentőségéhez és jellegéhez igazodva – az előterjesztés szerinti ügy és a döntési javaslat lényegét.

• Továbbá – a szakmai részletkérdések mellőzésével – az előterjesztésben röviden be kell mutatni a megalapozott döntéshez szükséges információkat, így különösen a javasolt intézkedésnek a Kormány társadalompolitikai célkitűzéseihez való illeszkedését, indokait, lényegét, főbb tartalmi jellemzőit, költségkihatását, valamint várható gazdasági, költségvetési, társadalmi, igazgatási, államháztartási, nemzetközi és egyéb hatásait – szükség szerint példákkal és számításokkal alátámasztva -, illetve következményeit (hatásvizsgálati lap), jogszabály esetében – ezen túlmenően – az alkalmazhatóság feltételeit, a természetes személyek és a vállalkozások adminisztratív terheinek csökkentését, ezek növekedése esetén az azt elkerülhetetlenül szükségessé tevő szempontokat, valamint hatósági eljárás esetén az elektronizálás ütemezését.

• Az előterjesztésben javaslatot kell tenni az előterjesztés szerinti döntés kommunikációjára, és szükség szerint tájékoztatást kell adni arról, hogy a javasolt szabályozás összeegyeztethető-e az Európai Unió jogával.

• Az európai uniós jogi aktusok átültetését vagy végrehajtását szolgáló jogszabálytervezet esetén az előterjesztésben részletesen – táblázat segítségével – be kell mutatni, hogy az uniós jogi aktus egyes rendelkezéseinek a tervezet mely rendelkezései felelnek meg (megfelelési táblázat); és amennyiben az előterjesztés szerinti jogszabálytervezetet az európai uniós jog szerint előzetesen meg kell küldeni véleményezésre az Európai Bizottságnak, az Európai Központi Banknak, illetve az Európai Unió tagállamainak, a megküldési kötelezettség teljesítéséről nyilatkozni kell.

• Mindemellett az előterjesztésben be kell mutatni a tárgyra vonatkozó főbb megállapítások és javaslatok összefoglalását, valamint meg kell fogalmazni a határozott döntési javaslatot. Indokolt esetben továbbá szükséges bemutatni a végrehajtási jogszabály tervezetét is.

• Az előterjesztésben ismertetni kell azon vitás kérdéseket, amelyekben nem alakult ki egyetértés, és azokat – az eltérő vélemények ismertetésével – döntéshozatalra alkalmas módon be kell mutatni. Amennyiben a megalapozott állásfoglalás ezt szükségessé teszi, két vagy több azonos részletességgel kidolgozott változatot kell ismertetni.

• Törvénytervezet vagy országgyűlési határozattervezet elfogadására irányuló javaslat esetében ismertetni kell az előterjesztőnek az országgyűlési tárgyalási módra vonatkozó javaslatát, valamint ennek indokait.

• Amennyiben a javaslat nem jogszabály megalkotására irányul, úgy meg kell jelölni az adott kérdéssel kapcsolatos döntési hatáskör jogalapját az előterjesztésben. Mindemellett pontosan megfogalmazott, a többféle értelmezés lehetőségét kizáró és a végrehajtás szempontjából ellenőrizhető határozati javaslatot kell az előterjesztésben megfogalmazni, szükség esetén rögzítve az ellenőrzés módját és felelőseit is.

• Az előterjesztőnek emellett javaslatot kell tennie a döntés, illetve az előterjesztés egyes részeinek minősített adattá nyilvánítására, közzétételének módjára, valamint más jogszabályoknak és határozatoknak a döntés következtében szükségessé váló módosítására, továbbá a feleslegessé váló korábbi jogszabályok és határozatok hatályon kívül helyezésére is;

• Végezetül az előterjesztésben ismertetni kell az előterjesztés szerinti jogszabálytervezethez tartozó indokolás közzétételével kapcsolatos előterjesztői álláspontot és annak indokait.

Ezt követően az előterjesztés és a miniszteri rendelet tervezetét – ha törvény vagy a Kormány ügyrendje eltérően nem rendelkezik – egyeztetés céljából határidő megjelölésével meg kell küldeni a közigazgatási államtitkároknak, a miniszterelnök politikai igazgatójának, a feladatkörében érintett kormánybiztosnak és a kormányzati főhivatal vezetőjének, akik a tervezetre észrevételt tehetnek. A bíróságok és az ügyészségek feladatkörét érintő tervezetet az Országos Bírósági Hivatal elnökével és a legfőbb ügyésszel, az Alkotmánybíróságot, az Állami Számvevőszéket, a Magyar Nemzeti Bankot, az autonóm államigazgatási szerveket, illetve az önálló szabályozó szerveket érintő tervezetet az adott szerv elnökével is egyeztetni kell. Amennyiben az előterjesztés a helyi vagy nemzetiségi önkormányzatok feladatkörét érinti, a tervezetet véleménynyilvánításra a meghatározó országos önkormányzati érdekképviseleti szerveknek meg kell küldeni. A fővárosi vagy a vármegyei önkormányzat hatáskörét érintő kormányzati döntések előkészítésébe a főpolgármestert vagy a vármegyei közgyűlés elnökét is be kell vonni.

Megjegyzendő, hogy minden előterjesztést és miniszteri rendelet tervezetét előzetes egyeztetés céljából meg kell küldeni a Miniszterelnöki Kormányiroda közigazgatási államtitkára részére. Az előzetes egyeztetés határideje az előterjesztésnek, valamint a miniszteri rendelet tervezetének a Miniszterelnöki Kormányirodához való megérkezésétől számított tíz munkanap.

A Miniszterelnöki Kormányiroda közigazgatási államtitkára vizsgálja, hogy

az előterjesztés vagy a miniszteri rendelet tervezete összhangban áll-e a Kormány általános politikájával,

az előterjesztő jogilag alkalmas megoldást választott-e a szabályozási cél megvalósításához, valamint az előterjesztés vagy a miniszteri rendelet tervezete megfelel-e az alkotmányossági és az európai uniós jogi követelményeknek,

ha az előterjesztés vagy a miniszteri rendelet tervezete költségvetési hatással rendelkezik, az megalapozott-e,

az előterjesztés vagy a miniszteri rendelet tervezetéhez tartozó indokolás, illetve az indokolás közzétételével kapcsolatos előterjesztői álláspont megfelel-e a vonatkozó jogszabályi követelményeknek, az előterjesztés vagy a miniszteri rendelet tervezete kormányzati stratégiai szempontból, ezen belül a kormányzati döntéshozatal és döntés-előkészítés általános politikai, stratégiai, külpolitikai és közpolitikai szempontjából, valamint a hazai jogszabályok vonatkozásában az észszerű működés szempontjából megfelel-e a Kormány célkitűzéseinek.

A Miniszterelnöki Kormányiroda közigazgatási államtitkára mind az egyeztetés, mind az előzetes egyeztetés kötelezettsége alól felmentést adhat, egyeztetés esetén pl. az előterjesztés kivételes és sürgős jellegére tekintettel.

Előterjesztés Kormány elé terjesztése és elfogadása

A nagyobb jelentőségű jogszabályok előkészítése és döntéshozatala során alkalmazott módszer a kétszakaszos eljárás: 1. a főbb tartalmi kérdéseket tartalmazó koncepció kerül kidolgozásra, majd ezt követően történik a jogszabálytervezet teljes részletességgel történő előkészítése, Kormány elé terjesztése és a döntés meghozatala.

Az előterjesztés három fő részből és a mellékletekből áll:

1. egyeztetési lap,

2. vezetői összefoglaló,

3. döntési javaslat.

A Kormány ülésén dönt a tervezetről. Ha a Kormány a tervezetet elfogadja, az kihirdetésre, közzétételre kerülhet, illetve a törvényjavaslat, országgyűlési határozati javaslat benyújtható az Országgyűlésnek.

Miniszteri rendeletet, ha más miniszterrel együttesen vagy vele egyetértésben kell kiadni, és az érintettek között véleményeltérés van, a vitatott kérdésről a miniszterelnök előterjesztése alapján – a KÁT álláspontjának figyelembevételével – a Kormány dönt.

• A Kormányhoz előterjesztést nyújthat be a Kormány tagja, a miniszterelnök politikai igazgatója, a Miniszterelnöki Kormányiroda közigazgatási államtitkára, feladatkörében a kormánybiztos, továbbá a Kormány döntése alapján vagy a miniszterelnök előzetes hozzájárulásával más szervek és személyek. A kormányzati főhivatal által előkészített előterjesztést a kormányzati főhivatal felügyeletét ellátó miniszter nyújtja be és képviseli a Kormány előtt. Az autonóm államigazgatási szerv és az önálló szabályozó szerv által előkészített előterjesztést az előterjesztés szabályozási tárgyköre alapján feladat- és hatáskör szerint érintett miniszter nyújtja be és képviseli a Kormány előtt.

• A Fejlesztéspolitikai Koordinációs Bizottság (FKB) a Kormány fejlesztéspolitikai javaslattevő, véleményező, döntés-előkészítő és koordináló szerve:

uniós forrásokból megvalósuló fejlesztéspolitika végrehajtásának összehangolása

a fejlesztéspolitika területén hozandó kormányzati döntések előkészítése és

az európai uniós források felhasználásáért felelős miniszter által vezetett minisztérium központi koordinációs tevékenységének elősegítése

Az ilyen tárgykörbe tartozó előterjesztés és jelentés a Gazdasági Kabinet napirendjére csak akkor vehető fel, ha azt az FKB előzetesen megtárgyalta, vagy azt az előterjesztő az FKB-val előzetesen egyeztette. Ettől csak indokolt esetben és kizárólag akkor lehet eltérni, ha ahhoz a miniszterelnök, az európai uniós források felhasználásáért felelős miniszter vagy az FKB elnöke hozzájárul. Ha az FKB a feladatkörébe tartozó előterjesztést megvitatta, és a Gazdasági Kabinet általi megtárgyalásra javasolta, az előterjesztés közvetlenül benyújtható a Gazdasági Kabinet ülésére.

A Stratégiai Kabinet, a Gazdasági Kabinet, a Nemzetpolitikai Kabinet és a Védelmi Tanács (ezen alcím alkalmazásában a továbbiakban együtt: kabinet) és a Kormány ülésére benyújtott minden előterjesztést és jelentést – ideértve a kormánybiztosok előterjesztéseit (jelentéseit) is – előzetesen a Közigazgatási Államtitkári Értekezleten (a továbbiakban: KÁT) kell megtárgyalni, amely a Kormány általános hatáskörű döntés-előkészítő testületeként a kabinet és a Kormány ülései előkészítésének általános szakmai, szervező, egyeztető és a Kormány és a kabinet által hozott döntések végrehajtását ellenőrző fórumaként működik. E szabály alkalmazása alól a Kormány vonatkozásában a miniszterelnök és a Miniszterelnöki Kabinetirodát vezető miniszter, a kabinet vonatkozásában a kabinet elnöke – a Miniszterelnöki Kormányiroda közigazgatási államtitkára javaslatára – kivételt tehet.

A KÁT feladata a kabinet és a Kormány üléseinek előkészítése. A KÁT döntés-előkészítő feladata keretében:

ha a Miniszterelnöki Kormányiroda közigazgatási államtitkára felmentést adott az egyeztetési kötelezettség alól, akkor az előterjesztés 5 munkanapos egyeztetését követő benyújtását írhatja elő.

állást foglal az előterjesztések és jelentések döntésre való alkalmasságáról, a kabinet vagy a Kormány ülésének napirendjére vételéről, a kabinet, illetve a Kormány részére javaslatokat tesz;

állást foglal a további egyeztetések, valamint az előterjesztés átdolgozásának, kiegészítésének szükségességéről, további egyeztetések lefolytatása céljából eseti munkacsoport felállításáról rendelkezhet;

amennyiben az ülésén az előterjesztéssel (jelentéssel) kapcsolatban – előkészítési vagy egyeztetési hiányosságokból adódóan – jelentősebb új elem merülne fel, az előterjesztést (jelentést) leveheti a napirendjéről, és újabb egyeztetést írhat elő;

javasolhatja továbbá, hogy az általa megtárgyalt előterjesztésben foglalt kormányrendelet vagy kormányhatározat két ülés között kerüljön kiadásra, a politikai döntéshozó szervek által történő megtárgyalás nélkül;

az általa tárgyalt előterjesztéssel (jelentéssel) kapcsolatban kikérheti a Kormány tanácsadó szervének a véleményét;

az előterjesztőt felhívhatja arra, hogy a kabinet, illetve a Kormány ülésére az értekezlet állásfoglalásának megfelelő – lehetőség szerint egyeztetett -, kiegészítő vagy alternatív előterjesztést nyújtson be;

ha az előterjesztés átdolgozása szükséges, a KÁT új, e határozat követelményeinek megfelelő előterjesztés benyújtását írhatja elő.

A kabinet működésének célja a Kormány döntéseinek előkészítése, valamint döntés a Kormány hatáskörébe tartozó

ügyekben. A Kabinet az alábbi döntéseket hozhatja:

elfogadja az előterjesztést, amely a két kormányülés közötti kormánydöntés szabályai szerinti miniszterelnöki aláírásra történő felterjesztésre vagy az Országgyűlés számára benyújtásra kerül, illetve tudomásul veszi a jelentést,

javasolhatja, hogy az általa megtárgyalt előterjesztésről vagy jelentésről a Kormány döntsön, ha az ügy politikai jelentősége indokolja,

nem fogadja el az előterjesztést, nem veszi tudomásul a jelentést,

a feladatkörében javaslatot tesz kormányrendeletnek és kormányhatározatnak két kormányülés között történő kiadására,

a Kormány nevében irányelvet vagy elvi állásfoglalást fogad el,

elrendelheti az általa megtárgyalt előterjesztés további közigazgatási egyeztetését.

A Kormány ülésének előkészítésében az Alkotmányossági Előkészítő Munkacsoport és a Kormányzati Költségvetési Előkészítő Munkacsoport is közreműködhet. Az Alkotmányossági Előkészítő Munkacsoport vezetője az igazságügyi miniszter, és az előterjesztéseket jogi-alkotmányossági szempontból véleményezi, ha ezt az igazságügyi miniszter szükségesnek tartja. A pénzügyminiszter által vezetett Kormányzati Költségvetési Előkészítő Munkacsoport feladata ugyanez, de költségvetési szempontból. Fontos azonban, hogy a Miniszterelnöki Kabinetirodát vezető miniszter kérelemre dönthet úgy, hogy egy adott előterjesztés esetben ezektől a szabályoktól el lehet térni.

A Kormány ülése:

Részt vesznek rajta a Kormány tagjai, valamint tanácskozási joggal a Kormányügyrend által meghatározott személyek, pl. a miniszterelnök politikai igazgatója.

A Kormány ülésének megszervezéséről a Miniszterelnöki Kormányiroda közigazgatási államtitkára gondoskodik.

A Kormány ülését a miniszterelnök akadályoztatása esetén a miniszterelnök általános helyettese vezeti, aki gyakorolja mindazon hatásköröket, amelyeket a Kormány ügyrendje a miniszterelnök hatáskörébe utal.

A Kormány ülése a benyújtott előterjesztések, jelentések megtárgyalásából, döntések meghozatalából, szóbeli eszmecseréből, eligazításból, bejelentésekből, valamint – a miniszterelnök egyedi felhívása esetén - a Kormány tagja által adott tájékoztatásból áll.

A Kormány ülésén jelen lévők az előterjesztésről, illetve az egyéb döntést igénylő kérdésről tanácskozást folytatnak, amelyet követően a miniszterelnök összefoglalja a tanácskozás során elhangzottakat, és kimondja a Kormány döntését (rendelet, határozat, irányelv vagy elvi állásfoglalás).

Rendkívüli vagy azonnali intézkedést igénylő esetben a Kormány úgy is hozhat döntést, hogy az adott ügyben tagjai írásban vagy távbeszélő útján közlik állásfoglalásukat.

Kihirdetés és társadalmi részvétel szabályai

A szabályozott módon történő kihirdetés elengedhetetlen érvényességi kelléke a jogszabályoknak. A kihirdetésre vonatkozó szabályok megsértésével kihirdetett jogszabály nem érvényes, tehát nem alkalmazható.

Lépései:

promulgáció: a jogszabály szövegének végleges rögzítése és a kihirdetés elrendelése. A jogszabálytervezetről szóló döntést követően annak végleges szövegét az erre feljogosított személynek alá kell írnia, ezzel véglegesen rögzíti a jogszabály szövegét.

publikáció: a jogszabály hivatalos formában történő hiteles nyilvánosságra hozatala. A jogszabályok kihirdetéséről az igazságügyért felelős miniszter, az önkormányzati rendeletek kihirdetéséről a jegyző gondoskodik.

Jogszabályok (kiv. önkormányzati rendeletek): Magyar Közlönyben kell kihirdetni.

Önkormányzati rendeletek: a képviselőtestület hivatalos lapjában vagy a helyben szokásos módon kell kihirdetni.

Normatív utasítások: Hivatalos Értesítőben jelennek meg (Magyar Közlöny része, annak mellékleteként jelenik meg).

A TÁRSADALMI RÉSZVÉTEL SZABÁLYAI

Az Alaptörvény és a Jat. alapján törvény, kormányrendelet, miniszteri rendelet tervezetét és indokolását társadalmi egyeztetésre kell bocsátani. Két formája: általános egyeztetés, közvetlen egyeztetés.

Általános egyeztetés: társadalmi egyeztetés lefolytatása esetén minden esetben kötelező, a nyilvánosságra hozott tervezetről elektronikus formában bárki véleményt nyilváníthat. A vélemény beérkezéséről visszaigazolást kell küldeni. A jogszabály előkészítéséért felelős miniszter mérlegeli a véleményeket, összefoglalót készít róluk (elutasítás esetén is, indokolással), közzéteszi azt a honlapon a véleményezők listájával együtt.

Közvetlen egyeztetés: lefolytatása érdekében a jogszabály előkészítéséért felelős miniszter stratégiai partnerségi megállapodásokat köt azon szervezetekkel, amelyek társadalmi kapcsolataik, szaktudásuk, tapasztalataik alapján szívesen vesznek részt a jogszabályok előkészítésében és ismereteikkel támogatni tudják a hatékony és minőségi jogalkotást.

Közjogi szervezetszabályozó eszközök jellemzői

A KÖZJOGI SZERVEZETSZABÁLYOZÓ ESZKÖZÖK (KSZE)

A jogszabályok mellett sajátos normák a közjogi szervezetszabályozó eszközök.

Közjogi szabályozó Eszköz a normatív határozat és normatív utasítás

A normatív határozat és a normatív utasítás jellege és tartalma lényegében változatlan maradt. Megszűntek a statisztikai közlemények, de az új Jat. nem érinti a hatálybalépése előtt kiadott közlemények hatályát.

A jogi iránymutatások 2012. január 1-jével hatályukat vesztették, illetve visszavontnak minősülnek.

A jogszabályokat az különbözteti meg a közjogi szervezetszabályozó eszközöktől, hogy míg a jogszabályok formálisan mindenkire kötelezőek, addig a közjogi szervezetszabályozó eszközök általánosan kötelező magatartási szabályt nem állapíthatnak meg, csupán egy meghatározott címzetti körre – a szabályozó szerv saját, illetve a vezetése, irányítása vagy felügyelete alá tartozó szerveire – nézve bírnak kötelező erővel. Ebből következik, hogy míg a jogszabályokat – ahhoz, hogy érvényesen létrejöjjenek – „kihirdetik”, addig a közjogi szervezetszabályozó eszközöket „közzéteszik”.

Főszabály szerint valamennyi közjogi szervezetszabályozó eszközt, amely nem tartalmaz minősített adatot, a Magyar Közlönyben közzé kell tenni.

Kivételt jelentenek az önkormányzati körbe tartozó közjogi szervezetszabályozó eszközök,

A közjogi szervezetszabályozó eszköz egyetlen jogszabállyal sem lehet ellentétes.

A közjogi szervezetszabályozó eszközben jogszabály rendelkezése nem ismételhető meg.

A normatív határozat A Jat. szerint normatív határozatot adhat ki:

az Országgyűlés,

a Kormány és más testületi központi államigazgatási szerv,

az Alkotmánybíróság,

a Költségvetési Tanács.

Normatív határozat tárgya kizárólag a kibocsátó szerv saját szervezete és működése, tevékenysége, valamint cselekvési programja lehet.

Normatív határozatot alkothat még a helyi önkormányzat képviselő-testülete, amely a saját és az általa irányított szervek tevékenységét és cselekvési programját, valamint az általa irányított szervek szervezetét és működését szabályozhatja e jogforrásban. A helyi önkormányzat képviselő-testületének saját szervezetét és működését rendeletben kell szabályoznia.

A normatív utasítás Normatív utasítás kibocsátására jogosult:

köztársasági elnök,

miniszterelnök,

a központi államigazgatási szerv vezetője (a Kormány és más testületi államigazgatási szerv kivételével),

az Országos Bírósági Hivatal elnöke,

a legfőbb ügyész,

a Nemzeti Vagyonvisszaszerzési és Vagyonvédelmi Hivatal (NVVH) elnöke,

az alapvető jogok biztosa,

a Magyar Nemzeti Bank elnöke,

az Állami Számvevőszék elnöke,

a fővárosi és vármegyei kormányhivatal vezetője, valamint

a polgármester, a főpolgármester, a vármegyei közgyűlés elnöke és a jegyző.

Az utasítás szabályozási tárgya a kibocsátó szerv vezetése, az irányítása vagy a felügyelete alá tartozó szervek szervezete és működése, valamint tevékenysége lehet.

Az Országgyűlés, a köztársasági elnök, az Alkotmánybíróság, az alapvető jogok biztosa, az önálló szabályozó szerv, valamint a minisztérium hivatali szervezetének vezetője kizárólag törvényben meghatározott tárgykörben tudnak – a szerv állományába tartozó személyekre kötelező – normatív utasítást kibocsátani. Tipikus ilyen tárgykörök például a kormányzati igazgatásról szóló 2018. évi CXXV. törvényben meghatározottak. Egy közszolgálati szabályzat kibocsátásával indokolatlan ugyanis a minisztert terhelni, azt megteheti helyette a közigazgatási államtitkár, de hasonló a helyzet az alapvető jogok biztosának hivatalát illetően, ahol az ombudsman helyett így a főtitkár a szabályozási jogkör címzettje.

Kihirdetés, hivatalos lap és Nemzeti Jogszabálytár

Az Alaptörvény B) cikk (1) bekezdésében foglalt jogállamiság egyik fontos alkotóeleme a jogbiztonság.

A szabályozott módon történő kihirdetés tehát elengedhetetlen érvényességi kelléke a jogszabályoknak. E nélkül érvénytelen.

A jogszabály szövegének végleges rögzítése és a kihirdetés elrendelése (promulgáció).

Következő lépés a hivatalos formában történő hiteles nyilvánosságra hozatala (publikáció).

A jogszabálytervezetről szóló döntést követően annak végleges szövegét az erre feljogosított személynek alá kell írnia, ezzel véglegesen rögzíti a jogszabály szövegét.

Az elfogadott törvények szövegét az Országgyűlés elnöke – az elfogadást követő öt napon belül, aláírásával – kihirdetésre megküldi a köztársasági elnöknek.

Az Országgyűlés – a törvény kezdeményezője, a Kormány, illetve az Országgyűlés elnöke zárószavazás előtt megtett indítványára – az elfogadott törvényt az Alaptörvénnyel való összhangjának vizsgálatára megküldheti az Alkotmánybíróságnak. A köztársasági elnök a neki aláírásra megküldött törvényt aláírja, vagy alaptörvényellenesség vizsgálatára az Alkotmánybíróságnak megküldi, ennek hiányában pedig észrevételeinek közlésével megfontolásra is visszaküldheti az Országgyűlésnek.

Az Országgyűlés törvényalkotási hatáskörét az államfővel együttműködve gyakorolja, ugyanis az érvényes törvény megalkotásának feltétele a köztársasági elnök aláírása és az általa elrendelt kihirdetés.

Az államfő, bár öt napos határidőn belül, de érdemi, önálló mérlegelési joggal rendelkezik az aláírás előtt; az elfogadott törvényt, ha azzal nem ért egyet,

visszaküldheti újratárgyalásra (politikai vétó),

ha pedig Alaptörvényellenesnek tartja, akkor megküldheti az Alkotmánybíróságnak előzetes normakontroll-vizsgálatra (alkotmányossági vétó).

Ezeket a jogköreit szokás vétónak is nevezni. Sajátos, hogy csak az egyikkel élhet.

Az Országgyűlés viszont köteles érdemben foglalkozni az államfői kifogással, annak érdemi megtárgyalását biztosítani kell. A köztársasági elnök e hatáskörét ellenjegyzés nélkül gyakorolhatja.

Ha a köztársasági elnök a törvényt aláírja, elrendeli annak kihirdetését.

A kormányrendeletet a miniszterelnök írja alá, de e tekintetben őt az általa rendeletben kijelölt miniszterelnök-helyettes helyettesítheti.

A miniszterelnöki rendeletet a miniszterelnök,

a miniszteri rendeletet pedig a miniszter írja alá, e jogkörükben ők nem helyettesíthetők.

Az önkormányzati rendelet elfogadott szövegét a polgármester és a jegyző írja alá.

Magyar Közlöny és melléklete

A jogszabályokat – az önkormányzati rendeletek kivételével – a Magyar Közlönyben kell kihirdetni. Az önkormányzati rendeleteket a képviselő-testület hivatalos lapjában vagy a helyben szokásos – a szervezeti és működési szabályzatban meghatározott – módon kell kihirdetni.

A közjogi szervezetszabályozó eszközöket – a Jat.-ban meghatározott kivételekkel – a Magyar Közlönyben kell közzétenni. A Magyar Közlönyt a kormányzati portálon történő elektronikus dokumentumként való közzététellel kell kiadni, amelynek szövegét hitelesnek kell tekinteni.

Az önkormányzati rendeletek kivételével a jogszabályok kihirdetéséről, valamint a Magyar Közlönyben közzéteendő közjogi szervezetszabályozó eszközök közzétételéről az igazságügyért felelős miniszter, az önkormányzati rendeletek kihirdetéséről a jegyző gondoskodik.

NEMZETI JOGSZABÁLYTÁR

A Jat. a Törvények és Rendeletek Hivatalos Gyűjteménye és az ötévenként kiadott Hatályos Jogszabályok Gyűjteménye helyett elektronikus, ingyenes, bárki által elérhető közszolgáltatásként működő Nemzeti Jogszabálytár felállításáról rendelkezett.

A Nemzeti Jogszabálytárban elérhető szövegek utánközlésnek minősülnek, hitelesnek csak a Magyar Közlönyben megjelent jogszabály- és közjogi szervezetszabályozó eszköz szövegek minősülnek.

Jogrendszer felülvizsgálata és dereguláció

A minőségi jogalkotás követelményeinek megfelelően a jogszabályokat nemcsak a megalkotásuk előtt kell indokoltság, szükségesség és a várható hatások szempontjából megvizsgálni. A szabályozás korszerűsítése érdekében szükség van az egyes jogszabályok és a jogrendszer folyamatos, illetve időszakonkénti szisztematikus felülvizsgálatára, így például az utólagos hatásvizsgálat keretében a jogszabály tényleges hatásainak a szabályozás megalkotása idején várt hatásokkal való összevetésére. Ennek elősegítése érdekében az általános egyeztetést kiterjeszti a jogszabályok hatályosulásával kapcsolatos véleményezésre is, amelyre a jogszabály hatálybalépését követően kerülhet sor. A hatályosulással kapcsolatos véleményezés is a tervezet véleményezésére vonatkozó rendben történik, amelynek során a jogszabállyal kapcsolatos észrevételeket, problémákat, illetve a jogszabály módosítására vonatkozó javaslatokat lehet jelezni a jogszabály előkészítőjének. Erre a véleményezésre legalább hatvan napot kell biztosítani. Mindazokat, akik a jogszabálytervezet előzetes egyeztetése során véleményt nyilvánítottak, a véleményezés lehetőségéről elektronikus úton külön is értesíteni kell.

A jogrendszer túlszabályozottsága a jog megismerhetőségének és alkalmazhatóságának korlátozását eredményezi, ezzel a jogbiztonság sérelmére vezet. Ennek megszűntetését szolgálja a dereguláció, az a jogalkotói tevékenység, amelynek célja és eredménye a jogi túlszabályozottság mérséklése.

A dereguláción belül megkülönböztetjük a technikai és a tartalmi deregulációt.

Az előbbi a jogrendszernek a normatív tartalom nélküli, tartalmilag kiüresedett jogszabályoktól való megtisztítását jelenti, ami nem eredményezi a hatályos normatartalom változását. Ennek jellemző példája a kizárólag módosító rendelkezéseket tartalmazó, azoknak az eredeti jogszabályba történő beépülése folytán kiüresedett jogszabály.

Ehhez képest az egyes jogszabályok tartalmára vonatkozó speciális ismereteket és elmélyült tartalmi szakmai és/vagy jogpolitikai vizsgálatot igényel annak eldöntése, hogy valamely szabályozásra, szabályozási elemre nincs szükség.

A Jat. a jogszabályok tartalmi felülvizsgálata kapcsán leszögezi, hogy a jogalkalmazás és az utólagos hatásvizsgálat tapasztalatait is vegye figyelembe a tárgykört érintő új jogi szabályozás vagy módosítás megalkotása során. Ilyen szabályozás hiányában kifejezetten deregulációs céllal kiadott jogszabály keretében kell

az elavult, szükségtelenné vált,

a jogrendszer egységébe nem illeszkedő,

a szabályozási cél sérelme nélkül egyszerűsíthető, a jogszabály címzettjei számára gyorsabb, kevésbé költséges eljárásokat eredményező szabályozással felváltható,

a normatív tartalom nélküli, tartalmilag kiüresedett vagy egyébként alkalmazhatatlan,vagy

az indokolatlanul párhuzamos vagy többszintű szabályozást megvalósító jogszabályi rendelkezéseket hatályon kívül helyezni, illetve módosítani.

A felülvizsgálat lefolytatásáról az általa alkotott rendelet esetén a Magyar Nemzeti Bank elnöke, az önálló szabályozó szerv vezetője, az önkormányzati rendelet esetén a jegyző gondoskodik.

A Jat. emellett a jogrendszer öntisztítását biztosító mechanizmusokat is rögzít. Ilyen öntisztítást tesz lehetővé az az előírás, amely szerint a módosító rendelkezés és a hatályon kívül helyező rendelkezés a hatálybalépéssel, vagy ha a módosító, illetve a hatályon kívül helyező rendelkezés a módosítást, illetve hatályon kívül helyezést meghatározott időponthoz vagy jövőbeli feltételhez köti, ennek az időpontnak vagy jövőbeli feltételnek a bekövetkezésével végrehajtottá válik. Az így végrehajtottá vált rendelkezés a végrehajtottá válást követő napon – külön jogalkotói aktus nélkül, a törvény erejénél fogva – hatályát veszti (automatikus dereguláció).

Közigazgatási hatósági jogalkalmazás fogalma, fajtái, folyamata

A jogalkalmazás olyan állami tevékenység, amelyet állami szervek (pl: bírósági közigazgatási) vagy valamilyen jogszabályi felhatalmazás alapján más, állami szervek személyek (pl: szakértők, ügyvédek) végezhetnek.

A jogalkalmazás során az állam közhatalommal rendelkező szervei egyedi ügyekben hoznak döntéseket. A közigazgatási jogalkalmazás során pedig mindig valamilyen közigazgatási szerv alkalmazza a jogszabályt.

A közigazgatási jogalkalmazás feltételei:

jogszabályi felhatalmazás alapján eljárni jogosult közigazgatási szerv,

jogszabályon alapuló felhatalmazás egyedi jogalkalmazói döntés meghozatalára,

a jogszabályban meghatározott jogalany léte

a jogalkalmazás eredményeként létrejövő konkrét jogalkalmazói döntés.

A jogszabály alkotására adott felhatalmazás tekintetében kiemelendő, hogy:

A jogszabály alkotására adott felhatalmazásban meg kell határozni a felhatalmazás jogosultját, tárgyát és kereteit.

Nem lehet felhatalmazást adni

- a szabályozás tárgykörébe tartozó alapvető jogintézmények, továbbá jogok és kötelezettségek alapvető szabályainak megállapítására,

- a jogszabály egészének végrehajtására, valamint

- olyan tárgykör szabályozására, amelyet a felhatalmazást adó jogszabály nem szabályoz.

Kötelezettség alóli mentesülés, illetve kötelezettséggel kapcsolatos kedvezmény szabályainak megalkotására felhatalmazás adható.

A Kormány tagjának rendelet kiadására adott felhatalmazásban a felhatalmazás jogosultját feladatkör szerint kell megjelölni. Ha a Kormány tagjának felhatalmazásban adott jogalkotási jogosultsága nem önálló, a felhatalmazásban az egyetértési jog jogosultját is meg kell jelölni.

Ha a felhatalmazás jogosultja a helyi önkormányzat képviselő-testülete, társulás esetén

- ha a társulási megállapodásban meghatározott feladat- és hatáskör a felhatalmazás tárgyának szabályozására kiterjed – az önkormányzati rendelet megalkotására a társulási megállapodásban kijelölt, ennek hiányában a társulás székhelye szerinti helyi önkormányzat képviselő-testülete jogosult. Az önkormányzati rendelet megalkotásához a társulásban részt vevő helyi önkormányzat képviselő-testületének hozzájárulása szükséges.

Ha a felhatalmazás jogosultja a helyi önkormányzat képviselő-testülete, társult képviselő-testület esetén – ha az adott ügy szabályozásáról az egyes települések képviselőtestülete a helyi önkormányzatokról szóló törvény szerint nem önállóan dönt – az önkormányzati rendelet megalkotására a társult képviselő-testület döntésének megfelelően a társulás székhelye szerinti helyi önkormányzat jogosult.

A felhatalmazás jogosultja a jogi szabályozásra további felhatalmazást nem adhat.

A felhatalmazás jogosultja a jogszabályt köteles megalkotni, kivéve, ha a felhatalmazást adó jogszabályból kifejezetten más következik.

A jogalkalmazó tevékenységek két fő csoportba sorolhatók

a közfeladat megvalósítását szolgáló jogalkalmazó tevékenység

a jogvédelmi célú jogalkalmazói tevékenység

A közfeladat megvalósítását szolgáló tevékenységnél az anyagi jogviszonyok a döntés következményeképpen jönnek létre. A döntéshozó szerv a tények, adatok mérlegelésével a jövőre nézve állapít meg jogkövetkezményeket. Új anyagi jogviszonyt keletkeztető konstitutív jogalkalmazói döntés.

Pl: valamely áru, termék gyártásának vagy forgalomba hozatalának engedélyezése, természetvédelmi bírság, reklám-felügyeleti bírság kiszabása.

A jogvédelmi célú tevékenységnél a jogalkalmazó szerv döntése egy korábbi időszakot vesz alapul, korábban létrejött anyagi jogi jogviszonyt, vagy annak hiányát bírálja el. A döntés a már létrejött anyagi jogviszonyt veszi alapul és állapítja meg a jogkövetkezményeket, tehát nem keletkeztet új anyagi jogviszonyt. A létező jogviszonyt állapítja meg deklaratív jogalkalmazói döntés.

Pl: egyenlő bánásmód követelményének megsértése, szerződésszegés, vagy kártérítéssel kapcsolatos jogalkalmazói döntés.

Hatósági jogalkalmazás szervei és folyamata

A jogalkalmazó tevékenységet ellátó szervek az esetek többségében közigazgatási hatóságok, vagy pedig bíróságok.

A közfeladatnál főszerep a közigazgatási szerveké, amelyek vagy államigazgatási szervek, vagy helyi önkormányzati szervek. Kivételesen más szervek, személyek is ellátnak jogalkalmazói tevékenységet Pl: köztestületek.

A bíróságok szerepe jellemzően jogorvoslati szinten van jelen (bírósági felülvizsgálat, közigazgatási per, egyes közigazgatási nem peres eljárások).

A jogvédelmi célú tevékenység körében a főszerep a különböző bíróságoké. Vannak olyan közigazgatási ügytípusok, melyek esetében a közigazgatási szervek (hasonlóan a bíróságokhoz) gyakorolják a jogkört és ellenérdekű felek jogvitáit döntik el.

Pl birtokvédelmi ügyek, közbeszerzési vagy versenyjogi eljárások.

Hatósági jogalkalmazás folyamata

A jogalkalmazó szerv mindig konkrét egyedi esetet bírál el. A jogesetet összeveti a vonatkozó anyagi jogi normákkal. Az eljárásjogi normák által kijelölt keretek között megállapítja az adott ügyben a tényállást. Ettől függően meghozza az eljárást lezáró döntését.

Az anyagi jogi, illetve eljárásjogi normák érvényre juttatásának során a jogalkalmazási tevékenység menete három fő szakaszra osztható.

a jogalkalmazói eljárás megindításának szakasza

a tényállás tisztázásának szakasza

a döntés meghozatalának szakasza

E három szakaszt még követheti: (1) jogorvoslatok biztosításának szakasza, (2) szerzett jogok érvényesíthetőségének, illetve kötelezettségek kikényszeríthetőségének szakasza

Az eljárási szakaszokban fontos a jogi normák szövegének értelmezése. Többféle módszer áll a jogalkalmazó rendelkezésére, pl: nyelvtani, logikai, rendszertani, vagy történeti jogértelmezési módszer.

Ákr. alapelvei

A korábban hatályban volt Alkotmány 70/A. § (3) bekezdése előírta, hogy a Magyar Köztársaság „a jogegyenlőség megvalósulását az esélyegyenlőtlenségek kiküszöbölését célzó intézkedésekkel is segíti”. Az Alaptörvény XV. cikk (4) bekezdése szerint Magyarország „az esélyegyenlőség és a társadalmi felzárkózás megvalósulását külön intézkedésekkel segíti”. Az Alaptörvény XV. cikk (5) bekezdése külön felsorolja azokat, akik az ilyen típusú állami segítés igénybevételére jogosultak: a családok, a gyermekek, a nők, az idősek és a fogyatékkal élők. Ez a lista ugyanakkor nem tekinthető taxatívnak, mert az Alaptörvény XV. cikk (4) bekezdése az általános egyenlőségi klauzulát tartalmazó XV. cikk (1) bekezdéssel együtt értelmezve megköveteli, hogy a jogalkotó külön intézkedéseket vezessen be minden olyan esetben, ha egy adott, az Alaptörvény XV. cikk (5) bekezdésében kifejezetten meg nem említett társadalmi csoport igazságtalan társadalmi (például foglalkoztatásbeli) hátrányának csökkentésére nincs más mód, mint a megkülönböztetett állami támogatás.

Alapelvek funkciói:

jogalkalmazói (értelmező)

jogalkotói

hézagpótló funkció

A közigazgatási hatósági eljárás alapelvei elsősorban a közigazgatási hatóság és az ügyfél – és egy részük az eljárásban részt vevő egyéb személyek – számára fogalmaznak meg az eljárás során követendő magatartási vagy egyéb szabályokat. Az Ákr. az alapelvek szerepe kapcsán utal az Alaptörvény XXIV. valamint XXVIII, cikkeire amelyek szerint mindenkinek joga van ahhoz, hogy ügyeit a hatóságok részrehajlás nélkül, tisztességes módon és ésszerű határidőn belül intézzék.

Az Ákr. által nevesített alapelv csoportok az alábbiak:

1. A jogszerűség elv

Az Ákr. leszögezi, hogy a közigazgatási hatóság jogszabály felhatalmazása alapján, hatáskörét a jogszabály keretei között, rendeltetésszerűen gyakorolva jár el. A hatóság a hatásköre gyakorlása során a szakszerűség, egyszerűség, az ügyféllel való együttműködés és jóhiszeműség követelményeinek megfelelően, a törvény előtti egyenlőség és az egyenlő bánásmód követelményét megtartva, indokolatlanul, megkülönböztetés és részrehajlás nélkül, a jogszabályban meghatározott határidőn belül, ésszerű időben jár el.

2. A hivatalbóliság elve

A hivatalbóliság, vagy más néven ex officio alapelve szerint az ügy ura a hatóság. Ez közelebbről azt jelenti, hogy a hatóság

a kizárólag kérelemre indítható eljárások kivételével hivatalból eljárást indíthat: Ákr. hivatalbóli eljárásokra vonatkozó VII. fejezetében meghatározott esetekben nem szükséges semmilyen, az eljárás megindítására vonatkozó nyilatkozat vagy kérelem az ügyfél részéről;

a kérelemre indult eljárást jogszabályban meghatározott feltételek fennállása esetén folytathatja: egyes ágazati jogszabályok lehetővé teszik, hogy a hatóság a kérelemre induló eljárást akkor is folytassa, ha az ügyfél egyébként a kérelmet visszavonta. Az ilyen eljárásokra a hivatalból indított eljárások szabályait kell alkalmazni;

hivatalból állapítja meg a tényállást, határozza meg a bizonyítás módját és terjedelmét: a hatóság kötelezettsége, hogy az eljárás végén érdemi döntést hozzon, az ehhez szükséges bizonyítékokat összegyűjtse, majd a releváns bizonyítékok kiválogatása és értékelése útján a tényál- lást tisztázza. A hatóság szabadon választhatja meg, hogy egy bizonyos tényt milyen módon, milyen bizonyítási eszköz igénybe vételével bizonyít és a rendelkezésére álló bizonyítékokat a szabad meggyőződése alapján értékeli.

a törvény keretei között felülvizsgálhatja a saját és a felügyelete alá tartozó hatóság döntését és eljárását: ez részben a hatósági döntés saját hatáskörben történő kijavítását és kiegészítését, részben pedig a jogorvoslati szakaszban jelentkező egyes hivatalbóli jogorvoslati módok, nevezetesen a döntés módosítását, visszavonását

jelenti saját hatáskörben, illetve a felügyeleti hatóság által eszközölhető felügyeleti eljárást.

3. A hatékonyság elve

Az egyszerűség, szakszerűség elvével szorosan összefügg a hatékonyság alapelve. Az Ákr. szerint a hatóság a hatékonyság érdekében úgy szervezi meg a tevékenységét, hogy az az eljárás valamennyi résztvevőjének a legkevesebb költséget okozza, és − a tényállás tisztázására vonatkozó követelmények sérelme nélkül, a fejlett technológiák alkalmazásával (különösen az elektronikus ügyintézés által kimunkált eszközök igénybevételével) − az eljárás a lehető leggyorsabban lezárható legyen.

4. Az ügyfélre vonatkozó alapelvek

Ebben az alapelvcsoportban − a címével ellentétben – nem csak az ügyfélre, hanem az eljárás egyéb résztvevőjére nézve is találhatunk alapelveket. Az Ákr. ugyanis kimondja, hogy

az ügyfél az eljárás során bármikor nyilatkozatot, észrevételt tehet: ügyfél nyilatkozattételi jogosultsága az eljárás minden szakaszában érvényesül, de például a tényállás tisztázása során még hangsúlyosabb, hiszen ott, amennyiben a tényállás tisztázása azt szükségessé teszi, a hatóság is nyilatkozattételre hívhatja fel az ügyfelet, sőt egyes esetekben az ügyfél a nyilatkozatával pótolhatja a hiányzó bizonyítékot is, ha annak beszerzése nem lehetséges;

a hatóság biztosítja az ügyfél, továbbá a tanú, a hatósági tanú, a szakértő, a tolmács, a szemle- tárgy birtokosa és az ügyfél képviselője − vagyis az eljárás egyéb résztvevője – számára, hogy jogaikat és kötelezettségeiket megismerhessék, és előmozdítja az ügyféli jogok gyakorlását: ahogyan azt már említettük kiemelt jelentősége van annak, hogy a hatóság megfelelően tájékoztassa az ügyfeleket és az eljárás egyéb résztvevőit arról, hogy mit és miként tehetnek a hatósági eljárás során. Másként szólva a hatóságot kitanítási kötelezettség terheli annak érdekében, hogy az Ákr.-ben meghatározott eljárási jogok érvényesülhessenek.

5. A jóhiszeműség elve és a bizalmi elv

Ahogyan arra már utaltunk az eljárás valamennyi résztvevője köteles jóhiszeműen eljárni és a többi résztvevővel együttműködni. Itt tehát az eljárás valamennyi résztvevőjének a jóhiszeműségének követelményén túl ismét megjelenik az együttműködés kötelezettsége is. A jóhiszeműséghez kapcsolódóan az Ákr. azt is megmondja, hogy milyen magatartások tekinthetők rosszhiszeműnek. Ennek megfelelően senkinek a magatartása nem irányulhat a hatóság megtévesztésére vagy a döntéshozatal, illetve a végrehajtás indokolatlan késleltetésére.

Az ügyfél és az eljárás egyéb résztvevője jóhiszeműségét az eljárásban vélelmezni kell. Ez egy megdönthető törvényes vélelem, hiszen a rosszhiszeműség bizonyítása a hatóságot terheli.

Ákr. hatálya: tárgyi, alanyi, területi, időbeli

Ennek megfelelően a hatály fajtái:

1. A tárgyi hatálya

Az Ákr. tárgyi hatálya alapján dönthető el, hogy milyen típusú ügyek tartoznak az Ákr. hatálya alá. Olyan közigazgatási ügyek, amelyek hatósági ügyek. Ezek olyan ügyek, amelynek intézése során a hatóság döntésével az ügyfél jogát vagy kötelezettségét megállapítja, jogvitát eldönti, jogsértés megállapítja, tény, állapotot, adatot igazol, nyilvántartást vezet, és ezeket érintő döntését érvényesíti.

Ahogyan arról már szóltunk, az Ákr. az általános eljárási szabályokat állapítja meg, de természetesen nagyon sok ágazati jogszabályban is találhatunk eljárási természetű rendelkezéseket, azaz alaki jogi normákat. Ebben az értelemben az Ákr.-t általános, míg az ágazati jogszabályokba található eljárási rendelkezéseket speciális, vagy különös eljárási rendelkezéseknek tekintjük.

Vannak azonban olyan ügytípusok is, amelyek látszólag közigazgatási hatósági ügyek, ám a jogalkotó mégsem tekinti őket az Ákr. hatálya alá tartozó eljárásoknak, ezért ezeket az eljárásokat ún. kivett eljárásoknak nevezzük.

Ennek megfelelően az Ákr. hatálya nem terjed ki

a szabálysértési eljárásra,

a választási eljárásra, a népszavazás kezdeményezésére és a népszavazási eljárásra,

az adó-, valamint vámigazgatási eljárásra és

a menekültügyi és idegenrendészeti, valamint – az állampolgársági bizonyítvány kiadásának kivételével – az állampolgársági eljárásra.

versenyfelügyeleti eljárásra, és

a Magyar Nemzeti Banknak a Magyar Nemzeti Bankról szóló 2013. évi CXXXIX. törvény 4§ (2) és (5)-(9) bekezdéseiben, valamint a bizalmi vagyonkezelőkről és tevékenységük szabályairól szóló 2014. évi XV. törvényben meghatározott feladatköreivel összefüggő hatósági eljárásokra.

2. Az alanyi hatály

Az alanyi hatály azt mutatja meg, hogy milyen eljárási szereplőkre kell alkalmazni az Ákr. szabályait. Ahogyan arról már szóltunk

az eljárás főszemélyei a hatóság és az ügyfél,

mellettük az eljárásban részt vesznek más személyek is, akik az eljárás egyéb résztvevői (vagyis a tanú, a hatósági tanú, a szakértő, a tolmács, a szemletárgy birtokosa és az ügyfél képviselője), illetve

további olyan szereplők is megjelenhetnek, akik közreműködnek valamilyen formában az eljárás lefolytatásában (pl. a szakhatóságok, vagy a rendőrség egy elővezettetés során).

Az eljárás főszemélyeit tekintve nézzük meg először, ki lehet hatósági pozícióban az eljárási jogvi- szonyunkban. Az Ákr. alapján hatóság az a szerv, szervezet vagy személy, amelyet (akit) törvény, kormányrendelet vagy önkormányzati hatósági ügyben önkormányzati rendelet hatósági hatáskör gyakorlására jogosít fel vagy jogszabály hatósági hatáskör gyakorlására jelöl ki.

A másik főszemélyünk az ügyfél: az ügyfél az a természetes vagy jogi személy, egyéb szervezet, akinek (amelynek) jogát vagy jogos érdekét az ügy közvetlenül érinti, akire (amelyre) nézve a hatósági nyilvántartás adatot tartalmaz, vagy akit (amelyet) hatósági ellenőrzés alá vontak.

A fenti főszabály mellett az Ákr. nevesíti az ún. ex lege ügyfélfogalmat is: ez azt jelenti, hogy törvény vagy kormányrendelet meghatározott ügyfajtában megállapíthatja az olyan személyek és szervezetek körét, akik (amelyek) a jogszabály erejénél fogva ügyfélnek minősülnek

Az ügyféllé válás ugyanakkor a legtöbb esetben nem egy automatizmus, hiszen azt számos tényező befolyásolhatja. Ezek közül a legfontosabb az ügyfélképesség és az eljárási képesség vizsgálata.

Ha a hatóság az ilyen ügyfelek vonatkozásában az ügyféli jogállást megtagadja, önálló végzést hoz, amely ellen önálló jogorvoslatnak van helye.

3. A területi hatály

A területi hatály az Ákr. esetében is azt jelenti, hogy pontosan hol, mely területen kell alkalmazni a törvényünket. Az Ákr. alapvetően Magyarországon alkalmazandó és csak néhány esetben fordul elő, hogy valamilyen külföldi illetőségű hatóság valamely eljárási cselekménye tekintetében fogalmaz meg szabályokat: ilyen lehet az az eset, amikor a magyar konzul külföldön alkalmazza az Ákr.-t és kibocsát egy magyar okiratot.

4. Az időbeli hatály

Az időbeli hatály azt mutatja meg, hogy mikortól kell alkalmazni az adott jogszabályt. Az Ákr. hatályba lépésre vonatkozó rendelkezései szerint a törvény 2018. január 1. napján lépett hatályba.

Ákr. átmeneti rendelkezése: a törvény rendelkezéseit a hatálybalépését követően indult és a megismételt eljárásokban kell alkalmazni, míg a végrehajtásra vonatkozó rendelkezéseket a törvény hatálybalépésekor még el nem rendelt, és a törvény hatálybalépésekor folyamatban lévő végrehajtási eljárásokra is alkalmazni kell.

Hatáskör, illetékesség, eljárási kötelezettség és viták

A hatáskör és illetékesség egymásra épülő rendező elvek a hatósági eljárásjogban, amely alapján behatárolható az az egy hatóság, amelynek hatásköre és illetékessége lesz az eljárás lefolytatására.

Hatáskör: mindig arra a kérdésre ad választ, hogy valamely ügycsoportban milyen típusú és milyen szintű közigazgatási szerv jár el, vagyis a hatáskör alapján megállapítható, hogy milyen közigazgatási szerv jogosult és köteles eljárni egy egyedi hatósági ügyben.

A hatóság hatáskörét mindig jogszabály állapítja meg, vagyis a közigazgatási hatóságok nem járhatnak el olyan ügyben, ami nem tartozik a hatáskörükbe. Mivel minden egyes közigazgatási hatóság hatáskörét nem lehetséges egyetlen jogszabályban meghatározni, ezért a hatásköri szabályok meghatározása az ágazati jogszabályok feladta.

A hatáskör alapján meghatározott szervtípus (pl. az építéshatósági eljárás szervei) már sokat segít abban, hogy közelebb kerüljünk a több ezer hatóság közül ahhoz az egyhez, amely az eljárásunkat lefolytathatja, azonban még mindig nem jutottunk el az egyetlen hatósághoz.

Illetékesség: azt mutatja meg, hogy az azonos hatáskörű hatóságok közül melyik jár el. Annak érdekében, hogy az illetékesség alapján az adott hatóság kiválasztása még egyszerűbben történhessen, az Ákr. ún. illetékességi okokat nevesít, melyek között megkülönböztetünk általános és speciális illetékességi okokat.

Az általános illetékességi okok az alábbiak: ha jogszabály másként nem rendelkezik, az azonos hatáskörű hatóságok közül az jár el, amelynek illetékességi területén

az ügy tárgyát képező ingatlan fekszik, ennek hiányában

a tevékenységet gyakorolják vagy gyakorolni kívánják, ennek hiányában

a jogellenes magatartást elkövették.

Amennyiben a fenti szabályok alapján nem állapítható meg az illetékes hatóság, a kérelmező ügyfél választása szerint lakóhelye vagy tartózkodási helye (a továbbiakban együtt: lakcím), illetve székhelye, telephelye vagy fióktelepe szerint illetékes hatóság jár el.

Speciális illetékességi oknak tekinthető, hogy

amennyiben az ügyfél lakcíme ismeretlen vagy nem rendelkezik magyarországi lakcímmel, az illetékességet az ügyfél utolsó ismert hazai lakcíme alapján kell megállapítani;

ha az eddig említett okok alapján sem állapítható meg az illetékes hatóság − ha jogszabály másként nem rendelkezik –, akkor az adott ügyfajtában a fővárosban eljárásra jogosult hatóság jár el, több azonos hatáskörű fővárosi hatóság esetén pedig az illetékességi vita alábbiakban ismertetésre kerülő szabályait kell megfelelően alkalmazni;

továbbá az általános illetékességi okoktól is eltérhet jogszabály.

Eljárási kötelezettség:

a hatóságokra vonatkozik

egy ügyben a hatóság kétféle jogalap mentén köteles eljárni,

vagy a hatáskörébe tartozó ügyben az illetékességi területén, vagy

kijelölés alapján.

ha a hatóság az eljárási kötelezettségének nem tesz eleget az ügyintézési határidőn belül, a jogszabályban meghatározott felügyeleti szerve az eljárás lefolytatására utasítja. Ha nincs felügyeleti szerv, vagy az nem intézkedik, az eljárás lefolytatására a közigazgatási perben eljáró bíróság kötelezi a hatóságot.

A hatóság a hatáskörét és illetékességét az eljárás minden szakaszában hivatalból vizsgálja. Ha valamelyik hiányát észleli, és kétséget kizáróan megállapítható az ügyben illetékességgel rendelkező hatóság, az ügyet átteszi, ennek hiányában, vagyis, ha a hatáskörrel és illetékességgel rendelkező hatóságot nem tudja meghatározni, a kérelmet visszautasítja vagy az eljárást megszünteti.

Hatásköri és illetékességi vita

Ha ugyanabban az ügyben

több hatóság állapította meg hatáskörét és illetékességét (pozitív összeütközés),

vagy több hatóság állapította meg hatáskörének és illetékességének hiányát (negatív összeütközés), és emiatt az eljárás nem indulhat meg vagy nincs folyamatban,

vagy több illetékes hatóság előtt indult az eljárás, és a megelőzés alapján nem lehet eldönteni, hogy melyik hatóság jogosult az eljárásra,

akkor az érdekelt hatóságok kötelesek egymás között azonnal, de legfeljebb három napon belül megkísérelni a vita eldöntését.

Megelőzés: Az ügyben illetékes hatóságok közül az jár el, amelynél az eljárás előbb indult meg.

Az egyeztetést az a hatóság kezdeményezi,

amelyiknél az eljárás később indult meg,

amelyik hatáskörének és illetékességének hiányát később állapította meg,

vagy amelyik hatóságnál az ügyfél az egyeztetés lefolytatása iránti kérelmét benyújtotta.

Ha a hatóságok egyeztetése nem vezetett eredményre, akkor kijelöli az eljáró hatóságot

illetékességi összeütközés esetén a legközelebbi közös felügyeleti szerv, ennek hiányában a vita eldöntését kérő hatóság működési területe szerint illetékes fővárosi és vármegyei kormányhivatal öt napon belül,

hatásköri összeütközés esetén a közigazgatási bíróság.

Eljárás az illetékességi területen kívül

A hatóság az illetékességi területén kívül is végezhet eljárási cselekményt (pl. egy tanú meghallgatása a szomszéd településen), ennek keretében ideiglenes biztosítási intézkedést is hozhat. Ha a hatóság illetékességi területén kívül kíván eljárási cselekményt végezni, erről az illetékes hatóságot előzetesen értesíti.

Nyelvhasználat, kizárás, megkeresés, kapcsolattartás, adatkezelés

Főszabály Ákr. szerint: Magyarországon a közigazgatási hatósági eljárás hivatalos nyelve a magyar.

Kiegészítő szabályok (Ákr. szerint):

amennyiben külföldön jár el a magyar hatóság (konzuli tisztviselő és a külpolitikáért felelős miniszter eljárására kerül sor) az eljárás során más nyelv használata is lehetséges;

a települési, a területi és az országos nemzetiségi önkormányzat testülete határozatában meghatározhatja a hatáskörébe tartozó hatósági eljárás magyar nyelv melletti hivatalos nyelvét;

a nemzetiségi szervezet nevében eljáró személy, valamint az a természetes személy, aki a nemzetiségek jogairól szóló törvény hatálya alá tartozik, a hatóságnál használhatja nemzetiségi nyelvét. A magyar nyelvű döntést a hatóság az ügyfél kérésére a kérelemben használt nyelvre lefordítja. (Ha a magyar nyelvű és lefordított döntés között eltérés van, a magyar nyelvű szöveget kell hitelesnek tekinteni.)

a hatósági igazolvány, hatósági bizonyítvány kiállítására és a hatósági nyilvántartásba történő bejegyzés módjára jogszabály eltérő nyelvhasználati szabályokat állapíthat meg;

amennyiben a hatóság nem magyar állampolgár, a magyar nyelvet nem ismerő ügyfél ügyében magyarországi tartózkodásának tartama alatt hivatalból indít azonnali eljárási cselekménnyel járó eljárást, vagy a természetes személy ügyfél azonnali jogvédelemért fordul a magyar hatósághoz, a hatóság gondoskodik arról, hogy az ügyfelet ne érje joghátrány a magyar nyelv ismeretének hiánya miatt. Amennyiben ezek a feltételek nem állnak fenn, a magyar nyelvet nem ismerő ügyfél − a fordítási és tolmácsolási költség előlegezése és viselése mellett – kérheti, hogy a hatóság bírálja el az anyanyelvén vagy valamely közvetítő nyelven megfogalmazott kérelmét

A KIZÁRÁS SZABÁLYAI:

Kizárás: a hatóság vagy valamely képviselője, illetve az eljárás valamely egyéb résztvevője (pl. tanú, szakértő) valamilyen okból nem vehet részt az eljárásban. (tárgyilagos és elfogulatlan ügyintézés okán).

Kizárási okok: a pártatlanság biztosítására az Ákr. által intézményesített klauzulák. (kizárási klauzulák)

Két fő csoportja van:

I.) Relatív kizárási okok :

Az ügy elintézésében nem vehet részt az a személy, akitől nem várható el az ügy tárgyilagos megítélése. Pl.: baráti, vagy éppen haragosi viszony, Annak megítélése, hogy egy ilyen fennállása ténylegesen befolyásolja-e az ügyintézőt vagy attól el tud vonatkoztatni, a kizárásról szóló döntést hozó mérlegelésébe tartozik.

II.) Abszolút, vagy mérlegelés nélküli kizárási okok:

Abszolút kizárási ok esetén nem lehet mérlegelni, hogy az érintett kizárásra kerül-e vagy sem.

Két kört nevesít az Ákr.:

ügyintéző kizárása esetén:

az ügy elintézéséből kizárt az a személy, akinek jogát vagy jogos érdekét az ügy közvetlenül érinti, továbbá az eljárás egyéb résztvevője és a támogató;

az ügy másodfokú elintézéséből kizárt az, aki az ügy elintézésében első fokon részt vett.

hatóság kizárása esetén:

az ügy elintézéséből kizárt az a hatóság, amelynek jogát vagy jogos érdekét az ügy közvetlenül érinti, (azonban a hatóság nem válik kizárttá csak azért, mert a határozatban megállapított fizetési kötelezettség teljesítése az általa megjelölt számlára történik;)

a jegyző kizárt annak az ügynek az elintézéséből, amelyben az illetékességi területének az önkormányzata, annak szerve vagy a polgármester ügyfél.

az ügy elintézéséből kizárt az a hatóság, amelynek vezetőjével szemben kizárási ok merül fel.

Kizárásról szóló döntés: ha ügyfél jelenti be a kizárási okot, akkor a döntésről végzést kell hozni.

A kizárási okot be kell jelenteni.

ügyintézővel szemben :

a) ügyintéző az észlelést követően köteles bejelenteni,

b) ügyfél a hatóság vezetőjének bejelentheti (döntésről végzést kell hozni)

A hatóság vezetője más ügyintézőt jelöl ki (vagy megtagadó végzést hoz és eljárási bírságot szabhat ki)

hatósággal szemben:

A felügyeleti szerv vezetője másik azonos hatáskörű hatóságot jelöl ki, ha van ilyen.

testület tagjával és vezetőjével, hatóság kiadmányozási jogkörrel rendelkező vezetőjével szemben:

A kizárás szabályait akkor lehet alkalmazni, ha a hatóságnál van másik kiadmányozási jogkörrel rendelkező vagy azzal felruházható személy

Önkormányzati hatósági ügyben

A MEGKERESÉS SZABÁLYAI:

Főszabály szerint a hatóság a hatáskörébe tartozó ügyben az illetékességi területén folytathatja az eljárást és eszközölhet eljárási cselekményeket. Bár az Ákr. lehetővé teszi az eljárási cselekmények foganatosítását az illetékességi területen kívül is (pl. egy tanú meghallgatása a szomszéd településen).

Amennyiben a hatóság mégsem akar az illetékességi területén kívüli eljárási cselekményeket foganatosítani, vagy az eljárás során szükséges adattal vagy irattal más rendelkezik, megkereséssel élhet:

legalább ötnapos határidő kitűzésével más szervet vagy személyt keres meg. Ilyenkor a megkeresett szerv foganatosítja az eljárási cselekményt (pl. tanú meghallgatása az eljáró hatóság helyett).

A megkeresett szerv a megkeresés teljesítését akkor tagadhatja meg, ha az nem tartozik a hatáskörébe, vagy arra nem illetékes. Ha a megkeresés teljesítésére más szerv jogosult, a megkeresett szerv a megkeresést haladéktalanul e szervhez továbbítja, és erről a megtagadással egyidejűleg tájékoztatja a megkereső hatóságot.

A megkeresés előterjesztési ideje a postára adás napja.

A KAPCSOLATTARTÁS SZABÁLYAI:

A hatóság

– írásban,

– az elektronikus ügyintézés és a bizalmi szolgáltatások általános szabályairól szóló törvényben meghatározott elektronikus úton (együtt: írásban) vagy

– személyesen ideértve az összeköttetés közvetlenségét, kölcsönösségét, folyamatos kép- és hangkapcsolatot biztosító telekommunikációs eszköz alkalmazását, ha az az adott eljárási cselekmény lefolytatására alkalmas -, illetve írásbelinek nem minősülő elektronikus úton (együtt: szóban) tart kapcsolatot az ügyféllel és az eljárásban résztvevőkkel.

Főszabály szerint a kapcsolattartás formáját a hatóság tájékoztatása alapján az ügyfél választja meg. Ez alól csak törvény tehet kivételt, illetve az Ákr. is nevesít egy ettől eltérő szabályt: életveszéllyel vagy súlyos kárral fenyegető helyzet esetén a hatóság választja meg a kapcsolattartás módját.

Amennyiben az ügyfél választhatja meg, a választott kapcsolattartási módról más módra áttérhet.

ADATKEZELÉS SZABÁLYAI:

Az információs önrendelkezési jogról és az információszabadságról szóló 2011. évi CXII. törvény határozza meg az adatok egyes fajtáit és az azok kezelésére vonatkozó legfontosabb szabályokat. Ennek megfelelően személyes adat az érintettre vonatkozó bármely információ. A különleges adat a személyes adatok különleges kategóriáiba tartozó minden adat, azaz a faji vagy etnikai származásra, politikai véleményre, vallási vagy világnézeti meggyőződésre vagy szakszervezeti tagságra utaló személyes adatok, valamint a genetikai adatok, a természetes személyek egyedi azonosítását célzó biometrikus adatok, az egészségügyi adatok és a természetes személyek szexuális életére vagy szexuális irányultságára vonatkozó személyes adatok.

Az adatkezelés elvei szerint személyes adat kizárólag egyértelműen meghatározott, jogszerű célból, jog gyakorlása és kötelezettség teljesítése érdekében kezelhető. Az adatkezelésnek minden szakaszában meg kell felelnie az adatkezelés céljának, az adatok gyűjtésének és kezelésének tisztességesnek és törvényesnek kell lennie.

Közérdekű adat:

az állami vagy helyi önkormányzati feladatot, valamint jogszabályban meghatározott egyéb közfeladatot ellátó szerv vagy személy kezelésében lévő és tevékenységére vonatkozó vagy közfeladat ellátásával összefüggő, a személyes adat fogalma alá nem eső (bármilyen módon vagy formában rögzített) információ vagy ismeret.

(pl: a hatáskörre, illetékességre, szervezeti felépítésre, szakmai tevékenységre, annak eredményességére is kiterjedő értékelésére, a birtokolt adatfajtákra és a működést szabályozó jogszabályokra, valamint a gazdálkodásra, a megkötött szerződésekre vonatkozó adat)

Közérdekből nyilvános adat:

minden olyan (közérdekű adat fogalma alá nem tartozó) adat, amelynek nyilvánosságra hozatalát, megismerhetőségét vagy hozzáférhetővé tételét törvény közérdekből elrendeli;

A hatóság az ügyfél és az eljárás egyéb résztvevője azonosításához szükséges természetes személyazonosító adatokat és az ügyfajtát szabályozó törvényben meghatározott személyes adatokat, továbbá – ha törvény másként nem rendelkezik – az eljárás eredményes lefolytatásához elengedhetetlenül szükséges más személyes adatokat kezeli.

A hatóság az eljárása során annak lefolytatásához – jogszabályban meghatározott módon és körben – kezeli azokat a védett adatokat, amelyek eljárásával összefüggnek, illetve amelyek kezelése az eljárás eredményes lefolytatása érdekében szükséges, de nagyon fontos emellett, hogy a hatóságnak gondoskodnia kell arról is, hogy a törvény által védett titok – az Ákr. alkalmazásában védett adat

ne kerüljön nyilvánosságra,

ne juthasson illetéktelen személy tudomására, és e védett adatok törvényben meghatározott védelme a hatóság eljárásában is biztosított legyen.

Adatok zártan kezelése: a hatóság által kezelt, egyes személyazonosításra alkalmas adatokat csak bizonyos, az Ákr.-ben meghatározott személyek ismerhetik meg.

Erre vagy kérelemre, vagy hivatalból kerülhet sor. Ilyenkor a hatóság elrendeli az ügyfél és az eljárás egyéb résztvevője természetes személyazonosító adatainak és lakcímének zárt kezelését, amennyiben az őt az eljárásban való közreműködése miatt súlyosan hátrányos következmény érheti, vagy ugyanazon tényállás alapján a jogerősen vagy véglegesen lezárt, vagy párhuzamosan zajló és a hatóság előtt ismert más bírósági vagy hatósági eljárásban az ügyfél vagy az eljárás egyéb résztvevője adatainak zárt kezelését rendelték el. A hatóság az adatok zárt kezeléséről szóló végzést kizárólag azzal közli, akinek adatai zárt kezelését elrendelte, a természetes személyazonosító adatokat és a lakcímet az ügy iratai között elkülönítve, zártan kezeli és biztosítja, hogy a zártan kezelt adatok az eljárási cselekmények során ne váljanak megismerhetővé.

Kérelem, visszautasítás, automatikus és sommás eljárás

A közigazgatási hatósági eljárás kérelemre vagy hivatalból indulhat.

Az Ákr. szerint:

A kérelem az ügyfél olyan nyilatkozata, amellyel hatósági eljárás lefolytatását, illetve a hatóság döntését kéri jogának vagy jogos érdekének érvényesítése érdekében.

Az ügyfél kérelmével addig rendelkezhet, azaz azt módosíthatja, visszavonhatja, amíg a döntés közlése iránt a hatóság nem intézkedik (törvény vagy kormányrendelet ennél későbbi időpontot is megállapíthat). A döntés véglegessé válására vonatkozó rendelkezések az Ákr. hatóság döntéseire vonatkozó fejezetében kerültek meghatározásra. A hatóság döntése végleges, ha azt a hatóság már − az Ákr.-ben meghatározott kivételekkel – nem változtathatja meg. A véglegesség mindig a döntés közlésével áll be.

Döntés véglegessé válásának időpontja:

ellene nem fellebbeztek, és a fellebbezési határidő letelt,

a fellebbezésről lemondtak vagy a fellebbezést visszavonták, vagy

a másodfokú hatóság az elsőfokú hatóság döntését helybenhagyta, a másodfokú döntés közlésével.

Eljárás folyamatát elindítja a kérelem benyújtása, ez az első eljárási cselekmény (kivéve, ha az eljárás hivatalból indul).

A kérelem beérkezését követően a hatóságnak:

meg kell vizsgálnia, hogy az előtte lévő ügy egyáltalán közigazgatási hatósági ügy-e vagy sem;

amennyiben nem az, meg kell hozni a megfelelő döntést annak érdekében, hogy az ügyfél a megfelelő, nem közigazgatási hatósági szervhez fordulhasson;

amennyiben a hatóság megállapítja, hogy van hatásköre az ügyben, de nem ő az illetékes, vagy bár az ügy közigazgatási hatósági ügy, de neki sem hatásköre, sem illetékessége nincs, áttétel útján el kell juttatni az ügyfél kérelmét a megfelelő közigazgatási hatósághoz.

Az Ákr. meghatározza a kérelem tartalmára vonatkozó általános szabályokat, előterjesztésének módját és helyét meghatározó, valamint elbírálásának szabályait.

A kérelmet a hatósághoz írásban vagy személyesen lehet előterjeszteni.

A közigazgatási eljárás az írásbeli dokumentáltság elvére épül, a hatóság írásban, az elektronikus úton együttesen írásbelinek tekintendő.

A szóbeli kérelemről jegyzőkönyvet, feljegyzést kell készíteni.

Vannak azonban olyan eljárástípusok, amelyek során elengedhetetlen az ügyfél személyes megjelenése a hatóság előtt.(például: a házasulók a házasságkötési szándékukat együttesen, személyesen jelentik be, az anyakönyvvezető jegyzőkönyvet vesz fel, amelyet a házasulók, az anyakönyvvezető és − ha közreműködött – a tolmács aláírnak.

A kérelem előterjesztésének helye az illetékes hatóság vagy – ha azt a törvény vagy kormányrendelet nem zárja ki – a kormányablak.

A kormányhivatal a járási hivatalokban integrált ügyfélszolgálatot (kormányablak) működtet. A járási hivatal által működtetett kormányablak és okmányiroda – ha jogszabály kivételt nem tesz – az ország területére kiterjedő illetékességgel ellátja a jogszabályban hatáskörébe utalt feladatokat.

Az eljárás a kérelemnek az eljáró hatósághoz történő megérkezésének időpontjában indul. Az Ákr. a kérelem alapvető tartalmi elemei – ha jogszabály további követelményt nem állapít meg – ügyfél és képviselője azonosításához szükséges adatokat és elérhetőségét.

Nem kérhető az ügyféltől szakhatósági állásfoglalás vagy előzetes szakhatósági állásfoglalás csatolása, és az ügyfél azonosításához szükséges adatok kivételével olyan adat, amely nyilvános, vagy amelyet jogszabállyal rendszeresített közhiteles nyilvántartásnak tartalmaznia kell.

Együttdöntési eljárás: az eljáró hatóságon kívül egy másik hatóság is részt vesz az eljárásban mégpedig úgy, hogy az ügyben érdemi döntésre jogosult hatóságnak bizonyos szakkérdésben és határidőben be kell szereznie ennek a másik hatóságnak, az ún. szakhatóságnak a kötelező jellegű állásfoglalását.

Előzetes szakhatósági állásfoglalás: még az eljárás megindítása előtt bocsátja ki a szakhatóság. Az ügyfél kérelmére egy évnél nem régebbi előzetes szakhatósági állásfoglalás csatolható be, és azt az eljáró hatóság az eljárás során szakhatósági állásfoglalásként használja fel.

Az adatkezelés szabályai kapcsán említettük, hogy a hatóság jogosult az ügyfél és az eljárás egyéb résztvevője azonosításához szükséges természetes személyazonosító adatokat és az ügyfajtát szabályozó törvényben meghatározott személyes adatokat, továbbá – ha törvény másként nem rendelkezik – az eljárás eredményes lefolytatásához elengedhetetlenül szükséges más személyes adatokat kezelni.

A kérelem alapadatai: ügyfél és képviselője azonosításához szükséges adatokat és elérhetősége, előzetes szakhatósági állásfoglalás. Ezektől az előírásoktól az ágazati jogszabályok – tehát bármilyen szintű jogszabály – különös eljárási szabályai eltérhetnek, és további követelményt állapíthatnak meg.

Kérelem a jogszabályban foglalt követelményeknek nem felel meg az Ákr. lehetővé teszi hiánypótlás alkalmazását.

Az eljáró hatóságnak határidőt kell megjelölnie a mulasztás pótlására, figyelmeztetnie kell a kérelem benyújtóját a mulasztás jogkövetkezményeire, nevezetesen arra, hogy az eljárást megszünteti, ha a kérelmező ügyfél a hatóság felhívására nem nyilatkozik, és ennek hiányában a kérelem nem bírálható el, és az eljárást hivatalból nem folytatja. Hiánypótlásra – ha ágazati törvény vagy kormányrendelet másként nem rendelkezik, egy ízben kerülhet sor.

A sommás eljárás alapvetően az egyszerű megítélésű ügyekben (olyan eljárások, ahol a hatóság egyszerű, könnyen megítélhető tényállás mellett, ún. rutinügyeket intéz) alkalmazható, feszes eljárási forma, amely az ügy gyors lezárását teszi lehetővé, ha annak feltételei adottak, míg a teljes eljárás a klasszikus közigazgatási eljárási forma, amelyben minden eljárási részcselekmény elvégezhető lehet.

Az Indokolás utal arra is, hogy

főszabály szerint minden eljárás sommás eljárásként vagy automatikus döntéshozatali eljárásként indul,

amennyiben az eljárást nem lehet sommás eljárásban lefolytatni, teljes eljárás lefolytatására kerül sor annak jogkövetkezményeivel, amely során nyolc napon belül meg kell hozni a teljes eljárást megalapozó, kikényszerítő döntéseket,

és kikényszerítő döntéseket.

Ezzel szemben a sommás eljárásban a döntését azonnal, de legfeljebb 8 napon belül meghozza, ha

a hiánytalanul előterjesztett kérelem és mellékletei, valamint a hatóság rendelkezésére álló adatok alapján a tényállás tisztázott és

nincs ellenérdekű ügyfél.

Ha a hatóság megállapítja, hogy bármelyik, fent említett feltétel nem áll fenn, a sommás eljárás szabályait mellőzi, teljes eljárásra tér át.

A sommás eljárás bizonyos esetekben átfordulhat teljes eljárássá, ha az ügyfél erre irányuló felhívás nélkül terjeszt elő új bizonyítékot, vagy tesz bizonyítási indítványt → ezt a hatóság az ügy teljes eljárásban való lefolytatása iránti kérelemnek tekinti, és a kérelmet teljes eljárásban bírálja el.

Az automatikus döntéshozatali eljárásban és a sommás eljárásban hozott döntés közlését követően is 5 napon belül kérheti az ügyfél, hogy a hatóság a kérelmét ismételten, teljes eljárásban bírálja el. A teljes eljárás ügyintézési ideje 60 nap.

Hiánypótlás, kapcsolódó eljárás, megszüntetés, felfüggesztés

A közig. hatósági eljárás vagy az ügyfél kérelmére vagy hivatalból indulhat.

A kérelem: ügyfél olyan nyilatkozata, amellyel hatósági eljárás lefolytatását, ill. a hatóság döntését kéri jogának vagy jogos érdekének érvényesítése érdekében. A kérelem benyújtása az első olyan eljárási cselekmény, amely lényegében az egész eljárás folyamatát elindítja.

A kérelem benyújtása:

ha törvény vagy kormányrendelet másként nem rendelkezik, a kérelmet a hatósághoz írásban vagy személyesen lehet előterjeszteni:

A közig. eljárás az írásbeli dokumentáltság elvére épül, ezért minden eljárási cselekményt dokumentálni kell.

A szóbeli kérelemről − ha azt nyomban nem teljesítik az ügyfél vagy az eljárás más résztvevője részvétele esetén jegyzőkönyvet, más esetben feljegyzést kell készíteni.

Vannak olyan eljárások, ahol elengedhetetlen az ügyfél személyes megjelenése a hatóság előtt, nincs mód a kérelem írásban történő előterjesztésére (pl.: a házasságkötési szándék bejelentése)

Az eljárás a kérelemnek az eljáró hatósághoz történő megérkezésének időpontjában indul.

Hiánypótlás: Ákr. 44.§

„Ha a kérelem a jogszabályban foglalt követelményeknek

nem felel meg, vagy

megfelel, de a tényállás tisztázása során felmerült új adatra tekintettel szükséges

az eljáró hatóság határidő megjelölésével, a mulasztás jogkövetkezményeire történő figyelmeztetés mellett – ha törvény vagy kormányrendelet másként nem rendelkezik – egy ízben hiánypótlásra hívja fel a kérelmezőt.”

A hiánypótlási felhívás kibocsátása során figyelembe kell venni az alábbi szabályokat:

az eljáró hatóságnak határidőt kell megjelölnie a mulasztás pótlására,

az eljáró hatóságnak figyelmeztetnie kell a kérelem benyújtóját a mulasztás jogkövetkezményeire (az eljárást megszünteti, ha a kérelmező ügyfél a hatóság felhívására nem nyilatkozik, és ennek hiányában a kérelem nem bírálható el, és az eljárást hivatalból nem folytatja)

arra – ha ágazati törvény vagy kormányrendelet másként nem rendelkezik − egy ízben kerülhet sor.

Kapcsolódó eljárások: Ákr. 45.§

„Ha a hatóság döntése valamely más hatósági eljárásban (a továbbiakban: kapcsolódó eljárás) meghozható döntésnek feltétele, a hatóság tájékoztatja az ügyfelet, hogy a kapcsolódó eljárásban eljáró hatósághoz benyújtandó kérelmet nála is előterjesztheti.”

Célja: csökkentsék az ügyfél és a hatóság adminisztratív terheit, valamint egyszerűsítsék és gyorsítsák az eljárásokat. Olyan ügyfélbarát megoldás kialakítása, amely a tényleges egyablakos eljárási metódust segítené elő, egy „fő” hatóság kijelölésével.

Ez a hatóság az egyéb, érintett további hatóságoktól beszerzi vagy elősegíti az ügyfél kérelmének teljesítéséhez szükséges hatósági döntéseket. Pl.: gyermek születése után a szülőnek elég lenne egy hatósággal kapcsolatot létesíteni ahhoz, hogy gyermeke anyakönyvi kivonatát, lakcímkártyáját, adókártyáját megkaphassa, valamint a családtámogatási ellátásokat igénybe vegye.

A kapcsolódó eljárás szabályai szerint az ügyfélnek csak az első hatósággal kellene kapcsolatba lépnie, a többi lépést már ennek a hatóságnak kell koordinálnia.

„Ha az ügyfél a tájékoztatás alapján kéri, a hatóság a döntését, a nála előterjesztett kérelmet, és a birtokában lévő, kapcsolódó eljáráshoz szükséges bizonyítékokat továbbítja a kapcsolódó eljárásban részt vevő hatóságnak.” (Ákr. 45.§ (2) bek.)

Megelőző eljárás: az egymásra épülő eljárások sorozatában az ügyfél rossz helyen indítja el ennek az eljárási láncolatnak az intézését (pl. a gyermek születéséhez kapcsolódó ellátást kíván igénybe venni, mielőtt a megszületett gyermeket anyakönyvezték volna). Ilyenkor az ún. megelőző eljárásban eljáró hatósághoz átteszi a kérelmet az a hatóság, aki azt megkapta, vagyis a kapcsolódó eljárásban eljáró hatóság.

Az eljárás megszüntetése (Ákr. 47.§), azaz lezárására abban az esetben kerülhet sor, ha

a kérelem visszautasításának lett volna helye, annak oka azonban az eljárás megindítását követően jutott a hatóság tudomására,

a kérelmező ügyfél a hatóság felhívására nem nyilatkozik, és ennek hiányában a kérelem nem bírálható el, és az eljárást hivatalból nem folytatja,

az eljárás okafogyottá vált,

az ügyfél nem tesz eleget eljárási költség előlegezési kötelezettségének,

az eljárás kérelemre indult, és valamennyi kérelmező ügyfél kérelmét visszavonta, illetve ahhoz az ellenérdekű ügyfelek az ellenérdekű ügyféllel szemben, kérelemre indított eljárásban hozzájárultak, és az eljárás hivatalból nem folytatható,

a hatóság megállapítja, hogy az ügyben más hatóság már eljárt, vagy más hatóság kijelölésére

került sor, vagy

az ügy érdemi eldöntése olyan kérdés előzetes elbírálásától függ – ezt hívjuk előkérdésnek –,

amely bíróság vagy más szerv hatáskörébe tartozik, és az ügyfél a hatóságnak az eljárás megindítására vonatkozó felhívásának nem tesz eleget.

A hatóság felfüggeszti az eljárást (Ákr. 48.§), ha

– az előkérdés bíróság hatáskörébe tartozik, az ügyben külföldi szervet kell megkeresni vagy az ügyben az Európai Unió intézményeivel vagy más nemzetközi szervezettel egyeztetni szükséges.

Emellett ágazati törvény lehetővé teheti az eljárás felfüggesztését akkor is, ha az előkérdés más szerv hatáskörébe tartozik, vagy ugyanannak a hatóságnak az adott üggyel szorosan összefüggő más hatósági döntése nélkül megalapozottan nem dönthető el. Az eljárás felfüggesztését a hatóság rendeli el.

Az Ákr. (49.§) szerint az eljárás szünetel, ha azt – jogszabály kizáró rendelkezésének hiányában – az ügyfél kéri, több ügyfél esetén, ha az ügyfelek együttesen kérik. Ilyen esetben az ügyfeleknek lehetősége van az eljáráson kívüli megegyezés előkészítésére, vagy még tisztázásra szoruló körülmények rendezésére. Az eljárást bármelyik ügyfél kérelmére folytatni kell, azonban a szünetelés maximális időtartama hat hónap lehet, azt követően a csak kérelemre folytatható eljárások megszűnnek, vagyis azok folytatására már nem lesz mód.

Ügyintézési határidő és szakhatósági közreműködés

Az ügyintézési határidő és a határidő számítása

Az ügyintézési határidő, ha törvény eltérően nem rendelkezik az eljárás megindulásának napján kezdődik.

Az általános ügyintézési határidő

automatikus döntéshozatal esetén 24 óra,

sommás eljárásban 8 nap,

teljes eljárásban 60 nap.

A fenti határidők a döntés közlését is magukban foglalják. A teljes eljárás vonatkozásában meghatározott ügyintézési határidőnél hosszabb határidőt csak törvény írhat elő, rövidebbet bármilyen jogszabály meghatározhat.

Speciális határidők:

amennyiben a hatóság testületi szerv: a hatáskörébe tartozó ügyben az ügyintézési határidőn belül, vagy ha ez nem lehetséges, a határidő letelte utáni első testületi ülésen határoz.

Az ügyet soron kívül kell elintézni, ha

a kiskorú ügyfél érdekeinek veszélyeztetettsége indokolja,

életveszéllyel vagy súlyos kárral fenyegető helyzet elhárítása indokolja,

a hatóság ideiglenes biztosítási intézkedést rendelt el, vagy

a közbiztonság, a közrend vagy a nemzetbiztonság érdekében egyébként szükséges.

Általános szabályként a teljes eljárás hatvan napos határidejébe csak nagyon kevés eljárási cselekmény határideje nem fog beszámítani, hiszen a jogalkotó célja az, hogy minden eljárásban a lehető legrövidebb időn belül eljusson a hatóság az eljárás megindulásától annak befejezéséig. Az Indokolás szerint ez egyben azt is jelenteni, hogy az ügyintézési határidő a hivatalbóli eljárásokban és a legtöbb kérelemre induló eljárásban gyakorlatilag objektívvé válik.

Az ügyintézési határidőbe nem számít be

az eljárás felfüggesztésének, szünetelésének és

az ügyfél mulasztásának vagy késedelmének időtartama.

Belső határidő: ha ágazati törvény vagy kormányrendelet valamely eljárási cselekmény teljesítésének határidejéről nem rendelkezik, a hatóság, az ügyfél és az eljárás egyéb résztvevője azonnal, de legkésőbb 8 napon belül gondoskodik arról, hogy az eljárási cselekményt teljesítse, vagy a végzést meghozza.

Amennyiben a határidőből kevesebb, mint 15 nap van hátra, a további eljárási cselekményeket soron kívül kell elvégezni.

A határidő számításának legfontosabb szabályai:

a napokban megállapított határidőbe nem számít bele a határidő kezdetére okot adó cselekmény vagy körülmény bekövetkezésének, a közlésnek, a kézbesítésnek, a hirdetmény honlapon történő közzétételének és levételének, valamint a közhírré tétel napja;

a hónapokban vagy években megállapított határidő azon a napon jár le, amely számánál fogva megfelel a kezdőnapnak, ha pedig ez a nap a lejárat hónapjában hiányzik, a hónap utolsó napján;

az órákban megállapított határidő az okot adó cselekményt követő óra első percében kezdődik;

ha a határidő utolsó napja olyan nap, amelyen a hatóságnál a munka szünetel, a határidő − az ügyintézési határidő kivételével – a következő munkanapon jár le;

a postán küldött beadvány és megkeresés előterjesztési ideje a postára adás napja. A határozott naphoz kötött jogszerzés a nap kezdetén következik be. A határidő elmulasztása vagy a késedelem jogkövetkezménye a határidő utolsó napjának elteltével áll be;

a határidőt kétség esetén megtartottnak kell tekinteni.

A határidő túllépésének komoly szankciói vannak. Amennyiben a hatóság:

határidőben nem utasítja vissza a kérelmet, nem szünteti meg az eljárást, nem dönt érdemben vagy nem függeszti fel vagy szünetelteti az eljárást,

az ügyintézési határidőt túllépi vagy

az automatikus döntéshozatal, vagy a sommás eljárás szabályait indokolatlanul mellőzi

az eljárás lefolytatásáért fizetendő illetéknek vagy az illetékekről szóló törvény szerinti közigazgatási hatósági eljárásokért, vagy igazgatási jellegű szolgáltatások igénybevételért fizetett igazgatási szolgáltatási díjnak (a továbbiakban: díj) megfelelő összeget, ennek hiá- nyában tízezer forintot megfizet a kérelmező ügyfélnek, aki mentesül az eljárási költségek alól is.

Aki (→ nem a hatóság) az eljárás során valamely határnapot, határidőt önhibáján kívül elmulasztott, igazolási kérelmet terjeszthet elő. Az igazolási kérelmet a mulasztásról való tudomásszerzést vagy az akadály megszűnését követően (szubjektív határidő), de legkésőbb az elmulasztott határnaptól vagy a határidő utolsó napjától számított, az igazolni kívánt eljárási cselekményre előírt határidővel megegyező időtartamon, de legfeljebb 45 napon belül lehet előterjeszteni (objektív határidő).

Ha hatóság az igazolási kérelemnek helyt ad → az ügyfelet olyan helyzetbe kell hozni, mintha mulasztásra nem is került volna sor; az igazolási kérelemmel egyidejűleg pótolni kell az elmulasztott cselekményt is, ha ennek feltételei fennállnak, illetve az elmulasztott határnapot vagy határidőt megtartottnak tekinti; ha szükséges, a döntését módosítja vagy visszavonja, illetve egyes eljárási cselekményeket megismétel.

a szakhatóság közreműködése

Számos olyan eljárás ismeretes, amely több ágazati szerv véleményének, álláspontjának a megismerését is megköveteli → az eljáró hatóság mellett, annak döntésének az érvényességéhez szükség van arra is, hogy bizonyos jogszabályokban meghatározott szakhatóságokat megkeresse, azok az álláspontjukat egy szakhatósági állásfoglalás formájában kifejtsék → az adott szakhatóságra irányadó ágazati jogszabályok alapján teljesíthető-e az ügyfél kérelme, és ha igen milyen feltételekkel. Nem kell a szakhatóságot megkeresni, ha a kérelmet vissza kell utasítani.

jogilag megosztott hatáskör az eljáró hatóság és a szakhatóság között, hiszen az eljáró hatóságnak kötelező igénybe vennie a szakhatóságot, ha törvény vagy a szakhatóságok kijelöléséről szóló kormányrendelet közérdeken alapuló kényszerítő indok alapján előírja

a szakhatósági állásfoglalás kötelező az eljáró hatóságra nézve.

a szakhatóság döntése önállóan nem, csak az eljárást befejező döntés elleni jogorvoslat keretében támadható meg.

A szakhatósági állásfoglaláshoz jelentős jogkövetkezmények fűződnek:

ha a szakhatóság utóbb észleli, hogy állásfoglalása jogszabályt sért, állásfoglalását a hatóság határozatának vagy az eljárást megszüntető végzésének véglegessé válásáig egy ízben módosíthatja;

amennyiben a szakhatóság állásfoglalását az eljáró hatóság mégis mellőzi, a szakhatóság az erről való tudomásszerzést követően egyeztet a hatósággal, ennek eredményéhez képest adja ki állásfoglalását.

Az eljárás során az eljáró hatóság több szakhatósággal is együttműködhet → az igénybe veendő szakhatóságok az állásfoglalás(ok) kialakításához szükséges előzetes kérdéseket egymással egyeztetve döntik el, nem pedig az eljáró hatóságnak kell a szakhatóságok közötti esetleges ellentmondásokat feloldania.

Előzetes szakhatósági állásfoglalás kibocsátására akkor kerülhet sor, ha

törvény vagy kormányrendelet nem zárja ki,

az ügyfél az eljárás megindítása előtt azt kérelmezi.

A kérelemhez egy évnél nem régebbi előzetes szakhatósági állásfoglalás csatolható be, ha törvény vagy kormányrendelet más időtartamot nem állapít meg. Az eljáró hatóságnak a kérelemmel benyújtott előzetes szakhatósági állásfoglalást szakhatósági állásfoglalásként kell figyelembe vennie.

Ha az Ákr. eltérően nem rendelkezik, a szakhatóságra, a hatóságra, a szakhatóság állásfoglalására a döntésre vonatkozó rendelkezéseket megfelelően kell alkalmazni.

Tényállás tisztázása, irat, idézés és értesítés

A tényállás tisztázásának Ákr.-ben nevesített legfontosabb szabályai az alábbiak:

ha nem elegendőek az adatok, a hatóság bizonyítási eljárást folytat le,

minden olyan bizonyíték felhasználható, amely a tényállás tisztázására alkalmas;

nem használható fel bizonyítékként a hatóság által, jogszabálysértéssel megszerzett bizonyíték. hivatalosan ismert és a köztudomású tényeket nem kell bizonyítani.

A hatóság szabadon választja meg a bizonyítás módját, és a rendelkezésre álló bizonyítékokat szabad meggyőződése szerint értékeli.

Törvény v. kormányrendelet közérdeken alapuló kényszerítő indok alapján, meghatározott ügyekben kötelezővé teheti valamely okirat vagy más irat bizonyítási eszközként történő alkalmazását.

Szabad bizonyítás elve érvényesül: lényegében bármilyen bizonyíték felhasználható az eljárás során a bizonyításra, amely alkalmas arra, hogy egy bizonyítandó tényt a hatóság igazoljon.

Hivatalosan ismert tények: amelyekről az eljáró szerv vezetőjének vagy ügyintézőjének tudomása van, vagy azokról tudomást szerezhet.

Köztudomású tény: amely bizonyos körben az emberek nagy része előtt olyan mértékben ismeretes, hogy azt minden értelmes ember valónak fogadhatja el. Elterjedésének módja közömbös. (köztudomású tények – történeti események, a földrajzi tények, köztapasztalatú tények)

Az Ákr-ben nevesített bizonyítékok az ügyfél nyilatkozata (ügyfél alanyi joga, pótolhatja a hiányzó bizonyítékokat, eljárási bírsággal sújtható, ha valótlant állít, elhallgat), a bizonyítás tanúval (releváns múltbéli tényt igazol, hamis tanúzás – eljárási bírság, hatósági tanú), valamint az irat.

Az irat

A legjellemzőbb bizonyíték. Erre alkalmas anyagon jelekkel megörökített gondolat. Gondolati tartalma teszi bizonyítékká akkor, ha ez a gondolati tartalom az ügyben releváns tényekre vonatkozik.

Az Ákr. szerint, ha a tényállás tisztázása során szükséges, és az az Eüsztv. alapján nem szerezhető be, felhívhatja az ügyfelet okirat vagy más irat bemutatására.

Az okiratok fajtái: a közokirat, a teljes bizonyító erejű magánokirat, illetve az egyszerű magánokirat.

A közokirat olyan papír alapú vagy elektronikus okirat, amelyet bíróság, közjegyző vagy más hatóság, illetve közigazgatási szerv ügykörén belül, a jogszabályi rendelkezéseknek megfelelő módon állított ki. A közokirat legfontosabb sajátossága a teljes bizonyító erő, vagyis azt az ellenkező bizonyításáig valódinak kell tekinteni, és amely teljes bizonyító erővel bizonyítja hogy a kiállító a benne foglalt intézkedést megtette vagy a határozatot a benne foglalt tartalommal meghozta, bizonyítja továbbá a közokirattal tanúsított adatok és tények valóságát, vagy a közokiratban foglalt nyilatkozat megtételét, annak idejét és módját.

Teljes bizonyító erejű a magánokirat, ha

- a kiállító az okiratot saját kezűleg írta és aláírta,

- két tanú igazolja, hogy az okirat aláírója a részben vagy egészben nem általa írt okiratot előttük írta alá, vagy aláírását előttük saját kezű aláírásának ismerte el; igazolásként az okiratot mindkét tanú aláírja, továbbá az okiraton a tanúk nevét és – ha törvény eltérően nem rendelkezik

- lakóhelyét, ennek hiányában tartózkodási helyét olvashatóan is fel kell tüntetni;

- az okirat aláírójának aláírását vagy kézjegyét az okiraton bíró vagy közjegyző hitelesíti,

- a jogi személy képviseletére jogosult személy a rá vonatkozó szabályok szerint megfelelően aláírja,

- ügyvéd vagy kamarai jogtanácsos az általa készített okirat szabályszerű ellenjegyzésével bizonyítja, hogy az okirat aláírója a más által írt okiratot előtte írta alá vagy aláírását előtte saját kezű aláírásának ismerte el,

- jogszabályban előírt, megfelelő biztonságú elektronikus aláírás, bélyegző, időbélyegző

A teljes bizonyító erejű magánokirat az ellenkező bizonyításáig teljes bizonyító erővel bizonyítja, hogy az okirat aláírója az abban foglalt nyilatkozatot megtette, illetve elfogadta vagy magára nézve kötelezőnek ismerte el.

Az egyszerű magánokirat: ha nem az előzőek szerint állították ki, nem hozzá fűződik törvényi vélelem.

Az ügyfél az iratot másolatban is benyújthatja, ha nyilatkozik arról, hogy az az eredetivel mindenben megegyezik. Kivéve, ha jogszabály máshogy nem rendelkezik.

Nem magyar nyelven kiállított irat esetén:

- ha az ügyfél magyar nyelvű hiteles fordítást is csatol, fordítás szerinti tartalommal kell fogadni;

- ha a külföldön kiállított közokirat eredetiségével, tartalmával kapcsolatban kétség merül fel, a hatóság felhívja az ügyfelet felülhitelesített, külföldön kiállított közokirat bemutatására.

Az irat-betekintési jog szabályai (bizonyítás egyik fontos kérdése):

- az ügyfél: eljárás bármely szakaszában és befejezését követően is betekinthet a keletkezett iratokba;

- a tanú kizárólag a vallomását tartalmazó iratba, a szemletárgy birtokosa pedig a szemléről készített iratba tekinthet be;

- az eljárásban részt nem vevő, ún. harmadik személy: ha igazolja, hogy az adat megismerése joga érvényesítéséhez, illetve jogszabályon, bírósági vagy hatósági határozaton alapuló kötelezettsége teljesítéséhez szükséges;

- ágazati törvény egyes ügyfajtákban meghatározhatja az iratbetekintés további feltételeit és az iratbetekintésre jogosult személyek körét;

- emellett ha törvény a döntés nyilvánosságát nem korlátozza vagy nem zárja ki, az eljárás befejezését követően a személyes adatot és védett adatot nem tartalmazó véglegessé vált határozatot, valamint az elsőfokú határozatot megsemmisítő és az elsőfokú határozatot hozó hatóságot új eljárásra utasító végzést bárki korlátozás nélkül megismerheti.

A jogosult másolatot, kivonatot készíthet vagy másolatot kérhet, amelyet a hatóság kérelemre hitelesít. Nem lehet betekinteni a döntés tervezetébe; olyan iratba vagy annak egy részébe, amelyből következtetés vonható le valamely védett adatra vagy olyan személyes adatra, illetve amely megismerésének törvényben meghatározott feltételei nem állnak fenn, kivéve, ha az adat − ide nem értve a minősített adatot – megismerésének hiánya megakadályozná az iratbetekintésre jogosultat az Ákr.- ben biztosított jogai gyakorlásában.

A hatósághoz kérelmet kell előterjeszteni, amely alapján a hatóság az iratbetekintést biztosítja − az eljárás befejezését követően is −, vagy azt végzésben elutasítja.

Az idézés és az értesítés általános szabályai

Az idézés és az értesítés célja, hogy a hatóság előtti megjelenésre felhívják az érintett személyt. Az idézés a kötelező megjelenésre való felhívás, míg az értesítés a bizonyítási eljárási cselekményről való tájékoztatás.

Az idézésnek különböző formai és tartalmi követelményeknek kell megfelelnie:

- azt, akinek személyes meghallgatása az eljárás során szükséges, a hatóság kötelezi, hogy a megjelölt helyen és időpontban jelenjen meg;

- ha az idézett a hatóság előtt nem képes megjelenni, a tartózkodási helyén is meg lehet hallgatni;

- lakcímmel nem rendelkező személyt vagy székhellyel nem rendelkező szervezet törvényes képviselőjét akkor idézheti a székhelyére, ha ezt jogszabály írja elő, az idézés célja a tárgyaláson, egyeztetésen való részvétel, ha a megkeresés útján történő meghallgatás csorbítaná bármely ügyfél eljárási jogait, ha az idézni kívánt személy lakcímén nem működik olyan hatóság, amely megfelelő szakismeretek birtokában tudná elvégezni a szükséges eljárási cselekményt, vagy ha azt az idézett személy kéri;

- a fővárosban működő hatóság a főváros egész területéről idézhet;

- az idézést – ha az ügy körülményeiből más nem következik − úgy kell közölni, hogy arról az idézett a meghallgatást megelőzően legalább öt nappal értesüljön;

- meg kell jelölni, hogy milyen ügyben és milyen minőségben kívánja meghallgatni, figyelmeztetni kell a megjelenés elmulasztásának következményeire.

Az idézésen kötelező megjelenni.

Az idézett személy (szervezet törvényes képviselője) eljárási bírsággal sújtható, ha

- a szabályszerű idézésnek nem tesz eleget,

- az eljárás helyéről engedély nélkül távozik, és távolmaradását előzetesen alapos okkal nem menti ki,

- utólag a távolmaradását megfelelően nem igazolja, vagy

- az idézésre meghallgatásra alkalmatlan állapotban jelenik meg, és ezt a körülményt nem menti ki.

Ha az idézett személy (törvényes képviselő) az idézésre nem jelent meg, és távolmaradását nem mentette ki, a rendőrség útján elővezettethető (ügyésznek előzetes hozzájárulása szükséges). Ha az idézett személy igazolja a távolmaradásának vagy eltávozásának menthető indokát, a hatóság visszavonja az eljárási bírságot megállapító és az elővezetést elrendelő végzést.

Az értesítés olyan felhívás, amely lényegében tájékoztató jellegű.

Ha nem szükséges az ügyfél idézése, a hatóság az ügyfelet értesíti a tanú, a szakértő meghallgatásáról, a szemléről, a tárgyalásról azzal a tájékoztatással, hogy az eljárási cselekményen részt vehet, de megjelenése nem kötelező. Az értesítést úgy kell közölni, hogy azt az ügyfél legalább öt nappal korábban megkapja.

Szakhatóság értesítése az egyes eljárási cselekményekről, ha azok a feladat- és hatáskörét érintik, legalább öt nappal korábban, hogy ha szükségesnek ítéli a jelenlétét pl. egy szemlénél, akkor arra időben fel tudjon készülni.

Az eljárási cselekmények rögzítése

A hatósági eljárás alapvetően az írásbeliségre épül, ezért minden eljárási cselekményt valamiképpen dokumentálunk az eljárás során. A személyesen előterjesztett kérelemről – ha azt nyomban nem teljesítik -, valamint a tényállás tisztázása érdekében lefolytatott eljárási cselekményről az ügyfél vagy az eljárás más résztvevője részvétele esetén jegyzőkönyvet, más esetben feljegyzést kell készíteni. A feljegyzés tartalmazza készítésének helyét és idejét, az eljárási cselekményen részt vevő személyek azonosításához szükséges adatokat, nyilatkozataik lényegét, illetve a cselekmény lefolytatása során a tényállás tisztázásával összefüggő ténymegállapításokat. A jegyzőkönyv ezen túlmenően tartalmazza a jogokra és kötelezettségekre való figyelmeztetést is. A feljegyzést annak készítője, a jegyzőkönyvet − annak minden oldalán – az eljárási cselekményen részt vevő személyek aláírják. Emellett a hatóság az egyes eljárási cselekményekről kép- és hangfelvételt készíthet. A rögzítés ilyen módja esetén a jegyzőkönyvben csak az eljárási cselekményen résztvevő személyek azonosításához szükséges adatokat, valamint az elkészítés helyét, idejét kell feltüntetni.

Tanú, szemle, szakértő és tolmács szabályai

A tényállás tisztázása

A jogalkalmazási tevékenység menetének egyik szakasza. A hatóság hivatalból állapítja meg a tényállást, határozza meg a bizonyítás módját és terjedelmét.

A tényállás tisztázásának legfontosabb szabályai:

ha a döntéshozatalhoz nem elegendőek a rendelkezésre álló adatok, a hatóság bizonyítási eljárást folytat le. A bizonyítási eljárás célja, hogy a hatóság a lehető legteljesebb mértékben, a valósághoz legközelebb eső módon állapítsa meg, mi is történt az adott ügyben és a megfelelően tisztázott tényállás alapján jogszerű döntést hozzon.;

a hatósági eljárásban minden olyan bizonyíték felhasználható, amely a tényállás tisztázására alkalmas;

nem használható fel bizonyítékként a hatóság által, jogszabálysértéssel megszerzett bizonyíték;

a hatóság által hivatalosan ismert és a köztudomású tényeket nem kell bizonyítani;

a hatóság szabadon választja meg a bizonyítás módját, és a rendelkezésre álló bizonyítékokat szabad meggyőződése szerint értékeli;

törvény vagy kormányrendelet közérdeken alapuló kényszerítő indok alapján, meghatározott ügyekben kötelezővé teheti valamely okirat vagy más irat bizonyítási eszközként történő alkalmazását.

Bizonyítás tanúval

A tanú olyan személyi bizonyítási eszköz, amelynek a vallomása fogja képezni az eljárás során a bizonyítékot. A tanú valamilyen múltbeli, és rendszerint az általa közvetlenül észlelt tényekre vonatkozóan tesz vallomást, de lehetőség van arra is, hogy a tanút olyan tényekről hallgassák meg, amelyeket közvetlenül nem észlelt, hanem amelyekről olyan személyektől értesült, akik azt közvetlenül észlelték.

A tanút különböző kötelezettségek terhelik a közigazgatási eljárás során:

a megjelenési kötelezettség: a tanú a hatóság által meghatározott helyen, időben és tanúvallomás tételére alkalmas állapotban jelenjen meg. Ezt a hatóság idézés útján éri el;

a vallomástételi kötelezettség: amennyiben a tanú a hatóság előtt megjelenik, köteles a feltett kérdésekre a legjobb tudása szerint válaszolni;

az igazmondási kötelezettség: a tanú nem állíthat valótlant a meghallgatása során.

A Büntető Törvénykönyvről szóló 2012. évi C. törvény (a továbbiakban: Btk.) 272. §-a szerint a tanú, aki hatóság előtt az ügy lényeges körülményére valótlan vallomást tesz, vagy a valót elhallgatja, hamis tanúzást követ el.

Amennyiben a tanú a fenti kötelezettségeinek – az igazmondás kötelezettségét kivéve – a következményekre való figyelmeztetés ellenére nem tesz eleget, eljárási bírsággal sújtható.

Tanúként nem hallgatható meg (abszolút okok)

az, akitől nem várható bizonyítékként értékelhető vallomás,

védett adatnak minősülő tényről az, aki nem kapott felmentést a titoktartás alól.

A tanú a vallomástételt megtagadhatja (relatív okok), ha

bármelyik ügyfél Ptk. szerinti hozzátartozója (A Ptk. szerint hozzátartozó a közeli hozzátartozó, az élettárs, az egyeneságbeli rokon házastársa, a házastárs egyeneságbeli rokona és testvére, és a testvér házastársa.),

vallomásával saját magát vagy hozzátartozóját bűncselekmény elkövetésével vádolná,

a sajtószabadságról és a médiatartalmak alapvető szabályairól szóló törvény szerinti médiatartalom-szolgáltató, vagy vele munkaviszonyban vagy munkavégzésre irányuló egyéb jogviszonyban álló személy − a jogviszonya megszűnése után is –, és a tanúvallomásával a számára a médiatartalom-szolgáltatói tevékenységgel összefüggésben információt átadó személy kilétét felfedné, vagy diplomáciai mentességben részesülő személy.

A hivatkozott törvény szerint médiaszolgáltatás az Európai Unió működéséről szóló szerződés 56. és 57. cikkében meghatározott, önálló, üzletszerűen – rendszeresen, nyereség elérése érdekében, gazdasági kockázatvállalás mellett – végzett gazdasági szolgáltatás, amelynek, illetve amely egy elválasztható részének elsődleges célja, hogy egy médiaszolgáltató szerkesztői felelősségi körébe tartozó műsorszámokat tájékoztatás, szórakoztatás vagy oktatás céljából a nyilvánossághoz eljuttassa valamely elektronikus hírközlő hálózaton keresztül.

A szemle mint bizonyítási módszer

A szemle a bizonyítási eljárás egyik módja, amelynek során a hatóság, valamilyen tárgyi bizonyítékot, a vizsgált tényeket, körülményeket megszemlélés, vagyis saját észlelése útján szemrevételezi.

Amennyiben a tényállás tisztázására ingó, ingatlan (együtt: szemletárgy) megtekintése, személy megtekintése vagy megfigyelése szükséges, a hatóság szemlét rendelhet el.

A szemletárgy birtokosát és a szemlével meghatározott személyt − ha az a szemle eredményességét nem veszélyezteti − a szemléről előzetesen értesíteni kell, de a szemletárgy birtokosának távolléte – ha jelenléte nem szükségszerű − nem akadálya a szemle megtartásának.

A szemle során a hatóság eljáró tagja jogosult a szemlével érintett területre, építménybe és egyéb létesítménybe belépni, bármely iratot, tárgyat vagy munkafolyamatot megvizsgálni, felvilágosítást kérni, illetve mintát venni.

Ha a helyszíni szemlére életveszéllyel vagy súlyos kárral fenyegető helyzetben, azonnali eljárási cselekmény érdekében van szükség, illetve, ha ezt törvény más fontos okból megengedi, a helyszíni szemlét a hatóság a lezárt terület, épület, helyiség felnyitásával, az ott tartózkodó személyek akarata ellenére is megtarthatja. Ilyen esetben az ügyészt előzetesen értesíteni kell, továbbá ahhoz a rendőrség és lehetőség szerint hatósági tanú közreműködését kell kérni.

Bizonyítás szakértő közreműködésével

A szakértő valamilyen szakkérdésben áll a hatóság rendelkezésére.

A szakértés olyan közvetett és összetett megismerési folyamat, amelynek során a szakértő szakmai tényeket állapít meg és következtetéseket von le, mely során valamilyen különleges szakértelemre van szükség.

Az Ákr. szerint szakértőt kell meghallgatni vagy − legalább tizenöt napos határidő tűzésével – szakvéleményt kell kérni, ha az ügyben jelentős tény vagy egyéb körülmény megállapításához különleges szakértelem szükséges, és az eljáró hatóság nem rendelkezik megfelelő szakértelemmel.

A szakértő kizárására az általános kizárási szabályokat kell megfelelően alkalmazni, illetve a szakértőt a véleményadás előtt figyelmeztetni kell a hamis véleményadás jogkövetkezményeire.

A szakértői tevékenységgel összefüggő részletszabályokat az igazságügyi szakértőkről szóló törvény rendelkezései határozzák meg.

Tolmács:

Speciális, nyelvi szakértő

akit abban az esetben von be a hatóság az eljárásba, ha az ügyfél vagy az eljárás egyéb résztvevője által használt idegen nyelvet az ügyintéző nem beszéli.

az ügyben eljáró hatóság el nem járó tagja, valamint az ellenőrzés helyszínén tartózkodó, idegen nyelvet beszélő személy is lehet, ha megfelelő színvonalon érti és beszéli az adott nyelvet.

A tolmácsra a szakértőre vonatkozó szabályokat kell megfelelően alkalmazni.

Hatóság döntései, közlése és hatósági szerződés

A hatóság döntései

A tényállás tisztázását követően a hatóságnak döntést kell hoznia. Az egyes döntésfajtákat, azok jellemzőit, általános tartalmi jegyeit az Ákr. határozza meg.

Nagyon fontos, hogy ezek a döntések megfelelő formai és tartalmi szabályoknak megfeleljenek, hiszen az eljárás későbbi szakaszaiban, így különösen a jogorvoslati szakaszban elsősorban ezeket a döntéseket kell vizsgálat alá vonni.

A határozat és a végzés

Az Ákr. szerint a döntéseknek két általános fajtáját különböztetjük meg, a határozatot és a végzést.

A hatóság az ügy érdemében határozatot hoz, az eljárás során hozott egyéb, döntést igénylő esetekben pedig végzést bocsát ki.

Főszabály szerint a határozat érdemben lezárja az adott eljárási szakaszt, míg a végzés az eljárás során kibocsátott, valamilyen közbenső eljárási cselekményhez kapcsolódó döntés (pl. egy idézés, vagy egy hiánypótlási felhívás).

A döntés meghozatala: ebben az aktusban fejeződik ki a hatóság akarata, vagyis a hatóság tisztázza a tényállást és azt követően megfogalmazza, hogy mi az álláspontja az adott ügyben.

Kivételesen olyan helyzet is előfordul, hogy mégsem kell a hatóságnak érdemi határozatot hoznia: erre akkor kerülhet sor, ha az eljárás a jogszabályban meghatározott jogosultak pénzbeli ellátásának, mérlegelés nélkül, a jogszabályban meghatározott mértékre történő emelésére irányul.

A hatósági döntésnek meg kell felelnie bizonyos tartalmi és formai kellékeknek.

A döntés tartalmi és formai elemei tekintetében négy alapvető részt különböztethetünk meg:

az azonosító, vagy fejrészt,

a rendelkező részt,

az indokolást, illetve

a záró, vagy más néven hitelesítő részt.

Az Ákr. kiemeli, hogy az főszabály szerint tartalmazza:

az azonosító részben

az eljáró hatóság, az ügyfelek és az ügy azonosításához szükséges minden adatot a zártan kezelt és védett adatok kivételével

a rendelkező részben,

a hatóság döntését,

a szakhatóság állásfoglalását,

a jogorvoslat igénybevételével kapcsolatos tájékoztatást és

a felmerült eljárási költséget,

az indokolásban,

a teljes eljárásra történő áttérés esetén az áttérés indokát

a megismerhetetlenné tett zártan kezelt és védett adatokkal együtt megállapított tényállást,

a bizonyítékokat

a szakhatósági állásfoglalás indokolását,

a mérlegelés és a döntés indokait, valamint

az azt megalapozó jogszabályhelyek megjelölését.

Egyszerűsített döntés: bizonyos esetekben a fentiekben említett kötelező elemekből egyesek elhagyhatók.

A fenti főszabálytól eltérően az egyszerűsített döntéseknek két csoportját különböztethetjük meg, amelyben

a) a jogorvoslatról való tájékoztatást mellőző, az indokolásban pedig csak az azt megalapozó jogszabályhelyek megjelölését kell feltüntetni:

• ha a hatóság a kérelemnek teljes egészében helyt ad, és az ügyben nincs ellenérdekű ügyfél, vagy a döntés az ellenérdekű ügyfél jogát vagy jogos érdekét nem érinti, vagy

• az egyezség jóváhagyásáról.

b) az önálló jogorvoslattal nem támadható végzésről az indokolásban csak az azt megalapozó jogszabályhelyek megjelölését tartalmazó egyszerűsített döntés hozható.

A hatóság a döntést, főszabály szerint, külön okiratban szövegezi meg, de olyan eset is előfordulhat, hogy a hatóság a döntést pl. egy testületi ülésről egyszerűen jegyzőkönyvbe foglalja vagy épp azt az ügyiratra feljegyzi.

Kivételesen azonban, azonnali eljárási cselekményt igénylő ügyben a döntés előzetes írásba foglalása mellőzhető és az ügyféllel szóban is közölhető pl. árvíz esetén. Ilyenkor a hatóság a döntést utólag írásba foglalja, és utólag közli.

Jogszerű hallgatásról –amikor az Ákr. alapján nem kell a hatóságnak döntést hoznia – beszélünk akkor, ha az ügyfelet megilleti a kérelmezett jog gyakorlása, és a hatóság az ügyintézési határidőn belül mellőzi a határozathozatalt. Ilyenkor a hatóság a megszerzett jogot rávezeti a kérelemre.

A hatóság döntésének véglegessége

A hatóság döntése végleges, ha azt a hatóság már nem változtathatja meg. A véglegesség a döntés közlésével áll be.

Nincs helye fellebbezésnek

ha az elsőfokú döntést – a központi hivatal kivételével – központi államigazgatási szerv vezetője hozta,

ha a képviselő-testület önkormányzati hatósági ügyben hozott döntést,

a másodfokú hatóság által hozott önálló jogorvoslattal támadható végzés esetén,

ha nincs kijelölt másodfokú hatóság,

nemzetgazdasági szempontból kiemelt jelentőségűvé nyilvánított ügyben, kivéve, ha kormányrendelet a fellebbezést nemzetgazdasági szempontból kiemelt jelentőségűvé nyilvánított ügyben is lehetővé teszi,

ha a hatósági szerződés alapján végrehajtást rendeltek el.

Az ilyen döntések – valamint az egyébként közvetlenül közigazgatási bíróság előtt megtámadható döntések – a közléssel véglegessé válnak. Ha az adott ügytípusban a törvény megengedi a fellebbezést, a hatóság döntése véglegessé válik, ha ellene nem fellebbeztek, és a fellebbezési határidő letelt:

a fellebbezésről lemondtak vagy a fellebbezést visszavonták, vagy

a másodfokú hatóság az elsőfokú hatóság döntését helybenhagyta, a másodfokú döntés közlésével.

Amennyiben az arra jogosult nem a teljes döntés, csak annak egy része ellen nyújt be fellebbezést, az elsőfokú döntés fellebbezéssel nem érintett rendelkezései véglegessé válnak, ha a fellebbezés elbírálása nem hat ki a fellebbezéssel meg nem támadott rendelkezésekre.

AZ EGYEZSÉG JÓVÁHAGYÁSA ÉS AZ AZONNALI VÉGREHAJTHATÓSÁG

Egyezség: az ellenérdekű ügyfelek kölcsönös akaratnyilvánítása arról, hogy a közigazgatási jogviszony, illetve a közöttük felmerülő jogvita hogyan fejeződjön be. Eredmény (egyezség) esetén a hatóság jóváhagyja és határozatba foglalja azt.

Azonnali végrehajthatóság: bizonyos esetben a hatóság döntését azonnal végre kell hajtani, pl. életveszéllyel, súlyos kárral fenyegető helyzet megelőzése, nemzetbiztonsági, honvédelmi érdek

A döntés közlése: a hatósági döntés egyik érvényességi feltétele, az általános ügyintézési határidőkbe beleszámítandó a döntés közlésének időtartama is

A döntés közlésének általános szabálya szerint

a határozatot a hatóság közli az ügyféllel, azzal, akire nézve az rendelkezést tartalmaz, az ügyben eljárt szakhatósággal.

a végzést a hatóság közli azzal, akire nézve az rendelkezést tartalmaz, és akinek a jogát vagy jogos érdekét érinti.

A döntés közlése történhet: elektronikus úton; szóban; nem az Ákr.-ben meghatározott feltételeknek megfelelő módon; a kézbesítés útján; hatósági kézbesítő általi kézbesítés útján; hirdetmény útján; kézbesítési ügygondnok igénybe vételével; közhírré tétel útján.

Ha törvény vagy kormányrendelet másként nem rendelkezik, a döntés közlésének napja:

az a nap, amelyen azt írásban vagy szóban közölték, vagy

a hirdetmény honlapon történő közzétételét követő tizenötödik nap, illetve

életveszéllyel vagy súlyos kárral fenyegető helyzetben az írásbeli közlés napja.

A közlést hirdetmény útján kell teljesíteni, ha az ügyfél ismeretlen helyen tartózkodik vagy az ügyfelek köre pontosan nem megállapítható, vagy ha törvény vagy kormányrendelet azt előírja. A közleményt a hatóság a honlapján helyezi el.

A döntés kijavítása és kiegészítése

A gyakorlatban előfordulnak olyan hibák a döntéshozatal során, amelyeket a hatóság saját hatáskörben tud javítani.

Kijavítás: ha a döntésben elírás, számítási hiba van, és az nem hat ki az ügy érdemére

Kiegészítés: ha a döntésből jogszabály által előírt kötelező tartalmi elem hiányzik, vagy az ügy érdeméhez tartozó kérdésben nem született döntés. A kiegészítést a hatóság egységes döntésbe foglalva, lehetőleg a döntés kicserélésével közli. Nincs helye a döntés kiegészítésének, ha a döntés véglegessé válásától számított egy év eltelt. A kiegészítést közölni kell azzal, akivel a kiegészített döntést közölték.

A döntés kijavítással érintett része ellen és a kiegészítés ellen is ugyanolyan jogorvoslatnak van helye, mint az eredeti döntés ellen volt.

Hatósági szerződés: a döntések egy speciális fajtája, eltér egy alakszerű döntéstől, a hatóság nem határozatot hoz, hanem helyette szerződést köt. Erre csak abban az esetben kerülhet sor, ha ágazati jogszabály lehetővé teszi vagy előírja. Az Ákr. csak azt határozza meg, hogy annak mit kell tartalmaznia

A szerződést a hatóság a többi ügyféllel is közli, akik tizenöt napon belül kezdeményezhetik a hatóságnál a szerződés módosítását. Ennek elmaradása esetén a nem szerződő ügyfél harminc napon belül megtámadhatja a szerződést a közigazgatási bíróság előtt.

Az ügy szempontjából jelentős új tény felmerülésekor, illetve ha a szerződéskötéskor fennálló körülmények lényegesen megváltoznak bármelyik fél kezdeményezheti a szerződés módosítását.

Hivatalbóli eljárás és hatósági ellenőrzés

2018. január 1. napjától a közigazgatási hatósági eljárásokban az eljárás minden résztvevője a rá irányadó szabályoknak megfelelően és az eljárás minden szakaszában az általános közigazgatási rendtartásról szóló 2016. évi CL. törvény (Ákr.) alapján meghatározott alapelvek és alapvető szabályok érvényre juttatásával jár el.

A hivatalbóli eljárás

A kérelemre indítható eljárások kivételével a hatóság hivatalból is indíthat eljárást, ilyen esetben

hivatalból állapítja meg a tényállást,

határozza meg a bizonyítás módját és terjedelmét, valamint

e törvény keretei között felülvizsgálhatja a saját és a felügyelete alá tartozó hatóság döntését és eljárását.

Általános értelemben ez az alábbiakat jelenti:

a hivatalbóli eljárásokban szünetelésnek nincs helye,

a hatóság felfüggesztés esetén sem dönt érdemben az ügyfél vagy ügyfelek együttes kérelmére,

nincs helye az eljárás megszüntetésének, ha az ügyfél eljárási költség előlegezési kötelezettségének nem tesz eleget,

hivatalbóli eljárásokban az ügyintézési határidőbe csak az eljárás felfüggesztésének időtartama nem számít be.

ha a hatóság a hivatalbóli eljárásban az ügyintézési határidő kétszeresét túllépi, a jogsértés tényének megállapításán és a jogellenes magatartás megszüntetésére vagy a jogszerű állapot helyreállítására kötelezésen túl egyéb jogkövetkezményt nem alkalmazhat. Ez esetben ugyanazzal az ügyféllel szemben, ugyanolyan ténybeli és jogi alapon nem indítható új eljárás.

A hivatalbóli eljárás megindítása ex officio történik, azaz ahhoz nem szükséges semmilyen kérelem vagy jognyilatkozat az ügyfél részéről.

A hatóság az illetékességi területén hivatalból megindítja az eljárást, ha

az eljárás megindítására okot adó körülmény jut a tudomására,

erre bíróság kötelezte,

erre felügyeleti szerve utasította,

életveszéllyel vagy súlyos kárral fenyegető helyzetről szerez tudomást, vagy

ezt egyébként jogszabály előírja.

A hivatalbóli eljárás az első eljárási cselekmény elvégzésének napján kezdődik, megindításáról az ismert ügyfelet a hatóság értesíti.

Az értesítés csak kivételes esetekben mellőzhető, ezek:

az eljárás megindítása után a hatóság 8 napon belül dönt, vagy az eljárást megszünteti,

azt honvédelmi, nemzetbiztonsági, közbiztonsági okból törvény kizárja, vagy

az az eljárás sikerét meghiúsítaná.

Az értesítés tartalmazza:

az ügy tárgyát és számát, az eljárás megindításának napját és az ügyintézési határidőt, az ügyintézési határidőbe nem számító időtartamokat, az ügyintéző nevét és hivatali elérhetőségét, illetve

az ügyféli jogokra és kötelezettségekre vonatkozó tájékoztatást.

A hivatalból induló eljárások speciális fajtái:

a kérelemre induló, de hivatalból folytatott eljárások. Az ilyen eljárásokban a hivatalból indított eljárás szabályait kell alkalmazni.

ügyfél adatszolgáltatási kötelezettsége (az ügyfél a hatóság erre irányuló felhívására köteles közölni az érdemi döntéshez szükséges adatokat; amennyiben ennek az ügyfél nem tesz eleget, szankcionálható, hiszen ágazati törvény vagy kormányrendelet jogkövetkezményeket állapíthat meg az adatszolgáltatási kötelezettség elmulasztása vagy valótlan adatok közlése esetére).

Bizonyítékok ügyféllel történő megismertetése:

Ahhoz, hogy az ügyfél kellőképpen tudjon élni az ügyféli jogaival az eljárás során, az eljárási cselekményekről megfelelően tájékoztatni kell.

Ha a hatóság az ügyben bizonyítási eljárást folytatott le, melynek során a hatóság nem biztosította, hogy az ügyfél minden bizonyítékot megismerjen, annak befejezését követően értesíti az ügyfelet, hogy − az iratokba való betekintés szabályai figyelembevételével – megismerhesse a bizonyítékokat, és további bizonyításra irányuló indítványt terjeszthessen elő.

Az iratokba való betekintés szabályai alapján az ügyfél az eljárás bármely szakaszában és annak befejezését követően is betekinthet az eljárás során keletkezett iratba, amelyhez a hatóság felé kérelmet kell előterjeszteni, és amely alapján a hatóság az iratbetekintést biztosítja, vagy azt végzésben elutasítja.

Az iratbetekintés során az arra jogosult másolatot, kivonatot készíthet vagy másolatot kérhet, amelyet a hatóság kérelemre hitelesít.

Hatósági ellenőrzés

Olyan közigazgatási hatósági tevékenység, amely során a hatóság valamilyen ellenőrzési tevékenységet folytat, ami hatósági jogkörben lefolytatott ellenőrzésnek minősül.

Az Ákr. értelmében nem hatósági ügy, viszont alkalmazni kell rá a törvény szabályait

az Ákr. külön nevesíti a hatósági ellenőrzés alá vont személy ügyféli minőségét, viszont ettől függetlenül az ellenőrzés alá vont személyt természetesen ügyféli jogok, jogállás illeti meg, és kötelezettségek terhelik

speciális fajtája a folyamatos ellenőrzési feladat ellátására irányuló hatósági ellenőrzés (ágazati előírások, pl. fogyasztóvédelem)

önálló közigazgatási tevékenységfajta, de elkülönült hatósági cselekménysorral:

jogsértés megállapítása esetén másik hatósági vagy más eljárás követi

jogsértés hiányában, ennek megállapításával lezárul

Hatósági ellenőrzés tárgya:

A hatóságok egy részének ellenőrzési kötelezettsége van. A hatóság a hatáskörének keretei között ellenőrzi a jogszabályban foglalt rendelkezések betartását, valamint a végrehajtható döntésben foglaltak teljesítését.

A hatósági ellenőrzés szakaszai:

hatósági ellenőrzés megindítása

hivatalból indul meg és a hivatalbóli eljárás szabályai szerint folytatja le

ügyfél kérelmére is megindulhat

hatósági ellenőrzés lezárása:

a jogsértés megállapítását követően azonnal, de legkésőbb 8 napon belül:

megindítja a közigazgatási hatósági eljárást

ha a feltárt jogsértés miatt az eljárás más szerv illetékességébe tartozik, annak eljárását kezdeményezi

ha jogsértést nem tapasztal, akkor ennek tényéről hatósági bizonyítványt állít ki:

ha ügyfél kérelmére indult a hatósági ellenőrzés, akkor automatikusan

ha hivatalból folytatott hatósági ellenőrzés történt, akkor az ügyfélnek a hatósági bizonyítványt kérelmezni kell

Kérelemre elrendelt hatósági ellenőrzés esetén helye van az eljárás megszüntetésének, ha az ügyfél eljárási költség előlegezési kötelezettségének nem tesz eleget.

Eljárási bírság, hatósági okmányok és semmisség

Az eljárási cselekmények akadályozása vagy nem megfelelő magatartás tanúsítása szankciót von maga után.

A jogszabályi előírások megszegői eljárási bírsággal sújthatók.

Az Ákr. lehetővé teszi, hogy azt, aki a kötelezettségét önhibájából megszegi, a hatóság az okozott többletköltségek megtérítésére kötelezze. Ugyanezek a tényállási feltételek jelennek meg az eljárási bírság esetében is.

Az eljárási bírság legkisebb összege tízezer forint, legmagasabb összege – ha törvény másként nem rendelkezik – természetes személy esetén ötszázezer forint, jogi személy vagy egyéb szervezet esetén egymillió forint.

A bírság pontos összegének meghatározása a hatóság mérlegelésére van bízva.

Az eljárási bírság kiszabásánál a hatóság figyelembe veszi a jogellenes magatartás súlyát, – ha az adatok rendelkezésre állnak – az érintett vagyoni helyzetét és jövedelmi viszonyait, továbbá az eljárási bírságnak ugyanabban az eljárásban történő ismételt kiszabása esetén az előző bírságolások számát és mértékét.

A hatósági bizonyítványra, igazolványra és nyilvántartásra vonatkozó általános szabályokról az Ákr. úgy rendelkezik, hogy az Ákr. egyéb rendelkezéseit a hatósági bizonyítvánnyal, igazolvánnyal, és nyilvántartással kapcsolatos eljárásokban a hatósági bizonyítványokra, igazolványra és nyilvántartásra vonatkozó V. fejezetben foglalt eltérésekkel kell alkalmazni, vagyis az Ákr. V. fejezete speciális szabályokat határozhat meg.

A hatósági bizonyítvány kiadására irányuló eljárás kérelemre indul, melynek indokolása, hogy az ügyfél valamely tény, állapot vagy egyéb adat igazolását kéri a közigazgatási hatóságtól.

Tartalma kizárólag igazolás lehet, a hatósági bizonyítványból sem jog, sem kötelezettség nem származhat. Ez nem zárja ki azt, hogy a hatósági bizonyítvány kiállításához ügyfélként bárkinek ne fűződhetne joga vagy jogos érdeke. Az ügyfél jogosultságát vagy kötelezettségét azonban nem a hatósági bizonyítvány teremti meg.

Az ágazati jogszabályokban meghatározott esetekben állítható ki az ügyfél részére, a kérelemben az ügyfélnek meg kell jelölnie a felhasználás célját.

Az építésügyi és építésfelügyeleti hatósági eljárásokról és ellenőrzésekről, valamint az építésügyi hatósági szolgáltatásról szóló 312/2012. (XI. 8.) Korm. rendelet szerint a kormányrendeletben meghatározott kivétellel, kérelemre, vagy az ingatlan-nyilvántartást vezető első fokú ingatlanügyi hatóság hivatalból folytatott eljárása esetén az Országos Építésügyi Nyilvántartásból megismerhető adat, tény, állapot, vagy helyszíni szemle alapján az építésügyi hatóság az Étv.ben nevesített a fentiekben hivatkozottak céljából a telken építmény meglétére vagy elbontásának igazolására hatósági bizonyítványt állít ki.

A hatósági bizonyítvány az Ákr.-ben meghatározottakon túl tartalmazza az építésügyi hatósági engedélyezési eljárást támogató elektronikus dokumentációs rendszer ügy- és iratazonosítót, az érintett telek címét, helyrajzi számát, az építmény meglétének vagy elbontásának tényét, valamint a változási vázrajz munkaszámát.

A felhasználás célját is tartalmazó hatósági bizonyítványt az adattartalmának megfelelő típusú közokiratként, papír alapon kell kiadni, mely a kiállításától számított 30 napig hatályos.

A kérelmező részére – erre irányuló külön kérelme esetén – a papír alapon kiállított hatósági bizonyítványról készített hitelesítés nélküli elektronikus másolatot is meg kell küldeni.

Hatósági bizonyítványnak kell tekinteni minden dokumentumot, amelyet különös eljárási szabály nem ekként nevesít, azonban a hatósági bizonyítvány a törvényben meghatározott feltételeinek megfelel.

Ha a hatóság visszavonta a hatósági bizonyítványt, a határozatot annak a szervnek is meg kell küldeni, amelynek eljárásában az ügyfél a hatósági bizonyítványt felhasználta vagy fel kívánta használni.

A hatóságnak belső nyilvántartást kell vezetni a kiadott bizonyítványokról, hogy milyen célból és milyen szerv előtti eljáráshoz bocsátotta ki.

Ha az ügyfél valótlan vagy olyan adat igazolását kéri, amellyel a hatóság nem rendelkezik, a hatóság a bizonyítvány kiadását megtagadja.

A hatósági igazolvány

Jogszabályban meghatározott esetben és adattartalommal az ügyfél adatainak vagy jogainak rendszeres igazolására hatósági igazolványt ad ki.

A hatósági igazolvány abban különbözik a hatósági bizonyítványtól, hogy egy rendszeres adat, illetve jog igazolási funkciója van, és tartalmát jogszabály minden esetben pontosan meghatározza.

(Példa: súlyos fogyatékosság igazolása vagy személyi igazolvány.)

A hatósági nyilvántartás

A hatóság a jogszabályban meghatározott adatokról hatósági nyilvántartást vezet, ha

a nyilvántartásba történő bejegyzés, annak módosítása és a nyilvántartásból való törlés az ügyfél jogait és kötelezettségeit keletkezteti, módosítja vagy szünteti meg, vagy

a nyilvántartás vezetésének célja a benne foglalt adatok közhitelű igazolására, bizonyítására szolgál (közhiteles hatósági nyilvántartás).

A hatósági nyilvántartás közhitelessége alapján az ellenkező bizonyításáig vélelmezni kell:

annak jóhiszeműségét, aki a hatósági nyilvántartásban szereplő adatokban bízva szerez jogot, a hatósági nyilvántartásban bejegyzett adatról vélelmezni kell, hogy az fennáll, és

a hatósági nyilvántartásból törölt adatról, hogy nem áll fenn.

A hatósági nyilvántartásba történő hivatalbóli, mérlegelés nélküli bejegyzésre a határozatra vonatkozó rendelkezéseket nem kell alkalmazni, és a döntés a nyilvántartásba való bejegyzés napján véglegessé válik.

Az ügyfél jogorvoslati kérelmének benyújtására nyitva álló határidő akkor kezdődik, amikor a bejegyzés tényét vagy az annak megtagadásáról szóló határozatot az ügyféllel közölték.

A semmisség jogintézménye

A semmisség azt jelenti, hogy a döntés olyan súlyos hibában szenved, hogy azt nem lehet reparálni, így a döntést meg kell semmisíteni, vagyis olyan helyzetet kell teremteni, mintha a döntés meg sem született volna.

A jogorvoslatokra vonatkozó fejezetben szabályozott eljárások során a döntést meg kell semmisíteni, illetve vissza kell vonni, és szükség esetén új eljárást kell lefolytatni, ha:

az ideiglenes intézkedést kivéve az ügy nem tartozik az eljáró hatóság hatáskörébe,

azt a szakhatóság kötelező megkeresése nélkül vagy a szakhatóság állásfoglalásának figyelmen kívül hagyásával hozták meg,

a döntést hozó testületi szerv nem volt jogszabályszerűen megalakítva, nem volt határozatképes, vagy nem volt meg a döntéshez szükséges szavazati arány,

annak tartalmát bűncselekmény befolyásolta, feltéve, hogy a bűncselekmény elkövetését jogerős ügydöntő határozat megállapította, vagy ilyen határozat meghozatalát nem a bizonyítottság hiánya zárja ki,

az ügyészség feltételes ügyészi felfüggesztést alkalmazott és annak tartama eredményesen telt el,

a tartalma a közigazgatási bíróság adott ügyben hozott határozatával ellentétes,

az eljárásba további ügyfél bevonásának lett volna helye, vagy

valamely súlyos eljárási jogszabálysértést törvény semmisségi oknak minősít.

Ezeket a taxatíve meghatározott feltételeket hívjuk semmisségi okoknak.

A döntés semmisségi ok esetén sem semmisíthető meg, ha:

az az ügyfél jóhiszeműen szerzett és gyakorolt jogát sértené, és a döntés véglegessé válása óta három év eltelt,

a kötelezettséget megállapító döntés véglegessé válásától, vagy ha az hosszabb, a teljesítési határidő utolsó napjától, a folyamatos kötelezettséget megállapító döntés esetén az utolsó teljesítéstől számított öt év eltelt, vagy

ahhoz a mellőzött, vagy megkeresni elmulasztott szakhatóság hozzájárult.

Jogorvoslatok: közigazgatási per, fellebbezés, hivatalbóli jogorvoslat

Magyarország Alaptörvényének alapján mindenkinek joga van ahhoz, hogy jogorvoslattal éljen az olyan bírósági,

hatósági és más közigazgatási döntés ellen, amely a jogát vagy jogos érdekét sérti.

A jogorvoslat a közigazgatási hatósági eljárás és ennek során hozott döntések felülvizsgálatát jelenti a feltárt hiba

orvoslása érdekében az eljárás vagy a döntés felülbírálatának, azaz a döntés megváltoztatásának vagy

megsemmisítésének jogával.

Önálló jogorvoslatnak van helye:

- a biztosítási intézkedésről és az ideiglenes biztosítási intézkedésről szóló,

- az ügyféli jogállásról vagy jogutódlásról rendelkező,

- a kérelmet visszautasító, – az eljárást megszüntető,

- az eljárás felfüggesztése vagy szünetelése tárgyában hozott,

- az eljárási bírságot kiszabó, – a fellebbezési határidő elmulasztása miatt benyújtott igazolási kérelmet elutasító,

- a zár alá vételt vagy lefoglalást elrendelő, valamint ezek megszüntetése iránti kérelmet elutasító,

- az iratbetekintési jog gyakorlására irányuló kérelem tárgyában hozott elutasító,

- az iratbetekintési jog korlátozására irányuló kérelem tárgyában hozott, valamint

- az eljárási költség megállapításával és viselésével kapcsolatos, a költségmentesség iránti kérelmet elutasító, a költségmentesség módosításáról vagy visszavonásáról szóló, valamint a végrehajtást elrendelő

végzés ellen.

Kérelemre induló jogorvoslati eljárások:

a közigazgatási per,

a fellebbezési eljárás.

Hivatalból induló jogorvoslati eljárások:

a döntés módosítása vagy visszavonása a hatóság saját hatáskörében,

a felügyeleti eljárás,

az ügyészi vagy az NVVH általi felhívás és fellépés nyomán indított eljárás.

A KÉRELEMRE INDULÓ JOGORVOSLATOK

Az Ákr. teljesen átalakítva a jogorvoslat szabályait megszüntet két korábbi, a Ket.-ben nevesített kérelemre induló jogorvoslati formát, az újrafelvételi eljárást, illetve az Alkotmánybíróság határozata alapján folytatott eljárást.

A közigazgatási per

3 alapmodellből áll:

közigazgatási eljárás (elsőfokú) eljárás,

elsőfokú közigazgatási bírósági eljárás,

másodfokú közigazgatási bírósági eljárás

A közigazgatási per megindítására jogosult:

Az ügyfél – az önálló jogorvoslattal nem támadható végzések kivételével – a véglegessé vált döntés ellen közigazgatási pert indíthat. Fellebbezéssel támadható döntés esetén közigazgatási per akkor indítható, ha az arra jogosultak valamelyike fellebbezett és a fellebbezést elbírálták.

emellett, ha a jogsértés megszüntetésére felszólító ügyészi vagy NVVH általi felhívásban megállapított határidő eredménytelenül eltelt, az ügyész vagy az NVVH közigazgatási pert indíthat a hatóság véglegessé vált döntése ellen, vagy a hatóság eljárási kötelezettségének elmulasztása esetén a hatóság eljárásra kötelezése iránt.

A döntés módosítása vagy visszavonása a keresetlevél alapján azt jelenti, hogy:

ha a keresetlevél alapján a hatóság megállapítja, hogy döntése jogszabályt sért, azt módosítja vagy visszavonja;

ha a keresetlevélben foglaltakkal egyetért és az ügyben nincs ellenérdekű ügyfél vagy az ügyfelek közösen terjesztenek elő keresetlevelet, a hatóság a nem jogszabálysértő döntést is visszavonhatja, illetve a keresetlevélben foglaltaknak megfelelően módosíthatja;

ha a szakhatóság a keresetlevél alapján módosítja állásfoglalását, a hatóság a döntését ennek megfelelően módosítja vagy visszavonja.

A döntést visszavonni, módosítani egy ízben lehet.

A hatóság a támadott döntést módosító vagy visszavonó döntését közli az ügyféllel, aki nyolc napon belül nyilatkozhat arról, hogy a döntés módosítását vagy visszavonását elfogadja. A védirat előterjesztésétől a közigazgatási pert befejező határozat jogerőssé válásáig a támadott hatósági döntés csak a keresetlevélben foglaltaknak megfelelően módosítható vagy vonható vissza, más okból jogorvoslati eljárásnak nincs helye.

A 2018. január 1-jén hatályba lépő Kp. szerint a bíróság feladata, hogy a jogsértéssel szemben – erre irányuló megalapozott kérelem esetén –jogvédelmet biztosítson.

A közigazgatási jogvita tárgya a közigazgatási szerv, az érintett jogalany jogi helyzetének megváltoztatására irányuló vagy azt eredményező cselekményének, vagy a cselekmény elmulasztásának jogszerűsége.

Közigazgatási cselekménynek minősül:

– az egyedi döntés;

– az egyedi ügyben alkalmazandó − a jogalkotásról szóló törvény hatálya alá nem tartozó − általános hatályú rendelkezés;

– a közigazgatási szerződés.

A közigazgatási cselekmény általános fogalma alapján nemcsak közigazgatási határozatok és azok meghozatalának elmulasztása, hanem olyan egyéb tevékenységek törvényességével kapcsolatos viták is bíróság elé vihetőek, mint például az általános hatályú rendelkezések.

Ha a bíróság a jogsértést – a kereset alapján vagy hivatalból – megállapítja, – a közigazgatási cselekményt megváltoztatja, megsemmisíti, hatályon kívül helyezi, illetve az általános hatályú rendelkezésnek az ügyben való alkalmazását kizárja, – szükség esetén a közigazgatási cselekmény megsemmisítése, hatályon kívül helyezése, illetve az általános hatályú rendelkezés ügyben való alkalmazásának kizárása mellett a közigazgatási szervet új eljárásra kötelezi, – a közigazgatási szervet marasztalja.

A közigazgatási ügyben eljáró bíróságok a Kp. szerint az alábbiak:

Elsőfokon ítélkezik

közigazgatási kollégiummal működő törvényszék,

törvényben meghatározott esetben a közigazgatási kollégiummal rendelkező ítélőtábla (a továbbiakban: ítélőtábla)

törvényben meghatározott esetben a Kúria.

Másodfokon ítélkezik

• a törvényszékhez tartozó ügyekben az ítélőtábla,

• az ítélőtáblához tartozó ügyekben a Kúria.

Felülvizsgálati ügyekben a Kúria jár el.

A törvényszék hatáskörébe azok a közigazgatási perek és egyéb közigazgatási bírósági eljárások tartoznak, amelyek elbírálását törvény nem utalja a Kúria vagy az ítélőtábla hatáskörébe.

A fellebbezés

A Ket.-ben a legáltalánosabb jogorvoslati formáció a fellebbezés volt, azonban az Ákr. a közigazgatási pert tekinti fő jogorvoslati formának és a fellebbezést csak kivételes esetben engedi meg.

A fellebbezés jogosultjai:

az ügyfél, vagy akire a döntés rendelkezést tartalmaz,

az elsőfokú döntés ellen akkor fellebbezhet, ha azt törvény kifejezetten megengedi.

Fellebbezésnek van helye az Ákr. értelmében, ha a határozatot

-- a képviselő testület kivételével – helyi önkormányzat szerve, vagy

- rendvédelmi szerv helyi szerve hozta.

Az Indokolás szerint a fellebbezés elvi alapját az jelenti, hogy akár a végzések, vagy a képviselő testület kivételével helyi önkormányzat szerve, például a jegyző által hozott egyes döntések esetén nem indokolt a jogorvoslat bírói útra terelése, hiszen a felettes szerv ezekben az ügyekben hatékonyabban tudja tisztázni a tényállást, így a bíróságok sem lesznek oly mértékben leterhelve, hogy az a munkájukat ellehetetlenítse. A jegyzők által hozott döntések esetén az teszi észszerűvé a fellebbezés főszabály szerinti lehetővé tételét, hogy az államigazgatási ügyek túlnyomó többsége az ilyen hatóságok előtt zajlik. Hasonlóképp a sommás eljárásban és automatikus döntéshozatali eljárásban hozott döntések esetén sem indokolt külön fellebbezés biztosítása, hiszen az elsőfokú eljárás szabályai közt rögzítésre kerül, hogy ilyen esetekben öt napon belül az ügyfél kérheti a teljes eljárás lefolytatását.

Abban az ügyben, amelyben a határozat fellebbezéssel támadható, az önálló jogorvoslattal támadható végzés ellen fellebbezésnek van helye.

Nincs helye fellebbezésnek:

ha az elsőfokú döntést – a központi hivatal kivételével - központi államigazgatási szerv vezetője hozta,

ha a képviselő-testület önkormányzati hatósági ügyben hozott döntést,

a másodfokú hatóság által hozott önállóan fellebbezhető végzés esetén,

ha nincs kijelölt másodfokú hatóság,

nemzetgazdasági jelenőségű ügyben

ha végrehajtást rendeltek el.

Ha a hatóság a döntést nem nyilvánította azonnal végrehajthatónak, a fellebbezésnek halasztó hatálya van, vagyis ha fellebbezéssel éltek, nem kell megkezdeni a döntés végrehajtását.

A fellebbezés előterjesztésekor az alábbiakat kell szem előtt tartani:

megtámadott döntésre vonatkozóan lehet; indokolni kell; csak új tényre lehet hivatkozni,

döntés közlésétől számított 15 napon belül az azt meghozó hatóságnál lehet előterjeszteni;

a fellebbezésre jogosult a fellebbezési határidőn belül a fellebbezési jogáról lemondhat.

A fellebbezés alapján az elsőfokú hatóság az alábbi döntéseket hozhatja:

ha a fellebbezés alapján a hatóság megállapítja, hogy döntése jogszabályt sért, azt módosítja vagy visszavonja;

ha a fellebbezésben foglaltakkal egyetért, a hatóság a nem jogszabálysértő döntését is visszavonhatja, illetve a módosíthatja;

ha viszont a hatóság a döntést nem vonja vissza, nem módosítja, javítja vagy egészíti ki, a fellebbezést a hatóság az ügy összes iratával, a fellebbezési határidő leteltét követően felterjeszti a másodfokú hatósághoz.

A fellebbezést a másodfokú hatóság bírálja el. A másodfokú hatóság:

a döntést helybenhagyja,

vagy jogszabálysértés esetén azt megváltoztatja vagy megsemmisíti.

A másodfokú hatóság tisztázza a tényállást és meghozza a döntést.

A HIVATALBÓL INDULÓ JOGORVOSLATOK

Az ügyféltől származó kérelem nélkül kerül sor a döntés felülvizsgálatára és reparálására.

A döntés módosítása vagy visszavonása: a hatóság megállapítja, hogy döntése jogszabályt sért

Természetesen a döntés visszavonásának, módosításának is vannak bizonyos korlátai. Ezek az alábbiak szerint foglalhatók össze: ha a hatóság megállapítja, hogy: – a másodfokú hatóság, a felügyeleti szerv vagy a közigazgatási bíróság által el nem bírált döntése, – jogszabályt sért, – a döntését annak közlésétől – a közigazgatási szabályszegések szankcióiról szóló 2017. évi CXXV. törvény (a továbbiakban: Szankciótv.) 5/A. §-ába ütköző esetben a büntetőügyben hozott határozat közlésétől – számított egy éven belül, – legfeljebb egy ízben módosítja vagy visszavonja.

A módosítás vagy visszavonás keresettel támadott döntés esetében a védirat továbbítását követően

kizárólag a keresetlevélben foglaltak szerint lehetséges.

A felügyeleti eljárás: A felügyeleti szerv a döntést megváltoztatja vagy megsemmisíti, és szükség esetén a döntést hozó hatóságot új eljárásra utasítja.

gyakorolja a felügyeleti jogkört: ha a hatóság döntése jogszabályt sért, a felügyeleti szerv legfeljebb egy ízben – a közigazgatási szabályszegések szankcióiról szóló 2017. évi CXXV. törvény 5/A. §-ába ütköző esetben a büntetőügyben hozott határozat közlésétől számított egy éven belül, a (3) bekezdésben meghatározott időtartamon túl is – azt megváltoztatja vagy megsemmisíti, és szükség esetén a döntést hozó hatóságot új eljárásra utasítja.

A megváltoztatás vagy megsemmisítés keresettel támadott döntés esetében a védirat továbbítását követően kizárólag a keresetlevélben foglaltak szerint lehetséges.

A hatóság döntése nem változtatható meg és nem semmisíthető meg, ha

azt a közigazgatási bíróság érdemben elbírálta

semmisségi ok esetén az érvényesíthetőségi határidő eltelt,

semmisségi ok hiányában az ügyfél jóhiszeműen szerzett és gyakorolt jogát sértené, vagy

a kötelezettséget megállapító döntés véglegessé válásától, vagy, ha az hosszabb, a teljesítési határidő utolsó napjától számított öt év eltelt.

A felügyeleti eljárásban hozott döntés közigazgatási bíróság előtt megtámadhat

Az ügyészi vagy az NVVH általi felhívás és fellépés nyomán indított eljárás

Az NVVH az Alaptörvény 17. módosításával létrejött szerv, amelynek célja a közvagyon védelme, valamint a jogellenesen kezelt vagy felhasznált közvagyon felkutatásának és visszaszerzésének elősegítése. Az NVVH-t a hatósági eljárásban ugyanazok a hatáskörök illetik meg, mint az ügyészt, annak érdekében, hogy a közvagyont érintő, jogsértő hatósági döntésekkel szemben közvetlenül felléphessen.

Az ügyészség a jogszabályok megsértése esetén fellép a törvényesség érdekében.

Az ügyész ellenőrzi a közigazgatási hatóságok, valamint a bíróságon kívüli más jogalkalmazó szervek által hozott intézkedések törvényességét.

Ha törvény másképp nem rendelkezik, az ügyész a közigazgatási hatósági döntés érdemére kiható törvénysértés esetén a jogerőre emelkedéstől, véglegessé válástól vagy a végrehajtás elrendelésétől számított legfeljebb egy éven belül, kötelezettséget megállapító, jogot elvonó vagy korlátozó döntés esetén a végrehajtáshoz való jog elévüléséig, követelés biztosítását vagy dolog zárlatát elrendelő döntéssel szemben mindaddig, amíg ez az állapot fennáll, felhívással él a törvénysértés megszüntetése érdekében.

Az ügyész ilyenkor a felhívását a jogerős vagy a végleges hatósági döntést hozó szervhez nyújtja be. A felhívás eredménytelensége esetén az ügyész az alapügyben hozott jogerős, végleges döntést támadhatja meg bíróság előtt.

Ha az ügyész felhívással él, vagy sikertelen felhívás esetén fellép, a hatóság az ügyész által kifogásolt döntését módosíthatja (megváltoztathatja), illetve visszavonhatja (megsemmisítheti).

A jogerős döntést támadhatja meg bíróság előtt.

A döntést meg kell semmisíteni, illetve vissza kell vonni, ha:

az ügy nem tartozik az eljáró hatóság hatáskörébe, vagy

a szakhatóság állásfoglalásának figyelmen kívül hagyásával hozták meg,

ha a döntést hozó szerv nem volt jogszabályszerűen megalakítva, nem volt határozatképes,

annak tartalmát bűncselekmény befolyásolta,

ügyészség feltételes ügyészi felfüggesztést alkalmazott

a tartalma a közigazgatási bíróság adott ügyben hozott határozatával ellentétes

az eljárásba további ügyfél bevonásának lett volna helye,

valamely súlyos eljárási jogszabálysértést törvény semmisségi oknak minősít.

Ezeket hívjuk semmisségi okoknak.

A döntés semmisségi ok esetén sem semmisíthető meg, ha:

• az ügyfél jóhiszeműen szerzett és gyakorolt jogát sértené, és a döntés véglegessé válása óta három év eltelt,

• a kötelezettséget megállapító döntés véglegessé válásától, vagy ha az hosszabb, a teljesítési határidő utolsó napjától, a folyamatos kötelezettséget megállapító döntés esetén az utolsó teljesítéstől számított öt év eltelt, vagy

• ahhoz a mellőzött szakhatóság hozzájárult.

Végrehajtás szabályai

Végrehajtás: a közigazgatási eljárás utolsó szakasza. Eshetőleges szakasz, azaz csak abban az esetben kerülhet rá sor, ha bizonyos feltételei fennállnak. Nem kizárólag az Ákr. szabályaira hagyatkozik, hanem a végrehajtási eljárás során a bírósági végrehajtásról szóló 1994. évi LIII. törvény (a továbbiakban: Vht.) bizonyos szabályai is

A végrehajtás általános szabályai (Ákr. 131. §)

– Az Ákr. rendelkezéseit a végrehajtási eljárásban az Ákr. végrehajtásra vonatkozó fejezetében foglalt eltérésekkel kell alkalmazni;

– az Ákr. eltérő rendelkezése hiányában a Vht.-t kell alkalmazni;

– ha a végrehajtást az állami adóhatóság foganatosítja, eljárására az Ákr. végrehajtásra vonatkozó rendelkezéseit nem kell alkalmazni:

ha az Ákr. végrehajtásra vonatkozó fejezete másként nem rendelkezik,

ahol a Vht. bíróságot említ, azon végrehajtást elrendelő hatóságot,

végrehajtót említ, azon végrehajtást foganatosító szervet,

végrehajtható okiratot említ, azon végrehajtható döntést,

adóst említ, azon kötelezettet kell érteni,

a Vht. végrehajtói letéti számlára teljesítésről rendelkezik, a végrehajtást a foganatosító szerv számlájára kell teljesíteni;

a végrehajtási eljárás során felmerülő költségek előlegezésére és viselésére, valamint a

végrehajtási eljárásban eljárási bírság kiszabására az Ákr. rendelkezéseit kell alkalmazni;

a végrehajtást foganatosító szerv eljárása miatt a végrehajtási kifogást a felügyeleti szerve,

ennek hiányában a közigazgatási bíróság bírálja el;

a Vht. ingó és ingatlan elektronikus árverésére vonatkozó rendelkezéseit akkor kell

alkalmazni, ha önálló bírósági végrehajtó foganatosítja a végrehajtást.

A Vht. rendelkezései:

ha törvény másképpen nem rendelkezik:

a közigazgatási végrehajtás során foganatosított ingó- és ingatlan-végrehajtás esetén is a bírósági végrehajtás szabályai irányadók;

ha ingóságot (követelést, jogot) vagy ingatlant bírósági és közigazgatási végrehajtás során egyaránt lefoglaltak, az eljárást bírósági végrehajtás útján, a Vht. szerint kell tovább folytatni;

ha a közigazgatási végrehajtást törvény rendelkezése alapján bírósági végrehajtó foganatosítja, a végrehajtás a közigazgatási végrehajtás alapjául szolgáló végrehajtható okirat alapján folytatódik.

ha a közigazgatási végrehajtást bírósági végrehajtás útján kell folytatni, a követelés jogosultjára a hivatkozott törvénynek a végrehajtást kérelmezőre vonatkozó szabályait kell megfelelően alkalmazni, a követelés jogosultját azonban a közigazgatási végrehajtásra irányadó szabályok szerinti jogok is megilletik.

A Vht. szerint a végrehajtás során állami kényszerrel is el kell érni, hogy a pénzfizetésre, illetőleg az egyéb magatartásra kötelezett teljesítse a kötelezettségét. Az állami kényszer elsősorban a kötelezett vagyoni jogait korlátozhatja, kivételesen az kötelezett személyiségi jogait is érintheti.

Végrehajtás feltételei:

végleges, kötelezettséget megállapító döntés, amely az ügyfél részére valamilyen jogot, jogosultságot keletkeztet, vagy jogot von el, korlátoz, vagy éppen kötelezettséget ír elő;

önkéntes teljesítés hiánya;

a végrehajtási igény elévülése még nem következett be, a Ket.-ben korábban megállapított öt évről három évre csökkent;

végrehajtási jog: a teljesítési határidő utolsó napjától számított három év elteltével évül el, de ágazati törvény vagy kormányrendelet ennél rövidebb elévülési határidőt is megállapíthat. Hat év elteltével a határozat nem hajtható végre.

Elévülés nyugvása: végrehajtási eljárásban engedélyezett fizetési kedvezmény, és a pénzfizetési kötelezettség folyamatos végrehajtásának időtartama alatt

Elévülés megszakadása: bármely végrehajtási cselekmény megszakítja.

Végrehajtás alszakaszai:

Végrehajtás elrendelése

Végrehajtás foganatosítása

Végrehajtás elrendelése (Ákr. 133. §): a döntést hozó hatóság, másodfokú döntés esetén pedig az elsőfokú hatóság rendeli el hivatalból vagy a jogosult kérelmére rendeli el a hatóság a kérelem beérkezésétől számított öt napon belül rendeli el a végrehajtást

Végrehajtás foganatosítása (Ákr. 134. §): legtöbbször az állami adóhatóság foganatosítja vagy önálló bírósági végrehajtóval köthet szerződést a vh-t foganatosító szerv

Vht. szerint megkülönböztetett végrehajtási módok:

pénzkövetelés végrehajtása; ingóvégrehajtás; ingatlan végrehajtás;

különleges végrehajtási eljárások (meghatározott cselekmény végrehajtása, gyermek átadása);

külföldi határozat végrehajtása.

A bírósági végrehajtás során a pénzkövetelést elsősorban a pénzforgalmi szolgáltatónál kezelt, az adós rendelkezése alatt álló összegből, az adós munkabéréből, illetményéből, munkadíjából, a munkaviszonyon, közfoglalkoztatási jogviszonyon, munkaviszony jellegű szövetkezeti jogviszonyon, közszolgálati, kormányzati szolgálati és közalkalmazotti jogviszonyon, adó- és vámhatósági szolgálati jogviszonyon szolgálati viszonyon, rendvédelmi igazgatási szolgálati jogviszonyon, honvédelmi alkalmazotti jogviszonyon, társadalombiztosítási jogviszonyon alapuló járandóságából, valamint a munkából eredő egyéb rendszeres, időszakonként visszatérően kapott díjazásából, juttatásából, követeléséből (a továbbiakban együtt: munkabéréből) kell behajtani.

A végrehajtási eljárást is fel lehet függeszteni vagy meg lehet szüntetni.

Végrehajtás felfüggesztésének módja: elrendelő hatóság vagy a másodfokú hatóság függesztheti fel.

Végrehajtás megszüntetése:

A végrehajtást elrendelő hatóság a végrehajtást akkor is megszünteti, ha a jogosult a végrehajtás megszüntetését kéri, és ez mások jogait nem sérti/a követelés elévült, és a végrehajtás megszüntetését a kötelezett kéri, vagy a további végrehajtási eljárási cselekménytől eredmény nem várható.

Végrehajtási kifogás:

A végrehajtási eljárás sajátos jogorvoslatának minősül. A kifogást a végrehajtást foganatosító szerv intézkedésétől számított 15 napon belül kell benyújtani a végrehajtást foganatosító szervnél.

A végrehajtási kifogást az Ákr. értelmében a végrehajtást foganatosító hatóság felügyeleti szerve, annak hiányában pedig a közigazgatási bíróság bírálja el.

Eljárási költség viselése, előlegezése és költségmentesség

Az Ákr. alapján eljárási költség mindaz a költség, ami az eljárás során felmerül. Az Ákr. szabályozza:

eljárási költség viselése,

az eljárási költség előlegezése,

döntés az eljárási költség viseléséről,

költségmentesség.

Az eljárási költség viselése

Általános szabályai:

ha törvény eltérően nem rendelkezik, az eljárás költségeit az viseli, akinél azok felmerültek,

az eljárás résztvevője viseli a jogellenes magatartásával okozott költségeket,

az olyan eljárási költséget, amelynek viselésére senki sem kötelezhető, az eljáró hatóság viseli.

Az eljárási költség ügyfél általi viselése kapcsán kiemelendő, hogy

több azonos érdekű ügyfél esetén az ügyfelek egyetemlegesen felelősek az eljárási költség viseléséért,

a jogvitás eljárásban a hatóság az eljárási költségek viselésére kötelezi a kérelem elutasítása esetén a kérelmező ügyfelet, illetve a kérelemnek helyt adó döntés esetén az ellenérdekű ügyfelet,

ha a határozat a kérelemnek részben ad helyt, a hatóság az eljárási költség arányos viselésére kötelezi a kérelmező ügyfelet és az ellenérdekű ügyfelet.

Az eljárási költség a hatóság és az eljárásban részt vevő egyéb személy általi viselése kapcsán az alábbi szabályok irányadók:

a megkeresett szerv vagy személy eljárása során felmerült feljárási költséget a megkereső hatóság téríti meg,

az eljáró hatóság viseli a nyelvhasználat alapján felmerült fordítási és tolmácsolási költségét, amennyiben a hatóság nem magyar állampolgár, a magyar nyelvet nem ismerő természetesen személy ügyfél ügyében magyarországi tartózkodásának tartama alatt hivatalból indít azonnali eljárási cselekménnyel járó eljárást, vagy a természetes személy ügyfél azonnali jogvédelemért fordul a magyar hatósághoz, a hatóság gondoskodik arról, hogy az ügyfelet ne érje joghátrány a magyar nyelv ismeretének hiánya miatt,

ha a hatóság a keresetlevél alapján módosítja vagy visszavonja a döntését, akkor viseli a keresetlevél előterjesztésével kapcsolatban felmerült ügyféli költségeket.

Az eljárási költség előlegezése

Általános szabályok:

kérelemre indult eljárásban az eljárási költséget a kérelmező ügyfél előlegezi. Több azonos érdekű ügyfél esetén az ügyfelek egyetemlegesen felelősek az eljárási költség előlegezéséért, de az ügyfél nem kötelezhető olyan eljárási költség előlegezésére, amelyet a díj tartalmaz;

a bizonyítási eljárással járó költségeket a bizonyítást indítványozó fél előlegezi;

a rendőrség igénybevételével kapcsolatos költséget az igénybevételt kérő hatóság előlegezi;

a hivatalból indult vagy lefolytatott eljárásban az eljárási költséget – az ügyfél megjelenésével kapcsolatos költség, az ügyfél képviseletében eljáró személy költsége, a nem hatóság által viselendő fordítási költség, és az ügyfél, valamint az eljárás egyéb résztvevője részéről felmerült levelezési, dokumentumtovábbítási költség kivételével – a hatóság előlegezi;

Az előlegezésről a hatóság a költségek felmerülésekor dönt, ha azonban a felmerülő költségek jelentősebb összeget érnek el, vagy más körülmény ezt indokolttá teszi, a hatóság elrendelheti, hogy az ügyfél a költségek fedezésére előreláthatóan szükséges összeget a hatóságnál előzetesen helyezze letétbe.

Döntés az eljárási költség viseléséről

Az eljárási költség viseléséről külön döntést kell hoznia a hatóságnak. Ilyenkor a hatóság:

az eljárási költség összegéről, (mindig az azt alátámasztó bizonyítékok figyelembevételével kell megállapítani)

és a költség viseléséről, a megelőlegezett költség esetleges visszatérítéséről,

indokolatlanul magas eljárási költség helyett alacsonyabb összeget állapít(hat) meg.

A költségmentesség

Ágazati törvény, kormányrendelet vagy önkormányzati rendelet meghatározhat olyan ügyfajtát, amelyben az ügyfelet eleve költségmentesség illeti meg. (A költségmentesség az eljárási költség előlegezése és viselése alóli teljes vagy részleges mentességet jelent.)

Emellett a hatóság annak a természetes személy ügyfélnek, aki:

kereseti, jövedelmi és vagyoni viszonyai miatt az eljárási költséget vagy egy részét nem képes viselni,

jogai érvényesítésének megkönnyítésére, vagy

törvényben meghatározott más fontos okból költségmentességet engedélyezhet.

A kérelem előterjesztésétől kezdve az eljárás egész tartamára és a végrehajtási eljárásra terjed ki.

A költségmentességet az engedélyező hatóság közli az eljárásban részt vevő olyan hatóságokkal is, amelyek eljárása illeték- vagy díjfizetési kötelezettség alá esik.

2

KÖTELEZŐ SZAKVIZSGARÉSZ

II. MODUL: Jogalkotási és jogalkalmazási ismeretek

SZÓBELI TÉTELEK

2026 ősz

Általános államháztartási ismeretek – vizsgakérdések navigációs jegyzéke

Általános államháztartási ismeretek · Kidolgozott tételek

Általános államháztartási ismeretek kidolgozott vizsgaválaszok navigációs jegyzéke a központi költségvetés, vagyon és kontroll témáiról.

Jelenlegi olvasóváltozat: az áthúzott korábbi szövegrészek kimaradtak. A forrás DOCX változatlan maradt.

15 PONTOS KÉRDÉSEK

1. Mutassa be a Költségvetési Tanács jogállását és főbb feladatköreit, a Költségvetési Tanács költségvetési törvényjavaslatot érintő feladatait, az eljárás főbb mozzanatait!

2026. augusztus 15-től a Költségvetési Tanács a központi költségvetési törvényjavaslat benyújtásakor a tervezetre törvényben meghatározott határidőn belül észrevételt tehet vagy egyet nem értését jelezheti. A törvényjavaslat tárgyalása során az Országgyűlés elnökének tájékoztatása alapján véleményt nyilvánít az államadósság-szabálynak való megfelelőségről; ha annak megsértését állapítja meg, véleményét részletesen indokolja. Ugyanezen eljárás irányadó a költségvetési törvény olyan módosítására is, amely a bevételi vagy kiadási főösszeget megváltoztatná vagy a hiány mértékét növelné.

A stabilitási törvény szabályozza továbbá közteherviselés és a nyugdíjrendszer szabályait és a Költségvetési Tanács működését.

A Költségvetési Tanács:

Országgyűlés (a továbbiakban: OGY) törvényhozó tevékenységét támogató szerv

A Költségvetési Tanács tagja:

a Költségvetési Tanács elnöke,

a Magyar Nemzeti Bank elnöke és az

Állami Számvevőszék elnöke.

A Költségvetési Tanács elnökét a köztársasági elnök nevezi ki hat évre.

A Költségvetési Tanács kizárólag az Alaptörvénynek és a törvényeknek alárendelve végzi tevékenységét, tagjai önállóan alakítják ki véleményüket, álláspontjuk képviseletében függetlenek egymástól.

Az Állami Számvevőszék elnökének és a Magyar Nemzeti Bank elnökének a Költségvetési Tanács munkájában végzett tevékenysége nem érinti e szervezetek törvényben meghatározott feladatait.

A Költségvetési Tanács feladatai a stabilitási törvény alapján:

véleményt nyilvánít a központi költségvetésről szóló törvény tervezetéről;

dönt a központi költségvetési törvény elfogadásának feltételeként az Alaptörvényben meghatározott előzetes hozzájárulásról;

véleményt nyilváníthat a költségvetés tervezésével, végrehajtásával, a közpénzek felhasználásával, továbbá az államháztartás helyzetével kapcsolatos bármely kérdésről;

félévente véleményt nyilvánít a központi költségvetésről szóló törvény végrehajtásának helyzetéről és az államadósság várható alakulásáról;

megállapítja a KT ügyrendjét.

A Költségvetési Tanács vizsgálja a központi költségvetés megalapozottságát, és a stabilitási törvény szerint közreműködik a költségvetési törvény előkészítésében. A központi költségvetési eljárás során kétszer foglal állást: a javaslat benyújtásakor törvényi határidőn belül észrevételt tehet vagy jelezheti az egyet nem értését; a parlamenti tárgyalás során az államadósság-szabálynak való megfelelésről nyilvánít véleményt. Ha a Tanács szerint az

elfogadás sértené e szabályt, részletesen indokolja álláspontját, a Kormány pedig felülvizsgálja a javaslatot vagy módosító javaslatot terjeszthet elő. A törvényben meghatározott esetekben a költségvetési törvény elfogadásához vagy módosításához külön előzetes hozzájárulása is szükséges.

Az eljárás főbb mozzanatai:

A Kormány átadja a költségvetési törvényjavaslat tervezetét a Költségvetési Tanácsnak, majd annak, illetve az Állami Számvevőszéknek a véleményével együtt benyújtja azt az Országgyűlésnek. A döntési szakaszban az Országgyűlés a központi költségvetés bevételeit és kiadásait – a Házszabályban megállapított eljárásrendnek megfelelően – az Állami Számvevőszék és a Költségvetési Tanács véleményével együtt tárgyalja meg. A döntési szakasz lezárásaképpen az Országgyűlés megalkotja a központi költségvetésről szóló törvényt. A döntésvégrehajtás ellenőrzésének szakaszában, a költségvetési év lezárását követően, a Kormány a központi költségvetés végrehajtásáról éves költségvetési beszámolót és az elfogadott költségvetéssel összehasonlítható módon zárszámadást készít. A Költségvetési Tanács az Országgyűlés tárgyalása során a javaslat államadósság-szabálynak való megfeleléséről is állást foglal.

Nemzeti vagyon köre és kategóriái

2026. július 29-től a közvagyon védelmét a Nemzeti Vagyonvisszaszerzési és Vagyonvédelmi Hivatal (NVVH) is szolgálja. Alapvető feladata a közvagyon köréből jogellenesen kikerült vagyon felkutatása, azonosítása és visszaszerzése, a közvagyonnal való gazdálkodás vizsgálata, a jogellenes vagyongazdálkodási ügyek és kockázatok feltárása, elemzése és értékelése, valamint a szükséges vagyonvédelmi intézkedések megtétele.

A nemzeti vagyon rendeltetése a közfeladatok ellátásának biztosítása, a társadalmi szükségletek kielégítésének elősegítése, továbbá az állami és önkormányzati feladatellátás vagyoni alapjának tartós megőrzése. A nemzeti vagyonnal felelősen, rendeltetésszerűen, hatékonyan és átláthatóan kell gazdálkodni.

A nemzeti vagyon körébe tartozik:

az állam vagy a helyi önkormányzat kizárólagos tulajdonában álló dolgok;

az előző pontba nem tartozó, az állam vagy a helyi önkormányzat tulajdonában lévő dolog;

az állam vagy a helyi önkormányzat tulajdonában lévő pénzügyi eszközök, továbbá az államot vagy a helyi önkormányzatot megillető társasági részesedések;

az államot vagy a helyi önkormányzatot megillető bármely vagyoni értékkel rendelkező jogosultság, amelyet jogszabály vagyoni értékű jogként nevesít;

Magyarország határa által körbezárt terület feletti légtér;

az üvegházhatású gázok kibocsátási egységeinek kereskedelméről szóló törvény szerinti kibocsátási egység és légi közlekedési kibocsátási egység, valamint az ENSZ Éghajlatváltozási Keretegyezménye és annak Kiotói Jegyzőkönyve végrehajtási keretrendszeréről szóló törvény szerinti kiotói egység;

az állami vagy helyi önkormányzati (tv. szerint) fenntartású közgyűjtemények (muzeális intézmények, levéltárak, közgyűjteményként működő kép- és hangarchívumok, valamint könyvtárak) saját gyűjteményeiben nyilvántartott kulturális javak;

a régészeti leletek;

a nemzeti adatvagyon körébe tartozó állami nyilvántartások fokozottabb védelméről szóló törvény szerinti nemzeti adatvagyon.

A nemzeti vagyon elemei az alábbi vagyonkategóriákba sorolhatók:

Forgalomképtelen nemzeti vagyon: az ide tartozó vagyonelemek – a nemzeti vagyonról szóló törvényben meghatározott kivétellel – nem idegeníthetők el, vagyonkezelői jog, kizárólagos gazdasági tevékenységhez kapcsolódó működtetési jog, építményi jog, jogszabályon alapuló, továbbá az ingatlanra közérdekből külön jogszabályban feljogosított szervek javára alapított használati jog, továbbá a helyi önkormányzat javára alapított vezetékjog kivételével nem terhelhető meg, biztosítékul nem adható, azon osztott tulajdon nem létesíthető. A nemzeti vagyonról szóló törvény a forgalomképtelen nemzeti vagyon körébe sorolja a kizárólagos tulajdonban álló vagyont és a nemzetgazdasági szempontból kiemelt jelentőségű vagyont

A kizárólagos állami és önkormányzati tulajdonban álló vagyon a legszigorúbban védett nemzeti vagyoni kör. A nemzeti vagyonról szóló törvény ezen vagyonelemek körét taxatíve határozza meg. Az állam és az önkormányzatok kizárólagos tulajdona főszabályként kizárólag koncesszió útján hasznosítható.

A nemzetgazdasági szempontból kiemelt jelentőségű vagyon fogalmát az Alaptörvény vezette be. A nemzetgazdasági szempontból kiemelt jelentőségű vagyon státusza a nemzeti vagyonról szóló törvény rendszerében a második védelmi vonalat képezi, amely hasznosításának szabályozása kevésbé szigorú (főszabályként nem koncesszióköteles), vagyonkezelés, bérlet, haszonbérlet stb. keretében történhet.

A korlátozottan forgalomképes vagyoni körbe tartozó vagyonelemek eladhatók, megterhelhetők, de kizárólag törvényben vagy (önkormányzat tulajdonában álló vagyon esetében) önkormányzati rendeletben meghatározott feltételek szerint, amely általában valamilyen hatóság vagy egyéb szerv előzetes jóváhagyását jelenti. Ezen kategóriába tartozó vagyonelemek nagy számára való tekintettel a kategóriát csak definíció szintjén említi meg a törvény.

A forgalomképes vagyon elidegeníthető, hasznosítható, így a piaci forgalom része lehet.

Nemzetgazdaság, államháztartás és pénzügyi jogszabályok

A nemzetgazdaság egy adott ország gazdasági szereplőinek összessége és a közöttük fennálló kölcsönhatások rendszere. Fő szereplői a háztartások, a vállalkozások, a nonprofit szektor, az állam és a külföld.

Az állam különleges gazdasági szereplő: elsődleges célja nem a jövedelemszerzés, hanem a közfeladatok minél hatékonyabb és magasabb színvonalú ellátása. Közhatalmi eszközökkel más gazdasági szereplők helyzetét is befolyásolja, például fizetési kötelezettségek előírásával, a jövedelmek újraelosztásával, szabályozással és támogatásokkal. Az állami beavatkozás lehet általános vagy egyes ágazatokra, térségekre, illetve szereplői csoportokra irányuló speciális intervenció.

A közszféra a nemzetgazdaság meghatározó, organizáló része, a közjavak előállításának, védelmének és újraelosztásának színtere. A Kormány az állami jövedelmeket elsősorban adókon és állami vagyonhasznosításon keresztül biztosítja, a közpénzek felhasználását pedig a költségvetési rendszerben rendezi.

Az államháztartás az állam és a helyi önkormányzatok közfeladatot ellátó és finanszírozó gazdálkodásának rendszere; a tágan értelmezett közszféra gazdálkodási rendszere, az állampénzügyek technikai összessége.

Az államháztartási törvény a magyar államháztartást két alrendszerre bontja: központi és önkormányzati alrendszerre. A központi alrendszerbe tartozik az állam, a központi költségvetési szerv, a törvény által ide sorolt köztestület és az általa irányított köztestületi költségvetési szerv. Az önkormányzati alrendszer része a helyi önkormányzat, a helyi és országos nemzetiségi önkormányzat, a társulás, a térségi fejlesztési tanács és az önkormányzati költségvetési szerv.

A 2026. évi közpénzügyi reformok fő céljai az államháztartás fenntarthatóságának javítása, a költségvetési gazdálkodás fegyelmének és átláthatóságának növelése, a tervezési és kontrollfolyamatok erősítése, valamint a Költségvetési Tanács független működésének és önállóságának erősítése.

Elkülönített állami pénzalapok működése

Az elkülönített állami pénzalapok az államháztartás központi alrendszerén belül működnek, ami a rendszer hatékonyságát és átláthatóságát biztosítja. Elkülönített állami pénzalapot adott közfeladat részben államháztartáson kívüli forrásból történő ellátásának biztosítása céljából törvény hozhat létre. Az elkülönített állami pénzalapok a közfeladat ellátása során az állam nevében beszedendő költségvetési bevételek és teljesítendő költségvetési kiadások alapszerű elszámolására szolgálnak.

Elkülönített állami pénzalapot csak törvény hozhat létre, amelyben meg kell határozni

az elkülönített állami pénzalap rendeltetését,

az alap bevételi forrásait, (járulékok, hozzájárulás, egyéb befizetések)

az alap terhére teljesíthető kiadások körét,

az elkülönített állami pénzalap tekintetében rendelkezésre feljogosított, az elkülönített állami pénzalap pénzeszközeinek felhasználásáért felelős minisztert, illetve testületet.

Létrehozásának további fontos feltétele, hogy az elkülönített állami pénzalap célja szerint meghatározott feladatok finanszírozásához részben államháztartáson kívülről származó források legyenek közvetlenül hozzárendelhetők.

Az Alappal rendelkező miniszter (testület)

éves költségvetési beszámolót és mérleget készít

A beszámoló ellenőrzését az Állami Számvevőszék végzi.

Az ellenőrzés eredményéről a Kormány a zárszámadás keretében tájékoztatja az Országgyűlést.

A jelenleg működő elkülönített állami pénzalapok:

Nemzeti Foglalkoztatási Alap: a foglalkoztatáshoz, a munkanélküliséghez, a képzési rendszer fejlesztéséhez kapcsolódó pénzeszközök összevonásával, egységes kezelésével az álláskeresők ellátásának biztosítása, a foglalkoztatás elősegítése, a munkahelyteremtés, a munkahelymegőrzés, a munkaerő alkalmazkodásának és az álláskeresők munkához jutásának támogatása, a felszámolás alatt álló gazdálkodó szervezetek munkavállalói szociális biztonságának elősegítése, a képzési rendszer fejlesztésének támogatása, korhatár előtti nyugellátás kifizetésének részbeni finanszírozása

a Bethlen Gábor Alap: rendeltetése a határon túli magyarság szülőföldjén való boldogulásának, Magyarországgal való kapcsolatai ápolásának és fejlesztésének, valamint a magyar nemzeti azonosságtudat erősítésének támogatása;

a Központi Nukleáris Pénzügyi Alap: a radioaktív hulladékok végleges elhelyezésének, a kiégett üzemanyagok átmeneti tárolásának és a nukleáris üzemanyag-ciklus lezárásának, továbbá a nukleáris létesítmények leszerelésének finanszírozását biztosító alap;

a Nemzeti Kulturális Alap: rendeltetése a nemzeti és egyetemes értékek létrehozásának, megőrzésének, valamint terjesztésének támogatása;

a Nemzeti Kutatási, Technológiai és Innovációs Alap: rendeltetése a kutatás-fejlesztés és az innováció támogatása.

Speciális rendelkezések szerint az alapokból nem folytatható:

vállalkozási tevékenység

pénzkölcsön (hitel) nem vehető fel,

garancia és kezesség nem vállalható,

értékpapír nem vásárolható,

váltó nem bocsátható ki és nem fogadható el,

kötvény nem bocsátható ki,

pénzügyi lízing vagy faktoring ügyletre irányuló vagy ilyet magában foglaló szerződés nem köthető.

Állami Számvevőszék jogállása és feladatai

Az államháztartás külső ellenőrzésével kapcsolatos feladatokat az Állami Számvevőszék látja el, mely az Országgyűlés pénzügyi és gazdasági ellenőrző szerve. Az Állami Számvevőszék a közpénzek kezelésének, felhasználásának, valamint a nemzeti vagyon kezelésének, védelmének és hasznosításának ellenőrzését végzi, az Alaptörvény 43. cikk (4) bekezdése alapján. Az Állami Számvevőszék feladatait, hatáskörét és szervezetét az ÁSZ törvény állapítja meg.

A számvevőszéki ellenőrzés alapvető feladatai:

a törvények, szabályok betartásának biztosítása;

általános hatáskörében az államháztartás egészét jogosult vizsgálni, ellenőrzéseit törvényességi, célszerűségi és eredményességi szempontok szerint végzi.

a közpénzek célszerű, gazdaságos és hatékony felhasználásának elősegítése;

az Országgyűlés tájékoztatása a költségvetési források jogszerű felhasználásáról és a Kormány gazdálkodásáról; illetve

a közpénzekre vonatkozó szabályok alkalmazásának figyelemmel kísérése, továbbá a szabályozás korszerűsítésének előmozdítása.

Az államháztartás külső ellenőrzéséről akkor beszélünk, ha az ellenőrzési tevékenységet az ellenőrzött szervtől független, külső szerv/személy látja el. Az Országgyűlés az Alaptörvényben és az ÁSZ törvényben biztosítja az Állami Számvevőszék szervezeti, személyi, jogi és pénzügyi függetlenségét, az Állami Számvevőszék külső befolyástól mentes működését.

Az Állami Számvevőszék feladatait az ÁSZ. törvény, valamint más törvények állapítják meg. Tevékenységét ellenőrzési terv alapján végzi, amit az elnök hagy jóvá. Az ellenőrzési tervről és annak módosításáról az Állami Számvevőszék elnöke tájékoztatja az Országgyűlést.

Az Állami Számvevőszék feladatkörében ellenőrzi az államháztartás gazdálkodását, valamint ellátja a törvény által hatáskörébe utalt egyéb ellenőrzési feladatköröket is.

Az Állami Számvevőszéknek az államháztartás gazdálkodásával kapcsolatos ellenőrzési kötelezettsége felöleli az államháztartás teljes spektrumát (mindkét államháztartási alrendszert), az államháztartás forrásainak, azok felhasználásának és a nemzeti vagyonnal való gazdálkodásának az ellenőrzését, ellenőrzési tevékenysége során értékeli az államháztartás számviteli rendjének betartását, az államháztartás belső kontrollrendszerének működését.

Az Állami Számvevőszék ellenőrzi az állami adóhatóság és a helyi önkormányzatok adóztatási és egyéb bevételszerző tevékenységét, valamint a vámhatóság tevékenységét. Ellenőrzi a Magyar Nemzeti Bank gazdálkodását és a Magyar Nemzeti Bankról szóló törvényben foglaltak alapján folytatott, az alapvető feladatok körébe nem tartozó tevékenységét.

Az Állami Számvevőszék kizárólag törvényességi szempontok szerint ellenőrzi:

a pártok gazdálkodását;

a pártok országgyűlési képviselőcsoportjai számára az Országgyűlés által folyósított hozzájárulás felhasználását;

az egyházak részére, továbbá az általuk fenntartott, illetve működtetett intézmények és szervezetek részére az államháztartásból juttatott normatív és meghatározott célra biztosított támogatás felhasználását;

a nemzetbiztonsági szolgálatok speciális működési költségkeret felhasználására vonatkozó adatait.

Törvényben meghatározott feladatkörében az Állami Számvevőszék köteles ellenőrzést lefolytatni az Országgyűlés döntése alapján, és ellenőrzést végezhet a Kormány felkérésére. A Számvevőszék a NATO, az Európai Unió, illetve olyan nemzetközi szervezet felhívására, amelynek Magyarország tagja, továbbá az Országgyűlés vagy a Kormány által vállalt nemzetközi szerződésből eredő kötelezettség teljesítésére – díjazás ellenében is – ellenőrzést folytathat, ügykörébe tartozó szakértői tevékenységet végezhet belföldön és külföldön.

Az Állami Számvevőszék elnöke az Országgyűlés számára készített éves beszámolójában tájékoztatást ad a szervezet előző évi ellenőrzési tevékenységéről, működéséről, gazdálkodásáról, valamint az ellenőrzési megállapítások alapján tett intézkedésekről.

Államháztartási gazdálkodási alapelvek

A gazdálkodásra vonatkozó legfontosabb alapelvek:

A nyilvánosság elve: a közpénzekkel való gazdálkodás egyfajta társadalmi ellenőrizhetőségét biztosítja. Érvényre jutását számos jogi norma szolgálja. Az Alaptörvény a következőképpen fogalmazza meg a nyilvánosság elvét: „A közpénzekkel gazdálkodó minden szervezet köteles a nyilvánosság előtt elszámolni a közpénzekre vonatkozó gazdálkodásával. A közpénzeket és a nemzeti vagyont az átláthatóság és a közélet tisztaságának elve szerint kell kezelni. A közpénzekre és a nemzeti vagyonra vonatkozó adatok közérdekű adatok.” Mélyebb szakmai szempontból lényeges, hogy a nyilvánosság elvének társadalmi ellenőrizhetőséggel való összekapcsolása nem teljes mértékben elégíti ki az ellenőrizhetőség szakmai-technikai követelményét. Így tehát olyan kontrollmechanizmusok működésére van szükség, amelyek megakadályozzák a közpénzek nem célirányos és nem gazdaságos elköltését.

A költségvetés alapján történő gazdálkodás elve: az államháztartás egyes alrendszereiben a gazdálkodást költségvetés alapján kell folytatni. A költségvetési év hazánkban megegyezik a naptári évvel.

A programozás elve: az Európai Unióhoz való csatlakozás egy új alapelv részleges megjelenését hozta a költségvetési tervezés rendszerébe, a programozás elvét. Az uniós támogatások felhasználásához és más hazai nagy programokhoz kapcsolódó, hosszú távú kötelezettségvállalások éves költségvetésen túli biztosítását

jogszabályi változások tették lehetővé és kötelezővé, bár ezek az éves költségvetés elvét alapvetően nem borították fel.

A felhasználási kötöttség elve: egyes – az államháztartási rendszerből származó – támogatások előre meghatározott célhoz való kötöttségét és a felhasználással kapcsolatos számadási kötelezettséget foglalja magában. A felhasználási kötöttségnek két vonatkozása van. Egyfelől az uniós források, adományok, segélyek elkülönített elszámolás mellett és kizárólag a meghatározott célra használhatók fel. Másfelől az államháztartásból finanszírozott vagy támogatott természetes személyeknek, jogi személyeknek, illetve jogi személyiséggel nem rendelkező szervezeteknek számadási kötelezettségük van a részükre céljelleggel juttatott összegek rendeltetésszerű felhasználásáról. A nem rendeltetésszerűen használt összegek adók módjára behajthatók.

A közbeszerzési kötelezettség elve: az államháztartás alrendszereihez tartozó minden szervezet köteles – bizonyos beszerzési értékhatárokat meghaladóan – az árubeszerzési, építési-beruházási, illetve szolgáltatás-megrendelési célra előirányzott kifizetéseket, az e körbe tartozó kiadási előirányzatok felhasználását közbeszerzés alkalmazásához kötni. Az értékhatárokat évente a költségvetési törvény, az eljárás menetét a közbeszerzési törvény határozza meg.

Az állami támogatások korlátozásának elve: az EK-Szerződés 87. cikk (1) bekezdése szerint „összeegyeztethetetlenek a közös piaccal azok a bármilyen formájú állami vagy állami forrásból biztosított támogatások – amelyek meghatározott vállalatoknak vagy egyes meghatározott áruféleségek termeléséhez, szolgáltatások nyújtásához biztosítanak kedvezményeket, és ezáltal a versenyt torzítják, vagy annak torzításával fenyegetnek –, ha a tagállamok közötti kereskedelmet befolyásolják.”

Költségvetési szervek irányítása és felügyelete

A költségvetési szervnek mindig van legalább egy irányító vagy felügyeleti szerve. Az államháztartási törvény szerinti irányítási jogok:

az alapítói jogok, azaz a költségvetési szerv alapítása, átalakítása, megszüntetése, alapító és megszüntető okiratának kiadása, valamint a szervezeti és működési szabályzatának jóváhagyása, a szerv átalakítása és megszüntetése; a vezetési jogok,

a költségvetési szerv vezetője tekintetében a kinevezés és felmentés, vagy a vezetői megbízás adása, visszavonása, és az egyéb munkáltatói jogok gyakorlása;

a költségvetési szerv gazdasági vezetőjének kinevezése és felmentése, vagy a megbízása, megbízásának visszavonása;

a költségvetési szerv tevékenységének törvényességi, szakszerűségi és hatékonysági ellenőrzése;

a költségvetési szerv döntésének megsemmisítése, szükség szerint új eljárás lefolytatására való utasítása, illetve jogszabályban meghatározott esetekben a költségvetési szerv döntéseinek előzetes vagy utólagos jóváhagyása,

egyedi utasítás kiadása feladat elvégzésére vagy mulasztás pótlására;

a költségvetési szerv jelentéstételre vagy beszámolóra való kötelezése;

a költségvetési szerv kezelésében lévő közérdekű adatok és közérdekből nyilvános adatok, valamint a felsorolt egyes irányítási jogkörök gyakorlásához szükséges, törvényben meghatározott személyes adatok kezelése.

A költségvetési szervek felett általában az irányítási jogok teljessége érvényesül. Ennek megfelelően a költségvetési szervek általában csak viszonylagos szakmai és gazdasági önállósággal rendelkeznek. A kormányzati szervezetrendszerben általánosak a korlátozás nélküli irányítási viszonyok, de az Alaptörvény és más törvények korlátozhatják a felettes szerv irányítási jogait. Az egyik korlátozott irányítási jogkört külön is nevesíti az államháztartási törvény: ez a felügyeleti jogkör.

Az államháztartási törvény szerinti felügyeleti jogkörbe a fent felsorolt irányítási jogok közül nem tartozik bele az alapítói jogok, a költségvetési szerv döntéseinek előzetes vagy utólagos jóváhagyása, valamint a feladat elvégzésére vagy mulasztás pótlására történő egyedi utasítás kiadása Pl: ahol nagyobb a közfeladat-ellátás önállósága.

Az államháztartási törvény a költségvetési szervek irányítására, felügyeletére vonatkozó általános szabályokat állapítja meg. Ehhez képest szűkebb kört jelentenek a központi államigazgatási szervek, melyek alapítására, irányítására, felügyeletére vonatkozóan a központi államigazgatási szervekről, valamint a Kormány tagjai és az

államtitkárok jogállásáról szóló 2010. évi XLIII. törvény, illetve az adott szervre vonatkozó törvények rendelkezései a meghatározók.

Helyi önkormányzatok bevételei

Az önkormányzatok bevételeit az alábbi három csoportba sorolhatjuk:

Saját bevételek

Központi támogatások

Átengedett, megosztott bevételek

1. Az önkormányzati törvény szerint a helyi önkormányzat saját bevételei:

a helyi adók;;

saját tevékenységből, vállalkozásból és az önkormányzati vagyon hasznosításából származó bevétel, nyereség, osztalék, kamat és bérleti díj;

átvett pénzeszközök;

törvény alapján az önkormányzatot megillető illeték, bírság, díj;

az önkormányzat és intézményei egyéb sajátos bevételei.

A települési önkormányzatok saját bevételeinek meghatározó részei a helyi adók. A település adottságai (az ipar fejlettsége, a települési szerkezet, valamint a foglalkoztatási, szociális, vagyoni helyzet) meghatározóak a helyi adópolitika kialakításában.

2. Központi támogatások: A helyi önkormányzatok finanszírozása a központi költségvetési törvényben meghatározott szempontok alapján, az ellátandó feladatok figyelembevételével valósul meg.

A feladatok finanszírozása történhet:

közszolgáltatási szintnek megfelelő ellátás,

a helyi szükségleteket jellemző mutatószámok,

a lakosságszám alapján, valamint

felhasználási kötöttséggel járó, vagy felhasználási kötöttség nélküli támogatás nyújtásával.

A központi támogatás biztosításánál figyelembe kell venni a következő szempontokat is:

takarékos gazdálkodás,

a helyi önkormányzat jogszabályon alapuló, elvárható saját bevétele,

a helyi önkormányzat tényleges saját bevétele.

Az elvárt bevételek körét és mértékét törvény határozza meg. Az önkormányzatok finanszírozása során figyelembe kell venni a település jövedelemtermelő képességét.

A helyi önkormányzatnak a támogatásokkal legkésőbb az éves költségvetési beszámolóval egyidejűleg el kell számolnia. A központi költségvetés által biztosított támogatást a helyi önkormányzat éves szinten kizárólag az ellátandó feladatainak kiadásaira fordíthatja. Az ettől eltérő felhasználás esetén a helyi önkormányzat köteles a támogatás összegét a központi költségvetésbe visszafizetni.

Az átengedett, megosztott bevételek körét és mértékét a központi költségvetésről szóló törvény állapítja meg. Jelenleg átengedett, megosztott bevétel:

a termőföld bérbeadásából származó jövedelem utáni – a települési önkormányzat által beszedett – személyi jövedelemadó 100%-a;

a települési önkormányzat jegyzője által jogerősen kiszabott környezetvédelmi bírság 100%-a;

fővárosi és vármegyei kormányhivatal által a települési önkormányzat területén – a veszélyhelyzet kihirdetését megalapozó eseménnyel összefüggésben jogerősen kiszabott környezetvédelmi bírságok kivételével – kiszabott és abból befolyt környezetvédelmi bírságok összegének 30%-a;

Terminológiai változás: az Alaptörvény tizenhetedik módosítása alapján 2026. október 1-jétől a „vármegye” elnevezést ismét a „megye” elnevezés váltja fel.

a közúti közlekedésről szóló törvény felhatalmazása alapján kiadott kormányrendeletben meghatározott jogsértésre (a továbbiakban: közlekedési szabályszegés) tekintettel kiszabott – a bírságot kiszabó szervre tekintet nélkül – közigazgatási bírság behajtásából, illetve végrehajtásából származó bevétel 40%-a, ha a behajtást, illetve a végrehajtást a települési önkormányzat jegyzője önkormányzati adóhatósági jogkörében eljárva foganatosította;

a települési önkormányzat területén a közlekedési szabályszegések után a közterület felügyelő által kiszabott közigazgatási bírság behajtott összegének 100%-a.

Államháztartási kiadások funkciói

Az államháztartási kiadások alapvetően négy funkció (funkciócsoport) valamelyikének ellátásához kapcsolódnak. Ezek a következők:

1. Állami működési funkciók: Jogalkotási és igazgatási, a külügyi, a honvédelmi, a rend- és jogvédelmi és az igazságszolgáltatási feladatok tartoznak ide. (hagyományos funkció)

2. Jóléti funkciók: itt az újraelosztás egyszerre célként és eszközként is megjelenik. A szegényebb társadalmi rétegek leszakadásának, ellehetetlenülésének megakadályozását célozza. Részterületei:

Állami–önkormányzati szociális ellátó rendszer működtetése (pl. szociális otthonok)

Állami–önkormányzati egészségügyi ellátó rendszer működtetése (egészségügyi alapellátás, járó- és fekvőbeteg-szakellátás, egyéb egészségügyi szolgáltatások stb.);

Állami nyugdíjrendszer és egészségbiztosítási rendszer fenntartása (közös kockázatvállaláson és a szolidaritás elvén nyugvó kötelező társadalombiztosítás működtetésével);

Munkanélküliség kezelése (pl. segélyezés, aktív foglalkoztatás-politika)

Állami–önkormányzati oktatási rendszer működtetése (óvodai ellátás, alapfokú, középfokú közoktatás, felsőoktatás stb.)

Állami gyermek- és ifjúságvédelem intézményrendszerének fenntartása (nevelési segélyek, gyámhatósági eszközök, ifjúságpolitika stb).

A klasszikus jóléti funkciók mellett gyakran e körbe sorolják a lakástámogatásokat, illetve a kultúra és a sport támogatását. E kiadáskör a legmagasabb.

3.Gazdasági funkciók: részben nem követhető nyomon közvetlenül az államháztartási kiadások szerkezetében, mert az államháztartás közvetett gazdasági hatásához kötődik. A klasszikus és a jóléti funkciók kiadásainak is vannak gazdasági hatásai. Vannak olyan államháztartási kiadások, melyek közvetlenül a gazdasági funkció megvalósítását szolgálják. E kiadások a kormányzat által szervezett vagy támogatott gazdasági tevékenységekhez kötődnek. (műszaki infrastruktúra fejlesztés, közművek üzemeltetése vagy/és a közművállalatok támogatása, mindazok a vállalkozásoknak juttatott támogatások, melyek a gazdaságfejlesztést vagy a gazdasági erőforrások újraelosztását szolgálják).

Európai átlagban a gazdasági funkciókra fordított kiadások aránya az államháztartáson belül nem éri el a 10%-ot, Magyarországon 2000-ig 10% körül alakult.

4.Államadósság kezeléséhez kapcsolódó funkciók: Ehhez kapcsolódó kiadások (tőketörlesztés, kamatfizetés, a kettő együtt adósságszolgálat) a hitelfelvétel feltételei szerint meghatározottak, és jelentősen befolyásolják a többi közfunkcióra fordítható kiadás mértékét. Napjainkban kiemelt cél az adósságállomány és ezzel összefüggésben az adósságszolgálattal kapcsolatos költségvetési kiadások mérséklése, a közpénzfelhasználás szabályosságának és hatékonyságának növelése.

10 PONTOS KÉRDÉSEK

Alaptörvény nemzeti vagyon szabályai

Az Alaptörvény megfogalmazásában: „az állam és a helyi önkormányzatok tulajdona nemzeti vagyon. A nemzeti vagyon kezelésének és védelmének célja a közérdek szolgálata, a közös szükségletek kielégítése és a természeti erőforrások megóvása, valamint a jövő nemzedékek szükségleteinek figyelembevétele.”

Az Alaptörvény fokozott védelmet biztosít a közpénzeknek és a nemzeti vagyonnak, valamint garanciákat rögzít az ezekkel való felelős és átlátható gazdálkodás érdekében.

A nemzeti vagyon kezelése nem szolgálhat magánérdekeket, azt a közösség javára kell használni, kiemelt figyelmet fordítva a végességükre, valamint arra, hogy a nemzeti vagyon a jövendő generációk számára is a szükséges mértékben rendelkezésre álljon.

Az Alaptörvény a nemzeti vagyonnal való gazdálkodáshoz kapcsolódóan az alábbi alapelveket fogalmazza meg:

Nemzeti vagyont csak törvényben meghatározott célból lehet átruházni, törvényben meghatározott kivételekkel az értékarányosság követelményének figyelembevétele mellett.

Nemzeti vagyon átruházására vagy hasznosítására vonatkozó szerződés csak olyan szervezettel köthető, amelynek tulajdonosi szerkezete, felépítése, valamint az átruházott vagy hasznosításra átengedett nemzeti vagyon kezelésére vonatkozó tevékenysége átlátható.

Az állam és a helyi önkormányzatok tulajdonában álló gazdálkodó szervezetek törvényben meghatározott módon, önállóan és felelősen gazdálkodnak a törvényesség, a célszerűség és az eredményesség követelményei szerint.

Költségvetési ciklus fázisai

Költségvetési ciklus: a költségvetési törvény előkészítésének, elfogadásának és végrehajtásának folyamata, az úgynevezett költségvetési ciklus 4 fázisra tagolódik:

a döntés-előkészítő szakasz, a költségvetési évet megelőző év;

a döntési szakasz, amely normál esetben szintén a költségvetési évet megelőző év produktuma;

a döntésvégrehajtási szakasz, időtartama egybeesik a költségvetési évvel;

a döntésvégrehajtás ellenőrzésének szakasza, a költségvetési évet követő év.

A döntés-előkészítő szakaszban az államháztartásért felelős miniszter által kidolgozott ütemterv, és a meghatározott tartalmi követelmények alapján, a fejezetet irányító szervek elkészítik az összevont költségvetési tervüket. Ezek egyeztetését követően az államháztartásért felelős miniszter által vezetett minisztérium megszerkeszti a központi költségvetési törvényjavaslatot. A Kormány átadja a költségvetési törvényjavaslat tervezetét a Költségvetési Tanácsnak, majd annak, illetve az Állami Számvevőszéknek a véleményével együtt benyújtja azt az Országgyűlésnek.

Fizetési mérleg jelentősége és részei

Fizetési mérleg: Mo. nyitott gazdaságú, ezért a külgazdasági egyensúly pénzügyi alakulása fontos a nemzetgazdaság számára, ezt mutatja be a fizetési mérleg, ami nem más, mint a nemzetgazdaság külfölddel lebonyolított pénzügyi műveleteit összesítő mérlegszerű kimutatás.

A mérleg a nemzetgazdaság összes szereplőjének, jövedelemtulajdonosoknak (vállalkozások, magánszemélyek, állam) a nemzetközi kapcsolatokból az adott évben keletkező valamennyi befolyt bevételét és valamennyi külföldre teljesített kiadását tartalmazza.

A fizetési mérleg 3 részből áll:

- a folyó fizetési mérleg,

- a tőke és pénzügyi mérleg: folyó fizetési mérleg hiányát finanszírozza, lehet

adósságot nem generáló tételek

adósságot generáló

- a jegybanki tartalék, amely végső stabilizáló hatás kiváltására hivatott.

Az államháztartás többféle módon befolyásolja a folyó fizetési mérleg alakulását.

Ha a fiskális újraelosztás a belföldi fogyasztást túlzott mértékben növeli, az import növekedhet, ami a kereskedelmi mérleg romlását eredményezheti.

Ha az újraelosztás a hazai vállalkozásokat erősíti, az csökkentheti az importigényt, vagy növelheti az exportbevételeket.

Ha a túlzott államháztartási hiányt az állam külföldi hitelfelvétellel, állampapírok külföldi értékesítésével fedezi, az megnöveli az állam külföldi adósságához kapcsolódó kamatfizetések terheit, ezáltal ronthatja a jövedelemmérleget.

A folyó fizetési mérleg hiánya azt jelenti, hogy több pénz áramlik ki az országból, mint amennyi beérkezik (a külkereskedelem, a szolgáltatások, illetve a jövedelmek áramlása révén). A hiány finanszírozását szolgálják a tőke- és pénzügyi mérleg tételei.

Az adósságot nem generáló tételek közül a legfontosabb a közvetlen tőkebefektetések egyenlege, azaz a külföldi működőtőke beáramlása és a hazai működőtőke kiáramlása közötti különbség.

Az adósságot nem generáló tételek levonása után „megmaradt" külső finanszírozási igényt a nemzetgazdaság szereplői azonban csak adósságot generáló tételekkel, azaz külföldről való hitelfelvétellel – az államháztartás esetén gyakran állampapírok külföldi értékesítésével – tudják finanszírozni. Ilyenkor külföldre szóló adósság keletkezik.

Ha nagy a hiány, és nagy a külföldi finanszírozási igény, szükségszerűen nő az ország külföld felé történő eladósodása. (adósságok törlesztő részlete mellett-kamat, kezelési költség is).

Az egyéb kötelezettségek nélküli adósságállományt nettó adósságállománynak, míg a kamatokkal, egyéb költségekkel növelt értéket bruttó adósságállománynak nevezik.

Az évenként teljesítendő külföldi adósságszolgálat megjelenik a jövedelemmérlegben, és tovább rontja a folyó fizetési mérleg helyzetét. Ha a fizetési mérleg egyéb elemei változatlan egyenleget produkálnak (pl. nem javul a kereskedelmi vagy a szolgáltatásmérleg, vagy nem érkezik jóval több működő tőke az országba), a külföldi eladósodás önmagát erősítő folyamattá válik.

Jövedelemcentralizáció és újraelosztás

A közfeladatok ellátásához az államnak szüksége van bizonyos mennyiségű jövedelemre, ezt közhatalmi bevételek formájában szerzi meg.

Az állam által a jövedelemtulajdonosoktól (lakosság, vállalkozások) elvont jövedelmek összértékét nevezzük jövedelemcentralizációnak. Ez az elvonás a közfeladatok ellátását szolgálja, nem piaci szempontú. Nemzetközi gyakorlatban a jövedelemcentralizációt az összehasonlíthatóság miatt mindig a GDP százalékában határozzák meg.

A befolyt, az állam által elvont centralizált jövedelmek az állami feladatellátás finanszírozásának a forrásai. Ezt nevezzük a jövedelmek újraelosztásának. A közfeladatok körét és az állami szerepvállalás súlyát azonban elsősorban nem a rendelkezésre álló és elvonható jövedelmek szabják meg. A hosszú távú feladatokat elsősorban a történelmi hagyományok, valamint társadalmi és politikai tényezők, a rövid távú feladatokat pedig a gazdaságpolitikai prioritások határozzák meg. A közfeladatok finanszírozási igénye így általában meghaladja az államháztartási bevételeket. Az állam ezért általában többet oszt újra, mint amennyi jövedelmet centralizál. Ez esetben óhatatlanul megnő a költségvetés hiánya.

Közhatalmi bevételek csoportosítása

Az államháztartás valamennyi költségvetési bevétele közbevételnek minősül, függetlenül az adott pénzeszköz eredetétől (természetes vagy jogi személy fizeti be) és jogcímétől. A közbevételek csoportosítása jogviszony jellege szerint:

közhatalmi bevételek: az államháztartás meghatározó bevételei, egy része közjogi jogviszony alapján keletkezik, mivel az állam a közhatalom letéteményeseként közhatalmát gyakorolva állapít meg különböző fizetési kötelezettségeket. (A közhatalmi bevételek teszik ki kb. az összes bevétel kb. 90%-át)

magánjogi bevételekre.

A közhatalmi bevételeket (mint az államháztartás javára előírt fizetési kötelezettségeket) három alcsoportra indokolt felosztani:

1.adójellegű bevételekre:

fiskális pénzforrások, közvetlen ellenszolgáltatás nem áll mögötte, -az állam költsége ennek beszedésekor csupán adminisztratív jellegű, -független a kötelezett akaratától

○ előfordulásuk szerint: központi alrendszerben (pl. ÁFA, SZJA, pénzügyi szervezetek különadója, TAO, vagyonszerzési illeték, pénzügyi tranzakciós illeték), a TB alapok bevételeiben (szochó, járulékok), az elkülönített

állami pénzalapoknál (pl. munkaerőpiaci alapba fizetett járulékok, szakképzési hozzájárulás, innovációs járulék), a helyi önkormányzati alrendszerben (helyi adók bevételei)

○ Hazánkban jelenleg az európai átlaghoz képest magasak a TB alapokat finanszírozó befizetések és a termékek, szolgáltatások után fizetett adók, és alacsony a jövedelmi és vagyoni típusú adók aránya.

2.díjjellegű bevételekre:

- közvetlen ellenszolgáltatása befizetőnek, általában függ a kötelezett akaratától

A díj összege közgazdasági értelemben nem tekinthető a díjfizető által igénybe vett szolgáltatás árának bár előfordul értékarányosság (például az intézményi díjak körében az intézményi szolgáltatás költségei részét képezik a díjkalkulációnak, ugyanakkor a díj megállapításánál más fontos szempontok (pl. szociális körülmények) is szerephez jutnak.)

Törvényi rendelkezés: a fizetendő díj mértéke nem haladhatja meg az adott eljárással (szolgáltatással) felmerülő költségeket, változó költségigényű eljárások (szolgáltatások) esetében a díj összegét átalányjelleggel kell meghatározni

Fajtái: a különböző államigazgatási és bírósági eljárási illetékek, az igazgatási szolgáltatási díjak, a bírósági szolgáltatási díjak, egyes költségvetési szervek intézményi térítési díjai

3. szankciójellegű bevételekre:

A közigazgatás által alkalmazott különféle jellegű szankciók közül a direkt pénzbeli formát öltő és költségvetési bevételt jelentő bírságok (például az egyenlő bánásmód követelményének megsértése miatt kiszabott bírság, szabálysértési bírság, környezetvédelmi bírság) képezik.

Nemzeti vagyon rendeltetése és gazdálkodási feladatok

Az Alaptörvény megfogalmazásában: „az állam és a helyi önkormányzatok tulajdona nemzeti vagyon. A nemzeti vagyon kezelésének és védelmének célja a közérdek szolgálata, a közös szükségletek kielégítése és a természeti erőforrások megóvása, valamint a jövő nemzedékek szükségleteinek figyelembevétele.”

Az Alaptörvény fokozott védelmet biztosít a közpénzeknek és a nemzeti vagyonnak, valamint garanciákat rögzít az ezekkel való felelős és átlátható gazdálkodás érdekében.

A nemzeti vagyon kezelése nem szolgálhat magánérdekeket, azt a közösség javára kell használni, kiemelt figyelmet fordítva a végességükre, valamint arra, hogy a nemzeti vagyon a jövendő generációk számára is a szükséges mértékben rendelkezésre álljon.

Az Alaptörvény a nemzeti vagyonnal való gazdálkodáshoz kapcsolódóan az alábbi alapelveket fogalmazza meg:

Nemzeti vagyont csak törvényben meghatározott célból lehet átruházni, törvényben meghatározott kivételekkel az értékarányosság követelményének figyelembevétele mellett.

Nemzeti vagyon átruházására vagy hasznosítására vonatkozó szerződés csak olyan szervezettel köthető, amelynek tulajdonosi szerkezete, felépítése, valamint az átruházott vagy hasznosításra átengedett nemzeti vagyon kezelésére vonatkozó tevékenysége átlátható.

Az állam és a helyi önkormányzatok tulajdonában álló gazdálkodó szervezetek törvényben meghatározott módon, önállóan és felelősen gazdálkodnak a törvényesség, a célszerűség és az eredményesség követelményei szerint.

A nemzeti vagyon alapvető rendeltetése a közfeladat ellátásának biztosítása. A nemzeti vagyonnal felelős módon, rendeltetésszerűen kell gazdálkodni.

A nemzeti vagyongazdálkodás feladata a nemzeti vagyon:

rendeltetésének megfelelő;

az állam, az önkormányzat mindenkori teherbíró képességéhez igazodó;

elsődlegesen a közfeladatok ellátásához (a közfeladatok ellátása infrastrukturális hátterének biztosításához) és a mindenkori társadalmi szükségletek kielégítéséhez szükséges;

egységes elveken alapuló;

átlátható, tervszerű, hatékony és költségtakarékos működtetése.

További vagyongazdálkodási feladat a nemzeti vagyon:

értékének megőrzése;

állagának védelme;

értéknövelő használata, hasznosítása, gyarapítása;

helyi önkormányzat feladatának ellátása szempontjából feleslegessé váló vagyontárgyak elidegenítése,

a kivezetésre szánt állami vagyon tekintetében a vagyonelemek költségtakarékos, gyors és hatékony elidegenítése, kivezetése a nemzeti vagyon köréből..

A nemzeti vagyonról szóló törvény a vagyongazdálkodási alapelvek között részletesen szabályozza az állam és a helyi önkormányzatok gazdasági társaságokkal való tulajdonosi kapcsolatait. Kiemelt hangsúlyt helyez e tulajdonosi (részesedési) viszonyok átláthatóságára.

A helyi önkormányzat közép és hosszú távú vagyongazdálkodási tervet köteles készíteni. Vállalkozási tevékenysége a kötelező feladatainak ellátását nem veszélyeztetheti. Csak olyan gazdálkodó szervezetben vehet részt, melyben felelőssége nem haladja meg vagyoni hozzájárulásának mértékét. A nemzeti vagyont, annak értékét és változásait a tulajdonosi joggyakorló nyilvántartja. Törvény rögzíti a vagyonkezelői jog szabályait. A vagyonkezelési szerződés kizárólag a törvényben meghatározott személyi körrel köthető, vagy kivételes esetben törvényben kerülhet sor vagyonkezelő kijelölésére. Előírja, hogy a nemzeti vagyon hasznosítására vonatkozó szerződés csak természetes személlyel, vagy átlátható szervezettel köthető.

Alapvető védelmet jelent a törvény azon rendelkezése, mely szerint a nemzeti vagyon hasznosítására vonatkozó szerződést a hasznosításba adó kártalanítás nélkül és azonnal felmondhatja, ha a nemzeti vagyont hasznosító gazdálkodó szervezet a nemzeti vagyon hasznosítására vonatkozó szerződés megkötését követően történt körülmény folytán már nem minősül átlátható szervezetnek.

A tulajdonosi joggyakorló rendszeresen ellenőrzi a nemzeti vagyon használójának a nemzeti vagyonnal való gazdálkodását, megállapításairól értesíti a nemzeti vagyon használóját.

Központi költségvetés főbb kiadásai

A központi költségvetés kiadásának fő kategóriáit az alábbi kiadáscsoportok képezik:

a költségvetési szervek kiadásai, ezen belül:

-közhatalmi-közigazgatási kiadások (az állami szerveknél, valamint az állam központi, illetve területi közigazgatási szerveinél felmerülő kiadások);

-közszolgáltatási kiadások (a központi költségvetési szervként működő állami intézmények – például egyetemek, főiskolák, egészségügyi országos intézetek – kiadásai);

-beruházások kiadásai;

támogatások, melyek az államháztartás rendszerén kívülre irányulnak (például lakástámogatások, szociálpolitikai menetdíj, családtámogatások, szociális támogatások, politikai pártok vagy a nonprofit szervezetek támogatása);

-transzferek, azaz más államháztartási alrendszer – így különösen a helyi önkormányzati alrendszer – támogatása;

-adósságszolgálat;

-egyéb kiadások (például befizetés az EU-ba, állami kezesség érvényesítése);

-EU társfinanszírozás, illetve hozzájárulás az EU költségvetéséhez;

-tartalékok

A legnagyobb kiadási tételt jelenleg a költségvetési szervek közhatalmi és közszolgáltatási kiadásai, valamint a szakmai fejezeti kezelésű előirányzatok kiadásai jelentik (kb 20-20 %). A TB alapok és az önkormányzatoknak juttatott források jelentős tételek (kb. 19%)

Központi költségvetési tartalékok

A központi költségvetés tartalékai:

rendkívüli kormányzati intézkedésekre szolgáló tartalék

céltartalék

Rendkívüli kormányzati intézkedésekre szolgáló tartalék célja:

az év közben meghozott kormányzati döntésekből következő feladatok finanszírozása és az előirányzott, de elháríthatatlan ok miatt elmaradó költségvetési bevételek pótlása. A rendkívüli kormányzati intézkedésekre szolgáló tartalék előirányzata nem lehet több a központi költségvetésről szóló törvény kiadási főösszegének 2%-ánál, és nem lehet kevesebb 0,5%-ánál. A rendkívüli kormányzati intézkedésekre szolgáló tartalék terhére annak 40%-os mértékéig vállalható kötelezettség az első félévben. Nagyobb kötelezettségvállaláshoz az OGY jóváhagyása szükséges.

Céltartalék: a központi költségvetésről szóló törvényben meghatározott kiadási előirányzat, amely évközi kormányzati intézkedés fedezetéül szolgál, és amelynek célját és rendeltetését egyidejűleg meghatározták, azonban az előirányzat felhasználásának fejezet, cím, alcím szerinti megoszlása a központi költségvetésről szóló törvény elfogadásakor még nem ismert.

Önkormányzati adósság engedélyezése

A települési önkormányzat adósságot keletkeztető ügyletet csak akkor köthet, ha a hatályos helyi adórendelete alapján a helyi iparűzési adót, vagy a helyi adókról szóló törvény szerinti vagyoni típusú adók közül legalább egyet, vagy a magánszemélyek kommunális adóját bevezette.

Az önkormányzatnak a tárgyévi költségvetési rendeletében szerepeltetett adósságkeletkeztetési szándékáról az adósságot keletkeztető ügyletéhez – kivéve a likvid, az adósságrendezési eljárás során a hitelezői egyezség megkötéséhez igénybe vett reorganizációs és a meglévő adósság visszafizetését célzó adósságmegújító hiteleket – kapcsolódó fejlesztési céljáról és az ügylet várható értékéről a Kormányt előzetesen tájékoztatnia kell.

A stabilitási törvény alapján bevezetett kormányzati hitelengedélyezés eredményeként kezelhetővé vált az önkormányzati pénzügyi státus. A 2012-ben hatályba lépett Alaptörvény 34. cikk (5) bekezdése lehetővé teszi, hogy a költségvetési egyensúly megőrzése érdekében külön törvény az önkormányzatok kötelezettségvállalását feltételhez vagy a Kormány hozzájárulásához kösse.

Ez a szabály az államháztartás helyi szintje működési vagy fejlesztési célú eladósodásának kíván gátat vetni. Az Alaptörvényben megfogalmazott szabály alapján korlátozhatóvá válik az önkormányzatoknak elsősorban a nyílt eladósodása (jellemzően kötvénykibocsátás).

A stabilitási törvény szerint az önkormányzat érvényesen kizárólag a Kormány előzetes hozzájárulásával vállalhat a Polgári Törvénykönyv szerinti kezességet és garanciát, valamint köthet adósságot keletkeztető ügyletet. A települési önkormányzat adósságot keletkeztető ügyletet csak abban az esetben köthet, ha a hatályos helyi adó rendelete alapján a helyi iparűzési adót vagy a helyi adókról szóló törvény szerinti vagyoni típusú adók közül legalább az egyiket vagy a magánszemélyek kommunális adóját bevezette. E rendelkezést nem kell alkalmazni a települési önkormányzat olyan adósságot keletkeztető ügyletére, amelyhez nincs szükség a Kormány hozzájárulására, illetve amelynek célja meglévő adósság visszafizetése, ha annak összege nem haladja meg az adósság összegét.

A stabilitási törvény lehetővé teszi, hogy bizonyos hitelügyeletek a Kormány engedélye nélkül is létrejöhetnek:

Az önkormányzat által elnyert, EU-s fejlesztési célú támogatások (2017.01.01-jétől a nem fejlesztési célú támogatások is) előfinanszírozásának biztosítására szolgáló hitelek nem tartoznak az engedélyköteles körbe, mivel ezekben az esetekben a megelőlegező hitel fedezete az EU-tól kapott támogatás.

Az éven belüli működési célú hitelek (likvid hitel) sem engedélykötelesek, mivel nincsenek kihatással az államadósság év végi állományára, másrészt engedélyezésük túl nagy késedelmet okozna, ami az önkormányzati likviditást gyengítené.

Költségvetési szerv vállalkozási tevékenysége

A költségvetési szerv jogosult lehet vállalkozási tevékenységet végezni, amely rendszeres haszonszerzés céljából (azaz nyereségérdekelt módon), államháztartáson kívüli forrásból, nem kötelezően végzett termelő, szolgáltató, értékesítő tevékenység.

Fontos jogszabályi előírás azonban, hogy a vállalkozási tevékenység:

nem veszélyeztetheti az alaptevékenység ellátását;

felső határát a kiadási előirányzatok arányában meg kell határozni;

bevételének fedeznie kell legalább az adott tevékenységgel összefüggő valamennyi közvetlen kiadást, valamint az ahhoz hozzárendelhető közvetett kiadásokat, továbbá az amortizációt;

a költségvetési szerv vállalkozási tevékenységeinek összesített maradványa (azaz a költségvetési év során a bevételek és kiadások különbözete) nem lehet negatív, azaz veszteséges. A nyereség egy részét – a társasági adó mértékének megfelelően – be kell fizetni a központi költségvetésbe.

Az alap- és vállalkozási tevékenységéből származó bevételeit és kiadásait elkülönítetten kell megtervezni és elszámolni.

Államháztartási kontrollok rendszere

Az államháztartási törvény (2011. évi CXCV. tv.) az államháztartás egyensúlyának és a közpénzekkel való áttekinthető, hatékony, ellenőrizhető gazdálkodás garanciáit teremti meg, szervesen illeszkedve az Alaptörvény Közpénzek fejezetéhez. A törvény értelmében az államháztartási kontrollok alapvető célja az államháztartási pénzeszközökkel, vagyonnal történő szabályszerű, szabályozott, gazdaságos, hatékony és eredményes gazdálkodás kialakítása. Az államháztartási kontroll kiterjed az államháztartás valamennyi alrendszerére.

Az államháztartási rendszer kontrolljával összefüggésben néhány kiinduló, általános jellegű megállapítás:

az ellenőrzési tevékenység az államháztartási rendszer egészére, valamennyi költségvetési szervre vonatkozik

komplexitás: egyaránt érinti az államháztartási rendszer egészének, valamennyi költségvetési szervnek a folyó költségvetési évhez tartozó pénzgazdálkodását, illetve a vagyongazdálkodását;

felöleli az állami ellenőrzések mindkét alaptípusát, azaz mind a törvényességi–jogszerűségi-szabályszerűségi ellenőrzést, mind pedig a célszerűségi–gazdaságossági-hatékonysági ellenőrzést.

Az államháztartási kontrollrendszer alaphelyzetben három pillérre épül:

külső ellenőrzésre (Az ellenőrző tevékenységet a gazdálkodótól független, külső szerv/személy látja el. Állami Számvevőszék)

kormányzati szintű ellenőrzésre (KEHI, EUTAF, MÁK)

az államháztartási belső kontrollra és belső ellenőrzésre

Az államháztartás kontrollrendszerének három pillére együtt egy egészet alkot.

Kormányzati ellenőrzés és KEHI jogköre

Kormányzati ellenőrzés: az ellenőrzött szerv belső szervezeti tagoltságától függetlenül működő, elsősorban a közpénzek felhasználását, a nemzeti vagyonnal való gazdálkodást, annak megóvását, a közfeladatok hatékony, gazdaságos és eredményes ellátását vizsgáló tárgyilagos, tényfeltáró, következtetéseket levonó és javaslatokat megfogalmazó ellenőrzési vagy tanácsadó tevékenység.

Jogi háttér: az államháztartási törvény 63-68/B. §-ai.

Kormányzati ellenőrzési szerv: Kormányzati Ellenőrzési Hivatal; ellenőrzési jogköre kiterjed:

•a kormánydöntések végrehajtásának ellenőrzésére;

•a központi költségvetés, az elkülönített állami pénzalapok, a társadalombiztosítás pénzügyi alapjai és a központi költségvetési szervek kormányzati ellenőrzésére;

•a gazdálkodó szervezeteknek, a közalapítványoknak, a köztestületeknek, az alapítványoknak, a térségi fejlesztési tanácsoknak és az egyesületeknek nyújtott költségvetési támogatások és az államháztartás központi alrendszeréből nyújtott más támogatások és az említett szervezetek részére meghatározott célra ingyenesen juttatott állami vagyon felhasználásának ellenőrzésére;

•egyéb,az Áht-ról szóló tv-ben meghatározott szervezetek és gazdálkodási folyamatok ellenőrzésére.

Ellenőrzési hatásköre nem terjed ki:

a nem a Kormány irányítása alá tartozó költségvetési fejezetekbe sorolt költségvetési szervekre

Országgyűlés,

Köztársasági Elnökség,

Alkotmánybíróság,

Alapvető Jogok Biztosának Hivatala,

Állami Számvevőszék,

Bíróságok,

ügyészség

Gazdasági Versenyhivatal,

Magyar Tudományos Akadémia,

Magyar Művészeti Akadémia

Eötvös Loránd Kutatási Hálózat

és a Magyar Nemzeti Bank ellenőrzésére.

Kormányzati Ellenőrzési Hivatal ellenőrzési tevékenysége:

Kormány által jóváhagyott éves ellenőrzési terv szerint végzi

a Kormány döntése, a miniszterelnök vagy a miniszter utasítása alapján az elnök soron kívüli kormányzati ellenőrzést rendelhet el

az ellenőrzés elrendelésére megjelölt kör a Kormányzati Ellenőrzési Hivatal elnökét a már folyamatban lévő kormányzati ellenőrzés kiterjesztésére, módosítására vagy megszüntetésére is utasíthatja.

Belső kontrollrendszer és belső ellenőrzés

A belső ellenőrzés lényegében a vezetői ellenőrzés szerves része. Ebben az esetben maga a költségvetési szerv alakít ki egy olyan mechanizmust, amelynek célja annak vizsgálata, hogy a tevékenységeket szabályszerűen, gazdaságosan, hatékonyan és eredményesen hajtsák végre. Az elszámoltatási kötelezettségeket teljesítsék, az erőforrásokat pedig megvédjék a veszteségektől, károktól és a nem rendeltetésszerű használattól.

Belső ellenőrzés: a vezetői ellenőrzés szerves része; végső soron a kockázatok kezelése érdekében kialakított folyamatrendszer.

A belső ellenőrzés kialakításáról, megfelelő működtetéséről és függetlenségének biztosításáról a költségvetési szerv vezetője köteles gondoskodni, emellett köteles a belső ellenőrzés működéséhez szükséges forrásokat biztosítani.

A belső ellenőrzés független, tárgyilagos bizonyosságot adó és tanácsadó tevékenység, amelynek célja, hogy az ellenőrzött szervezet működését fejlessze és eredményességét növelje. A belső ellenőrzés az ellenőrzött szervezet céljai elérése érdekében rendszerszemléletű megközelítéssel és módszeresen értékeli, illetve fejleszti a szervezetirányítási, belső kontroll- és ellenőrzési eljárásainak hatékonyságát. A belső ellenőrzés függetlenségét hivatott biztosítani, hogy a belső ellenőrzést végző személy vagy szervezet a tevékenységét a költségvetési szerv vezetőjének közvetlenül alárendelve végzi, jelentéseit közvetlenül neki küldi meg. A belső ellenőr a jogszabályoknak és belső szabályzatoknak való megfelelést, a tervezést, gazdálkodást és a közfeladatok ellátását vizsgálva megállapításokat és javaslatokat fogalmaz meg. Ezenkívül más tevékenységbe nem vonható be.

A költségvetési szerv vezetője a felelős:

belső kontrollrendszer létrehozásáért, működtetéséért és fejlesztéséért (az államháztartásért felelős miniszter által közzétett módszertani útmutatók figyelembevételével)

belső ellenőrzést végző személy kijelöléséért → belső ellenőr, aki a jogszabályokon k és belső szabályzatoknak való megfelelést, a tervezést, gazdálkodást és a közfeladatok ellátását vizsgálva megállapításokat és javaslatokat fogalmaz meg; ezen kívül más tevékenységbe nem vonható be!! és közvetlenül a költségvetési szerv vezetője alá rendelve dolgozik → függetlenségének biztosítása

köteles a belső ellenőrzés működéséhez szükséges forrásokat biztosítani

A helyi önkormányzatoknál a jegyző köteles belső kontrollrendszert működtetni, amely biztosítja a helyi önkormányzat rendelkezésére álló források szabályszerű, gazdaságos, hatékony és eredményes felhasználását, ennek része a pénzügyi bizottság, amely a helyi önkormányzatnál és intézményeinél. Az önkormányzati belső

kontrollrendszer része a – kétezernél több lakosú településeken kötelezően létrehozandó – pénzügyi bizottság, amely a helyi önkormányzatnál és intézményeinél:

véleményezi az éves költségvetési javaslatot és a végrehajtásáról szóló féléves, éves beszámoló tervezeteit;

figyelemmel kíséri a költségvetési bevételek alakulását, különös tekintettel a sajátbevételekre, a vagyonváltozás alakulását, értékeli az azt előidéző okokat;

vizsgálja az adósságot keletkeztető kötelezettségvállalás indokait és gazdasági megalapozottságát, ellenőrizheti a pénzkezelési szabályzat megtartását

ellátja a képviselő testület rendeletében meghatározott feladatokat.

Költségvetési szerv alapítása és nyilvántartása

Költségvetési szerv akkor alapítható, ha

a közfeladat alaptevékenységként való ellátása ekként biztosítható,

a működéséhez szükséges feltételek adottak,

az ellátandó közfeladat hatékonyan teljesíthető és

a költségvetési szerv működtetéséhez szükséges pénzügyi fedezet rendelkezésre áll.

Központi költségvetési szerv alapítására az államháztartási törvény alapján az Országgyűlés, a Kormány vagy a miniszter jogosult. Az Országgyűlés vagy a Kormány által alapított költségvetési szerv alapításáról jogszabályban, más alapító szerv által alapított költségvetési szerv esetén alapító okiratban kell rendelkezni.

A költségvetési szerv létrehozásának okirati formája az alapító okirat, amelynek tartalmaznia kell (más mellett) a költségvetési szerv nevét, az alapításáról rendelkező jogszabály megjelölését, ha az alapításról jogszabály rendelkezett, közfeladatát és szakmai alaptevékenységeit, illetékességét, működési körét, irányító szervének nevét, székhelyét, telephelyeit, vezetőjének megbízási rendjét, valamint az alkalmazásában álló személyek jogviszonyának megjelölését.

A költségvetési szerv a Magyar Államkincstár által vezetett törzskönyvi nyilvántartásba történő bejegyzéssel jön létre. A költségvetési szerv alapító okiratának a költségvetési szerv átalakítását, megszüntetését nem eredményező módosítása a bejegyzés napjával válik hatályossá, kivéve, ha a törvény más időpontot vagy az alapító okirat módosítására irányuló kérelem későbbi időpontot állapít meg.

A törzskönyvi nyilvántartás közhiteles, ami azt jelenti, hogy az ellenkező bizonyításáig vélelmezni kell annak a jóhiszeműségét, aki a törzskönyvi jogi személlyel szemben a nyilvántartásban szereplő adatokban bízva szerez jogot. Az ellenkező bizonyításáig a nyilvántartásba bejegyzett adatról vélelmezni kell, hogy az fennáll és a nyilvántartás szerinti jogosultat illeti meg. A nyilvántartás fennálló és törölt adatai és az alapító okirat nyilvánosak, azokat bárki megtekintheti, azokról feljegyzést készíthet, továbbá azok adatai elektronikus úton is hozzáférhetők. A bejegyzés ügyében az irányító szerv – bizonyos esetekben maga a költségvetési szerv – köteles intézkedni, a jogszabályban meghatározott határidőn belül.

Infláció és defláció fogalma, kezelése

Infláció: az árszínvonal tartós növekedése a pénz vásárlóerejének romlása mellett, önmagát erősítő gazdasági folyamat, lehetetlen a kiegyensúlyozott gazdálkodás, mert nem lehet tudni, hogy az elért jövedelem valójában mennyit ér a piacon. Fajtái: kúszó, vágtató, hiperinfláció.

Ha magas az infláció:

csökken a vállalkozások, illetve a lakosság megtakarítása

csökkenti a beruházási kedvet és forrásokat,

közvetve csökkenti a gazdasági növekedést.

Megfékezése: a monetáris politika (pénzmennyiség, kamatszint, forintárfolyam szabályozása) és a fiskális politika (a költségvetés bevételeinek és kiadásainak meghatározása) összehangolt működésével.

Inflációs mérőszám: fogyasztói árindex, amelyet a lakosság egészének fogyasztását jelentő termékcsoportokra, átlagos fogyasztási arányokkal (ún. vásárlói kosárra vonatkozóan) számítanak ki.

Defláció: árszínvonal csökkenése, vagyis negatív infláció, mely – ugyancsak – visszafogja a gazdasági növekedést, esetleg gazdasági visszaesést is előidézhet, ami az államháztartás vitelére is negatívan hat.

Az inflációval kapcsolatos fő követelmény: a moderálható, kezelhető infláció.

Az infláció egészséges, „mértéktartó” alakulása a költségvetést többletbevételekhez juttatja, a jövedelemtulajdonosokat pedig fogyasztásra, beruházások tételére ösztönzi.

Gazdálkodási alapelvek jogi garanciái

Államháztartási gazdálkodási alapelvek:

tervezés - fenntarthatóság, egyensúly, teljesség, egységesség, áttekinthetőség, valódiság, részletezettség elve, globális fedezet, vállalkozás folytatásának elve

gazdálkodás - nyilvánosság, költségvetés alapján történő gazdálkodás, programozás, felhasználási kötöttség, közbeszerzési kötelezettség, támogatások korlátozásának elve,

beszámolás - bruttó elszámolás, ellenőrizhetőség, egységesség és áttekinthetőség, teljesség elve részletezettség elve.

A tervezés alapelveinél említett egységesség és áttekinthetőség elve, teljesség elve és részletezettség elve értelemszerűen a beszámolásra is vonatkozik.

Az alapelvek érvényesítését alapvetően

az államháztartási törvény,

az államháztartási törvény végrehajtására hozott rendeletek, valamint

a minden gazdálkodó szervezetre érvényes számviteli törvény biztosítja.

Elkülönített pénzalap fogalma és feltételei

Az elkülönített állami pénzalapok az államháztartás központi alrendszerén belül működnek, ami a rendszer hatékonyságát és átláthatóságát biztosítja.

Az elkülönített állami pénzalap az állam egyes feladatait részben államháztartáson kívüli forrásból biztosító finanszírozási forma, amelynek működése az államháztartáson belül elkülönített finanszírozást tesz szükségessé. Az elkülönített állami pénzalapok a közfeladat ellátása során az állam nevében beszedendő költségvetési bevételek és teljesítendő költségvetési kiadások alapszerű elszámolására szolgálnak.

Elkülönített állami pénzalapot csak törvény hozhat létre, amelyben meg kell határozni

az alap rendeltetését,

az alap bevételi forrásait,

az alap terhére teljesíthető kiadások körét,

az alap tekintetében rendelkezésre feljogosított, az alap pénzeszközeinek felhasználásáért felelős minisztert, illetve testületet.

Az elkülönített állami pénzalap létrehozásának további fontos feltétele, hogy az alap célja szerint meghatározott feladatok finanszírozásához részben államháztartáson kívülről származó – törvényben meghatározott – források (járulékok, hozzájárulások vagy egyéb befizetések formájában) legyenek közvetlenül hozzárendelhetők.

Az elkülönített állami pénzalap gazdálkodásáról az alappal rendelkező miniszter (testület) éves költségvetési beszámolót és mérleget készít.

A beszámoló ellenőrzését az Állami Számvevőszék végzi.

Az ellenőrzés eredményéről a Kormány a zárszámadás keretében tájékoztatja az Országgyűlést. Az elkülönített állami pénzalapból vállalkozási tevékenység nem folytatható, az elkülönített állami pénzalap előirányzatai terhére pénzkölcsön (hitel) nem vehető fel, garancia és kezesség nem vállalható, értékpapír nem vásárolható, váltó nem bocsátható ki és nem fogadható el, kötvény nem bocsátható ki, pénzügyi lízing- vagy faktoringügyletre irányuló vagy ilyet magában foglaló szerződés nem köthető.

A jelenleg működő elkülönített állami pénzalapok a következők: a Nemzeti Foglalkoztatási Alap, a Bethlen Gábor Alap, a Központi Nukleáris Pénzügyi Alap, a Nemzeti Kulturális Alap, a Nemzeti Kutatási, Technológiai és Innovációs Alap.

Önkormányzatok belső ellenőrzése

A helyi önkormányzatoknál a jegyző köteles:

belső kontrollrendszert működtetni a források szabályszerű, gazdaságos, hatékony és eredményes felhasználása érdekében

A belső kontrollrendszeren belül jegyző köteles gondoskodni a belső ellenőrzés működtetéséről az államháztartásért felelős miniszter által közzétett módszertani útmutatók és a nemzetközi belső ellenőrzési standardok figyelembevételével.

gondoskodni kell a felügyelt költségvetési szervek ellenőrzéséről is.

Az önkormányzati belső kontrollrendszer része – kétezernél több lakosú településeken kötelezően létrehozandó – a pénzügyi bizottság, amely a helyi önkormányzatnál és intézményeinél:

véleményezi az éves költségvetési javaslatot és a végrehajtásáról szóló féléves, éves beszámoló tervezeteit;

figyelemmel kíséri a költségvetési bevételek alakulását, különös tekintettel a saját bevételekre, a vagyonváltozás (vagyon növekedés vagy csökkenés) alakulását, értékeli az azt előidéző okokat;

vizsgálja, az adósságot keletkeztető kötelezettségvállalás indokait és gazdasági megalapozottságát, ellenőrizheti a pénzkezelési szabályzat megtartását, a bizonylati rend és a bizonylati fegyelem érvényesítését;

ellátja a képviselő-testület rendeletében meghatározott feladatokat.

Közszféra, közfeladat, költségvetési szerv fogalma

1. Definiálja a közszféra fogalmát és mutassa be a közjavak közszférán belüli szerepét!

A közszféra a nemzetgazdaság meghatározó, organizáló része, a közjavak előállításának, védelmének és újraelosztásának színtere.

A közjavak keletkeztetését és szétosztását a demokratikus választásokon győztes, kormányt alakító politikai párt végzi.

A közszféra közvetlenül és közvetetten is hozzájárul az ország versenyképességének alakulásához.

2. Határozza meg a közfeladat fogalmát!

Közfeladat a jogszabályban meghatározott állami vagy önkormányzati feladat, amit az arra kötelezett közérdekből, jogszabályban meghatározott követelményeknek és feltételeknek megfelelve végez, ideértve a lakosság közszolgáltatásokkal való ellátását, továbbá az állam nemzetközi szerződésekben vállalt kötelezettségeiből adódó közérdekű feladatokat, valamint az e feladatok ellátásához szükséges infrastruktúra biztosítását is.

3. Határozza meg a költségvetési szerv fogalmát!

A költségvetési szerv tehát az államháztartás részét képező, nyilvántartásba vett jogi személy, amely:

• jogszabályban meghatározott és az alapító okiratban rögzített állami, önkormányzati feladatokat (a továbbiakban együtt: közfeladat) lát el alaptevékenységként;

• alaptevékenységét haszonszerzési cél nélkül folytatja;

• feladatait jogszabályban meghatározott követelmények és feltételek alapján, jogszabályban meghatározott szerv vagy személy irányítása, vagy felügyelete mellett, az alapító okiratban megjelölt működési körben, közfeladat-ellátási kötelezettséggel végzi;

• az irányító szerv által jóváhagyott éves költségvetés alapján gazdálkodik.

Önkormányzati jogok és gazdasági növekedés

Az Alaptörvény 32. cikke szerint a helyi önkormányzat a helyi közügyek intézése körében – az

Alaptörvényben biztosított gazdálkodási önállóságához kapcsolódóan - a törvény keretei között

gyakorolja az önkormányzati tulajdon tekintetébe a tulajdonost megillető jogokat,

meghatározza költségvetését, annak alapján önállóan gazdálkodik,

e célra felhasználható vagyonával és bevételeivel kötelező feladatai ellátásának veszélyeztetése nélkül vállalkozási tevékenységet folytathat, - dönt a helyi adók fajtájáról és mértékéről.

Az Alaptörvény 32. cikk (6) bekezdése alapján a helyi önkormányzatok tulajdona köztulajdon, amely feladataik ellátását szolgálja.

5. Határozza meg a gazdasági növekedés fogalmát, mutatóját, illetve a mutató elmozdulásának államháztartásra gyakorolt hatását!

Gazdasági növekedés: a gazdaság hosszú távú fejlődése, az újratermelés bővülésének mértéke. Az optimális, tartós növekedés gazdasági, társadalmi fejlődést eredményez.

Mérése: GDP (esetleg GNP) elmozdulásával történik.

Az államháztartás szempontjából az a legfontosabb, hogy az éves GDP az előző évhez képest milyen irányban mozdult el, illetve mennyivel nőtt vagy csökkent. Első körben ettől függ az elosztható jövedelem nagysága, másodsorban az alkalmazott adórendszertől.

Államháztartási hiány, felhasználási és közbeszerzési elv

Államháztartási hiány: az elvont és az újra elosztott jövedelem közötti különbség.

Mutatója: a GDP %-ban → A maastrichti kritériumok alapján az államháztartási hiány mértékét hosszabb távon 3% alatt kell tartani.

Önmagában az államháztartási hiány nem negatív jelenség. A deficit finanszírozása többnyire nem okoz gondot, ha a lakosság nettó megtakarítása fedezi a hiányt. Ám ha az államháztartás hiánya nagyobb a lakosság nettó megtakarításainál, a hiányt csak külföldi erőforrások bevonásával lehet fedezni. Ebben az esetben a vállalkozások forrásszükségletét is nemzetközi hitelek fedezik, hiszen a túlköltekező állam „elszívja” a vállalkozások elől a lakossági megtakarításokat.

Az állami deficit finanszírozása más szereplőktől való hitelfelvétellel, illetve állami kötvények kibocsátásával történik. Az államháztartás korábbiakban ily módon felhalmozott tartozásait, melyekkel belföldieknek vagy külföldieknek tartozik, államadósságnak hívjuk.

7. Definiálja a felhasználási kötöttség alapelvét!

A felhasználási kötöttség elve: egyes – az államháztartási rendszerből származó – támogatások előre meghatározott célhoz való kötöttségét és a felhasználással kapcsolatos számadási kötelezettséget foglalja magában. A felhasználási kötöttségnek két vonatkozása van. Egyfelől az uniós források, adományok, segélyek elkülönített elszámolás mellett és kizárólag a meghatározott célra használhatók fel. Másfelől az államháztartásból finanszírozott vagy támogatott természetes személyeknek, jogi személyeknek, illetve jogi személyiséggel nem rendelkező szervezeteknek számadási kötelezettségük van a részükre céljelleggel juttatott összegek rendeltetésszerű felhasználásáról. A nem rendeltetésszerűen használt összegek adók módjára behajthatók.

8. Fejtse ki, hogy mit jelent a közbeszerzési kötelezettség elve!

A közbeszerzési kötelezettség elve: az államháztartás alrendszereihez tartozó minden szervezet köteles – bizonyos beszerzési értékhatárokat meghaladóan – az árubeszerzési, építési-beruházási, illetve szolgáltatás-megrendelési célra előirányzott kifizetéseket, az e körbe tartozó kiadási előirányzatok felhasználását közbeszerzés alkalmazásához kötni. Az értékhatárokat évente a költségvetési törvény, az eljárás menetét a közbeszerzési törvény határozza meg

Forgalomképtelen vagyon és saját bevételek

Forgalomképtelen nemzeti vagyon: az ide tartozó vagyonelemek – a nemzeti vagyonról szóló törvényben meghatározott kivétellel – nem idegeníthetők el, vagyonkezelői jog, kizárólagos gazdasági tevékenységhez kapcsolódó működtetési jog, építményi jog, jogszabályon alapuló, továbbá az ingatlanra közérdekből külön jogszabályban feljogosított szervek javára alapított használati jog, továbbá a helyi önkormányzat javára alapított vezetékjog kivételével nem terhelhető meg, biztosítékul nem adható, azon osztott tulajdon nem létesíthető. A nemzeti vagyonról szóló törvény a forgalomképtelen nemzeti vagyon körébe sorolja a kizárólagos tulajdonban álló vagyont és a nemzetgazdasági szempontból kiemelt jelentőségű vagyont.

A kizárólagos állami és önkormányzati tulajdonban álló vagyon a legszigorúbban védett nemzeti vagyoni kör. A nemzeti vagyonról szóló törvény ezen vagyonelemek körét taxatíve határozza meg. Az állam és az önkormányzatok kizárólagos tulajdona főszabályként kizárólag koncesszió útján hasznosítható.

A nemzetgazdasági szempontból kiemelt jelentőségű vagyon fogalmát az Alaptörvény vezette be. A nemzetgazdasági szempontból kiemelt jelentőségű vagyon státusza a nemzeti vagyonról szóló törvény rendszerében a második védelmi vonalat képezi, amely hasznosításának szabályozása kevésbé szigorú (főszabályként nem koncesszióköteles), vagyonkezelés, bérlet, haszonbérlet stb. keretében történhet.

10. Sorolja fel a helyi önkormányzat saját bevételeinek körét!

Figyelem a 2026. szeptemberi hatályosító tájékoztató alapján: 2027. január 1-jétől a települési adóra vonatkozó szabályozás változik; a vizsgára készülésnél ezt a hatálybalépési időponttal együtt kell megjegyezni.

Az önkormányzati törvény szerint a helyi önkormányzat saját bevételei:

a helyi adók;;

saját tevékenységből, vállalkozásból és az önkormányzati vagyon hasznosításából származó bevétel, nyereség, osztalék, kamat és bérleti díj;

átvett pénzeszközök;

törvény alapján az önkormányzatot megillető illeték, bírság, díj;

az önkormányzat és intézményei egyéb sajátos bevételei.

Önkormányzati vállalkozás és teljesítésigazolás

Az önkormányzat vállalkozási szabadsága nem korlátlan, a vállalkozási tevékenység a helyi közösségi érdekekkel összhangban lehetséges.

vállalkozási tevékenysége ne veszélyeztesse a kötelező feladat ellátását, ezen tevékenységet saját forrásokból végzi.

Részt vehetnek vállalkozásokban, főleg azért, hogy a vállalkozás remélt hasznából teremtsék elő azokat a forrásokat, amelyek feltétlenül szükségesek feladataik ellátásához. Garanciális szabályt jelent az, hogy az önkormányzat csak olyan vállalkozásban vehet részt, amelyben felelőssége nem haladja meg vagyoni hozzájárulásának mértékét. Ez lényegében azt jelenti, hogy az önkormányzat csak a vállalkozásba fektetett vagyonrészét veszítheti el a vállalkozás esetleges kudarca, csődje esetén, de nem felel többi vagyonával a bukás esetén sem.

12. Ismertesse a teljesítésigazolás lényegét a kötelezettségvállalás folyamatában!

A költségvetési év kiadási előirányzatai teljesítésének folyamata:

kötelezettségvállalás és pénzügyi ellenjegyzés;

szakmai teljesítés és annak igazolása;

érvényesítés;

utalványozás;

pénzügyi teljesítés.

A teljesítés megtörténtét (termék beszerzését, szolgáltatás igénybevételét) követően a teljesítést szakmailag igazolni kell. A szakmai teljesítésigazoló személyét és feladatait a költségvetési szerv vezetője írásban jelöli ki.

A teljesítés igazolása során a teljesítés igazolónak az okmányok alapján ellenőriznie kell a kiadások jogosságát a bizonylatra történő feljegyzéssel, amely tartalmazza a teljesítés tényére történő utalást és az igazolás dátumát.

Törzskönyvi nyilvántartás és Államkincstár ellenőrzése

A költségvetési szervekről a Magyar Államkincstár nyilvános és közhiteles nyilvántartást vezet, amelynek külön jogszabályban meghatározott adatait interneten keresztül is elérhetővé és kereshetővé teszi.

A költségvetési szerv a törzskönyvi nyilvántartásba történő bejegyzéssel jön létre. A költségvetési szerv alapító okiratának a költségvetési szerv átalakítását, megszüntetését nem eredményező módosítása a bejegyzés napjával válik hatályossá, kivéve, ha a törvény más időpontot, vagy az alapító okirat módosítására irányuló kérelem későbbi időpontot állapít meg. Egyéb törzskönyvi jogi személyre vonatkozó bejegyzések módosítása a bejegyzés napjával válik hatályossá, kivéve, ha a törvény más időpontot, vagy az adatmódosításra irányuló kérelem későbbi időpontot állapít meg.

A törzskönyvi nyilvántartás közhiteles, ami azt jelenti, hogy az ellenkező bizonyításáig vélelmezni kell annak a jóhiszeműségét, aki a törzskönyvi jogi személlyel szemben a nyilvántartásban szereplő adatokban bízva szerez jogot. Az ellenkező bizonyításáig a nyilvántartásba bejegyzett adatról vélelmezni kell, hogy az fennáll, és a nyilvántartás szerinti jogosultat illeti meg. A nyilvántartás fennálló és törölt adatai és az alapító okirat nyilvánosak, azokat bárki megtekintheti, azokról feljegyzést készíthet, továbbá azok adatai elektronikus úton is hozzáférhetők. A bejegyzés ügyében az irányító szerv – bizonyos esetekben maga a költségvetési szerv – köteles intézkedni, a jogszabályban meghatározott határidőn belül.

14. Mutassa be a Magyar Államkincstár kormányzati szintű ellenőrzési rendszerben betöltött szerepét!

Az Államkincstár ellenőrzi költségvetésben megtervezett és kiáramló pénzeszközök felhasználását és elszámolását. Jelentős különbség az Állami Számvevőszékkel szemben, hogy az Államkincstár kötelező érvényű határozatot hozhat, a nem rendeltetésszerű közpénzfelhasználást visszafizettetheti. A Magyar Államkincstár sajátos ellenőrzési jogköre a helyi önkormányzat, nemzetiségi önkormányzat, társulás, térségi fejlesztési tanács és az általuk irányított költségvetési szerv:

számviteli szabályok szerinti könyvvezetési kötelezettségének;

az államháztartási törvényben meghatározott adatszolgáltatási kötelezettségek szabályszerű teljesítésének;

az éves költségvetési beszámoló megbízható, valós összképének vizsgálatára terjed ki.

2

KÖTELEZŐ VIZSGARÉSZ

III.modul: Általános államháztartási ismeretek

ÍRÁSBELI TÉTELEK

2026 ősz

10

Általános államháztartási ismeretek - szóbeli tételek navigációs jegyzéke

Általános államháztartási ismeretek · Kidolgozott tételek

A dokumentum a III. modul szóbeli vizsgatételeinek kidolgozott válaszait tartalmazza, az államháztartás fogalmától a költségvetési szerveken át az ellenőrzési rendszerig.

Jelenlegi olvasóváltozat: az áthúzott korábbi szövegrészek kimaradtak. A forrás DOCX változatlan maradt.

Az államháztartás fogalma, helye és alrendszerei

A nemzetgazdaság egy adott ország gazdasági szereplőinek az összessége és a közöttük levő kölcsönhatások rendszere. A nemzetgazdaság szereplői: háztartások, vállalkozások, nonprofit szektor, állam, külföld.

Az állam különleges gazdasági szereplő, elsődleges célja nem a jövedelemszerzés, hanem a közfeladatok ellátása. Közhatalom birtokában képes arra, hogy más gazdasági szereplő gazdasági helyzetét befolyásolja.

Azokat az eszközöket, amelyekkel az állam képes befolyásolni a gazdaság „öntörvényű” működését, állami beavatkozásnak vagy „intervenciónak” nevezzük. Az állami intervenciók egy része minden gazdasági szereplőre hat (általános intervenciók). Ilyenek pl. az állam külső, belső védelme, a jogi, közigazgatási rendszerek működtetése, a nemzetközi kötelezettségek teljesítése, az állam pénzügyi-gazdasági tevékenysége, az államadósság kezelése. Az úgynevezett speciális intervenciók ezzel szemben –valamely társadalmi, gazdasági, környezetvédelmi stb. cél érdekében –egyes ágazatokat, gazdasági szereplőket előnyben részesít más szereplőkkel szemben (pl. egyes ágazatok, lakossági vállalkozói csoportok, térségek támogatása).

A közszféra a nemzetgazdaság meghatározó, organizáló része, a közjavak előállításának, védelmének és újraelosztásának színtere. A közjavak keletkeztetését és szétosztását a választásokon győztes, kormányt alakító párt végzi politikai elképzelései, kormányzati programja mentén. A Kormány az állami jövedelem keletkeztetését adókon és állami vagyonhasznosításon keresztül biztosítja. A kiadási oldalt tekintve, az így előálló közpénzek szétosztását, azok mértékét, arányait a közpénzügyi politikai koncepciójában juttatja kifejezésre, amelyet az államháztartás technikai rendszerén keresztül, a költségvetési törvények szabályaiba iktatva legalizál, éves elszámolását pedig a zárszámadási törvények benyújtásával, országgyűlés általi szentesítésével rendezi. A közpénzügyi kategória tehát mint átfogóbb, a politikum elveit is magába foglaló rendszer, míg az államháztartás a regnáló, közpénzügyi politikát végrehajtó technikai képződményként ismeretes.

Az államháztartás: az állam és a helyi önkormányzatok közfeladatot ellátó és finanszírozó gazdálkodásának technikai rendszere. A kormányzat gazdálkodásának rendszere, az állampénzügyek technikai összessége.

az államháztartás folyamat (flow) része: az éves költségvetésekkel összefüggő közigazgatási tevékenység

az államháztartás állományi (stock) része: a vagyongazdálkodás

Az államháztartásról szóló 2011. évi CXCV. törvény szerint az államháztartás alapegységeit az államháztartás alrendszereinek nevezzük. Az államháztartási törvény a magyar államháztartást jelenleg két alrendszerre bontja, a központi és az önkormányzati alrendszerre. Ez összhangban van a közigazgatás duális rendszerével, amely államigazgatásból és önkormányzati igazgatásból áll.

Az államháztartás központi alrendszerébe tartozik

állam: közjogi és magánjogi alany; állami feladatok: társadalombiztosítás + elkülönített pénzalapok

Közjogi kötelezettségek és jogosítványok alanyaként közhatalmi alapon adókat, illetékeket, díjakat állapít meg és szed be. A jogviszonyra a felek alá-fölérendeltsége jellemző. A közjogi jogalanyként értelmezett állam magában foglalja azokat az állami feladatokat is, amelyeket a társadalombiztosításból és az elkülönített pénzalapokból finanszíroznak, tehát a központi alrendszer részét képezik a társadalombiztosítás pénzügyi alapjai, valamint az elkülönített állami pénzalapok is.

Jogi személy magánjogi jogviszonyok alanyaként más személyekkel, szervezetekkel szerződéses kapcsolatba kerül. Ebben az esetben az államot képviselő személy vagy szervezet a felek mellérendeltségéből adódóan egyoldalúan nem állapíthat meg kötelezettséget a jogviszony másik szereplőjére nézve.

központi költségvetési szerv (pl. minisztériumok, fővárosi és vármegyei kormányhivatalok, KSH, stb.)

2026. október 1-jétől az Alaptörvény tizenhetedik módosítása alapján a „vármegye” elnevezést ismét a „megye” elnevezés váltja fel; ettől az időponttól: fővárosi és megyei kormányhivatalok.

törvény által az államháztartás központi alrendszerébe sorolt köztestület és

törvény által az államháztartás központi alrendszerébe sorolt köztestület által irányított köztestületi költségvetési szerv.

Az államháztaratás önkormányzati alrendszerébe tartozik

helyi önkormányzat

helyi nemzetiségi önkormányzat és az országos nemzetiségi önkormányzat

társulás

térségi fejlesztési tanács

fentiek által irányított helyi önkormányzati, helyi nemzetiségi önkormányzati, országos nemzetiségi önkormányzati költségvetési szerv

Makrogazdasági tényezők és általános mutatók

Egy ország gazdasági helyzetének átfogó bemutatásakor általában néhány fő makrogazdasági mutatóval találkozunk, amelyekkel az adott országban zajló gazdasági folyamatokat jellemzik, s amelyek alapvetően meghatározzák az ország államháztartásának helyzetét. Ezek egy része a nemzetgazdaság egészéről, a legfontosabb makrogazdasági folyamatokról ad információt, s vannak köztük olyanok is, amelyek kifejezetten az államháztartás helyzetét jellemzik.

A nemzetgazdaság helyzetét meghatározó makrogazdasági tényezők

A reálgazdaság általános helyzete és az államháztartási gazdálkodás között igen szoros és kölcsönös összefüggés van. Az egyik oldalról a gazdasági növekedés, az infláció, a külgazdasági egyensúly alakulását az államháztartás tervezési bázisaként indokolt felfogni, mivel döntően befolyásolják a jövedelemtulajdonosok pozícióit, ezáltal pedig az államháztartás bevételi és kiadási lehetőségeit. A másik oldalról a jövedelemcentralizáció és újraelosztás, az államháztartási deficit, illetve az államadósság mértéke jelentősen befolyásolja a nemzetgazdaság többi szereplőjének helyzetét, ezáltal a reálgazdasági mutatók alakulását. A kölcsönös összefüggéseket és a mutatók tartalmát szükséges megismerni és megérteni.

Ilyen kritériumot meghatároztak:

az inflációra

a hosszú távú hitel kamatlábára,

árfolyamra vonatkozóan,

a „fiskális” mutatók közül az államháztartási hiányra

és az államadósság mértékére.

A reálgazdaság általános helyzete és az államháztartási gazdálkodás között igen szoros és kölcsönös összefüggés van.

Az egyik oldalról makrogazdasági tényezők döntően befolyásolják a jövedelemtulajdonosok pozícióit, ezáltal pedig az államháztartás bevételi és kiadási lehetőségeit.

A másik oldalról a jövedelemcentralizáció és újraelosztás, az államháztartási deficit, illetve az államadósság mértéke jelentősen befolyásolja a gazdasági szereplők helyzetét, ezáltal a reálgazdasági mutatók alakulását.

A makrogazdasági pálya bonitását kifejező mutatók az alkalmazott gazdaságpolitikából adódnak, tehát a mérőszámok a gazdaságpolitika minőségét fejezik ki.

A gazdaságpolitika klasszikus követelményei:

a gazdasági növekedés serkentése,

a költségvetési, külkereskedelmi-fizetési mérleg pénzügyi egyensúlyának elősegítése,

az infláció alacsony szinten tartása,

a nemzetgazdaság versenyképességét szolgáló strukturális, fejlesztési reformok folyamatos véghezvitelére való képesség.

A makrogazdaság helyzetét jellemző általános mutatók

Az a jó makrogazdasági pálya, ahol egyenletes a növekedés, melyet pénzügyi egyensúly kísér alacsony inflációval, és javul az ország versenyképessége.

A nemzetgazdaság összjövedelme

Ennek mérésére különböző mutatókat alkalmaznak:

a bruttó hazai termék (GDP – Gross Domestic Product),

a bruttó nemzeti termék (GNP – Gross National Product),

a bruttó nemzeti jövedelem (GNI – Gross National Income),

a nettó hazai termék (NDP- Net National Product)

a nettó nemzeti jövedelem (NNI- Net National Income) mutatói.

Legfontosabb az államháztartás számára a GDP, bevételei többsége az ország területén jövedelmet szerző vállalkozások és magánszemélyek adó- és járulékbefizetéseiből származnak.

A leggyakrabban a GDP vagy a GNP mutatójának évenkénti változásával mérik a gazdasági növekedést, illetve az egy főre jutó GDP, GNP mutatóját használják egy ország vagy egy régió általános fejlettségének bemutatására.

Gazdasági növekedés

A gazdaság hosszú távú fejlődése, ill. az újratermelés bővülésének mértéke.

Az optimális, tartós növekedés gazdasági, társadalmi fejlődést eredményez.

A gazdasági növekedés mérésére leggyakrabban a GDP bruttó hazai termék (esetleg a GNP) mutatóját alkalmazzák.

Az államháztartás szempontjából az a legfontosabb, hogy az éves GDP az előző évhez képest milyen irányban mozdult el, illetve mennyivel nőtt vagy csökkent. Első körben ettől függ az elosztható jövedelem nagysága, másodsorban az alkalmazott adórendszertől.

A gazdasági növekedés szemléltetésére az éves gazdasági növekedés mutatójának olyan idősorát alkalmazzák, melyben több egymást követő év GDP-jét változatlan áron viszonyítják az azt megelőző év GDP-jéhez.

Infláció (pénzromlás) jelentése: az árszínvonal tartós emelkedése a pénz vásárlóerejének romlása mellett. Felgyorsult infláció bizonytalanná teszi és félreinformálja a nemzetgazdaság valamennyi szereplőjét.

Az infláció önmagát erősítő (kumulatív) gazdasági folyamat. A magas infláció növeli a vállalkozások, illetve a lakossági megtakarítások kockázatát, csökkenti a beruházási kedvet és forrásokat, közvetve pedig a gazdasági növekedést.

Az infláció megfékezéséhez a monetáris politika és a fiskális politika összehangolt működésére van szükség. Az infláció fajtái: kúszó, vágtató és hiperinfláció.

Termékcsoportonként más és más indexeket alakíthatunk ki (termelői, fogyasztói, export, beruházási stb.). A leggyakrabban használt inflációs mérőszám az ún. fogyasztói árindex, amelyet a lakosság egészének fogyasztását jelentő termékcsoportokra, átlagos fogyasztási arányokkal (ún. vásárlói kosárra vonatkozóan) számítanak ki.

Defláció vagyis negatív infláció (az árszínvonal csökkenése), mely szintén visszafogja a gazdasági növekedést, esetleg gazdasági visszaesést is előidézhet.

Az inflációval kapcsolatos fő követelmény: a moderálható, kezelhető infláció. Az infláció egészséges, „mértéktartó” alakulása a költségvetést többletbevételekhez juttatja, a jövedelemtulajdonosokat pedig fogyasztásra, beruházások tételére ösztönzi.

Külgazdasági egyensúly

A külgazdasági egyensúly pénzügyi helyzetét a fizetési mérleg mutatja be. Ez a nemzetgazdaság külfölddel lebonyolított pénzügyi műveleteit összesítő mérlegszerű kimutatás. A mérleg a nemzetgazdaság összes szereplőjének, jövedelemtulajdonosoknak (vállalkozások, magánszemélyek, állam) a nemzetközi kapcsolatokból az adott évben keletkező valamennyi befolyt bevételét és valamennyi külföldre teljesített kiadását tartalmazza.

A fizetési mérleg 3 részből áll:

a folyó fizetési mérleg

a tőke és pénzügyi mérleg

a jegybanki tartalék, mint egyenlegező tétel, amely végső stabilizáló hatás, illetve kiváltására hivatott.

Az államháztartás többféle módon befolyásolja a folyó fizetési mérleg alakulását:

Ha a fiskális újraelosztás a belföldi fogyasztást túlzott mértékben növeli, az import növekedhet, ami a kereskedelmi mérleg romlását eredményezheti.

Ha az újraelosztás a hazai vállalkozásokat erősíti, az csökkentheti az importigényt, vagy növelheti az exportbevételeket.

Ha a túlzott államháztartási hiányt az állam külföldi hitelfelvétellel, állampapírok külföldi értékesítésével fedezi, az megnöveli az állam külföldi adósságához kapcsolódó kamatfizetések terheit, ezáltal ronthatja a jövedelemmérleget.

A folyó fizetési mérleg hiánya azt jelenti, hogy több pénz áramlik ki az országból, mint amennyi beérkezik (a külkereskedelem, a szolgáltatások, a jövedelmek áramlása révén).

A hiány finanszírozását szolgálják a tőke- és pénzügyi mérleg tételei, amelyek adósságot generáló és nem generáló tételekből állnak.

Az adósságot nem generáló tételek közül a legfontosabb a közvetlen tőkebefektetések egyenlege, azaz a külföldi működő tőke beáramlása és a hazai működő tőke kiáramlása közötti különbség.

Az adósságot nem generáló tételek levonása után „megmaradt” külső finanszírozási igényt a nemzetgazdaság szereplői azonban csak adósságot generáló tételekkel, azaz külföldről való hitelfelvétellel – az államháztartás esetén gyakran állampapírok külföldi értékesítésével – tudják finanszírozni.

Ha nagy a hiány, és nagy a külföldi finanszírozási igény, szükségszerűen nő az ország külföld felé történő eladósodása. Az egyéb kötelezettségek nélküli adósságállományt nettó adósságállománynak, míg a kamatokkal, egyéb költségekkel növelt értéket bruttó adósságállománynak nevezik.

Amennyiben a fizetési mérleg egyéb elemei nagyjából változatlan egyenleget produkálnak (pl. nem javul a kereskedelmi vagy a szolgáltatásmérleg, vagy nem érkezik jóval több működő tőke az országba), a külföldi eladósodás önmagát erősítő folyamattá válik.

Az államháztartás helyzetét jellemző mutatók

Az állam által a jövedelemtulajdonosoktól (lakosság, vállalkozások) elvont jövedelmek összértékét nevezzük jövedelemcentralizációnak. Ez az elvonás a közfeladatok ellátását szolgálja.

A magyar gazdaság költségvetésének fő szerkezeti problémája az arányos köztehervíselés hiányából fakadt.

Jövedelmek újraelosztása: a befolyt, az állam által elvont, centralizált jövedelmek az állami feladatellátás finanszírozásának a forrásai.

A közfeladatok finanszírozási igénye általában meghaladja az államháztartási bevételeket. Az állam ezért általában többet oszt újra, mint amennyi jövedelmet centralizál - megnő a költségvetés hiánya.

Az államháztartási hiány: Az elvont és az újra elosztott jövedelem közötti különbség, a GDP százalékában szokták megadni. A maastrichti kritériumok alapján az államháztartási hiány mértékét 3% alatt kell tartani. Hiány mérése: EU számítási módszere, az ESA 2010 szerinti egyenlegmutató.

Önmagában az államháztartási hiány nem negatív jelenség. A deficit finanszírozása nem okoz gondot, ha a lakosság nettó megtakarítása fedezi a hiányt. Ám ha az államháztartás hiánya nagyobb a lakosság nettó megtakarításainál, a hiányt csak külföldi erőforrások bevonásával lehet fedezni.

Amennyiben egy tagállamban a költségvetési hiány a megengedett küszöbértékét meghaladja, uniós szinten túlzottdeficit-eljárás indulhat.

Az államadósság: az államháztartás felhalmozott tartozásait, melyekkel belföldieknek vagy külföldieknek tartozik.

Az állami deficit finanszírozása más szereplőktől való hitelfelvétellel, illetve állami kötvények kibocsátásával történik.

Az államadósság részét képezi az államháztartás központi alrendszerének, az államháztartás önkormányzati alrendszerének és a kormányzati szektorba sorolt egyéb szervezetek egymással szembeni kötelezettségeinek kiszűrésével számított valamennyi adósság.

Az államadósság lényegében az államháztartási hiány kumulálódásából adódik.

Az államadósság a törvényi szabályozás szerint csak az államháztartás hiányának mértéke szerint nőhet. Az államadósságot is a GDP arányában szokták megadni, célszerű, ha aránya 60% alatt stabilizálódik (EU által elvárt).

Lényeges, hogy az államadósság GDP-arányos emelkedésének megállítása egyrészt a gazdasági növekedés

(GDP) emelésével, illetve a nominális hiány halmozódásának megállításával lehetséges.

A 2026-os hatályosító tananyag ezt a részletes történeti adósság-idősort törli; a vizsgán a hiány, az államadósság és a GDP-arányos mutatók összefüggésére, valamint a fiskális szabályokra célszerű koncentrálni.

További probléma a lakosság és az önkormányzatok eladósodottsága, melynek kezelésére a magyar kormány aktív gazdaságpolitikai lépéseket tett (Államadósság Kezelő Központ). Egyidejűleg az Államadósság Kezelő Központ lakosságot, hazai befektetőket helyzetbe hozó konstrukciói révén emelkedik az államadósság belső finanszírozása. A magyar állam az államháztartás önkormányzati alrendszerének adósságállományát a vármegyei önkormányzatok után a települési önkormányzatok szintjén is átvállalta.

Az államháztartási gazdálkodás szabályozási háttere

Magyarország kiemelt gazdaságpolitikai célkitűzése a közpénzekkel való takarékos gazdálkodás, a költségvetési egyensúly megteremtése és hosszú távú fenntartása, valamint az államadósság csökkentése. A stabil állami pénzügyek a gazdasági növekedés tartós alapjainak megteremtéséhez és fenntartásához jó esélyt adnak.

2026-os pontosítás: az Alaptörvény N) cikk (1) bekezdése szerint Magyarország a kiegyensúlyozott, átlátható és fenntartható költségvetési gazdálkodás elvét érvényesíti. A szabályozási háttérben továbbra is kiemelt az Alaptörvény, az Áht., a stabilitási törvény, a nemzeti vagyonról és az állami vagyonról szóló törvény, az ÁSZ-törvény és az MNB-törvény.

Alaptörvény rögzíti a költségvetési gazdálkodás legfőbb elveit: éves költségvetés elve, a részletesség, a kiegyensúlyozott, átlátható és fenntartható költségvetési gazdálkodás elvei. A korábbi Alkotmányban nem, de az Alaptörvényben már megjelenik a kiegyensúlyozott, átlátható és fenntartható költségvetési gazdálkodás.

A magyar Alaptörvény sajátossága, hogy a közpénzügyekre vonatkozó részletes és szigorú fiskális jellegű szabályokat állapít meg a közpénzekkel, a központi költségvetésről szóló törvénnyel, az államadósság kezelésével, és a nemzeti vagyonnal összefüggésben.

Az Alaptörvény több, az államháztartáshoz témájában kapcsolódó kérdésről sarkalatos törvény megalkotását írta elő.

Az Országgyűlés az ország pénzügyi stabilitása és költségvetési fenntarthatóságának biztosítása érdekében a központi költségvetésről szóló törvény megalapozottságának független vizsgálata és az államadósság csökkentésének elősegítése céljából az Alaptörvény rendelkezéseinek végrehajtására megalkotta a stabilitási törvényt.

A stabilitási törvény szabályozza továbbá köztehervíselés és a nyugdíjrendszer szabályait és a Költségvetési Tanács működését.

Az államháztartás egyensúlyának és a közpénzekkel történő áttekinthető, hatékony, ellenőrizhető gazdálkodás garanciáit az államháztartási törvény szabályozza.

Meghatározza:

az államháztartás alrendszereit

a költségvetési szervek jogállását és működését

a tervezés, a gazdálkodás és a beszámolás rendjét.

Az átlátható gazdálkodás biztosítására épülő szabályozás nagy hangsúlyt fektet a tervezésre és azon belül is a középtávú tervezésre. Egy olyan kettős irányból építkező rendszert épít fel, amely felülről, a keretszámok megalkotásával indul, részletes technikai kidolgozása pedig alulról történik (a keretszámokon belül maradva konkrétan milyen feladatokra kívánnak költeni), majd a kettő találkozásakor a költségvetés végrehajtásáért felelős kormány hagyja jóvá a végső terveket.

A könyvvezetési és beszámolási szabályok tekintetében az államháztartási törvény továbbra is a pénzforgalmi szemléletre épül, ami alapján a bevételeket, kiadásokat azok pénzforgalmi teljesülésekor kell számba venni.

A költségvetési gazdálkodás alapját a központi költségvetésről szóló törvény jelenti, amit az Országgyűlés, költségvetési jogával élve, évente a Kormány előterjesztésére hagy jóvá. A költségvetési évet követő évben a Kormány – a költségvetés végrehajtásáról szóló beszámoló részeként – összeállítja a zárszámadási törvényjavaslatot, amelyet az Állami Számvevőszék ellenőrzi, majd az Országgyűlés megtárgyalja és elfogadja a zárszámadásról szóló törvényt.

Az államháztartásról szóló törvény végrehajtásáról a 368/2011. (XII. 31.) Korm. rendelet rendelkezik, tartalmazza a végrehajtás részletszabályait.

Az államháztartásról szóló törvény végrehajtásához szorosan illeszkedik az államháztartás számviteléről szóló 4/2013. (I. 11.) Korm. rendelet és a költségvetési szervek belső kontrollrendszeréről és belső ellenőrzéséről szóló 370/2011. (XII. 31.) Korm. rendelet.

Mindhárom kormányrendelet az államháztartás vitelét szabályozó olyan végrehajtási rendelet, amely az intézményrendszer vonatkozásában a tervezés, a végrehajtás, a beszámolási kötelezettségek, valamint az ellenőrzési feladatok teljességéről rendelkezik.

A nemzeti vagyonra vonatkozó alapvető szabályokat az Alaptörvény és a rendelkezéseinek végrehajtásaként a nemzeti vagyonról szóló 2011. évi CXCVI. törvény és az állami vagyonról szóló 2007. évi CVI. törvény tartalmazza.

Magyarország helyi önkormányzatairól szóló 2011. évi CLXXXIX. törvény (önkormányzati törvény) garantálja a helyi választópolgárok önkormányzáshoz való jogát, a helyi önkormányzatok államcélok megvalósításához történő hozzájárulását, egyidejűleg a települések és helyi közösségek öngondoskodásra való képességének erősítését, a helyi önkormányzáshoz szükséges feltételek megteremtését.

Az államháztartás folyamatos működését további jogszabályok is biztosítják:

Az államháztartásba befolyó bevételek és kiáramló támogatások rendjét, így különösen az adóeljárás törvényessége és eredményessége érdekében az adózók és az adóhatóságok jogainak és kötelezettségeinek, valamint az eljárás lefolytatásának szabályozását az adózás rendjéről szóló 2017. évi CL. törvény (Art.) és az adóigazgatási rendtartásról szóló 2017. évi CLI törvény (Air.), valamint az adóigazgatási eljárás részletszabályairól szóló 465/2017. (XII. 28.) Korm. rendelet tartalmazza. Az adózó és az adóhatóság az e jogszabályokban foglaltaknak megfelelően gyakorolhatja jogait és teljesíti kötelezettségeit. Az egyes adónemekre vonatkozóan az egyes adónemekről szóló törvények (szja, áfa, tao stb.) határoznak meg részletes szabályokat.

Az állami vagyon és a közpénzek feletti ellenőrzés az Állami Számvevőszékről szóló 2011. évi LXVI. törvényben (ÁSZ-törvény) jelenik meg.

A Magyar Nemzeti Bank Magyarország központi bankja (Alaptörvény 41. cikke), amely külön sarkalatos törvényben, a Magyar Nemzeti Bankról szóló 2011. évi CXXXIX. törvényben meghatározott módon felelős a monetáris politikáért. Elsődleges célja az árstabilitás elérése és fenntartása.

Államháztartási bevételek rendszere

A közbevételek rendszere

Az államháztartás valamennyi költségvetési bevétele közbevételnek minősül.

A közbevételeket a közbevétel alapjául szolgáló jogviszony jellege szerint csoportosíthatjuk:

közhatalmi és

magánjogi bevételekre.

A közhatalmi bevételek

A közbevételek egy része közjogi jogviszony alapján keletkezik, az állam a közhatalom letéteményeseként állapít meg fizetési kötelezettségeket. E közbevételek a közhatalmi bevételek.

A közhatalmi bevételek az államháztartás meghatározó bevételei, ezek teszik ki az összes bevétel kb. 90%-át.

A közhatalmi bevételek alkotmányos alapja a közteherviselés alapelve.

Az Alaptörvény közteherviselési szabálya szerint teherbíró képességének, illetve a gazdaságban való részvételének megfelelően mindenki hozzájárul a közös szükségletek fedezéséhez; a gyermeket nevelők esetében a gyermeknevelés kiadásait figyelembe kell venni.

A közteherviselés részletes szabályait a stabilitási törvény tartalmazza.

Magyarországon minden természetes személy, jogi személy és más jogalany:

adó, járulék, hozzájárulás, vagyonszerzési illeték, pótlék vagy más hasonló – az állam közvetlen ellenszolgáltatása nélküli – rendszeres vagy rendkívüli fizetési kötelezettség;

az állami közhatalom birtokában nyújtható szolgáltatásért, eljárásért fizetendő eljárási és felügyeleti illeték, igazgatási szolgáltatási díj, pótdíj teljesítésével járul hozzá a közös kiadások fedezetéhez.

Ezek a fizetési kötelezettség általános formái. Fizetési kötelezettséget előírni, a fizetésre kötelezettek körét, a fizetési kötelezettség mértékét, a kedvezmények, mentességek körét és mértékét törvényben vagy törvény felhatalmazása alapján önkormányzati rendeletben lehet (főszabály szerint), kivéve, ha az EU kötelező jogi aktusa vagy nemzetközi szerződés eltérően rendelkezik. A jogi személyek egyes típusait hátrányosan megkülönböztetni nem lehet.

Garanciális szabály, hogy jogszabály a hatálybalépését megelőző időszakra vonatkozóan nem növelheti a fizetési kötelezettséget, nem bővítheti a fizetésre kötelezettek körét és nem szüntethet meg vagy korlátozhat kedvezményt, mentességet.

Követelmény, hogy új fizetési kötelezettséget előíró vagy a korábbinál a fizetésre kötelezett szempontjából kedvezőtlenebb előírásokat tartalmazó jogszabály megismeréséhez kellő idő kell, hogy rendelkezésre álljon. Ezért törvény írja elő, hogy fizetési kötelezettséget megállapító, a fizetésre kötelezettek körét bővítő, a fizetési kötelezettség terhét növelő, a kedvezményt, mentességet megszüntető vagy korlátozó jogszabály kihirdetése és hatálybalépése között legalább 30 napnak el kell telnie.

Új fizetési kötelezettség megállapítása során figyelemmel kell lenni a költség-haszon elvre, vagyis arra, hogy annak összes költsége ne legyen aránytalanul magas az abból származó bevételhez képest.

A fizetési kötelezettség megállapításakor a gyerekvállalás és nevelés költségeit családi kedvezmény formájában figyelembe kell venni. A kedvezmény mértéke nem lehet alacsonyabb a megelőző költségvetési évre megállapított mértéknél.

A közhatalmi bevételek 3 alcsoportja:

adójellegű bevételek,

díjjellegű bevételek,

szankciójellegű bevételek.

Az adójellegű bevételek tisztán fiskális pénzforrások, e bevételek ellenében nem áll semmilyen közvetlen ellenszolgáltatás. Az államnak (a helyi önkormányzatnak) e körben csak a bevétel beszedésével összefüggő adminisztratív költségei merülnek fel.

Adójellegű bevételek megjelennek:

a központi alrendszerben (pl. áfa, szja, pénzügyi szervezetek különadója, tao, vagyonszerzési illeték, pénzügyi tranzakciós illeték),

a társadalombiztosítási alapok bevételeiben (szociális hozzájárulási adó, járulékok),

az elkülönített állami pénzalapoknál (pl. foglalkoztatási programokkal kapcsolatos elkülönített állami pénzalapba fizetett járulékok, szakképzési hozzájárulás, innovációs járulék),

a helyi önkormányzati alrendszerben is (helyi adók bevételei).

Díjjellegű bevételek: A díjjellegű fizetésre kötelezett személyek befizetésük fejében közvetlen ellenszolgáltatásban részesülnek. A díj összege közgazdasági értelemben nem tekinthető a díjfizető által igénybe vett szolgáltatás árának.

A fizetendő díj mértéke nem haladhatja meg az adott eljárással (szolgáltatással) felmerülő költségeket. Változó költségigényű eljárások (szolgáltatások) esetében a díj összegét átalányjelleggel kell meghatározni.

A legfontosabb díjjellegű fizetési kötelezettségek

a különböző államigazgatási és bírósági eljárási illetékek,

az igazgatási szolgáltatási díjak,

a bírósági szolgáltatási díjak,

egyes költségvetési szervek intézményi térítési díjai.

Szankciójellegű bevételek közül a direkt pénzbeli formát öltő költségvetési bevételt jelentő bírságok, pl. szabálysértési bírság, környezetvédelmi bírság.

A magánjogi bevételek az állam tulajdonosi pozíciójából erednek (alapja a polgári jogi jogviszony), pl.

a privatizációból származó bevételek;

a koncessziós szerződésekből származó bevételek (koncessziós díjak);

az állami tulajdonú tőke után befolyó bevételek (pl. kamat, bérleti díj),

a költségvetési szervek tevékenységéből származó egyes bevételek (pl. vállalkozási tevékenységek bevételei).

az állam tulajdonában lévő vállalkozások, részvénytársaságok, kft-k (pl. Magyar Nemzeti Vagyonkezelő Zrt. és vállalatai, Magyar Fejlesztési Bank Zrt.) nyereségei.

Államháztartási kiadások rendszere

Az államháztartási kiadások csoportosítása:

közgazdasági felosztás szerint: arról ad információt, hogy az adott évben felhasználandó, illetve felhasznált állami források mennyiben szolgálják a jövőbeli fejlődést.

funkcionális megoszlás szerint: áttekinthető, hogy az adott évben mely közfeladatok ellátása kap súlyponti szerepet, mely közfeladatok ellátása igényel többletforrásokat, ill. melyekre csoportosítanak át állami forrásokat.

Az államháztartási törvény írja elő, hogy a költségvetés készítésekor, illetve a zárszámadáskor a bevételeket és kiadásokat milyen tagolásban kell az Országgyűlés elé beterjeszteni (közgazdasági és funkcionális tagolásban).

A közgazdasági osztályozás szerinti funkciók alatt az államnak a gazdasági stabilizációt megteremtő, a jövedelem centralizációs és újra elosztó képességének a gyakorlatban megvalósuló ellátását értjük.

Funkcionális osztályozás alatt az állami funkciók vagy, az állami tevékenység(ek) csoportosítását értjük a feladatellátás szerint, vagyis abból a szempontból, hogy a közfeladatok mely körének az ellátását biztosítják.

Az államháztartási kiadások négy funkció valamelyikének ellátásához kapcsolódnak:

állami működési funkciók;

jóléti funkciók;

gazdasági funkciók;

az államadósság kezeléséhez kapcsolódó funkciók.

Az állami működési funkciók csoportjába a jogalkotási és igazgatási, a külügyi, a honvédelmi, a rend-és jogvédelmi és az igazságszolgáltatási feladatok tartoznak. E funkciókört gyakran hagyományos funkcióknak is nevezik, mivel ezeket a feladatokat az állam a társadalom állami típusú megszervezésének kezdeteitől valamilyen formában ellátja. E funkciókör egyidős az első állam kialakulásával és az állami lét szükségszerű velejárója.

Az állam jóléti funkciója történetileg jóval később, az állami gondoskodó szerep megjelenésével párhuzamosan alakult ki a 19. század második felében – a 20. században. A jóléti funkció működése nagymértékben egybeforrott a jóléti állam eszmekörével. E funkció esetében az újraelosztás egyszerre célként és eszközként is megjelenik. A

redisztribúció sok esetben a szegényebb társadalmi rétegek leszakadásának, ellehetetlenülésének megakadályozását célozza.

A szoros értelemben vett jóléti funkció részterületei:

az állami–önkormányzati szociális ellátó rendszer működtetése (szociális otthonok, pénzbeli segélyezési formák, természetbeni juttatások, hajléktalanokról való gondoskodás stb.);

az állami–önkormányzati egészségügyi ellátó rendszer működtetése (egészségügyi alapellátás, járó-és fekvőbeteg-szakellátás, egyéb egészségügyi szolgáltatások stb.);

az állami nyugdíjrendszer és egészségbiztosítási rendszer fenntartása (közös kockázatvállaláson és a szolidaritás elvén nyugvó kötelező társadalombiztosítás működtetésével);

a munkanélküliség kezelése (segélyezés, passzív és aktív foglalkoztatáspolitika stb.);

az állami–önkormányzati oktatási rendszer működtetése (óvodai ellátás, alapfokú, középfokú közoktatás, felsőoktatás stb.);

az állami gyermek-és ifjúságvédelem intézményrendszerének fenntartása (nevelési segélyek, gyámhatósági eszközök, ifjúságpolitika stb.).

A klasszikus jóléti funkciók mellett gyakran e körbe sorolják: a lakástámogatásokat, a kultúra és a sport támogatását.

Az ebbe a kategóriába tartozó kiadások teszik ki az európai országok átlagában – Magyarországon is – az összes államháztartási kiadás több mint 60%-át, és meghaladják a GDP 30%-át.

Az állami funkciók mondhatni legfiatalabbika a gazdasági funkció:

Az ehhez kapcsolódó kiadások egy része nem követhető nyomon közvetlenül az államháztartási kiadások szerkezetében, mert a klasszikus és a jóléti funkció kiadásainak hatásaként jelentkezik.

A kiadások másik része közvetlenül a gazdasági funkció megvalósítását szolgálja, hiszen a kormányzat által szervezett vagy támogatott gazdasági tevékenységekhez kötődnek. Ide sorolható a műszaki infrastruktúra fejlesztése (közlekedés, energiaellátás, vízellátás, szennyvízelvezetés és -tisztítás stb.), közművek üzemeltetése vagy/és a közművállalatok támogatása, valamint mindazok a vállalkozásoknak juttatott támogatások, melyek a gazdaságfejlesztést vagy a gazdasági erőforrások újraelosztását szolgálják (például agrártámogatások, kis-és középvállalatok támogatása, K+F támogatása, regionális támogatások).

Európai átlagban a gazdasági funkciókra fordított kiadások aránya az államháztartáson belül nem éri el a 10%-ot, Magyarországon 2000-ig 10% körül alakult.

A kiadások közül az államadósság kezeléséhez kapcsolódó kiadások (tőketörlesztés, kamatfizetés, a kettő együtt adósságszolgálat) a hitelfelvétel feltételei szerint meghatározottak, és jelentősen befolyásolják a többi közfunkcióra fordítható kiadás mértékét. Cél az adósságállomány és az adósságszolgálattal kapcsolatos költségvetési kiadások mérséklése, a közpénzfelhasználás szabályosságának és hatékonyságának növelése.

Gazdálkodási alapelvek, tervezés és beszámolás

Egy demokratikus társadalomban alapvető követelmény, hogy az állam a közpénzekkel hatékonyan és átlátható módon gazdálkodjon, ehhez érvényesülni kell a gazdálkodási alapelveknek.

Az államháztartási alapelvek olyan magatartási normák, amelyeket az államháztartáshoz tartozó valamennyi szervezetnek követnie kell a költségvetés tervezése, végrehajtása, a bevételek és kiadások számbavétele, valamint a beszámolás során.

Szerepük akkor valósul meg, ha egy időben és egymást erősítve jelennek meg.

Az államháztartási gazdálkodási elvek a nemzetgazdasági tervezés, illetve ebbe illeszkedően a költségvetési tervezés és végrehajtás folyamatában érvényesülnek. Az alapelvek szerepe az, hogy követendő elvként működjenek.

Az alapelvek érvényesítésének vannak jogi garanciái. Az alapelvek érvényesítését szolgáló joganyag:

a költségvetés készítésével és az elszámolással kapcsolatos eljárási szabályokat rögzít;

a költségvetés végrehajtásával és a gazdálkodással kapcsolatos magatartási szabályokat ír elő;

a pénzügyi folyamatok számbavételi módját határozza meg.

A gazdálkodással szemben a jövedelemtulajdonosok, az adózók joggal várhatják el, hogy az államháztartás takarékosan és hatékonyan gazdálkodjon.

Az alapelvek érvényesítését biztosítja:

az államháztartási törvény

az államháztartási törvény végrehajtására hozott rendeletek

számviteli törvény

Az EU-hoz való csatlakozásunk következtében olyan új alapelvek érvényesítésére volt szükség, amelyek nem csupán a tervezésre, elszámolásra, hanem az államháztartási források felhasználásának módjára is vonatkoznak. Ezen alapelvek érvényesítése ma már nemcsak az uniós támogatásokhoz kapcsolódik, hanem kiterjed a hazai költségvetési források felhasználására is. Az uniós támogatások és elszámolások új szervezeti rend kialakítását igényelték. A programozás elvével kapcsolatban lényeges, hogy ebbe az elvbe az EU követelményeinek való megfelelőség mellett az előrelátás követelményét is beleértjük. Ez stratégiai szemlélet érvényesítését követeli meg.

A tervezésre vonatkozó legfontosabb alapelvek:

A fenntarthatóság és az egyensúly elve: a fenntarthatóságot a társadalmi-gazdasági szereplők és a különböző generációk közötti érdekharmonizációk (megállapodások) tudják elviekben biztosítani. Az egyensúly eléréséhez a különféle eredményszabályok alkalmazása mellett szükség van arra is, hogy a kiadásokat a járadékvadász csoportok és a korrupciós bűnelkövetők ne befolyásolják. Továbbá a költségvetési gazdálkodás a bevételekkel szinkronban álló kiadásokra (költségvetési fegyelem) nagy hangsúlyt helyez.

A vállalkozás folytatásának számviteli alapelve: a számviteli törvényben megfogalmazott alapelv. Érvényesítése során abból kell kiindulni, hogy a vállalkozás (költségvetési gazdálkodó) a jövőben is fenn tudja tartani a működését. Nem várható tevékenységének nagymértékű beszűkülése.

A teljesség elve: az államháztartás valamennyi alrendszerében minden pénzmozgásról el kell számolni, minden pénzügyi műveletet meg kell jeleníteni.

A valódiság elve: a valódiság elve alapján az előirányzatokat mindig a ténylegesen szándékolt célokra kell előirányozni és felhasználni.

Az egységesség és áttekinthetőség elve: az egységesség elvének érvényre jutása azt feltételezi, hogy az állam valamennyi költségvetési műveletét egyetlen jogszabályba foglalják. Ily módon együtt szerepel valamennyi kiadás és bevétel, áttekintést engedve az államháztartás egészéről és annak részeiről.

A részletezettség elve: lehetővé teszi az Országgyűlés, illetve a helyi önkormányzati képviselő-testületek (közgyűlések) számára a megalapozott döntéshozatalt, illetve a költségvetés figyelemmel kísérését. Az államháztartás alrendszereinek költségvetésében az egyes előirányzatokat részletesen kell megtervezni, elfogadni és elszámolni. Garantálja, hogy csak a döntéshozó által szándékolt kiadások valósulnak meg, illetve csak a szándékolt bevételek kerülnek beszedésre.

A globális fedezet elve: a költségvetés bevételei a költségvetési kiadásokra összességükben nyújtanak fedezetet, azaz nincsen közvetlen pénzügyi összefüggés valamely bevételi, illetve kiadási előirányzat között. Az egyes bevételi és kiadási tételek nem feleltethetők meg egymásnak.

A gazdálkodásra vonatkozó legfontosabb alapelvek

A nyilvánosság elve: a közpénzekkel való gazdálkodás egyfajta társadalmi ellenőrizhetőségét biztosítja. Az Alaptörvény megfogalmazásában: „A közpénzekkel gazdálkodó minden szervezet köteles a nyilvánosság előtt elszámolni a közpénzekre vonatkozó gazdálkodásával. A közpénzeket és a nemzeti vagyont az átláthatóság és a közélet tisztaságának elve szerint kell kezelni. A közpénzekre és a nemzeti vagyonra vonatkozó adatok közérdekű adatok.”

A költségvetés alapján történő gazdálkodás elve: az államháztartás egyes alrendszereiben a gazdálkodást költségvetés alapján kell folytatni. A költségvetési év hazánkban megegyezik a naptári évvel.

A programozás elve: az Európai Unióhoz való csatlakozás egy új alapelvet hozott a költségvetési tervezés rendszerébe, a programozás elvét. Az uniós támogatások felhasználásához és más hazai nagy programokhoz kapcsolódó, hosszú távú kötelezettségvállalások éves költségvetésen túli biztosítását jogszabályi változások tették lehetővé és kötelezővé.

A felhasználási kötöttség elve: egyes támogatások előre meghatározott célhoz való kötöttségét és a felhasználással kapcsolatos számadási kötelezettséget foglalja magában.

A felhasználási kötöttségnek két vonatkozása van:

az uniós források, adományok, segélyek elkülönített elszámolás mellett és kizárólag a meghatározott célra használhatók fel,

az államháztartásból finanszírozott vagy támogatott természetes személyeknek, jogi személyeknek, illetve jogi személyiséggel nem rendelkező szervezeteknek számadási kötelezettségük van a részükre céljelleggel juttatott összegek rendeltetésszerű felhasználásáról.

A nem rendeltetésszerűen használt összegek adók módjára behajthatók.

A közbeszerzési kötelezettség elve: az államháztartás alrendszereihez tartozó minden szervezet köteles –bizonyos beszerzési értékhatárokat meghaladóan –az árubeszerzési, építési-beruházási, illetve szolgáltatás-megrendelési célra előirányzott kifizetéseket, az e körbe tartozó kiadási előirányzatok felhasználását közbeszerzés alkalmazásához kötni. Az értékhatárokat, valamint az eljárás menetét a közbeszerzési törvény határozza meg.

Az állami támogatások korlátozásának elve: az EK Szerződés 87. cikk (1) bekezdése szerint „összeegyeztethetetlenek a közös piaccal azok a bármilyen formájú állami vagy állami forrásból biztosított támogatások –amelyek meghatározott vállalatoknak vagy egyes meghatározott áruféleségek termeléséhez, szolgáltatások nyújtásához biztosítanak kedvezményeket, és ezáltal a versenyt torzítják, vagy annak torzításával fenyegetnek –, ha a tagállamok közötti kereskedelmet befolyásolják.”

A beszámolásra vonatkozó legfontosabb alapelvek:

A bruttó elszámolás elve: a költségvetési bevételek és kiadások egymással szemben nem számolhatók el teljes összegükben, azaz beszámítás nélkül kell szerepeltetni azokat a költségvetésben és a zárszámadásban. Ez az alapelv különösen azokban az esetekben fontos követelmény, amikor a pénzügyi teljesítés nettósítással, azaz az egymással szemben fennálló egynemű tartozások beszámításával történik. A pénzügyi teljesítés tehát lehet nettósított, de a költségvetési előirányzatok és azok teljesítése nem.

Az ellenőrizhetőség elve: azt jelenti, hogy a feladatmeghatározás, a pénzek allokálása és a felhasználásról történő be- és elszámolás minden fázisában ott legyenek azok a kontrollmechanizmusok, amelyek megakadályozzák a közpénzek nem rendeltetésszerű, nem célirányos és nem gazdaságos elköltését.

A részletezettség elve: lehetővé teszi az Országgyűlés, illetve a helyi önkormányzati képviselő-testületek (közgyűlések) számára a megalapozott döntéshozatalt, illetve a költségvetés figyelemmel kísérését. Az államháztartás alrendszereinek költségvetésében az egyes előirányzatokat részletesen kell megtervezni, elfogadni és elszámolni. Garantálja, hogy csak a döntéshozó által szándékolt kiadások valósulnak meg, illetve csak a szándékolt bevételek kerülnek beszedésre.

Gazdasági stabilitás és a Költségvetési Tanács

Gazdasági stabilitás alapvető jogszabályai

Európai uniós tagságunkból fakadóan is szükség van az államadósság és a költségvetési deficit csökkentésére. A gazdasági válság és az eladósodottság arra kényszeríti a politikusokat, hogy alkotmányi szinten rendezzék a fiskális fegyelem betartását célzó szabályokat.

A magyar Alaptörvény tartalmazza az államadósság csökkentését célzó úgynevezett aranyszabályt, A tagállami költségvetések feletti erős uniós kontrollmechanizmusok egyre inkább azt mutatják, hogy már a nemzeti alkotmányok szintjén kell biztosítani azt, hogy az egyes országok pénzügyi-politikai döntéseik meghozatalakor figyelemmel legyenek az európai gazdasági kormányzás elvárásaira.

A közpénzekkel való takarékos gazdálkodás, a költségvetési egyensúly megteremtése és hosszú távú fenntartása, valamint az államadósság csökkentése kiemelt gazdaságpolitikai célok. Ezek megvalósítását szolgáló legalapvetőbb elveket az Alaptörvény tartalmazza. Ezek az elvek a központi költségvetés államadósság mértékének növekedését eredményező elfogadásának és módosításának, valamint az államadósság növekedését eredményező fizetési kötelezettségvállalásának korlátozását, a költségvetés végrehajtásának átláthatóságát és a helyi önkormányzatok további eladósodásának megakadályozását célozzák.

Az államadósság részét képezi az államháztartás központi alrendszerének, lényegében az államháztartási hiány kumulálódásából adódik. Maastrichti költségvetési fegyelem alapján a GDP-arányos hiány mértéke max. 3% lehet, míg a kívánatos államadósság-GDP arány 60% alatti.

Az Alaptörvény és a stabilitási törvény számos az államadósság csökkentését szolgáló követelményt fogalmaz meg.

Alaptörvény 36. cikk (5) bekezdés:

Mindaddig, amíg az államadósság a teljes hazai összetermét felét meghaladja, a költségvetési bevételek és kiadások a központi költségvetésről szóló tv-ben, csak olyan mértékben állapíthatók meg, amelyek az államadósság a teljes hazai össztermékhez viszonyított arányának csökkentését tartalmazzák.

Az államadósság tervezett mértékét a központi költségvetésről szóló törvényben kell meghatározni.

Alaptörvény 37. cikk (2) és (3) bekezdés:

A központi költségvetés végrehajtása során nem vállalható olyan kötelezettség, amelynek eredményeképpen az államadósság nőne.

Az önkormányzati alrendszer eladósodásának kontrolljaként az Alaptörvény és az alapján a stabilitási törvény előírta, hogy az önkormányzatok adósságot keletkeztető ügyletet – meghatározott ügyletek kivételével – csak a Kormány előzetes hozzájárulásával köthetnek. E folyamat keretében az önkormányzatoknak minden év elején adatszolgáltatást kell teljesíteniük az adott évben tervezett, adósságot keletkeztető ügyleteikről, az év során pedig kérelmet kell benyújtaniuk az általuk megkötni szándékozott, adósságot keletkeztető ügyleteikhez.

Az önkormányzatoknak minden év elején adatszolgáltatást kell teljesíteniük az adott évben tervezett, adósságot keletkeztető ügyleteikről, az év során pedig kérelmet kell benyújtaniuk az általuk megkötni szándékozott, adósságot keletkeztető ügyleteikhez.

Költségvetési Tanács

Az Országgyűlés törvényhozó tevékenységét a Költségvetési Tanács támogatja a központi költségvetésről szóló törvény megalapozottságának vizsgálatával.

A Költségvetési Tanács (KT) az Országgyűlés törvényhozó tevékenységét támogató szerv.

Tagjai: a KT elnöke, a MNB elnöke és az ÁSZ elnöke. Elnökét a köztársasági elnök nevezi ki hat évre. Kizárólag az Alaptörvénynek és a törvényeknek alárendelve végzi tevékenységét, tagjai önállóan alakítják ki véleményüket, álláspontjuk képviseletében függetlenek egymástól. Az ÁSZ elnökének és a MNB elnökének a Költségvetési Tanács munkájában végzett tevékenysége nem érinti e szervezetek törvényben meghatározott feladatait. A Költségvetési Tanács és annak tagjaként eljáró személy által képviselt álláspont, meghozott döntés az ÁSZ elnökét és a MNB elnökét elnöki feladatainak ellátása során nem köti.

A Költségvetési Tanács feladatai a stabilitási törvény alapján az alábbiak:

véleményt nyilvánít a központi költségvetésről szóló törvény tervezetéről;

dönt a központi költségvetési törvény elfogadásának feltételeként az Alaptörvényben meghatározott előzetes hozzájárulásról;

véleményt nyilváníthat a költségvetés tervezésével, végrehajtásával, a közpénzek felhasználásával, továbbá az államháztartás helyzetével kapcsolatos bármely kérdésről;

félévente véleményt nyilvánít a központi költségvetésről szóló törvény végrehajtásának helyzetéről és az államadósság várható alakulásáról;

megállapítja a Költségvetési Tanács ügyrendjét.

A Tanács a központi költségvetés megalapozottságát vizsgálja és közreműködik a költségvetési törvény előkészítésében. A központi költségvetési eljárás során kétszer foglal állást: a javaslat benyújtásakor határidőn belül észrevételt tehet vagy jelezheti az egyet nem értését; a parlamenti tárgyalás során az államadósság-szabálynak való megfelelésről nyilvánít véleményt. Ha a Tanács szerint az elfogadás sértené e szabályt, részletesen megindokolja álláspontját, a Kormány pedig felülvizsgálja a javaslatot vagy módosító javaslatot terjeszthet elő. A törvényben meghatározott esetekben a költségvetési törvény elfogadásához vagy módosításához külön előzetes hozzájárulás szükséges.

2026. augusztus 15-től: a Költségvetési Tanács a központi költségvetés megalapozottságát vizsgálja, a stabilitási törvény szerint közreműködik a költségvetési törvény előkészítésében. A költségvetési törvény elfogadásához, illetve a törvényben meghatározott módosításához előzetes hozzájárulása szükséges. A központi költségvetési eljárás során a Tanács kétszer foglal állást a tervezetről. A törvényjavaslat benyújtásakor a tervezetre törvényben meghatározott határidőn belül észrevételt tehet vagy jelezheti a tervezettel való egyet nem értését; a Kormány ezt követően nyújthatja be a tervezetet az Országgyűlésnek. A törvényjavaslat tárgyalása során a Tanács az Országgyűlés elnökének tájékoztatása alapján véleményt nyilvánít az államadósság-szabálynak való megfelelőségről. Ha azt állapítja meg, hogy az elfogadás sértené a szabályt, részletesen indokolja a véleményét; ekkor a Kormány felülvizsgálja a törvényjavaslatot, illetve módosító javaslatot nyújthat be. Ugyanez az eljárás irányadó arra a módosító törvényjavaslatra, amely a bevételi vagy kiadási főösszeget megváltoztatná vagy a hiány mértékét növelné.

Nemzeti vagyon fogalma és vagyongazdálkodás

Nemzeti vagyon

A nemzeti vagyonra vonatkozó alapvető szabályokat az Alaptörvény és a nemzeti vagyonról szóló törvény tartalmazza. Az Alaptörvény alapján „az állam és a helyi önkormányzatok tulajdona nemzeti vagyon. A nemzeti vagyon kezelésének és védelmének célja a közérdek szolgálata, a közös szükségletek kielégítése és a természeti erőforrások megóvása, valamint a jövő nemzedékek szükségleteinek figyelembevétele.”

ÚJ, 2026. július 29-től: a közvagyon védelmét és a jogellenesen kezelt vagy felhasznált közvagyon felkutatását, azonosítását és visszaszerzését a Nemzeti Vagyonvisszaszerzési és Vagyonvédelmi Hivatal (NVVH) is szolgálja. Feladatai közé tartozik a közvagyonnal való gazdálkodás vizsgálata, a jogellenes vagyongazdálkodási ügyek és kockázatok feltárása, elemzése, értékelése, valamint a szükséges vagyonvédelmi intézkedések megtétele.

A nemzeti vagyon kezelése nem szolgálhat magánérdekeket, hanem azt a közösség javára kell használni, kiemelt figyelmet fordítva a végességükre való tekintettel a védelemre szoruló természeti erőforrásokra, valamint arra, hogy a nemzeti vagyon a jövendő generációk számára is szükségleteik kielégítéséhez szükséges mértékben rendelkezésre álljon.

A nemzeti vagyonba tartozik:

az állam vagy a helyi önkormányzat kizárólagos tulajdonában álló dolgok,

az előző pontba nem tartozó, az állam vagy a helyi önkormányzat tulajdonában lévő dolog;

az állam vagy a helyi önkormányzat tulajdonában lévő pénzügyi eszközök, továbbá az államot vagy a helyi önkormányzatot megillető társasági részesedések,

az államot vagy a helyi önkormányzatot megillető bármely vagyoni értékkel rendelkező jogosultság, amelyet jogszabály vagyoni értékű jogként nevesít,

Magyarország határa által körbezárt terület feletti légtér,

az üvegházhatású gázok kibocsátási egység és légi közlekedési kibocsátási egység, kiotói egység,

az állami vagy helyi önkormányzati (tv. szerint) fenntartású közgyűjtemények (muzeális intézmények, levéltárak, közgyűjteményként működő kép-és hangarchívumok, valamint könyvtárak) saját gyűjteményeiben nyilvántartott kulturális javak,

a régészeti leletek,

a nemzeti adatvagyon körébe tartozó állami nyilvántartások fokozottabb védelméről szóló törvény szerinti nemzeti adatvagyon.

A nemzeti vagyon elemei az alábbi vagyonkategóriákba sorolhatók:

Forgalomképtelen nemzeti vagyon: az ide tartozó vagyonelemek – a nemzeti vagyonról szóló törvényben meghatározott kivétellel – nem idegeníthetők el, vagyonkezelői jog, kizárólagos gazdasági tevékenységhez kapcsolódó működtetési jog, építményi jog, jogszabályon alapuló, továbbá az ingatlanra közérdekből külön jogszabályban feljogosított szervek javára alapított használati jog, továbbá a helyi önkormányzat javára alapított vezetékjog kivételével nem terhelhető meg, biztosítékul nem adható, azon osztott tulajdon nem létesíthető. Forgalomképtelen nemzeti vagyon a kizárólagos tulajdonban álló vagyon és a nemzetgazdasági szempontból kiemelt jelentőségű vagyont

A kizárólagos állami és önkormányzati tulajdonban álló vagyon a legszigorúbban védett nemzeti vagyoni kör. A törvény e vagyonelemek körét taxatíve határozza meg. Az állam és a helyi önkormányzatok kizárólagos tulajdona főszabályként kizárólag koncesszió útján hasznosítható.

A nemzetgazdasági szempontból kiemelt jelentőségű vagyon státusza a második védelmi vonalat képezi, amely hasznosításának szabályozása kevésbé szigorú (főszabályként nem koncesszióköteles), vagyonkezelés, bérlet, haszonbérlet stb. keretében történhet.

A korlátozottan forgalomképes vagyoni körbe tartozó vagyonelemek eladhatók, megterhelhetők, de meghatározott feltételek szerint.

Forgalomképes vagyon az üzleti vagyon engedély nélkül elidegeníthető, hasznosítható, a piaci forgalom része lehet. Az üzleti vagyon a nemzeti vagyon azon része, amely nem tartozik az állami vagyon esetén a kincstári vagyonba, az önkormányzati vagyon esetén a törzsvagyonba.

Nemzeti vagyongazdálkodás alapelvei

A nemzeti vagyon alapvető rendeltetése a közfeladat ellátásának biztosítása. A közfeladat jogszabályban meghatározott állami vagy önkormányzati feladat, amit az arra kötelezett közérdekből, jogszabályban meghatározott követelményeknek és feltételeknek megfelelve végez, ideértve a lakosság közszolgáltatásokkal való ellátását, továbbá az állam nemzetközi szerződésekben vállalt kötelezettségeiből adódó közérdekű feladatokat, valamint az e feladatok ellátásához szükséges infrastruktúra biztosítását is.

A nemzeti vagyonnal felelős módon, rendeltetésszerűen kell gazdálkodni. A nemzeti vagyongazdálkodás feladata a nemzeti vagyon

rendeltetésének megfelelő,

az állam, a helyi önkormányzat mindenkori teherbíró képességéhez igazodó,

elsődlegesen a közfeladatok ellátásához (a közfeladatok ellátása infrastrukturális hátterének biztosításához) és a mindenkori társadalmi szükségletek kielégítéséhez szükséges,

egységes elveken alapuló,

átlátható, tervszerű, hatékony és költségtakarékos működtetése.

értékének megőrzése,

állagának védelme,

értéknövelő használata, hasznosítása, gyarapítása,

az állam vagy a helyi önkormányzat feladatának ellátása szempontjából feleslegessé váló vagyontárgyak elidegenítése.

Az Alaptörvény a nemzeti vagyonnal való gazdálkodáshoz kapcsolódóan az alábbi alapelveket fogalmazza meg:

Nemzeti vagyont csak törvényben meghatározott célból lehet átruházni, törvényben meghatározott kivételekkel az értékarányosság követelményének figyelembevétele mellett.

Nemzeti vagyon átruházására vagy hasznosítására vonatkozó szerződés csak olyan szervezettel köthető, amelynek tulajdonosi szerkezete, felépítése, valamint az átruházott vagy hasznosításra átengedett nemzeti vagyon kezelésére vonatkozó tevékenysége átlátható.

Az állam és a helyi önkormányzatok tulajdonában álló gazdálkodó szervezetek törvényben meghatározott módon, önállóan és felelősen gazdálkodnak a törvényesség, a célszerűség és az eredményesség követelményei szerint.

A nemzeti vagyonról szóló törvény a vagyongazdálkodási alapelvek között részletesen szabályozza az állam, illetve a helyi önkormányzatok gazdasági társaságokkal való tulajdonosi kapcsolatait. Kiemelt hangsúlyt helyez e tulajdonosi (részesedési) viszonyok átláthatóságára.

A vagyongazdálkodás megvalósulhat akként, hogy a nemzeti vagyont

a tulajdonos maga kezeli vagy

szerződéssel – a tulajdonjog átruházását nem eredményező bármely jogcímen (így különösen bérlet, haszonbérlet, szerződésen alapuló haszonélvezet, vagyonkezelés, megbízás alapján) – másnak használatra átengedi.

A vagyonkezelés a tulajdonosi joggyakorlóval a nemzeti vagyon használatára létrejött speciális jogviszony. Szabályait a nemzeti vagyonról szóló törvény rögzíti. Vagyonkezelési szerződés kizárólag a törvényben meghatározott személyi körrel köthető, kivételes esetben törvényben kerülhet sor vagyonkezelő kijelölésére. A vagyonkezelői jog rendkívül széles körű, kvázi tulajdonosi jogkört jelent, amely gyakorlását célszerű állami és önkormányzati szereplők részére biztosítani a nemzeti vagyonnal való felelős gazdálkodás érdekében és a vagyon megőrzésének céljából.

A hasznosítás a nemzeti vagyon bármely jogcímen történő átadása, ide nem értve a vagyonkezelésbe adást. A nemzeti vagyon hasznosítására vonatkozó szerződést a hasznosításba adó kártalanítás nélkül és azonnali hatállyal felmondhatja, ha a nemzeti vagyont hasznosító gazdálkodó szervezet a nemzeti vagyon hasznosítására vonatkozó szerződés megkötését követően beállott körülmény folytán már nem minősül átlátható szervezetnek. A tulajdonosi joggyakorló rendszeresen ellenőrzi a nemzeti vagyon használójának a nemzeti vagyonnal való gazdálkodását, megállapításairól értesíti a nemzeti vagyon használóját.

A nemzeti vagyont, annak értékét és változásait a tulajdonosi joggyakorló – aki a nemzeti vagyon felett az államot vagy a helyi önkormányzatot megillető tulajdonosi jogok és kötelezettségek összességének gyakorlására jogosult – nyilvántartja.

Állami vagyon szerkezete és kezelése

Az állam tulajdonában álló vagyon feletti tulajdonosi joggyakorlás módjára vonatkozó előírásokat, valamint e vagyonnal való gazdálkodás szabályait az állami vagyonról szóló törvény rögzíti, amely az államháztartás központi szintjéhez kapcsolódó vagyonelemekkel történő gazdálkodás jogi szabályozásának az alapját képezi.

Az állami vagyon terjedelmét a közfeladatokkal arányba kell állítani.

Az állami vagyon a rendeltetésétől függően kincstári vagyon, illetve üzleti vagyon lehet.

A kincstári vagyon a szűkebb értelemben vett állami feladat ellátására szolgáló vagyon, amely a társadalom működését és a nemzetgazdaság céljai megvalósítását segíti elő. A kincstári vagyon forgalomképtelen vagy korlátozottan forgalomképes.

Forgalomképtelen a kizárólagos állami tulajdonba tartozó, valamint a nemzetgazdaság szempontból kiemelt jelentőségű állami vagyon.

A kizárólagos állami tulajdonba tartozó vagyon pl. az Országház, a Szent Korona és a hozzá tartozó jelvények, a föld méhének kincsei, a felszín alatti vizek, meghatározott folyóvizek és a természetes tavak (például Balaton), országos közutak és műtárgyaik, az állami tulajdonban lévő nemzetközi kereskedelmi repülőtér, stb.

Nemzetgazdasági szempontból kiemelt jelentőségű nemzeti vagyonnak minősülő állami tulajdonú vagyontárgyak, pl. az állami tulajdonban álló társasági részesedés (például Magyar Villamos Művek Zrt.), a kiemelt jelentőségű vagyontárgyak (például Budapest V. kerületében a Kossuth Lajos téren álló szobrok), a műemléki védelem alatt álló építmények és építmény együttesek (például az Egri vár és erődrendszer), a sportcélú ingatlanok (például Puskás Ferenc Stadion).

A kincstári vagyonon belül korlátozottan forgalomképes vagyoni körbe a kizárólagos állami tulajdonba, illetve a nemzetgazdasági szempontból kiemelt jelentőségű nemzeti vagyonba nem tartozó, többségi állami tulajdonban álló, közszolgáltatási tevékenységet végző gazdasági társaságban fennálló állami tulajdonú társasági részesedés tartozik.

Az állam üzleti vagyona a nemzeti vagyon azon része, amely nem tartozik a kincstári vagyonba. Ez a vagyon forgalomképes.

Az állami vagyon feletti tulajdonosi joggyakorlás és vagyonkezelés az alábbi tevékenységek ellátását jelenti:

az állami vagyon rendeltetésének megfelelő – az állami feladatok ellátásához, a társadalmi szükségletek kielégítéséhez, valamint a Kormány gazdaságpolitikája megvalósításának elősegítéséhez szükséges, egységes elveken alapuló, önálló ágazatként megjelenő – hatékony, költségtakarékos, értékmegőrző, értéknövelő felhasználásának biztosítása (közvetlen felhasználás),

az állami vagyon közvetett hasznosítása (beleértve a vagyoni kör változását eredményező értékesítést),

az állami vagyon gyarapítása (ideértve a vagyoni kör bővítését is).

2026. május 14-től az állami vagyon felügyeletéért és az állami vagyonnal való gazdálkodás szabályozásáért a pénzügyminiszter felel. A fejlesztési banki eszközökkel megvalósuló fejlesztésekért a nemzetgazdasági miniszter felel, feladatait a Magyar Fejlesztési Bank Zrt. közreműködésével látja el.

A Magyar Nemzeti Vagyonkezelő Zrt. feladatai:

Az állami vagyont maga kezeli, illetve szerződés – így különösen bérlet, haszonbérlet, megbízás – alapján központi költségvetési szervnek, természetes vagy jogi személynek, illetve jogi személyiséggel nem rendelkező gazdálkodó szervezetnek hasznosításra átengedi.

Az állami vagyon hasznosítására kötött szerződések elsődleges célja az állami vagyon hatékony működtetése, állagának védelme, értékének megőrzése, illetve gyarapítása, az állami és közfeladatok ellátásának elősegítése. Az állami vagyon hasznosítására irányuló szerződést írásba kell foglalni. Az állami vagyon használatát biztosító szerződés nyilvános, kivételesen, indokolt esetben pedig zártkörű versenyeztetés útján köthető.

Az állami vagyon elidegenítése előtt köteles megvizsgálni, hogy az adott vagyontárgyra szüksége van-e valamely központi költségvetési szervnek állami feladatai ellátásához. Az értékesítést végzőnek a vagyon tulajdonjogának átruházását versenyeztetéssel (kivéve, ha a tv vagy kormányrendelet kivételt tesz) kell megkísérelnie.

A pályázat nyilvános (ha az ajánlattevők köre előre meg nem határozható, ill. ha az ajánlattevői körbe tartozók száma nem ismert) vagy zártkörű (ha a kiíró az érdekelteket közvetlenül hívja fel ajánlattételre) lehet. Zártkörű pályázat kiírására csak kivételesen kerülhet sor.

A központi költségvetési szervek a működésükhöz már nem szükséges vagyon (például tárgyi eszközök, készletek), értékesítésére – az ingatlanok kivételével – önállóan jogosultak, amennyiben azok értéke az éves költségvetési törvényben meghatározott értékhatárt (25 millió Ft) nem haladja meg.

Állami vagyon tulajdonjogát ingyenesen átruházni csak törvényi rendelkezés alapján lehet. A törvény egyes vagyontárgyak körében maga ad felhatalmazást az ingyenes átruházásra (nemzetközi kötelezettségeink teljesítését, katasztrófák elhárítását, kárenyhítést, önkormányzati feladatok segítését, közhasznú szervezet feladatainak ellátását vagy bírósági ítélet végrehajtását szolgálják).

Az állami vagyon kezelőjét, használóját megillető jogok gyakorlását, annak szabályszerűségét, célszerűségét a Magyar Nemzeti Vagyonkezelő Zrt. ellenőrzi.

Önkormányzati vagyon szerkezete és gazdálkodása

A helyi önkormányzatok gazdasági önállóságának egyik feltétele, hogy feladataik ellátásához megfelelő vagyonnal rendelkezzenek.

A vagyon fogalmába egyrészt ingatlanok (föld és épületek), másrészt ingók (tárgyak, berendezések, gépek, felszerelések stb.) és vagyoni értékű jogok tartoznak (például bérleti jog).

A helyi önkormányzatok vagyonuk meghatározó részét a rendszerváltozás időszakában a korábban egyeduralkodó állami tulajdon lebontásának folyamatában kapták meg. Természetesen az állami tulajdon egy részének a helyi önkormányzatok tulajdonába való átadása nem öncélú folyamat volt, hanem jelentős részben a helyi önkormányzati közfeladat-ellátás anyagi és infrastrukturális alapjainak megteremtését célozta.

A helyi önkormányzatok tulajdonhoz juttatása a polgári jog szerinti tulajdonosi jogok (birtoklás joga, használat és a hasznok szedésének joga, valamint a rendelkezési jog) gyakorlására is feljogosította a helyi önkormányzatokat.

A helyi önkormányzat vagyona törzsvagyon vagy üzleti vagyon lehet.

A törzsvagyon közvetlenül a kötelező önkormányzati feladatkör ellátását vagy hatáskör gyakorlását szolgálja. A törzsvagyonba tartozó vagyonelemek részben forgalomképtelenek, részben pedig korlátozottan forgalomképesek.

Forgalomképtelen törzsvagyonnak minősül, amit:

a nemzeti vagyonról szóló törvény kizárólagos önkormányzati tulajdonban álló vagyonnak minősít, továbbá

törvény vagy a helyi önkormányzat rendelete nemzetgazdasági szempontból kiemelt jelentőségű nemzeti vagyonnak minősít.

A helyi önkormányzat kizárólagos tulajdonát képező nemzeti vagyonba tartoznak:

a helyi közutak és műtárgyaik,

a helyi önkormányzat tulajdonában álló terek, parkok, közkertek,

a helyi önkormányzat tulajdonában álló nemzetközi kereskedelmi repülőtér, a hozzá tartozó légiforgalmi távközlő, rádiónavigációs és fénytechnikai berendezésekkel és eszközökkel, továbbá a légiforgalmi irányító szolgálat elhelyezését szolgáló létesítményekkel együtt,

a helyi önkormányzat tulajdonában álló vizek, közcélú vízi létesítmények, ide nem értve a vízi közműveket,

(2024. október 1-jétől) a helyi önkormányzat tulajdonában álló – külön törvény szerinti – balatoni közstrandok.

Nemzetgazdasági szempontból kiemelt jelentőségű nemzeti vagyonnak minősül a nemzeti vagyonról szóló törvény mellékletben meghatározott, valamint törvényben vagy a helyi önkormányzat rendeletében ekként meghatározott, a helyi önkormányzat tulajdonában álló vagyonelem.

A korlátozottan forgalomképes törzsvagyonba tartozó vagyonelemeket törvény vagy a helyi önkormányzat rendelete állapítja meg. Ezekről a vagyonelemekről törvényben vagy a helyi önkormányzat rendeletében meghatározott feltételek szerint lehet rendelkezni. Törvény valamennyi tulajdonosi rendelkezési jogosítvány gyakorlásához állapíthat meg feltételeket, de a helyi önkormányzat rendeletében is korlátozottan forgalomképes törzsvagyoni körbe sorolhatja egyes – törvény szerint törzsvagyonba egyébként nem tartozó – vagyontárgyait.

Fontos követelmény, hogy a helyi önkormányzat rendeletének a rendelkezési jog minden elemét szabályoznia kell. Ha nem határozza meg a rendelet pontosan, hogy milyen feltételekkel lehet a korlátozottan forgalomképes vagyontárggyal rendelkezni (különösen elidegeníteni, megterhelni, használatba adni), akkor a tulajdonosi jogokat gyakorló képviselő-testület (közgyűlés) nem tehet érvényes jognyilatkozatot.

Az a helyi önkormányzati vagyon, amely nem tartozik a törzsvagyonba, üzleti vagyonnak minősül. Ez a vagyonrész a helyi önkormányzat szabad elhatározása alapján elidegeníthető, megterhelhető, vállalkozásba apportként bevihető. A törzsvagyon mellett az üzleti vagyonnak is a helyi önkormányzat feladatait és céljait kell szolgálnia.

A nemzeti vagyonról szóló törvény előírja, hogy a helyi önkormányzat a közép-és hosszú távú vagyongazdálkodási tervet köteles készíteni.

A helyi önkormányzatot – az önkormányzati törvényben meghatározott eltérésekkel – az önkormányzati vagyon tekintetében megilletik mindazok a jogok és terhelik mindazok a kötelezettségek, amelyek a tulajdonost megilletik, illetve terhelik. A tulajdonost megillető jogok gyakorlásáról a képviselő-testület (közgyűlés) rendelkezik. Az önkormányzati vagyonnal kapcsolatos vagyongazdálkodási feladatok, jogosultságok és kötelezettségek – például a rendeltetésszerű használat, állagmegóvás, bővítés (beruházás, felújítás), a vagyon nyilvántartása, vagyonvédelem, értékesítés, ingyenes elidegenítés – szabályozása önkormányzati vagyonrendeletben történhet.

Központi költségvetési ciklus szakaszai

A költségvetési törvény előkészítésének, elfogadásának, végrehajtásának és a végrehajtás ellenőrzésének folyamata, az úgynevezett költségvetési ciklus négy fázisra tagolódik:

a döntés-előkészítő szakasz, amely a költségvetési évet megelőző évben zajlik le;

a döntési szakasz, amely normál esetben szintén a költségvetési évet megelőző év produktuma;

a döntésvégrehajtási szakasz, amelynek időtartama egybeesik a költségvetési évvel;

a döntésvégrehajtás ellenőrzésének szakasza, amelynek ideje a költségvetési évet követő esztendőre tevődik.

Az államháztartásért felelős miniszter javaslatára a Kormány meghatározza a gazdaság- és pénzügypolitika fő irányait, így különösen az adópolitika és a költségvetési politika céljait, rögzíti az államadósság csökkentésével összhangban álló költségvetési egyenleg célt.

Az államháztartásért felelős miniszter június 30-ig kidolgozza a tervezés részletes ütemtervét és tartalmi követelményeit.

A döntés-előkészítő szakaszban az államháztartásért felelős miniszter által kidolgozott ütemterv, és a meghatározott tartalmi követelmények alapján, a fejezetet irányító szervek (pl. minisztériumok) elkészítik az összevont költségvetési tervüket.

Ezek egyeztetését követően az államháztartásért felelős miniszter által vezetett minisztérium megszerkeszti a központi költségvetési törvényjavaslat tervezetét, amelyet a megalapozásához szükséges törvénymódosításokat tartalmazó önálló törvényjavaslattal együtt a Kormány elé terjeszt.

A Kormány átadja a költségvetési törvényjavaslat tervezetét a Költségvetési Tanácsnak, majd annak, illetve az Állami Számvevőszéknek a véleményével együtt benyújtja azt az Országgyűlésnek. A Tanács az Országgyűlés tárgyalása során az államadósság-szabálynak való megfelelésről is véleményt nyilvánít.

A döntési szakaszban az Országgyűlés a központi költségvetés bevételeit és kiadásait – a Házszabályban megállapított eljárásrendnek megfelelően – az Állami Számvevőszék és a Költségvetési Tanács véleményével együtt tárgyalja meg. A döntési szakasz lezárásaképpen az Országgyűlés megalkotja a központi költségvetésről szóló törvényt. Legkésőbb december 31-ig elfogadja.

A döntés-végrehajtási szakaszban a központi költségvetésről szóló törvény végrehajtásáért való fő felelősség a Kormányt terheli. Az Országgyűlés a központi költségvetésről szóló törvénnyel hatalmazza fel a Kormányt a költségvetésben előírt bevételek beszedésére és a kiadások teljesítésére. A központi költségvetés végrehajtása során, annak első lépéseként, a fejezetet irányító szervek vezetői megállapítják a fejezetbe sorolt központi költségvetési szervek és feladatok (fejezeti kezelésű előirányzatok) költségvetési előirányzatait. A költségvetési szervek (a fejezeti kezelésű előirányzatok tekintetében a fejezetet irányító szerv, általában az adott minisztérium) teljesítik a bevételi és kiadási előirányzatokat.

A döntésvégrehajtás ellenőrzésének szakaszában, a költségvetési év lezárását követően, a Kormány a központi költségvetés végrehajtásáról éves költségvetési beszámolót és az elfogadott költségvetéssel összehasonlítható módon zárszámadást készít. A zárszámadás ellenőrzését – annak elfogadását megelőzően – az Állami Számvevőszék végzi, majd a zárszámadásról szóló törvényjavaslatot a Kormány terjeszti az Országgyűlés elé. A zárszámadásról az Országgyűlés törvényt alkot.

Központi alrendszer bevételei, kiadásai és tartalékai

Az államháztartás mindkét alrendszerében a gazdálkodás alapja a költségvetés. A költségvetés a költségvetési évben pénzforgalmilag teljesülő költségvetési bevételek és költségvetési kiadások előirányzott összegét tartalmazza (bevételi előirányzatok és kiadási előirányzatok), a bevételek és kiadások mérlegszerű (egymással szembeni) beállítása révén.

A költségvetés alapján történő gazdálkodás a pénzforgalmi szemlélet elvén alapul az államháztartásban. Ez azt jelenti, hogy a költségvetési bevételként különböző jogcímeken pénzeszköz növekedésével járó tranzakciókat, míg költségvetési kiadásként jellemzően pénzeszköz csökkenésével járó ráfordításokat lehet a költségvetésben előirányzatként tervezni. A bevételi előirányzatok azok teljesítésének kötelezettségét, míg a kiadási előirányzatok azok felhasználásának jogosultságát jelentik. A kiadási előirányzatok tehát nem jelentenek felhasználási kötelezettséget az előirányzott összegre, a kifizetések lehetséges maximumát, felső határát határozzák meg.

A központi költségvetés bevételei

Adójellegű bevételek (lakossági befizetések, vállalkozások befizetései, fogyasztáshoz kapcsolód befizetések) – bevételek 70-75%-át teszik ki

A termékek és szolgáltatások után fizetett adók (pl. ÁFA, jövedéki adó, pénzügyi tranzakciós illeték) - kb. 40–42%

A jövedelmek után fizetett adók (pl. személyi jövedelemadó, társasági adó, osztalékadó, pénzügyi szervezetek különadója), aránya kb. 30%.

Egyéb adók, adójellegű bevételek (pl: illetékek, gépjárműadó, játékadó)

A központi költségvetési szervek saját bevételei (kb. 10%), pl. díj-és szankció jellegű bevételek, közszolgáltatások ellenértéke, áru-és készletértékesítés, az állami eszközök értékesítéséből származó bevételek

Az állami vagyon hasznosításából származó bevételek (osztalékbevétel, koncessziós díj stb.), nem éri el a bevételek 5%-át.

Az Európai Unió költségvetéséből származó, illetve az európai uniós tagsághoz kapcsolódó források (bevételek 7%-a).

Az államháztartás egyéb befizetéseiből, illetve egyéb források (például uniós elszámolások, örökség, költségvetési alrendszerbe tartozó szervek részére, illetve az általuk ellátott feladatok támogatására pénzben beérkezett segélyekből és adományokból származó bevétel).

A központi költségvetés kiadásai

A központi költségvetésben kiadást előirányozni lehet:

a központi költségvetési szervek feladatainak ellátására;

az állam európai uniós tagságból származó és más nemzetközi jogszabályi és szerződéses kötelezettségeinek teljesítésére;

az államháztartás más alrendszere,

államháztartáson kívülre természetes személy, jogi személy, jogi személyiséggel nem rendelkező szervezet részére.

A központi költségvetés kiadásainak fő kategóriáit az alábbi kiadáscsoportok képezik:

a költségvetési szervek kiadásai, ezen belül:

közhatalmi-közigazgatási kiadások (az állami szerveknél, és az állam központi, területi közigazgatási szerveinél felmerülő kiadások);

közszolgáltatási kiadások (a központi költségvetési szervként működő állami intézmények pl. egyetemek, főiskolák, egészségügyi intézetek kiadásai);

beruházások kiadásai;

támogatások, melyek az államháztartás rendszerén kívülre irányulnak (például lakástámogatások, szociálpolitikai menetdíj, családtámogatások, szociális támogatások, politikai pártok vagy a nonprofit szervezetek támogatása);

transzferek, azaz más államháztartási alrendszer – így különösen a helyi önkormányzati alrendszer – támogatása;

adósságszolgálat;

egyéb kiadások (pl. befizetés az EU-ba, állami kezesség érvényesítése);

EU társfinanszírozás, illetve hozzájárulás az EU költségvetéséhez;

tartalékok.

A legnagyobb kiadási tételek:

a költségvetési szervek közhatalmi és közszolgáltatási kiadásai (20%)

a szakmai fejezeti kezelésű előirányzatok kiadásai jelentik (20%).

a tb-alapok (9%)

az önkormányzatoknak juttatott források (10%)

A központi költségvetés tartalékai

A központi költségvetésről szóló törvényben rendkívüli kormányzati intézkedésekre szolgáló tartalékot kell képezni

az év közben meghozott kormányzati döntésekből következő feladatok finanszírozására

az előirányzott, de elháríthatatlan ok miatt elmaradó költségvetési bevételek pótlására.

A rendkívüli kormányzati intézkedésekre szolgáló tartalék nem lehet több a központi költségvetésről szóló törvény kiadási főösszegének 2%-ánál, és nem lehet kevesebb 0,5%-ánál.

A rendkívüli kormányzati intézkedésekre szolgáló tartalék terhére – az éves hatást tekintve – annak legfeljebb 40%-os mértékéig vállalható kötelezettség az első félévben. Ennél nagyobb kötelezettségvállaláshoz az Országgyűlés jóváhagyása szükséges.

A céltartalék olyan, a központi költségvetésről szóló törvényben meghatározott kiadási előirányzat, amely évközi kormányzati intézkedés fedezetéül szolgál, és amelynek célját és rendeltetését egyidejűleg meghatározták, azonban az előirányzat felhasználásának fejezet, cím, alcím szerinti megoszlása a központi költségvetésről szóló törvény elfogadásakor még nem ismert.

A központi költségvetésről szóló törvényben fejezeti stabilitási tartalékot kell képezni a fejezetet irányító szerv érdekkörében felmerülő okból a központi költségvetésről szóló törvényben nem szerepeltetett új feladatok, valamint az abban szerepeltetett feladatok bővítése előirányzati fedezetének biztosítására, valamint a fegyelmezett és hatékony gazdálkodás ösztönzésére. A fejezeti stabilitási tartalék felhasználásának szabályait a Kormány rendeletben állapítja meg.

A fentieken túl a központi költségvetésről szóló törvény is meghatározhat további tartalékot. Ebben az esetben a központi költségvetésről szóló törvényben kell meghatározni az ilyen tartalék célját, felhasználásának módját és feltételeit.

Társadalombiztosítás rendszere és alapjai

A társadalombiztosítás a társadalom közös kockázatvállalásán alapuló kötelező biztosítási rendszere.

A biztosítási kötelezettség egyfelől azt jelenti, hogy kötelező a társadalombiztosítási rendszerben való részvétel, másfelől pedig azt, hogy a biztosítás az annak alapjául szolgáló jogviszonnyal egyidejűleg a törvény erejénél fogva jön létre.

A társadalombiztosítási jogviszony – mint járulékos jogviszony – az annak alapjául szolgáló jogviszonnyal (pl. munkajogviszony, közszolgálati jogviszony, közalkalmazotti jogviszony, stb.) egyidejűleg és a törvény erejénél fogva jön létre. Az alapjogviszony létrejöttekor a járulékos társadalombiztosítási jogviszonyból eredő kötelezettségek és jogosultságok automatikusan megkezdődnek.

A társadalombiztosítási jogviszony kiterjed:

a biztosítottak a társadalombiztosítás rendszerében való részvételi kötelezettségére és jogosultságára;

a foglalkoztatók – közteherviselés elvén nyugvó – fizetési kötelezettségére (járulék- és hozzájárulás-fizetési kötelezettség);

a biztosítottak – közteherviselés elvén nyugvó – fizetési kötelezettségére (járulékfizetési kötelezettség);

a biztosítottaknak a társadalombiztosítás ellátásaira való jogosultságára (e jogosultságot a biztosított fizetési kötelezettségének teljesítése alapozza meg).

A társadalmi kockázatközösség azt jelenti, hogy teljes körűen biztosítottak azok, akik biztosítással járó jogviszony keretében keresőtevékenységet folytatnak. Egészségügyi szolgáltatásra jogosultak – vagyis nem teljes körűen biztosítottak – azok is, akik nem folytatnak keresőtevékenységet, de szolidaritási alapon valamilyen társadalombiztosítási, szociális ellátásuk vagy egyéb speciális jogállásuk miatt egészségügyi ellátási jogosultságot szereztek (belföldi nyugdíjasok, kiskorúak, szociálisan rászorultak stb.) vagy végső soron, akik Magyarországon állandó lakóhellyel rendelkeznek. Ebből következik, hogy az egészségbiztosítás hatálya mindenkire kiterjed Magyarországon, míg a társadalombiztosítási nyugellátás csak azoknak jár időskorukra, akik keresőtevékenységük alapján elegendő szolgálati időt szereztek.

A biztosítási elv és társadalmi szolidaritás elve alapján a biztosítottak járulékfizetéssel járulnak hozzá a társadalombiztosítási ellátások fedezetéhez, vagyis a járulékfizetésért cserébe jár a társadalombiztosítási ellátás. A magyar társadalombiztosítás ugyanakkor nem tisztán biztosítási elvű. A bruttó munkabérből jövedelemarányos járulékot fizetünk, egészségügyi ellátást azonban mindenki azonos színvonalon kaphat. A járulék mértékét az sem befolyásolja, hogy ki milyen mértékben vesz igénybe társadalombiztosítási ellátást – például orvosi ellátást –, ami nyilvánvalóan kor, egészségi állapot és egyéb „kockázatok” függvénye. A szolidaritás megnyilvánul abban is, hogy bizonyos társadalmi csoportok felmentést kapnak a járulékfizetés alól (például nyugdíjasok, szociálisan rászorultak), helyettük az állam a központi költségvetés terhére fizeti meg a járulékot.

A társadalombiztosítási rendszer működtetése és fejlesztése – nyilvánvalóan a nemzetgazdasági lehetőségek korlátain belül – állami feladat. A társadalombiztosítást tehát az állam működteti, és a társadalombiztosítási ellátások fedezetére fizetett járulékokat az erre felhatalmazott szervei útján szedi be.

A társadalombiztosítás törvényben meghatározott, kötelező feladatait a társadalombiztosítás pénzügyi alapjai finanszírozzák és látják el. A társadalombiztosítás a központi alrendszeren belül működik, de relatíve önálló, ugyanis a társadalombiztosítás irányítását, működését, hatásköri és eljárási szabályait, bevételeinek és kiadásainak körét, gazdálkodását, a központi alrendszeren belüli és az államháztartás önkormányzati alrendszerrel való kapcsolatát az államháztartási törvény és külön törvények szabályozzák. A központi költségvetésében a nyugdíj- és egészségbiztosítási alapok költségvetése külön fejezetként, elkülönítetten szerepel.

Nyugdíjbiztosítási Alap

Bevételei:

A jövedelemtulajdonosoktól, a foglalkoztatók (vállalkozások) és a biztosítottak (lakosság) befizetéseiből (szociális hozzájárulási adó, járulékok, hozzájárulások), illetve költségvetési hozzájárulásokból származnak.

Kiadásai:

A kiadások között csak pénzbeli juttatások (nyugdíjak) és igazgatási költségek szerepelnek.

A jelenlegi nyugdíjrendszer egyrészt a felosztó-kirovó állami rendszerből, másrészt az öngondoskodást biztosító önkéntes nyugdíjrendszerből áll. 2010–2011-ben a kötelező befizetésekre épülő magánnyugdíj-pénztári rendszer döntő mértékben megszűnt. A magánpénztárak által felhalmozott bevételtömeg gazdaságdinamizáló szerepet csak mérsékelten töltött be, másrészt a magánpénztárakhoz befizetett járuléktömeg az állami nyugdíjalap hiányát folyamatosan növelte, általa az államháztartás pénzügyi pozíciói folyamatosan destabilizálódtak.

A Nyugdíjbiztosítási Alap kezelő szerve a Magyar Államkincstár. A közvetlen ügyfélkapcsolattal járó ügyfélszolgálati feladatokban (például táppénz, gyed, nyugdíj stb. igénylése) a fővárosi és vármegyei kormányhivatalok (2026. október 1-jétől ismét megyei kormányhivatalok) is részt vesznek.

Egészségbiztosítási Alap

Bevételei:

A jövedelemtulajdonosoktól, a foglalkoztatók (vállalkozások) és a biztosítottak (lakosság) befizetéseiből (szociális hozzájárulási adó, járulékok, hozzájárulások), illetve költségvetési hozzájárulásokból származnak.

Kiadásai:

Az alapból folyósítanak pénzbeli ellátásokat (például táppénz, gyermekgondozási díj), de a legnagyobb súlyú kiadásokat az egészségügyi ellátás szolgáltatásainak (gyógyító, megelőző ellátások) költségei, illetve az ártámogatások (gyógyszerek és gyógyászati segédeszközök ártámogatása) jelentik.

Az Egészségbiztosítási Alap irányításával kapcsolatos feladatokat az egészségbiztosításért felelős miniszter látja el a Nemzeti Egészségbiztosítási Alapkezelő, mint jogszabályban kijelölt kezelő szerv közreműködésével.

A társadalombiztosítási alapok nemcsak a bevételek és kiadások kezelésére szolgálnak, hanem vagyontömeget is alkotnak. Ennek egyik része a működési vagyon (irodaépületek, jóléti ingatlanok), másik része az úgynevezett ellátások fedezetére szolgáló vagyon. A tulajdonosi joggyakorló a működési vagyon esetében az alapot kezelő szerv vezetője, az ellátási vagyon esetében az alapot kezelő szervet irányító miniszter.

Elkülönített állami pénzalapok

Elkülönített állami pénzalapok

Az államháztartás központi alrendszerén belül működnek, ami a rendszer hatékonyságát és átláthatóságát biztosítja.

Elkülönített állami pénzalapot adott közfeladat részben államháztartáson kívüli forrásból történő ellátásának biztosítása céljából törvény hozhat létre.

A közfeladat ellátása során az állam nevében beszedendő költségvetési bevételek és teljesítendő költségvetési kiadások alapszerű elszámolására szolgálnak.

Elkülönített állami pénzalapot csak törvény hozhat létre, amelyben meg kell határozni:

az elkülönített állami pénzalap rendeltetését,

az elkülönített állami pénzalap bevételi forrásait,

az elkülönített állami pénzalap terhére teljesíthető kiadások körét, valamint

az elkülönített állami pénzalap tekintetében rendelkezésre feljogosított, az elkülönített állami pénzalap pénzeszközeinek felhasználásáért felelős minisztert, illetve testületet.

A pénzalap létrehozásának további fontos feltétele, hogy az elkülönített állami pénzalap célja szerint meghatározott feladatok finanszírozásához részben államháztartáson kívülről származó – tv-ben meghatározott – források (járulékok, hozzájárulások,egyéb befizetések formájában) legyenek közvetlenül hozzárendelhetők.

Az elkülönített állami pénzalap gazdálkodásáról az alappal rendelkező miniszter (testület) éves költségvetési beszámolót és mérleget készít. A beszámoló ellenőrzését az Állami Számvevőszék végzi. Az ellenőrzés eredményéről a Kormány a zárszámadás keretében tájékoztatja az Országgyűlést.

Az elkülönített állami pénzalappal való gazdálkodás:

az elkülönített állami pénzalapból vállalkozási tevékenység nem folytatható,

az elkülönített állami pénzalap előirányzatai terhére pénzkölcsön (hitel) nem vehető fel,

garancia és kezesség nem vállalható,

értékpapír nem vásárolható,

váltó nem bocsátható ki és nem fogadható el,

kötvény nem bocsátható ki,

pénzügyi lízing-vagy faktoringügyletre irányuló vagy ilyet magában foglaló szerződés nem köthető.

A jelenleg működő elkülönített állami pénzalapok a következők:

Nemzeti foglalkoztatási alap: a foglalkoztatáshoz, a munkanélküliséghez, a képzési rendszer fejlesztéséhez kapcsolódó pénzeszközök összevonásával, egységes kezelésével, az álláskeresők ellátásának biztosítása, a foglalkoztatás elősegítése, a munkahelyteremtés, a munkahelymegőrzés, a munkaerő alkalmazkodásának és az álláskeresők munkához jutásának támogatása, a felszámolás alatt álló gazdálkodó szervezetek munkavállalói szociális biztonságának elősegítése, a képzési rendszer fejlesztésének támogatása, korhatár előtti nyugellátás kifizetésének részbeni finanszírozása.

a Bethlen Gábor Alap: rendeltetése a határon túli magyarság szülőföldjén való boldogulásának, Magyarországgal való kapcsolatai ápolásának és fejlesztésének, valamint a magyar nemzeti azonosságtudat erősítésének támogatása;

a Központi Nukleáris Pénzügyi Alap: a radioaktív hulladékok végleges elhelyezésének, a kiégett üzemanyagok átmeneti tárolásának és a nukleáris üzemanyagciklus lezárásának, továbbá a nukleáris létesítmények leszerelésének finanszírozását biztosító alap;

a Nemzeti Kulturális Alap: rendeltetése a nemzeti és egyetemes értékek létrehozásának, megőrzésének, valamint terjesztésének támogatása;

a Nemzeti Kutatási, Technológiai és Innovációs Alap: rendeltetése a kutatás-fejlesztés és az innováció támogatása.

Helyi önkormányzatok szerepe és gazdálkodása

A magyar államháztartás másik alrendszere a helyi önkormányzati alrendszer, amely az államháztartás helyi szintje. A helyi önkormányzatok gazdasági önállóságának jogi alapjait – hasonlóan az önkormányzati autonómia többi eleméhez – az államok alkotmányai tartalmazzák. Az önkormányzati autonómia elengedhetetlen feltétele a gazdálkodási önállóság, amelynek legfontosabb garanciáit Magyarországon az Alaptörvény tartalmazza.

Alaptörvény 32. cikk

A helyi önkormányzat a helyi közügyek intézése körében – az Alaptörvényben biztosított gazdálkodási önállóságához kapcsolódóan – a törvény keretei között:

gyakorolja az önkormányzati tulajdon tekintetében a tulajdonost megillető jogokat;

meghatározza költségvetését, annak alapján önállóan gazdálkodik;

e célra felhasználható vagyonával és bevételeivel kötelező feladatai ellátásának veszélyeztetése nélkül vállalkozási tevékenységet folytathat;

dönt a helyi adók fajtájáról és mértékéről.

Az Alaptörvény 32. cikk (6) bekezdése alapján a helyi önkormányzatok tulajdona köztulajdon, amely feladataik ellátását szolgálja.

A helyi önkormányzat számára kötelező feladatot az Alaptörvény 34. cikk (1) bekezdése alapján törvény állapíthat csak meg, emellett pedig a kötelező feladatai ellátását nem veszélyeztető, úgynevezett önként vállalt feladatokat (például vállalkozási tevékenységet) is elláthat.

E feladatok ellátását a helyi önkormányzat a saját költségvetéséből végzi, amelyhez kapcsolódóan az önkormányzati törvény 117. §-a alapján a kötelező feladatai ellátásához a központi költségvetésből a kötelező feladatokkal arányban álló költségvetési, illetve más vagyoni támogatásra jogosult.

Alaptörvény 32. cikk (1) bekezdés h) pontja alapján külön törvényben meghatározott típusú helyi adókat vezethet be, és a törvény előírásai szerinti keretek között dönthet azok mértékéről.

A helyi önkormányzatok részei az állami közfeladat-végrehajtási rendszernek, de miközben feladataikat törvényi szintű szabályok határozzák meg, a végrehajtás módjában, a feladat ellátása szervezésének módjában és számos más kérdésben relatív gazdasági autonómiával rendelkeznek.

A Helyi Önkormányzatok Európai Chartáját kihirdető 1997. évi XV. törvény a helyi önkormányzatok közfeladat-ellátásának terjedelméről a következőképpen rendelkezik (4. cikk): „A közfeladatokat általában elsősorban az állampolgárokhoz legközelebb álló közigazgatási szervnek kell megvalósítania. A feladatoknak más közigazgatási szervre történő átruházása a feladat természetétől és nagyságától, valamint hatékonysági és gazdasági követelményektől függ.”

Ahol nem biztosított, nem oldható meg a településen történő közfeladat-ellátás, azt az állampolgárhoz legközelebb álló közigazgatási szervnél kell megvalósítani. Ennek megfelelően került sor a közös önkormányzati hivatalok létrehozására és a közfeladat-ellátás megszervezésére az európai önkormányzati elvekkel szinkronban.

Az ezredfordulót követően elsősorban az önkormányzati feladatellátás alulfinanszírozása, valamint a pénzügyi szabályozatlanság következtében pénzügyi instabilitás keletkezett.

Az önkormányzati alrendszer 2002–2008-as időszakban kialakult adósságállományának konszolidálására 2011 és 2014 között került sor. Így 2011-ben az akkor még megyei önkormányzatok, majd 2012–2014 között a települési önkormányzatok adósságállományának rendezése is megtörtént. Ezzel az önkormányzatok a kigazdálkodhatatlan adósságállománytól megszabadultak.

2010-től és területi közigazgatási rendszer teljes átalakítása során:

a helyi önkormányzatok által ellátott államigazgatási feladatok jelentős része átkerült a fővárosi, vármegyei kormányhivatalokhoz

Terminológiai változás: 2026. október 1-jétől „fővárosi és megyei kormányhivatalok”.

egyes közszolgáltatást ellátó intézmények (iskolák, egyes szociális szakellátási intézmények és járóbeteg-szakellátást biztosító egészségügyi intézmények) fenntartása ugyancsak állami hatáskörbe került

A feladat-és adósságcentralizáció hatására az önkormányzatok gazdálkodása kiegyensúlyozottabb lett, így indokolt, hogy a korábbi intézményfenntartói funkcióik megszűntével a település gazdasági fejlesztésében töltsenek be meghatározó szerepet. A vármegyei önkormányzatok a területfejlesztésben töltenek be kulcsszerepet.

Az államadósság-csökkentés és a helyi önkormányzatok adósságkonszolidációjának következménye a helyi önkormányzatok pénzügyi mozgásterének korlátozása (veszteséges gazdálkodás következményei a helyi önkormányzatot terhelik).

A stabilitási törvény alapján a helyi önkormányzat főszabály szerint csak a Kormány előzetes hozzájárulásával vállalhat kezességet vagy garanciát, illetve köthet adósságot keletkeztető ügyletet. Települési önkormányzatnál további feltétel, hogy a meghatározott helyi adók közül legalább egyet bevezessen.

Az Alaptörvény 34. cikk (5) bekezdése lehetővé teszi, hogy a költségvetési egyensúly megőrzése érdekében a stabilitási törvény a helyi önkormányzatok kötelezettségvállalását feltételhez vagy a Kormány hozzájárulásához kösse.

A stabilitási törvény szerint a helyi önkormányzat:

érvényesen kizárólag a Kormány előzetes hozzájárulásával vállalhat a Ptk. szerinti kezességet és garanciát, valamint

köthet adósságot keletkeztető ügyletet abban az esetben, ha a hatályos helyi adó rendelete alapján a helyi iparűzési adót vagy a helyi adókról szóló törvény szerinti vagyoni típusú adók közül legalább az egyiket vagy a magánszemélyek kommunális adóját bevezette (nem kell alkalmazni, ha nincs szükség a Kormány hozzájárulására, illetve ha annak meglévő adósság visszafizetése).

Bizonyos hitelügyeletek a Kormány hozzájárulása nélkül is létrejöhetnek:

a helyi önkormányzat által az EU-tól vagy más nemzetközi szervezettől elnyert támogatások előfinanszírozásának biztosítására szolgáló hitelek

éven belüli működési célú hitelek (likvid hitel)

Az államháztartási törvény további korlátot állít a helyi önkormányzat pénzügyi mozgásterével szemben:

a helyi önkormányzat hitelfelvétele, kötvénykibocsátása fedezetéül az önkormányzati törzsvagyon, a helyi önkormányzat általános működésének és ágazati feladatainak támogatása és a költségvetési támogatás nem használható fel (működési vagy fejlesztési célú eladósodásnak kíván gátat vetni)

A helyi önkormányzatok feladata a lakosság részére biztosítani mindazokat az alapvető közszolgáltatásokat, amelyek a település életképességét, fennmaradását, fejlesztését biztosítják.

Az önkormányzatok részt vehetnek vállalkozásokban, főleg azért, hogy a vállalkozás remélt hasznából teremtsék elő azokat a forrásokat, amelyek feltétlenül szükségesek feladataik ellátásához. A helyi önkormányzat vállalkozási szabadsága nem korlátlan, a vállalkozási tevékenység a helyi közösségi érdekekkel összhangban lehetséges. Csak olyan vállalkozásban vehet részt, amelyben felelőssége nem haladja meg vagyoni hozzájárulásának mértékét (csak a vállalkozásba fektetett vagyonrészét veszítheti el a vállalkozás esetleges kudarca, csődje esetén, de nem felel többi vagyonával a bukás esetén sem).

Önkormányzati bevételek, kiadások és költségvetési ciklus

Önkormányzati bevételek

A helyi önkormányzatok bevételeit csoportba sorolhatjuk:

1) Saját bevételek

2) Központi támogatások

3) Átengedett, megosztott bevételek

Saját bevételek

Az önkormányzati törvény szerint a helyi önkormányzat saját bevételei:

a helyi adók;,

saját tevékenységből, vállalkozásból és az önkormányzati vagyon hasznosításából származó bevétel, nyereség, osztalék, kamat és bérleti díj,

átvett pénzeszközök,

törvény alapján a helyi önkormányzatot megillető illeték, bírság, díj,

a helyi önkormányzat és intézményei egyéb sajátos bevételei.

A települési önkormányzatok saját bevételeinek meghatározó részei a helyi adók. A település adottságai (az ipar fejlettsége, a települési szerkezet, valamint a foglalkoztatási, szociális, vagyoni helyzet) meghatározóak a helyi adópolitika kialakításában, de nem elhanyagolható a képviselő-testületben (közgyűlésben) képviselt különböző helyi érdekek megjelenése sem. A helyi adók egyes feltételeit a helyi adókról szóló 1990. évi C. törvény határozza meg, így a képviselő-testület (közgyűlés) az ebben meghatározott keretek figyelembevételével dönthet a bevezetendő adónemekről és az adó mértékéről.

A 2026. szeptemberi hatályosító tájékoztató jelzi, hogy a települési adó szabályai 2027. január 1-jétől tovább változnak; ez a módosítás 2026. szeptemberében még nem hatályos, ezért a 2026-os állapotnál külön jövőbeli változásként kezelendő.

Központi támogatások

A helyi önkormányzatok finanszírozása a központi költségvetési törvényben meghatározott szempontok alapján, az ellátandó feladatok figyelembevételével valósul meg. A feladatok finanszírozása történhet:

közszolgáltatási szintnek megfelelő ellátás,

a helyi szükségleteket jellemző mutatószámok,

a lakosságszám alapján, valamint

felhasználási kötöttséggel járó, vagy felhasználási kötöttség nélküli támogatás nyújtásával.

A központi támogatás biztosításánál figyelembe kell venni a következő szempontokat is:

takarékos gazdálkodás,

a helyi önkormányzat jogszabályon alapuló, elvárható saját bevétele,

a helyi önkormányzat tényleges saját bevétele.

Az elvárt bevételek körét és mértékét törvény határozza meg. A helyi önkormányzatok finanszírozása során figyelembe kell venni a település jövedelemtermelő képességét.

A helyi önkormányzatnak a támogatásokkal legkésőbb az éves költségvetési beszámolóval egyidejűleg el kell számolnia. A támogatást éves szinten kizárólag az ellátandó feladatainak kiadásaira fordíthatja. Az ettől eltérő felhasználás esetén köteles a támogatás összegét a központi költségvetésbe visszafizetni.

Átengedett, megosztott bevételek

Az átengedett, megosztott bevételek körét és mértékét a központi költségvetésről szóló törvény állapítja meg.

Jelenleg átengedett, megosztott bevétel:

a termőföld bérbeadásából származó jövedelem utáni – a települési önkormányzat által beszedett – személyi jövedelemadó 100%-a;

a települési önkormányzat jegyzője által jogerősen kiszabott környezetvédelmi bírság 100%-a;

a fővárosi és vármegyei kormányhivatal által a települési önkormányzat területén – a veszélyhelyzet kihirdetését megalapozó eseménnyel összefüggésben jogerősen kiszabott környezetvédelmi bírságok kivételével – kiszabott és abból befolyt környezetvédelmi bírságok összegének 30%-a;

a közúti közlekedésről szóló törvény felhatalmazása alapján kiadott kormányrendeletben meghatározott jogsértésre (közlekedési szabályszegés) tekintettel kiszabott – a bírságot kiszabó szervre tekintet nélkül – közigazgatási bírság behajtásából, illetve végrehajtásából származó bevétel 40%-a, ha a behajtást, illetve a végrehajtást a települési önkormányzat jegyzője önkormányzati adóhatósági jogkörében eljárva foganatosította;

a települési önkormányzat területén a közlekedési szabályszegések után a közterület-felügyelő által kiszabott közigazgatási bírság behajtott összegének 100%-a.

Önkormányzati kiadások

Önkormányzati kiadások csoportosítása:

a kötelező és önként vállalt feladatok kiadásai,

az önkormányzati hivatal és más önkormányzati költségvetési szervek működési kiadásai,

az önkormányzati képviselőkkel kapcsolatos kiadások,

az önkormányzati beruházások, felújítások kiadásai,

az önkormányzati vagyonnal kapcsolatos kiadások,

a helyi önkormányzat adósságával kapcsolatos kiadások.

Helyi önkormányzati költségvetési ciklus

A helyi önkormányzatok gazdálkodásának alapja az éves költségvetésük. Ebből finanszírozzák és látják el a törvényben meghatározott kötelező, valamint az önként vállalt feladataikat. Az éves költségvetés tervezésének alapvető kereteit az államháztartási törvény és az államháztartási törvény végrehajtási rendelete határozza meg.

Az önkormányzat költségvetés előkészítését, elfogadását és végrehajtását, valamint a végrehajtás ellenőrzését magába foglaló költségvetési ciklus négy fázisra tagolódik:

döntés- előkészítő szakasz

döntési szakasz

végrehajtás

döntésvégrehajtás ellenőrzése

A döntés-előkészítő szakaszban a költségvetési rendelet tervezetét a jegyző készíti el. A jegyző által előkészített költségvetési rendelettervezetet a polgármester február 15-éig. Ha a központi költségvetésről szóló törvényt az Országgyűlés a naptári év kezdetéig nem fogadta el, a központi költségvetésről szóló törvény hatálybalépését követő negyvenötödik napig nyújtja be a képviselő-testületnek (közgyűlésnek).

A döntési szakaszban a képviselő-testület (közgyűlés) a polgármester előterjesztésére az önkormányzat költségvetéséről rendeletet alkot.

Az önkormányzati költségvetés végrehajtását, a bevételek beszedését, kiadások teljesítését a képviselő-testület (közgyűlés) által alapított költségvetési szervek végzik.

A döntésvégrehajtás ellenőrzésének szakaszában a helyi önkormányzat költségvetésének végrehajtására vonatkozó zárszámadásirendelet-tervezetét a jegyző készíti elő és a polgármester terjeszti a képviselő-testület (közgyűlés) elé. A költségvetés végrehajtásáról a helyi önkormányzat képviselő-testülete zárszámadási rendeletet alkot. Az előterjesztést olyan időben kell a képviselő-testület (közgyűlés) elé terjeszteni, hogy az legkésőbb a költségvetési évet követő ötödik hónap utolsó napjáig hatályba lépjen.

Ismertesse a költségvetési szerv fogalmát és jogállását, a költségvetési szerv alapítására, irányítására, felügyeletére, átalakítására, megszüntetésére vonatkozó főbb szabályokat.

A költségvetési szerv fogalma, jogállása

A modern állam működésének alapvető célja a közérdeket kifejező feladatok elvégzése, és e cél érdekében, az államnak (állami, önkormányzati szerveknek) önnönmagát fenntartó működése. Ezen feladatokat közfeladatoknak nevezzük.

Közfeladat a jogszabályban meghatározott állami vagy önkormányzati feladat, amit az arra kötelezett közérdekből, jogszabályban meghatározott követelményeknek és feltételeknek megfelelve végez.

A közfeladat ellátásának szervezeti kerete a költségvetési szerv, amely alapvetően a köz érdekét szolgáló, közfeladat ellátására létrehozott, tipikusan közfinanszírozásból, szabályozott irányítás alatt működő jogi személy. Minden költségvetési szerv a polgári jog önálló alanya, vagyis jogi személyiség nélkül költségvetési szerv nem létezhet.

A költségvetési szerv tehát az államháztartás részét képező, nyilvántartásba vett jogi személy, amely:

jogszabályban meghatározott és az alapító okiratban rögzített állami, önkormányzati feladatokat (a továbbiakban együtt: közfeladat) lát el alaptevékenységként;

alaptevékenységét haszonszerzési cél nélkül folytatja;

feladatait jogszabályban meghatározott követelmények és feltételek alapján, jogszabályban meghatározott szerv vagy személy irányítása, vagy felügyelete mellett, az alapító okiratban megjelölt működési körben, közfeladat-ellátási kötelezettséggel végzi;

az irányító szerv által jóváhagyott éves költségvetés alapján gazdálkodik.

A költségvetési szervek vezetésénél az egyszemélyi vezetés elve érvényesül. A költségvetési szerv vezetője felelős a közfeladatok jogszabályban, alapító okiratban, belső szabályzatban foglaltaknak megfelelő ellátásáért, valamint a költségvetési szerv számára jogszabályban előírt kötelezettségek teljesítéséért.

A költségvetési szerv részletes belső szervezeti felépítésén túl, feladatai ellátásának részletes belső rendjét és módját a szervezeti és működési szabályzat állapítja meg. A szervezeti egységekre vonatkozó szabályokat a költségvetési szerv szervezeti és működési szabályzatában vagy a szervezeti egységek ügyrendjében, a gazdálkodás részletes rendjét pedig belső szabályzatban kell meghatározni.

A költségvetési szerv alapítása

Költségvetési szerv akkor alapítható, ha

a közfeladat alaptevékenységként való ellátása ekként biztosítható,

a működéséhez szükséges feltételek adottak,

az ellátandó közfeladat hatékonyan teljesíthető és

a költségvetési szerv működtetéséhez szükséges pénzügyi fedezet rendelkezésre áll.

A költségvetési szerveken belül a központi költségvetési szerveket az alapító szervük alapján lehet megkülönböztetni az egyéb költségvetési szervektől.

Központi költségvetési szerv alapítására az államháztartási törvény alapján az Országgyűlés, a Kormány vagy a miniszter jogosult. Az Országgyűlés vagy a Kormány által alapított költségvetési szerv alapításáról jogszabályban, más alapító szerv által alapított költségvetési szerv esetén alapító okiratban kell rendelkezni. Jogszabállyal alapított

költségvetési szerv esetén – a jogszabályban megjelölt alapítási időpontot megelőzően – a költségvetési szerv alapításáról alapító okiratot is ki kell adni.

A költségvetési szerv létrehozásának okirati formája az alapító okirat, amelynek tartalmaznia kell:

a költségvetési szerv nevét,

az alapításáról rendelkező jogszabály megjelölését, ha az alapításról jogszabály rendelkezett,

közfeladatát és szakmai alaptevékenységeit,

illetékességét,

működési körét,

irányító szervének nevét,

székhelyét, telephelyeit,

vezetőjének megbízási rendjét, valamint

az alkalmazásában álló személyek jogviszonyának megjelölését.

A költségvetési szerv a Magyar Államkincstár által vezetett törzskönyvi nyilvántartásba történő bejegyzéssel jön létre. A költségvetési szerv alapító okiratának a költségvetési szerv átalakítását, megszüntetését nem eredményező módosítása a bejegyzés napjával válik hatályossá, kivéve, ha a törvény más időpontot vagy az alapító okirat módosítására irányuló kérelem későbbi időpontot állapít meg.

A törzskönyvi nyilvántartás közhiteles, ami azt jelenti, hogy az ellenkező bizonyításáig vélelmezni kell annak a jóhiszeműségét, aki a törzskönyvi jogi személlyel szemben a nyilvántartásban szereplő adatokban bízva szerez jogot.

A költségvetési szerv átalakítás és megszüntetése

A költségvetési szerv működését, feladatai ellátását, hatékonyságát az irányító szervnek kötelessége rendszeresen felülvizsgálni.

A felülvizsgálat eredményeként, illetve a feladat változásakor a szervezet alapító okiratát érintő döntést kell hoznia, és a felülvizsgálat eredményétől függően a költségvetési szervet át kell alakítani vagy meg kell szüntetni.

Az alapító szerv jogosult a költségvetési szervet jogutóddal vagy jogutód nélkül megszüntetni.

Általános jogutódlással történő megszüntetése átalakítással történhet, melyet lehet:

egyesítés

beolvadás

összeolvadás

szétválasztás

különválás

kiválás

Ha az egyesítés több alapító szervhez tartozó költségvetési szervet érint, az alapító szervek közösen jelölik ki az új költségvetési szervet irányító szervet. Az átalakításról vagy a megszüntetésről – az alapításnak megfelelően – jogszabályban vagy határozatban kell rendelkezni.

A költségvetési szerv a törzskönyvi nyilvántartásból való törlésével, a törlés napjával szűnik meg.

A költségvetési szerv irányítása, felügyelete

A költségvetési szervnek mindig van legalább egy irányító vagy felügyeleti szerve.

Az államháztartási törvény általános jelleggel felsorolja az irányítási jogokat:

az alapítói jogok, azaz a költségvetési szerv alapítása, átalakítása, megszüntetése, alapító és megszüntető okiratának kiadása, valamint a szervezeti és működési szabályzatának jóváhagyása;

a költségvetési szerv vezetője tekintetében a kinevezés és felmentés, vagy a vezetői megbízás adása, visszavonása és az egyéb munkáltatói jogok gyakorlása;

a költségvetési szerv gazdasági vezetőjének kinevezése és felmentése vagy a megbízása, megbízásának visszavonása;

a költségvetési szerv tevékenységének törvényességi, szakszerűségi és hatékonysági ellenőrzése;

a költségvetési szerv döntésének megsemmisítése, szükség szerint új eljárás lefolytatására való utasítása, illetve jogszabályban meghatározott esetekben a költségvetési szerv döntéseinek előzetes vagy utólagos jóváhagyása;

egyedi utasítás kiadása feladat elvégzésére vagy mulasztás pótlására;

a költségvetési szerv jelentéstételre vagy beszámolóra való kötelezése;

a költségvetési szerv kezelésében lévő közérdekű adatok és közérdekből nyilvános adatok, valamint a felsorolt egyes irányítási jogkörök gyakorlásához szükséges, törvényben meghatározott személyes adatok kezelése.

A költségvetési szervek felett általában az irányítási jogok teljessége érvényesül: a költségvetési szervek csak viszonylagos szakmai és gazdasági önállósággal rendelkeznek. A kormányzati szervezetrendszerben általánosak a korlátozás nélküli irányítási viszonyok, de az Alaptörvény és más törvények korlátozhatják a felettes szerv irányítási jogait.

Az egyik korlátozott irányítási jogkör: felügyeleti jogkör. A felügyeleti szerv kategóriája azon szerveket jelenti, melyek nem rendelkeznek az irányítási jogok teljességével, hanem csak korlátozott irányítási jogkörrel.

Az államháztartási törvény szerinti felügyeleti jogkörbe az alapítói jogok, a költségvetési szerv döntéseinek előzetes vagy utólagos jóváhagyása, valamint a feladat elvégzésére vagy mulasztás pótlására történő egyedi utasítás kiadása nem tartozik bele.

Az államháztartási törvény a költségvetési szervek irányítására, felügyeletére vonatkozó általános szabályokat állapítja meg.

A központi államigazgatási szervek, melyek alapítására, irányítására, felügyeletére vonatkozóan a központi államigazgatási szervekről, valamint a Kormány tagjai és az államtitkárok jogállásáról szóló 2010. évi XLIII. törvény, illetve az adott szervre vonatkozó törvények rendelkezései a meghatározók.

Mutassa be a költségvetési szervek gazdálkodási tevékenységét, a kötelezettségvállalás folyamatát!

A költségvetési szerv által végzett tevékenység lehet alaptevékenység és korlátozott vállalkozási tevékenység.

Az alaptevékenység: nem haszonszerzést szolgáló tevékenységek, amelyek szakmai alapfeladatot jelentik, aminek ellátására valójában létrehozták a szervet. A költségvetési szerv a rendelkezésre álló kapacitásokat alapvetően az alaptevékenységére használhatja fel.

A költségvetési szerv jogosult vállalkozási tevékenységet végezni, amely rendszeres haszonszerzés céljából (államháztartáson kívüli forrásból, nem kötelezően végzett termelő, szolgáltató, értékesítő tevékenység.

A vállalkozási tevékenység:

végzése nem veszélyeztetheti az alaptevékenység ellátását;

felső határát a kiadási előirányzatok arányában meg kell határozni;

bevételének fedeznie kell legalább az adott tevékenységgel összefüggő valamennyi közvetlen kiadást, valamint az ahhoz hozzárendelhető közvetett kiadásokat, továbbá az amortizációt;

a költségvetési szerv vállalkozási tevékenységeinek összesített maradványa (azaz a költségvetési év során a bevételek és kiadások különbözete) nem lehet negatív, azaz veszteséges. A nyereség egy részét – a társasági adó mértékének megfelelően – be kell fizetni a központi költségvetésbe.

A költségvetési szerv alap-és vállalkozási tevékenységéből származó bevételeit és kiadásait elkülönítetten kell megtervezni és elszámolni.

Költségvetési szerv gazdálkodási feladatai ellátásának megszervezése

A gazdálkodási feladatok ellátásának megszervezése az államháztartási törvény értelmében többféle módon történhet:

A költségvetési szerv gazdálkodási feladatait a költségvetési szerv gazdasági szervezete látja el.

Az irányító szerv dönthet úgy, hogy az irányítása alá tartozó költségvetési szerv gazdálkodási feladatait más, az irányítása alatt álló költségvetési szerv gazdasági szervezete lássa el.

Ha a költségvetési szerv éves átlagos statisztikai állományi létszáma a 100 főt nem éri el, annak gazdálkodási feladatait vagy az irányító szervnek, vagy az irányítása alá tartozó más költségvetési szervnek kell ellátni (kivételek: önkormányzati hivatal, stb.).

A gazdasági szervezettel nem rendelkező költségvetési szerv és a kijelölt költségvetési szerv a munkamegosztás és felelősségvállalás rendjét ún. munkamegosztási megállapodásban rögzíti, amelyet az irányító szerv hagy jóvá.

Az államháztartási törvény arra is lehetőséget ad, hogy a gazdasági szervezet feladatait indokolt esetben több szervezeti egység is elláthatja, ez azonban nem eredményezhet az egyes szervezeti egységek által ellátott tevékenységek között párhuzamosságot. Ebben az esetben a szervezeti egységek összességét kell gazdasági szervezetnek tekinteni.

A költségvetési szerv gazdasági szervezetének irányításáért és ellenőrzéséért, valamint a gazdálkodási tevékenységgel kapcsolatos feladatok elvégzéséért alapvetően a költségvetési szerv gazdasági vezetője felelős.

A gazdasági vezető:

a gazdasági szervezet irányításán kívül a költségvetési szerv (gazdasági szervezeten kívüli) más szervezeti egységéhez beosztott, továbbá a költségvetési szervhez gazdálkodási tevékenység végzése tekintetében hozzárendelt más költségvetési szerv által foglalkoztatott, a tervezéssel, gazdálkodással, finanszírozással, adatszolgáltatással és beszámolással kapcsolatos feladatok ellátásáért felelős alkalmazottaknak is iránymutatást ad.

Ha a gazdasági szervezet feladatait több szervezeti egység látja el (gazdálkodás ellátása több szervezeti egység között oszlik meg), a gazdasági vezetőnek e szervezeti egységek vezetőinek irányítását végző, ennek hiányában a szervezeti és működési szabályzatban megjelölt személyt kell tekinteni.

A felsőoktatás és a szakképzés intézményrendszerében a gazdasági, illetve az ágazati jogszabályban meghatározott egyéb feladatokat a kancellár látja el.

A költségvetési szerv vezetője belső szabályzatban köteles rendezni a működéshez kapcsolódó, pénzügyi kihatással bíró, jogszabályban nem szabályozott kérdéseke:

a tervezéssel, gazdálkodással – így különösen a kötelezettségvállalás, ellenjegyzés, teljesítés igazolása, érvényesítés, utalványozás gyakorlásának módjával, eljárási és dokumentációs részletszabályaival, valamint az ezeket végző személyek kijelölésének rendjével –,

az ellenőrzési, adatszolgáltatási és beszámolási feladatok teljesítésével kapcsolatos belső előírások, feltételek vagy a beszerzések lebonyolításával kapcsolatos eljárásrend.

A költségvetési előirányzatok felhasználása

A költségvetési szerv a számára előírt feladatait az éves pénzügyi terve, vagyis a költségvetése alapján látja el. A költségvetési szerv a költségvetés végrehajtásának szakaszában beszedi a költségvetésében meghatározott bevételeket és teljesíti a feladatellátáshoz kapcsolódó kiadásokat.

A költségvetési év bevételi előirányzatainak teljesítése és kiadási előirányzatainak felhasználása a gazdálkodás vertikális folyamatában valósul meg. Ez a folyamat a következő, egymást követő, és egymást nem helyettesíthető részcselekmények sorozata:

a kötelezettségvállalás és pénzügyi ellenjegyzés,

a szakmai teljesítés és annak igazolása,

az érvényesítés,

az utalványozás.

A kötelezettségvállalás a költségvetés kiadási előirányzatai terhére, a fizetési kötelezettség vállalásáról szóló, szabályszerűen megtett jognyilatkozat (pl. termékbeszerzésre, szolgáltatásra irányuló szerződés, megrendelés, alkalmazási okirat stb.), amelynek fedezetét a kötelezettségvállalónak a tervezéskor biztosítania kell. Kötelezettséget a költségvetési szerv vezetője vagy az általa írásban felhatalmazott, a költségvetési szerv alkalmazásában lévő személy vállalhat.

A kötelezettségvállalást meg kell előznie az előzetes pénzügyi ellenjegyzésnek. Az ellenjegyző az ellenjegyzés dátumával és aláírásával igazolja a szabad előirányzat meglétét (fedezetigazolás), és azt, hogy a kötelezettségvállalás a gazdálkodásra vonatkozó szabályoknak megfelelt. A pénzügyi ellenjegyzésre költségvetési szerv gazdasági vezetője vagy az általa, a kötelezettséget vállaló szerv alkalmazásában álló személyek közül, írásban kijelölt személy jogosult.

A teljesítés megtörténtét (termék beszerzését, szolgáltatás igénybevételét) követően annak teljesítését szakmailag igazolni kell. A szakmai teljesítésigazoló személyét a kötelezettségvállaló jelöli ki írásban, de a teljesítés igazolását maga is elvégezheti. A teljesítést igazolónak az okmányok alapján ellenőriznie kell a kiadások teljesítésének jogosságát, amely tartalmazza a teljesítés tényére történő utalást és az igazolás dátumát.

A szakmai teljesítés igazolását követően az érvényesítőnek ellenőrizni kell az összegszerűséget, a fedezet meglétét és azt, hogy a megelőző ügymenetben a költségvetési gazdálkodási és számviteli előírásokat, a belső szabályzatok előírásait betartották-e. Ha az érvényesítő a vizsgálat során szabálytalanságot tapasztal, akkor azt az utalványozónak jeleznie kell. Az érvényesítésre jogosult személyek körét – az ellenjegyzésre jogosultak kijelölésére vonatkozó szabályoknak megfelelően –, főszabály szerint, a költségvetési szerv gazdasági vezetője írásban jelöli ki.

Utalványozás: a kiadás teljesítésének, illetve bevételek beszedésének elrendelése. Az utalványozásra jogosult személyekre, azok kijelölésére a kötelezettségvállalóra vonatkozó szabályokat kell alkalmazni. A kiadások utalványozása az érvényesített okmány alapján történik. A bevételek utalványozására a teljesítés igazolását követően kerülhet sor.

Mutassa be az államháztartási kontrollok rendszerét! Ismertesse az Állami Számvevőszék legfontosabb feladatait!

Államháztartási kontrollok rendszere

Az államháztartási törvény az államháztartás egyensúlyának és a közpénzekkel való áttekinthető, hatékony, ellenőrizhető gazdálkodás garanciáit teremti meg, szervesen illeszkedve az Alaptörvény Közpénzek fejezetéhez.

Az államháztartási törvény átfogóan szabályozza az államháztartás ellenőrzési rendszerét.

Az államháztartási kontrollok alapvető célja az államháztartási pénzeszközökkel, vagyonnal történő szabályszerű, szabályozott, gazdaságos, hatékony és eredményes gazdálkodás kialakítása. Az államháztartási kontroll kiterjed az államháztartás valamennyi alrendszerére.

Az államháztartási rendszer kontrolljával összefüggésben néhány kiinduló, általános jellegű megállapítás:

az ellenőrzési tevékenység az államháztartási rendszer egészére, valamennyi költségvetési szervre vonatkozik, tehát az adott rendszeren belül általános ellenőrzésként van jelen;

az ellenőrzési tevékenység komplexitása azt is jelenti, hogy mindez egyaránt érinti az államháztartási rendszer egészének, valamennyi költségvetési szervnek a folyó költségvetési évhez tartozó pénzgazdálkodását, illetve a vagyongazdálkodását;

az államháztartási rendszer működésével kapcsolatos ellenőrzési tevékenység felöleli az állami ellenőrzések mindkét alaptípusát, azaz mind a törvényességi–jogszerűségi-szabályszerűségi ellenőrzést, mind pedig a célszerűségi–gazdaságossági-hatékonysági ellenőrzést.

Az államháztartási kontrollrendszer három pillérre épül:

külső ellenőrzésre (Állami Számvevőszék);

kormányzati szintű ellenőrzésre (Kormányzati Ellenőrzési Hivatal, Európai Uniós Támogatásokat Auditáló Főigazgatóság, Magyar Államkincstár);

az államháztartási belső kontrollra (kontrollkörnyezet, integrált kockázatkezelési rendszer kontrolltevékenységek, információs és kommunikációs rendszer, nyomonkövetési /monitoring/ rendszer) és függetlenített belső ellenőrzésre.

Az államháztartás kontrollrendszerének három pillére együtt egy egészet alkot.

Az Állami Számvevőszék legfontosabb feladatai

Külső ellenőrzés

Államháztartási külső ellenőrzésről akkor beszélünk, ha az ellenőrzési tevékenységet végző az ellenőrzött szervtől független, külső szerv vagy személy. Az államháztartás külső ellenőrzésével kapcsolatos feladatokat az Állami Számvevőszék (Országgyűlés általános hatáskörű pénzügyi és gazdasági ellenőrző szerve) látja el.

Állami Számvevőszék

Független a központi költségvetésről szóló törvény végrehajtásában fő felelősséget viselő kormánytól, kizárólag az Országgyűlésnek alárendelve látja el feladatát, és egyedül az Országgyűlésnek tartozik beszámolási kötelezettséggel.

Az Országgyűlés az Alaptörvényben és az ÁSZ-törvényben biztosítja az ÁSZ szervezeti (tevékenysége során minden más szervezettől független), jogi (megállapításai más szerv előtt nem támadhatók meg), személyi (összeférhetetlenségi szabályok) és pénzügyi függetlenségét (például a központi költségvetés szerkezetében önálló fejezet, a fejezet felügyeletét ellátó szerv vezetőjének jogosítványait az elnök gyakorolja), külső befolyástól mentes működését.

A közpénzek kezelésének, felhasználásának, valamint a nemzeti vagyon kezelésének, védelmének és hasznosításának ellenőrzését végzi.

Általános hatáskörében az államháztartás egészét jogosult vizsgálni, ellenőrzéseit törvényességi, célszerűségi és eredményességi szempontok szerint végzi.

Az ÁSZ feladatait az ÁSZ-törvény, valamint más törvények állapítják meg.

Tevékenységét ellenőrzési terv alapján végzi, amit az elnök hagy jóvá. Az ellenőrzési tervről és annak módosításáról az ÁSZ elnöke tájékoztatja az Országgyűlést.

A számvevőszéki ellenőrzés alapvető feladatai:

a törvények, szabályok betartásának biztosítása;

a közpénzek célszerű, gazdaságos és hatékony felhasználásának elősegítése;

az Országgyűlés tájékoztatása a költségvetési források jogszerű felhasználásáról és a Kormány gazdálkodásáról; illetve

a közpénzekre vonatkozó szabályok alkalmazásának figyelemmel kísérése, továbbá a szabályozás korszerűsítésének előmozdítása.

Az ÁSZ feladatkörében ellenőrzi az államháztartás gazdálkodását, valamint ellátja a törvény által hatáskörébe utalt egyéb ellenőrzési feladatköröket is.

Az ÁSZ-nak az államháztartás gazdálkodásával kapcsolatos ellenőrzési kötelezettsége felöleli az államháztartás teljes spektrumát (mindkét államháztartási alrendszert), az államháztartás forrásainak, azok felhasználásának és a nemzeti vagyonnal való gazdálkodásának az ellenőrzését, ellenőrzési tevékenysége során értékeli az államháztartás számviteli rendjének betartását, az államháztartás belső kontrollrendszerének működését.

Az ÁSZ ellenőrzi az állami adóhatóság és a helyi önkormányzatok adóztatási és egyéb bevételszerző tevékenységét, valamint a vámhatóság tevékenységét.

Ellenőrzi a Magyar Nemzeti Bank gazdálkodását és a Magyar Nemzeti Bankról szóló törvényben foglaltak alapján folytatott, az alapvető feladatok körébe nem tartozó tevékenységét.

Az Állami Számvevőszék kizárólag törvényességi szempontok szerint ellenőrzi:

a pártok gazdálkodását;

a pártok országgyűlési képviselőcsoportjai számára az Országgyűlés által folyósított hozzájárulás felhasználását;

az egyházak részére, továbbá az általuk fenntartott, illetve működtetett intézmények és szervezetek részére az államháztartásból juttatott normatív és meghatározott célra biztosított támogatás felhasználását;

a nemzetbiztonsági szolgálatok speciális működési költségkeret felhasználására vonatkozó adatait.

Törvényben meghatározott feladatkörében az ÁSZ köteles ellenőrzést lefolytatni az Országgyűlés döntése alapján, és ellenőrzést végezhet a Kormány felkérésére.

A Számvevőszék a NATO, az Európai Unió, illetve olyan nemzetközi szervezet felhívására, amelynek Magyarország tagja, továbbá az Országgyűlés vagy a Kormány által vállalt nemzetközi szerződésből eredő kötelezettség teljesítésére folytathat, ügykörébe tartozó szakértői tevékenységet végezhet belföldön és külföldön.

Az ÁSZ elnöke az Országgyűlés számára készített éves beszámolójában tájékoztatást ad a szervezet előző évi ellenőrzési tevékenységéről, működéséről, gazdálkodásáról, valamint az ellenőrzési megállapítások alapján tett intézkedésekről.

Kormányzati ellenőrzés és belső kontrollrendszer

Kormányzati ellenőrzés

A kormányzati ellenőrzés az ellenőrzött szerv belső szervezeti tagoltságától függetlenül működő, elsősorban a közpénzek felhasználását, a nemzeti vagyonnal való gazdálkodást, annak megóvását, a közfeladatok hatékony, gazdaságos és eredményes ellátását vizsgáló tárgyilagos, tényfeltáró, következtetéseket levonó és javaslatokat megfogalmazó ellenőrzési vagy tanácsadó tevékenység.

2026-os vizsgaszövegben a „kormányzati szintű ellenőrzés” terminológia használata indokolt. A rendszer bemutatásakor különítsük el a kormányzati szintű ellenőrzést (így különösen a KEHI szerepét), a Magyar Államkincstár ellenőrzési feladatait, valamint a költségvetési szervek belső kontrollrendszerét és belső ellenőrzését.

A kormányzati ellenőrzés a kormányzati ellenőrzési szerv, az európai támogatásokat ellenőrző szerv ellenőrzését, valamint a kincstári ellenőrzési tevékenységet foglalja magában.

A kormányzati ellenőrzési szerv jelenleg a Kormányzati Ellenőrzési Hivatal (KEHI), amely nem az Országgyűlés, hanem a Kormány ellenőrző szerve.

A KEHI ellenőrzési jogköre kiterjed:

a kormánydöntések végrehajtásának ellenőrzésére;

a központi költségvetés, az elkülönített állami pénzalapok, a társadalombiztosítás pénzügyi alapjai és a központi költségvetési szervek kormányzati ellenőrzésére;

a gazdálkodó szervezeteknek, a közalapítványoknak, a köztestületeknek, az alapítványoknak, a térségi fejlesztési tanácsoknak és az egyesületeknek nyújtott költségvetési támogatások és az államháztartás központi alrendszeréből nyújtott más támogatások és az említett szervezetek részére meghatározott célra ingyenesen juttatott állami vagyon felhasználásának ellenőrzésére;

egyéb, az államháztartásról szóló törvényben meghatározott szervezetek és gazdálkodási folyamatok ellenőrzésére.

A KEHI ellenőrzési hatásköre nem terjed ki a központi költségvetésről szóló törvény, az Országgyűlés, a Köztársasági Elnökség, az Alkotmánybíróság, az Alapvető Jogok Biztosának Hivatala, az Állami Számvevőszék, a Bíróságok, a Magyar Köztársaság Ügyészsége, a Gazdasági Versenyhivatal, a Magyar Tudományos Akadémia, a Magyar Művészeti Akadémia költségvetési fejezetébe sorolt költségvetési szervekre, és a Magyar Nemzeti Bank ellenőrzésére. A rendvédelmi szervek, a Nemzeti Adó-és Vámhivatal és a Katonai Nemzetbiztonsági Szolgálat kormányzati ellenőrzését tevékenységük sajátosságainak és a törvényben foglaltaknak megfelelően kell végrehajtani.

A KEHI ellenőrzési tevékenységét a Kormány által jóváhagyott éves ellenőrzési terv szerint végzi, de a Kormány döntése, a miniszterelnök vagy a miniszter utasítása alapján, az elnök soron kívüli kormányzati ellenőrzést rendelhet el. Az ellenőrzés elrendelésére megjelölt kör a Kormányzati Ellenőrzési Hivatal elnökét a már folyamatban lévő kormányzati ellenőrzés kiterjesztésére, módosítására vagy megszüntetésére is utasíthatja.

Az európai támogatásokat ellenőrző szerv, az Európai Támogatásokat Auditáló Főigazgatóság (EUTAF). Ellenőrzés jogköre kiterjed: 210/2010. (VI.30.) Korm. rendelet szerinti támogatásokra, költségvetési támogatásokkal összefüggésben megvalósított beszerzésekre, szerződések teljesítésének vizsgálatára.

A Magyar Államkincstár számos feladata mellett a költségvetési hozzájárulásokhoz, támogatásokhoz (a központi költségvetésből az önkormányzati alrendszer számára nyújtott normatív hozzájárulások) kapcsolódóan ellenőrzési jogköröket is gyakorol.

A MÁK ellenőrzi a költségvetésben megtervezett és kiáramló pénzeszközök felhasználását és elszámolását. A MÁK kötelező érvényű határozatot hozhat, és a nem rendeltetésszerű közpénzfelhasználást visszafizettetheti.

A MÁK sajátos ellenőrzési jogköre a helyi önkormányzat, nemzetiségi önkormányzat, társulás, térségi fejlesztési tanács és az általuk irányított költségvetési szerv

számviteli szabályok szerinti könyvvezetési kötelezettségének;

az államháztartási törvényben meghatározott adatszolgáltatási kötelezettségek szabályszerű teljesítésének;

az éves költségvetési beszámoló megbízható, valós összképének vizsgálatára terjed ki.

Belső ellenőrzés és belső kontrollrendszer

A belső ellenőrzés lényegében a vezetői ellenőrzés szerves része. Ebben az esetben maga a költségvetési szerv alakít ki egy olyan mechanizmust, amelynek célja annak vizsgálata, hogy a tevékenységeket szabályszerűen, gazdaságosan, hatékonyan és eredményesen hajtsák végre.

A belső kontrollrendszer tehát végső soron a kockázatok kezelése érdekében kialakított folyamatrendszer. A magyar államháztartás belső kontrollrendszere nemzetközi, hazai standardokon, törvényeken, továbbá kormány-és miniszteri rendeleteken nyugszik.

A belső kontrollrendszer létrehozásáért, működtetéséért és fejlesztéséért a költségvetési szerv vezetője a felelős.

A költségvetési szervek belső kontrollrendszeréről és belső ellenőrzéséről szóló 370/2011. (XII. 31.) Korm. rendelet definiálja a belső ellenőrzés, valamint a belső kontrollrendszer fogalmát.

A belső kontrollrendszer célja a szabályszerű és hatékony gazdálkodás elősegítése, a belső ellenőrzés eszközeivel való elősegítése, szükség esetén kikényszerítése. A költségvetési szerv belső kontrollrendszeréért a költségvetési szerv vezetője felelős, aki köteles kialakítani és működtetni a megfelelő:

kontrollkörnyezetet (világos szervezeti struktúra, egyértelmű felelősségi, hatásköri viszonyok és feladatok, átlátható, megfelelően szabályozott működés);

integrált kockázatkezelési rendszert (olyan folyamatalapú kockázatkezelési rendszer, amely magába foglalja a jogszabályon alapuló kockázatkezelési kötelezettségeket, a szervezet minden tevékenységére kiterjed, egységes módszertan és eljárások alkalmazásával, a szervezet célkitűzéseinek és értékeinek figyelembevételével biztosítja a szervezet kockázatainak teljes körű azonosítását, azok meghatározott kritériumok szerinti értékelését, valamint a kockázatok kezelésére vonatkozó intézkedési terv elkészítését és az abban foglaltak nyomon követését);

kontrolltevékenységeket (folyamatba épített, előzetes, utólagos és vezetői ellenőrzések [FEUVE] a pénzügyi, gazdálkodási folyamatokhoz kapcsolódóan, például engedélyezési, jóváhagyási eljárások);

információs és kommunikációs rendszert (hatékony, pontos és megbízható beszámolási rendszer annak érdekében, hogy a szükséges információk a megfelelő helyen, időben és részletezettséggel rendelkezésre álljanak); valamint

nyomonkövetési (monitoring) rendszert (a szervezet tevékenységének, a célok megvalósításának folyamatos, illetve eseti nyomon követése).

A jó kontrollrendszert áttekinthető szervezeti struktúra, egyértelmű felelősségi viszonyok, jól definiált etikai elvárások jellemzik, és átlátható a humánerőforrás-kezelés.

A belső ellenőrzés kialakításáról, megfelelő működtetéséről és függetlenségének biztosításáról a költségvetési szerv vezetője köteles gondoskodni, emellett köteles a belső ellenőrzés működéséhez szükséges forrásokat biztosítani.

A belső ellenőrzés független, tárgyilagos bizonyosságot adó és tanácsadó tevékenység, amelynek célja, hogy az ellenőrzött szervezet működését fejlessze és eredményességét növelje. Az ellenőrzött szervezet céljai elérése érdekében rendszerszemléletű megközelítéssel és módszeresen értékeli, illetve fejleszti a szervezetirányítási, belső kontroll-és ellenőrzési eljárásainak hatékonyságát.

A belső ellenőrzés függetlenségét hivatott biztosítani, hogy a belső ellenőrzést végző személy vagy szervezet a tevékenységét a költségvetési szerv vezetőjének közvetlenül alárendelve végzi, jelentéseit közvetlenül neki küldi meg. A belső ellenőr a jogszabályoknak és belső szabályzatoknak való megfelelést, a tervezést, gazdálkodást és a közfeladatok ellátását vizsgálva megállapításokat és javaslatokat fogalmaz meg. Ezenkívül más tevékenységbe nem vonható be.

A bizonyosságot adó tevékenység során a belső ellenőr objektíven értékeli a tényeket, és ennek alapján független véleményt formál vagy következtetéseket von le egy szervezetre, műveletre, funkcióra, folyamatra, rendszerre, illetve az ellenőrzés egyéb tárgyára vonatkozóan.

A tanácsadói szolgáltatás jellegét tekintve konzultációs tevékenység, amelyet általában a megbízó konkrét felkérése alapján nyújt a belső ellenőr.

Helyi önkormányzatok belső kontrollrendszere

A helyi önkormányzatoknál a jegyző köteles – a jogszabályok alapján meghatározott – belső kontrollrendszert működtetni, amely biztosítja a helyi önkormányzat rendelkezésére álló források szabályszerű, gazdaságos, hatékony és eredményes felhasználását.

A jegyző köteles gondoskodni a belső ellenőrzés működtetéséről az államháztartásért felelős miniszter által közzétett módszertani útmutatók és a nemzetközi belső ellenőrzési standardok figyelembevételével.

A helyi önkormányzat belső ellenőrzése keretében gondoskodni kell a felügyelt költségvetési szervek ellenőrzéséről is.

Az önkormányzati belső kontrollrendszer része – kétezernél több lakosú településeken kötelezően létrehozandó – a pénzügyi bizottság, amely a helyi önkormányzatnál és intézményeinél:

véleményezi az éves költségvetési javaslatot és a végrehajtásáról szóló féléves, éves beszámoló tervezeteit;

figyelemmel kíséri a költségvetési bevételek alakulását, különös tekintettel a saját bevételekre, a vagyonváltozás (vagyonnövekedés vagy -csökkenés) alakulását, értékeli az azt előidéző okokat;

vizsgálja az adósságot keletkeztető kötelezettségvállalás indokait és gazdasági megalapozottságát, ellenőrizheti a pénzkezelési szabályzat megtartását, a bizonylati rend és a bizonylati fegyelem érvényesítését;

ellátja a képviselő-testület rendeletében meghatározott feladatokat.

1

KÖTELEZŐ VIZSGARÉSZ SZÓBELI TÉTELEK

III. modul: Általános államháztartási ismeretek 2026 ősz

Közigazgatás-szervezési és vezetési ismeretek – vizsgaválaszok

Közigazgatás-szervezési és vezetési ismeretek · Kidolgozott tételek

Kidolgozott írásbeli vizsgaválaszok gyűjteménye közigazgatás-szervezési és vezetési témákban, gyors ismétléshez és navigáláshoz.

Jelenlegi olvasóváltozat: az áthúzott korábbi szövegrészek kimaradtak. A forrás DOCX változatlan maradt.

Klasszikus iskola: Max Weber és a bürokrácia

1. Mutassa be a klasszikus vezetési iskola képviselői közül Max Weber munkásságát és jelentőségét a közigazgatás-szervezés szempontjából!

Max Weber (1864-1920):

formális szervezet-felfogásával hatott a tudomány fejlődésére

felismerte és kidolgozta a bürokratikus igazgatási forma modelljét

a bürokrácia az általa racionálisnak nevezett hatalom eszköze és előfeltétele

a racionális hatalom forrása az érvényben lévő jogrend, az elfogadott törvények

a bürokrácia fő előnyének a szakszerűséget, a kiszámíthatóságot és a személytelenséget tekintette

bürokrácia ideáltípusa: gyakorlatban nincs tiszta formában

„Gazdaság és társadalom” c. művében az ideáltipikus bürokratikus szervezet jellemzői:

o egyértelmű munkamegosztás

o szabályalapú működés

o hierarchia (szolgálati út) követése

o szakmai hozzáértés

o hivatali állás kisajátíthatatlansága

o alkalmazottak hivatali és magánvagyonának elkülönítése

o aktaszerűség (írásbeli ügyintézés)

Weber a modern állam leghatékonyabb, szervezeti formájának tekintette a bürokráciát, de Weber látta árnyoldalait is, így például a dehumanizálódás veszélyét is. A koncepció kritikusai később a bürokratikus szervezet további problémát fogalmazták meg.

Bürokratikus szervezet problémái:

o lassúság

o rugalmatlanság

o feladatok és előírások öncélú növelése

o különböző szervezeti egységek és vezetőik részcélokkal való azonosulása, hatalmi harcok kialakulása

o előmeneteli rendszer diszfunkciója - szolgálati idő fontosabb a teljesítménynél.

a bürokratikus szervezetek alkalmazását a gazdaságban is észlelte, de legnagyobb hatása a közigazgatás fejlődésére volt → a klasszikus, hierarchikusan szervezett, erősen szabályozott közigazgatás = weberi közigazgatás

neoweberiánus közigazgatás (Új Weberizmus): a klasszikus közigazgatás gyenge pontjait más irányzatok részleges integrálásával orvosolja

Emberközpontú irányzatok képviselői

Az emberközpontú irányzatok a szervezeti tagokra, a szervezetekben tevékenykedő emberekre fókuszáltak.

ELTON MAYO (1880-1949): az informális csoport és a szociológiai tényezők munkateljesítményre gyakorolt hatásait elemezte.

A Human Relations (HR) iskola megjelenése és népszerűsége Mayo nevéhez kapcsolódik.

Kísérleteiben azt vizsgálta, hogy a munkakörülmények milyen hatással vannak a munkateljesítményre, és ezek vezettek az „emberi kapcsolatok" munkában betöltött jelentőségének igazolásához illetve a szervezetpszichológia kibontakozásához.

Kutatásaiból egyértelművé vált, hogy a termelékenyég növelését elsősorban olyan tényezők határozták meg, mint

o a munkacsoport jó légköre,

o a kutatást végzők kiemelt odafigyelése,

o a dolgozókkal való foglalkozás,

o a munkacsoport informális vezetője és a formális munkahelyi vezetők közötti kapcsolatok javulása,

o a munkacsoport tagjai által „elfogadott" csoportnormához való igazodás.

Az ember társas lény, aki jobb szociális légkörben egyértelműen jobb teljesítményt nyújt, s természetével a merev hierarchikus alárendeltség nem fér össze.

ABRAHAM MASLOW 1943-ban publikálta szükséglethierarchia modelljét, amely szerint az ember egyre többet akar elérni és ennek során igyekszik meglévő szükségleteit kielégíteni. Az emberi szükségletek hierarchikus formában, öt szinten jelennek meg.

Amikor egy szükségletszint kielégítést nyer, elveszti motiváló erejét és a magasabb szinten lévő szükséglet kap motivációs szerepet.

DOUGLAS MCGREGOR (1960) „X" és „Y" elméletében tulajdonképpen a klasszikus és a HR „vezetési modell" alapjellemzőit, a munkavégző emberrel kapcsolatos feltételezéseit hasonlította össze. Modellje arról szól, hogy milyen jellemző attitűdjeink vannak velük kapcsolatban. A vezetői tapasztalatok alapján az emberek egy idő után hajlamosak megfelelni annak a képnek, amelyet vezetőik tartanak róluk.

• X emberkép

• Y emberkép

• Az átlagos alkalmazott nem szereti a munkát és amennyire csak lehet, kerüli azt

• Az embernek a fizikai és szellemi erőfeszítés olyan természetes, mint a játék vagy a pihenés

• A legtöbb alkalmazottat kényszeríteni, dirigálni és szorosan ellenőrizni kell, hogy erőfeszítést tegyen a szervezeti célért

• A legtöbb ember előnyben részesíti az önirányítást és az önkontrollt.

• A legtöbb alkalmazott messze elkerüli a felelősségvállalást.

• Az emberek megtanulják elfogadni, sőt keresni a felelősséget, ha bátorítják őket.

• A legtöbb alkalmazottban kevés az ambíció, állásuk biztonsága fontosabb, mint bármi más.

• Az emberek szívesen vesznek részt a probléma megoldásokban, találékonyak, kreatívak.

KURT LEWIN a szervezeti magatartástudomány legsokoldalúbb képviselője. Csoportdinamikai vizsgálatai során arra kereste a választ, hogy az egyes emberek konkrét szituációkban megfigyelhető magatartását milyen egyéni, csoportszintű, illetve kulturális tényezők határozzák meg.

Szerinte a legfontosabb tényezőt a csoport- és kulturális normák jelentik az egyéni magatartás megváltozásával kapcsolatban. Kutatta a különböző vezetői stílusok (autokratikus, demokratikus, laissez-faire) csoportdinamikai hatásait és eredményességét.

Kísérleteiben a demokratikus stílus bizonyult a legeredményesebbnek (mert a született alkotások minőségükben messze kompenzálták az autokratikus vezetés alatt született sokkal több alkotást).

Az egyik első változásvezetési modellt is Lewin dolgozta ki. Ennek lényege, hogy a jelentősebb szervezeti változásokat a szokásos rutinokból, való kifagyasztás szakaszának kell megelőznie, vagy az átalakítás után szükség van egy visszafagyasztási szakaszra is, amely konzerválja az új működési módot. Előbbire az szervezeti ellenállás megelőzése, utóbbira a visszarendeződés megakadályozása miatt van szükség.

Összefoglalva: az emberközpontú irányzatok a gyakran informális munkacsoportok, a vezető-beosztott kapcsolatok, a szervezeti tagok egyéni és társas szükségletei fontosságát hangsúlyozták. Nem öncélúan törekedtek a munka humanizálására, hanem a klasszikus iskolával ellentétben éppen annak révén látták lehetségesnek a magasabb szervezeti teljesítmények elérését.

Autokratikus, laissez-faire és demokratikus stílus

Kurt Lewin az alábbi vezetői stílusokat különböztette meg:

Autokratikus vezető hatalmát maximálisan kihasználja, szinte mindenben egyedül dönt, és a végrehajtást rendszeresen ellenőrzi, határozott utasításai vannak; elvárja, hogy a beosztottak feltétlenül engedelmeskedjenek. E vezetés előnye a gyors határozott döntés és a felelősség sem vitatható.

Vannak területek, ahol helye van, ennek a vezetési stílusnak pl. rendkívüli körülmények/fegyveres testület. Nem megfelelő helyzetben ugyanakkor számos hátránya van: éles határvonal alakul ki a vezető és a beosztottak között, az aktív vezető és a passzív alárendeltek között minimális a kommunikáció, csökken a beosztottak alkotókészsége, nem, vagy csak részben azonosulnak a vezetői célokkal. Romlik a munkahelyi légkör, a beosztottak közérzete, de a vezetőben is személyiségtorzulások keletkezhetnek.

Laissez-faire (tenni hagyni) vezetés abból indul ki, hogy a szervezetben a célok a maguk rendjén/rendszeres külső beavatkozás nélkül is megvalósulnak. Önkorlátozáson alapuló, visszafogott vezetői magtartás, nem összetévesztendő a szervezet magára hagyásával. A beosztottak önállóságának növekedését eredményezi, aminek előnye lehet a kreativitás kibontakozása, mindenki igyekszik a tőle telhető legtöbbet nyújtani. Az ilyen típusú vezető alapelve, hogy tartózkodni kell az indokolatlanul gyakori/szükségtelenül részletekbe menő beavatkozástól; a vezető csak fogyatékosság észlelése, változtatás szükségessége esetén avatkozik be.

Jól szabályozott, megfelelően strukturált szervezetben, egyenletes terhelés, átlagon felüli képzettségű, elkötelezett beosztottak esetén, hosszú távon is sikeres lehet. Ellenkező esetben már rövid távon megjelenik a szervezetlenség, a munka hatékonysága pedig erőteljesen csökken. A beosztottak gyakran túl óvatosak/félnek a döntéshozataltól, a felelősség elkerülése vezérli őket. További kockázat, ha a vezető az elvárt szerepeit nem teljesíti, beolvad a kollektívába, így teret nyit az informális és már nem kontrollálható vezetői szerepek kialakulásának.

Demokratikus vezetési stílus esetében a vezető épít a szervezet kollektívájára. Bár a döntéseket ő maga hozza, a célok kitűzésbe/problémák megoldásába bevonja a munkatársakat, kikéri azok véleményt/javaslatait, sőt ösztönzi a szervezet iránti érdeklődésük erősödését. Emiatt a beosztottak jobban azonosulnak a szervezeti célokkal, azokat belső meggyőződés alapján követik. Erősödik az együttműködési készség/közösségi tudat. Alapját a vezető személyes tekintélye/együttműködési készsége alapozza meg. Az ilyen vezetéshez sokoldalú felkészültség (tárgy/hely/emberismeret/igényesség/hivatástudat/ munkabírás/munkaszeretet) kell, amelyhez általában erős akaratnak/önellenőrzési képességnek is párosulni kell. E vezetői stílus kialakítsa a legnehezebb, igényli a legtöbb energiát. A munkatársak számára is idő szükséges, hogy ráhangolódjanak erre az együttműködő vezetői munkakapcsolatra, melyben a részvételi lehetőségek mellé felelősségek is társulnak.

Döntésközpontú vezetési stílusok

A vezetési stílus annak a módja, ahogy a vezető beosztottjai irányítását végzi, különös tekintettel a problémák megoldására, a döntések meghozatalára és a feladatok kiadására.

A vezetési stílusok két nagy csoportba sorolhatók:

döntésközpontú vezetési stílusok: főként aszerint térnek el, hogy a vezetők milyen beleszólást engednek meg a munkatársaiknak;

személyiségközpontú vezetési stílusok: aszerint tipizálják, hogy a vezető mire fordítja az elsődleges figyelmét (jellemzően az elvégzendő feladatra vagy a beosztottakkal való kapcsolat alakítására).

Kurt Lewin modellje: három vezetői stílust különböztette meg:

1. Autokratikus típusú vezető

Jellemzői:

a vezető maximálisan kihasználja a pozícióból fakadó hatalmát,

szinte mindenben egyedül dönt, és a végrehajtást rendszeresen ellenőrzi,

kategorikus utasításai vannak; elvárja, hogy a beosztottak feltétlenül engedelmeskedjenek, az utasításainak maradéktalanul eleget tegyenek,

Előnye:

a gyors, határozott döntés, a felelősség sem vitatható,

Hátránya (nem adekvát helyzetben):

éles határvonal alakul ki a vezető és a beosztottak között,

az aktív vezető és a passzív alárendeltek között minimális a kommunikáció,

csökken a beosztottak alkotókészsége, nem, vagy csak részben azonosulnak a vezetői célokkal,

romlik a munkahelyi légkör, a beosztottak közérzete, de a vezetőben is személyiségtorzulások keletkezhetnek (pl. önkényesség, hatalommal való visszaélés, bizalomhiány stb.)

2. Laissez-faire (tenni hagyni) típusú vezetés

Jellemzői:

kiindulópontja, hogy a szervezetben a célok a maguk rendjén, rendszeres külső beavatkozás nélkül is megvalósulnak,

alapelve, hogy a vezető csak akkor lépjen, ha valami fogyatékosságot észlel, illetve, ha megítélése szerint változásra van szükség,

Előnye:

a kreativitás kibontakozása és olyan munkahelyi légkör kialakulása, amelyben mindenki igyekszik a tőle telhető legtöbbet nyújtani,

jól szabályozott, megfelelően strukturált szervezetben, egyenletes terhelés és átlagon felüli képzettségű és elkötelezett személyi állomány esetén hosszú távon is sikeres lehet,

Hátránya:

ha ezek a feltételek nem adottak, potens vezetés hiányában már rövidtávon megjelenik a szervezetlenség,

a munka hatékonysága erőteljesen csökken, a „felhatalmazott” beosztottak gyakran maguk félnek a döntéshozataltól,

a felelősség elkerülésének szándéka vezérli a vezetőt, emiatt a döntések folyamatosan halasztódhatnak,

további kockázat, hogy ha a vezető az elvárt szerepeit nem teljesíti, akkor beolvad a kollektívába, így teret nyit az informális és már nem kontrollálható vezetői szerepek kialakulásának.

3. Demokratikus vezetési stílus

Jellemzői:

a vezető tudatosan épít a szervezet kollektívájára, a döntéseket végül ő hozza meg, de a célok kitűzésébe és a problémák megoldásába bevonja a munkatársakat,

a döntések előtt kikéri véleményüket és javaslataikat, sőt ösztönzi is őket erre, ennek következtében a beosztottak jobban azonosulnak a szervezeti célokkal, azokat belső meggyőződés alapján követik, erősödik az együttműködési készség és a közösségi tudat,

alapját a vezető személyes tekintélye és együttműködési készsége együttesen alapozza meg,

a vezető részéről sokoldalú felkészültség, tárgy-, hely- és emberismeret, igényesség, hivatástudat, munkabírás és munkaszeretet szükséges, amelyhez általában szilárd jellemvonásoknak, erős akaratnak és önellenőrzési képességnek is párosulni kell,

a szervezet munkatársainak is gyakran van időre szükségük ahhoz, hogy ráhangolódjanak az együttműködő vezetői munkakapcsolatra, amelyben a részvételi lehetőségek mellé felelősségek is társulnak.

A demokratikus vezetői munkastílus kialakítása a legnehezebb, mégsem tekinthető az „egyetlen legjobb útnak” – bizonyos szituációkban ugyanis a másik két vezetési stílus valamelyikének alkalmazása eredményesebb vagy jobban elfogadható lehet.

Rensis Likert modellje négy csoportba sorolta a vezetési stílusokat:

Keménykezű parancsoló

általában a fenyegetést, a büntetést és ritkán a jutalmazást használja, hogy elérje a célját,

beosztottjai iránt bizalmatlan, a döntéshozatal és az ellenőrzés erősen központosított.

Jóakaratú parancsoló

némi bizalommal van a beosztottak iránt, rendszerint jutalmazással, ritkábban fenyegetéssel vagy büntetéssel „ösztönöz”,

néha igényli beosztottjai véleményét, ötleteit,

a döntések bizonyos körét az alárendeltjei hatáskörébe utalja, de szorosan ellenőrzi őket.

3. Konzultatív stílusú

alapvetően bízik beosztottjaiban, véleményüket, ötleteiket felhasználja,

motivációs eszköze a részvétel mellett a jutalmazás, ritkán alkalmazza a büntetést,

átfogó döntéseknél érvényesíti a testületi elvet, míg a speciális döntések meghozatalának lehetősége széleskörűen eloszlik a szervezetben.

4. Részvételi csoport

minden tekintetben teljes a bizalom a beosztottak iránt,

a vezető állandóan igényli a beosztottak véleményét, ötleteit, és konstruktívan felhasználja azokat,

a motiválás módja az anyagi jellegű elismerés mellett főleg a csoport tagjainak bekapcsolása (pl. a célkitűzésbe).

Személyiségközpontú és helyzetfüggő vezetés

1. döntésközpontú vezetési stílusok: a vezetők milyen mértékű beleszólást engednek meg a munkatársaknak,)

2. személyiség központú vezetési stílusok: aszerint tipizálják, hogy a vezető mire fordítja az elsődleges figyelmét (jellemzően az elvégzendő feladatra vagy a beosztottakkal való kapcsolat alakítására).

Elméleteik:

1.Michigan-i Egyetem modellje

A feladatcentrikus vezető előírja beosztottjai számára azt, hogy hogyan dolgozzanak, elsősorban a teljesítmény érdekli. Szoros felügyeletre törekszik, hogy a feladatokat nyomon tudja követni, és ellenőrizni tudja a teljesítményt.

A beosztott centrikus vezető az összetartó csoport kialakítására törekszik. Számára fontos, hogy beosztottjai elégedettek legyenek, jól érezzék magukat. A vezető munkájának központi eleme a beosztottak részvételének és fejlődésének biztosítása. A döntési hatáskörök megoszlanak a csoporton belül, az ellenőrzés kevésbé szoros.

2. Az Ohiói Állami Egyetem modellje

kezdeményezés-strukturálás vezetői magatartásra jellemző, részletekbe menően megszervezi a beosztottak munkatevékenységét, előírja számukra mit és hogyan tegyenek.

Az „odafigyeléssel” megjelöléssel jellemzett vezető érdeklődést mutat beosztottak iránt. Baráti, bizalmon alapuló, támogató légkört alakít ki. Fogékony a beosztottak érzéseire, személyes problémáira.

A helyzetfüggő vezetési és vezetési stílusok újabb és komplexebb megközelítése:

Hersey és Blanchard modellje a beosztottakat aszerint tipizálja, hogy képesek-e, illetve hajlandók-e egy adott feladat elvégzésére. A beosztottak érettségének 4 szintjét határozza meg:

É1-aki nem képes és nem hajlandó feladatot elvégezni

É2- aki hajlandó, de nem képes

É3- aki képes, de nem hajlandó

É4- aki képes és hajlandó

A modell szerint a vezetőnek fel kell ismernie, hogy beosztottja milyen kategóriába tartozik és ennek megfelelően kell kiválasztania vezető stílusát (kontingencialista logika). A beosztott típusa határozza meg azt, hogy a feladatnál a szoros irányításnak és a támogató magatartásnak milyen elegyére van szükség.

A 4 érettségi szintnek 4 vezetői stílus feleltethető meg:

Diktáló (telling) vezető: a vezető világosan meghatározza a feladatot, mi a döntés, a beosztott az utasításokat követve végrehajtja a feladatot, vezető szorosan ellenőrzi. (É1 beosztott esetében)

Eladó(selling) vezető: A vezető kifejti, hogy mi a döntés, mi a feladat, van lehetősége a beosztottnak kérdezni, ha nem ért valamit, a vezető irányít és támogat. (É2 beosztott esetében)

Résztvevő (participating): A vezető támogatást nyújt a célok elérésében, részt vesz a beosztottal a probléma megoldásában és a döntéshozatalban (mindkét fél részt vesz a döntésben, vezető bátorít, ötleteit megosztja és facilitálja a döntést).(É3 beosztott esetében)

Delegáló, felhatalmazó (delegating) vezető: A vezető csak a végső célt határozza meg a döntés és végrehajtás felelőssége a beosztotté (nem irányít és nem támogat, hanem felelősséggel ruházza fel a beosztottat).(É4 beosztott esetében)

Vezetés mint döntés és delegálás

A vezetői feladatok központi eleme a DÖNTÉS (alternatívák közötti választás) még akkor is, ha a vezető követett vezetési stílusából fakadóan a döntéshozatal előkészítésébe valamilyen mértékben bevonja munkatársait. A vezető DÖNTÉSek sorozatával:

határozza meg a CÉLokat,

biztosítja a szervezet működéséhez szükséges feltételeket.

A DÖNTÉS előfeltétele annak felismerése, hogy konkrét helyzetben van-e választási lehetőségünk.

Döntési folyamat:

Döntés típusai:

1. Egyszemélyi döntések:

a vezető egyénileg hozott rendelkezései

rövid idő áll rendelkezésre a döntéshozatalhoz

a vezető rendelkezik a döntéshez szükséges összes adattal

a döntés adatai bizalmasak, nem oszthatók meg a csoportok tagjaival vagy

a csoportok nem képesek a döntések meghozatalára.

2. Testületi (csoportos) döntések:

szükséges a kreativitása döntéshez, és a csoport tagjai képesek megoldási módokkal szolgálni (különös tekintettel komplex probléma esetén)

előnyös, ha a probléma komplex, ezért többféle tudás szükséges a megoldásához

a döntés elfogadtathatósága javul, könnyebb a kommunikáció, és egyszerűbb a megvalósítás koordinációja is

hosszabb ideig tart, mint az egyéni döntés

előfordulhat, hogy csoportok nem tudnak dönteni vagy kompromisszumra jutni.

DELEGÁLÁS = megbízni, feljogosítani, meghatalmazni, feladatokat kiosztani.

olyan tevékenység, amely egyedi feladatok vagy komplex feladatcsoportok átadását jelenti olyan munkatársak részére, akiket arra alkalmassá, képzetté tettek.

feladat és hatáskör együtt mozog

vezetői hatáskör (Döntés) átadatása miatt kritikus

legfontosabb hatáskör a döntés, de a hatáskörök közé tartoznak, például a döntések előkészítésének (a javaslattételnek), valamint a döntések véleményezésének a lehetősége is

ugyanakkor a delegálás korlátozásokat is tartalmazhat, hogy milyen álláspontot képviseljen, illetve hogyan döntsön bizonyos helyzetekben

beosztott számára MOTIVÁCIÓ, vezető számára TEHERMENTESÍTÉS

fontos eleme a bizalom,

alkalmazását gátló tényező a vezető félelme (beosztott rossz munkát végez vagy túl jó munkát végez)

nem delegálható feladatok:

o kockázatos feladatok

o bizalmas információkat tartalmazó feladatok

o olyan feladatok melyekhez a beosztottak nem rendelkeznek kellő szakértelemmel, tapasztalattal

o beosztottak ellenőrzésével és fegyelmezésével kapcsolatos feladatok

Négy vezetési funkció és ellenőrzés

Választott közigazgatási vezetői munkakör:

A vezetés vezetési funkciók szerinti felfogása azt jelenti, hogy meghatározzuk: milyen vezetői tevékenységek végzése kívánatos ahhoz, hogy a vezető sikeresen töltse be szerepét. Fayol volt az, aki az első kísérletet tette a vezetési funkciók meghatározására. Fayol szerint vezetni annyit jelent, mint

tervezni,

szervezni,

közvetlenül irányítani,

koordinálni és ellenőrizni.

1. Célkitűzés és tervezés

A célok adják a szervezetek létezésének értelmét. Az elérendő legfontosabb célok esetenként kívülről adottak a szervezet tulajdonosa, illetve - közigazgatási környezetben – felügyeleti szerve vagy jogszabályi előírások révén, a szervezet vezetőinek általában szabad kezük van a célok lebontásában, illetve a célelérés módjának meghatározásában. Ez utóbbihoz kapcsolódik a tervezés fogalma.

A tervezés olyan tudatos szakmai–szellemi tevékenység, amely a múlt és a jelen adataira (elemzéseire) építve, valamint a jövőben várható feltételrendszer figyelembevételével gondoskodik a célok megvalósítását szolgáló cselekvési program összeállításáról.

A legtöbb nagyobb szervezetben a tervek három szintjét különböztetik meg:

hosszabb távú, koncepcionális jellegű stratégiákat;

középtávú, gyakran fejlesztési vonatkozású terveket, programokat;

éves szintű operatív (keret)terveket, amelyeket gyakran rövidebb időszakokra (pl. negyedév, de akár hónap, hét) is lebontanak.

Közigazgatási környezetben nemcsak egyes szervezetre születnek tervek, hanem komplett ágazatokra (közoktatás) és átfogó problémakörökre (pl. munkanélküliség kezelése) is – ezeknek legmagasabb szintjét az ún. szakpolitikai stratégiák jelentik. Tervezés emellett közigazgatási területekre is történik (pl. EU szintű, országos, regionális vagy települési fejlesztési tervek).

2. Szervezés

Az a vezetési funkció, amely a célok elérése és a tervek szerinti működés érdekében felsorakoztatja a szervezet személyi és tárgyi erőforrásait.

Ennek keretében a szervezet vezetőinek gondoskodniuk kell:

a szervezeti struktúra ki- és szükség szerinti átalakításáról, azon belül is elsősorban a munkamegosztás és hatáskörmegosztás módjáról (szervezettervezés – leginkább felső vezetői feladat),

a működési folyamatok hatékonyságának és eredményességének megőrzéséről és javításáról (folyamatszervezés – leginkább középvezetői feladat),

az egyes munkafázisok, műveletek optimális megszervezéséről és a kapcsolódó munkakörök tartalmának meghatározásáról (munkaszervezés – leginkább közvetlen irányítói feladat).

A jól szervezett munkahelyre az jellemző, hogy minden személy, minden szervezeti egység ismeri feladatát, és a vezető gyakori, operatív beavatkozásai nélkül is eredményesen működik. A vezető szervezési jellegű közreműködése a folyamatosan megjelenő újabb feladatokhoz, a döntést igénylő helyzetekhez kötődik, melyek azt igénylik, hogy a vezető az adott szervezet belső viszonyait és külső kapcsolatait állandóan figyelemmel kísérje, és szükség esetén aktívan avatkozzon be.

3. Személyes vezetés

Fayol az általa közvetlen irányításnak nevezett funkciót még úgy határozta meg, mint a feladatok végrehajtatását a beosztottakkal.

A személyes vezetés következő részterületeit különböztetik meg:

motiválás;

kommunikálás, különböző vezetési stílusok mellett történő irányítás;

csoportok létrehozása és vezetése.

4. Ellenőrzés

Az ellenőrzés az a vezetési funkció, amely a szervezeti működés megfelelőségének megállapítására vonatkozik. A vezetési ciklus befejező lépése, a vezető számára egyszerre jogosultság és kötelezettség, amely nem hanyagolható el anélkül, hogy annak a szervezet működésére ne lenne negatív hatása. Jelen van a többi vezetési funkció gyakorlása során is.

Az ellenőrzés vagy más néven kontroll tárgya Ouchi taxonómiáját követve lehet maga a működés, pontosabban annak szabályszerűsége (bürokratikus kontroll), az elért teljesítmény („piaci” kontroll) és a szervezeti tagok magatartása (klán kontroll).

Az ellenőrzési tevékenység magában foglalja az értékelést is és a következtetések levonását is. A vezetés ellenőrzési funkciójának megfelelő gyakorlásához ki kell alakítani az ellenőrzés rendszerét, szervezeti megoldásait és eljárási szabályait.

Ellenőrzési típusok szervezeten belül és vezetői szinten:

időbeliség alapján előzetes, menet közbeni, valamint utólagos ellenőrzést különböztetünk meg

előzetes ellenőrzési formának számít pl. a potenciális szállítók előminősítése, vagy alkalmassági kritériumok vizsgálata potenciális munkavállalóknál,

a menet közbeni ellenőrzés operatív beavatkozásra ad lehetőséget, az ellenőrzés korrigáló és fejlesztő szerepe azonnal érvényesülhet.

az utólagos ellenőrzés már az elvégzett, lezárt munkafolyamatokra vagy időszakokra vonatkozik; alaposabb, sokoldalúbb lehet, mint az előzőek, de a hibás működésből bekövetkezett esetleges károkat csak korlátozott mértékben tudja enyhíteni.

az ellenőrzés gyakorisága alapján rendszeres és eseti ellenőrzési formákkal találkozunk.

rendszeres ellenőrzésnek számít a tervidőszakok végén esedékes beszámolók elkészíttetése és kiértékelése,

esetinek pl. egy nagyberuházás eredményességének elemzése vagy egy szokatlan, aggályosnak tűnő jelenség hátterének megvilágítása.

8. Mutassa be a vezetési funkciók közül az ellenőrzési tevékenységet, külön kitérve az ellenőrzés lehetséges tárgyára és az ellenőrzési típusokra!

Az angol contol (kontroll) szó pontosabban fejezi ki ennek lényegét: szervezeti célok irányába való folyamatos és aktív „terelésre” helyezi a hangsúlyt az alkalmankénti és szankciókkal fenyegető visszacsatolások helyett.

Az ellenőrzés az a vezetési funkció, amely a szervezeti működés megfelelőségének megállapítására vonatkozik. A vezetési ciklus befejező lépése, a vezető számára egyszerre jogosultság és kötelezettség, amely nem hanyagolható el anélkül, hogy annak a szervezet működésére ne lenne negatív hatása. Jelen van a többi vezetési funkció gyakorlása során is.

Az ellenőrzés vagy más néven kontroll tárgya Ouchi taxonómiáját követve lehet maga a működés, pontosabban annak szabályszerűsége (bürokratikus kontroll), az elért teljesítmény („piaci” kontroll) és a szervezeti tagok magatartása (klán kontroll).

Az ellenőrzési tevékenység magában foglalja az értékelést is és a következtetések levonását is. A vezetés ellenőrzési funkciójának megfelelő gyakorlásához ki kell alakítani az ellenőrzés rendszerét, szervezeti megoldásait és eljárási szabályait.

Ellenőrzési típusok szervezeten belül és vezetői szinten:

időbeliség alapján előzetes, menet közbeni, valamint utólagos ellenőrzést különböztetünk meg

előzetes ellenőrzési formának számít pl. a potenciális szállítók előminősítése, vagy alkalmassági kritériumok vizsgálata potenciális munkavállalóknál,

a menet közbeni ellenőrzés operatív beavatkozásra ad lehetőséget, az ellenőrzés korrigáló és fejlesztő szerepe azonnal érvényesülhet.

az utólagos ellenőrzés már az elvégzett, lezárt munkafolyamatokra vagy időszakokra vonatkozik; alaposabb, sokoldalúbb lehet, mint az előzőek, de a hibás működésből bekövetkezett esetleges károkat csak korlátozott mértékben tudja enyhíteni.

az ellenőrzés gyakorisága alapján rendszeres és eseti ellenőrzési formákkal találkozunk.

rendszeres ellenőrzésnek számít a tervidőszakok végén esedékes beszámolók elkészíttetése és kiértékelése,

esetinek pl. egy nagyberuházás eredményességének elemzése vagy egy szokatlan, aggályosnak tűnő jelenség hátterének megvilágítása.

Vezetés mint koordináció

Koordináció: az egyes szervezeti tagok és szervezeti egységek munkájának összehangolása; a legfontosabb és a legáltalánosabb vezetői feladat.

Khandwalla (1977) alapján technokratikus, strukturális és személyorientált koordinációs eszközöket különböztet meg.

1. Technokratikus koordinációs eszközök

a vezetők azért alkalmazzák, hogy elvárásaik személyes jelenlétük és közreműködésük hiánya esetén is teljesüljenek

előnyei: egyértelműség, kiszámíthatóság, konzisztencia

jellemzően formalizált (dokumentumokban rögzített) előírások a munkavégzés tárgyára, kívánatos módjára vagy elvárt eredményére vonatkoznak

Leggyakoribb megjelenési formái:

o alapító okirat, szervezeti és működési szabályzat (SZMSZ);

o egyéb szakmai szabályzatok és eljárásrendek;

o stratégiák, fejlesztési programok, operatív tervek;

o költségvetések, pénzügyi elvárások;

o írásos vezetői utasítások, rendelkezések;

o belső tájékoztató anyagok.

A belső előírások a külső előírásoknak (jogszabályok) nem mondhatnak ellen.

2. Strukturális koordinációs eszközök

olyan rásegítő megoldás, ami a meglévő szervezeti struktúra esetleges koordinációs hiányosságait pótolja,

kiegészítő szakértelemmel, a szervezetből egyébként hiányzó nézőpont becsatornázásával, hatékony és inspiráló munkavégzési keretekkel segítik a szervezet mindennapi működését.

legjellemzőbb típusai:

o törzskari egységek, termék- és folyamatfelelősök;

o értekezletek és tájékoztató fórumok;

o bizottságok, projektek, team-munka.

3. Személyorientált koordinációs eszközök

szorosan kötődnek a vezető személyéhez személyes vezetés gyakorlása révén érvényesülnek (leadership szerepfelfogás követése)

a szervezeti tagok felfogását, magatartását úgy alakítják, hogy a kohézió irányába hasson

tipikus formái:

o az összetartozást erősítő szervezeti kultúra fejlesztése;

o személyes ráhangolás és konfliktusfeloldás;

o lojális munkatársak preferálása a vezető-kiválasztásnál;

o identitáserősítés belső képzés révén.

E-közigazgatási szolgáltatások szintjei

Az e-közigazgatási szolgáltatások öt szintjét különböztetjük meg:

1. szint: Jelenlét – statikus információk nyújtása online felületen a közigazgatási szolgáltatásokról, a hivatal terhelése csökken, az információnyújtó kapacitás felszabadul.

2. szint: Interakció– nyomtatványok, űrlapok, adatlapok letöltésének, kinyomtatásának lehetősége, csökken az ügyintézésre fordítandó idő.

3. szint: Tranzakció – önkiszolgáló alkalmazások megjelenése, nyomtatványok, űrlapok, adatlapok on-line úton történő kitöltése, beleértve a hitelesítést

4. szint: Transzformáció – Egyetlen központi online felületen keresztül megvalósuló komplex szolgáltatás együttes, a teljes ügymenet elektronizálása: döntés, kézbesítés, illetékek lerovása. Ez a szint már az e-igazgatás „megtestesülése”, az ügyfél egyáltalán nincs jelen fizikailag és az ügymenet is nyomon követhető.

2007-től bevezetésre került az 5. szint: Targetizáció- a szolgáltató által nyújtott automatizált, célzott ügyfélkényelmi szolgáltatások.

Az online kormányzás sikere azon múlik, hogy az állampolgárok milyen mértékben kívánnak élni az elektronikus ügyintézési lehetőséggel, ezért kiemelten fontos, hogy a hagyományos ügyintézésen túl, az ügyfelek igényeire reagáló ügyfélbarát szolgáltatási portfólió épüljön ki, ami a fent leírt, ötödik szintű targetizációval tud megvalósulni. Ezen a területen már történtek előrelépések az utóbbi egy évben a hazai szolgáltatásoknál (például a személyes vagy gépjármű-okmányok érvényességi idejének lejáratáról küldött automatikus értesítések).

A www.magyarorszag.hu oldalon találhatunk számos olyan szolgáltatást, amelyet regisztrációval lehet igénybe venni. Regisztráció nélkül igénybe vehető szolgáltatások az időpontfoglalás az okmányirodákba, ideiglenes ügyfélkapu regisztráció, kormányzati portál kiemelt szolgáltatások rovat, szolgáltatások A-Z-ig rovat.

Projekt fogalma, szakaszai és ciklusa

A projekt fogalma: a tervezés legkisebb eleme,

egyedi szervezeti környezetben megtervezett és végrehajtott lépéssorozat;

konkrét célokat meghatározott idő alatt kíván elérni;

a célok eléréséhez meghatározott (humán és anyagi) erőforrásokat rendel.

A projekt három szakaszra bontható, melyekre gyakran a projektháromszög kifejezéssel utalunk:

Létrehozás – a tervezés és programozás szakasza

Megvalósítás – a projekt végrehajtásának és nyomon követésének, monitoringjának szakasza

Lezárás – utólagos értékelés és tapasztalatok leszűrésének szakasza

Projektciklus: Ha a projektháromszög Létrehozás elemét további szakaszokra bontjuk, megkapjuk a projektciklust.

A projekt létrehozása:

A projekt meghatározása – a helyzetelemzést, a projekttel megvalósítható elképzelések meghatározását és feltérképezését, a problémák, lehetőségek feltárását tartalmazza. Ezt követően döntést lehet hozni, hogy mely ötleteket érdemes továbbvinni a kidolgozás szakaszába. Az elemzések alapján operatív projekttervek készülnek.

A projekt kidolgozása, tervezése – a projekt alapgondolatának kifejtését, részletes kidolgozását jelenti.

A projekt előzetes értékelése – szorosan kapcsolódik a projektkidolgozáshoz. Ez a lépés biztosítja a javasolt projekt szigorú értékelését és a szükséges módosítások elvégzését. Az elkészült projekttervek esetén szükség van azok megvalósíthatóságának (sikeres lesz-e várhatóan a projekt?) és fenntarthatóságának (képes-e hosszú távon előnyöket biztosítani a projekt a kedvezményezetteknek?) értékelésére.

A projekttel kapcsolatos tárgyalások és döntések – a finanszírozó intézmények megvizsgálják a projektjavaslatokat, és döntést hoznak arról, hogy finanszírozzák-e a projektet vagy sem. Ebben a fázisban kötik meg az érdekeltek azokat a szerződéseket, amelyek a projekt megszervezésére, megvalósítására vonatkoznak.

A projekt megvalósítása:

A projekt végrehajtását jelenti az előzőleg elfogadott módon, valamint rendszeres időközönként végzett ellenőrzések annak megállapítására, hogy a projekt az előre meghatározott ütemterv szerint halad-e.

A projekt lezárása:

Ebben a fázisban a projekt befejeződik, amelynek eredményeit értékelni kell. Ilyenkor új projektek alapgondolatai születhetnek meg.

Szervezeti változás és fogadtatása

Szervezeti változás: amikor a szervezet egy vagy több alapvető jellemzője (stratégia, alaptechnológia, struktúra, stb.) jelentős mértékben megváltozik. A változások kezelése a vezetők feladata.

2 alapvető fajtája:

elsőfokú változás: a változás kezelése viszonylag egyszerű, a rendszer keretén belül megoldható (pl. szervezeten belül egy vezető nyugdíjba megy)

másodfokú változás: kilép a rendszer kereteiből átszervezés, új egység létrehozása (pl. szervezetek összevonása, illetékesség/hatáskör változása vagy megszűnése). Megváltoztatja a változásvezetés kívánatos módját is.

Változtatás egymást követő lépései: (Kurt Lewin)

Kifagyasztás: megteremtjük a régi állapottól való elszakadás motivációs feltételeit (ellenállás megelőzésére)

Átalakítás: szükséges változtatások végrehajtása

Visszafagyasztás: a változás tartósságának motivációja, begyakorlás (visszarendeződés megakadályozására)

Változtatás fogadtatása

A változtatás támogatottságát érdemes felmérni, pl. erőtérelemzéssel, ami a hajtóerők és fékezőerők számbavételét jelenti. Törekedni kell a fékezőerők mérséklésére a hajtóerők támogatásának kihasználása mellett. Ellenállás a változtatással szemben egyéni és szervezeti szinten is. Okai:

önmegerősítés szükséglete,

az ismeretlentől való szorongás,

a kialakult tradíciók, érték- és normarendszerek iránti tisztelet,

jövedelem, a presztízs és a hatalom szervezeten belüli megoszlásában kialakult status quo őrzésének szándéka (ellenérdekeltek a hatalmuk elvesztésében, vagy több munka végzésében),

nem ismerik, nem értik, félreértelmezik a változást,

intolerancia az új ismeretek, új viselkedési formák elsajátításával szemben.

A változásban érintetteknek eltérő értékelése, információja van ugyanarról, a problémát más-más oldalról látják. A szakmai viták kifejezetten hasznosak az ellenállás csökkentésében.

Változtatás fogadtatása a közigazgatásban

A „hagyományos” reformok döntően a szervezet formális jellemzőire, elsősorban a struktúrájára irányultak, a szervezet lényegi folyamatai (technológia, output, informális döntési–hatalmi struktúra, működési rutin) minimális mértékben változtak csak meg. A közigazgatásban példák változásokra:

létszámleépítés

különböző szervezetek összevonása

hivatalok bezárása

a munkavégzés rendjének alapvető megváltozása

A közszolgálati tisztviselőkből e változások egyéni ellenállást váltanak ki, mert bizonytalanságot éreznek, félnek az ismeretlentől, anyagi és/vagy személyes érdekük ezt kívánja, féltik a munkahelyüket, stb.

Szervezeti szintű ellenállás is létezik, amelynek oka lehet egy szervezet vagy egy szervezeti egység fenyegetett hatalmi pozíciója, a megváltozó erőforrás-elosztás, a szervezet puszta létezésének veszélybe kerülése, a berögzült rutinok, stb.

Munkanap-fényképezés menete

A munkanap-fényképezés egy személy, csoport vagy az egész szervezet hasznos munkaidőalapját vizsgáló résztechnika. Annak megállapítására szolgál, hogy a dolgozók a rendelkezésükre álló munkaidőt hogyan használják ki és osztják meg a különböző tevékenységek között.

A munkanap-fényképezés során a dolgozó napi tevékenységét – a munkaelemek elvégzéséhez szükséges idő megjelölésével – folyamatosan feljegyzi a munkafelvételi lapra.

A munkaidőalap és a végzett tevékenységek munkaidejének összehasonlításával megállapítható, hogy a dolgozó:

mennyi időt fordít az egyes tevékenységfajtákra;

a munkavégzést folyamatosan vagy megszakításokkal végzi – tehát a tevékenységek mennyire szervezetten követik egymást a dolgozó egyéni munkavégzésében;

az egyes tevékenységfajtákra az összmunkaidő-alapból mekkora hányadot fordít.

A munkanap-fényképezés többféle módon végezhető el:

A megfigyelést végezheti a dolgozó maga (önfényképezés) vagy más személy. A mérés lehet csoportos vagy egy dolgozóra vonatkozó.

A mérés során többféle eszközt is igénybe vehetünk (fényképezőgépet, filmfelvevőt, stopperórát, egyéb speciális rögzítő eszközt).

A munkafajtákat előre meghatározhatjuk (tevékenységjegyzék), rendszerezhetjük, és a dolgozóknak csak a megfelelő kódszámot kell rögzíteni, vagy minősíthetjük a tevékenységfajtákat utólag, a feldolgozás folyamatában is. Ténylegesen mért idővel számolhatunk, vagy előre meghatározott normaidővel.

A közigazgatási gyakorlatban elterjedt a csoportos önfényképezés.

A vizsgálat előkészítő szakaszában

A dolgozók számára megfelelő mennyiségben sokszorosítjuk a munkafelvételi lapokat, amelyekre a dolgozók a napi tevékenységeket rögzítik.

Elkészítjük a vizsgálat eredményét számszerűen összesítő feldolgozó táblákat is.

A munkanapfelvétel céljáról valamint a felvételi lapok kitöltésének módjáról a dolgozókat tájékoztatnunk kell. A munkanapfelvétel elvégzésére kb. 2 hetes, átlagos terhelésű időszakot célszerű kiválasztanunk, kivéve azt az esetet, ha meghatározott feladat elvégzésének körülményeire vagy átlagon felüli leterheltségű időszakra vagyunk kíváncsiak.

A felvétel adatfelvételi szakaszában

A dolgozóknak a napi tevékenységét a munkafelvételi lapra részletesen fel kell vezetni, és mérni kell a tevékenységek elvégzéséhez szükséges időt is.

A kitöltött adatfelvételi lapokat a vezető naponként láttamozza, majd azokat hetenként kell átadni a feldolgozást végző munkacsoport tagjainak.

A feldolgozás és értékelés szakaszában

A szervezők a munkafelvételi lapok bejegyzéseit a tevékenységjegyzék alapján kódszámmal látják el.

a feldolgozó táblázatokat osztályonként, csoportonként, vezetőnként, ügyintézőnként és az ügyvitelt ellátó dolgozónként összesítik.

Az igazgatásszervezésben a munkanap-fényképezés eredménye felhasználható:

a szerven belüli munkamegosztás aránytalanságainak kiküszöbölésére, a munkateher egyenletesebb elosztására, optimalizálására;

az egyes tevékenységfajták arányának javítására, egyes tevékenységek elvégzésének jobb megszervezésére, arányosítására;

az információgyűjtés és -feldolgozás racionalizálására;

munkakörök vagy feladatcsoportok összevonására vagy szétválasztására, a felesleges tevékenységek kiküszöbölésére;

esetleg jogszabály-módosítás kezdeményezésére (a szükségtelen eljárási cselekmény kiiktatása érdekében).

Csoportok, team-összeállítás és kreativitás

Melyek a csoportok jellemzői?

Közigazgatási környezetben milyen feladatok elvégzésére hozna létre problémamegoldó ideiglenes munkacsoportot (team-et)?

Hogyan állítaná össze a munkacsoportot? Milyen csoportszerepek megléte vezethet eredményes működéshez?

Milyen technikákat alkalmazna a csoportmunka kreatív részeinek megtámogatására?

Csoport:

A csoport minden mástól jól megkülönböztethető egység, amely két vagy több személyből áll, s közös célok és érdekek, normarendszer és szabályok alapján működik.

A csoport fogalmát Kurt Lewin a következőképpen határozta meg: a csoport lényege nem a tagok hasonlósága vagy különbözősége, hanem kölcsönhatása, egymástól való függése. Egy csoportot dinamikus egészként jellemezhetünk, ami azt jelenti, hogy bármely részletének állapotváltozása valamennyi többi részlet állapotát is megváltoztatja.

Ideiglenes munkacsoport a legtöbb esetben valamilyen fejlesztési céllal alakul meg, és a projekt végeztével megszűnik, feloszlik.

Fejlesztési feladat például egy adatbázis kifejlesztése, ilyenkor a munkacsoport feladata megvizsgálni, hogy az adott fejlesztés milyen funkciókat lásson el, ezek milyen hatással lesznek a szervezet működésére, munkájára, hogyan tudják egyszerűsíteni vele a szervezet életét.

Ideiglenes munkacsoport feladata lehet például az új belépők részére oktatási anyagok kidolgozása (szakterületekre, adott pozíciókra lebontva).

De akár egy pályázati anyag benyújtásához is hozhatnak létre ideiglenes munkacsoportot (előkészítik a pályázat anyagát-projekttervet készítenek).

Meredith Belbin egy vállalatvezetési játékban, valamint úgynevezett teamopoly játékban, mint szimulációs kísérletben versenyeztetett csoportokat, ennek eredményei és a kutatásai révén kiderült, hogy van olyan team-szerep, mely minden sikeres csapatban felbukkan. Ilyenek a vállalatépítő, elnök, serkentő, ötletgyártó, forrásfeltáró, helyzetértékelő, csapatjátékos, megvalósító. Amennyiben a csoportban ezek a szerepek megtalálhatók, úgy a csoport valószínűleg eredményes működést produkál.

A csoportmunka kreatív megtámogatására a brain stormingot alkalmaznám. A brain storming (ötletroham) csoportos kreatív eljárás, amelynek lényege, hogy az előre kidolgozott egy, esetleg néhány kérdéssel, problémával kapcsolatban a résztvevők különböző ötleteket, az általuk helyesnek vélt megoldási változatokat rövid, lényegre törő fogalmazással a csoport tagjai előtt elmondják.

Az ötletroham célja, hogy egy csoportnyi alkotó fantáziájú ember gondolkodását a felvetett probléma megoldására irányítsuk, így minél több ötletet összegyűjtsünk.

Brainstorming módszere, előnyei és hátrányai

A brain storming (ötletroham) csoportos kreatív eljárás, amelynek lényege, hogy az előre kidolgozott egy, esetleg néhány kérdéssel, problémával kapcsolatban a résztvevők különböző ötleteket, az általuk helyesnek vélt megoldási változatokat rövid, lényegre törő fogalmazással a csoport tagjai előtt elmondják.

Az ötletroham célja, hogy egy csoportnyi alkotó fantáziájú ember gondolkodását a felvetett probléma megoldására irányítsuk, így minél több ötletet összegyűjtsünk.

A tapasztalatok szerint az ötletek kb. 10%-a hasznosítható.

A módszer alkalmazásának alapvető szabályai

résztvevők csak a megadott témával foglalkozzanak

kerülni kell bármilyen személyes bírálatot vagy dicséretet, előnyben kell részesíteni a gondolatok kötetlen, szabad csoportosítását

a résztvevőknek törekedniük kell arra, hogy ötleteiket kombinálják és tökéletesítsék, anélkül, hogy kritikával, helyreigazítással, vitával fékeznék az alkotó ötletek születését.

A véleményeket, ötleteket:

jól látható módon táblán, fali íven rögzítjük, esetleg cédulázzuk

minden ötletet rögzítünk, de egyet sem értékelünk, bírálunk, kritizálunk

a vélemények, öltetek megalkotása az értékelésüktől elkülönül

Minél több ötlet felvetésére kell törekednünk, hiszen az ötletek „születése” csoportban hatékonyabb, mint egyénileg.

Az ötletroham lebonyolítása három lépésben történhet,

az előkészítés során megfogalmazzuk a problémát, amelyre választ, megoldást várunk, előkészítjük a lebonyolítás helyét, eszközeit (Az ötletelő csoportba elegendő 8–10, a problémához értő, de különböző végzettségű, szakterületen dolgozó személy. A moderátor az ülés megkezdésekor röviden ismerteti a célt, valamint a brain storming lefolytatásának szabályait. A résztvevők a meghívóból ismerik a megoldani kívánt problémát, így a bevezető után egymást követően elmondják javaslataikat)

majd következik a kollektív ötletelés (időtartamát 30–40 percnél hosszabb időben nem érdemes meghatározni, mert a résztvevők kifáradnak, s emiatt valószínűleg már nem születnek újabb ötletek)

végül az ötletek ellenőrzése és kiválasztása.

Előnyei:

az írásbeliségnél leírt problémákat a szóbeli módszer javarészt kiküszöböli

nagyszámú javaslat begyűjtési lehetősége rövid idő alatt

a fantázia, a képzelet szabad csapongása, a gondolatok társítása (asszociáció) szokatlanul eredeti gondolatokat is felszínre hozhat - egyik ötlet szüli a másikat

a moderátor végig fenntarthatja a motivációt

a résztvevők véleményük megformálásában nincsenek korlátozva

Hátrányai:

alá- és fölérendeltségi viszonyban állók esetében a vélemények szabad kifejtése akadályozott

az esetleges hangadók jelenléte, esetleg rossz vezetés miatt a csoport széteshet

elterelődhet az ötletelés iránya az eredeti problémától

előfordulhat, hogy egyes részterületekre túl sok figyelmet fordítanak

ha az ötletelés lelassul, az ötletek nem"sziporkáznak"

a csoport tagjai rossz irányba befolyásolják egymást, s ez anomáliákhoz vezet

Nominál csoportok módszere

A nominál csoportok módszere (NCM) a modern szociálpszichológia legújabb eredményeire építve ötvözi a korábbi szellemi alkotási technikák előnyeit.

Az NCM módszer –megalapozott célok kitűzése esetén- a csoportmunka alapos, igényes, gyors módszere.

Az NCM módszer alkalmazásának folyamata: Első szakasza:

A módszer alkalmazásakor a részt vevő csoporttagok megismerkednek a szabályokkal és írásban megkapják az NCM kérdést. Erre azért van szükség, hogy kizárható legyen magának a kérdésnek a vitatása.

Ezt követően a résztvevők az előttük fekvő papírra szótlanul kidolgozzák saját probléma-megoldási elképzeléseiket.

A munkát addig folytatják, míg a résztvevők kb. 90%-a be nem fejezi az alkotást.

Második szakasza:

Egymást követő sorrendben, szóban megteszik a probléma megoldásával kapcsolatos javaslataikat (ehhez segítségül hívják az írásban kidolgozott véleményeiket, esetleg továbbfejlesztik a másik csoporttárs által fölvetett javaslatot, illetve új ötleteket adhatnak elő).

Ebben a szakaszban tilos a vélemények értékelése, kritizálása.

Az ötletelést addig kell folytatni, amíg egy teljes körben minden résztvevő kifogy az ötletekből.

A javaslatokat falitáblára feljegyzik.

Harmadik szakasza:

Az elgondolások megbeszélése.

A felírt ötletekkel kapcsolatban a vezető felkérése alapján kérdéseket tehetnek fel, vagy azokhoz magyarázatot fűzhetnek.

A vitát valamennyi felírt ötlettel kapcsolatban lefolytatják.

Negyedik szakasza:

A kérdések megtárgyalását követi a szavazás.

A csoport tagjai szavazókártyát kapnak. A kártyák száma a listán szereplő megoldási javaslatok 10-15%-a.

A tagok a szavazókártyára felírják az általuk fontosnak tartott javaslat sorszámát, megnevezését, majd a kiválasztott javaslatok fontossági sorrendjét.

A rangsor a szavazókártyák száma alapján alakul ki.

A rangsor alapján kialakulnak azok a témakörök, amelyekhez hozzárendelhetők a felmerült javaslatok.

Így egy strukturált ötletjegyzék jön létre, mely megalapozza a probléma végleges megoldását.

Előnyei:

Mindenki elmondhatja javaslatát, véleményét, nem lehet senki sem „megfigyelő”, aktív viselkedést vár el.

Mód van kifejteni a vitában az egyéni véleményeket.

A vitában újabb ötletek születhetnek, amelyek felkerülhetnek a javaslatok közé.

Hátrányai:

Előfordulhat, hogy kevés javaslat születik.

A javaslatokat csak egy fordulóban lehet továbbfejleszteni.

Nem ösztönöz kellően a kreativitásra.

Létszámgazdálkodás, kiválasztás és álláshelyek

Közigazgatási szerv munkaerő-szükségletének biztosítása:

a belső humán erőforrások átcsoportosításával

egy másik közigazgatási szervtől történő kirendeléssel és áthelyezéssel,

a közszolgálaton kívülről érkezőket érintő új kinevezéssel

Előfordulhat:

nem saját döntése alapján, hanem jogszabályi rendelkezés (átszervezés, feladatátcsoportosítás miatt) „új munkavállalóként” kerülnek kormánytisztviselők vagy más jogállású közszolgálati alkalmazottak a közigazgatási szervhez, akikkel kapcsolatban főként jogi és adminisztratív feladatokat kell ellátnia a munkáltatónak. Ekkor beszélünk jogutódlásról, illetve jogviszonyváltásról.

A) Belső humán erőforrások átcsoportosítása

A belső humán erőforrások átcsoportosítását a Kit. azzal könnyíti meg, hogy a korábbi szabályozáshoz képest a munkáltatói jogkör gyakorlója nagyobb szabadságot élvez az álláshelyen ellátandó feladatok meghatározásában, illetve a kinevezés módosításában, ugyanis a kinevezést a munkáltatói jogkör gyakorlója főszabályként egyoldalú jognyilatkozatával módosíthatja. A kormánytisztviselőnek tehát főszabályként nincs „egyetértési joga”, azaz kinevezés módosítását el kell fogadnia. Néhány – a kinevezés egyes lényeges tartalmi elemeire irányuló – módosítás esetén viszont a kormánytisztviselő kérheti a felmentését a kinevezése módosításának közlésétől számított négy munkanapon belül. Ilyen esetek például, ha az

illetményének összege a kinevezés módosítást követőn korábbi illetményének 80%-át nem éri el;

a munkaideje változik;

a munkavégzésének helye a település határán kívülire változik;

iskolai végzettségének, szakképzettségének vagy szakképesítésének, szakmai tapasztalatának meg nem felelő feladatok ellátására kötelezik;

a munkáltatói jogkör gyakorlója a szakmai vezetői álláshelyen foglalkoztatott kormánytisztviselőt ügyintézői álláshelyre helyezi;

Ha a kormánytisztviselő ezek alapján nem kéri a felmentését, a kinevezés-módosítás a kormánytisztviselő által elfogadottnak minősül.

A várandós kormánytisztviselő kinevezésének módosítására külön szabály vonatkozik: a kormánytisztviselőnek a várandóssága megállapításától gyermeke egyéves koráig az állapotának egészségügyi szempontból megfelelő feladatok adhatók, illetve a munkafeltételeket, a munkaidő-beosztást megfelelően módosítani kell, ha orvosi vélemény alapján az állás-helyéhez rendelt feladatot nem láthatja el.

A Kit. külön szabályozza a kormányzati igazgatási szerv álláshelyei közötti mobilitást (álláshely-váltás). A fentieken kívül belső humán erőforrások átcsoportosítására úgy is sor kerülhet, hogy a Kormány módosítja (megemeli vagy csökkenti) az egyes kormányzati igazgatási szervek alaplétszámát.

A Kormány munkáltatói jogállása lehetővé teszi az álláshelyek átcsoportosítását és az álláshelyek cseréjét. A humán erőforrások átcsoportosítása ilyenkor az álláshelyek kormányzati igazgatási szervek közötti mozgását jelenti.

Az álláshelyek átcsoportosítása esetén a Kormány a kormányzati igazgatási szerve alaplétszámába tartozó álláshelyet átcsoportosíthatja egy másik kormányzati igazgatási szervhez. Ennek leggyakoribb esete lehet, amikor jogszabály változása miatt egy feladat- vagy hatáskör az egyik kormányzati igazgatási szervtől egy másik

kormányzati igazgatási szervhez kerül. Ilyenkor az átadó szervnél foglalkoztatottak az álláshelyükkel együtt átkerülhetnek az átvevő szervhez.

Az álláshelyek cseréje során az intézkedésben érintett kormányzati igazgatási szerveket vezető, irányító vagy felügyelő miniszterek közös javaslatára a Kormány a két szerv azonos besorolási kategóriájú álláshelyét megcserélheti egymással. A csere nem érinti az álláshelyeken lévő jogviszonyok fennállását, tehát a jogviszonyok folyamatosak, azok nem szűnnek meg. A csere viszont csak abban az esetben lehetséges, ha két olyan kormányzati igazgatási szerv állapodik meg, amelyek ugyanolyan besorolási kategóriájú álláshelyekkel rendelkeznek.

A két jogintézmény közötti legfőbb különbség, hogy az álláshelyek cseréjekor a fogadó szervnek ugyanannyi és ugyanolyan besorolási kategóriával rendelkező álláshelyet (és ezzel együtt kormánytisztviselőt) kell az átadó szervnek adnia. Ezzel szemben az álláshelyek átcsoportosítása esetén egy egyirányú folyamatról beszélhetünk az átadó és a fogadó kormányzati igazgatási szerv viszonyában. A fővárosi és vármegyei kormányhivatalok közötti átcsoportosításra és cseréjére sajátos szabályok vonatkoznak.

B) Kirendelés másik kormányzati igazgatási szervtől

A közigazgatási szerv humánerőforrás-szükségletét nemcsak a belső erőforrások átcsoportosításával, hanem az erőforrások kívülről történő bővítésével is kielégítheti. A Kit. ehhez kapcsolódóan a kormányzati érdekből történő kirendelést teszi lehetővé. Ennek az a lényege, hogy a miniszterelnök, az általa kijelölt miniszter vagy miniszterek, vagy a Miniszterelnöki Kormányiroda közigazgatási államtitkára döntése alapján – az érintett kormányzati igazgatási szerv vezetője véleményének kikérését követően – kormányzati érdekből a kormányzati igazgatási szerv kormánytisztviselője határozott időre egy másik kormányzati igazgatási szervhez kerül kirendelésre. A kirendelés következtében a kormánytisztviselő továbbra is az őt alkalmazó érintett kormányzati igazgatási szerv alkalmazásában áll, azonban ideiglenesen egy másik szervnél végzi a munkáját, ezen másik szerv irányítása alatt.

A kirendeléshez nem szükséges a kormánytisztviselő beleegyezése, azonban számos garanciális szabály védi a kormánytisztviselőt, mint például:

a kirendelésre eleve csak akkor kerülhet sor, ha a másik álláshelyhez tartozó feladat ellátása megfelel a kormánytisztviselő iskolai végzettségének, szakképzettségének vagy szakképesítésének;

a kirendelés a kormánytisztviselőre nézve (korára, egészségi állapotára vagy egyéb körülményeire tekintettel) aránytalan sérelemmel nem járhat;

a kormánytisztviselőt legalább tíz munkanappal korábban írásban kell tájékoztatni a kirendeléséről, valamint annak várható időtartamáról.

Nem rendelhető ki a kormánytisztviselő: várandóssága megállapításától gyermeke hároméves koráig, ha kiskorú gyermekét egyedül neveli, ha tartósan ápolásra szoruló közeli hozzátartozóját gondozza, illetve az a kormánytisztviselő, akinek legalább ötvenszázalékos mértékű egészség-károsodását rehabilitációs szakértői szerv megállapította.

A kirendelés időtartamára a kormánytisztviselő a kinevezésben foglalt illetményre jogosult a kirendelés időtartama alatt az illetmény csak a kormány-tisztviselő javára módosítható. A törvény egy évben maximalizálja a kirendelés időtartamát, amely azonban ugyanarra a feladatra egy alkalommal, legfeljebb egy évvel meghosszabbítható. A kirendelés lejártát követően a kormánytisztviselőt a kinevezése szerinti kormányzati igazgatási szerv köteles eredeti álláshelyen továbbfoglalkoztatni.

Sajátos szabályok vonatkoznak a fővárosi és vármegyei kormányhivatalok közötti kirendelésre. A kormánytisztviselő az álláshelye szerinti kormányhivataltól másik kormányhivatalnál történő munkavégzésre kirendelhető akkor, ha a kirendelés helye szerinti kormányhivatal valamely hatósági feladatát más módon nem tudja hatékonyan ellátni. A kirendelés során a munkavégzés helye csak akkor változhat, ha az a kirendelés helye szerinti kormányhivatal feladatának ellátásához elengedhetetlenül szükséges. A kormány-tisztviselő beleegyezése a kormányhivatalok közötti kirendeléshez nem szükséges, azonban a fentebb ismertetett garanciális szabályok itt is érvényesek.

A kirendelés a kormányhivatalok közötti megállapodás alapján történik. A kirendelés a feladat ellátásáig, de legfeljebb naptári évenként hat hónapig tarthat, ha a munkavégzés helye nem változik. Amennyiben a kirendelés más helységben lévő kormányhivatalhoz történik, a kirendelés időtartama nem haladhatja meg a naptári évenkénti ötven munkanapot

Kiegészítés a 2026. február 1-jén lezárt hatályosított jegyzet alapján: A kormányhivatalok közötti kirendelés során az alapvető munkáltatói jogokat a kirendelő hivatali szervezetének vezetője és a kirendelés helye szerinti kormányhivatal megosztva gyakorolja.

C) Munkaerő utánpótlása kinevezéssel

Amennyiben nincs lehetőség a munkáltató szervezetén belüli vagy a közigazgatási szervek, illetve közszolgálati szervek közötti mobilitással megoldást találni a szükséges munkaerő pótlására, a munkáltató új kinevezéssel bővítheti létszámát, kívülről toborozva a jelölteket.

A Kit. egyik legfontosabb újdonsága a kötött, álláshely-alapú központi létszámgazdálkodás bevezetése. A törvény értelmében az álláshely „a kormányzati igazgatásban rendelkezésre álló humánerőforrás feladatközpontú elosztásának eszköze”. A kötött létszámgazdálkodás révén biztosítható, hogy a Kormány folyamatosan naprakészen lássa, hogy hány álláshelyen történik a foglalkoztatás a kormányzati igazgatásban. Az álláshely kétféle lehet:

A kormányzati igazgatási szerv alaplétszámába tartozó álláshely: ezt a Kormány határozatban állapítja meg a szerv által tartós jelleggel ellátott feladatokhoz igazodva, és a kormányzati igazgatási szerv köteles betölteni.

Központosított álláshely-állomány: ezt is a Kormány állapítja meg, azonban ennek betöltése csak a Kormány engedélyével lehetséges. A központosított álláshely-állományból akkor igényelhető álláshely, ha a tartósan, alapfeladatként ellátott feladatokon felül jelentkező feladatok ezt indokolttá teszik.

Emberierőforrás-áramlás négy modellje

1. „ÉLETHOSSZIG TARTÓ” modell

Leginkább ez a modell alkalmas a wilsoni-weberi bürokratikus megoldás igényeinek kielégítésére.

Ha a dolgozó megfelel a képzettségi követelményeknek, általában az elvárt teljesítményt nyújtja, lojális a szervezetéhez, és ha nem követ el valami bizonyítottan jogszabályba ütköző cselekményt, akkor foglalkoztatása, jövedelme és karrierje nyugdíjaztatásáig biztosított.

A külső tényezők hatása csak csekély mértékben vagy egyáltalán nem befolyásolja az emberi erőforrás szervezeten belüli áramlását.

Az alkalmazottak zömét a hierarchia legalsó szintjére veszik fel, és előrejutásuk a szenioritás alapján lényegében automatikusan következik be, melyet a várt teljesítményelmaradás sem minden esetben állít meg.

2. „FEL VAGY KI” modell

A piramisszerűen építkező szervezetek sajátja, ahol a „karrierlétra” felfelé szűkül, és oldalirányú (horizontális) karrierutak nem állnak rendelkezésre.

A belépés ez esetben is a legalsó szinten történik, a magasabb pozíciók túlnyomó többségét már belső erőforrás felhasználásával oldja meg a szervezet.

Azok, akik képtelenek előrelépni, vagy saját elhatározásukból, vagy a munkáltató döntése (külső kényszer) alapján elhagyják munkahelyüket.

Ezt a modellmegoldást leginkább nemzetközi tanácsadó cégek, jogi irodák és egyetemi intézmények alkalmazzák.

3. „BE VAGY KI” modell

Jelzőjeként használják a „rugalmas” szót.

Ennél a modellnél a munkatársak felvétele a szervezeti hierarchia bármelyik szintjén megtörténhet.

A felvételnél az alkalmazási követelményeknek és az elvárt teljesítménynek való megfelelés számít.

A szervezetből való kilépést előidézheti a gazdasági feltételek változása, illeszkedési problémák, vagy leggyakrabban a gyenge teljesítmény.

Olyan területeken használják, ahol gyakran változik a külső környezet, a teljesítmény ingadozó lehet, és a kétkezi, fizikai munkakörök vannak többségben.

4. „VEGYES” modell

A legnépszerűbb, mert a többi modellből a saját igényeik és lehetőségeik szerint építkeznek a felhasználók.

Ilyenkor nem ritka, hogy a szervezet számára meghatározó jelentőséggel bíró munkaköri csoportoknál az „élethosszig tartó” modellt, míg másoknál a „be vagy ki” modellt veszik igénybe.

Megállapítható, hogy a tiszta modellalkalmazás a tárgyalt humán folyamatra sem jellemző.

Munkaerőhiány és -többlet kezelése

A munkaerőhiány kezelése:

új munkatársak felvétele kinevezéssel

A toborzást és szelekciót a személyügyi központ vagy a közigazgatási szerv által működtetett toborzási és pályázati adatbázis segíti, ahova az álláskeresők regisztrálhatnak. A kinevezés meghívásos vagy pályázati eljárás alapján történhet.

a korábban alkalmazásban álló, de különböző okok miatt már távozott munkatársak visszahívása és újbóli foglalkoztatása

átképzés, ha az ellátandó feladatokban, a szervezet struktúrájában változás áll be

A közszolgálatban viszonylag ritkán alkalmazott megoldás a

munkaerő kölcsönzés, alvállalkozók bevonása (ritka)

munkatevékenységek kiszervezése (ritka)

munkaszerződéssel foglalkoztatott munkavállalók alkalmazása

közmunkaprogram igénybevétele

nyugdíjhatár kitolása, kedvezményes nyugdíjaztatás visszaszorítása

a termelékenység illetve a teljesítmény növelése

technológiák fejlesztése, a meglévő munkaerő hatékonyabb kihasználása, teljesítmény-rendszer alkalmazása, munkafolyamatok átszervezése, munkakör-gazdagítás, munkakörbővítés, vezetői szintek csökkentése, többletmunka (túlóra) elrendelése

a betegállományban töltött idő visszaszorítása

a fluktuáció megállítása és okainak feltárása

rész- és osztott munkaidő, távmunka bevezetése

egyéb alternatív munkaidőrendszerek (pl.: rugalmas munkaidő)

A munkaerőtöbblet kezelése:

új felvételek befagyasztása (létszámstop)

létszámleépítés, elbocsátás -> kíméletessé tételére van az outplacement, vagyis az újbóli elhelyezkedést segítő tanácsadás,

tartalékállomány intézménye: a más ágazatban vagy szakterületen feleslegessé vált munkaerő - akár esetleges átképzéssel is – más területekre való átirányítása

Az előnyugdíj ösztönzését, a munkaidő csökkentését, az önkéntes fizetés nélküli szabadságot vagy a szerződéses munkák egyre terjedő felhasználását inkább a versenyszférában veszik igénybe.

10 PONTOS KÉRDÉSEK

Változás szereplői

Daryl R. Conner amerikai változásmenedzsment tanácsadó szerint a változtatásnak négyfajta tipikus szereplője különböztethető meg.

Védnökök (szponzorok) – azok a személyek vagy csoportok, akiknek megvan a hatalmuk a változtatás legitimálására, jóváhagyására, szankcionálására (jutalmazására, büntetésére). Ők döntik el, milyen változtatások történjenek, tudatják a szervezettel az új célokat, és megfelelő támogatást nyújtanak a sikerhez. A védnökök felelősek a változtatás megvalósításához szükséges feltételek megteremtéséért, majd a határidő és a költségvetés

betartatásáért. Olyan magas beosztásban kell lenniük, hogy hatáskörük kiterjedjen a változtatás teljes színterére, máskülönben nem hozhatnák meg az összes szükséges döntést, és így nem lennének alkalmasak a védnöki szerepre.

Ügynökök (operatív vezetők) – azok a személyek vagy csoportok, akik a változtatás gyakorlati kivitelezéséért felelősek. Az ügynökök sikeressége problémaelemző, tervező és megvalósító képességükön múlik. Nem szabad olyan változás ügynöki teendőit felvállalni, amelynek védnökei nem tudnak, vagy nem akarnak kellő támogatást nyújtani. Az ilyen változtatási kísérletek esetében nem az a kérdés, hogy kudarcba fulladnak-e, hanem csak az, hogy mikor. A kudarcért pedig mindig az ügynököt hibáztatják.

Célpont – azok az emberek vagy csoportok, akiknek meg kell változniuk. Ők állnak a változtatási erőfeszítések fókuszában, és kulcsszerepük van a rövid és hosszú távú sikerben. Képezni kell őket, hogy megértsék a változást, amit be kell fogadniuk, és be kell vonni őket a megvalósítás folyamatába.

Szószóló – olyan személyek vagy csoportok, akik változást szeretnének, de nincs meg hozzá a hatalmuk. A költségmegtakarításokra vagy a termelékenység növelésére tett javaslatok korai halálra vannak ítélve, ha a szószólóknak nem sikerül megszerezniük a szükséges hatalommal rendelkező védnökök egyetértését és támogatását.

Számos változtatás esetén egyszerre többfajta szerepet kell viselnünk. Természetes dolog, ha párhuzamosan vagyunk főnökünk ügynökei és beosztottaink védnökei.

Ügymenetvizsgálat menete

Az ügymenetvizsgálat az igazgatásszervezésben igen elterjedt elemzési és tervezési módszer, melynek során logikus, ideális és egyben szakszerű munkafolyamattá rendezzük az adott ügyben alkalmazandó anyagi jogi, eljárásjogi, ügyviteli és technikai szabályokat.

A vizsgálat a folyamat három elemére koncentrál:

Az ügyintézési folyamat egyes elemeit kik, mely szervezetek, szervezeti egységek, illetve személyek végzik?

Az ügyintézési folyamat elemei milyen sorrendben jelennek meg egymást követően?

Milyen szabályozás alapján végzik az ügymenet/ügyintézés egyes lépéseit?

Előkészítő szakasz: kiválasztjuk az igazgatási munkafolyamatot, valamint az ügycsoportot jól jellemző konkrét ügyeket. Ezt követően a rendelkezésre álló iratanyag, az ügyintézők kikérdezése és más dokumentumok alapján rekonstruáljuk azt az ügyintézési folyamatot, majd elkészítjük az ügymenet grafikus ábráját.

A grafikus folyamatábra tartalmazza az ügyintézést megelőző lépéseit, az eljárás összes ügyintézési elemét a cselekvések időrendi sorrendjében: tevékenységek, a munkafolyamatban részt vevő személyek vagy szervezeti egységek, valamint az ügymenet adott szakaszát meghatározó szabályozás megjelölésével. Hasznos, ha a folyamatábra tartalmazza az egyes eljárási cselekmények között eltelt időtartamot is. A tevékenységek jelölésekor más-más módon tüntetjük fel az érdemi (pl. határozathozatal), illetve az ügyviteli (pl. iktatás) elemeket (pl. az érdemi lépéseket kockával, az ügyviteli teendőket körrel jelölve).

Értékelési szakasz: A folyamatábrák elkészítése után, a kiválasztott ügykör szakértőinek bevonásával elvégezzük az ügymenet kritikai elemzését. Ebben a szakaszban az azonos ügycsoportba tartozó ügyek folyamatábráit összehasonlítjuk, megvizsgáljuk, hogy ezek mennyiben illeszkednek a jogszabályok által előírt lépésekhez, majd a tapasztalatokat általánosítjuk, szöveges értékelést készítünk, amely után sor kerülhet a fentiek szerint módosított, javított munkafolyamat ábrázolására. Ez fogja az alapját képezni a folyamatra vonatkozó, immár optimálisnak mondható ügymenetmodell kialakításának. A módosított munkafolyamat modelljéhez szöveges indoklást is fűzhetünk, amely a javasolt változás előnyeit magyarázza.

Az ügyintézési folyamatot tovább ésszerűsíthetjük a munkafolyamatba beépített segédletekkel; iratmintákkal, illetőleg technikai fejlesztéssel, elektronikus ügyintézéssel, az ügyintézést támogató szoftverek alkalmazásával.

E-kormányzat, SWOT és interjúkészítés

Az elektronikus közigazgatási szolgáltatások öt szintje:

1. szint: Jelenlét:

az e-kormányzati szolgáltatásokkal kapcsolatos egy vagy több online felületen statikus információk érhetők el

2. szint – Interakció:

az e-kormányzati webkikötőkön megjelennek az elemi funkciók: pl. keresőmotorok, letölthető űrlapok, keresztcsatolások, e-mail címek

3. szint – Tranzakció:

elkülönült önkiszolgáló alkalmazások megjelenése (egy része a háttérben különböző közigazgatási szervek csapatmunkáját igényli)

fejlett tranzakciós portálok: az online tranzakciók integrált szolgáltatáscsomagban, „egyablakos” módszerrel jelennek meg

4. szint – Transzformáció:

egyetlen központi online felületen megvalósuló komplex szolgáltatás együttes, az állampolgárok számára átlátható kormányzati rendszert biztosít,

a szolgáltatások elérését lehetővé tevő csatornák számának szélesítése.

5. szint – Targetizáció:

proaktív, automatizált, ügyfélközpontú, célzott szolgáltatások („a szolgáltató által nyújtott, automatizált ügyfélkényelmi szolgáltatásokat jelenti”: pl. a személyes vagy gépjármű-okmányok érvényességi idejének lejáratáról küldött automatikus értesítések)

Közismert példa mindezekre: www.magyarorszag.hu oldal szolgáltatásai

regisztrációval igénybe vehetők,

regisztráció nélkül igénybe vehetők (pl. időpontfoglalás az okmányirodákba, ideiglenes ügyfélkapu regisztráció, kormányzati portál kiemelt szolgáltatások rovat, szolgáltatások A-Z-ig rovat)

4. Mutassa be az elektronikus közigazgatás előnyeit és hátrányait!

Az Európai Unió által kialakított definíció szerint az „e-Goverment” (e-kormányzat) az információtechnológia, szervezeti változások és új képességek kombinációjának felhasználását jelenti a közigazgatásban. A cél: javítani a közszolgáltatások színvonalán, megerősíteni a demokratikus folyamatokat és támogatni a közösségi célkitűzéseket. Az e-közigazgatás előnyei:

csökkenti a működési költségeket a közigazgatásban;

hatékonyabb munkavégzést tesz lehetővé a közigazgatás oldalán;

költségmegtakarítást jelent mindkét fél részéről;

kényelmesen, gyorsabban igénybe vehető szolgáltatásokat nyújt;

non-stop rendelkezésre állást biztosít (7/24);

az információk jobb kezelhetőségét teszi lehetővé;

megteremti az önkiszolgálás lehetőségét;

jobb információellátást nyújt;

javítja a kommunikációt a vidéki és távoli közösségekkel;

csökkenti a bonyolultságot a kormányzat–állampolgár kapcsolatban, átláthatóbbá teszi a kormányzati munkát

Az e-közigazgatás hátrányai:

elvész a személyes kapcsolat az ügyfelek és az ügyintézők között, Az emberek egy része ma még ezt fontosnak tartja.

az információkat néha nehéz megtalálni, ezért fontos a portálok felépítésekor a jó, áttekinthető szervezés.

5. Határozza meg röviden az e-kormányzat fogalmát, főbb összetevőit és nevezze meg legalább három előnyét, valamint egy lehetséges hátrányát!

Az e-kormányzat (e-Goverment) az információtechnológia, a szervezeti változások és új képességek kombinációjának felhasználását jelenti a közigazgatásban.

Az e-kormányzat célja:

közszolgáltatások színvonalának javítása,

demokratikus folyamatokat megerősítése,

közösségi célkitűzések támogatása.

Az Európai Unió állásfoglalása szerint a következő három tevékenység gyűjtőköre:

infokommunikációs eszközök alkalmazása a közigazgatásban,

a közigazgatás modernizációjával összefüggő munkafolyamatok és működési egységek átszervezése,

a közigazgatásban foglalkoztatottak és az ügyfelek képzése az új eszközök kezelésének elsajátítására.

Az elektronikus kormányzat két összetevőből áll:

Back office – a közigazgatási intézmények, mint szolgáltatók – működésének megújítása,

Front office - a lakosság és az üzleti szektor, mint ügyfél kommunikációja ezekkel az intézményekkel.

Az e-közigazgatás előnyei:

csökkenti a működési költségeket a közigazgatásban,

hatékonyabb munkavégzés a közigazgatás oldalán,

költségmegtakarítás mind a két fél részéről,

kényelmesebben és gyorsabban igénybe vehető szolgáltatást nyújt,

non-stop rendelkezésre állást biztosít,

lehetővé teszi az információk jobb kezelhetőségét,

megteremti az önkiszolgálás lehetőségét,

jobb információellátást nyújt,

javítja a kommunikációt a vidéki és távoli közösségekkel, • csökkenti a bonyolultságot a szolgáltató és az ügyfél között,

átláthatóbb.

Hátrányai:

elvész a személyes kapcsolat a szolgáltató és az ügyfél között,

A portálokon néha nehéz megtalálni az információkat.

6. Ismertesse, hogy mire ad választ a SWOT analízis és milyen esetekben alkalmazhatjuk sikerrel!

A helyzetelemzés egyik eszköze a SWOT analízis, amely jellemzően a stratégiaalkotás megalapozásához, egy szervezet elemzéséhez használatos nyitott értékelési eszköz

SWOT jelentése: Strenghts = erősségek, Weaknesses = gyengeségek, Opportunities = lehetőségek, Threats = veszélyek.

A SWOT elemzés jól alkalmazható:

egy eljárás/módszer/szervezet, esetleg projekt vagy folyamat legfontosabb jellemzőinek összegyűjtésére csoportos munkában

valamely rendszer kiépítése során a kulcsterületek kiinduló helyzetének feltárásához és rögzítéséhez, illetve helyzetelemzéshez a változtatások, fejlesztések végrehajtása előtt.

A módszer alkalmas arra, hogy az érdekeltek valós vagy feltételezett véleményeit összegyűjtsük, az elvárásokat megismerjük, kiindulási alapot nyújt a fejlesztések irányának meghatározásához.

SWOT-analízis minta:

Belső tényezők

ERŐSSÉGEK

GYENGESÉGEK

jól működő, pozitív dolgok

lehet rá befolyásunk, hogy még jobban működjenek

olyan dolgok, melyek nem jól működnek

de lehet rá befolyásunk, hogy jobban működjenek

Külső körülmények

LEHETŐSÉGEK

(Opportunities)

VESZÉLYEK

(Threats)

• pozitív, kedvező adottságok,

amelyeket nem tudunk befolyásolni,

• de kedvezőek és rájuk építve kihasználhatjuk az erősségeinket

• korlátozó, negatív tényezők, amelyeket nem tudunk befolyásolni,

• csökkentik a sikerünk esélyeit, kockázatot jelentenek, ezért

tartózkodni kell tőlük

A SWOT elemzés sikeres alkalmazásához szükséges:

elegendő rendelkezésre álló idő (Ez a módszer legfontosabb erőforrás szükséglete!)

a csoport irányításához, az elemzés vezetéséhez, az összegzés elkészítéséhez a szervezetet/területet jól ismerő, az elemzésben gyakorlattal rendelkező emberre van szükség.

7. Mutassa be és jellemezze az interjúkészítés szakaszait az előkészítéstől az összefoglaló készítéséig!

Az interjú időigényes, de hasznos adatgyűjtési módszer. A vizsgálat előkészítő szakaszában el kell dönteni, hogy kik azok a személyek, akik adatokkal, ismeretekkel, információkkal rendelkeznek a megválaszolandó kérdéskörben. Beszélgetőpartnerként szóba jöhetnek a szervezet tagjai, de szervezeten kívülálló személyek is. Tisztázni kell az időpontot és a helyszínt (lehetőleg nyugodt, beszélgetésre alkalmas helyet válasszunk), tegyünk bemutatkozó látogatást, készítsünk vázlatot. Az előkészítő szakasz része annak eldöntése is, hogy az interjú melyik fajtáját alkalmazzuk.

Az interjú menete

Kezdjük rövid bevezető beszélgetéssel, majd a problémák tisztázása következik. A beszélgetés során ragaszkodjunk a témához, ne engedjük elkalandozni az interjúalanyt, de szánjunk elegendő időt a kérdések megválaszolására. A kérdésekre adott válaszokat kritika nélkül fogadjuk, és kerüljük az eldöntendő kérdéseket.

Adjunk lehetőséget a kérdésekre, időnként a beszélgetés közben és a végén foglaljuk össze a hallottakat, és kérdezzük meg, van-e valami hozzátenni való az addig elhangzottakhoz. Interjú közben feltétlenül rögzíteni kell az elhangzottakat, közben csak a vázlatos jegyzetelés javasolt. Nem szerencsés azonban a magnós vagy videós adatrögzítés használata, mert ez az interjú őszinteségét, az alany nyíltságát gátolhatja. Az interjú optimális időtartama kb. 1 óra, amely elegendő a bonyolultabb összefüggések felderítésére is, és ennyi idő alatt még nem fáradnak el a résztvevők sem.

Az interjúk felvétele után a beszámolók elkészítése, majd a kapott eredmények értelmezése és értékelése következik. Az interjúkészítés sikere nagyban függ a kérdező személyiségétől. A kérdező fontos tulajdonságai a jó kapcsolatteremtő képesség, a megfelelő tájékozottság, a szakmai nyelv ismerete, a türelem és az empátia. Az interjúkészítés alkalmazásának előnye, hogy az interjúalany ismeri a szervezetet, a munkatársakat, így tartalmas válaszokat tud adni. Hátránya, hogy a megkérdezett személy érzelmei, személyes kapcsolatai befolyásolhatják a válaszokat, és torzíthatják a kérdezőben kialakuló képet.

Csoportfogalom, fejlődés és szerepek

A csoport minden mástól jól megkülönböztethető egység, amely két vagy több személyből áll, és közös célok és érdekek, normarendszer és szabályok alapján működik.

A csoport (Kurt Lewin): a csoport lényege nem a tagok hasonlósága vagy különbözősége, hanem kölcsönhatása, egymástól való függése. Egy csoportot dinamikus egészként jellemezhetünk, ami azt jelenti, hogy bármely részletének állapotváltozása valamennyi többi részlet állapotát is megváltoztatja.

Tuckman (1965) modellje szerint a csoportok 4 fejlődési szakaszon mennek keresztül:

Alakulás: bizonytalanság jellemzi. A csoporttagok még nem ismerik egymást, nincs tisztázva a csoport célja, működésének szabályai, a csoportszerepek, köztük a vezető szerepe kialakulatlan. A legfontosabb kérdés: ki vagyok én, kivel kerültem egy csoportba, mi a csoport célja? A szakasz végére kialakul a „mi” érzés, a tagok kezdik magukat a csoport részének tekinteni.

Viharzás: jellemző a konfliktusok kialakulása. A csoporttagok keresik helyüket a csoportban, ellenállnak a mások által rájuk erőltetett szerepelvárásoknak, és versengenek azokért a szerepekért, amelyeket maguknak elképzeltek, s amelyek tetszenek nekik. Ebben a fázisban választódik ki a csoport formális és informális vezetője. A legfontosabb kérdés: hol van a helyem a csoportban? A szakasz végére többé-kevésbé kialakulnak a csoportszerepek és ennek következtében a csoport struktúrája is.

Normázás: a személyközi kapcsolatok szorosabbá válása, kialakul a közösen elfogadott normarendszer. Egyeztetésre kerül a csoportot alkotó egyének értékrend kialakul a közös valóságkép, az összetartozás érzése. A központi kérdés: hogyan működjünk? A szakasz végére mindenki érzékeli a tőle elvárt magatartást és teljesítményt.

Működés: mindenki a csoport céljának elérésére, a feladatra koncentrál. Ebben a szakaszban valósul meg az igazi csapatmunka. A közösen elért eredmények tovább mélyítik a személyközi kapcsolatokat és az összetartozás érzését. A központi kérdés: mit csináljunk?

A működés szakasza egy szervezetben hosszú ideig fennmaradhat, azonban gyakran a csoporttagok összetételének változásával vagy a csoport feladatának változása következtében újra visszaléphet a csoportfejlődés egy alacsonyabb lépcsőfokára.

Egy csoportnak a csoportfejlődés szakaszain végig kell menni, és a csoporttagok energiája az első három szakaszban a társas kapcsolatokra, viszonyokra irányul, csak ezt követően tudnak a feladatra koncentrálni. A csoport céljainak elérését követően – amikor befejezte feladatát –, elhal, felbomlik. A megszűnés esetén – sikeres csoportműködésnél – az elhalás utóhatásai észlelhetők a csoporttagok viselkedésében (hiányérzet, további barátság igényének megjelenése).

9. Ismertesse a csoport méretére vonatkozó megfontolásokat és a jellemző csoportszerepeket!

A csoportok mérete

A csoportok fontos jellemzője azok nagysága. A csoport nagysága meghatározza meg:

a tagok hogyan dolgoznak bennük,

milyen gyakran kerülnek konfliktushelyzetbe,

képesek-e és milyen gyorsasággal konszenzust kötni, vagy

mennyire tudnak hatékonyan együtt dolgozni.

Kétfős csoportokat (diádok) - háromfős csoportokat (triádok), 5-7 fős csoport a kiscsoport, ennél nagyobb már nagycsoport, A 20 fő feletti nagycsoport nehezen koordinálható, a munka megszervezése is bonyolultabb ilyen méreteknél.

Meredith Belbin arra vonatkozóan végzett vizsgálatokat, hogyan kell összeállítani egy csoportot. Egy vállalatvezetési játékban, valamint úgynevezett teamopoly játékban, mint szimulációs kísérletben versenyeztetett csoportokat, kiderült, hogy van olyan team-szerep, mely minden sikeres csapatban felbukkan. Ilyenek a vállalatépítő, elnök, serkentő, ötletgyártó, forrásfeltáró, helyzetértékelő, csapatjátékos, megvalósító.

Amennyiben a csoportban ezek a szerepek megtalálhatók, úgy a csoport valószínűleg eredményes működést produkál.

Vállalatépítő (implementer):

Kulcs szerepe van abban, hogy a csapat a munkája során pontos és gyakorlati eredményekkel végezze el a munkáját. Szisztematikusan és hatékonyan hajtja végre a megállapodásokban rögzített terveket. Erőssége, hogy jó szervező, aki gyakran hallgat a józan eszére. Kemény teherbírás és önfegyelem jellemzi. Gyengéje, hogy nem rugalmas, illetve bizalmatlan a még be nem bizonyított ötletekkel szemben.

Elnök (coordinator):

Koordinátor a szó hagyományos érelmében. Vezetőként összhangba hozza a team tagok erőfeszítéseit és munkáját. Segíti a csapat tagok kapacitásának leghatékonyabb kihasználását azzal, hogy felismeri a csoport erősségeit és gyengeségeit. Erőssége, hogy érdemek szerint, előítélet nélkül, objektíven fogadja a különböző javaslatokat. „Gyengéje" hogy nem kiemelkedően értelmes és kreatív.

Serkentő (shaper):

serkentő alapvetően társaságkedvelő, dinamikus csapattag. Ő irányítja és alakítja a csapat többi tagját, erős hatást gyakorol a csapat működésére és a kitűzött célok elérésére. Erőssége, hogy mindig készen áll arra, hogy közbelépjen ha tehetetlenséget és rossz hatékonyságot tapasztal. Gyengéje a türelmetlenség és a provokációra való hajlam.

Ötletgyártó (plant):

csoport kreatív tagja. Hozzáfűződnek az új elképzelések, innovatív megoldások. Akkor működik a legjobban, ha olyan feladatokat kap, amelyek új megoldásokat igényelnek. Erőssége, hogy tehetséges és nagy intellektuális képzelőerővel rendelkezik. Gyengéje, hogy gyakran a fellegekben jár és bizonyos szabályokat figyelmen kívül hagy.

Forrásfeltáró (resource investigator)

Kapcsolatokat teremt a csapaton kívüli külvilággal, keresi a külső információkat, gondolatokat. Erőssége, hogy képes kapcsolatokat teremteni az emberekkel és képes felkutatni az új lehetőségeket. Gyengéje, hogy hamar elveszíti érdeklődését, kezdeti lelkesedését.

Helyzetértékelő (monitor-evaluator):

Az örök kritikus. Folyamatosan kritizálja a csapat által felvetett javaslatokat. Hasznos szerepet tölt be az új tervek, megoldási javaslatok kiértékelésénél és az azokkal kapcsolatos döntéseknél. Erőssége, hogy tehát jó ítélőképessége, óvatos és körültekintő jelleme. Gyengéje, hogy nem tudja lelkesíteni és motiválni a csapat tagokat.

Csapatjátékos (teamworker):

csapatjátékos biztosítja a csapat harmonikus működését, gondoskodik a tagok elégedettségéről. Fejleszti a csapaton belüli kommunikációt és erősíti a belső kohéziót. Erőssége, hogy képes megfelelően reagálni az emberekre és helyzetekre, fenntartja a csoportszellemet. Gyengéje, hogy a lelkesedése hamar ellobban.

Megvalósító (complementer-finisger):

megvalósító elsősorban az apró részletekre és az utómunkálatokra figyel. A legjobb a csapat elvégzett munkájának az ellenőrzésében. Erőssége, hogy képes feladatokat végig vinni, igyekszik mindent precízen, megcsinálni. Gyengéje, hogy apróságok miatt is aggódik, nem hagyja, hogy a dolgok menjenek a maguk útján. A fenti szerepeket három nagyobb csoportba lehet sorolni: 1. cselekvés orientált-, 2. ember orientált-, valamint 3. értelmi szerepekre. A cselekvés orientált szerepek alapvetően a feladatra koncentrálnak, míg az ember központúaknál az emberi kapcsolatok kerülnek a középpontba. A harmadik csoportba tartozó szerepek az egyén intellektuális hozzájárulását írják le különböző irányokból.

Stratégiai emberierőforrás-gazdálkodás

Közigazgatás- és Közszolgáltatás Fejlesztési Stratégia (2014–2020), a stratégiai emberierőforrás-menedzsmentre jellemző állapotot kívánja a közszektorban fokozatosan kiépíteni.

A megvalósítás jogi kerete→1846/2014. (XII. 30.) Korm. határozat (ma már nem hatályos).

Ennek a hosszú távú célnak az elérése érdekében kidolgozták a stratégiai alapú, integrált emberierőforrás-gazdálkodás közszolgálati rendszermodelljét.

A rendszermodell felsorakoztatja mindazon külső (hazai, illetve nemzetközi) kihívásokat, belső (a közszolgálatra jellemző) környezeti hatásokat és az adott szervezet versenyképességét befolyásoló tényezőket, amelyek keretbe foglalják a közszolgálat működésének egészét, így a területen folyó emberierőforrás-gazdálkodást is.

Az emberierőforrás-gazdálkodás alapfeladata, hogy összhangot teremtsen egyrészről az elvégzendő feladatok, az ezekhez rendelt elvárások, a teljesített munkáért járó ellenszolgáltatások, másrészről a jelzett kihívásoknak leginkább megfelelni képes, kellően motivált és elkötelezett személyi állomány biztosítása között.

A rendszermodell gerincét hat humán folyamat:

stratégiai tervezés és rendszerfejlesztés,

emberierőforrás-áramlás és -fejlesztés [közszolgálati életpálya-menedzsment],

teljesítménymenedzsment,

ösztönzésmenedzsment [kompenzáció, javadalmazás],

személyügyi szolgáltatások és

tevékenységek[személyügyi, munkaügyi, humánigazgatási])

és az ezekhez tartozó összesen közel száz humánfunkció alkotja.

Az integrált rendszerműködés megvalósítása azért szükséges, mert a jelenlegi helyzetre jellemző túlbürokratizált, túladminisztrált, túlszabályozott, „szigetszerűen” végzett feladatteljesítésből általában alacsony hatásfokú munkavégzésre lehet számítani. Ezért kiemelt cél, hogy a közszolgálat át tudjon lépni abba a – kormányzati stratégiai tervekben meghatározott – állapotba, amikor az egyes humán folyamatok és humán funkciók egymás hatását felerősítve képesek a közszolgálat érdekében az adott szervezet feladatellátásának támogatására, stratégiai alapú, törvényes, eredményes, költséghatékony és egyben megfelelő hatásfokot elérő, hozzáadott értéket biztosító, proaktívan végzett, a versenyképességet növelő emberi erőforrás-gazdálkodásra.

Ehhez:

összehangolt belső tevékenységre, szoros együttműködésre,

nyitott kommunikációra és információáramlásra,

valamennyi (külső és belső) érintett (stakeholder) hatékony kapcsolatára,

a szervezeti tanulás megvalósítására,

a változások elfogadására,

a szervezeti kultúra fejlesztésére,

a mindenkori helyzethez igazodó vezetésre,

a felhatalmazás (empowerment) szélesebb körű alkalmazására van minimálisan szükség.

A stratégiai alapú, integrált emberierőforrás-gazdálkodás közszolgálati rendszermodelljének fokozatos kiépítése a közigazgatás (államigazgatás, önkormányzati igazgatás), a rendvédelem és a honvédelem területén – az egyes életpályamodellek bevezetésével egyetemben – valósul meg.

A stratégiai tervezés és a rendszerfejlesztés humán folyamata

A stratégiai tervezés és a rendszerfejlesztés humán folyamata valamennyi egyéb humán folyamattal szoros kapcsolatban, együttműködésben van, mindegyikre jelentős hatást gyakorol. Ennek a humán folyamatnak a rendszermodellben való elhelyezése, illetve alkalmazása nyújt biztosítékot arra, hogy a közszolgálaton belül stratégiai alapú, integrált emberierőforrás-gazdálkodásról beszélhessünk. A tárgyalt humán folyamat érvényre juttatásához három feltételnek indokolt teljesülnie.

1. Az emberierőforrás-gazdálkodáson belül érvényre kell juttatni a felső vezetői nézőpontot.

A szakterületnek jelentős mértékben hozzá kell járulnia a szervezet hosszú távon is érvényesülő értékteremtéséhez, értéknöveléséhez.

A dolgozókkal szemben pedig olyan elvárásokat kell megfogalmazniuk, hogy – a feltételek együttállása esetén – képesek legyenek a hivatkozott kormányzati stratégiákban meghatározott érdemi változások megtételére.

a munkáltatói jogkörrel rendelkező felső vagy magasabb vezetőknek képessé kell válniuk a stratégiai gondolkodás és nézőpont megértésére, a stratégiai célok meghatározására, lebontására, a folyamatok szükséges átalakítására, a

felhatalmazás (empowerment) érvényesítését biztosító, legkorszerűbbnek számító vezetői stílusok (például helyzetorientált, természetes, felhatalmazó, fejlesztő, coaching) alkalmazására.

Az elvárt sikerhez ebben az összefüggésben a tudás (az információ), valamint a felhatalmazás együttes eredményeként megszülető teljesítmény elérésén keresztül vezet az út.

az emberierőforrás-gazdálkodás szakterületén tevékenykedőknek, különösen a munkát irányítóknak, tisztában kell lenniük a szervezetük által folytatott általános és speciális szakmai tevékenységek legfontosabb szegmenseivel, sajátosságaival, céljaival, elért eredményeivel stb.

2. A második feltételnek a közszolgálaton belül is akkor lehet eleget tenni, ha az emberierőforrás-gazdálkodást a szervezetek versenyképessége szempontjából kritikus tényezőként kezelik.

Az emberi erőforrásra, mint versenytényezőre egyrészt a közszolgálati szervezet értékének meghatározásakor (statikus értelmezés), másrészt a kitűzött stratégiai célok eléréséhez vezető út megtételekor (dinamikus értelmezés) gondolhatnak kiemelt fontossággal.

A közszolgálati munka értékét az a tényező jelentősen megemeli, ha a szervezetek soraiban felkészült, magas szakmai tudással, általános műveltséggel, az ellátandó feladatokhoz igazodó kompetenciakészlettel és megfelelő munkamagatartással rendelkező személyi állomány áll rendelkezésre.

jelentős versenyelőnyt jelent, ha a vezetők és a személyi állomány legtöbb tagja a változásokra gyorsan, rugalmasan reagál

olyan szervezeti kultúrát és szervezeti tudásbázist építenek fel, illetve működtetnek, amely biztosítja a társadalom megelégedettségét, így a versenyben való helytállást.

kiemelten fontos, hogy az érintettek a feladatokat ellátó embert, a személyi állomány valamennyi tagját a folyamatok középpontjába állítsák

úgy bánjanak velük, úgy törődjenek a munkát végzőkkel, és számukra olyan jogi, anyagi, erkölcsi, vezetési, munkavégzési stb. környezetet teremtsenek, hogy egyértelműen kifejezésre jusson: a szervezet legfontosabb erőforrásának, tartópillérének, értékének a munkát végző embert tartják!

3. A harmadik követelménynek akkor lehet megfelelni, ha az emberierőforrás-gazdálkodás integráló szerepe is érvényesül.

A hatékonyan és eredményesen végzett emberierőforrás-gazdálkodás nem nélkülözheti azt a fajta munkavégzést, hozzáállást, amikor a rendszermodellt alkotó humán folyamatok és humán funkciók alkalmazását egy belső integrált egységként fogjuk fel.

a külső integráció kérdése is egyre fontosabbá válik – stakeholderek bevonása, a velük való folyamatos együttműködés, a tőlük remélhető visszajelzések nélkülözhetetlen tényezővé lépnek elő.

emberierőforrás-gazdálkodást fokozatosan át kell állítani a koordinációt, együttműködést előtérbe helyező és a vezetők módszertani eligazodását is megoldó tevékenységgé

az emberierőforrás-gazdálkodásnak részt kell vennie a szervezetek korszerűsítésében, a belső rendszerek fejlesztésében, a stratégiai szemlélet és gondolkodás elterjesztésében, a változások, valamint az ezekkel együtt járó átalakuló folyamatok menedzselésében.

Az emberierőforrás-gazdálkodásnak koordináló szerepet kell vállalnia még a szervezeti kultúra indokolt átalakításában, a minőségbiztosításban, a tudás közvetítésében, illetve megosztásában, a tanuló szervezet kialakításában, az innováció és a szervezeti kommunikáció működtetésében, az információáramlásban, a biztonsági, az IT-, valamint a logisztikai menedzsment együttműködésének elősegítésében.

Az emberierőforrás-gazdálkodásba integrálni kell mindazon tevékenységeket, ismereteket, megoldási módozatokat, amelyek az integritással, az esélyegyenlőséggel, a fenntarthatósággal, a diszkriminációmentességgel, a környezettudatossággal és a szolidaritással állnak összefüggésben.

A stratégiai tervezés és rendszerfejlesztés humán folyamatán belül kiemelten kezelendő humán funkciók: a humánstratégiai terv elkészítése, a végrehajtás menedzselése, a legfontosabb stratégiai irányok meghatározása, a stratégiai döntések előkészítése. A humánstratégiát minden esetben a szervezeti stratégia által meghatározott célok szolgálatába kell állítani. További humán funkciónak tekintendő a hivatásetikai normák szervezeten belüli realizálása, a szervezetre jellemző munkamagatartási elvárások, viselkedési normák meghatározása, azok érvényre juttatása. A

szervezeti kultúra építőköveinek (például értékek, hiedelmek, szokások, attitűdök) feltárása, ismertté tétele, valamint az imént kiemelt koordinatív és együttműködési feladatok teljesülése és érvényesítése az egyéb humán folyamatok működtetése során szintén kiemelt jelentőséggel bír.

Munkavégzési rendszerek három megoldása

Napjainkban ez a legelterjedtebb a munkavégzési rendszerek közül.

Adott szervezeten belüli munkakörök egymáshoz viszonyított, relatív értéke határozza meg azt, hogy az adott munkakört betöltő egyén:

Hol helyezkedik el a bér-és besorolási rendszerben

Milyen alapjuttatásra,

Milyen kiegészítő bérezésre, jutalomra számíthat (a szakterületén eltöltött munkaideje függvényében)

Milyen karrierutak nyílnak meg előtte (teljesítménye és egyéni fejlődése függvényében)

Jellemzői:

Rugalmas és teljesítményelvű;

Egyaránt alkalmazzák a közszolgálatoknál és a versenyszférában is;

A megfelelő embert a megfelelő helyre! -> az adott munkakörhöz keresik meg – a vezetők, a HR-esek és a kiválasztási specialisták – a legmegfelelőbbnek látszó munkaerőt.

Ez a megoldás lehetőséget biztosít arra, hogy a különböző területeken tevékenykedők bérét, karrierlehetőségeit, képesítési előírásait, fejlesztési szükségleteit stb. viszonylag nagy biztonsággal össze lehet hasonlítani egy másik országban, szektorban vagy szervezetben dolgozókéval.

12. A munkavégzési rendszerek humán folyamatához kapcsolódóan mutassa be az ún. karrieralapú (zárt) rendszermegoldást, kitérve a hazai sajátosságokra is!

A karrieralapú rendszer jellemzői, amely hosszú ideje a magyar közszolgálatnak is a fő ismérve:

zárt típusú (ezért rugalmatlan)

a személyi állomány iskolai végzettsége, leszolgált munkaideje alapján, lényegében automatikusan történik meg a bér- és besorolási rendszerben való előrehaladás és a juttatások mértékének megállapítása

a teljesítmény elenyésző szerepet játszik

o a karrierépítésben

o a bérezésben

o az emberi erőforrás fejlesztésben

a rendszermegoldás alapját képező munkakör megítélése nem egységes: amíg a rendészetben és a honvédelemben jogszabályok által meghatározott munkakörökről, munkaköri kataszterekről beszélhetünk, addig a közigazgatásban ezek részben vagy egészben hiányoznak, helyüket az elvégzendő feladat meghatározása foglalja el

a karrier típusú rendszer kevéssé alkalmas

o az összehasonlításra,

o a munkaerőpiaci lehetőségek felmérésére,

o a munkaerő-tervezésre,

o az érdemeken alapuló teljesítmény elismerésére,

o a munkakörhöz kötődő, arra épülő humán funkciók magas színvonalú, integrált megvalósítására.

o ma már közel sem nyújt olyan foglalkoztatási garanciát, illetve biztonságot, mint a klasszikus wilsoni,-weberi modellek

Magyar megoldás alakulása:

az 1992-es Ktv. (köztisztviselői törvény) alapvetően a zárt rendszert intézményesítette, de fokozatosan eltávolodott attól

2010-ben elmozdulás a munkaköri rendszer irányába, felismerték, hogy a hatékonyságot úgy lehet növelni, ha a munkakör kerül a gazdálkodás középpontjába.

a 2018-as Kit. (kormányzati igazgatásról szóló törvény) a hangsúlyt a rugalmasságra és az álláshely-alapú létszámgazdálkodásra helyezi.

13. A munkavégzési rendszerek humán folyamatához kapcsolódóan mutassa be az ún. kompetenciaalapú munkavégzési rendszermegoldást!

Jellemzői:

a legrugalmasabb rendszermegoldás, a szervezetek mégis korlátozottan veszik igénybe

Használata főként a világ fejlett részén, a szolgáltatóiparban, a kutatás-fejlesztés, az IT és az innováció területén, valamint az egyéb high-tech-termékeket előállító iparágakban jellemző.

az alkalmazó szervezetnél megszűnik az „egy ember egy munkakör” elv

előtérbe kerül az általános problémamegoldás, felhatalmazás, munkatársak által uralt kompetenciakészlet, belső motiváció

munkatárs meglévő kompetenciájához igazított feladatok

dolgozóknak tehát gyakran változó, összetett, innovatív kihívásokkal teli, sokrétű felkészültséget és kompetenciakészletet igénylő, embert próbáló teljesítménykövetelményeknek kell megfelelniük,

Az elvárások óriásiak, de a minőségi munkáért kiemelkedő ellenszolgáltatás jár

gyenge foglalkoztatási garancia

A munkavégzési rendszermegoldások a valóságban inkább kevert formában alkalmazhatók. A „középre tartás” tendenciája megtalálható a versenyszférában, nonprofit szektorban és a közszolgálatban is. (A szervezetek a sajátosságaiktól, lehetőségeiktől függően a legjobbnak tűnő részmegoldásokat kiválasztva alakítják ki a humán funkciókat).

Az igazán jól működő szervezetek esetében alapkövetelménynek tartják a munkakörelemzések, illetve ezek részeként a kompetenciaelemzések teljes körű elvégzését. A szervezeti átalakítások, egyesítések, új szervezeti egységek, munkakörök létrehozása, munkakörök összevonása stb. esetén a munkakör- és kompetenciaelemzéseket szintén el kell végezni.

Kiáramlás és felmentési védelem

A kiáramlás csak bizonyos jogviszonymegszűnési, -megszüntetési esetekben tervezhető. Ezek egy része a munkáltató szervezetének, feladatrendszerének változásaival (A), másik része a közszolgálati tisztviselő személyével (B) függ össze.

A) A közigazgatási szerv szervezetével, feladataival összefüggő jogviszonymegszűnési, jogviszonymegszüntetési esetek:

1. A törvény erejénél fogva szervezeti változásokkal összefüggésben szűnhet meg a jogviszony

a kinevezésben foglalt határozott idő lejártával

a kormányzati igazgatási szerv jogutód nélküli megszűnésével. ez kvázi felmentésnek minősül a járandóság szempontjából, mert a kormánytisztviselőt megilleti a felmentési időre járó illetmény, és végkielégítés.

Szintén törvény erejénél szűnik meg a jogviszony az álláshely alábbi változásai esetén:

a Kormány döntése alapján a központosított álláshelyállományból származó álláshely visszakerül a központosított álláshelyállományba

a Kormány az álláshelyet a központosított álláshelyállományba helyezi, mert az álláshely hat hónapon át betöltetlen

a Kormány az alaplétszám részét képező álláshelyet megszünteti

a kormányzati igazgatási szerv megszűnése vagy a Kit. hatálya alóli kikerülése folytán a kormányzati igazgatási szerv alaplétszámába tartozó álláshelye megszűnik.

Ugyancsak törvény erejénél fogva szűnik meg a jogviszony, ha a kormánytisztviselő az álláshelyétől eltérő kormányzati igazgatási szervnél kívánja a foglalkoztatását, de a fogadó kormányzati igazgatási szerv nem állítja ki határidőben az új beosztási okiratot.

2. felmentéssel a kormányzati igazgatási szerv szüntetheti meg a munkáltató jogkör gyakorlójának mérlegelése alapján, illetve bizonyos esetekben kötelező jelleggel. A kormányzati igazgatási szerv felmentést köteles megindokolni.

Mérlegelés alapján: nem kötelező a felmentés, esetleg kinevezés módosításával másik munkakörbe helyezhető a kormány-tisztviselő.

létszámcsökkentést kell végrehajtani

megszűnt a kormánytisztviselő álláshelyén ellátott feladata

a kormánytisztviselő által betöltött álláshelyen ellátandó feladat vagy a kormánytisztviselő által betöltött álláshely átszervezés miatt megszűnt

a kormánytisztviselő álláshelyére másik kormánytisztviselő kerül alkalmazásra

a kormánytisztviselő nyugdíjasnak minősül

a kormánytisztviselő a további munkavégzésre irányuló jogviszonyához a munkáltatói jogkör gyakorlójának előzetes engedélyét nem kérte ki, illetve a jogviszony létesítését nem jelentette be

a kormánytisztviselő az összeférhetetlenségi nyilatkozatában, illetve az érdekeltségi nyilatkozatában lényeges adatot, tényt szándékosan valótlanul közölt vagy mellőzött

B) A közszolgálati tisztviselő személyével összefüggő jogviszonymegszűnési, illetve jogviszonymegszüntetési okok

1. az életkor - A törvény erejénél fogva történő megszűnés

a törvény által meghatározott életkor betöltése - 70. életév - mindenképpen a jogviszony megszűnéséhez vezet.

lehetőség van a jogviszony fenntartására, továbbfoglalkoztatásra.

legalább negyven év nyugdíjjogosultságiidővel rendelkező női kormánytisztviselők, amennyiben kérik a felmentésüket, úgy kötelező felmenteni őket.

2. és az egészségügyi okból bekövetkezett alkalmatlanság – Felmentés Csak akkor kerülhet sor, ha:

az álláshelyen nincs az egészségi állapotának megfelelő feladat,

végzettségének, képzettségének, szakképesítésének és egészségi állapotának megfelelő üres álláshely nincs, vagy másik álláshelyen történő foglalkoztatásához nem járul hozzá

A felmentésre általánosan az alábbi szabályok vonatkoznak. A kormányzati igazgatási szerv a felmentést köteles megindokolni.

A törvény felmentési védelemben részesíti a kormánytisztviselőt.

• A szigorúbb védelem alapján a kormányzati igazgatási szerv felmentéssel nem szüntetheti meg a jogviszonyt:

a várandósság, o a szülési szabadság

a gyermek gondozása céljából igénybe vett fizetés nélküli szabadság, a gyermek hároméves koráig terjedő időszak

a beteg gyermek ápolása címén fennálló keresőképtelenség; o a tényleges önkéntes tartalékos katonai szolgálatteljesítés

a nő jogszabály szerinti, az emberi reprodukciós eljárással összefüggő kezelésének, de legfeljebb ennek megkezdésétől számított hat hónap;

a hozzátartozó otthoni gondozása céljából kapott fizetés nélküli szabadság;

az unoka gondozása céljából igénybe vett fizetés nélküli szabadság időtartama alatt.

a súlyos egészségi okból gondozásra szoruló hozzátartozójának vagy a kormánytisztviselővel közös háztartásban élő személynek nyújtott személyes gondozás céljából évente legfeljebb öt munkanapra

a szülő szabadság és a gyermek születéséhez kapcsolódó munkaidő-kedvezmény időtartama alatt.

Az enyhébb védelem a betegség miatti keresőképtelenség esetére vonatkozik, a felmentés közölhető a kormánytisztviselővel, de a felmentési idő legkorábban a keresőképtelenség, legfeljebb azonban a betegszabadság lejártát követő egy év lejártát követő napon kezdődik.

NINCS a felmentési védelem:

o ha érdemtelenség miatt vagy foglalkoztatást kizáró ok jogcímén történt a felmentése,

o ha maga kérte a felmentését.

A felmentési idő két hónap, Kit. szerinti eltérés lehetséges. A kormánytisztviselőt a felmentés időtartamának legalább a felére a munkavégzési kötelezettség alól mentesíteni kell.

A kormánytisztviselőt ugyancsak megilleti a végkielégítés az álláshelyek megszüntetésével vagy (meghatározott feltételek mellett) visszavonásával összefüggő megszűnés esetén.

A végkielégítés mértéke a kormánytisztviselő kormányzati szolgálati jogviszonyban töltött idejéhez igazodik, Kit. szerinti eltérés lehetséges.

Eljárás jogviszonymegszűnés és -megszüntetés esetén:

A kormánytisztviselő a feladataival kapcsolatos iratait kötelezően átadja, elszámol.

az utolsó munkában töltött napon, de legkésőbb tizenöt napon belül illetményét és egyéb járandóságait részére ki kell fizetni, valamint ki kell adni a jogviszonyra vonatkozó szabályban és egyéb jogszabályokban előírt igazolásokat.

A kormányzati szolgálati jogviszony megszüntetésével összefüggésben a munkáltató igénybe veheti, és foglalkoztatottjai számára nyújthatja a személyügyi központ Közszolgálati Személyügyi Szolgáltatási Keretrendszere által nyújtott szolgáltatásokat (így például az Új Karrier Programban való részvételt).

15. A kormánytisztviselőknél a felmentési védelemnek két fajtája van, egy szigorúbb és egy enyhébb. A Kit. alapján értelmezze, hogy mit jelentenek ezek a védelmek, és sorolja fel azokat az eseteket, amikor ezek a védelmek élnek!

Bizonyos esetekben a törvény felmentési védelemben részesíti a kormánytisztviselőt.

A védelemnek két fajtája különböztethető meg:

szigorúbb: a védelmi időszak alatt még a felmentés közlését is kizárja,

enyhébb: a felmentés közölhető, de a felmentési idő legkorábban a védett időszak lejártát követő napon kezdődik.

A szigorúbb védelem alapján a kormányzati igazgatási szerv felmentéssel nem szüntetheti meg a jogviszonyt:

a várandósság (amennyiben erről a kormánytisztviselő a kormányzati igazgatási szervet korábban tájékoztatta);

a szülési szabadság;

a gyermek gondozása céljából igénybe vett fizetés nélküli szabadság, illetve – a fizetés nélküli szabadság igénybevétele nélkül is – a gyermek hároméves koráig terjedő időszak (a védelem a fizetés nélküli szabadság igénybevétele nélkül azt a szülőt illeti meg, aki a fizetés nélküli szabadságot utoljára igénybe vette);

a beteg gyermek ápolása címén fennálló keresőképtelenség;

a tényleges önkéntes tartalékos katonai szolgálatteljesítés;

a nő jogszabály szerinti, az emberi reprodukciós eljárással összefüggő kezelésének, de legfeljebb ennek megkezdésétől számított hat hónap (amennyiben erről a kormánytisztviselő a kormányzati igazgatási szervet korábban tájékoztatta);

a hozzátartozó otthoni gondozása céljából kapott fizetés nélküli szabadság;

az unoka gondozása céljából igénybe vett fizetés nélküli szabadság időtartama alatt.

súlyos egészségi okból gondozásra szoruló hozzátartozójának vagy a kormánytisztviselővel közös háztartásban élő személynek nyújtott gondozás céljából évente legfeljebb 5 napra.

a szülő szabadság és a gyermek születéséhez kapcsolódó munkaidő-kedvezmény időtartamam alatt.

Az enyhébb védelem a betegség miatti keresőképtelenség esetére vonatkozik. A felmentés közölhető a kormánytisztviselővel, de a felmentési idő legkorábban a keresőképtelenség, legfeljebb azonban a betegszabadság lejártát követő egy év lejártát követő napon kezdődik.

A kormánytisztviselőt ugyanakkor nem illeti meg a felmentési védelem, ha érdemtelenség miatt vagy foglalkoztatást kizáró ok jogcímén történt a felmentése, ha összeférhetetlenségi nyilatkozatával összefüggésben mentették fel, illetve akkor sem, ha maga kérte a felmentését. Az enyhébb védelem a nyugdíjasnak minősülő kormánytisztviselőre sem alkalmazható.

Munkahelyi fejlesztések és álláshely-gazdálkodás

A munkavégzéshez szükséges on-the-job fejlesztésekért elsődlegesen a közvetlen munkahelyi vezetők,

a munkáltatói jogkört gyakorló vezetők felelősek. Ezeket a fejlesztéseket a munkavégzés közben, illetve a munkavégzéssel összehangolt formában általában a munkahelyeken a vezető, vagy az általa felkért, illetve megbízott szakértő irányításával tartják meg. A szakértő lehet tréner, moderátor, coach, specialista.

On the job fejlesztések:

Akciótanulás: Egyénileg vagy kis csoportokban történik, konkrét feladatok megoldásával és külső segítség igénybevételével. Az új tapasztalatok összegzése érdekében folyamatos visszacsatolás van. A képzés a munkaidő egyik felében történik, míg a másik felében a tanultak kipróbálására kerül sor. A munkaidő egyik felében van a képzés, a másikban a tanultak kipróbálása. Utána a tapasztalatokat összegyűjtik, megbeszélik, és esetleg felkészülnek az újabb tanulási ciklusra.

Mentorálás: Nagy szakmai és szervezeti tapasztalattal rendelkező munkatársra vagy vezetőre bízzák az új belépők vagy a magasabb, illetve kvalifikáltabb munkakörbe kerülő munkatársak célirányos, komplex, segítő szándékú támogatását.

Coaching: A mentoráláshoz képest intenzívebb, és személyre, vagy csoportra szabottabb támogatást, közös problémamegoldást jelent. A két fél között előre megkötött „szerződés” és „ütemterv” alapján, coach vezetésével történik. A résztvevőktől nagy intenzitást és elkötelezettséget igénylő tevékenység.

Projektmunkában való részvétel: Az érintett munkatárs eredeti feladatköréhez képest különböző munkaszerepeket is kipróbálhat, új feladatokat old meg más területekről összehívott csoporttagokkal együttműködve.

A munkakör rotációja: A munkatárs a projekthez képest hosszabb időt tölt el egy számára új munkakörben és lehetősége nyílik arra, hogy új tudást és tapasztalatokat szerezzen, amelyeket a karrierépítésénél jól fel tud használni.

Irányított önképzést segítő önálló felkészülés: Mivel a közszolgálatban dolgozók jobban szeretik a saját szervezetükben megtartott képzéseket, valamint az otthoni tanulást, népszerűvé vált az e-tanulási vagy távoktatási forma, IT-keretrendszerrel, tutori támogatással és jelenléti csoportmunkával (pl. e-learning, blended learning) amelynek lényege, hogy a dolgozó önállóan készül fel. Interaktív tanulást nyújtó tananyagok, személyes, illetve csoportos konzultációk biztosításával növelhető az oktatás hatékonysága és népszerűsége.

17. A Kit. egyik legfontosabb újdonsága a kötött, álláshely-alapú központi létszámgazdálkodás bevezetése. Hogyan definiálja a törvény az álláshelyet? Mi a kötött létszámgazdálkodás előnye? A törvény értelmében az álláshelynek két típusa van. Melyek ezek, és hogyan jellemezhetők? Hogyan kerülnek megállapításra?

2018. évi CXXV. törvény 280. § (1) bek. 3. pontja szerint álláshely a kormányzati igazgatásban rendelkezésre álló humánerőforrás feladatközpontú elosztásának eszköze.

A kötött létszámgazdálkodás révén biztosítható, hogy a Kormány folyamatosan naprakészen lássa, hogy hány álláshelyen történik a foglalkoztatás a kormányzati igazgatásban.

Az álláshely kétféle lehet (az álláshely besorolását a kormányzati igazgatási szerv nem változtathatja meg):

a kormányzati igazgatási szerv alaplétszámába tartozó álláshely:

Kormány határozatban állapítja meg a szerv által tartós jelleggel ellátott feladatokhoz igazodva,

a kormányzati igazgatási szerv köteles betölteni.

A kormányzati igazgatási szervet vezető, irányító vagy felügyelő miniszter - a kormányzati személyügyi igazgatásra kijelölt szerv útján - évente egyszer javaslatot tehet az általa vezetett minisztérium és az általa irányított vagy felügyelt kormányzati igazgatási szerv alaplétszámának, illetve az alaplétszámba tartozó álláshelyek besorolásának módosítására.

Ha az álláshely hat hónapon át betöltetlen, azt a Kormány határozatával a központosított álláshelyállományba helyezi.

központosított álláshely-állomány:

Kormány állapítja meg, azonban ennek betöltése csak a Kormány engedélyével lehetséges.

A központosított álláshelyállományból akkor igényelhető álláshely, ha a tartósan, alapfeladatként ellátott feladatokon felül jelentkező feladatok ezt indokolttá teszik.

A központosított álláshelyállományba tartozó álláshely igénylésének és az igény elbírálásának szabályait és feltételeit a Kormány rendeletben állapítja meg.

A központosított álláshelyállományba tartozó álláshely - a Kormány eltérő döntése hiányában - nem válik a kormányzati igazgatási szerv alaplétszámának részévé.

Pályázati eljárás, távmunka és otthoni munka

A pályázati eljárást a munkáltató szerv megkeresésére a személyügyi központ is lefolytathatja. Ekkor a közigazgatási szerv a betöltendő állásról elektronikus úton feladatkörtérképet készít a személyügyi központ részére, amely ez alapján

elkészíti a pályázati kiírást,

a kiválasztási eljárásrendben foglaltaknak megfelelően javaslatot tesz az általa lefolytatandó kiválasztási eljárás módjára, valamint

gondoskodik a pályázati kiírás közszolgálati állásportálon való közzétételéről.

A személyügyi központ által lefolytatandó kiválasztási eljárás keretén belül a közzétett pályázatra elektronikus úton, a KÖZSZOLGÁLLÁS-on lehet jelentkezni. A jelentkezéshez szükséges információkat a módszertani útmutató tartalmazza.

A pályázati határidő leteltét követően a személyügyi központ megvizsgálja a pályázatokat, és előszűrést végez a pályázók között a feladatkörtérképen megadott feltételek szerint. Az előszűrés eredménye alapján összeállítja azon pályázók körét, akiket a kompetencia-felmérésbe bevon.

A személyügyi központ az álláshely jellegétől függően az alábbi kompetencia-felméréseket végezheti:

személyes interjú,

kompetenciateszt, amely során azon közszolgálati alap- vagy vezetői kompetenciák vizsgálatára kerül sor, amelyek megléte elengedhetetlen a közszolgálatban való hatékony munkavégzéshez,

értékelő központ, amely egyéni prezentációs, páros szituációs és csoportos gyakorlatokból áll, és végrehajtása elektronikus rendszerben történik

az előbbi kompetencia-felmérések kombinációja.

A munkáltatói jogkör gyakorlója által kijelölt személy a kiválasztási eljárás bármely szakaszában részt vehet, ennek során a pályázó szakmai tudását, valamint szervezeti illeszkedését is mérheti.

A kompetenciavizsgálat lefolytatását követően a személyügyi központ összeállítja a pályázók ajánlati listáját, amelyet a listán szereplő pályázók pályázati dokumentumaival és a kompetenciafelmérés alapján a személyügyi központ által a pályázóról készített összefoglaló értékeléssel együtt elektronikus úton eljuttat a munkáltató szervnek. A pályázók az ajánlati listán a kompetenciafelmérés eredményei alapján kialakult sorrendben szerepelnek. Legfeljebb 6 fő pályázó kerülhet fel a listára, amely sorrend a munkáltató szervet a kiválasztási eljárásban, valamint a foglalkoztatás során nem köti.

Ha nincs olyan pályázó, aki a szolgáltató központ által lefolytatott kompetenciavizsgálaton megfelelt, akkor a pályázati eljárást eredménytelennek kell tekinteni.

A kompetenciavizsgálat eredményének felhasználásához szükség van a pályázó hozzájárulására, mivel az eredmény ismeretében dönthet úgy, hogy azt mégse használják fel a pályázati eljárásban. Ez azonban azzal jár, hogy kizárja magát a további kiválasztási eljárásból, s ezzel együtt a pályázati eljárásából.

19. A Kit. atipikus munkavégzési formaként nevesíti a távmunkát és az otthoni munkavégzést. Mutassa be ezek jelentését, jellemzőit, illetve elrendelésük feltételeit!

A rész- és osztott munkaidő bevezetése, a távmunka kínálta lehetőségek felhasználása, az egyéb alternatív munkaidőrendszerek (például rövidített munkahét, rugalmas munkaidő) bevezetése hosszabb távon is megoldást nyújthat a munkaerőhiány enyhítésére.

Mindehhez kapcsolódóan érdemes szólni a munkaidő legfontosabb törvényi rendelkezéseiről. A munkaerő-gazdálkodás rugalmassága a munkaidő-beosztás módjától függően alakítható.

Távmunka

A foglalkoztató kormányzati igazgatási szerv székhelyétől, illetve a munkavégzés rendes helyétől elkülönült helyen rendszeresen folytatott olyan tevékenység, amelyet információtechnológiai vagy számítástechnikai eszközzel végeznek, és eredményét elektronikusan továbbítják (az otthoni munkavégzés nem tartozik ide).

A távmunka megállapodás alapján, a munkáltatói jogkör gyakorlója által meghatározott helyen végezhető.

Eltérő megállapodás hiányában a munkavégzéshez, valamint a kapcsolattartáshoz szükséges eszközöket a munkáltatói jogkör gyakorlója biztosítja (előírhatja, hogy kizárólag csak munkához használható).

A távmunkavégzésre vonatkozó részletszabályokat a Kormány rendeletében állapítja meg, amelynek alapján a munkáltatói jogkör gyakorlója a speciális feltételeket és szabályokat szabályzatban rögzíti.

A munkáltatói jogkör gyakorlója a távmunkát végző kormánytisztviselőnek minden olyan tájékoztatást köteles megadni, amelyet más kormánytisztviselőnek biztosít.

A munkáltatói jogkör gyakorlója tájékoztatja a kormánytisztviselőt o a munkáltatói jogkör gyakorlója általi ellenőrzés szabályairól, o a számítástechnikai vagy elektronikus eszköz használata korlátozásának szabályairól.

A munkáltatói jogkör gyakorlója állapítja meg az ellenőrzés módját, idejét. Az ellenőrzés nem jelenthet a kormánytisztviselő, valamint a munkavégzés helyeként szolgáló ingatlant használó más személy számára aránytalan terhet.

Az otthoni munkavégzés

A Kit. fontos újdonsága, hogy a távmunka mellett lehetővé teszi az otthoni munkavégzést (home office).

A kormánytisztviselő és a munkáltatói jogkör gyakorlójának megállapodása esetén a kormánytisztviselő a munkáját a munkavégzés rendes helyétől eltérően a lakó-, illetve tartózkodási helyén, saját eszközeivel is végezheti.

Az otthoni munkavégzésre abban az esetben kerülhet sor, ha az elvégzendő munka jellege ezt lehetővé teszi, továbbá ha az otthoni munkavégzés elrendelése vagy lehetővé tétele nem jár a kormányzati igazgatási szerv vagy a kormánytisztviselő számára aránytalan sérelemmel. (például ügyfélszolgálati munka esetén ez aligha elképzelhető)

Az otthoni munkavégzésre irányuló megállapodásban rögzíteni kell az otthoni munkavégzés idejét, az egyedileg elvégzendő feladatokat, továbbá a kapcsolattartás és az elvégzett munka leadásának módját és időpontját.

Az otthoni munkavégzés részletes szabályait a Kormány rendeletben, továbbá ennek keretei között a munkáltatói jogkör gyakorlója a közszolgálati szabályzatban állapítja meg.

Tekintve, hogy az otthoni munkavégzés főként a kisgyermekes kormánytisztviselő esetén jelent előnyt, a Kit. kimondja, hogy a munkáltató jogkör gyakorlója a közszolgálati szabályzatában a tízéves vagy annál fiatalabb gyermeket nevelő kormánytisztviselő otthoni munkavégzése vonatkozásában az általános feltételeknél kedvezőbb rendelkezéseket állapíthat meg.

20. A felmentés történhet a munkáltatói jogkör gyakorlójának mérlegelése alapján. Milyen felmentési okok tartoznak ide?

Mérlegelés alapján a kormányzati szolgálati jogviszony felmentéssel akkor szüntethető meg, ha:

a Kormány döntése alapján létszámcsökkentést kell végrehajtani

megszűnt a kormányzati igazgatási szervnek a kormánytisztviselő álláshelyén ellátott feladata

a kormánytisztviselő által betöltött álláshelyen ellátandó feladat vagy a kormánytisztviselő által betöltött álláshely átszervezés miatt megszűnt

a kormányzati igazgatási szerv a feladatok hatékonyabb biztosítása érdekében a kormánytisztviselő álláshelyére másik kormánytisztviselőt alkalmaz

a kormánytisztviselő nyugdíjasnak minősül

a kormánytisztviselő a további munkavégzésre irányuló jogviszonyához a munkáltatói jogkör gyakorlójának előzetes engedélyét nem kérte ki, illetve a jogviszony létesítését nem jelentette be.

Az említett esetekben tehát nem kötelező a felmentés, mivel más álláshelyen még elképzelhető a kormánytisztviselő továbbfoglalkoztatása a rendelkezésre álló üres álláshelyektől, illetve a tisztviselő képzettségétől, gyakorlatától, tapasztalatától függően.

Rövid kérdések: projektek, minőség, HR-alapok

1. Határozza meg a projektmenedzsment kapcsán megismert logikai keretmátrix (logical framework approach) fogalmát!

A logikai keretmátrix egy olyan komplex táblázat, amely összefoglalva mutatja be

a projekt céljait (mit szeretnénk elérni),

az ezekhez tartozó mennyiségi és minőségi mutatókat,

azok forrásait,

a megvalósuláshoz szükséges és meglévő erőforrásokat,

a megvalósítás költségigényét,

milyen előfeltételeket kell teljesíteni a projekt elindításához.

Egy projekt megvalósítását gondos, alapos tervezésnek kell megelőznie, a tervezéskor alapvetően ugyanazokat a szempontokat kell figyelembe venni.

Valamennyi projekt esetében el kell készíteni

a munkatervet,

a humánerőforrás-tervet,

a kommunikációs tervet,

a pénzügyi tervet.

2. Határozza meg a minőségmenedzsment kapcsán megismert önértékelési modellek fogalmát! Nevezzen meg két konkrét önértékelést támogató modellt!

Az önértékelési modellek alapvetően abból indulnak ki, hogy nézzük meg, mi az, amivel egy szervezet egy adott pillanatban rendelkezik, majd végezzünk helyzetfelmérést, tekintsük át adottságainkat és értékeljük, hogy ezekkel az adottságokkal milyen eredményeket értünk el. Az önértékelés a szervezet átfogó, szisztematikus és rendszeres felülvizsgálatát jelenti, amelyben a szervezet azonosítja erősségeit és fejlesztendő területeit, és kijelöli azokat a fejlesztési tevékenységeket, amelyek megvalósulását folyamatosan nyomon követi.

Két szervezeti önértékelési modell:

1. EFQM – Kiválóság Modell

Európai nagyvállalatok által alapított szervezet, az Európai Minőségirányítási Alapítvány hozta létre, és főként piaci szervezetek alkalmazzák.

2. CAF Modell (Common Assessment Framework – magyarul: Közös (Általános) Értékelési Keretrendszer)

EFQM önértékelési modell közigazgatásra szabott változata. Továbbfejlesztése jelenleg is zajlik. Alkalmazása egyszerű.

3. Foglalja össze a kollektív szellemi alkotótechnikák lényegét röviden! Nevezze meg két konkrét módszerét!

A tudásmenedzsment folyamatában a szervezeti tudás felmérése után következik a tudásalkotás művelete. Ehhez is számos jól bevált módszert dolgoztak ki, melyek közös jellemzője, hogy a szervezetben lévő egyének passzív, személyes, rejtett, kimondatlan és készségekben megjelenő tudására alapozva, azok előhozásával és kombinálásával egy új, mások számára hozzáférhető tudást hoznak létre. E módszereket hívjuk kollektív szellemi alkotótechnikáknak.

Kollektív szellemi alkotótechnikák:

brainstorming,

Delphi-módszer,

nominál csoportok módszere,

a fenti különböző módszerek egyes elemeinek kombinálása.

4. Fogalmazza meg a stratégiai tervezés lényegét, és nevezze meg a stratégiai terv fontosabb elemeit!

Stratégiai tervezés: „valamely szervezet mivoltát, működését és működésének célját formáló és irányító, fundamentális döntések és akciók előállítására irányuló, céltudatos és jól körülhatárolt erőfeszítés”.

Egy stratégiai tervnek tartalmaznia kell a szervezet küldetésének átfogó megfogalmazását, a szervezet egészére vonatkozó célok rendszerét és az adott szervezeten kívül álló azon tényezők listáját, amelyek befolyásolhatják az általános célok elérését.

Nem a végeredményen, hanem a cél eléréséhez vezető út/folyamat egyes lépésein, azok megfelelő előkészítésén, a folyamatos ellenőrzésen, értékelésen, visszacsatoláson és – ha szükséges – a korrekción van a hangsúly.

A stratégiai tervezés során megvizsgáljuk a szervezet külső környezetét, elemezzük a versenytársak szerepét, azonosítjuk a partnereinket, szövetségeseinket. Elemezzük erőforrásainkat (anyagi, emberi, technológiai, innovációs stb.) és képességeinket. A stratégiai célokat ezek fényében tűzzük ki, és a célok megvalósításához akciókat és visszamérhető tervszámokat rendelünk.

5. A teljesítménymenedzsment konzisztens folyamatszabályozását milyen elemek rendszerbe építésével és alkalmazásával lehet elérni? Sorolja fel ezeket az elemeket!

A teljesítménymenedzsment azt a konzisztens folyamatszabályozást biztosítja valamennyi felhasználó szervezet számára, amelynek keretében a stratégiai célok teljesítése, a szervezet által igényelt teljesítmények kiváltása érdekében történik meg:

a teljesítmény és a teljesítménymenedzsment megtervezése (mit, miért, hogyan);

a szervezet és a szervezeti egység követelményeinek, valamint az egyéni teljesítményelvárásoknak, teljesítménycéloknak a fentről lefelé irányuló, összehangolt meghatározása (az egyéni erőfeszítéseknek a szervezeti prioritások irányába történő „terelése” miatt);

az elvárt teljesítmény kifejtéséhez szükséges támogatás biztosítása, a teljesítmény folyamatos „edzése”, nyomon követése (fejlesztési tervek, coaching, monitoring, egyéb szükséges erőforrások rendelkezésre bocsátása);

a teljesítmény mérése (a szervezet és a szervezeti egységek szintjén), értékelése (az egyén szintjén, ahol a mérési és az értékelési megoldások is megtalálhatók), visszajelzése (a szervezetben alkalmazott formális, szabályozott rendszeralkalmazás szerint, valamint az értékelő vezető év közben adott informális, kötetlen jelzései alapján), az elvártnál magasabb teljesítmény elismerése, jutalmazása, vagy az elvárt szint alatti teljesítmény szankcionálása;

a teljesítménymenedzsment-rendszer működésének értékelése, fejlesztése.

6. Mutassa be részletesen a kompenzáció és a javadalmazás fogalmát!

A kompenzáció:

minden olyan anyagi és nem anyagi jellegű ellenszolgáltatás, amelyet a személyi állomány tagjai a közszolgálati munkaviszonyukért és az elvégzett munkájukért kapnak.

a nem anyagi jellegű belső motivációs tényezők, mint például az érdekes és kihívást jelentő munka vagy a személyes fejlődés lehetősége is.

A javadalmazás:

az anyagi jellegű kompenzációs elemekből kialakított olyan rendszer, amely a közszolgálatban lényegében az egyes állományviszonyokhoz kötött bér- és besorolási rendszerekben ölt testet, és

azt foglalja magában, hogy a befolyt bevételeket, illetve a költségvetést milyen formában, milyen rendező elvek alapján osztják szét a személyi állomány tagjai között.

7. Mutassa be, hogy a teljesítményt milyen tényezők befolyásolják! Mindegyik tényezőre írjon példákat is!

A teljesítményt az alábbi 3 tényezőcsoport befolyásolja:

1. a tudás, a képességek, a készségek (általános műveltség, szaktudás, kommunikációs készségek, nyelvtudás, IT ismeretek, problémamegoldás, analitikus készségek, társas készségek, fizikai, pszichikai és egészségi adottságok);

2. a motiváció, az erőfeszítés (célok, elvárások, karriervágy, az erőfeszítés megléte és mértéke, a kitartás, a feladat megértése, a követett értékrend, az elégedettség vagy annak hiánya);

3. a környezet és a lehetőségek (gazdasági, társadalmi, politikai viszonyok és események, jogi környezet, munkafeltételek és -körülmények, a munkakör meghatározottsága, a munkahelyi szabályok, normák, a vezetői támogatás, a munkatársi csapat, a munkahely atmoszférája, stb.).

8. Az emberierőforrás-gazdálkodást fejlődéstörténetileg öt fő szakaszra lehet osztani. Sorolja fel ezeket a szakaszokat, feltüntetve az adott szakaszhoz tartozó időszakot is!

Az emberierőforrás-gazdálkodást fejlődéstörténetének öt fő szakasza van:

személyzeti adminisztráció (a XIX. század közepétől a II. világháború kezdetéig),

személyzeti menedzsment (a II. világháború végétől a XX. század nyolcvanas éveinek közepéig),

emberierőforrás-menedzsment (a XX. század nyolcvanas éveinek végétől),

stratégiai emberierőforrás-menedzsment (a XX. század kilencvenes éveinek elejétől),

nemzetközi emberierőforrás-menedzsment (a XX. század kilencvenes éveitől)

9. A munkáltatói jogkör gyakorlója főszabályként egyoldalú jognyilatkozatával módosíthatja a kinevezést. Néhány – a kinevezés egyes lényeges tartalmi elemeire irányuló – módosítás esetén viszont a kormánytisztviselő kérheti a felmentését (a kinevezése módosításának közlésétől számított négy munkanapon belül). Melyek ezek az esetek?

A kinevezés módosítása esetén a kormánytisztviselő kérheti felmentését az alábbi esetekben:

illetményének összege a kinevezés módosítást követőn korábbi illetményének 80%-át nem éri el;

a munkaideje változik;

a munkavégzésének helye a település határán kívülire változik;

iskolai végzettségének, szakképzettségének vagy szakképesítésének, szakmai tapasztalatának meg nem felelő feladatok ellátására kötelezik;

a munkáltatói jogkör gyakorlója a szakmai vezetői álláshelyen foglalkoztatott kormánytisztviselőt ügyintézői álláshelyre helyezi;

elhelyezkedési korlátozás alá eső álláshelyen kívánja a munkáltatói jogkör gyakorlója továbbfoglalkoztatni;

a Kormány két kormányzati igazgatási szerv azonos besorolási kategóriájú álláshelyét megcseréli egymással vagy a kormányhivatal irányítására kijelölt miniszter a kormányhivatalok között az egyik kormányhivatalhoz tartozó álláshelyet megcseréli a másik kormányhivatalhoz tartozó álláshellyel.

10. A személyügyi központ az álláshely jellegétől függően milyen kompetenciafelméréseket végezhet? Melyiknek mi a lényege?

A személyügyi központ az álláshely jellegétől függően – vezető, vagy nem vezető besorolású álláshely- az alábbi kompetenciafelméréseket végezheti:

személyes interjú: olyan meghallgatás, amelynek célja a munka- és szervezeti alkalmasság felmérése, segítségével felmérésre kerül a pályázó életútja, tapasztalata, motivációja, preferenciája, főbb erősségei, kompetenciái, személyiségjegyei, munkavégzési habitusa és stílusa

kompetenciateszt: amely során azon közszolgálati alap- vagy vezetői kompetenciák vizsgálatára kerül sor, amelyek megléte elengedhetetlen a közszolgálatban való hatékony munkavégzéshez.

értékelő központ: amely egyéni prezentációs, páros szituációs és csoportos gyakorlatokból áll, és végrehajtása elektronikus rendszerben történik.

az előbbi kompetencia-felmérések kombinációja.

A munkáltatói jogkör gyakorlója által kijelölt személy a kiválasztási eljárás bármely szakaszában részt vehet, ennek során a pályázó szakmai tudását, valamint szervezeti illeszkedését is mérheti.

11. Mutassa be, hogy milyen későbbi előnyökkel jár a Magyar Közigazgatási Ösztöndíj programban való sikeres részvétel, ha az ösztöndíjas később kormánytisztviselői kinevezést kap!

Az ösztöndíjprogramban való részvétel kettős előnnyel jár. Az ösztöndíjas jogviszony beszámít:

a szolgálati elismeréshez szükséges időtartamba,

a közigazgatási szakvizsgához szükséges gyakorlati időbe,

a közigazgatási gyakorlatba.

12. Melyek a Kit. szerinti általános kinevezési feltételek?

A közszolgálatban a jogviszony létesítésének is sajátos szabályai vannak. Kinevezést az kaphat, aki egyrészt teljesíti az ún. általános kinevezési feltételeket, azaz:

büntetlen előéletű,

cselekvőképes,

legalább érettségi végzettséggel vagy középszintű szakképesítéssel rendelkezik,

magyar állampolgár,

teljesíti az eskütételi kötelezettségét.

13. Az általános kinevezési feltételeken kívül minden álláshely betöltésének vannak szakmai feltételei is. A munkáltatói jogkör gyakorlója szabályzatában meghatározza az álláshely betöltésének szakmai feltételeit. A törvény miket említ a szakmai feltételek között?

Az álláshely betöltésének szakmai feltételei:

az iskolai végzettség,

egyéb szakképzettség,

közigazgatási alap-, illetve szakvizsga, jogi szakvizsga, tudományos fokozat megléte, egyéb közigazgatási tanulmányok,

nyelvismeretet,

szakmai tapasztalatot,

képzési kötelezettség teljesítése

14. Ismertesse a Kit. felmentési időre vonatkozó szabályait!

A felmentési idő két hónap.

A felmentési idő a felmentési okmányban megjelölt napon, legkorábban a felmentés közlését követő napon kezdődhet. A Kit. kiegészítő szabályként kimondja, hogy határozott idejű kormányzati szolgálati jogviszony megszüntetése esetén a felmentési idő nem terjedhet túl azon az időponton, amikor a kormányzati szolgálati jogviszony a kinevezés értelmében felmentés nélkül is megszűnt volna.

kormánytisztviselőt a felmentés időtartamának legalább a felére a munkavégzési kötelezettség alól mentesíteni kell, de a munkáltató akár a teljes felmentési időre mentességet adhat a munkavégzés alól.

A munkavégzés alól a kormánytisztviselőt a kívánságának megfelelően – legfeljebb két részletben – kell mentesíteni.

Fontos, hogy az illetmény a felmentési idő egészére jár, beleértve azt az időszakot is, amikor a kormánytisztviselő már nem végez munkát; a kormánytisztviselő a felmentési időre járó illetményre havonta egyenlő részletekben jogosult.

A kifizetett illetményt visszakövetelni nem lehet, ha a kormánytisztviselőt a munkavégzés alól végleg mentesítették és az illetmény fizetését kizáró körülmény a kormánytisztviselőnek a munkavégzés alóli mentesítése után következett be.

A kormánytisztviselőt ugyanakkor nem illeti meg a felmentési idő, ha érdemtelenség miatt vagy foglalkoztatást kizáró ok jogcímén , vagy ha összeférhetetlenségi nyilatkozatával összefüggésben történt a felmentése.

KÖTELEZŐ VIZSGARÉSZ

IV. modul: Közigazgatás-szervezési és vezetési ismeretek

ÍRÁSBELI TÉTELEK

2026 ősz

2

2

Közigazgatás-szervezési és vezetési ismeretek – szóbeli kidolgozás

Közigazgatás-szervezési és vezetési ismeretek · Kidolgozott tételek

Kidolgozott szóbeli tételek a közigazgatás-szervezési és vezetési ismeretek modulhoz; tanulásra és gyors visszakeresésre használható.

Jelenlegi olvasóváltozat: az áthúzott korábbi szövegrészek kimaradtak. A forrás DOCX változatlan maradt.

Vezetés, szervezet, szervezés fogalma és tanulhatóság

A vezetés- és szervezéstudomány három kulcsfogalma:

a vezetés,

a szervezés és

a szervezet

A korábbi társadalmakban a szervezés volt leginkább fajsúlyos, amelyet elsősorban a termelési folyamatok és munkafázisok megszervezésével, illetve szükség szerinti racionalizálásával azonosítottak, a vezetés (helyi vezetők nem illettek az uralkodói képbe) és a szervezet (a központi irányítás szerepe volt a meghatározó) háttérbe szorultak. A helyzet később megfordult: a három fogalom közül a vezetés és a szervezet visszanyerte elsődlegességét. Valójában e két kategória egymást feltételezi: a szervezetek jelentik a vezetők működésének közegét, a szervezetek létrejöttét pedig gyakran már vezető szerepet betöltő személyek vagy jövőbeli vezetők kezdeményezik.

A szervezet fogalma rendszerelméleti megközelítésben: emberek és (munka)eszközök, valamint a közöttük lévő kapcsolatok összessége, ún. szociotechnikai rendszer, amely egységes célt követve meghatározott koordinációs mechanizmusok mellett működik.

A szervezetek egy része formális szervezet, regisztrált, nyilvántartott tagsággal és vagyonnal rendelkezik, működése gyakran írásban szabályozott.

A szervezetek másik része informális, lazábban szerveződő, részben bizonytalan vagy folyamatosan változó összetételű, gyakran kevésbé vagy egyáltalán nem dokumentált szabályokat követ.

Informális szerveződések formális szervezeteken belül is létrejöhetnek, pl. közös szakmai érdeklődés, hasonló élethelyzet (pl. kisgyerekes szülők), azonos munkahelyen kívüli elfoglaltság (pl. sport) alapján.

Vezetés:

Meghatározása bizonytalan, valójában még a helyes szóhasználat is kérdéses, hiszen a magyar nyelvben a fogalom jelölésére a „vezetés” mellett az „irányítás” szó éppúgy elterjedt, mint a „menedzsment”. A menedzsment szót csak a menedzsment és a leadership szerepfelfogások megkülönböztetése során, illetve egyes vezetési elnevezésében alkalmazzuk.

Leggyakoribb válaszok fogalom meghatározására:

a vezetés olyan tevékenység, amelynek során meghatározzák a célokat és az azok eléréséhez vezető utakat, módszereket;

a vezetés rendelkezési lehetőség az erőforrások és azok koordinációja felett;

a vezetés lényege az emberek befolyásolása;

a vezetés nem más, mint változtatási tevékenység;

a vezetés a hatalom gyakorlása stb.

Robbins meghatározása: „A vezetés lényege különböző feladatok eredményes elvégzése másokkal együtt vagy mások révén”. A vezető e meghatározásbab az az ember, aki képes elérni, hogy szervezetének (szervezeten belüli csoportjának) tagjai elkötelezetten együttműködjenek vele egy közös cél elérése érdekében.

Szervezés:

A szervezés egy a vezetői funkciók közül. Tartalma kibővült, magába foglalva a folyamat- és munkaszervezésen túl a szervezeti struktúrák ki- és átalakítását, a szervezetközi együttműködések rendszerének gondozását. Korábbi termelésközpontúsága erőteljesen csökkent, kiterjedve a szolgáltatási ágazatokra és a közigazgatásra éppúgy, mint a szervezetek másodlagos vagy más néven támogató folyamatainak megszervezésére. A vezetők mellett szakspecialisták (például belső és külső folyamatszervezők, szervezettervezők, informatikai szakemberek) is szükségesek a szervezési feladatok ellátásához. Mégis, a vezető marad az, aki az alapvető szervezési feladatokat meghatározza, kellő hatáskörrel rendelkezik a működést, illetve a szervezeti struktúrákat érintő változások végrehajtásában, illetve felelősséget kell vállalnia azok eredményességéért.

Tudományos háttér

A vezetés és szervezés kérdésköre szinte egyidős az emberiséggel. Az ókorban és a középkorban tudományosan még nem foglalkoztak a vezetés és szervezés kérdéseivel.

A modern szervezetek meghatározóvá válásán túl a szervezeti méretek erőteljes növekedése jelentette azt a hajtóerőt, amely végül a professzionális vezetők, illetve a vezetés- és szervezéstudománnyal szisztematikusan foglalkozó kutatók megjelenését eredményezte. Ez az időszak a XIX. század vége és XX. század eleje, amely a gazdaságban a jelentős infrastrukturális fejlesztésekkel (pl. közlekedés) és a tömegtermelés beindulásával, a közszférában pedig az igazgatási, illetve népjóléti feladatok sokasodásával volt jellemezhető, melyekből természetes módon következett a nagy szervezetek térnyerése. A vezetés- és szervezéstudomány születését a legtöbben ezen időszakhoz kötik. Az elmúlt néhány évtized vezetett olyan mértékű differenciálódáshoz és kutatás-módszertani fejlődéshez a tudományterületen belül, hogy annak elért eredményei valóban megérdemlik a „tudományos” jelzőt.

A VEZETÉS TANULHATÓSÁGA

A vezetésnek vannak akár írott forrásokból megtanulható elemei, ezek közé tartozik

a különböző vezetés- és szervezéstudományi elméletek összefoglalása,

az egyes szervezeti struktúrák jellemzése,

a vezetési tevékenység részelemeinek felsorolása.

A vezetés „jósága” és ezzel együtt kívánatos eszköztára azonban jellemzően szituációfüggő, többek között a környezet, a vezetendő szervezet, a rendelkezésre álló humán és anyagi erőforrások által meghatározott. Gondolkodási kereteket kell nyújtani, illetve a gyakran használatos módszereket és technikákat is úgy indokolt tárgyalni, hogy meghagyjuk az intelligens választás lehetőségét.

A vezetői kompetencia-portfolió egy további részhalmaza szintén elsajátítható, de már nem annyira könyvekből, hanem gyakorlással, tapasztalatok szerzésével.

Ezek az ún. vezetői készségek, mint pl.:

a holisztikus gondolkodás,

a munkatársak bevonása,

a meggyőzés,

a döntéshozatal.

A vezetésnek vannak valóban nehezen tanulható összetevői is, mint pl.:

a karizmatikusság,

a lényeglátás,

a határozott fellépés.

Fejlesztésük nem lehetetlen, sőt indokolt is azon (felső)vezetők körében, akik a vezetői kompetenciák előbb ismertetett két szintjével már megfelelő mértékben rendelkeznek. A képességfejlesztés tipikusan személyre szabott képzési forma, gyakran tapasztaltabb vezetők (mentorok), illetve pszichológusi ismeretekkel is rendelkező coach-ok munka közben vagy munka mellett történő közreműködését igényli.

A vezetői tudás sokrétűsége ellenére önmagában korlátozottan alkalmazható. Mindig kell hozzá általános gazdálkodási, technológiai, jogi stb. háttérismeret, illetve a vonatkozó ágazatban vagy akár szervezeti körben szerzett tapasztalat.

Klasszikus iskola és emberközpontú irányzatok

Képviselői

A, célja

B, emberképe

C, módszerei

Klasszikus iskola

Frederick Winslow Taylor (1856-1915)

"tudományos"

menedzsment

termelékenység növelése, dolgozók

hatékonyabbá tétele

anyagi ösztönzés fontossága

munkakörök ésszerű munkaeszközök szabványosítása, munkavégzés módjának részletes meghatározása

szellemi és fizikai munka szétválasztása

döntést nem igénylő rutinfeladatok munkatevékenység idő- és mozdulatelemzése

alkalmassági vizsgálat

munkahelyi képzés, betanítás

differenciált darabbér

Henri Fayol

(1841-1925)

vezetéselmélet, vezetéstudomány

ipari és

általános vezetés

tudományos munkaszervezés

hat funkcionális tevékenységcsoport a vállalati tevékenységben: a műszaki, a kereskedelmi, a pénzügyi, a biztonsági, a számviteli, valamint a vezetési feladat-körök

vezetési feladatkörök:

tervezés (a jövő kutatása és a cselekvés részletes programtervének meghatározása);

szervezés (a vállalat kettős – anyagi és társadalmi –szervezetének létrehozása);

közvetlen irányítás (feladatok végrehajtása rendelkezésekkel, utasításokkal);

koordinálás (a munkák és a kivitelezésükre irányuló erőfeszítések összefogása és összehangolása);

ellenőrzés (a kiadott szabályok és utasítások betartásának a felügyelete).

a vezetés 14 általános alapelve: munkamegosztás, a hatáskör és felelősség összhangja, fegyelem, az utasítás egysége (egyszemélyi vezetés), a vezetés egysége (kapcsolódó szervezeti részterületek egy vezető irányítása alatt), a részérdekek alárendelése az általános érdekeknek, a munkavállalók érdem szerinti bérezése, centralizáció, hierarchia, rend, méltányosság, a munkaerő-állomány stabilitása, a dolgozók

egysége, a kezdeményezések felkarolása

Max Weber

(1864–1920)

formális szervezet- felfogás,

bürokratikus

szervezetelemzés

a társadalmi jelenségek és azok mozgatórugói

a bürokrácia az általa

racionálisnak nevezett hatalom

eszköze, de

egyben

előfeltétele is

bürokratikus igazgatási forma

a racionális hatalom forrása az érvényben lévő jogrend, az elfogadott törvények

a bürokrácia fő előnyei: a szakszerűség, a kiszámíthatóság, és a személytelenség

ideáltipikus bürokratikus szervezet jellemzői: egyértelmű munkamegosztás, szabály-alapú működés, a hierarchia (szolgálati út) követése, szakmai hozzáértés, a hivatali állások kisajátíthatatlansága, az alkalmazottak hivatali és magánvagyonának szétválasztása, aktaszerűség (írásbeli ügyintézés)

Weber megközelítése újabban több helyen reneszánszát éli neoweberiánus közigazgatás (vagy Új Weberizmus) néven

Ember-köz- pontú irányzatok

Elton Mayo

(1880–1949)

informális csoport és a szociológiai

tényezők

munka-

teljesítményre gyakorolt hatásainak

elemzésé

az ember társas lény, aki jobb szociális légkör-ben egyértelmű-en jobb teljesít-ményt nyújt, s természetével

a merev hierar-chikus alárenelt-ség nem fér össze

nevéhez fűződik: Human Relations (HR) vezetés- és szervezéstudományban

a munka-körülmények – mint például a megvilágítás erőssége, a pihenőidő hossza, a bérezési rendszer – milyen hatással vannak a munkateljesítményre

kísérletei vezettek az „emberi kapcsolatok” munkában betöltött jelentőségének igazolásához és a szervezetpszichológia kibontakozásához

a termelékenység növekedését – a fizikai munka-feltételek helyett – elsősorban a következő tényezők határozák meg: t a munkacsoport jó légköre, a kutatást végzők kiemelt odafigyelése, a dolgozókkal való foglalkozás, a munka-csoport informális vezetője és a formális munkahelyi vezetők közötti kapcsolatok javulása, a munkacsoport tagjai által „elfogadott” csoportnormához való igazodás

az egyéni megelégedés is fontos

Abraham Maslow (1943)

motivációs elmélet

az ember egyre többet akar elér-ni, és ennek során igyekszik meglévő szükség-leteit kielégíteni

szükséghierarchia modell

az emberi szükségletek hierarchikus formában, öt szinten (alulról felfelé haladva: fiziológiai szükségletek, biztonság, szeretet és társas kapcsolatok, megbecsülés és státusz, önmegvalósítás) szerveződnek

amikor egy szükséglet-szint kielégítést nyer, elveszti motiváló erejét, és a magasabb szinten lévő szükséglet kap motivációs szerepet

Douglas McGregor (1960)

motivációs elmélet

az emberek attitűdjei határozzák meg viselkedésüket

„X" és „Y" elmélet

a klasszikus és a Human Relations „vezetési modell" alap-jellemzőit, a két modell munkavégző emberrel kapcsolatos feltételezéseit hasonlította össze (az emberi attitűdök tekintetében)

X emberkép:

Az átlagos alkalmazott nem szereti a munkát, s amennyire csak lehet, kerüli. A legtöbb alkalmazottat kényszeríteni, dirigálni és szorosan ellenőrizni kell, hogy erőfeszítést tegyen a szervezeticélért. A legtöbb alkalmazott messze elkerüli a felelősségvállalást.

A legtöbb alkalmazottban kevés az ambíció, állásuk biztonsága fontosabb, mint bármi más.

Y emberkép:

Az embernek a fizikai és szellemi erőfeszítés olyan természetes, mint a játék vagy a pihenés. A legtöbb ember előnyben részesíti az önirányítástés az önkontrollt. Az emberek megtanulják elfogadni, sőt keresni a felelősséget, ha bátorítják őket erre.

Integrációs törekvések és legújabb irányok

Az integrációs törekvések alatt azokat az irányzatokat szokták összefoglalni, amelyek ötvözni igyekeznek a szervezetek formális és emberközpontú megközelítéseit, illetve a szervezeteket környezetükkel kölcsönhatásban álló nyílt rendszerekként értelmezik.

rendszerkoncepción alapuló matematikai irányzatok (nyílt rendszer, input-transzformáció-output, szabályozás és vezérlés)

a racionális döntéshozatal korlátait hangsúlyozó elméletek (kielégítő, ill. intuitív döntések komplex szituációkban)

kontingencia elmélet (nincs egyetlen legjobb út; a sikeres szervezet a szituáció jellemzőihez alkalmazkodik - de

esetenként akár meg is választhatja környezetét)

populációs ökológia (a szervezetek nem egyénileg, hanem populációik szintjén virágoznak fel és pusztulnak el, a környezet választ ki és nem a szervezet alkalmazkodik)

„Z" elmélet (a távol-keleti vállalatok sikerének titka a sajátos kultúra, a nyugati és a keleti vezetési modelleket célszerű ötvözni)

Rendszerkoncepción alapuló matematikai irányzatok

Az egyik legjellemzőbb vonulatot a vezetéselmélet döntésorientált, matematikai irányzatai jelentik: a kezdetben háborús logisztikai problémákra kifejlesztett operációkutatás, illetve a kibernetikai (rendszerirányítási) és rendszerelméleti irányzatok.

A rendszerelméleti megközelítés úgy tekinti a szervezetet, mint egy olyan alrendszerekből álló szervezett rendszert, amelynek vannak inputjai (anyagok, pénz, emberi erőforrások), átalakítási folyamatokat végez (a rendelkezésére álló technológiákkal), és outputokat (árukat, szolgáltatásokat) állít elő.

A rendszeren belül működik visszacsatolás, ami lehetővé teszi visszajelzések nyomán szükséges beavatkozást. A vezetés feladata a rendszer egységének és szervezettségének fenntartása érdekében a transzformációs (átalakítási) folyamatok optimalizálása, a rendszer helyzetének és teljesítményének folyamatos értékelése és szükség esetén

korrekciós akciók kezdeményezése. Mindehhez matematikai modelleken alapuló technikákat, döntéstámogató eljárásokat, termelésprogramozási módszereket alkalmaz – egyre inkább fejlett információtechnológiai támogatással.

A racionális döntéshozatal korlátait hangsúlyozó elméletek

Herbert Simon (1916–2001) közgazdasági Nobel díjas kutató rámutatott, hogy az emberek mind szervezeti közegben, mind azon kívül jellemzően nem optimális, hanem kielégítő döntéseket hoznak. Tekintve, hogy a döntési szituációban (problémahelyzetben) ésszerű idő alatt és költségek mellett:

az összes lehetséges megoldási alternatíva gyakran nem feltérképezhető;

az egyes alternatívák kimenetei pontosan nem jelezhetők előre;

az egyes alternatívák minden lényeges dimenzió mentén tökéletesen nem összehasonlíthatók;

az emberek általában megelégszenek az első már „elég jónak” tekinthető alternatívával, és nem folytatják tovább a keresést.

Nem arról van szó, hogy az emberek irracionálisan döntenek, csak mivel racionális döntési eljárásaik során akadályokba ütköznek, így a döntéseik korlátozottan racionálisak.

Daniel Kahneman 2002-ben szintén közgazdasági Nobel-díjat kapott kilátáselméletéért, amelyet a bizonytalansággal szembesülő döntéshozók valós viselkedéséről alkotott.

Az elmélet lényege, hogy

az emberek előrejelzéseik és állításaik megfogalmazásakor rendszerint nem követik a várható hasznosság racionális kalkulációjának a szabályait, illetve az előrejelzés statisztikai törvényszerűségeit.

bonyolult és kockázatos döntési helyzetekben gyakran leegyszerűsítik a problémát, s a helyzet racionális elemzése helyett szubjektív érzéseikre, előítéleteikre hagyatkoznak (vagyis nem, vagy nem kellően veszik figyelembe a racionális magyarázatokat, érveket).

A kilátáselmélet (prospect theory) a döntéshozó szubjektumát, mint pszichológiai szempontot szerepelteti a

döntéshozatali modellben.

Kontingencia-elmélet (szituáció)

Az 1960-70-es években kialakuló kontingencia elmélet szerint a kívánatos vezetési és szervezési megoldásokat az adott szituáció körülményei határozzák meg.

Az elmélet alapján egy szervezet teljesítménye attól függ, mennyire tudja

stratégiáját,

szervezeti struktúráját,

a szervezeti tagok magatartását

a külső-belső feltételrendszereknek (tehát a különböző környezeti szegmenseknek, illetve a tartósan fennálló belső adottságoknak) megfelelően alakítani. A siker titka tehát az alkalmazkodás, a környezet megismerése, előnyeinek kihasználása.

A kontingencia-elmélet különböző képviselői abban egyetértettek, hogy már nem létezik „egyetlen legjobb út” a

szervezetek sikeres működtetéséhez, s hogy e tekintetben mind a klasszikus, mind a HR iskola felfogása téves.

Abban ugyanakkor már komoly vita alakult ki, hogy melyik külső tényezőnek (például értékesítési piac, tudományos-technikai környezet, nemzeti kultúra) vagy belső adottságnak (például tevékenységi kör, szervezeti méret, alkalmazott technológia) van domináns szerepe a szervezetek alakításában.

Helytálló megközelítésnek az látszik, hogy a szervezetek egyszerre különböző mértékben bár, de a szituáció több jellemzőihez is alkalmazkodnak. Emellett maga a domináns befolyásoló tényező is gyakran szituációfüggő!

Például: Egy hazai kontingencia-elmélet vizsgálat a múlt század ’70-es és ’80-as éveinek fordulóján például azt mutatta ki, hogy a központi kontroll alatt tartott társadalomban az állami irányítás (pontosabban az attól való adminisztratív és gyakran szubjektív függés) jelentette a legerősebb alkalmazkodási kényszert a gazdasági szereplők számára. Emiatt a vizsgált vállalatok erősen centralizált szervezeti struktúrát alakítottak ki, függetlenül attól, hogy az

értékesítési piacuk vagy a tudományos–technikai környezetük esetleg mást kívánt volna. Nem meglepő módon a nyugati társadalmakban egészen másfajta vizsgálati eredmények születtek.

A kontingencia-elméletet több kritika érte amiatt, hogy

a feltételezett összefüggéseit gyakran nem sikerült empirikusan bizonyítania,

túlságosan mechanikusan értelmezte a szituáció befolyásoló hatását.

Részben ez utóbbi kritikára reflektálva született meg a stratégiai választás elmélete, amely szerint a szituáció jellemzői elsősorban a kulcsvezetők szűrőjén keresztül képződnek le a szervezetek számára, akik egy adott szituációban akár több, egyformán sikerrel kecsegtető stratégia közül is választhatnak.

Szintén ennek része az a feltételezés, hogy az alkalmazkodásnak van alternatívája. Például a nagy nemzetgazdasági vagy politikai–kormányzati súllyal bíró vállalatok és intézmények környezetük számukra kedvezőbb irányba történő megváltoztatását is el tudják érni (pl. jogszabályok módosítására vonatkozó lobbizással). De a kisebb környezetalakító képességgel bíró szervezeteknek sem feltétlenül kell minden körülmények között alkalmazkodniuk: kényszerhelyzetben dönthetnek úgy, hogy inkább „leváltják a környezetüket”, és működésüket számukra előnyösebb feltételek között folytatják (pl. piaci vagy adózási szempontból kedvezőbb övezetbe költöznek vagy akár profilt váltanak). Ez utóbbi lehetőség ugyanakkor inkább csak az üzleti vállalkozások számára áll fenn, a közigazgatási szervezetek jellemzően „röghöz kötöttek”.

Populációs ökológia:

A vezetés- és szervezéstudományban való felhasználásának indítéka annak megértése, hogy miért jönnek létre, alakulnak át, és szűnnek meg bizonyos típusú szervezetek.

Az elmélet a biológiai evolúció kulcsfogalmaival operál, melyek a következők:

Populáció: egyedei rendelkeznek egy közös génkészlettel, ennek révén reprodukcióra képesek (azonos fajhoz tartoznak); közös élőhely jellemzi őket.

Variáció: a reprodukció során az egyedek génkészletei összekeverednek (rekombináció), illetve egyes gének véletlenszerűen módosulhatnak (mutáció).

Szelekció: a környezethez való alkalmazkodás szempontjából sikeres génkészlettel rendelkező egyedek elszaporodnak, mások akár ki is pusztulhatnak.

Genetikus izoláció: különböző környezetekbe kerülve eltérő génkészlettel rendelkező egyedek szaporodnak el; egyes csoportok génkészlete annyira megváltozik, hogy egyedeik között többé már nem lehetséges reprodukció; új fajok keletkeznek.

Mindezek alapján a populációs ökológia a következő megállapításokat teszi:

A környezet szelektál, s nem a szervezet alkalmazkodik (szemben a kontingencia-elmélet állításával). A szervezeti vezetők adaptációs erőfeszítéseinek lehetősége korlátozott.

Az elemzési egység a szervezetek populációja, amelyre közös génkészlet (azonos vagy hasonló működési mód, szervezeti felépítés, vezetési rendszer stb.) jellemző.

A sikeres szervezetek „leányokat” hoznak létre, illetve más szervezetek is a sikeresek mintáit utánozzák. Eközben a sikertelen szervezeti fajták felszámolódnak (szelekció).

A reprodukció sohasem tökéletes: mutációk, genetikai változatok jönnek létre (variáció).

A variációk esetenként annyira eltérnek, hogy inkompatibilisek lesznek a korábbi szervezettel; ezért leválnak, önállósodnak.

A szervezetek ezzel együtt is jellemzően lassan változnak. Az alapvonásaik megváltoztatása magas költségekkel vagy akár a szervezet halálával is járhat.

A „génkészlet” megőrzését az alkalmazott technológia, az eljárások intézményesülése, a rutinok kialakulása biztosítja.

Az izolációt a környezet és munkavállalók kiszámíthatóságot, stabilitást preferáló magatartása erősíti.

A populációs ökológia érdekes kísérlet többek között olyan jelenségek magyarázatára, hogy pl. miért jön létre, virágzik fel, majd esetleg szűnik meg szinte ugyanolyan hirtelen adott helyen és időben számos hasonló típusú

szervezet (pl. bizonyos típusú kisvállalkozások vagy éppen kistérségi társulások), vagy éppen miért váltanak esetenként csoportosan telephelyet mások (pl. offshoring, nearshoring és hazatelepülési opciók közötti választás).

„Z” elmélet

A múlt század végén a japán, majd később más távol-keleti országok vállalatainak sikere alapján a tudományterület képviselőinek figyelme a kulturális tényezők felé fordult.

Az irányzat egyik kiemelkedő képviselője William Ouchi, aki kutatásában az amerikai és a japán menedzsmentmódszerek és gyakorlat különbségeit vizsgálta.

Megfigyelései alapján olyan vezetési magatartást javasol a sikerre és a versenyképesség megőrzésére, amely egyesíti a japán és az amerikai vezetési modellek erősségeit, ugyanakkor nem feltétlenül a profitmaximumot, hanem a társadalmi célkitűzések megvalósítását tartja elsődleges célnak.

A „Z” elmélet azt állítja, ha hosszabb távon foglalkoztatjuk a dolgozókat és gondoskodunk róluk, ha rotációs előmeneteli rendszert alkalmazunk, ha részvételen alapuló és konszenzusos döntéshozatali eljárásokat használunk az egyéni végső felelősség megtartása mellett, akkor kialakul a kölcsönös bizalom, összehangoltság, együttműködés a munkahelyeken. Az elmélet szerint a vezetés minősége az üzleti siker titka.

A legújabb tudományelméleti irányok

A vezetés- és szervezéstudomány legújabb fejleményei nagyfokú fragmentációról tanúskodnak.

Egyrészt a fejlődés az erőteljes specializáció irányába halad: ilyen funkcionális részterületek többek között a stratégiai, minőség-, a folyamat-, illetve az emberi erőforrás menedzsment. Ezek a területek gyakran a közvetlen gyakorlati igényeket igyekeznek kiszolgálni, esetenként áldozatokat téve a tudományossági kritériumok vonatkozásában.

Másrészt az „általános” tudományon belül továbbra is fejlődik az irányzat, amely szervezet és feltételrendszere között próbál összefüggéseket megállapítani. Ennek egyik legérdekesebb vonulata az (új) intézményi iskola, amely azt feltételezi, hogy szervezetek kialakításának mintáit formális és informális „intézmények” diktálják. Az

„intézmények” alatt itt nem más szervezeteket kell érteni, hanem a társadalomban érvényesülő (beágyazott) azon értékeket, elvárásokat, szabályokat, mechanizmusokat, amelyek arra vonatkoznak, hogyan „kell” vagy legalábbis

„illik” a szervezeteknek működniük.

Végül a tudományelméleti fejlődés legszínesebb területét azok a megközelítések jelentik, amelyek új ismeretelméleti paradigmára építkeznek, másra, mint amelyre a hagyományos tudomány alapul. Jellemzően vitatják, hogy a szervezetek világáról objektív megállapításokat lehet tenni.

Az interpretatív iskola azt állítja, hogy csak a releváns szervezeti tagok szubjektív interpretációinak összessége vezethet egy szervezeti jelenség feltárásához.

A kritikai iskola szerint a kutatók fő feladata a szervezetekben uralkodó szociális igazságtalanságok, egyenlőtlenségek felszínre hozása és lehetőség szerinti enyhítése.

A posztmodern megközelítés (egyik ága) szerint pedig a szervezetek kialakulását, működését magyarázó korábbi elméletek mind csak egy-egy szeletét világítják meg a valóságnak, képünk akkor lesz teljes, ha ezeket egymás mellett alkalmazzuk, még akkor is, ha látszólag gyakran ellentmondásban vannak egymással.

Az új ismeretelméleti paradigmákra épülő irányzatok hihetetlen frissességet jelentenek a vezetés- és szervezéstudományban, ugyanakkor azt a kockázatot hordozzák magukban, hogy megszűnik a párbeszéd lehetősége a különböző paradigmákra „előfizető” kutatók között.

Vezetői szintek, kompetenciák, vezetési koncepciók

A vezetés- és szervezéstudomány három kulcsfogalma a vezetés, a szervezés és a szervezet. A vezetés fogalmára a legelfogadottabb definíció az, hogy a vezetés olyan tevékenység, amelynek során meghatározzák a célokat és az azok eléréséhez vezető utakat, módszereket.

A vezetés egy olyan folyamat, amelyben a vezető a szervezet tagjainak magatartását valamilyen cél elérése érdekében tudatosan alakítja.

A vezető az, aki képes elérni, hogy szervezetének tagjai elkötelezetten együttműködjenek vele egy közös cél elérése érdekében, képességeik, tehetségük, energiájuk felhasználásával.

A vezetői körök pozíciójukból adódóan más-más feladatokat látnak el, és eltérő döntési jogosítványokkal rendelkeznek. A felsővezetők általában stratégiai kérdésekben döntenek, irányokat, célokat határoznak meg, napi munkájukban a kommunikáció is kiemelt szerepet játszik. Középvezetői szinten jellemző feladat egy szervezeti részterület vagy egy teljes munkafolyamat tervezése, szervezése, koordinálása. Legalsó szinten a napi működéshez szükséges feltételek biztosítása, a munkavégzés felügyelete és eredményének ellenőrzése kerül előtérbe.

Vezetői kompetenciák:

A szükséges kompetenciák tárgyi tudást, jártasságot és készségeket, illetve képességeket egyaránt magukba

foglalnak.

A vezetőnek szakmai és vezetői kompetenciákkal egyaránt rendelkeznie kell, a vezetői kompetenciák jelentős része fejleszthető.

A kompetenciaprofilok azon kompetenciák listáját jelenti, amelyeket egy adott munkakör betöltéséhez vagy egy adott szervezetben, de akár egy teljes szektorban való munkavégzéshez szükségesek. A kompetenciaprofil egyrészt belépési kritériumként funkcionálhat, másrészt a továbbképzéseknek és a rendszeres értékeléseknek jelenheti az alapját.

A vezetői kompetenciák legnehezebben fejlesztő részét a képességek jelentik. A szakirodalom leggyakrabban a következő képességeket tekinti az általános vezetői kompetenciaprofil részeinek:

a döntések meghozatalára való képesség;

az előrelátó képesség;

felelősség- és kockázatvállaló képesség;

a szervezőképesség;

a gondolatkifejtő képesség;

a kötelességtudat;

a határozottság;

a kapcsolatteremtő és kommunikációs képesség;

érdekérvényesítési képesség;

problémamegoldó képesség;

konfliktuskezelési képesség;

érzelmi intelligencia;

bizonytalanságtűrés, stresszkezelés;

munkatársak lelkesítése és bátorítása.

Vezetési koncepciók:

A vezetés- és szervezéstudomány szakirodalma számos olyan vezetési módszert ajánlott a gyakorló vezetők figyelmébe, amelyek egy kiválasztott tényezőre alapozva a vezetési tevékenység egészében ígértek átütő sikert. Ezek az úgynevezett „management by…”-ok.

A magyar nyelvben vezetési koncepcióként vagy vezetési rendszerként meghonosodott „management by” megközelítéseket később sokan támadták amiatt, hogy aránylag egyszerű megoldásokat ajánlottak valójában nagyon is komplex helyzetekre.

Jellemzően előírásokat fogalmaztak meg a vezetők számára úgy, hogy nem igazolták hitelt érdemlően azok érvényességét, és nem határozzák meg sikeres alkalmazásuk feltételrendszerét. A heves kritika ellenére néhány

„management by” mégis kiállta az idők próbáját, és a vezetők máig előszeretettel alkalmazzák őket.

Management by Objectives - Megegyezéses eredménycélokkal történő vezetés.

A célkitűzést helyezi előtérbe. Lényege, hogy a munkatársak szervezetük vagy szervezeti egységük céljaiból kiindulva egyénileg meghatározzák saját részcéljukat, majd egyeztetik azokat vezetőikkel, és megállapodnak a célok eléréséhez szükséges feladatokról.

Különösen az egyéni sajátosságok figyelembevétele, valamint az irreális célok revíziója szempontjából fontos a közös célmegegyezés. A kiértékelés szintén közösen történik (általában legalább féléves gyakorisággal), ennek során van lehetőség a célértékektől való eltérések okainak közös átbeszélésére és korrekciós akciók kidolgozására is. E vezetési koncepció fő jellemzője az, hogy a munkatársak olyan célok megvalósításán munkálkodnak, amelyeknek a kidolgozásában maguk is részt vettek, így azokkal jobban tudnak azonosulni. A vállalások kiértékelésének célja általában inkább az önfejlesztés és kevésbé a teljesítménymérés. Hátránya, hogy a konkrét célok meghatározása minden szinten problémás lehet, valamint, hogy a többcentrumos terv- és célképzési folyamat időigényes.

Management by Delegation - Delegáláson alapuló vezetés

Lényege a feladatátadás és a döntési jogok széles körű átadása. Ez az elv azt hangsúlyozza, hogy a vezető mentesíthető bizonyos vezetési funkciók alól. Ehhez azonban az szükséges, hogy a feladatokat minél szélesebb körben átadja, felhatalmazva a munkatársakat az önálló döntésre, valamint a felelősségvállalásra. Ugyanakkor fontos megjegyezni, hogy a vezetői ellenőrzés feladata nem ruházható át, az kizárólagos vezetői tevékenységnek minősül. Veszélye lehet, hogy a vezetők csak az érdemtelen feladatokat delegálják, valamint, hogy elhanyagolja a horizontális koordinációt, a hierarchikus kapcsolatokra koncentrál.

Management by Exceptions - Kivételeken alapuló vezetés

Lényege, hogy a munkatársak a számukra pontosan meghúzott működési sávban teljesen önállóan, vezetői beavatkozástól mentesen tevékenykedhetnek. A munkatársaknak csak a munkafolyamatban fellépő kivételekről kell informálniuk a vezetőiket. A munkatársak, szervezeti egységek elvárt teljesítményére vonatkozóan nemcsak tervértékeket fogalmaznak meg, hanem megjelölik a még elfogadható eltérés-tartományt is. Amennyiben ezt átlépik, kivételes eset áll fenn, és a vezető automatikusan bevonásra kerül. Ez a vezetési koncepció újabban a számítógépes vezetői információrendszerek kialakításánál is nagy jelentőséget kap.

Hártánya a múlt kiigazítására való törekvés, valamint, hogy a negatív eltérések korrigálására koncentrál, a pozitív eltérések ismeretlenek maradnak.

Management by Participation - Részvételi vezetés

A munkatársak részvétele a vezetésben a szervezet egészére kedvező hatással járhat. Bevonnak minden stakeholdert, érintettet a döntésbe. Érintettek pedig mindazok, akikre döntésünk vonatkozik és vonatkozhat. Részvételi vezetés alatt az alárendeltek jobban megértik és elfogadják a döntéseket, a döntésekkel jobban azonosulnak, és a megvalósítás iránt elkötelezettebbekké válnak. A részvételi vezetésnek további pozitív hatása, hogy javítja a motiváltságot, a teljesítményt és az elégedettséget.

Kérdes ezzel a vezetési stílussal kapcsolatban, hogy ki dönt egy szervezetben, és, hogy létezik-e csoportos döntés.

Menedzsment és leadership, Mintzberg szerepei

A vezető az, aki képes elérni, hogy csoportjának tagjai együttműködjenek egy közös cél elérése érdekében.

A menedzsment és leadership megkülönböztetése Kotter révén terjed el.

A leader:

az innováció és a változás felelőse,

képességekre támaszkodik

hosszú távú célokat fogalmaz meg,

vonzó víziókat vázol fel, felsorakoztatja a szervezetet ez mögött.

A menedzser:

a stabilitás felelőse,

tárgyi tudásra és készségekre támaszkodik

a felállított célok szerint tervez,

költségvetést készít,

az erőforrások ésszerű felhasználását ellenőrző rendszert épít ki.

Speciális szerepelvárások a vezetői munkán belül:

Mintzberg megfigyelései alapján 10 vezetői szerepet sorol fel!

Interperszonális szerepek:

protokolláris - nyilvános szerepléssel kapcsolatos elvárások

„főnöki” – személyes vezetés gyakorlása (motivál, dicsér)

kapcsolatteremtő és ápoló

Információs szerepek:

információgyűjtő – kritikus külső, belső információk gyűjtése

információterjesztő – információ áramlása az érintett tagokhoz, másrészt titkok megőrzése

szóvivő – szelektált, csomagolt információk szervezeten kívülre továbbítása

Döntési szerepek:

vállalkozói – strukturált gondolkodás, gyors információfeldolgozási képesség, kockázatvállalás

zavarelhárító – emberi, technikai, technológiai, szervezeti, vezetési problémák megoldása (pl. konfliktuskezelés)

erőforrás-elosztó – korlátozottan rendelkezésre álló erőforrások (pénz, eszköz, anyag, munkaerő) saját érdekektől mentes allokációja

tárgyaló-megegyező – határozott érdekérvényesítés

Szervezetet befolyásoló tényezők és struktúradimenziók

A szervezeti felépítés meghatározása (röviden: szervezettervezés) jellemzően a (felsőszintű) vezetők feladata, amelyet a szervezési funkció részeként gyakorolnak. Az eredményes szervezetekben a rugalmasság és a stabilitás általában egyensúlyban van, így gyorsan képesek reagálni a környezet kihívásaira, miközben teljesítményük folyamatosan magas és kiszámítható.

A szervezetek hatékonysága azon múlik, hogy milyen a struktúrájuk, milyen vezetési elveket és módszereket alkalmaznak. Ezek azonban nagymértékben függenek a környezeti feltételektől, a szervezet hosszabb távon is változatlan adottságaitól, valamint a szervet tevékenységi körétől. (A tevékenységi kör számos taxonómiában a szervezeti adottságok között szerepel, jelen esetben külön szerepeltetjük.) A működést tehát több szituációs tényező is befolyásolja, ez azonban nem jelenti azt, hogy minden tényezőt egyforma súllyal kell kezelni.

A szervezetek kialakítását, működését és megváltoztatását befolyásoló tényezők:

Környezet

Adottságok

Tevékenységi kör

piaci

méret

ágazat, termékek, szolgáltatások

tudományos-technikai

technológia

diverzifikáció

(kiterjedtség)

társadalmi-kulturális

eredet

vertikalitás (egymásra épülés)

politikai-jogi-

intézményi

telepítettség

változékonyság,

tartósság

Környezeti tényezők

A piaci környezet körébe a piaci partnerek (vevők, szállítók) változásának gyakoriságát, intenzitását, szabálytalanságát, a vevői (közigazgatásban gyakran: ügyfél- vagy állampolgári) igények alakulását, a termékekkel, szolgáltatásokkal szembeni követelmények módosulását sorolhatjuk, de beletartoznak a munkaerő-piaci és pénzpiaci mozgások, változások is. A szervezet életét, működését nagymértékben befolyásolhatja az új tudományos eredmények megjelenése, azok alkalmazásának üteme, de nem függetleníthetik magukat a tágabb társadalmi, kulturális és politikai környezet sajátosságaitól és ezek változásaitól sem. Közigazgatási szervezeteknél jelentős befolyásoló tényező a szabályozási környezet és a fölérendelt intézmények köre.

Adottságok

A szervezet méretét leggyakrabban a létszámmal azonosítjuk. Gyakori még a bevétel, ügyiratforgalom és ügyfélforgalom alapul vétele. A kutatások szerint a méret összefügg a szervezeten belüli munkamegosztás mértékével és a tevékenységek írásbeli szabályozottságával. Minél nagyobb egy szervezet, annál nagyobb mértékű a specializáció. Az elmélyült munkamegosztás azonban azzal a következménnyel jár, hogy a szervezet egy-egy tagja a rendszer összfeladatainak csak a töredéke felett rendelkezik áttekintéssel. A nagy szervezetekben ezért fokozottan jelenik meg az összehangolás követelménye.

A szervezet alaptechnológiája szintén erős befolyásoló tényező lehet. Az alaptechnológia jellemző típusai a következők:

tömegszerű, rutinizált (útlevél, személyi igazolvány ügyintézés, népességnyilvántartás);

rendszeres, standard eljárás szerinti (I. fokú határozatok meghozatala);

műhelyrendszerű, egyedi (városépítészeti ügyek);

projekt rendszerű ügyek (építési beruházás);

komplex folyamatok (önkormányzati vagyon hasznosítása).

A szervezet eredetét meghatározzák, hogy melyek voltak a létrejöttének körülményei, milyen korú a szervezet, és milyen történelmi változások jellemezték a működését. Egy szervezet felépítésének számos mintája, sajátossága gyakran csak a szervezet múltjának ismeretében nyer értelmet.

Tevékenységi kör

Tevékenységi körön azt értjük, hogy a szervezet milyen ágazatban, milyen termékek előállításával és/vagy szolgáltatások nyújtásával foglalkozik; továbbá mennyire széles, kiterjedt (diverzifikált) a tevékenysége; illetve a termékek és a szolgáltatások mennyire épülnek egymásra (vertikalitás). A tevékenységi kört az üzleti szektorban profilnak is nevezik.

A szervezetek struktúradimenziói

Az egyes szervezeti formák leírásához és összehasonlításához szükségünk van olyan jellemzőkre, amelyek minden szervezeti forma esetében jól értelmezhetőek és értékelhetőek. Ezek az ún. struktúradimenziók, vagy más néven struktúrajellemzők:

munkamegosztás;

hatáskör-megosztás;

koordináció;

konfiguráció.

Munkamegosztás

A munkamegosztást és a specializációt szinonimaként értelmezzük. A munkamegosztás értelmezhető a munkafeladatok megosztásának mélysége és logikája alapján.

A munkamegosztás mélysége alapján a szervezeti egységek, munkakörök lehetnek

erősen specializáltak,

közepesen specializáltak, illetve

kevésbé specializáltak (széles profilú).

A munkamegosztás logikája (elve) szerint a munkamegosztás háromféle lehet:

esetleges: kialakul ugyan munkamegosztás, de ez nem tervezett, és a munkatársak általában tudják egymást helyettesíteni (pl. okmányirodában az ügyfél az első szabad ügyintézőhöz kerül);

mennyiségi: az előzőhöz hasonló; valójában mindenki ugyanolyan feladatokat végez, de például egy tapasztaltabb kolléga több ügyet vállal magára;

minőségi: ez tekinthető a „valódi” munkamegosztásnak. Változatai:

Funkcionális munkamegosztás: a feladatokat homogén tevékenységcsoportok szerint osztják szét (pl. bármely költségvetési intézménynél: költségvetési osztály, számviteli osztály, személyügy osztály, informatika);

Tárgyi alapú munkamegosztás: a munkamegosztás valamilyen „tárgyi” elven történik, például termék/szolgáltatás alapján (például egy kormányhivatalon belül: munkaügyi központ, fogyasztóvédelmi felügyelőség, földhivatal); vagy ügyfélcsoportok alapján (például az adóhivatalnál: kiemelt adózók igazgatósága);

Regionális munkamegosztás: regionálisan hasonló feladatokat végző egységekből épül fel a szervezet (például települési rendőrkapitányságok, regionális adóigazgatóságok).

A munkaszervezet legmagasabb szintjén érvényesülő munkamegosztási elvet elsődleges munkamegosztásnak nevezzük, míg ez alatt másodlagos, harmadlagos, stb. munkamegosztást lehet értelmezni. Amennyiben az elsődleges munkamegosztás szintjén egy elv érvényesül, egydimenziós szervezetről, amennyiben párhuzamosan több, akkor két-, három-, stb. dimenziós szervezetről beszélünk.

Hatáskör-megosztás

A hatáskörök közé tartozik mindenekelőtt:

a döntés,

a döntés-előkészítés,

a véleményezés, illetve

a végrehajtás irányítása.

A hatáskörök telepítési helyétől függően centralizált és decentralizált szervezeteket különböztetünk meg.

A vezetők hatásköreik alkalmazásával irányítják beosztottjaikat és az alárendelt szervezeti egységeket. Ennek kapcsán kétféle irányítást különböztetünk meg:

Függelmi irányítás: általános utasítási és ellenőrzési jogosultságok gyakorlása a hierarchia (szolgálati út) mentén, jellemzően a munkáltatói jogokra is kiterjedően. Ez a „szokásos” irányítási mód.

Szakmai (funkcionális) irányítás: kizárólag egy adott szakmai (funkcionális) területre terjed ki, szakmai előírások kiadásában és szakmai ellenőrzések végzésében testesül meg.

Szintén lényeges az egy- és a többvonalas szervezetek megkülönböztetése:

Egyvonalas szervezet: Az alárendelt egységek (beosztottak) csak egy felsőbb szervezeti egységtől (vezetőtől) kaphatnak utasítást. A függelmi és a szakmai irányítás nem válik szét.

Többvonalas szervezet: Az alárendelt egységeket (beosztottakat) két vagy több felsőbb szervezeti egység (vezető) is utasíthatja. A függelmi és a szakmai irányítás gyakran szétválik.

Koordináció

A koordináció módját az alkalmazott koordinációs eszközök határozzák meg. Lehet technokratikus, strukturális és személyorientált.

Konfiguráció

A konfiguráció a szervezet „képe”, amelyet a szervezeti ábra (organigram) mutat meg. A szervezeti ábrákról leolvasható két kulcsparaméter a mélységi tagoltság (szervezeti szintek száma), illetve a szélességi tagoltság (egy vezető alatt lévő alárendelt szervezeti egységek, beosztottak száma).

Lineáris, törzskari és lineáris-funkcionális modellek

A szervezeti formák felépítésük (struktúrájuk) eltérései miatt különböznek, a struktúra eltéréseit pedig a struktúradimenziók különbségei okozzák. A valós szervezetek struktúrája mindig egyedi, de az esetek többségében be lehet azonosítani azt a szervezeti formát (modellt), amelynek leginkább megfelel. A következő szervezeti modellek a gyakorlatban, tiszta formában csak ritkán figyelhetők meg.

Lineáris szervezetek - egyszerű szervezet:

legegyszerűbb szervezeti forma

fő elve: a vezetés szigorú egysége (Henri Fayol és Max Weber nevéhez fűződik)

a tisztán lineáris szervezet problémái a szervezeti méret növekedésével gyorsan kiütköznek

a koordinációt főként a hierarchia biztosítja

sok közigazgatási szervezet még ma is e modell szerint működik

→ többféle irányban fejlődhet tovább; a legegyszerűbb lehetőség egy törzskari típusú szervezeti egység létrehozása, amely a csúcsvezetés mellett az egyes szervezeti területek összehangolásért felel, illetve tanácsadó jellegű közreműködést gyakorol

Előnyei

Hátrányai

Egyértelmű az utasítások címzettje.

Lassú az információ áramlása.

Egyértelmű a felelősség.

A felső vezetés leterheltsége jelentős.

Egységes az irányítás.

Az innovációt nem ösztönzi.

Mindenki tudja, mi a dolga.

A jó kezdeményezések elsikkadnak.

A folyamatokat standardizálni lehet.

Lassú a szervezet reakcióideje.

Alacsony költséggel működik.

Nehezen alkalmazkodik a változásokhoz.

Egyszerű a számonkérés.

A szervezeti egységek nem kommunikálnak

Könnyen áttekinthetők a belső kapcsolatok.

A stratégiai szemléletet elhanyagolják.

Könnyen bővíthető.

Csak szolgálati úton lehet kommunikálni

munkamegosztás: egydimenziós munkamegosztási elv, esetleges vagy mennyiségi. Hatáskörmegosztás: erősen

centralizált, egyvonalú struktúra, a koordinációt a hierarchia biztosítja

felső vezetés leterheltsége: jelentős, egyértelmű a felelősség, az innovációt nem ösztönzi

alkalmazkodóképesség: nehezen alkalmazkodik a változásokhoz (szervezeti egységek nem kommunikálnak), stratégiai szemléletet elhanyagolják, csak szolgálai úton lehet kommunikálni. Előny: egyszerű a számonkérés, könnyen áttekinthetőek a belső kapcsolatok, alacsony költséggel működik, mindenki tudja, mi a dolga, egyértelmű az utasítások címzettje.

2. Törzskari szervezetek

a törzskarok többnyire döntés-előkészítést végeznek, pl. stratégiai, szervezetalakítási, innovációs és jogi kérdésekben, közvetlenül a felső vezetőnek alárendelten

koordináló szerepet töltenek be:

áttekintik az alsóbb szinteken folyó, de a törzskar szakmai körébe tartozó munkákat

állandó kapcsolatban állnak a felső vezetéssel, így sajátos közvetítői lefelé a stratégiai elképzeléseknek, felfelé a lehetőségeknek

szélesebb látókörüknél fogva a törzskarok által megfogalmazott javaslatokban érvényre jut a több szempontúság

a törzskar a szervezet végrehajtó egységeit érintően nem rendelkezik függelmi vagy szakmai irányítási jogkörrel, szándékait csak a szervezet vezetőjén keresztül tudja érvényesíteni

a törzskarok létrehozása az adott szervezet hatásköri és felelősségi rendszerét formálisan nem változtatja meg

közigazgatási környezetben tipikus törzskari szerveződések az első számú vezetők munkáját támogató kabinetirodák.

Előnyei

Hátrányai

A vezetés szakmai színvonala emelkedik.

Bonyolultabbá válik a szervezet.

A vezetés támogatást kap a stratégiai

feladatokban.

A törzskar belépésével a vezetők személyes irányítási feladata növekszik.

Megteremti a horizontális vezetői szemlélet

alapját.

A törzskar befolyása utasítási jog nélkül

esetleges.

Érzékenyebb, rugalmasabb, mint a tisztán lineáris modell.

A szakértelem növelésének igényét egy kisebb törzskar önmagában nem oldja meg.

3. Lineáris-funkcionális szervezetek (továbbiakban: funkcionális szervezetnek)

egyszerre jelennek meg (az ábrán vastag vonallal jelölt) függelmi kapcsolatok, és a (hagyományosan szaggatott vonallal jelölt) szakmai felügyeleti és irányítási kapcsolatok

egydimenziósak, az elsődleges munkamegosztási elv a funkcionális

a szervezet növekedésével erősen specializált szervezeti egységek és munkakörök alakulhatnak ki.

Hatáskörmegosztás szempontjából továbbra is centralizált (bár kevésbé, mint a tisztán lineáris forma)

a többvonalas szervezetben a függelmi és a szakmai irányítás szétválik

a koordinációt elsősorban technokratikus (például szabályzatok, tervek) és strukturális (például értekezletek, bizottságok) eszközök biztosítják

Előnyei

Hátrányai

A szakmai (funkcionális) irányítás biztosított.

A vezető túlterheltsége

Ha a folyamatokat standardizálják, csökkenhetnek a koordinációs költségek.

A megváltozott környezethez nem tud mindig időben alkalmazkodni.

A stabil környezet miatt egyszerűbb a stratégia

kialakítása.

A funkcionális szervezeti egységek nem mindig

mutatnak önmérsékletet.

Enyhíti a lineáris struktúra növekedési korlátait.

Felesleges mennyiségi és minőségi tartalékok

keletkezhetnek.

Több szempontú döntések

Nagy koordinációs igény

Funkcionális, divizionális és mátrix modellek

A koordinációs problémák feloldásának formája a lineáris-funkcionális szervezet, mely a lineáris és a funkcionális szervezeti forma ötvözésével jön létre. E szervezeti formánál egyszerre jelennek meg a függelmi kapcsolatok és a szakmai felügyeleti és irányítási kapcsolatok.

Előnyei:

Hátrányai:

A szakmai (funkcionális) irányítás biztosított.

A vezető túlterheltsége

Ha a folyamatokat standardizálják, csökkenhetnek a koordinációs költségek

A megváltozott környezethez nem tud mindig időben alkalmazkodni

A stabil környezet miatt egyszerűbb a stratégia

kialakítása

A funkcionális szervezeti egységek nem

mindig mutatnak önmérsékletet

Enyhíti a lineáris struktúra növekedési korlátait.

Felesleges mennyiségi és minőségi tartalékok keletkezhetnek

Több szempontú döntések

Nagy koordinációs igény

Az ilyen típusú szervezetekben külön-külön jelennek meg a szakmai tevékenységet és funkcionális tevékenységet gyakorló szervezeti egységek, az alá-fölérendeltség egyértelmű a vezető és a szervezeti egységek tekintetében, valamint az irányítási-vezetési feladatok esetében.

struktúradimenziók:

Munkamegosztás: egydimenziós, elsődleges munkamegosztási el a funkcionális, a szervezet növekedésével erősen specializált szervezeti egységek és munkakörök alakulhatnak ki

Hatáskörmegosztás: centralizált, de kevésbé, mint a tisztán lineáris forma, a függelmi és a szakmai irányítás szétválik.

Koordináció: technokratikus (szabályzatok terén), strukturális eszközök

részérdekek érvényesülésének lehetősége: a funkcionális szervezeti egységek nem mindig mutatnak önmérsékletet

alkalmazkodóképesség: a megváltozott környezetben nem tud mindig alkalmazkodni.

A lineáris-funkcionális modell a szervezeti méret további növekedése és a környezet dinamikájának erősödése esetén általában egyre kevésbé bizonyul eredményesnek. A megoldást a nagy monolit szervezet kvázi autonóm kisebb egységekre (divíziókra) való bontása jelentheti, egy létszámában kisebb, de a fő irányok kijelölését és betartatását illetően továbbra is erős központ megtartása mellett.

A divizionális szervezetek

Előnyei:

Hátrányai:

a felső vezetés tehermentesítése

rekeszelő hatás

erős teljesítménymotiváció

alacsony horizontális koordinációs igény

egészségtelen belső verseny

a lineáris-funkcionális szervezet problémái divízió szinten újratermelődnek

divizióegoizmus, tartalékolás divízió

szinten

komplex látásmód csökkenése

struktúradimenziók:

Munkamegosztás: egydimenziósak, az elsődleges munkamegosztási elv regionális vagy tárgyi (pl. termék- vagy

vevőcsoport szerinti).

Hatáskörmegosztás: egyvonalasok: a központi funkcionális vezetők szakmai irányítási hatáskörei jellemzően korlátozottabbak, mint a lineáris-funkcionális modellben, inkább csak az elsőszámú vezetőn keresztül érvényesülnek.

Koordináció: technokratikus és személyorientált eszközök alkalmazásának van elsődlegessége

B) részérdekek érvényesülésének lehetősége:

A szervezetben a stratégiai döntések továbbra is a központban születnek, de az egyes termékekkel, piacokkal, vevőkkel kapcsolatos operatív döntések decentralizálnak, a divízióvezetőkhöz tartoznak. (egészségtelen belső verseny). A lineáris-funkcionális szervezeti problémák divízió szinten újratermelődnek.

C) alkalmazkodóképesség: erős teljesítmény motiváció

A mátrix szervezet elsősorban a komplex és változékony külső és belső környezet által kiváltott koordinációs, innovációs és adaptációs problémákra keres megoldást. Dinamikus, heterogén környezetben működik jól.

Előnyei:

Hátrányai:

Alacsony fokú a formalizáltság

Krízishelyzetben összeomolhat

Fokozza a versenyt

Vezetők rivalizálása

A két dimenzió vezetői együtt döntenek a metszésponti problémákról

Túl nagy az elvárás a szervezet tagjaival

szemben

A szervezeti tagok nagyobb teljesítményre

képesek

Nagy a koordináció igénye

Innovációra ösztönöz

Túlhajtott csapatmunka

struktúradimenziók: az elsődleges munkamegosztás szintjén két munkamegosztási elvet egyszerre alkalmazunk, jellemzően a funkcionálist, a tárgyi vagy a regionális elvvel együtt. Így a többdimenziós szervezeti formák családjába tartoznak.

Centralizáltabb, mint a divizionális modell, de az azt megelőző formákhoz képest decentralizáltabb. Többvonalas irányítás érvényesül. Az utasítások között nincs eleve megszabott prioritási sorrend, szemben a lineáris funkcionális szervezetre jellemző megoldással.

részérdekek érvényesülésének lehetősége: vezetők rivalizálása. Túl nagy az elvárás a szervezet tagjaival szemben. Túlhajtott csapatmunka. A szervezeti tagok nagyobb teljesítményre képesek. A két dimenzió vezetői együtt döntenek a metszésponti problémákról. Technokratikus eszközök kellenek + személyorientált eszközök. Vannak háromdimenziós szervezetek, ezeket tenzorszervezeteknek nevezzük.

alkalmazkodóképesség: a két dimenzió vezetői együtt döntenek a metszésponti problémákról

Szervezeti kultúra, változás és változásvezetés

A szervezeti kultúra a szervezeti tagok által osztott alapvető előfeltevések, hiedelmek és értékek rendszere, amelyek segítségével meghatározzák önmagukat és környezetüket. A szervezet tagjai által követett, illetve vallott, tudatos vagy öntudatlan előfeltételezések, ítéletalkotási és gondolkozási sémák, látható és láthatatlan formában megjelenő érték- és szokásrend az, amit szervezeti kultúrának nevezünk.

Jellemzője, hogy alapvetően rejtett, és aki nem tud alkalmazkodni hozzá, azt bünteti, valamint a változásokkal szemben korlátot jelent. A szervezeti kultúrának a jól látható elemei: a szervezet szokásai, szertartásai, közösen használt nyelve, szimbólumai, öltözködési stílusa, külső megjelenése (ez a jéghegy csúcsa). A láthatatlan elemek: a szervezet tagjainak attitűdjei, előfeltevései, az általuk képviselt közös értékek.

A szervezeti kultúra típusai

Charles Handy az egyes szervezeti kultúrák négy alaptípusát különböztette meg:

Hatalom típusú kultúra: tekintélyelvű szervezet, amely energikus vezetéssel gyorsan reagálhat a környezet változásaira. A központ az ellenőrzést többnyire a kulcspozíciók betöltésével, időnkénti nagy ellenőrzésekkel gyakorolja. Ennek a típusnak a kritikus pontja a méret: kisebb szervezetekben hatékony lehet ez a kultúra, mivel itt kevés a szabály, az előírás, csekély a bürokrácia, inkább az egyénre alapítanak. Nagyobb szervezetekben az erősen centralizált hierarchikus felépítés, működés az általános, a munkatársak bevonása nem jellemző.(pl. minisztérium)

Szerep típusú kultúra: a racionalitás, az ésszerűség alapján működik. Az ilyen szervezetet szabályok irányítják, amelyek fontosabbak a személyeknél. Nem elvárt a többlet-teljesítmény. Lassan észleli a változásokat, lassan változtat, ezért csak stabil, vagy alig változó környezetben lehet eredményes. Olyan szervezetekben lehet előnyös, ahol az elvégzendő műveletek rutinjellegűek, előre programozhatóak, költséges a technológia, és a szorosan összefonódó feladatok módszeres összehangolást igényelnek (pl. okmányirodák).

Feladat típusú kultúra: a projektekre és a mátrix szervezetekre jellemző kultúra. A csoportmunkában rejlő erőket használja ki, eredménycentrikus, inkább a szakmai tudás számít, nem a tekintély vagy a hierarchiában elfoglalt hely. A hatalom megosztott, s az egyéni különbségeket és státuszokat szorítja háttérbe a csapatmunka, csoportkultúra. Viszonylagos szabadságot enged meg a szervezet tagjainak, ez a típus nagyon rugalmas, változatos környezetben lehet eredményes, de nem kedvez a specializálódásnak. Változó környezet, erős piaci verseny esetén sikeres ez a kultúra, mert képes gyorsan reagálni. Az emberek itt önállóak, saját munkájukat ellenőrzik, az értékelés teljesítményhez kötött. Az elismertséget a képességek határozzák meg, a munkakapcsolatok feladatorientáltak.

A feladatkultúrát javasolja a legtöbb szervezetviselkedéssel foglalkozó elmélet. A projektekre és a mátrixszervezetre jellemző kultúra. A csoportmunkában rejlő erőket használja ki, eredménycentrikus, inkább a szakmai tudás számít, nem a hatáskör vagy a hierarchiában elfoglalt hely. A hatalom megosztott. Ez a típus akkor előnyös, ha a műveletek szakaszosak, önállóak, és egyedi munkákra van szükség (ügyfél-tájékoztatás).

Személyre alapozó kultúra: a csoport helyett az egyénre épít. A szervezetben kisebb-nagyobb elemek vannak, az egyének szabadon társulnak elképzeléseik megvalósítására, közös céljuk azonban kevés van. Mivel nincsen felülről érkező utasítás, ezért a feladatok megoldásának egyetlen módja a munkatársak megegyezése. E szervezet akkor hasznos, ha magasan kvalifikált emberek innovatív feladatok megoldására társulnak. Az emberek azzal foglalkoznak, amihez értenek. (szakértői munkát végző szervezetek, kamarák jellegzetes felépítése) Kevés szervezet viseli el ezt a kultúrát.

Quinn kultúramodellje azt vizsgálta, hogy a szervezetek milyen értékek figyelembevételével törekszenek hatékonyságuk növelésére. Két ilyen értékpárt azonosított:

Befelé vagy kifelé összpontosítás:

Befelé összpontosít a szervezet, amikor a folyamatok és a tagok hatékonyságára figyel.

Kifelé akkor összpontosít, ha elsősorban a környezethez való illesztésre koncentrál.

Rugalmasság vagy szoros kontroll:

Rugalmasságról akkor beszélünk, amikor a szervezeti tagok nagyobb mozgásteret és döntési szabadságot élveznek.

Ezzel szemben szoros kontroll esetében a tagok magatartásának nagyobb szabályozottságát figyelhetjük meg a

szervezetben.

Quinn szervezeti kultúra típusai:

A támogató kultúra jellemzője a kölcsönös bizalom és felelősség, részvétel, együttműködő magatartás, jó csoportszellem, egyéni fejlődés, önkiteljesítés megvalósítása, informális és döntően szóbeli kommunikáció, szervezet iránti elkötelezettség.

Központi értéke: az emberi erőforrás fejlesztése.

A szabályorientált kultúra sajátosságai a formális pozíciók tisztelete, a folyamatok racionalitása, a szabályozottság, a munkamegosztás és formalizáltság, a hierarchikus szervezeti megoldások, az írásos kommunikáció.

Központi értéke: a stabilitás és az egyensúly, ezt szolgálja a kommunikáció, és erre épülnek a döntések. A vezetés számára az addig elért eredmények megőrzése a legfontosabb.

A célorientált kultúra jellemzői a racionális tervezés, a központi célmeghatározás, a hatékonyság, a teljesítmény, a vezetők központi szerepe, a feladatokhoz kötött szóbeli kommunikáció.

Központi értéke: a termelékenység, a hatékonyság, a profit. A vezetés a célok teljesítésére fordítja figyelmét.

Az innováció-orientált kultúra lényege a külső környezet figyelemmel kísérése, a kockázatokat magába foglaló kísérletezés, a kreatív problémamegoldás, a versenyszellem, a jövőorientáció, az előrelátás, a szabad szervezeti információáramlás, a teamek, feladatcsoportok, az állandó képzés és tanulás.

Központi értéke: a növekedés és a környezeti erőforrások megszerzése, a rugalmasság, az állandó készenlét. A vezetés a lehetőségek feltárására és megragadására koncentrál.

Szervezeti változásnak azt nevezzük, amikor a szervezet egy vagy több alapvető jellemzője (stratégia, alaptechnológia, struktúra, stb.) jelentős mértékben megváltozik. Változásvezetésnek a szervezeti változások tudatos, az elérni kívánt célok felé történő irányítását tekintjük. A változások kezelése a vezetők feladata.

A változásnak két alapvető fajtáját különböztetjük meg.

Elsőfokú változás: ha a változás kezelése viszonylag egyszerű, a rendszer keretén belül megoldható (pl. egy szervezeten belül az egyik vezető nyugdíjba vonul).

Másodfokú változás: ha kilépünk a rendszer kereteiből, átszervezünk, új egységek jönnek létre (szervezeteket vonnak össze, mert hatásköreik megszűnnek, illetékességi területek változnak).

Daryl R. Conner szerint a változtatásnak négyfajta tipikus szereplője különböztethető meg. Ez eltér a hagyományos felfogástól, amely csak két szerepet, a változtatás ügynökeit és célpontjait különböztette meg.

Védnökök (szponzorok) – azok a személyek vagy csoportok, akiknek megvan a hatalmuk a változtatás jóváhagyására, szankcionálására (jutalmazására, büntetésére). Ők döntik el, milyen változtatások történjenek, tudatják a szervezettel az új célokat, és megfelelő támogatást nyújtanak a sikerhez. A védnökök felelősek a változtatás megvalósításához szükséges feltételek megteremtéséért, majd pedig a határidő és a költségvetés betartatásáért. Olyan magas beosztásban kell lenniük, hogy hatáskörük kiterjedjen a változtatás teljes színterére.

Ügynökök (operatív vezetők) – azok a személyek vagy csoportok, akik a változtatás gyakorlati kivitelezéséért felelősek. Az ügynökök sikeressége problémaelemző, tervező és megvalósító képességükön múlik. Nem szabad olyan változás ügynöki teendőit felvállalni, amelynek védnökei nem tudnak, vagy nem akarnak kellő támogatást nyújtani. Az ilyen változtatási kísérletek kudarcba fulladnak. A kudarcért pedig mindig az ügynököt hibáztatják.

Célpontok – azok az emberek vagy csoportok, akiknek meg kell változniuk. Ők azok, akiket a siker érdekében képezni kell, hogy megértsék a változást, amit be kell fogadniuk, és be kell vonni őket a megvalósítás folyamatába.

Szószólók – olyan személyek vagy csoportok, akik változást szeretnének, de nincs meg hozzá a hatalmuk. A javaslattevőknek nem sikerül megszerezniük a szükséges hatalommal rendelkező védnökök egyetértését és támogatását.

A változásokhoz való viszonyulás

A vezetők által meghozott döntések megvalósítása három egymást követő lépésben történik (Lewin, 1951):

Felengedés (kifagyasztás) – megteremtjük a régi állapottól való elszakadás motivációs feltételeit.

Mozgatás (átalakítás) – előmozdítjuk a szükséges változások létrejöttét.

Megszilárdítás (visszafagyasztás) – gondoskodunk a változás tartóssá válásának motivációs feltételeiről.

Tudásmenedzsment és tudáskörforgás

A TUDÁSMENEDZSMENT KIALAKULÁSA, JELENTŐSÉGE

A tudásmenedzsment egy új, dinamikusan fejlődő területe a menedzsment tudományágának, melynek rendkívül nagy befolyása lehet egy adott szervezet személyzetének teljesítményére, fejlettségére, ebből következőleg pedig magára a szervezet teljesítményére is.

A tudás, az információ mint tőke, a tárgyiasult tőkéhez képest eltérő és más jellemzőkkel bíró erőforrás új, a vezetéstudományban addig nem alkalmazott technikákat igényelt. Az intenzív technológiai fejlődésnek köszönhetően megnyílt a lehetőség az ismeretek rögzítésére, kodifikálására.

A világháló segítségével szinte másodpercek alatt hatalmas információáradat érhető el bárki számára, és kialakult az ún. információs társadalom. A szabadon és könnyen elérhető információáradat és -feldolgozás érdekében egyre fontosabb, hogy a különböző szervezetek rendelkezzenek olyan kompetenciával bíró foglalkoztatottakkal, akik képesek rendszerbe foglalni, szelektálni és kezelni ezt a kialakult és folyamatosan bővülő adat- és információhalmazt.

Így megjelent a tudásmenedzsment mint

személyek összessége, akik a tudás létrehozásának és felhasználásának folyamatát szervezik, irányítják, mégpedig a szervezet teljesítményének növelése érdekében,

a szervezeti célok, stratégiák egyik legfontosabb kiszolgáló eleme.

A tudás mint eszköz nélkülözhetetlen és egyre fontosabb eleme a szervezetek versenyképességének, így annak birtoklása, megfelelő használata és eljuttatása a megfelelő helyre rendkívüli szervezettséget igényel a sikeres működés érdekében.

A TUDÁSMENEDZSMENT FOGALMA

A tudásmenedzsment azoknak a szervezett keretek között végbemenő tevékenységeknek, folyamatoknak az összessége, amelyek célja az adott szervezetben megtalálható implicit és explicit tudás feltérképezése, összegyűjtése, rendszerezése, minél hatékonyabb felhasználása és ezek mellett új tudás létrehozása.

Az információk és a tudás megfelelő személyhez, szervezeti egységhez, megfelelő időben való eljuttatása, azaz

„a tudásmenedzsment az intézményi szellemi tőke növelését célzó törekvések összessége.”

Ez elsősorban a szervezet céljaiért dolgozó emberek informáltságának, kompetenciáinak, lehetőségeinek a fejlesztésével és az erre való lehetőség megkönnyítésével valósulhat meg, valamint egy olyan infrastruktúrán alapuló rendszer működtetésével, amellyel a szervezetben meglévő információ és tudás hatékonyan irányítható és feltárható.

A TUDÁSMENEDZSMENT FOLYAMATA

Beijerse tanulmánya három tudásterületet különböztet meg: szervezés, marketing és technológia.

A szervezési tudás: a szervezeti politika, irányítás, szervezeti kultúra, karriertervezés, szövetkezések, csapatmunkák.

A marketingtudás: a piaci verseny, a beszállítókkal, vásárlókkal, a kiszállítással, üzletek megkötésével, és a PR-ral kapcsolatos feladatok.

A technológiai tudás: termékek ismerete, K+F, technológiai fejlődés, információ technológia, termékfejlesztés.

A szükséges információ meghatározásra épül fel Beijers integrált, tudásmenedzsment modell, mely kilenc lépésben vázolja fel a tudásmenedzsment folyamatát.

lépés: meg kell határozni a szükséges tudást. Meg kell találni, hogy milyen tudás szükséges egy szervezetnek ahhoz, hogy céljait elérje.

lépésben meg kell állapítani, hogy az alapállapot szerint, milyen tudás érhető el a szervezet számára.

lépésben pedig az előző két lépés eredményeit felhasználva, meg kell állapítani, mi az a hiányzó tudás, ami szükségeltetik, mit tartalmaz pontosan az a rés, ami az első két lépés közti különbségben lelhető fel. Ez az egyik legfontosabb lépése a tudásmenedzsment folyamatának, a tudásrés megtalálása.

lépés a tudásfejlesztés. A harmadik lépés eredményére, a tudásrésre alapozva indulhat meg. Ennek a folyamatnak a megvalósítási formája legfőképpen az adott szervezet struktúrájához igazodik.

lépés a tudás megszerzése. Erre akkor van csak szükség, ha a szervezet maga nem képes arra, hogy a tudásrésben meghatározott, még hiányzó tudást a saját erejéből kifejlessze. A tudás megszerzése történhet annak megvásárlásával (pl. licenszek, piackutatások vásárlása), vagy olyan specifikusan kvalifikált személy alkalmazásával, akinek megfelelő képességei vannak ahhoz, hogy kitöltse a hiányzó elemeket.

lépés a tudás rögzítése. A már kifejlesztett vagy megszerzett tudást egy strukturált, rendszerezett formába alakítják át, amely a szervezeten belül mindenki számára elérhető lesz. Erre példa a szabadalmaztatási kérelem benyújtása, vagy akár intranet rendszer telepítése, amelynek a használata rendkívül meggyorsítja a kommunikációt a szervezet berkein belül.

lépés a tudás megosztása. Ez a folyamat történhet a szervezet különböző osztályai között, illetve az alkalmazottak és a vezetőség között, azonban rendkívül fontos odafigyelni arra, hogy a megfelelő tudást a megfelelő személy a megfelelő időben kapja meg.

lépés a tudás felhasználása. Ennek a folyamatnak az irányítását és motiválását a szervezet menedzsmentjének kell ellátnia.

lépés pedig – az előző lépésre alapozva – a felhasznált, kipróbált tudás értékelése. Az itt levont következtetéseket, információkat újra fel lehet használni inputként a teljes folyamat újrakezdésekor, az elérhető és a szükséges tudás meghatározásakor.

Így jön létre a tudáskörforgás, összefoglalva: meg kell vizsgálni egy stratégiailag irányított nézőpontból, hogy milyen tudásra van szüksége a szervezetnek, majd a rendelkezésre álló tudást felmérni és erre alapozva meghatározni a tudásrést, kitölteni a meghatározott rést tudásfejlesztéssel, ha pedig ez nem lehetséges, akkor tudás megszerzéssel, majd ezt a tudást rögzíteni. Ez a három folyamat legfőképpen a szervezet struktúrájához, kialakult rendszeréhez igazodik. Ezek után a rögzített tudás megosztásra és felhasználásra kerül, ami már inkább a szervezeti kultúra függvénye. Ezt követően végbemegy az értékelés, hogy aztán az egész folyamat újrakezdődhessen az elejéről.

A TUDÁSMENEDZSMENT FOLYAMATÁNAK MEGVALÓSÍTÁSA

A saját tudás felmérése során a felmérést végzőknek vizsgálni kell a tudás jelenlétét, áramlását, a tudás keletkezésének, termelődésének feltételrendszerét. Erre jöttek létre különböző tudásaudit módszerek, amelyeknek a célja a fenti elemek vizsgálatán túl, azok hatékonyságának javítása is.

Marr-Schiuma-modell: egy ciklikus folyamatban történik (mutatószámok segítségével) a tudásdimenzió vizsgálata. A ciklus elemei: a tudástőke elemeinek meghatározása, a kulcsmutatók azonosítása, a tudásfolyamatokra ható akciók tervezése, a tervek implementálása és a következmények monitorozása.

Tudástérkép: felmérést készítenek az egyének különböző számszerűsíthető és minőségileg is besorolható tudásáról (kérdőívvel vagy személyes interjúval), majd a kapott eredményeket megjelenítik egy tudástérkép formájában.

A szervezeti tudás felmérése után következik a tudásalkotás művelete. Ehhez is számos jól bevált módszert dolgoztak ki, melyek közös jellemzője, hogy a szervezetben lévő egyének tacit és implicit tudására alapozva, azok előhozásával és kombinálásával egy új, explicit tudást hoznak létre.

E módszereket hívjuk kollektív szellemi alkotótechnikáknak:

brainstorming

Delphi-módszer

nominál csoportok módszere

vagy a különböző módszerek egyes elemeinek kombinálása

Az ilyen alkotótechnikák előnye, hogy egy-egy kérdéskör több szemszögből való vizsgálata és e nézőpontok legjobb részleteinek összevetése egy olyan új, és mindenki számára elfogadható megoldást, tudást hozhat létre, amivel sokkal jobban tudnak azonosulni az adott szervezet tagjai, mint egy egyénileg, vagy csak pár ember által megalkotott újítással.

Az ilyen módszerek hátránya, hogy nagyban befolyásolja a csoportmunka mibenlétét az, hogy a csoporton belül egyes személyek milyen személyiségi jegyekkel rendelkeznek, milyenek a csoporton belül lévő informális viszonyok. Tacit tudás: passzív, személyes, rejtett, kimondatlan tudás (az egyének fejében van)

Implicit tudás: készségekben megjelenő, nem kodifikált tudás (munkavégzés módja, problémakezelés stb.)

Explicit tudás: kodifikálható, mások számára hozzáférhető tudás (dokumentumok, szabályzatok, módszertanok, esettanulmányok stb.)

Stratégiai tervezés és projektvezetés

Stratégiai tervezés: „valamely szervezet mivoltát, működését és működésének célját formáló és irányító, fundamentális döntések és akciók előállítására irányuló, céltudatos és jól körülhatárolt erőfeszítés”.

Egy stratégiai tervnek tartalmaznia kell a szervezet küldetésének átfogó megfogalmazását, a szervezet egészére vonatkozó célok rendszerét és az adott szervezeten kívül álló azon tényezők listáját, amelyek befolyásolhatják az általános célok elérését.

A stratégiai tervezés:

Egy szervezet küldetésének átfogó megfogalmazása, célok kitűzése és a célokhoz vezető utak megkeresése,

figyelemmel a külső környezetre és a belső adottságokra.

A stratégiai tervezés nem a végeredményre helyezi a hangsúlyt, hanem a cél eléréséhez vezető út/folyamat egyes lépéseire, a folyamatos ellenőrzésre, értékelésre, visszacsatolásra és ha szükséges, a korrekcióra.

A stratégiai terv az alapállapot és a célállapot közötti út leírása. Ennek alapján a stratégia két típusa különböztethető

meg:

Evolutív stratégia: lényege a bázisalapú tervezés. Jellemzi a kockázatkerülés, a hagyományos tervezési szemlélet, kisebb eredmények, visszafogott változtatások. Azt vallja, hogy kisebb kockázattal kisebb hasznot ér el, kis lépésekben, de biztosan éri el a kitűzött célokat.

Jövőkép-vezérelt stratégia: alapja a kidolgozott jövőkép, amelynek már a tervezés elején rendelkezésre kell állnia. Jellemzi a kreatív szemlélet, látványosabb eredmények. A célok eléréséhez a megoldások keresése fontosabb, mint a jelenlegi helyzetben meglévő lehetőségek kiaknázása.

A stratégiai tervezés lépései:

küldetés, misszió, cél meghatározása

szervezet külső környezetének vizsgálata

partnerek, szövetségesek azonosítása

erőforrások (anyagi, emberi, technológiai, innovációs stb..) és képességek elemzése

stratégiai célok kitűzése az elemzés alapján

akciók és visszamérhető tervszámok rendelése a megvalósításhoz

A küldetés a szervezet létének általános célját, a vezetés törekvéseinek irányát, szándékait, értékeit fejezi ki. A küldetés meghatározása alapot nyújt az erőforrások ésszerű és takarékos felhasználásához, hajtóerőt jelent a szervezet céljaival azonosulni szándékozók számára, hozzájárul az alkotó szervezeti kultúra kialakításához és megerősödéséhez.

A jövőkép a szervezet előrevetített és kívánt jövőbeni állapotát azonosítja. A jövőképben megjelenő stratégiai szándék irányulhat: az alapvető képességekre, a szervezet tevékenységére és pozíciójára, jelszavak megfogalmazására, jövőbeni fejlődési előrejelzésekre.

A projekt fogalma, szakaszai

A projekt a tervezés legkisebb eleme, amely:

egyedi szervezeti környezetben megtervezett és végrehajtott lépéssorozat,

konkrét célokat meghatározott idő alatt kíván elérni,

a célok eléréséhez meghatározott (humán és anyagi) erőforrásokat rendel.

A projektek tervezésének és végrehajtásának folyamata a projektciklus, melyek kiindulópontja a projektötlet.

A projekt három szakaszra bontható (projektháromszög):

Létrehozás: a tervezés és programozás szakasza,

Megvalósítás: a projekt végrehajtásának és nyomon követésének szakasza,

Lezárás: utólagos értékelés és tapasztalatok leszűrésének szakasza.

Ha a projektháromszög létrehozás elemét további szakaszokra bontjuk, megkapjuk az úgynevezett projektciklust.

A projekt szakaszai:

Projekt meghatározása:

Helyzetelemzés, a projekttel megvalósítható elképzelések meghatározása és feltérképezése, a problémák, lehetőségek feltárása.

Döntés, hogy mely ötleteket érdemes továbbvinni a kidolgozás szakaszába.

Az elemzések alapján operatív projekttervek készítése. A projektterv kidolgozása a kedvezményezettek és az egyéb érdekcsoportok bevonásával történik.

A projekt kidolgozása, tervezése: a projekt alapgondolatának kifejtése, részletes kidolgozása.

A projekt előzetes értékelése:

A projekt szigorú értékelése és a szükséges módosítások elvégzése.

A projekttervek megvalósíthatóságának és fenntarthatóságának értékelése.

A projekttel kapcsolatos tárgyalások és döntések:

A finanszírozó intézmények megvizsgálják a projektjavaslatokat, és döntést hoznak arról, hogy finanszírozzák-e a projektet vagy sem.

Szerződések megkötése, engedélyek beszerzése, stb.

Projektciklus:

A projekt megvalósítása: a projekt végrehajtása és rendszeres időközönként végzett ellenőrzések annak megállapítására, hogy a projekt az előre meghatározott ütemterv szerint halad-e.

A projekt lezárása: projekt befejezése, eredmények értékelése.

A projektek kidolgozása és azok végrehajtása az alábbi, az Európai Unió által kidolgozott metódus alapján történik:

A Logical Framework Approach teljes folyamata két fő szakaszból áll:

Elemzési fázis:

projekt külső és belső környezetének feltérképezése

projekt által érintett személyek beazonosítása (stakeholder), az érintettek szerepkörének vizsgálata,

konfliktuskezelés

problémafa (negatív tényezőkről ad áttekintő képet, ok-okozati összefüggések meghatározása) elkészítése

problémafa alapján célképzés

problémafa tükörképeként a célkitűzés fa elkészítése (problémák megoldását célzó fejlesztési utak, minden egyes problémából célkitűzést formálunk)

Tervezési fázis:

A logikai keretmátrix egy olyan komplex táblázat, amely összefoglalva mutatja be a projekt céljait, az ezekhez tartozó mennyiségi és minőségi mutatókat, azok forrásait, a megvalósuláshoz szükséges és meglévő erőforrásokat, a megvalósítás költségigényét, továbbá hogy milyen előfeltételeket kell teljesíteni a projekt elindításához.

Ebben a fázisban el kell készíteni:

a munkatervet

a humánerőforrás-tervet

a kommunikációs tervet

a pénzügyi tervet

A projekt megvalósítása

projekt beindítása, megvalósítása

pályázatok kiírása, szerződések megkötése

időközi értékelések elvégzése, hogy a projekt jó úton halad –e; ez segítséget nyújt, hogy szükséges -e a projekt

irányának, a célkitűzéseknek a módosítása

projektszervezet felállítása

pénzügyi ellenőrzés, monitoring tevékenység, szakmai értékelés

A projekt lezárása

projekt teljes körű elemzése, végső beszámoló elkészítése

eredmények értékelése, tanulságok levonása, melyek a későbbi projektek tervezése során hasznosíthatóak (információ a továbbhaladás irányáról)

Elektronikus közigazgatás és ügymenetvizsgálat

Az e-kormányzat (e-Goverment) az információtechnológia, a szervezeti változások és új képességek kombinációjának felhasználását jelenti a közigazgatásban.

Az e-kormányzat célja:

közszolgáltatások színvonalának javítása,

demokratikus folyamatok megerősítése,

közösségi célkitűzések támogatása.

Az Európai Unió állásfoglalása szerint a következő három tevékenység gyűjtőköre:

infokommunikációs eszközök alkalmazása a közigazgatásban,

a modernizációval összefüggő munkafolyamatok és működési egységek átszervezése,

a közigazgatásban foglalkoztatottak és az ügyfelek képzése az új eszközök kezelésének elsajátítására.

Az elektronikus kormányzat két összetevőből áll:

Back office – a közigazgatási intézmények, mint szolgáltatók – működésének megújítása,

Front office - a lakosság és az üzleti szektor, mint ügyfél kommunikációja ezekkel az intézményekkel.

Az e-közigazgatás előnyei:

csökkenti a működési költségeket a közigazgatásban,

hatékonyabb munkavégzés a közigazgatás oldalán,

költségmegtakarítás mind a két fél részéről,

kényelmesebben és gyorsabban igénybe vehető szolgáltatást nyújt,

non-stop rendelkezésre állást biztosít,

lehetővé teszi az információk jobb kezelhetőségét,

megteremti az önkiszolgálás lehetőségét,

jobb információellátást nyújt,

javítja a kommunikációt a vidéki és távoli közösségekkel,

csökkenti a bonyolultságot a szolgáltató és az ügyfél között,

átláthatóbb.

Hátrányai:

elvész a személyes kapcsolat a szolgáltató és az ügyfél között,

A portálokon néha nehéz megtalálni az információkat.

Az e-közigazgatásnak öt szolgáltatási szintje van.

Jelenlét - statikus információk online felületen;

Interakció – elemi funkciók az e-kormányzati webkikötőkön (űrlapok e-mail címek…);

Tranzakció - önkiszolgáló alkalmazások, melyek a háttérben a közigazgatási szervek csapatmunkáját igényli;

Transzformáció – Központi online felületen megvalósuló komplex szolgáltatást;

Targetizáció – Automatizált ügyfélközpontú, célzott szolgáltatás, az ügyfél maximális bevonásával.

Közismert példa mindezekre: www.magyarorszag.hu oldal szolgáltatásai

regisztrációval igénybe vehetők,

regisztráció nélkül igénybe vehetők (pl. időpontfoglalás az okmányirodákba, ideiglenes ügyfélkapu regisztráció, kormányzati portál kiemelt szolgáltatások rovat, szolgáltatások A-Z-ig rovat)

Az ügymenetvizsgálat : az igazgatásszervezésben elterjedt elemzési és tervezési módszer, melynek során logikus, ideális és egyben szakszerű munkafolyamattá rendezzük az adott ügyben alkalmazandó anyagi jogi, eljárásjogi, ügyviteli és technikai szabályokat

A vizsgálat a folyamat három elemére koncentrál:

Az ügyintézési folyamat egyes elemeit kik, mely szervezetek, szervezeti egységek, illetve személyek végzik?

Az ügyintézési folyamat elemei milyen sorrendben jelennek meg egymást követően?

Milyen szabályozás alapján végzik az ügymenet/ügyintézés egyes lépéseit?

Az ügymenetvizsgálat menete:

Előkészítő szakasz:

kiválasztjuk az igazgatási munkafolyamatot, valamint az ügycsoportot jól jellemző konkrét ügyeket

ezután a rendelkezésre álló iratanyag, az ügyintézők kikérdezése és más dokumentumok alapján rekonstruáljuk azt az ügyintézési folyamatot

elkészítjük az ügymenet grafikus folyamatábráját

A grafikus folyamatábra tartalmazza az ügyintézést megelőző lépéseit, az eljárás összes ügyintézési elemét a cselekvések időrendi sorrendjében: tevékenységek, a munkafolyamatban részt vevő személyek vagy szervezeti egységek, az ügymenet adott szakaszát meghatározó szabályozás meghatározásával. Hasznos, ha a folyamatábra tartalmazza az egyes eljárási cselekmények között eltelt időtartamot.

Tevékenységek és jelölésük:

érdemi (pl.:határozathozatal) □

ügyviteli (pl.: iktatás) ○

Feldolgozás és elemzés során fontos, hogy a folyamatban hány érdemi és hány ügyviteli tevékenységet végeztek.

2. Értékelési szakasz:

az ügykör szakértőinek bevonásával elvégzik az ügymenet kritikai elemzését

az azonos ügycsoportba tartozó ügyek folyamatábráit összehasonlítják, megvizsgálják, hogy ezek mennyiben illeszkednek a jogszabályok által előírt lépésekhez

majd a tapasztalatokat általánosítása, szöveges értékelés készítése következik, ezután kerülhet sor a módosított, javított munkafolyamat ábrázolására

a fentiek alapján az optimalizált ügymenetmodell kialakítása (esetleg szöveges indoklással)

Az ügymenetvizsgálat előnyei

rámutathat a szervezeti kapcsolatok neuralgikus pontjaira - pl. házon belüli levelezgetés, nem kielégítő kapcsolat külső szervekkel

az érdemi lépéseket lassító ügyviteli tevékenységek ésszerűbb megszervezése (pl. az ügyfelekkel foglalkozó munkatársak /front office/ és a közigazgatási szolgáltatást nyújtó munkatársak/back office/ feladatainak szétválasztásával az ügyintézők tehermentesítése, így az ügyfelek jobb, gyorsabb kiszolgálása)

az ügyintézési folyamat ésszerűsítése a munkafolyamatba beépített segédletekkel (pl. iratminták, technikai fejlesztés, elektronikus ügyintézés, az ügyintézést támogató szoftverek alkalmazása)

Minőségmenedzsment, EFQM, CAF, benchmarking

A minőségmenedzsment története

A XX. sz. első felében végtermék ellenőrzéséről volt csupán szó, ez volt a minőségellenőrzés kora, előtte azonban a termelés és az ellenőrzés nem vált el egymástól. A két tevékenység szétválasztása Taylor nevéhez fűződik.

A második szint a minőségszabályozás, amikor az ellenőrzés mellett megjelent a szabályozás. Ezen a szinten nem volt elég csupán az ellenőrzés, visszacsatolásra is szükség volt, amely lehetővé tette a folyamatokba való beavatkozást még a hibás termék keletkezése előtt. Ez a megoldás a huszadik század második felében terjed el, elsősorban költségcsökkentési célok miatt.

A harmadik szint a minőségbiztosítás, amely olyan tevékenység, amellyel a minőséget a termékbe/szolgáltatásba tervezzük és építjük. A minőségbiztosítás a rendszerre, a szervezetre vonatkozik. A minőségügyi rendszer magában foglalja azokat a folyamatokat, eljárásokat, tevékenységeket, eszközöket, felelősségeket és hatásköröket, amelyek a minőség megvalósításához és biztosításához szükségesek. A termelő folyamatok mellett megjelennek a kiszolgáló, támogató folyamatok is, mint pl. a vevő elégedettségének elérése, a vevővel egyeztetett igények kielégítése révén a jó eljárások szabványokba foglalhatók, így a működés tanúsítható. A legismertebb ilyen szabályrendszer az ISO.

Az ISO (International Organization for Standardization) több mint 100 nemzet szabványosítási tagszervezeteinek szövetsége és jó néhány nemzetközi szabványért felel. Ezek közül a legismertebb az ISO 9001- es szabvány, amely általános követelményeket fogalmaz meg a szervezetek minőségbiztosítási rendszerére.

A szabvány alkalmazására aspiráló szervezetek e követelmények (mint egy ellenőrző lista) mentén felkészíthetők, a kialakított szabványos működés pedig független, akkreditált tanúsító szervezetek révén tanúsítható. Az ISO tanúsítás

önmagában nem garantálja a relatíve kiváló minőséget, csak az előre kialakított standardoknak való megfelelést, tehát inkább a betervezett minőségi szint megvalósításának állandóságáért felel.

TQM modell

Teljes Körű Minőségirányítás (Total Quality Management) vezetési filozófián alapulnak

TQM az összes folyamatot (gyártás, termelés, pénzügy, könyvelés, oktatás stb.) integrálja a vevői megelégedettség érdekében – ahol a vevők = a belső vevők (azaz a munkatársak)

A TQM nem foglalható szabványba és ezért nem is tanúsíttatható.

A TQM-nek nincs követelményrendszere, csak alapelvei:

pl. az ügyfél- és partnerközpontúság

a folyamatos fejlesztés

a munkatársak, alkalmazottak bevonása

a társadalmi méretű tanulásban való részvétel (=a benchmarking tevékenység)

A TQM filozófián alapszik két szervezeti önértékelési modell, az EFQM és a CAF.

EFQM modell

az európai nagyvállalatok által alapított szervezet, az Európai Minőségirányítási Alapítvány hozta létre,

főként piaci szervezetek alkalmazzák,

CAF (CommonAssessment Framework, magyarul: Közös Értékelési Keretrendszer)

az EFQM önértékelési modell közigazgatásra adaptált változata, teljes körű minőségirányítási eszköz

az EU tagállamok közigazgatás-fejlesztési programjához kapcsolódóan dolgozták ki és alkalmazzák 2000-től

2013-tól egy felülvizsgált modell (CAF 2013) → a hazai rendszer továbbfejlesztése ennek alapján

EU-ban ajánlják, mert:

elősegíti a közigazgatási szerveknél a teljesítmény- és hatékonyságorientált minőségfejlesztést

használható módszertani keret a közszektor önértékeléséhez

működése: helyzetfelmérés = szervezet adottságainak áttekintése, elért eredmények értékelése több, eltérő szemszögből (holisztikus megközelítés)

majd a szervezet átfogó, szisztematikus és rendszeres felülvizsgálata = erősségek és fejlesztendő területek azonosítása, a kijelölt fejlesztési tevékenységek megvalósulásának folyamatos nyomon követése

alkalmazása hozzásegíti a közigazgatási szervezeteket egy állandó fejlesztési folyamat elindításához

lehetőséget ad az unió területén működő közigazgatási szervek minőségjegyeinek és azok mérésének egységesítésére, az adatok összehasonlíthatóságára

alkalmazása lehetővé teszi a szervezet számára

az előrehaladás lehetőségeinek megállapítását,

a fejlesztési gyakorlatok összehasonlítását más közigazgatási szervekkel, az egymástól tanulást,

híd szerepet tölt be az egyes minőségmenedzsment eszközök között, azaz segíti más, komplexebb minőségirányítási eszközök bevezetését is.

DE: csak az a szervezet tud fejlődést elérni általa, ahol a vezetőség elkötelezetten alkalmazza a minőségmenedzsment szempontjait

A minőségügyi rendszerek és önértékelési modellek közös alapja a PDCA ciklus, amelynek logikája a jól működő szervezet mindennapi munkáját áthatja. Tevékenységeinket az alábbi lépések során valósítjuk meg:

Plan – tervezés;

Do – megvalósítás;

Check – ellenőrzés, értékelés;

Act – beavatkozás, korrekció.

A következő tervezésbe beépülnek a korábbi korrekciók, így egyre magasabb szinten valósul meg a folyamat. Ezért a ciklust a folyamatos fejlesztés ciklusának is nevezzük.

Gyakran felmerül a szervezetekben a kérdés, hogyan lehetne hasznosítani mások jó tapasztalatait, valamint hogyan lehet megosztani saját, jól bevált gyakorlatainkat. Erre a célra alakult ki a benchmarking módszertana, ami a legjobb gyakorlatok keresése, tanulmányozása, összehasonlítása a szervezet saját gyakorlatával és a tanulságok hasznosítása a szervezet saját gyakorlatának fejlesztésében. A kulcsszava a „legjobb gyakorlat” (best practice): olyan megoldást jelent, ami máshol kiemelkedően jól bevált.

Fajtái

Piaci környezetben pl. a konkurens termékek visszatervezését, konstrukciós és gyártási titkainak megfejtését is magában hordozza.

A funkcionális benchmarking azt jelenti, hogy kiválasztunk egy funkcionális területet (pl. a személyzeti munkát, a karbantartást vagy az anyagbeszerzést) saját működésünkből, és összevetjük a mércéül szolgáló szervezet(ek) vagy szervezeti egység(ek) hasonló funkcionális területének működésével.

Folyamat benchmarking esetén teljes, összefüggő folyamatokat vizsgálunk.

A stratégiai benchmarking a más szervezetek által hasonló helyzetekben alkalmazott különböző stratégiák eredményességét hasonlítja össze, és ezekből próbál következtetéseket levonni saját stratégiája kialakításához.

Nem elég csupán a legkiemelkedőbb teljesítményt (a benchmarkot) megkeresni, hanem mindig a mögötte meghúzódó, a kiemelkedő teljesítményt eredményező legjobb gyakorlatot (best practice-t) kell megtalálni és tanulmányozni. A benchmark ismerete csupán arra jó, hogy tudjuk, hol keressük a legjobb gyakorlatot, hol érdemes tanulmányozni a bevált megoldásokat.

Helyzetfelmérés eszközei

SWOT-analízis

Problémaelemzés – fadiagram módszer

A szervezet átvilágítását támogató résztechnikák

1. SWOT-analízis

A helyzetelemzés egyik eszköze, amely jellemzően a stratégiaalkotás megalapozásához, egy szervezet elemzéséhez használatos nyitott értékelési eszköz.

Belső

tényezők

+ Erősségek

- Gyengeségek

Pozitív dolgok, amik jól működnek, és lehet rá befolyásunk, hogy még jobban működjenek

Olyan dolgok, amik nem jól működnek, de lehet rá befolyásunk, hogy jobb legyen a helyzet

Külső

körülmények

+ Lehetőségek

Veszélyek

Olyan pozitív adottságok, amelyeket nem tudunk befolyásolni, de kedvezőek, és rájuk építve kihasználhatjuk az erősségeinket

Olyan korlátok, negatív tényezők, amelyeket nem tudunk befolyásolni, és csökkentik a sikerünk esélyeit, kockázatot jelentenek, ezért tartózkodni kell tőlük

A SWOT-elemzés segítségével csoportos munkában összegyűjthetők egy eljárás, egy módszer vagy egy szervezet, esetleg projekt vagy más folyamat legfontosabb jellemzői.

Az erősségek a további lehetőségek kiaknázását segítik, lehetővé teszik a veszélyek elhárítását.

A gyengeségek akadályozzák a lehetőségek kiaknázását, valamint a tényleges veszélyek elhárítását.

Az elemzés során négy ablakra osztott táblázatot töltenek ki a résztvevők (erősségek, lehetőségek, gyengeségek, veszélyek), majd összesítik és súlyozással kiválasztják az egyes mezőkben szereplő tényezők közül a legfontosabbat. Majd az egyes mezők közötti kapcsolatok feltárása következik, melyből kiderül, hogy az erősségek milyen további lehetőségek kiaknázását segítik, mely területeken teszik lehetővé a veszélyek elhárítását, illetve a gyengeségek közül melyek azok, amelyek akadályozzák az egyes lehetőségek kiaknázását, valamint a tényleges veszélyek elhárítását.

SWOT-analízis előnye:

könnyen és viszonylag gyorsan elvégezhető az adott területre

végrehajtása nem igényel előképzettséget

az elemzés során olyan elemek is felbukkanhatnak, amelyek eddig nem tartoztak a szervezet által deklarált és/vagy vállalt célok és értékek közé, mégis fontos szerepük lehet

SWOT-analízis hátránya, nehézsége:

nagy létszámú csoportban a teljes elemzés elvégzése időigényes

a belső elemzés során –különösen a gyengeségek számba-vételekor –nemcsak a terület ilyen jellemzőit gyűjtik össze, hanem az egész szervezet problémáit fogalmazzák meg a résztvevők

az elemzés kezdeti szakaszában gyakran kételkednek a résztvevők az eljárás hasznosságában

a pontos elemzéshez megfelelő időt kell ráfordítani

A munka megszervezéséhez, a csoport irányításához, az elemzés vezetéséhez és különösen az összegzés elkészítéséhez olyan emberre van szükség, aki felkészült a szervezetből, továbbá aki az elemzésben gyakorlattal rendelkezik.

Önmagában az analízis elkészítése a szervezetekben nem visz közelebb egy-egy döntés meg-hozatalához, ezért érdemes más kiegészítő módszerekkel kombinálni, együtt alkalmazni

2. Problémaelemzés (fadiagram módszer)

A fadiagram az elemzett cél, probléma, ötlet belső logikai, elsősorban ok-okozati összefüggéseit tárja fel, és szemlélteti egy fára emlékeztető struktúrában.

A módszer jól használható különféle problémák elemzésekor, a problémák mélyebb okainak feltárásához, a megoldások tervezése során felmerült fejlesztési javaslatok rendszerezéséhez. Kiválóan alkalmas általános célok lebontására is vagy fejlesztési javaslatok strukturálására.

Az első részletezési szint az ötletroham. Az ötleteket közösen rendszerezik, majd a folyamat végén rajzolják be a logikai vonalakat. A fadiagramot általában 3 részletezési szintre bontják. Érzékeltetni szükséges az egyes szintek közti logikai különbséget, egymásra épültséget

Az egyes részcélok kibontási mélységei különbözhetnek egymástól. Az elemzett problémát a lehető legrészletesebben ki kell bontani, amíg eljutnak a konkrét feladatokig.

A módszer támogató eszköze a brain storming, valamint a SWOT-elemzés. Kiindulási alapja az elemzésben megfogalmazott gyengeségek.

3. A szervezet átvilágítását támogató résztechnikák

Interjú

Kérdőívek

Dokumentumelemzés

Munkanap-fényképezés

Funkciógyakoriság-elemzés

Munkakörelemzés

Mérés, megfigyelés

Interjú:

Időigényes, nehezen feldolgozható, mégis hasznos adatgyűjtési módszer, amelyben a rendszerek átalakítása előtt beszélgetés során teszünk szert a céljainknak megfelelő ismeretekre, elsődleges és másodlagos információkra.

Rendszertervezések kezdetén elengedhetetlen, de alkalmas megfigyelések ellenőrzésére vagy más technikákkal végzett vizsgálatok kiegészítésére is.

Az interjúkészítés formái:

Nyílt interjúnak azt a módszert nevezzük, amikor a vizsgált személyek ismerik a beszélgetés célját, azzal egyetértenek. Ez lehetővé teszi a beszélgetés folyamatos rögzítését.

A rejtett interjú során kötetlen beszélgetés benyomását kell kelteni a kérdezettben olyan irányított kérdésekkel, hogy a kérdező az őt érdeklő lehető legtöbb információhoz jusson.

A strukturált interjúnál a kérdező előre rögzített kérdéseket tesz fel. A módszer előnye a könnyebb feldolgozhatóság, hátránya viszont, hogy a kérdések körén kívül eső információk rejtve maradnak.

Csoportos interjút akkor készítünk, amikor arra vagyunk kíváncsiak, hogy az emberek abban a körben, amelybe tartoznak, hogyan nyilvánítanak véleményt. A csoportos interjú fontos eleme a megkérdezettek között kibontakozó vita, a különböző szempontok, vélemények érvényre jutása.

Az interjú felvétele után a beszámolók elkészítése, majd a kapott eredmények értelmezése és értékelése következik. Sikere nagymértékben függ a kérdező személyiségétől.

Kérdőívek használatával nagy mennyiségű választ és információt kapunk rövid idő alatt. Előnye: könnyen feldolgozható.

Hátránya: csak feltett kérdésekre érkeznek válaszok, új ötlet nem.

A kérdőívek három típusát ismerjük:

Nyílt kérdőív, kérdés, szabad felelet, nehezen feldolgozható, személyre szabott válaszok.

Zárt kérdőívek, adott kérdés/válasz. Könnyen feldolgozható, de uniformizált válaszok.

Vegyes típus esetén az előző kettő kombinációja.

A kérdőívezés, mint módszer nem önmagáért való, semmit nem ér a kiértékelések és visszajelzések nélkül. A kérdőívek eredményeinek feldolgozása matematikai, statisztikai módszerekkel történik.

Dokumentumelemzés az empirikus adatgyűjtés egyik jól hasznosítható forrása. A szervezeti problémák igen nagy százaléka visszatükröződik a szervezeti dokumentumokban. Az egyik legegyszerűbben alkalmazható résztechnika.

A dokumentumelemzéssel a szervezet felépítését, struktúráját ismerhetjük meg. A szervezet valós működéséről csak akkor kapunk információt, ha a dokumentum nem csupán a szervezetet, hanem annak működését is szabályozási körébe vonja Pl.: a szervezeti és működési szabályzat, míg az ügyrend döntően a működésre koncentráló dokumentum.

A begyűjtött dokumentumokról nyilvántartás szükséges. A szervezeti dokumentumok tartalmi vizsgálata és értékelése mellett formai vizsgálat és elemzés eredménye lehet egyes feladatok átszervezése, az alkalmazott technika korszerűsítése, a gépesítettség színvonalának emelése stb.

Munkanap-fényképezés egy személy, csoport vagy az egész szervezet hasznos munkaidőalapját vizsgáló résztechnika. Megállapítható, hogy a dolgozók a rendelkezésükre álló munkaidőt hogyan használják ki és osztják meg a különböző tevékenységek között.

A megfigyelés tárgya tehát a dolgozó által végzett munka és az egyes munkaelemek időtartama. Az önfényképezés és a más által történő megfigyelés során is kaphatunk torz képet.

Funkciógyakoriság-elemzés a munka optimális megszervezése szempontjából jelentős az egyes szervezeti funkciók adott időegység alatt hányszor fordulnak elő.

Az egyes tevékenységek mellé rendelt átlagidő alapján kiszámítható a funkcióelemzés elvégzéséhez szükséges időtartam. Az előfordulás gyakoriságát meg kell jelölni.

Ezt követi az összegyűjtött adatok összehasonlítása, amely alapján rangsort állíthatunk fel a különböző tevékenységek szervenkénti, dolgozónkénti előfordulásának gyakoriságáról. A táblázat adatai kiegészíthetők az átlag időráfordítás adataival, amelynek eredményeként megkapjuk a feladat elvégzéséhez szükséges időt.

Munkakörelemzés célja a munkakör tartalmi elemeire irányul, azt vizsgáljuk, hogy a dolgozó tevékenysége megfelel-e az adott munkakörre előírt, megkívánt tevékenységnek. Az elemzés során célszerű azokat a munkatartalmi tényezőket kiemelni, amelyek egy adott munkakört meghatároznak, megkülönböztetnek más munkakörtől.

A feltárt és kiemelt jellemzők meghatározzák, hogy az adott munkakör milyen követelményeket támaszt a betöltő személlyel szemben. Az összehasonlítás feladata meghatározni, hogy melyek a munkakör betöltéséhez szükséges kompetenciák.

Megvizsgáljuk az adott munkakörre vonatkozó szabályozás dokumentumait, majd szabályzatokból, valamint a dolgozó és a vezető tárgyra vonatkozó információkból elkészíthető az aktualizált munkakörelemzést.

Mérés, megfigyelés: Az előbb felsorolt technikák alkalmazása során használt módszerek a mérés és a megfigyelés. Megfigyeléssel fontos tapasztalatokhoz juthatunk, figyelembe kell vennünk azonban, hogy a megfigyelt személy vagy csoport másként dolgozik, mint megfigyelés nélkül. A mérések általában az alapfolyamathoz kötődnek, csak akkor szükséges ezt a módszert választanunk, ha egy folyamat felméréséhez szükség van rá, és nincs más eszközünk, amellyel a szükséges információt megszerezhetjük.

Közszolgálati menedzsment és irányzatok

A közszolgálati menedzsment fogalma („public management”, magyarul még: közmenedzsment, közintézményi / közigazgatásmenedzsment): a társadalmilag közösen ellátott feladatok megszervezésére irányuló olyan tevékenység, amely a hagyományos bürokráciafelfogásra épülve, azt átalakítva, kiegészítve céljai elérése érdekében felhasználja a környezethez, a változásokhoz való dinamikus alkalmazkodást biztosító menedzsmentszemléletet és –gyakorlatot.

A közszolgálati működésben megjelenő menedzsergondolkodás és -szemlélet fő területei:

funkcionális szakterületek (emberierőforrás-gazdálkodási, pénzügyi, logisztikai, információtechnikai, biztonsági szféra stb.),

a szervezetek vezetésével és működtetésével összefüggő, átfogó menedzsmenttevékenységek (szervezetfejlesztés, folyamatszervezés, minőségbiztosítás, szervezeti kommunikáció, információáramlás, változásmenedzsment, szervezetikultúra-fejlesztés, innováció, projekt- és programmenedzsment, stratégiai tervezés, stb.)

A közszolgálati menedzsment alkalmazási szintjei, illetve színterei a fejlett országokban:

az állam társadalmi szerepe (az állam leépítése, a piaci mechanizmusok kiterjesztése, a privatizáció, a dereguláció, a köz- és a magánszektor közötti partnerség a közfeladatok ellátása terén);

kormányzati tevékenység (az olcsóság, a hatékonyság, az eredményesség – „3E” – állammal szemben megfogalmazódó elvárásaiban, a kötelező versenyeztetésben, a menedzsmenttechnikák alkalmazásában, a szakpolitika-alkotás formalizálásában, az ügynökségi elven működő szervezetek hierarchiájában);

a közszolgálati szervezetek működése (az önálló elszámolásban és felelősségben, a tervezés és a költségvetés kiterjesztett alkalmazásában, a menedzserelvben, a fogyasztói kartában).

A közszolgálati menedzsment rendszertani megközelítése témakörfelosztás alapján:

társadalompolitikai menedzsment (a közpolitika érvényesítése, a közéleti etika szerepe a közszolgálat működtetésében, a privatizáció menedzselése, stb.),

a közösségi döntéshozatal menedzselése (stratégiai, projekt-, teljesítménymenedzsmentek, stb.),

az erőforrás-menedzsment (emberierőforrás-, pénzügyi, információmenedzsmentek, stb.).

Közmenedzsment irányzatok:

Állambarát, az állam pozícióját erősítő felfogás (Woodrow Wilson – Max Weber elvei alapján, 1930-as évektől)

mindig van egy hatalmi központ, ezért a közigazgatás feladata, hogy ezt fenntartások nélkül szolgálja

a közigazgatásban dolgozó nem politikai kinevezetteknek az előírt munkafegyelemmel, professzionálisan, a kialakított hierarchiának megfelelően kell tevékenykedniük,

számukra az érdemeik szerinti előmenetelt kell biztosítani,

tevékenységüket élesen el kell választani a politikai felépítménytől,

a politika feladata, hogy a közigazgatás hatékony és eredményes munkavégzéséhez biztosítsa a jogi keretek kialakítását, a közpolitika mint ágazati vagy szakpolitikák (egészségügyi, felsőoktatási, adózási, biztonsági, stb.) kidolgozását,

a közigazgatásnak a jog következetes végrehajtásán kell fáradoznia

A bürokratikus szervezeti keretet a jogi, a gazdasági és a technikai racionalitás megvalósításának alapvető feltételeként kezeli.

A bürokrácia struktúrája:

a hivatali kötelezettségek felosztásával (munkamegosztás);

a meghatározott hatáskörök rendszerével (kompetencia, döntési jogkör);

a teljesítési kötelezettségek körülhatárolt területeivel (hivatal, feladatkör vagy állás);

a teljesítéshez szükséges parancsadási hatáskörrel (utasítási jogkör);

a személytől független és általános érvényű szabályozottsággal (törvények, egyéb szabályozók);

a képzettsége alapján megfelelőnek tűnő személyi állománnyal;

a hivatali hierarchiával;

a hivatalvezetés technikai szabályaival és normáival (például szolgálati út);

a feladatteljesítés iratokon, aktákon alapuló voltával

Állambarát, de az állam fölötti társadalmi ellenőrzést is fontosnak tartó felfogás a „New Public Administration” (= új közigazgatás) (Frederick W. Taylor, Henri Fayol, Frank Johnson Goodnow, William F. Willoughby)

Ennél a felfogásnál nyomatékosan megjelenik:

a közigazgatás szervezési oldalának hangsúlyozása;

a gyors társadalmi változásokra történő reagálási képesség erősítése;

a monitoringra alapozott tervezés fontossága a közpolitikában;

körültekintő döntés-előkészítés;

rugalmas vezetés;

a dinamikus működési elvű munkacsoportokba szervezett végrehajtás.

Az állambarát felfogás kritikai irányzatai:

Human Relations (=emberi kapcsolatok) iskola: fókuszban a közszolgálati szervezetben tevékenykedő egyén, a főnök-beosztott viszony, a munkamagatartás, a kommunikáció, a motiválás és a weberi elgondolásnál lazább kontroll.

„Intézményi (institucionalista)” iskola: fókuszban a racionális és lépésről lépésre végrehajtott, előre tervezett = inkrementális döntéshozatal, a szervezeten belüli emberi magatartás, viselkedés és az intézményi politika.

„Public choice (közösségi választások)” iskola: fókuszban az ügyfél-ügyintéző kapcsolat, a decentralizáció, a közszolgálat piacként értelmezése, a közjavak elosztása, a közigazgatás teljesítményének növelése, a közfeladatok külső szereplőkkel ellátása, az üzleti menedzsment megoldásainak bevezetése a közmenedzsmentben.

Társadalom- vagy piacbarát felfogás a „New Public Management” (új közmenedzsment)

Az állambarát felfogást valló irányzatokkal szemben a XX. század hetvenes-nyolcvanas éveiben bontakozott ki.

a kormányzás hatékonysága és elszámoltathatósága iránti igény;

a közszolgálat eredményességének növelése;

a közszolgálatot igénybe vevők tájékozódásának megkönnyítése;

az állam leépítése, erőteljesebb támaszkodás a privatizációra és az ún. piaci típusú mechanizmusokra;

a teljesítmény fokozása;

a kormányzás problémáinak újszerű, menedzser típusú megoldása, a magánvállalati menedzsmentben alkalmazott technikák és felfogás átvétele;

az emberierőforrás-gazdálkodás előtérbe helyezése a közszolgálatban.

Az erős állam szükségességét hirdető felfogás a „Neo-Webarian State” (újweberiánus) irányzat

Az 1970-es évek végétől kezdett kibontakozni, de a globalizáció erősödése, a külső és a belső kihívások, fenyegetések, a 2008-as gazdasági világválság stb. hatására napjainkban Európa számos országában meghatározóvá vált.

weberi és „neo” elemekből épül fel: az államközpontúság, a jogállamiság, a közszolgálat megóvása, a képviseleti demokrácia megerősítése;

a közszolgálat elsődleges feladata az állampolgárok szükségleteinek kielégítése, de NEM piaci eszközökkel, hanem a szakmai kultúra erősítésével;

a képviseleti demokrácia erősítése a konzultációs lehetőségek bővítésével;

a társadalmi szereplők nagyobb bevonása az állami döntésekbe;

a közpénzek eredményes elköltése, és ennek hatékony ellenőrzése;

közszolgálat továbbfejlesztésével a személyi állomány tagjai képesek legyenek a tágabb összefüggéseket szem előtt tartva – az állampolgárok érdekében – javaslatokat tenni és döntéseket hozni.

Közszolgálati menedzsment és az emberierőforrás-gazdálkodás

A közszolgálati menedzsment egyik kiemelt területe az emberierőforrás-gazdálkodás, amely rendszertanilag magában foglalja a közmenedzsment meghatározó elemét, a teljesítménymenedzsmentet is. A korszerűen folytatott emberierőforrás-gazdálkodás szoros kapcsolatot, együttmozgást mutat az egyéb átfogó menedzsmenttevékenységekkel (pl. pénzügy, szervezetfejlesztés, folyamatszervezés, minőségbiztosítás), mint ahogy azok is függő viszonyban állnak az emberierőforrás-gazdálkodással.

A korszerű emberierőforrás-gazdálkodás már olyan menedzsmentelveket, -technikákat, -módszereket is széles körben felhasznál, amelyek különböző formában, illetve mélységben folyamatos átalakulásra késztették és késztetik a wilsoni-weberi hagyományos bürokráciafelfogásra (szervezetigazgatás, hierarchia, normativitás), az intézményesített racionalitásra, a jog uralmára alapozott közszolgálati, közigazgatási szervezeti működést.

A közszolgálati menedzsment kiemelten foglalkozik:

a közszolgálat személyi állományának helyével, szerepével, feladataival, jogkörével,

az emberi erőforrással szemben felmerülő elvárásokkal, az általános, a munkamagatartási és a teljesítménykövetelményekkel,

az egyének fejlesztésével,

a munkavégzés ellentételezésével, az előrelépés lehetőségeivel, az ösztönzéssel,

a munkavégzés hivatásetikai kereteivel.

A szervezeti működés és irányítás szempontjából az emberi erőforrás, mint a szervezet alapvető erőforrása, meghatározó jelentőséggel bír.

A különböző erőforrások annyiban hasonlítanak egymáshoz, hogy valamennyi adott kapacitással és teljesítménnyel, jól körülírható tulajdonságokkal rendelkezik, megszerzésük a piacról, illetve a munkaerőpiacról történik, és értéküket a keresleti-kínálati viszonyok határozzák meg.

Az emberi erőforrás az alábbiak tekintetében különbözik az egyéb erőforrásoktól:

olyan tartós erőforrás, amely nem kopik használat közben, sőt a fejlesztések eredményeként és a megszerzett tapasztalatok révén inkább folyamatosan javul, értékteremtővé válik;

hosszú munkaciklusú (40–45 év), teljesítőképessége fokozható;

ez az erőforrás nem raktározható, mert amit az adott pillanatban a menedzsment nem használ fel, illetve ki, az elvész;

az ember nem utánozható;

innovatív, megújuló, értékteremtő, döntéshozó;

nem tulajdona a közszolgálati szervezetnek;

az emberi erőforrás mobil, ugyanakkor nehezen lecserélhető és helyettesíthető;

az ember tudástőkével rendelkezik.

Az emberierőforrás-gazdálkodást fejlődéstörténetileg öt fő (egymásra épülő) szakaszra lehet osztani:

a személyzeti adminisztráció (a XIX. század közepétől a II. világháború kezdetéig),

a személyzeti menedzsment (a II. világháború végétől a XX. század nyolcvanas éveinek közepéig),

az emberierőforrás-menedzsment (a XX. század nyolcvanas éveinek végétől),

a stratégiai emberierőforrás-menedzsment (a XX. század kilencvenes éveinek elejétől), valamint

a nemzetközi emberierőforrás-menedzsment (a XX. század kilencvenes éveitől) szakaszára

Emberi erőforrás mint legfontosabb erőforrás

A közszolgálati menedzsment kiemelten foglalkozik a közszolgálat személyi állományának helyével, szerepével, feladataival az emberi erőforrással szemben felmerülő elvárásokkal.

A közszolgálati menedzsment számára is rendelkezésre állnak a szervezetek működtetéshez (az emberi erőforráson túl):

a pénzügyi (költségvetési, pályázati, stb.),

a technikai (a munkavégzés módszerei, eszközei),

a piaci (pl. ügyfelek)

az információ kínálta erőforrások

Az emberi erőforrás az alábbiak tekintetében különbözik az egyéb erőforrásoktól:

olyan tartós erőforrás, amely nem kopik használat közben, sőt a fejlesztések eredményeként és a megszerzett tapasztalatok révén inkább folyamatosan javul, értékteremtővé válik;

hosszú munkaciklusú (40–45 év), teljesítőképessége fokozható (mindegyik karrierfázisban más jellemzők az erősségei, amelyekből mindig a legmeghatározóbbat kell kihasználni);

ez az erőforrás nem raktározható, mert amit az adott pillanatban a menedzsment nem használ fel, illetve ki, az elvész;

az ember nem utánozható (a termékek, a szolgáltatások, a technológia lemásolható, sőt hamisítható is, de az

ember nem);

innovatív, megújuló, értékteremtő, döntéshozó (képes a folyamatos minőségi növekedésre, önmaga megújítására, fejlesztésére, a változások feldolgozására, az azokhoz való alkalmazkodásra, új értékek létrehozására és teljesítménye növelésére, valamint a munkavégzéséhez és az egyéb tevékenységeihez kötődő döntések meghozatalára);

nem tulajdona a közszolgálati szervezetnek (pénzügyi, számviteli szempontból nem képezi a saját tőke részét, de a közszolgálati szervezet értékét feltétlenül növeli);

az emberi erőforrás mobil, ugyanakkor nehezen lecserélhető és helyettesíthető (elmegy, ha elégedetlen, vagy ha jobb ajánlatot kap, illetve a nagy tapasztalattal rendelkező közszolgát nehéz vagy lehetetlen pótolni, mert általában ők az adott szervezet sikerének letéteményesei, hiányuk viszont törvényszerűen kudarchoz vezet);

az ember tudástőkével rendelkezik (intellektuális, gyakorlati és érzelmi kompetenciákkal felvértezett, van kapcsolatrendszere, és a kizárólag rá jellemző munkamagatartással, viselkedéssel, etikai beállítódással stb. bír).

A KÜLSŐ KÖRNYEZETI KIHÍVÁSOKTársadalom, politika, kultúra,Jogrend ésszabályozásGlobalizáció, válság, makrogazdaság,A külső érintettek, stakeholderKülső érdekegyeztetés, munkaügyiA L A P F E L A D A TMunkafeladatok, elvárások, követelmények, ellenszolgáltatásokMunkakörök Munkaköri kataszter MunkakörcsaládH U M Á NSzemélyi állomány motivációja, kompetenciakészleF O L Y A MStratégiai tervezés ésrendszerfejlesztés (humánstratégia, stratégiai választások)Munkavégzési rendszerekEmberi erőforrás áramlás és fejlesztés (közszolgálati életpálya-menedzsment)TeljesítménymenedzsmentÖsztönzésmenedzsment (kompenzáció és javadalmazás)E R E D M É N Y E KA szervezet struktúrája, A szervezet működési A személyi kultúrája, irányítási folyamatai, feladatai, állományrendszere, eljárásrendje, belső összetétele, költséghatékony szabályozása elkötelezettsége,A szervezet belüli bizalom információáramlás, kommunikáció, kapcsolatrendszer ésA BELSŐ KÖRNYEZET HATÁSAI, A SZEVEZET VERSENYKÉPESSÉGEISzervezeti stratégiaSzervezeti teljesítmény+Az egyén sikerességeA KÜLSŐ KÖRNYEZETI KIHÍVÁSOKTársadalom, politika, kultúra,Jogrend ésszabályozásGlobalizáció, válság, makrogazdaság,A külső érintettek, stakeholderKülső érdekegyeztetés, munkaügyiA L A P F E L A D A TMunkafeladatok, elvárások, követelmények, ellenszolgáltatásokMunkakörök Munkaköri kataszter MunkakörcsaládH U M Á NSzemélyi állomány motivációja, kompetenciakészleF O L Y A MStratégiai tervezés ésrendszerfejlesztés (humánstratégia, stratégiai választások)Munkavégzési rendszerekEmberi erőforrás áramlás és fejlesztés (közszolgálati életpálya-menedzsment)TeljesítménymenedzsmentÖsztönzésmenedzsment (kompenzáció és javadalmazás)E R E D M É N Y E KA szervezet struktúrája, A szervezet működési A személyi kultúrája, irányítási folyamatai, feladatai, állományrendszere, eljárásrendje, belső összetétele, költséghatékony szabályozása elkötelezettsége,A szervezet belüli bizalom információáramlás, kommunikáció, kapcsolatrendszer ésA BELSŐ KÖRNYEZET HATÁSAI, A SZEVEZET VERSENYKÉPESSÉGEISzervezeti stratégiaSzervezeti teljesítmény+Az egyén sikerességeA fentiek alapján könnyen belátható, hogy az emberi erőforrás az értékteremtés és a versenyelőny biztosítása szempontjából semmivel sem pótolható, azonban a kívánt szervezeti szintű eredmény elérése az egyéb erőforrások észszerű felhasználása nélkül nem lehetséges

A KÜLSŐ KÖRNYEZETI KIHÍVÁSOK

Társadalom, politika, kultúra,

Jogrend és

szabályozás

Globalizáció, válság, makrogazdaság,

A külső érintettek, stakeholder

Külső érdekegyeztetés, munkaügyi

A L A P F E L A D A T

Munkafeladatok, elvárások, követelmények, ellenszolgáltatások

Munkakörök Munkaköri kataszter Munkakörcsalád

H U M Á N

Személyi állomány motivációja, kompetenciakészle

F O L Y A M

Stratégiai tervezés és

rendszerfejlesztés (humánstratégia, stratégiai választások)

Munkavégzési rendszerek

Emberi erőforrás áramlás és fejlesztés (közszolgálati életpálya-

menedzsment)

Teljesítménymenedzsment

Ösztönzésmenedzsment (kompenzáció és javadalmazás)

E R E D M É N Y E K

A szervezet struktúrája, A szervezet működési A személyi kultúrája, irányítási folyamatai, feladatai, állomány rendszere, eljárásrendje, belső összetétele, költséghatékony szabályozása elkötelezettsége,

A szervezet belüli bizalom információáramlás, kommunikáció, kapcsolatrendszer és

A BELSŐ KÖRNYEZET HATÁSAI, A SZEVEZET VERSENYKÉPESSÉGEI

Szervezeti stratégia

Szervezeti teljesítmény

+

Az egyén sikeressége

A KÜLSŐ KÖRNYEZETI KIHÍVÁSOK

Társadalom, politika, kultúra,

Jogrend és

szabályozás

Globalizáció, válság, makrogazdaság,

A külső érintettek, stakeholder

Külső érdekegyeztetés, munkaügyi

A L A P F E L A D A T

Munkafeladatok, elvárások, követelmények, ellenszolgáltatások

Munkakörök Munkaköri kataszter Munkakörcsalád

H U M Á N

Személyi állomány motivációja, kompetenciakészle

F O L Y A M

Stratégiai tervezés és

rendszerfejlesztés (humánstratégia, stratégiai választások)

Munkavégzési rendszerek

Emberi erőforrás áramlás és fejlesztés (közszolgálati életpálya-

menedzsment)

Teljesítménymenedzsment

Ösztönzésmenedzsment (kompenzáció és javadalmazás)

E R E D M É N Y E K

A szervezet struktúrája, A szervezet működési A személyi kultúrája, irányítási folyamatai, feladatai, állomány rendszere, eljárásrendje, belső összetétele, költséghatékony szabályozása elkötelezettsége,

A szervezet belüli bizalom információáramlás, kommunikáció, kapcsolatrendszer és

A BELSŐ KÖRNYEZET HATÁSAI, A SZEVEZET VERSENYKÉPESSÉGEI

Szervezeti stratégia

Szervezeti teljesítmény

+

Az egyén sikeressége

Stratégiai alapú integrált HR rendszermodell

A Magyary Zoltán Közigazgatási-fejlesztési Program, valamint az ennek folytatására életre hívott, Közigazgatás- és Közszolgáltatási Fejlesztési Stratégia (2014-2020) a stratégiai emberierőforrás-menedzsmentre jellemző állapotot kívánja a közszektorban fokozatosan kiépíteni.

A megvalósítás jogi keretét, a végrehajtás feladat- és ütemtervét, az új életpálya bevezetéséről szóló – ma már nem hatályos – 1846/2014. (XII. 30.) Korm. határozattal hirdették ki.

Ennek a jelentős minőségi előrelépést feltételező hosszú távú célnak az elérése érdekében dolgozták ki: stratégiai alapú, integrált emberierőforrás-gazdálkodást alkalmazó közszolgálati rendszermodelljét, amely megfelelő alapot, elméleti hátteret biztosít a közszolgálaton belül folyó emberierőforrás-gazdálkodás megújításához.

A rendszermodell felsorakoztatja

Külső (hazai és nemzetközi) kihívásokat - társadalom, politika, kultúra, technológia – jogrend és szabályozás-globalizáció, válság, makrogazdaság, munkaerőpiac – külső érintettek, stakeholderek egyensúlya – külső érdekegyeztetés, munkaügyi kapcsolatok

Belső (közszolgálatra jellemző) hatásokat és az adott szervezet versenyképességét befolyásoló tényezőket – szervezet struktúrája, kultúrája, irányítási rendszere, költséghatékony működése, szervezeti tanulás – szervezet működési folyamatai, feladatai, eljárásrendje, belső szabályozása – személyi állomány összetétele, elkötelezettsége, lojalitása, szervezet belüli bizalom, információáramlás, kommunikáció, kapcsolatrendszer és érdekegyeztetés = Ezek keretbe foglalják a közszolgálat működésének egészét, így a területen folyó emberierőforrás-gazdálkodást is A kiemelt elemekkel egyaránt számolni kell a szervezeti szintű stratégiai tervezésnél az ehhez igazodó

a humánstratégia, humánpolitika kialakításánál

az emberierőforrás-gazdálkodás alapfeladatának ellátásánál

a stratégiai, operatív és az adminisztratív jellegű tevékenységek humán folyamatokba szervezett megoldásánál.

ALAPFELADAT

Az emberierőforrás-gazdálkodás alapfeladata, célja, hogy összhangot teremtsen

egyrészről az elvégzendő feladatok, az ezekhez rendelt elvárások, követelmények, a teljesített munkáért járó

ellenszolgáltatások (ösztönzés),

másrészről a jelzett kihívásoknak leginkább megfelelni képes, felkészült, az elvárt kompetenciakészlettel rendelkező, magas teljesítmény nyújtására kész, kellően motivált és elkötelezett személyi állomány biztosítása között.

Ezt a személyi állományt a kérdéses szervezet által igényelt:

számban, összetételben, helyen, időben kell folyamatosan biztosítani,

a felvettek életpályáját a leghatékonyabban menedzselni (előmenetel, karrier, fejlesztés, ösztönzés, megfelelőmunkakörülmények)

Ennek az alapfeladatnak akkor lehet eleget tenni, ha:

egyértelműen meghatározottak a munkakörök (munkaköri leírások, munkaköri specifikációk által),

az érintett szervezeteknél rendszeresített munkakörökből összeáll a közszolgálati munkaköri kataszter,

és az itt szereplő munkakörökből olyan „munkakörcsaládok” épülnek fel, amelyek a közszolgálaton belüli életpályáknak tartalmat, célt adó (szakértői, specialista, vezetői) karrierutakba rendezhetők - ezek a karrierutak

– a vertikális és a horizontális mozgások, a mobilitás, az átjárás lehetőségét is biztosítani tudják a személyi állomány számára.

A rendszermodell gerincét hat humán folyamat alkotja:

Stratégiai tervezés és rendszerfejlesztés – szervezet alapfeladata, struktúrája, jövőképe, stratégiája

Munkavégzési rendszerek:

munkakör alapú- nyílt: „megfelelő embert a megfelelő helyre”

karrier-alapú – zárt

kompetencia alapú: munkatársak megfelelő kompetenciáihoz, kompetenciaszintjéhez igazítják az elvégzendő

feladatokat

vegyes megoldású

Emberierőforrás-áramlás és fejlesztés - közszolgálati életpálya-menedzsment

Folyamata: bekerülés a közszolgálatba → közszolgálati életpályán történő előrehaladás - közszolgálat személyi állományának fejlesztése → kiáramlás a közszolgálatból

Emberierőforrás-áramlás négy alapmodellje:

Élethosszig tartó: belső előmenetel

Fel vagy ki: karrierlétra felfelé szűkül, az oldalirányi karrierutak nem állnak rendelkezésre

Be vagy ki: rugalmas, felvétel a hierarchia bármelyik szintjén, kilépés alacsony teljesítmény vagy romló gazdasági helyzet miatt

Vegyes modell: előző modellekből, a saját igényeit és lehetőségeik szerint építkeznek a felhasználók

Bekerülés a közszolgálatba:

toborzás, pályáztatás (illeszkedés a munkakörhöz, szervezethez)

kiválasztás (alkalmatlanok kiszűrése, alkalmasok megtalálása)

beillesztés: tervszerű, monitoringozott vagy ad hoc tevékenység

Teljesítménymenedzsment

A teljesítményt az alábbi tényezők befolyásolják:

tudás, képességek, készségek

motiváció, erőfeszítés

környezet és lehetőségek

Ösztönzésmenedzsment- kompenzáció, javadalmazás

Humánfolyamathoz kapcsolható humán funkciók:

munkakör értékelés,

szervezeti bér- és ösztönzéspolitika,

bér-és besorolási rendszer,

illetménygazdálkodás, díjazás, illetményösztönzés,

cafetéria,

motivációs, cím és előmeneteli rendszer,

szociális, kegyeleti, jóléti gondoskodás, segélyezés, fejlesztések támogatása

jogi eszközei:

előmenetel a besorolásban

előmenetel a címrendszerben

előmenetel a vezetői munkakörökben

alapilletmény eltérítése

állami tisztviselőknél:

rugalmas illetmény-megállapítás

kiemelt ügyintézői osztályba sorolás

Jutalom, céljuttatás, képzettségi és munkaköri pótlék

Személyi szolgáltatások és tevékenységek

Stratégiai jellegű humán funkciók

Operatív jellegű humán funkciók

Adminisztratív jellegű humán funkciók

+ az ezekhez tartozó összesen közel száz humán funkció alkotja

A humán folyamatok állandónak tekinthetők, az azokat felépítő humán funkciók folyamatosan változhatnak.

A humán folyamatok olyan integrált rendszert alkotnak, ahol a kérdéses elemek mátrixszerű, dinamikus kapcsolatban vannak egymással, a szervezeten belüli szakmai és egyéb funkcionális szakterületekkel, továbbá a közszolgálati menedzsmenthez tartozó átfogó menedzsmenttevékenységekkel.

Az integrált rendszerműködés megvalósítása azért szükséges, mert a jelenlegi helyzetre jellemző túlbürokratizált, túladminisztrált, túlszabályozott, „szigetszerűen” végzett feladatteljesítésből általában alacsony hatásfokú munkavégzésre lehet számítani.

Ezért kiemelt cél, hogy a közszolgálat át tudjon lépni abba a – kormányzati stratégiai tervekben meghatározott – állapotba, amikor az egyes humán folyamatok és humán funkciók egymás hatását felerősítve képesek a köz szolgálata érdekében az adott szervezet feladatellátásának támogatására, stratégiai alapú, törvényes, eredményes, költséghatékony és egyben megfelelő hatásfokot elérő, hozzáadott értéket biztosító, proaktívan végzett, a versenyképességet növelő emberierőforrás-gazdálkodásra.

EREDMÉNY

A rendszermodell következetes alkalmazásával, valamint az ehhez igazodó jogi környezet kialakításával a végső eredmény akkor valósul meg, ha az érintett szervezetek úgy érik el azt a szintű szervezeti teljesítményt, amelyet elvárnak tőlük, hogy mindeközben a személyi állomány is sikeresnek, elégedettnek érezheti magát, azaz a szervezeti és az egyéni érdekek összhangját, a szervezeten belüli bizalmat sikerül folyamatosan fenntartani, illetve – ha lehet

– tovább javítani. Ehhez:

összehangolt belső tevékenységre, szoros együttműködésre,

nyitott kommunikációra és információáramlásra,

valamennyi (külső és belső) érintett (stakeholder) hatékony kapcsolatára,

a szervezeti tanulás megvalósítására,

a változások elfogadására,

a szervezeti kultúra fejlesztésére,

a mindenkori helyzethez igazodó vezetésre,

a felhatalmazás (empowerment) szélesebb körű alkalmazására van minimálisan szükség.

A stratégiai alapú, integrált emberierőforrás-gazdálkodás közszolgálati rendszermodelljének fokozatos kiépítése a közigazgatás (államigazgatás, önkormányzati igazgatás), a rendvédelem és a honvédelem területén – az egyes életpályamodellek bevezetésével egyetemben – valósul meg.

18. Milyen fő folyamatszabályozási elemekből épül fel a teljesítménymenedzsment humánfolyamata szervezeti teljesítménymérési, illetve egyéni teljesítményértékelési szempontból?

A munkát végző ember, a közszolga teljesítménye kihatással van a szervezeti egység és a szervezet teljesítményére is.

A teljesítményt befolyásoló tényezők:

a tudás, a képességek, a készségek (általános műveltség, szaktudás, kommunikációs készségek, nyelvtudás, IT-ismeretek, problémamegoldás, analitikus készségek, társas készségek, fizikai, pszichikai és egészségi adottságok);

a motiváció, az erőfeszítés (célok, elvárások, karriervágy, az erőfeszítés megléte és mértéke, a kitartás, a feladat megértése, a követett értékrend, az elégedettség vagy annak hiánya);

a környezet és a lehetőségek (gazdasági, társadalmi, politikai viszonyok és események, jogi környezet, munkafeltételek és -körülmények, a munkakör meghatározottsága, a munkahelyi szabályok, normák, a vezetői támogatás, a munkatársi csapat, a munkahely atmoszférája stb.).

Teljesítmény: a felsorolt tényezők befolyása és kölcsönhatása következtében a munkavégzéssel megszülető azon – mennyiségi és minőségi mutatókkal mérhető vagy értékelhető – eredmény, amely megmutatja, hogy az adott munkakörben meghatározott vagy elvárt követelmény milyen szinten és mértékben realizálódott, illetve hasznosult a szervezet számára.

A közszolgálati szervezetekkel szemben meghatározott teljesítménykövetelmények elérése szempontjából meghatározó jelentősége van annak, hogy a személyi állomány tagjai egyértelműen lássák szerepüket a szervezeti stratégiai célok végrehajtásában, legyenek tisztában feladataikkal, a velük szembeni elvárásokkal. A permanensen ismétlődő formális és informális értékeléseknek, visszajelzéseknek köszönhetően tudják, hogy ők mivel és mennyiben járultak hozzá a szervezet eredményeihez.

A teljesítménymenedzsment azt a konzisztens folyamatszabályozást biztosítja valamennyi felhasználó szervezet számára, amelynek keretében a stratégiai célok teljesítése, a szervezet által igényelt teljesítmények kiváltása érdekében történik meg:

a teljesítmény és a teljesítménymenedzsment megtervezése (mit, miért, hogyan);

a szervezet és a szervezeti egység követelményeinek, valamint az egyéni teljesítményelvárásoknak, teljesítménycéloknak a fentről lefelé irányuló, összehangolt meghatározása (az egyéni erőfeszítéseknek a szervezeti prioritások irányába történő „terelése” miatt);

az elvárt teljesítmény kifejtéséhez szükséges támogatás biztosítása, a teljesítmény folyamatos „edzése”, nyomon követése (fejlesztési tervek, coaching, monitoring, egyéb szükséges erőforrások rendelkezésre bocsátása);

a teljesítmény mérése (a szervezet és a szervezeti egységek szintjén), értékelése (az egyén szintjén, ahol a mérési és az értékelési megoldások is megtalálhatók), visszajelzése (a szervezetben alkalmazott formális, szabályozott rendszeralkalmazás szerint, valamint az értékelő vezető év közben adott informális, kötetlen jelzései alapján), az elvártnál magasabb teljesítmény elismerése, jutalmazása, vagy az elvárt szint alatti teljesítmény szankcionálása;

a teljesítménymenedzsment-rendszer működésének értékelése, fejlesztése.

A szervezeti szintű és a szervezeti egység szintű teljesítményméréshez – a fejlett országok közszolgálatainál is – egyre több helyen alkalmazzák a kiegyensúlyozott mutatószámrendszeren alapuló Balance Scorecard (BSC) megoldást, vagy a BSC továbbfejlesztett változatát, a szervezeti teljesítmény elérésében az érintettek elégedettségét, a szervezeti stratégiákat, a folyamatokat, a képességeket és az érintettek hozzájárulását mérő teljesítményprizma rendszerét. Természetesen ezektől eltérő szervezeti teljesítménymérési megoldásokkal is találkozhatunk, lásd például a magyar rendőrségnél alkalmazott metódust. A kutatási eredmények és a gyakorlati tapasztalatok azt mutatják, hogy az egyéni teljesítményértékelést akkor érdemes összekötni a szervezeti szintű méréssel, ha az már bejáratottan, elfogadottan és eredményesen működik.

Az egyéni teljesítményértékelés a magyar közszolgálaton belül közel két évtizedes múltra tekint vissza, azonban ez alatt többször is jelentősen változott a teljesítményértékelés szabályozásának koncepciója. A 2013-ban bevezetett, a civil közszolgálaton kívül a rendészeti területre és a katonai állomány tagjaira is kiterjedő hatályú teljesítményértékelési rendszer – menedzsmentszempontból – egy olyan újszerűnek számító megoldást kínált a felhasználóknak, amely – moduláris felépítése és részbeni kompetenciaalapúsága miatt – egyszerre biztosította az egységes, valamennyi szervezet számára kötelezően alkalmazandó modulok használatát, valamint a sajátosságaikhoz, lehetőségeikhez igazítható, differenciált feladatkezelést, mégpedig a rendszer által felkínált, ajánlott modulok igénybevételével. Az értékelő vezetők, az értékeltek, a munkáltatói jogkörrel rendelkező vezetők, a HR-es és az informatikai megbízottak munkáját egy egységes, könnyen kezelhető, felhasználóbarát IT-rendszer támogatja. A Kit. hatályba lépésével a kormánytisztviselők nagy része kikerült a 2013-as kormányrendelet hatálya alól, és részükre egy új, a korábbinál egyszerűbb teljesítményértékelési rendszer került megalkotásra. Fontos, hogy a Kit. immár csak lehetőségként tekint a teljesítményértékelésre, amikor kimondja, hogy a kormánytisztviselő munkateljesítményét a munkáltatói jogkör gyakorlója írásban értékelheti. A teljesítményértékelés szükség szerint, a munkáltatói jogkör gyakorlójának mérlegelése alapján végezhető el. A teljesítményértékelést azonban a kormánytisztviselő is kérelmezheti, kérelme esetén a munkateljesítményét tárgyévben egyszer értékelni kell. Ezen túl kötelező a teljesítmény értékelése akkor is, ha a munkáltatói jogkör gyakorlója teljesítményelismerésben részesíti a

kormánytisztviselőt. A törvény szerint ugyanis az elismerés feltétele a kormánytisztviselő legalább jó eredménnyel záruló értékelése.

A teljesítménymenedzsment-rendszerek igénybevétele során a legtöbbször előforduló vitatott kérdés, hogy mennyire tekinthető objektívnek és igazságosnak a vizsgált metódus. Leszögezhető, hogy teljesen objektív, az értékelő szubjektivitását kiszűrő rendszert még sehol nem sikerült kialakítani. Egy jól felépített, áttekinthető, egyértelmű szabályokkal operáló, kellő rugalmasságot biztosító, értékelési és elemzési tényezőket is tartalmazó komplex rendszer abban tud segíteni, hogy a szubjektivitás mértéke a minimális szintre csökkenhessen. Azonban a teljesítménymenedzsment-rendszer elfogadtatása, az értékelt mérési, értékelési eredményekkel való azonosulásának elérése szempontjából az értékelést végző vezetők tehetnek a legtöbbet, mégpedig pozitív hozzáállásukkal, felfogásukkal, felkészültségükkel, vezetői stílusukkal, gyakorlatukkal, kommunikációjukkal, kapcsolatteremtő készségükkel, nyitottságukkal, őszinteségükkel, odafigyelésükkel, időráfordításukkal.

A teljesítménymenedzsment humán folyamata a szervezeti teljesítménymérés és az egyéni teljesítményértékelés humán funkcióin túl még bővíthető, kiegészíthető a belső elégedettségi vizsgálatokkal, valamint a külső stakeholderek körében végzendő közvélemény-kutatásokkal.

Abban az esetben, ha az adott szervezetben valamilyen minőségbiztosítási rendszert (TQM, EFQM, CAF, ISO) működtetnek, akkor– az érték- és hatékonyságnövelés érdekében – ezzel is ajánlott összekapcsolni a teljesítménymenedzsment-rendszert. Különösen a vezetők átfogó értékelésének és célirányos fejlesztésének érdekében – meghatározott időközönként – célszerű az ún. 360 fokos értékelés lehetőségét is igénybe venni.

19. Mutassa be a létszámgazdálkodás és a kiválasztás jogi eszközeit, különös tekintettel a belső humán erőforrások átcsoportosítására, valamint egy másik közigazgatási szervtől történő kirendelésre és áthelyezésre!

Létszámgazdálkodás, kirendelés, áthelyezés

Belső humán erőforrások átcsoportosítása

A munkáltatói jogkör gyakorlója nagyobb szabadságot élvez az álláshelyen ellátandó feladatok meghatározásában, illetve a kinevezés módosításában, ugyanis a kinevezést a munkáltatói jogkör gyakorlója főszabályként egyoldalú jognyilatkozatával módosíthatja. A kormánytisztviselőnek tehát főszabályként nincs „egyetértési joga”, azaz kinevezés módosítását el kell fogadnia.

Néhány módosítás esetén viszont a kormánytisztviselő kérheti a felmentését (a kinevezése módosításának közlésétől számított négy munkanapon belül)

illetményének összege a kinevezés módosítást követően korábbi illetményének 80%-át nem éri el;

a munkaideje változik;

a munkavégzésének helye a település határán kívülire változik;

iskolai végzettségének, szakképzettségének vagy szakképesítésének, szakmai tapasztalatának meg nem felelő feladatok ellátására kötelezik;

a munkáltatói jogkör gyakorlója a szakmai vezetői álláshelyen foglalkoztatott kormánytisztviselőt ügyintézői álláshelyre helyezi;

elhelyezkedési korlátozás alá eső álláshelyen kívánja a munkáltatói jogkör gyakorlója továbbfoglalkoztatni;

a Kormány két kormányzati igazgatási szerv azonos besorolási kategóriájú álláshelyét megcseréli egymással vagy a kormányhivatal irányítására kijelölt miniszter a kormányhivatalok között az egyik kormányhivatalhoz tartozó álláshelyet megcseréli a másik kormányhivatalhoz tartozó álláshellyel.

A várandós kormánytisztviselő kinevezésének módosítására külön szabály vonatkozik: a kormánytisztviselőnek a várandóssága megállapításától gyermeke egyéves koráig az állapotának egészségügyi szempontból megfelelő feladatok adhatók, illetve a munkafeltételeket, a munkaidő-beosztást megfelelően módosítani kell, ha orvosi vélemény alapján az álláshelyéhez rendelt feladatot nem láthatja el.

A kormányzati igazgatási szerv álláshelyei közötti mobilitás (álláshely-váltás).

Nem érinti a kormánytisztviselő kormányzati szolgálati jogviszonyának fennállását, ha a kormánytisztviselőt a kormányzati igazgatási szerv egyik álláshelyéről ugyanazon szerv másik álláshelyére helyezik.

Abban az esetben, ha a munkáltatói jogkör gyakorlójának személye is megváltozik, az álláshely-váltásról szóló munkáltatói intézkedést a korábbi munkáltatói jogkör gyakorlójának egyetértésével a leendő munkáltatói jogkör gyakorlója hozza meg. (Hozzá kell tennünk azt, hogy mivel a jogviszony a Kormány, mint munkáltató és a kormánytisztviselő, mint foglalkoztatott között jön létre, ezért fogalmilag sem érinthetné az álláshely-váltás a kormánytisztviselő fennálló jogviszonyát.)

A fentieken kívül belső humán erőforrások átcsoportosítására úgy is sor kerülhet, hogy a Kormány módosítja (megemeli vagy csökkenti) az egyes kormányzati igazgatási szervek alaplétszámát.

A Kormány munkáltatói jogállása lehetővé teszi az álláshelyek átcsoportosítását és az álláshelyek cseréjét. A humán erőforrások átcsoportosítása ilyenkor az álláshelyek kormányzati igazgatási szervek közötti mozgását jelenti.

Az álláshelyek átcsoportosítása esetén a Kormány a kormányzati igazgatási szerve alaplétszámába tartozó álláshelyet átcsoportosíthatja egy másik kormányzati igazgatási szervhez. Ennek leggyakoribb esete lehet, amikor jogszabály változása miatt egy feladat- vagy hatáskör az egyik kormányzati igazgatási szervtől egy másik kormányzati igazgatási szervhez kerül. Ilyenkor az átadó szervnél foglalkoztatottak az álláshelyükkel együtt átkerülhetnek az átvevő szervhez.

Az álláshelyek cseréje során az intézkedésben érintett kormányzati igazgatási szerveket vezető, irányító vagy felügyelő miniszterek közös javaslatára a Kormány a két szerv azonos besorolási kategóriájú álláshelyét megcserélheti egymással. A csere sem érinti az álláshelyeken lévő jogviszonyok fennállását, tehát a jogviszonyok folyamatosak, azok nem szűnnek meg. A csere viszont csak abban az esetben lehetséges, ha két olyan kormányzati igazgatási szerv állapodik meg, amelyek ugyanolyan besorolási kategóriájú álláshelyekkel rendelkeznek.

A két jogintézmény közötti legfőbb különbség, hogy az álláshelyek cseréjekor a fogadó szervnek ugyanannyi és ugyanolyan besorolási kategóriával rendelkező álláshelyet (és ezzel együtt kormánytisztviselőt) kell az átadó szervnek adnia. Ezzel szemben az álláshelyek átcsoportosítása esetén egy egyirányú folyamatról beszélhetünk az átadó és a fogadó kormányzati igazgatási szerv viszonyában. A fővárosi és vármegyei kormányhivatalok közötti átcsoportosításra és cseréje sajátos szabályok vonatkoznak.

A belső humán erőforrás átcsoportosításának új, az általános szabályoktól eltérő eszköze a kormányhivatalon belüli kinevezéstől eltérő foglalkoztatás. Ez azt jelenti, hogy a munkáltatói jogkör gyakorlója a kormányhivatal kormánytisztviselőjét az eredeti álláshelyi feladatai helyett más álláshelyhez tartozó feladatok ellátására utasíthatja. Erre munkaszervezési okból és ideiglenesen kerülhet sor.

Kiegészítés a 2026-os hatályosított tananyag alapján: ide sorolható az úgynevezett kérelmezett vezénylés is. A kormánytisztviselő számára – kérelmére – egyoldalúan, végleges jelleggel, az álláshely átcsoportosítása nélkül jelölhető ki másik kormányzati igazgatási szerv a kormánytisztviselőt foglalkoztató kormányzati igazgatási szervként ahelyett, amely a kérelem benyújtásakor a kormánytisztviselő beosztási okiratában szerepel.

Másik közigazgatási szervtől történő kirendeléssel és áthelyezéssel

A közigazgatási szerv humánerőforrás-szükségletét nemcsak a belső erőforrások átcsoportosításával, hanem az erőforrások kívülről történő bővítésével is kielégítheti.

Kormányzati érdekből történő kirendelés: a miniszterelnök, az általa kijelölt miniszter vagy miniszterek, vagy a Miniszterelnöki Kormányiroda közigazgatási államtitkára döntése alapján – az érintett kormányzati igazgatási szerv vezetője véleményének kikérését követően – kormányzati érdekből a kormányzati igazgatási szerv kormánytisztviselője határozott időre egy másik kormányzati igazgatási szervhez kerül kirendelésre

A kormánytisztviselő továbbra is az őt alkalmazó érintett kormányzati igazgatási szerv alkalmazásában áll, azonban ideiglenesen egy másik szervnél végzi a munkáját.

A kirendeléssel gyorsan és rugalmasan kezelhetővé válik például egy átmeneti munkaerőhiány.

A kirendeléshez nem szükséges a kormánytisztviselő beleegyezése, azonban számos garanciális szabály védi a kormánytisztviselőt:

a kirendelésre eleve csak akkor kerülhet sor, ha a másik álláshelyhez tartozó feladat ellátása megfelel a kormánytisztviselő iskolai végzettségének, szakképzettségének vagy szakképesítésének;

a kirendelés a kormánytisztviselőre nézve – különösen a korára, egészségi állapotára vagy egyéb körülményeire tekintettel – aránytalan sérelemmel nem járhat;

a kormánytisztviselőt legalább tíz munkanappal korábban írásban kell tájékoztatni a kirendeléséről, valamint annak várható időtartamáról;

nem rendelhető ki:

a kormánytisztviselő várandóssága megállapításától gyermeke hároméves koráig,

a kiskorú gyermekét egyedül nevelő kormánytisztviselő,

a tartósan ápolásra szoruló közeli hozzátartozóját gondozó kormánytisztviselő,

a kormánytisztviselő, akinek legalább ötvenszázalékos mértékű egészségkárosodását rehabilitációs szakértői szerv megállapította.

A kirendelés időtartamára a kormánytisztviselő a kinevezésben foglalt illetményre jogosult a kirendelés helye szerinti szervtől (a kirendelés időtartama alatt az illetmény csak a kormánytisztviselő javára módosítható.)

A kirendelés időtartama max. 1 év, amely ugyanarra a feladatra egy alkalommal, legfeljebb 1 évvel meghosszabbítható. A kirendelés lejártát követően a kormánytisztviselőt a kinevezése szerinti kormányzati igazgatási szerv köteles eredeti álláshelyen továbbfoglalkoztatni.

Sajátos szabályok vonatkoznak a fővárosi és vármegyei kormányhivatalok közötti kirendelésre. A kormánytisztviselő az álláshelye szerinti kormányhivataltól másik kormányhivatalnál történő munkavégzésre kirendelhető akkor, ha a kirendelés helye szerinti kormányhivatal valamely hatósági feladatát más módon nem tudja hatékonyan ellátni. A kirendelés során a munkavégzés helye csak akkor változhat, ha az a kirendelés helye szerinti kormányhivatal feladatának ellátásához elengedhetetlenül szükséges. A kormánytisztviselő beleegyezése a kormányhivatalok közötti kirendeléshez nem szükséges, azonban a garanciális szabályok itt is érvényesek.

A kirendelés a kormányhivatalok közötti megállapodás alapján történik. A kirendelés a feladat ellátásáig, de legfeljebb naptári évenként hat hónapig tarthat, ha a munkavégzés helye nem változik. (Amennyiben a kirendelés más helységben lévő kormányhivatalhoz történik, a kirendelés időtartama nem haladhatja meg a naptári évenkénti ötven munkanapot.) A kormányhivatalok közötti kirendelés során az alapvető munkáltatói jogokat a kirendelő hivatali szervezetének vezetője és a kirendelés helye szerinti kormányhivatal megosztva gyakorolja.

Munkaerő utánpótlása kinevezéssel

Amennyiben nincs lehetőség a munkáltató szervezetén belüli vagy a közigazgatási szervek, illetve közszolgálati szervek közötti mobilitással megoldást találni a szükséges munkaerő pótlására, a munkáltató új kinevezéssel bővítheti létszámát, kívülről toborozva a jelölteket.

Kiáramlás: megszűnési és megszüntetési okok

Az emberierőforrás-áramlás és -fejlesztés (közszolgálati életpálya-menedzsment) humán folyamata:

Ezt tekinthetjük a legösszetettebb, legtöbb humán funkciót egyesítő elemnek. A közszolgálaton belüli munkavégzés szabályait meghatározó törvények, kormány- és miniszteri rendeletek is ehhez a humán folyamathoz sorolható jogintézményeket tartalmazzák a legnagyobb számban.

A stratégiai kérdések közé tartozik annak eldöntése, hogy az emberi erőforrás áramlása a közszolgálaton belül milyen általános és az egyes szervezetekre jellemző, speciális, egyedi jegyek alapján történjen meg. Az áramlásnak milyen legyen az uralkodó iránya, az egyes humán funkciók megvalósításához milyen menedzsmenttechnikákat és -módszereket vehetnek, illetve vesznek igénybe, ezeket miként akarják, illetve tudják a jogi szabályozással összhangba hozni?

A közszolgálat fejlesztési tendenciáit és a kapcsolódó stratégiai elképzeléseket figyelembe véve nagyon valószínűnek látszik, hogy a jelenlegi, merevnek számító áramlási gyakorlatot célszerű átalakítani és rugalmasabbá tenni

A közszolgálatból való kiáramlás kezelése kétféle követelményt támaszt a közigazgatási szervvel szemben:

terveznie kell személyi állományának várható kiáramlási folyamatát, pl. hogy miként alakulnak a nyugdíjazások, milyen irányt vesz a fluktuáció,

el kell látnia a jogviszony megszűnésével, megszüntetésével kapcsolatos feladatokat.

A munkaerő kiáramlását, elvándorlását leginkább a személyi állomány korösszetétele, illetve a közigazgatás és a közigazgatási szerv munkaerőpiaci versenyképessége határozza meg. Más európai országokhoz hasonlóan a magyar közigazgatás is évek óta küzd a személyi állomány elöregedésének problémájával, illetve további nehézséget jelent a középgeneráció pótlása is. Ennek kiküszöbölése érdekében nagyon fontos, hogy a közigazgatás mennyire tud vonzóvá válni a fiatalok körében.

A kiáramlás csak bizonyos jogviszonymegszűnési, -megszüntetési esetekben tervezhető. Ezek egy része a munkáltató szervezetének, feladatrendszerének változásaival, másik része a közszolgálati tisztviselő személyével függ össze.

A közigazgatási szerv szervezetével, feladataival összefüggő jogviszonymegszűnési, -megszüntetési esetek

A közigazgatás szervezetrendszerének átalakítása során gyakran szűnnek meg, jönnek létre vagy alakulnak át szervek. A szervezeti változásokkal összefüggésben

törvény erejénél fogva szűnhet meg a jogviszony (a kinevezésben foglalt határozott idő lejártával, valamint a közigazgatási szerv jogutód nélküli megszűnésével)

vagy a közigazgatási szerv felmentéssel szüntetheti meg azt.

A Kit. értelmében kormányzati szolgálati jogviszony határozott és határozatlan időre egyaránt létrehozható. A határozott idejű kormányzati szolgálati jogviszony időtartamát naptárilag vagy más alkalmas módon – így különösen meghatározott munka elvégzéséhez, feladat ellátásához vagy esemény bekövetkeztéhez kötődően – kell meghatározni.

Törvény erejénél fogva szűnik meg a kormányzati akkor is, ha a közigazgatási szerv jogutód nélkül megszűnik. Külön munkáltatói intézkedésre nincs szükség, a járandóság szempontjából ezt az esetet mégis kvázi felmentésnek tekintik. A közszolgálati tisztviselőt végkielégítés illeti meg.

A szervezeti változások csak igen ritkán vezetnek jogutód nélküli megszűnéshez, mert ha meg is szűnik a közigazgatási szerv, ez leggyakrabban jogutódlással történik.

Szintén törvény erejénél szűnik meg a jogviszony az álláshely alábbi változásai esetén:

a Kormány döntése alapján a központosított álláshelyállományból származó álláshely visszakerül a központosított álláshelyállományba

a Kormány az álláshelyet a központosított álláshelyállományba helyezi, mert az álláshely hat hónapon át betöltetlen

a Kormány az alaplétszám részét képező álláshelyet megszünteti

a kormányzati igazgatási szerv megszűnése vagy a Kit. hatálya alóli kikerülése folytán a kormányzati igazgatási szerv alaplétszámába tartozó álláshelye megszűnik.

Ugyancsak törvény erejénél fogva szűnik meg a jogviszony, ha a kormánytisztviselő az álláshelyétől eltérő kormányzati igazgatási szervnél kívánja a foglalkoztatását, de a fogadó kormányzati igazgatási szerv nem állítja ki határidőben az új beosztási okiratot.

Ha a szervezeti változások a szerv önállóságát nem érintik, akkor a személyi állomány esetleges kiáramlásának jogi formája a felmentés. Ez történhet a munkáltató jogkör gyakorlójának mérlegelése alapján, illetve bizonyos esetekben kötelező jelleggel.

Mérlegelés alapján a kormányzati szolgálati jogviszony felmentéssel akkor szüntethető meg, ha:

a Kormány döntése alapján létszámcsökkentést kell végrehajtani,

megszűnt a kormányzati igazgatási szervnek a kormánytisztviselő álláshelyén ellátott feladata,

a kormánytisztviselő által betöltött álláshelyen ellátandó feladat vagy a kormánytisztviselő által betöltött álláshely átszervezés miatt megszűnt,

a kormányzati igazgatási szerv a feladatok hatékonyabb biztosítása érdekében a kormánytisztviselő álláshelyére másik kormánytisztviselőt alkalmaz,

a kormánytisztviselő nyugdíjasnak minősül,

a kormánytisztviselő a további munkavégzésre irányuló jogviszonyához a munkáltatói jogkör gyakorlójának előzetes engedélyét nem kérte ki, illetve a jogviszony létesítését nem jelentette be.

a kormánytisztviselő az összeférhetetlenségi nyilatkozatában, illetve az érdekeltségi nyilatkozatában lényeges adatot, tényt szándékosan valótlanul közölt vagy mellőzött.

Az említett esetekben nem kötelező a felmentés, ha más munkakörben megoldható a köztisztviselő továbbfoglalkoztatása.

A munkáltató a felmentést köteles megindokolni. Az indokolásból a felmentés okának világosan ki kell tűnnie, és a munkáltatónak kell bizonyítania, hogy a felmentés indoka valós és okszerű.

A közszolgálati tisztviselő személyével összefüggő jogviszony megszűnési, illetve –megszüntetési okok

A közszolgálati tisztviselő személyével összefüggésben leginkább az életkor és az egészségügyi alkalmatlanság miatti jogviszonymegszűnés tervezhető, a munkaerő-pótlással együtt.

Egy bizonyos életkor betöltése:

vagy automatikusan vezet a jogviszony megszűnéséhez (ez esetben a közszolgálati jogviszony törvény erejénél fogva szűnik meg),

vagy felmentési jogcímet teremt (a munkáltató felmentéssel köteles megszüntetni a jogviszonyt).

A törvény erejénél fogva történő megszűnéshez vezető okoknak 2 esetét különböztetjük meg.

A törvény által meghatározott életkor betöltése mindenképp a jogviszony megszűnéséhez vezet (a 70. életév elérése).

a törvényben meghatározott életkor betöltése nem feltétlenül eredményezi valamennyi esetben a jogviszony megszűnését, hanem szabályozott eljárás keretében lehetőség van a jogviszony fenntartására.

A kormánytisztviselő a társadalom-biztosítási szabályok alapján az öregségi nyugdíjkorhatárt betöltötte, és az öregségi teljes nyugdíjhoz szükséges szolgálati időt megszerezte, de ez alól a kormányzati igazgatási szerv különösen fontos érdekére tekintettel kivétel tehető.

Az öregségi nyugdíjkorhatárt betöltött kormánytisztviselőnek tehát lehetősége van a továbbfoglalkoztatás kérelmezésére.

A kormányzati igazgatási szerv akkor tarthatja fenn a jogviszonyt, ha a Kormány egyetért azzal.

Ha a kormányzati igazgatási szerv a kormánytisztviselő jogviszonyát nem tartja fenn, a kormánytisztviselő kormányzati szolgálati jogviszonya megszűnik.

Az életkorhoz kapcsolódik a legalább negyven év nyugdíjjogosultsági idővel rendelkező női kormánytisztviselők felmentése. Amennyiben az ezen feltételeknek megfelelő kormánytisztviselők kérik a felmentésüket, úgy kötelező felmenteni őket.

Fel kell menteni a kormánytisztviselőt, ha az egészségügyi okból feladatai ellátására alkalmatlan. A felmentésre azonban ebben az esetben csak akkor kerülhet sor, ha

az álláshelyen nincs az egészségi állapotának megfelelő feladat, valamint

végzettségének, képzettségének, szakképesítésének és egészségi állapotának megfelelő üres álláshely nincs, vagy másik álláshelyen történő foglalkoztatásához nem járul hozzá.

A kormányzati igazgatási szerv a felmentést köteles megindokolni.

Bizonyos esetekben a törvény felmentési védelemben részesíti a kormánytisztviselőt. A védelemnek két fajtája különböztethető meg.

A szigorúbb védelem (a védelmi időszak alatt még a felmentés közlését is kizárja) alapján a kormányzati igazgatási szerv felmentéssel nem szüntetheti meg a jogviszonyt:

a várandósság (amennyiben erről a kormánytisztviselő a kormányzati igazgatási szervet korábban tájékoztatta);

a szülési szabadság;

a gyermek gondozása céljából igénybe vett fizetés nélküli szabadság, illetve – a fizetés nélküli szabadság igénybevétele nélkül is – a gyermek hároméves koráig terjedő időszak;

a beteg gyermek ápolása címén fennálló keresőképtelenség;

a tényleges önkéntes tartalékos katonai szolgálatteljesítés;

a nő jogszabály szerinti, az emberi reprodukciós eljárással összefüggő kezelésének, de legfeljebb ennek megkezdésétől számított hat hónap (amennyiben erről a kormánytisztviselő a kormányzati igazgatási szervet korábban tájékoztatta);

a hozzátartozó otthoni gondozása céljából kapott fizetés nélküli szabadság időtartama alatt,

az unoka gondozása céljából igénybe vett fizetés nélküli szabadság időtartama alatt.

a súlyos egészségi okból gondozásra szoruló hozzátartozójának vagy a kormánytisztviselővel közös háztartásban élő személynek nyújtott személyes gondozás céljából évente legfeljebb öt munkanapra

a szülő szabadság és a gyermek születéséhez kapcsolódó munkaidő-kedvezmény időtartama alatt.

Az enyhébb védelem a betegség miatti keresőképtelenség esetére vonatkozik. Ilyenkor a felmentés közölhető a kormánytisztviselővel, de a felmentési idő legkorábban a keresőképtelenség, legfeljebb azonban a betegszabadság lejártát követő egy év lejártát követő napon kezdődik. Ez a védelem nyugdíjasnak minősülő kormánytisztviselőre sem alkalmazható.

A kormánytisztviselőt ugyanakkor nem illeti meg a felmentési védelem, ha érdemtelenség miatt vagy foglalkoztatást kizáró ok jogcímén történt a felmentése, ha összeférhetetlenségi nyilatkozatával összefüggésben mentették fel, illetve akkor sem, ha maga kérte a felmentését.

A felmentési idő két hónap. A felmentési idő a felmentési okmányban megjelölt napon, legkorábban a felmentés közlését követő napon kezdődhet. A határozott idejű kormányzati szolgálati jogviszony megszüntetése esetén a felmentési idő nem terjedhet túl azon az időponton, amikor a kormányzati szolgálati jogviszony a kinevezés értelmében felmentés nélkül is megszűnt volna.

A felmentés időtartamának legalább a felére a munkavégzési kötelezettség alól mentesíteni kell, de a munkáltató akár a teljes felmentési időre mentességet adhat a munkavégzés alól.

Az illetmény a felmentési idő egészére jár, beleértve azt az időszakot is, amikor a kormánytisztviselő már nem végez munkát a kormánytisztviselő a munkavégzési kötelezettség alóli mentesítés idejére járó illetményre havonta egyenlő részletekben jogosult. A kormánytisztviselő a felmentési idő egészére jogosult illetményre, ha a munkavégzési kötelezettség alól fizetés nélküli szabadság miatt mentesül.

A kormánytisztviselőt ugyanakkor nem illeti meg a felmentési idő, ha érdemtelenség miatt vagy foglalkoztatást kizáró ok, vagy ha összeférhetetlenségi nyilatkozatával összefüggésben történt a felmentése.

A kifizetett illetményt visszakövetelni nem lehet.

A végkielégítés elsődleges célja a munka elvesztésével járó anyagi hátrányok kompenzációja. A kormánytisztviselőt felmentése és a kormányzati igazgatási szerv jogutód nélküli megszűnése esetén végkielégítés illeti meg. A végkielégítés mértéke a kormánytisztviselő kormányzati szolgálati jogviszonyban töltött idejéhez igazodik. A végkielégítés összegének számításakor a felmentési idő kezdetekor vagy a kormányzati igazgatási szerv jogutód nélküli megszűnésekor járó illetményt kell alapul venni.

A végkielégítésre jogosító szolgálati idő mértékének meghatározásakor csak a kormányzati szolgálati jogviszonyban eltöltött időt lehet figyelembe venni.

Bizonyos esetekben végkielégítésre egyáltalán nem jogosult a kormánytisztviselő

nyugdíjasnak minősül,

felmentették (érdemtelenség, nem megfelelő munkavégzés, foglalkoztatást kizáró ok miatt)

maga kérte a felmentését fegyelmi eljárás miatt

összeférhetetlenségi nyilatkozatával összefüggésben mentették fel

A kormánytisztviselőt ugyancsak megilleti a végkielégítés az álláshelyek megszüntetésével vagy (meghatározott feltételek mellett) visszavonásával összefüggő megszűnés esetén.

A kormányzati szolgálati jogviszony megszüntetésével összefüggésben a munkáltató igénybe veheti, és foglalkoztatottjai számára nyújthatja a személyügyi központ Közszolgálati Személyügyi Szolgáltatási Keretrendszere által nyújtott szolgáltatásokat (így például az Új Karrier Programban való részvételt).

2

KÖTELEZŐ VIZSGARÉSZ

IV. modul: Közigazgatás-szervezési és vezetési ismeretek

ÍRÁSBELI TÉTELEK

2026 ősz

2

Az EU szervezete, működése és jogrendszere

Az Európai Unió szervezete, működése és jogrendszere · Kidolgozott tételek

Navigációs tartalomjegyzék az EU szervezetéről, működéséről és jogrendszeréről szóló kidolgozott vizsgaválaszokat tartalmazó dokumentumhoz.

Jelenlegi olvasóváltozat: az áthúzott korábbi szövegrészek kimaradtak. A forrás DOCX változatlan maradt.

15 pontos kérdések

Lisszaboni Szerződés okai és vívmányai

A Lisszaboni Szerződés volt hivatott választ adni az EU keleti bővítésével felmerülő intézményi válságának és a XXI. század új kihívásaira.

Előzmények:

1999-es Amszterdami szerződésnek és a 2001-es Nizzai szerződésnek lett volna feladata az intézményi reformot végrehajtani, de csak részeredmények születtek (EU Alapjogi Charta). A szerződések tanulsága, hogy a kormányközi konferenciák nem voltak alkalmasak ilyen jellegű problémák megoldására, kötetlenebb és nyitottabb tárgyalási forma volt szükséges.

2002. február és 2003. július között, a Leakeni konventen széles vita folyt az EU jövőjéről. Fő témái a szubszidiaritás, EU jogi személyisége, Alapjogi Charta, nemzeti parlamentek szerepe, komplementer kompetenciák, gazdasági kormányzás.

A konvent eredménye az Alkotmányos Szerződés (2004.10.29.), ami racionalizálni és gyorsítani kívánta az intézményrendszert és a döntéshozatalt, szemléletében fordulópontot jelentett; elnevezése („alkotmányos”), szóhasználata (európai törvény, szimbólumok: zászló, himnusz stb. kodifikálása), az Alapjogi Charta alkotmányokhoz hasonlatos katalógusának integrálása azt üzente, hogy komoly lépés történik egy későbbi föderáció kialakításának irányába. A ratifikáció megakadt, a francia és a holland választópolgárok népszavazáson utasították el az Alkotmányos Szerződést.

Az intézményi válság feloldása, az aláírás okai:

A német elnökség a 2009-es Európa Parlamenti választásokat jelölte meg a válság feloldásának határidejeként. Erre azért volt szükség, hogy a választásokat már az új szerződés szerint bonyolítsák le.

Az idő rövidsége miatt az Alkotmányos Szerződés átdolgozása volt a legjobb megoldás. Kivették a szerződés szövegéből azokat a szimbólumokat és elnevezéseket, amik a föderációs jellegre utaltak. Az intézményi újításokat meghagyták.

A Lisszaboni Szerződés vívmányai:

A Parlament teljes körű társ-jogalkotó lett. Az EU szupranacionális jellege erősödik. Ez eddigi 44 helyet 90 szabályozási területre bővül a hatásköre.

Az Európai Tanácsnak állandó elnöke lesz.

kibővült a kül- és biztonságpolitikai főképviselő hatásköre,

új tisztséggé vált a külügyi és biztonságpolitikai főképviselő posztja. A főképviselő az EU közös kül- és biztonságpolitikájának koordinálása mellett a Bizottság alelnöki tisztét és a Külügyek Tanácsának vezetői szerepét is betölti, továbbá az Európai Külügyi Szolgálat működtetéséért is felel.

Felszámolja az Európai Közösségek (EK) és az Unió közti különbséget. Az EK jogutódja az Unió lesz, az EK szerződés az EU Működési szerződése lesz. Módosítja a korábbi szerződéseket, koherens rendszerbe szedi. Felszámolja a hárompilléres rendszert.

Intézményeket ismer el, pl.: Európai Tanács, Európai Bizottság, Európai Számvevőszék, stb.

Jogi személyiséggel ruházza fel az EU-t. Tehát nemzetközi szervezetek tagjává válhat, nemzetközi megállapodásokat köthet és tárgyalhat.

Demokratikusabb intézményi rendszer. A minősített többségi döntés megmarad, 2014-től alakul át kettős döntésre (tagállami szavazat súlyozva a lakosságszámmal). Létrehozza az Uniós polgári kezdeményezést.

Jobban láthatóvá tette a demokratikus elvekre vonatkozó rendelkezéseket. Deklarálja a tagállamok egyenjogúságát.

Hierarchiát állapít meg a jogi aktusainak tekintetében. A Parlament és a Tanács jogalkotási aktusokat hozhat létre, pl.: rendelet, irányelv, határozat. A Tanács és a Bizottság hozhat nem jogalkotási aktusokat, pl.: felhatalmazáson alapuló jogi aktus, végrehajtási aktus.

A Lisszaboni Szerződés teremtette meg az Európai Ügyészség jogi alapját. Az EPPO 2021. június 1-jén kezdte meg működését. 2026-ban 25 EU-tagállam vesz részt a megerősített együttműködésben, köztük Magyarország; Magyarországon a működés a magyar Európai Ügyész kinevezését követő huszadik napon kezdődik. Az EPPO az Unió pénzügyi érdekeit sértő bűncselekmények felderítését, nyomozását és vádhatósági feladatait látja el.

Az uniós jog elsődleges forrásai

Az elsődleges jogforrások központi eleme az Európai Unióról szóló szerződés (EUSZ), illetve az Európai Unió működéséről szóló szerződés (EUMSZ). E két szerződés (összefoglaló néven a Szerződések) egy rendszert alkot, jelenlegi formájukban a Lisszaboni Szerződés módosításai hozták létre.

Az elsődleges jogforrások, azaz az alapító szerződések és módosításaik a következők:

Szerződés

Aláírás időpontja

Hatálybalépés időpontja

Párizsi Szerződés

ESZAK-ot (más néven

Montánuniót) hozza létre

1951. április 18.

1952. július 25.

Római Szerződés

EGK-t hozza létre

1957. március 25.

1958. január 1.

Római Szerződés

Euratomot hozza létre

1957. március 25.

1958. január 1.

Egyesülési Szerződés

EGK, ESZAK és az Euratom intézményeit vonja össze

1965. április 8.

1967. július 1.

Egységes Európai

Okmány

1986. február 18.

1987. július 1.

Maastrichti

Szerződés

Európai Uniót hozza létre (az Európai Unióról szóló szerződés) és a közösségi szerződéseket

módosítja (többek között az EGK-t EK-ra átnevezi)

1992. február 7.

1993. november 1.

Amszterdami

Szerződés

1997. október 2.

1999. május 1.

Nizzai Szerződés

2001. február 26.

2003. február 1.

Lisszaboni Szerződés

2007. december 13.

2009. december 1.

Az alapító szerződéseken kívül az elsődleges jogba sorolandók:

a szerződésekhez csatolt jegyzőkönyvek;

az EU költségvetési rendszerét szabályozó, az alapító szerződéseket kiegészítő, 1970-ben és 1975-ben elfogadott ún. költségvetési szerződések;

az új tagállamok belépésekor kötött csatlakozási szerződések (Ellenben a Brexithez kapcsolódó, az Egyesült Királyság és az EU között létrejött kilépési megállapodás nem része az elsődleges uniós jognak.)

1972: Dánia, Egyesült Királyság, Írország;

1979: Görögország;

1985: Portugália, Spanyolország;

1994: Ausztria, Finnország, Svédország;

2003: Ciprus, Csehország, Észtország, Lengyelország, Lettország, Litvánia, Málta, Magyarország, Szlovákia, Szlovénia;

2005: Bulgária, Románia;

2011: Horvátország;

az Európai Unió Alapjogi Chartája;

az általános jogelvek.

Az elsődleges jogforrások jellemzői:

Az Európai Unióról szóló szerződés tartalmazza

az unió értékeit, céljait,

a hatáskör-gyakorlás alapelveit,

az alapvető jogokra vonatkozó rendelkezéseket (így a kapcsolatot az Alapjogi Chartával),

a demokratikus elvekre vonatkozó rendelkezéseket,

az EU intézményeire vonatkozó általános rendelkezéseket,

az EU külső tevékenységére és a kül- és biztonságpolitikára vonatkozórendelkezéseket,

a szerződés felülvizsgálatára vonatkozó rendelkezéseket, illetve

az unióba történő belépés és kilépés szabályait. (Ez utóbbit elsőként a Lisszaboni Szerződés szabályozza.)

Az Európai Unió működéséről szóló szerződés tartalmazza

az EU hatáskörei gyakorlására vonatkozó rendelkezéseket,

az EU belső és külső politikáit,

az intézmények működésére vonatkozó részletes szabályokat (döntéshozatal),

a költségvetésre vonatkozó rendelkezéseket és

a megerősített együttműködésre vonatkozó részletes szabályokat.

A szerződések módosítására általában két okból kerül sor:

tartalmi változtatás céljából (például hatáskörök bővítése, új feladatok, tevékenységek, meghatározása, korábbiak módosítása);

új tagállam csatlakozásakor (az utóbbi esetben változik a szerződések területi hatálya és az uniós intézmények összetétele).

A szerződések jelenlegi tartalmát és szerkezetét nagyrészt meghatározzák a korábbi alapító szerződések és azok módosításai.

A Római Szerződés jellegzetessége, hogy nem pontos intézkedéseket, hanem feladatokat és célkitűzéseket határozott meg, amelyek megvalósítását és így a konkrét intézkedések meghozatalát a Közösség intézményeire bízta, ezért egyszerűen ún. keretszerződésnek lehet tekinteni.

A szerződések így egyfajta jogi hivatkozási alapot biztosítanak a későbbi uniós intézmények által folytatandó jogalkotáshoz, amely már a célok konkrét megvalósítását szolgálja.

Az Alapjogi Charta

Az Európai Tanács 1999-ben kezdeményezte, hogy egy a tagállamok állam- és kormányfőinek, a Bizottság elnökének, az Európai Parlamentnek és a tagállami parlamenteknek a képviselőiből álló testület, az úgynevezett konvent készítse el az Európai Unió Alapjogi Chartájának tervezetét. Az Alapjogi Charta szövegét 2000. december 7-én az Európai Parlament, a Tanács és a Bizottság elnökei hirdették ki ünnepélyesen.

az elsődleges jogforrásokhoz hasonló jogi kötőerővel rendelkezik,

részletesen felsorolja az uniós polgárok alapvető emberi, politikai és szociális jogait,

elismeri az uniós polgárok körét meghaladó, univerzális jellegű alapvető jogokat is,

az alapvető jogokat hierarchikus rendszerben helyezi el,

külön nevesíti az egyes speciális személyeket (például a gyermekeket vagy a fogyatékkal élő személyeket) megillető jogokat, valamint a kifejezetten uniós polgárokat megillető jogokat is,

a chartába foglalt jogoknak érvényre kell jutniuk az uniós jogalkotásban, értelmezésük pedig az Európai Unió Bíróságának és a tagállamok bíróságainak a feladata,

hatálya kiterjed az uniós intézményekre, szervekre és hivatalokra, valamint a tagállamokra, ha azok az uniós jog végrehajtása céljából járnak el.

Az általános jogelvek a tagállamok közös alkotmányos hagyományainak a részei, tehát valamennyi nemzeti jogrendszerben megtalálhatók. Ezen elvek egy része a szerződésekben, valamint az Alapjogi Chartában megtalálható, de általában az Európai Unió Bírósága mondja ki egy jogelvről, hogy az általános jogelvi erővel bír. A legfontosabb általános jogelvek a következők:

A meghallgatáshoz való jog

A hatékony felülvizsgálat elve

A méltányosság elve

A jogbiztonság elve

Az arányosság elve

Uniós alapjogvédelem kialakulása és rendszere

Az Európai Szén- és Acélközösség, az Európai Gazdasági Közösség és az Euratom működésének kezdeti évtizedeiben nem volt prioritás alapjogvédelmi rendszer kialakítása, mivel nem tűnt valószínűnek, hogy belátható időn belül alapvető jogokat érintő jogkérdésekkel kellene szembesülniük. Másrészt a közösségek tagállamai részt vettek az Európa Tanács párhuzamos integrációs folyamatában, amelynek egyik központi eleme az alapvető jogok védelme európai regionális rendszerének kialakítása volt. Az Európai Védelmi Közösség és az Európai Politikai Közösség korábbi kudarca is ezt erősítette.

Az 1960-as évek végére azonban nyilvánvalóvá vált, hogy a közösségek működése önmagában is komoly alapjogi kérdéseket vet fel. A Bíróság több alkalommal a közösségi jognak a tagállami joggal szemben szerzett érvényt. Joggal merült fel a kérdés, hogy milyen alapon várható el a közösségi jog elsőbbségének érvényre juttatása, különösen akkor, ha a közösségi jog alapjogvédelmi szintje alacsonyabbnak tűnik a tagállami jogvédelmi szintnél. Ez a probléma a közösségi jog egységét és elsőbbségét fenyegető közvetlen veszéllyé vált. Ennek megoldására a Bíróság kialakította az alapjogvédelem közösségi kereteit.

Koncepciójának lényege az, hogy az alapjogok védelme az írott elsődleges jogforrások kifejezett rendelkezése hiányában is a közösségi jog általános jogelveinek részét képezi. A védelemben részesítendő alapjogok körét és tartalmát a Bíróságnak a tagállamok közös alkotmányos hagyományaira, illetve a tagállamok által aláírt nemzetközi emberi jogi egyezményekre tekintettel kell meghatároznia. A Bíróság ebből a szempontból kiemelt jelentőséget tulajdonított az Emberi Jogok Európai Egyezményének (EJEE), de mellette a Polgári és Politikai Jogok Nemzetközi Egyezségokmányából is vezetett már levédendő alapjogokat.

A Bíróság esetjogának másik fontos területe a közösségi alapjogvédelmi rendszer hatókörének kijelölése volt. A Bíróság vizsgálta alapjogvédelmi szempontból a közösségi jogi aktusokat és a közösségi intézmények tevékenységét, azonban emellett a tagállami szervek tevékenységét is ellenőrzése alá vonta, ha azok a közösségi jogot hajtották végre.

Az alapjogok védelme, mint a közösségi jog egyik alapelve a Maastrichti Szerződéssel került be az EUSZ főszövegébe. Ezt a megoldást a hatályos EUSZ 6. cikk (3) bekezdése is fenntartja, amikor kimondja, hogy az unió a közösségi jog általános elveiként tartja tiszteletben az alapvető jogokat, ahogyan azokat az Emberi Jogok Európai Egyezménye biztosítja, és ahogyan azok a tagállamok közös alkotmányos hagyományaiból erednek.

Az uniós alapjogvédelmi rendszer legnagyobb dilemmája továbbra is az, hogy az alapjogok védelmét önálló rendszerben vagy már létező alapjogvédelmi rendszerekhez való csatlakozással biztosítsa. A Lisszaboni Szerződés mindkét utat lehetővé teszi: egyrészt az Alapjogi Chartát a Szerződésekkel azonos jogi kötőerővel ruházza fel, másrészt előírja, hogy az unió csatlakozzon az Emberi Jogok Európai Egyezményéhez. A Lisszaboni Szerződés emellett jelentősen kibővíti az unió diszkriminációval (pl. állampolgárságon alapuló, munka területén, nemek közti) szembeni fellépési lehetőségeit (rendes vagy különleges jogalkotási eljárással).

Az alapjogvédelem fejlődésével párhuzamosan az alapjogokkal foglalkozó uniós intézmények köre is bővült. Ennek legismertebb példája a bécsi székhelyű Alapjogi Ügynökség, melynek célja, hogy megfelelő szakértelmet biztosítson egy egységes uniós alapjogi mérce kialakításához és biztosításához. Feladata elsősorban a szabványosítás, adatgyűjtés, adatfeldolgozás és közzététel tudományos kutatások, felmérések, jelentések és konferenciák útján.

Tagállamokkal szembeni fellépés, ha az emberi jogok tiszteletben tartásának értékével ellentétes magatartást tanúsítanak: elvi alapja az EUSZ 2. cikke, amelynek értelmében az unió az emberi méltóság tiszteletben tartása, a szabadság, a demokrácia, az egyenlőség, a jogállamiság, valamint az emberi jogok – ideértve a kisebbségekhez tartozó személyek jogait – tiszteletben tartásának értékein alapul.

Az EUSZ 7. cikke alapján a Tanács megállapíthatja, hogy fennáll az egyértelmű veszélye annak, hogy egy tagállam súlyosan megsérti ezeket az értékeket, illetve az értékek súlyos és tartós megsértése fennáll. Ekkor a Tanács dönthet úgy, hogy a kérdéses tagállamnak a Szerződésekből származó egyes jogait felfüggeszti.

A 7. cikk szerinti eljárás Lengyelország és Magyarország ellen indult évekkel ezelőtt több témában a jogállamiság és a hatalommegosztás elvei, valamint az alapvető jogok megsértésének gyanúja miatt. Magyarországgal szemben az Európai Parlament, míg Lengyelországgal szemben az Európai Bizottság kezdeményezte az eljárás megindítását. Az eljárás két szakasza: a megelőző, illetve a szankciós szakasz. Az Európai Bizottság szerint Magyarországon a legnagyobb problémát a korrupció jelenti. Az uniós helyreállítási alapból (RRF) származó források kifizetését a

magyar fél általi korrupcióellenes fellépésektől teszi függővé a Bizottság, amelyek tekintetében intézkedéseket vár el. Amennyiben megítélésük szerint nem teljesülnek kielégítő módon az elvárt intézkedések (jogszabályi- és intézményi feltételek), Magyarország lenne az első európai uniós tagállam, amelynek a jogállamiság megsértése miatt csökkentik az EU-s támogatásait.

Az EU intézményei és funkciói

I. Európai Tanács: Az Európai Unió legfőbb politikai döntéshozó szerve,

tagjai a tagállamok állam- és kormányfői + az Európai Tanács állandó elnöke + a Bizottság elnöke és munkájában részt vesz az EU külügyi és biztonságpolitikai főképviselője

kormányközi együttműködés jellemzi (=egyes tagállamok állam- és kormányfőit tömöríti, érvényre juttatva a tagállami érdekeket)

meghatározza az Unió fejlődéséhez az általános politikai irányokat és prioritásokat,

dönt az uniós intézmények szervezeti működéséről, változásokról, létszámkeretekről, uniós tisztviselők kinevezéséről.

dönt új tagállamok felvételéről, iránymutatásokat ad ki a kilépési tárgyalásokhoz

dönt arról, hogy egy tagállam az unió alapértékeit megsérti-e

meghatározza a közös kül- és biztonságpolitika stratégiai célkitűzéseit/irányvonalait

DE: nem lát el közvetlenül jogalkotási feladatot

Európai Bizottság: az uniós jogalkotási folyamatokban a legfőbb javaslattevő szerv, az integráció motorja, bizonyos esetekben jogalkotói jogkörökkel is bír

tagjai a biztosok („egy ország – egy biztos”) az Európai Parlamenti választásokon győztes politikai családból kerülnek ki

a tagállamok feletti működés jellemzi (=az unió érdekeit juttatja érvényre, a biztosok tevékenységük során nem az őket delegáló tagállamok érdekeit képviselik, hanem az Európai Unió érdekében kell tevékenykedniük)

juttatja érvényre az Európai Unió érdekeit, és ellenőrzi a jogszabályok tagállami végrehajtását a Szerződések „őreként”

döntéshozatali-jogalkotási eljárásban kidolgozott javaslatait megküldi a Tanács és az Európai Parlament számára

felel az uniós költségvetés előkészítéséért, a költségvetési végrehajtás felügyeletéért,

ellenőrzi a jogszabályok tagállami végrehajtását, fellép a tagállamokkal szemben, ha nem tartják meg az uniós jog rendelkezéseit, jogosult kötelezettségszegés megállapítása iránti per megindítására az Európai Unió Bírósága előtt

Tanács: az uniós jogalkotásban a Parlament mellett a legfontosabb intézmény,

a tagállamok miniszteri szintű képviselőiből áll

kormányközi együttműködés jellemzi (=tagállamonként 1-1 miniszteri szintű képviselőit tömörítik, érvényre juttatva a tagállami érdekeket)

a Főtitkárság felel az egyes tanácsi ülések előkészítéséért, koordinálja a Tanács hivatali apparátusát

társ-jogalkotó az Európai Parlamenttel, együtt fogadják el az Unió éves költségvetését

dönt nemzetközi szerződések megkötéséről az unió nevében más államokkal, valamint nemzetközi szervezetekkel

felel a közös kül- és biztonságpolitika végrehajtásáért

uniós szervek, hivatalok vezetői és legmagasabb rangú tisztségviselői esetén gyakorolja a kinevezési jogokat.

a tanácsi döntéseket alsóbb szinteken készítik elő, egyeztetnek a szakpolitikai kérdésekről (Állandó Képviselők Bizottsága= COREPER, ahol COREPER I=a tagállamok állandó képviselőinek helyettesei, COREPER II=a tagállamok állandó képviselői

Jellemző az előkészítési feladat fontosságára és komplexitására, hogy mind a COREPER I, mind a COREPER II esetében speciális csoportok végzik a képviselők és helyetteseik üléseinek előkészítését. Ezen túlmenően a

különböző szakterületeken szakbizottságok, munkacsoportok szervezete segíti a COREPER-ben megtárgyalandó döntések tervezeteinek előkészítését. A tagállami érdekek összeegyeztetésének kényszere okán az egyeztető fórumok, valamint döntések előkészítéséért felelős belső szervezeti egységek száma is egyértelműen jelzi, hogy a Tanács a kormányközi együttműködés modelljéhez kapcsolódik.

IV. Európai Parlament: az unió politikai irányításának és a demokratikus legitimációnak a szerve, székhelye Strasbourg

tagjait az egyes tagállamokban közvetlen és általános választójog alapján, szabad és titkos választásokon, ötéves időtartamra választják, a választható képviselők száma a tagállami népesség arányában alakul (minimum 6, maximum 96 fő)

a választott képviselők a polgárok közvetlen képviseletét látják el

a tagállamok feletti működés jellemzi (=az unió érdekeit juttatja érvényre)

az ún. rendes jogalkotási eljárásban a Tanács mellett társ-jogalkotó,

az unió éves költségvetését különleges jogalkotási eljárás keretében eljárva az Európai Parlament és a Tanács határozza meg

a Bizottság politikai elszámoltatását végzi

az Elnökök Értekezletén keresztül együttműködik a nemzeti parlamentekkel

bármely uniós polgár v. tagállamban lakóhellyel/ székhellyel rendelkező természetes v. jogi személy jogosult petíciót benyújtani az Európai Parlamenthez

o Európai Unió Bírósága: tevékenysége biztosítja az uniós jog tiszteletben tartását és az unió területén egységes jogalkalmazást és jogértelmezést, székhelye Luxembourg

A Lisszaboni Szerződés átnevezte és átalakította az unió bírósági szervezetrendszerét: maga az intézmény az Európai Unió Bírósága, melynek legmagasabb bírói fóruma a Bíróság (Európai Bíróság). Ezenkívül ítélkező fórum a Törvényszék, korábbi nevén az Elsőfokú Bíróság, amelyet eredetileg az Európai Közösségek Bírósága tehermentesítésére hoztak létre. 2004-ben felállították a Közszolgálati Törvényszéket, amely az eurokraták vitás ügyeiben járt el első fokon, de e különös hatáskörű fórum 2016-ban megszűnt, mivel a jogalkotó úgy döntött, hogy fokozatosan megemeli a Törvényszék bíráinak számát, valamint a Közszolgálati Törvényszék hatásköreit beolvasztja a Törvényszék hatáskörei közé. Így az Európai Unió Bírósága ma már két szinten működik.

fórumai: 1. bíróság (= legmagasabb szintű ítélkező fórum) – „egy tagállam – egy bíró”, 2. törvényszék - „egy tagállam – egy bíró”, azonban az EU szervezeti reformja következtében a törvényszéki bírák száma megduplázódott (tagállamonként 2-2 bíró)

a tagállamok feletti működés jellemzi (=az unió érdekeit juttatja érvényre)

az uniót érintő számos jogtétel és elv kimondása bírói esetjogi megállapításokon alapul

pertípusok: uniós jogból származó kötelezettségszegés megállapítása iránti per (tagállam ellen), megsemmisítés iránti per (uniós intézmény, szerv ellen, ha annak jogi aktusa az uniós jogba ütközik), mulasztási per (uniós intézmény, szerv ellen az uniós jog szerinti kötelező döntéshozatal elmulasztása esetén). További pertípust képez, amikor az uniós intézmények, szervek, hivatalok általi szerződésen kívül okozott károk megtérítéséről születik döntés

a közszolgálati perek a Törvényszék előtt folynak

előzetes döntéshozatali eljárások - nem peres eljárás, hanem előzetes döntés uniós jogi rendelkezések értelmezéséről, a másodlagos jogforrások érvényességéről

Európai Számvevőszék: az Unió pénzügyi (+jogszerűségi, célszerűségi, eredményességi) ellenőrzése az uniós költségvetési források felhasználásának területein, székhelye Luxembourg

tagjai: tagállamok külső ellenőrzést végző szakemberei (6 éves időtartam, megújítható) - „egy tagállam – egy delegált” + közülük választott elnök

megvizsgálja az unió összes bevételre és kiadásra vonatkozó elszámolását

a pénzügyi év lezárását követően éves jelentést készít

külön jelentések (állásfoglalás, vélemény) uniós intézményektől érkező meghatározott kérdésekre

a számvevőszéki tagok és az ellenőrök a Számvevőszék öt kamarájához vannak hozzárendelve, ezek kereteiben történik meg a jelentések elfogadása

az Európai Parlament és a Tanács segítése a költségvetés végrehajtásával kapcsolatos ellenőrzési feladataik gyakorlása során

a tagállamok feletti működés jellemzi (=az unió érdekeit juttatja érvényre)

Központi Bankok Európai Rendszere (KBER) és az Európai Központi Bank (EKB):

EKB: a közös monetáris politika kialakításának központi szereplője, önálló jogi személy.

KBER: része az EKB és a tagállamok jegybankjai, felel az árstabilitás fenntartásáért, támogatja az unión belüli általános gazdaságpolitika megvalósítását

KBER-t az Európai Központi Bank döntéshozó szervei, a Kormányzótanács (meghatározza a monetáris politika stratégiai jellegű irányvonalait) és az Igazgatóság (végrehajtásáért felel) irányítják

A KBER szervezeti keretein belül az EKB feladatai:

euró bankjegyek és érmék kibocsátásának engedélyezése rendeletek, határozatok elfogadása, ajánlások, vélemények kiadása, pénzbírság/kényszerítő bírság kiszabása vállalkozásokra, amelyek nem tesznek eleget KBER által meghatározott kötelezettségeiknek

szervezetileg elkülönült apparátussal az egységes felügyeleti mechanizmus működtetése, ami a rendszerkockázatot jelentő hitelintézetek uniós szintű, közvetlen felügyeletére

az előző és a folyó év monetáris politikájáról éves jelentést készítenek az Európai Parlamentnek, a Tanácsnak és a Bizottságnak, valamint az Európai Tanácsnak (=politikai elszámoltathatóság)

DE: sem az EKB, sem a tagállami központi bankok, sem döntéshozó szerveik nem kérhetnek /fogadhatnak el utasítást az uniós intézményektől, szervektől vagy hivataloktól, a tagállamok kormányaitól vagy bármely egyéb szervtől (=jegybanki függetlenség)

a tagállamok feletti működés jellemzi (=az unió érdekeit juttatja érvényre)

Uniós jogalkotási eljárások és szereplők

Lisszaboni Szerződés egyik újdonsága, hogy kategorizálta a jogalkotási eljárásokat, megkülönbözteti a rendes és a különleges jogalkotási eljárásokat.

I. Rendes jogalkotás:

A Tanács és az Európai Parlament egyenrangú társ-jogalkotóként vesz részt, azaz mindketten módosításokat javasolhatnak a Bizottság és a másik intézmény álláspontjával kapcsolatban.

Rendes jogalkotási eljárást alkalmaznak a legtöbb szabályozási tárgykör kapcsán.

Bizottság javaslatának előterjesztésével indul – majd három olvasatból áll, melyek során a Tanács és a Parlament előterjeszthetik saját álláspontjukat, és reagálhatnak a Bizottság és a másik intézmény álláspontjára.

Fő szakaszai a következők:

Az Európai Bizottság javaslatot nyújt be az Európai Unió Tanácsának és az Európai Parlamentnek.

A Tanács és a Parlament vagy az első, vagy a második olvasatban fogadja el a jogalkotási javaslatot.

Abban az esetben, ha a Tanács és a Parlament a második olvasatban sem jut megállapodásra, akkor egyeztető bizottságot hívnak össze.

Ha az egyeztetőbizottságban kialakított szöveg mindkét intézmény számára elfogadható a harmadik olvasatban, akkor a jogalkotási aktust elfogadják.

Amennyiben egy jogalkotási javaslatot az eljárás bármelyik szakaszában elutasítanak, vagy a Parlament és a Tanács nem tud kompromisszumra jutni, akkor a javaslatot nem fogadták el és az eljárás véget ér.

II. Különleges jogalkotási eljárások

A Tanács vagy a Parlament önállóan fogad el jogszabályokat a másik intézmény közreműködésével (egyetértésével vagy az intézménnyel folytatott konzultációt követően).

Típusai:

• Egyetértési (vagy hozzájárulási) eljárás

A jogszabály Tanács vagy Parlament általi elfogadásához szükséges a másik intézmény egyetértése is. Ebben az eljárásban az egyetértési joggal rendelkező intézménynek nincs lehetősége módosítási javaslatok előterjesztésére. DE (!) vétójoga van: az egyetértés elmaradása esetén nem jön létre jogszabály.

Konzultációs eljárás

Ezen eljárás esetén a Tanács alkotja meg a jogszabályt az Európai Parlamenttel folytatott konzultációt követően (az egyetértési eljárással szemben fordított helyzet nem létezik). Lényeges megjegyezni, hogy az Európai Parlament véleménye nem köti a Tanácsot.

Unió éves költségvetésének elfogadása:

A többéves (gyakorlat alapján 7 éves) pénzügyi kerettel összhangban kell megállapítani, elfogadása a tárgyévet megelőző évben történik.

Menete:

Intézmények megtervezik a következő évre vonatkozó kiadásaikat → Bizottság költségvetési tervezetbe foglalja → javaslatát az EP és a Tanács elé terjeszti, Tanács elfogadja saját álláspontját és EP elé terjeszti:

ha EP egyetért a Tanács álláspontjával → költségvetés elfogadásra kerül

ha EP nem foglal állást → költségvetést elfogadottnak kell tekinteni

ha EP módosításokat fogad el → egyeztetőbizottságot hívnak össze (kivéve, ha a Tanács egyetért az EP módosításokkal).

ha az Egyeztetőbizottság megállapodik az EP-vel és a Tanáccsal egy közös szövegtervezetről és az intézmények megszavazzák → költségvetés elfogadásra kerül

ha nem sikerül közös szövegtervezetet létrehozni → Bizottság új költségvetési tervezetet nyújt be.

III. Uniós intézmények és a tagállami parlamentek szerepe a jogalkotási eljárásban

A legjelentősebb feladatot ellátó ún. „jogalkotói háromszög” tagjai: az Európai Bizottság, az Európai Unió Tanácsa és az Európai Parlament. Az egyes szereplők által betöltött funkcióik az alábbiakban foglalhatók össze:

Európai Tanács

Legfőbb politikai döntéshozó szerv, de fontos, hogy nem lát el jogalkotási feladatokat!

Európai Bizottság

döntéshozatali-jogalkotási eljárásban fő funkciója a javaslatok kidolgozása, amelyeket megküld a Tanács és az Európai Parlament számára. (Javaslatkészítésre más intézmény is felkérheti) Emellett önállóan is rendelkezik jogalkotási jogkörökkel, és ellenőrzi a jogszabályok tagállami végrehajtását, valamint, ha a végrehajtásnak egységes feltételek szerint kell történnie, a jogszabály végrehajtási hatásköröket ruházhat a Bizottságra.

Tanács

EU legfőbb jogalkotó szerve, az Európai Parlamenttel közösen fogad el jogszabályokat (számos esetek önállóan is, de ekkor is az EP egyetértésével vagy a vele folytatott konzultációt követően). Főszabályként a minősített többségi döntéshozatal jellemző.

Európai Parlament

jogalkotási eljárásokban a Tanács mellett betöltött szerepe az elmúlt évtizedekben fokozatosan nőtt, a Lisszaboni Szerződés által főszabályként bevezetett tett ún. rendes jogalkotási eljárásban a Tanács társjogalkotójának minősül.

Tanácsadó szervek

Két testület tartozik ide: az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság (a munkaadói és munkavállalói szervezeteket, valamint a civil társadalom képviselőit tömöríti), valamint a Régiók Bizottsága (a regionális és helyi érdekeket hivatott képviselni). A testületektől a Bizottság, a Tanács és a Parlament bizonyos esetekben köteles véleményt kérni, amely azonban nem köti a három fő intézményt.

A nemzeti parlamentek szerepe

A Lisszaboni Szerződés rögzítette a nemzeti parlamentek előzetes véleményezési jogát azzal kapcsolatban, hogy az uniós intézmények a döntéshozatal során tiszteletben tartják-e a szubszidiaritás elvét.

A „jogalkotási aktus tervezetét” meg kell küldeni a nemzeti parlamentek számára. A nemzeti parlamentek (vagy parlamenti kamarák) nyolc héten belül fogalmazhatják meg indokolt véleményüket, amelyet a jogalkotási aktust kezdeményezőnek figyelembe kell vennie. Az elutasítást megfogalmazó nemzeti parlamentek meghatározott aránya esetében a benyújtott tervezeteket felül kell vizsgálni.

Többéves pénzügyi keret

A többéves pénzügyi keret (továbbiakban: keret):

1988 óta 5, illetve 7 éves időszakokat ölelt fel (utóbbi időben a 7 év volt a jellemző).

Eddig hat többéves pénzügyi keret kialakítására került sor. Az előző, a 2014–2020 közötti időszakra szóló, a 2007–2013-as periódus céljait folytatva a munkahelyteremtést és a fenntartható növekedést helyezte középpontjába.

A jelenlegi, 2021-2027 közötti, a Covid 19-válságot követő helyreállítás motorját képező költségvetés: 1 074,3 milliárd euró, fontosak a digitális és zöld átállásra irányuló beruházások támogatása.

Az Európai Tanács elnöke terjesztette elő az EU hosszú távú költségvetésére és a Covid 19 világjárvány következtében szükségessé vált helyreállítási csomagra (750 milliárd euró: vissza nem térítendő támogatás és kölcsön formájában) (NextGenerationEU) új tárgyalási keretdokumentumot, amely alapként szolgált az uniós tagállamok vezetőinek megbeszéléseihez. A kulcsszavak: konvergencia, reziliencia és átalakulás; a Covid19 okozta károk helyreállítása, a gazdaságok megreformálása, illetve társadalmaink átalakítása. Az eredeti tervek szerint a 2021–2027-re szóló többéves pénzügyi keret célja jelentős mértékben hozzájárulni az éghajlat-politikai fellépéshez is.

A pénzügyi keret a 2021 és 2027 közötti hét évre szól. A ciklus lehetőséget ad arra, hogy a 2024-es európai választásokat követően hivatalba lépő Bizottság, ha úgy kívánja, egy új, 2028-ban kezdődő ötéves keretet terjesszen elő. Azonban azóta, hogy az EU 2020-ban elfogadta a hosszú távú költségvetését, súlyos kihívásokkal kénytelen szembesülni. Ilyenek például az Oroszország Ukrajna elleni agressziós háborújának következményei, az infláció, a kamatlábak gyors növekedése. Mindezek orvoslása céljával a Bizottság 2023 júniusában - a hétéves költségvetés félidős értékelése során - három jogalkotási javaslatot terjesztett elő annak érdekében, hogy néhány kiemelt területen megerősítse az EU költségvetését. 2026-os kiegészítés: a Bizottság 2025 közepén már benyújtotta a 2028–2034-es következő többéves pénzügyi keretre vonatkozó javaslatát; a 2021–2027-es keret ugyanakkor továbbra is a jelenlegi hatályos ciklus.

Az EUMSz. 312. cikke jogilag kötelező erővel ruházza fel a keretet, kiadási kategóriánként meghatározza a kötelezettségvállalási és kifizetési előirányzatok éves felső határát.

olyan mechanizmus, amely biztosítja, hogy az uniós kiadások tervezhetőek legyenek, és egyúttal szigorú költségvetési normáknak feleljenek meg.

Tervezési eszköz, mely egyúttal az uniós kiadások kiszámíthatóságát is biztosítja.

Nem olyan részletes, mint az éves költségvetés.

A Lisszaboni Szerződés hatályba lépését követően az Európai Parlamentnek egyetértési joga van, tehát igent vagy nemet mondhat. A Tanács az EP egyetértése esetén egyhangúan határoz.

Az Európai Parlament egyetértését követően a Tanács egyhangúlag a keretről

Meghatározza a keret a következő évek tényleges politikai prioritásait, így politikai keretet is alkot.

Az EUMSz. alapján ha az előző pénzügyi keret időszakának végéig a Tanács nem fogadta el az új keretet meghatározó rendeletet, az új jogi aktus elfogadásáig az előző keret utolsó évének megfelelő felső határok és egyéb rendelkezések alkalmazása meghosszabbodik.

Az uniós finanszírozás és a jogállamiság tiszteletben tartása közötti kapcsolat megerősítésére a Tanács után a Parlament is jóváhagyta azt a rendeletet, amely az uniós források védelmét szolgálja a jogállamiságot torzító kormányok visszaéléseivel szemben. A 2021. január 1-jén hatályba lépett új rendelet értelmében az uniós kifizetések

visszatarthatók azoktól az országoktól, amelyekben az uniós források kezelése kapcsán bebizonyosodik a jogállamiság megsértése.

Hatáskör-átruházás és hatásköri rendszer

Hatáskör-átruházás elve: Az Európai Unió nem általános hatáskörű szervezet, kizárólag a tagállamok által a Szerződésekben ráruházott hatáskörök határain belül és a Szerződésekben meghatározott célok érdekében járhat el. Minden olyan hatáskör, amit nem ruháztak át az Unióra, a tagállamoknál marad.

A kizárólagos uniós hatáskörök: csak az unió alkothat kötelező erejű jogi aktust, a tagállamok csak annyiban, amennyiben azokat erre az unió kifejezetten felhatalmazza, amennyiben a tagállami jogalkotás célja az uniós jogi aktusok végrehajtása. Ide tartozik:

vámunió;

a belső piac működéséhez szükséges versenyszabályok;

monetáris politika azon tagállamok tekintetében, amelyek pénzneme az euró;

a tengeri biológiai erőforrások megőrzése a közös halászati politika keretében;

közös kereskedelempolitika.

Megosztott hatáskör: mind az unió, mind a tagállamok alkothatnak kötelező erejű jogi aktust, de a tagállamok csak akkor, ha az unió nem gyakorolta hatáskörét. A Szerződések szabályozási struktúrájában az EU-ra ruházott hatáskör eltérő rendelkezés hiányában megosztott hatáskörnek minősül (pl. a belső piac, a mezőgazdaság, a gazdasági, társadalmi, területi kohézió, a környezetvédelem, a fogyasztóvédelem, az energiaügy, a szabadságon, a biztonságon és a jog érvényesülésén alapuló térség területén).

A megosztott hatáskörök ún. szomszédos hatáskörök, ha nem átfedik egymást, hanem egyes részterületeken az uniónak, más részterületeken a tagállamoknak van hatásköre. A megosztás ilyen esetekben lehet horizontális, azonos szintű részterületek között (pl. a fejlesztési együttműködés vagy a humanitárius segítségnyújtás területén), illetve lehet vertikális, amikor a tagállamok egy uniós szabadságot valamilyen nevesített indok alapján korlátozhatnak (pl. a letelepedés szabadsága a közrend, közbiztonság és közegészségügy érdekében korlátozható).

A megosztott hatáskörök lehetnek egymást átfedő, ún. versengő hatáskörök, ahol a tagállamok a kérdést mindaddig szabadon szabályozhatják, amíg uniós szabályozás nem születik. Azt a folyamatot, amellyel az EU a versengő hatásköröket magában foglaló területeket szabályalkotással elfoglalja, onnan a tagállami szabályozást kiszorítja és a jövőbeli tagállami szabályozás lehetőségét megszünteti, előfoglalásnak nevezzük.

A tagállamok egyes területeken a tagállami intézkedéseket támogató, összehangoló vagy kiegészítő hatásköröket ruháztak az unióra. Itt az unió a tagállami hatásköröket nem vonhatja el, és kötelező erejű jogi aktusai nem eredményezhetik a tagállami rendelkezések harmonizációját. Pl.: az emberi egészség védelme és javítása, ipar, kultúra, idegenforgalom, oktatás, szakképzés, ifjúság, sport, polgári védelem, igazgatási együttműködés.

Külön is nevesítenek bizonyos uniós hatásköröket, amelyek nem illeszkednek a fenti kategóriákba, például a közös kül- és biztonságpolitikát, illetve a tagállami gazdaság- és foglalkoztatáspolitikák összehangolását.

Az EU-nak a tagállamok egymás közötti és az unióhoz fűződő viszonyainak szabályozására irányuló hatásköreit nevezzük belső hatásköröknek. Az unió kifelé irányuló kapcsolatainak szabályozására irányuló hatáskörök a külső hatáskörök.

Az EUMSZ az átruházott hatáskörök rendszerét egy általános uniós hatáskörrel egészíti ki. Ennek alapján, ha a Szerződésekben meghatározott politikák keretében a Szerződésekben meghatározott célkitűzések megvalósításához az unió fellépése bizonyul szükségesnek, de a Szerződések nem biztosítják a megfelelő hatáskört, a Tanács a Bizottság javaslata alapján és az Európai Parlament egyetértését követően egyhangúlag elfogadja a megfelelő rendelkezéseket. Ez az általános uniós hatáskör célhoz kötött és szubszidiárius.

A Szerződésekben kifejezetten biztosított hatáskörök határainak értelmezése során a Bíróság kidolgozta a beleértett uniós hatáskörök doktrínáját. Azokban az esetekben a legnagyobb a jelentőségük, amikor a Szerződések valamely uniós intézményt konkrét feladattal bíznak meg, de nem egyértelmű, hogy e feladatok teljesítéséhez milyen hatáskörökkel ruházzák fel az intézményt. A bíróság joggyakorlata értelmében ilyenkor úgy kell tekinteni, hogy a szerződéses rendelkezések egyúttal önmagukban a feladat teljesítéséhez nélkülözhetetlen hatáskörökkel is felruházzák az intézményt.

A Szerződések értelmében az uniós hatáskörök gyakorlására a szubszidiaritás és az arányosság elvei irányadóak, amelyeket a Szerződésekhez csatolt 2. számú jegyzőkönyv részletez.

A szubszidiaritás elve azokon a területeken érvényesül, amelyek nem tartoznak az unió kizárólagos hatáskörébe. Az elv lényege, hogy az unió csak akkor és annyiban jár el, amikor és amennyiben a tervezett intézkedés célját a tagállamok (központi, regionális vagy helyi szinten) nem tudják kielégítően megvalósítani, így azok a tervezett intézkedés terjedelme vagy hatásai miatt uniós szinten jobban megvalósíthatóak.

Az arányosság elvének értelmében az uniós intézkedések sem formailag, sem tartalmilag nem terjeszkedhetnek túl azon, ami a Szerződések célkitűzéseinek eléréséhez szükséges.

EU regionális és kohéziós politika

Az unió regionális politikájának alapvető célja, hogy az elmaradottabb régiók felzárkóztatásával csökkentse az EU egyes régiói közötti fejlettségi különbségeket.

A regionális politika megvalósítása:

adott statisztikai - tervezési egységek révén valósul meg, de ez nem feltétlenül esik egybe az adott tagállam területi közigazgatási beosztásával

Régiók Bizottsága (=regionális /helyi testületben választással nyert képviselőkből) + a regionális és helyi szervezetek bevonása az uniós döntéshozatali folyamatokba és a jogalkotásba (DE: véleményük nem kötelező érvényű a jogalkotásban)

1975. Európai Regionális és Fejlesztési Alapot (ERFA). Kezdetekben a forrásokat még közvetlenül a tagállamok számára biztosították, akik az elosztásról szinte szabadon rendelkezhettek. Ennek oka a részt vevő országok alacsonyabb száma és az eloszthető pénz korlátozott mértéke volt.

regionális politikák címzettjei (=támogathatók köre):

elmaradott területek

földrajzi vagy demográfiai okból veszélybe került régiók (pl. szigetek a hegyvidéki települések, ill a gyéren lakott észak-európaiterületek – még ha gazdasági teljesítményük alapján nem jogosultak is)

a támogatások elosztásának alapja: NUTS (francia nyelvű elnevezés rövidítése = Területi statisztikai rendszer nómenklatúrája) egységes elszámolás és ellenőrzés érdekében

kategorizálja a különböző földrajzi egységeket megállapítható, hogy mely területek jogosultak a támogatásokra, összehasonlíthatók és ellenőrizhetők a támogatások.

konvergencia régiók: az uniós – GDP átlag 75%-a alatt teljesítenek a kohéziós alapokból részesedhetnek, a támogatások fő címzettjei, direkt támogatásokat kapnak

a partnerség alapelve: a források felhasználásába be kell vonni az adott régiókat

eszközei:

I. strukturális alapok (2007 óta)

Európai Regionális Fejlesztési Alap (ERFA) - „tematikus koncentráció" jegyében a támogatások irányai:

Innováció és kutatás

Digitalizáció

Kis- és középvállalatok (kkv-k) támogatása

Alacsony széndioxid-kibocsátású gazdaság (Az ERFA által az ezekhez a prioritásokhoz rendelt erőforrások a régió kategóriájától függenek)

A fejlettebb régiókban a pénzeszközök legalább 80%-ának legalább kettőre kell összpontosulnia a fenti prioritások közül.

Az átmeneti régiókban a pénzeszközök 60%-át érinti ez a koncentráció.

A kevésbé fejlett régiókban 50% ez a hányad.

Európai Szociális Alap (ESZA): több tízezer helyi, regionális és országos, foglalkoztatással kapcsolatos projektet finanszíroz Európa egész területén

új készségek /munkavégzési módszerek elsajátításának támogatása a munkavállalók/vállalkozások számára

a foglalkoztatási lehetőségekhez hozzáférés javítása: segítségnyújtás fiataloknak az iskolából a munka világába átmenethez, kevésbé szakképzett álláskeresők számára képzés

a szakképzési és egész életen át tartó tanulási lehetőségek

a hátrányos helyzetű csoportokból származók álláshoz jutásának segítése

II. Kohéziós Alap:

célja ugyancsak az elmaradottabb területek felzárkóztatása,

a támogatásokat főként környezetvédelmi, közlekedési és szállítási infrastruktúra-fejlesztésre lehetett fordítani

III. szakpolitikai alapok:

Európai Mezőgazdasági és Vidékfejlesztési Alap (EMVA)(mezőgazdasági és halászati politika) • Európai Halászati Alap (EHA) – (halászati politika)

- a regionális politika költségvetése:

uniós költségvetési kiadások harmada

a legnagyobb el- és újraelosztó politika

a regionális politikák minden tagállam érdekét szolgálják

a támogatások alapján sorolják be a nettó befizető és nettó haszonélvező tagállamokat (akik többet fizetnek be, mint amennyit kapnak =a nettó befizetők, akik kevesebbet fizetnek be, mint amennyit kapnak = a nettó haszonélvező országok) - Magyarország csatlakozása óta = a nettó haszonélvező

a nettó befizető országokat az egységes belső piacból származó kereskedelmi előnyök kompenzálják és érdekük a fejletlenebb régiók támogatása → ezek vásárlóereje nő → piacnövekedés, gazdasági növekedési potenciál (indirekt előnyök)

Közös kül- és biztonságpolitika

Az integráció történetében a hetvenes években az Európai Politikai Együttműködés (EPC) kialakulásától kezdve beszélhetünk a külpolitikai együttműködés alapjainak kialakulásáról.

Az EGK létrejöttével a világgazdasági rendszerben meghatározó szerepet játszó EK egyfajta civil vagy puha hatalomként (soft power) egyre jelentősebb befolyást kezdett gyakorolni külső környezetére. A közös kül- és biztonságpolitika célja az volt, hogy az EU egységes politikai szereplővé alakuljon, ezáltal politikailag is nagyobb befolyással bíró szerepe legyen a nemzetközi kapcsolatokban. 1992-től a Maastrichti Szerződéssel létrejövő pilléres struktúrában a „közös” jelző ellenére e területen továbbra is megmaradt a kormányközi megközelítés.

Az EU közös kül- és biztonságpolitikájának céljai és alapelvei:

megvédje értékeit, alapvető érdekeit, biztonságát, függetlenségét és integritását;

megszilárdítsa és erősítse a demokráciát, a jogállamiságot, az emberi jogokat és a nemzetközi jog elveit;

összhangban az Egyesült Nemzetek Alapokmányának céljaival és elveivel, valamint a Helsinki Záróokmány elveivel és a Párizsi Charta céljaival – beleértve a külső határokhoz kapcsolódókat is – megőrizze a békét, megelőzze a konfliktusok kialakulását, és erősítse a nemzetközi biztonságot;

elősegítse a fejlődő országok fenntartható gazdasági, társadalmi és környezeti fejlődését, elsődlegesen a szegénység felszámolása céljából;

előmozdítsa valamennyi ország bekapcsolódását a világgazdaságba, egyebek mellett a nemzetközi kereskedelemben érvényesülő korlátozások fokozatos megszüntetése révén;

hozzájáruljon olyan nemzetközi intézkedések kidolgozásához, amelyek a fenntartható fejlődés biztosítása érdekében a környezet minőségének és a világ természeti erőforrásaival való fenntartható gazdálkodásnak a megőrzésére és javítására irányulnak;

segítséget nyújtson a természeti vagy ember által okozott katasztrófákkal sújtott embercsoportoknak, országoknak vagy régióknak; és

előmozdítsa egy erősebb többoldalú együttműködésen és a világ felelős kormányzásán alapuló nemzetközi rendszer létrejöttét.

A Lisszaboni Szerződés megszüntette a pilléres rendszert, de továbbra is a kormányközi döntéshozatal maradt a meghatározó. A KKBP önálló hatásköri kategóriaként „külön szabályok és eljárások hatálya alá tartozik". „A közös kül- és biztonságpolitikát az Unió külügyi és biztonságpolitikai főképviselője és a tagállamok hajtják végre a Szerződésekkel összhangban." A Szerződések jogalkotási aktusok elfogadását nem teszik lehetővé.

A döntéshozatalban és a KKBP irányításában a tagállamok kormányai, illetve a Tanács intézményei játszanak meghatározó szerepet, az EP azonban továbbra is alapvetően kimarad a kül- és biztonságpolitikai döntési folyamatokból. A KKBP területén alkalmazandó korábbi döntéshozatali eszközök (közös álláspontok, common position, közös akciók, joint actions, közös stratégiák, common strategies) számát e területen a Lisszaboni Szerződés csökkentette, a KKBP legfőbb eszközeként az Európai Tanács általános iránymutatásokat, a Tanács határozatokat fogad el, melyek meghatározzák az unió által végrehajtandó fellépéseket, az unió által képviselendő álláspontokat és ezek végrehajtásának szabályait.

A KKBP területén a Lisszaboni Szerződés legnagyobb újítása az unió külügyi és biztonságpolitikai főképviselője pozíció és az Európai Külügyi Szolgálat létrehozása volt. Az új főképviselői tisztség jellemzői:

a korábbi bizottsági és tanácsi feladatokat is ellátva, az Amszterdami szerződéssel bevezetett közös kül- és biztonságpolitikai főképviselői tisztséghez képest közösségibb irányba elmozdulás: „kvázi külügyminiszter" → a főképviselő irányítása alatt működő külügyi szolgálat pedig „kvázi külügyminisztériumként" értelmezhető. - A főképviselő egyben az EB alelnöke és a Külügyek Tanácsának elnöke; a tisztség célja, hogy az EU ezáltal következetesebben lépjen föl és határozottabb szerepet tudjon játszani a nemzetközi politikában.

A főképviselő előkészíti és elnököli a Külügyek Tanácsát (FAC), illetve az EB alelnökeként felelős az Európai Bizottság külkapcsolatokkal összefüggő feladatainak összehangolásáért is.

A főképviselő feladata, hogy segítse a kompromisszumkeresés folyamatát a tagállamok között, majd a bilaterális és multilaterális fórumokon egységesen képviselje a megtárgyalt és elfogadott külpolitikai döntéseket, A főképviselő kiegészíti a tagállami diplomáciát, de nem lép annak helyébe.

A „kettős kalap" következtében a főképviselő feladata a hagyományos diplomáciai tevékenységek mellett a különböző külpolitikai eszközök, pl. segélyezés, kereskedelem, humanitárius segítségnyújtás és válságreagálás koordinálása;

az Európai Védelmi Ügynökség és az EU Biztonságpolitikai Kutatóintézetének irányítása.

Az Európai Külügyi Szolgálat feladata az EU külügyi politikájának végrehajtása és a főképviselő támogatása. Az EEAS az EU külső tevékenységei közötti összhang biztosítása érdekében alapvetően három fő területen támogatja az EU külügyi és biztonságpolitikai főképviselőjét:

− az EU közös kül- és biztonságpolitikájának irányítása és kidolgozása;

− a Külügyek Tanácsa elnöki tisztének az ellátása;

− a Bizottságban betöltött alelnöki tiszte ellátása külügyi kapcsolatok területén.

Az EEAS hozzájárul továbbá a Tanács Főtitkárságának, a Bizottságnak és a tagállami diplomáciai szolgálatoknak a munkájához az európai külső tevékenységek koherenciájának biztosítása érdekében. Támogatja a Bizottságot az EU külső tevékenysége pénzügyi programjainak és eszközeinek kidolgozásában és végrehajtásában.

A Lisszaboni Szerződés újításai az európai biztonság- és védelempolitika területén:

− állandó strukturált együttműködés,

− kölcsönös segítségnyújtási klauzula,

− szolidaritási klauzula

− start up pénzügyi alap

Az európai biztonsági és védelempolitika új elnevezése a közös biztonság- és védelempolitika lett. Az elnevezésben a „közös" jelző megjelenése a Szerződésekben megfogalmazott közös uniós védelempolitika kialakítását magában

foglaló távlati célra és annak fontosságára utalt. A KKBP szerves részét képező KBVP jövőjével kapcsolatban már ekkor világossá vált, hogy ezen a területen a hangsúly a polgári válságkezelésre kerül.

Uniós és magyar közigazgatás kapcsolata

A KÖZVETETT ÉS A KÖZVETLEN VÉGREHAJTÁS VISZONYRENDSZERE Közvetett végrehajtás:

A közösségi elvárások és jogi normák – közösségi szintű végrehajtásért felelős szervek hiánya miatti − közvetett jellegű végrehajtása a tagállami jogalkalmazók feladata volt.

Érvényesül a nemzeti kormányok szervezetalakítási szabadsága, valamint a közigazgatási (hatósági) eljárásjogi és perjogi szabályozásban a tagállami autonómia elve → az Európai Bíróság csak alapelvi szinten fogalmazhatott meg követelményeket a közvetett végrehajtás során eljáró tagállami szervekkel szemben + idővel egyéb követelményeket is.

Az utóbbi 2 évtizedben a közvetett végrehajtás egyre inkább veszít meghatározó jelentőségéből. Közvetlen végrehajtás:

erősödik az uniós szervek szerepe, amikor az unió közvetlenül hajtja végre az uniós jogot.

Az uniós, valamint a tagállami szervek egyre több területen egymással együttműködve látják el az uniós normák végrehajtásának feladatát, megosztják az egyes végrehajtással kapcsolatos hatásköröket is → „együttes igazgatás”: az egyes közigazgatási ágazatokban döntően az uniós és a tagállami igazgatás együttműködése révén valósul meg az uniós normák végrehajtása.

A TAGÁLLAMI KÖZIGAZGATÁSI SZERVEZETRENDSZERT ÉRINTŐ UNIÓS KÖVETELMÉNYEK

Európai Közigazgatási Térségen (EKT) belül az unió egyes intézményei és szervei, valamint a tagállamok közigazgatási szervezetrendszere egymással összekapcsolódva és együttműködve gondoskodik az uniós normák végrehajtásáról. Általános követelményeket fogalmaztak meg a 2004-ben csatlakozott tagállamokkal, így Magyarországgal szemben is

→

a demokratikus jogállamiság,

a szolidaritás eszméjét érvényre juttató szociális piacgazdaság kiépítése;

a tagállami képviseleti szervek súlyának csökkentése;

a megbízható, átlátható és demokratikus közigazgatás fenntartása; amelynek végrehajtásáért professzionális, pártatlan és szakképzett köztisztviselői kar felel.

A területi, illetve helyi önkormányzatok szervezetalakítási szabadsága tekintetében is érvényesül a tagállamok autonómiája.

A helyi önkormányzatokkal kapcsolatos elvárások legátfogóbb rendszere a Helyi Önkormányzatok Európai Chartája (→ az Európa Tanács keretei között 1985-ben fogadták el, magyarországi kihirdetése: 1997). Az egyes önkormányzatok (helyhatóságok) szabadon alakíthatják ki saját belső szervezetüket, lehetővé kell tenniük jól képzett személyzet felvételét + követelmények: a helyhatóságok tevékenysége feletti állami felügyelet, pénzügyi forrásaik biztosítása, társulási joguk gyakorlása, a jogaik védelmét biztosító intézményrendszer megfelelő módon való szabályozása.

Az unió regionális politikájának alapvető célja: az elmaradottabb régiók felzárkóztatásával csökkentse az EU egyes régiói közötti fejlettségi különbségeket → statisztikai-tervezési egységek. A brüsszeli székhelyű Régiók Bizottsága (regionális és helyi testületek olyan képviselőiből áll, akik valamely regionális vagy helyi testületben választással nyert képviselői megbízatással rendelkeznek vagy valamely választott testületnek politikai felelősséggel tartoznak) által a regionális és helyi szervezetek bevonása történik meg az uniós döntéshozatali folyamatokba és a jogalkotásba.

A TAGÁLLAMI KÖZIGAZGATÁS MŰKÖDÉSÉVEL, MINŐSÉGÉVEL KAPCSOLATOS UNIÓS KÖVETELMÉNYEK

a hatékony és egyenértékű jogvédelem elve: az Európai Bíróság gyakorlatában jelent meg → a közvetett végrehajtás során a tagállami szabályok nem lehetnek kedvezőtlenebbek az uniós jogrend által biztosított jogok érvényesítésekor, mint azok, amelyek a hasonló tagállami jogi esetekre vonatkoznak;

a közigazgatási döntések bíróság előtti megtámadásának lehetősége a hatékony jogvédelem lényeges előfeltétele. Meghatározó források: Emberi Jogok Európai Egyezménye (EJEE), valamint az Európa Tanács egyes ajánlásai ill. Alapjogi Charta megfelelő ügyintézéshez való jogának alapját

Az Európa Tanács Miniszterek Bizottsága több közigazgatási eljárásjogi tárgyú ajánlást fogadott el: a jó közigazgatásról; az egyének közigazgatási hatóságok határozataival szembeni védelméről; a közigazgatási hatóságok mérlegelési jogkörének gyakorlásáról; a közigazgatási hatóságok által kezelt információkhoz való hozzáférésről; a hatóságok által kezelt személyes adatok 3. személyeknek történő kiadásáról; a hivatalos iratok hozzáférhetőségéről, stb.

„megfelelő ügyintézéshez való jog”: minden személy ügyét részrehajlás nélkül, tisztességesen, észszerű időn belül kell elintézni + meghallgatás, iratbetekintés, nyelvhasználat joga; az eljáró szervek indokolási kötelezettsége döntéseik meghozatala során; jóvátételi kötelezettségük a feladatuk teljesítése során okozott károkért → a modern közigazgatási eljárás minimumkövetelményei. Ebben a tekintetben e jog nem kényszeríthető ki egyénileg. Biztosítani kell a hatékony jogorvoslatot és a tisztességes eljáráshoz való jogot. Az Alapjogi Charta követelményeire az EU intézményeivel, szerveivel, hivatalaival szemben lehet hivatkozni, ugyanakkor a tagállamok is címzettjei a charta rendelkezéseinek, amennyiben az uniós jogot hajtják végre (közvetett végrehajtás). Bár az európai jog, az EJEB esetjogi megállapításai egyértelműen visszahatnak az Alapjogi Chartára, valamint ennek révén az uniós alapjogvédelemre, formálisan az EU-nak az EJEE-hez történő csatlakozása még nem történt meg.

Az Európai Unió a hazai intézményekben, tapasztalatok:

2004 és 2006 között a Miniszterelnöki Hivatal keretében európai ügyekért felelős tárca nélküli miniszter felügyelte a területet, a Nemzeti Fejlesztési Hivatalt és az Európai Ügyek Hivatalának munkáját is. 2006-tól 2014-ig a Külügyminisztériumban (Külgazdasági és Külügyminisztériumban) önálló államtitkárság koordinálta a hazai EU-politikát. 2014-ben az európai integrációs ügyek átkerültek a Miniszterelnökséget vezető miniszterhez, majd pedig az igazságügyi miniszter feladat- és hatáskörébe tartozott az európai uniós ügyek koordinációja. A brüsszeli állandó képviselet irányítása a Külgazdasági és Külügyminisztériumtól szintén az igazságügyi minisztériumhoz került át. Az európai uniós források felhasználásáért felelős miniszter a területfejlesztési miniszter lett. 2023-ban az Országgyűlés rendelkezett az Európai Uniós Ügyek Minisztériuma, majd a Közigazgatási és Területfejlesztési Minisztérium létrehozásáról. Az Európai Ügyekért felelős miniszter felel az európai uniós ügyek koordinációjáért, az európai uniós politikák kialakításáért és koordinációjáért, a brüsszeli állandó képviselet irányításáért, valamint az 2024-Európai Unió Tanácsa 2024. második félévi magyar elnökségének előkészítéséért és lebonyolításáért. Az európai uniós források felhasználásáért a közigazgatási és területfejlesztési miniszter felelős.

Az utóbbi években a Visegrádi Négyek18 számos stratégiai kérdésben alakítottak ki közös álláspontot, adtak ki az uniós döntéshozók álláspontjával ellentétben álló nyilatkozatot, ami hozzájárult e négy országnak az Európai Unión belüli különálló blokká formálódásához.19 E jelenség a közelmúlt éveinek jogállamisági vitái nyomán inkább Lengyelország és Magyarország relációjában manifesztálódott. Azonban az oroszok elleni szankciókat és Ukrajna támogatását érintő fellépések magyar kormány általi eltérő megítélése gyengítették, és úgy tűnik, felőrölték ezeket a korábban szorosabb együttműködési kereteket.

A 2022-es évben az Ukrajnát megtámadó Oroszország elleni szankciók és azok hatásai jelentettek újabb véleménykülönbségeket az EU és a magyar kormány között. A szankciókról – a vonatkozó uniós szabályozásnak megfelelően – konszenzusos formában születtek meg a döntések; azokat az összes tagállam állam-, illetve kormányfője megszavazta az Európai Tanácsban

10 pontos kérdések

Üres székek politikája és luxemburgi kompromisszum

Az EGK bővítésére az 1960-as években nem került sor az akkori francia elnök, Charles de Gaulle miatt. A tábornok ugyanis rettegett a túlzott angolszász befolyástól, és tartott attól, hogy ha Nagy-Britannia tagországgá válik az EGK-ban, az európai integráció is fokozatosan amerikanizálódni fog.

De Gaulle olyan integrációt képzelt el, amely erős korlátokat szab a szuverenitás átruházásának, konföderatív, kormányközi alapokon nyugvó, európai szövetséget jelent. Ennek következtében az alapító atyák szupranacionális elképzelését valló akkori európai bizottsági elnök, Walter Hallstein és De Gaulle között állandóvá váltak a feszültségek és viták, amelyből többször De Gaulle került ki győztesen. Személye idézte elő a hatvanas évek legsúlyosabb intézményi válságát is, amely a Tanácsban a minősített többségi döntések körének kiterjesztése körül bontakozott ki. De Gaulle számára a minősített többségi döntéshozatal azt jelentette, hogy a másik öt tagállam olyan

döntést is rákényszeríthet Franciaországra, amely érdekeivel ellentétes, ez pedig elfogadhatatlan volt számára. 1965 nyarán arra utasította a minisztereit, hogy maradjanak távol a Tanács üléseitől. A mintegy hét hónapig tartó időszak az „üres székek” időszakaként vált híressé. A franciák távolmaradása súlyos válságot idézett elő, amely 1966 elején az ún. Luxemburgi kompromisszummal ért végét. A tagállamok megegyeztek abban, hogy többségi döntéshozatal esetén a Miniszterek Tanácsában, ha egy tagállam alapvető nemzeti érdekét sérelmezni véli, a vétó jogával élhet.

Kormányköziség és szupranacionalizmus

Az Európai Unió azért sajátos entitás, mert a szupranacionalizmus és a kormányköziség jegyeit egyaránt viseli.

Az Európai Unió szuverén államok között, sajátos nemzetközi szerződéssel létrehozott konstrukció. Az Európai Unió költségvetésének mérete, a kialakított uniós jogrendszer, a döntéshozatali módszerek sajátosságai mesze túlmutatnak egy „átlagos” nemzetközi szervezeten. A döntéshozatali módszerek vonatkozásában alapvetően két típust különböztethetünk meg egy nemzetközi együttműködés esetén:

a kormányközi jellegű együttműködés feltételezi, hogy a részt vevő tagállamok szuverenitásukat teljes mértékben megőrzik. Úgy fogadhatnak el a szervezet tagjaira nézve kötelező döntéseket, hogy a tagállamoknak lehetőségük van azokat utólag megerősíteni, magukra nézve kötelező jelleggel vállalni, vagyis ratifikálni, de megtehetik, hogy ezekből kimaradnak. Az ilyen együttműködés azt is feltételezi, hogy a döntéshozatal az összes résztvevő egyhangú szavazatával történik, tehát a többségi döntés kizárt. A kormányközi módszerrel működő szervezetek a nemzetközi jog alapján tevékenykednek, nemzetközi szerződéseket és egyéb nemzetközi jogi aktusokat alkalmaznak, nem hoznak létre önálló közösségi jogrendszert.

a szupranacionális vagyis nemzetek feletti együttműködés a kormányközinél jóval szorosabb, a szuverenitás egy részének feladását (vagy közösen történő gyakorlását) feltételező módszer. A nemzetek feletti együttműködésnek hét fontos jellemzője van:

A szervezet tagjaira nézve kötelező erejű döntéseket hoz, vagyis ha a döntés megszületik, a tagállam nem mérlegelheti annak végrehajtását.

A szupranacionális jellegű szervezet legalább részben a tagállamoktól független intézményekkel működik, vagyis maguk az intézmények, illetve vezető tisztségviselőik kinevezésük, illetve megválasztásuk után nem visszahívhatók.

Az ilyen szervezetnek jogában áll az egyéneket (a tagállamok állampolgárait) közvetlenül érintő s rájuk kötelező jogszabályokat alkotni.

A nemzetek feletti szervezet képes arra, hogy döntéseinek a tagállamok kormányai ellenében is érvényt szerezzen, például bíróság útján.

Pénzügyi autonómiával rendelkezik, vagyis nem vagy nem csak tagállami tagdíjakból finanszírozzák, amelyet kiélezett konfliktushelyzetben a tagállam akár vissza is tarthat, ezzel veszélyeztetve a szervezet működőképességét.

A szupranacionális jellegű nemzetközi szervezet esetében egy tagállam kilépése vagy a szervezet feloszlatása csak a létrehozott intézményrendszer egyetértésével történhet.

Az ilyen működési elveken alapuló szervezet új jogrendet alakít ki, amelynek a tagállamok és polgáraik alá vannak vetve.

Kormányközi jellegzetesség például, hogy a tagállamok egyhangúlag fogadják el az alapító szerződéseket, azokat ratifikálni kötelesek, egyébként nem lép hatályba az adott szerződés – ahogy az az Alkotmányszerződés esetében történt 2005-ben. Szupranacionális jegy ugyanakkor az uniós jogrend létezése, az Európai Bíróság működése, valamint a biztosok függetlensége. A szupranacionalizmus és a kormányköziség az Európai Unió esetében dinamikus fogalmak: mindkettő előtérbe kerülése, illetve háttérbe szorulása folyamatosan változik az integráció történetében.

Római Szerződések okai és eredményei

Aláírás okai:

A II. vh.-ban gazdaságilag, katonailag és politikailag meggyengült európai államok csak régi ellentéteiket félretéve, erőiket egyesítve tehettek kísérletet arra, hogy az USA hegemóniáját ellensúlyozzák és világgazdasági pozícióikat részben visszaszerezzék. o A hidegháború évtizedeiben az USA is támogatta a Ny-EU-i integrációs szándékot.

A gyarmatbirodalmak felbomlása miatt az Európán belüli gazdasági és politikai kapcsolatok erősen felértékelődtek.

A tudományos-technikai forr. számos iparágban szükségszerűvé tette a koncentrációt, a nagy vállalatok és üzemek kialakulását. A szűk nemzeti piacok nem voltak elegendőek.

A műszaki fejlődés nyomán elkerülhetetlenné vált a nemzeti energetikai, közlekedési, távközlési és informatikai rendszerek összekapcsolódása, a szolgáltatások integrációja

Római Szerződések:

Hat ország kezdte meg az Európai Szén- és Acélközösség (Montánunió, ESZAK) tárgyalásait.

Célja: a közös piac kialakítása a szén- és acélszektorban, mely magában foglalta a vám- és nem vámjellegű korlátozások lebontását, a hatósági árak kiküszöbölését, az állami támogatások megszüntetését, a közös szabályozás és versenykörülmények kialakítását, a termelékenység növelését, a munkakörülmények szabályozásának közös kialakítását s általában a szektorra vonatkozó szabályozás és támogatási rendszer közös megalkotását.

Az 50-es években a Montánunió megalakulását követő időszak válságos volt a Hatok vezetői az együttműködés kiterjesztését tervezték. A Spaak-jelentés szinte pontosan előrevetítette a későbbi Római Szerződések tartalmát. Két új közösség létrehozására tett javaslatot: egy atomenergia-közösség, valamint egy olyan gazdasági közösség kialakítására, amelynek keretében megvalósítható a vámunió és a közös agrárpolitika. Mindezek után az Európai Atomenergia Közösséget (EURATOM) és az Európai Gazdasági Közösséget (EGK) alapító szerződéseket Rómában írták alá 1957. március 25- én Róma - Olaszország., Franciao., NSZK, Belgium, Hollandia, Luxemburg külügyminiszterei és miniszterei írták alá.

1958. jan. 1. hatályba léptek (alapszerződés, az EU elsődleges jogforrása (alkotmánya).

Szerződésekről beszélünk, de egyes számban használatos változat egyértelműen az EGK szerződésre utal.

Az EGK-t alapító szerződés 248 cikket és számos, főleg a vámcsökkentést érintő technikai szabályozást, valamint az egyes tagállamok saját preferenciáit kifejező jegyzőkönyveket tartalmazott.

A két szerződés a két közösség számára önálló, de egymáshoz nagyon hasonló intézményi struktúrát hozott létre. A Montánunióhoz hasonlóan az EGK négy fő intézménye a Bizottság, a Közgyűlés, a Tanács és a Bíróság.

A Bizottság lett a közösségi érdekeket leginkább megjeleníteni képes, a javaslattételért felelős intézmény, feladata az igen korlátozott és inkább származékos jogalkotás, a közösségi politikák végrehajtása, a végrehajtás ellenőrzése, a közösségi pénzügyek kezelése, valamint a külkapcsolatok feladatainak ellátása volt.

A Közgyűlés, mely a kezdetekben a tagállamok parlamentjeinek küldötteiből állt, eredetileg konzultatív jogkörrel kezdte meg pályafutását. A Bizottság előterjesztéseit tárgyalták meg, de a Tanács nem volt köteles meghallgatni a véleményüket.

A Tanács előlépett legfőbb döntéshozóvá. A tagállami érdeket képviselő testület érdemi kérdésekben kétféle módon hozhat döntést: egyhangúlag és minősített többséggel.

A Bíróság legfontosabb feladata a közösségi jog betartatása volt.

Fehér Könyv és Egységes Európai Okmány

A „Fehér könyv a belső piac megvalósításáról” című dokumentum abból indult ki, hogy az egységes belső piac kialakításának érdekében milyen akadályokat kell felszámolni az Európai Közösségben 1992-ig. Három kategóriát állított fel: a fizikai, a technikai és a pénzügyi akadályok csoportját. Ezek között - a politikai viták megelőzése érdekében - nem alakított ki preferencia-sorrendet.

A fizikai akadályok között elsősorban a határellenőrzések megszüntetése szerepelt, a közvélemény számára ez volt a program leginkább látványos eleme. például nem kellett a kamionoknak órákig a határon állni. Ez a lépés ugyanakkor lavinaként indított el további közösségi politikákat: ha ugyanis nincsenek belső határok, akkor a külsőt kell megerősíteni. Ki kell építeni a rendőrség együttműködését is. a közös határok a menekültügyi együttműködést is megkövetelték. Schengeni Egyezmény: 1985 -NSZK, Franciaország, Benelux államok. Menekültügyi egyezmény: Dublin, 1990.

A technikai akadályok köre tartalmazta a legtöbb tennivalót. Ezen belül is a legtöbb feladatot a közös szabványok kialakítása jelentette (nem törekedett a teljes standardizációra, inkább harmonizáció alkalmazása). A technikai akadályok csoportja azonban nemcsak a szabványokat érintette. Az egységes piac működését torzító tényezők között szerepelt az állami támogatások rendszere, valamint a közbeszerzés szabályai. A szolgáltatások szabad

áramlása, a tőkeáramlás szabadságának biztosítása szintén közösségi jogszabályok megalkotását igényelte. A munkaerő szabad áramlása mindaddig nem volt biztosítható, ameddig a tagállamok meg nem egyeztek a diplomák és szakképesítések kölcsönös elismerésében.

A pénzügyi akadályok elsősorban az adózást érintették. A forgalmi adó különbözősége egyértelműen összefüggésben van a fogyasztói árszinttel, így a versennyel is. Az ÁFA szabályok harmonizálása azonban rendkívül nehéz ügynek bizonyult. Más adófajták kérdésében a Fehér Könyv nem is foglalt állást.

Az 1986-ban elfogadott (és 1987. július 1-től hatályos) Egységes Európai Okmány harminc év után először frissítette az együttműködés jogi kereteit. A szerződés számos intézményi változást rögzített:

a szerződés alapvető célja az egységes piac program végrehajtásának elősegítése, így az ezzel kapcsolatos döntéshozatalban minősített többségi szavazást írt elő,

érzékeny területeken (adózás, személyek szabad mozgása, a munkavállalók jogai) megmaradt az egyhangú szavazás követelménye,

a szerződés kodifikálta a hetvenes évek óta működő Európai Tanács intézményét. Azonban – ez a testület politikai szerepéből következik – kompetenciáit nem rögzítették, s formális jogalkotó hatásköre sincsen.

Európai Parlament hatásköre két új döntéshozatali eljárással bővül,

tisztázta a Bizottság végrehajtási jogkörét,

létrehozta az Elsőfokú Bíróságot,

egységes piac kialakításának határidejét 1992. december 31-ben határozta meg,

nagy hangsúlyt fektetett a külpolitikai együttműködésre, bevezette a gazdasági és szociális kohézió fogalmát,

a szociálpolitika új elemekkel bővült (munkavállalók egészségvédelme és biztonsága vonatkozásában közösségi jogalkotás),

szerződés rögzítette a tudományos és technológiai együttműködést, valamint a környezetvédelmet.

Az EU aktuális válságterületei

Az Európai Unió a kétezres évek elejétől több válsággal küzdött:

az intézményi problémákkal és a világgazdaság másik két centrumához képest tapasztalható lemaradással.

A 2001-ben aláírt Nizzai Szerződés technikailag biztosította ugyan a kibővített Európai Unió működőképességét, de megválaszolatlanok maradtak olyan kérdések, mint:

mennyire világos a tagállami és az uniós szint közötti munkamegosztás,

hogyan hozhatók közelebb az állampolgárok az EU-hoz,

hogyan javítható az EU döntéshozatalának hatékonysága.

Alkotmányos-intézményi válság: a 2007 decemberében aláírt és csak megkésve, 2009. december 1-jén hatályba lépett Lisszaboni Szerződés vetett véget. Magyarország csatlakozása idején a régi EU-tagállamok az újaknál gazdasági szempontból fejlettebb és gazdagabb országok voltak, mégis látható volt a lemaradás a világgazdaság másik két centrumához – az USA-hoz és Japánhoz – képest.

A GDP-növekedésben, az innovációs képességben és a foglalkoztatásban megjelenő problémákat az Európai Unió 2010-ig a Lisszaboni Stratégiával, utána pedig az Európa 2020 stratégiával kívánta kezelni.

A strukturális zavarokhoz azonban a 2000-es évek végén hozzáadódott egy súlyos, akut probléma: a 2008-ban az Egyesült Államokból kiinduló világgazdasági és pénzügyi válság megrázta az Európai Uniót, s különösen az eurózónát. A válság rámutatott az eurózóna intézményi és szerkezeti problémáira, valamint a tagállamok közötti jelentős különbségekre.

A görög gazdasági/költségvetési összeomlás és több dél-európai tagállam csődközeli helyzete felszültséget okozott a „gazdag” észak és a „szegény és lusta dél” között. A válságkezelés komoly kihívást jelentett az Európai Unió döntéshozatali rendjének: felül kellett vizsgálni az eurózóna szabályrendszerét, alapelveit, és forrásokat kellett elkülöníteni a válságkezelésre

A válságra 2012-ben José Manuel Durão Barroso, az Európai Bizottság elnöke szokatlan módon a politikai unió, mi több, az európai föderáció létrehozását sürgette az Európai Parlamentben megtartott évértékelő beszédében.

Menekültválság: Az Európai Unióban 2015-től számos tagállam, így a magyar EU-politika egyik fő vektora is. A felerősödött tömeges nemzetközi migráció kezelésére vonatkozó eltérő nézetek ütköztetése (a menekültek kötelező befogadását ellenző országok részéről kiterjesztve azt egészen az Európai Unió és a tagállamok közötti hatáskörök megoszlásának, a szuverenitásnak és a szubszidiaritásnak kérdéseire is) továbbra is kiemelt és meghatározó témáját képezik az Európai Tanács és az unió egyéb érintett intézményei találkozóinak. A Bizottság részéről többször is elhangzott, hogy a menekültek EU-n kívüli országokból történő áttelepítése mindig önkéntes alapon történt, és ennek megváltoztatására nincs szándék.

Covid-19 járvány: Az unió történetében ismeretlen újabb kihívást jelentett az Európában a 2020-as év első negyedévében jelentkező, és a kezdeti időszak során feltételezettnél jóval hosszabban elhúzódó járvány.

Kül- és biztonságpolitikai válság:

Korábban a fegyveres konfliktusok Oroszország közép-ázsiai szomszédságában voltak jellemzőek (Csecsenföld, Grúzia).

Az új korszakban a magas olajárak miatt gazdaságilag megerősödött Oroszország agresszív fellépését az Európai Unió közvetlen szomszédjára, Ukrajnára fókuszálta. 2014 folyamán nemzetközi felháborodást kiváltó népszavazást követően Oroszország annektálta a Krímet, majd Donyeck térségében a hivatalosan el nem ismert orosz katonai jelenlét következménye polgárháború lett. A NATO a kelet-közép-európai tagok (elsősorban a Baltikum) védelmében fokozta katonai jelenlétét a térségben. Azonban az Európai Unió számára Oroszország nemcsak külpolitikai és biztonságpolitikai kihívást jelentett. Az EU gázfelhasználásának mintegy 40%-a származott Oroszországból. A bonyolult kül- és biztonságpolitikai helyzetet az energiapolitikai problémák is súlyosbították.

2017 szeptemberétől alkalmazandó teljes körűen az EU – Ukrajna társulási megállapodás, amelyet az Európai Unió ugyan nem tekintett az ukrán EU-tagság előszobájának, de az orosz vezetés a Nyugat térnyeréseként értékelte azt saját érdekszférájában. A 2014 óta tartó konfliktus folytatásaként Oroszország 2021-ben katonai jelenlétének erőteljes növelésébe kezdett a kelet-ukrajnai határ orosz oldalán. 2022. február 21-én Putyin orosz elnök úgy döntött, hogy független entitásként elismeri Ukrajna Doneck és Luhanszk közigazgatási régiók (oblaszty) nem kormányzati ellenőrzés alatt álló területeit, és orosz csapatokat küld ezekre a területekre (mindezt az orosz Állami Duma, a parlament alsóháza egy héttel korábban megszavazta). Majd Oroszország 2022. február 24-én inváziót indított, és azóta is véres háborút folytat Ukrajna ellen.

Az Európai Unió határozottan elítélte az Ukrajna ellen provokáció nélkül indított és indokolatlan orosz katonai agressziót, valamint Ukrajna Doneck, Luhanszk, Zaporizzsja és Herszon régióinak jogellenes annektálását. Csakúgy, mint Belarusz részvételét az Oroszország által végrehajtott támadásban. Az uniós vezetők több ízben felszólították Oroszországot, hogy haladéktalanul szüntesse be katonai fellépését, feltétel nélkül vonjon vissza minden fegyveres erőt és katonai felszerelést Ukrajnából, és teljes mértékben tartsa tiszteletben Ukrajna területi integritását, szuverenitását és függetlenségét.

Az Európai Tanács 2022. június 23-i ülésén az uniós vezetők uniós tagjelölti státuszt adtak Ukrajnának. Ezzel összefüggésben felkérték az Európai Bizottságot, hogy tegyen jelentést a Tanácsnak az Ukrajna uniós tagság iránti kérelméről szóló bizottsági véleményben meghatározott feltételek teljesüléséről.

Az orosz agresszió elindítása óta az EU számos szankciót fogadott el az Ukrajna elleni orosz katonai támadásra válaszul. Az intézkedések célja gyengíteni Oroszország gazdasági bázisát, megfosztani Oroszországot kritikus technológiáktól és piacoktól, valamint jelentősen korlátozni a hadviselésre irányuló képességeit.

Az Európai Unió a háború oroszok általi kirobbantását követően stratégiák kidolgozására törekedett az orosz gáztól való függetlenedés érdekében. Más beszállítók megcélzása, a zöld átmenet felgyorsítása, a kötelező gáztárolási szintek előírása szerepeltek többek között. Prioritásként jelent meg a vállalkozások és a lakosság támogatása a megemelkedett energiaárakkal szemben.

Oroszország Ukrajna elleni inváziója miatt emberek milliói kényszerültek arra, hogy hátrahagyják otthonukat és az EU-ban, illetve a szomszédos országokban keressenek menedéket. 2022 márciusában az EU aktiválta az átmeneti védelemről szóló irányelvet, azt a rendkívüli körülmények esetén alkalmazható uniós szükséghelyzeti mechanizmust, amely tömeges beáramlás esetén: azonnali és kollektív védelmet nyújt a lakóhelyüket elhagyni kényszerült személyeknek; enyhíti az uniós országok nemzeti menekültügyi rendszereire nehezedő nyomást. Az átmeneti

védelemről szóló irányelvben foglalt jogok közé tartozik a tartózkodási engedély, a munkavállalási és a lakhatási jog, valamint az orvosi ellátás és a gyermekek oktatáshoz való hozzáférése.

Az uniós jog másodlagos forrásai

Másodlagos jogforrások: az uniós intézmények jogalkotó tevékenysége során született olyan jogi eszközök, amelyek a szerződésekben lefektetett célok, alapelvek és feladatok megvalósulását segítik elő.

A jogi aktusokat az EUMSz. 288. cikke határozza meg. Eszerint a kötelező jogi aktusok a rendelet, az irányelv és a határozat, míg a nem kötelező jogi aktusok az ajánlás és a vélemény. A korábbi második pillérbe tartozó közös kül- és biztonságpolitika területén továbbra is fennmarad az eltérő jogforrási rend, e területen nem lehet jogalkotási aktust elfogadni, itt két jogi aktus használható: az általános iránymutatás (az Európai Tanács fogadhatja el) és a határozat (a Tanács fogadhatja el).

A Lisszaboni Szerződés hierarchiát állapít meg az Unió jogi aktusainak tekintetében. Erre azért volt szükség, hogy megkülönböztessék azokat a jogi aktusokat, amelyek megalkotásában az Európai Parlament és a Tanács együttesen vesz részt azoktól, amelyeket ezek végrehajtására fogad el a Tanács vagy a Bizottság. Ezért megkülönböztetünk jogalkotási és nem jogalkotási jogi aktusokat, amelyek joghatásaikat tekintve nem különböznek egymástól.

A jogalkotási aktusok közé a jogalkotási eljárásban elfogadott rendeletek, irányelvek és határozatok tartoznak. A jogalkotási aktusok tehát csak kötelező jogszabályok lehetnek, a nem kötelező jogi aktusokat (ajánlás és vélemény) a szerződés nem sorolja ide. Jogalkotási aktust csak a jogalkotók, a Tanács és a Parlament, fogadhatnak el – együtt vagy külön.

A szerződés a nem jogalkotási aktusok két nevesített formáját különíti el:

a felhatalmazáson alapuló jogi aktus célja, hogy a Bizottság – a Tanács és a Parlament felhatalmazása alapján – kiegészíthesse vagy módosíthassa a jogalkotási aktusok egyes nem alapvető rendelkezéseit. A részletes felhatalmazást a jogalkotók az érintett jogalkotási aktusban rögzítik. A címben fel kell tüntetni, hogy „felhatalmazáson alapuló”.

a végrehajtási aktus, amelyre akkor van szükség, ha az általános szabálytól eltérően valamely kötelező jogi aktus végrehajtását nem a tagállamok végzik saját nemzeti jogukban, hanem az egységes végrehajtás érdekében ennek uniós szintű szabállyal kell eleget tenni. Ilyenkor végrehajtási jogköröket delegálnak a Bizottságra, vagy kül- és biztonságpolitika esetében a Tanácsra. A jogszabály címében fel kell tüntetni a „végrehajtási” kifejezést.

A kötelező jogi aktusok jellemzői:

Rendelet (regulation): általános hatályú uniós jogi norma, amely teljes egészében, minden tagállamban kötelező és közvetlenül alkalmazandó. A tagállamoktól nem igényli külön jogszabály kibocsátását, hatályba lépésével minden további aktus nélkül a belső jogrend részévé válik. Minden tagállamban ugyanazzal a tartalommal érvényesül. A végrehajtás során a tagállamoknak feltétlen jogalkalmazási kötelezettségük van, a rendelet felülírja a tagállami szabályozás esetleges ellentétes rendelkezéseit is. Rendeletekkel általában egy adott kérdés pontos és részletes szabályozására törekszenek.

Irányelv (directive): olyan uniós jogszabály, amely az elérendő célokat illetően kötelezi a tagállamokat, de a cél megvalósításának formáját, az eljárások és eszközök megválasztását és saját jogrendszerbe illesztését átengedi a tagállamoknak. A tagállamok kötelesek nemzeti jogalkotás útján az irányelvnek megfelelő jogszabályt kibocsátani az irányelvben meghatározott határidőn belül. A nemzeti jogrendbe illesztés módjáról (amennyiben az átültetés vagy implementáció szükséges, mert előfordulhat, hogy a hatályos nemzeti jog megfelel az új irányelvben megfogalmazott célkitűzéseknek) az egyes tagállamok maguk döntenek (új jogszabályt alkotnak vagy egy meglévőt módosítanak, illetve, hogy milyen szintű nemzeti jogforrást alkalmaznak [törvényt, rendeletet…]).

Határozat (decision): a Lisszaboni Szerződés előtt fogalmi eleme volt, hogy meghatározott címzettje legyen. A Lisszaboni Szerződés azonban ezt már nem teszi kötelező elemmé, és úgy fogalmaz, hogy ha a határozatnak vannak címzettjei, akkor az kizárólag azokra nézve kötelező. A címzett lehet tagállam, természetes vagy jogi személy. A határozatok általában igazgatási jellegűek, konkrét ügyre vonatkoznak, vagy valamely uniós jogszabály végrehajtásával kapcsolatban alkalmazzák őket. A Lisszaboni Szerződés lehetővé teszi a határozat mint jogalkotási aktus elfogadását is.

A nem kötelező jogi aktusok jellemzői:

Ajánlás (recommendation): általában egyfajta cselekvési és magatartási elvárásokat fogalmaz meg; ún. soft law (puha jog) eszköz, amely sok esetben segíti az uniós jog értelmezését. Tartalmát az Európai Unió Bírósága is figyelembe szokta venni ítéleteinél, sőt a nemzeti bíróságok is kötelesek figyelembe venni a jogviták elbírálása során, „különösen, ha az ajánlások az átültetésükre hozott nemzeti jogszabályokat világítják meg". Az ajánlások számos alkalommal egy későbbi, kötelező erejű jogi norma előfutárai.

Vélemény (opinion): álláspontot ad meg, gyakran valakinek a kérésére. Tehát az ajánlással szemben, amelyet az uniós szervek saját kezdeményezésre bocsátanak ki, a vélemény esetén maga az érintett jogalany kéri a szerv állásfoglalását. Az ajánláshoz hasonlóan ugyanúgy a soft law kategóriájába tartozik, és relevanciával bír az uniós jog értelmezése során.

Bár hatályát tekintve egyik sem kötelező jogi aktus, a nemzeti bíróságoknak, ha az uniós joggal kapcsolatos ügyekben járnak el, az ajánlásokat és a véleményeket is figyelembe kell venniük.

Uniós jog és tagállami jog viszonya

A közösségi jog elsőbbségének elvét a Közösségek megalapításakor nem fektették le a szerződésekben, így e tételt, mely szerint az uniós jog elsőbbséget élvez a tagállamok belső nemzeti jogrendszerének szabályaival szemben, az Európai Unió Bírósága dolgozta ki hosszas jogértelmezési tevékenysége során. E jogértelmezési folyamat során a Bíróság egyértelműen kijelentette a közösségi jog elsőbbségét azzal, hogy a közösségi jogot a tagállami bíróságoknak teljes egészében alkalmazniuk kell, és figyelmen kívül kell hagyniuk bármilyen, azzal összeütközésben álló nemzeti jogi rendelkezést.

Elsőbbség elve: ha az uniós jog összeütközésben áll a tagállamok egyes jogszabályaival, akkor az uniós jogot (a Lisszaboni Szerződés előtt közösségi jog) kell alkalmazni, függetlenül attól, hogy melyik volt előbb. A tagállamoknak nincs lehetőségük arra, hogy egy uniós jogszabályt később belső jogalkotással módosítsanak.

Az uniós jog elsőbbségéhez kapcsolódik az előfoglalás elve is (pre-emption): Az uniós jogalkotás elfoglalja a teljes szabályozási területet. Így bizonyos (nem kizárólagos uniós hatáskörbe tartozó) jogalkotási kérdések szabályozására ekkor csak uniós szinten kerülhet sor, azaz tagállami jogalkotásnak már nem marad tere.

Közvetlen hatály- Közvetlen alkalmazhatóság kérdése: Az uniós jog egy része közvetlenül alkalmazandó a tagállamok nemzeti jogában, nem igényel további tagállami jogalkotási feladatokat, a másodlagos jogforrások közül a rendeletek közvetlenül alkalmazandóak.

• Közvetlen hatály: a természetes, illetve jogi személyek nemzeti bíróságaik előtt hivatkozhatnak az uniós jogra, és kérhetik, hogy a nemzeti bíróság ítéletét az uniós jogra alapozza. Kétféleképpen érvényesülhet a közvetlen hatály:

Vertikális közvetlen hatály: Egy természetes vagy jogi személy valamely tagállammal szemben hivatkozik az uniós jogra nemzeti bíróság előtt.

Horizontális közvetlen hatály: természetes és jogi személyek egymás közti pereikben kérik, hogy a nemzeti bíróság ítéletét az uniós jogra alapozza.

Uniós jog és nemzetközi jog viszonya

Az Európai Unió jogrendje:

új, sajátos, a hagyományos értelemben vett nemzetközi jogtól elkülönült,

nemzetek feletti jogrendszer(szupranacionális jog), mely

mélyen meghatározza a tagállamok jogrendszerét.

Az uniós jog különbözik mind a nemzetközi jogtól, mind az államok belső jogrendjétől.

Az uniós jog eredetileg a nemzetközi joghoz hasonlatosan államok közötti szerződések eredményeként született, de mégis attól számos tekintetben eltér.

A Nemzetközi jog:

o az államközi viszonyokat szabályozza, és

o jogalanyai az államok,

o nemzetközi szerződésekre épül,

o az uniós jogrend részét képezi és kötelező az unió intézményeire

Az Uniós jog

o a tagállamokra, valamint magán-, illetve jogi személyekre egyaránt vonatkozó jogok és kötelezettségek összessége,

az uniós jog forrásai között a Szerződések mellett döntő szereppel bírnak az EU saját jogi aktusai, az uniós intézmények által alkotott másodlagos jogforrások (határozatok),

a nemzetközi jog releváns szabályaira tekintettel kell értelmezni

Az Unió önálló jogalanyként (a tagállamok helyett) jelenik meg a nemzetközi kapcsolatokban, ami azt jelenti, hogy korábban a Közösség, illetve az Unió által kötött nemzetközi szerződések rendelkezései kötelezőek az Unióra nézve. Az unióra nézve kötelező nemzetközi szerződéseknek elsőbbségük van a másodlagos uniós jogi aktusokkal szemben. Az Európai Unió Bírósága joggyakorlatából kitűnően a nemzetközi jog általános szabályai (a nemzetközi szokásjog) kötelezik az uniót, és az uniós jog részét képezik.

9. Ismertesse az EU demokratikus működésének alapelveit!

1. demokratikus egyenlőség (Alapjogi Charta): polgárok közötti egyenlőség elve.

A demokratikus egyenlőség elemei:

az uniós polgárok közötti megkülönböztetés tilalma: pl. a helyhatósági választások esetén lakóhelye szerint minden uniós állampolgár azonos feltételekkel választ illetve választható függetlenül állampolgárságától (az uniós polgárság tartalmi elemeit részletesebben az EUMSZ cikkei és az Alapjogi Charta rendelkezései határozzák meg.)

minden uniós polgárnak joga van petíciót benyújtani, minden uniós polgárnak joga van panasszal fordulni az európai ombudsmanhoz

megfelelő ügyintézéshez való jog, bármely uniós polgár jogosult az Unió intézményeinek, szerveinek és hivatalainak dokumentumaihoz hozzáférni

minden uniós polgárnak joga van ahhoz, hogy az Uniós hivatalos nyelveinek bármelyikén írásban forduljon az Unió intézményeihez, illetve a Gazdasági és Szociális Bizottsághoz, valamint a Régiók Bizottságához, és a megkeresés nyelvén választ kapjon.

bármely uniós polgár jogosult bármely tagállam diplomáciai vagy konzuli hatóságainak védelméhez, továbbá a tagállamok területén való szabad mozgás és tartózkodáshoz.

Az uniós intézmények biztosítják, hogy a polgárok az unió tevékenységéről véleményt nyilváníthassanak, és azt nyilvánosan megvitathassák. E rendelkezésnek – ami az uniós polgárok jogaként és az unió demokratikus működése egyik alapelveként is felfogható – azokban a tagállamokban lehet gyakorlati jelentősége, ahol korlátozzák külföldi állampolgárok nyilvános szerepléseit választási kampányokban

2. képviseleti demokrácia:

Az uniós polgárok közvetlen képviselete az Európai Parlamentben valósul meg. Az európai parlamenti választásokon a választójog gyakorlásának szabályait az EU irányelvi szinten határozza meg. Az Európai Parlament és számos európai politikai párt kezdeményezésére a 2014-es szabályozást egy 2018-as rendelet módosította, melynek célja, hogy fokozzák az európai politikai pártok és a hozzájuk kapcsolódó európai politikai alapítványok azon erőfeszítéseit, mely szerint erős kapcsot kívánnak képezni az európai civil társadalom és az uniós intézmények, így különösen az Európai Parlament között.

Az EU az európai parlamenti képviselők választási eljárására vonatkozó elvei:

általános

közvetlen

titkos

egy vagy több választási kerületben

arányos (listás) választási rendszer.

Az uniós polgár választójogával az európai parlamenti választásokon csak egy tagállamban élhet.

Az európai szintű politikai pártok hozzájárulnak az európai politikai tudatosság kialakításához és az uniós polgárok akaratának kinyilvánításához.

A képviseleti demokrácia elve az EU-ban nemcsak az Európai Parlamenten keresztül, hanem az Európai Tanács munkájában részt vevő állam- és kormányfőkön, illetve a Tanácsban képviselettel rendelkező kormányokon keresztül is érvényesül. Az EUSZ 10. cikke a nyilvános és a polgárokhoz lehető legközelebb eső szinten történő döntéshozatal elvét is deklarálja.

3. részvételi demokrácia

A részvételi demokrácia alkotóelemei a Lisszaboni Szerződés által bevezetett uniós polgári kezdeményezés valamint az érdekképviseleti szervezetekkel és a civil társadalommal folytatott nyílt, átlátható és rendszeres párbeszéd, a szabályozásban érintett felekkel folytatott széles körű előzetes konzultáció

Polgári kezdeményezést olyan ügyben lehet tenni, amely az Európai Bizottság hatáskörébe tartozik, és ahol a Szerződések végrehajtásához uniós jogi aktus elfogadására van szükség.

Érdekképviselet szempontjából az EU:

pluralista rendszer jellemzi: számos érdekcsoport versenyez a döntéshozók figyelméért

a Bizottság maga is aktívan részt vesz az európai szintű civil társadalom fejlesztésében, ezek az érdekcsoportok javíthatják az uniós döntéshozatal minőségét

az átláthatóság keretében a szabályozásban érintett feleket a Bizottság a Zöld Könyv kiadásával hívja fel konzultációra, amely alapján a Fehér Könyvben foglalja össze jogalkotási kezdeményezéseit.

Az európai politikai pártok súlyát és láthatóságát jelentősen növelte az Európai Parlament által a 2014. évi európai parlamenti választásokon kezdeményezett csúcsjelölti rendszer. Ennek keretében a legnagyobb európai pártok a választásokat megelőzően jelöltet állítanak az Európai Bizottság elnöki posztjára azzal az elvárással, hogy a tagállamok állam- és kormányfői a választáson legtöbb helyet szerző párt jelöltjét támogatják majd. Ténylegesen ez így is történt mind 2014-ben, mind 2019-ben. Megjegyzendő, hogy a tagállamok állam- és kormányfőit ilyen jogi kötelezettség egyébként nem terheli, és a megoldást sokan vitatják is.

Alapjogi Charta természete és alkalmazása

Az Alapjogi Charta rendelkezéseinek természete eltérő. Vannak a szó szoros értelmében jogként megfogalmazott jogok – pl. a szabadságjogok és az emberi méltósághoz kapcsolódó jogok – és vannak politikai célkitűzések, pl. az idősek jogainak védelme, magas szintű fogyasztóvédelem.

A Charta jogi helyzete vitatott volt a Lisszaboni Szerződésig, amely a chartát a Szerződésekkel azonos jogi kötőerővel ruházta fel.

Létrehozása: 1999 Európai Tanács kezdeményezése → 2000. október: Európai Konvent elkészíti az EU Alapjogi Chartájának tervezetét → kihirdetés: 2000. december 7. Európai Parlament, Tanács és a Bizottság elnökei
Felépítése:

Preambulum: jogok és elvek, melyekre a charta kiterjed elérni kívánt célok megfogalmazása → az EU célja a szabadságon, biztonságon, és a jog érvényesülésén alapuló térség felépítése az emberi méltóság, szabadság, egyenlőség és szolidaritás értékek alapján

7 cím: Méltóság, Szabadságok, Egyenlőség, Szolidaritás, A polgárok jogai, Igazságszolgáltatás, A charta értelmezésére és alkalmazására vonatkozó általános rendelkezések

I. Méltóság: az emberi méltóság sérthetetlensége, az élethez való jog, személyi sérthetetlenség, megalázó bánásmód és büntetés tilalma, rabszolgaság és kényszermunka tilalma

II. Szabadságok: a szabadsághoz és személyi biztonsághoz való jog, a családi és magánélet tiszteletben tartásának joga, személyes adatok védelme, házasságkötéshez és családalapításhoz való jog, gondolat-, lelkiismeret- és vallásszabadság, véleménynyilvánítás és tájékozódás szabadsága, gyülekezési, egyesülési jog, művészet és tudomány szabadsága, oktatáshoz, munkához, vállalkozás szabadságához, a tulajdonhoz való jog, menedékjog, védelem a kiutasítással, kitoloncolással, kiadatással szemben

III. Egyenlőség: törvény előtti egyenlőség; megkülönböztetés tilalma; nők és férfiak közötti egyenlőség; kulturális, nyelvi, vallási sokféleség; gyermekek, idősek, fogyatékkal élők jogai

IV. Szolidaritás: gazdasági és szociális jogok (munkával, családdal, egészség-, környezet-, fogyasztóvédelemmel kapcsolatban)

V. A polgárok jogai: aktív és passzív választójog az európai parlamenti és helyhatósági választásokon, megfelelő ügyintézéshez való jog, meghallgatás, iratokhoz való hozzáférés joga, bármely tagállam hivatalos nyelve használatához való jog, ombudsmanhoz, Európai Parlamenthez való fordulás joga, mozgás és letelepedés szabadsága, konzuli védelem

VI. Igazságszolgáltatás: hatékony jogorvoslathoz és tisztességes eljáráshoz való jog, ártatlanság vélelme, védelemhez való jog, bűncselekmények és büntetések törvényességének és arányosságának elve, kétszeres büntetés tilalma

VII. Általános rendelkezések

A chartára csak akkor lehet közvetlenül hivatkozni, ha az adott ügyben közvetlenül uniós intézmények, uniós jogszabályok vagy az utóbbiakból származtatott tagállami szabályok érintettek. A Charta hatálya kiterjed az uniós intézményekre, szervekre és hivatalokra, valamint a tagállamokra, ha azok az uniós jog végrehajtása céljából járnak el.

az Alapjogi Charta

nem terjeszti ki az uniós jog alkalmazási körét az unió hatáskörén túl

nem hoz létre új feladatokat vagy hatásköröket az unió számára

rendelkezéseinek címzettjei az unió szervei, valamint a tagállamok, ha az unió jogát hajtják végre

Charta 53. cikke: a charta nem eredményezheti az uniós jog, a nemzetközi jog és a tagállami jog által biztosított alapjogvédelem szintjének csökkenését.

EU és az Emberi Jogok Európai Egyezménye

Kézenfekvőnek tűnt, hogy az unió az alapjogok védelmét az Emberi Jogok Európai Egyezménye (a továbbiakban: Egyezmény) alapján biztosítsa. Azonban az uniós törekvések súlypontja fokozatosan az Alapjogi Charta irányába tolódott el.

Az Egyezmény szempontjából nem szerződő fél, így aktusai az Emberi Jogok Európai Bírósága (EJEB) előtt közvetlenül nem támadhatóak.

Az Egyezmény mint nemzetközi szerződés nem tételes uniós jog, hanem mint annak általános elvei vált az uniós jog részévé. Tehát ha a tagállamok azt kívánják elérni, hogy az EJEB ítélhesse meg az uniós intézmények tevékenységét, vagy egyáltalán az uniós intézmények tevékenysége az Egyezmény alapján megítélhető legyen, akkor az Európai Uniónak csatlakoznia kell az Egyezményhez.

Az Európai Unió Bírósága 2014 decemberében azonban nem támogatta a csatlakozási megállapodást, arra hivatkozva, hogy az egy unión kívüli szervet jogosítana fel az uniós jog alkalmazásának felülvizsgálatára, így sértené az uniós jog autonómiáját.

Ugyanakkor az Egyezménynek és az EJEB joggyakorlatának a csatlakozástól függetlenül is meghatározó szerepe van az uniós jogvédelemben. Ha a Charta olyan jogokat tartalmaz, amelyek megfelelnek az Egyezményben biztosított jogoknak, akkor e jogok tartalmát és terjedelmét azonosnak kell tekinteni azokéval, amelyek az Egyezményben szerepelnek. A Bíróság követi az Egyezmény EJEB által kialakított értelmezését és annak változásait, és tartózkodik az olyan jogértelmezéstől, amely nyilvánvalóan ellentétes lenne azzal.

Európai Tanács és Tanács összehasonlítása

AZ EURÓPAI TANÁCS

Feladat- és hatáskörei:

Dönt:

a szerződésmódosítási kormányközi konferenciák összehívásáról,

az egyszerűsített felülvizsgálati eljárásban a Szerződések

módosításáról ,

az intézményi változásokról, létszámkeretekről és adott uniós tisztviselők kinevezéséről az új tagállamok felvételéről, valamint a kilépését az Európai Tanácsnak jelző tagállammal

annak megállapításáról, ha egy tagállam az Unió alapértékeit súlyosan és tartósan megsérti.

Következtetéseket fogad el az Unió foglalkoztatottsági helyzetéről, kialakítja a tagállamok és az Unió gazdaságpolitikájára vonatkozó iránymutatásokról következtetését.

Meghatározza a közös kül- és biztonságpolitika stratégiai célkitűzéseit és annak irányvonalait.

Szerepe: a politikai döntéshozatali folyamatok fő irányainak és prioritásainak lefektetése

Unió intézménye: a Lisszaboni Szerződéssel lett

Tagállami tagjai:

állam- és kormányfők

a Bizottság elnöke

az Európai Tanács állandó elnöke (minősített többséggel választják meg, egyszer ismételhetően 2,5 évre)

Feladatai:

az Európai Tanács üléseinek

előkészítése, összehívása, vezetése,

o gondoskodik az Európai Tanács munkájának

előkészítéséről és folyamatosságáról,

biztosítja a konszenzus megteremtését az Európai Tanácson belül,

a közös kül- és biztonságpolitikához tartozó ügyekben ellátja az EU formális külső képviseletét,

ülést követően az Állandó Ügyek Tanácsa segítségével együtt nyújt be jelentést az Európai

Parlamentnek.

Segítők:

EU külügyi és biztonságpolitikai főképviselője

tagonként 1 miniszter

Bizottság elnöke esetében: 1 biztos Ülésezés:

félévente kétszer, az elnök hívja össze

rendkívüli esetben, az elnök hívja össze

A TANÁCS (Európai Unió Tanácsa)

Feladat és hatáskörei:

jogalkotás: társ-jogalkotóként az Európai Parlamenttel gyakorolja, amelyet delegálhatja a Bizottságra.

Unió éves költségvetésének elfogadása:

közösen az Európai Parlamenttel

nemzetközi szerződések megkötéséről döntés az Unió nevében más államokkal, nemzetközi szervezetekkel.

politikai koordinációs feladatok ellátása: gazdaságpolitika, rendészeti

együttműködés, külpolitikai kérdések

a közös kül- és biztonságpolitika területén a végrehajtásért felel az Európai Tanács által meghatározott stratégiai keretek között.

kinevezési jogokat gyakorol Uniós szervei, hivatalai vezetői és legmagasabb rangú tisztségviselői esetén

Szerepe: az Európai Parlament mellett az Unió legfontosabb szerve

Székhelye: Brüsszel (meghatározott időközönként Luxembourgban ül össze)

Szervezeti felépítése: tagállamok miniszteri szintű képviselői, akik kötelezettséget vállalhatnak és szavazhatnak.

Szervezeti egységei:

Soros elnökség (rotációs rendszerben, félévente váltva) - felelős az ügyek prioritását figyelembe véve az adott időszakban meghirdetett programokért

Főtitkárság:

felelős a tanácsi ülések előkészítéséért

koordinálja a Tanács hivatali apparátusát

A tanácsi döntések kidolgozásában alsóbb szinten történik, melyet a COREPER-ek végeznek el(Állandó Képviselők Bizottsága) COREPER I.

tagjai: tagállamok állandó képviselőinek helyettesei

célja a szakpolitikai kérdések, egyeztetések megvitatása

segítőik: „Mertens-csoport”, Politikai és Biztonsági Bizottság, Koordináló Bizottság, Gazdasági és Pénzügyi

Bizottság, Foglalkoztatási Bizottság COREPER II.

tagjai: állandó képviselők o nagyobb horderejű politikai kérdések megvitatása

segítőik: „Antici-csoport”, Politikai és Biztonsági Bizottság (válságkezelő műveletek irányításában), Koordináló Bizottság (rendészeti és igazgatási ügyek), Gazdasági és Pénzügyi

Bizottság (gazdasági), Foglalkoztatási Bizottság(gazdasági)

ÜLÉSEZÉS különböző formációkban, szakpolitikai tárgyától függően:

Általános Ügyek Tanácsa

felelős a formációk összhangjáért

az EU Tanácsának elnökével előkészíti az EU Tanácsának ülését

• Külügyek Tanácsa - az Európai Tanács által kidolgozott iránymutatásokat követve dolgozza ki az Unió külső tevékenységét.

DÖNTÉSHOZATAL RENDJE: o egyszerű szótöbbségi döntéshozatal o egyhangú döntéshozatal

o minősített többségi döntéshozatal

Európai Bizottság szervezeti felépítése

Az Európai Bizottság az Unió szupranacionális (nemzetek fölötti) intézménye, az „integráció motorja”, az uniós jogalkotási folyamatokban a legfőbb javaslattevő szerv, bizonyos esetekben pedig jogalkotói jogkörökkel is bír. Az intézményi szervezetrendszerben érvényre juttatja az Európai Unió érdekeit és ellenőrzi a jogszabályok tagállami végrehajtását a Szerződések „őreként”.

Székhelye Brüsszel, ám a tagállamokban képviseletekkel, valamint a világ több részén is delegációkkal rendelkezik.

Felépítése:

Az elnök vezeti a Bizottságot. Az Európai Tanács az európai parlamenti választások eredménye alapján tesz javaslatot az Európai Parlamentnek a Bizottság elnökének jelölt személyre. A Bizottság elnökjelöltje az európai választásokon győztes politikai családból kerül ki.

A Bizottság élén a „biztosok kollégiuma” áll. A jelenlegi „egy ország – egy biztos” elvet a Szerződések rendelkezésének megfelelően fogja felváltani egy az Európai Tanács által meghatározott, a tagállamok teljes demográfiai és földrajzi spektrumának megjelenítését biztosító rotációs rendszer. A biztosok megbízatása 5 év, a feladatok a tagok között szakterületenként felosztottak. A Bizottság elnöke dönt arról, hogy melyik biztos melyik szakpolitikai területért (portfólió) legyen felelős. A biztosok tevékenységük során nem az őket delegáló tagállamok érdekeit képviselik, hanem az Európai Unió érdekében kell tevékenykedniük. A Bizottság politikai elszámoltathatósága jegyében az Európai Parlamentnek lehetősége van arra, hogy a Bizottsággal szembeni bizalmatlansági indítványt fogadjon el, melynek eredményeként a Bizottság tagjainak testületileg le kell mondaniuk. A

biztosok megbízatása emellett halálukkal, a megbízatási idő lejártával, a Bizottság elnöke általi felmentésükkel vagy lemondásukkal szűnik meg.

Speciális a helyzete az EU külügyi és biztonságpolitikai főképviselőjének, akit az Európai Tanács a Bizottság elnökének hozzájárulásával, minősített többséggel meghozott döntés révén nevezi ki. A főképviselő betölti a Bizottság egyik alelnöki tisztét, másrészt a Külügyek Tanácsának elnöki tisztségét is. Ennek okán szerepe meghatározó az Európai Tanács munkájában is, hiszen a kül- és biztonságpolitika esetében máig meghatározó az Európai Tanács és a Tanács vezető szerepe.

Belső szervezeti felépítését tekintve az Európai Bizottság a biztosok vezetése alá tartozó főigazgatóságokból áll, és ezekhez tartoznak különböző igazgatóságok, azon belül pedig osztályok, valamint egyéb szolgálatok is (lásd Jogi Szolgálat). Az adott portfolió jelentősége is kihathat arra, hogy az adott biztos alá tartozó belső szervezeti egységeknek mekkora a nagysága. A Bizottság legfőbb koordinációs szerve a Főtitkárság, amelyet annak főtitkára vezet. A biztosok mellett kabinetvezető által vezetett kabinetek működnek tanácsadó testületként.

Parlament politikai ellenőrzése a Bizottság felett

Az egymással összekapcsolódó funkciók okán az integráció előrehaladtával változott az intézmények erőviszonyainak rendszere is. Ennek egyik legszembetűnőbb változása a közvetlenül választott Európai Parlament jogköreinek bővülése, valamint az politikai elszámoltathatósági mechanizmusok megerősítése.

Az ellenőrzés és a politikai elszámoltathatósági mechanizmusok keretében:

o a Bizottság elnökét az Európai Parlament választja meg, (tagjainak többségével)

o valamint jóváhagyja a Bizottság egészét, mint testületet,

o bizalmatlansági indítványt tehet a Bizottsággal szemben.

testületileg a Parlamentnek tartozik felelősséggel

o Konzultálni kell az Európai Parlamenttel az Európai Számvevőszék tagjainak a kinevezése előtt.

o A Szerződések által említett számos esetben köteles a Bizottság jelentést benyújtani az Európai Parlament számára, melyet az megtárgyal. Adott uniós tisztviselőket meghallgat.

Bíróság szerepe, szervezete és bírái

Az Európai Unió Bírósága

A tevékenysége során kidolgozott esetjogi megállapítások rendkívül lényeges szereppel bírnak az integráció egészében, számos alapvető jelentőségű jogtétel és elv kimondása bírói esetjogi alapon történt meg.

Székhelye Luxembourg.

Szervezeti felépítése:

Az Európai Unió Bírósága az alábbi ítélkező fórumokból áll

A legmagasabb szintű ítélkező fórum az Európai Unió Bíróságán a Bíróság. Tagjait az „egy tagállam-egy bíró” elv alapján annyi bíró adja, ahány tagállammal az EU rendelkezik. A bírák kinevezése a tagállami kormányok által közös megegyezéssel történik 6 éves időtartamra, amely megújítható. Tevékenységük ellátása során függetlenek. A Bíróságon főtanácsnokok tevékenykednek, akik a Bíróság előtti ügyekben nyújtják be részletesen indokolt indítványukat. Ez bár nem köti a Bíróságot, de számos esetben döntő kihatással van a végül meghozott döntésre.

A Törvényszéket 1989-től a Bíróság tehermentesítése érdekében szervezték meg a (akkori elnevezése szerint Elsőfokú Bíróság elnevezéssel). Eredetileg az „egy tagállam-egy bíró” elvét követve kerülnek a Törvényszék bírái is a tagállami kormányok által közös megegyezéssel kinevezésre 6 éves időtartamra, amely megújítható. Az esetleges főtanácsnoki feladatokat erre kijelölt bíró látja el. Az Európai Unió szervezeti reformja keretében a törvényszék bíráinak létszáma megduplázódott, és az időközben megszüntetett Közszolgálati Törvényszék álláshelyei is átkerültek e bírói testülethez. Ennek megfelelően ma már a Törvényszéket tagállamonként két-két bíró alkotja. Az esetleges főtanácsnoki feladatokat erre kijelölt bíró látja el.

Összetételét tekintve az említett ítélkező fórumok több formációban ülésezhetnek az ügy természetétől, nehézségétől, sürgősségi jellegétől függően. Így egyesbíróként, háromtagú, öttagú tanácsban, nagytanácsban, teljes

ülésként járhatnak el, illetve ezt egészítik ki egyéb formációk. Nem mindegyik fórumnál található meg mindegyik formáció. Mind a Törvényszék, mind a Bíróság elnököt választ tagjai közül 3 éves mandátummal.

Bírósági eljárástípusok és előzetes döntéshozatal

Eljárástípusok:

1./ Kötelezettségszegés megállapítása iránti per: a Bizottság, másik tagállam, az EKB Igazgatótanácsa, indíthat pert egy tagállam ellen, az uniós jogból fakadó kötelezettségszegése miatt.

2./ Semmisségi eljárás (megsemmisítés iránti per): tagállam, uniós intézmény, szerv, magánszemély indíthatja, uniós intézmény, szerv ellen, ha annak jogi aktusa az uniós jogba ütközik (pl. hatáskör hiánya, eljárási szabályok megsértése, a Szerződések és alkalmazásukra vonatkozó rendelkezések megsértése, hatáskörrel való visszaélés) A per sikeressége esetén a jogi aktust, illetve annak rendelkezéseit semmisnek nyilvánítják.

3./ Mulasztási per: tárgya az uniós jog szerinti kötelező döntéshozatal elmulasztása az uniós intézmény, szerv részéről. A fórumrendszer ebben az esetben is attól függően változik, hogy a felperes magánszemély-e, avagy más. Kezdeményezheti: tagállam, uniós intézmény, szerv, magánszemély

4./ Szerződésen kívül okozott károk megtérítéséről: az uniós intézmények, szervek, hivatalok általi szerződésen kívül okozott károk megtérítéséről születik döntés

5./ Közszolgálati perek az unió alkalmazottait érintően: a Törvényszék előtt folynak

6./ Előzetes döntéshozatali eljárások:

Az uniós jog bírájaként eljáró tagállami bírák lehetősége (bizonyos esetekben kötelessége), hogy a tagállami bíróság előtt folyamatban lévő ügy felfüggesztése mellett ilyen eljárást kezdeményezzenek. Ennek keretében a Bíróság előzetesen dönt az ügyben felmerült uniós jogi rendelkezések értelmezéséről, valamint a másodlagos jogforrások érvényességéről. Végül a feltett kérdésre az előzetes döntéshozatali eljárás eredményeként a Bíróság által adott válasz alapján a tagállami bíró fogja meghozni végső döntését az ügyben.

Gazdasági és Szociális Bizottság és Régiók Bizottsága

Nem az unió intézményei, de a jogalkotás tekintetében meghatározó tanácsadó szerepük van. Székhelyük: Brüsszel.

Gazdasági és Szociális Bizottság (GSZB)

A GSZB tagjainak száma nem haladhatja meg a 350-et. A Tanács a Bizottság javaslata alapján határozatban megállapítja összetételét. Tagjai:

a munkaadók és a munkavállalók szervezetei és

civil társadalom szereplőit tömörítő szervezetek képviselői

Tagjait öt éves, megújítható kinevezéssel bíznak meg. A GSZB elnökét és tisztségviselőit saját tagjai közül választja, valamint elfogadja saját eljárási szabályzatát.

Feladat- és hatáskörei: o

Szerződésekben meghatározott esetekben az Európai Parlament, a Tanács vagy a Bizottság konzultál a GSZB-vel (kötelező).

Olyan esetben konzultálhat az Európai Parlament, a Tanács vagy a Bizottság a GSZB-vel, amikor azt indokoltnak tartják (nem kötelező).

Saját kezdeményezésére is adhat véleményt olyan esetekben, amikor ezt indokoltnak tartja.

Ha az Európai Parlament, a Tanács vagy a Bizottság szükségesnek tartja, a GSZB számára véleményének benyújtására legalább egy hónapos határidőt tűzhet. Ennek lejártát követően a vélemény hiánya nem képezheti akadályát a további eljárásnak. Tevékenységének és politikai súlyának legmeghatározóbb tényezője, hogy a GSZB által kibocsátott vélemény nem bír kötelező erővel.

Régiók Bizottsága:

A Régiók Bizottságát a Maastrichti Szerződés hívta életre, amelynek révén a regionális és helyi szervezetek számára biztosított a döntéshozatali folyamatokra és a jogalkotásra való ráhatás. A Régiók Bizottsága tagjainak száma sem haladhatja meg a 350-et. Tagjai:

o helyi és regionális testületek olyan képviselői, akik valamely helyi vagy regionális testületben választással nyert megbízatással rendelkeznek, vagy

o politikai felelősséggel rendelkeznek valamely választott testületnek.

A Tanács a Bizottság javaslata alapján határozatban megállapítja a Régiók Bizottsága összetételét. A megújítható tagsággal rendelkező tagokat (és azonos számú póttagokat) öt évre nevezik ki. A Tanács elfogadja a bizottság tagjainak és póttagjainak az egyes tagállamok javaslatai alapján összeállított listáját. A Régiók Bizottsága saját tagjai közül választja meg elnökét és tisztségviselőit és fogadja el saját eljárási szabályzatát.

Feladat- és hatáskörei: A GSZB-hez hasonló a szabályozása:

Az Európai Parlament, a Tanács vagy a Bizottság a Szerződésekben meghatározott esetekben kötelezően konzultál a Régiók Bizottságával. A Szerződések ezt annyival egészítik ki, hogy különösen kiterjed a határokon átnyúló együttműködést érintő kérdésekre.

Saját kezdeményezésére is adhat véleményt olyan esetekben, amikor ezt indokoltnak tartja.

A GSZB-vel való kapcsolatot illetően ki kell emelni, hogy ha konzultálni kell a GSZB-vel, az Európai Parlament, a Tanács vagy a Bizottság tájékoztatja a Régiók Bizottságát a véleményadás iránti megkeresésről. Ha a Régiók Bizottsága úgy ítéli meg, hogy sajátos regionális érdekekről van szó, véleményt adhat az ügyről.

A Régiók Bizottsága számára is határidő köthető ki véleményének előterjesztése tekintetében.

EU ügynökségei: típusok és funkciók

A szakirodalmi definíció szerint az ügynökségeket relatív önállósággal, állandó jelleggel, önálló jogi személyiséggel rendelkező szervként, az uniós jog által, speciális feladatok ellátására hozzák létre.

Szerepük növekedése annak jele, hogy az uniós normák végrehajtása során a közvetett módon, a tagállamok általi végrehajtás helyett és mellett egyre nagyobb teret nyer a közvetlen végrehajtás is. Az uniós normák végrehajtása az integráció kezdete óta elsődlegesen a tagállami közigazgatási szervezetrendszer feladata. Bizonyos kivételes esetekben megvalósult már korábban is a közvetlen (uniós) végrehajtás, így versenyjogi területeken a Bizottság versenyhatósági szerepköréből fakadóan. Az uniós ügynökségek számának növekedése egyértelműen annak jele, hogy a végrehajtási deficit leküzdéseképpen az Unió igyekszik saját „apparátusa” révén közvetlenül és egységesen gondoskodni az uniós követelmények végrehajtásáról. Szervezeti felépítésükben több szállal kötődnek az egyes uniós intézményekhez (vezetőik és tisztségviselők kinevezése, költségvetésük elfogadása). Ugyanakkor tevékenységük során sok esetben biztosított a tagállami delegáltak részvétele is.

Funkciójukat tekintve a kezdeti időszak koordinációs és információgyűjtési feladatai után az 1990-es években felállított ügynökségek egyre gyakrabban kaptak átruházott döntéshozatali jogokat, ami mára elvezetett az egyre kiterjedtebb piacszabályozási és piacfelügyeleti hatáskör átruházásának problémájához, főképp az ún. decentralizált ügynökségeknél. Ennek egyik akadálya, hogy az ügynökségek bizonyos jól körülhatárolható kivételektől eltekintve máig nem rendelkeznek a Szerződésekben elsődleges jogi alapokkal („szerződésidegen” szervek). Ez jelentős akadálya annak, hogy hatékonyabb uniós fellépést biztosító hatásköröket ruházzanak rájuk. Ez a hatáskör-bővülés alapvetően az ún. decentralizált ügynökségeknél folyik le. A Szerződések rendszere alapján beszélhetünk EURATOM ügynökségekről, valamint a korábbi pillérszerkezetnek megfelelően létrehozott egyéb ügynökségekről.

Az ügynökségek típusai

Az említett ügynökségi kategorizálás alapján az alábbi főbb ügynökségi típusokról beszélhetünk:

Az Euratom-ügynökségek, amelyek a Szerződések és a korábbi pillérszerkezet szerinti működés jegyeit viselik magukon; így a békés célú nukleáris energia felhasználásához szükséges tagállami kutatások összehangolása, a szükséges ismeretek és infrastruktúra biztosítása, és e szervek révén a biztonságos és megfelelő atomenergia felhasználásáról gondoskodnak.

A közös biztonság- és védelempolitika keretében működő ügynökségek a szervezett bűnözés elleni együttműködést szolgálják. (pl. Európai Védelmi Ügynökség)

A végrehajtási ügynökségeket az Európai Bizottság meghatározott időtartamra hozza létre, irányítási feladatokat látnak el az uniós programok végrehajtásával kapcsolatban.

A decentralizált ügynökségek esetében zajlik elsősorban az említett hatáskör-bővülés. A decentralizált ügynökségek az uniós szakpolitikák végrehajtásában működnek közre; meglévő speciális szaktudásuk és szakismereteik révén segítik az uniós intézményeket, valamint az egyes tagállamokat is.

Szerződések felülvizsgálati eljárásai

rendes felülvizsgálati eljárás irányulhat

a Szerződések módosítására

uniós hatáskörök bővítésére vagy szűkítésére

konvent összehívásával vagy mellőzésével is lefolyhat

Mindkét esetben a tagállami kormányok képviselőinek konferenciája dönt közös megegyezéssel a Szerződések módosításáról, amelyek akkor lépnek hatályba, ha azokat valamennyi tagállam alkotmányos követelményeivel összhangban megerősítette. Ha ez a módosítás aláírását követő két éven belül nem sikerül, az ügyet az Európai Tanács elé kell utalni.

az egyszerűsített felülvizsgálati eljárások

Az EUMSZ-nek az EU belső politikáira és tevékenységeire vonatkozó rendelkezései felülvizsgálatára vonatkozó javaslat esetén az Európai Tanács – az Európai Parlamenttel és a Bizottsággal folytatott konzultációt követően – egyhangúlag határoz. Ez a határozat az Európai Unióra ruházott hatásköröket nem bővítheti. Az elfogadott módosítás akkor lép hatályba, ha a tagállamok saját alkotmányos követelményeikkel összhangban jóváhagyták.

általános átvezető záradékok („passerelle” záradékok) - lehetővé teszik, hogy a Szerződések által előírt jogalkotási eljárást megváltoztassák.

Az első ilyen záradék gyakorlatilag valamennyi uniós szakpolitika esetén alkalmazható. A szabály lényege, hogy ha az alapszerződési rendelkezés a Tanács számára egyhangú döntéshozatalt ír elő, akkor az Európai Tanács határozhat a minősített többségi szavazásra való áttérésről. Az Európai Tanács ezt a határozatot - az EP tagjai többségével elfogadott egyetértését követően -egyhangúlag fogadhatja el.

A második záradék az EUMSZ olyan rendelkezései esetén alkalmazhatók, amelyeket különleges jogalkotási eljárás keretében lehet elfogadni. Az Európai Tanács dönthet úgy, hogy ilyen jogalkotási aktusok rendes jogalkotási eljárás keretében is elfogadhatók. Az előbbi záradékkal megegyező módon, Az Európai Tanács - az EP tagjai többségével egyetértésben -egyhangúlag fogadhatja el.

Garanciális szabálynak minősül, hogy az Európai Tanács az említett kezdeményezések mindkét típusánál értesíteni köteles a nemzeti parlamenteket. Ha az értesítés időpontjától számított hat hónapon belül bármely nemzeti parlament kifogással él az ellen, a határozatot nem lehet elfogadni.

különleges átvezető záradékok is találhatók egyes tárgyköröknél a Szerződésekben.

→ Céljuk ugyanúgy a minősített többségi szavazás és a rendes jogalkotási eljárás kiterjesztése.

→ A módosításokról az Európai Tanács vagy a Tanács egyhangúlag dönt, ezen intézményeknek az EP-tel csak konzultálni kötelesek. Eltérés az általános átvezető záradékokhoz képest, hogy - a családjogi rendelkezések kivételével - a nemzeti parlamenteket nem illeti meg a fent említett kifogás joga.

vészfékzáradékok - lehetővé teszik, hogy az irányelvtervezetek elfogadása során a rendes jogalkotási eljárás alkalmazását felfüggesszék pl. migráns munkavállalók szociális biztonsági rendszerét összehangoló intézkedések (pl. juttatások kifizetése a tagállamok területén lakók számára).

EU költségvetési és pénzügyi alapelvei

EU Költségvetésének elvei:

Teljesség és pénzügyi pontosság elve: EU-nak egyetlen költségvetése lehet ebben valamennyi közös költségvetést érintő bevételnek és kiadásnak szerepelnie kell.

Az éves jelleg elve: Bevételt és kiadást évente kell megtervezni és elfogadni.

Az egyensúly elve: Bevételeknek mindig fedezni kell a kiadásokat. Hiány nem tervezhető.

Az elszámolási egység elve: Költségvetés tervezésének és végrehajtásának elszámolási egysége az Euró.

Globális fedezet elve: meghatározott költségvetési bevételeket nem lehet meghatározott kiadásokra fordítani. Valamennyi bevétel az összes kiadást fedezi.

A specifikáció elve: valamennyi kiadási tételhez egy meghatározott célt kell hozzárendelni.

A megbízható pénzügyi menedzsment elve: Pü. menedzsmentnek gazdaságos, hatékony, hatásosnak kell lennie. Pénzügyi intézményeknek ex ante (előzetes) és es post (utólagos) értékelést kell elvégezniük.

Átláthatóság elve: a költségvetés megtervezésének és végrehajtásának, csakúgy, mint az elszámolásnak, átláthatónak kell lennie. EU minden évben közzé kell, hogy tegye a költségvetését a hivatalos lapjában (Official Journal)

Költségvetést mindig egyensúlyban kell tartani. Soha nem jelentkezhet hiány és nem halmozódhat fel adósság. Éves költségvetésnek összhangban kell lennie a hosszútávra szóló költségvetési tervvel → többéves pénzügyi keret. Többéves pénzügyi keret → tervezési eszköz az uniós kiadások kiszámíthatóságára. → Ált. 7 évre szól→ felső határt szab a kiadásoknak szakpolitikai területekre külön-külön.

Kiadásra vonatkozó szabályok: Uniós pénzekből eszközölt kiadásokra vonatkozó legfontosabb szabályokat az EU költségvetési rendelete rögzíti. Alkalmazási szabályok pedig meghatározzák, hogy a költségvetési rendeletet hogyan kell alkalmazni a gyakorlatban. Költségvetés végrehajtásáért az Európai Bizottság felelős megosztott irányítás keretében. A tagállami hatóságok kezelik a kiadásokat az Európai Bizottság a felügyelete alatt.

21. Ismertesse az uniós közpénzügyi ellenőrzés intézményrendszerét és eljárásait!

Uniós szintű ellenőrzés

Belső ellenőrzés: Az ellenőrzést az egyes intézményekben az engedélyezésre jogosult tisztviselők és a számvitelért felelős tisztviselők, majd az egyes intézmények belső ellenőre végzik.

Külső ellenőrzés: Számvevőszék: A külső ellenőrzést a nemzeti számvevőszékek és az Európai Számvevőszék végzik. Minden évben részletes jelentéseket nyújt be a költségvetési hatóság számára az EUMSZ 287. cikkével összhangban, amelyek:

az elszámolás megbízhatóságát, valamint az alapjául szolgáló ügyletek jogszerűségét és szabályszerűségét igazoló megbízhatósági nyilatkozat;

éves beszámoló az általános költségvetés végrehajtására vonatkozóan, ideértve valamennyi intézmény és kapcsolt szerv költségvetését;

különjelentések egyes konkrét kérdésekről;

ellenőrzési jelentések és vélemények;

egyedi jelentések és állásfoglalások;

az Európai Unió ügynökségeire és szerveire vonatkozó külön éves jelentések.

Az Európai Számvevőszék jelentést tesz a hitelezési és kölcsönműveletekről, és az Európai Fejlesztési Alapról is.

c) Politikai szintű ellenőrzés: Európai Parlament, ill. azon belül a Költségvetési Ellenőrző Bizottság feladata az Unió pénzügyi érdekeinek védelme, ellenőrzés, figyelemmel, kísérés, vizsgálat, fellépést célzó intézkedések elfogadása, a

Parlament álláspontjának elkészítése. A Költségvetési Ellenőrző Bizottság készíti elő a mentesítési határozatokat is.

Az Európai Parlamenten belül a Költségvetési Ellenőrző Bizottság feladata a Parlament álláspontjának elkészítése, valamint:

Az Európai Unió és az Európai Fejlesztési Alap (EFA) költségvetésének végrehajtása feletti ellenőrzés.

Az unió, annak intézményei és az Unió által finanszírozott minden szervezet elszámolásainak és mérlegének lezárása és ellenőrzése;

az Európai Beruházási Bank pénzügyi tevékenységeinek ellenőrzése;

az unió szakpolitikáinak végrehajtása során az uniós finanszírozás különféle formái költséghatékonyságának figyelemmel kísérése;

az unió költségvetésének végrehajtása során előforduló csalások és szabálytalanságok vizsgálata, az ilyen esetek megelőzését és a velük szemben történő fellépést célzó intézkedések elfogadása, valamint általánosságban az unió pénzügyi érdekeinek védelme.

Közbeszerzési szabályok és hazai kapcsolódás

AZ EUMSZ KÖZBESZERZÉSERE ALKALMAZANDÓ SZABÁLYAI

Az EU-s szerződések tiltják a tagállamok olyan magatartását, amely hátrányosan megkülönbözteti a más tagállamban letelepedett gazdasági szereplőket.

Irányadó szabályok az Unió belső piaci szabályai, melyeket az egyes közbeszerzési eljárások során be kell tartani (nem határozhatók meg olyan feltételek, amelyek más uniós tagállam vállalkozásait hátrányosan érintik):

az áruk szabad mozgására (EUMSZ 34-37 cikk)

a letelepedés szabadságára (EUMSZ 49-55 cikk)

a szolgáltatás nyújtás szabadságára (EUMSZ 56-62 cikk)

és a diszkrimináció tilalmára vonatkozó (EUMSZ 18.cikk) szabályok.

Tekintettel arra, hogy a közbeszerzési eljárások során hozott döntések az államnak betudhatók, a belső piaci szabályokat és a diszkrimináció tilalmára vonatkozó szabályokat az egyes közbeszerzési eljárások során is be kell tartani. Például nem írható elő egy eljárásban, hogy csak Magyarországon letelepedett cégek vehetnek részt egy eljárásban.

Az EUMSZ von. rendelkezéseit azokra a közbeszerzési eljárásokra is kell alkalmazni, amelyek nem tartoznak a közbesz. irányelvek hatálya alá.

ezeknél a beszerzéseknél a tagállamok olyan Nyilvánosságot kell hogy biztosítsanak, mely lehetővé teszi a piac megnyitását a verseny előtt és a pártatlanságának ellenőrzését.

A KBT rendelkezik az uniós irányelvek értékhatárait el nem érő közbeszerzések szabályairól

három fő uniós irányelv:Így az

ún. klasszikus ajánlatkérők (pl. központi kormányzati szervek, helyi önkormányzatok, egyéb költségvetési szervek, állami vállalatok) beszerzéseit;

a közszolgáltatókra (vízügyi, energiaipari, közlekedési és postai szolgáltatási ágazatban működő vállalatok) vonatkozó speciális szabályokat; valamint

a koncessziókra vonatkozó szabályokat.

KAPCSOLÓDÓ HAZAI SZABÁLYOZÁS

Az uniós értékhatárt el nem érő beszerzések szabályait a Kbt. harmadik része tartalmazza. Az e rész alapján indított közbeszerzési eljárások meghatározott értékhatár felett előírják az eljárások nyilvános meghirdetését. Emellett az uniós eljárásrendhez képest a Kbt. további kivételeket állapít meg. A Kbt. harmadik részét árubeszerzés és szolgáltatás megrendelése esetén a 20,0 millió forintos, építési beruházás esetén a 60,0 millió forintos nemzeti közbeszerzési értékhatárt elérő vagy meghaladó becsült értéknél kell alkalmazni. Ezek az általános ajánlatkérőkre irányadó 2026-os határok; közszolgáltatói szerződéseknél külön küszöb érvényes: árubeszerzésre és szolgáltatásra 50,0 millió, építési beruházásra 100,0 millió forint. Ezen értékhatárokat el nem érő beszerzések esetén nem kell közbeszerzési eljárást lefolytatni.

Közös agrárpolitika reformfolyamata

1956. Spaak-jelentés: két új közösség létrehozására tett javaslatot: egy atomenergia-közösség, valamint egy olyan gazdasági közösség kialakítására, amelynek keretében megvalósítható a vámunió és a közös agrárpolitika

A Közös Agrárpolitika (KAP): az integráció 1957-es kialakulásakor az együttműködés egyik sarok-köve. Az agrárium legtöbbször az államilag támogatott területek közé tartozik. Okai: o a természeti viszonyok miatt nem minden évben rentábilis,

o a megtérülés jóval alacsonyabb, emiatt a dolgozók életszínvonala alacsonyabb; o a terület működése stratégiai fontosságú az adott állam részére.

Az agrárpolitika 5 fő célja:

termelékenység növelése,

szektorban élők megélhetésének biztosítása,

a piacok stabilizálása,

az ellátás biztosítása

a fogyasztók számára elfogadható ár biztosítása

Az 1962-re kialakult rendszert az Európai Mezőgazdasági Orientációs és Garanciaalap (EMOGA) működtette, és fő eszközei a közös ár, az intervenciós felvásárlások, az exporttámogatások és az agrárlefölözések voltak. A rendszer három alapelv mentén működött:

az egységes piac elve (a közösségen belül az agrártermékek szabad mozgását és egységes versenyszabályait kell kialakítani).

A közösségi preferencia elv (a közösségi terméket és piacot védelemben kell részesíteni a külső versennyel és a világpiaci árhullámzásokkal szemben).

A pénzügyi szolidaritás elve (a finanszírozást az európai szintre helyezi).

Ezeken keresztül egy drága és sok szempontból kontraproduktív rendszert alakítottak ki, de Római Szerződésekben lefektetett öt alapvető célt nagyrészt sikerült teljesíteni.

KAP reform 1992-ben, főbb változások:

a garantált közös árak csökkentése,

a termelésfüggetlen jövedelem-kompenzáció bevezetése,

A kifizetéseket sok esetben a földterületek termelés alóli kivonásához, illetve minden esetben környezetvédelmi előírásokhoz kötötték,

Megteremtették a szektorban dolgozók korkedvezményes nyugdíjba vonulásának lehetőségét. + új cél: a szektor tájjellegének és kultúr-arculatának megőrzése.

Az 1992-es reform sikeresnek tekinthető, de további fejlesztésre szorult, oka: keleti bővítések, világpiaci változások.

A KAP legjelentősebb átalakítása: 2003-as reform. („Agenda 2000” nevet viselte)

jelentősen csökkentették a garantált közös árakat,

növelték a jövedelemtámogatásokat,

a kifizetéseket szigorú környezetvédelmi, állat-egészségügyi és higiéniai szabályokhoz kötötték,

innováció és fejlesztés támogatása,

új összevont gazdaság-támogatási rendszer: termelés és támogatás szétválasztása,

csökkentették a közvetlen kifizetéseket,

vidékfejlesztési szempont nagy hangsúlyt kapott a szakpolitikán belül.

A KAP fejlesztése és reformjai azóta is folyamatosak. A cél továbbra is az európai mezőgazdasági szereplők erőteljes támogatása, amely záloga a vidéki térségek prosperitásának és a jó minőségű élelmiszerek előállításának.

A közös halászati politikára korábban az agrárpolitika részeként tekintettek. A szakpolitika végül 1983-ra épült ki. A halászati politika területén a Lisszaboni Szerződés jelentős újítást is hozott, kiemelve a területet az agrárpolitika alól.

Az új szakpolitika részeként tagállami szintű stratégiai tervek bevezetésére kerül sor. Ezek lehetővé teszik a tagállami kormányok számára, hogy a KAP rendelkezéseit – a helyi hatóságokkal és az érdekelt felekkel együttműködve – a mezőgazdasági termelői közösségeik szükségleteihez igazítsák. A környezetvédelmi szempontok érvényesülése kiemelt szerepet kap, mivel a közvetlen kifizetések egynegyede a környezetbarát gazdálkodási módszerek számára van fenntartva. Ez lesz az első olyan KAP, amely szociális dimenziót is magában foglal; ennek célja garantálni a megfelelő foglalkoztatási feltételeket a mezőgazdasági dolgozók számára. Az új KAP 2023-ban fog hatályossá válni, és 2027-ig lesz alkalmazandó.

Szabadság, biztonság és jog érvényesülése térsége

A Lisszaboni Szerződés (2009. december 1-jén hatályba lépett) az EU korábbi pilléres szerkezetének eltörlésével a szabadságon, biztonságon és a jog érvényesülésén alapuló térség létrehozását tűzte ki célul, mint o a külső határok ellenőrzésének támogatása, o a bevándorlási és menekültügyi politika, o a határokon átlépő bűnözés ellen a polgári és büntetőügyekben folytatott igazságügyi, illetve rendőrségi együttműködések. Az együttműködések alól korábban az Egyesült Királyság és Írország mentességeket élveztek (opt in), előbbi kilépésével ez ma Írországra vonatkozik. Dánia pedig teljesen kimaradt (opt out) az együttműködésből.

A Lisszaboni Szerződés a szabadságon, a biztonságon és a jog érvényesülésén alapuló térségen belül a személyek szabad mozgása és a hatékony jogvédelem érdekében négy kategóriába sorolta a térséggel összefüggő kérdéseket, ahol ezt követően az Unió is beavatkozhat, és döntéshozatalában fő szabályként a rendes jogalkotási eljárás érvényesül Ezek:

a határok ellenőrzésével, a menekültüggyel és a bevándorlással kapcsolatos politikák;

az igazságügyi együttműködés polgári ügyekben (pl. családjogi, öröklési ügyek);

az igazságügyi együttműködés büntetőügyekben (pl. szervezett bűnözés elleni küzdelem, számítógépes bűncselekmények, gyermekek szexuális kizsákmányolása elleni küzdelem, büntetőeljárási garanciák, áldozatvédelem, európai elfogatóparancs stb.);

és a rendőrségi együttműködés (pl. közös nyomozócsoportok).

A Lisszaboni Szerződés ezzel kapcsolatban több újítást is tartalmaz:

a hatékonyabb és demokratikusabb döntési eljárást a fokozottabb elszámoltathatóság és jogbiztonság érdekében (főszabály a rendes jogalkotási eljárás);

az Európai Unió Bíróságának megnövekedett hatáskörét;

a nemzeti parlamentek szerepének megerősítését (szubszidiaritás vizsgálat, illetve az

Eurojust és az Europol értékelésében való részvétel) (az EUMSZ 85. és 88. cikke).;

a kötelező erejű Alapjogi Chartával és az emberi jogok és alapvető szabadságjogok védelméről szóló egyezményhez való csatlakozás kimondásával az alapjogok megerősítését.

A szakpolitikai feladatok kezelésére uniós ügynökségek jöttek létre, mint pl. a nemzeti rendőrségi hatóságok közötti együttműködést segítő EUROPOL és rendőrképzési képességet megvalósító Európai Rendőrakadémia (CEPOL), büntetőügyekben a tagállamok között folytatott igazságügyi koordináció és együttműködésre létrehozott Eurojust, külső határok védelmének összehangolásáért felelős Frontex, Kábítószer és a Kábítószer-függőség Európai Megfigyelőközpontja (EMCDDA).

A Lisszaboni Szerződés teremtette meg a jogi alapot az Európai Ügyészség létrehozására, megerősített együttműködés keretében. Az Európai Ügyészséghez a 2026-os tananyag szerint 24 tagállam csatlakozott. A – mind az Európai Bizottságtól, mind a tagállami kormányoktól – független uniós testületként működő Európai Ügyészség (EPPO) 2021 közepén kezdte meg munkáját. Hatáskörébe tartozik az uniós pénzügyi érdekeket sértő csalás, korrupció, pénzmosás és határokon átnyúló hozzáadottérték-adó csalás gyanújának kivizsgálása és az elkövetők büntetőeljárás alá vonása. Magyarország nem csatlakozott az Európai Ügyészséghez; Dánia és Írország kívülmaradási joggal rendelkezik.

Monetáris politika koncentrikus körei

A politika tartalma és koncentrikus körei, az euró-zóna

A közös pénz használatának kialakítása szinte közvetlenül a Római Szerződések aláírását és az EGK elindulását követően felmerült, mint elérendő cél, hiszen a belső kereskedelem egy komoly költségét és kockázati tényezőjét, az árfolyam-ingadozást és az átváltást szüntette volna meg. A monetáris politika azonban a tagállamok szuverenitásának egy komoly eleme volt, amelyet a politikai elitek nem szívesen adtak volna fel. Így az euró fizikai bevezetése pedig csak 2002. január 1-jén történt meg.

A Gazdasági és Monetáris Uniót három szakaszban vezették be:

Az első szakasza tőkeáramlás liberalizálását, a központi bankok függetlenségének megteremtését, valamint a kezdeti gazdasági harmonizációt tartalmazta.

A második szakasz a nemzeti központi bankok közötti együttműködés kialakítását, valamint az Európai Monetáris Rendszer elemeinek felügyeletét tartalmazta. Ez ma az új árfolyammechanizmus, az ERM II-n belüli megmaradást jelenti.

A harmadik szakasz, a maastrichti konvergencia kritériumok két éves betartását követően az euró tényleges bevezetése jelenti.

A második, illetve a harmadik szakaszbeli részvételük alapján a tagállamokat három csoportba sorolhatjuk:

Azon tagállamok, amelyek elérték a harmadik szakaszt – jelenleg 21 tagállam; Bulgária 2026. január 1-jén csatlakozott – alkotják az eurózónát. Ők azon államok, amelyek fizetőeszköze a közös valuta és amelyek jogosultak eurót kibocsátani. Az ő esetükben a monetáris politika kizárólagos uniós hatáskörben kerül kialakításra, valamint alanyai lehetnek a túlzott deficit eljárás szankciós részének is.

A gazdaságpolitikai koordináció feladatait a Gazdasági és Pénzügyminiszterek Tanácsa (ECOFIN) látja el.

A második csoport azon tagállamok körét jelenti, akik eljutottak a második szakaszig, azonban a rendszer kialakításakor úgy döntöttek, hogy nem kívánnak részt venni a szorosabb gazdasági együttműködésben és opt-outoltak a harmadik szakasz alól; ide csak két ország, Dánia (és a BREXIT előtt az Egyesült Királyság) tartozik. Ezen országokkal szemben a túlzott deficit eljárás csak korlátozásokkal alkalmazható.

Végül a harmadik csoportba azon tagállamok tartoznak, akik a Maastrichti Szerződés után léptek be az EU-ba, és eddig nem voltak képesek teljesíteni a második szakasz és az ERM II előírásait, vagyis nem tudták két évig betartani a konvergencia kritériumokat saját valutájukat használva. Ezen országokkal szemben a túlzott deficit eljárás szankciós szakasza addig nem alkalmazható, amíg nem vezették be a közös valutát.

Ez, a tagállamok között kialakult differenciálódás koncentrikus körökkel ábrázolható. Míg a legnagyobb kör az EU tagállamait tömöríti, addig a kisebb azokat, amelyek a GMU tagjai, míg a legkisebben az eurózóna államait találhatjuk. Ennek és más differenciált együttműködéseknek köszönhetően az európai integrációt többen hagymához hasonlították, európai hagymaként írva le az együttműködést.

Tagállami gazdaságpolitikák koordinációja

A gazdaság- és foglalkoztatáspolitika kivételes helyet foglal el a Lisszaboni Szerződés hatásköri rendszerében, mivel itt a 27 tagállam gazdaság- és foglalkoztatáspolitikáinak összhangját próbálják megteremteni. Ezért ezen szakpolitikákról külön cikk rendelkezik.

A gazdaságpolitika összehangolásának egyik oka a monetáris stabilitás kialakítása és a GMU működésének biztosítása.

A gazdaságpolitikai koordináció egyik első eszköze így a Stabilitási és Növekedési Paktum (SNP), illetve az általa kidolgozott eszközrendszer.

A harmonizált gazdaságok az EU célkitűzéseihez kell hogy hozzájáruljanak, vagyis elő kell hogy segítsék

a harmonikus, kiegyensúlyozott és fenntartható fejlődést,

a foglalkoztatottságot,

a szociális védelem magas szintjét és

a versenyképességet.

Az SNP-ben foglaltakon túl a koordináció eszközei még az átfogó gazdaságpolitikai iránymutatások. Ezek a versenyképesség javítása érdekében kialakítandó tagállami reformokat tartalmazzák, és bár megvalósításuk a tagállam feladata, azonban a többoldalú felügyeleti eljárás keretében a Tanács és a Bizottság is nyomon követi a végrehajtásukat, és értékelést készít róluk.

A Lisszaboni Szerződés szerint, ha a tagállam gazdaságpolitikája nem megfelelően alakul, akkor a Bizottság közvetlenül figyelmezteti a tagállamot, majd ha ez sikertelen, akkor az ECOFIN a tagállam szavazata nélkül a Bizottság javaslatáról szavazva ajánlásokat fogalmazhat meg a kiigazítás érdekében. Ha ez sem ér célt, akkor az SNP eszközei a túlzottdeficit-eljárással együtt alkalmazhatóvá válnak az országgal szemben.

Az integrált útmutatások hároméves ciklusokra készülnek, és illeszkednek az EU aktuális gazdasági programjához. A korábbi időszakokban ilyen hosszú távú keretet jelentett a Lisszaboni Stratégia, majd az Európa 2020 stratégia. Az

Európai Tanács 2024 júniusában megállapodott a 2024–2029-es időszak stratégiai menetrendjéről, amely három pillérre épül: szabad és demokratikus Európa; erős és biztonságos Európa; virágzó és versenyképes Európa.

EU fogyasztóvédelmi jogalkotása

Az EUMSZ vonatkozó rendelkezése a fogyasztóvédelmet az EU és a tagállamok között megosztott hatáskörként határozza meg.

Az EU fogyasztóvédelmi jogalkotása főleg irányelvi szinten történik, és rendszerint a minimum jogharmonizáció elvét követi, vagyis lehetővé teszi a tagállamok számára szigorúbb szabályok fenntartását.

A fogyasztóvédelmi irányelvek száma mintegy kilencven, azonban az uniós jogforrások nem alkalmaznak egységes és átfogó fogalmakat. Így az Európai Unió Bíróságának jogértelmező tevékenysége során alakult ki a fogyasztó fogalma; A fogyasztóvédelmi irányelvek főbb szabályozási területei:

• A fogyasztó tájékoztatása:

○ Megtévesztő és agresszív kereskedelmi gyakorlatok tilalma

○ Csomagolás és címkézés ○ Információs hálózatok

• A fogyasztó biztonsága:

○ Egészségvédelem (génkezelt élelmiszerek)

○ Termékbiztonság (általános termékfelelősség, gyermekjátékok biztonsági követelményei)

○ Termékminőség (kozmetikumok)

• A fogyasztó gazdasági és jogi érdekei:

○ Fogyasztói szerződések (tisztességtelen általános szerződési feltételek, üzlethelyiségen kívül és távollévők között kötött szerződések)

○ Vitarendezés (online vitarendezés, alternatív vitarendezés, csoportos perlés)

• Fogyasztói képviselet:

○ Szektorális szabályozások (pénzügyi szolgáltatások, személyszállítás, energiaszolgáltatás

Az uniós fogyasztóvédelmi politika mérlege vegyes; a sikerek mellett számos kritika éri a rendszert. Úgy tűnik, hogy a Bizottság által 2011-ben azonosított hármas hiány (információban, az uniós fogyasztóvédelmi szabályok átültetésében és az uniós jogalkotásban) a mai napig fennáll.

Energiapolitika és energiabiztonság

A Szerződések a szektor célkitűzéseit az 1995-ös célokra alapozzák és a környezetvédelmi célokat pontosítják: az energiahatékonyság, az energiatakarékosság és az új és megújuló energiaforrások kifejlesztésének előmozdítása és az energiahálózatok összekapcsolása.

Így az energiapolitika mai legfontosabb kérdései az energiabiztonsághoz, illetve a terület környezetvédelemmel szorosan összefüggő kérdéseihez kapcsolódnak. Az energiabiztonságon már nem csak azt értjük, hogy a fogyasztók biztonságos, fenntartható, versenyképes és megfizethető energiához jussanak, hanem a tagállamok energiaforrásának biztosítását. A krími háború óta élesedő EU–Oroszország-konfliktus ezt a rendszerszintű veszélyt még tovább erősítette. Oroszország Ukrajna elleni katonai agressziója és a gázellátás fegyverként való felhasználása példátlan energiaválságot idézett elő az Európai Unióban. Az energiaárak ugrásszerűen megemelkedtek, ami nagyban megnehezíti az európai polgárok életét. Az EU határozott lépéseket tesz a helyzet megoldása érdekében. Annak érdekében, hogy az orosz befolyást, illetve a kockázati tényezőket csökkenteni lehessen, az EU jó ideje nagyobb mozgásteret igyekszik kialakítani a szektorban, és végcélként az energiaunió kialakítását szorgalmazza. Válaszképpen a nehézségekre és az energia világpiacán kialakult zavarokra, melyeket az orosz agresszió váltott ki, az Európai Bizottság kidolgozta a REPowerEU tervet, amelynek céljai között szerepel:

az energiatakarékosság növelése,

a tiszta energiára való átállás felgyorsítása,

az EU energiaellátásának diverzifikálása.

A rövid- és középtávú pénzügyi és jogi intézkedésekkel alátámasztott tervtől azt várják, hogy segíteni fog Európának abban, hogy új, a kor kívánalmainak megfelelő energetikai infrastruktúrát és rendszert építsen ki.

Az energiaárak és az ellátás biztonsága érdekében az uniós országok gyors és hatékony válaszlépéseket valósítottak meg az egységes fellépés érdekében. Az energiabiztonság mellett a szektor másik legnagyobb kérdése, amely az Európa 2020 stratégiának is a részét képezi, a megújuló energiaforrások és energiahordozók nagyobb arányú használata. Az EU 2020 célkitűzései között az szerepel, hogy az évtized végére az unió energiaforrásain belül 20%-ot tegyenek ki az alternatív energiatermelési módszerek. 2018 végén a „Tiszta energia minden európainak” csomag részeként hatályba lépett a felülvizsgált megújuló energia-irányelv, amelynek célja, hogy az EU globális vezető szerepet töltsön be a megújuló energiaforrások terén, és segítse az EU-t a Párizsi Megállapodás szerinti kibocsátáscsökkentési kötelezettségvállalásainak teljesítésében.

Bár kimondottan nem szerepel az EU új stratégiai programjában, azonban a fenntarthatósági előírásoknak megfelelően fontos kiemelni az integrált energiahálózat kialakítását, amely a Transzeurópai Hálózatok programjának is a részét képezi. Az európai energiarendszerek összekapcsolása mind stratégiai, mind fenntarthatósági okokból is kívánatos lenne, hiszen az esetleges túltermelések azonnal felhasználhatóak és értékesíthetőek lennének más tagállamokban, valamint javulna az energetikai függetlenség. Egy integrált rendszerben az energiatöbblet nem veszne el, ezzel pedig a környezetvédelmi szempontok is jobban érvényesülhetnének.

Az energiaunió kialakítása előtt azonban sok akadály tornyosul. Az EUMSZ egyértelműen kimondja, hogy bármely uniós ország bármilyen eszközt alkalmazhat energiaellátása érdekében, illetve kétoldalú megállapodást köthet más, harmadik országgal. Ennek megfelelően az uniós energiapolitika célkitűzéseit felülírhatják a tagállami politikai döntések, ez pedig gyakorlatilag megakadályozza az integrált szakpolitika kialakulását.

Környezetvédelmi politika céljai és eszközei

Az EU környezetvédelmi politikája:

1972. (az Európai Tanács párizsi ülésén megfogalmazódott a közösségi környezetpolitika szükségessége)

Fő célkitűzései:

a környezet minőségének védelme és javítása

az emberi egészség védelme

a természeti erőforrások ésszerű hasznosítása

a regionális és globális környezetvédelmi problémák – különösen az éghajlatváltozás – elleni küzdelemre irányuló törekvések ösztönzése nemzetközi szinten

Alapelvei:

Elővigyázatosság és megelőzés elve: kockázatkezelési eszköz, amit akkor lehet alkalmazni, ha a tudomány bizonytalan egy adott intézkedésből vagy politikából fakadó, az emberi egészségre vagy környezetre gyaníthatóan káros kockázat tekintetében (pl. esetlegesen veszélyes termék forgalmazásának leállítása, piacról való kivonása)

Környezeti károk forrásuknál történő elhárításának elve.

„Szennyező fizet” elv: a környezetvédelmi felelősségről szóló irányelv. Célja a védett fajok és a természetes élőhelyek, a víz és a talaj környezeti károsodásának elkerülése, orvoslása. Bizonyos foglalkozásokat űzőknek megelőző intézkedéseket kell tenniük a környezetet érintő közvetlen veszély esetén, valamint kár bekövetkezését követően kötelesek intézkedni a helyreállításról és fedezniük kell a költségeket. Hatálya: nyersanyag-kitermelésből származó hulladék kezelése, geológiai tárolóhelyek működtetése, tengeri olaj- és gázipari tevékenység biztonsága.

Keretei:

többéves cselekvési program

jelenleg érvényben lévő 8. környezetvédelmi cselekvési program 2021-2030-as időszakra fogalmazza meg a célokat, amelyek az éghajlat-semleges, erőforrás-hatékony és regeneráló gazdaságra való áttérés felgyorsítása, amely többet ad vissza a bolygónak, mint amit elvesz tőle. Elismeri, hogy az emberi jólét attól az egészséges ökoszisztémától függ, amelyben élünk.

Eszközei:

Környezetvédelmi hatásvizsgálat: tárgya magán- vagy közszférabeli projektek, melyek valószínűleg jelentős hatással lesznek a környezetre. Pl. autópálya-, repülőtér-építés

Stratégiai környezeti vizsgálat: földhasználatot, közlekedést, energiát, hulladékot vagy mezőgazdaságot érintő közszférabeli tervre és programra vonatkozik, már a projekt tervezés fázisába beépítik

fontos a nyilvánossággal folytatott konzultáció, a nyilvánosságnak biztosított 3 jog a környezetvédelem terén: nyilvánosság részvétele jog a döntéshozatalban; környezeti információkhoz való hozzáférés joga; igazságszolgáltatáshoz való jog (amennyiben az előző 2 jogot nem veszik figyelembe)

Közös kereskedelempolitika

Az EU közös kereskedelempolitikája számos területre terjed ki:

termékek és szolgáltatások kereskedelme,

a szellemi tulajdon és a

külföldi közvetlen tőkebefektetések kereskedelmi vonatkozásai.

A kereskedelempolitikán belül számos eszköz (pl. az exportra, importra és a kereskedelem védelmére vonatkozó szabályok) szolgálja a kereskedelem védelmét és a piacra jutást az európai vállalkozások érdekében. Az EU alacsonyabb vámokkal és különböző támogatási (fejlesztési és segélyezési) programokkal segíti a fejlődő országok kereskedelmét és így gazdasági növekedését.

Napjainkban az EU tagállamai közötti kapcsolatok esetében az egységes belső piacra vonatkozó szabályok érvényesek, és a kereskedelempolitika legfőbb célja a WTO-szabályok alapján, az EU és tagállamainak érdekeit figyelembe véve szabadkereskedelmi megállapodások kötése szerte a világon. Ezeken a tárgyalásain az Európai Uniót a Bizottság képviseli, szorosan együttműködve a tagállami kormányokkal és az Európai Parlamenttel. Az egységes belső piacnak köszönhetően és az EU gazdasági és kereskedelmi méretéből fakadóan jóval nagyobb érdekérvényesítő képességgel rendelkezik a különböző bilaterális és multilaterális kereskedelmi tárgyalásokon, mint mindennek hiányában az egyes tagállamok rendelkeznének külön-külön.

A közös kereskedelempolitikát az EUMSZ 206–207. cikkei szabályozzák.

A közös kereskedelempolitika tevékenységei:

a vámtarifák módosítása,

az áruk és szolgáltatások kereskedelméhez kapcsolódó vámtarifa és kereskedelmi megállapodások megkötése,

a szellemi tulajdonjog kereskedelmi vonatkozásai,

a külföldi közvetlen befektetésekre vonatkozó intézkedések,

a liberalizációs intézkedések egységesítése,

az exportpolitikák és

a kereskedelmi védintézkedések, pl. dömpingeljárások, exporttámogatások.

Az EU kereskedelempolitikájának 3 fő cselekvési iránya a következő:

Részt vesz a WTO égisze alatt folyó (elsősorban liberalizációs) többoldalú kereskedelmi tárgyalásokon.

Kétoldalú kereskedelmi kapcsolatokat épít országokkal és térségekkel; illetve egyoldalú preferenciális elbánást biztosít fejlődő országok részére.

Átfogó stratégiát dolgoz ki a legfontosabb exportpiacokon meglévő akadályok lebontása érdekében.

Az EUMSZ rendelkezései alapján az EU az unión kívüli országokkal köthet kereskedelmi megállapodásokat és egyéb nemzetközi megállapodásokat. Továbbá az egyszerű kereskedelmi kapcsolatoknál magasabb szintű, preferenciális jellegű együttműködést hozhat létre, ún. társulási megállapodásokat köthet egy vagy több harmadik országgal (ország csoportokkal) vagy nemzetközi szervezettel.

Kiemelendő példák:

2011: szabadkereskedelmi megállapodás Dél-Koreával.

2016-2017: javaslat – aláírás - jóváhagyás az EU és Kanada közötti átfogó gazdasági és kereskedelmi megállapodás (CETA) tárgyában. Így lehetővé vált, hogy megkezdődjék a CETA kizárólagosan EU-kompetenciába tartozó részeinek ideiglenes hatályba lépése. A végleges és teljes hatálybalépés feltétele, a CETA-nak a tagállamok általi ratifikációja. A közelmúltig a transzatlanti kereskedelmi és befektetési partnerségről (TTIP) szóló tárgyalások is folytak, de ezek Donald Trump elnöksége idején leálltak.

Miután 2018-ban az USA elnöke, Donald Trump felmondta az elődje és öt másik nagyhatalom által Iránnal aláírt atomalkut, fokozatosan romlottak az amerikai-iráni külpolitikai viszonyok. A térségben újabb konfliktusforrást jelenthet, hogy 2021-ben az Egyesült Államok kivonta csapatait Afganisztánból és az összeomlás szélén álló országban a tálib vezetés vette át az uralmat. A számos, a térségben jelentkező jórészt lokális konfliktus közül kiemelkedik a Hamász-Izraeli háború. 2023. október 7.-én a Hamász terrorista szervezet vezetésével a Gázai övezetben működő palesztin fegyveres szervezetek véres rakéta- és szárazföldi támadásokat indítottak Izrael ellen. A terroristák behatoltak a zsidó államba, és ottani településeken katonai létesítményeket és polgári célpontokat rohantak le, katonákat és civileket mészároltak le és raboltak el. Válaszlépésként Izrael totális offenzívát indított a Gázai övezetben a terrorszervezetek felszámolása és a megtorlás céljával. A háború mindkét oldalon igen jelentős polgári veszteségekkel jár, a Gázai övezetet, az ott élő palesztinokat humanitárius katasztrófa sújtja. A háború számtalan, a nemzetközi közösséget szélesebb körben is érintő következményt von maga után. Ezek köréből kiemelhető az, amelyik az Irán által támogatott jemeni húszik által, a Vörös tengeren áthaladó kereskedelmi hajók ellen elkövetett dróntámadásokban jelentkezik. Ezek a támadások ellehetetlenítik e rendkívül fontos kereskedelmi útvonal használatát, és - a kerülőutak szükségessé válásával - jelentősen megdrágítják a nemzetközi szállításokat.

Nemzetközi fejlesztési együttműködés

A fejlesztéspolitika, azaz a nemzetközi fejlesztési együttműködés az integrációs folyamat kezdetétől kiemelt fontossággal bír → fokozatosan az EK, majd az EU külkapcsolati rendszerének és külpolitikájának egyik legfontosabb eszközévé vált, és az EU a világ legnagyobb donorközössége lett.

a fejlesztési típusú együttműködéseket kezdetben elsősorban az EK tagjainak lépésről lépésre függetlenné váló, volt gyarmataihoz fűződő kapcsolatai ösztönözték → az EK bővülése hozzájárult a kapcsolatrendszer fokozatos kiterjedéséhez is.

napjainkra a közös politika jelentős mértékben átalakult, és az EU kb. 160 országban támogat különböző fejlesztési típusú feladatokat.

a szerteágazó kapcsolatrendszer kiépülésének hátterében mind gazdasági, történelmi, biztonságpolitikai érdekek, mind pedig erkölcsi vagy normatív okok meghúzódtak.

→ az EU és tagállamai által nyújtott támogatások alapját az uniós Szerződések és joganyag, az OECD DAC (Fejlesztési Támogatási Bizottságának) irányelvei és az ENSZ által meghatározott célok (pl. 2015-ig a Millenniumi Fejlesztési Célok) határozzák meg.

→ Az EU legrégebbi és legnagyobb fejlesztési együttműködést segítő eszköze, az Európai Fejlesztési Alap (EFA) nem része az uniós költségvetésnek.

A közös fejlesztéspolitika szempontjából mind a mai napig az egyik legfontosabb dokumentum a 2005-ben az Európai Bizottság, a Tanács és az Európai Parlament által közösen elfogadott, az EU fejlesztési politikájáról szóló intézményközi nyilatkozat, az európai konszenzus →a dokumentum hangsúlyozza, hogy elsősorban a fejlődő országok felelősek saját fejlődésükért, de az Európai Unió is elkötelezett a folyamat megvalósításában.

az EU fejlesztési együttműködési politikájának tervezése és a megvalósított programok végrehajtásának nyomon követése az Európai Bizottság EuropeAid Fejlesztési és Együttműködési Főigazgatóságának (DEVCO) a feladata.

az EU külkapcsolatai és a fejlesztési együttműködési politika közötti összhang megerősítéséért az Európai Külügyi Szolgálat (EKSZ) felel. A helyszínen az EB küldöttségeket felváltó EU küldöttségek felelnek a fejlesztési együttműködési programok megvalósításáért.

a humanitárius segítségnyújtás a Lisszaboni Szerződés óta a hosszútávú támogatást jelentő fejlesztési együttműködéstől elkülönülve, önálló szakpolitikának minősül. Legfontosabb eszköze a Humanitárius Segítségnyújtási Eszköz (HAI). Az unió és országai az Oroszország által megtámadott Ukrajna és népe számára számos formában biztosítanak támogatást és humanitárius segítséget.

Az EU jogi személyisége

a Lisszaboni Szerződés értelmében (2009.12.01.) Európai Unió jogi személyiséget kapott és az EK jogutódja lett → nemzetközi jogalannyá vált

az unió jogi személyként részt vehet tárgyalásokon, illetve a hatáskörébe tartozó területeken e minőségében jogilag kötelező érvényű nemzetközi megállapodásokat köthet egyedül vagy a tagállamokkal együtt

→ az Unió által megkötött megállapodások kötelezőek az EU intézményeire és a tagállamokra egyaránt

az EU jogi személyiségének köszönhetően nem csupán az EU nemzetközi szervezetekben való képviselete, hanem a közös kereskedelempolitika területén tárgyaló EU-biztosok tárgyalási pozíciója is jelentős mértékben megerősödött

a Lisszaboni Szerződéshez csatolt 24. jegyzőkönyv azonban kimondja, hogy mindez „semmilyen módon nem jogosítja fel az Uniót arra, hogy a tagállamok által a Szerződésekben ráruházott hatáskörökön kívül jogot alkosson vagy intézkedéseket tegyen.” Ennek értelmében az EU a rá ruházott hatáskörökön belül kötelező erejű szerződéseket és megállapodásokat köthet

A Lisszaboni Szerződés alapján:

„A közös kül- és biztonságpolitikára vonatkozó ügyekben az Uniót a Főképviselő képviseli. Az Unió nevében politikai párbeszédet folytat harmadik felekkel, és képviseli az Unió álláspontját a nemzetközi szervezetekben és nemzetközi konferenciákon.” (EUSZ 27. cikk (2) bekezdés).

„Az Európai Tanács elnöke ellátja az Unió külső képviseletét a közös kül- és biztonságpolitikához tartozó ügyekben.” (EUSZ 15. cikk (6) bekezdés).

A Bizottság (...) a közös kül- és biztonságpolitika, valamint a Szerződések által meghatározott más esetek kivételével ellátja az Unió külső képviseletét. Az intézmények közötti megállapodások létrehozása céljából indítványt tesz az Unió tevékenységének éves és többéves programjára. (EUSZ 17. cikk [1] bekezdés)

Az EU nemzetközi megállapodásokat köthet, az alábbi 4 esetben:

ha a Szerződések ilyen megállapodás megkötését írják elő,

ha az a Szerződésekben meghatározott célkitűzések elérése érdekében szükséges,

ha valamelyik kötelező erejű jogi aktus ilyen rendelkezést tartalmaz

ha az a közös szabályokat érintheti, illetve azok alkalmazási körét megváltoztathatja. „Ha tehát az Unió közös szabályokat fogadott el egy politika végrehajtása terén, akkor a tagállamoknak nem áll jogukban megállapodást kötni harmadik országokkal az e szabályokat érintő kötelezettségekről.”

A nemzetközi megállapodások megkötéséhez szükséges tárgyalások elindítását a Bizottság vagy az Unió Külügyi és biztonságpolitikai főképviselője kezdeményezi.

a Szerződések rögzítik az EP szerepét a megállapodások megkötésében (egyeztetés, konzultáció, illetve tájékoztatási kötelezettség). A tanácsi döntés esetében főszabály a minősített többség, kivéve, ha a szerződés egyhangúságot ír elő

az EU és a tagállamok közötti hatáskörök megosztása a nemzetközi ügyekben is érvényesül. Az Unió nemzetközi megállapodást abban az esetben köthet, ha vagy kizárólagos, vagy a tagállamokkal megosztott hatáskörrel rendelkezik.

A kizárólagos hatáskörébe tartozó területeken az EU egyedül jogosult tárgyalni és megállapodást kötni.

A megosztott hatáskörök esetén a megállapodást az Unió és a tagállamok egyidejűleg kötik meg, tehát a tagállamok hozzájárulásával.

A közös kül- és biztonságpolitika a Lisszaboni Szerződésen belül is külön szabályozás alá tartozik.

Magyarország EU-csatlakozása és hazai EU-koordináció

Az Európai Közösséghez való politikai közeledés a szocializmus idején megalapozott gazdasági kapcsolatrendszeren nyugodott: az 1960-as években kötött technikai megállapodások, az 1973-ban bekövetkezett magyar IMF-tagság, valamint az 1980-as évek ágazati megállapodásai megalapozták az 1988-ban bekövetkezett kapcsolatfelvételt és a kereskedelmi megállapodást.

Konszenzus uralkodott: a demokrácia és a jogállamiság kiépítését, valamint a piacgazdaságra való áttérést az ország európai integrációjának kell kísérnie. Ennek megfelelően hazánk először a társult tagság, majd pár évvel később a teljes jogú tagság kérelmével fordult az EU-hoz. A társult tagságról 1990.dec-ben kezdődtek meg a tárgyalások Mo. és az EK között, s egy évvel később, 1991.12.16-án az Európai Megállapodások aláírásával fejeződtek be.

1994.04.01-én a magyar kormány benyújtotta Mo. teljes jogú tagság iránti kérelmét az EU Tanácsához. Az erre vonatkozó felhatalmazást az országgyűlés egyhangúlag adta meg. Az EB országvéleményt készített az alkalmasságról, melynek alapján a Tanács dönt a kérelem elfogadásáról. A Bizottság a válaszokat az ún. koppenhágai kritériumok tükrében értékelte, mely összességében jól sikerült. A demokráciára, az emberi és kisebbségi jogok tiszteletben tartására, valamint a jogállamiságra vonatkozó kérdéseket teljesítettnek minősítette. A piacgazdaságra vonatkozó gazdasági, valamint a közösségi joganyag átvételére és alkalmazására vonatkozó jogharmonizációs és adminisztratív kritériumokra jó értékelést kapott.

A tárgyalásokat 2002 decemberében, a Koppenhágában tartott Európai Tanács ülésen zárták le. 2003. április 12-én Magyarországon népszavazást tartottak az EU-tagságról, amelyen a résztvevők 83,76%-a igennel szavazott – a választásra jogosultak 45,62%-ának részvétele mellett. A Bizottság javasolta a csatlakozási tárgyalások megkezdését: 2003.04.16-án a Csatlakozási Szerződés aláírásával ért véget Athénban. A Csatlakozási Szerződés 2004.05.01-én lépett hatályba. Néhány fontosabb eleme: Mo. a csatlakozástól számított öt éven keresztül fönntarthatja a külföldiek másodlagos lakóhely vásárlását érintő korlátozásait. Fönntarthatja- a csatlakozástól számított hét éven keresztül – a külföldiek termőföldvásárlására vonatkozó korlátozásait. Amennyiben a termőföldpiacon súlyos zavarok jelentkeznek, az átmeneti mentesség időtartama még három évvel meghosszabbítható. Az önfoglalkoztató európai gazdák ugyanakkor, akik már legalább 3 éve élnek és tevékenykednek Mo.-on, ez idő alatt is vásárolhatnak termőföldet.

34. Mutassa be az Európai Koordinációs Tárcaközi Bizottság struktúráját és feladatait!

Európai Koordinációs Tárcaközi Bizottság:

Az európai kormányzás hazai központja, a csatlakozás óta biztosítja Magyarország részvételét az EU kormányzásában.

Feladatai:

az Európai Unió intézményeiben, elsősorban a Tanács különböző fórumain és az Európai Bíróság elé kerülő ügyekben képviselendő magyar álláspont kialakítása,

az Országgyűléssel folytatott egyeztetési eljárás tárgyalási álláspontjainak előkészítése.

megtárgyal minden olyan releváns, a hazai EU-tagsággal és az EU kormányzásával kapcsolatos témát, amelyben magyar álláspont kialakítása szükséges:

a kötelezettségszegési eljárásokkal kapcsolatos kérdéseket o az egyes EU ügynökségek, szakmai intézetek vezetői kinevezéseire vonatkozó javaslatokat azok elhelyezésével

a vonatkozó magyar pályázatokkal kapcsolatos előterjesztéseket

Struktúrája:

Üléseit szakértői csoportok készítik elő, melyeket az adott területért felelős tárcák vezetik.

Résztvevői helyettes államtitkárok, akik a közigazgatási államtitkári értekezlethez, s végső soron a Kormányhoz terjesztik fel javaslataikat.

az ETKB és a szakértői csoportok folyamatos kapcsolatban állnak a brüsszeli magyar Állandó Képviselettel (ÁK), amely kiemelt szerepet játszik a magyar érdekek megjelenítésében.

Az európai ügyek koordinációja a tagállamokban két megközelítés szerint szerveződik (Magyarországon mindkét modellre volt példa):

az egyik modellben a Külügyminisztérium,

a másik modellben a Miniszterelnökség vezeti a tagállami szintű részvételt az európai kormányzásban, ez függ:

az adott tagállami kormány Európa-felfogásától

egyes miniszterek érdekérvényesítő képességétől

kormányzati rendszer hagyományaitól

Főszabály szerint hetente egyszer ülésezik, de ettől indokolt esetben el lehet térni, azonnali írásbeli döntés is lehetséges.

Az egyértelműen egy-egy szaktárcához tartozó ügyekben viszonylag egyszerű a hazai kormányzati álláspont kialakítása, átfogó témák esetében, mint pl. a többéves pénzügyi keret kialakítása - ami 7 évre előre meghatározza az Európai Unió költségvetésének a sarokszámait - a felelős minisztérium vezetése mellett a tárcák között hosszadalmas egyeztetés zajlik.

Az EU ügyekért felelős államtitkárság, az EKTB, az összes minisztérium uniós ügyekkel foglalkozó szervezeti egységei és a Magyar Állandó Képviselet kulcsszerepet játszott a 2011 első félévében lezajlott magyar EU elnökség lebonyolításában is.

35. Mutassa be a Bizottság magyar tagjainak (biztosok) pozícióját és teljesítményét a csatlakozást megelőző időszaktól napjainkig!

Csatlakozásunk óta eddig öt személy töltött be biztosi pozíciót az Európai Bizottságban. Portfóliójuk alapján egyikük sem tartozott és tartozik az igazán befolyásos biztosok közé. 2004. május 1-jei belépésünktől a Barroso-bizottság novemberi felállásig terjedő átmeneti időszakban a magyar csatlakozási folyamatban is jelentős szerepet betöltő Balázs Péter ún. társbiztos pozíciót töltött be a regionális politikáért felelős francia biztos, Michel Barnier mellett.

Balázs ezután is esélyes jelöltnek számított a biztosi pozícióra, azonban Medgyessy Péter nem őt, hanem Kovács Lászlót jelölte a posztra. Kovács Lászlónak Barroso eredetileg az energiaügyeket szánta, ezt a pozíciót azonban végül mégsem kapta meg, s az adóügyeknek lett a biztosa. Mivel az adózás legtöbb területe tagállami kompetencia, így Kovács biztosi munkássága sem kapott igazán nagy figyelmet. Kovács érdemei között megemlíthető a kedvezményes áfakulcsú termékek uniós szintű meghatározása. A második Barroso-bizottságban 2010-től 2014-ig Andor László a szociális ügyekért és a társadalmi összetartozásért felelős biztos lett. Bár Andor – elődjéhez hasonlóan – olyan terület irányításáéért volt felelős, amelynek megvalósítása a tagállami hatáskör miatt csak velük szoros együttműködésben lehetséges, tevékeny biztos volt. A nevéhez köthető többek között az ún. Ifjúsági Garancia Program kidolgozása, a 2014–2020-as pénzügyi időszakra vonatkozóan a szociális dimenzió hangsúlyosabb megjelenítése a szakpolitikai célkitűzésekben. Andor két hosszabb jelentésben is összegezte tevékenységét és eredményeit, amelyek mind hozzájárultak ahhoz, hogy az EU jövőjéről történő tervezésben a szociális ügyek előtérben maradhassanak. A 2014 őszén felállt, Jean-Claude Juncker által vezetett Európai Bizottságban Navracsics Tibor a kultúra, az oktatásügy, az ifjúságpolitika és sportügyekért felelős biztos lett. Navracsics portfóliójának kialakítása nem ment könnyen, ugyanis az európai parlamenti meghallgatása politikai okokból igen „hangosra” sikeredett – főként a korábban betöltött miniszterelnök-helyettesi pozíciója miatt. Bár szakmai hozzáértését nem vonták kétségbe, számos kritika érte személyét az európai értékek irányában történő elkötelezettségének megkérdőjelezése miatt. Végül Juncker változtatott az eredeti portfólión: kivette belőle az uniós polgárság ügyét, és helyette a semlegesebb sportügyekkel egészítette ki a kultúra, az oktatásügy és az ifjúságpolitika portfóliót.

Miután Trócsányi László biztosjelölt tekintetében az EP jogi bizottsága összeférhetetlenséget állapított meg, Ursula Von der Leyen bizottsági elnök kérésére a magyar kormány új biztosjelöltet nevezett meg, a Brüsszeli Állandó

Képviselet vezetőjét, Várhelyi Olivért. Várhelyi a szomszédságpolitikáért és bővítésért felelős biztos volt az első von der Leyen-Bizottságban. A második von der Leyen-Bizottságba a magyar kormány ismét Várhelyi Olivért jelölte; ezúttal az egészségügyi és állatjóléti biztosi posztot kapta.

36. Mutassa be a tagállami parlamentek szerepeinek modelljeit a tagállami Európa-politikák alakításában! Ismertesse, hogy milyen szerepet játszik az Országgyűlés a magyar Európa-politika alakításában!

A tagállami EU-politika alakítása szempontjából az EU nemzeti parlamentjei három csoportba oszthatók.

Az első csoportba tartoznak azok a parlamentek, amelyek országuk EU-politikáját irányítják. A dán Folketing például mandátumot ad a kormány Brüsszelben tárgyaló tagjának, s hasonlóan erős a brit parlament és a német Bundesrat is.

A „középerős” befolyással rendelkező második csoport parlamentjei ugyan nem adnak mandátumot, de szorosan ellenőrzik kormányuk EU-politikáját, és ragaszkodnak az álláspontok előzetes kontrolljához (pl. Finnország, Hollandia).

A harmadik csoportot azok a tagállamok alkotják, amelyekben a parlament minimális szerepet játszik a kormány EU politikájának alakításában.

Az Országgyűlés szerepe az Európai Unióban két szempontból értelmezhető:

Egyrészt szerepe van a magyar, az Európai Unió döntéshozatali rendszere szerint alapvetően a kormány által meghatározott Európa-politika alakulásában, mivel közreműködik az uniós jogszabályokkal kapcsolatos kormányzati álláspont kialakításában (egyeztetési eljárás).

Másrészt – mivel a hatályos Lisszaboni Szerződés szerepet ad a nemzeti parlamenteknek közvetlenül az EU döntéshozatali folyamatában – saját jogon is vizsgálhatja az Európai Bizottság előterjesztéseit, befolyásolhatja az EU döntéshozatalát.

A magyar Országgyűlésben 1994 óta állandó bizottság az Európai Ügyek Bizottsága. Legfontosabb feladata az Országgyűlés és a kormány közötti egyeztetési eljárásban való közreműködés, melynek célja, hogy néhány EU előterjesztés esetében az Országgyűlés ellenőrizhesse a kormányt. A kormány álláspontjának ismeretében az eljárás során a bizottság is kialakítja álláspontját, amelynek képviselete politikailag kötelezi a kormányt. Bizottsági vélemény hiányában a kormány képviselheti álláspontját az Európai Unió testületeiben. Parlamenti ülésszakonként mintegy 10-15 egyeztetési eljárás zajlik. Az egyeztetési eljárás mellett a kormány az Európai Tanács üléseiről és egyéb, stratégiai jelentőségű európai uniós eseményekről tájékoztatja az Országgyűlést, valamint az Országgyűlés Európai Uniós Konzultációs Testületét.

Az Alaptörvény 19. cikke alapján az Országgyűlés uniós ügyekben

− informálódhat, amennyiben tájékoztatást kér a Kormánytól az Európai Unió kormányzati részvétellel működő intézményeinek döntéshozatali eljárásában képviselendő kormányálláspontról.

− - állást foglalhat a napirenden szereplő tervezetekről; ez gyenge típusú mandátumot jelent a Kormány számára, mert az Alaptörvény szerint az európai uniós döntéshozatal során az Országgyűlés állásfoglalásának alapulvételével jár el.

Mindezek alapján megállapítható, hogy a magyar Országgyűlés a harmadik, minimális szerepet betöltő országgyűlési ellenőrzési modellhez sorolható. A közösségi jogalkotás nemzeti parlamentek általi ellenőrzésének hatékonysága függ attól, hogy a parlamentek hogyan jutnak hozzá az uniós előterjesztésekhez, a parlamentek mennyire alapos vizsgálódásnak vetik ezeket alá, a parlamenteknek milyen jogosítványai vannak az előterjesztésekkel kapcsolatban, a parlamenti szakbizottságokat mennyire kapcsolják be az uniós szakkérdések tárgyalásába, illetve a parlamenti állásfoglalások mennyire kötelezőek a kormányra nézve. A fentiek alapján megállapítható – különös tekintettel arra, hogy az EKTB több ezer ügyet kezel, míg a parlamenti bizottság félévente 10-15 ügyet egyeztet a kormánnyal –, hogy a hazai modell szerint a parlamenti EU-előterjesztés ellenőrzésében a kormányé a főszerep.

A Lisszaboni Szerződéshez csatolt 2. számú jegyzőkönyv értelmében a nemzeti parlamentek állást foglalhatnak a szubszidiaritás és arányosság elvének érvényesüléséről. Ez azt jelenti, hogy ha a nemzeti parlamentek meghatározott arányban elutasítják az Európai Bizottság által előterjesztett javaslatot, azt felül kell vizsgálni. Ilyen, ún. „sárga lapos eljárás” 2009 óta háromszor fordult elő: 2012-ben a kollektív fellépéshez való jognak a letelepedés szabadságával és a szolgáltatásnyújtás szabadságával összefüggésben való gyakorlásáról szóló, ún. „Monti II”, 2013-ban az Európai Ügyészségről szóló javaslat, valamint a 2016 májusában a kihelyezett munkavállalók jogállásáról szóló irányelv előterjesztése esetében. A magyar Országgyűlés az Európai Ügyészségről és a kihelyezett munkavállalókról szóló tervezet sárga lapos eljárásában volt aktív.

5 pontos kérdések

1. Ismertesse a koppenhágai kritériumokat!

Csatlakozási feltételek Európai Tanács nyomán:

a csatlakozó országoknak o stabil, demokratikus intézményrendszerrel, o működő piacgazdasággal kell bírniuk, o képesnek kell lenniük eleget tenni az EU tagsági követelményeknek.

pénzügyi támogatás felzárkózásra:

PHARE-program (1989-től)

ISPA- és a SAPARD-program (1999-től)

2. Mutassa be az északi (1973-as) bővítési kört!

Az európai integráció 1973-ban Nagy-Britanniával (már 1961-ben jelezte csatlakozási szándékát az Európai Gazdasági Közösséghez), Írországgal és Dániával gyarapodott, Norvégia végül referendumon döntött úgy, hogy mégsem lép be a Közösségbe.

3. Mutassa be röviden a mediterrán bővítési kört!

1981. január 1. Görögország

1986. január 1. Spanyolország, Portugália

2004. május 1. Ciprus, Málta

4. Mutassa be az EU 1995-ös bővítési körét!

EU negyedik bővítésére 1995-ben került sor, s ezzel az EU tagjainak száma tizenötre bővült. E bővítés az integráció történetének legsimábbja volt. Ennek legfőbb oka mindenképpen az volt, hogy a tizenkettekhez politikailag és gazdaságilag is hasonló országok kívántak taggá válni, így a befogadást illetően nem kellett kompromisszumot kötni. Ausztria, Svédország és Finnország esetében a régi tagállamok polgárainak jelentős többsége támogatta a csatlakozásukat. (Bár a norvégok ismét népszavazáson utasították el azt.)

5. Ismertesse az uniós acquis fogalmát!

A francia eredetű kifejezés magyar jelentése: uniós jogi vívmányok (tartalmának jelentése: közösen elért dolgok). Valójában az EU teljes joganyagát jelenti, függetlenül attól, hogy jogilag kötelező-e vagy sem. Magában foglal minden olyan jogszabályt, alapelvet, egyezményt, nyilatkozatot, határozatot, véleményt, célkitűzést és gyakorlatot (az EU Bírósága gyakorlatát), amely az unióra vonatkozik.

Az acquis-t az EU-hoz csatlakozó államoknak is el kell fogadniuk, amelynek elismerése és adaptálása a taggá válás feltétele. Ebből kifolyólag az acquis kérdése a csatlakozási tárgyalások központi témáját képezi, a csatlakozási folyamatban kerül sor az acquis átvételére.

6. Ismertesse, hogy mi az uniós jogharmonizáció fogalma és mi a jogharmonizáció célkitűzése!

A Római Szerződés intézményesítette a jogharmonizációt, mint a tagállamok jogközelítésének fő formáját. Sok területen nincs lehetőség rá és nem is cél a jogszabályok uniós szintű egységesítése – elsősorban a tagállamok szuverenitásának megőrzése és az eltérő tagállami érdekek miatt –, ezért az EU hangsúlyozottan jogharmonizációra és nem jogegységesítésre törekszik. A jogharmonizáció célja tehát nem az egységes uniós jog kialakítása, hanem a nemzeti jogrendszerek belső jogszabályainak közelítése és a nagyobb különbségek megszüntetése.

Az unió olyan mértékben kívánja meg a nemzeti jogszabályok közelítését, amennyire adott kérdésben azt a belső piac megfelelő működése megköveteli. Ebből következik, hogy az EU jogharmonizációja végső soron az egységes (belső) piac, illetve az azt megtestesítő négy alapszabadság érvényesülésének igényéből adódik. A belső piac kialakításához alkalmazott jogharmonizációs technika ma már az uniós tevékenységek több területére is kiterjed, mint például a büntető vagy a polgári igazságügyi együttműködés.

7. Ismertesse az uniós polgári kezdeményezés intézményét!

A polgári kezdeményezés intézményét a Lisszaboni Szerződés vezette be, melynek részletszabályait az EU rendeleti úton határozta meg (Az Európai Parlament és a Tanács 211/2011/EU rendelete a polgári kezdeményezésről.)

Polgári kezdeményezést olyan ügyben lehet tenni, amely az Európai Bizottság hatáskörébe tartozik, és ahol a Szerződések végrehajtásához uniós jogi aktus elfogadására van szükség.

A polgári kezdeményezést az EU tagállamainak legalább egynegyedéből származó 1 millió uniós polgárnak kell támogatnia a tagállamonként megállapított alsó korlátnak megfelelően (Magyarország esetében ez legalább 16.500 fő).

8. Ismertesse az EUSZ 7. cikke szerinti eljárást az emberi jogok tiszteletben tartásának értékével ellentétes magatartást tanúsító tagállamokkal szemben!

Az EUSZ 7. olyan eljárások szabályoz, amely keretében a Tanács megállapíthatja, hogy fennáll az egyértelmű veszélye annak, hogy egy tagállam súlyosan megsérti ezeket (emberi jogokat) az értékeket, illetve az értékek súlyos és tartós megsértése fennáll. Ez utóbbi esetben a Tanács dönthet úgy, hogy a kérdéses tagállamnak a Szerződésekből származó egyes jogait (például a tagállamot a Tanácsban megillető szavazati jogokat) felfüggeszti.

Ez az eljárás sajátos eljárás, mert nem feltétlenül a tagállamnak az uniós jog hatókörébe tartozó kötelezettségeinek megsértését szankcionálja, és nem az egyéni alapjogsérelmek orvoslása a célja.

2014-ben a Bizottság egy rugalmasabb eljárást kezdeményezett, a jogállamiság megerősítésére irányuló új uniós keret teremtette meg, ami alapján a Bizottság a jogállamiságot érintő rendszerszintű fenyegetések esetén az érintett tagállammal folytatott konzultáció alapján ajánlásokat fogalmazhat meg, és figyelemmel kísérheti azok végrehajtását. A Tanács 2014-ben szintén létrehozott egy párbeszédre épülő rendszert a tagállamok között a jogállamiság védelmében.

A 7. cikk szerinti eljárás Lengyelország és Magyarország ellen indult évekkel ezelőtt több témában a jogállamiság és a hatalommegosztás elvei, valamint az alapvető jogok megsértésének gyanúja miatt. Magyarországgal szemben az Európai Parlament, míg Lengyelországgal szemben az Európai Bizottság kezdeményezte az eljárás megindítását. Az eljárás két szakasza: a megelőző, illetve a szankciós szakasz. Az Európai Bizottság szerint Magyarországon a legnagyobb problémát a korrupció jelenti. A magyar kormánnyal szemben a jogállamisági feltételek teljesítése tekintetében ún. horizontális feljogosító feltételeket (mérföldköveket) határoztak meg az EU-s forrásokhoz való hozzáférés biztosítékaiként. A kohéziós alapokból és az uniós helyreállítási alapból (RRF) származó források kifizetését a magyar fél általi korrupcióellenes fellépésektől tette függővé a Bizottság, amelyek tekintetében intézkedéseket vár el. Amennyiben megítélésük szerint nem teljesülnek kielégítő módon az elvárt intézkedések (jogszabályi és intézményi feltételek), Magyarország lenne az első európai uniós tagállam, amelynek a jogállamiság megsértése miatt csökkentik az EU-s támogatásait. (2024 elején a Bizottság felszabadított körülbelül 10,2 milliárd eurónyi összeget a - jogállamisági kondicionalitási eljárás keretében nem zárolt - felzárkóztatást célzó kohéziós alapokból, mivel megfelelőnek ítélte a magyar igazságügyi reformokra vonakozó új jogi szabályozást.3 A Bizottság ezen lépése a Parlament részéről - amely másként ítéli meg a teljesítést - azonban újabb nézeteltérést váltott ki.) A jogállamisági követelmények kérdéseihez kapcsolódik az a folyamatban lévő vita is, amelynek alapján a Bizottság a magyar modellváltó alapítványi egyetemek hallgatóit és oktatóit kizárta az Erasmus + programokból.

9. Mutassa be röviden az Európai Bizottság szerepét az Unió külkapcsolatainak alakításában!

Speciális a helyzete az EU külügyi és biztonságpolitikai főképviselőjének, akit az Európai Tanács a Bizottság elnökének hozzájárulásával, minősített többséggel nevezi ki.

A főképviselő a Bizottság alelnöke, és a Külügyek Tanácsának elnöke.

Az EU külügyi és biztonságpolitikai főképviselőjének kiemelkedő szerepe:

I. az Unió által megkötendő nemzetközi szerződések előkészítését megelőző tárgyalások vitele, II. a nemzetközi kereskedelmi kapcsolatokban az Unió képviselete,

III. a nemzetközi szervezetekkel való kapcsolatok fenntartása.

10. Ismertesse röviden, hogy mi az Európai Bizottság szerepe a „Szerződések őreként” és az „integráció motorjaként”!

Az Európai Bizottság az EU szupranacionális intézménye, melynek alapvető szerepe van: a „Szerződések őreként”→ o EU érdekeinek érvényre juttatása az intézményi szervezetrendszerben o EU-s jogszabályok tagállami végrehajtásának ellenőrzése → kötelezettségszegés iránti per megindítása o uniós jogszabályok kikényszerítése.

az „integráció motorjaként” → o a folyamat ösztönzője

a legfőbb javaslattevő szerv az uniós jogalkotási folyamatokban

meghatározott esetekben jogalkotói jogkörökkel bír

11. Vázolja fel röviden a petíciós jog gyakorlásának feltételeit!

A petíciós jog révén bármely uniós polgár, valamint valamely tagállamban lakóhellyel, illetve létesítő okirat szerint székhellyel rendelkező bármely természetes vagy jogi személy jogosult petíciót benyújtani az Európai Parlamenthez olyan ügyben, ami az EU tevékenységi területéhez tartozik, és amelyben a benyújtó közvetlenül érintett.

A petíciók az Európai Parlament Petíciós Bizottságához kerülnek, amely azok elfogadhatósága esetén vizsgálatot folytat le. A benyújtott petíciók lehetnek egyéni vagy kollektív jellegűek, és panasz mellett tartalmazhatnak politikai jellegű kezdeményezéseket vagy nyomásgyakorlást is. A Petíciós Bizottság jelentést készíthet, kezdeményezheti az Európai Parlament állásfoglalását, illetve a petíciót továbbíthatja az illetékes uniós vagy tagállami hatósághoz. A benyújtott petíciók száma évente több ezer.

12. Ismertesse tömören az Európai Központi Bank feladat-és hatásköreit!

Feladat- és hatáskörei:

A KBER szervezeti keretein belül az EKB:

A KBER-re bízott feladatok teljesítése érdekében az EKB jogosult euróbankjegyek kibocsátásának engedélyezésre, valamint az euroövezeti tagállami jegybankok euroérméket bocsáthatnak ki az EKB által jóváhagyott mennyiségben.

A KBER feladatainak teljesítése érdekében az EKB rendeleteket fogadhat el, meghozza a KBER-re ruházott feladatok végrehajtásához szükséges határozatokat, valamint ajánlásokat tesz és véleményeket ad ki.

Az EKB pénzbírságot vagy kényszerítő bírságot szabhat ki azokra a vállalkozásokra, amelyek nem tesznek eleget a rendeleteiből és határozataiból fakadó kötelezettségeknek

2014 vége óta az EKB keretein belül, de szervezetileg elkülönült apparátus felel az egységes felügyeleti mechanizmus működtetéséért, amely a rendszerkockázatot a jelentő hitelintézetek uniós szintű, közvetlen felügyeletét végzi el.

13. Jellemezze röviden a különleges jogalkotási eljárásokat a rendes jogalkotási eljárásokkal összehasonlítva!

Mely szerv?

Rendes

Különleges

Parlament és Tanács közösen

(Bizottság javaslatára)

Tanács (Parlament közreműködésével)

Parlament (Tanács közreműködésével)

Mit fogad el?

rendelet, irányelv, határozat

rendelet, irányelv, határozat

Hogyan?

3 olvasatban:

1. Bizottság jogalkotási javaslata Tanácsnak és Parlamentnek

2. Tanács és Parlament elfogadja a javaslatot, ha nem fogadják el, akkor egyeztető bizottság létrehozása

3. egyeztető bizottságban kialakított javaslat szövegét Parlament és Tanács elfogadja, akkor jogalkotási aktust elfogadják.

ha Parlament és Tanács nem jut komprumisszmra, vagy elutasítják a javaslatot, akkor az eljárás véget ér.

egyetértési eljárással (egyetértés elutasítása=vétójog, így nem jön létre jogszabály)

konzultációs eljárás (Tanács alkotja a jogszabályt, nem köti a Parlament véleménye)

unió éves költségvetésének elfogadása (Bizottság tervezetet terjeszt Tanács és Parlament elé, Tanács elfogadja és Parlament elé terjeszti, Parlament elfogadja vagy hallgat, akkor a tervezet elfogadott. Ha Parlament módosításokat akar, egyeztetőbizottság létrehozása, Parlament és Tanács egyeztető bizottsággal megegyeznek a szövegtervezetről, így költségvetés elfogadása megtörtént, ha nem egyeznek meg a szövegtervezetről, akkor Bizottság új költségvetési tervezetet nyújt be.)

14. Jellemezze röviden az Európai Bizottság delegált döntéshozatali szerepkörét (komitológia)!

A Tanács és a Parlament évente kb. 300–500 jogalkotási aktust fogad el, amelyek végrehajtásához szükséges normákat főszabály szerint a tagállamok alkotják meg. Azonban ha a végrehajtásnak egységes feltételek szerint kell történnie, maga a jogszabály végrehajtási hatásköröket ruházhat a Bizottságra, ezen aktusok nevében fel kell tüntetni a „végrehajtási” kifejezést. Az eljárás lényege, hogy a Bizottság munkáját egy a tagállamok képviselőiből álló

bizottság segíti, illetve ellenőrzi, amelynek elnöke a Bizottság képviselője, aki azonban nem vehet részt a bizottság szavazásában. A bizottság vizsgálóbizottságként vagy tanácsadó bizottságként jár el, ezek véleményt nyilvánítanak.

15. Mutassa be röviden az intézményi döntéshozatalt az Európai Tanácsban, a Tanácsban, az Európai Parlamentben és az Európai Bizottságban!

Döntéshozatal az Európai Tanácsban

Az EU politikai csúcsszerve, amely megadja az EU fejlődéséhez szükséges ösztönzést, meghatározza annak általános politikai irányait és prioritásait, de nem lát el jogalkotási feladatokat.

Az elnökének összehívására, félévente kétszer ülésezik

főszabályként a konszenzuson alapuló döntéshozatal jellemzi

Ha szavazással dönt, az Európai Tanács elnöke és a Bizottság elnöke nem szavaz.

Az egyhangúságot igénylő jogi aktusai elfogadásának a jelen lévő vagy képviselt tagok tartózkodása nem akadálya. Ha minősített többséggel jár el:

a tagok legalább 55 %-ának a szavazata szükséges, akik az Unió népességének legalább 65 %-át képviselik.

Ha az Európai Tanács nem a Bizottságnak vagy az Unió külügyi és biztonságpolitikai főképviselőjének a javaslata alapján jár el, a minősített többséghez tagjai legalább 72 %-ának a szavazata szükséges, akik egyben az Unió népességének legalább 65 %-át kitevő tagállamokat képviselik.

Az Európai Tanács egyszerű többséggel határoz eljárási kérdésekben.

Döntés-előkészítés és döntéshozatal az Európai Bizottságban: az Unió jogalkotási aktusait kizárólag a Bizottság javaslata alapján lehet elfogadni.

Az Európai Tanács is felkérheti a Bizottságot jogalkotási aktusok javaslatának kidolgozására.

A Tanács egyszerű többséggel felkérheti a Bizottságot, hogy végezze el a Tanács által a közös célkitűzések eléréséhez szükségesnek tartott vizsgálatokat.

Az Európai Parlament felkérheti a Bizottságot olyan kérdésre vonatkozó megfelelő javaslat előterjesztésére,

Az előzőek mellett megjegyzendő, hogy legalább egymillió uniós polgár kezdeményezheti, hogy a Bizottság terjesszen elő megfelelő javaslatot azokban az ügyekben, amelyekben a polgárok megítélése szerint a Szerződések végrehajtásához uniós jogi aktus elfogadására van szükség.

A Bizottság az elnök által megállapított politikai iránymutatásoknak megfelelően meghatározza prioritásait, és azokat belefoglalja munkaprogramjába. Az elnök a Bizottság tagjai számára külön tevékenységi területeket jelöl ki. Felkérheti a Bizottság tagjait, hogy az általa meghatározott politikai iránymutatások és a Bizottság által rögzített prioritások végrehajtása érdekében tegyenek konkrét intézkedéseket. A biztosok által benyújtott javaslatokról szóbeli eljárás vagy írásbeli eljárás során dönt.

− Szóbeli eljárás során akkor határozatképes, ha tagjainak többsége jelen van. Amennyiben bármely tag kéri, szavazást tartanak. Határozatait a tagjai többségének szavazatával fogadja el.

− Írásbeli eljárás útján is megszerezhető a Bizottság egyetértése. A kedvező véleményt és/vagy beleegyezéseket a Bizottság tagjainak megállapodása is helyettesítheti. Bármely tagja kérheti az írásbeli eljárás során, hogy a tervezetet az ülésen vitassák meg.

− Az ún. felhatalmazási eljárás keretében a Bizottság egy vagy több tagját azzal is megbízhatja, hogy az elnök egyetértésével fogadja el, illetve fogadják el bármely jogi aktus vagy az egyéb intézmények elé terjesztendő javaslat végleges szövegét, amelynek lényeges tartalmát tanácskozásai során a Bizottság már meghatározta. Az így átruházott hatásköröket tovább lehet ruházni a főigazgatókra és a szolgálatok vezetőire.

Döntéshozatal a Tanácsban

Az egyes formációk elé kerülő ügyek természetét a tanácsi soros elnökséget állító tagállam, illetve a csoportos elnökséget ellátó trió által megfogalmazott program befolyásolja, valamint a soros elnökséget ellátó tagállamnak meghatározó szerepe van a napirend kialakításában és a szavazás előkészítésében. Az elnökséget betöltő tagállamok hármas csoportokban, az úgynevezett elnökségi triókban szorosan együttműködnek egymással. Az elnökségi triók rendszerét a Lisszaboni Szerződés vezette be 2009-ben. A trió tagjai hosszú távú célokat tűznek ki és

közös programot készítenek, amelyben meghatározzák azokat a témákat és lényeges kérdéseket, amelyekkel a 18 hónapos időszak során a Tanács foglalkozni fog. E program alapján a három ország mindegyike elkészíti saját részletesebb féléves tervét.

A tanácsi döntések előkészítését a tagállamok brüsszeli képviseleteinek munkatársaiból álló Állandó Képviselők Bizottsága (COREPER) végzi:

CORPER I.: a tagállamok állandó képviselőinek helyetteseiből áll.

COREPER II.: tagjai a tagállamok állandó képviselői.

Jellemző az előkészítési feladat fontosságára és komplexitására, hogy mind a COREPER I, mind a COREPER II esetében speciális csoportok végzik a képviselők és helyetteseik üléseinek előkészítését. Ezen túlmenően a különböző szakterületeken szakbizottságok, munkacsoportok szervezete segíti a COREPER-ben megtárgyalandó döntések tervezeteinek előkészítését. A tagállami érdekek összeegyeztetésének kényszere okán az egyeztető fórumok, valamint döntések előkészítéséért felelős belső szervezeti egységek száma is egyértelműen jelzi, hogy a Tanács a kormányközi együttműködés modelljéhez kapcsolódik.

A tanácsi döntéshozatal főszabályként a minősített többségi döntéshozatal szerint történik,

Ha a Tanács nem a Bizottságnak vagy az Unió külügyi és biztonságpolitikai főképviselőjének a javaslata alapján jár el, a minősített többséghez a Tanács tagjai legalább 72 %-ának a szavazata szükséges, akik egyben az Unió népességének legalább 65 %-át kitevő tagállamokat képviselik.

A minősített többségi döntéshozatal esetén három időszak határolható el, amelyek köréből a jelenleg hatályban lévő 2017. április 1-jétől él, és amelynek értelmében kizárólag a kettős többség elve érvényesülhet a szavazás során. A kettős többség elve azt jelenti, hogy:

• a minősített többséghez a Tanács tagjai legalább 55%-ának a szavazata szükséges, akik az unió népességének legalább 65%-át kiteszik;

• ha a Tanács nem a Bizottságnak vagy az unió külügyi és biztonságpolitikai főképviselőjének a javaslata alapján jár el, a minősített többséghez a Tanács tagjai legalább 72%-ának a szavazata szükséges, akik egyben az unió népességének legalább 65%-át kitevő tagállamokat képviselik.

Döntéshozatal az Európai Parlamentben

Az Európai Parlament évente egy ülésszakot tart.

A tagjai többségének kérelmére, a Tanács vagy a Bizottság kérelmére rendkívüli ülésszakot tarthat. A rendes ülésszakokon belül legalább havi rendszerességgel tart (négynapos) plenáris ülést Strasbourgban, ezt egészítik ki további rövidebb plenáris ülések és rész-, valamint szakbizottsági ülések.

A Parlament akkor határozatképes, ha az ülésteremben a képviselők egyharmada jelen van, a leadott szavazatok többségével határoz.

16. Ismertesse a közpénzügyek fenntarthatóságának és átláthatóságának fogalmait!

Fenntarthatóság:

a közfeladatokból fakadó pénzügyi kötelezettségek forrása rendelkezésre áll

fontos, hogy a belőlük fakadó jövőbeli kötelezettségeket a hozzájuk rendelt, várt jövőbeli források finanszírozni tudják.

Fenntartó az a rendszer, amely a fő szabályok változatlansága esetén konzervatív demográfiai és gazdasági feltételezések mellett, váratlan sokkok hiányában képes eredeti céljainak eleget tenni, a jelenlegi színvonalon, bármilyen hosszú időtávon anélkül, hogy más rendszerek átalakítását vagy az adóterhek növelését szükségessé tenné, valamint a jövő generációkat az ÁHT működésére vonatkozó döntéseikben a jelenleginél nagyon mértékben korlátozná.

Átláthatóság:

Az átlátható működés azt jelenti, hogy minden gazdasági eseményről, folyamatról, feladatról hozzáférhetővé kell válnia minden olyan információnak, ami lehetővé teszi annak megítélését, hogy a közpénzügyi szabályokat megalkotó és végrehajtó intézmények és személyek tevékenysége megfelel-e a jogszerűség, a célszerűség, és a hatékonyság feltételeinek.

az információk jelentős pénz- és időráfordítás nélkül elérhetők legyenek

a megvalósult eseményeket, döntéseket össze lehessen vetni a meghirdetett tervekkel

17. Ismertesse az EU saját forrásait!

Ezekre a bevételekre - tagállami befizetések, unión kívüli államokból behozott termékekre kivetette importvám, uniós előírásokat nem teljesítő vállalkozásokra kirótt büntetések

Valamennyi uniós tagállam befizeti bruttó nemzeti jövedelmének egy meghatározott hányadát (általában 0,7% körüli részét) az uniós költségvetésbe.

Az uniós tagállamok az egységes hozzáadottérték-adóból befolyó bevételeik 0,3%-a

A nem uniós termékekre kivetett importvámok nagyobb része is az EU-hoz kerül

az uniós intézmények dolgozóinak jövedelemadója, az uniós programokban részt vevő harmadik országok által fizetett hozzájárulás, valamint az uniós jogszabályokat és előírásokat megsértő vállalatokra kiszabott bírság is (egyéb bevételek).

18. Ismertesse az uniós döntéshozatalra és a hatáskörök gyakorlására vonatkozó szubszidiaritás és arányosság elveit!

A döntéshozatal és a jogalkotás az Európai Unióban az ún. többszintű kormányzás fogalmával írható le. Az Uniónak, a tagállamoknak, valamint a regionális és helyi önkormányzatoknak a szubszidiaritás és arányosság elvein alapuló funkcionális és intézményesített együttműködése, amelynek célja az Európai Unió politikáinak kidolgozása és végrehajtása.

A szubszidiaritás elve azokon a területeken érvényesül, amelyek nem tartoznak az unió kizárólagos hatáskörébe. Az elv lényege, hogy az unió csak akkor és annyiban jár el, amikor és amennyiben a tervezett intézkedés célját a tagállamok (központi, regionális vagy helyi szinten) nem tudják kielégítően megvalósítani, így azok a tervezett intézkedés terjedelme vagy hatásai miatt uniós szinten jobban megvalósíthatóak.

Az arányosság elvének értelmében az uniós intézkedések sem formailag, sem tartalmilag nem terjeszkedhetnek túl azon, ami a Szerződések célkitűzéseinek eléréséhez szükséges.

19. Ismertesse röviden a gazdasági integráció fokozatait!

preferenciális megállapodás: két állam valamely áru, termék vagy szolgáltatás körére kiterjedően eltörli az egymás közötti vámokat

szabadkereskedelmi övezet: a tagállamok között nincsenek vámok, övezeten kívül viszont eltérő vámpolitikát folytatnak

vámunió: nincsenek belső vámok, külső országokkal szemben azonban már egységes vámhatárt és közös vámpolitikát alakítanak ki

közös piac: megvalósul a vámunió, továbbá a termelési tényezők szabad mozgása („négy szabadság elve”): áru (legfőképpen a mennyiségi korlátozások és azzal azonos hatású intézkedések eltörlése, valamint a kölcsönös elismerés elvének megvalósulása útján), szolgáltatás, tőke, személyek (uniós polgárság: gazdasági tevékenységtől függetlenül is) szabad áramlása, felszámolják a szabd áramlás akadályait.

egységes belső piac: EU intézményei közös piaci szabályozást teremtenek meg.

20. Ismertesse, hogy mit jelent a kabotázs tilalmának eltörlése!

A Maastrichti Szerződés rendelkezéseinek végrehajtásához köthető, melynek során a különböző közlekedési ágazatok piacai a kilencvenes évek alatt fokozatosan szabaddá váltak. A kabotázs tilalmát ekkor törölték el mind a közúti, a vasúti, a vízi és a légi közlekedésben. Ez azt jelentette, hogy bármely európai fuvarozó vagy szállító végezhetett úgy belföldi fuvarozást egy tagállam területén, hogy az adott országban nem rendelkezett sem székhellyel, sem fiókteleppel vagy leányvállalattal. Ennek lehetővé tételéhez szükséges volt egy európai szinten elismert engedélyezési rendszer kialakítása, amely a korábbi szakasz harmonizációs alapjaiból fejlődött ki.

21. Mutassa be, hogy milyen hatáskörökkel rendelkezik az EU az adózás területén!

Az EUMSZ 110-113. cikkei biztosítanak az EU-nak bizonyos hatásköröket az adózás terén. Ezek nem valódi adópolitikai jogkörök, hanem elsősorban a diszkriminatív adók tilalmát, a belső piac működésének elősegítését,

illetve a verseny torzulásának megakadályozását szolgálják. Az Unió harmonizációs hatáskörrel e célok megvalósítása érdekében is csak a forgalmi adók, jövedéki adók és egyéb közvetett adók esetében rendelkezik, és e körben speciális jogalkotási eljárásban dönt, ahol a Tanács egyhangúan határoz. A közvetlen adók körében a tagállamok a sztenderdek összehangolása, illetve a kettős adóztatás elkerülése és az adóelkerülés megakadályozása érdekében működnek együtt.

22. Ismertesse, melyik három szektort fogják át a transzeurópai hálózatok, és röviden indokolja meg, ezek miért szükségesek!

A TEN az alábbi három szektort fogja át:

távközlési szektor

energiaszolgáltatás (energiahálózatok)

közlekedés (logisztika-árufuvarozás)

Az EU legfontosabb és legszélesebb körben támogatott célkitűzése a belső egységes piac minél teljesebb kialakítása volt. A négy szabadság megvalósulásához azonban több olyan horizontális – vagyis több ágazatban párhuzamosan megjelenő – szakpolitikát is ki kellett alakítani, amely a piac fizikai, jogi vagy pénzügyi korlátait bontja le. Ezek közé tartozik a transzeurópai hálózatok programja is. Alapvető célja, hogy a személyek, az áruk és a szolgáltatások szabad áramlása elől elháruljanak bizonyos fizikai akadályok.

A TEN-program először a Maastrichti Szerződésben jelent meg. A Lisszaboni Szerződés szinte változtatás nélkül veszi át a korábbi szerződések vonatkozó részeit. A transzeurópai hálózatok a megosztott hatáskörök közé tartoznak, és az

23. Ismertesse az EU kezdeményezéseit az oktatás, szakképzés, ifjúság és sport területén!

Az EU belső politikái körében az unió a tagállamok közötti együttműködés ösztönzésével, a tagállamok tevékenységének kiegészítésével és támogatásával hozzájárulhat a minőségi oktatás és szakképzés fejlesztéséhez, de ezek létrehozása, tartalmi és szervezeti meghatározása tagállami hatáskörbe tartozik.

EU célkitűzések az oktatás területén:

a tagállamokban a másik tagállam nyelvének oktatása és terjesztése,

o diákok és tanárok mobilitásának ösztönzése, o oktatási intézmények közötti együttműködés támogatása

o távoktatásra való ösztönzés

EU célkitűzések a szakképzés területén:

munka-erő piaci beilleszkedés megkönnyítése

szakképző intézmények és a vállalkozások közötti együttműködés megkönnyítése

fiatalok mobilitásának ösztönzése

EU célkitűzések sport kérdésekben:

sportversenyek nyitottságának tisztaságának előmozdítása o a sportért felelős szervezetek közötti együttműködés elősegítése o sportolók fizikai és szellemi védelme

EU célkitűzések az ifjúságpolitikában:

egyenlő és jobb esélyek biztosítása a fiatalok számára az oktatásban és a munkaerőpiacon o fiatalok társadalmi részvételének és felelősségvállalásának ösztönzése

Erasmus+ program (2014-2020):

EU kezdeményezés az oktatás, szakképzés, ifjúság és sport területén, mely keretén belül:

külföldi oktatásban, szakképzésben (szakmai gyakorlaton), nyelvtanulásban való részvételt finanszíroz ösztöndíj és hitel formájában

támogatja az intézmények közötti együttműködést és tapasztalatcserét, innovatív oktatási módszerek és politikák megismertetését és terjesztését

foglalkozik a sporton belüli visszaélések, doppingolás, erőszak és rasszizmus visszaszorításával

A 2021-2027 közötti időszakra vonatkozóan a Tanács és a Parlament 2021. április 13-án fogadta el az Erasmus-rendeletet. Az új Erasmus+ program befogadóbb lesz a korábbinál és várhatóan megháromszorozza a résztvevők számát; így akár 12 millió embert is elérhet. Nemcsak a felsőoktatásra, hanem az oktatás és a képzés minden szintjére és típusára is kiterjed, amit az „Erasmus +" megnevezés is tükröz.

EU ezen túlmenően szorosan együttműködik az Európa Tanáccsal olyan kezdeményezések kapcsán, mint pl.:

az Europass dokumentumok rendszere,

az európai képesítési keretrendszer,

felsőoktatási intézmények közötti átjárhatóságot elősegítő bolognai folyamat.

24. Ismertesse az EU polgári védelmi mechanizmusát!

Az EUMSZ hatáskörrel ruházza fel az uniót arra, hogy a tagállamok intézkedéseit

támogató,

összehangoló vagy

kiegészítő

intézkedéseket tegyen a polgári védelem területén. Az ún. szolidaritási klauzula – a tagállamot ért terrortámadás, illetve természeti vagy ember okozta katasztrófa esetén a tagállamok és az unió együttes fellépését irányozza elő a szolidaritás szellemében. A szolidaritási klauzula értelmében az unió az érintett tagállam kérésére valamennyi saját és a tagállamok által rendelkezésére bocsátott erőforrást mozgósít segítségnyújtás céljából, és a többi tagállamot is segítségnyújtási kötelezettség terheli.

A polgári védelmi együttműködésben érdemi előrelépést 2001-ben az EU polgári védelmi mechanizmusának létrehozása jelentett, amit a 2004-es ázsiai cunami tapasztalatai alapján a későbbiekben többször átalakítottak. Az EU polgári védelmi mechanizmusához pénzügyi eszköz is tartozik, amely egyrészt a mechanizmus működését, másrészt a mechanizmusban részt vevő tagállamok kiadásainak egy részét finanszírozza. A mechanizmus műveleti központja a Veszélyhelyzet-kezelési Koordinációs Központ (ERCC), amely folyamatosan működő ügyeleti szolgálatként kapcsolatban van a részt vevő országok, illetve több nemzetközi szervezet ügyeleti szolgálatával. A központ állandó jelleggel elemzéseket, előrejelzéseket készít, megosztja a rendelkezésére álló információkat, uniós szintű fellépés esetén pedig operatív üzemmódban koordinálja a tagállamok segítségnyújtását. Az uniós szabályozás Európai Veszélyhelyzet-kezelési Képesség létrehozását írja elő, ami a tagállamok önkéntesen az EU rendelkezésére bocsátott reagálási képességeiből álló eszköztár. A mechanizmus nemcsak a reagálásra, hanem a megelőzésre és a kockázatkezelésre is hangsúlyt fektet.

25. Ismertesse, hogy milyen esetekben köthet az EU nemzetközi megállapodásokat!

Az unió nemzetközi megállapodást abban az esetben köthet, ha vagy kizárólagos, vagy a tagállamokkal megosztott hatáskörrel rendelkezik. A kizárólagos hatáskörébe tartozó területeken az EU egyedül jogosult tárgyalni és megállapodást kötni. A megosztott hatáskörök esetén a megállapodást az unió és a tagállamok egyidejűleg kötik meg, tehát a tagállamok hozzájárulásával.

AZ EUMSZ 216. cikke szerint az EU a következő 4 esetben köthet megállapodásokat:

ha a Szerződések ilyen megállapodás megkötését írják elő,

ha az a Szerződésekben meghatározott célkitűzések elérése érdekében szükséges,

ha valamelyik kötelező erejű jogi aktus ilyen rendelkezést tartalmaz,

ha az a közös szabályokat érintheti, illetve azok alkalmazási körét megváltoztathatja.

„Ha tehát az Unió közös szabályokat fogadott el egy politika végrehajtása terén, akkor a tagállamoknak nem áll jogukban megállapodást kötni harmadik országokkal az e szabályokat érintő kötelezettségekről."

26. Mutassa be röviden az EU humanitárius segítségnyújtással összefüggő tevékenyégét!

A humanitárius segítségnyújtás a Lisszaboni Szerződés óta a hosszú távú támogatást jelentő fejlesztési együttműködéstől elkülönülve önálló szakpolitikának minősül.

Az Európai Bizottságon belül önálló portfólióval a Humanitárius Segélyek és Polgári Védelem Főigazgatósága (ECHO) felel a humanitárius segítségnyújtásért, a polgári védelemért és a válságkezelésért elsősorban a legsebezhetőbbeknek és prioritásként

-a fejlődő országokban élőknek,

-a természeti katasztrófák és

-az ember által előidézett válságok következményeinek gyors enyhítése érdekében.

Legfontosabb eszköze a Humanitárius Segítségnyújtási Eszköz (HAI). Az unió és országai az Oroszország által megtámadott Ukrajna és népe számára számos formában biztosít támogatást és humanitárius segítséget. A humanitárius segítségnyújtáshoz jogalapot az EUMSZ 214. cikke nyújt.

27. Mutassa be a tagállami parlamentek „sárga lapos eljárását” és az eddigi magyar érintettségű eljárásokat!

A Lisszaboni Szerződéshez csatolt 2. számú jegyzőkönyv értelmében a nemzeti parlamentek állást foglalhatnak a szubszidiaritás és arányosság elvének érvényesüléséről jogalkotási aktus tervezetével kapcsolatban. Ez azt jelenti, hogy ha a nemzeti parlamentek meghatározott arányban elutasítják az Európai Bizottság által előterjesztett javaslatot, azt felül kell vizsgálni. Ilyen, ún. „sárga lapos eljárás”. A mechanizmus azokon a területeken alkalmazandó, ahol az unió és a tagállamok megosztott hatáskörrel rendelkeznek.

A nemzeti parlamentek indokolt véleményt küldhetnek a Bizottságnak a tervezet továbbításától számított nyolc héten belül. A tervezet előterjesztője indokolt döntéssel visszavonja, módosítja vagy fenntartja azt. Ilyen, ún. „sárgalapos eljárás” 2009 óta háromszor fordult elő, ebből Magyarország, a magyar Országgyűlés kettőben volt aktív (2013.,2016.): - 2012-ben a kollektív fellépéshez való jognak a letelepedés szabadságával és a szolgáltatásnyújtás szabadságával összefüggésben való gyakorlásáról szóló, ún. „Monti II.”,

2013-ban az Európai Ügyészségről szóló javaslat,

2016 májusában a munkavállalók kiküldetéséről szóló irányelv előterjesztése esetében.

28. Ismertesse, hogy mit jelent a „Big Bang” bővítés!

Az EU nagy létszámú bővítése (a 2004-ben csatlakozó tagállamokkal), Az Európai Bizottság és a Tanács a differenciálás elvét hangoztatva sugalmazta, hogy csak a legfelkészültebb országok érhetik el a tagságot, a tagjelöltek között érezhető volt egyfajta versengés a „befutó” helyekért. 2001-ben született meg a döntés a „Big Bang”-ről – a differenciálás elvét csak a tárgyalásokat időben lezárni nem tudó Románia és Bulgária esetében alkalmazták. Magyarország így 2004-ben lett az EU teljes jogú tagja, 9 másik országgal együtt. (Bulgária és Románia végül 2007-ben csatlakozott.)

29. Ismertesse, hogy milyen hatást gyakorolt a magyar EU-csatlakozás a hazai igazságszolgáltatásra!

A 2004. május 1-i EU-csatlakozással Magyarországon is megkezdődött az uniós jog alkalmazása: tagságunkból adódó, de nem mechanikus folyamat. Új, európai jogi kultúra amelyet úgy sző át az uniós jog, hogy az nem is elválasztható a nemzeti jogtól (EU-csatlakozás előtt megkezdődött jogharmonizáció révén), szakértők szerint a magánjog „európaizációja”. Az uniós jog hazai érvényesülése és annak szervezeti keretei tekintetében három tényezőt kell vizsgálni:

az előzetes döntéshozatal

az európai jog hazai bírósági ítéletek indoklásában való felbukkanása • a bírósági szervezetben bekövetkezett változások

Az előzetes döntéshozatal a tagállami bíróságok azon lehetősége, hogy az Európai Bírósághoz forduljanak az uniós jog érvényességével és értelmezésével kapcsolatos kérdésekben. Magyarország az összes kelet-közép-európai EU-tagállam közül a legtöbb esetben használta az előzetes döntéshozatali eljárást, 2004 és 2012 között összesen 64 esetben. Az előzetes döntéshozatalt azonban a bírák, illetve a felek jogi képviselői csak akkor kezdeményezik, ha jogértelmezési problémába ütköznek.

Az ítéletek uniós jogi hivatkozásainak gyakorisága: A 2012 óta született mintegy 18 ezer kúriai ítéletből ezer hivatkozik a közösségi (uniós) jogra. Az Európai Unió jogára elsősorban adóügyi, versenyjogi, környezeti jogi, fogyasztóvédelmi ügyekben hivatkoznak, de erősödik az uniós jog hatása a büntetőjogban is.

A bírósági szervezetben bekövetkezett változások: Bár az uniós jog hatálybalépése egyetlen naphoz köthető, a magyar bíróságok évekkel a csatlakozás előtt megkezdték a felkészülést (Ezt a feladatot átvette a Magyar

Igazságügyi Akadémia). A magyar bírósági rendszerben szervezetileg is megjelenik az uniós jog alkalmazásának támogatása. Több hazai bíróságon dolgozik európai joggal foglalkozó európai szaktanácsadó bíró, aki támogatja kollégáit uniós jogi kérdésekben. A magyar bírói kar tagjai számos európai együttműködésnek tagjai – ilyenek a tematikus hálózatok (pl. European Forum for Environmental Judges), valamint az intézményi együttműködések (pl. European Network for the Councils of the Judiciary, ENCJ).

KÖTELEZŐ VIZSGARÉSZ

ÍRÁSBELI TÉTELEK

V.MODUL: Az Európai Unió szervezete, működése és jogrendszere

2026 ősz

27

1

1

KÖTELEZŐ VIZSGARÉSZ ÍRÁSBELI TÉTELEK

V.MODUL: Az Európai Unió szervezete, működése és jogrendszere 2020. tavasz

EU szervezete, működése és jogrendszere

Az Európai Unió szervezete, működése és jogrendszere · Kidolgozott tételek

Az EU szervezete, működése és jogrendszere szóbeli tételek kidolgozott válaszai tanuláshoz és vizsgafelkészüléshez használható.

Jelenlegi olvasóváltozat: az áthúzott korábbi szövegrészek kimaradtak. A forrás DOCX változatlan maradt.

Integrációtörténet a kezdetektől Maastrichtig

Az európai integráció a 2. vh után kezdődött, megjelent a szupranacionális (nemzetek feletti) intézményrendszer gondolata, felismerték, hogy Európa csak egységben lehet versenyképes.

1948 – Európai Gazdasági Együttműködési Szervezet (OEEC): a Marshall segély szétosztására, 18 ország részvételével

1949 - Európa Tanács

1949 – NATO

1950 május 9. – Robert Schuman francia külügyminiszter meghirdette a Schuman-tervet, amely lerakta az Európai Unió alapkövét, a német szén és a francia vasérc közös piacának megteremtését tűzte célul. Továbbá egy újabb háború elkerülését egymás erőforrásainak felügyeletével.

1952. július 23-án hatályba lép - Montánunió, Európai Szén és Acélközösség (ESZAK)

Tagjai: NSZK, Franciaország, Olaszország, Belgium, Hollandia, Luxemburg

Intézményrendszer: Főhatóság, Tanács, Közgyűlés, Bíróság

1957 Római Szerződések

Európai Gazdasági Közösség (EGK) cél: közös piac, 4 szabadság, gazdasági integráció

Európai Atomenergia Közösséget (Euratom)

Intézményrendszer: Miniszterek Tanácsa, Európai Bizottság, Parlamenti Közgyűlés, Bíróság. A kormányközi modell domborodott ki a szupranacionálissal szemben.

1960-as évek:

Charles de Gaulle

1965 üres székek politikája: Franciaország 7 hónapig nem vett részt a Tanács munkájában.

1966 luxemburgi kompromisszum: A tagállamok megegyeztek, hogy a Miniszterek Tanácsában, többségi döntéshozatal esetén, ha egy tagállam alapvető nemzeti érdekét sérelmezni véli, a vétó jogával élhet.

1965 - Egyesítő Szerződés: összevonták a 3 közösség végrehajtó szerveit, és ezzel együtt az elnevezés is megváltozott: Európai Közösségekre.

Közös Agrárpolitika (KAP)

Hágai csúcson, 1969-ben döntés született a gazdasági és monetáris unió (GMU) létrehozásáról.

1970-es évek:

Arab-izraeli háború, olajválság, gazdasági válság, Bretton-Woods-i rendszer csődje

1973 - Brit bővítés: Dánia, Írország, Egyesült Királyság

1974 - Európai Tanács intézményesítése

1979-ben létrejött Európai Monetáris Rendszer 3 pillérre: a közös árfolyam-mechanizmus, az európai kosárvaluta, valamint az Európai Monetáris Együttműködési Alap.

1979-ben első ízben választják közvetlenül Európai Parlamentet

Európai Politikai Együttműködés: a tagállamok külpolitikai együttműködésének az intézményes kerete.

1980-as évek:

1981 - Mediterrán bővítés: Görögország, 1986 Portugália, Spanyolország

Jacques Delors bizottsági elnök 1984-től nagyszabású reformokba kezdett

1986 - Egységes Európai Okmány: Az egységes piac megvalósítását 1992. december 31-ig kellett elérni.

Új kifejezés jelent meg: a gazdasági és szociális kohézió.

A közösségi strukturális politika eszközei Európai Mezőgazdasági Orientációs és Garancia Alap, az Európai Regionális Fejlesztési Alapot ERFA.

Az Európai Politikai Együttműködés intézményesült,

„Fehér könyv a belső piac megvalósításáról”

A belső piac kialakulása érdekében fel kell számolni:

fizikai akadályok

pénzügyi akadályok

technikai akadályok

1985 - Schengeni Egyezmény: 5 tagállam kötötte (az NSZK, Franciaország és a Benelux államok) a belső határok felszámolása és a közös külső határ kialakítása érdekében, melyhez a későbbiekben a tagállamok többsége csatlakozott.

1990 - Menekültügyi egyezmény Dublin

1989/90 – szovjet blokk felbomlása

1992 Maastrichti Szerződés EU születése

Az Európai Unió elnevezést a Maastrichti Szerződés hozta létre. Az új elnevezés azonban nem jelentette a 3 közösség (Európai Gazdasági Közösség, Európai Szén-, és Acélközösség és az Euratom) szerződéseinek megszűnését. Az EU nem kapott önálló jogalanyiságot, azzal továbbra is csak a 3 Közösség rendelkezett.

A Maastrichti Szerződés az Európai Gazdasági Közösség nevét Európai Közösségre módosította.

Maastrichtban a tagállamok a gazdasági integráció mélyítése érdekében elhatározták, hogy gazdasági és monetáris unióra lépnek, és legkésőbb 1999-ig közös valutát vezetnek be.

GMU kialakítása

1990-94 tőkeáramlás liberalizációja, ECU, központi bankok együttműködése

1994-99 Európai Monetáris Intézet, (EKB elődje), Európai Központi Bankok Rendszere

1999 árfolyam rögzítés

2002 euró hivatalos fizetőeszköz

konvergencia kritériumok

A Maastrichti Szerződés révén sajátos, ún. hárompilléres szerkezet jött létre.

első pillérként határozták meg az addig működő három Közösséget, az Európai Közösségeket,

a második pillérben a kül- és biztonságpolitikai együttműködés,

a harmadikban a bel- és igazságügyi együttműködés valósult meg.

Bevezették az uniós állampolgárságot, továbbá az unió minden polgára számára elhatározták a személyek szabad mozgását.

A szerződés bevezette a szubszidiaritás alapelvét a közösségi döntéshozatalba. Eszerint olyan területeken, ahol a Közösség nem rendelkezik kizárólagos hatáskörrel, csak akkor lehet egy kérdésben közösségi szinten döntést hozni, ha a kitűzött cél tekintetében nemzeti szinten nem lehet kielégítő eredményre jutni, s ha a javasolt lépés közösségi szinten jobban megvalósítható.

Integrációtörténet Maastrichttól napjainkig

2026-os kiegészítés: az aktuális tananyag a második von der Leyen-Bizottságot, a 2024–2029-es intézményi ciklust és az EU újabb válságkezelési kihívásait is a „napjainkig” tartó integrációtörténet részének tekinti.

1992. Maastrichti Szerződés az EK alapszerződését módosító Európai Uniós Szerződés

1993. november 1-én lép hatályba.

Létrehozta az Európai Unió elnevezést. Az új elnevezés azonban nem jelentette a három közösség (Európai Gazdasági Közösség, Európai Szén- és Acélközösség és az Euratom) szerződéseinek megszűnését. Az új szerződés a szervezet jogi státuszában sem jelentett változást, hiszen az EU nem kapott jogalanyiságot.

Gazdasági és monetáris unió (GMU) létrejöttének rögzítése:

1994-ig a tagállamok egymás között szabaddá teszik a tőkeáramlást, megerősítik központi bankjaik együttműködését, összehangolják gazdaságpolitikáikat és szabaddá teszik az ECU használatát;

1994–1999-ig a tagállamok létrehozzák az Európai Központi Bank elődjét, az Európai Monetáris Intézetet, megkezdik az Európai Központi Bankok Rendszerének kialakítását, és erősítik gazdaságaik konvergenciáját.

Az eurót 2002. január 1-jén vezették be készpénz formájában az EU 12 tagállamában. 2026-ban az eurózóna 21 tagállamból áll. A gazdaságpolitikai koordinációban az ECOFIN mellett az euróövezeti pénzügyminisztereket tömörítő Eurócsoportnak is kiemelt szerepe van.

Az eurót 2002. január 1-jén vezették be készpénz formájában az EU 12 tagállamában. 2024-ben az eurózóna 20 tagállammal rendelkezik. A gazdaságpolitikai koordináció feladatait a Gazdasági és Pénzügyminiszterek Tanácsa (ECOFIN) látja el.

2022-ben az eurózóna 19 tagállammal rendelkezik. A gazdaságpolitikai koordináció feladatait a Gazdasági és Pénzügyminiszterek Tanácsa (ECOFIN) látja el.

Horvátország 2023. január 1-jén vezette be az eurót. Bulgária 2026. január 1-jén csatlakozott az euróövezethez, amely így 21 tagállamból áll. A gazdaságpolitikai koordináció feladatait a Gazdasági és Pénzügyminiszterek Tanácsa (ECOFIN) látja el.

konvergenciakritériumok (az egységes valuta bevezetésének feltételei):

adott tagállamban az infláció nem lehet 1,5%-kal magasabb a három legalacsonyabb inflációjú tagállam átlagánál;

az adott tagállamok vállalják, hogy valutáikat az EMS-en belül nem értékelik le;

a tagállamok vállalják, hogy a hosszú távú kamatláb nem lehet magasabb a három legalacsonyabb inflációjú tagállam átlagánál;

a tagállamok vállalják, hogy a költségvetési deficitjük nem haladja meg a GDP 3%-át, államadósságuk pedig a 60%-át.

Pilléres modell:

A három alapszerződés (Európai Gazdasági Közösség, Európai Szén- és Acélközösség és az Euratom) bekerült a Maastrichti Szerződés első pillérébe, az Európai Közösség alá;

második pillérében a közös kül- és biztonságpolitika;

harmadikban a bel- és igazságügyi együttműködés kaptak helyet.

8. cikke vezette be az uniós polgárság fogalmát. Megteremtette a szabad mozgás és letelepedés jogát valamennyi tagállam területén, valamint limitált politikai jogokat is deklarált. Az uniós polgárnak joga van szavazni és jelöltként is részt venni a helyhatósági, illetve az európai parlamenti választásokon. Az uniós polgár harmadik ország területén valamennyi uniós tagállam diplomáciai és konzuli védelmét élvezi, valamint petíciót nyújthat be az Európai Parlamenthez, illetve panaszaival az ombudsmanhoz fordulhat.

Új formula is bekerült a szerződésbe: a szubszidiaritás. A szubszidiaritás érvényesülése azt jelenti, hogy csak akkor kell közösségi szinten döntést hozni, ha nemzeti szinten nem lehetséges vagy kevésbé hatékony.

1995-ben került sor az EU negyedik bővítésére, Ausztria, Svédország és Finnország csatlakozásával, ezzel az EU tagjainak száma tizenötre bővült.

1997. október 2-án került aláírásra (1999. május 1-jén lépett hatályba) az Amszterdami Szerződés, amely a vízumpolitikát, a menekültügyi és bevándorlási politikát, a külső és belső határellenőrzést, az igazságügyi együttműködést polgári ügyekben az első pillérbe helyezte, és a schengeni rendszert is belevette az unió közös jogrendjébe.

2001. február 26-án írták alá a tizenöt tagállam képviselői a Nizzai Szerződést:

Európai Unió Alapjogi Chartája

Felkészülés a keleti bővítésre

A keleti bővítés folyamata mintegy tizenöt évig tartott.

2004. május 1-én Ciprus, Csehország, Észtország, Lengyelország, Lettország, Litvánia, Magyarország, Málta, Szlovákia, Szlovénia csatlakozásával az Unió 25 tagúra bővült.

2007 – Románia, Bulgária

2013 – Horvátország - Az Európai Unió tagállamainak száma így 28-ra emelkedett.

2020.01.31-én az Egyesült Királyság kilépett, tagok száma 27-re csökkent.

2001-ben Európai Konvent összehívásáról döntöttek, ahol kidolgozták az egységes Alkotmányos Szerződést (ASZ), amelyet 2004. október 29-én Rómában írták alá az akkor 25 tagállam képviselői. A szerződés azonban 2005. júniusában elbukott: két alapító tagállam, Franciaország és Hollandia választópolgárai népszavazáson utasították el.

2007. decemberében aláírt Lisszaboni Szerződés:

2009. december 1-én lépett hatályba ;

minősített többségi döntések kiterjesztése a Tanácsban, melyet

2014-től már az ún. kettős többség módszere váltotta fel.

Európai Parlament az ún. rendes jogalkotási eljárásban a Tanács társjogalkotójának minősül;

Európai Tanács állandó elnököt kapott;

új tisztséggé vált a külügyi és biztonságpolitikai főképviselő posztja;

szerepet ad a nemzeti parlamenteknek;

Európai Tanács intézménnyé válik;

Európai Számvevőszéket uniós intézményként ismeri el, amely az unió pénzügyi ellenőrzéséért felel;

felszámolta a korábbi bonyolult, ún. hárompilléres struktúrát;

jogi személyiséggel ruházta fel az Európai Uniót;

elsődleges jogában deklarálta a tagállamok egyenjogúságát;

rendezte a tagállamok Európai Unióból történő önkéntes kilépésének lehetőségét;

az Európai Közösséget létrehozó szerződést átnevezte az Európai Unió működéséről szóló szerződéssé (EUMSZ);

megkülönböztette egymástól az ún. rendes és a különleges jogalkotási eljárásokat;

az Európai Közösség jogutódjává tette az uniót;

az Európai Atomenergia-közösséget (Euratom) meghagyta független szervezetként, így nem integrálja az Euratom Szerződést sem;

átnevezte és átalakította az unió bírósági szervezetrendszerét;

újítása az uniós polgári kezdeményezés bevezetése;

az Alapjogi Chartát a Szerződésekkel azonos jogi kötőerővel ruházza fel;

előírja, hogy az unió csatlakozzon az Emberi Jogok Európai Egyezményéhez;

kibővíti az unió diszkriminációval szembeni fellépési lehetőségeit.

a 2001-es portugál elnökség javaslata alapján az Európai Bizottság átfogó gazdaságfejlesztési programot – az ún. Lisszaboni Stratégiát – terjesztett elő: Európa 2010-re a világ legversenyképesebb és legdinamikusabb, tudásalapú gazdaságává válik.

Az Amerikai Egyesült Államokból 2006-ban indult jelzálog-hitelpiaci válságból globális pénzügyi és gazdasági válsággá fejlődött krízis 2008-ban elérte az öreg kontinenst.

A válság európai begyűrűzése korszakhatár az európai integráció történetében, hatásai és kezelésének módszerei átalakították Európát: az egységes Európa átpolitizálódott. A Lisszaboni Szerződés új szabályai az Európai Parlamentet erősítették, határköre jelentősen kibővül. Továbbá tagállami befolyást, az Európai Tanács szerepét húzták alá, melynek vezetője az állandó elnök lett.

A Lisszaboni Szerződés hatályba lépésével létrejött külügyi és biztonságpolitikai főképviselői tisztség is, amely több feladatkört egyesített: az EU közös kül- és biztonságpolitikájának koordinálása, a Bizottság alelnöke és a Külügyek Tanácsa vezetője.

A 2024–2029-es intézményi ciklusban a második von der Leyen-Bizottság működik; Ursula von der Leyen a Bizottság elnöke, a Bizottságban hat alelnök működik.

Várhelyi Olivér az első von der Leyen-Bizottságban a szomszédságpolitikáért és bővítésért felelős biztos volt. A második von der Leyen-Bizottságban az egészségügyi és állatjóléti biztosi portfóliót kapta.

Miután Trócsányi László biztosjelölt tekintetében az EP jogi bizottsága összeférhetetlenséget állapított meg, a magyar kormány új biztosjelöltet nevezett meg: Várhelyi Olivért. Az első von der Leyen-Bizottságban a szomszédságpolitikáért és bővítésért felelt; a 2024–2029-es Bizottságban az egészségügyi és állatjóléti portfólióért felel.

Az Európai Unió külső környezete gyökeresen megváltozott: Nyugaton az Amerikai Egyesült Államokkal való kapcsolatrendszerben a terítéken lévő Transzatlanti Kereskedelmi és Beruházási Partnerség (Transatlantic Trade and Investment Partnership, TTIP) a világ eddigi legnagyobb kiterjedésű szabadkereskedelmi térségének létrejöttét eredményezheti. Donald Trump elnökké választása után TTIP-ről szóló tárgyalások az EU és az USA között leálltak.

Miután 2018-ban az USA elnöke, Donald Trump felmondta az elődje és öt másik nagyhatalom által Iránnal aláírt atomalkut, fokozatosan romlottak az amerikai-iráni külpolitikai viszonyok.

A térségben újabb konfliktusforrást jelenthet, hogy 2021-ben az Egyesült Államok kivonta csapatait Afganisztánból, és az összeomlás szélén álló országban a tálib vezetés vette át a hatalmat. A számos, a térségben jelentkező jórészt lokális konfliktus közül kiemelkedik a Hamász-Izraeli háború. 2023. október 7.-én a Hamász terrorista szervezet vezetésével a Gázai övezetben működő palesztin fegyveres szervezetek véres rakéta- és szárazföldi támadásokat indítottak Izrael ellen. A terroristák behatoltak a zsidó államba, és ottani településeken katonai létesítményeket és polgári célpontokat rohantak le, katonákat és civileket mészároltak le és raboltak el. Válaszlépésként Izrael totális offenzívát indított a Gázai övezetben a terrorszervezetek felszámolása és a megtorlás céljával. A háború mindkét oldalon igen jelentős polgári veszteségekkel jár, a Gázai övezetet, az ott élő palesztinokat humanitárius katasztrófa sújtja. A háború számtalan, a nemzetközi közösséget szélesebb körben is érintő következményt von maga után. Ezek köréből kiemelhető az, amelyik az Irán által támogatott jemeni húszik által, a Vörös tengeren áthaladó kereskedelmi hajók ellen elkövetett dróntámadásokban jelentkezik. Ezek a támadások ellehetetlenítik e rendkívül fontos kereskedelmi útvonal használatát, és - a kerülőutak szükségessé válásával - jelentősen megdrágítják a nemzetközi szállításokat.

Az USA és az Európai Unió közös problémával, Vlagyimir Putyin új Oroszországával néz szembe a 2010-es évek eleje óta. Putyin elnök 2012-es, harmadik újraválasztását követően a magas olajárak miatt gazdaságilag megerősödött Oroszország fellépése az Európai Unió közvetlen szomszédjára, Ukrajnára is kiterjed. Az ukrán konfliktus kirobbantója az önmagán túlmutató EU–Ukrajna társulási megállapodás lett. Putyin orosz elnök úgy döntött, hogy független entitásként ismeri el Ukrajna Doneck és Luhanszk közigazgatási régiók (oblaszty) nem kormányzati ellenőrzés alatt álló területeit, és orosz csapatokat küld ezekre a területekre az orosz Állami Duma, a parlament alsóházának jóváhagyásával. Oroszország 2022. február 24-én inváziót indított Ukrajna ellen.

Az Európai Unió határozottan elítélte az Ukrajna ellen provokáció nélkül indított és indokolatlan orosz katonai agressziót, valamint Ukrajna Doneck, Luhanszk, Zaporizzsja és Herszon régióinak jogellenes annektálását. Csakúgy, mint Belarusz részvételét az Oroszország által végrehajtott támadásban. Az Európai Tanács 2022. június 23-i ülésén az uniós vezetők uniós tagjelölti státuszt adtak Ukrajnának. Számos szankció (2023. január közepéig 9 darab,

egyhangúlag elfogadott szankciós csomag) került bevezetésre, melynek célja Oroszország gazdasági bázisának gyengítése. Az Európai Unió a háború oroszok általi kirobbantását követően stratégiák

kidolgozására törekedett az orosz gáztól való függetlenedés érdekében.

A 2015. óta felerősödött migráció, amely egyrészt az arab térségből Kelet-, Dél-Kelet felől, valamint Afrikából, a Földközi tenger irányából érinti Európát, kiélezte a vitát az Európai Unió tagállamai és az európai vezetők között a jelenség kezelését illetően.

Az Európai Unióban a menedékjog eljárását az ún. dublini rendeletek rögzítik. Az Európai Bizottság 2015. májusa óta több intézkedéscsomagot állított össze a menekültkérdés kezelésére.

A tagállamok szinte kivétel nélkül sürgető közös európai problémának tekintik a menekültkérdést, de eddig saját megoldásokat alkalmaztak.

Az orosz-ukrán konfliktus nyomán újabb migrációs hullám érte el Európát. Mivel több millió - az UNHCR (az Egyesült Nemzetek Szervezete Menekültügyi Főbiztossága) szerint több mint 17 millió ember- kényszerült elhagyni otthonát menedéket keresve a szomszédos országokban, ezért az EU 2022. márciusában aktiválta az átmeneti védelemről szóló irányelvet, azt a rendkívüli események esetén alkalmazható uniós szükséghelyzeti mechanizmust, amely tömeges beáramlás esetén:

azonnali és kollektív védelmet nyújt a lakóhelyüket elhagyni kényszerült személyeknek;

enyhíti az uniós országok nemzeti menekültügyi rendszereire nehezedő nyomást.

Az átmeneti védelemről szóló irányelvben foglalt jogok közé tartozik a tartózkodási engedély, a munkavállalási és a lakhatási jog, valamint az orvosi ellátás és a gyermekek oktatáshoz való hozzáférése.

A válság kitörése óta az Európai Unió vezetői között kiéleződött a vita az unió természetéről, jövőjéről. Az Európai Unió és az eurózóna működőképességéről két markáns álláspont van kirajzolódóban:

a tagállamok lépjenek szorosabb együttműködésre;

a másik visszabontaná az eddigi építményt az egységes piac szintjéig.

Ez utóbbi álláspont vezéralakja Nagy-Britannia.

David Cameron 2013. januári beszédében kezdeményezte a népszavazást az ország EU-tagságának fenntartásáról. A 2016. június 23-án megtartott népszavazáson a kilépést támogatók kerültek többségbe, Cameron pedig bejelentette lemondását.

A brit parlament 2017-ben elfogadta azt a törvényt, amely megadja az engedélyt a kormány számára az Egyesült Királyság Európai Unióból való kilépési folyamatának elindítására. 2019. decemberében újraválasztották a Brexit-párti miniszterelnököt, Boris Johnsont. Többszöri nekifutás után a Parlament megszavazta a Brexit-megállapodást, amelyet a királynő is jóváhagyott, így 2020. január 31-én az Egyesült Királyság kilépett az Európai Unióból. Átmeneti időszakról állapodtak meg, amelynek vége valószínűleg 2020. december 31. Ez alatt a jelenlegi szabályrendszer marad érvényben az Európai Unió és az Egyesült Királyság között fennálló viszonyban. Az átmeneti időszak arra szolgál, hogy a két fél szabadkereskedelmi megállapodást kössön. A brit kilépés lehetősége – az elmúlt években – negatív hatással volt a tőzsdékre és a font árfolyamára is, de valószínűsíthetően hatással lesz az Európai Unió globális státuszára, politikai rendszerére, költségvetésére és más tagállamokban tapasztalt elfogadottságára is.

Az Egysült Királyságot 2021.01.01-től úgy kezelik, mint bármely más nem uniós országot. A Brexithez kapcsolódó, az Egyesült Királyság és az EU között létrejött kilépési megállapodás nem része az elsődleges uniós jognak.

A 2020-as év első negyedévében jelentkező és a feltételezettnél jóval hosszabban elhúzódó COVID-19 járvány ismeretlen kihívást jelentett az unió történetében. A gazdasági és társadalmi károk helyreállítására létrejött egy helyreállítási terv (EB, EP, tagállamok vezetői), mely az EU hosszú távú ktgvetés + NextGenerationEU eszközök együttes rekord összegű forrásból gazdálkodik.

Uniós jog jellemzői és jogforrások

Az uniós jog egységes értelmezését és alkalmazását az Európai Unió Bírósága biztosítja. Az uniós jog magába foglalja, az elsődleges és másodlagos jogot, valamint az EU Bírósága joggyakorlatát. Kiemelendő a Lisszaboni szerződés, mely az intézményi, bel- és külpolitikai újítások mellett a jogforrások rendszerét is megreformálta.

A Lisszaboni Szerződés központi eleme a szerződéses reform folyamatnak, mely felszámolta a korábbi struktúrát, létrehozta az EU jelenlegi egységes jogi keretét. Továbbá:

módosította a szerződéseket,

felszámolta a 3 pilléres struktúrát

jogi személyiséggel ruházta fel az EU-t

megszüntette a Közösség és az Unió közötti különbségeket

deklarálta a tagállamok egyenjogúságát

rendezte a tagállamok Európai Unióból történő önkéntes kilépésének lehetőségét.

Elsődleges jogforrások: az alapító szerződések és módosításaik, a költségvetési szerződések, csatlakozási szerződések, Alapjogi Charta, általános jogelvek, a szerződésekhez csatolt jegyzőkönyvek. (Alapító szerződések: Párizsi Szerződés, Római Szerződés, Egyesülési Szerződés, Egységes Európai Okmány, Maastrichti Szerződés, Amszterdami-, Nizzai-, Lisszaboni Szerződés). (Ellenben a Brexithez kapcsolódó, az Egyesült Királyság és az EU között létrejött kilépési megállapodás nem része az elsődleges uniós jognak.)

Másodlagos jogforrások: másodlagos jogforrásoknak tekintjük a Szerződésekben lefektetett alapelvek, célok, feladatok megvalósulását elősegítő, biztosító jogi eszközöket, amelyek az uniós intézmények jogalkotó tevékenysége nyomán születnek.

A jogi aktusokat az EU működéséről szóló szerződés 288. cikke határozza meg. Megkülönböztet kötelező (rendelet, irányelv, határozat) és nem kötelező (ajánlás, vélemény) jogi aktusokat.

Lisszaboni szerződés szerint jogalkotási és nem jogalkotási jogi aktust különböztetünk meg. A nem jogalkotási 2 formája: felhatalmazáson alapuló, végrehajtási.

Uniós acquis: Az EU teljes joganyagát (függetlenül attól, hogy jogilag kötelező-e vagy sem) és az ahhoz kapcsolódó egyéb elemeket acquisnak (uniós jogi vívmányoknak=közösen elért dolgoknak) nevezik.

Az uniós jog viszonya a nemzetközi joghoz:

Az uniós jog különbözik a nemzetközi jogtól és a tagállamok belső jogrendjétől. Az uniós jog eredetileg államok közötti szerződések eredményeként született, de attól mégis több tekintetben eltér:

tagállamokra, valamint magán-, illetve jogi személyekre egyaránt vonatkozó jogok és kötelezettségek összessége,

forrásai között döntő szereppel bírnak az EU saját jogi aktusai, a másodlagos jogforrások,

olyan egyedi jogrend, amelynek saját intézményei, jogalkotási eljárásai és jogforrásai vannak, a tagállamok bíróságai is kötelesek alkalmazni,

az uniós jogot a nemzetközi jog releváns részeire tekintettel kell alkalmazni, mivel a nemzetközi jog az uniós jogrend részét képezi, és kötelező az unió intézményeire.

Uniós jog viszonya a tagállamok belső jogrendszeréhez:

Hosszas jogértelmezési tevékenysége során az Európai Unió Bírósága dolgozta ki a közösségi/uniós jog elsőbbségének elvét, miszerint az uniós jog elsőbbséget élvez a tagállamok belső nemzeti jogrendszerének szabályaival szemben. Ha az uniós jog összeütközésben áll a tagállamok egyes jogszabályaival, az uniós kell alkalmazni. Ide kapcsolódik az előfoglalás elve is. azt jelenti, hogy az uniós jogalkotás az adott szabályozási területet teljesen lefedi. Itt csak az unió szabályozhat, nincs tere a tagállami jogalkotásnak.

Itt kell megemlíteni a közvetlen hatály és közvetlen alkalmazhatóság kérdését is.

Közvetlen alkalmazhatóság: az uniós jog egy része a tagállamok nemzeti jogában közvetlenül alkalmazandó.

Közvetlen hatály: a természetes illetve jogi személyek nemzeti bíróságaik előtt hivatkozhatnak az uniós jogra, és kérhetik, hogy e szerint hozzanak ítéletet.

A közvetlen hatály 2féleképpen érvényesülhet:

természetes vagy jogi személy hivatkozik a nemzeti bíróságon valamely tagállammal szemben, hogy az ítéletet az uniós jogra alapozva hozzák meg.

természetes és jogi személy egymás közötti perben kéri a nemzeti bíróság

Uniós polgárság fogalma és jogosítványai

Az uniós polgárság fogalma (1992., Maastrichti Szerződés 8. cikke vezette be, tovább árnyalta a Lisszaboni Szerződés): Uniós polgár mindenki, aki valamely tagállam állampolgára. Az uniós polgárság kiegészíti, és nem helyettesíti a nemzeti állampolgárságot. EUSZ 9. cikk

Az uniós polgárság járulékos és kiegészítő jellegű.

Járulékos, mert valamely tagállam állampolgárságához kötődik: mindenki uniós polgár, aki valamely tagállam állampolgára

Kiegészítő, nem felvált vagy helyettesít, de a tagállami állampolgárságra ráépülve további jogosítványokat biztosít.

Az uniós polgárság bevezetésétől függetlenül a tagállami állampolgárság megszerzésére és elvesztésére vonatkozó szabályok meghatározása továbbra is tagállami hatáskör.

Az uniós polgársághoz kapcsolódó jogosítványok legfontosabb kategóriái:

Az uniós polgárságra és az uniós polgárok közötti megkülönböztetés tilalmára vonatkozó utalást az EUSZ is tartalmaz, azonban az uniós polgárság tartalmi elemeit az EUMSZ cikkei és az Alapjogi Charta rendelkezései határozzák meg.

Polgári és politikai jogok:

Választójog:

Helyhatósági választás a lakóhely szerinti tagállamban

EP választás a lakóhely szerinti tagállamban

Polgári kezdeményezés

Panaszjog:

Petíciós jog (EP)

Európai Ombudsman

Információs jog:

Uniós dokumentumokhoz való hozzáférés

Megkeresési jog

Megfelelő ügyintézéshez való jog

Védelemhez való jog:

Harmadik államban bármely tagállam diplomáciai és konzuli hatóságainak védelme

Szabadságjogok

Véleménynyilvánítás és vita

Szabad mozgás és tartózkodás a tagállamok területén

Részletesen:

Minden uniós polgár, akinek a lakóhelye olyan tagállamban van, amelynek nem állampolgára, a lakóhelye szerinti tagállam helyhatósági választásain ugyanolyan feltételekkel választhat és választható, mint a tagállam állampolgárai. Magyarországon az uniós polgárok a települési önkormányzatok és a területi önkormányzatok (megye) választásában vehetnek részt.

Minden uniós polgárnak joga van petíciót benyújtani az Európai Parlamenthez olyan ügyben, ami az EU tevékenységi területéhez tartozik, és amelyben a benyújtó közvetlenül érintett. A petíciók az Európai Parlament Petíciós Bizottságához kerülnek, amely azok elfogadhatósága esetén vizsgálatot folytat le (jelentést készíthet, kezdeményezheti az EP állásfoglalását, továbbíthatja az illetékes hatósághoz).

Minden uniós polgárnak joga van ahhoz, hogy az unió hivatalos nyelveinek bármelyikén írásban forduljon az unió hét intézményéhez, illetve a Gazdasági és Szociális Bizottsághoz, valamint a Régiók Bizottságához, és a megkeresés nyelvén választ kapjon.

Demokratikus elvek és alapjogvédelem

I. Az EU demokratikus működésének alapelvei

A Lisszaboni Szerződés (2009.12.01) - reagálva a korábbi „az EU állítólagos demokratikus deficitjére utaló” kritikákra, külön cím kialakításával jobban láthatóvá tette a demokratikus elvekre vonatkozó rendelkezéseket - kimondta a demokratikus működés alapelveit, amelyek:

a demokratikus egyenlőség elve; a képviseleti demokrácia elve; részvételi demokrácia elve; kiegészítve a nemzeti parlamenteknek az unió működéséhez történő hozzájárulásával (véleményalkotás a jogalkotási aktusok tervezetéről, Szerződések felülvizsgálati eljárásában részvétel, értesítés a csatlakozási kérelmekről, EP-vel parlamentközi együttműködés)

1. A demokratikus egyenlőség elve

A demokratikus egyenlőséggel kapcsolatosan az EUSZ kimondja, hogy az Unió minden tevékenysége során tiszteletben tartja a polgárai közötti egyenlőség elvét; az Unió intézményei, szervei és hivatalai valamennyi uniós polgárt egyenlő figyelemben részesítik. Uniós polgár mindenki, aki a tagállamok valamelyikének állampolgára. Az uniós polgárság kiegészíti, és nem helyettesíti a nemzeti állampolgárságot.

2. A képviseleti demokrácia elve

Egyrészt az uniós polgárok választójogán keresztül érvényesül közvetlenül a képviseleti demokrácia elve, melynek módja az Európai Parlamenti képviselők megválasztása. Az európai parlamenti választásokon a választójog gyakorlásának szabályait az EU irányelvi szinten határozza meg. Az uniós polgár választójogával az európai parlamenti választásokon csak egy tagállamban élhet. Megállapított közös elvek: általános, közvetlen, titkos választás egy vagy több választási kerületben, arányos (listás) választási rendszerben, ahol a tagállamok 5%-nál nem magasabb bejutási küszöböt írhatnak elő.

Az európai szintű politikai pártokról – melyek szintén hozzájárulnak az uniós polgárok akaratának kinyilvánításához – az EU rendelti szinten határoz, közvetlen uniós támogatásban részesülnek bizonyos feltételek fennállása esetén. Súlyukat növelte az Európai Parlament által a 2014-től bevezetett csúcsjelölti rendszer. Ennek keretében a legnagyobb európai pártok a választásokat megelőzően jelöltet állítanak az Európai Bizottság elnöki posztjára azzal az elvárással, hogy a tagállamok állam-és kormányfői a választáson legtöbb helyet szerző párt jelöltjét támogatják, mely így is történt mind 2014-ben és 2019-ben.

A képviseleti demokrácia elve az Európai Tanács munkájában részt vevő állam- és kormányfőkön, illetve a Tanácsban képviselettel rendelkező kormányokon keresztül közvetetten is érvényesül. Közvetetten a nyilvános és a polgárokhoz legközelebb eső szinten történő döntéshozatalon keresztül megvalósuló képviseleti elv, mely elsősorban abban nyilvánul meg, hogy az Európai Parlamenti ülései nyilvánosak, valamint a Tanács ülései nyilvánosak azokban az esetekben, ha a jogalkotási aktusok tervezetéről tárgyalnak, valamint szavazáskor. A szubszidiaritás elve érvényesül, azaz a polgárokhoz legközelebb eső szinten történik a döntéshozatal.

3. Részvételi demokrácia elve

Polgári kezdeményezés: Olyan ügyben lehet tenni, amely az Európai Bizottság hatáskörébe tartozik, és ahol a Szerződések végrehajtásához uniós jogi aktus elfogadására van szükség.

Menete: Polgári bizottság (legalább 7 tagú, minden tag más tagállam polgára) kezdeményezi az aláírásgyűjtést Kezdeményezés nyilvántartásba vétele a Bizottságnál 12 hónap aláírásgyűjtés (legalább a tagállamok negyedéből származó 1 millió uniós polgár támogatása szükséges, tagállami alsó korlát Mo. esetében 16.500 fő) 3 hónap Bizottság mérlegelése Bizottság indokolt döntése arról, hogy jogalkotást kezdeményez-e (de jogilag nem kötelező számára)

Az érdekképviseleti szervezetekkel és a civil társadalommal folytatott nyílt, átlátható és rendszeres párbeszéd (demokratikus deficit), illetve a szabályozásban érintett felekkel folytatott széles körű előzetes konzultáció. Ennek legvitatottabb formája a lobbizás, bizonyos érdekcsoportok erőfölénye, illetve az átláthatatlanság és az összefonódások miatt.

II. Az EU alapjogvédelmi rendszere:

Az alapvető jogok védelmével kapcsolatos kérdések az 1960-as években kerültek előtérbe a Közösségek működése során, korábban nem volt prioritás. A tagállamokban jellemzően a legmagasabb szintű jogforrások szabályozzák az alapjogokat, a közösségi jog alapjogvédelmi szintje alacsonyabbnak tűnt a tagállami jogvédelmi szintnél, a Bíróság erre a helyzetre reagált.

A Bíróság joggyakorlata alakította ki az alapjogvédelem közösségi kereteit. Koncepciójának lényege az, hogy az alapjogok védelme az írott elsődleges jogforrások kifejezett rendelkezése hiányában is a közösségi jog általános jogelveinek részét képezi.

A védelemben részesítendő alapjogok körét és tartalmát a Bíróságnak a tagállamok közös alkotmányos hagyományaira, valamint a nemzetközi emberi jogi egyezményekre (kiemelten az ’Emberi Jogok Európai Egyezményére’ és a ’Polgári és Politikai Jogok Nemzetközi Egyezségokmányára’) tekintettel kell meghatároznia.

A Bíróság esetjogának másik fontos területe a közösségi alapjogvédelmi rendszer hatókörének kijelölése volt.

Az alapjogvédelmi rendszer fejlődése:

1. Egységes Európai Okmány (első közvetlen utalás az alapjogok védelmére)

Eszerint az alapjogok forrása a tagállamok alkotmányai, az Emberi Jogok Európai Egyezménye és az Európai Szociális Karta. Legfontosabb alapjogok: a szabadság, egyenlőség, szociális igazságosság.

2. Maastrichti Szerződés: Az alapjogok védelme, mint a közösségi jog egyik alapelve bekerült az EUSZ főszövegébe. Ezt tartja fenn a hatályos EUSZ szerződés is, mely kimondja, hogy:

az Unió a közösségi jog általános elveiként tartja tiszteletben az alapvető jogokat,

ahogyan azokat az Emberi Jogok Európai Egyezménye biztosítja, és

ahogyan azok a tagállamok közös alkotmányos hagyományaiból erednek.

Az uniós alapjogvédelmi rendszer legnagyobb dilemmája továbbra is az, hogy az alapjogok védelmét önálló rendszerben VAGY már létező alapjogvédelmi rendszerekhez való csatlakozással biztosítsa.

3. A Lisszaboni Szerződés mindkét verziót lehetővé teszi:

az Alapjogi Chartát a Szerződésekkel azonos jogi kötőerővel ruházza fel,

előírja, hogy az Unió csatlakozzon az Emberi Jogok Európai Egyezményéhez.

Továbbá a fentiek mellett kibővíti az Unió diszkriminációval szembeni fellépési lehetőségeit:

Az Unió rendes jogalkotási eljárás keretében jogosult az állampolgárságon alapuló diszkrimináció, illetve a foglalkoztatás és munka területén a nemek közötti diszkrimináció elleni fellépésre.

Különleges jogalkotási eljárás keretében (a Tanács egyhangú döntésével az Európai Parlament egyetértését követően) bármilyen nemen, faji vagy etnikai származáson, valláson vagy meggyőződésen, fogyatékosságon, koron vagy szexuális irányultságon alapuló megkülönböztetés leküzdésére intézkedéseket tehet.

Az alapjogvédelem fejlődésével párhuzamosan az alapjogokkal foglalkozó uniós intézmények köre is bővült:

Alapjogi Ügynökség: célja, hogy megfelelő szakértelmet biztosítson egy egységes uniós alapjogi mérce kialakításához és biztosításához.

Panaszokat nem fogad, egyedi jogsértéseket nem vizsgál és kötelező szabályokat nem alkot. Feladata elsősorban a szabványosítás, adatgyűjtés, adatfeldolgozás és közzététel tudományos kutatások, felmérések, jelentések és konferenciák útján. Tevékenységét adott időszakokra meghatározott prioritások alapján végzi.

Uniós eszközök az alapjogvédelem kapcsán:

EUSZ 7. cikke: az Unió számára lehetővé teszi a tagállamokkal szembeni fellépést abban az esetben, ha az emberi jogok tiszteletben tartásának értékével ellentétes magatartást tanúsítanak.

Ennek elvi alapja az EUSZ 2. cikke: az Unió az emberi méltóság tiszteletben tartása, a szabadság, a demokrácia, az egyenlőség, a jogállamiság, valamint az emberi jogok – ideértve a kisebbségekhez tartozó személyek jogait – tiszteletben tartásának értékein alapul.

Az EUSZ 7. cikke olyan eljárást szabályoz, amely keretében a Tanács megállapíthatja, hogy fennáll az egyértelmű veszélye annak, hogy egy tagállam súlyosan megsérti ezeket az értékeket. A Tanács dönthet úgy, hogy a

tagállamnak a Szerződésekből származó egyes jogait (pl a Tanácsban megillető szavazati jogait) felfüggeszti. Ez az eljárás sajátos eljárás, ami különbözik a kötelezettségszegési eljárástól és az egyéni alapjogvédelem uniós eljárásaitól is. Az EUSZ 7. cikkének alkalmazására most először került sor.

A 7. cikk szerinti eljárás Lengyelország és Magyarország ellen indult évekkel ezelőtt több témában a jogállamiság és a hatalommegosztás elvei, valamint az alapvető jogok megsértésének gyanúja miatt. Magyarországgal szemben az Európai Parlament, míg Lengyelországgal szemben az Európai Bizottság kezdeményezte az eljárás megindítását. Az eljárás két szakasza: a megelőző, illetve a szankciós szakasz. Az Európai Bizottság szerint Magyarországon a legnagyobb problémát a korrupció jelenti. A magyar kormánnyal szemben a jogállamisági feltételek teljesítése tekintetében ún. horizontális feljogosító feltételeket (mérföldköveket) határoztak meg az EU-s forrásokhoz való hozzáférés biztosítékaiként. A kohéziós alapokból és az uniós helyreállítási alapból (RRF) származó források kifizetését a magyar fél általi korrupcióellenes fellépésektől tette függővé a Bizottság, amelyek tekintetében intézkedéseket vár el. Amennyiben megítélésük szerint nem teljesülnek kielégítő módon az elvárt intézkedések (jogszabályi és intézményi feltételek), Magyarország lenne az első európai uniós tagállam, amelynek a jogállamiság megsértése miatt csökkentik az EU-s támogatásait. (2024 elején a Bizottság felszabadított körülbelül 10,2 milliárd eurónyi összeget a - jogállamisági kondicionalitási eljárás keretében nem zárolt - felzárkóztatást célzó kohéziós alapokból, mivel megfelelőnek ítélte a magyar igazságügyi reformokra vonakozó új jogi szabályozást. A Bizottság ezen lépése a Parlament részéről - amely másként ítéli meg a teljesítést - azonban újabb nézeteltérést váltott ki.) A jogállamisági követelmények kérdéseihez kapcsolódik az a folyamatban lévő vita is, amelynek alapján a Bizottság a magyar modellváltó alapítványi egyetemek hallgatóit és oktatóit kizárta az Erasmus + programokból.

A jogállamiság megerősítésére irányuló új uniós keret megteremtése: a Bizottság a jogállamiságot érintő rendszerszintű fenyegetések esetén az érintett tagállammal folytatott konzultáció alapján ajánlásokat fogalmazhat meg, és azok végrehajtását figyelemmel kísérheti.

A Tanács 2014-ben létrehozott egy tagállamok közötti párbeszédre épülő rendszert, aminek célja a jogállamiság védelme és előmozdítása.

4. Az Európai Unió Alapjogi Chartája:

Az Európai Tanács 1999-ben kezdeményezte, hogy egy a tagállamok állam- és kormányfőinek, a Bizottság elnökének, az Európai Parlamentnek és a tagállami parlamenteknek a képviselőiből álló testület, az úgynevezett konvent készítse el az Európai Unió Alapjogi Chartájának tervezetét. Szövegét 2000. december 7-én hirdették ki (2007-ben módosították).

A Lisszaboni Szerződés az Alapjogi Chartát a Szerződésekkel azonos jogi kötőerővel ruházza fel.

A Charta részletesen felsorolja az uniós polgárok alapvető emberi, politikai és szociális jogait, ugyanakkor elismeri az uniós polgárok körét meghaladó, univerzális jellegű alapvető jogokat is.

A Charta hatálya kiterjed az uniós intézményekre, szervekre, és a tagállamokra. Az alapvető jogokat hierarchikus rendszerben helyezi el, külön nevesíti az egyes speciális személyeket (például a gyermekeket vagy a fogyatékkal élő személyeket) megillető jogokat, valamint a kifejezetten uniós polgárokat megillető jogokat is.

A charta nem terjeszti ki az uniós jog alkalmazási körét az unió hatáskörén túl, nem hoz létre új hatásköröket vagy feladatokat az unió számára és nem módosítja azokat: rendelkezéseire csak az uniós intézmények vagy a tagállamok aktusainak értelmezése vagy jogszerűségének megítélése tekintetében lehet hivatkozni.

Az Alapjogi Charta Preambulumból és 7 címből áll.

A Preambulum összefoglalja azon jogokat és elveket, amelyekre a Charta kiterjed, és megfogalmazza az elérni kívánt célokat. E szerint az Európai Unió hosszú távú célja a szabadságon, biztonságon és a jog érvényesülésén alapuló térség felépítése, mely a következő közös értékeken alapul: emberi méltóság, szabadság, egyenlőség és a szolidaritás.

A Charta a következő területekre fókuszál:

Méltóság: az emberi méltóság sérthetetlensége, az élethez való jog, személyi sértetlenség;

Szabadságok: szabadsághoz és a személyi biztonsághoz való jog, családi- és magánélet tiszteletben tartásának a joga, személyes adatok védelme, házasságkötéshez és családalapításhoz való jog, gondolat-, lelkiismeret- és vallásszabadság, véleménynyilvánítás és a tájékozódás szabadsága, a gyülekezés és az egyesülés szabadsága, a

művészet és a tudomány szabadsága, oktatáshoz-, munkához-, vállalkozás szabadságához-, tulajdonhoz való jog, menedékjog.

Intézményrendszer általános struktúrája

2026-os kiegészítés: az intézményrendszer bemutatásakor a 2024–2029-es ciklus adatait kell használni; az Európai Parlament 720 tagú, a Bizottság továbbra is tagállamonként egy biztosból áll.

Az Európai Unió intézményei sajátos rendszerben működnek, amely egyszerre viseli magán a kormányközi együttműködésnek és az egyes tagállamok feletti szupranacionális (a tagállamok feletti) működésnek is a jegyeit.

Kormányközi együttműködés jellemzi

Európai Tanács (a tagállamok állam- és kormányfői)

Tanács (a tagállamok miniszteri szintű képviselői) működését, érvényre juttatva a tagállami érdekeket.

Szupranacionális működés jellemző:

az Unió érdekeit érvényre juttató Európai Bizottság

a közvetlenül az uniós polgárok által választott Európai Parlament

a pénzügyi ellenőrzésért felelős Európai Számvevőszék

az uniós jog egységes alkalmazásáért és értelmezéséért felelős Európai Unió Bírósága

A Központi Bankok Európai Rendszerének (KBER), melynek része az Európai Központi Bank (EKB), alappillére a monetáris együttműködés és közös pénznemként az euró.

Az Unió egyéb szervekkel és hivatalokkal is rendelkezik:

Tanácsadó szervek: Gazdasági és Szociális Bizottság (GSZB), a Régiók Bizottsága (Európai Parlamentet, a Tanácsot és a Bizottságot segíti)

Európai Beruházási Bank (belső piac optimális fejlődéséhez biztosít pénzügyi forrást)

az Unió egyes ügynökségei

Jogalkotói jogkörrel rendelkezik:

Európai Tanács (Európai Unió legfelsőbb szintű politikai döntéshozó szerve)

Tanács (fő jogalkotó, kormányközeli alapon tevékenykedik)

Európai Parlament (társjogalkotó, közvetlenül választott képviselőkből áll)

Az Európai Bizottság alapvető szerepe a jogalkotási folyamatok előkészítésében, a jogalkotásra vonatkozó javaslattételben, valamint a Szerződések „őreként” az uniós jogszabályok kikényszerítésében mutatkozik meg.

Az integráció előrehaladtával bővültek az Európai Parlament jogkörei, valamint megerősödtek a politikai elszámoltathatósági mechanizmusok.

A 2024–2029-es parlamenti ciklusban az Európai Parlament 720 képviselőből áll; Magyarország 21 képviselőt választ.

A 2024–2029-es ciklusban 720 képviselői hely van.

Az Európai Unió Bírósága bírói jogfejlesztő tevékenysége révén az egyik legerősebb befolyást gyakorolta az integráció fejlődéstörténetére. Az unió érdekeit juttatja érvényre, őrködik az uniós jog tiszteletben tartása, egységes alkalmazása, valamint egységes értelmezése felett. A tagállami bírák egyben az uniós jog bírái is.

Az Európai Unió Bírósága előtti eljárásokban fél lehet:

egyén

tagállamok

az unió intézményei, egyéb szervei és hivatalai.

Az Európai Unió Bírósága dönt kötelezettségszegés megállapítása iránti perben a tagállamokkal szemben, ha a kötelezettségüknek nem tettek eleget.

Annak lehetősége is biztosított, hogy az Európai Unió Bírósága közvetlenül döntsön egyének ügyében a megsemmisítés iránti perekben uniós jogi aktusok megsemmisítéséről, az uniós intézmények, szervek általi szerződésen kívül okozott károk megtérítéséről, valamint mulasztási perben kötelező döntéshozataluk elmulasztásáról. A közszolgálati Törvényszék megszűnt, álláshelyei átkerültek e bírói testülethez, a közszolgálati perek a Törvényszék előtt folynak.

Az Európai Számvevőszéket, amely az unió pénzügyi ellenőrzéséért felel, a Lisszaboni Szerződés ismerte el. Az Európai Számvevőszék az unió költségvetésében megvizsgálja a bevételek és kiadások jogszerűségét és szabályszerűségét, valamint a pénzgazdálkodás hatékonyságát és eredményességét. Tevékenysége során az unió pénzügyi érdekeinek figyelembevételével jár el. Tevékenységi területe kiterjed az uniós intézményekre és szervekre, a tagállamokra, valamint a magánfelekre is, amennyiben azok uniós költségvetési forrásból részesültek.

Az unió monetáris politikájának végrehajtása a Központi Bankok Európai Rendszere (KBER) révén történik meg. Elsődleges célja az árstabilitás fenntartása. A KBER részét képezik az Európai Központi Bank (EKB) és a nemzeti jegybankok. Az EKB vezetésére jogosult szervek esetében biztosított a tagállami jegybankok képviselete is.

A jogalkotás tekintetében tanácsadói szerepben meghatározó a Gazdasági és Szociális Bizottsága (GSZB), valamint a Régiók Bizottsága. Az előbbi munkájában a munkaadók és a munkavállalók szervezetei, valamint a civil társadalom szereplőit tömörítő szervezetek képviselői vesznek részt. A Régiók Bizottsága pedig a regionális és helyi testületek olyan képviselőiből áll, akik valamely regionális vagy helyi testületben választással nyert képviselői megbízatással rendelkeznek, vagy politikai felelősséggel tartoznak valamely választott testületnek. Mindkét konzultációs testület saját kezdeményezésre vagy egyes intézmények felkérésére ad jogilag nem kötelező véleményt, illetve az uniós jog teszi kötelezővé a velük való konzultációt.

Önálló jogi személy és az unió szerveként működik az Európai Beruházási Bank, amelynek tagjai és tulajdonosai a tagállamok. Belső szervezeti felépítését a tagállamok kijelölt minisztereiből álló Kormányzótanács alkotja. Feladata, hogy a tőkepiac igénybevételével és saját forrásai felhasználásával az unió érdekében hozzájáruljon a belső piac kiegyensúlyozott és egyenletes fejlődéséhez. Ennek érdekében a bank, amely nyereségszerzési cél nélkül működik, olyan kölcsönöket és garanciákat nyújt, amelyek elősegítik adott kritériumoknak megfelelő projektek finanszírozását

Uniós szervek és hivatalok közé tartoznak az uniós ügynökségek, amiket egyre jelentősebb hatáskörrel ruháznak fel. Többféle típusa létezik. Az uniós ügynökségek, főleg az ún. decentralizált ügynökségek számának növekedése annak jele, hogy a végrehajtási deficit leküzdéseképpen az unió igyekszik saját „apparátusa” révén gondoskodni az uniós követelmények végrehajtásáról (a közvetlen végrehajtás erősödése).

Ügynökségek típusai:

EURATOM (nukleáris energia felhasználási kutatások összehangolása,; ismeretek, infrastruktúra biztosítása , megfelelő és biztonságos atomenergia felhasználás)

közös biztonság- és védelempolitika (szervezett bűnözés elleni együttműködés; pl: EDA –eui védelmi ügynökség)

végrehajtási ügynökségek (uniós programok végrehajtására jönnek létre, meghatározott időtartamra, pl: ERCEA eui kutatási tanács végrehajtó ügynöksége)

decentralizált ügynökségek (hatáskör bővülés; uniós szakpolitikák végrehajtásában működnek; pl: ACER – energiaszabályozók együttműködési ügynöksége)

Európai Tanács és Tanács

EURÓPAI TANÁCS

Az tagállamok állam- és kormányfőiből áll, az Unió legmagasabb szintű politikai döntéshozó szerve, nem jogalkotó szerv.

Az Unió intézményévé a Lisszaboni Szerződéssel vált, de korábban is létezett.

Szervezeti felépítése:

Tagjai:

a tagállamok állam- és kormányfői

az Európai Tanács állandó elnöke

a Bizottság elnöke.

Munkájában részt vesz az EU külügyi és biztonságpolitikai főképviselője, de ha a tagok úgy határoznak, tagonként egy miniszter, illetve a Bizottság elnökének esetében egy biztos is segíti.

Az állandó elnököt minősített többséggel választják egyszer ismételhető 2,5 éves időszakra.

Feladata:

az Európai Tanács üléseinek előkészítése, összehívása, vezetése

az Európai Tanács munkájának előkészítéséről és folyamatosságáról

biztosítja a konszenzus megteremtését az Európai Tanácson belül

a közös kül- és biztonságpolitikához tartozó ügyekben ellátja az EU formális külső képviseletet

Az Európai Tanács minden ülését követően jelentést nyújt be az Európai Parlamentnek, melyben az Állandó Ügyek Tanácsa segíti.

Az Európai Tanács feladat- és hatáskörei:

Dönt a szerződésmódosítási kormányközi konferenciák összehívásáról, és dönthet az egyszerűsített felülvizsgálati eljárásban a Szerződések módosításáról.

Dönt az intézményi változásokról, létszámkeretekről, uniós tisztviselők kinevezéséről.

Dönt az új tagállamok felvételéről, valamint a kilépési tárgyalásokat az Európai Tanács által adott iránymutatások alapján folytatják le.

Következtetéseket fogad el az unió foglalkoztatottsági helyzetéről, kialakítja álláspontját a tagállamok és az unió gazdaságpolitikájára vonatkozó iránymutatásokkal kapcsolatban.

Dönt annak megállapításáról, ha egy tagállam az Unió alapértékeit súlyosan és tartósan megsérti.

Meghatározza a közös kül- és biztonságpolitika stratégiai célkitűzéseit és annak irányvonalait.

Az Európai Tanács, elnökének összehívására, főszabály szerint félévente kétszer ülésezik, de szükség esetén az elnök az Európai Tanácsot rendkívüli ülésre hívja össze.

Döntéshozatal az Európai Tanácsban

Főszabály a konszenzuson alapuló döntéshozatal.

Ha szavazással dönt, az Európai Tanács elnöke és a Bizottság elnöke nem szavaz.

Az egyhangúságot igénylő jogi aktusok elfogadásának a jelen lévő tagok tartózkodása nem akadálya.

Ha minősített többséggel jár el:

A minősített többséghez tagjai legalább 55 %-ának a szavazata szükséges, akik egyben az Unió népességének legalább 65 %-át képviselik.

Ha nem a Bizottságnak vagy az Unió külügyi és biztonságpolitikai főképviselőjének a javaslata alapján jár el, a minősített többséghez tagjai legalább 72 %-ának a szavazata szükséges, akik egyben az Unió népességének legalább 65 %-át kitevő tagállamokat képviselik.

Egyszerű többséggel határoz eljárási kérdésekben, valamint eljárási szabályzatának elfogadásakor.

TANÁCS (Európai Unió Tanácsa)

A legfontosabb intézmény az uniós jogalkotásban. (az Európai Unió Tanácsa, Miniszterek Tanácsa). Székhelye Brüsszel, de meghatározott időközönként Luxembourgban ül össze, informális találkozóit pedig többnyire a soros elnökséget adó országban tartja.

Szervezeti felépítése:

Tanács a tagállamok egy-egy miniszteri szintű képviselőjéből áll, aki az általa képviselt tagállam kormánya nevében kötelezettséget vállalhat és szavazhat.

A Tanács különböző formációkban ülésezik attól függően, hogy mi a megvitatandó napirend szakpolitikai tárgya.

A Lisszaboni Szerződés 2 tanácsot nevesít:

Általános Ügyek Tanácsa (gondoskodik a különböző formációban folyó munka összhangjáról, valamint az Európai Tanács üléseinek előkészítéséről.)

Külügyek Tanácsa (unió külső tevékenységét dolgozza ki, elnöke az Unió külügyi és biztonságpolitikai főképviselője).

Rotációs rendszerben egymást félévente váltva töltik be az egyes tagállamok a Tanács soros elnökségét. A Tanács működésének fenntartásán túlmutató a soros elnökség szerepe, mivel az elnökség által meghirdetett program jelentősen befolyásolja az adott időszakban sorra kerülő ügyeket, a döntéshozatal prioritásait. Az elnökséget betöltő tagállamok hármas csoportokban, az úgynevezett elnökségi triókban szorosan együttműködnek egymással. Az elnökségi triók rendszerét a Lisszaboni Szerződés vezette be 2009-ben. A trió tagjai hosszú távú célokat tűznek ki és

közös programot készítenek, amelyben meghatározzák azokat a témákat és lényeges kérdéseket, amelyekkel a 18 hónapos időszak során a Tanács foglalkozni fog. E program alapján a három ország mindegyike elkészíti saját részletesebb féléves tervét.

A Főtitkárság felel az egyes tanácsi ülések előkészítéséért, koordinálja a Tanács hivatali apparátusát.

A tanácsi döntések kidolgozása alsóbb szinten történik: COREPER/Állandó Képviselők Bizottsága

COREPER I: tagjai a tagállamok állandó képviselőinek helyettesei, szakpolitikai kérdések, egyeztetések lefolytatása történik. A „Mertens-csoport” végzi az ülések előkészítését.

COREPER II: tagjai az állandó képviselők, a nagyobb horderejű politikai kérdések megvitatása történik. Az „Antici-csoport” végzi az ülések előkészítését.

A csoportokat egészíti ki a speciális szakbizottságok, amelyek segítik a COREPER-ben megtárgyalandó döntések tervezeteinek előkészítését. A tagállami érdekek összeegyeztetésének kényszere okán az egyeztető fórumok, valamint döntések előkészítéséért felelős belső szervezeti egységek száma is egyértelműen jelzi, hogy a Tanács a kormányközi együttműködés modelljéhez kapcsolódik.

Feladat- és hatáskörei:

Jogalkotás: a társjogalkotóként szereplő Európai Parlamenttel közösen gyakorol, amelyet bizonyos esetekben delegálhat a Bizottságra

Európai Parlamenttel közösen fogadja el az Unió éves költségvetését

Dönt nemzetközi szerződések megkötéséről az Unió nevében más államokkal, valamint nemzetközi szervezetekkel

Politikai koordinációs feladatokat lát el számos szakpolitikai területen, pl. gazdaságpolitika, rendészeti együttműködés, egyes külpolitikai kérdések

Közös kül- és biztonságpolitika területén felel a végrehajtásért az Európai Tanács által meghatározott stratégiai keretek között.

Uniós szervek, hivatalok vezetői és legmagasabb rangú tisztségviselői esetén gyakorolja a kinevezési jogokat.

A döntéshozatal rendje:

egyszerű szótöbbséggel való döntéshozatal (kivételes)

egyhangú döntéshozatal

minősített többségi döntéshozatal (jellemző)

Döntéshozatal a Tanácsban

Az Európai Unió Tanácsában zajló döntéshozatalra több tényező gyakorol hatást, így a tanácsi soros elnökséget állító tagállam, illetve a csoportos elnökséget ellátó trió által megfogalmazott program.

A tanácsi döntések előkészítését a tagállamok brüsszeli képviseleteinek munkatársaiból álló Állandó Képviselők Bizottsága (COREPER) végzi.

Főszabály: minősített többségi döntéshozatal.

A minősített többségi döntéshozatal esetén három időszak határolható el, amelyek köréből a jelenleg hatályban lévő 2017. április 1-jétől él, és amelynek értelmében kizárólag a kettős többség elve érvényesülhet a szavazás során. A kettős többség elve azt jelenti, hogy:

• a minősített többséghez a Tanács tagjai legalább 55%-ának a szavazata szükséges, akik az unió népességének legalább 65%-át kiteszik;

• ha a Tanács nem a Bizottságnak vagy az unió külügyi és biztonságpolitikai főképviselőjének a javaslata alapján jár el, a minősített többséghez a Tanács tagjai legalább 72%-ának a szavazata szükséges, akik egyben az unió népességének legalább 65%-át kitevő tagállamokat képviselik.

Európai Bizottság

2026-os kiegészítés: a második von der Leyen-Bizottságban hat alelnök működik. A magyar biztos Várhelyi Olivér, aki az egészségügyi és állatjóléti portfólióért felel.

Az uniós jogalkotási folyamatokban a legfőbb javaslattevő szerv, bizonyos esetekben pedig jogalkotói jogkörökkel is bír. Az Európai Bizottság az Unió szupranacionális intézménye, az „integráció motorja”, nem közvetlenül a tagállamokat, hanem az Unió egészét szolgálja; az uniós érdekeket igyekszik figyelembe venni és képviselni

A Bizottság a „Szerződések őre”, és e minőségében a köz- és magánszférában egyaránt ellenőrzi, hogy a Szerződések rendelkezései, az uniós jogszabályok megfelelően kerülnek-e megvalósításra. Székhelye Brüsszel.

Eljárást indíthat azon tagállamok ellen, akik nem teljesítik a Szerződések, illetve az uniós jogszabályok alapján fennálló kötelezettségeiket. Először felszólítja az érintett országot az uniós jogsértés felszámolására, végső esetben pedig az Európai Bíróságnál eljárást kezdeményezhet ellene.

Az elnök vezeti a Bizottságot, amelynek élén egy politikai testület áll (a „biztosok kollégiuma”), amelynek tagjai között a feladatok szakterületenként felosztottak.

A Bizottságnak a 27 tagállam mindegyikéből egy-egy tagja van; ők az ún. biztosok.

A biztosok mandátuma 5 évre szól. A Bizottságnak egy elnöke van, akit az Európai Tanács javaslata alapján az Európai Parlament választ meg egyszerű többséggel.

Az Európai Parlamentnek az egész testületet is jóvá kell hagynia. Az Európai Parlament jóváhagyása után az Európai Tanács nevezi ki a Bizottságot minősített többséggel.

A Bizottság az Európai Parlamentnek felel. Az Európai Parlament a Bizottsággal szemben bizalmatlansági indítványt fogadhat el. Ebben az esetben a Bizottságnak, mint testületnek le kell mondania. A biztosok megbízatása emellett halálukkal, a megbízatási idő lejártával, a Bizottság elnöke általi felmentésükkel vagy lemondásukkal szűnik meg.

A biztosok tevékenységük során nem az őket delegáló tagállamok érdekeit képviselik, az Európai Unió érdekében kell tevékenykedniük.

A bizottsági tagok önálló külön tevékenységi területtel („portfolióval”) rendelkeznek. A portfoliók rendszere minden új Bizottság felállásakor átalakul, a portfóliók elosztásáról a Bizottság elnöke dönt.

Speciális a helyzete az EU külügyi és biztonságpolitikai főképviselőjének, akit az Európai Tanács a Bizottság elnökének hozzájárulásával, minősített többséggel nevezi ki.

A főképviselő a Bizottság alelnöke, és a Külügyek Tanácsának elnöke.

A Bizottság hivatali struktúrája:

a biztosok alá tartozó főigazgatóságok (igazgatóságok,osztályok)

egyéb szolgálatok, (pl Jogi Szolgálat)

Főtitkárság: A Bizottság legfőbb koordinációs szerve, a főtitkár vezeti.

Kabinetek: a biztosok mellett működnek tanácsadó testületként, kabinetvezetők vezetik.

Feladat- és hatáskörei:

„Integráció motorja” jogszabályi és döntéshozatali javaslatok előterjesztője

A Bizottság rendelkezik eredeti és származékos jogalkotási jogkörökkel is

A Bizottság felel az uniós költségvetés előkészítéséért, a költségvetési végrehajtás felügyeletéért, a végrehajtási ügynökségek révén az uniós (pénzügyi) programok igazgatásáért.

Uniós normák közvetlen végrehajtása saját apparátusa révén.

A Szerződések „őre”: fellép a tagállamokkal szemben, amennyiben az uniós jog rendelkezéseit nem tartják meg, amelynek keretében az Európai Unió Bírósága előtt kötelezettségszegés megállapítása iránti per megindítására jogosult.

Kiemelkedő az EU külügyi és biztonságpolitikai főképviselőjének szerepe: az Unió által megkötendő nemzetközi szerződések előkészítését megelőző tárgyalások vitele, a nemzetközi kereskedelmi kapcsolatokban az Unió képviselete, a nemzetközi szervezetekkel való kapcsolatok fenntartása.

Döntés-előkészítés és döntéshozatal az Európai Bizottságban

Az Unió jogalkotási aktusait a Bizottság javaslata alapján lehet elfogadni.

A Bizottság javaslattételi joga azonban mégsem teljesen diszkrecionális, ugyanis a testületet erre más intézmények is felkérhetik:

Az Európai Tanács

A Tanács egyszerű többséggel

Az Európai Parlament tagjainak többségével

legalább egymillió uniós polgár

A Bizottság az elnök által megállapított politikai iránymutatásoknak megfelelően meghatározza prioritásait. Az elnök a Bizottság tagjai számára külön tevékenységi területeket („portfóliók”) jelöl ki. A biztosok által benyújtott javaslatokról szóbeli vagy írásbeli eljárás során dönt.

Szóbeli eljárás során a Bizottság akkor határozatképes, ha tagjainak többsége jelen van. Amennyiben bármely tag kéri, szavazást tartanak. A Bizottság határozatait a tagjai többségének szavazatával fogadja el.

Írásbeli eljárás a tervezet szövegét írásban eljuttatják a Bizottság valamennyi tagjának egy határidő megjelölésével, amelyen belül a tagoknak közölniük kell módosító indítványaikat. A Bizottság bármely tagja kérheti az írásbeli eljárás során, hogy a tervezetet az ülésen vitassák meg.

Az ún. felhatalmazási eljárás keretében a Bizottság egy vagy több tagját azzal is megbízhatja, hogy az elnök egyetértésével fogadják el bármely jogi aktus végleges szövegét, amelynek lényeges tartalmát a Bizottság már meghatározta.

Európai Parlament

2026-os kiegészítés: a 2024–2029-es ciklusban az Európai Parlament 720 tagú, Magyarország 21 képviselőt választott; jelenleg nyolc politikai csoport működik.

1979-ben választották először közvetlenül az Európai Parlamentet. Tagállami szinten közvetlenül választott képviselőket tömörítő szupranacionális jegyeket viselő uniós intézmény. Az egykori konzultatív szerepkörét átlépve ma már a Tanács melletti társ-jogalkotó, valamint a Bizottság politikai elszámoltathatóságának egyik legfőbb záloga, az Unió politikai irányításának egyik legfőbb letéteményese.

Székhelye Strasbourg: plenáris ülések

Brüsszel: egyéb szakbizottsági ülések és részülések

Luxembourg: Főtitkárság

Szervezeti felépítése: tagjait az egyes tagállamokban közvetlen és általános választójog alapján, öt évre választják. A 2024–2029-es ciklusban az Európai Parlament 720 képviselőből áll. A tagállami képviselők száma 6 és 96 fő között alakul; Magyarország 21 képviselőt választott. A képviselők politikai csoportokba tömörülnek; jelenleg nyolc politikai csoport működik.

720 képviselője van.

Feladat- és hatáskörei:

rendes jogalkotási eljárásban mára társ-jogalkotóvá vált a Tanács mellett (szükséges az adott jogi aktus elfogadásához az Európai Parlament jóváhagyása is)

az Unió éves költségvetését különleges jogalkotási eljárás keretében eljárva a Tanáccsal közösen határozza meg

az ellenőrzés és a politikai elszámoltathatóság keretében megválasztja a Bizottság elnökét, jóváhagyja a Bizottság egészét, mint testületet, bizalmatlansági indítványt tehet a Bizottsággal szemben, a Tanács konzultációs kötelezettséggel rendelkezik az Európai Parlament irányában az Európai Számvevőszék tagjainak kinevezése előtt, a Bizottság köteles jelentést benyújtani az Európai Parlament számára, amelyet az megtárgyal, illetve adott uniós tisztviselőket meghallgat

együttműködik a nemzeti parlamentekkel az Elnökök Értekezletén keresztül

a petíciós jog révén petíció benyújtása az Európai Parlamenthez

európai ombudsman megválasztása, amely évente jelentést nyújt be a Parlamentnek

Döntéshozatal az Európai Parlamentben: évente egy ülésszak, a rendes ülésszakokon belül legalább havi rendszerességgel tart (négynapos) plenáris ülést Strasbourgban. Tagjai többségének kérelmére, valamint a Tanács vagy a Bizottság kérelmére rendkívüli ülésszakot tarthat. A Parlament akkor határozatképes, ha az ülésteremben a képviselők 1/3-a jelen van. Főszabályként az Európai Parlament a leadott szavazatok többségével határoz.

Európai Unió Bírósága

Intézmény: Európai Unió Bírósága

Fő feladata: Az Európai Unió Bíróságának tevékenysége biztosítja az uniós jog tiszteletben tartását, valamint azt, hogy annak alkalmazása és értelmezése az unió egészében egységes módon történjen meg.

Székhely: Luxembourg

Alapítás éve: 1952

Két fő ítélkező fórumból áll: Bíróság, Törvényszék

Bíróság:

Elnök: 3 évre választják a tagok maguk közül (megújítható), jelenlegi elnöke: Koen Leanerts

Tagok: 6 évre választják (megújítható), 28 bírósági tag (1 tagállam - 1 bíró elv). Tevékenységük ellátásban függetlenek. A Bíróságon főtanácsnokok is tevékenykednek.

Törvényszék:

Elnök: 3 évre választják a tagok maguk közül (megújítható), jelenlegi elnöke: Marck Jaeger

Tagok: 6 évre választják (megújítható), 28 bírósági tag (1 tagállam - 1 bíró elv). Az EU szervezeti reformja következtében tagok számát megduplázódott (1 tagállam – 2 bíró) és a Közszolgálati Törvényszék álláshelyei is átkerültek ide. A főtanácsnoki feladatokat erre kijelölt bíró látja el.

Összetételét tekintve több formációban ülésezhet: eljárhat 1esbíróként, három vagy öt tagú tanácsban, nagytanácsban, teljes ülésként

Eljárásai:

kötelezettségszegés megállapítása iránti per: a Bizottság, másik tagállam, az EKB Igazgatótanácsa indíthat pert egy tagállam ellen a Bíróság előtt az uniós jogból fakadó kötelezettség megszegése miatt

semmisségi eljárás: tagállam vagy uniós intézmény, szerv vagy akár magánszemély indít eljárást adott uniós intézmény, szerv ellen, ha annak jogi aktusa az uniós jogba ütközik. Ha a per sikeres, a megtámadott uniós jogi aktust, illetve annak rendelkezését semmisnek nyilvánítják.

mulasztási perek: tárgya az uniós jog szerinti kötelező döntéshozatal elmulasztása az uniós intézmény, szerv részéről

szerződésen kívüli kártérítési perek: uniós intézmények, szervek, hivatalok okozott károk megtérítéséről születik döntés

az Unió alkalmazottait érintő közszolgálati perek: a Törvényszék előtt folynak

előzetes döntéshozatali eljárások: nem peres eljárás, Az uniós jog bírájaként eljáró tagállami bírák lehetősége, hogy a tagállami bíróság előtt folyamatban lévő ügy felfüggesztése mellett ilyen eljárást kezdeményezzenek. Ennek keretében a Bíróság előzetesen dönt az ügyben felmerült uniós jogi rendelkezések értelmezéséről, valamint a

másodlagos jogforrások érvényességéről. Végül a feltett kérdésre az előzetes döntéshozatali eljárás eredményeként a Bíróság által adott válasz alapján a tagállami bíró fogja meghozni végső döntését az ügyben.

Számvevőszék, KBER és EKB

Európai Számvevőszék szerepe az Unió pénzügyi ellenőrzése. Szerepe kiterjed, ahol Uniós költségvetési források felhasználása történik meg. Vizsgálja a jogszerűséget, célszerűséget, eredményességet. Székhelye: Luxemburg 1977-ben jött létre.

Szervezeti felépítése: A Számvevőszék tagjait olyan személyek, akik az egyes tagállamokban külső ellenőrzést végző szervekhez tartoznak s rendelkeznek szükséges különleges képesítéssel. A Számvevőszék tagjait hatéves időtartamra nevezik ki. A Számvevőszék elnökét a tagok maguk közül választják meg hároméves időtartamra. A Számvevőszék öt kamarából épül fel, ezekhez vannak hozzárendelve a számvevőszéki tagok és az ellenőrök. Az egyes kamarák elnökét a kamara a hivatali apparátus igazgatásának feladatait. Jelentések vagy vélemények elfogadása céljából belső tanácsokat hozhat létre.

Feladat- és hatáskörei: - Megvizsgálja az Unió összes bevételre és kiadásra vonatkozó elszámolását (bevételek és kiadások jogszerűségét és szabályszerűségét, valamint a pénzgazdálkodás hatékonyságát és eredményességét). - Az ellenőrzés lefolytatásának az alapja a nyilvántartások, és szükség esetén a helyszíni ellenőrzés. - Minden egyes pénzügyi év lezárását követően éves jelentést készít. - Meghatározott kérdésekre vonatkozó megállapításait — elsősorban külön jelentés formájában — bármikor előterjesztheti, és a többi uniós intézmény bármelyikének kérésére véleményt adhat. - Segíti az Európai Parlamentet és a Tanácsot a költségvetés végrehajtásával kapcsolatos ellenőrzési feladataik gyakorlása során.

A Központi Bankok Európai Rendszer és az Európai Központi Bank

2002-ben közös pénznemként bevezetették az eurót. Ennek végrehajtásaképpen jött létre a

Központi Bankok Európai Rendszere (KBER), amelynek része az

Európai Központi Bank (EKB) és a tagállamok jegybankjai. A monetáris politika kialakításának központi szereplője az EKB, amely önálló jogi személy.

Szervezeti felépítése: - A KBER-t az Európai Központi Bank döntéshozó szervei, a Kormányzótanács és az Igazgatóság irányítják. - A Kormányzótanács az Európai Központi Bank Igazgatóságának tagjaiból és azon tagállamok nemzeti központi bankjainak elnökeiből áll, amelyek pénzneme az euro. - Az Igazgatóság az elnökből, az alelnökből és négy további tagból áll. Megbízatásuk nyolc évre szól és nem újítható meg., - Az Általános Tanács tagjai az EKB elnöke és alelnöke, valamint a tagállami központi bankok elnökei Alapvetően a nem-eurozona tagállamokkal kapcsolatos, valamint konzultatív és előkészítési feladatai vannak. - Összetett kapcsolatrendszer fűzi az EKB döntéshozó szerveit az egyéb uniós intézményekhez.

Feladat- és hatáskörei: - Euró bankjegyek kibocsátásának engedélyezése,- A KBER felel az árstabilitás fenntartásáért., - A KBER feladatainak teljesítése érdekében az EKB rendeleteket fogadhat el, - Az EKB pénzbírságot vagy kényszerítő bírságot szabhat ki azokra a vállalkozásokra, amelyek nem tesznek eleget a rendeleteiből és határozataiból fakadó kötelezettségeknek.,- 2014 vége óta az EKB keretein belül, de szervezetileg elkülönült apparátus felel mechanizmus működtetéséért.

EU ügynökségek rendszere

Vannak azonban olyan intézmények, amelyeket másodlagos törvényalkotással hívtak életre bizonyos politikák, célok elérése érdekében illetve speciális feladatok ellátására. Az ügynökségek relatív önállósággal, állandó jelleggel, önálló jogi személyiséggel rendelkező szervként működnek. Számuk növekszik, hatásköreik bővülnek. Szerepük növekedése annak jele, hogy az uniós normák végrehajtása során a közvetett végrehajtást egyre jobban felváltja a közvetlen végrehajtás a tagállamokban.

Az uniós ügynökségek számának növekedése egyértelműen annak jele, hogy a végrehajtási deficit leküzdéseképpen az Unió igyekszik saját „apparátusa” révén közvetlenül és egységesen gondoskodni az uniós követelmények végrehajtásáról.

Az ügynökségek kategorizálása is többféleképpen történhet meg:

A létrejöttük ideje szerinti generációs felosztás: Az 1975-ig felállított ügynökségek alkotják az első generációt, a második generációt az 1975 és a végrehajtási ügynökségek jogi alapját adó 58/2003/EK rendelet kibocsátása között felállítottak, a harmadik generációt pedig az utóbbi rendelet kibocsátását követően felállított ügynökségek.

A funkciójuk szerinti felosztás: A kezdeti időszak koordinációs és információgyűjtési feladata után az 1990-es években felállított ügynökségek egyre gyakrabban kaptak átruházott döntéshozatali jogokat.

A Szerződések rendszere szerinti osztályozás alapján: EURATOM-ügynökségek, valamint egyéb ügynökségekről.

Az ügynökségek típusai

Euratom-ügynökségek: Ezek az ügynökségek az Európai Atomenergia-közösséget létrehozó szerződés (Euratom-Szerződés) célkitűzéseinek megvalósítását szolgálják. Ezek a célkitűzések a következők: a nukleáris energia békés célokra történő felhasználására irányuló tagállami kutatási programok összehangolása, az atomenergia felhasználásához szükséges ismeretek, infrastruktúra és finanszírozás biztosítása, továbbá gondoskodás arról, hogy az atomenergia-ellátás mennyiségileg megfelelő és biztonságos legyen.

Fúziósenergia-fejlesztési ITER Európai Közös Vállalkozás,

Euratom Ellátási Ügynökség.

A szervezett bűnözés elleni együttműködés kereteit szolgálják egyes ügynökségek:

Európai Unió Igazságügyi Együttműködési Egysége

Európai Rendőrakadémia

Európai Rendőrségi Hivatal.

A közös kül- és biztonságpolitikai együttműködés kereteiben működik. Ezeket az ügynökségeket speciális technikai, tudományos és irányítási feladatok végrehajtása céljából hozták létre az Európai Unió közös biztonság- és védelempolitikájának keretében. Ilyen a

Európai Védelmi Ügynökség

Európai Unió Biztonsági Kutatóintézete

A végrehajtási ügynökségek: Az uniós programok végrehajtására alapított ügynökségek. Ezeket a Bizottság határozata hozta létre, határozott időre, önálló jogi személyiség nélkül.

Transzeurópai Közlekedési Hálózat végreható Hivatala,

Versenyképességi és Innovációs Végrehajtó Ügynökség,

Európai Kutatási Tanács Végrehajtó Ügynöksége,

Kutatási Végrehajtó Ügynökség,

Egészség- és Fogyasztóügyi Végrehajtó Ügynökség,

Európai Oktatási Audiovizuális és Kulturális Ügynökség.

Decentralizált ügynökségek: Ezek az adott szakpolitikai ágazatban meglévő speciális szaktudásuk révén segítik az uniós intézményeket, valamint az egyes tagállamokat is. Egyre több esetben kapnak a belső piac egészére vonatkozó egyre kiterjedtebb piacfelügyeleti és piacszabályozási hatásköröket.

Európai Élelmiszerbiztonsági Hatóság

Európai Gyógyszerügynökség

Európai Vegyianyag-ügynökség

Európai Környezetvédelmi Ügynökség

Belső Piaci Harmonizációs Hivatal

Európai Repülésbiztonsági Ügynökség

Európai Tengerbiztonsági Ügynökség

Európai Vasúti Ügynökség

Európai Bankhatóság

Európai Értékpapír-piaci Hatóság

Európai Biztosítási- és Foglalkoztatói nyugdíj-hatóság

Döntéshozatal és szerződés-felülvizsgálat

Az uniós döntéshozatal általános jellemzői

A döntéshozatal és a jogalkotás az Európai Unióban az ún. többszintű kormányzás fogalmával írható le. Az Uniónak, a tagállamoknak, valamint a regionális és helyi önkormányzatoknak a szubszidiaritás és arányosság elvein alapuló funkcionális és intézményesített együttműködése, amelynek célja az Európai Unió politikáinak kidolgozása és végrehajtása.

A szubszidiaritás elve azt jelenti, hogy azokon a területeken, amelyek nem tartoznak az Unió kizárólagos hatáskörébe, az Unió csak akkor és annyiban jár el, amikor és amennyiben a tervezett intézkedés céljait a tagállamok nem tudják kielégítően megvalósítani.

Az arányosság elvének megfelelően pedig az Unió intézkedése sem tartalmilag, sem formailag nem terjeszkedhet túl azon, ami a Szerződések célkitűzéseinek eléréséhez szükséges.

Az Európai Unió döntéshozatali eljárásai a következők szerint csoportosíthatók:

Jogalkotási eljárások: Ide tartozik egyrészt a rendes jogalkotási eljárás, amelyben a Tanács és a Parlament egyenrangú félként vesz részt. Az előbbitől megkülönböztethetők az ún. különleges jogalkotási eljárások, amelyek során a Tanács vagy a Parlament önállóan alkot jogszabályt a másik intézmény közreműködésével.

Nem jogalkotási eljárások: A nem jogalkotási eljárások lefolytatása a Bizottsághoz köthető. E körbe sorolandó a felhatalmazáson alapuló jogi aktusok elfogadása; ezen aktusok a jogalkotási aktusok egyes nem alapvető rendelkezéseit egészítik ki, illetve módosítják. Emellett a végrehajtási aktusok elfogadására akkor kerül sor, ha valamely kötelező erejű uniós jogi aktus végrehajtásának egységes feltételek szerint kell történnie. A végrehajtási aktusok elfogadására irányuló eljárás (komitológia), amelynek során tehát nem a tagállamok, hanem a Bizottság fogadja el a kötelező erejű uniós jogi aktusok végrehajtásához szükséges intézkedéseket.

Felülvizsgálati eljárások (Szerződések felülvizsgálata)

A rendes felülvizsgálati eljárás

Az ún. rendes felülvizsgálati eljárás keretében a Szerződések módosítását bármely tagállam kormánya, az Európai Parlament vagy az Európai Bizottság kezdeményezheti.

A javaslatok irányulhatnak az Unióra ruházott hatáskörök bővítésére vagy szűkítésére.

Ha az Európai Tanács a javasolt módosítások megvitatása mellett dönt, akkor elnöke konventet hív össze, amelynek tagjai a nemzeti parlamenteknek, a tagállamok állam- illetve kormányfőinek, valamint az Európai Parlamentnek és a Bizottságnak a képviselői. A konvent megvizsgálja a javaslatokat, és konszenzussal ajánlásokat fogad el a tagállami kormányok képviselőinek konferenciája számára.

Az elfogadott módosítások akkor lépnek hatályba, ha azokat valamennyi tagállam jóváhagyja. Ha ez a módosítás aláírását követő 2 éven belül nem sikerül, az ügyet az Európai Tanács elé kell utalni.

Az egyszerűsített felülvizsgálati eljárások

Az EU belső politikáira és tevékenységeire vonatkozó rendelkezései felülvizsgálatára bármely tagállam kormánya, az Európai Parlament vagy a Bizottság nyújthat be javaslatot az Tanácshoz. A Tanács egyhangúlag határoz. E határozat az EU-ra ruházott hatásköröket nem bővítheti. Az elfogadott módosítás akkor lép hatályba, ha a tagállamok jóváhagyták.

Az ún. általános átvezető záradékok („passerelle” záradékok), lehetővé teszik, hogy a Szerződések által előírt jogalkotási eljárást megváltoztassák.

Az első ilyen záradék gyakorlatilag valamennyi uniós szakpolitika esetén alkalmazható. A szabály lényege, hogy ha a Szerződés a Tanács számára egyhangú döntéshozatalt ír elő, akkor az Európai Tanács határozhat a minősített többségi szavazásra való áttérésről. Egyhangúlag fogadja el a határozatot.

A második záradék az EUMSZ. olyan rendelkezései esetén alkalmazhatók, amelyeket különleges jogalkotási eljárás keretében lehet elfogadni. Az Európai Tanács dönthet úgy, hogy ilyen jogalkotási aktusok rendes jogalkotási eljárás keretében is elfogadhatók. Ezt a határozatot egyhangúlag fogadhatja el.

Az ún. különleges átvezető záradékok célja szintén a minősített többségi szavazás és a rendes jogalkotási eljárás kiterjesztése. A módosításokról az Európai Tanács vagy a Tanács egyhangúlag dönt. A nemzeti parlamenteket nem illeti meg a kifogás joga (kivéve családjogi rendelkezések)

A különleges átvezető záradékokat a következő területeken találhatók:

közös kül- és biztonságpolitika;

több államra kiterjedő családjogi kérdések,

a szociálpolitika egyes területei;

a környezetpolitika egyes területei (pl. területrendezés, vízkészlet-gazdálkodás);

a többéves pénzügyi keret elfogadása.

Az ún. vészfékzáradékok azt teszik lehetővé, hogy a rendes jogalkotási eljárás alkalmazását felfüggesszék irányelvtervezetek elfogadása során, az alábbi esetekben:

migráns munkavállalók szociális biztonsági rendszerét összehangoló intézkedések;

igazságügyi együttműködés büntetőügyekben;

egyes bűncselekményekre vonatkozó közös szabályok létrehozása.

Uniós jogalkotási eljárások

A döntéshozatal és a jogalkotás az Európai Unióban az ún. többszintű kormányzás fogalmával írható le. A többszintű kormányzás az uniónak, a tagállamoknak, valamint a regionális és helyi önkormányzatoknak a szubszidiaritás és arányosság elvein és a partnerségen alapuló olyan összehangolt cselekvéseként értelmezhető.

Az uniós döntéshozatal és jogalkotás modellje tehát az Európai Unió intézményei és az egyes tagállami szereplők részvételével zajlik. E téren a legjelentősebb feladatot ellátó ún. „jogalkotói háromszög” tagjai: az Európai Bizottság, az Európai Unió Tanácsa és az Európai Parlament. Az egyes szereplők által betöltött funkcióik az alábbiakban foglalhatók össze:

• Európai Tanács: Az Európai Unió legfőbb politikai döntéshozó szerve, amely megadja az uniónak a fejlődéshez szükséges ösztönzést, és meghatározza annak általános politikai irányait és prioritásait. de az Európai Tanács nem lát el közvetlenül jogalkotási feladatot.

• Európai Bizottság: Az integráció „motorja”, illetve a Szerződések „őre”. A döntéshozatali-jogalkotási eljárásban fő funkciója a javaslatok kidolgozása, amelyeket megküld a Tanács és az Európai Parlament számára. Emellett önállóan is rendelkezik jogalkotási jogkörökkel, és ellenőrzi a jogszabályok tagállami végrehajtását.

• Tanács: Az Európai Unió legfőbb jogalkotó szerve, mivel amellett, hogy az Európai Parlamenttel közösen fogad el jogszabályokat, számos esetben gyakorlatilag önállóan, bár ekkor is az Európai Parlament közreműködésével teheti ezt meg (az utóbbi egyetértésével vagy a vele folytatott konzultációt követően).

• Európai Parlament: A demokratikus legitimáció szerve az Európai Unióban. Funkciója, hogy a közvetlenül megválasztott képviselők megjelenítsék a polgárok érdekeit az uniós döntéshozatal során. A jogalkotási eljárásokban a Tanács mellett betöltött szerepe az elmúlt évtizedekben fokozatosan nőtt, a Lisszaboni Szerződés által főszabállyá tett ún. rendes jogalkotási eljárásban a Tanács társjogalkotójának minősül.

• Tanácsadó szervek: Két testület tartozik ide. Az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság a munkaadói és munkavállalói szervezeteket, valamint a civil társadalom képviselőit tömöríti. A Régiók Bizottsága a regionális és helyi érdekeket hivatott képviselni. A testületektől a Bizottság, a Tanács és a Parlament bizonyos esetekben köteles véleményt kérni, amely azonban nem bír kötőerővel a fenti három fő intézménnyel szemben.

• Nemzeti parlamentek: A nemzeti parlamentek az uniós intézményektől megkapják a jogalkotási aktusok tervezeteit. Ha a szubszidiaritás elvének sérelmét kellő számban tapasztalják, jelzik az uniós intézmények felé, amelyek – leggyakrabban a Bizottság – kötelesek azt felülvizsgálni.

Az Európai Unió döntéshozatali eljárásai a következők szerint csoportosíthatók:

• Jogalkotási eljárások: Idetartozik egyrészt a rendes jogalkotási eljárás, amelyben a Tanács és a Parlament egyenrangú félként vesz részt. Az előbbitől megkülönböztethetők az ún. különleges jogalkotási eljárások, amelyek során a Tanács vagy a Parlament önállóan alkot jogszabályt a másik intézmény közreműködésével.

• Nem jogalkotási eljárások: A nem jogalkotási eljárások lefolytatása a Bizottsághoz köthető. E körbe sorolandó a felhatalmazáson alapuló jogi aktusok elfogadása; ezen aktusok a jogalkotási aktusok egyes nem alapvető rendelkezéseit egészítik ki, illetve módosítják. Emellett a végrehajtási aktusok elfogadására akkor kerül sor, ha valamely kötelező erejű uniós jogi aktus végrehajtásának egységes feltételek szerint kell történnie. A végrehajtási aktusok elfogadására irányuló eljárás (komitológia) során tehát nem a tagállamok, hanem a Bizottság fogadja el a kötelező erejű uniós jogi aktusok végrehajtásához szükséges intézkedéseket.

JOGALKOTÁSI ELJÁRÁSOK

A Lisszaboni Szerződés által bevezetett egyik legfontosabb újdonság, hogy kategorizálta a jogalkotási eljárásokat: megkülönböztette egymástól az ún. rendes és a különleges jogalkotási eljárásokat. A korábbi, ún. együttdöntési eljárásban a Tanács és az Európai Parlament egyenrangú társ-jogalkotóként vehetett részt, azaz mindketten módosításokat javasolhattak a Bizottság és a másik intézmény álláspontjával kapcsolatban. Ezt a Lisszaboni Szerződés főszabállyá tette a rendes jogalkotási eljárássá történő átnevezéssel és újabb szabályozási tárgykörökre való kiterjesztéssel.

A különleges jogalkotási eljárások esetén a Tanács vagy a Parlament önállóan fogad el jogszabályokat a másik intézmény közreműködésével (egyetértésével vagy az intézménnyel folytatott konzultációt követően). Szintén különleges jogalkotási eljárásnak minősül az Európai Unió éves költségvetésének elfogadása.

Rendes jogalkotási eljárás

A rendes jogalkotási eljárás lényegi tartalmát következőképpen határozza meg az EUMSZ: „rendeleteknek, irányelveknek vagy határozatoknak a Bizottság javaslata alapján, az Európai Parlament és a Tanács által történő közös elfogadásából áll”. A rendes jogalkotási eljárás tehát a Bizottság javaslatának előterjesztésével indul, majd három ún. olvasatból áll, amelyek során a Tanács és a Parlament előterjeszthetik a saját álláspontjukat, és reagálhatnak a Bizottság és a másik intézmény álláspontjára.

Rendes jogalkotási eljárást alkalmaznak a legtöbb szabályozási tárgykör kapcsán, amelynek fő szakaszai az EUMSZ 289. cikke és 294. cikke alapján a következők:

1. Az Európai Bizottság javaslatot nyújt be az Európai Unió Tanácsának és az Európai Parlamentnek.

2. A Tanács és a Parlament vagy az első, vagy a második olvasatban fogadja el a jogalkotási javaslatot.

3. Abban az esetben, ha a Tanács és a Parlament a második olvasatban sem jut megállapodásra, akkor egyeztető bizottságot hívnak össze.

4. Ha az egyeztetőbizottságban kialakított szöveg mindkét intézmény számára elfogadható a harmadik olvasatban, akkor a jogalkotási aktust elfogadják.

Amennyiben egy jogalkotási javaslatot az eljárás bármelyik szakaszában elutasítanak, vagy a Parlament és a Tanács nem tud kompromisszumra jutni, akkor a javaslatot nem fogadták el, és az eljárás véget ér.

Különleges jogalkotási eljárások

A jogalkotási eljárások másik típusát a különleges jogalkotási eljárások képezik. Az EUMSZ definíciója szerint a „Szerződések által külön meghatározott esetekben rendeleteknek, irányelveknek vagy határozatoknak a Tanács közreműködésével az Európai Parlament által történő vagy az Európai Parlament közreműködésével a Tanács által történő elfogadása különleges jogalkotási eljárásnak minősül”. A különleges jogalkotási eljárásoknak három fő típusát lehet megkülönböztetni: az egyetértési és a konzultációs eljárásokat, valamint az unió éves költségvetésének elfogadását.

Egyetértési (vagy hozzájárulási) eljárás

Az egyetértési eljárás lényege, hogy valamely jogszabálynak a Tanács vagy a Parlament általi elfogadásához szükséges a másik intézmény egyetértése is. A rendes jogalkotási eljárással szemben az egyetértési joggal élő – vagy azt megtagadó – intézménynek nincs lehetősége módosítási javaslatok előterjesztésére, ugyanakkor a jogosultság gyakorlatilag vétójogot ad az adott intézmény kezébe, hiszen az egyetértés elmaradása esetén nem jön létre jogszabály. Az egyetértési eljárás egyik típusa az, amikor az Európai Parlament fogad el jogszabályt a Tanács

közreműködésével. Az egyetértési eljárás másik – jóval gyakoribb – típusát azon esetkörök képezik, amikor a Tanács fogad el jogszabályt az Európai Parlament egyetértésével.

Konzultációs eljárás

Ezen eljárás esetén a Tanács alkotja meg a jogszabályt az Európai Parlamenttel folytatott konzultációt követően (az egyetértési eljárással szemben fordított helyzet nem létezik). Lényeges, hogy az Európai Parlament véleménye nem köti a Tanácsot.

Az unió éves költségvetésének elfogadása

Az unió éves költségvetését az ún. többéves (az EUMSZ szerint legalább 5, a gyakorlat alapján 7 éves) pénzügyi kerettel összhangban kell megállapítani. A költségvetés elfogadása a tárgyévet megelőző évben történik. Az intézmények megtervezik a következő évre vonatkozó kiadásaikat, amelyeket az Európai Bizottság költségvetési tervezetbe foglal, és e javaslatát az Európai Parlament és a Tanács elé terjeszti. A Tanács elfogadja a tervezettel kapcsolatos álláspontját, és az Európai Parlament elé terjeszti. A Parlament egyetértése esetén a költségvetést elfogadják, ha nem foglal állást, azt elfogadottnak kell tekinteni. Amennyiben a Parlament módosításokat fogad el a tervezet kapcsán, egyeztetőbizottság kerül létrehozásra (kivéve, ha a Tanács egyetért a módosításokkal). Ha az egyeztetőbizottság a Parlamenttel és a Tanáccsal megállapodik egy közös szövegtervezetről, és azt az Intézmények megszavazzák, a költségvetés elfogadásra kerül. Ha az egyeztetőbizottságnak nem sikerül a közös szövegtervezet létrehozása, a Bizottság új költségvetési tervezetet nyújt be.

A nemzeti parlamentek szerepe

A Lisszaboni Szerződés egyik lényeges eredménye, hogy rögzítette a nemzeti parlamentek előzetes véleményezési jogát azzal kapcsolatban, hogy az uniós intézmények a döntéshozatal során tiszteletben tartják-e a szubszidiaritás elvét. Az e jogosultságot tárgyaló, a Szerződésekhez csatolt jegyzőkönyv szerint a „jogalkotási aktus tervezetét” meg kell küldeni a nemzeti parlamentek számára. A nemzeti parlamentek (vagy parlamenti kamarák) nyolc héten belül fogalmazhatják meg indokolt véleményüket, amelyet a jogalkotási aktust kezdeményezőnek figyelembe kell vennie. A Szerződések szerint az elutasítást megfogalmazó nemzeti parlamentek meghatározott aránya esetében a benyújtott tervezeteket felül kell vizsgálni.

A BIZOTTSÁG DELEGÁLT DÖNTÉSHOZÓI SZEREPE (KOMITOLÓGIA)

A Tanács és a Parlament évente kb. 300–500 jogalkotási aktust fogad el, amelyek végrehajtásához szükséges normákat főszabály szerint a tagállamok alkotják meg. Azonban ha a végrehajtásnak egységes feltételek szerint kell történnie, maga a jogszabály végrehajtási hatásköröket ruházhat a Bizottságra. Ezen eljárások jelentőségét mutatja, hogy az így elfogadott végrehajtási aktusok száma egyes években meghaladta a 4000-et, habár számuk az utóbbi években jelentősen csökkent. Az EUMSZ előírásainak megfelelően ezen aktusok nevében fel kell tüntetni a „végrehajtási” kifejezést. A Bizottság e delegált döntéshozói szerepe kapcsán kiépült, ellenőrzést gyakorló bizottsági rendszer miatt nevezik ezt az eljárástípust komitológiának, amelyet jelenleg a 182/2011/EU rendelet szabályoz.

Az eljárás lényege, hogy a Bizottság munkáját egy a tagállamok képviselőiből álló bizottság segíti, illetve ellenőrzi, amelynek elnöke a Bizottság képviselője, aki azonban nem vehet részt a bizottság szavazásában. Az említett rendelet által az ún. alapjogiaktusok tárgyköreinek megfelelően a bizottság vizsgálóbizottságként vagy tanácsadó bizottságként jár el. Lehetőség van az ún. fellebbviteli bizottság összehívására is.

Tanácsadó bizottsági eljárás esetén a bizottság véleményt nyilvánít. Az Európai Bizottság e vélemény lehető legteljesebb figyelembevételével határoz az elfogadandó végrehajtási jogi aktus tervezetéről.

Vizsgálóbizottsági eljárás esetén is véleményt nyilvánít a bizottság. Ha véleménye kedvező, az Európai Bizottság elfogadja a végrehajtási jogi aktus tervezetét. Ám amennyiben elutasító, nem fogadhatja el a végrehajtási aktust. Ha a vizsgálóbizottság nem nyilvánít véleményt, az Európai Bizottság (meghatározott kivételekkel) elfogadhatja a végrehajtási aktust.

A fellebbviteli bizottság általi véleménynyilvánítás a vizsgálóbizottságnál írtakhoz hasonlóan zajlik, az eredmények tekintetében is.

Költségvetés, ellenőrzés és közbeszerzés

2026-os kiegészítés: a hatályos tananyag továbbra is a 2021–2027-es többéves pénzügyi keretet tárgyalja, és kiemeli az uniós finanszírozás, valamint a jogállamisági feltételrendszer kapcsolatát.

Közpénzügyek az Európai Unióban: fenntarthatóságának, átláthatóság

Költségvetési és pénzügyi alapelvek az EU-ban: az EU szakpolitikai területeken finanszíroz. A költségvetés elvei:

A teljesség és a pénzügyi pontosság elve: az EU-nak csak egyetlen költségvetése lehet

Az éves jelleg elve: a kiadásokat és bevételeket évente kell tervezni és elfogadni.

Az egyensúly elve: a bevételeknek mindig fedezniük kell a kiadásokat. Hiány nem tervezhető.

Az elszámolási egység elve: tervezésének és végrehajtásának elszámolási egysége az euró.

A globális fedezet elve: meghatározott költségvetési bevételeket nem lehet kiadások fedezésére fordítani.

A specifikáció elve: valamennyi kiadási tételnek mellé kell rendelni egy meghatározott célt.

A megbízható pénzügyi menedzsment elve: a pénzügyi menedzsmentnek gazdaságosnak, hatékonynak és hatásosnak kell lennie. Az európai intézményeknek ex ante és ex post értékeléseket kell elvégezniük.

Az átláthatóság elve: a költségvetés megtervezésének, végrehajtásának, és az elszámolásnak átláthatónak kell lennie. Az EU minden évben közzéteszi a költségvetését az EU hivatalos lapjában az Official Journalban.

A költségvetés működésének alapjai: egyensúlyban kell tartani költségvetési tervvel, a (többéves pénzügyi kerettel)

Többéves pénzügyi keret: az EU legfontosabb politikai (költségvetési) célkitűzéseit 5 év vagy 7 évre előre tervezni

éves szinten, szakpolitikai területenként (fejezetenként) meghatározza a kiadások felső határát

finanszírozás lehet programokon – pl. Erasmus, pénzalapok- Kohéziós Alap

tervezési eszköz, mely az uniós kiadások kiszámíthatóságát is biztosítja

A költségvetés végrehajtásáért az Európai Bizottság tartozik felelősséggel

a gyakorlatban a költségvetés mintegy (80%-át) a tagállamokkal közösen hajtja végre az ún. megosztott irányítás keretében.

a tagállami hatóságok kezelik a kiadásokat (pl. a regionális fejlesztésért felelős minisztériumok), melyek ez irányú tevékenységüket az Európai Bizottság felügyelete alatt végzik.

A kiadásokra vonatkozó szabályok: az uniós pénzekből eszközölt tényleges kiadásokra vonatkozó legfontosabb szabályokat az EU költségvetési rendelete rögzíti.

az. ún. alkalmazási szabályok pedig azt határozzák meg részletesen, hogy kell a rendeletet a gyakorlatban alkalmazni

az EU a szabályokat rendszeres időközönként felülvizsgálja és egyszerűsíti

Az Európai Unió saját forrásai a tagállami hozzájárulásokból, az unión kívülről behozott termékekre kivetett importvámokból és az az uniós előírásokat nem teljesítő vállalkozásokra kiszabott büntetésekből tevődnek össze.

Bevételek, melyekből a kiadásokat finanszírozzák:

tagállami hozzájárulások a bruttó nemzeti jövedelemből (annak kb. 0,7%-a) – a szolidaritás és a fizetőképesség elvén alapulnak

tagállamok a hozzáadott-érték adóból 0,3 % támogatják

importvámok (nagyobb része az EU-hoz kerül, kisebb része a vámot beszedő tagállamhoz)

egyéb bevételek: - az uniós intézményekben dolgozók jövedelemadója, - az uniós programokban résztvevő harmadik országok által fizetett hozzájárulás, - valamint az uniós jogszabályokat megsértőktől befolyt bírság

Az Európai Unió költségvetése - A többéves pénzügyi keret (korábban: pénzügyi terv): A EU működéséről szóló szerződés 312. cikke szabályozza - kiadási kategóriánként - a kötelezettségvállalási és kifizetési előirányzatok éves felső határát, ezzel biztosítja azt, hogy az unió kiadásai rendezett módon, saját forrásait nem túllépve alakuljanak.

1988 óta része az Európai Unió működésének, a többéves pénzügyi keretről a Parlament egyetértését követően a Tanács dönt (ez nem az EU hétéves költségvetése), - 5 illetve 7 éves időszakot foglal magába – eddig 6 ilyen keret volt, a jelenlegi 2021-2027 közötti időszak, - a munkahelyteremtés és fenntartható növekedés célokkal, - a keret a költségvetésen kívül a meghatározza a politikai prioritásokat is, - költségvetési fegyelmet biztosít az EU-ban, biztosítja a kiadások tervezhetőségét,- segíti az EU éves költségvetés elfogadását.

Az előző, a 2014–2020 közötti időszakra szóló, a 2007–2013-as periódus céljait folytatva a munkahelyteremtést és a fenntartható növekedést helyezte középpontjába.

A jelenlegi, 2021-2027 közötti, a Covid 19-válságot követő helyreállítás motorját képező költségvetés. A 2021 és 2027 közötti időszakra szóló hosszú távú uniós költségvetés a tervek szerint 1 074,3 milliárd euró, és a költségvetés a digitális és zöld átállásra irányuló beruházásokat fogja támogatni. Ebből az összegből 390 milliárd euró a tagállamok számára nyújtott vissza nem térítendő támogatás, 360 milliárd euró pedig kölcsön. Az uniós finanszírozás és a jogállamiság tiszteletben tartása közötti kapcsolat megerősítése érdekében rendeletben szabályozták, hogy az uniós források védelmét szolgálja a jogállamiságot torzító kormányok visszaéléseivel szemben az, hogy ezek a kifizetések visszatarthatók ha az uniós források kapcsán bebizonyosodik a jogállamiság megsértése.

A figyelembe vett GNI 2018-tól kezdődően az ESA 2010-en alapul. Pénzügyi keret forrása itt érhető el (Letöltés ideje: 2020. január 18.)

Az éves költségvetés- A költségvetési eljárás:

a Lisszaboni Szerződés hatályba lépését követően az Európai Parlamentnek egyetértési joga van. A Tanács az EP egyetértése esetén egyhangúan határoz

Az Unió éves költségvetését a Bizottság javaslatának előterjesztése alapján az Európai Parlament és a Tanács különleges jogalkotási eljárás keretében eljárva határozza meg

az EUMSZ alapján: ha az előző pénzügyi keret időszakának végéig a Tanács nem fogadta el az új pénzügyi keretet meghatározó rendeletet

A költségvetés módosítása: a Tanács a Parlamenttel közösen módosíthatja az elfogadott éves költségvetést.

A költségvetés végrehajtása: a Bizottság az engedélyezett előirányzatok keretein belül hajtja végre. A tagállamok az előirányzatokat hatékony és eredményes pénzgazdálkodás elveivel összhangban használják fel. a Bizottság fő eszköze a végrehajtásra és annak ellenőrzésére az ABAC, ami egy számítógépes elszámolási rendszer. A tagállami felelősséget új költségvetési rendelet szigorítja.

Alapvető mechanizmus: költségvetés végrehajtása a kötelezettségvállalásokból és a kifizetésekből áll

Végrehajtási szabályok: költségvetési rendelet tartalmazza a költségvetés végrehajtás alapelveit és szabályait

Végrehajtási módszerek:

közvetlen irányítás: szervezeti egységein vagy végrehajtó ügynökségein keresztül (kb. 22 %)

megosztott irányítás: a tagállamokkal megosztott irányítás keretében (kb. 76 %)

közvetett irányítás: a végrehajtással más szervezeteket bíz meg (pl. harmadik országokat, ENSZ stb. 2 %)

Pénzügyi átláthatósági rendszer: a Bizottság által kezelt pénzösszegek kedvezményezettjeiről, valamint az Európai Fejlesztési Alap kedvezményezettjeiről ad információt.

Az EUMSZ szabályozása alapján a költségvetést a Bizottság a tagállamokkal együtt hajtja végre, és az elfogadott rendelkezések meghatározzák a tagállamokat terhelő ellenőrzési és számviteli kötelezettségeke és felelősséget. A helytelen felhasználás szankciókat von maga után, ami a kifizetett pénzeszközök visszavonását eredményezheti.

Közpénzügyi ellenőrzés - Ellenőrzés, zárszámadás, az uniós közpénzügyi ellenőrzés intézményrendszere és eljárásai

Ellenőrzés: a költségvetéssel kapcsolatos célok megvalósulását a Számvevőszék és az Európai Parlament felügyeli.

Nemzeti szintű ellenőrzés: a bevételek és a kiadások első ellenőrzését nagyrészt a nemzeti hatóságok végzik

a tradicionális saját forrás beszedése és ellenőrzése (A tradicionális saját források 25%-át a tagállamok beszedési költségek címén megtartják.)

az Európai Mezőgazdasági Garanciaalap (EMGA), az Európai Mezőgazdasági Vidékfejlesztési Alap (EMVA), és a strukturális alapok alá tartozó operatív kiadások első fokú ellenőrzése

Uniós szintű ellenőrzés:

Belső ellenőrzés: egyes intézményekben az engedélyezésre jogosult tisztviselők és a számvitelért felelős tisztviselők, majd belső ellenőrök végzik.

Külső ellenőrzés: Számvevőszék, nemzeti számvevőszékek és az Európai Számvevőszék végzi (az Európai Számvevőszék minden évben részletes jelentéseket nyújt be a költségvetési hatóság számára összhangban az EUMSZ 287. cikkével:

az elszámolás megbízhatóságát, valamint az alapjául szolgáló ügyletek jogszerűségét és szabályszerűségét igazoló megbízhatósági nyilatkozat: - éves beszámoló az általános költségvetés végrehajtására vonatkozóan, - különjelentések egyes konkrét kérdésekről, - ellenőrzési jelentések és vélemények, - egyedi jelentések és állásfoglalások, - az EU ügynökségeire és szerveire vonatkozó külön éves jelentések

Az Európai Számvevőszék jelentést tesz a hitelezési és kölcsönműveletekről és az Európai Fejlesztési Alapról is.

Politikai szintű ellenőrzés: az Európai Parlament politikai szintű ellenőrzést végez, - a Parlamenten belül a Költségvetési Ellenőrző Bizottság feladata, - az Unió pénzügyi érdekeinek védelme, - az ellenőrzés, - a figyelemmel kísérés, - a vizsgálat, - a fellépést célzó intézkedések elfogadása, - a Parlament álláspontjának elkészítése, - mentesítési határozatok készítése

Költségvetési mentesítési eljárás: zárszámadási eljárás, az Európai Parlament véleményt mond, hogy az uniós intézmények és ügynökségek, adott évben megfelelően használták-e fel a költségvetésüket: - a Parlament az Európai Számvevőszék éves jelentései, valamint a Tanács javaslatai alapján dönt - cél az uniós pénzek felhasználásának ellenőrzése, - az EP a Tanács ajánlásai alapján dönt (jóváhagy, megtagad, elhalaszt) a zárszámadás sorsáról

A mentesítési eljárás eredménye a költségvetési ciklus lezárása; mentesíti a Bizottságot az EU költségvetésének végrehajtása alól.

Közbeszerzés - A közbeszerzési szabályok célja, hogy az állami intézmények beszerzései transzparens módon, az egyenlő bánásmód és a verseny tisztaságának biztosítása mellett történjenek, biztosítva ezzel a közpénzek lehető leghatékonyabb elköltését és ennek ellenőrizhetőségét.

Az uniós tagállamokban a közbeszerzési szabályok legfőbb forrásai: - közbeszerzési irányelvek, - az EUMSZ belső piacra vonatkozó rendelkezései, - a tagállamok által alkotott, az uniós szabályokat kiegészítő nemzeti szabályok, - Magyarországon a közbeszerzésekről szóló 2015. évi CXLIII. törvény. (Kbt.) + kormány -, és miniszteri rendeletek

A közbeszerzések tárgya árubeszerzés, szolgáltatás megrendelés és építési beruházás lehet. A közbeszerzési eljárásban beszerzést végző intézményeket vagy szerveket ajánlatkérőknek, az eljárás során ajánlatot adó gazdasági szereplőket pedig ajánlattevőknek nevezzük.

Az EUMSZ közbeszerzésekre alkalmazandó szabályai

A Szerződések tiltják a tagállamok olyan magatartását, amely hátrányosan különbözteti meg a más tagállamban letelepedett gazdasági szereplőket. A közbeszerzésekre irányadóak az Unió belső piaci szabályai: - az áruk szabad mozgására, - a letelepedés szabadságára, - a szolgáltatás-nyújtás szabadságára vonatkozó rendelkezéseket, - a diszkrimináció tilalma

Az Európai Unió Bírósága kimondja, hogy az EUMSZ rendelkezéseit azokra a közbeszerzési eljárásokra is alkalmazni kell, amik nem tartoznak a közbeszerzési irányelvek alá.

Az uniós irányelvek és a kapcsolódó hazai szabályozás - Az uniós közbeszerzési eljárások egységes szabályait három fő uniós irányelv tartalmazza:

klasszikus ajánlatkérőkre (pl. központi kormányzati szervek, helyi önkormányzatok, egyéb költségvetési szervek, állami vállalatok)

közszolgáltatókra (vízügyi, energiaipari, közlekedési és postai szolgáltatási ágazatban működő vállalatok)

koncessziókra vonatkozó szabályok

Az eljárás megindításához el kell készíteni a közbeszerzési eljárás dokumentációját, mely tartalmazza: - a beszerzendő áru, szolgáltatás vagy építési beruházás műszaki dokumentációját, - a leendő ajánlattevők tekintetében alkalmazandó kizárási okokat és alkalmassági követelményeket

Az irányelvek szerint a közbeszerzési eljárás menete: - az eljárás hirdetmény feladásával indul (kivétel a hirdetmény nélküli tárgyalásos eljárás), melyet az Európai Unió hivatalos lapjának kivonatában a Tenders Elektronic Daily (TED) kell közzétenni, - az eljárás végén, annak eredményéről szintén tájékoztatást kell közzétenni

Az uniós irányelvek által meghatározott eljárásfajták: - Nyílt eljárás: egyszakaszos eljárás, amelyben bármely érdekelt gazdasági szereplő nyújthat be ajánlatot. Az ajánlatkérő a benyújtott ajánlatok alapján választja ki a nyertes ajánlattevőt. Bármely beszerzéshez alkalmazható. - Meghívásos eljárás: kétszakaszos eljárás, amelyben az érdekelt gazdasági szereplők először részvételi jelentkezést nyújtanak be, majd az ajánlatkérő csak az általa alkalmasnak minősített gazdasági szereplőket hívja fel ajánlattételre. Bármely beszerzéshez alkalmazható. - Tárgyalásos eljárás: kétszakaszos eljárás, amelyben az érdekelt gazdasági szereplők először részvételi jelentkezést nyújtanak be. Az ajánlatkérő ezt követően az általa a részvételi szakaszban alkalmasnak minősített gazdasági szereplőket hívja fel ajánlattételre, majd velük tárgyal a megkötendő szerződés feltételeiről. Csak a Kbt.-ben meghatározott feltételek teljesülése esetén alkalmazható.

Hirdetmény nélküli tárgyalásos eljárás: egyszakaszos eljárás, amelyben az ajánlatkérő az általa kiválasztott, ajánlattételre felhívott ajánlattevőkkel tárgyal a megkötendő szerződés feltételeiről. Csak a Kbt.-ben meghatározott szigorú feltételek teljesülése esetén alkalmazható

Ritkán alkalmazott eljárásfajták: - versenypárbeszéd, - innovációs partnerség

Az Uniós irányelvek értékhatárait el nem érő közbeszerzések

Az uniós értékhatárt el nem érő beszerzések szabályait a Kbt. harmadik része tartalmazza. Általános ajánlatkérőknél 2026-ban árubeszerzésre és szolgáltatás megrendelésére 20 millió, építési beruházásra 60 millió forint a nemzeti értékhatár. Közszolgáltatói szerződéseknél külön küszöbök érvényesek: árubeszerzésre és szolgáltatás megrendelésére 50 millió, építési beruházásra 100 millió forint.

Hatáskör-átruházás és hatásköri rendszer

Az Európai Unió hatáskörei és politikái

A hatáskör-átruházás elve: az Európai Unó nem általános hatáskörű szervezet. Kizárólag a tagállamok által a Szerződésekben ráruházott hatáskörök határain belül és a Szerződésekben meghatározott célok érdekében járhat el. Minden olyan hatáskör, amit nem ruháztak át az Unióra, a tagállamoknál marad, a Szerződések ezért nem is nevesítenek kizárólagos tagállami hatásköröket.

az Európai Unióról szóló szerződés vonatkozó rendelkezése fogalmazza meg

az EU hatáskörű területeken az intézmények csak a Szerződésben meghatározott eljárások, feltételek és célok szerint járhatnak el

az intézmények eljárásához az EU hatáskörének fennállása nem elegendő; megszabott eljárási rendben csak olyan intézkedést hozhat melyekre hatáskörük megállapítható

Az uniós és tagállami hatáskörökkel kapcsolatban a Lisszaboni Szerződés mutat koherens rendszert.

Kizárólagos hatáskör: Az EU egyes területeken ilyen hatáskörrel rendelkezik, ami azt jelenti, hogy csak az unió alkothat kötelező erejű jogi aktust. A kizárólagos uniós hatásköröket az EUMSZ kimerítő jelleggel felsorolja:

a vámunió

a belső piac működéséhez szükséges Versenyszabályok

monetáris politika azon tagállamok tekintetében, amelyek pénzneme az euró

a tengeri biológiai erőforrások megőrzése a közös halászati politika keretében

közös kereskedelempolitika

A megosztott hatáskörök esetében mind az unió, mind a tagállamok alkothatnak kötelező erejű jogi aktust, a tagállamok azonban e jogukkal csak annyiban élhetnek, amennyiben az unió nem gyakorolta hatáskörét. A Szerződések szabályozási struktúrájában az EU-ra ruházott hatáskör eltérő rendelkezés hiányában megosztott hatáskörnek minősül.

Megosztott hatáskör alkalmazandó például:

a belső piac

a mezőgazdaság

a gazdasági, társadalmi, területi kohézió

a környezetvédelem

a fogyasztóvédelem

az energiaügy

a szabadságon, a biztonságon és a jog érvényesülésén alapuló térség területén

A megosztott hatáskörök típusai: egymás mellett fekvő, ún. szomszédos hatáskörök, ha nem átfedik egymást, hanem egyes részterületeken az uniónak, más részterületeken a tagállamoknak van hatásköre. A megosztás ilyen esetekben lehet

horizontális, azonos szintű részterületek között (pl. a fejlesztési együttműködés vagy a humanitárius segítségnyújtás területén), illetve

vertikális, amikor a tagállamok egy uniós szabadságot valamilyen nevesített indok alapján korlátozhatnak (pl. a letelepedés szabadsága a közrend, közbiztonság és közegészségügy érdekében korlátozható)

egymást átfedő, ún. versengő hatáskörök, ahol a tagállamok a kérdést mindaddig szabadon szabályozhatják, amíg uniós szabályozás nem születik

Előfoglalás: az EU a versengő hatásköröket magában foglaló területeket szabályalkotással elfoglalja, onnan a tagállami szabályozást kiszorítja és a jövőbeli tagállami szabályozás lehetőségét megszünteti.

A tagállamok az Európai Unióra egyes területeken a tagállami intézkedéseket:

támogató

összehangoló vagy

kiegészítő hatásköröket ruháztak

Itt az unió a tagállami hatásköröket nem vonhatja el, és kötelező erejű jogi aktusai nem eredményezhetik a tagállami rendelkezések harmonizációját. Pl.:

az emberi egészség védelme és javítása

ipar

kultúra

idegenforgalom

oktatás, szakképzés, ifjúság, sport

polgári védelem

igazgatási együttműködés

A Szerződések emellett külön is nevesítenek bizonyos uniós hatásköröket, amelyek nem illeszkednek a fenti kategóriákba:

közös kül- és biztonságpolitika

tagállami gazdaság- és foglalkoztatáspolitikák összehangolása (ezekre speciális hatásköri szabályok vonatkoznak)

Az EU-nak a tagállamok egymás közötti és az unióhoz fűződő viszonyainak szabályozására irányuló hatásköreit nevezzük belső hatásköröknek.

Az unió kifelé irányuló kapcsolatainak szabályozására (tipikusan nemzetközi szerződések megkötésére) irányuló hatáskörök a külső hatáskörök. A Lisszaboni Szerződés óta a külső hatáskörök egyértelműen a belső hatáskörök járulékainak tekinthetők (az unió kizárólagos külső hatáskörrel rendelkezik, ha az hatásköreinek belső gyakorlásához szükséges).

Az EUMSZ az átruházott hatásköröket egy általános uniós hatáskörrel egészíti ki, miszerint ha a Szerződésekben meghatározott politikák keretében a Szerződésekben meghatározott célkitűzések megvalósításához az uniónak kell fellépni, a Tanács a Bizottság javaslata alapján és az Európai Parlament egyetértését követően egyhangúlag elfogadja a megfelelő rendelkezéseket.

Ez az általános uniós hatáskör:

célhoz kötött (csak a Szerződésekben foglalt célkitűzések megvalósítása érdekében hívható fel) és

szubszidiárius (csak akkor alkalmazható, ha a Szerződések más rendelkezései egyáltalán nem biztosítanak hatáskört az uniós intézmények számára)

Beleértett uniós hatáskörök doktrínája:

A Bíróság kidolgozta a beleértett uniós hatáskörök doktrínáját. Joggyakorlata szerint, ha a Szerződések valamely uniós intézményt konkrét feladattal bíznak meg, de nem egyértelmű, hogy teljesítésükhöz milyen hatásköröket rendelnek, úgy kell értelmezni, hogy a szerződéses rendelkezések egyúttal a feladat teljesítéséhez nélkülözhetetlen hatáskörökkel is felruházzák az érintett intézményt.

Az uniós hatáskörök gyakorlására a szubszidiaritás és az arányosság elvei irányadóak.

A döntéshozatal és a jogalkotás az Európai Unióban az ún. többszintű kormányzás fogalmával írható le. A többszintű kormányzás az uniónak, a tagállamoknak, valamint a regionális és helyi önkormányzatoknak a szubszidiaritás és arányosság elvein és a partnerségen alapuló olyan összehangolt cselekvéseként értelmezhető, amely funkcionális és intézményesített együttműködésben valósul meg, célja az Európai Unió politikáinak kidolgozása és végrehajtása.

A szubszidiaritás elve azt jelenti, hogy azokon a területeken, amelyek nem tartoznak az unió kizárólagos hatáskörébe, az unió csak akkor és annyiban jár el, amikor és amennyiben a tervezett intézkedés céljait a tagállamok sem központi, sem regionális vagy helyi szinten nem tudják kielégítően megvalósítani, így azok a tervezett intézkedés terjedelme vagy hatása miatt az unió szintjén jobban megvalósíthatók.

Az arányosság elvének megfelelően pedig az unió intézkedése sem tartalmilag, sem formailag nem terjeszkedhet túl azon, ami a Szerződések célkitűzéseinek eléréséhez szükséges. Az Európai Bizottság a 2001. évi, az európai kormányzásról szóló Fehér Könyvében meghatározta a jó kormányzás öt alapelvét, amelyek a következők:

nyitottság: az európai intézményeknek nagyobb figyelmet kell fordítaniuk a döntéshozatal átláthatóságára és kommunikációjára;

részvétel: a polgárokat intézményesített eljárásokon keresztül hatékonyabban be kell vonni a szakpolitikák tervezésébe és végrehajtásába;

felelősség: a döntéshozatali eljárásban részt vevő valamennyi szereplő pozícióját tisztázni kell – feladatuk megfelelő ellátásáért felelősséggel tartoznak;

hatékonyság: a döntéseket a megfelelő szinten és időben kell hozni;

összhang: az EU a legkülönfélébb szakpolitikákkal foglalkozik, amelyek összhangjára törekedni kell.

Az uniós jogalkotási aktusok tervezeteit a szubszidiaritás és az arányosság tekintetében külön indokolni kell, és meg kell küldeni őket a tagállami parlamenteknek. A tagállami parlamentek indokolt véleményt küldhetnek az érintett uniós intézmények egyikének, amelyben kifejtik, hogy a tervezetet miért nem tartják összeegyeztethetőnek a szubszidiaritás elvével. Ha a tagállami parlamentek –meghatározott jogterületeken legalább 1/3-a vagy ¼-e –úgy ítéli meg, hogy a tervezet nem összeegyeztethető a szubszidiaritás elvével, a tervezetet felül kell vizsgálni, és a tervezet előterjesztője indokolt döntéssel a tervezetet visszavonja, módosítja vagy fenntartja (sárga lapos eljárás).

Ha a tagállami parlamentek legalább egyszerű többsége úgy ítéli meg, hogy a rendes jogalkotási eljárásban benyújtott javaslat nem összeegyeztethető a szubszidiaritás elvével, a javaslatot felül kell vizsgálni, és a Bizottság ezzel kapcsolatos indokolt véleményét a jogalkotó elé kell tárni (narancssárga lapos eljárás).

A javaslat tovább tárgyalhatóságának ügyében a Tanács és a Parlament dönt. A szubszidiaritás elvének megsértésével elfogadott uniós jogalkotási aktusok az Európai Unió Bírósága előtt a tagállamok, illetve –azon jogalkotási aktusok tekintetében, ahol vele konzultálni kell –a Régiók Bizottsága által megsemmisítési eljárás keretében megtámadhatók.

17. Ismertesse az egységes belső piac megvalósítását célzó szabályozást és intézkedéseket! Ismertesse az EU egy további szabadon választott belső politikáját!

Az Európai Unió belső politikái - Belső piac

A Lisszaboni Szerződés teremtette meg az Európai Ügyészség jogi alapját. Az EPPO 2021. június 1-jén kezdte meg működését. 2026-ban 25 EU-tagállam vesz részt a megerősített együttműködésben, köztük Magyarország; Magyarországon a működés a magyar Európai Ügyész kinevezését követő huszadik napon kezdődik. Az EPPO az Unió pénzügyi érdekeit sértő bűncselekmények felderítését, nyomozását és vádhatósági feladatait látja el.

Az európai integráció már kialakulásakor is azzal a céllal jött létre, hogy a tagállamok között egy a szabad kereskedelmi övezetnél és a vámuniónál is szorosabb gazdasági együttműködést hozzon létre; a közös piacot.

A Római Szerződések aláírásával hat alapító ország létrehozta az Európai Gazdasági Közösséget.

Az integráció fokozatai: - Preferenciális megállapodás: 2 állam valamely áru vagy szolgáltatás vonatkozásában eltörlik az egymásközti vámokat. - Szabadkereskedelmi övezet: a tagállamok egymás között felszámolják a vámokat és más kereskedelmi korlátozásokat, de az övezeten kívüli gazdasági egységekkel önálló kereskedelempolitikát folytatnak, tehát külső országokkal eltérő vámszabályok lehetnek érvényesek. - Vámunió: Vámmentes belső térség, a tagállamok közötti vámokat, díjakat leépítik; egységes külső vámhatár, azonos szabályok, tarifák az áru EU-ba való belépésének helyétől függetlenül; közösségi költségvetés kizárólagos uniós hatáskör, rendes jogalkotási eljárással döntenek. Alkalmazása alóli kivételre szinte semmilyen lehetőség nincs.

A közös piac (belső piac) feltételezi az ún. 4 szabadság szabad áramlását: - áru, - tőke, - munka, - szolgáltatás

A szabad áramlás biztosítása közösségi szinten megvalósuló deregulációs folyamat (negatív jogalkotás), a korlátozással bíró akadályok megszüntetésével. Az egységes belső piac kialakulásához viszont pozitív közösségi (uniós) jogalkotással kell párosulnia = közös piaci szabályozás.

A vámunió Római Szerződések hatálybalépését követő 12 év alatt terveztek megvalósítani, végül már 1968-ra, míg az egységes belső piac 1993-ra alakult ki az Európai Unióban.

Vámunió: - az EU kizárólagos hatáskörei közé tartozó szakpolitika, erre a területre tartozó kérdésekben a rendes jogalkotási eljárással döntenek az uniós intézmények, - a tagállamok közötti vámokat leépítik, így az áruk szabad mozgása biztosított, - külső országokból származó árukra azonos szabályok vonatkoznak, az áru EU-ba való belépésének helyétől függetlenül, - ha egy termékre a belépési országban már vámtételt fizettek, onnan kezdve az adott áru az unió területén szabadon szállítható

A vámunió fontosságát mutatja, hogy az alkalmazása alóli kivételre nincs lehetőség.

A belső piacot két formájában is megtalálhatjuk a Lisszaboni Szerződésben; - a belső piac működéséhez szükséges versenyszabályok kialakítása kizárólagos uniós hatáskör, - míg a belső piac megosztott hatáskörbe tartozik (a négy szabadság kérdése ez utóbbi, megosztott hatáskörök közé tartozik)

A négy szabadság: A vámunió és a belső piac közötti legfontosabb különbség a négy szabadság, vagyis az áru, a személyek és munkavállalók, a szolgáltatások, valamint a tőke szabad mozgása az Európai Unión belül.

A kereskedelmi együttműködés legalapvetőbb eleme az áru. Az áru olyan termék, dolog, amelynek értéke pénzben kifejezhető, valamint ami forgalomképes, vagyis a kereskedelmi ügyletek tárgya lehet.

1. Az áruk szabad mozgása: Az áruk szabad mozgását egyrészt a vámunió, valamint a tagállamok közötti mennyiségi korlátozások és azokkal egyenértékű korlátozások eltörlése biztosítja.

A mennyiségi korlátozásokkal azonos hatású intézkedések lényege: a tagállamok minden olyan kereskedelemre vonatkozó szabályát, amely közvetlenül vagy közvetve, ténylegesen vagy potenciálisan akadályozhatja a Közösségen belüli kereskedelmet, mennyiségi korlátozásokkal azonos hatású intézkedésnek kell tekinteni.

Kölcsönös elismerés elve: Cassis de Dijon-ügy: A Franciaországban szabadon forgalmazható feketeribizli-likőrt a német hatóságok nem akarták kereskedelmi forgalomba engedni “likőrként” az alacsony alkohol foka miatt. Ítélet: az a termék, ami a Közösség egyik államában forgalmazható, az a többi tagállamban is annak tekintendő.

Kimentési okok:

írott kimentési okok: pl. közerkölcs, a közrend, a közbiztonság, az emberek, állatok és növények egészségének és életének védelme),

íratlan kimentési okok: ha nincs vonatkozó uniós norma, a korlátozás nyomós közérdek által indokolt és megkülönböztetés nélkül alkalmazott bármely tagállamból származó termékre

2. A személyek szabad áramlása - munkavállalók, személyek, letelepedés:

a Maastrichti Szerződés által bevezetett uniós polgárság már tartalmazta az EU polgárainak gazdasági tevékenységüktől független mozgásszabadságát. Eltérő szabályozás vonatkozik a jogi személyekre és a természetes személyekre: három hónapon belül szabadon utazhatnak és tartózkodhatnak más tagállamban, azonban ezt követően tartózkodási engedélyt kell kérniük, amelynek minimális feltételei leginkább az önfenntartáshoz kapcsolódnak

A munkavállalás és a letelepedés szabadsága

munkavállaló: Az Európai Bíróság értelmezése szerint munkavállaló az, aki meghatározott ideig, egy másik személy számára és irányítása alatt, ellenszolgáltatás ellenében gazdasági értékkel bíró tevékenységet fejt ki.

letelepedés: Olyan helyváltoztatás, amely tartósan gazdasági tevékenység végzésére irányul egy másik tagállamban. Megkülönböztethetünk elsődleges és másodlagos letelepedést: - elsődleges letelepedés esetén a természetes személy lakhelyét, a jogi személy – bármilyen cég, vállalkozó stb. – székhelyét egy másik uniós országba helyezi át, - másodlagos letelepedés esetén egy EU-s jogi személy egy másik tagországban fióktelepet vagy leányvállalatot hoz létre

A személyek szabadságának korlátozása: Az EUMSZ vonatkozó cikke a közhatalom gyakorlását a szabadság által érintett körön kívül helyezi, valamint a közrend, közerkölcs és közegészségügy kategóriáját, mint a korlátozó intézkedések jogalapját jelöli meg.

A közhatalom gyakorlásával összefüggő tevékenység korlátozása: közhatalmi tevékenység gyakorlásának állampolgársághoz kötése nem ellentétes az uniós joggal. A tagállamok a Szerződések vonatkozó rendelkezésére és a Bíróság esetjogára hivatkozással tart(hat)ják fenn egyes közszolgálati állásaikat saját állampolgáraik számára.

3. A szolgáltatás szabadsága - A szolgáltatások szabad áramlása: - a négy szabadság egy különös esetének számít, szubszidiárius jelenség, - szolgáltatás: olyan díjazás ellenében végzett tevékenységről van szó, amely nem esik az áruk, a személyek vagy a tőke szabad mozgására vonatkozó előírások alá, - európai jog hatálya alá tartozó szolgáltatásnyújtásról akkor beszélhetünk, ha az azt nyújtó és az azt igénybevevő eltérő tagállamban honos, - jogviszonyban szereplők szempontjából kiindulva megkülönböztethetünk: aktív és passzív szolgáltatásnyújtást

a szolgáltatásnyújtás is korlátozható a közhatalom gyakorlása, a közrend, a közerkölcs és közegészségügy védelme érdekében. + tárgykörök pl. fogyasztóvédelem, a tagállami szakmai, etikai szabályok stb.

4. A tőke szabad áramlása - A tőke szabad mozgása: - kezdetben nem alakult ki teljes körűen, - a belső piac kialakításával és a Gazdasági és Monetáris Unió bevezetésével leépítették a tőkemozgás előtt álló akadályokat. Ezen szabadság különlegessége abban áll, hogy nemcsak az EU tagállamai viszonyában, hanem a tagországok és harmadik államok viszonyában is fenn kell, hogy álljon, - a korlátozási lehetőségek is részben különböznek az eddigiektől; a tagállamok nagyobb mozgástérrel rendelkeznek EU-n kívüli partnerekkel szembeni korlátozások bevezetésének tekintetében, illetve az egész unió, a közös kül- és biztonságpolitika keretén belül korlátozhatja az EU és egy adott állam viszonyában a tőkeáramlást. Terrorizmus elleni fellépés keretében értelmezhető forrásbefagyasztás is, a tőke szabad áramlásának kérdéseiben a Tanácson és a Parlamenten felül az EKB is dönt

Az EU belső politikái: - Közös Agrárpolitika (KAP), - Közlekedéspolitika, - Versenyjog és adózás, - Monetáris politika– Gazdaság-, Foglalkoztatás-, és Szociálpolitika, - Fogyasztóvédelem, - Tanszeurópai hálózatok,- Energia, - Gazdasági, társadalmi és területi kohézió, - Oktatás, kultúra, sport, ifjúság, - Polgári védelem, Környezetvédelem

Környezetvédelem (Ismertesse az EU egy további szabadon választott belső politikáját!)

Az EU környezetvédelmi politikája 1972-től él. Az első jogalap az Egységes Európai Okmányban jelent meg.

Az Unió fellépésének fő célkitűzései:

a környezet minőségének védelme és javítása,

az emberi egészség védelme,

a természeti erőforrások ésszerű hasznosítása,

a regionális és globális környezetvédelmi problémák – különösen az éghajlatváltozás – elleni küzdelemre irányuló törekvések ösztönzése nemzetközi szinten,

a döntéshozatal főszabály szerint a rendes jogalkotási eljárás (néhány kivétel van),

a tagállamok – a Szerződések sérelme nélkül – a környezetvédelem területén szigorúbb intézkedéseket is elfogadhatnak, illetve fenntarthatnak,

az EUMSZ előírja az unió számára, hogy valamennyi uniós politikába és fellépésbe építse be a környezetvédelmi követelményeket,

hasonló követelményt fogalmaz meg az Alapjogi Charta is, amely a magas szintű környezetvédelem

Az EU környezetpolitikájának alapvető kerete a 8. környezetvédelmi cselekvési program (2021–2030). A program a zöld átmenet felgyorsítását, a klímasemleges, fenntartható, nem mérgező, erőforrás-hatékony, megújuló energián alapuló és körforgásos gazdaság kialakítását, valamint a környezet védelmét, helyreállítását és állapotának javítását célozza.

A környezetvédelem fontos szerepe az Unió egyes horizontális stratégiáiban is: pl. a fenntartható fejlődési stratégiájában: - az életminőség javítását a gazdasági növekedés, a társadalmi kohézió erősítése és a környezetvédelem elősegítése révén

Európa 2020 stratégia, az EU biológiai sokféleséggel kapcsolatos stratégiája, amelyben vállalta, hogy 2020-ig megállítja a biológiai sokféleség és az ökoszisztéma-szolgáltatások elvesztését.

Az EU környezetpolitikájának elvei: - az elővigyázatosság és a megelőzés elve: olyan kockázatkezelési eszköz, amelyet akkor lehet alkalmazni, ha a tudomány bizonytalan egy adott intézkedésből vagy politikából fakadó, az emberi egészségre vagy a környezetre gyaníthatóan káros kockázat tekintetében. Pl. utasítást lehet adni e termék forgalmazásának leállítására vagy a piacról való kivonására., - a környezeti károk forrásuknál történő elhárításának elve, - a „szennyező fizet” elve: bizonyos foglalkozásokat űző szereplőknek, plakik veszélyes anyagokat szállítanak vagy vizekbe beleengednek különböző anyagokat, megelőző intézkedéseket kell tenniük a környezetet érintő veszély esetén. Ha a kár már bekövetkezett, kötelesek intézkedni a helyreállításról, valamint fedezniük kell a költségeket.

Környezetvédelmi hatásvizsgálat: Projektek, amelyek jelentős hatással lesznek a környezetre, pl. autópálya- vagy repülőtér-építés. Stratégiai környezeti vizsgálat: Számos (pl. a földhasználatot, közlekedést, energiát, hulladékot vagy a mezőgazdaságot érintő) közszférabeli tervet és programot is alá kell vetni egy hasonló folyamatnak. Ezekben az esetekben a környezetvédelmi megfontolásokat már beépítik a tervezési fázisba.

A környezetvédelem; nyilvánosság számára biztosított 3 jog: - nyilvánosság részvétele a döntéshozatalban, - környezeti információkhoz való hozzáférés joga (a hatóság részéről), - az igazságszolgáltatáshoz való jog, amennyiben a másik két jogot nem veszik figyelembe

Az EU környezetvédelmi jogának kidolgozása 1970 óta tart. Jelenleg több száz irányelv, rendelet és határozat szabályozza. Hatékonyságát szabályozó tényezők: - nemzeti, - regionális és helyi szintű végrehajtása, - de a hiányos alkalmazás és végrehajtás továbbra is fontos probléma, - nyomon követése döntő fontosságú (környezet állapota, uniós jog végrehajtásának szintje)

Európai Környezetvédelmi Ügynökség (EEA): 1990 Koppenhágában jött létre a környezetpolitika fejlesztésének, végrehajtásának és értékelésének támogatása és a nyilvánosság tájékoztatása, informálása céljával. Feladata: - adatgyűjtés, rendszerezés, elemzés, koordinálás, megfigyelő-hálózat (Eionet) üzemeltetése, - földmegfigyelési program (Copernicus) működtetése.

Európai Szennyezőanyag-kibocsátási és - szállítási Nyilvántartás (E-PRTR): a levegőbe, a vízbe és a talajba engedett szennyező anyagokról, valamint a telephelyről történő hulladékelszállításról és a szennyvízben lévő szennyező anyagokról szolgáltat adatokat. A nyilvántartáshoz bárki díjmentesen hozzáférhet az interneten.

Az EU nemzetközi környezetvédelmi témájú tárgyalások aktív szereplője. Részt vett a Biológiai Sokféleség Egyezmény létrejöttében, támogatta a Rio+20 konferencián elfogadott határozatot, mely szerint minden ország számára globális fenntartható fejlődési célokat kell kidolgozni.

Legújabb célkitűzés, hogy az EU a Párizsi Megállapodásban kitűzött célokkal összhangban 2051-re klímasemleges legyen. Az Európai Tanács nyugtázta az Európai Bizottságnak a klímasemleges kontinens megteremtéséhez kapcsolódó – európai zöld megállapodásról szóló – közleményét. Ennek érdekében támogató keretet kell létrehozni, amely tekintettel van az eltérő nemzeti körülményekre. A zöld megállapodásról szóló közleményt az Európai Parlament is támogatta.

Külső politikák rendszere és szereplői

2026-os kiegészítés: a külső politikák aktualitásainál a 2024–2029-es stratégiai menetrend, az orosz–ukrán háború, valamint az EU–USA kereskedelmi kapcsolatok új fejleményei is relevánsak.

Az EU külkapcsolati rendszere, külső politikái legalább öt terület (a kereskedelempolitika, a fejlesztéspolitika, a bővítési folyamat, a szomszédságpolitika és a közös kül- és biztonságpolitika) fejlődése és folyamatos egymásra hatásaként írható le.

Közös kereskedelempolitika

A közösségi kereskedelempolitika kialakulását a vámunió kialakítása segítette elő, a gyakorlatban a harmadik – vagyis EU-n kívüli – országokkal folytatott kereskedelmet jelenti. 1970-től indult, és ezzel gyakorlatilag a külkereskedelmi kérdések és az ezekkel kapcsolatos nemzetközi megállapodások kötése teljes egészében közösségi hatáskörbe kerültek, napjainkban teljes egészében uniós szinten valósulnak meg, így a hatáskör-átruházás elve alapján a tagállamok a harmadik országokkal nem köthetnek kereskedelmi megállapodásokat.

Napjainkban az EU tagállamai közötti kapcsolatok esetében az egységes belső piacra vonatkozó szabályok érvényesek, és a kereskedelempolitika legfőbb célja a WTO-szabályok alapján, az EU és tagállamainak érdekeit figyelembe véve szabadkereskedelmi megállapodások kötése szerte a világon. A megállapodások tárgyalásain az Uniót a Bizottság képviseli, szorosan együttműködve a tagállami kormányokkal és a Parlamenttel.

Az EU kereskedelempolitikájának három fő cselekvési iránya a következő:

Részt vesz a WTO égisze alatt folyó többoldalú kereskedelmi tárgyalásokon.

Kétoldalú kereskedelmi kapcsolatokat épít országokkal és térségekkel, illetve egyoldalú preferenciális elbánást biztosít fejlődő országok részére.

Átfogó stratégiát dolgoz ki a legfontosabb exportpiacokon meglévő akadályok lebontása érdekében.

Kiemelendő kereskedelmi megállapodások:

1992: az EK és az EFTA országok aláírták az Európai Gazdasági Térséget létrehozó szerződést,

1995: vámunió Törökországgal,

2016. október: aláírták az Európai Unió és Kanada között létrejött átfogó gazdasági és kereskedelmi megállapodást (CETA),

A közelmúltig a sokat vitatott transzatlanti kereskedelmi és befektetési partnerségről (TTIP) szóló tárgyalások is folytak, de ezek Donald Trump elnöksége idején leálltak.

Fejlesztési együttműködés és humanitárius segítségnyújtás

Napjainkra a fejlesztési együttműködéssel összefüggő közös politika jelentős mértékben átalakult, és az EU kb. 160 országban támogat különböző fejlesztési típusú feladatokat; így mára a világ legnagyobb donorközössége. A fejlesztéspolitika jogalapját az EUSz. és az EUMSz. vonatkozó rendelkezései, illetve a Cotonoui Megállapodás (az afrikai, karibi és csendes-óceáni államokkal) és számos kétoldalú társulási megállapodás adják. Az EU legrégebbi és legnagyobb fejlesztési együttműködést segítő eszköze, az Európai Fejlesztési Alap (EFA) nem része az uniós költségvetésnek. A közös fejlesztéspolitika szempontjából az egyik legfontosabb dokumentum a 2005-ben elfogadott, az EU fejlesztési politikájáról szóló intézményközi nyilatkozat, az európai konszenzus. Az EU fejlesztési együttműködési politikájának tervezése és a megvalósított programok végrehajtásának nyomon követése a Bizottság EuropeAid Fejlesztési és Együttműködési Főigazgatóságának (DEVCO) a feladata. Az EU külkapcsolatai és a fejlesztési együttműködési politika közötti összhang megerősítéséért az Európai Külügyi Szolgálat (EKSZ) felel. A fejlődő országok helyszínein az EU küldöttségek felelnek a fejlesztési együttműködési programok megvalósításáért.

Az EU és tagállamai a humanitárius sürgősségi segélyek terén is a legnagyobb donor a világon. A humanitárius segítségnyújtás önálló szakpolitikának minősül, a nemzetközi humanitárius jog alapelveire (az emberiesség, a semlegesség, a pártatlanság és a függetlenség) épül: humanitárius válság esetén az embereken vallástól, politikai pártállástól... függetlenül egyformán és a lehető leggyorsabban kell segíteni. A Bizottságon belül a Humanitárius Segélyek és Polgári Védelem Főigazgatósága (ECHO) felel a humanitárius segítségnyújtásért, a polgári védelemért és a válságkezelésért elsősorban a legsebezhetőbbeknek és prioritásként a fejlődő országokban élőknek a természeti katasztrófák és az ember által előidézett válságok következményeinek gyors enyhítése érdekében. Legfontosabb eszköze a Humanitárius Segítségnyújtási Eszköz (HAI).

Közös kül- és biztonságpolitika (KKBP)

Az EUSz. 24. cikk (1) bekezdése értelmében a „közös kül- és biztonságpolitika külön szabályok és eljárások hatálya alá tartozik. Ha a Szerződések eltérően nem rendelkeznek, a közös kül- és biztonságpolitikát az Európai Tanács és a Tanács egyhangúlag határozza meg és hajtja végre. Jogalkotási aktusok elfogadása kizárt. A közös kül- és biztonságpolitikát az Unió külügyi és biztonságpolitikai főképviselője és a tagállamok hajtják végre a Szerződésekkel összhangban.” Mindebből következően elsősorban a kormányköziség jellemzi a KKBP-re vonatkozó döntéshozatali folyamatokat. Az EP továbbra is alapvetően kimarad a KKBP-t érintő döntési folyamatokból.

KKPB céljait és alapelveit az EUSz. 21. cikk (2) bekezdése tartalmazza (pl. megvédje értékeit, alapvető érdekeit, biztonságát, függetlenségét és integritását; megszilárdítsa és erősítse a demokráciát, a jogállamiságot, az emberi jogokat és a nemzetközi jog elveit; megelőzze a konfliktusok kialakulását).

A tagállamok „a lojalitás, kölcsönös szolidaritás jegyében tevékenyen és fenntartások nélkül” támogatják a KKBP-t, „tartózkodnak minden olyan cselekvéstől, ami ellentétes az EU érdekeivel vagy ronthatja az Unió mint kohéziós erő eredményességét a nemzetközi kapcsolatokban”. A Tanácson belül a tagállamok kölcsönösen tájékoztatják egymást, és tanácskoznak minden kül- és biztonságpolitikai kérdésről.

A KKBP legfőbb eszközeként az Európai Tanács általános iránymutatásokat, a Tanács határozatokat fogad el. Ezek a határozatok meghatározzák: 1) az Unió által végrehajtandó fellépéseket, 2) az unió által képviselendő álláspontokat és 3) ezek végrehajtásának szabályait.

A KKBP területén a Lisszaboni Szerződés legnagyobb újítása az Unió külügyi és biztonságpolitikai főképviselője pozíció és az Európai Külügyi Szolgálat létrehozása. Az új főképviselői tisztség a korábbi bizottsági és tanácsi feladatokat is ellátva, „kvázi külügyminiszter", irányítása alatt működő külügyi szolgálat „kvázi külügyminisztériumként” értelmezhető. A főképviselő az EB alelnöke és a Külügyek Tanácsának elnöke, előkészíti és elnököli a Külügyek Tanácsát (FAC), illetve az EB alelnökeként felelős a Bizottság külkapcsolatokkal összefüggő feladatainak összehangolásáért is. Feladata a hagyományos diplomáciai tevékenységek mellett a különböző külpolitikai eszközök, pl. segélyezés, kereskedelem, humanitárius segítségnyújtás koordinálása, az EU képviselete nemzetközi fórumokon (pl. ENSZ), az Európai Védelmi Ügynökség és az EU Biztonságpolitikai Kutatóintézetének irányítása.

Az Európai Külügyi Szolgálat (EEAS) feladata az EU külügyi politikájának végrehajtása és a főképviselő támogatása alapvetően három fő területen: 1. az EU közös kül- és biztonságpolitikájának irányítása és kidolgozása; 2. a Külügyek Tanácsa elnöki tisztének az ellátása; 3. a Bizottságban betöltött alelnöki tiszte ellátása külügyi kapcsolatok területén. Önálló szerv, „hozzájárul a Tanács Főtitkárságának, a Bizottságnak és a tagállami diplomáciai szolgálatoknak a munkájához az európai külső tevékenységek koherenciájának biztosítása érdekében. Támogatja a Bizottságot az EU külső tevékenysége pénzügyi programjainak és eszközeinek kidolgozásában és végrehajtásában.”

Nemzetközi képviselet és nemzetközi megállapodások megkötése

Az EU a Lisszaboni Szerződés hatálybalépésével szerzett jogi személyiséget (EUSz. 47 cikk). Így nemzetközi jogalannyá vált, azaz saját nevében tárgyalhat és köthet nemzetközi szerződéseket.

A Lisszaboni Szerződéshez csatolt 24. jegyzőkönyv azonban származékossá teszi az unió jogi személyiségét: mindez „semmilyen módon nem jogosítja fel az Uniót arra, hogy a tagállamok által a Szerződésekben rá ruházott hatáskörökön kívül jogot alkosson vagy intézkedéseket tegyen”.

A diplomáciai képviselet: nemzetközi szervezetekkel általában azok az államok lépnek diplomáciai viszonyra, amelyek annak vagy tagjai, vagy a szervezethez egyéb más érdekük (leendő tagság, megfigyelői státusz) fűződik. Az EU-hoz viszont napjainkra mintegy 170 állam és nemzetközi szervezet akkreditált diplomáciai képviselőt. Az EU közel 150 államhoz és nemzetközi szervezethez (ENSZ, Afrikai Unió, OECD, Európa Tanács…) küld delegációkat, irodákat vagy képviseleteket tart fenn, és kiterjedt méretű hálózattal rendelkezik. A Lisszaboni Szerződést követően az Európai Bizottság képviseletei az EU képviseletei lettek.

A következő 4 esetben köthet nemzetközi megállapodásokat: 1) a Szerződések ilyen megállapodás megkötését írják elő, 2) a Szerződésekben meghatározott célkitűzések elérése érdekében, 3) valamelyik kötelező erejű jogi aktus ilyen rendelkezést tartalmaz vagy 4) az a közös szabályokat érintheti, illetve azok alkalmazási körét megváltoztathatja. „Ha tehát az Unió közös szabályokat fogadott el egy politika végrehajtása terén, akkor a tagállamoknak nem áll jogukban megállapodást kötni harmadik országokkal az e szabályokat érintő kötelezettségekről.”

Az Unió nemzetközi megállapodást abban az esetben köthet, ha vagy kizárólagos, vagy a tagállamokkal megosztott hatáskörrel rendelkezik. A kizárólagos hatáskörébe tartozó területeken az EU egyedül jogosult tárgyalni és megállapodást kötni. A megosztott hatáskörök esetén a megállapodást az unió és a tagállamok egyidejűleg kötik meg, tehát a tagállamok hozzájárulásával. A közös kül- és biztonságpolitika külön szabályozás alá tartozik.

A tagállamok továbbra is származékos, korlátozott nemzetközi hatáskörrel rendelkeznek. Társulási megállapodások, csatlakozási szerződések esetében az EU és tagállamai közösen járnak el.

Magyarország és az EU kapcsolatai

2026-os kiegészítés: a „napjainkig” fordulat miatt a 2024-es magyar tanácsi elnökség és a jelenlegi EU–magyar kapcsolatok fő intézményi kérdései is beépítendők az áttekintésbe.

Az Európai Közösséghez való politikai közeledés a szocializmus idején megalapozott, de facto gazdasági kapcsolatrendszeren nyugodott: 1968-ban egy erre illetékes külkereskedelmi vállalat "technikainak" nevezett megállapodást kötött az EGK-val. Majd az 1973- ban bekövetkezett magyar IMF-tagság, valamint az 1980-as évek ágazati megállapodásai megalapozták az 1988-ban bekövetkezett de jure kapcsolatfelvételt és a kereskedelmi megállapodást.

1989/90-ben Kelet-Közép-Európában elindult a rendszerváltozás, mely a politikai rendszer és a gazdaság teljes szerkezeti átalakulásával, illetve jelentős társadalmi változásokat is hozott. Magyarország „kiszabadult” a keleti blokkból.

Magyarország és az EK 1988. augusztus 8-án vették föl a diplomáciai kapcsolatokat.

A hivatalos diplomácia kapcsolatok "kézzel fogható" jeleként 1989. januárjában az első brüsszeli magyar EK nagykövet átadta megbízólevelét a Bizottság elnökének. A rendszerváltás nagy pillanatait, így az ország már hivatalos brüsszeli képviselettel éli meg, ahová folyamatosan érkeztek a támogató levelek a különféle európai szervezetektől. A változások hatására Magyarország a kelet-közép-európai országok közül elsőként nyújtotta be Strasbourgban csatlakozási kérelmét az Európa Tanácsba.

Az 1990. évi rendszerváltozás után, a szabadon választott magyar Országgyűlés valamennyi pártja egyetértett abban, hogy a magyar politika prioritása - a demokrácia, a piacgazdaság és a jogállam kiépítése mellett - az Európai Közösségekhez való csatlakozás. A politikai és gazdasági rendszerváltozáshoz az Európai Bizottság segítséget, pénzügyi támogatást nyújt, PHARE-program néven 1989-től. Az ISPA- és a SAPARD program 1999-től segítette Magyarország felzárkózását. A rendszerváltást követően az első magyar miniszterelnök, Antall József Brüsszelben az elsők között találkozott Jacques Delors-ral és átadta neki a kétoldalú kapcsolatokra vonatkozó magyar álláspontról szóló memorandumot, amely már tartalmazta Magyarország majdani belépési szándékát is.

A teljes tagságot a társult tagság előzte meg. Az ennek feltételeit tartalmazó leendő társulási szerződésről 1990. végén Brüsszelben tartották meg az első magyar-EK tárgyalási fordulót. Antall József miniszterelnök végül 1991 decemberében írta alá az Európai Megállapodást (társulási szerződést), a gazdasági mellett a politikai kapcsolatrendszert is intézményesítette.

1993-ban a koppenhágai csúcstalálkozón a tagországok első alkalommal nyilvánítják ki, hogy a kelet-európai új demokráciák az Európai Unió tagjai lehetnek, amennyiben teljesítik a koppenhágai (stabil demokratikus intézményrendszer, működő piacgazdaság, valamint eleget tesznek a tagságból adódó követelményeknek) kritériumokat. Magyarország 1994. április 1-én Athénban adta át hivatalos EU-tagsági kérelmét, aminek hatására az Európai Tanács 1994. júniusi korfui értekezlete a Bizottságot megbízta egy olyan stratégia kidolgozásával, amely előkészíti a közép- és kelet-európai országokat a csatlakozásra.

A magyar csatlakozás gazdasági motivációja az volt, hogy a külkereskedelem iránya az EU tagállamai felé mozdult el, valamint a külföldi közvetlen tőkeberuházásokat is onnan voltak várhatóak.

Politikai oka pedig az, hogy az Európai Unió világpolitikai szereplővé lépett elő, s a Szovjetunió összeomlása után Magyarország visszaállíthatta nyugat-európai kapcsolatait.

A „visszatérés Európába” szimbolikussá vált: a nyugati civilizációhoz tartozás értékválasztást is jelentett. Az EU-tagság a NATO-csatlakozással együtt beillesztette az országot a transzatlanti biztonsági rendszerbe is.

1996. áprilisában, átadták a felvételét remélő tíz közép- és kelet-európai országnak az EU Bizottság által összeállított kérdőívet. Magyarország, 150 oldalas kérdőívet kapott a gazdaságról, társadalomról, jogszabályi környezetről, intézményi háttérről. 1997 júliusában az Európai Bizottság Magyarországot alkalmasnak ítélte a csatlakozási tárgyalásokra, és azt javasolta, hogy ezeket másik öt országgal együtt kezdjék meg. A Bizottság szerint Magyarország életképes piacgazdasággal rendelkezett, amely középtávon képes az EU egységes piacán létező verseny kihívásával szembenézni

Az Európai Tanács 1997 decemberében a bizottsági ajánlások némileg módosított elfogadása mellett döntött. Ennek értelmében a csatlakozási tárgyalásokat hat országgal: Ciprussal, Csehországgal, Észtországgal, Lengyelországgal, Magyarországgal és Szlovéniával kellett megkezdeni. A csatlakozási folyamat 1998. március 30-i megnyitóján valamennyi tagjelölt részt vett, ám másnap, 31-én már csak hat országgal kezdődtek el a hivatalos csatlakozási

tárgyalások. A tárgyalások 31 fejezet áttekintését, voltaképpen a közösségi joganyag átvételének menetrendjét jelentették. Mindkét fél kérhetett ún. „derogációt”, átmeneti mentességet olyan szabályok alól, amelyeket komoly zavarok árán lehetett volna azonnal alkalmazni. Magyar részről ilyenek voltak bizonyos, komoly beruházások után teljesíthető környezetvédelmi normák vagy a nem magyar állampolgárok termőföld-tulajdonlásának biztosítása, a régi tagállamok részéről pedig a munkaerő szabad áramlása.

2000 nyaráig valamennyi csatlakozási fejezetet megnyitotta Magyarország, beleértve a legkényesebb pénzügyi kérdéseket is. A közvéleményt a tárgyalások technikai részleteinél ugyanakkor sokkal jobban érdekelte a csatlakozás lehetséges időpontja, amely azonban csak fokozatosan vált világossá. 2001 június 18-án a göteborgi Európai Tanács nyilvánította ki először, hogy a kellőképpen felkészült tagjelöltek 2002 végéig befejezhetik a felvételi tárgyalásokat, és teljes jogú tagként részt vehetnek a 2004-ben esedékes európai parlamenti választásokon.

A 2002-es év a tárgyalások utolsó szakasza volt, és ekkor kerültek megoldásra a legnagyobb pénzügyi vonzattal járó fejezetek. A költségvetési hozzájárulások esetében kimondták: az új tagállamok EU-hoz viszonyított költségvetési egyenlege nem lehet kedvezőtlenebb, mint a csatlakozás előtti 2003-as év, vonatkozó mérlege. A "Koppenhágától-Koppenhágáig" jelszó végül sikeresnek bizonyult, mivel az Európai Tanács december 12-13-i koppenhágai ülésén, a tagfelvételi tárgyalások sikeresen befejeződtek az első körben csatlakozó új országokkal.

2003. április 12-én megtartották a magyarországi népszavazást, amelyen a résztvevők 83,76 százaléka igent mondott az Európai Unióra. Az Országgyűlés elfogadta a népszavazás eredményét, majd a 2003. április 16-i athéni csúcsértekezleten aláírták a csatlakozási szerződést, a tizenöt tagállam pedig 2003-2004 folyamán ellenjegyezte a bővítést. 2004. május 1-jétől Magyarország az Európai Unió tagja.

2001-ben született meg a döntés a „Big Bang”-ről – a differenciálás elvét csak a tárgyalásokat időben lezárni nem tudó Románia és Bulgária esetében alkalmazták.

Magyarország így a 25 tagú Európai Unió tagja lett, amihez 2007-ben Románia és Bulgária, 2013- ban Horvátország is csatlakozott.

Az utóbbi években a Visegrádi Négyek számos stratégiai kérdésben alakítottak ki közös álláspontot, adtak ki az uniós döntéshozók álláspontjával ellentétben álló nyilatkozatot, ami hozzájárult e négy országnak az Európai Unión belüli különálló blokká formálódásához. E jelenség a közelmúlt éveinek jogállamisági vitái nyomán inkább Lengyelország és Magyarország relációjában manifesztálódott. Azonban az oroszok elleni szankciókat és Ukrajna támogatását érintő fellépések magyar kormány általi eltérő megítélése gyengítették, és úgy tűnik, felőrölték ezeket a korábban szorosabb együttműködési kereteket. A szakirodalomban e jelenség az ún. differenciált integráció egyik típusaként, az ún. változó geometriájú integrációként ismeretes.

A 2022-es évben az Ukrajnát megtámadó Oroszország elleni szankciók és azok hatásai jelentettek újabb véleménykülönbségeket az EU és a magyar kormány között. A szankciókról – a vonatkozó uniós szabályozásnak megfelelően – konszenzusos formában születtek meg a döntések; azokat az összes tagállam állam-, illetve kormányfője megszavazta az Európai Tanácsban.

Magyar EU-koordináció és EKTB

2026-os kiegészítés: 2023-tól önálló Európai Uniós Ügyek Minisztériuma működik. Az európai ügyekért felelős miniszter koordinálja az uniós ügyeket és politikákat, irányítja a brüsszeli Állandó Képviseletet. Az EKTB működésének alapja továbbra is a 1505/2022. (X. 20.) Korm. határozat; főszabály szerint hetente ülésezik.

Az EU- hoz csatlakozó Magyarországnak új kormányzati koordinációs rendszert kellett kialakítania, melyben kormányozza országát, valamint részt vesz az EU kormányzásában is.

Az európai kormányzás hazai központja az Európai Koordinációs Tárcaközi Bizottság (EKTB), mely biztosítja Magyarország részvételét az Európai Unió kormányzásában.

Feladata egyrészt az Európai Unió intézményeiben (Tanács fórumain) képviselendő magyar álláspont kialakítása, másrészt az Országgyűléssel folytatott egyeztetési eljárás tárgyalási álláspontjainak előkészítése. Üléseit szakértői csoportok készíti elő, vezetői az adott területért felelős tárcák, résztvevői helyettes államtitkárok, akik a közigazgatási államtitkári értekezlethez, s végső soron a Kormányhoz terjestik fel javaslataikat.

Az EKTB és a szakértői csoportok folyamatos kapcsolatban állnak a brüsszeli magyar Állandó Képviselettel, amely kiemelt szerepet játszik a magyar érdekek megjelenítésében.

A vezető nagykövet az ún. COREPER II. nagykövet, akinek feladata az Európai Tanács, az Általános Ügyek Tanácsa, a Külügyek Tanácsa, a Gazdasági és Pénzügyi Tanács és a Bel- és Igazságügyi Tanács előkészítése.

Mellette dolgozik a COREPER I. nagykövet, aki a legfontosabb közösségi politikák (agrárpolitika, energiapolitika, szociális ügyek, stb.) koordinációját felügyeli.

Az európai ügyek koordinációja a tagállamokban két megközelítés szerint szerveződik: az egyik modellben a Külügyminisztérium, a másik modellben a Miniszterelnökség vezeti a tagállami szintű részvételt az európai kormányzásban. Magyarországon mindkettőre volt példa.

2014-ben az európai integrációs ügyek átkerültek a Miniszterelnökséget vezető miniszterhez, majd pedig az igazságügyi miniszter feladat- és hatáskörébe tartozott az európai uniós ügyek koordinációja. A brüsszeli állandó képviselet irányítása a Külgazdasági és Külügyminisztériumtól szintén az igazságügyi minisztériumhoz került át. Az európai uniós források felhasználásáért felelős miniszter a területfejlesztési miniszter lett. 2023-ban az Országgyűlés rendelkezett az Európai Uniós Ügyek Minisztériuma, majd a Közigazgatási és Területfejlesztési Minisztérium létrehozásáról. Az Európai Ügyekért felelős miniszter felel az európai uniós ügyek koordinációjáért, az európai uniós politikák kialakításáért és koordinációjáért, a brüsszeli állandó képviselet irányításáért, valamint az 2024-Európai Unió Tanácsa 2024. második félévi magyar elnökségének előkészítéséért és lebonyolításáért. Az európai uniós források felhasználásáért a közigazgatási és területfejlesztési miniszter felelős.

A brüsszeli állandó képviselet azonban szervezetileg továbbra is megmaradt a Külgazdasági és Külügyminisztérium alatt.

Magyarország 2011. január 1-je és június 30-a között volt a Tanács soros elnöke, mely jelentős többletfeladatot jelentett az összes tárcának, állandó képviseletnek.

Az „Erős Európa” jelmondatot választó magyar elnökség legfontosabb feladatai közé tartozott pl. a horvát csatlakozási tárgyalások lezárása, az Európai Külügyi Szolgálat tényleges működőképességének megteremtése. A magyar elnökség jelentős eredményeket ért el az euró-válság kezelését szolgáló ún. hatos csomagról szóló kompromisszum megkötése terén.

Magyarország ellen – mint minden tagállam ellen – zajlanak kötelezettségszegési eljárások, az eljárások számában Magyarország átlagosnak tekinthető. Az Európai Bizottság akkor indíthat ilyen eljárást egy tagállam ellen, ha nem tesz eleget uniós jog által előírt kötelezettségeinek, azaz közösségi jogszabályt nem ültet át jogrendjébe határidőn belül, vagy olyan jogszabályt alkot, mely ellentétes az uniós joggal.

Az Európai Parlamentben 2017-ben született meg a szándék, hogy kezdeményezze a magyarországi alapjogok helyzete alapján azt a hivatalos eljárást, amelyből kiderül, hogy fennáll-e az uniós alapértékek megsértésének egyértelmű kockázata. A 7. cikk szerinti eljárás 2018-ban indult meg. 2020 januárjában az eddigi eljárást hatástalannak ítélve, a Parlament felkérte a Tanácsot, hogy az uniós jogszabályok tiszteletben tartásának garantálása érdekében adjon többek között határidőket is magába foglaló, konkrét ajánlásokat Magyarországnak (továbbá Lengyelországnak, amellyel szemben szintén az alapjogok megsértése miatt indult eljárás).

Az EU nemzeti parlamentjei 3 csoportba oszthatók:

parlamentek amelyek országuk EU politikáját irányítják. (pl. Dánia)

középerős befolyással rendelkezők- ellenőrzik kormányuk EU politikáját és ragaszkodnak az álláspontok előzetes kontrolljához (pl. Hollandia)

a parlament minimális szerepet játszik a kormány EU politikájában (pl. Magyarország)

A magyar Országgyűlésben 1994 óta állandó bizottság az Európai Ügyek Bizottsága. Legfontosabb feladata az Országgyűlés és a Kormány közötti egyeztetési eljárásban való közreműködés, melynek célja, hogy néhány EU előterjesztés esetében az Országgyűlés ellenőrizhesse a Kormányt. Bizottsági vélemény hiányában a kormány nem képviselheti álláspontját az Európai Unió testületeiben. Az egyeztetési eljárás mellett a kormány az Európai Tanács üléseiről, és egyéb, stratégiai jelentőségű európai uniós eseményekről tájékoztatja az Országgyűlést, valamint az Országgyűlés Európai Uniós Konzultációs Testületét.

A Lisszaboni Szerződéshez csatolt 2. számú jegyzőkönyv értelmében a nemzeti parlamentek állást foglalhatnak a szubszidiaritás és arányosság elvéről, ami azt jelenti, hogy meghatározott arányban elutasíthatják az Európai Bizottság által előterjesztett javaslatokat, azt felül kell vizsgálni. Ilyen az úgynevezett „sárga lapos eljárás”, mely 2009 óta háromszor fordult elő.

Az Eu csatlakozás után Magyarországon is megindult az uniós jog alkalmazása. A magyar bírák már a csatlakozás előtt megkezdték az uniós jogra való felkészülést. Az uniós jog hazai érvényesülését három tényező határozza meg:

az előzetes döntéshozatal: a tagállami bíróságok az Európai Bírósághoz fordulhatnak az uniós jog érvényességével és értelmezésével kapcsolatos kérdésekben. 2004 és 2018 között a magyar bírák kezdeményezték a legtöbb (177) előzetes döntéshozatali eljárást az Európai Unió Bírósága előtt.

az európai jog hazai bírósági ítéletek indoklásában való felbukkanása,

a bírósági szervezetben bekövetkezett változások (a Magyar Igazságügyi Akadémián a bírák közösségi jogi felkészítése, európai szaktanácsadó bírók egyes bíróságokon, a magyar bírói kar számos európai együttműködés tagja).

Az uniós és a magyar közigazgatás kapcsolata:

A közösségi elvárások és jogi normák közvetett jellegű végrehajtása a tagállami jogalkalmazók feladata volt. Ekkor kellett tisztázni, hogy miben marad meg a tagállamok szabályozási joga a közösségi rendelkezésekhez képet. Az 1980-as évektől a közösségi hatáskörök jelentős bővülése figyelhető meg. Így jelenik meg a szubszidiaritás elve és az arányosság követelménye. Érvényesül a nemzeti kormányok szervezetalakítási szabadsága, valamint a közigazgatási eljárásjogi és perjogi szabályozásban a tagállami autonómia elve. Az Európai Bíróság csak alap szinten fogalmazhatott meg követelményeket a közvetlen végrehajtás során eljáró tagállami szervekkel szemben.

Az utóbbi két évtizedben erősödik az uniós szervek szerepe, amikor az Unió közvetlenül hajtja végre az uniós jogot. Az EU ügynökségeinek száma növekszik, hatáskörük jelentősebb.

Együttes igazgatás: egyes közigazgatási ágazatokban az uniós és a tagállami igazgatás együttműködése révén valósul meg az uniós normák végrehajtása.

A tagállami közigazgatási szervezetrendszert érintő uniós követelmények: Az Európai Közigazgatási Térség (EKT) jelenti azt a keretet, amelyen belül az Unió intézményei és a tagállamok közigazgatási szervezetrendszere egymással együttműködve gondoskodik az uniós normák végrehajtásáról. A szervezetrendszert illető általános követelményeket fektetett le demokratikus jogállamiság és szociális piacgazdaság kiépítésére, a nemzeti képviseleti szervek súlyának csökkentésére valamint a megbízható, átlátható és demokratikus közigazgatás fenntartására.

A tagállami kormányok szervezet átalakítási szabadsága máig fennáll bizonyos szervek tekintetében, de vannak olyan területek ahol az unió elvárásokat fogalmazott meg működésükkel kapcsolatban. (pl. tagállami szabályozó hatóságok).

A helyi önkormányzatokkal kapcsolatos elvárások rendszerét a Helyi Önkormányzatok Európai Chartája adja, mely tartalmazza, hogy az egyes önkormányzatok szabadon alakíthatják ki saját belső szervezetüket. 1985 – ben fogadták el. Mo -n 1997-ben hirdették ki.

Az Unió regionális politikájának alapvető célja, hogy az elmaradottabb régiók felzárkóztatásával csökkentse az EU egyes régiói közötti fejlettségi különbségeket. A brüsszeli székhelyű Régiók Bizottsága által a regionális és helyi szervezetek bevonása történik meg az uniós döntéshozatali folyamatokba és a jogalkotásba.

A tagállami közigazgatás működésével, minőségével kapcsolatos uniós követelmények:

A tagállami hatósági eljárásjogi és perjogi szabályozásban máig érvényesül a tagállami autonómia elve.

a hatékony és egyenértékű jogvédelem elve

a közigazgatási döntések bíróság előtti megtámadásának lehetősége

A tagállami közigazgatás működésével és minőségével kapcsolatos követelmények egyik meghatározó forrása az Emberi Jogok Európai Egyezménye (EJEE), valamint az Európa Tanács egyes ajánlásai. Ezek képezték az Alapjogi Charta megfelelő ügyintézéshez való jogának alapját:

Az Európa Tanács Miniszterek Bizottsága több közigazgatási eljárásjogi tárgyú ajánlást fogadott el, például a jó közigazgatásról.

Az Alapjogi Charta szerint a megfelelő ügyintézéshez való jog minden személyt megillet, miszerint ügyét részrehajlás nélkül, tisztességesen, ésszerű időn belül kell elintézni. Ez a jog magában foglalja a meghallgatás, az iratbetekintés, a nyelvhasználat jogát, az indokolási kötelezettsége és jóvátételi kötelezettségüket a feladatuk teljesítése során okozott károkért. E jog nem kényszeríthető ki egyénileg.

A Charta alapján biztosítani kell a hatékony jogorvoslatot és a tisztességes eljáráshoz való jogot.

A tagállamok is címzettjei a charta rendelkezéseinek (közvetett végrehajtás) – amennyiben az uniós jogot hajtják végre.

Bár az európai jog, az EJEB esetjogi megállapításai egyértelműen visszahatnak az Alapjogi Chartára, valamint ennek révén az uniós alapjogvédelemre, formálisan az Európai Uniónak az EJEE-hez történő csatlakozására még nem történt meg.

18

KÖTELEZŐ VIZSGARÉSZ

V.MODUL: Az Európai Unió szervezete, működése és jogrendszere

SZÓBELI TÉTELEK

2026 ősz.

Pénzügyi és költségvetési igazgatás – vizsgasegédlet

Pénzügyi és költségvetési igazgatás · Kidolgozott tételek

Kidolgozott írásbeli vizsgakérdések pénzügyi és költségvetési igazgatásból. Tanulásra és gyors visszanézésre használható navigációs segédlet.

Jelenlegi olvasóváltozat: az áthúzott korábbi szövegrészek kimaradtak. A forrás DOCX változatlan maradt.

Pénz szerepe és funkciói

1. Fejtse ki, hogy a pénz miért képes betölteni különleges szerepét a gazdaságban és milyen funkciókkal rendelkezik!

A pénz azért képes betölteni minden más árucikktől különböző, különleges szerepét, mert egyszerre rendelkezik az:

értékmérés,

a forgalmi eszköz,

fizetési eszköz,

felhalmozásieszköz képességeivel.

Teljes értékű pénznekaz nevezhető, amely e négy funkció mindegyikének hiánytalanul eleget tesz.

A jó állami pénzgazdálkodást e négy funkció egyidejűteljesülése segíti elő.

A jól funkcionáló pénz azáltal nyer értékmérő szerepet, hogy benne fejezik ki az áruk és a szolgáltatások – a társadalom tagjai által megítélt – értékét, árát. A történelem során sokáig a közösség megélhetéséhez kapcsolódó tényleges (nem pedig szimbolikus) tárgy vagy áru szolgált mérési egységként, például ló, marha, só, szárított dohánylevél.

A fizetési eszköz funkció történelmileg erősen kötődik az adófizetési kötelezettséghez. Így már akkor létrejött az állami pénzgazdaság, amikor a napi gazdasági élet még meglett volna a közvetlen árucsere formáin belül is. A kezdetben nemesfém pénz, majd nemesfémre váltható, illetve papíralapú pénz azonban a könnyebb kezelhetősége, általános egyenértékessége okán számos előnyt magába olvasztott.

Forgalmi eszközként a pénznek gyakorlatias tulajdonságokkal kell bírnia, mint például a jó oszthatóság, a könnyű tárolás, de legfontosabb eleme, hogy a piaci szereplők és a társdalom tagjai által elfogadott legyen. A nemesfémből (aranyból, ezüstből) készült pénzek sokkal alkalmasabbnak bizonyultak a többi terméknél vagy árunál, ezért emelkedtek ki a történelemsorán a sokféle pénzfunkciójú áru közül, hogy majd átadják a helyüket a bankjegyeknek, illetve az elektronikus átutalási eszközöknek.

Megtakarítási (kincsképzési vagy tezaurálási) feladatra az olyan eszköz alkalmas, amely minőségét hosszúidőn keresztül megőrzi. A megtakarítás lényegéhez tartozik, hogy a gazdasági szereplő az áruját vagy jövedelmét nem cseréli el azonnal más árura, fogyasztási képességét megőrzi későbbi időkre. A pénzfunkciókat vagy azok egy részét a megelőző korokban elterjedten ismert és használt áruk is betöltötték, ám az áruvilágból fokozatosan kiemelkedett a nemesfémpénz.

A pénz koronként és társadalmi rendszerenként igenkülönböző formákat öltött, hiszen a pénz lényegét tekintve szimbolikus és társadalmi viszony, amelyet meghatároz a korszak, illetve a pénzviszonyok keretéül szolgáló közösség. Az állami feladatok ellátásához pénz kell, ugyanannyira igaz az is, hogy a hatékony pénzforgalomhoz, a pénzbeli gazdálkodás szabályainak betartatásához társadalmi szintű szabályrendre, fegyelmezőeszközökre, röviden fogalmazva államra van szükség. Ha az állam nem képes kellő pénzügyi rendet és fegyelmet tartani, a nemzeti valuta sérülhet, ezen keresztül az állam hatékonysága romolhat. A fejlődő világban akadt példa arra, hogy a nemzeti valutájuk tartós értékvesztésén más eszközökkel úrrá lenni képtelen ország egy világpénzt (pl.: az amerikai dollárt) vett át fizetési eszközként.

A pénz által időben és térben elválhat az eladás és a vétel: az egyik piacon értékesített termék nem cserélődik el egy másik termékre, mivel a tranzakció nem áru és áru között zajlik le, hanem áru és pénz között. Mai pénzrendszereinket a történelmi előzményektől megkülönbözteti, hogy a modern pénz végleg elszakadt a

nemesfémtől és általában valamely árutól. Pénzünk belsőértékkel nem rendelkezik, mivel hitelpénz, vagyis a hitelezési folyamatban keletkezik és szűnik meg.

A pénzmennyiségre, illetve annak vásárlóerejére hatással van a központi bank monetáris és az állam fiskális politikája. A pénz értékének tartóssága ezért alapvetően gazdaságpolitikai

kérdés. Fizetni – meghatározott körülmények között – lehet pénzhelyettesítőkkel is: ezek olyan pénzfélék és kvázi pénzek, amelyek bizonyos feladatokat képesek ellátni, de az összes pénzfunkciót egyidejűleg nem töltik be. A különféle vásárlási utalványok, utazási csekkek hozhatók fel példaként a pénzhelyettesítő eszközökre.

Magyar pénzügyi politika a tervgazdaságig

Önálló magyar pénzgazdálkodása XI. században jelent meg, és az Árpád-házi királyok alatt jellemzően ezüstalapú pénzrendszer működött.

XIV. századtól a nemesércbányászatnak köszönhetően a - firenzei mintára vert- forint Európa-szerte elismert fizetőeszköz lett.

XV. század végén, Mátyás uralkodása alatt a magyar központi jövedelmek Európában a legnagyobbak voltak, és lehetővé tették a zsoldoshadsereg fenntartását, a belső béke kialakítását, továbbá jelentős infrastrukturális beruházások megvalósítását.

A XVI. században a magyar pénzügyi igazgatás rendszere elveszítette önállóságát, csupán a XX. század elején vált nemzetivé és függetlenné. Ennek egyik jelképe volt a MNB 1924- es létrejötte.

A XIX. század második felétől teljesedett ki telje körűen a kapitalizmus a világban. A magyar gazdaság is akkorra illeszkedett be szervesen a kor nemzetközi pénz- és árumozgásaiba, közlekedési rendszereibe, jogi kultúrájába. Gazdasági, pénzügyi és politikai viszonyainkat alapvetően meghatározta, hogy a Magyar Királyság -az 1867-es kiegyezést követően-az Osztrák–Magyar Monarchia részeként ment áta kapitalizálódási folyamaton. A magyar pénzügyi igazgatás intézményrendszere ekkor zárkózott fel a kor színvonalára, és megalkotta azokat a jogszabályokat, jogintézményeket, amelyek a kapitalista működési modellhez szükségesek voltak, a legfontosabb volt a Legfőbb Állami Számvevőszék létrehozása az 1870. évi XVIII. törvénnyel, és megszületett az Állami számvitelről szóló törvény.

Az osztrák befolyás az államszervezet, a jogrend, a számvitel és pénzgazdálkodás tekintetében egységesítő és modernizáló hatással is járt. A magyar államgazdasági kultúrára nagy hatást gyakorolt Mariska Vilmos, Heller Farkas, Fellner Frigyes, Magyary Zoltán szakmai munkássága. Szakmai színvonalát, kultúráját tekintve a magyar pénzügyi elmélet és igazgatási gyakorlat az első világháború előtt, majd a két világháború közötti időben megfelelt az európai normáknak. Akkor még a mainál jóval nagyobb eltérések mutatkoztak egyes nemzetek pénzügyi igazgatási elveiben, eljárásaiban.

A második világháborút követően felgyorsult a piacgazdaságok szakmai homogenizálódása; ennek egyik hajtóereje a nemzetközi szervezetek tudatos harmonizálási munkája volt. A pénzügyi elvek és pénzpiaci gyakorlatok világméretű közeledésében az amerikai gazdaság és társadalom hatása is szerepet játszott. Az európai államok belső gyakorlata közeledett. Ebből az európai pénzügyi modernizációs folyamatból Magyarország a második világháborút követően hosszú időre kimaradt, mivel a szovjet befolyás hatására felszámolták a magántulajdonon alapuló piacgazdaságot; a pénzgazdaság helyét a tervgazdasági rendszer vette át.

Tervgazdasági rendszer jellemzői

Szakmai színvonalát, kultúráját tekintve a magyar pénzügyi elmélet és igazgatási gyakorlat az első világ-háború előtt, majd a két világháború közötti időben megfelelt az európai normáknak.

A második világháborút követően gyorsul fel a piacgazdaságokban a szakmai homogenizálódás, amelynek egyik hajtóereje a nemzetközi szervezetek tudatos harmonizálási munkája (ENSZ, Világbank, Nemzetközi Valutaalap).

Hazánk a nyugati pénzügyi modernizációs folyamatból a második világháborút követően kimaradt, térségünket ugyanis a Szovjetunió vonta befolyása alá, felszámolta a magántulajdonon nyugvó piacgazdasági rendszert, és saját társadalmi, gazdasági rendszerét kényszerítette a térség államaira. A polgári társadalom és a piacgazdaság intézményeinek megsemmisítésével, illetve formálissá tételével az 1940-es évek végén együtt járt a pénzgazdaság visszaszorítása is, a gazdasági folyamatokat a tervgazdasági szisztéma váltotta fel.

Magyarország az 1960-as évek végétől egy piaci elemekkel átitatott, belső rezidenseket helyzetbe hozó tervgazdasági rendszer megvalósítása érdekében tett jelentős lépéseket. Ez az átalakulási folyamat jó alapot adott a piacgazdasági átmenet elindulásához az 1980-as évek végén, noha ez jobbára már a külső piaci szereplők Magyarországra vonzásában látta a fejlődés lehetőségét.

A magyar tervgazdaságban sem érvényesült kellőképpen a piacgazdaság szokásos nyereségességi kényszere, a vevők igényeihez való alkalmazkodás követelménye. A gazdaság a központi tervezés ellenére egyszerre mutatta a hiány és pazarlás jegyeit, de egészében véve hiánygazdaság volt: a vételi pozícióban levő gazdasági szereplő jellemző módon sorban állt a javakért és erőforrásokért. A hiányhelyzetek pedig életre hívták a korrupciót.

A tervgazdasági rendszer irányítóinak érdeke is a szűkösség fenntartása a folyamatos hatalom, státus fenntartásához. Az igazgatási gyakorlat így bürokratikussá, túlszabályozottá, gyenge hatékonyságúvá és szilárd etikai alap nélkülivé válhatott.

Magyarországon a gazdasági rendszer 1968-as módosítása bevezetett bizonyos piacgazdasági fogalmakat és formákat, de a rendszer egésze nem engedte meg a piaci logika érvényesülését. A gazdaságot a reformok ellenére az állami tulajdon túlsúlya jellemezte. A termelés és elosztás zömét állami vállalatok bonyolították le.

A rendszer korlátaiból fakadó gyenge hatékonyság és erőtlen innovációs képesség következményeit ráadásul felnagyították az olyan súlyos gazdaságpolitikai hibák, mint a nagyfokú külső eladósodás kialakulása az 1970-es évek végétől az életszínvonal fenntartása és a gyorsabb gazdasági növekedés reményében.

A rendszer az 1980-as évek végére hazánkban végleg kimerítette fejlődési lehetőségeit, és mély gazdasági, szerkezeti, politikai, erkölcsi válságba került, amelyhez 1989–1990 fordulóján a pénzügyi összeomlás fenyegetése is társult. Gazdaságunk akkor térhetett vissza az európai gazdasági fejlődés fő vonalához, amikor végbement a politikai és gazdasági rend átalakulása, a rendszerváltozás. E folyamat egyebek mellett

a gazdasági alkotmányosság helyreállításában,

az állam közhatalmi és

tulajdonosi szerepének átalakulásában,

az állam terjedelmének mérséklésében,

a pénz gazdaságszervező szerepének visszanyerésében

nyilvánult meg.

A korszak változásainak legfontosabb elemét pénzügyi szempontból az 1987–1988-as adóreformok jelentették. A politikai, jogi rendszerváltás előtt hatályba léptek Magyarországon a piacgazdaság megteremtését szolgáló új adótörvények a személyi jövedelemadóról, a társasági adóról, valamint Kelet-Közép-Európában először bevezették az általános forgalmi adót. Ezt követően az 1990-es évtized első éveiben hatalmas jogalkotási munkával újraalkották vagy alapvetően átformálták a pénzügyi élet jogi intézményeit. 1987-ben kétszintűvé vált a bankrendszer.

Pénzügyi rendszer és pénzügyi piac

A pénzügyi rendszer központi eleme a pénzügyi piac, ahol a pénz használati joga cserél gazdát meghatározott feltételekkel, megszabott időre.

Annak megfelelően, hogy a megtakarítók és a beruházók, a megtakarítások felhasználói között milyen jellegű és lejáratú ügyletek köttetnek, a pénzügyi piac szokásosan két részre osztható:

a pénzpiacon a pénzügyi műveletek időtartama és a gazdasági tartalma alapján a rövid (egyévesnél rövidebb) lejáratú kölcsöntőkék forognak,

míg a tőkepiacon a hosszabb lejáratú vagy lejárat nélküli kölcsöntőkék átcsoportosítása történik. A tőkepiac a jövedelmükből tartósan megtakarítók és a tőkehiányukat piaci úton kielégítők között közvetít.

Szokás külön is definiálni az értékpapírpiacot, amely a pénzügyi műveletek közül azokat foglalja magába, amelyeket értékpapír, vagyis vagyoni követelést megtestesítő forgalomképes okirat (vagy mindinkább számlakövetelés, elektronikus jel) közvetít.

Az értékpapírpiac láthatóan mind a pénzpiac, mind a tőkepiac egy részével közös halmazt alkot.

Fogalmi elkülönítését az indokolja, hogy az értékpapír-műveletek szabályozása jogi és intézményi okokból eltér az egyéb pénzügyi műveletektől.

Közvetlen finanszírozásról beszélünk, ha a pénzügyi piacon a megtakarítók és a felhasználók igényei a finanszírozás lejáratát, a kamat mértékét és egyéb kondíciót illetően egybeesnek.

Gyakoribb azonban, hogy a megtakarítók és a pénzt felhasználni szándékozók igényei eltérnek egymástól, ilyenkor közbülső finanszírozóra van szükség.

közvetett finanszírozás a közvetítő pénzintézetek gyűjtik össze a megtakarításokat, amelyeket a volumenük, a lejáratuk és a kockázatuk alapján átalakítanak. A pénzügyi intézmények a megtakarításokat megfelelő javadalmazás fejében továbbadják, átvállalják a megtakarítások és a beruházási szándékok között fenn-álló lejárati/likviditási eltérésekből eredő kockázatokat és költségeket, lehetővé téve így a pénzek hatékony áramlását a két oldal között.

A közvetett finanszírozás esetében megkülönböztetünk:

Monetáris közvetítőket: a hitel-intézeteket, mert tevékenységük közvetlenül kapcsolódik a forgalomban lévő pénzmennyiséghez, és lehetőségük van a pénzállomány alakulását befolyásoló bankműveletek elvégzésére

Nem monetáris közvetítőket: ide tartoznak a hitelintézetekhez hasonlóan működő, de hitelt nem nyújtó pénzügyi vállalkozások, így például a finanszírozási társaságok, a befektetési alapok, a biztosítók és a nyugdíjalapok.

Pénzügyi és költségvetési igazgatás fogalma

Az államháztartás és a jegybanki politikák keretében megvalósuló pénzügyi közigazgatási tevékenység az államháztartás folyamat (flow) dimenzióját (az éves költségvetésekkel összefüggő közigazgatási tevékenységet), az államháztartás állományi (stock) vetületét (a vagyongazdálkodást) és a piaci szereplők, háztartások gazdasági viselkedését, státuszát szabályozza, alakítja.

A pénzügyi igazgatás felöleli az államháztartási intézmények és mechanizmusok, költségvetési rend szerinti gazdálkodók, továbbá a kereskedelmi bankok, vállalkozások és más jövedelemtulajdonosok szabályozását, ellenőrzését az Országgyűlés, a Kormány és a jegybank részéről. Különbséget kell tennünk a közpénzek és a magánpénzek igazgatási rendszere között. A két rendszer kapcsolódási pontját képezi a Magyar Nemzeti Bank. A pénzügyi igazgatás kihat az államháztartás forrásfeltöltésére, újraelosztására, továbbá a vállalkozások bankok, háztartások gazdálkodására. A pénzügyi és költségvetési igazgatás a magyar állam közpénzügyi rendszerének szerves, meghatározó része. A Kormány, illetve a jegybank által az államháztartásra, költségvetési intézményekre és piaci szereplőkre gyakorolt szabályozási mechanizmusok összessége.

Az igazgatási tevékenység az államháztartás és a jegybank konkrét tevékenységébe ágyazódik.

A pénzügyi és költségvetési igazgatás alapvetően a jogszabályok végrehajtásának és ellenőrzésének, valamint az állam működéséhez szükséges közbevételek megszerzésének folyamatában játszik szerepet és az ország gazdasági életének meghatározó hányadát közvetlenül vagy közvetve befolyásolja. Hozzájárul a hatékony államháztartási és üzleti körülmények kialakulásához, a többletteljesítmények létrejöttéhez. A pénzügyi és költségvetési igazgatás az államháztartás egészére vonatkozó (állami és helyi önkormányzati) közigazgatási, valamint a pénzügyi magánszektor felügyeletével kapcsolatos államigazgatási feladatok ellátására irányuló állami tevékenység.

A pénzügyi és költségvetési igazgatás rendeltetése az állami gazdaságpolitika (elsősorban a fiskális és monetáris politika) célja a megvalósításának elősegítése, a jogszabályokban meghatározott eszközrendszer működtetése. Magába foglalja a közpénzügyek, valamint a magánpénzügyek igazgatásának feladatait, azaz miden pénzmozgást befolyásol valamilyen módon és mértékben. A közpénzügyek igazgatása felöleli a közpénzek teljes körét, a nemzeti össztermék azon részét, amelyet az állam központosít és újra eloszt. A közpénzügyek vonatkozásában a közigazgatási szerepvállalás teljes körű, kiterjed az államháztartás mindkét alrendszerére és az azokban zajló valamennyi folyamatra, pénzmozgásra.

Ezzel szemben a magánpénzügyek igazgatása a jövedelmek azon részét érinti, amely az eredeti jövedelemtulajdonosoknál vagy a bankoknál, illetve vállalatoknál marad.

A piaci viszonyok nem működnek magukra hagyva, a közérdek szempontjai, a jogbiztonság és a tisztességes piaci viszonyok iránti társadalmi igény, valamint a gazdasági zavarok elkerülésének kívánalma szükségessé teszi, hogy a pénzügyi magánszektor intézményeinek működésével kapcsolatosan az állam közigazgatási feladatokat lásson el.

Adóztatás alapelvei

Adóztatás alapelvei: azok a jogi, politikai és gazdasági feltételek, amelyek egy jól működő adórendszer kiépítését lehetővé teszik. A legelfogadottabb alapelvek:

Klasszikus alapelvek (Adam Smith, 1776):

egyenlő közteherviselés elve: az adóalanyoknak képességükkel és jövedelmükkel arányosan kell hozzájárulniuk a kormányzat fenntartásához (adóteher-viselési, vagyoni képességet jelenti).

az adó legyen mindig konkrétan meghatározott, az adójogszabályok legyenek egyszerűen és pontosan megfogalmazottak.

az adókötelezettséget úgy kell megállapítani és az adót úgy kell beszedni, hogy annak megfizetése a lehető legkevesebb kellemetlenséget okozza az adózóknak.

az adóalanyokat a lehető legkevésbé terhelje az adózás, adminisztráció szükséges minimumra szorítása. Ne legyen teljesítmény-visszatartó hatású, a szankciók ne lehetetlenítsék el az adóalanyokat, az adóigazgatási vizsgálatok ne zaklassák feleslegesen az adózókat, büntetések legyenek arányosak az elkövetett cselekmény súlyával.

Modern alapelvek meghatározása már vitatottabb.

létminimum adómentessége (XIX. század vége, Ny-Európa): az adóalanyok életviteléhez szükséges alapvető összeget, vagyonelemeket ne terhelje adó. Ez sok vitatható kérdést vet fel mind a természetes személyek, mind a gazdasági társaságok esetén is. Egyéni szükséglet mértéke is nehezen megítélhető, illetve így sérül a közteherviselés elve. Mo-on (Ausztria, USA) sem érvényesül.

semlegesség (neutralitás): az adókat úgy kell meghatározni, hogy az adóalanyok gazdasági döntéseiket ne csupán az adórendszer változásaira tekintettel hozzák meg. Az adórendszer minden adóalany számára azonos elbírálást nyújtson.

konfiskatórius (elkobzó, kisajátító) jellegű adóztatás: olyan mértékű adót, adókat, illetve együttes adóterhelést alkalmaz, amely ellehetetleníti az adóalanyok életfeltételeit. Az elvonásnak nem kell feltétlenül az adóalany egész vagyonára kiterjednie, elegendő egyes jövedelmeire, bevételeire vonatkozó alkalmazása.

visszamenő hatályú jogalkotás tilalma: a jogalkotó szabályozza újra a már lezárult adóévek adóügyi aktusait. Ennek az elvnek az alkalmazása a jogállamiság és a jogbiztonság fő elemének tekinthető.

Adóigazgatás alapelvei

Adóigazgatás alapelvei: a közbevételek beszedésével kapcsolatos adóhatósági munkáról és közvetett módon az adóalanyok jogi helyzetéről szólnak. Az adóigazgatáshoz kapcsolódó jogelvek, az adózási folyamat valamennyi szakaszában kell, hogy érvényesüljenek. Az alapelvek egy részét az Art. jelentősebb részét pedig az ÁKR. határozza meg.

A legfontosabb alapelvek:

Megkülönböztetés és „részrehajlás tilalmának” elve: Az adóhatóság köteles minden ügyben megkülönböztetés nélkül eljárni. Ennek az elvnek az sem mond ellent, hogy nemzetközi szerződés (pl.: kettős adóztatás elkerüléséről szóló egyezmény) ettől eltérően is rendelkezhet. Az is előfordulhat, hogy az adózók egyes csoportjaira állapít meg eltérő szabályt a jogalkotó.

Tájékoztatási kötelezettség: Az adóztatás az adóhatóság kötelezettsége, hogy a szükséges felvilágosítást az adózó jogai gyakorlásához és kötelezettségei teljesítéséhez megadja. Az adózó köteles jogait jóhiszeműen gyakorolni, és elősegíteni az adóhatóság tevékenységét.

Méltányos eljárás elve: Ha az eljárási vagy az anyagi jogszabályban meghatározott feltételek fennállnak, az adóhatóság köteles méltányosan eljárni. Csak azokban a nevesített esetekben (pl.: részletfizetés, adómérséklés) alkalmazható ez a szabály, ha a törvény ezt konkrétan megengedi vagy előírja. Ennek hiányában az adóhatóság méltányosság gyakorlására nem jogosult.

Szerződés tartalom szerinti minősítésének követelménye (valódisági klauzula): az adóhatóságot az ellenőrzés során arra jogosítja fel, hogy a szerződéseket ne csak elnevezésük (bérlet, adásvétel stb.) szerint minősítse, hanem megvizsgálva azok valódi tartalmát, a felek szándékát, vonja le a megfelelő adójogi konzekvenciát. Egy szerződés

elnevezését és tartalmát tekintve lehet eltérő, de az adóztatás szempontjából mindig annak gazdasági eredménye lesz a mérvadó.

Rendeltetésszerű (célhoz kötött) joggyakorlás követelménye (joggal való visszaélés tilalma): Ha egy jogügylet csupán azért jön létre, hogy adónyereséget realizáljon és a jogügyletnek egyéb célja nincs, akkor megvalósul a rendeltetésellenes joggyakorlás. Az adótörvények nem rendelkeznek az adóoptimalizálásról, nem tiltják az adóminimalizálást, de persze nem minősül rendeltetésszerű joggyakorlásnak az államháztartásnak okozott kár. Amennyiben az adóhatóság a rendeltetésellenes joggyakorlást megállapítja, az ellenőrzés során becslési eljárást alkalmaz.

Szakszerű és hatékony eljárás elve: Az adóhatóság úgy szervezi meg a tevékenységét, hogy az eljárás a lehető leggyorsabban lezárható legyen és a legkevesebb költséget okozza.

Közérthetőség elve: az adóigazgatási eljárásban az adózókkal való kapcsolattartás nyelvezetének egyszerűnek és közérthetőnek kell lenni. (új alapelv 2018. január 01-jétől)

Jóhiszemű eljárás követelménye, az együttműködési kötelezettség elve: az adózó jóhiszeműségét az eljárásokon védelmezni kell, az adózónak pedig segítenie kell a hatóság munkáját.

Törvényesség (legalitás) elve: mind az adóhatóság az eljárása keretében, mind az adózók a jogaik gyakorlása és a kötelezettségeik teljesítése során kizárólag a jogszabályi keretek között járhatnak el.

NAV felépítése

2026-os kiegészítés: A NAV jogi személyiséggel rendelkező, az adópolitikáért felelős miniszter irányítása alatt álló, államigazgatási és fegyveres rendvédelmi feladatokat is ellátó, központi hivatalként működő központi költségvetési szerv. A NAV elnökének feladat- és hatáskörét az adópolitikáért felelős miniszter irányítása alá tartozó államtitkár látja el. Központi szervei: Központi Irányítás, Bűnügyi Főigazgatóság. Területi szervei: megyei és fővárosi adó- és vámigazgatóságok, Kiemelt Adó- és Vámigazgatóság, Repülőtéri Igazgatóság, Bevetési Igazgatóság, Szakértői Intézet, Képzési, Egészségügyi és Kulturális Intézet, Informatikai Intézet, Gazdasági Ellátó Igazgatóság, Fellebbviteli Igazgatóság és bűnügyi igazgatóságok.

Felépítése, feladatköre: 2011. január 1-jén alakult meg az Adó- és Pénzügyi Ellenőrzési Hivatal, valamint a Vám- és Pénzügyőrség összevonásával. Létrehozása az adó- és vámszerv egységes működésének nemzetközi vonulatába illeszkedik.

Jogi személyiséggel rendelkező, a adópolitikáért felelős miniszter irányítása alatt álló, államigazgatási és fegyveres rendvédelmi feladatokat is ellátó központi hivatal. A kötelezettségvállalásról, pénzügyi ellenjegyzésről, teljesítésigazolásról, érvényesítésről és utalványozásról szóló irányító eszközben meghatározottak szerint vállalható kötelezettség. Szervei jogi személyiséggel nem rendelkeznek. A magyar állam tulajdonában és a NAV kezelésében lévő vagyon vagyonkezelője a NAV. A NAV mint vagyonkezelő képviseletében a NAV vezetője jár el.

A NAV központi szervei:

a Központi Irányítás,

a Bűnügyi Főigazgatóság.

A NAV területi szervei:

megyei (fővárosi) adó- és vámigazgatóságok,

Kiemelt Adó- és Vámigazgatóság,

Repülőtéri Igazgatóság,

Bevetési Igazgatóság,

Fellebbviteli Igazgatóság,

bűnügyi igazgatóságok,

Szakértői Intézet,

Informatikai Intézet,

Képzési, Egészségügyi és Kulturális Intézet,

Gazdasági Ellátó Igazgatóság.

NAV feladatai

Feladatait központi és területi szervei útján látja el, legfontosabb feladata:

a költségvetés bevételeinek beszedése, biztosítása, azaz a központi költség-vetés kiadásait biztosító források megteremtése.

beszedi a társadalombiztosítási járulékokat, melyek sajátossága, hogy az összegeket a törvényben meghatározott arányok szerint a Nyugdíj-biztosítási Alap és az Egészségbiztosítási Alap részére utalja.

a befizetések mellett azon támogatások kezelése is alapvető feladat, amelyek a központi költségvetésből, illetve az egyes elkülönített állami pénzalapokból járnak az adózóknak.

fontos feladat, bár az uniós csatlakozás óta lényegesen kisebb összeget jelentő befizetési jogcím a közösségi vámjog végrehajtásáról szóló törvény hatálya alá tartozó kötelező befizetések kezelése (például vám).

az adózók által beküldött bevallások alapján nyilvántartja a kötelezettségeket és kezeli a pénz-forgalommal kapcsolatos adatokat. Ezek az adatok szolgálnak alapul a nemzetgazdasági összesítésekhez. A feldolgozott adatokat az adópolitikáért felelős miniszternek, illetve statisztikai célra a Központi Statisztikai Hivatalnak is rendelkezésére bocsátja a NAV.

2007 óta a szerencsejáték-szervezéssel, a játékautomatával és az ajándéksorsolással kapcsolatos engedélyezési/nyilvántartási feladatok is az állami adóhatósághoz tartoznak.

végzi a pénzmosás, illetve a terrorizmus finanszírozása megelőzéséről és megakadályozásáról szóló törvény rendelkezéseinek betartásával kapcsolatos ellenőrzési, hatósági felügyeleti feladatokat.

az unióban egyedülállóként ellátja az Európai Csalásellenes Hivatallal (OLAF) való együttműködést, koordinációt.

A NAV feladatait a jogszabályok szerint központi és területi szervek útján látja el. A belső munkamegosztás alapján a szakmai és funkcionális feladatoknak megfelelő szervezeti egységekre tagozódik.

Központi Irányítás (legfelső irányító szerv)

Ez a szervezet feladatköréből adódóan

gyakorolja a Bűnügyi Főigazgatóság, az igazgatóságok és a területi szervek felett a jogszabályban biztosított irányítási és felügyeleti jogköröket, koordinálja működésüket

ellátja a hatáskörébe utalt felülellenőrzési, szerencsejáték-felügyeleti, vám- és jövedéki igazgatási, nyomtatványengedélyezési, külföldi szervezetekkel, jogsegéllyel kapcsolatos feladatokat

ellátja a NAV költségvetés-tervezési és -elemzési feladatokkal kapcsolatos teendőket. Gondoskodik a stratégia kialakításáról, a cél- és feladatrendszerek meghatározásáról

a Bűnügyi Főigazgatóság alá tartozó hét igazgatóságot felügyeli, elbírálja a bűnügyi igazgatóságok első fokon hozott döntéseit, az összes jogorvoslati kérelmet.

Adóigazgatási ágon jelenleg tizenkilenc megyei és három fővárosi adó- és vámigazgatóság működik. Ezek a szervezetek ellátják az adózással, a vám- és jövedéki igazgatással összefüggő operatív feladatokat.

A NAV adóigazgatási jogkörben:

elvégzi az adók módjára behajtandó köztartozások végrehajtását, ha a követelés kötelezettje nem magánszemély;

elbírálja az állami garancia kiutalásával, visszakövetelésével, a garancia beváltásához kapcsolódó ellenőrzéssel kapcsolatos ügyeket;

lefolytatja a szokásos piaci ár megállapítása iránti eljárást, és végzi az ezzel kapcsolatos nyilvántartási feladatokat;

nyilvántartja a munkáltatók és kifizetők által foglalkoztatott biztosítottakat, és a bejelentett adatokat az illetékes szervek részére továbbítja;

elvégzi a beszedett illetékek zárási összesítését, és adatszolgáltatást készít az illetékes szervek részére;

hitelezői feladatokat lát el csődeljárás, felszámolási eljárás, végelszámolási és kényszertörlési eljárás során.

Az 2013-tól bevezetésre kerültek az adóhatósággal elektronikus felületen kommunikáló ún. online pénztárgépek, ezek az eszközök magyar fejlesztés eredményei.

2015-ben bevezették az Elektronikus Közúti Áruforgalom Ellenőrző Rendszert (ekáer), amelyben minden közúton fuvarozott árut rögzíteni kell.

2017: az adóhatóság készíti „a bérből és fizetésből élők” személyi jövedelemadó-bevallását.

2018. július 1-jétől hatályos rendelkezése bevezette, hogy adatszolgáltatási kötelezettség terheli az adóalanyokat a legalább 100 ezer forint áthárított általános forgalmi adót tartalmazó, belföldi adózók közötti ügyleteiről kiállított számláiról.

A vámigazgatási jogkörben a legfontosabb feladatok a következők:

közösségi vámjog alapján az áruk vámeljárás alá vonása;

vámhatáron át lebonyolódó áru és utasforgalom vámellenőrzése;

vámtartozások és a vámeljáráshoz kapcsolódó nemzetek közötti adók, díjak kiszabása és beszedése;

áruk adózási szempontból történő besorolásának és egyéb jogszabály által meghatározott követelmények vizsgálata;

vámokmányok, vámeljárási adatok vám- és statisztikai célú ellenőrzése, javítása, nyilvántartása, összesítése;

Európai Mezőgazdasági Garancia Alapból (EMGA) finanszírozott kifizetések utólagos ellenőrzése.

Adózói szankciók és önellenőrzés

Az adókötelezettséget meghatározó jogszabályokban írt tényállások megszegése esetén a törvény jogkövetkezmények, szankciók alkalmazását rendeli el. A jogkövetkezmények a jogi norma érvényesülését hivatottak biztosítani.

A törvény az egyes kötelezettségek megszegéséhez más és más jogkövetkezményt fűz, melyek ált. kizárják egymást, de vannak olyan esetek, amikor ugyanahhoz az alaphoz (pl.: adókülönbözet) eltérő ideológia alapján több szankció is kapcsolódik.

Jogkövetkezmények:

Késedelmi pótlék: a pénz jogosulatlan használatáért az adózónak kell fizetnie

A késedelmi pótlék felszámítására két esetben kerül sor.

késedelmesen befizetett összeghez,

ellenőrzés során megállapított adóhiányhoz kapcsolódik.

Az adózó a törvény által meghatározott időpontig köteles bevallását benyújtani, az adót megfizetni. Az egyik adónemben fennálló túlfizetés csökkenti a másik adónemben fennálló tartozást (nettó pótlékolás).

Utólagos adómegállapításnál az adóhiány eredeti esedékességétől a feltárásról szóló jegyzőkönyv keltéig késedelmi pótlék kerül felszámításra a jogosulatlan pénzhasználat miatt.

Nem csökkenthető a késedelmi pótlék, ha olyan adóhiány után került felszámításra, ahol az adóbírság mérséklésének sincs helye (szándékos adóeltitkolás).

A késedelmi pótlék mértéke a mindenkori jegybanki alapkamathoz igazodik A késedelmi pótlék napi tétele minden naptári nap után a késedelem, illetve az esedékesség előtti igénybevétel (felszámítás) időpontjában érvényes jegybanki alapkamat 5 százalékponttal növelt mértékének 365-öd része.

Önellenőrzési pótlék: Az önadózás keretében az adózó maga állapítja meg adóalapját, adóját, nyújtja be bevallását és fizeti meg adóját.

Önellenőrzési pótlékot akkor kell fizetni, ha kevesebb adót vagy több támogatást vallott be.

Az önellenőrzési pótlékot adónként kell megállapítani, és az önellenőrzési bevallás benyújtásával egyidejűleg kell befizetni.

Önellenőrzésre csak akkor van lehetőség, ha az adózó a bevallását már benyújtotta.

Az önellenőrzési pótlék a késedelmi pótlék 50%-a, ha pedig ugyanazt a bevallást ismételten önellenőrzik, annak 75%-a.

Adóbírság: a legsúlyosabb szankció

Ha az adózó az adóbevallását elmulasztotta és azt meg sem fizette (adóhiány), illetve az adó- vagy költségvetési támogatás igénylése jogosulatlan, akkor adóbírságot kell fizetni.

Az adóbírság mértéke az adóhiány 50%-a, de a súlyosságtól függően a bírság 200%-ig terjedhet.

az adóhatóságnak az eset összes körülményét mérlegelni kell.

Az 50%-os felső határtól hivatalból vagy az adózó kérelmére el lehet térni akkor, ha bizonyítható, hogy az adózó az adott helyzetben a tőle elvárható körültekintéssel járt el

Nem állapítható meg adóbírság magánszemély esetében, hogy ha

az adóhiány megállapítására a kifizető, munkáltató téves adóigazolása miatt került sor.

az adózó örököse vagy az adózó által megajándékozott terhére az adózónál keletkezett adóhiány után.

Mulasztási bírság:

Speciális adójogi szankció, általában az ellenőrzést követően alkalmazzák. Az adózó valamely tevékenységi kötelezettségét mulasztja el. A mulasztási bírság lehet tételes vagy százalékos is. Mérlegelni kell az eset összes körülményét, az adózó jogellenes magatartásának súlyát, gyakoriságát és hogy a tőle elvárható körültekintéssel járt-e el.

A leggyakoribb esetek:

bejelentési/adatszolgáltatási kötelezettség elmulasztása, hibás/hiányos/késedelmes megtétele;

számlanyitási kötelezettség elmulasztása;

adóköteles tevékenység adószám hiányában történő folytatása;

bizonylatok, könyvek, nyilvántartások stb. előírásoktól eltérő vezetése;

nyilatkozattétel elmulasztása, tanúvallomás jogosulatlan megtagadása;

ellenőrzés akadályozása;

számla, egyszerűsített számla, nyugtaadási kötelezettség elmulasztása;

feltöltési kötelezettség nem teljesítése;

pénztárgép üzemeltetésére vonatkozó szabályok megsértése;

alaptalan adóelőleg-mérséklés;

munkáltató (kifizető) adólevonási vagy adóbeszedésre kötelezett adóbeszedési kötelezettségének nem teljesítése (részben vagy egészében).

Megállapítására határozatban kerül sor, a határozat ellen fellebbezésnek van helye.

A határozatban a meghatározott cselekmény pótlására is kötelezheti az adózót → nem teljesítés esetén a kötelezés megismételhető

A mulasztási bírság mellett egyéb szankciók előírására is sor kerülhet. Ezek a szankciók arra hivatottak, hogy az adózó vállalkozási tevékenységét időlegesen ne tudja folytatni.

Az adóhatóság intézkedései:

Az ellenőrzés során az adóhatóság olyan súlyos jogsértéseket is feltárhat, amelyek nemcsak bírság kiszabását, hanem egyéb intézkedések megtételét is szükségessé teszik. Adóköteles tevékenységet csak adószám birtokában lehet folytatni. Ha az adóhatóság megállapítja, hogy adószám hiányában végzi tevékenységét az adózó, akkor a tevékenység eszközét, az árukészletet lefoglalhatja. A foglalás a mulasztási bírságot kiszabó határozatban kerül elrendelésre.

Az adókötelezettségre vonatkozó szabályok megsértése sok esetben a tevékenység folytatására szolgáló helyiség lezárását eredményezi. Első alkalommal a lezárás időtartama 12 nap, de ismételt mulasztás esetén 30, majd minden

további esetben 60 nyitvatartási nap lesz. Ez idő alatt az üzlethelyiséget az adózó értékesítésre, szolgáltatásnyújtásra nem használhatja.

A lezárásra okot adó körülmények a következők:

be nem jelentett alkalmazottat foglalkoztat vagy foglalkoztatott;

igazolatlan eredetű árut forgalmaz;

számla- vagy nyugtaadási kötelezettségét 1 éven belül második alkalommal mulasztotta el;

a pénztárgép üzemeltetésével kapcsolatos szabályokat sértette meg az adózó.

Önellenőrzés:

határidőben benyújtott bevallás helyesbítése az adóhatóság ellenőrzésének megkezdése előtt

ha az adózó a bevallását számszakilag elrontotta, kijavításra kerülhet sor, ha pedig az adó összegét kívánja korrigálni jogosult önellenőrzési bevallás benyújtására.

ma már szinte minden adózó esetében kötelező az elektronikus adóbevallás, magánszemélynél ez csak lehetőség.

Az adózó maga állapítja meg adóját – tévedések történhetnek.

A hiba feltárását követően ellenőrizheti az eredetileg benyújtott bevallást, az önellenőrzési pótlék megfizetésével olyan helyzetet teremthet, mintha eredetileg is jó lett volna a bevallása.

Az önellenőrzéssel az adózó mentesül az adóbírság, mulasztási bírság, késedelmi pótlék felszámítása alól.

Ellenőrzéssel lezárt időszakra vonatkozóan, illetve az adóhatóság ellenőrzését követően önellenőrzést már nem lehet végezni.

Adóbevallás, adófizetés, bizonylatok

Az Art. alapján az adózót terhelő eljárási jogi adókötelezettségek:

– a bejelentkezés és a bejelentés,

– az adómegállapítás,

– az adóbevallás,

– az adófizetés,

– a bizonylat kiállítása és megőrzése,

– a nyilvántartásvezetés (könyvvezetés),

– az adatszolgáltatás és a nyilatkozattétel,

– a pénzforgalmi számlanyitás és az adóköteles tevékenységgel összefüggő kifizetéseknek e

számlán való teljesítése.

Bevallás

Az önadózás legfontosabb intézménye az adóbevallás, ami lehet havi, negyedéves, éves. A bevallásban szerepeltetett adót az adóhatóság az adózó folyószámláján írja jóvá és várja annak befizetését, ha nem érkezik meg, akkor megindítja a végrehajtási eljárást.

A bevallási határidőket az Art. melléklete tartalmazza. Főszabály szerint az adóév január 1-jétől december 31-éig tart.

A bevallás utólag kijavítható (számszaki hiba), vagy önellenőrizhető (az adó összegét kell korrigálni).

A magánszemélyek esetében lehetőség, a többi adózó esetében kötelező az elektronikus adóbevallás.

Adófizetés:

Az adót annak kell megfizetnie, akit törvény vagy önkormányzati rendelet kötelez. A megfizetési határidők általában a bevallási határidőhöz kapcsolódnak. Adótartozás esetén megindul a végrehajtási eljárás.

A kifizető, munkáltató által levont adóelőleget annak kell megfizetnie (pénzforgalmi számlájáról történő utalással), aki azt levonta. A beérkezett összeget a hatóság az adózó által meghatározott jogcímre írja jóvá. Ha a folyószámlán

túlfizetés van az visszakérhető, vagy betudható egy későbbi kötelezettségre. Az adónemek között átvezetés lehetséges.

Bizonylatok, könyvvezetés, nyilvántartás:

Az adótörvényekben meghatározott bizonylatokat, könyveket, nyilvántartásokat az adózóknak úgy kell vezetniük, hogy abból az adó alapját, a kedvezményeket, az adó összegét meg lehessen állapítani. Az adóhatóság az alapbizonylatokat vizsgálatakor ellenőrzi. Könyvelni csak bizonylat alapján lehetséges.

A munkáltatónak, kifizetőnek a jövedelemről, adókedvezmény igénybevételéről igazolást kell kiállítania a bevalláshoz. A bizonylatokat az elévülési időn belül meg kell őrizni.

12. Mutassa be az adókötelezettségek közül a bejelentés és az ahhoz kapcsolódó nyilvántartásvezetés, valamint az adómegállapítás főbb szabályait!

Bejelentés:

Az adóköteles tevékenység folytatásának feltétele, hogy az adózó e szándékát az adóhatóság felé bejelentse. Az azonosításra szolgáló adatokon (elnevezés, székhely, telephely stb.) túl olyan adatokat is nyilvántart a hatóság, amelyek a későbbi ellenőrzéshez nyújtanak segítséget (iratőrzés helye, képviselő, könyvvizsgáló neve).

A gazdasági forma meghatározza a bejelentés módját. Egyablakos rendszer alakult ki, ennek lényege, hogy bizonyos adózók egy helyre juttatják el a bejelentendő adatokat, a hatóságok pedig online kapcsolat alapján értesülnek erről egymástól. Ilyen egyablakos rendszer működik:

cégbírósági bejegyzésre kötelezettek,

egyéni vállalkozók,

törzskönyvi nyilvántartásra kötelezettek,

alapítványok, egyesületek esetében.

A fenti körbe nem tartozó adózóknak a bejelentést meghatározott formanyomtatványon az adóhatóság részére kell megküldeni.

A magánszemély személyijövedelemadó-bevallásának benyújtásával tesz eleget bejelentésének is.

Nyilvántartásba vétel:

A bejelentés alapján az adóhatóság az adózókról nyilvántartás vezet, ez a törzsadattár. Ezekbe az adatokba adózó online betekinthet, a megváltozott adatokat ismételten be kell jelentenie. Az adózó számára a hatóság adószámot állapít meg a nyilvántartásba vétel alapján, melyet minden adózással kapcsolatos esetben használnia kell. Költségvetési támogatást csak adószám birtokában igényelhető.

Magánszemély adóazonosító jelet kap, tízjegyű kód, az első adókötelezettség keletkezésekor kell igényelni.

Adómegállapítás:

Az adót, költségvetési támogatást

az adózó önadózással,

a kifizető és a munkáltató adólevonással,

az adóbeszedésre kötelezett adóbeszedéssel,

az adóhatóság bejelentés alapján kivetéssel- kiszabással, illetőleg utólagos adómegállapítás keretében állapítja meg.

Önadózás: az adómegállapítás leggyakoribb formája. Az adózó a nyilvántartásai alapján állapítja meg az adóalapját, számítja ki az adóját, készíti el a bevallását és fizeti be a kiszámított adót. A központi költségvetés számára teljesítendő adók esetében az önadózás általános szabályként érvényesül, de a helyi adók tekintetében csak a helyi iparűzési adó esetében érvényesül.

Adóbevallási tervezettel összefüggő eljárás: Meghatározott feltételek megfelelő adózó részére a NAV elkészíti, az ügyfélkapun elérhetővé teszi (adóévet követő év március 15. napjától) az SZJA-bevallás tervezetét, amelyet az adózó szükség esetén módosíthat.

Adólevonás: a munkáltató/kifizető minden kifizetést követően köteles levonni az adót és a járulékot, azt bevallani az adóhatóságnak, igazolást adni a magánszemélynek a kifizetett összegről, év végén összesített igazolást kiadni.

Adóbeszedés: az adóbeszedésre kötelezett megállapítja és a fizetésre kötelezettől beszedi a törvényen alapuló kötelezettséget és azt eljuttatja az adóhatósághoz. (ilyen az IFA)

Kivetés-kiszabás: az adót a bevallás alapján az adóhatóság számolja ki és fizetési meghagyásban közli az adózóval. A kiszabás gyakorlatilag kivetést jelent, ugyanakkor az illeték megállapításánál tradicionálisan ez a szóhasználat érvényesül.

Utólagos adómegállapítás: az ellenőrzés során az adóhatóság megvizsgálja, hogy az adózó helyesen tett-e eleget bevallási kötelezettségének. Amennyiben nem, akkor utólagos adómegállapítás keretében határozattal az adózó javára vagy terhére adókülönbözetet ír elő.

Államadósság-kezelés

Magyar Államkincstár

MÁK kincstári rendszer egyik pólusa, feladatai:

Az államháztartásért felelős miniszter irányítása alatt álló központi hivatal.

Területi alapon szerveződik.

a Kincstár felel a pénzforgalom lebonyolításáért és az elszámolásokért, a költségvetési pozíció előrejelzéséért és a likviditásmenedzselésért, illetve az államháztartással összefüggő adatszolgáltatásért;

nyilvántartja az állam által vállalt garanciákat és viszont garanciákat;

Folyósítja a nyugdíjakat és az ezzel kapcsolatos ellátásokat

működteti a központosított illetmény-számfejtési rendszert; valamint az ehhez kapcsolódó adó- és járulékelszámolás meghatározott feladatait.

vezeti a költségvetési szervek törzskönyvi nyilvántartását az alapító okiratok alapján (nyilvános és közhiteles nyilvántartás);

nettó módon biztosítja a központi költségvetésből juttatott támogatásokat a helyi önkormányzatok, a többcélú kistérségi társulások és az egészségügyi intézmények részére, ezzel egyidejűleg ellenőrzi azok felhasználását;

fogadja és összesíti a költségvetési beszámolókat, folyósítja és ellenőrzi az EU-s és hazai támogatásokat, visszakövetteli a jogosulatlanul kiutalt támogatásokat;

számlát vezet a kincstári kör és a pénzforgalmi számlatulajdonosok részére, ellátja a kiadások teljesítéséhez, a bevételek beszedéséhez kapcsolódó pénzügyi feladatokat, valamint a kiadásokhoz kötődően likviditási és előirányzati fedezetvizsgálatot végez;

állampénztári irodáiban értékpapír-forgalmazást és ahhoz kapcsolódó számlavezetést bonyolít;

a közpénzek elköltésének résztvevője és egyben felügyelője, feladata a közpénzek útjának nyomon követése, a jogosulatlan kifizetések megakadályozása;

hatósági letétek őrzése, kezelése;

igazoló hatósági feladatkörében a közvetlen pénzügyi kapcsolattartó az Európai Bizottsággal, amely felé elszámolási kötelezettséggel tartozik a beérkezett és tovább utalt uniós fejlesztési források felhasználásáért.

Feladatai a költségvetés végrehajtásával kapcsolatban

Nyilvántartja a költségvetési előirányzatokat, vezeti azok változásait és teljesülését, továbbá azokhoz kapcsolódó pénzforgalmi műveleteket végez a kincstári körbe tartozó személyek és előirányzatok tekintetében.

Költségvetési kiadások teljesítésére irányuló pénzügyi lebonyolítási feladatokat lát el.

Ennek során a költségvetési kiadásokhoz kapcsolódóan likviditási és előirányzat-fedezeti, valamint alaki, formai és pénzügyi ellenőrzést végez.

Az ÁH központi alrendszerébe tartozó költségvetési szerv részére előirányzat-felhasználási keretet nyit, akik a megállapított havi előirányzat-felhasználási keret terhére gazdálkodhatnak.

A működési célú előirányzat-csoport és a kölcsönök előirányzat-csoport előirányzatainak felhasználása időarányosan, a felhalmozási célú előirányzat-csoport előirányzatainak felhasználása teljesítésarányosan, teljesítésarányos előirányzat-finanszírozási terv alapján történik.

2007 óta nettó finanszírozási rendszert működtet: a kifizetéseket adók és járulékok levonását követően teljesíti. Az államháztartás központi költségvetésének irányából az önkormányzatok felé történő közpénzek mozgatása jelenleg a kereskedelmi bankok közbeiktatásával történik. Az önkormányzatokat megilleti a szabad kereskedelmi bankválasztás lehetősége.

Vezeti a kincstári körbe tartozó személyek és a kincstári körön kívüli számlatulajdonosok számláit. Kincstári körbe tartozik az ÁH központi alrendszerébe tartozó valamennyi jogi személy és előirányzat.

A kincstári kör fizetési számlái – a lakásépítés/lakásvásárlás munkáltatói támogatására szolgáló számla, a nemzetbiztonsági szolgálatok alapfeladati ellátásához nélkülözhetetlen speciális kiadások teljesítéséhez szükséges számla , a kincstár engedélye esetén a hitelintézetnél vezetett devizaszámla kivételével kizárólag a kincstárnál vezethetők.

A kincstárnak biztosítania kell a kincstári egységes számla likviditását. Lényegében a kincstári számla folyamatos likviditásának biztosítását jelenti a központi költségvetés finanszírozása.

Ezért a Kincstár a MNB-nél vezetett kincstári egységes számlán helyezi el a kincstári körbe tartozó személyek és előirányzatok, valamint a kincstári körön kívüli számlatulajdonosok és a helyi önkormányzat, nemzetiségi önkormányzat, valamint megbízásuk esetén a helyi önkormányzat, nemzetiségi önkormányzat költségvetési szervei pénzállományát, mely felett a kincstár kizárólagos joggal rendelkezik.

A kincstári körön belüli fizetések a kincstári egységes számla pénzállományát nem érintik, mert e tranzakciókat átvezetéssel bonyolítják le. A kincstári körön kívül végzett műveletek esetében azonban tényleges pénzmozgás követi a bevételek és kiadások alakulását.

Államháztartás finanszírozási rendje

Az államháztartás önkormányzati alrendszerébe tartoznak

a helyi és nemzetiségi önkormányzatok,

a többcélú és egyéb, jogi személyiségű társulások, valamint

a térségi fejlesztési tanácsok

A Magyar Államkincstár látja el a helyi önkormányzat és nemzetiségi önkormányzat központi költségvetésből történő finanszírozásával kapcsolatos lebonyolítási feladatokat, és a helyi önkormányzatok esetében ezzel összefüggésben a támogatások igényléseinek, elszámolásainak felülvizsgálatát, az előirányzat-nyilvántartási tevékenységet, valamint az önkormányzatok nettó finanszírozását, illetve a nem nettó módon utalandó támogatások folyósítását.

A helyi önkormányzatok és intézményeik finanszírozása a központi költségvetési törvény IX. fejezetében biztosított forrásból, az önkormányzatokon keresztül történik.

A kincstár által utalt állami támogatásokat az önkormányzatok igénylik és számolják el;

az önkormányzati intézmények nincsenek közvetlen finanszírozási kapcsolatban a kincstárral,

a finanszírozást az önkormányzati hivatalok látják el.

Az önkormányzatok számlavezetésének szabályait az Áht. szabályozza.

Az önkormányzatoknál a szabad bankválasztás megengedett.

A települési önkormányzatok, a nemzetiségi önkormányzatok és a társulások fizetési számláikat választásuk alapján egy belföldi hitelintézetnél vagy a kincstárnál vezethetik.

A költségvetési szerveik kötelesek az irányító szervük által választott számlavezetőnél vezetni számláikat.

A Magyar Államkincstár feladatai:

a helyi-és nemzetiségi önkormányzatok központi költségvetésből történő finanszírozása

a helyi önkormányzatok támogatás igénylésének, elszámolásainak felülvizsgálatát

előirányzat nyilvántartási tevékenység

az önkormányzatok nettó finanszírozása, illetve a nem nettó módon utalandó támogatások folyósítása

Önkormányzatok eladósodásának kontrollja:

A gazdasági stabilitásáról szóló törvény alapján 2012. január 1-jétől az önkormányzatok továbbá a kormányzati szektorba sorolt egyéb szervezetnek nem minősülő, 100%-os önkormányzati tulajdonban álló gazdasági társaság és az ilyen gazdasági társaság 100%-os tulajdonában álló gazdasági társaság adósságot keletkeztető ügyletet – a törvényben meghatározott kivételekkel – csak a Kormány előzetes hozzájárulásával vállalhatnak.

Az önkormányzatoknak:

minden év elején adatszolgáltatási kötelezettséget kell teljesíteniük az adott évben tervezett adósságot keletkeztető ügyleteikről

az év során pedig kérelmet kell benyújtaniuk az általuk megkötni szándékozott, adósságot keletkeztető ügyleteikhez

Az adatszolgáltatásokat és a kérelmeket a kincstár informatikai rendszerén elektronikusan lehet benyújtani.

A kérelmek felülvizsgálatát és hiánypótlását a kincstár és a kormányhivatalok végzik.

Az engedélyeket a Belügyminisztérium és a Nemzetgazdasági Minisztérium előterjesztése alapján a Kormány adja meg.

Államháztartás pénzforgalmi rendje

A közszféra számvitelének alapvetően két célja van: A „hagyományos” számviteli feladatok teljesítése, beszámolás. A költségvetés végrehajtásának mérése, a zárszámadás alátámasztása, a költségvetési hiány mérése.

Alaptörvény 41. cikke alapján a MNB Mo. központi bankja, amely sarkalatos törvényben meghatározott módon felelős a monetáris politikáért, illetve ellátja a pénzügyi közvetítőrendszer felügyeletét.

Működését az 1991. évi LX. tv szabályozza.

A jegybank általi számlavezetésre jogosultak köre:

Jogszabályi kötelezettség alapján a jegybank vezeti a kincstári egységes számlát és az Államadósság Kezelő Központ Zrt. számláját.

jegybank tv (159 §) szerinti jogosultság alapján: Minden egyéb, a jegybanknál bankszámlával rendelkező számlatulajdonos számára a jegybank tv. rendelkezése ad jogalapot, illetve jogosultsági felhatalmazást a jegybanknak.

A jegybank a számlavezetés során a Pftv. 2. § 22. pontja alapján pénzforgalmi szolgáltatóként pénzforgalmi szolgáltatási tevékenységet végez. Pénzforgalmi szolgáltatás alatt a hitelintézetekről és a pénzügyi vállalkozásokról szóló 2013. évi CCXXXVII. törvény 6. § 87. pontja szerint az alábbi tevékenységek értendők:

a fizetési számlára történő készpénzbefizetést lehetővé tevő szolgáltatás, valamint a fizetési számla vezetéséhez szükséges összes tevékenység;

a fizetési számláról történő készpénzkifizetést lehetővé tevő szolgáltatás, valamint a fizetési számla vezetéséhez szükséges összes tevékenység;

a fizetési műveletek fizetési számlák közötti teljesítése;

a 3. pontban meghatározott szolgáltatás, ha a fizetési művelet teljesítése a pénzforgalmi szolgáltatást igénybe vevő ügyfél rendelkezésére álló hitelkeretéből történik;

a készpénz-helyettesítő fizetési eszköz kibocsátása, valamint elfogadása;

a készpénzátutalás;

fizetés-kezdeményezési szolgáltatás

számlainformációs szolgáltatás

Válságok és magyar bankrendszer

Pénzügyi rendszeren intézményegyüttest értünk, amely kapcsolatot teremt egyfelől a rövidebb/hosszabb futamidőre létrehozott megtakarítások létrehozói, másfelől a pénz ideiglenes/tartós felhasználói között.

Két változat:

- USA-t, EK-t, Japánt szokták az egyik típushoz sorolni: a szakosított hitelintézetek rendszerében jellemzően

önálló betétgyűjtő (hitelnyújtó, számlavezető) feladatokat ellátó hitelintézetek és

önálló beruházási (investment) bank típusú hitelintézetek működnek, amelyek kötvénykibocsátásokra, üzleti befektetésekre és egyéb, viszonylag kockázatos ügyletekre szakosodnak.

- Európában meghatározó univerzális hitelintézetek saját szervezetükön belül mindkét típusra jellemző műveleteket végezhetnek. Idővel azonban fokozatos közeledés mutatkozott e két banki típus között.

Ma a legtöbb országban vagy eleve univerzálisak a hitelintézetek, vagy ilyen irányba halad az ország pénzügyi intézményrendszerének szabályozási filozófiája.

A magyar bankrendszer az univerzális rendszerhez sorolható

A nagy szervezeti méretből azonban nagy bajok is származhatnak, pl. 2007–2009-es nemzetközi pénzügyi válság:

a hatalmas méretű befektetési bankok vagy csődbe mentek,

vagy állami védelmet kértek, illetve átalakultak kereskedelmi bankká.

A 2007 utáni pénzügyi zavarok az USA-ban sok bank csődjéhez /átalakulásához vezettek. Erősödik az a felfogás, hogy a pénzintézeti rendszer kockázatának mérsékléséhez korlátozni kellene a szereplők méretét. Ezek nyomatékot adtak a nemzetközi szintű prudenciális szabályozási erőfeszítéseknek, pl. bázeli bankfelügyeleti ajánlások.

Pénzügyi szolgáltatások

A pénzügyi szolgáltatások és kiegészítő pénzügyi szolgáltatások üzletszerű tevékenységek, melyek végzése forintban, devizában vagy valutában történik.

Pénzügyi szolgáltatások:

betét gyűjtése és más visszafizetendő pénzeszköz nyilvánosságtól történő elfogadása;

hitel és pénzkölcsön nyújtása;

pénzügyi lízing;

pénzforgalmi szolgáltatás nyújtása;

elektronikus pénz kibocsátása;

olyan papír alapú készpénz-helyettesítő fizetési eszköz (pl. papír alapú utazási csekk, váltó) kibocsátása, illetve az ezzel kapcsolatos szolgáltatás nyújtása, amely nem minősül pénzforgalmi szolgáltatásnak;

kezesség és garancia vállalás, valamint egyéb bankári kötelezettség vállalása;

valutával, devizával, váltóval illetve csekkel saját számlára vagy bizományosként történő kereskedelmi tevékenység;

pénzügyi szolgáltatás közvetítése;

letéti szolgáltatás, széfszolgáltatás;

hitelreferencia-szolgáltatás;

követelésvásárlási tevékenység.

Kiegészítő pénzügyi szolgáltatások:

pénzváltási tevékenység;

fizetési rendszer működtetése;

pénzfeldolgozási tevékenység;

pénzügyi ügynöki tevékenység a bankközi piacon;

forgatható utalvány kibocsátására irányuló tevékenység;

hitel-tanácsadási tevékenység.

Amennyiben a hitelintézeti törvény másként nem rendelkezik, pénzügyi szolgáltatás és kiegészítő pénzügyi szolgáltatás kizárólag az MNB pénzügyi közvetítőrendszer felügyeletével kapcsolatos jogkörében kiadott engedélye alapján végezhető.

Pénzügyi szolgáltatást kizárólag pénzügyi intézmény végezhet. Pénzügyi intézmények a hitelintézet és a pénzügyi vállalkozás.

Hitelintézetek azok a pénzügyi intézmények, amelyek a pénzügyi szolgáltatások közül legalább betétet gyűjt, vagy más visszafizetendő pénzeszközt fogad el a nyilvánosságtól, valamint hitelt és pénzkölcsönt nyújt. Ezek: bank, szakosított hitelintézet, szövetkezeti hitelintézet.

A bank betétgyűjtést, hitel és pénzkölcsön nyújtását, valamint a pénzforgalmi szolgáltatás nyújtását üzletszerűen végzi. Kizárólag bank kaphat engedélyt valamennyi pénzügyi szolgáltatás végzésére.

Szakosított hitelintézet nem kaphat engedélyt a pénzügyi szolgáltatások teljes körű végzésére, külön törvényi szabályozás vonatkozik rá.

Szövetkezeti hitelintézet valamennyi pénzügyi és kiegészítő pénzügyi szolgáltatást végezheti. Kivéve: hitelreferencia-szolgáltatás, pénzváltási tevékenység és pénzügyi ügynöki tevékenység.

Pénzügyi vállalkozás az a pénzügyi intézmény, amely egy vagy több pénzügyi szolgáltatást végez vagy fizetési rendszert működtet; és a pénzügyi holdingtársaság.

Pénzügyi vállalkozás nem végezheti:

pénzforgalmi szolgáltatás nyújtása;

elektronikus pénz kibocsátása;

betét gyűjtése és más visszafizetendő pénzeszköz nyilvánosságtól való elfogadása;

pénzváltási tevékenység.

MNB pénzforgalmi feladatai

Alaptörvény 41. cikke alapján a MNB Mo. központi bankja, amely sarkalatos törvényben meghatározott módon felelős a monetáris politikáért, illetve ellátja a pénzügyi közvetítőrendszer felügyeletét.

Működését az 1991. évi LX. tv szabályozza.

A jegybank általi számlavezetésre jogosultak köre:

Jogszabályi kötelezettség alapján a jegybank vezeti a kincstári egységes számlát és az Államadósság Kezelő Központ Zrt. számláját.

jegybank tv (159 §) szerinti jogosultság alapján: Minden egyéb, a jegybanknál bankszámlával rendelkező számlatulajdonos számára a jegybank tv. rendelkezése ad jogalapot, illetve jogosultsági felhatalmazást a jegybanknak.

A jegybank a számlavezetés során a Pftv. 2. § 22. pontja alapján pénzforgalmi szolgáltatóként pénzforgalmi szolgáltatási tevékenységet végez. Pénzforgalmi szolgáltatás alatt a hitelintézetekről és a pénzügyi vállalkozásokról szóló 2013. évi CCXXXVII. törvény 6. § 87. pontja szerint az alábbi tevékenységek értendők:

a fizetési számlára történő készpénzbefizetést lehetővé tevő szolgáltatás, valamint a fizetési számla vezetéséhez szükséges összes tevékenység;

a fizetési számláról történő készpénzkifizetést lehetővé tevő szolgáltatás, valamint a fizetési számla vezetéséhez szükséges összes tevékenység;

a fizetési műveletek fizetési számlák közötti teljesítése;

a 3. pontban meghatározott szolgáltatás, ha a fizetési művelet teljesítése a pénzforgalmi szolgáltatást igénybe vevő ügyfél rendelkezésére álló hitelkeretéből történik;

a készpénz-helyettesítő fizetési eszköz kibocsátása, valamint elfogadása;

a készpénzátutalás;

fizetés-kezdeményezési szolgáltatás

számlainformációs szolgáltatás

Pénzügyi fogyasztóvédelmi jogorvoslat

A fogyasztóvédelem fontos pillérét jelentik a fogyasztók számára rendelkezésre álló jogorvoslati eszközök, eljárások.

Korszerű jogorvoslati eszközök

Intézményi panaszkezelés

Fogyasztói panasszal mindenekelőtt ahhoz a pénzügyi szervezethez kell fordulni, amelynek szolgáltatását/eljárását az ügyfél kifogásolja, így a panasz orvoslása a szolgáltatóval közvetlenül, gyorsan és egyszerűen megtörténhet. A pénzügyi szolgáltatóknak jogszabályi előírás alapján külön panaszkezelési szabályzatuk van, amely nyilvános, és honlapjukon, ügyfélszolgálati helyiségeikben kötelezően megjelenítendő. A panasz kivizsgálásáért a fogyasztóval szemben külön díj nem számítható fel.

Felügyeleti eljárás

Amennyiben a pénzügyi szervezet az ügyfél panaszát a rendelkezésére álló 30 napon belül nem orvosolta, megtévesztő magatartást folytatott, vagy egyéb jogszabálysértés gyanúja merült fel, kérelem terjeszthető elő eljárások és az Európai Fogyasztói Központ. ami – nem polgári jogvitát jelentő esetekben – fogyasztóvédelmi hatósági eljárás megindítását eredményezi.

Pénzügyi Békéltető Testület eljárása

Annak érdekében, hogy vitát a bíróság igénybevétele nélkül megnyugtatóan lehessen rendezni, a fogyasztó pénzügyi szolgáltatáshoz kapcsolódó panaszával a Pénzügyi Békéltető Testülethez (a továbbiakban: PBT) fordulhat. A PBT az MNB által működtetett, szakmailag független testület, amely a PBT elnökéből és tagjaiból áll. A testület tagjai az MNB alkalmazottai.

A PBT létrehozásának indokai, hogy egy olyan, a felügyelet mellett működ ő, szakmailag független, országos hatáskörű, alternatív vitarendezési fórum jöjjön létre, amelynek segítségével a pénzügyi viták hatékonyan orvosolhatóak. A testületben szakmailag felkészült, tapasztalattal rendelkező, pénzügyi ismeretekben jártas, magas szinten képzett szakemberek járnak el az ügyekben; továbbá, hogy a centralizált, ellenőrizhető döntéshozatal egységes, kiszámítható joggyakorlat kialakítását és alkalmazását teszi lehetővé.

A PBT alapvető feladata elsősorban a felek közötti egyezség létrehozásának megkísérlése. Ha az egyezség megfelel a jogszabályoknak, a PBT eljáró tanácsa azt határozattal jóváhagyja. Az egyezség elmaradása esetén az eljárás attól függően válik eredményében ketté, hogy a pénzügyi szolgáltató alávetette-e magát a PBT döntésének vagy sem.

Alávetés esetén az eljáró tanács megalapozott kérelem esetén kötelezést tartalmazó határozatot hozhat, alávetés hiányában ajánlást. A testület az egységes joggyakorlat kialakítása érdekében honlapján – egyedi adatok nélkül – nyilvánosságra hozza az ügyben született minden döntésének szövegét.

A pénzügyi szervezetek dönthetnek az alávetési nyilatkozat megtételéről, amelyben vállalják, hogy a PBT-eljárásának és egyezség hiányában az ilyen eljárásban hozott határozatnak alávetik magukat.

Az alávetési nyilatkozatában a pénzügyi szolgáltató korlátozhatja kötelezettségvállalásának mértékét, illetve hatályát a jogvita tárgyának általa meghatározott értékében vagy más módon. A PBT a nála megtett alávetési nyilatkozatokról nyilvántartást vezet és azt – mint „pozitív listát” – megjeleníti honlapján.

A pénzügyi szervezetek számára jogszabály rögzíti a PBT-vel való együttműködési kötelezettséget, amelyet ha nem teljesítenek, a felügyelet fogyasztóvédelmi eljárásban bírságot szabhat ki számukra. A testület honlapján nyilvánosságra hozza azon intézmények listáját, amelyek figyelmen kívül hagyták e kötelezettségüket.

Bíróság

Bírósághoz bármely jogsértés esetén lehet fordulni, de fontos, hogy amennyiben vitarendezési fórumként az ügyfél elsőként a bíróságot választja, akkor azt követően nem veheti igénybe a PBT eljárását. Az ügyintézés teljes hossza akár több (4–5) hónap is lehet.

Határon átnyúló pénzügyi viták rendezése

Különleges hatásköri szabályok érvényesek azokban az esetekben, ahol más tagállam pénzügyi szolgáltatója a panasszal érintett intézmény. A pénzügyi szolgáltatási tevékenységgel összefüggő határon átnyúló fogyasztói jogvita esetén a Pénzügyi Békéltető Testület rendelkezik kizárólagos illetékességgel. A PBT a FIN-Net rendszer (pénzügyi alternatív vitarendezési fórum európai hálózata) tagja, amely az Európai Gazdasági Térség (Európai Unió, továbbá Izland, Liechtenstein és Norvégia) területén a fogyasztók és a pénzügyi szolgáltatók közötti határon átnyúló pénzügyi viták alternatív vitarendezésére létrejött hálózat.

Befektető-védelmi Alap

A befektetővédelem intézményét a Tpt. szabályozza, amely a befektetési szolgáltatók esetleges fizetésképtelensége miatt a befektetőket érő vagyoni károk részbeni kompenzálását biztosítja. Célja a meghatározott befektetési szolgáltatási tevékenységet (pl.: portfóliókezelés, bizományosi tevékenység), illetve kiegészítő befektetési szolgáltatási tevékenységet (pl.: értékpapír-letétkezelés) ellátó gazdálkodó szervezetek ügyfeleinek (befektetők) védelmét szolgálja.

A Tpt.-ben nevesített befektetési szolgáltatókat – az ún. biztosított tevékenységet végző szervezeteket – a Bevában kötelező tagság terheli, tagság nélkül ugyanis részükre működési engedély nem adható ki, illetve a tagság megszüntetése esetén a működési engedélyt vissza kell vonni.

A Beva jogi személy, amely saját vagyonnal, bevételekkel és jövedelemmel rendelkezik, amelyek után társasági és helyi adó, illetve illeték fizetésére nem kötelezhető.

Az Alapot kilenctagú igazgatóság irányítja. Tagok:

a pénz-, tőke- és biztosítási piac szabályozásáért felelős miniszter által kijelölt két személy;

a tőzsde és a központi értéktár által kijelölt egy-egy személy;

az MNB elnöke által kijelölt két személy;

az Alap tagjainak két képviselője;

az OBA ügyvezető igazgató-helyettese.

Az igazgatósági tagság 3 évre szól.

A Beva bevételi forrásai:

az egyszeri csatlakozási díj,

A csatlakozó gazdálkodó szervezet – a tagsági viszony keletkezésének feltételeként – csatlakozási díjat fizet, amelynek mértéke a csatlakozó gazdálkodó szervezet jegyzett tőkéjének fél százaléka, de nem lehet kevesebb, mint ötszázezer forint, és nem haladhatja meg a hárommillió forintot

a rendszeres éves díj, a rendkívüli befizetés,

Ezen túlmenően a Beva tagja naptári évente éves díjat fizet a Bevanak, amelynek megfizetése a díjfizetési időszakra előre esedékes. Az éves díj alapja a tárgyévet megelőző naptári évben a Beva kártalanítási kötelezettsége alá tartozó befektetők tulajdonát képező, a Beva tagjának kezelésében lévő pénz és értékpapír átlagos állománya.

Az éves díj mértékét az igazgatóság állapítja meg a díjalap arányában, figyelembe véve a biztosított befektetők számát is.

a Beva vagyonának hozama,

a Beva által felvett kölcsön és egyéb bevétel.

A Beva pénzeszközei nem vonhatók el, abból a Beva tagjai részére kifizetés semmilyen jogcímen nem teljesíthető.

A Beva pénzeszközei kizárólag a tőkepiaci törvényben meghatározott célokra használhatók fel. Szabad pénzeszközeit kizárólag pénzben vagy állampapírban tarthatja.

A Beva gazdálkodását az ÁSZ ellenőrzi.

A Beva feladata:

a befektetők részére a törvény által lehetővé tett kártalanítási összeg megállapítása és kifizetése. A befektetőkkel szembeni kártalanítási kötelezettsége abban az esetben következik be, ha a bíróság elrendeli a BEVA valamely tagjának felszámolását.

A BEVA a kártalanításra jogosult befektetők részére követelésüket – személyenként és BEVA-tagonként összevontan – legfeljebb százezer euró összeghatárig fizeti ki kártalanításként azzal, hogy a Beva által fizetett kártalanítás mértéke egymillió forint összeghatárig száz százalék, egymillió forint összeghatár felett egymillió forint és az egymillió forint feletti rész kilencven százaléka (ez az ún. önrész).

A kifizetett kártalanítás forrása a Beva felhalmozott vagyona, valamint az alap éves bevételeinek az igazgatóság által jóváhagyott, éves működési költségekkel csökkentett összege. A Beva által kifizetett kártalanítás mértékéig a követelés az ügyfélről az alapra száll át.

Nem terjed ki azonban a BEVA által nyújtott biztosítás, ha a befektető

az állam, költségvetési szerv,

tartósan száz százalékban állami tulajdonban lévő gazdasági társaság,

helyi önkormányzat,

intézményi befektető,

az OBA, a PGA (Pénztári Garancia Alap), önkéntes betétbiztosítási vagy intézményvédelmi alap, elkülönített állami pénzalap, befektetési vállalkozás, pénzügyi intézmény, az MNB, a Beva tagjánál vezető állású, illetve munkaviszonyban vagy munkavégzésre irányuló egyéb jogviszonyban álló személy és ezek közeli hozzátartozója.

a Beva biztosítása az alap tagjában öt százalékot elérő vagy azt meghaladó közvetlen vagy közvetett tulajdoni részesedéssel vagy szavazati joggal rendelkező gazdálkodó szervezet vagy természetes személy és ennek ellenőrzött társasága, valamint természetes személy tulajdonos esetén ennek közeli hozzátartozója követelésére.

EIB és EBRD

A BrettonWoods-i intézményrendszer mintájára idővel további nemzetközi pénzintézetek jöttek létre.

Az Európai Beruházási Bank (EIB) mint az EU fejlesztési bankja, amely elsősorban az Eu-n belüli kiegyensúlyozott fejlődést célzó hosszú lejáratú hitelek és garanciák nyújtását tekinti céljának. E cél megvalósítása érdekében olyan jellegű fejlesztési terveket finanszíroz a gazdaság bármely területén, amelyek elősegítik a kevésbé fejlett régiók felzárkózását, vállalatok átalakítását/modernizálását, új vállalatok létesítését, több ország közös fejlesztési tevékenységét. Az EIB hitelnyújtása elsősorban az infrastruktúra, az energiaipar és a közlekedés területén dinamikus.

Célkitűzése elsősorban az EU-n belüli kiegyensúlyozott fejlődési lehetőségek megteremtése.

Az EIB forrásai a következők:

alaptőke,

tőkepiaci hitelek igénybevétele,

törlesztőrészletek visszafizetett összegei és a

kamatok

Az EIB hitelnyújtásai igen kiterjedtek, de főként állami hitelek nyújtását vállalja a következőképpen:

közvetlen hitelnyújtás meghatározott célokra,

globális hitelnyújtás,

garanciavállalás más pénzintézetekkel együtt a tőkepiacokon kötött szerződések esetében.

Az EIB a következő feladatokat finanszírozza:

regionális fejlesztés

a tagországok különféle ágazatainak korszerűsítése

új technológiák bevezetése

közös érdekű finanszírozás.

Az Európai Fejlesztési és Újjáépítési Bank (European Bank for Reconstruction and Development, EBRD) 1990 áprilisában alakult, 1991-ben kezdte meg működését Londonban. Nemzetközi méretű segélyezési pénzintézet, amely tőkét és technikai segítséget ad a kelet-európai országok magángazdaságainak újjászervezéséhez.

Az EBRD tevékenységi köre a következő:

a magánszektor fejlesztéséhez és a piacgazdaságra való átmenethez szükséges intézményi és fizikai infrastruktúra kialakítása;

a privatizáció támogatása, a pénzügyi szektor reformja (beleértve a már meglévő bankokat, valamint új pénzügyi közvetítők létrehozását és a tőkepiac fejlesztését);

a versenyképes magánszektor megteremtése (kis- és középvállalatok feltőkésítése);

iparvállalatok szerkezeti átalakítása;

környezetvédelem, környezeti rehabilitáció.

A bank alaptőkéjét a kormányzótanács legalább 5 évenként felülvizsgálja.

A bank rendes tőkeforrásai:

a bank engedélyezett alaptőkéje,

kölcsönök útján szerzett tőke,

kölcsönök vagy garanciák visszafizetéséből kapott tőke és az érdekeltségi befektetések eladásából származó jövedelem,

értékpapír-átviteli kötelezettségekből származó jövedelem,

egyéb.

A bank különleges tőkeforrásai:

a bank által bármely különleges alaphoz csatolás miatt elfogadott tőke,

bármely különleges alapból finanszírozott, kölcsönökkel és garanciákkal kapcsolatos, tőkeérdekeltségi befektetésből származó jövedelem,

különleges tőkeforrások befektetéséből származó jövedelem.

Finanszírozás típusai:

hitelek,

jegyzett alaptőke fel nem töltött része,

garanciavállalás/-nyújtás,

más nemzetközi intézményekkel, bankokkal, hitelezőkkel közös finanszírozás.

Hitelnyújtásának alapelvei között szerepel, hogy kritikus pont a magánszektor fejlesztése, ezért alapokmánya kimondja, hogy országonként a kölcsönnyújtás legalább 60%-ának magánszektorba kell irányulnia. A kedvezményezett országok gazdasági helyzetének elemzése és az elemzés alapján készült tanulmány közzététele is tevékenységéhez tartozik, de ennek nincs olyan közvetlen piaci következménye, mint az IMF ország véleményének.

Az EBRD vállalta, hogy növelni fogja a hitelezését hazánkban, részt vállal a nem teljesítő hitelek kezelésében, vevőként léphet fel a piacon az állami bankcsomag egy részéért, valamint a vállalkozói és vállalati hitelezést támogató eszközökkel segíti.

EU alapok Magyarországon

A tagság következtében ugyanakkor a magyar gazdaság szereplői hozzájuthatnak az EU különféle pénzügyi alapjaihoz, a megfelelő feltételek teljesülése esetén.

Hazánk szempontjából legfontosabb pénzügyi alapok:

Kohéziós Alap (a környezetvédelmi és infrastrukturális beruházások támogatója), A Kohéziós Alapból azok a tagállamok részesülhetnek, ahol a GDP 1 főre eső mértéke nem éri el a közösségi átlag 90%-át. Egy-egy projekt támogatásának mértéke a kiadások 80–85%-a.

Strukturális Alapok (az Európai Unió regionális politikája megvalósításának eszközei, melyek fő célja az európai régiók közötti gazdasági és társadalmi egyenlőtlenségek mérséklése):

Európai Regionális Fejlesztési Alap (ERFA) és Kohéziós Alap (KA): az Európai Unió gazdasági, társadalmi és területi kohéziójának megerősítése; az ERFA a régiók kiegyenlített fejlődését, a Kohéziós Alap a fenntartható fejlődéshez kapcsolódó környezetvédelmi, közlekedési és transzeurópai hálózati projekteket támogatja.

Európai Szociális Alap Plusz (ESZA+): a foglalkoztatást ösztönző projektek és az európai humán erőforrás fejlesztésének támogatása.

Európai Mezőgazdasági Vidékfejlesztési Alap (EMVA): az Európai Unió vidékfejlesztési célkitűzéseinek támogatása.

Európai Tengerügyi és Halászati Alap (ETHA): a fenntartható halászati módszerekre való átállás és a part menti térségek gazdasági tevékenységeinek diverzifikálása.

A Kohéziós Alapból és a Strukturális Alapokból a tagállamok fejlesztési tervek és programok keretében igényelhetnek támogatást.

Emellett az EU létrehozott négy különleges programot, az ún. közösségi kezdeményezéseket, tekintettel az Európai Unió egészét érintő problémákra:

Közösségi kezdeményezések:

Az Interreg a határokon átnyúló, nemzetek közötti, valamint interregionális együttműködéseket serkenti. A Szomszédsági Program keretében lehetőség nyílik a határos országokkal együttműködve környezet-, természet- és árvízvédelmet érintő feladatok közös kezelésére.

Az Equal célja a munkaerőpiacon kialakult egyenlőtlenségek mérséklése.

A Leader program célja a vidéki térségek fejlesztése a helyi döntéshozási szintek bevonásával. A programban a partnerség elve igen fontos.

Az Urban a válságban lévő városok és városias területek fenntartható fejlődését igyekszik elősegíteni.

10 PONTOS KÉRDÉSEK

Rendszerváltás pénzügyei, fiskális-monetáris politika

A szocialista tervgazdaság a Nyugat világpiaci és pénzügyi rendjén kívül épült ki, ahhoz riválisként viszonyult. Az elzárkózás a hidegháború évei után fokozatosan mérséklődött is. A politikai enyhülés időszakában újra megindult a Nyugattal való gazdasági kapcsolatfelvétel erősítése. A kommunista vezetésű országokban a világ-piactól való elzárkózás és a védekezés lett a stratégia.

Hazánkban az 1950-es évek elejétől a kommunista hatalom kénytelen volt gazdasági reformokkal kísérletezni. A reformkurzusnak része volt a Nyugattal való aktívabb gazdasági kapcsolattartás is.

Így az 1960-as évek végére gazdasági vonatkozásban két alcsoport jött létre:

a hagyományos (ortodox) tervgazdaságok

Csehszlovákia (a reformtörekvések 1968-as bukását követően), a Német Demokratikus Köztársaság vagy Bulgária volt

a reformált tervgazdaságok (Jugoszlávia, Magyarország, Lengyelország).

Azonban ezek sem tudták megállítani a szocialista modell fokozatos kimerülését, ami megmutatkozott a gazdaság növekedési ütemének, a beruházási ráta és az életszínvonal csökkenésében.

Az 1973-as olajválság után a piacgazdaságok termelési szerkezetük megújításával, gazdaságpolitikai irányváltásokkal válaszoltak az új realitásokra.

A gazdaságot a reformok ellenére az állami tulajdon túlsúlya jellemezte.

A rendszer az 1980-as évek végére hazánkban végleg kimerítette fejlődési lehetőségeit, és mély gazdasági-szerkezeti, politikai, erkölcsi válságba került, amelyhez 1989–1990 fordulóján a pénzügyi összeomlás fenyegetése is társult.

Gazdaságunk akkor térhetett vissza az európai gazdasági fejlődés fő vonalához, amikor végbement a politikai és gazdasági rend átalakulása, a rendszerváltozás.

Ez a folyamat az alábbiakban nyilvánult meg:

a gazdasági alkotmányosság helyreállítása,

az állam közhatalmi és tulajdonosi szerepének átalakulás

az állam terjedelmének mérséklése,

a pénz gazdaságszervező szerepének visszanyerése.

A korszak változásainak legfontosabb elemét az 1987–1988-as adóreformok jelentették. A politikai-jogi rendszerváltás előtt hatályba léptek Magyarországon a piacgazdaság megteremtését szolgáló új adótörvények:

a személyi jövedelem-adóról,

a társasági adóról

az általános forgalmi adóról.

1987-ben kétszintűvé vált a bankrendszer.

Az Országgyűlés megalkotta:

a kormányzattól monetáris politikai funkcióit tekintve független nemzeti bank, a jegybank intézményét

a pénzintézetekről és a pénzintézeti tevékenységről szóló 1991. évi LXIX. törvényt,

a gazdasági társaságok alapításáról, a külföldiek magyarországi befektetéseinek védelmét szavatoló jog-szabályt

a számvitelről szóló 1991. évi XVIII. törvényt

a csődeljárásról, a felszámolási eljárásról és a végelszámolásról szóló 1991. évi IL. törvényt.

az állam-háztartásról szóló 1992. évi XXXVIII. törvényt, melyet folyamatosan továbbfejlesztettek.

Amint a pénz visszanyerte aktív gazdasági szerepét, azonnal felmerült annak szükségessége, hogy újraalakuljon a pénz- és tőkepiac szabályozási kerete. A pénzügyi közvetítés modern rendszerének megalkotásához fontosak voltak a váltók, részvények, kötvények, a tőzsdei áruk, értékpapírosított követelések kereskedését szolgáló törvények, majd megszülettek a pénzügyi szolgáltatókra és ezek kontrolljára vonatkozó jogszabályok.

A rendszerváltoztatás jogalkotási programjában már a kezdetektől alapvető szempont volt minden új jogintézménynél, hogy az harmonizáljon az európai integrációs megállapodásokkal.

Az európai uniós csatlakozás menetében az alábbi témakörökben jöttek létre törvények:

közbeszerzés

az állami vagyonnal való gazdálkodás

takarékos állami gazdálkodás

A rendszerváltás utáni magyar gazdaságstratégia nagymértékben támaszkodott a külső működő tőkére, és nem fejlesztette megfelelően a hazai tulajdonú piaci szereplők tevékenységét. A követett neoliberális gazdaság- és közigazgatás-szervezési modell 2008-ra csődbe ment, az ország működésének teljes ellehetetlenülését egy 25 milliárd dolláros IMF-, WB- és ECB-hitellel sikerült csak elkerülni.

2. Határolja el egymástól a fiskális és a monetáris politikát!

A monetáris politika gazdaságpolitikai tevékenység, melynek során a monetáris hatóság befolyásolja a rövidtávú kamatkondíciókat, és ezáltal átmenetileg hatást gyakorol a makrogazdasági keresletre is. A legtöbb országban a központi bank, vagy más néven jegybank a monetáris politikáért felelős állami intézmény. A monetáris politika kivitelezésének legfontosabb eszköze a legtöbb modern jegybank gyakorlatában az irányadó kamatláb szintjének meghatározása.

Az irányadó kamatláb emelését, és ezen keresztül a pénzmennyiség szűkítését restriktív monetáris politikának nevezik. A restriktív politika átmenetileg visszafogja a gazdasági növekedést, ugyanakkor segít megfékezni az inflációt. Az irányadó kamatláb csökkentésével a pénzmennyiség növelését célzó intézkedéseket expanzív monetáris politikának hívják. Ez átmeneti élénkülést hoz a gazdaságban, ugyanakkor infláció-növelő hatású lehet.

A monetáris politikai keretrendszerek az alábbi csoportokba sorolhatók:

Inflációs célkövetés;

Árszintcél-követés;

Pénzmennyiség-célok követése;

Árfolyamrögzítés;

Valutatanács;

Aranystandard;

Kevert rendszerek.

A költségvetési politika, más néven fiskális politika a gazdaságirányítás egyik eszköze, a pénzügyi politika része, a gazdaságpolitikai és ezen belül a pénzügypolitikai célok költségvetési eszközökkel való előmozdítására vonatkozó központi állami döntések összessége. A gazdaságban keletkezett jövedelmek újraelosztása révén befolyásolja a vállalkozások és a lakosság rendelkezésére álló jövedelem nagyságát és elosztását. Fő elemei: a közkiadások (kormányzati vásárlások és a háztartásoknak és vállalatoknak juttatott transzferek) és az adóztatás, továbbá az államadósság kezelése (állami kölcsönök felvétele és törlesztése).

A költségvetési politika általános célja a hosszú távú gazdasági növekedés biztosítása. További céljai a gazdaságra jellemző ingadozások (fluktuációk) keretek közé szorítása, vagyis a fellendülés és visszaesés által okozott csúcspontok kiegyenlítése, azaz a stabilizáció; a munkanélküliség szintjének a lehető legkisebb szintre történő visszaszorítása.

Ezek olyan feladatok, melyek nem oldhatók meg az egyének érdekeltségi szintjén.

Eszközei

A fenti célok megvalósítására szolgáló legfőbb eszközök között említhetjük az adóztatást és a közkiadásokat. Válság esetén az állam pótlólagos keresletet támaszt és ezzel tölti be a kínálat és a kereslet közötti űrt. Pótlólagos vásárlóerőt kell juttatni a gazdaságba anélkül azonban, hogy az árumennyiség növekedne, hiszen így is felesleg van.

A beavatkozás eszközei:

Recesszió esetén az adók csökkentését és újabb közkiadási programok beindítását célszerű megtenni. Ennek hatására többletkereslet jelenik meg. Ezen felül a monetáris politika eszközeivel pénzmennyiséget növelhetünk és kamatlábat csökkenthetünk.

Gazdaság felpörgése (konjunktúra) esetén a magas inflációs rátával találkozunk, a költségvetési politika az adókulcsok emelésével és a közkiadások visszafogásával válaszolhat. A monetáris politika segítségével a pénzkínálat mennyiségét lehet csökkenteni a kamatlábak emelése mellett.

Az eszközök másik felosztása:

Az automatikus eszközök lényege, hogy az egyes problémák maguktól megoldódnak. Ilyen stabilizátorok a progresszív adózás, munkanélküli segély (mely pótlólagos vásárlóerőt biztosít, fellendülés esetén pedig több munkást vesznek fel és csökken a kifizetett összeg).

A diszkrecionális eszközök ezzel szemben eseti beavatkozásokat jelentenek, úgy, mint közmunka, állami foglalkoztatási programok, eseti kifizetések vagy adókulcsok változtatása. A rendelkezésre álló munkaerő hatékony kihasználásához utak építése, infrastrukturális beruházások megvalósítása az optimális megoldás. Az adókulcsok változtatásával, az egyes jövedelmi sávokban az elvonás nagyságának módosulásával nem lehet azonnali eredményeket elérni.

Adórendszer, NAV feladatok, fizetési könnyítés

ellenőrző, irányító adóhatóság munkáját is. Elemeit az adók (központi és helyi adók) alkotják. Működését befolyásolják az adójogi normák, bírságok, alkotmánybíróságok döntései, adóhatóság működése és a jogtudomány.

Az optimálisan kialakított adórendszerek rendelkeznek belső kohézióval, és képesek megvalósítani a gazdaságpolitika céljait. Az adórendszert jellemzi:

a jogalkotók által létrehozott adófajták szerkezete,

az adóterhelés mértéke,

az adófajták száma,

a változások gyakorisága

és más szociális, társadalmi jellegzetességek.

továbbá a társadalom jogkövetési szintje (milyen arányú az adócsalás és a feketegazdaság)

4. Sorolja fel a Nemzeti Adó- és Vámhivatal alapvető feladatait!

A NAV feladata:

a) a részben vagy egészben a központi költségvetés, a Nyugdíjbiztosítási Alap, az Egészségbiztosítási Alap vagy az elkülönített állami pénzalap javára teljesítendő kötelező befizetés,

b) a központi költségvetés, az elkülönített állami pénzalap terhére juttatott támogatás, adó-visszaigénylés vagy adó-visszatérítés,

c) az uniós vámjog végrehajtásáról szóló törvény hatálya alá tartozó kötelező befizetések megállapítása, beszedése, nyilvántartása, végrehajtása, visszatérítése, kiutalása és ellenőrzése, feltéve, ha törvény vagy kormányrendelet eltérően nem rendelkezik.

Adóigazgatási jogkörben:

a részben vagy egészben a központi költségvetés javára teljesítendő kötelező befizetés megállapítása, beszedése, nyilvántartása és adók módjára behajtandó köztartozások végrehajtása

a központi költségvetés terhére juttatott támogatás és állami garancia beváltásának ellenőrzése, kiutalása és visszakövetelése

Vámigazgatási jogkörben:

az uniós vámjog alapján az áruk vámeljárás alá vonása

a vámhatáron át lebonyolódó áru és utasforgalom vámellenőrzése

vámtartozások és a vámeljáráshoz kapcsolódó fizetési kötelezettségek kiszabása és beszedése

5. Ismertesse, hogy melyek a fizetési halasztás, a részletfizetés és az adómérséklés szabályai!

A bevallásban bevallott, illetve az adóhatóság által határozattal megállapított adót az adózóknak meghatározott időpontig meg kell fizetni. Ha az adózó nem tudja megfizetni, akkor fizetési halasztást, illetve részletfizetést kérhet az adóhatóságtól. Ezen kérelmet csak nyilvántartott tartozásra lehet benyújtani.

A fizetési halasztás és részletfizetés szabályai azonosak. Különbség, hogy a fizetési halasztás megfizetése egy összegben történik egy későbbi időpontban.

Fizetési könnyítést az adóhatóság csak a törvényben meghatározott feltételek megléte esetén engedélyezhet. A kérelmezőnek igazolnia kell, hogy a fizetési nehézség nem róható fel számára, és csak átmeneti jellegű. A feltételek hiányában a kérelmet az adóhatóság elutasítja.

Nem engedélyezhető fizetési könnyítés:

magánszemélyek jövedelemadójának előlegére

levont jövedelemadóra

beszedett helyi adóra

kifizető által a magánszemélyektől levont járulékokra.

Magánszemély akkor is kérhet fizetési könnyítést, ha az adó azonnali vagy egyösszegű megfizetése – családi, vagyoni és szociális körülményeit is figyelembe véve – aránytalanul nagymértékű megterhelést jelentene.

Pótlékköteles, amely az adózó kérelmére – kivételes méltánylást érdemlő esetben – elengedhető. A fizetési könnyítésről az adóhatóság határozatban dönt.

Amennyiben az adózó az engedélyezett részletet nem teljesíti, a kedvezmény érvényét veszti. Ilyen esetben a tartozást egy összegben kell megfizetni, melyet plusz késedelmi pótlék terhel (az eredeti esedékesség napjától számítva).

Az Art. lehetőséget ad, hogy az adózó adótartozásának elengedését kérje, meghatározott feltételek fennállása esetén. Csak magánszemélyek kérhetik az adó mérséklését, ha annak megfizetése az adózó és a vele együtt élő közeli hozzátartozóinak megélhetését súlyosan veszélyezteti.

Pótlék- (késedelmi, önellenőrzési) és bírság- (adó, mulasztási) tartozást nem csak magánszemélynek lehet elengedni vagy mérsékelni, hanem más személynek is, ha annak megfizetése a gazdálkodási tevékenységét ellehetetlenítené.

Költségvetési törvény előkészítése és tárgyalása

A központi költségvetésről szóló törvénnyel kapcsolatos feladatok nem korlátozódnak egyetlen esztendőre, hiszen három, sőt, még több évet érintenek.

A tárgyévet megelőzi a tervezés szakasza, a költségvetési év maga a végrehajtási időszak, végül annak lezárulta után be kell számolni az előirányzatok teljesüléséről: ez a zárszámadás időszaka.

Előkészítési szakasz „n-1” szereplők:

· Pénzügyminisztérium

· Tervező szervek

· Kormány

Döntési szakasz „n-1” szereplők:

· Országgyűlés

· Állami Számvevőszék

· Költségvetési tanács

Végrehajtási szakasz „Adott év: n” szereplők:

· Kormány

· Minisztériumok
· Háttérintézmények

Beszámolási és ellenőrzési szakasz „n+1” szereplők:

·Háttérintézmények

· Minisztériumok

· Kormány

· Országgyűlés

· Állami Számvevőszék

A 2019. évi költségvetési törvény előkészítése már 2018 tavaszán megtörtént, Országgyűlés elé is került, ami a költségvetési folyamatok kiszámíthatóságára, a biztonságosabb tervezhetőségre utal.

A részletes tervezés az államháztartásért felelős miniszter által tervezési köriratban meghatározott módon veszi kezdetét. Költségvetési tervezésnek nevezzük azt a folyamatot, amelynek során a költségvetés bevételi és kiadási előirányzatait valamely tervezési módszer alapján meghatározzák.

PARLAMENTI SZAKASZ

A kormány a központi költségvetési törvény és az abban foglaltak megalapozásához szükséges törvénymódosításokat tartalmazó önálló törvény tervezetét nyújtja be az Országgyűlésnek, és tájékoztatási céllal mellékeli az államháztartás helyzetét bemutató összefoglaló táblázatokat, mérlegeket.

Ezzel kezdetét veszi a központiköltségvetésről szóló törvény tárgyalásának parlamentiszakasza, amit az Áht. mellett a Házszabály is szabályoz. A költségvetési törvényjavaslat tárgyalását az Országgyűlésköltségvetési ügyekkel foglalkozó bizottsága készíti elő,amely kulcsszerepet játszik a parlamenti és a bizottságitárgyalások előkészítésében, véleményezésében, valamint ajavaslattételben.

A központi költségvetésről szóló törvénytervezetét az Országgyűlés az Állami Számvevőszék és aKöltségvetési Tanács véleményével együtt tárgyalja meg. Aközponti költségvetésről szóló törvényjavaslat fontosságátmutatja, hogy sürgős tárgyalását nem lehet kérni.

Ha a központi költségvetésről szóló törvényt az Országgyűlésa naptári év kezdetéig nem fogadja el,a kormány jogosult ajogszabályok szerinti bevételeket beszedni,és az előzőnaptári évre a központi költségvetésről szóló törvénybenmeghatározott kiadási előirányzatok keretei között akiadásokat időarányosan teljesíteni.

Ez annyiban különbözika korábban a jogrendszerünk által ismert indemnitásintézményétől, hogy ebben az esetben a kormány azAlaptörvény felhatalmazása alapján,az átmenetigazdálkodásra vonatkozó törvényjavaslat Országgyűlés eléterjesztése nélkül finanszírozhatja az államháztartást a korábbiköltségvetési évre vonatkozó keretek között. Az Alaptörvényezen rendelkezése kizárja továbbá az ex lexállapotfennállásának lehetőségét is.

A központi költségvetésről szóló törvény végrehajtásának ellenőrzése, a zárszámadás

A központi költségvetésről szóló törvény végrehajtásának ellenőrzése a költségvetési év folyamán az e célra létrehozott szerveken, jellemzően az Állami Számvevőszéken keresztül, valamint a költségvetési évet követően az Országgyűlés által valósul meg.

A költségvetési év vége után, kilenc hónapon belül – az Áht. szerint szeptember 30-áig, az országgyűlési képviselők általános választásának évében pedig november 10-éig – Kormány az Országgyűlés elé terjeszti a költségvetés végrehajtását bemutató zárszámadási törvényjavaslatot, amelyet a parlamenti beterjesztés előtt két hónappal az Állami Számvevőszéknek is be kell nyújtani.

Tervezési módszerek, szerkezeti rend, prognózis

Költségvetési tervezés: az a folyamat, amelynek során valamely tervezési módszer alapján meghatározzák a költségvetés bevételi és kiadási előirányzatait.

Módszerei:

finanszírozás tárgya szerint (mire irányul a finanszírozás)

intézményfinanszírozás

feladatfinanszírozás

költségfinanszírozás

a tervezés technikája szerint

bázisalapú tervezés

nullabázisú költségvetés

normatív tervezés

cél-, program- és teljesítményalapú költségvetés

8. Definiálja a szerkezeti rend fogalmát és mutassa be a központi költségvetés szerkezeti rendjét!

A központi költségvetés szerkezeti rendje alatt a költségvetési bevételek és kiadások olyan csoportosítását értjük, amelyek a nagyszámú tételek áttekinthetőségét biztosítják.

A költségvetési fejezet a tervezés, végrehajtás és beszámolás szempontjából önállóan felügyelt, irányított szervek és előirányzatok összességét tartalmazza.

9. Mutassa be a központi költségvetési törvényjavaslat parlamenti tárgyalásának folyamatát!

PARLAMENTI SZAKASZ

A kormány a központi költségvetési törvény és az abban foglaltak megalapozásához szükséges törvénymódosításokat tartalmazó önálló törvény tervezetét nyújtja be az Országgyűlésnek, és tájékoztatási céllal mellékeli az államháztartás helyzetét bemutató összefoglaló táblázatokat, mérlegeket.

Ezzel kezdetét veszi a központiköltségvetésről szóló törvény tárgyalásának parlamentiszakasza, amit az Áht. mellett a Házszabály is szabályoz. A költségvetési törvényjavaslat tárgyalását az Országgyűlésköltségvetési ügyekkel foglalkozó bizottsága készíti elő, amely kulcsszerepet játszik a parlamenti és a bizottságitárgyalások előkészítésében, véleményezésében, valamint a javaslattételben.

A központi költségvetésről szóló törvénytervezetét az Országgyűlés az Állami Számvevőszék és a Költségvetési Tanács véleményével együtt tárgyalja meg. A központi költségvetésről szóló törvényjavaslat fontosságát mutatja, hogy sürgős tárgyalását nem lehet kérni.

Ha a központi költségvetésről szóló törvényt az Országgyűlés a naptári év kezdetéig nem fogadja el, a kormány jogosult a jogszabályok szerinti bevételeket beszedni, és az előzőnaptári évre a központi költségvetésről szóló törvényben meghatározott kiadási előirányzatok keretei között a kiadásokat időarányosan teljesíteni.

Ez annyiban különbözik a korábban a jogrendszerünk által ismert indemnitásintézményétől, hogy ebben az esetben a kormány azAlaptörvény felhatalmazása alapján, az átmenetigazdálkodásra vonatkozó törvényjavaslat Országgyűlés elé terjesztése nélkül finanszírozhatja az államháztartást a korábbiköltségvetési évre vonatkozó keretek között. Az Alaptörvényezen rendelkezése kizárja továbbá az ex lex állapot fennállásának lehetőségét is.

10. Hasonlítsa össze a bázisalapú és a nullabázisú költségvetés tervezési módszereket!

Az államháztartás központi alrendszerének költségvetését az Országgyűlés a központi költségvetésről szóló törvény elfogadásával (ennek előkészítésében a Kormánynak különleges szerepe van) állapítja meg, a helyi önkormányzat és a nemzetiségi önkormányzat pedig saját maga határoz a költségvetéséről.

Költségvetési tervezés: olyan folyamat, amelynek során a költségvetés bevételi és kiadási előirányzatait valamely tervezési módszer alapján meghatározzák.

Stratégiai szempontból a célja a Kormány fiskális politikájának a központi költségvetésben való megjelenítése.

Operatív szempontból pedig az államháztartás központi alrendszere költségvetésének meghatározása.

A költségvetési tervezés módszerei között különbséget tehetünk a finanszírozás tárgya szerint (vagyis az alapján, hogy mire irányul a finanszírozás) és a költségvetési tervezés technikája szerint.

A finanszírozás tárgya szerint beszélhetünk:

intézményfinanszírozásról,

feladatfinanszírozásról és

költségfinanszírozásról.

A tervezés technikája szerint:

bázisalapú tervezésről,

nullabázisú tervezésről,

cél-, program-

és teljesítményalapú,

valamint és normatív tervezésről.

A költségvetési tervezés módszerei:

bázisalapú, illetve a

nullbázisú költségvetés-tervezési módszerek.

A bázisalapú tervezés az előző év előirányzataira épít, azokat korrigálja.

hagyományos módszer, az előző év költségvetését veszi alapul; szerkezet megőrzés a cél, csak rövidtávú szemlélettel történik a tervezés,

csak inflációkövetés és minimális változásra van lehetőség a külső egyén hatások, változó gazdasági környezet elleni védekezési képesség alacsony, gyakori beavatkozási kényszer fejezeti szinten,

forráshiány miatt feladatelmaradások,

nem alkalmas teljesítmény követelmények érvényesítésére,

nem véd a párhuzamosságok kialakulása ellen,

a tervezési tevékenység szintjei és a kidolgozott tervek nem épülnek egymásra,

a stratégiai célok nem kerülnek figyelembevételre.

A nullabázisú költségvetés jellemzője, hogy a költségvetés kiadási oldalát a feladatok felől közelítve, „nulláról" kell felépíteni, minden egyes főbb feladatot meg kell vizsgálni, és minden kiadási elemet indokolni kell, azaz teljesen el kell tekinteni a bázistól és a kialakult, szokásos működési gyakorlattól, ehelyett minden egyes főbb feladatot meg kell vizsgálni, és minden kiadási elemet indokolni kell. Intézményektől indul ki.

A cél-, program- és teljesítményalapú költségvetés több-fázisú tervezési technika. Az első fázis a kitűzött célok elérését szolgáló lehetséges változatok feltárása, a második a kiválasztott változatokhoz programok hozzárendelése, a harmadik fázisban a programokhoz előirányzatokat rendelnek, azt intézményekre lebontják, és kijelölik a program felelőseit.

11. Hasonlítsa össze a központi költségvetés előkészítése tekintetében a prognózis és a tervezési körirat szerepét!

Előkészítési és döntési szakasz

Prognózis

a Kormány köteles a törvényjavaslatot az Országgyűlés elé terjeszteni; a Kormány nevében az államháztartásért felelős miniszter jár el

a miniszter prognózist készít az eloszthatő források nagyságáról és a várható bevételekről

javaslata alapján a Kormány meghatározza a gazdaság- és pénzügypolitika fő irányait

ennek során dönt a tervezés részletes ütemtervéről és tartalmi követelményeiről, valamint a költségvetés egyenlegének tervezett összegéről (= a költségvetési évet követő 3 évre vonatkozó makrogazdasági prognózis)

ennek fő mutatói a GDP, a fogyasztói árindex és a folyó fizetési mérleg

Tervezési körirat

az államháztartásért felelős miniszter adja ki

tartalmazza a fő makrogazdasági paramétereket (az államháztartás intézményeiben tervezhető létszám- és béralakulást, a dologi költségek növekedésének mértékét és számos egyéb iránymutatást)

12. Mutassa be a zárszámadás folyamatát!

Végrehajtás és zárszámadás

Mint azt már korábban láttuk, a központi költségvetésről szóló törvény jelöli ki a Kormány számára a költségvetési gazdálkodás határait, és az Országgyűlés ezzel a törvénnyel hatalmazza fel a Kormányt a központi költségvetésről szóló törvény végrehajtására, vagyis az abban meghatározott bevételek beszedésére és kiadások teljesítésére. A Kormány ezen keretek között gazdálkodik, amelynek során

• rendelkezik a különböző célokat szolgáló tartalékkal;

• a központi költségvetés egyenlegének vagy az államadósság tervezett értékének kedvezőtlen alakulása esetén a központi költségvetés előirányzatait – az Áht.-ban meghatározott kivételekkel– zárolhatja, csökkentheti, törölheti;

• az irányítása alá tartozó fejezeteket érintően jogosult a kiadási előirányzatok átcsoportosítására (ide nem értve azokat az előirányzatokat, amelyek módosításának jogát az Országgyűlés magának tartotta fenn), a költségvetési címrendet módosíthatja és kiegészítheti;

• az Alaptörvény 51. cikke szerinti veszélyhelyzet esetén az Áht.-tól eltérő átmeneti intézkedéseket hozhat. Az Alaptörvény 51. cikke szerinti veszélyhelyzet szomszédos országban fennálló fegyveres konfliktus, háborús helyzet vagy humanitárius katasztrófa, továbbá az élet- és vagyonbiztonságot veszélyeztető súlyos esemény - különösen

elemi csapás vagy ipari szerencsétlenség - esetén, valamint ezek következményeinek az elhárítása érdekében hirdethető ki legfeljebb 30 napra, amely az Országgyűlés felhatalmazása alapján meghosszabbítható, ha a veszélyhelyzet kihirdetésére okot adó körülmény továbbra is fennáll.

A Kormány mellett a központi költségvetésről szóló törvény végrehajtása során jelentős szerep jut a fejezetet irányító szervnek is. A központi költségvetésről szóló törvény elfogadását követően ugyanis ők hagyják jóvá a fejezetbe sorolt központi költségvetési szervek elemi költségvetését, állapítják meg a fejezetbe tartozó fejezeti kezelésű előirányzatok elemi költségvetését és miniszteri rendeletben szabályozzák a fejezetbe tartozó fejezeti kezelésű előirányzatok43 kezelésével, felhasználásával kapcsolatos rendelkezéseket.

A központi költségvetésről szóló törvény végrehajtása során a fejezetet irányító szerv vezetője az Áht.-ban meghatározott körben és módon jogosult előirányzatot átcsoportosítani és létrehozni, a költségvetési év végén pedig a zárszámadás elkészítéséhez az általa irányított fejezetbe sorolt költségvetési szervek és előirányzatok gazdálkodásáról – az államháztartás számviteléről szóló kormányrendeletben meghatározott tartalommal – éves költségvetési beszámolót, ezek előirányzat-maradványáról elszámolást készít.

Az elemi költségvetés az a részletes bontásban elkészített költségvetés, amely a fejezetbe tartozó előirányzatok költségvetési alapját meghatározza. A Kormány rendeletében foglaltak szerint elemi költségvetést köteles készíteni

– az államháztartás központi alrendszerébe tartozó költségvetési szerv,

– a központi kezelésű előirányzat,

– a fejezeti kezelésű előirányzat,

– az elkülönített állami pénzalap,

– a társadalombiztosítás pénzügyi alapja

a központi költségvetésről szóló törvényben megállapított bevételi és kiadási előirányzatai egységes rovatrend szerinti részletezéséről.

A központi költségvetésről szóló törvénynek és az elemi költségvetésnek a költségvetési kiadások és bevételek előirányzata szintjén – ha a központi költségvetésről szóló törvény a kiemelt előirányzatokat is megállapítja a kiemelt előirányzatok szintjén – meg kell egyeznie.

A KÖZPONTI KÖLTSÉGVETÉS VÉGREHAJTÁSÁNAK ELLENŐRZÉSE

A központi költségvetésről szóló törvény végrehajtásának ellenőrzését a költségvetési év folyamán az e célra létrehozott szervek, jellemzően az Állami Számvevőszék végzi, a költségvetési évet követően pedig a zárszámadási törvény elfogadásával valósul meg. Míg az előbbi a központi költségvetésről szóló törvény végrehajtásában részt vevő költségvetési szervek ellenőrzésére irányul, addig az utóbbi kizárólag a Kormány számviteli, jogi és politikai felelősségének megállapítását jelenti.

A költségvetési év vége után, kilenc hónapon belül – az Áht. szerint szeptember 30-áig (az országgyűlési képviselők általános választásának évében november 10.) – a Kormány az Országgyűlés elé terjeszti a központi költségvetés végrehajtását bemutató zárszámadási törvényjavaslatot, amelyet a parlamenti beterjesztés előtt két hónappal az Állami Számvevőszéknek is be kell nyújtani. A zárszámadást – a központi költségvetésről szóló törvénnyel való összehasonlítás céljából – a központi költségvetésről szóló törvénynek a költségvetési év utolsó napján fennálló szerkezeti rendjével azonos felépítésben kell elkészíteni. Elkészítésének célja, hogy az Országgyűlés – ami felhatalmazást adott a Kormánynak a központi költségvetésről szóló törvény végrehajtására – kimerítő képet kapjon a Kormány gazdálkodásáról és a központi költségvetés végrehajtásának részleteiről, eredményeiről. A zárszámadás során valamennyi bevételről és kiadásról el kell számolni. A zárszámadás tehát a központi költségvetésről szóló törvényben szereplő tervadatokhoz képest tényadatokat tartalmaz, amely alapján az Országgyűlés a zárszámadási törvény elfogadásával dönt a Kormány részére történő felmentvény megadásáról.

Az Állami Számvevőszék ellenőrzéseiben a normakövető, jogszabályi megfelelőségre koncentráló kontrollok mellett egyre nagyobb figyelem hárul a teljesítményellenőrzésekre, vagyis a közpénzek minél hatékonyabb, minél célszerűbb elköltésére. Az állami közpénzügyi ellenőrzés így a szabálykövető és hatékony államháztartási gazdálkodást egyaránt szolgálja.

Kincstári rendszer és ÁKK

A MÁK feladatai a költségvetés végrehajtásával kapcsolatban

Nyilvántartja a költségvetési előirányzatokat, vezeti azok változásait és teljesülését, továbbá azokhoz kapcsolódó pénzforgalmi műveleteket végez a kincstári körbe tartozó személyek és előirányzatok tekintetében.

Költségvetési kiadások teljesítésére irányuló pénzügyi lebonyolítási feladatokat lát el.

Ennek során a költségvetési kiadásokhoz kapcsolódóan likviditási és előirányzat-fedezeti, valamint alaki, formai és pénzügyi ellenőrzést végez.

Az ÁH központi alrendszerébe tartozó költségvetési szerv részére előirányzat-felhasználási keretet nyit, akik a megállapított havi előirányzat-felhasználási keret terhére gazdálkodhatnak.

A működési célú előirányzat-csoport és a kölcsönök előirányzat-csoport előirányzatainak felhasználása időarányosan, a felhalmozási célú előirányzat-csoport előirányzatainak felhasználása teljesítésarányosan, teljesítésarányos előirányzat-finanszírozási terv alapján történik.

2007 óta nettó finanszírozási rendszert működtet: a kifizetéseket adók és járulékok levonását követően teljesíti. Az államháztartás központi költségvetésének irányából az önkormányzatok felé történő közpénzek mozgatása jelenleg a kereskedelmi bankok közbeiktatásával történik. Az önkormányzatokat megilleti a szabad kereskedelmi bankválasztás lehetősége.

Vezeti a kincstári körbe tartozó személyek és a kincstári körön kívüli számlatulajdonosok számláit. Kincstári körbe tartozik az ÁH központi alrendszerébe tartozó valamennyi jogi személy és előirányzat.

A kincstári kör fizetési számlái – a lakásépítés/lakásvásárlás munkáltatói támogatására szolgáló számla, a nemzetbiztonsági szolgálatok alapfeladati ellátásához nélkülözhetetlen speciális kiadások teljesítéséhez szükséges számla , a kincstár engedélye esetén a hitelintézetnél vezetett devizaszámla kivételével kizárólag a kincstárnál vezethetők.

A kincstárnak biztosítania kell a kincstári egységes számla likviditását. Lényegében a kincstári számla folyamatos likviditásának biztosítását jelenti a központi költségvetés finanszírozása.

Ezért a Kincstár a MNB-nél vezetett kincstári egységes számlán helyezi el a kincstári körbe tartozó személyek és előirányzatok, valamint a kincstári körön kívüli számlatulajdonosok és a helyi önkormányzat, nemzetiségi önkormányzat, valamint megbízásuk esetén a helyi önkormányzat, nemzetiségi önkormányzat költségvetési szervei pénzállományát, mely felett a kincstár kizárólagos joggal rendelkezik.

A kincstári körön belüli fizetések a kincstári egységes számla pénzállományát nem érintik, mert e tranzakciókat átvezetéssel bonyolítják le. A kincstári körön kívül végzett műveletek esetében azonban tényleges pénzmozgás követi a bevételek és kiadások alakulását.

14. Ismertesse az Államadósság Kezelő Központ jogállását és főbb feladatait!

Az államháztartás központi alrendszere finanszírozási igényének teljesítése és meghatározott adósságot keletkeztető ügylet kezelése érdekében az állam nevében végzett pénzügyi műveletekről az államháztartásért felelős miniszter az ÁKK Zrt. útján gondoskodik.

szervezi az államháztartás központi alrendszere adósságának terhére elszámolandó állampapír-kibocsátást, hitelfelvételt és adósságátvállalást, továbbá

gondoskodik az azokhoz kapcsolódó kifizetések teljesítéséről;

elkészíti a központi költségvetés éves és középtávú finanszírozási tervét, kidolgozza az adósságfinanszírozási stratégiáját

gondoskodik az állam átmenetileg szabad pénzeszközeinek kezeléséről

szervezi a másodlagos állampapírpiacot

elemzi az adósságszolgálat és az állampapírpiac folyamatait.

Magyarország államadósság-finanszírozása IMF-hitel nélküli. Így gazdaságpolitikánkra nem vonatkoznak az IMF gazdaságpolitikát befolyásoló elvárásai, követelményei. A Magyar Állam fegyelmezett, köztehervisélésre és aktív állami befolyásolásra épülő gazdaságpolitikával, továbbá a piacokról beszerzett forrásokkal képes biztosítani az állam működését.

Magyar állampapírpiac: hazai megtakarítások Államadósság Kezelő Központ felé terelése → a kibocsátott állampapírok széles választékával és területileg decentralizált értékesítési lehetőségek megteremtésével vonzza a belföldi állampapír-vásárlókat.

Pénzügyi piac szabályozása és bankműködés

A pénzügyi rendszer központi eleme a pénzügyi piac, ahol a pénz használati joga cserél gazdát meghatározott feltételekkel, megszabott időre.

Annak megfelelően, hogy a megtakarítók és a beruházók, a megtakarítások felhasználói között milyen jellegű és lejáratú ügyletek köttetnek, a pénzügyi piac szokásosan két részre osztható:

a pénzpiacon a pénzügyi műveletek időtartama és a gazdasági tartalma alapján a rövid (egyévesnél rövidebb) lejáratú kölcsöntőkék forognak,

míg a tőkepiacon a hosszabb lejáratú vagy lejárat nélküli kölcsöntőkék átcsoportosítása történik. A tőkepiac a jövedelmükből tartósan megtakarítók és a tőkehiányukat piaci úton kielégítők között közvetít.

Szokás külön is definiálni az értékpapírpiacot, amely a pénzügyi műveletek közül azokat foglalja magába, amelyeket értékpapír, vagyis vagyoni követelést megtestesítő forgalomképes okirat (vagy mindinkább számlakövetelés, elektronikus jel) közvetít.

Az értékpapírpiac láthatóan mind a pénzpiac, mind a tőkepiac egy részével közös halmazt alkot.

Fogalmi elkülönítését az indokolja, hogy az értékpapír-műveletek szabályozása jogi és intézményi okokból eltér az egyéb pénzügyi műveletektől.

Közvetlen finanszírozásról beszélünk, ha a pénzügyi piacon a megtakarítók és a felhasználók igényei a finanszírozás lejáratát, a kamat mértékét és egyéb kondíciót illetően egybeesnek.

Gyakoribb azonban, hogy a megtakarítók és a pénzt felhasználni szándékozók igényei eltérnek egymástól, ilyenkor közbülső finanszírozóra van szükség.

közvetett finanszírozás□ a közvetítő pénzintézetek gyűjtik össze a megtakarításokat, amelyeket a volumenük, a lejáratuk és a kockázatuk alapján átalakítanak. A pénzügyi intézmények a megtakarításokat megfelelő javadalmazás fejében továbbadják, átvállalják a megtakarítások és a beruházási szándékok között fenn-álló lejárati/likviditási eltérésekből eredő kockázatokat és költségeket, lehetővé téve így a pénzek hatékony áramlását a két oldal között.

A közvetett finanszírozás esetében megkülönböztetünk:

Monetáris közvetítőket: a hitel-intézeteket, mert tevékenységük közvetlenül kapcsolódik a forgalomban lévő pénzmennyiséghez, és lehetőségük van a pénzállomány alakulását befolyásoló bankműveletek elvégzésére

Nem monetáris közvetítőket: ide tartoznak a hitelintézetekhez hasonlóan működő, de hitelt nem nyújtó pénzügyi vállalkozások, így például a finanszírozási társaságok, a befektetési alapok, a biztosítók és a nyugdíjalapok.

16. Ismertesse, hogy a pénzügyi piacok szabályozásában milyen főbb nemzetközi és hazai változások álltak be a 2007–2009-es gazdasági válságot követően!

A 2007–2009-es nemzetközi pénzügyi válság során a hatalmas méretű befektetési bankok vagy csődbe mentek, vagy állami védelmet kértek, illetve átalakultak kereskedelmi bankká. A 2007 után kibontakozó pénzügyi zavarok az Amerikai Egyesült Államokban egy sor befektetési és kereskedelmi bank csődjéhez vagy átalakulásához vezettek. Emiatt megerősödőben van az a felfogás, hogy a pénzintézeti rendszer kockázatának mérsékléséhez korlátozni kellene a szereplők méretét. A fejlemények pedig újabb nyomatékot adtak a nemzetközi szintű prudenciális szabályozási erőfeszítéseknek, így például az úgynevezett bázeli bankfelügyeleti ajánlások normatív szabályozó eszközökben történő meghatározásának. A kormányzati és nemzetközi szinteken meghozott döntések, szabályozási törekvések érvényesítése a bankmenedzsment által koordinált sikeres banki üzletvitel alapja. A pénzügyi piac rendszerének szabályozása összetett szakterületté vált. A 2007 óta tartó nemzetközi válságkezelésben új szerepet kap az állam. A konszolidáció megteremtése érdekében indokolt, hogy a pénzügyi piac rendszerének intézményeit a figyelem középpontjába állítsa az állam, azokat intenzíven szabályozza és működésüket ellenőrizze, ezzel gátolva az újabb piaci kudarcok kialakulását. A kereskedelmi bankok szabályozása jelentős mértékben jegybanki mechanizmusokon keresztül történik. Fontos szabályozó hatóság a mikroprudenciális és makroprudenciális felügyeleti jogkört egyaránt gyakorló Magyar Nemzeti Bank. A kereskedelmi bankok eredményes szabályozása azonban csak adott történelmi és nemzetközi kontextusban értelmezhető. A normatív bankszabályozási gyakorlatok

(free bankig szemlélet) az elmúlt években kudarcra vezettek. A pénzpiacok globalizálódása fontos szabályozó elemmé tette a nemzetközi pénzügyi intézményeket (Nemzetközi Valutaalap, Világbank), a nemzetközi hitelminősítő cégeket, majd később, a gazdasági válság elmélyülésével – és a rá adott válaszok tükrében – a pénzpiacok meghatározó szabályozó intézményeivé váltak a kormányok, a világgazdasági integrációs szervezetek vezető testületei.

Annak megfelelően, hogy a megtakarítók és a beruházók, a megtakarítások felhasználói között milyen jellegű és lejáratú ügyletek köttetnek, a pénzügyi piac szokásosan két részre osztható: a pénzpiacon a pénzügyi műveletek időtartama és a gazdasági tartalma alapján a rövid (egyévesnél rövidebb) lejáratú kölcsöntőkék forognak, míg a tőkepiacon a hosszabb lejáratú vagy lejárat nélküli kölcsöntőkék63 átcsoportosítása történik. A tőkepiac a jövedelmükből tartósan megtakarítók és a tőkehiányukat piaci úton kielégítők között közvetít.

Szokás külön is definiálni az értékpapírpiacot, amely a pénzügyi műveletek közül azokat foglalja magába, amelyeket értékpapír, vagyis vagyoni követelést megtestesítő forgalomképes okirat (vagy mindinkább számlakövetelés, elektronikus jel) közvetít. Az értékpapírpiac láthatóan mind a pénzpiac, mind a tőkepiac egy részével közös halmazt alkot. Fogalmi elkülönítését az indokolja, hogy az értékpapír-műveletek szabályozása jogi és intézményi okokból eltér az egyéb pénzügyi műveletektől.

17. Határozza meg a jó bankműködés főbb likviditási, prudenciális, szolvenciális, illetve törvény szerinti garanciális feltételeit!

A hitelintézeti törvény szabályozza az alapítási engedély, működési engedély, az alapszabály-módosítás, az átalakítás, egyesülés, szétválás és az engedély visszavonásának szabályait, amelyet 2013-tól a mikroprudenciális felügyeleti jogkörben eljáró Magyar Nemzeti Bank gyakorol.

A hitelintézet akkor működik jól, ha a rábízott idegen és saját forrásaival úgy gazdálkodik, hogy fenn tudja tartani azonnali fizetőképességét (likviditását) és mindenkori fizetőképességét (szolvenciáját). A biztonságos működés biztosítása érdekében a prudens (körültekintő) működésre vonatkozó követelményként a Hpt. számos garanciális feltételt határoz meg.

Ezek a többi között a következők:

– A hitelintézet saját tőkéjének összege nem lehet kevesebb az engedélyezés feltételeként számára előírt jegyzett tőke összegénél (intézménytípusonként differenciált)

– A hitelintézetnek az általa végzett tevékenység kockázatának fedezetét mindenkor biztosító megfelelő nagyságú szavatolótőkével kell rendelkeznie; a szavatolótőke alapvető, járulékos és kiegészítő tőkéből ál.

– A hitelintézetnek a hitelezési kockázata Hpt.-ben meghatározott számítási módszertan szerint megállapított mértéke 8 %-nak megfelelő – a fizetőképesség mérését szolgáló – tőkemegfelelési mutatót kell fenntartania.

– A hitelintézetnek a tárgyévi adózott eredményének 10 %-át a tevékenységéből eredő veszteségek rendezésére általános tartalékot, továbbá a tevékenységéből eredő valamennyi kockázat fedezésére kockázati céltartalékot kell képeznie.

– A hitelintézet rendszeresen értékeli és minősíti eszközeit vállalt kötelezettségeit, valamint egyéb kihelyezéseit.

– A hitelintézet köteles az Országos Betétbiztosítási Alaphoz csatlakozni.

Ha a pénzügyi vállalkozás a hitelintézetre vonatkozóan a Hpt.-ben meghatározott prudenciális követelményeket egyaránt teljesíti, hitelintézettel egyenértékű prudenciális szabályozásnak megfelelő pénzügyi vállalkozásnak minősül.

Hitelintézetek típusai

A hitelintézetek és pénzügyi vállalkozások működéséről szóló 2013. évi CCXXXVII. tv. rendelkezései alkalmazandóak (a tv. szerinti [1] bek szerint):

a Magyarország területén végzett, a hitelintézeti törvényben meghatározott pénzügyi szolgáltatási, kiegészítő pénzügyi szolgáltatási és bankképviseleti tevékenységre, önkéntes intézményvédelemre, valamint betétbiztosításra;

a Magyarország területén székhellyel rendelkező hitelintézet által külföldön alapított hitelintézet, pénzügyi vállalkozás törvényben meghatározott pénzügyi szolgáltatási, illetve kiegészítő pénzügyi szolgáltatási és bankképviseleti tevékenységének c) pont szerinti felügyeletére

a magyar hatóság által ellátott – hitelintézeti törvényben meghatározott – felügyeleti tevékenységre

a pénzügyi intézménynek nem minősülő, az összevont alapú felügyelet hatálya alá tartozó hitelintézettel vagy pénzügyi holdingtársasággal szoros kapcsolatban álló vállalkozásra, vegyes tevékenységű holdingtársaságra, valamint

a kiszervezett tevékenységet végző törvény szerinti felügyeletére.

Továbbá:

a pénzügyi intézmények Magyarország területén történő alapítására, létesítésére, működésére;

a Magyarország területén székhellyel rendelkező pénzügyi intézmény külföldi leányvállalatának, fióktelepének létesítésére, külföldi pénzügyi intézményben történő tulajdonszerzésére;

a Magyarország területén székhellyel rendelkező pénzügyi intézmény által külföldön létesített leányvállalat, fióktelep e törvényben meghatározott pénzügyi szolgáltatási, kiegészítő pénzügyi szolgáltatási, illetve bankképviseleti tevékenységének felügyeletére;

a Magyarország területén székhellyel rendelkező pénzügyi intézmény által külföldön nyújtott pénzügyi szolgáltatási, kiegészítő pénzügyi szolgáltatási tevékenység felügyeletére, valamint

a külföldön székhellyel rendelkező pénzügyi intézmény által Magyarország területén történő, határon átnyúló pénzügyi szolgáltatás, kiegészítő pénzügyi szolgáltatás nyújtására.

MNB-nek (felügyeleti jogkörében) a hitelintézeti törvényben szabályozott módon kiadott engedélyével végezhető pénzügyi szolgáltatás, valamint kiegészítő pénzügyi szolgáltatás.

A hitelintézetekről és a pénzügyi vállalkozásokról szóló törvény alapján pénzügyi intézmény a hitelintézet és a pénzügyi vállalkozás.

Hitelintézet az a pénzügyi intézmény, amely a pénzügyi szolgáltatások közül legalább betétet gyűjt vagymás visszafizetendő pénzeszközt fogad el a nyilvánosságtól, valamint hitelt és pénzkölcsönt nyújt.

Bank

betétgyűjtés, hitel és pénzkölcsön nyújtása és pénzforgalmi szolgáltatás üzletszerűen

ügyfélkör korlátozás nincs

teljes körű üzleti tevékenység

Szakosított hitelintézet

külön törvény

nincs engedély minden szolgáltatásra

pl.: MFB, Magyar EX-IMP Bank.

Szövetkezeti hitelintézet (takarék-, illetve hitelszövetkezet)

hitelreferencia szolgáltatás kivételéve minden más

pénzváltás és ügynöki tevékenységet NEM.

Pénzügyi vállalkozás (pénzügyi intézmény)

betét gyűjtése, más visszafizetendő pénzeszköz nyilvánosságtól történő elfogadása,

pénzforgalmi szolgáltatás nyújtása, elektronikus pénz kibocsátása és pénzváltási tevékenység végzése kivételével egy vagy több pénzügyi szolgáltatást nyújt, illetve fizetési rendszert működtet.

A betétgyűjtés, továbbá a hitel és pénzkölcsön nyújtása a két legalapvetőbb pénzügyi szolgáltatás, amelyek közül tehát néhány kivételtől eltekintve betételfogadást csak a hitelintézet, míg hitel és pénzkölcsön nyújtását hitelintézet és pénzügyi vállalkozás egyaránt végezhet. A pénzügyi szolgáltatások és a kiegészítő pénzügyi szolgáltatások kizárólag engedély birtokában végezhetőek.

Tőzsde, KELER, intézményi befektetők

A tőzsde

nyilvános, koncentrált és szervezett piac

a tőzsdén forgalmazott pénzügyi eszköz, deviza és áru szervezett, szabványosított kereskedését üzletszerűen bonyolítja le;

jogi személy, alapításához a felügyelet engedélye szükséges;

saját rendtartása van;

olyan információs központ, ahol a résztvevők szigorú szabályok mellett kereskedhetnek;

a tőzsdén csak a tőzsdetag cég vehet részt; ügyletet kötni az ilyen cég által meghatalmazott alkusz útján van lehetőség. Az alkuszok (brókerek) olyan tőzsdei ügynökök, akik kizárólag ügyfeleik megbízásából hivatásszerűen, de megbízóikkal alkalmi kapcsolatot létesítve tevékenykednek;

a tőkepiacról szóló törvény (A tőkepiacról szóló 2001. évi CXX. törvény, Tpt) 2018. január 3.-tól hatályos része meghatározza a tőzsdei szabályzatoknak a szükségességét, tartalmát.

a tőzsde szabályzatban határozza meg a tevékenységére vonatkozó általános szabályokat, valamint a tőzsdei kereskedőkre és kibocsátókra vonatkozó jogokat és kötelezettségeket; biztosítania kell minden, a tőzsdére vonatkozó jogszabályban és a tőzsde szabályzatában foglalt előírás teljesülését, ideértve a következetesség, a folyamatos figyelemmel kísérhetőség és az ellenőrizhetőség, valamint az ehhez szükséges források biztosítását is.

Tőzsdei ügylet: szerződés, amelyet a tőzsdén kereskedési joggal rendelkező személy a tőzsdén (a tőzsdei szabályzatnak megfelelően) tőzsdei termékre vonatkozóan köt. A tőzsdei ügyletkötések nyilvánosak. A tőzsdei ügylet lehet:

azonnali ügylet: a tőzsdei ügylet tárgyának tényleges átadására anélkül vállalnak kötelezettséget, hogy a teljesítés módját és idejét meghatározták volna. A kötelezettséget a tőzsdei szabályzatban meghatározott módon és időben kell teljesíteni.

határidős ügylet: felek megállapodhatnak abban is, hogy a tőzsdei ügyletben vállalt kötelezettségeiket a tőzsdei szabályzat által meghatározott későbbi időpontban teljesítik. Az ügylet azáltal jön létre, hogy az ügyletet az elszámoló ház nyilvántartásba veszi és visszaigazolja.

opciós ügylet: az erre vonatkozó megállapodás tartalmazza a tőzsdei termék, a vételár, az opciós díj és az opció gyakorlásának időtartama (határnapja) meghatározását. Az opció a tőzsdei ügylet megkötésétől számítva legfeljebb öt évre köthető ki. Az opció gyakorlása meghatározott határnapra is kiköthető, ez esetben a határnap nem lehet távolabbi, mint a tőzsdei ügylet megkötésétől számított öt év. Az öt évet meghaladó időtartamra vagy öt évnél távolabbi határnapra, illetve határozatlan időre kikötött opció semmis. A tőzsdei szabályzat az opció – egyes tőzsdei ügyletekben kiköthető – időtartamát és határnapját meghatározhatja.

a fentiek kombinációja is lehet

A tőzsdei forgalom elszámolása a tőzsde vagy attól szervezetileg független, elszámoló házi tevékenységet végző szervezet, illetve központi értéktár által történhet.

KELER (Központi Elszámolóház és Értéktár Zrt.): A tőzsdei és a tőzsdén kívüli (OTC piaci) elszámolásokat a Tpt. és Hpt. alapján elszámolóházként működő KELER végzi. Az ügyletbe belépve átvállalja a felek „nem teljesítéséből” adódó esetleges kockázatokat, és mindkét féllel szemben garantálja a tőzsdei ügylet teljesítését. Emellett központi értéktári feladatokat is ellát:

őrzi a nála letétbe helyezett értékpapírokat

központi értékpapírszámlát és nyilvántartást vezet

értékpapírkódokat (ISIN-kód) ad ki

a külföldön vagy belföldön kibocsátott értékpapírról belföldi vagy külföldi forgalmazás céljára szolgáló okiratot állít ki.

Az MNB figyeli (felvigyázza) a KELER „rendszer” biztonságos és hatékony működését, a pénzforgalom zavartalan lebonyolítását.

[A 2026. március 10-i hivatalos írásbeli tételistában ebben a pontérték-kategóriában önálló kérdésként már nem szerepel.]

Az utóbbi évtizedekben a világ pénzügyi rendszerében bekövetkezett változások mérsékelték a kereskedelmi bankok addigi súlyát, és megnövelték az ún. intézményi befektetők szerepét.

Típusai:

nyugdíjalapok a nyugdíjcélú megtakarítások összegyűjtésében és befektetésében játszanak nagy szerepet.

Országonként eltérő befektetési stratégiát követnek.

Van, ahol a biztonság jegyében állami és magánkötvényekbe fektetik a náluk felgyűlő nyugdíj-megtakarítás nagyobb részét, és csak kisebb mértékben fordulnak a részvénypiac felé (amely valóban gyorsabban változik, és így nagyobb kockázatot rejt, mint a fix kamatú államkötvény). Máshol az aktívák között jelentős az ingatlanok aránya.

biztosítók: mind életbiztosítási, mind vagyonbiztosítási üzleti tevékenységük során tekintélyes folyó befizetéshez jutnak, amellyel szembe később nagyobb értékű kifizetést kell majd állítaniuk.

pénzközvetítők mint a befektetési alapok, tőkekihelyező társaságok, befektetési vállalkozások mások pénzét kezelik értékgyarapítási szándékkal anélkül, hogy banki szolgáltatásokat nyújtanának ügyfeleiknek. A befektetési alapok és a befektetési társaságok rendszerint egy-egy gazdasági terület (pl.: állampapírpiac, tőzsdei vállalatok vagy ingatlanpiac) megnevezésével gyűjtenek megtakarítást, befektetési céllal. A megtakarító számára ez a konstrukció kedvezőbb lehet, mintha saját maga fektetne be részvényekbe vagy kötvényekbe a tőzsdén, vagy maga keresne jövedelmező ingatlanügyletet, hiszen az alapokat specialisták kezelik, akik olyan befektetési tárcát (portfóliót) alakítanak ki, amely közül néhány talán veszteségesnek fog bizonyulni, de a többi befektetés nyeresége egészében kedvező megtérülést ígér.

A piaci szereplők között találhatók még: fedezeti alapok, pénzügyi lízingtársaságok, állami export-import bankok, hitelgarancia-intézmények, takarékszövetkezetek.

Pénzügyi stabilitás és monetáris finanszírozás tilalma

Az MNB szervei: a Monetáris Tanács, Pénzügyi Stabilitási Tanács, az igazgatóság és a felügyelőbizottság.

A Pénzügyi Stabilitási Tanács főbb feladata:

a Monetáris Tanácsnak az MNB mikro- és makroprudenciális feladataival kapcsolatos döntése végrehajtásának irányítása

Monetáris Tanács által meghatározott stratégiai keretek között az MNB mikro- és makroprudenciális feladataival kapcsolatos döntéshozatal.

A Pénzügyi Stabilitási Tanács hatáskörében az alábbi feladatokat látja el:

folyamatosan figyelemmel kíséri a pénzügyi közvetítőrendszer egészének, illetve a pénzügyi piacok stabilitását

számba veszi a pénzügyi közvetítőrendszer egészét veszélyeztető kockázati tényezőket

elemzi azokat az intézmény- vagy terméktípushoz, ezek gyors elterjedéséhez kapcsolódó kockázatokat

nyomon követi a nemzetközi és az európai piacokon zajló eseményeket, illetve a pénzügyi közvetítőrendszer egészének stabilitását veszélyeztető kockázatokat, és a Monetáris Tanács által meghatározott stratégiai keretek között dönt a szükséges intézkedésekről

megtárgyalja a pénzügyi közvetítőrendszer egészét érintő stratégiai, szabályozási, kockázati kérdéseket, és szükség esetén állást foglal

a pénzügyi közvetítőrendszer egészének stabilitását fenyegető helyzetben értékeli a rendszerkockázatokat, dönt az azok csökkentése vagy megszüntetése érdekében szükséges intézkedésekről

szükség szerint napirendre tűzi az Európai Rendszerkockázati Testületnek a pénzügyi közvetítőrendszer egészének szempontjából releváns ajánlásait, állásfoglalásait, kockázati figyelmeztetéseit

szükség szerint megtárgyalja az Európai Felügyeleti Hatóságok által kiadott ajánlásokat, határozatokat

évente meghatározza az MNB ellenőrzési tevékenységének kiemelt célterületeit

döntést hoz meghatározott hatósági eljárásokban

A Pénzügyi Stabilitási Tanács rendszeresen beszámol a Monetáris Tanácsnak.

A szervezet működése:

legalább három, legfeljebb tíztagú testület, tagjai: az MNB elnöke, a pénzügyi felügyeleti feladatot felügyelő alelnökök, valamint az MNB elnöke által kijelölt vezetők

ülésén a pénz-, tőke- és biztosítási piac szabályozásáért felelős miniszter képviselője, valamint az MNB elnöke által felkért külső meghívottak tárgyalási joggal vesznek részt

A Pénzügyi Stabilitási Tanács szükség szerint, de legalább kéthavonta ülésezik, a határozatképességhez a tagok többségének a jelenléte szükséges. Döntéseit a jelenlévő tagok egyszerű szótöbbségével hozza, szavazategyenlőség esetén az elnök szavazata dönt.

21. Ismertesse, hogy mit jelent a monetáris finanszírozás tilalma! 2

Monetáris finanszírozás: egy ország központi bankja részt vesz az állam vagy állami intézmények finanszírozásában.

A rendszerváltás után azonban sok európai országot megelőzve megszüntették a költségvetés automatikus jegybanki finanszírozását.

Jegybanki törvény 146. §-a szerint: „Az MNB nem nyújthat folyószámlahitelt […] közszektor számára, továbbá ezektől közvetlenül nem vásárolhat meg adósságinstrumentumot.

A jegybank a külföldi pénznemben fennálló követeléseinek és kötelezettségeinek a tárgyév utolsó napján érvényes hivatalos árfolyamon történő értékeléséből származó árfolyamnyereséget, illetve árfolyamveszteséget a forintárfolyam kiegyenlítési tartalékába köteles helyezni.

A jegybank a devizában fennálló, értékpapíron alapuló követelések piaci értékelése alapján megállapított különbözetet – a nyitóállomány visszavezetése után – a deviza-értékpapírok kiegyenlítési tartalékába köteles elhelyezni.

A forintárfolyam-kiegyenlítési tartalék és a deviza-értékpapírok kiegyenlítési tartaléka a jegybank saját tőkéjének része.

A monetáris finanszírozás tilalma alkalmazkodási kötelezettséget előíró európai uniós szabály, ami határköröket jelöl ki.

Ugyanakkor a tilalom betartása sem jár azzal, hogy megszűnne a jegybanki feladatok hatékony teljesítésének mozgástere.

Az uniós jog egyrészt szigorúan betartandó tilalmi szabályokat állít fel, másrészt kivételeket is megfogalmaz (amelyek hozzájárulnak ahhoz, hogy a jegybankok hatékonyan megfelelhessenek a Központi Bankok Európai Rendszere (KBER) célkitűzéseinek és alapvető feladatainak)

A monetáris finanszírozás tilalmára vonatkozó rendelkezések a jegybankra is vonatkoznak; betartásukat az Európai Központi Bank (EKB) ellenőrzi.

A szabályok betartásáról a nemzeti központi bankoknak, így a jegybanknak is minden évben számot kell adnia.

A tilalom főbb elemei:

jegybanki hitelezési gyakorlat,

adósságinstrumentumok vásárlása, valamint

fiskális megbízotti feladatok.

Ügyfélvédelem, OBA jogállás és működés

A pénzügyi rendszer stabilitásának megőrzése állami feladat. A bankrendszer a nemzetgazdaságban a pénzfolyamatok áramoltatója. A bankrendszer biztonságos működését Mo-on az MNB felügyeli, szabályozza. Az MNB szervei a Monetáris Tanács, Pénzügyi Stabilitási Tanács, az igazgatóság és a felügyelőbizottság. Fontos, hogy a banküzem biztonságosan működjön.

A pénzügyi piacok felügyeletének emellett azonban van még egy általános oka: az ún. információs aszimmetria.

A pénzügyi piacokon létrejövő jogviszonyok egyik oldalán – a megbízotti oldalon – szükségszerűen „pénzügyi profik”, azaz a különféle pénzügyi szervezetek, míg a másik oldalán – a megbízói oldalon – döntőrészben „pénzügyi laikusok”, mint ügyfelek állnak. Ebből következik az ügyféli oldal bizonyos fokú kiszolgáltatottsága. Az ügyféli oldal az

információs aszimmetria jelensége miatt sosem képes kellően bele látni a pénzügyi szervezetek befektetési tevékenységébe, gazdálkodásába. Jogállamban az állam köteles olyan ellensúlyozó szerepet vállalni, amely ezt a kiszolgáltatottságot mérsékelni képes.

Állam eszközei:

egy részük közvetett és megelőző jellegű,

másik részük közvetlen és reparatív.

Közvetett és megelőző jellegű védelem: a jogi szabályozás, az állami törvényességi felügyelet szolgálja.

Jogi szabályozás teremti meg az átláthatóságot, a kiszámíthatóságot, s mindezen jogi eszközökkel közvetett módon védi a közérdeket, s ehhez kapcsolódva a pénzügyi szervezetek ügyfeleinek védelmét, a nemkívánatos helyzetek bekövetkezésének megelőzését. Jogszabály megalkotása: az OGY, a kormány, az MNB kompetenciája. A pénzügyi igazgatási szervek: döntés-előkészítés és a jogi regulációnál van szerepe.

Ezek az eszközök nem képesek teljes mértékben bebiztosítani az ügyféli pozíciót, s teljes biztonsággal megelőzni az ügyféli kiszolgáltatottság tényleges bekövetkezését.

Előre nem kiszámítható, váratlan esetekkel kapcsolatos védelmet szolgálja:

az ügyfélvédelem közvetlen és reparatív jellegű eszközei,

a bekövetkezett kárt legalább részben (ill. teljes mértékben) az ügyfél részére megtérítő pénzalapok.

Mo-on 2004-ben a PSZÁF, a MNB és a PM: 3oldalú megállapodás, de érdemi eredmény nélküli. Államháztartási szinten 2008 őszére, később pedig kereskedelmi banki és háztartási szinteken bekövetkezett a pénzügyi instabilitás. 2010-től a kormány, 2013-tól pedig már a jegybank is szabályozóként és pénzpiacokat felügyelőként lép fel.

[A 2026. március 10-i hivatalos írásbeli tétellistában ebben a pontérték-kategóriában önálló kérdésként már nem szerepel.]

23. Határozza meg az Országos Betétbiztosítási Alap jogállását és szervezetét!

2026-os kiegészítés: Az OBA jogi személy. Az alap irányítását héttagú igazgatótanács végzi; működésének és szervezetének részletszabályait a 2026-os NKE-tananyag szerint kell áttekinteni.

1993. március 31-ével jött létre.

Jogi személy, amelyhez valamennyi hitelintézet köteles csatlakozni.

Irányítását az OBA igazgatótanácsa látja el, amely 7 főből áll:

a pénz-, tőke- és biztosítási piac szabályozásáért felelős miniszter által kijelölt személy

az MNB elnöke által kijelölt két személy (akik közül az egyik a pénzügyi feladatot felügyelő alelnök vagy e feladatot ellátó vezető)

Magyar Bankszövetség által kijelölt 2 személy

a Szövetkezeti Hitelintézetek Integrációs Szervezetének igazgatósági elnöke által kijelölt személy

OBA ügyvezető igazgatója

Saját vagyona, bevételei és jövedelmei vannak, amelyek után az OBA sem TAO, sem helyi adó, sem illeték fizetésére nem kötelezhető.

Pénzeszközei nem vonhatók el, és az OBA törvényben meghatározott feladataitól – kártalanítás – eltérő célra nem használhatók fel,

saját tőkéje nem osztható fel,

pénzügyi-számviteli ellenőrzését az ÁSZ végzi.

Az OBA bevételi forrásai:

a hitelintézetek által fizetett egyszeri – belépéskori – csatlakozási díj (a jegyzett tőke fél százalékának megfelelő összeg);

a hitelintézetek által teljesített rendszeres befizetés (éves tagdíj), amelynek mértéke a betétállomány nagyságától és egyéb szempontoktól függően változó;

a hitelintézetek által teljesített rendkívüli éves befizetés (ennek célja az OBA által felvett kölcsön törlesztése lehet);

az OBA által felvett kölcsön

egyéb bevétel, valamint az OBA által kibocsátott kötvény.

Pénzeszközeit állampapírban vagy az MNB-nél elhelyezett betétben köteles tartani.

24. Határozza meg az Országos Betétbiztosítási Alap működésének főbb jellemzőit!

2026-os pontosítás: Az OBA a névre szóló biztosított betétek után személyenként és hitelintézetenként összevontan legfeljebb 100 000 euróig fizet kártalanítást. A kártalanítási összeget 2024-től 7 munkanapon belül fizeti ki. A kifizetett összeg erejéig a betétes hitelintézettel szembeni követelése az OBA-ra száll át.

Feladatköre:

a betétek befagyásának megelőzését és egyúttal a kártalanítás kifizetésének megelőzését célzó intézkedések megtétele (pl hitelnyújtás, hitelintézetben való tulajdonszerzés, bank reorganizációja)

a vele tagsági jogviszonyban álló hitelintézetnél elhelyezett betétek befagyása esetén a betétesek részére a meghatározott mértékű kártalanítási összeg kifizetése

betétesek tájékoztatása.

Kártalanítás:

Az OBA által nyújtott biztosítás csak a névre szóló betétekre terjed ki.

Az OBA által nyújtott biztosítás a betétek számától és pénznemétől függetlenül kiterjed minden olyan betétre, amelyet az OBA-ban tagsággal rendelkező hitelintézetnél helyeztek el.

a befagyott betét tőke- és kamatösszegét személyenként és hitelintézetenként összevontan, legfeljebb. 100.000 euró összeghatárig fizeti ki

Nem terjed ki az OBA által nyújtott biztosítás

ha a betét tulajdonosa költségvetési szerv: tartósan száz százalékban állami tulajdonban lévő gazdasági társaság, helyi önkormányzat, biztosító, önkéntes biztosító pénztár, magánnyugdíjpénztár, befektetési alap, a Nyugdíj-biztosítási Alap, az Egészségbiztosítási Alap, valamint e két utóbbi kezelő szervezete és igazgatási szervezete, elkülönített állami pénzalap, pénzügyi intézmény, az MNB, befektetési vállalkozás, tőzsdetag, árutőzsdei szolgáltató.

a pénzügyi piacok többi ügyfélvédelmi alapja (Befektető-védelmi Alap, kötelező vagy önkéntes intézmény-, illetve befektető védelmi alapok, Magánnyugdíj-pénztári Garanciaalap) által tulajdonolt betétekre, a kockázati tőketársaságokra és a kockázati tőkealapokra.

azon természetes személyek betéteire sem, akik hitelintézetnél vezető állást vagy választott könyvvizsgálói funkciót töltenek be, továbbá a hitelintézetben legalább öt százalékos tulajdoni hányaddal rendelkeznek, valamint a mindezen személyekkel közös háztartásban élő közeli hozzátartozói által elhelyezett betétekre sem.

az olyan betétekre, amelyekre a betétes a szerződés szerint jelentősen magasabb kamatot vagy más vagyoni előnyt kap.

az olyan betétekre sem, amelyekről bíróság jogerős ítélettel megállapította, hogy az abban elhelyezett összeg pénzmosásból származik,

0az olyan betétekre, amelyeket nem euróban vagy az Európai Unió, illetve a Gazdasági Együttműködési és Fejlesztési Szervezet tagállamának törvényes fizetőeszközében helyeztek el.

Ha az OBA a betéteseknek kártalanítást fizetett ki, a hitelintézettel szembeni követelés – a kifizetett összeg erejéig – a betétesről az OBA-ra száll át. A követelés átszállásával az OBA a korábbi jogosult helyébe lép. Az OBA a felszámolási eljárásban az átszállt követeléseket jogosult érvényesíteni.

BEVA működés, pénzügyi felértékelődés, hitelezés

2026-os pontosítás: A BEVA jogi személy, kilenctagú igazgatóság irányítja. Kártalanítási kötelezettsége akkor keletkezik, ha a bíróság elrendeli valamely tagjának felszámolását. A kártalanítás személyenként és tagonként összevontan legfeljebb 100 000 euró; 1 millió forintig 100%, az 1 millió forint feletti részre 90%. Gazdálkodását az Állami Számvevőszék ellenőrzi, és a kifizetett kártalanítás mértékéig a követelés az ügyfélről az alapra száll át.

A befektetővédelem intézményét a Tpt. szabályozza, amely a befektetési szolgáltatók esetleges fizetésképtelensége miatt a befektetőket érő vagyoni károk részbeni kompenzálását biztosítja. Célja a meghatározott befektetési szolgáltatási tevékenységet (pl.: portfóliókezelés, bizományosi tevékenység), illetve kiegészítő befektetési szolgáltatási tevékenységet (pl.: értékpapír-letétkezelés) ellátó gazdálkodó szervezetek ügyfeleinek (befektetők) védelmét szolgálja.

A Tpt.-ben nevesített befektetési szolgáltatókat – az ún. biztosított tevékenységet végző szervezeteket – a Bevában kötelező tagság terheli, tagság nélkül ugyanis részükre működési engedély nem adható ki, illetve a tagság megszüntetése esetén a működési engedélyt vissza kell vonni.

A Beva jogi személy, amely saját vagyonnal, bevételekkel és jövedelemmel rendelkezik, amelyek után társasági és helyi adó, illetve illeték fizetésére nem kötelezhető.

Az Alapot kilenctagú igazgatóság irányítja. Tagok:

a pénz-, tőke- és biztosítási piac szabályozásáért felelős miniszter által kijelölt két személy;

a tőzsde és a központi értéktár által kijelölt egy-egy személy;

az MNB elnöke által kijelölt két személy;

az Alap tagjainak két képviselője;

az OBA ügyvezető igazgató-helyettese.

Az igazgatósági tagság 3 évre szól.

A Beva bevételi forrásai:

az egyszeri csatlakozási díj,

A csatlakozó gazdálkodó szervezet – a tagsági viszony keletkezésének feltételeként – csatlakozási díjat fizet, amelynek mértéke a csatlakozó gazdálkodó szervezet jegyzett tőkéjének fél százaléka, de nem lehet kevesebb, mint ötszázezer forint, és nem haladhatja meg a hárommillió forintot

a rendszeres éves díj, a rendkívüli befizetés,

Ezen túlmenően a Beva tagja naptári évente éves díjat fizet a Bevanak, amelynek megfizetése a díjfizetési időszakra előre esedékes. Az éves díj alapja a tárgyévet megelőző naptári évben a Beva kártalanítási kötelezettsége alá tartozó befektetők tulajdonát képező, a Beva tagjának kezelésében lévő pénz és értékpapír átlagos állománya.

Az éves díj mértékét az igazgatóság állapítja meg a díjalap arányában, figyelembe véve a biztosított befektetők számát is.

a Beva vagyonának hozama,

a Beva által felvett kölcsön és egyéb bevétel.

A Beva pénzeszközei nem vonhatók el, abból a Beva tagjai részére kifizetés semmilyen jogcímen nem teljesíthető.

A Beva pénzeszközei kizárólag a tőkepiaci törvényben meghatározott célokra használhatók fel. Szabad pénzeszközeit kizárólag pénzben vagy állampapírban tarthatja.

A Beva gazdálkodását az ÁSZ ellenőrzi.

A Beva feladata:

a befektetők részére a törvény által lehetővé tett kártalanítási összeg megállapítása és kifizetése. A befektetőkkel szembeni kártalanítási kötelezettsége abban az esetben következik be, ha a bíróság elrendeli a BEVA valamely tagjának felszámolását.

A BEVA a kártalanításra jogosult befektetők részére követelésüket – személyenként és BEVA-tagonként összevontan – legfeljebb százezer euró összeghatárig fizeti ki kártalanításként azzal, hogy a Beva által fizetett

kártalanítás mértéke egymillió forint összeghatárig száz százalék, egymillió forint összeghatár felett egymillió forint és az egymillió forint feletti rész kilencven százaléka (ez az ún. önrész).

A kifizetett kártalanítás forrása a Beva felhalmozott vagyona, valamint az alap éves bevételeinek az igazgatóság által jóváhagyott, éves működési költségekkel csökkentett összege. A Beva által kifizetett kártalanítás mértékéig a követelés az ügyfélről az alapra száll át.

Nem terjed ki azonban a BEVA által nyújtott biztosítás, ha a befektető

az állam, költségvetési szerv,

tartósan száz százalékban állami tulajdonban lévő gazdasági társaság,

helyi önkormányzat,

intézményi befektető,

az OBA, a PGA (Pénztári Garancia Alap), önkéntes betétbiztosítási vagy intézményvédelmi alap, elkülönített állami pénzalap, befektetési vállalkozás, pénzügyi intézmény, az MNB, a Beva tagjánál vezető állású, illetve munkaviszonyban vagy munkavégzésre irányuló egyéb jogviszonyban álló személy és ezek közeli hozzátartozója.

a Beva biztosítása az alap tagjában öt százalékot elérő vagy azt meghaladó közvetlen vagy közvetett tulajdoni részesedéssel vagy szavazati joggal rendelkező gazdálkodó szervezet vagy természetes személy és ennek ellenőrzött társasága, valamint természetes személy tulajdonos esetén ennek közeli hozzátartozója követelésére.

26. Mutassa be, hogy milyen jelei voltak a pénz és bankszektor felértékelődésének az elmúlt évtizedekben, és hogyan jelentkezett ez Magyarországon!

Az elmúlt negyed évszázadot korszakos változások jellemezték mind az információtechnológia, mind pedig a pénz- és tőkepiacok fejlődése terén. Az informatika vívmányai mára átformálták az üzleti és hivatali adminisztrációt, az oktatást, a személyek közötti kommunikációt és természetesen a pénzvilágot is.

Pénz- és tőkepiacokon bekövetkező innováció: elsősorban a legfejlettebb országok pénzügyi rendszerén belül terjedtek el, de a határidős műveletek, az értékpapír-alapú ügyletek, az elektronikus tőzsdei kereskedés, a hitel- és fizetési kártyák robbanásszerű elterjedése → a világ egészének pénzügyi rendszerét átalakította → átalakult a pénzügyi igazgatás felfogása, szervezete, módszertana is.

pénzügyi innovációk gyors ütemű elterjedés: azokban a térségekben – így Magyarországon és a többi volt tervgazdaságban is –, amelyek korábban alulreprezentáltak voltak a világgazdaság fő pénzügyi vonulatában. 2007 után azonban ismét megrázkódtatások következtek be a nemzetközi pénzvilágban, amelyek elérték hazánkat is.

A magyar gazdaságot a nemzetközi pénzügyi szereplők a rendszerváltozás óta a feltörekvő piacok elnevezésű ország csoporthoz sorolják, hogy gyorsan átalakuló, a külföldi tőkét sikeresen befogadó országról van szó. De a magyar gazdaság nemzetközi pénzügyi kapcsolódásának szerkezetén meglátszik az elmúlt évtizedek öröksége és a rendszerváltoztató folyamat számos sajátossága is. Így például az, hogy hazánk korábban a súlyosan eladósodott országok közé számított, az 1990-es évektől azonban jelentős működő tőke- és portfólió befektetés áramlott be, de a kétezres évek derekától kiéleződött az ország finanszírozhatóságának kérdése a kedvezőtlenné vált állampénzügyek miatt.

A közvetlen működőtőke-beruházók nagy aránya → hazánk tőkeimportjának kisebb hányada érkezik tőzsdén keresztül.

A tőkeáramlás felgyorsulásához elengedhetetlen volt a tőkemozgás állami korlátozásainak mérséklése, a nemzetközi befektetés jogi, politikai, szabályozási környezethez igazodás. Korábban országonként eltérő deviza-ellenőrzési rendszerek működtek, továbbá különféle pénzügyi és jogi korlátok érvényesültek. Az IMF keretében, valamint a fejlett ipari országokat tömörítő OECD bizottságaiban azonban folyamatosan előrehaladt a pénztőke mozgásának útjában álló jogi és szabályozási akadályok mérséklése.

A működőtőke- és a pénztőke-beruházásnak (bankok létrehozása) a hitelnyújtással vagy kötvényműveletekkel szemben az a sajátossága, hogy a külföldi tőketulajdonos később egyben irányító szerepet is betölt a fogadó ország területén.

Jogi és szabályozási téren különösen fontosak az OECD keretein belül meghozott megállapodások, amelyekhez Magyarország is csatlakozott. Ezek egyebek között az új vállalatok külföldön történő létesítését, külföldiek általi felvásárlását szabályozzák, alapvetően azzal a szándékkal, hogy a megállapodást aláíró államok felszámolják a

nemzetközi tőkemozgás jogszabályi és intézményi korlátait. A legtöbb OECD-országban például az 1990-es évek első felétől már nem írnak elő előzetes engedélyeztetési kötelezettséget a külföldről érkező beruházásokra, elegendő az ügylet bejelentése. Máshol a nagyobb értékhatár és érzékeny szektor esetén fennmaradt az engedélyeztetés előírása.

27. Mutassa be, hogy milyen változások mentek végbe a közép- és hosszú lejáratú hitelezés területén a világban és Magyarországon az 1970-es évek óta!

A tőkeforrások közé számítanak a közép- és hosszú lejáratú bankhitelek. A nagy bankok nemzetközi aktivitása változatos képet mutatott.

A nagy bankok 1970-es években kezdeményezők voltak nemzetközi téren, majd aztán több fejlődő ország és tervgazdaság fizetési csődje hatására egy időre visszaszorult a nemzetközi banki hitelezés.

A bankhitelek állománya változékonyabb a stratégiai befektetők által végrehajtott közvetlen beruházásokénál, hiszen rossz hírek elterjedése esetén a kölcsönöket nem hosszabbítják meg, sőt a banki hitelszerződéseket lejárat előtt már fel lehet mondani.

A hitelállomány alakulása azonban még mindig kevésbé változékony, mint a portfólió befektetéseké. Miután az 1980-as években több harmadik világbeli hitelfelvevő ország képtelen volt kölcsöneit rendben törleszteni, ezáltal likviditási zavarok merültek fel nagy nyugati bankoknál, ami lökést adott a szindikátusi hitelezés (ügyfél által igényelt kölcsön összegét több bank jegyzi le, és ezzel megosztják az ügyfélkockázatot) és az értékpapírosítás elterjedésének. (tartós követelést – aminek megtérülésre esélytelenné kezd válni – értékpapírrá alakítják, és ezzel forgathatóvá teszik, ami javítja a bankok átmeneti likviditási helyzetét).

A 2007-es amerikai „sub-prime” válság, amely a gyenge hitelképességű ügyfeleknek felelőtlenül nyújtott jelzáloghitelezés behajthatatlanságának tömegesedéséből alakult ki, éppen azáltal tudott kiterjedni a világ más pénzügyi központjaiba, mert biztosnak gondolt jelzálog-követelésekre sok amerikai bank forgatható értékpapírokat bocsátott ki és forgalmazott világszerte. Másrészt a pénzpiacok globalizálódása okán a banki hitelezési technikák is világjelenséggé váltak, és a másodlagos bankhiteladósok tömegesen jutottak hitelhez a világ minden táján, amely hitelek azonban világszerte megtérülésre teljesen esélytelenné váltak.

Mo pénzügyi rendszere – különösen a bankszektora – miután integrálódott a nemzetközi folyamatokba, egy idő után azok problémáit is felszínre hozta. Az 1970-es évektől piaci gazdaságpolitika, ami az államadósság megemelkedésével járt.

A 2000-es évek elejétől pedig a tovább növekvő államadósság mellett általánossá vált az önkormányzatok, különösen a háztartások eladósodása. A hitelező bankok óriási nyereségre és érdekbefolyásra tettek szert, míg a másik oldalon az állam önálló gazdaságpolitikájának elvesztése, a háztartások pénzügyi ellehetetlenülése következett be. A helyreállítás a fiskális és monetáris mechanizmusok összehangolt működésével, illetve állami adminisztratív beavatkozásokkal került rendezésre.

Elemi költségvetés, Világbank, IMF

A Kormány mellett a központi költségvetésről szóló törvény végrehajtása során jelentős szerep jut a fejezetet irányító szervnek is. A központi költségvetésről szóló törvény elfogadását követően ugyanis ők hagyják jóvá a fejezetbe sorolt központi költségvetési szervek elemi költségvetését, állapítják meg a fejezetbe tartozó fejezeti kezelésű előirányzatok elemi költségvetését és miniszteri rendeletben szabályozzák a fejezetbe tartozó fejezeti kezelésű előirányzatok43 kezelésével, felhasználásával kapcsolatos rendelkezéseket.

A központi költségvetésről szóló törvény végrehajtása során a fejezetet irányító szerv vezetője az Áht.-ban meghatározott körben és módon jogosult előirányzatot átcsoportosítani és létrehozni, a költségvetési év végén pedig a zárszámadás elkészítéséhez az általa irányított fejezetbe sorolt költségvetési szervek és előirányzatok gazdálkodásáról – az államháztartás számviteléről szóló kormányrendeletben meghatározott tartalommal – éves költségvetési beszámolót, ezek előirányzat-maradványáról elszámolást készít.

Az elemi költségvetés az a részletes bontásban elkészített költségvetés, amely a fejezetbe tartozó előirányzatok költségvetési alapját meghatározza. A Kormány rendeletében foglaltak szerint elemi költségvetést köteles készíteni – az államháztartás központi alrendszerébe tartozó költségvetési szerv, – a központi kezelésű előirányzat, – a fejezeti kezelésű előirányzat, – az elkülönített állami pénzalap, – a társadalombiztosítás pénzügyi alapja a központi költségvetésről szóló törvényben megállapított bevételi és kiadási előirányzatai egységes rovatrend szerinti részletezéséről. A központi költségvetésről szóló törvénynek és az elemi költségvetésnek a költségvetési kiadások és

bevételek előirányzata szintjén – ha a központi költségvetésről szóló törvény a kiemelt előirányzatokat is megállapítja a kiemelt előirányzatok szintjén – meg kell egyeznie.

29. Határozza meg a Világbank küldetését, a Világbank-csoport tagjait és Magyarország eddigi kapcsolatait a Világbankkal!

A Világbank fejlesztési intézményként funkcionáló multilaterális pénzügyi intézmény. Aktív hitelfelvevő, kötvénykibocsátó és hitelközvetítő szerepe van. A Világbank a gazdasági növekedés beindítását tűzte ki célként. A Világbank, mint szervezet nem egyetlen intézményt jelent, mivel az eltelt időszakban sok új feladat jelent meg, így a feladatok megoldására új intézményeket alakítottak ki.

A Világbank-csoport tagjai a következők:

Nemzetközi Újjáépítési és Fejlesztési Bank (IBRD): Világbank,1946-tól működik,

Nemzetközi Pénzügyi Társaság (IFC): 1956-tól dolgozik,

Nemzetközi Fejlesztési Társaság (IDA): 1960-tól segíti a leggyengébbeket,

Beruházási Viták Rendezésének Nemzetközi Központja (ICSID): 1966-ban alakult,

Nemzetközi Beruházásbiztosítási Ügynökség (MIGA):1988-ban alakult.

Világbank – IBRD: az ENSZ szakosított intézménye, 1946-ban kezdte meg működését. Működésének célja az újjáépítés elősegítése, a magántőke befektetéseinek előmozdítása, a nemzetközi kereskedelem fejlesztése, a különféle kölcsönök összehangolása és a külföldi beruházások hatásainak figyelemmel kisérése.

A Világbank tevékenységének finanszírozásához a következő forráslehetőségek biztosítják a szükséges összegeket: a tagországok befizetett hozzájárulásai és az alaptőke-emelések. A rendszeres tőkepiaci kölcsönfelvételek két csoportot alkotnak:

az egyik a szokásos tőkepiaci feltételek mellett a kötvények kibocsátása és elhelyezése a kereskedelmi és a befektetési bankoknál,

a másik pedig a fix kamatozású értékpapírok kibocsátása és értékesítése kormányok, központi bankok és más hivatalos pénzügyi intézmények részére, hiteltörlesztések, kintlévőségek átruházása, üzleti tevékenység során elért nyereség.

A Világbank tagja lehet az IMF valamennyi tagja, ha elfogadja a Világbank Alapokmányában foglaltakat, és lejegyzi az előírt részvényeket.

Mo: 1982-től tag. A Világbank és Magyarország között 1983-ban jött létre az első kölcsönszerződés. Azóta több mint 40 kölcsön-megállapodás realizálódott, mintegy 3,6 milliárd dollár értékben, és e pénz nagyobb részét le is hívták a magyarországi hitelfelvevők, amelyből különösen a magyar pénzügyi szektor szerkezetének javításához, a nyugdíjreform elősegítéséhez és a felsőoktatás fejlesztéséhez folyósított kölcsönök a legjelentősebbek.

30. A szubszidiaritás elvén keresztül ismertesse, hogy az európai uniós tagságnak milyen hatása van a nemzeti költségvetés szerkezetére!

Szubszidiaritás elve: az egyes „hatalmi” szintek közötti munkamegosztás: a különböző kérdéseket lehetőség szerint a keletkezési szinten kell megoldani, új dimenziókat kapott. A Római Szerződés szerint: „Mindazokon a területeken, amelyek nem képeznek kizárólagos közösségi kompetenciát, az Európai Közösség a szubszidiaritás elvével összhangban akkor tesz intézkedéseket, ha a szükséges intézkedés céljai a Tagállamok részéről nem valósíthatók meg megfelelő módon, és ezáltal□…□ a célok a Közösség részéről jobban megvalósíthatók.” A szubszidiaritás elvével nem ellenkező esetekben a közösségi jogszabályok jelentős részének végrehajtása során Brüsszel a tagállami jogalkalmazó gépezetet (közigazgatási és igazságszolgáltatási szerveket) használja.

31. Mutassa be az Európai Unió közös költségvetésébe történő befizetések megállapítási módját!

Az EU-hoz való csatlakozás a költségvetési kapcsolatokban azt jelentette, hogy azonnal teljesítenünk kellett a közös költségvetéshez való hozzájárulást:

intézmények kiépítése (végrehajtó ügynökségek, kifizető hatóságok),

statisztikai követelmények teljesítése,

a tagországi államháztartások helyzetének összevethetősége érdekében az ESA-egyenleg (European System of Accounts, Nemzeti és Regionális Számlák Rendszere) szerinti számbavétel kialakítása – (EUROSTAT irányítja),

a pénzügyi ellenőrzés EU szerinti szervezeti rendjének létrehozása.

Az EU közös költségvetésébe történő befizetések pontos nagyságát a tagállam állapítja meg, hiszen a befizetendő összeget a tagállami hatóságok tudják nyilvántartani, számba venni. A tagállami hatóságok kezelik:

a vámok és a mezőgazdasági illetékek vonatkozó beszedett összegeit,

az áfaalapú és a GNI-alapú befizetéseket,

az EU Bizottsága által is jóváhagyott megállapított összeg a nemzeti kincstárnál (nálunk a Magyar Államkincstárnál) az EU számára megnyitott számlán való megjelenése.

Az EU költségvetésébe történő befizetnivalók: a beszedés a tagállamban, a tagállam közigazgatási apparátusa közreműködésével, a tagállam saját törvénykezése szerint történik, amit a tagállam a közösségi szabályozás követelményeinek megfelelően alakít ki.

Az EU Bizottsága rendelkezik arról, hogy a pénzek hova, milyen célra és milyen jogcímen kerüljenek tovább. A források beszedése, kezelése országos szinten valósul meg, az EU Bizottságának jogában áll helyszíni ellenőrzésen vizsgálni (felülbírálni) a tagállami hatóságok megállapításait → kérheti a nemzeti ellenőrzésbe való bevonását, kiegészítő ellenőrzések elvégzését.

32. Határozza meg az IMF lényegét, küldetését, és írja le röviden Magyarország kapcsolati rendszerét az IMF-fel a kezdetektől napjainkig!

IMF: International Monetary Fund, Nemzetközi Valutaalap; a Bretton Woods-i intézmények egyike (másik a Világbank)

Az IMF a nemzetközi monetáris rendszer zavartalan működése érdekében felügyeletet gyakorol a tagországok árfolyam-politikája felett. Szakértői:

a tagországokkal rendszeres időközönként gazdaságpolitikai konzultációt folytatnak (IMF Alapokmány IV. cikk)

minősíti a tagországok gazdasági fejlődését és gazdaságpolitikáját,

a magántőkepiac számára is fontos jelzésként szolgáló bizonyítványt állít ki az érintett országról,

ajánlásokat fogalmaz meg a tagország részére.

átmeneti pénzügyi segítséget nyújt a fizetési mérleg problémákkal küzdő tagországainak,

szakmai támogatást, tanácsokat ad tagországainak gazdaságpolitikájuk hatékonyságának javítása céljából.

IMF célkitűzései:

nemzetközi monetáris együttműködés elősegítése

konzultációs fórumok lehetőségének kialakítása

nemzetközi kereskedelem bővítése és kiegyensúlyozott növelése

árfolyam-stabilitás megteremtése

versenyszerű leértékelések elkerülése

tagországoknak sokoldalú fizetési rendszer megteremtése

segélynyújtás

IMF-tagság feltételei:

tagok csak országok lehetnek,

a tagfelvételt a kormányok kérhetik, amelyek vállalják az alapszabályban meghatározott kötelezettségek teljesítését, önálló külgazdasági tevékenységet folytatnak oly módon, hogy ennek feltételrendszerét is önállóan alakítják

Az IMF szervezete:

élén a Kormányzótanács áll (tagországok által kinevezett kormányzók és kormányzó helyettesek)

évenként egy alkalommal a Közgyűlésen dönt a felmerülő kérdésekben

A Kormányzótanács választja az Alap vezetőjét, a vezérigazgatót, 5 évenként

A vezérigazgató egyben az Ügyvezető Igazgatóság elnöke is.

Az Ügyvezető Igazgatóság az Alap rendszeres tevékenységet végző szervezeti egysége, amelynek élén a vezérigazgató áll.

Az Ügyvezető Igazgatóság 24 tagú.

Az IMF szervezetének jellemzően fontos részét jelentik az ad hoc bizottságok és az állandó bizottságok.

Mo és az IMF

1945-ös megalakítást követően a Szovjetunió nyomása és a kommunista párt elutasítása miatt csak 1982-ben léphetett be MO.

másfél évtized alatt mintegy 2,2 milliárd SDR-hitelt vett igénybe

1990 körül kritikus fontosságú lett az IMF-forrás, súlyosan eladósodott állapot

Később az IMF közvetlen finanszírozó jelentősége mérséklődött.

A 2008-ra kiéleződő finanszírozási válságban ismét az IMF-hez (továbbá a Világbankhoz, Európai Központi Bankhoz) volt kénytelen fordulni az ország pénzügyi vezetése készenléti hitel felvétele ügyében.

Az IMF a válság akut szakasza után is aktív partner marad a külső finanszírozásban.

Mo az ezredfordulón, majd a 2002–2010 közötti eladósodási periódust követően, 2013-ban jelentősen leszűkítette a kapcsolatait az IMF-fel. A hiteleit Magyarország visszafizette, gazdaságpolitikai tanácsait nem kéri.

Az IMF általi hitelnyújtás gazdaságpolitikai feltételei egyfelől hogy visszakapja a folyósított forrásait, másfelől hogy a hitelfelvevő tagország nemzetközileg versenyképesebbé váljon. Az IMF gazdaságpolitikai ajánlásai azonban gyakran ütköznek azzal, amit a hitelért hozzá forduló ország kormánya helyesnek, ésszerűnek és megvalósíthatónak tart. A véleményütközések és szakmapolitikai viták igen gyakoriak.

EU költségvetés és tagsági hatások

A PÉNZÜGYI ÉS KÖLTSÉGVETÉSI IGAZGATÁS EUS ÖSSZEFÜGGÉSEI

Az EUs tagság előfeltétele a GMU (Gazdasági és Monetáris Unió) tagsághoz

A konvergencia-kritériumok teljesítése esetén a tagjelölt ország köteles belépni a GMU-ba

A számszerű kritériumok:

mérsékelt infláció és kamatszint

maximált éves államháztartási hiány (a GDP 3%-a)

maximált bruttó államadósság (a GDP 60%-a)

két éven keresztül kellő árfolyam-stabilitás

a GMU tagság a monetáris önállóság megszüntetésével jár (előnyök-hátrányok)

1993 Koppenhága: csatlakozási kritériumok

előzmények: PHARE (Lengyelország, Mo.): diszkriminatív mennyiségi korlátozások eltörlése, hitelkeret, pénzügyi segély

1999 Agenda 2000: előcsatlakozási alapok (ISPA, PHARE, SAPARD)

2004-től: Kohéziós Alap, Strukturális Alapok

Költségvetések EUs harmonizációját jelenti:

Az EUnak saját közös költségvetése van, elkülönül a tagállamok nemzeti költségvetésétől.

Az EUs csatlakozással Mo. számára is kötelező befizetni az ún. saját forrásokat

joga van a közösségi politikákhoz tartozó pénzeszközökből részesedni.

nincs kötelező átveendő költségvetési rendszer, struktúra, eljárási rend;

Bizonyos költségvetési tervezési, pü-i lebonyolítási, ellenőrzési, beszámolási feltételeknek azonban minden tagállam köteles megfelelni

2004. május előcsatlakozási alapok: PHARE, ISPA, SAPARD.

Az EU-nak saját közös költségvetése van: kiadásairól és bevételeiről saját belső döntéshozatali rendjében határoz, így elkülönül a tagállamok nemzeti költségvetésétől. Az EUs csatlakozást követően Mo. számára is kötelező befizetni az ún. saját forrásokat, és joga van részesedni a közösségi politikákhoz tartozó pénzeszközökből. A tagországok számára nincs kötelezően átveendő költségvetési rendszer, struktúra, eljárási rend; a nemzeti szuverenitáskeretében marad a belső tagországi költségvetési rend, a tervezési-elszámolási rendszer. Bizonyos költségvetési tervezési, pénzügyi lebonyolítási, ellenőrzési, beszámolási feltételeknek azonban minden tagállam köteles megfelelni ahhoz, hogy az uniós befizetési kötelezettségeket teljesíteni lehessen, és az ország hozzájusson az EUs forrásokhoz → ez jelenti a költségvetések EUs harmonizációját.

2004 májusa előtt Mo. és az EU közötti költségvetési kapcsolatok az előcsatlakozási alapokra korlátozódtak. Az előcsatlakozási alapok a demokrácia és a piacgazdaság kibontakozását szolgálták, valamint az EU-hoz csatlakozni kívánó országok számára nyújtottak pénzügyi segítséget:

PHARE: intézményfejlesztési támogatási program,

ISPA: a csatlakozás strukturális céljait segítő program,

SAPARD: a csatlakozás mezőgazdasági-vidékfejlesztési céljait támogató program

Az előcsatlakozási alapok országonként való elosztásának kritériumait az egyes alapokra vonatkozó szabályozások tartalmazták:

PHARE: az ország népességét, az 1 főre eső GDP-t, a felvevő kapacitást vették figyelembe a pénzeszközök odaítélésénél;

ISPA-alap: a népesség száma és az 1 főre jutó GDP-adatokból indult ki, illetve, hogy az adott ország előtt milyen felzárkózási teendők álltak a csatlakozásig (közlekedés, környezetvédelem);

SAPARD-alap: a csatlakozni kívánó ország mezőgazdasági termelő népességéből, a mezőgazdasági területek méreteiből indult ki, figyelembe véve az 1 főre jutó GDP-t, a különleges területi jellemzőket.

Mindhárom alap fejlesztéseket finanszírozott. Mo.nak a központi költségvetés terhére az EU támogatási időszakához igazodva kellett biztosítania az előcsatlakozási alapokhoz szükséges és kormányzati kötelezettségvállalással lefedett finanszírozási eszközöket.

Az EU-hoz való csatlakozás a költségvetési kapcsolatokban azt jelentette, hogy azonnal teljesítenünk kellett a közös költségvetéshez való hozzájárulást:

intézmények kiépítése (végrehajtó ügynökségek, kifizető hatóságok),

statisztikai követelmények teljesítése,

a tagországi államháztartások helyzetének összevethetősége érdekében az ESA-egyenleg (European System of Accounts, Nemzeti és Regionális Számlák Rendszere) szerinti számbavétel kialakítása – (EUROSTAT irányítja),

a pénzügyi ellenőrzés EU szerinti szervezeti rendjének létrehozása.

Az EU közös költségvetésébe történő befizetéseket a tagállami hatóságok tartják nyilván és veszik számba. A tagállami hatóságok kezelik:

a vámok és a mezőgazdasági illetékek vonatkozó beszedett összegeit,

az áfaalapú és a GNI-alapú befizetéseket, valamint a 2021-től alkalmazott, nem újrafeldolgozott műanyag csomagolási hulladékon alapuló hozzájárulást,

az EU Bizottsága által is jóváhagyott megállapított összeg a nemzeti kincstárnál (nálunk a Magyar Államkincstárnál) az EU számára megnyitott számlán való megjelenése.

Az EU költségvetésébe történő befizetnivalók: a beszedés a tagállamban, a tagállam közigazgatási apparátusa közreműködésével, a tagállam saját törvénykezése szerint történik, amit a tagállam a közösségi szabályozás követelményeinek megfelelően alakít ki.

Az EU Bizottsága rendelkezik arról, hogy a pénzek hova, milyen célra és milyen jogcímen kerüljenek tovább. A források beszedése, kezelése országos szinten valósul meg, az EU Bizottságának jogában áll helyszíni ellenőrzésen vizsgálni (felülbírálni) a tagállami hatóságok megállapításait → kérheti a nemzeti ellenőrzésbe való bevonását, kiegészítő ellenőrzések elvégzését.

A tagság következtében a magyar gazdaság szereplői hozzájuthatnak az EU különféle pénzügyi alapjaihoz, a megfelelő feltételek teljesülése esetén. Magyarország szempontjából az Európai Unió számos alapja közül különösen fontosak az európai strukturális és beruházási alapok, amelyek Európának a növekedésen és a munkahelyteremtésen alapuló fellendülését segítik, és amelyeket a tagállami hatóságokkal partnerségben megosztottan irányít. A jelenlegi tankönyvi felsorolás öt európai strukturális és beruházási alapot különböztet meg. Hazánk szempontjából a következő pénzügyi alapok fontosak:

Kohéziós Alap (KA): a környezetvédelmi és infrastrukturális beruházások támogatója,

(hozzájárul a fenntartható fejlődéssel és a megújuló energiákkal összefüggő környezetvédelmi és közlekedési projektek, valamint a transzeurópai hálózatok fejlesztéséhez)

Az európai strukturális és beruházási alapok az Európai Unió gazdasági, társadalmi és területi kohézióját szolgálják.

Az európai strukturális és beruházási alapok elnevezés alatt jelenleg öt alapot különböztetünk meg:

Európai Regionális Fejlesztési Alap (ERFA): a versenyképességet növelő, munkahelyteremtő beruházások, a kutatásfejlesztés, az információs társadalom terjedése, határokon átnyúló együttműködések;

Európai Szociális Alap Plusz (ESZA+): a foglalkoztatás, képzés;

Európai Mezőgazdasági Vidékfejlesztési Alap (EMVA): az Európai Unió vidékfejlesztési célkitűzéseinek támogatása;

Európai Tengerügyi és Halászati Alap (ETHA): a fenntartható halászati módszerekre való átállást és a part menti térségek gazdasági tevékenységeinek diverzifikálását segíti.

Az EU létrehozott 4 különleges programot, az ún. közösségi kezdeményezéseket:

Interreg: a határokon átnyúló, nemzetek közötti, interregionális együttműködések (Szomszédsági Program);

Equal: a munkaerőpiacon kialakult egyenlőtlenségek mérséklése;

Leader: a vidéki térségek fejlesztése (partnerség elve);

Urban: a válságban lévő városok és városias területek fenntartható fejlődése.

UNIÓS TAGSÁGUNK HATÁSA A KÖLTSÉGVETÉS SZERKEZETÉRE ÉS EGYENLEGÉRE

Az átláthatóság (transzparencia) érdekében az EU-ból érkező forrásokat keresztül kell áramoltatni a magyar költségvetésen: a központi költségvetés bevételi és kiadási oldalán egyaránt szerepeltetni kell azokat. Pénzügy-technikailag az alapokból érkező források előlegként jelennek meg a nemzeti költségvetésben, amellyel utólag kell elszámolnia.

A csatlakozás után a vámunió miatt a harmadik országokból származó vámok beszedéséből eredő összeg nem jelenik meg a tagállami költségvetésben. A vámbeszedés tagállami feladat. A 2023-ban irányadó szabály szerint a tagállam a vámbevétel 25%-át tarthatta vissza behajtási költségként; ez az összeg a tagállami költségvetés egyéb bevételeit növelte.

Igazgatásunk korszerűsödése szoros összefüggésben áll az európai integráció alakulásával → egyértelműen kimutatható az EU tagállamainak pénzügyi és költségvetési igazgatásában.

Modern adórendszer, adó fogalma, NAV

1. Ismertesse, hogy mikor alakult ki a pénzgazdálkodás központi elemét képező modern adórendszer Európában!

Az állam létrejöttével egy időre esik az állami elvonások rendszerének kialakulása, amely az irányítóhatalom anyagi eszközökkel történő működésben tartását és az állam területén élők, gazdálkodók részére közszolgáltatások, támogatások biztosítását garantálja.

A pénzgazdálkodás központi elemét képező „modern adórendszer csak viszonylag későn, a XVIII. század legvégén Nyugat-Európában alakult ki, amikor az állami fejlődés során először jelent meg a szabad tulajdonosokból,

polgárokból álló társadalmi réteg, és kialakult a különböző társadalmi osztályok közötti politikai egyensúly, tehát létrejött a fejlett polgári állam, és ennek egyik feltétele, a modern piac.”

A közkiadások biztosítását az állam a folyó bevételeiből – jobbára adókból – és a tulajdonában, befolyása alatt álló vagyon hasznosításával teremti meg. Az állam gazdálkodása a korábbi termelési módokban (rabszolgatartó, feudális társadalom) természetbeni és pénzbeli bevételeket – illetve kiadásokat – egyaránt jelentett, amelyek az idő múlásával fokozatosan, szinte kizárólag pénzbeli jelleget öltöttek. A modern államszervezet pénzbeli bevételekből tartja fenn magát, azokból fedezi feladatai ellátását. A pénz azonban nemcsak az állam működtetéséhez szükséges, hiszen a társadalmi méretű munkamegosztás megszervezésében, a piaci adásvételben meghatározó szerepe van az elfogadott, elismert fizetési eszköznek. A piacgazdaság működéséhez elengedhetetlen a jól működő, stabil és a pénz értékállóságát biztosító pénzrendszer.

Adórendszer: az államok által egy időben működtetett adók összessége, beleértve az e tevékenységet ellenőrző, irányító adóhatóság munkáját is. Az adórendszer elemeit az adók

(központi és helyi adók) alkotják, de lényegesen befolyásolják működését az adójogi normák, a bíróságok, alkotmánybíróságok vonatkozó döntései, maga az adóhatóság működése és a jogtudomány.

Az optimálisan kialakított adórendszerek rendelkeznek belső kohézióval, és képesek megvalósítani a gazdaságpolitika céljait. Az adórendszert jellemzi az adófajták szerkezete, az adóterhelés mértéke, az adófajták száma, a változások gyakorisága, a társadalom jogkövetési szintje, milyen társadalmi csoportok rendelkeznek mentességekkel, mekkora az adócsalás és a feketegazdaság, mennyire együttműködő az adóhatóság, mekkora a korrupció az adóhivatal munkájában.

2. Fejtse ki és értelmezze, mi történik akkor, ha az állam nem képes pénzügyi rendet és fegyelmet tartani!

A pénzügyi rendszer hatásfoka és a pénzügyek rendezettsége jól jellemzi az állam működési színvonalát. Az állami feladatok ellátásához pénz kell, ugyanakkor a hatékony pénzforgalomhoz társadalmi szintű szabályrendre, fegyelmezőeszközökre, röviden fogalmazva államra van szükség. Ha az állam nem képes kellő pénzügyi rendet és fegyelmet tartani, a nemzeti valuta sérülhet, ezen keresztül az állam hatékonysága romolhat. A fejlődő világban akadt példa arra, hogy a nemzeti valutájuk tartós értékvesztésén más eszközökkel úrrá lenni képtelen ország egy világpénzt (pl.: az amerikai dollárt) vett át fizetési eszközként.

3. Sorolja fel, hogy 2010-től milyen főbb piacgazdaságot érintő változások következtek be Magyarországon, melyekkel az ország a piacgazdaságok körében modellalkotóvá vált!

A rendszerváltás utáni magyar gazdaságstratégia túl nagy mértékben támaszkodott a külső működő tőkére, és nem fejlesztette megfelelően a hazai tulajdonú piaci szereplők tevékenységét.

Az állam gazdaság-szabályozó és ellenőrző szerepe háttérbe szorult. A magyar gazdaságpolitika az 1980-as évek végétől egy modellkövető rendszer lett, amelyben az alkalmazott gazdaság-szabályozási és igazgatási metodikák nem illeszkedtek az ország történelmi múltjához, reális igényeihez, adottságaihoz. A követett neoliberális gazdaság- és közigazgatás-szervezési modell 2008-ra csődbe ment.

A 2010 nyarától nagy számban megalkotott új törvények, az intézményi változások és a gazdaság-fejlesztési, közigazgatás-fejlesztési kezdeményezések azt célozták, hogy a magyar gazdaság visszanyerje fejlődési képességét.

2010-től Magyarország a piacgazdaságok körében modellalkotóvá vált. Működésének homlokterében

az állami tulajdon arányának növelése,

az állam gazdaságbefolyásoló és ellenőrző szerepének fokozása,

a piaci szereplők tevékenységének szabályozása áll.

A fiskális politikai területen

a közteherviselés bevezetése, vagyis a nemzetközi cégek és bankok anyagi erejükhöz illeszkedő adóztatása,

továbbá a hazai tulajdonú szereplők piaci terjeszkedésének állami segítése

átrendezte a költségvetés szerkezetét.

Az államadósság emelkedése 2010 után megállt, a költségvetési hiányt pedig sikerült tartósan 3 százalék alá csökkenteni. A magyar gazdaság tartós növekedési pályára állt.

2013 márciusától megtörtént a jegybanki monetáris politika szemléletváltása is. A Magyar Nemzeti Bankban bekövetkező változások a sikeres fiskális fordulatot követően jól szolgálják az ország makrogazdasági érdekeit.

Az inflációellenes politikája mellé bevonta a gazdasági növekedés és a pénzügyi stabilitás elérését szolgáló eszközrendszert.

A jegybanki ellenőrzés korábbi makroprudenciális intézmény- és eszközrendszere kiegészült mikroprudenciális jogkörökkel, miáltal 2013-ban a jegybankba integrálták a Pénzügyi Szervezetek Állami Felügyeletét.

A Magyar Állam gazdaságbefolyásoló, szabályozó- és ellenőrző szerepének megerősödése a pénzügyi szakigazgatás és egyidejűleg az egész magyar közigazgatás megerősödését, szerepének felértékelődését hozta.

4. Határozza meg az adó fogalmát!

Az adó törvény által egyoldalúan megállapított, kényszer útján behajtható, közvetlen ellenszolgáltatás nélküli állami bevétel.

a modern állam működésének alapfeltétele.

a szervezett társadalom fenntartásához való hozzájárulás.

az állam által nyújtott szolgáltatások fedezete, amely a polgárok biztonságos létezését és a gazdasági szereplők kiszámítható tevékenységét biztosítja.

az állam a polgárai érdekében működik, és az adózás célja e működéshez szükséges pénzügyi eszközök biztosítása.

a közpénzügyi rendszernek, az állami redisztribúció működésének, a modern állami szuverenitás megnyilvánulásának egyik alapeleme az adófizetés.

5. Határozza meg az állami adó- és vámhatóság jogállását!

Az állami adó- és vámhatóság a Nemzeti Adó- és Vámhivatal. A Nemzeti Adó- és Vámhivatal jogi személyiséggel rendelkező, az adópolitikáért felelős miniszter irányítása alatt álló, államigazgatási és fegyveres rendvédelmi feladatokat is ellátó, központi hivatalként működő központi költségvetési szerv.

NAV egyéb feladatok és adóellenőrzés

A NAV egyéb feladatai:

a NAV nyomozóhatósági jogkörébe utalt bűncselekmények bűncselekmények megelőzése, felderítése, valamint szabálysértések felderítése és elbírálása

a jövedéki adóztatással, ellenőrzéssel és a jövedéki ügyekkel kapcsolatos feladatok ellátása

a pénzmosás, illetve a terrorizmus finanszírozása megelőzésével összefüggő ellenőrzési, hatósági felügyeleti feladatok ellátása

egyéni vállalkozók nyilvántartásának vezetése

hitelezői feladatok ellátása csődeljárás, felszámolási eljárás, végelszámolási és kényszertörlési eljárás során

az Európai Csalásellenes Hivatallal (OLAF) való együttműködés

7. Mutassa be a Nemzeti Adó- és Vámhivatal szakmai felügyeletét!

Az Air. (adóigazgatási rendtartásról szóló tv.) definiálja a felettes szervet az állami adóhatóság tekintetében:

Az állami adó- és vámhatóság tekintetében felettes szerv a Nemzeti Adó- és Vámhivatalról szóló törvény szerinti felettes szerv és az állami adó- és vámhatóságot irányító miniszter (adópolitikáért felelős miniszter).

A NAV legfelső irányító szerve a Központi Irányítás, a jogszabályban biztosított felügyeleti jogköröket ez a szervezet gyakorolja a Bűnügyi Főigazgatóság, az igazgatóságok és a területi szervek felett.

8. Ismertesse, hogy melyek az utólagos adómegállapítás főbb szabályai!

A bevallások utólagos vizsgálata az adóhatóság által végzett ellenőrzések egyik típusa, melynek keretében a beérkezett bevallásokat vizsgálja.

az adóellenőrzés keretében az adóhatóság az adózó adómegállapítási, , bevallási kötelezettsége teljesítét adónként, támogatásonként és időszakonként vagy meghatározott időszakra több adó és támogatás tekintetében is vizsgálja.

Az adózó nyilvántartásaiban, könyveiben megfelelő bizonylatok alapján rögzíti gazdasági eseményeit.

Az így elkészített könyvelésben összesítik a bevételeket és kiadásokat, valamint kiszámításra kerülnek az egyes tevékenységekhez kapcsolódó adóvonzatok (pl. általános forgalmi adó).

Az adóellenőr tételesen megvizsgálja az adózó számviteli nyilvántartásait, és az eredményt összenézi az adózó bevallásában szereplő összegekkel. Amennyiben az adóhatóság eltérést talál, adókülönbözet keletkezik az adózó javára vagy terhére.

A kiutalási igényt tartalmazó bevallásokban az adózó valamilyen adó visszatérítését, költségvetési támogatást, általános forgalmi adó kiutalását kéri az adóhatóságtól és az ellenőrzés ennek jogosságát vizsgálja.

A vizsgált időszak és adónem az ellenőrzést követően lezárásra kerül. Ellenőrzéssel lezárt időszakot eredményező, az adó költségvetési támogatás alapjának és összegének vizsgálatára irányul az adóellenőrzés. Néhány kivételtől eltekintve, ismételten vizsgálni nem lehet.

9. Határozza meg az ismételt ellenőrzés szabályait, a főszabály alóli kivételeket és a felülellenőrzést!

Ismételt ellenőrzés:

Ellenőrzéssel lezárt időszakot nem lehet ismételten ellenőrzés alá vonni.

E főszabály alól néhány esetben a jogalkotó kivételt enged. Ilyen lehet, ha:

az elsőfokú adóhatóság a korábbi ellenőrzés megállapításának végrehajtását vizsgálja (utóellenőrzés)

az adózó kérelmet terjeszt elő, amelyben új tényre, körülményre hivatkozik, feltéve hogy az új tény, körülmény korábban nem álhatott az adózó rendelkezésére

az adóhatóság rendelkezésére álló adatok alapján az adózónál ellátási jogosultság keletkezne, illetve

felülellenőrzésre kerül sor.

Felülellenőrzés módja

A felülellenőrzést a felettes adóhatóság állományába tartozó revizor (az önkormányzati költségvetést megillető adók vonatkozásában az önkormányzati képviselő-testület által kijelölt bizottság) végzi, és a törvényben meghatározott esetekben az adópolitikáért felelős miniszter, az ÁSZ elnöke, az önkormányzati képviselő-testület határozata, illetve az állami adó- és vámhatóság vezetője rendelheti el. Felülellenőrzés az adómegállapításhoz való jog elévülésének határidején belül folytatható.

10. Ismertesse a Nemzeti Adó- és Vámhivatal által végzett adatgyűjtés, illetve a gazdasági események valódiságára vonatkozó ellenőrzés legfontosabb szabályait!

Az adóhatóság a nyilvántartásában és az adózó nyilvántartásában, bevallásában szereplő adatok valóságtartalmának és hitelességének megállapítása érdekében a bevallási időszak lezárását megelőzően is gyűjthet adatokat, vagy helyszíni ellenőrzést végezhet.

Módszerek:

próbavásárlás,

leltározás,

megrendelők köréről, tapasztalható forgalmi viszonyokról, tárgyi eszközökről, személyekről szóló jegyzőkönyv készítése (körülmények)

alkalmazások jogszerűsége (tb bejelentés, rendezett jogviszony)

az adómegállapítás alapját képező statisztikai állományi létszám

bejelentett tények, adatok körülmények valódiságának vizsgálata,

termékkel kapcsolatos vizsgálatok (előállítás, raktározás, szállítás stb)

a könyvelés, nyilvántartások vezetéséhez és a bizonylatok feldolgozásához használt szoftverek, számítások vizsgálata.

A NAV nemcsak a konkrét bevallással lefedett időszakot vizsgálja, hanem a következő időszakok ellenőrzéseit is előkészíti. Ezt segíti az adatgyűjtésre irányuló ellenőrzés.

Az évente közzétett ellenőrzési tájékoztatás tartalmazza azokat a fő tevékenységi köröket, célzott gazdasági szektorokat, amelyekre vonatkozóan adatgyűjtésre kerül sor.

A gazdasági események valódiságának vizsgálata arra szolgál, hogy megállapítsák, hogy a gazdaság szereplői közt létrejött szerződésben foglalt gazdasági események valóban megtörténtek-e, illetve milyen tartalommal jöttek létre.

11. Mi az a szokásos piaci ár és ki milyen eljárásban és célra állapíthatja meg!

Szokásos piaci árnak az az ár minősül, amelyet független felek között összehasonlítható körülmények között alkalmaznak vagy alkalmaznának. A szokásos piaci ár megállapítása keretében az adópolitikáért felelős miniszter kérelemre határozatban állapítja meg a kapcsolt vállalkozások közötti jövőbeni ügyletben érvényesíthető szokásos piaci ár meghatározásakor alkalmazandó módszert, a megállapítás alapjául szolgáló tényeket, körülményeket, valamint ha meghatározható, a szokásos piaci árat, ártartományt. A szokásos piaci ártól eltérő feltételekkel létrejött ügyleteket a szokásos piaci ár alapulvételével kell minősíteni (kivéve, ha a kapcsolt vállalkozások magatartása megfelel a független felektől az adott esetben elvárható piaci magatartásnak).

12. Határozza meg az adóellenőrzés főbb szabályait! 3

Az adóellenőrzés keretében az adóhatóság a beérkezett bevallásokat vizsgálja. Az adózó nyilvántartásaiban, könyveiben megfelelő bizonylatok alapján rögzíti azokat a gazdasági eseményeket, amelyek gazdálkodása során történtek. Az így elkészített könyvelés eredménye lesz a bevételek és a kiadások összesítése, illetve az egyes tevékenységekhez kapcsolódó adók (például általános forgalmi adó) kiszámítása. Az adóellenőr tételesen megvizsgálja az adózó számviteli nyilvántartásait és a vizsgálat eredményét – a kiszámított adókötelezettséget – összeveti az adózó bevallásában szerepeltetett összegekkel. Ha az adóhatóság eltérést állapít meg, akkor az eltérés előjelétől függően az adózó javára vagy terhére adókülönbözetet állapít meg. Fontos különbséget tenni e vizsgálati típusnál a kötelezettséget és a kiutalási igényt tartalmazó bevallások között. Ez utóbbiak esetében az adózó valamilyen adó-visszatérítést, költségvetési támogatást, általános forgalmi adó kiutalást kér az adóhatóságtól, és az ellenőrzés ennek jogosságát vizsgálja. Ilyen esetben is adókülönbözetet eredményez az eltérés, de az egyéb szankciók (például késedelmi pótlék) eltérőek. Fontos kiemelni, hogy a bevallás utólagos vizsgálata alapján a vizsgált időszak és adónem ellenőrzéssel lezárt időszakot teremt, amely azt jelenti, hogy ezt ismételten ellenőrzés alá vonni nem lehet. E főszabály alól néhány esetben a jogalkotó kivételt enged.

13. Ismertesse az ellenőrzési eljárás lényegét és célját!

A magyar adórendszerben a költségvetési bevételek döntő része – a központi költségvetést és a települési önkormányzatot illetően is – önadózással folyik be. Az önadózás a bizalom elvére építve az adózónak teszi kötelességévé, hogy adóját kiszámítsa és bevallja. Annak vizsgálata, hogy az adókat és költségvetési támogatásokat az adózó a jogszabályoknak megfelelően állapította-e meg, az adóhatóságok feladata. Az önkormányzati adóhatóság esetében, illetve az illetékkiszabásnál ugyan a hatóság állapítja meg az adót, de az adómegállapítás alapjául szolgáló bejelentés az adózó kötelezettsége, ebben az esetben ennek vizsgálatára kerül sor. Az ellenőrzés célja tehát kettős: egyrészt vizsgálja az adó megállapításának helyességét, másrészt az ellenőrzés kilátásba helyezésével és így a jogkövető magatartás közvetett kikényszerítésével visszatartó erővel bír. Az adózó ugyanis bevallásának elkészítésekor nem tudhatja, hogy a későbbiekben ellenőrzés alá kerül-e vagy sem. Az ellenőrzés során az adóhatóság az adózással kapcsolatos jogszabályok betartását vizsgálja, de ha olyan tényeket, körülményeket észlel, amelyek nem tartoznak a hatáskörébe, de jogszabálysértésre utalnak, akkor kötelessége, hogy az illetékes szervek felé jelzéssel éljen.

14. Ismertesse az intézményi befektetők típusait! Határozza meg, hogy milyen feladatokat töltenek be!

Az intézményi befektetők olyan pénzügyi piaci szereplők, amelyek nagy tömegű, másoktól összegyűjtött megtakarítást kezelnek és fektetnek be. Ide tartoznak különösen a biztosítók, befektetési alapok, nyugdíj- és egyéb pénztárak. Feladatuk a megtakarítások professzionális kezelése és közvetítése, a befektetések diverzifikálása, a kockázatok megosztása és a pénz- és tőkepiacok likviditásának erősítése.

15. Határozza meg a jogorvoslathoz, igényérvényesítéshez való jog lényegét a pénzügyi fogyasztóvédelemben!

A pénzügyi fogyasztó jogorvoslathoz és igényérvényesítéshez való joga azt biztosítja, hogy sérelme esetén a szolgáltatóhoz panasszal forduljon, majd az ügy jellegétől függően fogyasztóvédelmi hatósági eljárást, a Pénzügyi Békéltető Testület eljárását vagy bírósági utat vegyen igénybe. A megfelelő fórum attól függ, hogy fogyasztóvédelmi

szabály megsértéséről vagy a szerződés létrejöttével, érvényességével, joghatásaival, megszűnésével, illetve szerződésszegéssel kapcsolatos jogvitáról van-e szó.

16. Ismertesse, hogy mit értünk a kincstári körbe tartozók intézményi finanszírozásán!

Intézményfinanszírozás:

A kincstár a havi előirányzat-felhasználási (támogatási) keretet automatikusan állapítja meg és vezeti át a fejezeti elosztási számlákon keresztül költségvetési szerv előirányzat-felhasználási keretszámlájára, az irányító szerv előzetes jóváhagyásával.

A működési előirányzatok (személyi juttatások, munkaadókat terhelő járulékok és szociális hozzájárulási adó, dologi kiadások, ellátottak pénzbeli juttatása, egyéb működési célú kiadások) finanszírozása időarányosan havi egyenlő részletekben.

míg a felhalmozási előirányzatok (beruházások, felújítások, egyéb felhalmozási kiadások) finanszírozása teljesítésarányosan történik.

Az intézményfinanszírozás módszerének lényege, hogy a tervezés során az intézmény egészének kiadási szükségletét becsülik meg, általában a megelőző évi kiadási előirányzatot használva a tervezés bázisául.

17. Ismertesse, hogy mit értünk a kincstári körbe tartozók közteherbefizetési kötelezettsége alatt!

Közteher-befizetési kötelezettség teljesítése: Az államháztartás alrendszereibe tartozó költségvetési szervek a személyi juttatásokat és egyéb kifizetéseket terhelő, illetve azokkal összefüggésben felmerülő és az állami adóhatóság felé teljesítendő kötelezettségeiket minden hónapban teljesítik. A közteher-befizetési kötelezettség a nettó finanszírozás keretében az intézmény előirányzat-felhasználási keretszámlájának kincstár általi megterhelésével teljesül.

18. Ismertesse, hogy mit értünk kincstári előirányzat nyilvántartás alatt!

Kincstári előirányzat-nyilvántartás:

A központi költségvetési szervek kincstári előirányzat-nyilvántartásának alapját képezi: a központi a költségvetési törvény, az elemi költségvetés adatai, az országgyűlési és kormányhatározatok, a központi költségvetési törvényben felhatalmazott miniszterek rendelkezései, az irányító szervi és az intézményi hatáskörű előirányzat-módosítások.

A kincstár látja el a helyi önkormányzat és nemzetiségi önkormányzat központi költségvetésből történő finanszírozásával kapcsolatos lebonyolítási feladatokat, és a helyi önkormányzatok esetében ezzel összefüggésben a támogatások igényléseinek, elszámolásainak felülvizsgálatát, az előirányzat-nyilvántartási tevékenységet, valamint az önkormányzatok nettó finanszírozását, illetve a nem nettó módon utalandó támogatások folyósítását.

19. Mutassa be a pénzügyi piac működésének általános jellemzőit!

A pénzügyi rendszer központi eleme a pénzügyi piac, ahol a pénz használati joga cserél gazdát meghatározott feltételekkel, megszabott időre.

Annak megfelelően, hogy a megtakarítók és a beruházók, a megtakarítások felhasználói között milyen jellegű és lejáratú ügyletek köttetnek, a pénzügyi piac szokásosan két részre osztható:

a pénzpiacon a pénzügyi műveletek időtartama és a gazdasági tartalma alapján a rövid (egyévesnél rövidebb) lejáratú kölcsöntőkék forognak,

míg a tőkepiacon a hosszabb lejáratú vagy lejárat nélküli kölcsöntőkék átcsoportosítása történik. A tőkepiac a jövedelmükből tartósan megtakarítók és a tőkehiányukat piaci úton kielégítők között közvetít.

Szokás külön is definiálni az értékpapírpiacot, amely a pénzügyi műveletek közül azokat foglalja magába, amelyeket értékpapír, vagyis vagyoni követelést megtestesítő forgalomképes okirat (vagy mindinkább számlakövetelés, elektronikus jel) közvetít.

Az értékpapírpiac láthatóan mind a pénzpiac, mind a tőkepiac egy részével közös halmazt alkot.

Fogalmi elkülönítését az indokolja, hogy az értékpapír-műveletek szabályozása jogi és intézményi okokból eltér az egyéb pénzügyi műveletektől.

Közvetlen finanszírozásról beszélünk, ha a pénzügyi piacon a megtakarítók és a felhasználók igényei a finanszírozás lejáratát, a kamat mértékét és egyéb kondíciót illetően egybeesnek.

Gyakoribb azonban, hogy a megtakarítók és a pénzt felhasználni szándékozók igényei eltérnek egymástól, ilyenkor közbülső finanszírozóra van szükség.

közvetett finanszírozás a közvetítő pénzintézetek gyűjtik össze a megtakarításokat, amelyeket a volumenük, a lejáratuk és a kockázatuk alapján átalakítanak. A pénzügyi intézmények a megtakarításokat megfelelő javadalmazás fejében továbbadják, átvállalják a megtakarítások és a beruházási szándékok között fenn-álló lejárati/likviditási eltérésekből eredő kockázatokat és költségeket, lehetővé téve így a pénzek hatékony áramlását a két oldal között.

A közvetett finanszírozás esetében megkülönböztetünk:

Monetáris közvetítőket: a hitel-intézeteket, mert tevékenységük közvetlenül kapcsolódik a forgalomban lévő pénzmennyiséghez, és lehetőségük van a pénzállomány alakulását befolyásoló bankműveletek elvégzésére

Nem monetáris közvetítőket: ide tartoznak a hitelintézetekhez hasonlóan működő, de hitelt nem nyújtó pénzügyi vállalkozások, így például a finanszírozási társaságok, a befektetési alapok, a biztosítók és a nyugdíjalapok.

20. Határozza meg a betétgyűjtés és hitel, pénzkölcsön nyújtás végzésének jogosultjait, legfontosabb előfeltételét, a tevékenység megkezdésének alapdokumentumát! Nevesítse, hogy ki adja ki az engedélyt!

A betétgyűjtés, továbbá a hitel és pénzkölcsön nyújtása a két legalapvetőbb pénzügyi szolgáltatás, amelyek közül tehát néhány kivételtől eltekintve betételfogadást csak a hitelintézet, míg hitel és pénzkölcsön nyújtását hitelintézet és pénzügyi vállalkozás egyaránt végezhet. A pénzügyi szolgáltatások és a kiegészítő pénzügyi szolgáltatások kizárólag engedély birtokában végezhetőek.

A hitelintézeti törvény szabályozza az alapítási engedély, működési engedély, az alapszabály-módosítás, az átalakítás, egyesülés, szétválás és az engedély visszavonásának szabályait, 2013-tól a mikroprudenciális (egyedi intézményi felügyeleti munka) felügyeleti jogkörben eljáró MNB gyakorol.

21. Határozza meg a pénzügyi vállalkozás definícióját!

Ha a hitelintézeti törvény másként nem rendelkezik, kizárólag a pénzügyi közvetítőrendszer felügyeletével kapcsolatos feladatkörében eljáró MNB-nek (felügyeleti jogkörében) a hitelintézeti törvényben szabályozott módon kiadott engedélyével végezhető pénzügyi szolgáltatás, valamint kiegészítő pénzügyi szolgáltatás.

A hitelintézetekről és a pénzügyi vállalkozásokról szóló törvény alapján pénzügyi intézmény a hiteintézet és a pénzügyi vállalkozás.

Pénzügyi vállalkozásnak minősül az a pénzügyi intézmény, amely a betét gyűjtése és más visszafizetendő pénzeszköz nyilvánosságtól történő elfogadása, pénzforgalmi szolgáltatás nyújtása, elektronikus pénz kibocsátása és pénzváltási tevékenység végzése kivételével egy vagy több pénzügyi szolgáltatást nyújt, illetve fizetési rendszert működtet.

Pénzügyi vállalkozás továbbá a pénzügyi holdingtársaság, azaz olyan pénzügyi vállalkozás, amelynek leányvállalata kizárólag vagy döntően pénzügyi intézmény.

Tőzsde, MNB szervei, jegybanki kapcsolatok

A tőzsde nyilvános, koncentrált és szervezett piac, amely a tőzsdén forgalmazott pénzügyi eszköz, deviza és áru szervezett, szabványosított kereskedését üzletszerűen bonyolítja le.

A tőzsde jogi személy, alapításához a felügyelet engedélye szükséges.

Saját rendtartása van olyan információs központ, ahol a résztvevők szigorú szabályok mellett kereskedhetnek.

A tőzsdén csak a tőzsdetag cég vehet részt.

Ügyletet kötni az ilyen cég által meghatalmazott alkusz útján van lehetőség.

Az alkuszok (brókerek) olyan tőzsdei ügynökök, akik kizárólag ügyfeleik megbízásából hivatásszerűen, de megbízóikkal alkalmi kapcsolatot létesítve tevékenykednek.

A tőzsdék csoportosíthatók a forgalmazott áruk szerint:

árutőzsde: abban az esetben, ha a börzén homogén fizikai áruk, többségében ipari és mezőgazdasági nyers- és alapanyagok (pl.: olaj, gyapot, gabona, cukor, hús, alumínium) cseréje történik,

értéktőzsde: ha értékpapírok, devizák, származékos és határidős pénzügyi termékek, illetve nemesfémek cseréje történik. Van még pénztőzsde is.

A tőkepiacról szóló törvény 2018. január 3.-tól hatályos része meghatározza a tőzsde szabályzatoknak a szükségességét, tartalmát.

Tőzsdei ügylet (azonnali, határidős és opciós) az a szerződés, amelyet a tőzsdén kereskedési joggal rendelkező személy a tőzsdén – a tőzsdei szabályzat által lehetővé tett körben és módon – tőzsdei termékre vonatkozóan köt.

23. Ismertesse a Magyar Nemzeti Bank felügyelőbizottságának feladatkörét!

A felügyelőbizottság az MNB folyamatos tulajdonosi ellenőrzésének szerve.

A felügyelőbizottság hatáskörébe nem tartozó feladatok tekintetében az MNB belső ellenőrzési szervezetét az igazgatóság irányítja. A felügyelőbizottság hatásköre nem terjed ki az MNB alapvető feladataira és azoknak az MNB eredményére gyakorolt hatására.

A felügyelőbizottság tagjai:

az OGY által választott elnök;

további három tag: az államháztartásért felelős miniszterképviselője és az államháztartásért felelős miniszter által megbízott szakértő.

24. Ismertesse a Monetáris Tanács feladatkörét és működésének főbb szabályait!

Az MNB legfőbb döntéshozó szerve, amelynek feladatai:

az MNB alapvető feladatainak ellátása;

a kötelező jegybanki tartalék képzése;

és az azután fizetendő kamatdöntések;

az árfolyamrendszerrel kapcsolatos döntések;

és a pénzügyi közvetítőrendszer egészét fenyegető kockázatokkal kapcsolatos döntések;

az ezekkel összefüggő kommunikáció módjának meghatározása;

az olyan döntések végrehajtása, amelyeket a Monetáris Tanács saját hatáskörében megtart;

és minden olyan kérdés, amit törvény, alapító okirat vagy belső eljárási szabály a Monetáris Tanács hatáskörébe utal.

Ülésezése: szükség esetén bármikor összehívható, de havonta legalább egy alkalommal

Tagja: legalább öt-, legfeljebb kilenctagú testület:

elnöke az MNB elnöke,

további tagok az MNB alelnökei és azok a személyek, akiket hat évre az Országgyűlés a Monetáris Tanács tagjává megválaszt.

A Monetáris Tanács tagjai megbízatásuk időtartama alatt az MNB-vel munkaviszonyban állnak.

25. Ismertesse Magyar Nemzeti Bank igazgatóságának feladatkörét!

Az igazgatóság felelős:

a Monetáris Tanácsdöntéseinek végrehajtásáért és

az MNB működésének irányításáért.

Az igazgatóság hatásköré betartozik :

a Monetáris Tanács által hozott döntések végrehajtásának irányítása,

az MNB számviteli beszámolójának megállapítása,

az osztalék fizetéséről való döntés,

az MNB szervezetével és belső irányításával összefüggő kérdések jóváhagyása,

szakmai tervek és programok jóváhagyása stb.

A Monetáris Tanács bármely, a hatáskörébe tartozó kérdéseldöntésére – beszámolási kötelezettség mellett – felhatalmazhatja az igazgatóságot.

Az igazgatóságelnöke az MNB elnöke, tagjai az MNB alelnökei.

26. Mutassa be, hogy hogyan kapcsolódik a jegybank az államháztartás pénzforgalmi technikai rendszeréhez!

Magyarország Alaptörvényének 41. cikke alapján a Magyar Nemzeti Bank Magyarország központi bankja, amely sarkalatos törvényben meghatározott módon felelős a monetáris politikáért, illetve ellátja a pénzügyi közvetítőrendszer felügyeletét.

1991. októberében az Országgyűlés elfogadta a Magyar Nemzeti Bankról szóló 1991. évi LX. törvényt (a továbbiakban: 91-es jegybank tv.).

Az 1991-ben elfogadott jegybanktörvény többszöri módosításai közül kiemelendő a jegybank és az államháztartás kapcsolatának alakulása.

A korábbi szabályozás keretén belül a jegybank és az államháztartás között még fennállhatott finanszírozási kapcsolat, és a jegybank igen fontos szerepet töltött be a költségvetés finanszírozásával kapcsolatban. Az 1990-es évek elejéig szinte kizárólagosan a jegybank finanszírozta a központi költségvetést, és ennek következtében az államadósság nagyobb része 1997-ig a központi bankkal szemben áll fent.

A 91-es jegybank tv. indoklása szerint a jegybank jogi státusának változását egyrészt az a követelmény indokolta, hogy a piacgazdaságra való áttérés időszakában a nemzetgazdaság központi bankja egyre inkább a fejlett piacgazdaságokra jellemző monetáris eszközökkel irányító, viszonylagos önállósággal rendelkező jegybankká váljék, másrészt az addig elmúlt évtizedek belső és külső adósságot felhalmozó gazdaságpolitika is ezt a változást indokolta. Az ezt követően hatályos jegybanki szabályozás ezen az úton haladva, kezdetben körvonalazta azt, majd az idők előrehaladásával pontosan meghatározta és kimondta a jegybank függetlenségét.

Az Alaptörvény fenti hivatkozott cikkének felhatalmazására megszületett a Magyar Nemzeti Bankról szóló 2013. évi CXXXIX. törvény (a továbbiakban: jegybank tv.), amelynek alapján a jegybank alapvető feladata mellett számos további feladatot is ellát a pénzügyi rendszerben. Ezen további feladatok közé tartozik az államháztartással kapcsolatos tevékenysége.

Az államháztartási kapcsolatok egyik fontos eleme, hogy a jegybank vezeti a kincstári egységes számlát, valamint az Államadósság Kezelő Központ, illetve a Magyar Nemzeti Vagyonkezelő Zrt. pénzforgalmi számláját.

Ezek a számlák jelentik az MNB és az államháztartás kizárólagos kapcsolódási pontjait, mivel az államháztartás alrendszereivel a jegybank közvetlenül semmiféle finanszírozási kapcsolatot nem tarthat fenn.

A jegybank így a jelenleg hatályos szabályozás alapján már nem vehet részt a költségvetés finanszírozásában.

27. Ismertesse a jegybank szerepét a költségvetési törvény alakításában!

Az államháztartás működésének célja elsődlegesen az államháztartás egyensúlyának és a közpénzekkel való áttekinthető, hatékony, ellenőrizhető gazdálkodás garanciáinak megteremtése, valamint az átlátható működés feltételeinek biztosítása a közfeladatok maradéktalan ellátása érdekében.

Ehhez a jegybank – függetlenségét megőrizve – annyiban járul hozzá, hogy évente/félévente elvégzi az államháztartás elemzését, amelyről jelentést készít. Ebben részletesen bemutatja az államháztartási folyamatokat, előrejelzi az államháztartás várható egyenlegét, az egyenlegre ható esetleges kockázatokat, valamint alrendszerekre is lebontva a hatásokat. A kiadvány megalkotása mellett a jegybank jogosult kifejteni a költségvetési javaslattal kapcsolatos véleményét a kormánynak, illetve az Országgyűlés illetékes bizottságának.

A Magyarország gazdasági stabilitásáról szóló 2011. évi CXCIV. törvény értelmében a jegybank elnöke a Költségvetési Tanács (KT) tagja, és ebben a minőségében részt vesz az Országgyűlésnek benyújtott költségvetési törvényjavaslatra vonatkozó költségvetési tanácsi vélemény kialakításában. Az MNB-ben rendelkezésre álló szakmai tudás és felhalmozott információ ezeken túlmenően is támogatja KT munkáját.

28. Értelmezze azt a meghatározást, hogy a Magyar Nemzeti Bank az „állam ügynöke”!

MNB az állam finanszírozási igényeinek kielégítése érdekében különféle tranzakciók technikai lebonyolításában is részt vehet, azaz bizonyos tekintetben az állam ügynökének szerepét is eljátszhatja.

Így az állam felhatalmazásával, megbízottként járhat el az értékpapírpiacon:

az állam nevében értékpapírt bocsáthat ki, és az állam által kibocsátott értékpapírok piacán és az értéktőzsdén – az egyensúly megteremtése céljából – az állam megbízása alapján értékpapírokat adhat el, illetve vásárolhat.

Mindez természetesen csak a hitelviszonyt megtestesítő értékpapírokra érvényes és nem vonatkozik az állam tulajdonában lévő részvényekre.

Az állam esetenként megbízhatja az MNB-t, hogy részben vagy egészben bonyolítsa le a devizahitel felvételével, illetve a külföldön történő értékpapír kibocsátásával kapcsolatos teendőket.

Az MNB az állam megbízottjaként – piaci feltételek mellett – határidős és fedezeti ügyleteket is köthet.

Fogyasztóvédelmi veszteségek, EIB, EBRD, OLAF

A fogyasztó jogi védelmének célja, hogy a fogyasztó sérelmére elkövetett jogsértéseket a jog eszközeivel lehessen szankcionálni, reparálni. A minimumcél olyan jogvédelmi rendszer felépítése, amely alapján biztosítható a fogyasztói alapjogok érvényre juttatása.

A legfontosabbak:

tisztességtelen kereskedelmi gyakorlatok tilalma (megtévesztő tájékoztatás)

tisztességtelen általános szerződési feltételek alkalmazása elleni védelem

Teljes-Hiteldíj-Mutató -maximalizálás.

Szükséges a jogellenes magatartások elleni védelem mechanizmusának kialakítása, hiszen a legjobban működő piaci mechanizmusokban is előfordulnak jogellenes magatartások.

A jogorvoslathoz, igényérvényesítéshez való jog:

keretében a fogyasztó sérelmére elkövetett jogsértés esetén a szolgáltató szankcionálása és a sérelem valósul meg.

Korszerű jogorvoslati eszközök:

Intézményi panaszkezelés

felügyeleti eljárás (Európai Fogyasztói Központ)

Pénzügyi Békéltető Testület eljárása (MNB által működtetett, szakmailag független testület)

Bíróság

29. Ismertesse, hogy mi a fogyasztó jogi védelmének célja a pénzügyi fogyasztóvédelemben!

Az állam esetenként megbízhatja az MNB-t, hogy részben vagy egészben bonyolítsa le a devizahitel felvételével, illetve a külföldön történő értékpapír kibocsátásával kapcsolatos teendőket. Az MNB az állam megbízottjaként – piaci feltételek mellett – határidős és fedezeti ügyleteket is köthet.

Határon átnyúló pénzügyi viták rendezése

A bírósági eljáráshoz képest gyorsabb, olcsóbb, fogyasztók számára egyszerűbb jogérvényesítési lehetőség az ombudsman, a PBT és az Európai Fogyasztói Központ.

30. Határozza meg a rejtett veszteség fogalmát a pénzügyi fogyasztóvédelem területén!

A fogyasztói veszteség speciális formája a rejtett veszteség. Olyan terméknél használatos fogalom, ahol a fogyasztó nem képes a termék minőségének ellenőrzésére, és a termék minőségi problémája a fogyasztási döntést követő hosszabb idő elteltével derül ki (például hibás feltételezések a tartós megtakarítási terméken elérhető hozamon).

31. Határozza meg a strukturális veszteség fogalmát a pénzügyi fogyasztóvédelem területén!

Strukturális veszteség: a piaci, vagy szabályozói kudarc miatt a fogyasztói jólétben keletkezett veszteség. Hasznos fogalom az olyan szabályozói kezdeményezések előzetes hatáselemzésre, amelyek a fogyasztókra jelentős hatást gyakorolhatnak. A fogyasztói jólétben keletkezett változás mérhető ár-, minőség-, volumenváltozáson keresztül. (Pl. Teljes-hiteldíj-mutató maximalizáció, nyugdíjpénztárak esetében djmaximalizáció, meghatározott árszabályozás azonosított piaci kudarc következtében.)

32. Határozza meg a pénzügyi fogyasztóvédelmi jogban a személyes veszteség fogalmát! Mutassa be, hogy milyen külföldi példát ismer annak felmérésére és azonosítására!

Pénzügyi fogyasztóvédelem: a kiegyenlítetlen információ-birtoklásból adódó döntési nehézségek, illetve, illetve a jogorvoslat biztosítása veszteség esetén ←← fogyasztói kár, fogyasztói veszteség:

személyes veszteség,

strukturális veszteség (fogyasztói jólétben keletkezett veszteség)

rejtett veszteség (a veszteség időben eltolódik).

Személyes veszteség fogalma: az egyedi fogyasztót érintő olyan veszteség, amely az ésszerű elvárásokhoz képest éri a fogyasztót.

A veszteség ez esetben már bekövetkezett (ex post), és mérhető egy meghatározott benchmarkhoz képest.

Az alábbi területeken a módszertan különösen használandónak tartja a személyes veszteség figyelembevételét a szakpolitika kialakítása során:

csalások

félrevezető hirdetési gyakorlat

tisztességtelennek minősülő piaci gyakorlatok

termékbiztonság

fogyasztói panaszeljárás

A személyes fogyasztói veszteség azonosítása: a fogyasztói panaszokból, a bírósági esetek számából, közvetlen fogyasztói felméréseken keresztül történhet meg.

A veszteség lehet

pénzügyi (pl. pénzügyi eszköz értékének csökkenése, árfolyamkockázat realizálódása)

nem pénzügyi (pl.: stressz, időveszteség).

Külföldi példa a személyes veszteség felmérésére, azonosítására:

Az angol felügyelet, az FSA (Financial ServicesAuthority) eljárása pénzügyi eszközökre vonatkozó nem megfelelő tanácsadás esetében: a tanácsadás során a pénzügyi eszközt forgalmazó intézménynek fel kell mérnie az ügyfél igényét és ennek megfelelő eszközt kell ajánlania.

Amennyiben nagyszámú ügyfél esetében erre nem megfelelően került sor, az FSA megállapítja a félreértékesítés tényét (misselling), és egy speciális kompenzációs rendszer bevezetésére tesz javaslatot.

A kompenzáció megállapítása során a szolgáltatóknak azonosítaniuk kell az ügyfélnyilvántartás alapján azokat az ügyfeleket, akik esetében félreértékesítés történt, és számukra az elszenvedett pénzügyi veszteség teljes összegét ki kell fizetni.

33. Határozza meg az EIB küldetését!

A Bretton Woods-i intézményrendszer (ahova az IMF és a Világbank-csoport tartozik) mintájára idővel további nemzetközi pénzintézetek jöttek létre. Az Európai Beruházási Bank (European Investment Bank, EIB) létesítését a Római Szerződés alapozta meg. Ekkor két pénzügyi intézményről döntöttek, de a jelentősebb az EIB lett.

Az Európai Beruházási Bank, mint az Európai Unió fejlesztési bankja, amely elsősorban az Európai Unión belüli kiegyensúlyozott fejlődést célzó hosszú lejáratú hitelek és garanciák nyújtását tekinti céljának. E cél megvalósítása érdekében olyan jellegű fejlesztési terveket finanszíroz a gazdaság bármely területén, amelyek elősegítik a kevésbé fejlett régiók felzárkózását, vállalatok átalakítását/modernizálását, új vállalatok létesítését, több ország közös fejlesztési tevékenységét. Tevékenysége az állami és a magánszektorban egyaránt segíti azon beruházásokat, amelyek a kijelölt prioritásoknak megfelelnek. Az EIB hitelnyújtása elsősorban az infrastruktúra, az energiaipar és a közlekedés területén dinamikus.

Az EIB a következő feladatokat finanszírozza:

regionális fejlesztés,

a tagországok különféle ágazatainak korszerűsítése,

új technológiák bevezetése, közös érdekű finanszírozás.

Az EIB forrásai a következők:

alaptőke,

tőkepiaci hitelek igénybevétele,

törlesztő részletek visszafizetett összegei

kamatok.

Az EIB hitelnyújtásai igen kiterjedtek, de főként állami hitelek nyújtását vállalja a következőképpen:

közvetlen hitelnyújtás meghatározott célokra,

globális hitelnyújtás,

garanciavállalás más pénzintézetekkel együtt a tőkepiacokon kötött szerződések esetében.

A hitel folyósítására több részletben, a munka megvalósítási ütemének megfelelően kerül sor, a bank végig, a megvalósulás teljes időszaka alatt követi a beruházást

34. Határozza meg az EBRD tevékenységi körét!

1990-ben parafálták az Európai Fejlesztési és Újjáépítési Bank - EBRD (European Bank for Reconstruction and Development) alapokmányát, és a Bank 1991-ben kezdte meg működését. A II. világháborút követő legjelentősebb nemzetközi méretű segélyezési pénzintézet, amely tőkét, és technikai segítséget ad a kelet-európai országok magángazdaságainak újjászervezéséhez.

Célja, hogy segítse a magánvállalkozói kezdeményezéseket. Segíti a pénzügyi, gazdasági, környezetvédelmi és tőkepiaci kezdeményezéseket és az olyan gazdaságilag fontos létesítményeket, amelyekben egynél több fogadó ország érdekelt.

Az EBRD tevékenységi köre:

a magánszektor fejlesztéséhez szükséges intézményi, infrastrukturális keretek kialakításának segítése,

privatizáció,

pénzügyi szektor reformja,

kis- és középvállalatok megteremtése,

iparvállalatok szerkezeti átalakítása,

környezetvédelem, környezeti rehabilitáció.

35. Határozza meg az EBRD hitelnyújtásának súlyponti területeit!

Az EBRD nemzetközi méretű segélyezési pénzintézet, amely tőkét, és technikai segítséget ad a kelet-európai országok magángazdaságainak újjászervezéséhez.

Célja, hogy segítse a magánvállalkozói kezdeményezéseket. Az EBRD tevékenységi köre a magánszektor fejlesztéséhez szükséges intézményi, infrastrukturális keretek kialakításának segítése, privatizáció, pénzügyi szektor reformja, kis- és középvállalatok megteremtése, iparvállalatok szerkezeti átalakítása, környezetvédelem, környezeti rehabilitáció.

Az EBRD négy különböző típusú finanszírozást jelenít meg:

hitelek,

jegyzett alaptőke fel nem töltött része,

garanciavállalás/-nyújtás,

más nemzetközi intézményekkel, bankokkal, hitelezőkkel közös finanszírozás.

Hitelnyújtásának alapelvei között szerepel, hogy a piacgazdaságra való sikeres gazdasági átmenet kritikus pontja a magánszektor fejlesztése, ezért alapokmánya kimondja, hogy országonként a kölcsönnyújtás legalább 60%-ának – hosszabb idő átlagában – a magánszektorba kell irányulnia. A kedvezményezett országok gazdasági helyzetének elemzése és az elemzés alapján készült tanulmány közzététele is az EBRD tevékenységéhez tartozik. Bár az EBRD

értékeléseit széles körben ismerik, minősítésének nincs olyan közvetlen piaci következménye, mint az IMF ország véleményének.

36. Mutassa be az OLAF tevékenységét!

OLAF(Európai Csalásellenes Hivatal): tevékenysége minden olyan jogalanyra kiterjed, akik az EU költségvetéséből támogatásban részesülnek, ennek felhasználásában közreműködnek, vagy az EU költségvetéséhez való hozzájárulás teljesítésében vesznek részt. Bármely mo.-i természetes és jogi személyt (állami szervek, önkormányzati szervek, területfejlesztési szervek, magánvállalkozások stb.) vizsgálat alá vonhat. A vizsgálat lefolytatásához – az OLAF megkeresése alapján – a Nemzeti Adó- és Vámhivatal pénzügyőri támogatást nyújt, amelynek révén biztosítja annak zavartalan lefolytatását.

1

VÁLASZTHATÓ VIZSGARÉSZ

Pénzügyi és költségvetési igazgatás

ÍRÁSBELI TÉTELEK

2026 ősz

Pénzügyi és költségvetési igazgatás – szóbeli kidolgozás

Pénzügyi és költségvetési igazgatás · Kidolgozott tételek

Kidolgozott szóbeli tételek pénzügyi és költségvetési igazgatásból: pénz, adózás, költségvetés, MNB és EU-kapcsolatok áttekintésére, vizsgafelkészülésre használható.

Jelenlegi olvasóváltozat: az áthúzott korábbi szövegrészek kimaradtak. A forrás DOCX változatlan maradt.

1. Pénz fogalma, funkciói terv- és piacgazdaságban

A pénz azért képes betölteni minden más árucikktől különböző, különleges szerepét, mert egyszerre rendelkezik az értékmérés, a forgalmi eszköz, fizetési eszköz, felhalmozási eszköz képességeivel.

Teljes értékű pénznek az nevezhető, amely e négy funkció mindegyikének hiánytalanul eleget tesz.

A jó állami pénzgazdálkodást e négy funkció egyidejű teljesülése segíti elő. A jól funkcionáló pénz azáltal nyer értékmérő szerepet, hogy benne fejezik ki az áruk és a szolgáltatások – a társadalom tagjai által megítélt – értékét, árát.

A fizetési eszköz funkció történelmileg erősen kötődik az adófizetési kötelezettséghez. Így már akkor létrejött az állami pénzgazdaság, amikor a napi gazdasági élet még meglett volna a közvetlen árucsere formáin belül is. A kezdetben nemesfém pénz, majd nemesfémre váltható, illetve papíralapú pénz könnyebb kezelhetősége, általános egyenértékessége számos előnnyel járt.

Forgalmi eszközként a pénznek gyakorlatias tulajdonságokkal kell bírnia, mint például a jó oszthatóság, a könnyű tárolás, de legfontosabb eleme, hogy a piaci szereplők és a társdalom tagjai által elfogadott legyen.

Megtakarítási feladatra az olyan eszköz alkalmas, amely minőségét hosszú időn keresztül megőrzi. A megtakarítás lényegéhez tartozik, hogy a gazdasági szereplő az áruját vagy jövedelmét nem cseréli el azonnal más árura, fogyasztási képességét megőrzi későbbi időkre.

A pénz lényegét tekintve szimbolikus és társadalmi viszony, amelyet meghatároz a korszak, illetve a pénzviszonyok keretéül szolgáló közösség. Társadalmi közösség nélkül pedig nincs pénz, társadalmi (állami) szabályok nélkül nem működhet megfelelően a pénzügyi rendszer. Másfelől a pénzügyi rendszer hatásfoka és a pénzügyek rendezettsége jól jellemzi az állam működési színvonalát.

A pénz által időben és térben elválhat az eladás és a vétel: az egyik piacon értékesített termék nem cserélődik el egy másik termékre, mivel a tranzakció nem áru és áru között zajlik le, hanem áru és pénz között. Az áruján túladó termelő onnan kezdve pénzt birtokol, ami aktíva (követelés). A pénz birtokosa potenciális követelést testesít meg a piaci értékesítésre szánt termékekkel szemben. Ám hogy kivel és mivel szemben, azt nem lehet előre megmondani. Mai pénzrendszereinket a történelmi előzményektől megkülönbözteti, hogy a modern pénz végleg elszakadt a nemesfémtől és általában valamely árutól. Pénzünk belső értékkel nem rendelkezik, mivel hitelpénz, vagyis a hitelezési folyamatban keletkezik és szűnik meg. A pénzmennyiségre, illetve annak vásárló erejére hatással van a központi bank monetáris és az állam fiskális politikája.

A pénz értékének tartóssága ezért alapvetően gazdaságpolitikai kérdés: döntő fontosságú a jegybank pénzpolitikája, az államháztartás finanszírozási módja, a pénzügyi közvetítő rendszer állami szabályozása.

Fizetni – meghatározott körülmények között – lehet pénzhelyettesítőkkel is: ezek olyan pénzfélék és kvázipénzek, amelyek bizonyos feladatokat képesek ellátni, de az összes pénzfunkciót egyidejűleg nem töltik be (különféle vásárlási utalványok, utazási csekkek). Azt a pénzformát, amely a főbb pénzfunkciókat több országban is képes betölteni nemzetközi pénznek vagy világpénznek nevezzük (klasszikus példája az USA dollár).

A magyar nemzeti valutával kapcsolatban meg kell jegyezni, hogy hazánk az EUhoz történő csatlakozással az euró bevezetésére kötelezettséget vállalt, jóllehet konkrét céldátumot nem rögzített a csatlakozási szerződés. A gazdasági vagy politikai válsággal sújtott vagy erősen inflációs országokban viszont gyakorta megesik, hogy a hivatalos fizetési

eszköz az ország határain belül nem képes hiánytalanul betölteni mind a négy pénzfunkciót, vásárlóértéke romlik. A forintvaluta ma jól ellátja a pénzfunkciókat, vásárlóértéke stabil.

Szakmai színvonalát, kultúráját tekintve a magyar pénzügyi elmélet és igazgatási gyakorlat az első világháború előtt, majd a két világháború közötti időben megfelelt az európai normáknak.

A második világháborút követően hazánk a nyugati pénzügyi modernizációs folyamatból hosszú időre kimaradt, térségünket ugyanis a Szovjetunió vonta befolyása alá, felszámolta a magántulajdonon nyugvó piacgazdasági rendszert, és saját társadalmi-gazdasági rendszerét kényszerítette a térség államaira. A polgári társadalom és a piacgazdaság intézményeinek megsemmisítésével illetve formálissá tételével az 1940-es évek végén együtt járt a pénzgazdaság visszaszorítása is, a gazdasági folyamatokat a tervgazdasági szisztéma váltotta fel.

Az 1960-as évek végétől Mo. egy piaci elemekkel átitatott, belső rezidenseket helyzetbe hozó tervgazdasági rendszer megvalósítása érdekében tett jelentős lépéseket. A pénzfolyamatokat a pénzügyminisztérium „adminisztrálta”, de a tervezés elsőbbsége következtében a pénz szerepe passzív volt.

A tervgazdaság alkalmazott árakat, de az árrendszernek nem volt elsődleges feladata a relatív szűkösség jelzése.

A klasszikus tervgazdaságban egyszintű bankrendszer működött: a központi bank hatóságként és egyben állami hitelintézetként végezte a pénzügyi műveleteket.

A rendszer az 1980-as évek végére hazánkban végleg kimerítette fejlődési lehetőségeit, és mély gazdasági-szerkezeti, politikai, erkölcsi válságba került, amelyhez 1989–1990 fordulóján a pénzügyi összeomlás fenyegetése is társult. Gazdaságunk akkor térhetett vissza az európai gazdasági fejlődés fő vonalához, amikor végbement a politikai és gazdasági rend átalakulása, a rendszerváltozás. E folyamat egyebek mellett a gazdasági alkotmányosság helyreállításában, az állam közhatalmi és tulajdonosi szerepének átalakulásában, az állam terjedelmének mérséklésében, a pénz gazdaságszervező szerepének visszanyerésében nyilvánult meg. A korszak változásainak legfontosabb elemét pénzügyi szempontból az 1987–1988-as adóreformok jelentették.

Hatályba léptek Mo.on a piacgazdaság megteremtését szolgáló új adótörvények a személyi jövedelemadóról, a társasági adóról, és Kelet-Közép-Európában először bevezették az ÁFA-t és 1987-ben kétszintűvé vált a bankrendszer.

Ezt követően az 1990-es évtized első éveiben hatalmas jogalkotási munkával újra alkották vagy alapvetően átformálták a pénzügyi élet jogi intézményeit.

Amint a pénz visszanyerte aktív gazdasági szerepét, azonnal felmerült annak szükségessége, hogy kialakuljon (újra alakuljon) a pénz- és tőkepiac szabályozási kerete.

A pénzügyi közvetítés modern rendszerének megalkotásához fontosak voltak a váltók, részvények, kötvények, a tőzsdei áruk, értékpapírosított követelések kereskedését szolgáló törvények, majd megszülettek a pénzügyi szolgáltatókra és ezek kontrolljára vonatkozó jogszabályok.

A rendszerváltoztatás jogalkotási programjában már a kezdetektől alapvető szempont volt minden új jogintézménynél, hogy az harmonizáljon az európai integrációs megállapodásokkal, mivel a demokratikus Mo. korán elkötelezte magát az EUhoz való csatlakozás mellett.

2. Pénzügyi és költségvetési igazgatás fogalma, rendszere

A pénzügyi és költségvetési igazgatás az államháztartás egészére vonatkozó (állami és helyi önkormányzati) közigazgatási, valamint a pénzügyi magánszektor felügyeletével kapcsolatos államigazgatási feladatok ellátására irányuló állami tevékenység. Az Országgyűlés, a kormány és a jegybanki hatóság részéről az államháztartási mechanizmusok, továbbá a kereskedelmi bankok, vállalkozások szabályozását és ellenőrzését takarja. A jogszabályok végrehajtásában, ellenőrzésében, valamint az állam működéséhez szükséges közbevételek megszerzésének folyamatában tölt be jelentős szerepet.

Rendeltetése: Az állam gazdaságpolitika céljai megvalósításának elősegítése, a jogszabályokban meghatározott eszközrendszer működtetése.

Jellemzői:

legbonyolultabb rendszer a közigazgatáson belül

az ország gazdasági életének meghatározó hányadát közvetlenül, vagy közvetve befolyásolja

követelmény: járuljon hozzá a hatékony államháztartási és üzleti körülmények kialakulásához, a többletteljesítmények létrejöttéhez

Területei: közpénzügyek és magánpénzek igazgatási rendszere, azaz valamilyen módon és mértékben minden jelentősebb pénzmozgást befolyásol. A két rendszer kapcsolódási pontját képezi a MNB, mely nem része az államháztartás rendszerének, így pénzügyi piacok felügyelete/ellenőrzése sem képezi részét a magyar államháztartásnak.

Közpénzügyek igazgatása: a közpénzek teljes köre, amelyet az állam központosít és újra eloszt. A közpénzügyek vonatkozásában a közigazgatási szerepvállalás teljes körű, kiterjed az államháztartás mindkét alrendszerére és az azokban zajló valamennyi folyamatra, pénzmozgásra.

Magánpénzügyek igazgatása: a jövedelmek azon részét érinti, amely az eredeti jövedelemtulajdonosoknál vagy transzmissziós mechanizmusokat érvényesítőknél (bankok), illetve vállalatoknál marad. E körben a jövedelmi áramlások nem kizárólag a kormányzati akarattól függően alakulnak, hanem piaci viszonyoktól befolyásolva mennek végbe. Ugyanakkor a magán pénzmozgásokkal, s különösen a pénzügyi magánszektor intézményeinek működésével kapcsolatosan az állam további közigazgatási feladatokat láthat el. Jelentőségét tekintve a közpénzügyek és a magánpénzügyek igazgatása azonos súlycsoportba tartozik, mivel mind a közpénzügyek jogszerű és hatékony működtetése, mind a pénzügyi intézményrendszer (bank-tőke piaci szereplők), nemzetgazdasági szempontból kiemelt jelentőségű ágazatok, vállalatok közérdekű működése kiemelt gazdaságpolitikai cél, mindkettő az állami pénzügyi politika célrendszerének fontos eleme.

3. Adó, adórendszer és adóztatási alapelvek

Az adó törvény által egyoldalúan megállapított, kényszer útján behajtható, közvetlen ellenszolgáltatás nélküli állami bevétel.

a modern állam működésének alapfeltétele.

a szervezett társadalom fenntartásához való hozzájárulás.

az állam által nyújtott szolgáltatások fedezete, amely a polgárok biztonságos létezését és a gazdasági szereplők kiszámítható tevékenységét biztosítja.

az állam a polgárai érdekében működik, és az adózás célja e működéshez szükséges pénzügyi eszközök biztosítása.

a közpénzügyi rendszernek, az állami redisztribúció működésének, a modern állami szuverenitás megnyilvánulásának egyik alapeleme az adófizetés.

Adórendszernek nevezzük az államok által egy időben működtetett adók összességét, beleértve az e tevékenységet ellenőrző, irányító adóhatóság munkáját is. Elemeit az adók (központi és helyi adók) alkotják. Működését befolyásolják az adójogi normák, bírságok, alkotmánybíróságok döntései, adóhatóság működése és a jogtudomány.

Az optimálisan kialakított adórendszerek rendelkeznek belső kohézióval, és képesek megvalósítani a gazdaságpolitika céljait. Az adórendszert jellemzi:

a jogalkotók által létrehozott adófajták szerkezete,

az adóterhelés mértéke,

az adófajták száma,

a változások gyakorisága

és más szociális, társadalmi jellegzetességek.

továbbá a társadalom jogkövetési szintje (milyen arányú az adócsalás és a feketegazdaság)

Az adóztatási alapelvek az adórendszer kialakítására és működésére vonatkoznak. Két alapelvet különböztetünk meg:

Klasszikus: alapelveket Adam Smith 1776-ban megjelent munkájában fogalmazta meg:

egyenlő közteherviselés elve: az adóalanyoknak képességükkel és jövedelmükkel arányosan kell hozzájárulniuk a kormányzat fenntartásához. A képesség ebben az esetben az adóteher-viselési, vagyoni képességet jelenti, amely a közteherviselés mércéjeként határozható meg, ami Nyugat-Európában a XVIII. század végén valósult meg.

adójogszabály és az adóalanyok teherviselési feltételei legyenek egyszerűek, konkrétan meghatározottak

az adókötelezettséget úgy kell megállapítani és az adót úgy kell beszedni, hogy annak megfizetése a lehető legkevesebb kellemetlenséget okozza az adózóknak. Az adókötelezettség teljesítéséhez az adózó számára a legalkalmasabb feltételeket kell megteremteni.

Az adók megállapításánál arra kell törekedni, hogy az adóalanyokat a lehető legkevésbé terhelje az adózás, ehhez kapcsolódóan fontos az adminisztráció minimumra szorítása. Ne legyen teljesítmény visszatartó hatású az adó és az adórendszer, továbbá az adózási szankciók ne lehetetlenítsék el az adóalanyokat.

Modern (Meghatározása már vitatottabb):

létminimum adómentesség: erkölcsi, gazdasági okokra visszavezethetően azt fogalmazza meg, hogy az adóalanyok életviteléhez szükséges alapvető összeget, vagyonelemeket ne terhelje adó. Gyakorlati problémákba ütközik az elv alkalmazása: a természetes személyek élethelyzetének ellehetetlenülése nehezen megállapítható, összetett vizsgálatot igényel. Igazságos-e különböző élethelyzetekre ugyanazt a mércét alkalmazni? Helyes-e mentesíteni az alacsony jövedelműeket az adózás alól, mert így a közteherviselés elve, valamint az adózó állammal szembeni megrendelő pozíciója meggyengülhet, eltűnhet. Kérdéses, hogy egyáltalán érvényesülhet-e ez az elv a gazdasági társaságok körében.

semlegesség(neutralitás): Az adórendszer törekedjen arra, minden adóalany számára azonos elbírálást nyújtson. Az adókat úgy kell meghatározni, hogy az adóalanyok gazdasági, üzleti döntéseiket ne csupán az adórendszer változásaira tekintettel hozzák meg.

konfiskatórius (elkobzó): az adóztató közhatalom olyan mértékű adót, adókat, illetve együttes adóterhelést alkalmaz, amely ellehetetleníti az adóalanyok életfeltételeit. Az elvonásnak nem kell feltétlenül az adóalany egész vagyonára kiterjednie, elegendő egyes jövedelmeire, bevételeire vonatkozó alkalmazása.

visszamenő hatályú jogalkotás tilalma: valamilyen gazdaságpolitikai cél érdekében a jogalkotó szabályozza újra a már lezárult adóévek adóügyi aktusait. Ennek az elvnek az alkalmazása a jogállamiság és a jogbiztonság fő elemének tekinthető.

4. Adóztatás folyamata, szereplői, adóigazgatási alapelvek

2026-os kiegészítés az adóztatás szereplőihez: az állami adó- és vámhatóság a Nemzeti Adó- és Vámhivatal (NAV). A NAV jogi személyiséggel rendelkező, az adópolitikáért felelős miniszter irányítása alatt álló, államigazgatási és fegyveres rendvédelmi feladatokat is ellátó, központi hivatalként működő központi költségvetési szerv. A NAV elnökének feladat- és hatáskörét az adópolitikáért felelős miniszter irányítása alá tartozó államtitkár látja el.

A közbevételi rendszert vizsgálva különbséget kell tennünk az adóztatás és az adóigazgatás alapelvei között. Az adóztatási alapelvek az adórendszer kialakítására és működtetésére vonatkoznak, az adóigazgatási alapelvek az adóigazgatási eljárásra.

Adóztatás alapelvei: azok a jogi, politikai és gazdasági feltételek, amelyek egy jól működő adórendszer kiépítését lehetővé teszik. A legelfogadottabb alapelvek:

Klasszikus alapelvek (Adam Smith, 1776):

egyenlő közteherviselés elve: az adóalanyoknak képességükkel és jövedelmükkel arányosan kell hozzájárulniuk a kormányzat fenntartásához (adóteher-viselési, vagyoni képességet jelenti).

az adó legyen mindig konkrétan meghatározott, az adójogszabályok legyenek egyszerűen és pontosan megfogalmazottak.

az adókötelezettséget úgy kell megállapítani és az adót úgy kell beszedni, hogy annak megfizetése a lehető legkevesebb kellemetlenséget okozza az adózóknak.

az adóalanyokat a lehető legkevésbé terhelje az adózás, adminisztráció szükséges minimumra szorítása. Ne legyen teljesítmény-visszatartó hatású, a szankciók ne lehetetlenítsék el az adóalanyokat, az adóigazgatási vizsgálatok ne zaklassák feleslegesen az adózókat, büntetések legyenek arányosak az elkövetett cselekmény súlyával.

Modern alapelvek meghatározása már vitatottabb.

létminimum adómentessége (XIX. század vége, Ny-Európa): az adóalanyok életviteléhez szükséges alapvető összeget, vagyonelemeket ne terhelje adó. Ez sok vitatható kérdést vet fel mind a természetes személyek, mind a

gazdasági társaságok esetén is. Egyéni szükséglet mértéke is nehezen megítélhető, illetve így sérül a közteherviselés elve. Mo.on (Ausztria, USA) sem érvényesül.

semlegesség (neutralitás): az adókat úgy kell meghatározni, hogy az adóalanyok gazdasági döntéseiket ne csupán az adórendszer változásaira tekintettel hozzák meg. Az adórendszer minden adóalany számára azonos elbírálást nyújtson.

konfiskatórius (elkobzó, kisajátító) jellegű adóztatás: olyan mértékű adót, adókat, illetve együttes adóterhelést alkalmaz, amely ellehetetleníti az adóalanyok életfeltételeit. Az elvonásnak nem kell feltétlenül az adóalany egész vagyonára kiterjednie, elegendő egyes jövedelmeire, bevételeire vonatkozó alkalmazása.

visszamenő hatályú jogalkotás tilalma: a jogalkotó szabályozza újra a már lezárult adóévek adóügyi aktusait. Ennek az elvnek az alkalmazása a jogállamiság és a jogbiztonság fő elemének tekinthető.

Adóigazgatás alapelvei: a közbevételek beszedésével kapcsolatos adóhatósági munkáról és közvetett módon az adóalanyok jogi helyzetéről szólnak. Az adóigazgatáshoz kapcsolódó jogelvek, az adózási folyamat valamennyi szakaszában kell, hogy érvényesüljenek. Az alapelvek egy részét az Art. jelentősebb részét pedig az ÁKR. határozza meg.

A legfontosabb alapelvek:

Megkülönböztetés és „részrehajlás tilalmának” elve: Az adóhatóság köteles minden ügyben megkülönböztetés nélkül eljárni. Ennek az elvnek az sem mond ellent, hogy nemzetközi szerződés (pl.: kettős adóztatás elkerüléséről szóló egyezmény) ettől eltérően is rendelkezhet. Az is előfordulhat, hogy az adózók egyes csoportjaira állapít meg eltérő szabályt a jogalkotó.

Tájékoztatási kötelezettség: Az adóztatás az adóhatóság kötelezettsége, hogy a szükséges felvilágosítást az adózó jogai gyakorlásához és kötelezettségei teljesítéséhez megadja. Az adózó köteles jogait jóhiszeműen gyakorolni, és elősegíteni az adóhatóság tevékenységét.

Méltányos eljárás elve: Ha az eljárási vagy az anyagi jogszabályban meghatározott feltételek fennállnak, az adóhatóság köteles méltányosan eljárni. Csak azokban a nevesített esetekben (pl.: részletfizetés, adómérséklés) alkalmazható ez a szabály, ha a törvény ezt konkrétan megengedi vagy előírja. Ennek hiányában az adóhatóság méltányosság gyakorlására nem jogosult.

Szerződés tartalom szerinti minősítésének követelménye (valódisági klauzula): az adóhatóságot az ellenőrzés során arra jogosítja fel, hogy a szerződéseket ne csak elnevezésük (bérlet, adásvétel stb.) szerint minősítse, hanem megvizsgálva azok valódi tartalmát, a felek szándékát, vonja le a megfelelő adójogi konzekvenciát. Egy szerződés elnevezését és tartalmát tekintve lehet eltérő, de az adóztatás szempontjából mindig annak gazdasági eredménye lesz a mérvadó.

Rendeltetésszerű (célhoz kötött) joggyakorlás követelménye (joggal való visszaélés tilalma): Ha egy jogügylet csupán azért jön létre, hogy adónyereséget realizáljon és a jogügyletnek egyéb célja nincs, akkor megvalósul a rendeltetésellenes joggyakorlás. Az adótörvények nem rendelkeznek az adóoptimalizálásról, nem tiltják az adóminimalizálást, de persze nem minősül rendeltetésszerű joggyakorlásnak az államháztartásnak okozott kár. Amennyiben az adóhatóság a rendeltetésellenes joggyakorlást megállapítja, az ellenőrzés során becslési eljárást alkalmaz.

Szakszerű és hatékony eljárás elve: Az adóhatóság úgy szervezi meg a tevékenységét, hogy az eljárás a lehető leggyorsabban lezárható legyen és a legkevesebb költséget okozza.

Közérthetőség elve: az adóigazgatási eljárásban az adózókkal való kapcsolattartás nyelvezetének egyszerűnek és közérthetőnek kell lenni. (új alapelv 2018. január 01-jétől)

Jóhiszemű eljárás követelménye, az együttműködési kötelezettség elve: az adózó jóhiszeműségét az eljárásokon védelmezni kell, az adózónak pedig segítenie kell a hatóság munkáját.

Törvényesség (legalitás) elve: mind az adóhatóság az eljárása keretében, mind az adózók a jogaik gyakorlása és a kötelezettségeik teljesítése során kizárólag a jogszabályi keretek között járhatnak el.

5. Adóellenőrzés, adóhatósági eljárás és jogorvoslat

Az adóellenőrzés keretében az adóhatóság a beérkezett bevallásokat vizsgálja. Az adózó nyilvántartásaiban, könyveiben megfelelő bizonylatok alapján rögzíti azokat a gazdasági eseményeket, amelyek gazdálkodása során történtek. Az így elkészített könyvelés eredménye lesz a bevételek és a kiadások összesítése, illetve az egyes tevékenységekhez kapcsolódó adók (például általános forgalmi adó) kiszámítása. Az adóellenőr tételesen megvizsgálja az adózó számviteli nyilvántartásait és a vizsgálat eredményét – a kiszámított adókötelezettséget – összeveti az adózó bevallásában szerepeltetett összegekkel. Ha az adóhatóság eltérést állapít meg, akkor az eltérés előjelétől függően az adózó javára vagy terhére adókülönbözetet állapít meg. Fontos különbséget tenni e vizsgálati típusnál a kötelezettséget és a kiutalási igényt tartalmazó bevallások között. Ez utóbbiak esetében az adózó valamilyen adó-visszatérítést, költségvetési támogatást, általános forgalmi adó kiutalást kér az adóhatóságtól, és az ellenőrzés ennek jogosságát vizsgálja. Ilyen esetben is adókülönbözetet eredményez az eltérés, de az egyéb szankciók (például késedelmi pótlék) eltérőek. Fontos kiemelni, hogy a bevallás utólagos vizsgálata alapján a vizsgált időszak és adónem ellenőrzéssel lezárt időszakot teremt, amely azt jelenti, hogy ezt ismételten ellenőrzés alá vonni nem lehet. E főszabály alól néhány esetben a jogalkotó kivételt enged.

Ismételt ellenőrzésre akkor van lehetőség, ha

– az elsőfokú adóhatóság a korábbi ellenőrzés megállapításának végrehajtását vizsgálja,

– az adózó kérelmet terjeszt elő, amelyben új tényre, körülményre hivatkozik,

– az adóhatóság rendelkezésére álló adatok alapján az adózónál ellátási jogosultság keletkezne, illetve

– felülellenőrzésre kerül sor.

A felülellenőrzést a felettes adóhatóság állományába tartozó revizor (az önkormányzati költségvetést megillető adók vonatkozásában az önkormányzati képviselő-testület által kijelölt bizottság) végzi, és a törvényben meghatározott esetekben az adópolitikáért felelős miniszter, az Állami Számvevőszék elnöke, az önkormányzati képviselő-testület határozata, illetve az állami adó- és vámhatóság vezetője rendelheti el. Felülellenőrzés az adómegállapításhoz való jog elévülésének határidején belül folytatható.

Az adóhatósági eljárás

Hatósági eljárás megindítására hivatalból, illetve kérelemre kerülhet sor. Hivatalból indul az eljárás, ha az ellenőrzés során feltárt jogsértést és annak jogkövetkezményét kell megállapítani. Kérelemre indul az eljárás például fizetési kedvezmény engedélyezéséért, az adó soron kívüli megállapítása iránt, illetve feltételes adómegállapításnál. Az adóhatóság az adóügy érdemében határozattal, az eljárás során eldöntendő egyéb kérdésben végzéssel dönt.

Egyes hatósági eljárások:

- A kockázatelemzési eljárás keretében az adóhatóság az adókötelezettségek teljesítésével összefüggő kockázatok azonosítása, valamint az azonosított kockázatok fennállásának kizárása vagy megállapítása érdekében kockázatelemzést végez. A feltárt kockázat megszüntetése érdekében az adóhatóság támogató eljárást indít. Az adóhatóság a támogató eljárás keretében az adózót felhívja önellenőrzésre, illetve kapcsolatfelvételt kezdeményez az adózóval, amelynek célja a feltárt hibák, hiányosságok orvoslása az adóhatóság szakmai támogatásával. Az eljárást az adóhatóság jegyzőkönyvvel zárja le. A támogató eljárás eredménytelensége esetén az adóhatóság elrendelheti az adózó ellenőrzését vagy bűncselekmény megelőzése, az adott bűncselekmény felderítése, folytatásának megakadályozása érdekében tájékoztatja az állami adó- és vámhatóság nyomozó hatóságát.

- A hatósági adómegállapítás bejelentés, bevallás alapján induló eljárás körébe tartozik az adókivetés és az illetékkiszabás. Ez az adózó bejelentése, bevallása, adatszolgáltatása alapján történik. Kivetéssel kell megállapítani például a termékimporthoz kapcsolódó adót, a regisztráció adót és a helyi adók többségét (a helyi iparűzési adó és az idegenforgalmi adó kivételével), kiszabással kell megállapítani a vagyonszerzési illetéket és az Itv. alapján kiszabás alapján fizetendő eljárási illetéket. Az adóhatóság a fizetendő adóról, az adófizetés módjáról és határidejéről, továbbá az adóalapról, az adómentességről vagy az adókedvezményről a bejelentés, bevallás, illetve adatszolgáltatás alapján határoz.

- Az utólagos adómegállapítás keretében az adóhatóság az adózó által beadott bevallásban szereplő adatokat hasonlítja össze az általa a jogszabályok szerint kiszámított összeggel. Ha az adózó bevallása és az adóhatóság megállapítása között eltérés van, adókülönbözet előírására kerülhet sor. Az adókülönbözet szólhat az adózó javára, illetve terhére. Az adókülönbözet előírása mellett azt is vizsgálni kell, hogy az adózó az adókülönbözetet pénzügyileg rendezte-e. Ha az adózó terhére megállapított adókülönbözetet az adózó meg sem fizette, adóhiány megállapítására

kerül sor, amely az adóigazgatás legsúlyosabb szankcióját, az adóbírságot vonja maga után. Támogatás igénybevételénél annak jogosulatlansága esetén szintén adókülönbözet megállapítására kerül sor.

- Az adó soron kívüli megállapítása keretében határozattal állapítja meg az adót az adóhatóság az adót az adózó halála esetén, az ország területét a külföldi letelepedés szándékával elhagyni kívánó adózó kérelmére és a kifizető és a természetes személy között a kifizető által megállapított adót érintő vita esetén.

- Az adózó minősítési eljárása keretében az állami adó- és vámhatóság a cégjegyzékbe bejegyzett adózót, csoportos adóalanyt vagy áfa-regisztrált adóalanyt negyedévente, a negyedév utolsó napján fennálló adatok alapulvételével a tárgynegyedévet követő harminc napon belül minősíti, amelynek keretében a megbízható adózóra, illetve a kockázatos adózóra vonatkozó feltételek fennállását vizsgálja.

- Az állami garancia beváltásához kapcsolódó eljárás keretében az ellenőrzés célja annak megállapítása, hogy a pénzintézet tevékenysége a pénz kihelyezése, illetve behajtása során a jogszabályoknak megfelelő volt-e, mert ellenkező esetben a garanciabeváltást az adóhatóság nem teljesíti.

- A feltételes adómegállapítás keretében az adózó kérelmére az adópolitikáért felelős miniszter az adózó által közölt, jövőbeni ügyletre, vagy jövőbeni ügyletnek nem minősülő ügyletre vonatkozó részletes tényállás alapján – a kérelemben megjelölt adókötelezettségre vagy annak hiányára vonatkozó konkrét kérdés(ek) vonatkozásában megállapítja az adózó adókötelezettségét vagy annak hiányát.

- A szokásos piaci ár (az az ár minősül, amelyet független felek között összehasonlítható körülmények között alkalmaznak) megállapítása keretében az adópolitikáért felelős miniszter kérelemre határozatban állapítja meg a kapcsolt vállalkozások közötti jövőbeni ügyletben érvényesíthető szokásos piaci ár meghatározásakor alkalmazandó módszert, a megállapítás alapjául szolgáló tényeket, körülményeket, valamint ha meghatározható, szokásos piaci árat, ártartományt. A szokásos piaci ártól eltérő feltételekkel létrejött ügyleteket a szokásos piaci ár alapulvételével kell minősíteni (kivéve, ha a kapcsolt vállalkozások magatartása megfelel a független felektől az adott esetben elvárható piaci magatartásnak).

- Ha az adózó az adót nem tudja megfizetni, az adóhatóság számára kérelemre fizetési kedvezményt engedélyezhet. Kérelmet benyújtani csak nyilvántartott tartozásra lehet, későbbiekben előírandó összegre (például késedelmi pótlék) nem. A fizetési halasztás, részletfizetés szabályai azonosak, különbség csak abban mutatkozik, hogy a fizetési halasztás kvázi egyösszegű részletfizetés egy későbbi időpontban. Fizetési könnyítést az adóhatóság csak a törvényben meghatározott feltételek fennállása esetén engedélyezhet. A kérelmezőnek igazolnia kell, hogy a fizetési nehézség nem róható fel számára, és csak átmeneti jellegű, amely az adó későbbi megfizetését valószínűsíti. A feltételek hiányában a kérelmet az adóhatóság elutasítja. Ha az adózó az engedélyezett esedékes részletet nem teljesíti, a kedvezmény érvényét veszti és a tartozás egy összegben esedékessé válik, terhelve azt az eredeti esedékesség napjától felszámított késedelmi pótlékkal. Adót csak magánszemély esetében lehet mérsékelni akkor, ha annak megfizetése az adózó és a vele együtt élő közeli hozzátartozók megélhetését súlyosan veszélyezteti.

JOGORVOSLAT

A kérelmen alapulás azt jelenti, hogy az ügyfél (akire a döntés kötelezést tartalmaz vagy akinek jogot állapít meg) elhatározásán múlik annak igénybevétele. Hivatalból pedig az Air.-ban meghatározott esetben az adóhatóság, a felettes szerv vagy az adópolitikáért felelős miniszter, illetve az ügyész eljárása nyomán van lehetőség a döntés módosítására, illetve visszavonására.

Az adóhatóság döntése ellen fellebbezést nyújthat be az, akire a döntés rendelkezést tartalmaz. A határozat ellen főszabály szerint van helye fellebbezésnek, a végzés pedig csak a határozat ellen benyújtott fellebbezésben támadható meg, kivéve, ha az önálló fellebbezést a törvény megengedi (például eljárás felfüggesztése, iratbetekintési jog korlátozása, visszatartási jog gyakorlása stb.). Az adózónak a közléstől számított 15, utólagos adómegállapítás esetén 30 nap áll rendelkezésére a fellebbezésre. Ha az adózó elmulasztja a fellebbezési határidőt (elkésett fellebbezés), az adóhatóság a fellebbezést érdemi vizsgálat nélkül elutasítja.

A felettes adóhatóság, illetve az adópolitikáért felelős miniszter kérelemre vagy hivatalból felügyeleti intézkedést tesz, ha az adóhatóság határozatának meghozatalára jogszabálysértő módon került sor. A felügyeleti intézkedés iránti kérelmet vizsgálat nélkül elutasítja a felettes adóhatóság, illetve az adópolitikáért felelős miniszter, ha az ügyben eljárt adóhatóság döntését a bíróság már felülvizsgálta, illetve ha a bírósági felülvizsgálatot az adózó kezdeményezte, továbbá, ha a kérelem benyújtásával egyidejűleg nem fizette meg az eljárási illetéket. A felügyeleti intézkedés iránti kérelem egy alkalommal, a döntés véglegessé válásától számított egy éven belül nyújtható be.

A jogerős másodfokú adóhatósági határozat ellen az adózó bírósághoz fordulhat, amely a megtámadott határozatot közigazgatási perben felülvizsgálja és helybenhagyja, megváltoztatja vagy hatályon kívül helyezi azt. Hatályon kívül helyezés mellett új eljárásra utasításnak is helye lehet. Fizetési könnyítés tárgyában hozott határozat ellen nem lehet bírósági keresetet benyújtani.

Az adóhatóság a felettes szerv vagy a közigazgatási bíróság által még el nem bírált jogszabálysértő döntését, illetve a közigazgatási perrel érintett döntést hozó adóhatóság a közigazgatási bíróság által még el nem bírált jogszabálysértő döntésrészét hivatalból módosítja vagy visszavonja. Az adóhatóság a döntést az adózó terhére egy alkalommal módosíthatja. A módosításra, illetve visszavonásra az adózó terhére a döntés véglegessé válásától számított egy éven belül, az adózó javára az adó megállapításához való jog elévüléséig van lehetőség.

A döntés hivatalból történő módosítására, illetve visszavonására ügyészi felhívás, illetve fellépés esetén is van mód. Ha az ügyész az ügyészségről szóló törvény alapján felhívással él vagy sikertelen felhívás esetén fellép, az adóhatóság az ügyész által kifogásolt döntését korlátozás nélkül módosíthatja (megváltoztathatja), illetve visszavonhatja (megsemmisítheti), akkor is, ha jogszabály ezt egyébként korlátozza, vagy nem teszi lehetővé.

6. Adójogi jogkövetkezmények és önellenőrzés

Az adókötelezettséget meghatározó jogszabályokban írt tényállások megszegése esetén a törvény jogkövetkezmények, szankciók alkalmazását rendeli el. A jogkövetkezmények a jogi norma érvényesülését hivatottak biztosítani.

A törvény az egyes kötelezettségek megszegéséhez más és más jogkövetkezményt fűz, melyek ált. kizárják egymást, de vannak olyan esetek, amikor ugyanahhoz az alaphoz (pl.: adókülönbözet) eltérő ideológia alapján több szankció is kapcsolódik.

Jogkövetkezmények:

Késedelmi pótlék: a pénz jogosulatlan használatáért az adózónak kell fizetnie

A késedelmi pótlék felszámítására két esetben kerül sor.

késedelmesen befizetett összeghez,

ellenőrzés során megállapított adóhiányhoz kapcsolódik.

Az adózó a törvény által meghatározott időpontig köteles bevallását benyújtani, az adót megfizetni. Az egyik adónemben fennálló túlfizetés csökkenti a másik adónemben fennálló tartozást (nettó pótlékolás).

Utólagos adómegállapításnál az adóhiány eredeti esedékességétől a feltárásról szóló jegyzőkönyv keltéig késedelmi pótlék kerül felszámításra a jogosulatlan pénzhasználat miatt.

Nem csökkenthető a késedelmi pótlék, ha olyan adóhiány után került felszámításra, ahol az adóbírság mérséklésének sincs helye (szándékos adóeltitkolás).

A késedelmi pótlék mértéke a mindenkori jegybanki alapkamathoz igazodik A késedelmi pótlék napi tétele minden naptári nap után a késedelem, illetve az esedékesség előtti igénybevétel (felszámítás) időpontjában érvényes jegybanki alapkamat 5 százalékponttal növelt mértékének 365-öd része.

Önellenőrzési pótlék: Az önadózás keretében az adózó maga állapítja meg adóalapját, adóját, nyújtja be bevallását és fizeti meg adóját.

Önellenőrzési pótlékot akkor kell fizetni, ha kevesebb adót vagy több támogatást vallott be.

Az önellenőrzési pótlékot adónként kell megállapítani, és az önellenőrzési bevallás benyújtásával egyidejűleg kell befizetni.

Önellenőrzésre csak akkor van lehetőség, ha az adózó a bevallását már benyújtotta.

Az önellenőrzési pótlék napi mértéke a jegybanki alapkamat 365-öd része, ismételt önellenőrzés esetén ennek 1,5-szerese.

Adóbírság: a legsúlyosabb szankció

Ha az adózó az adóbevallását elmulasztotta és azt meg sem fizette (adóhiány), illetve az adó- vagy költségvetési támogatás igénylése jogosulatlan, akkor adóbírságot kell fizetni.

Az adóbírság mértéke az adóhiány 50%-a, de a súlyosságtól függően a bírság 200%-ig terjedhet.

az adóhatóságnak az eset összes körülményét mérlegelni kell.

Az 50%-os felső határtól hivatalból vagy az adózó kérelmére el lehet térni akkor, ha bizonyítható, hogy az adózó az adott helyzetben a tőle elvárható körültekintéssel járt el

Nem állapítható meg adóbírság magánszemély esetében, hogy ha

az adóhiány megállapítására a kifizető, munkáltató téves adóigazolása miatt került sor.

az adózó örököse vagy az adózó által megajándékozott terhére az adózónál keletkezett adóhiány után.

Mulasztási bírság:

Speciális adójogi szankció, általában az ellenőrzést követően alkalmazzák. Az adózó valamely tevékenységi kötelezettségét mulasztja el. A mulasztási bírság lehet tételes vagy százalékos is. Mérlegelni kell az eset összes körülményét, az adózó jogellenes magatartásának súlyát, gyakoriságát és hogy a tőle elvárható körültekintéssel járt-e el.

A leggyakoribb esetek:

bejelentési/adatszolgáltatási kötelezettség elmulasztása, hibás/hiányos/késedelmes megtétele;

számlanyitási kötelezettség elmulasztása;

adóköteles tevékenység adószám hiányában történő folytatása;

bizonylatok, könyvek, nyilvántartások stb. előírásoktól eltérő vezetése;

nyilatkozattétel elmulasztása, tanúvallomás jogosulatlan megtagadása;

ellenőrzés akadályozása;

számla, egyszerűsített számla, nyugtaadási kötelezettség elmulasztása;

feltöltési kötelezettség nem teljesítése;

pénztárgép üzemeltetésére vonatkozó szabályok megsértése;

alaptalan adóelőleg-mérséklés;

munkáltató (kifizető) adólevonási vagy adóbeszedésre kötelezett adóbeszedési kötelezettségének nem teljesítése (részben vagy egészében).

Megállapítására határozatban kerül sor, a határozat ellen fellebbezésnek van helye.

A határozatban a meghatározott cselekmény pótlására is kötelezheti az adózót → nem teljesítés esetén a kötelezés megismételhető

A mulasztási bírság mellett egyéb szankciók előírására is sor kerülhet. Ezek a szankciók arra hivatottak, hogy az adózó vállalkozási tevékenységét időlegesen ne tudja folytatni.

Az adóhatóság intézkedései:

Az ellenőrzés során az adóhatóság olyan súlyos jogsértéseket is feltárhat, amelyek nemcsak bírság kiszabását, hanem egyéb intézkedések megtételét is szükségessé teszik. Adóköteles tevékenységet csak adószám birtokában lehet folytatni. Ha az adóhatóság megállapítja, hogy adószám hiányában végzi tevékenységét az adózó, akkor a tevékenység eszközét, az árukészletet lefoglalhatja. A foglalás a mulasztási bírságot kiszabó határozatban kerül elrendelésre.

Az adókötelezettségre vonatkozó szabályok megsértése sok esetben a tevékenység folytatására szolgáló helyiség lezárását eredményezi. Első alkalommal a lezárás időtartama 12 nap, de ismételt mulasztás esetén 30, majd minden további esetben 60 nyitvatartási nap lesz. Ez idő alatt az üzlethelyiséget az adózó értékesítésre, szolgáltatásnyújtásra nem használhatja.

A lezárásra okot adó körülmények a következők:

be nem jelentett alkalmazottat foglalkoztat vagy foglalkoztatott;

igazolatlan eredetű árut forgalmaz;

számla- vagy nyugtaadási kötelezettségét 1 éven belül második alkalommal mulasztotta el;

a pénztárgép üzemeltetésével kapcsolatos szabályokat sértette meg az adózó.

Önellenőrzés:

határidőben benyújtott bevallás helyesbítése az adóhatóság ellenőrzésének megkezdése előtt

ha az adózó a bevallását számszakilag elrontotta, kijavításra kerülhet sor, ha pedig az adó összegét kívánja korrigálni jogosult önellenőrzési bevallás benyújtására.

ma már szinte minden adózó esetében kötelező az elektronikus adóbevallás, magánszemélynél ez csak lehetőség.

Az adózó maga állapítja meg adóját – tévedések történhetnek.

A hiba feltárását követően ellenőrizheti az eredetileg benyújtott bevallást, az önellenőrzési pótlék megfizetésével olyan helyzetet teremthet, mintha eredetileg is jó lett volna a bevallása.

Az önellenőrzéssel az adózó mentesül az adóbírság, mulasztási bírság, késedelmi pótlék felszámítása alól.

Ellenőrzéssel lezárt időszakra vonatkozóan, illetve az adóhatóság ellenőrzését követően önellenőrzést már nem lehet végezni.

7. Központi költségvetési törvény előkészítése, tervezés

A központi költségvetésről szóló törvény előirányzatainak tervezése a makrogazdasági prognózisok kialakításával kezdődik, és az olyan fő mutatókra irányul, mint amilyen a GDP, a fogyasztó iárindex vagy a folyó fizetési mérleg. Ennek keretében döntés születik arról is, hogy melyek legyenek a kiadások kedvezményezett területei.

A központi költségvetés tekintetében a részletes tervezés az államháztartásért felelős miniszter által tervezési köriratban meghatározott módon veszi kezdetét. Ez tartalmazza a fő makrogazdasági paramétereket, az államháztartás intézményeiben a béralakulást, a dologi költségek növekedésének mértékét és számos egyéb, a tervezéshez szükséges iránymutatást. A fejezetet irányítószerv vezetői megtervezik az adott fejezetbe sorolt költségvetési szerv, központi kezelésű előirányzat és fejezeti kezelésű előirányzat, valamint az elkülönített állami pénzalap és társadalombiztosítás pénzügyi alapjainak bevételeit, kiadásait. Ezek azok az előirányzattípusok, amelyek a költségvetési bevételi és kiadási előirányzatok elszámolására szolgálnak. A központi költségvetésben

– az államháztartás központi alrendszerébe tartozó költségvetési szervek bevételeit és kiadásait a költségvetési szervek vagy a fejezeti kezelésű előirányzatok bevételi előirányzatai és kiadási előirányzatai,

– a központi kezelésű előirányzatok az állam nevében beszedendő költségvetési bevételek

és teljesítendő költségvetési kiadások előirányzatait,

– a fejezeti kezelésű előirányzatok a fejezetet irányító szerv sajátos szakmai, ágazati feladatai ellátása vagy az államnak a fejezethez tartozó költségvetési szervek tevékenységével kapcsolatban felmerülő, illetve szakmailag ahhoz kapcsolódó sajátos kötelezettségei teljesítése során felmerülő költségvetési bevételek és költségvetési kiadások előirányzatait,

– az elkülönített állami pénzalapok a közfeladatok ellátása során az állam nevében beszedendő költségvetési bevételek és teljesítendő költségvetési kiadások előirányzatait,

– a társadalombiztosítás pénzügyi alapjai a társadalombiztosítás rendszerének működtetése során az állam nevében beszedendő költségvetési bevételek és teljesítendő költségvetési kiadások előirányzatait tartalmazzák.

A tárgyévet megelőzi a tervezés szakasza, a költségvetési év maga a végrehajtási időszak, végül annak lezárulta után be kell számolni az előirányzatok teljesüléséről: ez a zárszámadás időszaka.

Az államháztartás központi alrendszerének költségvetését az Országgyűlés állapítja meg.

A helyi és nemzetiségi önkormányzatok saját maguk határoznak a költségvetésükről.

Előkészítési és döntési szakasz

Prognózis

a Kormány köteles a törvényjavaslatot az Országgyűlés elé terjeszteni; a Kormány nevében az államháztartásért felelős miniszter jár el

a miniszter prognózist készít az eloszthatő források nagyságáról és a várható bevételekről

javaslata alapján a Kormány meghatározza a gazdaság- és pénzügypolitika fő irányait

ennek során dönt a tervezés részletes ütemtervéről és tartalmi követelményeiről, valamint a költségvetés egyenlegének tervezett összegéről (= a költségvetési évet követő 3 évre vonatkozó makrogazdasági prognózis)

ennek fő mutatói a GDP, a fogyasztói árindex és a folyó fizetési mérleg

Tervezési körirat

az államháztartásért felelős miniszter adja ki

tartalmazza a fő makrogazdasági paramétereket (az államháztartás intézményeiben tervezhető létszám- és béralakulást, a dologi költségek növekedésének mértékét és számos egyéb iránymutatást)

Költségvetési tervezés: az a folyamat, amelynek során valamely tervezési módszer alapján meghatározzák a költségvetés bevételi és kiadási előirányzatait.

Módszerei:

finanszírozás tárgya szerint (mire irányul a finanszírozás)

intézményfinanszírozás

feladatfinanszírozás

költségfinanszírozás

a tervezés technikája szerint

bázisalapú tervezés

nullabázisú költségvetés

normatív tervezés

cél-, program- és teljesítményalapú költségvetés

8. Központi költségvetés felépítése és parlamenti elfogadása

A központi költségvetésről szóló törvénnyel kapcsolatos feladatok nem korlátozódnak egyetlen esztendőre, hiszen három, sőt, még több évet érintenek.

A tárgyévet megelőzi a tervezés szakasza, a költségvetési év maga a végrehajtási időszak, végül annak lezárulta után be kell számolni az előirányzatok teljesüléséről: ez a zárszámadás időszaka.

Előkészítési szakasz „n-1” szereplők: Pénzügyminisztérium Tervező szervek Kormány

Döntési szakasz „n-1” szereplők: Országgyűlés Állami Számvevőszék Költségvetési tanács Végrehajtási szakasz „Adott év: n” szereplők: Kormány Minisztériumok
 Háttérintézmények

Beszámolási és ellenőrzési szakasz „n+1” szereplők:

Háttérintézmények MinisztériumokKormány Országgyűlés Állami Számvevőszék

A 2019. évi költségvetési törvény előkészítése már 2018 tavaszán megtörtént, Országgyűlés elé is került, ami a költségvetési folyamatok kiszámíthatóságára, a biztonságosabb tervezhetőségre utal.

A részletes tervezés az államháztartásért felelős miniszter által tervezési köriratban meghatározott módon veszi kezdetét. Költségvetési tervezésnek nevezzük azt a folyamatot, amelynek során a költségvetés bevételi és kiadási előirányzatait valamely tervezési módszer alapján meghatározzák.

PARLAMENTI SZAKASZ

A kormány a központi költségvetési törvény és az abban foglaltak megalapozásához szükséges törvénymódosításokat tartalmazó önálló törvény tervezetét nyújtja be az Országgyűlésnek, és tájékoztatási céllal mellékeli az államháztartás helyzetét bemutató összefoglaló táblázatokat, mérlegeket.

Ezzel kezdetét veszi a központiköltségvetésről szóló törvény tárgyalásának parlamentiszakasza, amit az Áht. mellett a Házszabály is szabályoz. A költségvetési törvényjavaslat tárgyalását az Országgyűlésköltségvetési ügyekkel foglalkozó bizottsága készíti elő,amely kulcsszerepet játszik a parlamenti és a bizottságitárgyalások előkészítésében, véleményezésében, valamint ajavaslattételben.

A központi költségvetésről szóló törvénytervezetét az Országgyűlés az Állami Számvevőszék és aKöltségvetési Tanács véleményével együtt tárgyalja meg. Aközponti költségvetésről szóló törvényjavaslat fontosságátmutatja, hogy sürgős tárgyalását nem lehet kérni.

Ha a központi költségvetésről szóló törvényt az Országgyűlésa naptári év kezdetéig nem fogadja el,a kormány jogosult ajogszabályok szerinti bevételeket beszedni,és az előzőnaptári évre a központi költségvetésről szóló törvénybenmeghatározott kiadási előirányzatok keretei között akiadásokat időarányosan teljesíteni.

Ez annyiban különbözika korábban a jogrendszerünk által ismert indemnitásintézményétől, hogy ebben az esetben a kormány azAlaptörvény felhatalmazása alapján,az átmenetigazdálkodásra vonatkozó törvényjavaslat Országgyűlés eléterjesztése nélkül finanszírozhatja az államháztartást a korábbiköltségvetési évre vonatkozó keretek között. Az Alaptörvényezen rendelkezése kizárja továbbá az ex lexállapotfennállásának lehetőségét is.

A központi költségvetésről szóló törvény végrehajtásának ellenőrzése, a zárszámadás

A központi költségvetésről szóló törvény végrehajtásának ellenőrzése a költségvetési év folyamán az e célra létrehozott szerveken, jellemzően az Állami Számvevőszéken keresztül, valamint a költségvetési évet követően az Országgyűlés által valósul meg.

A költségvetési év vége után, kilenc hónapon belül – az Áht. szerint szeptember 30-áig, az országgyűlési képviselők általános választásának évében pedig november 10-éig – Kormány az Országgyűlés elé terjeszti a költségvetés végrehajtását bemutató zárszámadási törvényjavaslatot, amelyet a parlamenti beterjesztés előtt két hónappal az Állami Számvevőszéknek is be kell nyújtani.

9. Vázolja a központi költségvetés végrehajtásának és ennek keretében a központi költségvetés finanszírozásának és pénzforgalma lebonyolításának, valamint a végrehajtás ellenőrzésének és a zárszámadásnak a rendjét!

A KÖZPONTI KÖLTSÉGVETÉS VÉGREHAJTÁSA

Mint azt már korábban láttuk, a központi költségvetésről szóló törvény jelöli ki a Kormány szá-

mára a költségvetési gazdálkodás határait, és az Országgyűlés ezzel a törvénnyel hatalmazza fel a Kormányt a központi költségvetésről szóló törvény végrehajtására, vagyis az abban meghatározott bevételek beszedésére és kiadások teljesítésére. A Kormány ezen keretek között gazdálkodik, amelynek során

• rendelkezik a különböző célokat szolgáló tartalékkal;

• a központi költségvetés egyenlegének vagy az államadósság tervezett értékének kedvezőt-

len alakulása esetén a központi költségvetés előirányzatait – az Áht.-ban meghatározott kivételekkel– zárolhatja, csökkentheti, törölheti;

• az irányítása alá tartozó fejezeteket érintően jogosult a kiadási előirányzatok átcsoportosí-

tására (ide nem értve azokat az előirányzatokat, amelyek módosításának jogát az Ország-

gyűlés magának tartotta fenn), a költségvetési címrendet módosíthatja és kiegészítheti;

• az Alaptörvény 51. cikke szerinti veszélyhelyzet esetén az Áht.-tól eltérő átmeneti intézkedéseket hozhat. Az Alaptörvény 51. cikke szerinti veszélyhelyzet szomszédos országban fennálló fegyveres konfliktus, háborús helyzet vagy humanitárius katasztrófa, továbbá az élet- és vagyonbiztonságot veszélyeztető súlyos esemény - különösen elemi csapás vagy ipari szerencsétlenség - esetén, valamint ezek következményeinek az elhárítása érdekében hirdethető ki legfeljebb 30 napra, amely az Országgyűlés felhatalmazása alapján meghosszabbítható, ha a veszélyhelyzet kihirdetésére okot adó körülmény továbbra is fennáll.

A Kormány mellett a központi költségvetésről szóló törvény végrehajtása során jelentős szerep

jut a fejezetet irányító szervnek is. A központi költségvetésről szóló törvény elfogadását követően ugyanis ők hagyják jóvá a fejezetbe sorolt központi költségvetési szervek elemi költségvetését, állapítják meg a fejezetbe tartozó fejezeti kezelésű előirányzatok elemi költségvetését és miniszteri rendeletben szabályozzák a fejezetbe tartozó fejezeti kezelésű előirányzatok43 kezelésével, felhasználásával kapcsolatos rendelkezéseket.

A központi költségvetésről szóló törvény végrehajtása során a fejezetet irányító szerv vezetője

az Áht.-ban meghatározott körben és módon jogosult előirányzatot átcsoportosítani és létrehozni, a költségvetési év végén pedig a zárszámadás elkészítéséhez az általa irányított fejezetbe sorolt költségvetési szervek és előirányzatok gazdálkodásáról – az államháztartás számviteléről szóló kormányrendeletben meghatározott tartalommal – éves költségvetési beszámolót, ezek előirányzat-maradványáról elszámolást készít.

Az elemi költségvetés az a részletes bontásban elkészített költségvetés, amely a fejezetbe tartozó előirányzatok költségvetési alapját meghatározza. A Kormány rendeletében foglaltak szerint elemi költségvetést köteles készíteni

– az államháztartás központi alrendszerébe tartozó költségvetési szerv,

– a központi kezelésű előirányzat,

– a fejezeti kezelésű előirányzat,

– az elkülönített állami pénzalap,

– a társadalombiztosítás pénzügyi alapja

a központi költségvetésről szóló törvényben megállapított bevételi és kiadási előirányzatai egységes rovatrend szerinti részletezéséről.

A központi költségvetésről szóló törvénynek és az elemi költségvetésnek a költségvetési kiadások és bevételek előirányzata szintjén – ha a központi költségvetésről szóló törvény a kiemelt előirányzatokat is megállapítja a kiemelt előirányzatok szintjén – meg kell egyeznie.

A KÖZPONTI KÖLTSÉGVETÉS VÉGREHAJTÁSÁNAK ELLENŐRZÉSE

A központi költségvetésről szóló törvény végrehajtásának ellenőrzését a költségvetési év folyamán az e célra létrehozott szervek, jellemzően az Állami Számvevőszék végzi, a költségvetési évet követően pedig a zárszámadási törvény elfogadásával valósul meg. Míg az előbbi a központi költségvetésről szóló törvény végrehajtásában részt vevő költségvetési szervek ellenőrzésére irányul, addig az utóbbi kizárólag a Kormány számviteli, jogi és politikai felelősségének megállapítását jelenti.

A költségvetési év vége után, kilenc hónapon belül – az Áht. szerint szeptember 30-áig (az országgyűlési képviselők általános választásának évében november 10.) – a Kormány az Országgyűlés elé terjeszti a központi költségvetés végrehajtását bemutató zárszámadási törvény-javaslatot, amelyet a parlamenti beterjesztés előtt két hónappal az Állami Számvevőszéknek is be kell nyújtani. A zárszámadást – a központi költségvetésről szóló törvénnyel való összehasonlítás céljából – a központi költségvetésről szóló törvénynek a költségvetési év utolsó napján fennálló szerkezeti rendjével azonos felépítésben kell elkészíteni. Elkészítésének célja, hogy az Országgyűlés

– ami felhatalmazást adott a Kormánynak a központi költségvetésről szóló törvény végrehajtására kimerítő képet kapjon a Kormány gazdálkodásáról és a központi költségvetés végrehajtásának részleteiről, eredményeiről. A zárszámadás során valamennyi bevételről és kiadásról el kell számolni. A zárszámadás tehát a központi költségvetésről szóló törvényben szereplő tervadatokhoz képest tényadatokat tartalmaz, amely alapján az Országgyűlés a zárszámadási törvény elfogadásával dönt a Kormány részére történő felmentvény megadásáról.

Az Állami Számvevőszék ellenőrzéseiben a normakövető, jogszabályi megfelelőségre koncentráló kontrollok mellett egyre nagyobb figyelem hárul a teljesítményellenőrzésekre, vagyis a közpénzek minél hatékonyabb, minél célszerűbb elköltésére. Az állami közpénzügyi ellenőrzés így a szabálykövető és hatékony államháztartási gazdálkodást egyaránt szolgálja.

MÁK feladatai:

a költségvetés végrehajtásával kapcsolatban

Nyilvántartja a költségvetési előirányzatokat, vezeti azok változásait és teljesülését, továbbá azokhoz kapcsolódó pénzforgalmi műveleteket végez a kincstári körbe tartozó személyek és előirányzatok tekintetében.

Költségvetési kiadások teljesítésére irányuló pénzügyi lebonyolítási feladatokat lát el.

Ennek során a költségvetési kiadásokhoz kapcsolódóan likviditási és előirányzat-fedezeti, valamint alaki, formai és pénzügyi ellenőrzést végez.

Az ÁH központi alrendszerébe tartozó költségvetési szerv részére előirányzat-felhasználási keretet nyit, akik a megállapított havi előirányzat-felhasználási keret terhére gazdálkodhatnak.

A működési célú előirányzat-csoport és a kölcsönök előirányzat-csoport előirányzatainak felhasználása időarányosan, a felhalmozási célú előirányzat-csoport előirányzatainak felhasználása teljesítésarányosan, teljesítésarányos előirányzat-finanszírozási terv alapján történik.

2007 óta nettó finanszírozási rendszert működtet: a kifizetéseket adók és járulékok levonását követően teljesíti. Az államháztartás központi költségvetésének irányából az önkormányzatok felé történő közpénzek mozgatása jelenleg a kereskedelmi bankok közbeiktatásával történik. Az önkormányzatokat megilleti a szabad kereskedelmi bankválasztás lehetősége.

Vezeti a kincstári körbe tartozó személyek és a kincstári körön kívüli számlatulajdonosok számláit. Kincstári körbe tartozik az ÁH központi alrendszerébe tartozó valamennyi jogi személy és előirányzat.

A kincstári kör fizetési számlái – a lakásépítés/lakásvásárlás munkáltatói támogatására szolgáló számla, a nemzetbiztonsági szolgálatok alapfeladati ellátásához nélkülözhetetlen speciális kiadások teljesítéséhez szükséges számla , a kincstár engedélye esetén a hitelintézetnél vezetett devizaszámla kivételével kizárólag a kincstárnál vezethetők.

A kincstárnak biztosítania kell a kincstári egységes számla likviditását. Lényegében a kincstári számla folyamatos likviditásának biztosítását jelenti a központi költségvetés finanszírozása.

Ezért a Kincstár a MNB-nél vezetett kincstári egységes számlán helyezi el a kincstári körbe tartozó személyek és előirányzatok, valamint a kincstári körön kívüli számlatulajdonosok és a helyi önkormányzat, nemzetiségi önkormányzat, valamint megbízásuk esetén a helyi önkormányzat, nemzetiségi önkormányzat költségvetési szervei pénzállományát, mely felett a kincstár kizárólagos joggal rendelkezik.

A kincstári körön belüli fizetések a kincstári egységes számla pénzállományát nem érintik, mert e tranzakciókat átvezetéssel bonyolítják le. A kincstári körön kívül végzett műveletek esetében azonban tényleges pénzmozgás követi a bevételek és kiadások alakulását.

10. Mutassa be az államadósságkezelés főbb követelményeit és módjait!

Az Alaptörvény 36. cikk (5) bekezdése alapján a költségvetési bevételek és kiadások a központi

költségvetésről szóló törvényben – mindaddig, amíg az államadósság a teljes hazai össztermék

felét meghaladja – csak olyan mértékben állapíthatók meg, amelyek az államadósság a teljes hazai össztermékhez viszonyított arányának csökkentését tartalmazzák. A Gst.45 alapján az államadósság részét képezi az államháztartás központi alrendszerének, az államháztartás önkormányzati alrendszerének és a kormányzati szektorba sorolt egyéb szervezetek egymással szembeni kötelezettségeinek kiszűrésével számított valamennyi adósság. A nem túlköltekező költségvetési pozíció az ésszerű, takarékos gazdálkodást folytató állam és a kiszámítható államháztartási bevételi politika eredménye. Közpénzekkel körültekintően, átláthatóan, szabályosan és teljesítményorientáltan kell gazdálkodni. A jó gazdasági növekedési adatok és a 3% alatti költségvetési hiány tartása a GDP-arányos államadósság mértékének legcélravezetőbb csökkentési módja.

Az államháztartási hiány finanszírozásának alapelve a mai európai szabályozás szerint az,

hogy a központi bankok monetáris függetlenségét megőrizze mint az árstabilitás fenntartásának

intézményi biztosítékát, azaz a monetáris függetlenség egyik tényezőjeként a kormányok nem

vehetnek fel hitelt a központi bankoktól: tilos a költségvetés közvetlen jegybanki finanszírozása.

A jegybanktörvény47 összhangban van ezzel a szabályozással. A fejlett tőkepiaccal és tőkeerős

bankrendszerrel jellemezhető gazdaságokban a jegybanki függetlenség szoros értelmezése kevesebb gondot okoz a reálgazdaság fejlődése és a növekedési célú kormányzati politika felől nézve, a mi viszonyaink között azonban gyakran ellentmondásba kerül a jegybanki politika antiinflációs törekvése és a gazdaságfejlődés tágabb célrendszere. A hiányt azonban szokásosan piaci módon és feltételekkel a belföldi pénzpiacokról, államkötvények és kincstárjegyek kibocsátásával finanszírozzák. A deficit mindemellett finanszírozható a külföldi pénzpiacokról is, hitelfelvétel és kötvények kibocsátása útján. Ez előnyös lehet, ha a devizaadósság kamata kisebb vagy a tartozás lejárata hosszabb, mint a hazai pénzpiacokról történő forrásszerzés esetében, de hátrányos, ha a visszafizetésig a nemzeti valuta jelentősen leértékelődik. Ilyenkor a lejáró devizaadósság törlesztése vagy megújítása tetemes költséggel járhat. Ezért cél az adósság hazai forrásokból történő finanszírozása.

Az adósságkezelési stratégia feladata, hogy kidolgozza az államadósság összetételének, lejárati szerkezetének optimális arányait, amelyek mellett minimalizálhatók a költségek, javítható a finanszírozás biztonsága az állampapírok lejárati hosszának növelése vagy időbeni szétterítése útján.

Magyarországon történelmi okokból hagyományosan, az 1990-es évek elejéig a külföldi hiteleket a Magyar Nemzeti Bank vette fel a saját nevében, és kölcsönözte tovább kedvező kamatozású forint-hitelek formájában a központi költségvetésnek: a nyugati pénzügyi körök a kommunista államok kormányaival kevésbé voltak hajlandóak hitelügyleteket kötni, mint a központi bankokkal.

Így a külföldi államadósság a Magyar Nemzeti Bank mérlegében szerepelt, ebből a tényből azonban egy sor elszámolási probléma származott.

Bár az államháztartás alrendszereiben minden pénzmozgásról el kell számolni, a többlet hasz-

nosításához, illetve a hiány finanszírozásához kapcsolódó pénzügyi műveletek nem szerepelhetnek az egyenleget meghatározó költségvetési bevételek és kiadások között: ezek úgynevezett „vonal alatti tételek". Ezzel szemben az államháztartás, illetve alrendszerei által nyújtott hiteleket, illetve ezek visszatérüléseit „vonal felett", a költségvetési bevételek és kiadások között kell számba venni.

Ez a gyakorlat a Nemzetközi Valutaalap által kidolgozott GFS pénzügyi statisztikai rendszer elveit követi, és abban a tekintetben is megfelel annak, hogy a bevételek és kiadások az adott év pénzmozgásait tükrözik. Megállapítható tehát, hogy az államháztartási elszámolások – ahogy maga a központi költségvetésről szóló törvény is – pénzforgalmi szemléletűek, vagyis a tényleges pénzügyi teljesítés szerinti szemléletben készülnek, és a mérlegek az adott évi gazdálkodást a hiányhoz vagy többlethez kapcsolódó finanszírozási célú műveletektől megtisztítva mutatják be az adott évben végbemenő pénzmozgások számbavételével. A magyar költségvetési rendszerben egyébként csak 1996-tól kezdve valósultak meg tisztán az ismertetett elvek. 1994-ig a bevételek és kiadások még tartalmazták a hitelfelvételeket és hiteltörlesztéseket, és még 1995-ben is a bevételek között szerepeltek a hitelfelvételek.

Ma a magyar állampapírpiacon kedvező jelenség a hazai megtakarítások államadósságkezelésbe történő bevonása. A lakosság aktivizálódásának alapja egyrészt az ország stabilabb, kiszámíthatóbb gazdaságpolitikája, másrészt a lakossági jövedelmek megképződésének és háztartáson belül tartásának lehetősége.

Az államháztartás központi alrendszere finanszírozási igényének teljesítése és meghatározott

adósságot keletkeztető ügylet48 kezelése érdekében az állam nevében végzett pénzügyi műveletekről az államháztartásért felelős miniszter az Államadósság Kezelő Központ Zártkörűen Működő Részvénytársaság, mint az állam 100%-os tulajdonában álló, egyszemélyes zártkörűen működő részvénytársaság útján gondoskodik, amelynek részvényei névre szólók és forgalomképtelenek, a tulajdonosi jogokat az állam nevében az államháztartásért felelős miniszter gyakorolja. Ennek keretében az Államadósság Kezelő Központ Zártkörűen Működő Részvénytársaság

– szervezi az államháztartás központi alrendszere adósságának terhére elszámolandó állam-

papír-kibocsátást, hitelfelvételt és adósságátvállalást, továbbá gondoskodik az azokhoz kapcsolódó kifizetések teljesítéséről,

– elkészíti a központi költségvetés éves és középtávú finanszírozási tervét, kidolgozza az

adósságfinanszírozási stratégiáját,

– gondoskodik az állam átmenetileg szabad pénzeszközeinek kezeléséről,

– szervezi a másodlagos állampapírpiacot,

– elemzi az adósságszolgálat és az állampapírpiac folyamatait.

11. Banki-pénzügyi rendszer, intézményrendszer, szabályozás

A banki-pénzügyi rendszer alapjai

Pénzügyi rendszeren azt az intézmény-együttest értjük, amely kapcsolatot teremt egyfelől a rövidebb, valamint hosszabb futamidőre létrehozott (nélkülözhető) megtakarítások létrehozói, másfelől pedig a pénz ideiglenes és tartós felhasználói között.

Pénzügyi rendszeren belül megkülönböztetjük a:

szakosított hitelintézetek rendszerét (lehet betétgyűjtő ill. beruházási típusú hitelintézet)

univerzális hitelintézetek rendszerét

Ez a két pénzügyi rendszer elsősorban az USA-ra, az Egyesült Királyságra és Japánra jellemző.

Ezzel szemben az Európában meghatározó univerzális hitelintézetek saját szervezetükön belül mindkét típusra jellemző műveleteket végezhetnek Az 1991-ben megalkotott magyar pénzintézeti törvény kimondja, hogy a betétgyűjtő hitelintézetek közvetlenül nem, csak önálló jogi személyként létrehozott vállalkozásaikon keresztül végezhetnek brókeri és egyéb tőkepiaci tevékenységet. A magyar bankrendszer az univerzális rendszerhez sorolható.

A pénzügyi rendszer központi eleme a pénzügyi piac, ahol a pénz használati joga cserél gazdát meghatározott feltételekkel, megszabott időre. Annak megfelelően, hogy a megtakarítók és a beruházók között milyen jellegű és lejáratú ügyletek köttetnek, a pénzügyi piac szokásosan két részre osztható:

a pénzpiacon a pénzügyi műveletek időtartama és a gazdasági tartalma alapján a rövid (egyévesnél rövidebb) lejáratú kölcsöntőkék forognak,

a tőkepiacon a hosszabb lejáratú vagy lejárat nélküli kölcsöntőkék átcsoportosítása történik. A tőkepiac a jövedelmükből tartósan megtakarítók és a tőkehiányukat piaci úton kielégítők között közvetít.

Szokás külön is definiálni az értékpapírpiacot, amely a pénzügyi műveletek közül azokat foglalja magába, amelyeket értékpapír, vagyis vagyoni követelést megtestesítő forgalomképes okirat (vagy mindinkább számlakövetelés, elektronikus jel) közvetít.

Az értékpapírpiac láthatóan mind a pénzpiac, mind a tőkepiac egy részével közös halmazt alkot. Fogalmi elkülönítését az indokolja, hogy az értékpapír-műveletek szabályozása jogi és intézményi okokból eltér az egyéb pénzügyi műveletektől.

Közvetlen finanszírozás, ha a pénzügyi piacon a megtakarítók és a felhasználók igényei a finanszírozás lejáratát, a kamat mértékét és egyéb kondíciót illetően egybeesnek.

Közvetett finanszírozás esete: a megtakarítók és a pénzt felhasználni szándékozók igényei eltérnek egymástól, ilyenkor közbülső finanszírozóra van szükség. A közvetítő pénzintézetek gyűjtik össze a megtakarításokat, amelyeket a volumenük, a lejáratuk és a kockázatuk alapján átalakítanak.

A közvetett finanszírozás esetében megkülönböztetünk monetáris és nem monetáris közvetítő intézményeket.

Monetáris közvetítőknek nevezzük a hitelintézeteket, mert tevékenységük közvetlenül kapcsolódik a forgalomban lévő pénzmennyiséghez, és lehetőségük van a pénzállomány alakulását befolyásoló bankműveletek elvégzésére.

A nem monetáris közvetítők – ún. intézményi befektetők - közé tartoznak a hitelintézetekhez hasonlóan működő, de hitelt nem nyújtó pénzügyi vállalkozások, így például a finanszírozási társaságok, a befektetési alapok, a biztosítók és a nyugdíjalapok.

A kormányzati és nemzetközi szinteken meghozott döntések, szabályozási törekvések érvényesítése a bankmenedzsment által koordinált sikeres banki üzletvitel alapja. A pénzügyi piac szabályozása összetett szakterületté vált.

A 2007 óta tartó nemzetközi válságkezelésben új szerepet kap az állam. A konszolidáció megteremtése érdekében indokolt, hogy a pénzügyi piacokat és a banki intézményeket a figyelem középpontjába állítsa az állam. A pénzügyi intézményeket intenzíven szabályozza, működésüket ellenőrizze, ezzel gátolva az újabb piaci kudarcok kialakulását.

A kereskedelmi bankok szabályozása jelentős mértékben jegybanki mechanizmusokon keresztül történik. Ugyancsak fontos szabályozó hatóság a mikroprudenciális és makroprudenciális felügyeleti jogkört egyaránt gyakorló Magyar Nemzeti Bank.

Pénzügyi intézmények és szabályozásuk

A hitelintézetek működéséről szóló törvény rendelkezései alkalmazandóak (a tv. [1] bek. szerint):

a Mo. területén végzett, a hitelintézeti törvényben meghatározott pénzügyi szolgáltatási, kiegészítő pénzügyi szolgáltatási és bankképviseleti tevékenységre, önkéntes intézményvédelemre, valamint betétbiztosításra;

a Mo. területén székhellyel rendelkező hitelintézet által külföldön alapított hitelintézet, pénzügyi vállalkozás e törvényben meghatározott pénzügyi szolgáltatási, illetve kiegészítő pénzügyi szolgáltatási és bankképviseleti tevékenységének c) pont szerinti felügyeletére;

a magyar hatóság által ellátott – hitelintézeti törvényben meghatározott – felügyeleti tevékenységre;

a pénzügyi intézménynek nem minősülő, az összevont alapú felügyelet hatálya alá tartozó hitelintézettel vagy pénzügyi holdingtársasággal szoros kapcsolatban álló vállalkozásra, vegyes tevékenységű holdingtársaságra, valamint

a kiszervezett tevékenységet végző e törvény szerinti felügyeletére.

Pénzügyi szolgáltatás

betét gyűjtése és más visszafizetendő pénzeszköz nyilvánosságtól történő elfogadása;

hitel és pénzkölcsön nyújtása;

pénzügyi lízing;

pénzforgalmi szolgáltatás nyújtása;

elektronikus pénz kibocsátása;

olyan papíralapú készpénz-helyettesítő fizetési eszköz (pl.: papíralapú utazási csekk, váltó) kibocsátása, illetve az ezzel kapcsolatos szolgáltatás nyújtása, amely nem minősül pénzforgalmi szolgáltatásnak;

kezesség és garancia vállalása, valamint egyéb bankári kötelezettség vállalása;

valutával, devizával – ide nem értve a pénzváltási tevékenységet –, váltóval, illetve csekkel saját számlára vagy bizományosként történő kereskedelmi tevékenység;

pénzügyi szolgáltatás közvetítése;

letéti szolgáltatás, széfszolgáltatás;

hitelreferencia-szolgáltatás, valamint

követelésvásárlási tevékenység.

Kiegészítő pénzügyi szolgáltatás:

a) pénzváltási tevékenység;

b) fizetési rendszer működtetése;

c) pénzfeldolgozási tevékenység;

d) pénzügyi ügynöki tevékenység a bankközi piacon;

e) forgatható utalvány kibocsátására irányuló tevékenység.

Ha a hitelintézeti törvény másként nem rendelkezik, kizárólag a pénzügyi közvetítőrendszer felügyeletével kapcsolatos feladatkörében eljáró MNB-nek (felügyeleti jogkörében) a hitelintézeti törvényben szabályozott módon kiadott engedélyével végezhető pénzügyi szolgáltatás, valamint kiegészítő pénzügyi szolgáltatás.

A hitelintézetekről és a pénzügyi vállalkozásokról szóló törvény alapján pénzügyi intézmény a hitelintézet és a pénzügyi vállalkozás.

Hitelintézet az a pénzügyi intézmény, amely a pénzügyi szolgáltatások közül legalább betétet gyűjt, vagy más visszafizetendő pénzeszközt fogad el a nyilvánosságtól, valamint hitelt és pénzkölcsönt nyújt. Lehet:

A bank az a hitelintézet, amelyik a betétgyűjtést, hitel és pénzkölcsön nyújtását, valamint a pénzforgalmi szolgáltatás nyújtását üzletszerűen végzi. Kizárólag bank kaphat engedélyt valamennyi pénzügyi szolgáltatás teljes körének végzésére az ügyfélkör korlátozása nélkül.

A szakosított hitelintézetre külön törvényi szabályozás vonatkozik, a szakosított hitelintézet ennek megfelelően jogosult pénzügyi szolgáltatásvégzésére azzal, hogy nem kaphat engedélyt valamennyi pénzügyi szolgáltatás teljes körének végzésére. A szakosított hitelintézet esetében tehát a tevékenység, az ügyfélkör vagy akár mindkettő korlátozott lehet. Szakosított hitelintézet pl. a Magyar Fejlesztési Bank, a Magyar Export-Import Bank Zrt., a lakástakarék-pénztár és a jelzáloghitel-intézet.

A szövetkezeti hitelintézet a hitelreferencia szolgáltatás kivételével valamennyi pénzügyi szolgáltatást végezhet, a kiegészítő pénzügyi szolgáltatások közül pedig pénzváltási tevékenységet és pénzügyi ügynöki tevékenységet. A hitelszövetkezet tekintetében ügyféli korlátként jelenik meg, hogy a hitelszövetkezet – a pénzváltás kivételével – csak

tagjai körében végezheti a pénzügyi szolgáltatások és a kiegészítő pénzügyi szolgáltatások törvényben rá vonatkozóan meghatározott körét.

2.) Pénzügyi vállalkozásnak minősül az a pénzügyi intézmény, amely a betét gyűjtése és más visszafizetendő pénzeszköz nyilvánosságtól történő elfogadása, pénzforgalmi szolgáltatás nyújtása, elektronikuspénz kibocsátása és pénzváltási tevékenység végzése kivételével egy vagy több pénzügyi szolgáltatást nyújt, illetve fizetési rendszert működtet. Pénzügyi vállalkozás továbbá a pénzügyi holding társaság, azaz olyan pénzügyi vállalkozás, amelynek leányvállalata kizárólag vagy döntően pénzügyi intézmény.

A betétgyűjtés, továbbá a hitel és pénzkölcsön nyújtása a két legalapvetőbb pénzügyi szolgáltatás, amelyek közül tehát néhány kivételtől eltekintve betételfogadást csak a hitelintézet, míg hitel és pénzkölcsön nyújtását hitelintézet és pénzügyi vállalkozás egyaránt végezhet. A pénzügyi szolgáltatások és a kiegészítő pénzügyi szolgáltatások kizárólag engedély birtokában végezhetőek.

A hitelintézeti törvény szabályozza az alapítási engedély, működési engedély, az alapszabály módosítás, az átalakítás, egyesülés, szétválás és az engedély visszavonásának szabályait, amelyet 2013-tól a mikroprudenciális felügyeleti jogkörben eljáró MNB gyakorol.

A hitelintézet akkor működik jól, ha a rábízott idegen és saját forrásaival úgy gazdálkodik, hogy fenn tudja tartani azonnali fizetőképességét (likviditását) és mindenkori fizetőképességét (szolvenciáját). A biztonságos működés biztosítása érdekében a prudens működésre vonatkozó követelményként a Hpt. számos garanciális feltételt határoz meg.

Ezek a többi között a következők:

A hitelintézet saját tőkéjének összege nem lehet kevesebb az engedélyezés feltételeként számára előírt jegyzett tőke összegénél.

A hitelintézetnek az általa végzett tevékenység kockázatának fedezetét mindenkor biztosító megfelelő nagyságú szavatoló tőkével kell rendelkeznie.

A hitelintézetnek a hitelezési kockázata Hpt.-ben meghatározott számítási módszertan szerint megállapított mértéke nyolc százalékának megfelelő – a fizetőképesség mérését szolgáló – tőkemegfelelési mutatót kell fenntartania.

A hitelintézetnek a tárgyévi adózott eredményének tíz százalékát a tevékenységéből eredő veszteségek rendezésére általános tartalékot, továbbá a tevékenységéből eredő valamennyi kockázat fedezésére kockázati céltartalékot kell képeznie.

A hitelintézet rendszeresen értékeli és minősíti eszközeit vállalt kötelezettségeit, valamint egyéb kihelyezéseit.

A hitelintézet köteles az OBA-hoz csatlakozni.

12. Pénzügyi intézmények és tőzsde típusai, működése

Pénzügyi intézmények:

Hitelintézet (az a pénzügyi intézmény, amely a pénzügyi szolgáltatások közül legalább betétet gyűjt vagy más visszafizetendő pénzeszközt fogad el a nyilvánosságtól, valamint hitelt és pénzkölcsönt nyújt.)

Bank: a betétgyűjtést, hitel és pénzkölcsön nyújtását, valamint a pénzforgalmi szolgáltatás nyújtását üzletszerűen végzi. A bank kaphat csak engedélyt valamennyi pénzügyi szolgáltatás teljes körű végzésére, az ügyfélkör korlátozása nélkül.

Szakosított hitelintézet: külön törvényi szabályozás vonatkozik, ennek megfelelően jogosult pénzügyi szolgáltatás végzésére azzal, hogy nem kaphat engedélyt valamennyi pénzügyi szolgáltatás teljes körének végzésére

Szövetkezeti hitelintézet: hitelreferencia- szolgáltatás kivételével valamennyi pénzügyi szolgáltatást végezhet, a kiegészítő pénzügyi szolgáltatások közül pedig pénzváltási tevékenységet és pénzügyi ügynöki tevékenységet, csak tagjai körében végezheti a pénzügyi szolgáltatások és a kiegészítő pénzügyi szolgáltatások törvényben rá vonatkozóan meghatározott körét (pénzváltás kivételével).

Takarékszövetkezet

Hitelszövetkezet

Pénzügyi vállalkozás: amely a betét gyűjtése és más visszafizetendő pénzeszköz nyilvánosságtól történő elfogadása, pénzforgalmi szolgáltatás nyújtása, elektronikus pénz kibocsátása és pénzváltási tevékenység végzése kivételével egy vagy több pénzügyi szolgáltatást nyújt, illetve fizetési rendszert működtet

Pénzügyi holding társaság

Pénzforgalmi elszámolóház

Minden más pénzügyi vállalkozás

Ha a hitelintézeti törvény másként nem rendelkezik, kizárólag a pénzügyi közvetítőrendszer felügyeletével kapcsolatos feladatkörében eljáró MNB-nek (felügyeleti jogkörében) a hitelintézeti törvényben szabályozott módon kiadott engedélyével végezhető pénzügyi szolgáltatás, valamint kiegészítő pénzügyi szolgáltatás.

Szervezeti szabályok (A hitelintézetekről és a pénzügyi vállalk-ról szóló 1996. évi CXII. tv.alapján)

Indulótőke

Bank és szakosított hitelintézet részvénytársaságként, fióktelepként, szövetkezeti hitelintézet szövetkezetként, pénzügyi vállalkozás részvénytársaságként, szövetkezetként vagy fióktelepként működhet.

Bank legalább 2 Mrd forint jegyzett tőkével alapítható.

Szakosított hitelintézet a rá vonatkozó külön törvényi szabályozással meghatározott jegyzett tőkével alapítható.

Szövetkezeti hitelintézet legalább 300 millió forint jegyzett tőkével alapítható.

Pénzügyi vállalkozás – a pénzügyi holding társaság és a pénzforgalmi elszámolóház kivételével – legalább 50 millió forint jegyzett tőkével alapítható. Külföldi hitelintézet fióktelepe - ha törvény másként nem rendelkezik - legalább 2 Mrd forint dotációs tőkével létesíthető.

Pénzügyi holding társaság legalább kettőmilliárd forint jegyzett tőkével alapítható.

Fizetési rendszert működtető pénzügyi vállalkozás min. 500 millió forint indulótőkével alapítható. Az induló tőkét pénzben kell megfizetni.

A hitelintézeti törvény szabályozza az alapítási engedély, működési engedély, az alapszabály-módosítás, az átalakítás, egyesülés, szétválás és az engedély visszavonásának szabályait, amelyet 2013-tól a mikro-prudenciális felügyeleti jogkörben eljáró MNB gyakorol.

A hitelintézet akkor működik jól, ha a rábízott idegen és saját forrásaival úgy gazdálkodik, hogy fenn tudja tartani azonnali fizetőképességét (likviditását) és mindenkori fizetőképességét (szolvenciáját).

Hitelintézetek működésének garanciális feltételei:

A biztonságos működés biztosítása érdekében a prudens működésre vonatkozó követelményként a hitelintézeti törvény számos garanciális feltételt határoz meg:

A hitelintézet saját tőkéjének összege nem lehet kevesebb számára előírt jegyzett tőke összegénél.

A hitelintézetnek az általa végzett tevékenység kockázatának fedezetét mindenkor biztosító megfelelő nagyságú szavatolótőkével kell rendelkeznie.

A hitelintézetnek a hitelezési kockázata hitelintézeti törvényben meghatározott számítási módszertan szerint megállapított mértéke nyolc százalékának megfelelő – a fizetőképesség mérését szolgáló – tőkemegfelelési mutatót kell fenntartania.

A hitelintézetnek a tárgyévi adózott eredményének tíz százalékát a tevékenységéből eredő veszteségek rendezésére általános tartalékot, továbbá a tevékenységéből eredő valamennyi kockázat fedezésére kockázati céltartalékot kell képeznie.

A hitelintézet rendszeresen értékeli és minősíti eszközeit vállalt kötelezettségeit, valamint egyéb kihelyezéseit.

A hitelintézet köteles az OBA-hoz csatlakozni.

Ha a pénzügyi vállalkozás a hitelintézetre vonatkozóan a hitelintézeti törvényben meghatározott prudenciális követelményeket egyaránt teljesíti, hitelintézettel egyenértékű prudenciális szabályozásnak megfelelő pénzügyi vállalkozásnak minősül.

Tőzsde típusai:

A modern gazdaságok meghatározó intézménye az áruk, pénzek, értékpapírok koncentrált kereskedésének helye, a tőzsde, ahol szabványosított pénzügyi termékek tömeges kereskedése történik,mind tényleges adásvételi szándékkal, mind pedig haszonszerzésre irányuló spekuláció céljával.

A hitelintézetek, pénzügyi vállalkozások által a bankközi vagy OTC-piacon (over the counter, a másodlagos piacon) folytatott értékpapír-adásvételhez képest a tőzsdei szabályozás szigorúbb. Csak a meghatározott árukat, megszabott időben és helyen, az arra megfelelő jogosultsággal rendelkező személyek adhatnak és vehetnek, szabályozott módon és feltételekkel, az ügyfeleik megbízásából (és korlátok között saját számlára).

A tőzsde nyilvános, koncentrált és szervezett piac, amely a tőzsdén forgalmazott pénzügyi esz-

köz, deviza és áru szervezett, szabványosított kereskedését üzletszerűen bonyolítja le. A tőzsde jogi személy, alapításához a felügyelet engedélye szükséges. A tőzsdének saját rendtartása van. A tőzsde olyan információs központ, ahol a résztvevők szigorú szabályok mellett kereskedhetnek.

A tőzsde típusai

A tőzsdék csoportosíthatók a forgalmazott áruk szerint: abban az esetben, ha a börzén homogén fizikai áruk, többségében ipari és mezőgazdasági nyers- és alapanyagok (például olaj, gyapot, gabona, cukor, hús, alumínium) cseréje történik, akkor árutőzsdéről, ha értékpapírok, devizák, származékos és határidős pénzügyi termékek, illetve nemesfémek cseréje történik, akkor érték-tőzsdéről beszélünk.

A tőzsdén csak a tőzsdetag cég vehet részt. Ügyletet kötni az ilyen cég által meghatalmazott

alkusz útján van lehetőség. Az alkuszok (brókerek) olyan tőzsdei ügynökök, akik kizárólag ügyfeleik megbízásából hivatásszerűen, de megbízóikkal alkalmi kapcsolatot létesítve tevékenykednek.

A tőzsde – a Tpt.-ben meghatározott keretek között – szabályzatban határozza meg a tevékenységére vonatkozó általános szabályokat, valamint a tőzsdei kereskedőkre és kibocsátókra vonatkozó jogokat és kötelezettségeket. A tőzsde által alkalmazott eljárásnak, rendszernek és megoldásnak biztosítania kell minden, a tőzsdére vonatkozó jogszabályban és a tőzsde szabályzatában foglalt előírás teljesülését, ideértve a következetesség, a folyamatos figyelemmel kísérhetőség és az ellenőrizhetőség, valamint az ehhez szükséges források biztosítását is.

13-15. Pénzügyi felügyelet, MNB jogállása, stabilitás

A rendszerváltozást megelőzően az MNB központi bankként fontos szerepet töltött be a nemzetközi pénzügyi kapcsolatok, a pénzkibocsátás, árfolyam és kamatpolitika, a refinanszírozás alakításában, és a devizaszabályok alakításának és ellenőrzésének feladatellátásában.

A rendszerváltozás folyamatában a jegybanktól független felügyeleti intézmény jött létre.

2013-ra azonban nyilvánvalóvá vált, hogy Mo-on meg kell erősíteni a makroprudenciális keretrendszert, illetve meg kell valósítani a felügyelet és a jegybank integrációját. Ugyancsak indokolt, hogy a korábbi Pénzügyi Szervezetek Állami Felügyelete által gyakorolt egyedi intézményi felügyeleti tevékenység is kerüljön a jegybankhoz. Ennek előnye, hogy a makro- és mikroprudenciális felügyelet, valamint a monetáris politika tágabb információs bázishoz juthat, javulhatnak az egyes döntések előkészítésének feltételei.

Az árstabilitás fenntartása továbbra is elsődleges cél a jegybank működésében, de emellett figyelmet kap a gazdasági növekedés és a pénzügyi stabilitás. A pénzügyi stabilitás olyan állapot, amelyben a pénzügyi rendszer ellenálló a gazdasági sokkokkal szemben és képes zökkenőmentesen ellátni alapvető funkcióit: a pénzügyi források közvetítését, a kockázatok kezelését és a fizetési forgalom lebonyolítását.

Az integráció után szükségessé vált egy új felügyeleti stratégia kialakítása. A jegybank felügyeleti stratégiai céljai:

a rendszer szereplőinek a rendszerbe és egymásba vetett bizalmának növelése

a pénzügyi rendszer hitelezési, finanszírozási készségének és képességének növelése

egészséges, fenntartható verseny biztosítása

integrált működés

kockázatalapú felügyelet

eredményes fogyasztó- és piacfelügyelet

aktív szabályozószerep

meghatározott időben történő jogérvényesítés

erősebb nemzetközi szerepvállalás

naprakész, integrált tudásbázis.

A Magyar Nemzeti Bank szervei:

Monetáris Tanács,

Pénzügyi Stabilitási Tanács,

igazgatóság és

felügyelőbizottság.

A Monetáris Tanács az MNB legfőbb döntéshozó szerve. Hatáskörébe tartoznak:

az MNB alapvető feladataival, a kötelező jegybanki tartalék és az azután fizetendő kamat mértékével, az árfolyamrendszerrel és a pénzügyi közvetítőrendszer kockázataival kapcsolatos döntések;

az ezekkel kapcsolatos kommunikáció meghatározása

valamint minden olyan kérdés, amit tv., alapító okirat vagy belső eljárási szabály a hatáskörébe utal.

bármikor összehívható, de havonta legalább egyszer ülésezik

legalább 5, legfeljebb 9 tagú

elnöke: az MNB elnöke

tagjai: az MNB alelnökei és azon személyek, akiket az országgyűlés 6 évre megválaszt. Tagjai megbízatásuk időtartama alatt az MNB-vel munkaviszonyban állnak.

Pénzügyi Stabilitási Tanács

hatáskörébe tartozik a Monetáris Tanácsnak az MNB mikro- és makroprudenciális feladataival kapcsolatos döntések végrehajtásának irányítása

figyelemmel kíséri a pénzügyi közvetítőrendszer és pénzügyi piacok stabilitását

számba veszi és elemzi a pénzügyi közvetítőrendszert veszélyeztető kockázati tényezőket

nyomon követi a nemzetközi és európai piacokon zajló eseményeket és kockázatokat; szükség esetén intézkedésekről dönt

megtárgyalja a stratégiai, szabályozási és kockázati kérdéseket és szükség esetén állást foglal

a stabilitást fenyegető helyzetben értékeli a rendszerkockázatot, és dönt annak csökkentésére vagy megszűntetésére irányuló intézkedésekről

évente meghatározza az MNB ellenőrzési tevékenységének célterületeit

döntést hoz meghatározott hatósági eljárásokban

rendszeresen beszámol döntéseiről a Monetáris Tanácsnak

legalább 3, legfeljebb 10 tagú testület

tagjai: az MNB elnöke, a pénzügyi felügyeleti feladatot felügyelő alelnökök, valamint az MNB elnöke által kijelölt vezetők.

szükség szerint, de legalább 2 havonta ülésezik a határozatképességhez a tagok többségének a jelenléte szükséges. Döntéseit a jelenlévő tagok egyszerű szótöbbségével hozza, szavazategyenlőség esetén az elnök szavazata dönt.

ülésén tárgyalási joggal vesznek részt: a pénz-, tőke- és biztosítási piac szabályozásáért felelős miniszter képviselője és az MNB elnöke által felkért meghívottak.

Az igazgatóság felelős a Monetáris Tanács által hozott döntések végrehajtásáért és az MNB működésének irányításáért. Ezen felül:

megállapítja az MNB számviteli beszámolóját

dönt az osztalék fizetéséről

jóváhagyja az MNB szervezetével és belső irányításával kapcsolatos kérdéseket, a szakmai terveket és programokat

a Monetáris Tanács bármely kérdés eldöntésére felhatalmazhatja az igazgatóságot

elnöke: az MNB elnöke

tagjai: az MNB alelnökei.

A felügyelőbizottság az MNB tulajdonosi ellenőrzésének szerve. Hatásköre nem terjed ki:

az MNB belső ellenőrzési szervezetének irányítására

az MNB alapvető feladataira és azoknak az MNB eredményére gyakorolt hatására

Tagjai: az Országgyűlés által választott elnök és további 3 tag, az államháztartásért felelős miniszter képviselője és az államháztartásért felelős miniszter által megbízott szakértő.

Az MNB feladatai végrehajtásában független a Kormánytól és az EU bármely szervétől, kivéve az Európai Központi Bank. Az MNB tagja a Központi Bankok Európai Rendszerének. Mindezek ellenére az Országgyűlés felé beszámolási kötelezettsége van.

Az MNB elsődleges célja az árstabilitás elérése és fenntartása, a forint értékvédelme. E cél veszélyeztetése nélkül támogatja a kormány gazdaságpolitikáját. Meghatározza és megvalósítja a monetáris politikát úgy, hogy minél kisebb, moderálható infláció elérésére törekszik.

Klasszikus jegybanki feladatok:

Kizárólag az MNB jogosult bankjegy- és érmekibocsátásra, amelyek Mo. törvényes fizetőeszközei. A bankjegyek és érmék kibocsátását, címletét és külső jegyeit, valamint bevonását az MNB elnöke rendeletben hirdeti ki.

Deviza- és aranytartalékot képez, ehhez szükséges devizaműveleteket végez

részt vesz a fizetési, és értékpapír-elszámolási rendszerek kialakításában és felvigyázza azokat.

Az MNB vezeti a kincstári egységes számlát és az ÁKK pénzforgalmi számláját. Ennek értelmében a kincstári számla egyenleg után kamatot fizet, betétet fogad el és hitelt nyújt.

Statisztikai információkat gyűjt és hoz nyilvánosságra.

Az MNB számára törvény állapíthat meg feladatot, egyéb tevékenységet csak elsődleges célja és alapvető feladatai teljesítésének veszélyeztetése nélkül folytathat.

14. Mutassa be a Magyar Nemzeti Bank jogállását, szerveit, elsődleges célját, alapvető feladatait, monetáris politikai eszköztárát!

Mo. jegybankja, központi bankja, szanálási hatósága, pénzügyi szervezetek felügyelője és a monetáris politika kialakítója, megvalósítója

Jogállása: Az MNB a törvényben foglalt feladatai végrehajtásában független a Kormánytól és az EU bármely szervétől (az EKB kivételével). Az MNB nem kérhet, és nem fogadhat el utasítást a Kormánytól, párttól, az EU intézményeitől, az Európai Központi Bank kivételével.
Az MNB a Központi Bankok Európai Rendszerének tagja. Mindezek azonban nem zárják ki az MNB Országgyűlés felé történő rendszeres beszámoltatását.

Jogi formája: részvénytársasági formában működő jogi személy.

Szervei:

Monetáris Tanács, az MNB legfőbb döntéshozó szerve, amelynek hatáskörébe az MNB alapvető feladataival, a kötelező jegybanki tartalék és az azután fizetendő kamat mértékével, az árfolyamrendszerrel és a pénzügyi közvetítőrendszer egészét fenyegető kockázatokkal kapcsolatos döntések tartoznak. A Monetáris Tanács szükség esetén bármikor összehívható, de havonta legalább egy alkalommal ülésezik. A Monetáris Tanács legalább öt-, legfeljebb kilenctagú testület. A Monetáris Tanács elnöke az MNB elnöke, tagjai továbbá az MNB alelnökei és azok a személyek, akiket hat évre az Országgyűlés a Monetáris Tanács tagjává megválaszt. A Monetáris Tanács tagjai megbízatásuk időtartama alatt az MNB-vel munkaviszonyban állnak.

Pénzügyi Stabilitási Tanács, hatáskörébe tartozik a Monetáris Tanácsnak az MNB mikro- és makroprudenciális feladataival kapcsolatos döntése végrehajtásának irányítása és a Monetáris Tanács által meghatározott stratégiai keretek között az MNB mikro- és makroprudenciális feladataival kapcsolatos döntéshozatal.

igazgatóság, felelős a Monetáris Tanács döntéseinek végrehajtásáért és az MNB működésének irányításáért. Az igazgatóság hatáskörébe tartozik a Monetáris Tanács által hozott döntések végrehajtásának irányítása, az MNB számviteli beszámolójának megállapítása, az osztalék fizetéséről való döntés, az MNB szervezetével és belső irányításával összefüggő kérdések jóváhagyása, szakmai tervek és programok jóváhagyása stb. A Monetáris Tanács bármely, a hatáskörébe tartozó kérdés eldöntésére – beszámolási kötelezettség mellett – felhatalmazhatja az igazgatóságot. Az igazgatóság elnöke az MNB elnöke, tagjai az MNB alelnökei.

felügyelő bizottság, az MNB folyamatos tulajdonosi ellenőrzésének szerve. A felügyelőbizottság hatáskörébe nem tartozó feladatok tekintetében az MNB belső ellenőrzési szervezetét az igazgatóság irányítja. A felügyelőbizottság hatásköre nem terjed ki az MNB alapvető feladataira és azoknak az MNB eredményére gyakorolt hatására. A felügyelőbizottság tagjai az Országgyűlés által választott elnök és további három tag, az államháztartásért felelős miniszter képviselője és az államháztartásért felelős miniszter által megbízott szakértő.

Az MNB elsődleges célja: az árstabilitás elérése és fenntartása, a forint értékvédelme. Az MNB az elsődleges cél veszélyeztetése nélkül támogatja a Kormány gazdaságpolitikáját.

Alapvető feladatai:

meghatározza és megvalósítja a monetáris politikát.

jogosult bankjegy- és érmekibocsátásra. Az MNB által kibocsátott bankjegy és érme Mo. törvényes fizetőeszköze, azt Mo. hivatalos pénznemében teljesítendő fizetésnél mindenki köteles névértéken elfogadni. A bankjegyek és érmék kibocsátását, címletét és külső jegyeit, valamint bevonását az MNB elnöke rendeletben hirdeti ki,

a magyar gazdaság külső stabilitásának megőrzése érdekében hivatalos deviza- és aranytartalékot képez, és kezeli azt.

a devizatartalék kezelésével és az árfolyam-politika végrehajtásával kapcsolatban devizaműveleteket végez.

részt vesz a fizetési, illetve értékpapír-elszámolási rendszerek kialakításában és felvigyázza azokat. A fizetési megbízások lebonyolításának szabályait az MNB elnöke rendeletben határozza meg.

vezeti a kincstári egységes számlát és az Államadósság Kezelő Központ pénzforgalmi számláját. Az MNB a kincstári egységes számla egyenlege után kamatot fizet a központi költségvetés javára. Az MNB számlavezetési tevékenységével összefüggésben betétet fogad el és megfelelő biztosíték ellenében hitelt nyújt. Nem nyújthat azonban folyószámlahitelt vagy bármely más hitelt a Kormánynak, az államháztartás központi alrendszerébe vagy helyi alrendszerébe tartozó közigazgatási szervnek, közjogi testületnek, közintézménynek vagy közvállalkozásnak, továbbá ezektől közvetlenül nem vásárolhat adósságinstrumentumokat.

ellátja (Pénzügyi Békéltető Testület útján) a fogyasztó és a pénzügyi törvények hatálya alá tartozó szervezetek vagy személyek közötti kapcsolatos vitás ügyek bírósági eljáráson kívüli rendezését

ellátja a pénzügyi közvetítőrendszer felügyeletét: az egyes pénzügyi szervezeteket, illetve a pénzügyi szervezetek egyes szektorait fenyegető, nemkívánatos üzleti és gazdasági kockázatok feltárása, a már kialakult egyedi vagy szektoriális kockázatok csökkentése vagy megszüntetése, illetve az egyes pénzügyi szervezetek prudens működésének biztosítása érdekében megelőző intézkedéseket alkalmaz

statisztikai információkat gyűjt és hoz nyilvánosságra. Az MNB számára feladatot törvény állapíthat meg, egyéb tevékenységet csak elsődleges célja és alapvető feladatai teljesítésének veszélyeztetése nélkül folytathat.

Monetáris politika

Az a pénzpolitika, amely a hazai fizetőeszköz értékvédelme és az árstabilitása elérése és fenntartása céljából befolyásolja a pénz- és a tőkepiacon a pénz-és hitel iránti kereslet és kínálat egyensúlyának megteremtését.

A monetáris politikát – törvény keretei között – az MNB önállóan alakítja ki és valósítja meg.

A monetáris politika eszközei:

jegybanki irányadó kamat (jegybank alapkamat) meghatározása, az alapkamat mértékéről a Monetáris Tanács dönt. Az MNB elnöke az alapkamat mértékét rendeletben állapítja meg,

kötelező jegybanki tartalék. Az MNB előírhatja, hogy a hitelintézetek és a befektetési vállalkozások idegen forrásaik meghatározott arányában (tartalékráta) tartalékot helyezzenek el nála,

árfolyam-politika , az MNB külföldi pénznemek forintra és forintnak külföldi pénznemekre való átszámításra vonatkozó hivatalos árfolyamokat jegyez és hoz nyilvánosságra Az árfolyamrendszerről és annak valamennyi jellemzőjéről a Kormány az MNB-vel egyetértésben dönt. Az árfolyamrendszert érintő változtatások nem veszélyeztethetik az MNB árstabilitás elérésével és fenntartásával kapcsolatos elsődleges célját,

önfinanszírozási program, külföldi befektetők arányaiban az eddiginél kisebb, a hazai szereplők, a lakosság és különösen a bankok pedig az eddiginél nagyobb részt vállalnak az államháztartás finanszírozásából. A program végső célja, hogy a bruttó külső adósság mérséklésén keresztül csökkenjen az ország külső sérülékenysége, illetve erősödjön az államháztartás finanszírozása és a magyar pénzügyi rendszer stabilitása.

nyíltpiaci műveletek, piaci feltételek mellett a jegybanknak joga van állampapírokat vásárolni. A jegybank azért végzi a pénzpiaci műveleteit, hogy a jegybanki kamatlépések hatékony transzmisszióját megvalósítsa, segítse a hitelintézetek likviditásmenedzselését és hozzájáruljon a bankrendszer stabilitásához. A pénzügyi közvetítés hatékonyságára, a pénzpiaci verseny előmozdítására való törekvés hozzájárul a jegybanki célok teljesüléséhez, az árstabilitás eléréséhez és fenntartásához.

az állam nevében értékpapírt bocsáthat ki, az állam által kibocsátott értékpapírok piacán és az értéktőzsdén – az egyensúly megteremtése céljából – az állam megbízása alapján értékpapírokat adhat el, illetve vásárolhat. Mindez természetesen csak a hitelviszonyt megtestesítő értékpapírokra érvényes és nem vonatkozik az állam tulajdonában lévő részvényekre. Az állam esetenként megbízhatja az MNB-t, hogy részben vagy egészben bonyolítsa le a devizahitel felvételével, illetve a külföldön történő értékpapír kibocsátásával kapcsolatos teendőket. Az MNB az állam megbízottjaként – piaci feltételek mellett – határidős és fedezeti ügyleteket is köthet.

15. Ismertesse a pénzügyi stabilitás jelentőségét és ezzel összefüggésben a Magyar Nemzeti Bank makro- és mikroprudenciális tevékenységét!

A hitelintézeti törvény szabályozza az alapítási engedély, működési engedély, az alapszabály-módosítás, az átalakítás, egyesülés, szétválás és az engedély visszavonásának szabályait, amelyet 2013-tól a mikroprudenciális felügyeleti jogkörben eljáró Magyar Nemzeti Bank gyakorol.

A hitelintézet akkor működik jól, ha a rábízott idegen és saját forrásaival úgy gazdálkodik, hogy fenn tudja tartani azonnali fizetőképességét (likviditását) és mindenkori fizetőképességét (szolvenciáját). A biztonságos működés biztosítása érdekében a prudens (körültekintő) működésre vonatkozó követelményként a Hpt. számos garanciális feltételt határoz meg.

Ezek a többi között a következők:

– A hitelintézet saját tőkéjének összege nem lehet kevesebb az engedélyezés feltételeként számára előírt jegyzett tőke összegénél (intézménytípusonként differenciált)

A hitelintézetnek az általa végzett tevékenység kockázatának fedezetét mindenkor biztosító megfelelő nagyságú szavatolótőkével kell rendelkeznie; a szavatolótőke alapvető, járulékos és kiegészítő tőkéből ál.

A hitelintézetnek a hitelezési kockázata Hpt.-ben meghatározott számítási módszertan szerint megállapított mértéke 8 %-nak megfelelő – a fizetőképesség mérését szolgáló – tőkemegfelelési mutatót kell fenntartania.

A hitelintézetnek a tárgyévi adózott eredményének 10 %-át a tevékenységéből eredő veszteségek rendezésére általános tartalékot, továbbá a tevékenységéből eredő valamennyi kockázat fedezésére kockázati céltartalékot kell képeznie.

A hitelintézet rendszeresen értékeli és minősíti eszközeit vállalt kötelezettségeit, valamint egyéb kihelyezéseit.

A hitelintézet köteles az Országos Betétbiztosítási Alaphoz csatlakozni.

Ha a pénzügyi vállalkozás a hitelintézetre vonatkozóan a Hpt.-ben meghatározott prudenciális követelményeket egyaránt teljesíti, hitelintézettel egyenértékű prudenciális szabályozásnak megfelelő pénzügyi vállalkozásnak minősül.

16. MNB államháztartási és pénzforgalmi feladatai

Kapcsolat az államháztartással:

Mo. Alaptörvénye alapján a Magyar Nemzeti Bank Mo. központi bankja, amely sarkalatos törvényben meghatározott módon felelős a monetáris politikáért, illetve ellátja a pénzügyi közvetítőrendszer felügyeletét.

A jegybank szerepe a költségvetési törvény alakításában:

Az államháztartás működésének célja a közpénzekkel történő hatékony, átlátható, ellenőrizhető gazdálkodás a közfeladatok ellátása érdekében. A jegybank ezért félévente, évente elvégzi az államháztartás elemzését, erről jelentést készít. Bemutatja az államháztartási folyamatokat, előrejelzi áht várható egyenlegét, a rá ható kockázatokat. Ezen kívül a jegybank jogosult kifejteni véleményét a költségvetési javaslattal kapcsolatban. A Stab. Tv. értelmében a jegybank elnöke a Költségvetési Tanács tagja, véleményezi a költségvetési törvényjavaslatot.

MNB és az államháztartás kapcsolata:

Az MNB Mo. központi bankja, felel a monetáris politikáért, felügyeli a püi közvetítőrendszert, sarkalatos törvény rendelkezik róla. 1991. évi LX. törvény a jegybanktörvény, többször módosult. Korábban fennállhatott finanszírozási kapcsolat az áht és a jegybank között, ez megszűnt. 90-es években még az államadósság legnagyobb része a jegybankkal szemben állt fönn. Fokozatosan a jegybank függetlenné vált a magas államadósság miatt és azért is, mert a fejlett piacgazdaságokra jellemző monetáris eszközökkel irányító, önálló jegybankká kellett válnia.

2013. évi CXXXIX. tv. a jegybank törvény: a jegybank alapvető feladata mellett államháztartással kapcsolatos tevékenységet is ellát, vezeti a kincstári egységes számlát, az ÁKK és az MNV Zrt. pénzforgalmi számláját. Ezeken túlmenően semmilyen finanszírozási kapcsolat nincs a jegybank és az áht között!

Monetáris finanszírozás tilalma és az új dimenziók:

A központi bank nem vehet részt az állam finanszírozásában. Pl. nem nyújthat folyószámlahitelt a közszektor számára, közvetlenül tőlük nem vásárolhat adósságinstrumentumot. Külföldi követelés kötelezettség év végi értékeléséből adódó árfolyamveszteséget nyereséget a forintárfolyam kiegyenlítési tartalékba kell helyezni. A monetáris finanszírozás tilalma uniós szabály, betartásukat az Európai Központi Bank ellenőrzi, évente be kell róla számolni.

A 2008-as válság óta új jegybanki eszközök jelentek meg, a bankok válságkezelő szerepe felértékelődött.

Ilyenek pl.: irányadó kamat 0 és 1% között legyen, eszközvásárlási programok, hitelösztönzés, külső sérülékenységet csökkentő programok.

USA-ban mennyiségi lazítási politikát alkalmaztak a válságkor. Fed 600 mrd dollárért vett államkötvényt, rögzítette az eszközvásárlás időtartamát és mennyiségét is, így 2014-re stabilizálta a gazdaságot.

Európai Központi Bank ilyet nem csinált, kisebb volumenű állampapír-vásárlási programot indított, de nem lett sikeres. Új hároméves hiteleszköz, ezzel elkerülték a hitelezés összeomlását, de a hitelállomány növekedését nem tudták meggátolni.

2012: Outright Monetary Transaction: elképzelése szerint 3 éves állampapírok vásárlásával lehet hozzájárulni az állampapír-piaci feszültségek kezeléséhez, végül semmi nem lett belőle, nem vásároltak papírokat.

2014: euróövezeti infláció túl alacsony, EKB ezért az alapkamatot 0,05%-ra csökkentette, ezen kívül eszközfedezetű vállalati értékpapírok, és értékpapír fedezetű kötvények vásárlására tett utalást.

2015: EKB igazgatótanácsa 1,5 évig 60 mrd euro értékben vásárolt államkötvényeket az euro zóna tagállamaitól.

A Magyar Nemzeti Bank 2013. óta: vállalkozások megerősítését célzó Növekedés Hitelprogram, alapkamat csökkentő politika, így stabilizálta a gazdaságot. Állampapír vásárlás nem volt.

2014: MNB önfinanszírozási programja: a hazai szereplők, a lakosság és a bankok nagyobb részt vállaljanak az áht finanszírozásából. Cél a külföldi adósság csökkentése, adósságszolgálati költségek csökkentése. Eredményes volt, bankok állampapír állománya nőtt, hosszabb lejáratúakat vettek. Javult a hazai államadósság finanszírozási szerkezete.

Nyílt piaci műveletek és az állam ügynöke szerep:

A nyílt piaci műveletek nem tartoznak a monetáris finanszírozási tilalom alá. Piaci feltételek mellett másodlagos forgalomban a jegybank is vásárolhat állampapírokat. Ez is hozzájárul a bankrendszer stabilitásához. A jegybank lehet állam ügynöke is, részt vehet bizonyos tranzakciók lebonyolításában. Megbízottként eljárhat az értékpapír piacon, állam nevében értékpapírt bocsáthat ki, adhat el, vásárolhat. Állami részvényekre NEM, csak hitelviszonyt

megtestesítő értékpapírokra. Megbízás lehet még: deviza hitelfelvétel lebonyolítására, külföldön értékpapír kibocsátás, határidős és fedezeti ügyletek.

Magyar Nemzeti Bank pénzforgalmat érintő feladatai

A jegybank a számlavezetési szolgáltatást a jegybank tv., a pénzforgalmi szolgáltatások nyújtásáról szóló 2009. évi LXXXV. törvény (Pftv.), valamint a pénzforgalom lebonyolításáról szóló 18/2009. (VIII. 6.) MNB-rendelet (MNBr.) keretei között mint pénzforgalmi szolgáltató nyújtja.

A jegybank általi számlavezetésre jogosultak köre két részre osztható aszerint, hogy a jegybank az adott számlát és kapcsolódó szolgáltatást jogszabályi kötelezettség alapján vagy a jegybank tv. 159. § szerinti jogosultság alapján nyújtja:

A jegybank vezeti a kincstári egységes számlát és az ÁKK számláját.

Minden egyéb, a jegybanknál bankszámlával rendelkező számlatulajdonos számára a jegybank tv. 159. § rendelkezése ad jogalapot, illetve jogosultsági felhatalmazást a jegybanknak.

A jegybank számlavezetési szolgáltatásának kereteit a jogszabályok, elsősorban tehát a jegybank tv. adta keretek között a számlavezetési politikája határozza meg. Ennek értelmében a jegybank a jegybank tv.-ben megjelölt releváns alapfeladataiból (úgymint monetáris politika végrehajtása, a pénzügyi stabilitás feletti őrködés és a fizetési/elszámolási rendszerek zökkenőmentes működésének biztosítása) vezeti le a számlavezetési tevékenységét a társadalmi hatékonyság és az adófizetői erőforrásokkal való takarékos gazdálkodás jegyében. A jegybank a számlavezetés során a Pftv. 2. § 22. pontja alapján pénzforgalmi szolgáltatóként pénzforgalmi szolgáltatási tevékenységet végez. Pénzforgalmi szolgáltatás alatt a hitelintézetekről és a pénzügyi vállalkozásokról szóló 2013. évi CCXXXVII. törvény 6. § 87. pontja szerint az alábbi tevékenységeket végzi a jegybank:

A fizetési számlára történő készpénzbefizetést lehetővé tevő szolgáltatás,

A fizetési számláról történő készpénzkifizetést lehetővé tevő szolgáltatás

A fizetési műveletek fizetési számlák közötti teljesítése;

Előző pontban meghatározott szolgáltatás, ha a fizetési művelet teljesítése a pénzforgalmi szolgáltatást igénybe vevő ügyfél rendelkezésére álló hitelkeretéből történik;

Készpénz-helyettesítő fizetési eszköz – kivéve csekk, elektronikus pénz – kibocsátása, elfogadása;

Készpénzátutalás;

az olyan fizetési művelet teljesítése, ahol a fizető fél távközlési eszköz, digitális eszköz vagy más információtechnológiai eszköz segítségével adja meg a fizetési megbízást, és

ahol a fizetési művelet a távközlési eszköz, digitális eszköz vagy más információtechnológiai eszköz üzemeltetőjénél történik, aki kizárólag közvetítőként jár el az ügyfele és az ügyfele részére árut szállító vagy szolgáltatást nyújtó harmadik személy között.

Kincstári egységes számla

A Magyar Államkincstár által a jegybankkal kötött külön, erre irányuló megállapodás alapján a jegybanknál vezetett kincstári egységes számla vezetésére az államháztartásról szóló 2011. évi CXCV. tv. (Áht.) 77. § (1) bekezdése alapján is jogosult a kincstár.

A kincstári egységes számla a kincstár által vezetett számlákra (a kincstárban fizetési számlanyitásra kötelezettek, valamint a helyi önkormányzat erre irányuló megbízása esetén és az abban foglaltak) szerinti fizetési-számlavezetési tevékenységgel összefüggő pénzforgalom lebonyolítását szolgálja.

A jegybank a számla mindenkori egyenlege után a piaci kamatnak, de legfeljebb a jegybanki alapkamatnak megfelelő mértékű kamatot fizet a központi költségvetés javára.

ÁKK-számla: A Mo. gazdasági stabilitásáról szóló 2011. évi CXCIV. törvény 12. § (4)–(5) bekezdése is rendelkezik arról, hogy az ÁKK Zrt. működési körében a jegybanknál pénzforgalmi számlát vezet.

17. Pénzügyi fogyasztóvédelem és ügyfélvédelmi alapok

A pénzügyi piacokon tevékenykedő pénzügyi szervezetekkel kapcsolatba kerülőügyfelek (betétesek, befektetők, pénztártagok, biztosítottak stb.) védelme kiemelkedő jelentőségű területet képez. Ezeknek az eszközöknek a működtetése nem helyettesítheti azokat a közvetlen és reparatív védelmi eszközöket, amelyek a bekövetkezett fizetésképtelenség esetén – legalábbis részben – kárpótolni tudják a pórul járt befektetőket.

A hatályos magyar jog egyaránt ismeri az ügyfelek védelmét szolgáló közvetlen, illetve reparatív eszközök kötelező és önkéntes fajtáit.

Ilyen az Országos Betétbiztosítási Alap, a Befektetővédelmi Alap, a Pénztárak Garancia Alapja (rövidítve: OBA, BEVA, PGA), az önkéntes betétbiztosítási alapok és az önkéntes intézményvédelmi alapok.

Az Országos Betétbiztosítási Alap (OBA) jogállása és működése

1993.03.31-ével létrejött jogi személy, amelyhez néhány kivételtől eltekintve valamennyi hitelintézet köteles csatlakozni.

Irányítását az igazgatótanácsa látja el, amelynek tagjai: a pénz-, tőke- és biztosítási piac szabályozásáért felelős miniszter által kijelölt személy, az MNB elnöke által kijelölt két személy, akik közül az egyik a pénzügyi feladatot felügyelő alelnök vagy e feladatot ellátó vezető, a hitelintézetek érdek-képviseleti szervezetei által kijelölt két személy, továbbá az OBA ügyvezető igazgatója.

Saját vagyona, bevételei és jövedelmei vannak, amelyek után az OBA sem társasági adó, sem helyi adó, sem illeték fizetésére nem kötelezhető.

Pénzeszközei nem vonhatók el, és a törvényben meghatározott feladataitól(kártalanítás)eltérő célra nem használhatók fel. Saját tőkéje nem osztható fel, pénzügyi-számviteli ellenőrzését az ÁSZ végzi.

Az OBA bevételi forrásai a következők:

a hitelintézetek által fizetett egyszeri – belépéskori – csatlakozási díj (a jegyzett tőke 0,5 %-nak megfelelő összeg);

a hitelintézetek által teljesített rendszeres befizetés (éves tagdíj), amelynek mértéke a betétállomány nagyságától és egyéb szempontoktól függően változó;

a hitelintézetek által teljesített rendkívüli éves befizetés

az OBA által felvett kölcsön és

egyéb bevétel, valamint az OBA által kibocsátott kötvény.

Pénzeszközeit állampapírban vagy az MNB-nél elhelyezett betétben köteles tartani.

Az OBA feladatkörébe tartozik:

a betétek befagyásának megelőzését és egyúttal a kártalanítás kifizetésének megelőzését célzó intézkedések megtétele (ez lehet hitelnyújtás, a hitelintézetben való tulajdonszerzés, akár bank reorganizációja is);

a vele tagsági jogviszonyban álló hitelintézetnél elhelyezett betétek befagyása esetén a betétesek részére a meghatározott mértékű kártalanítási összeg kifizetése és

a betétesek tájékoztatása.

A felsorolt feladatai közül a betétes-kártalanítás jelenti a legfontosabb funkciót. Az általa nyújtott biztosítás csak a névre szóló betétekre terjed ki. Az általa nyújtott biztosítás a betétek számától és pénznemétől függetlenül kiterjed minden olyan betétre, amelyet az OBA-ban tagsággal rendelkező hitelintézetnél helyeztek el.

Az OBA a kártalanításra jogosult személy részére a befagyott betét tőke- és kamatösszegét személyenként és hitelintézetenként összevontan, legfeljebb 100.000 euró összeghatárig fizeti kikártalanításként.

2026-os kiegészítés: az OBA a kártalanítási összeget 2024-től 7 munkanapon belül fizeti ki.

Nem terjed ki az OBA által nyújtott biztosítás

ha a betét tulajdonosa költségvetési szerv: tartósan száz százalékban állami tulajdonban lévő gazdasági társaság, helyi önkormányzat, biztosító, önkéntes biztosító pénztár, magánnyugdíjpénztár, befektetési alap, a Nyugdíjbiztosítási Alap, az Egészségbiztosítási Alap, valamint e két utóbbi kezelő szervezete és igazgatási

szervezete, elkülönített állami pénzalap, pénzügyi intézmény, az MNB, befektetési vállalkozás, tőzsdetag, árutőzsdei szolgáltató.

a pénzügyi piacok többi ügyfélvédelmi alapja (BEVA, kötelező vagy önkéntes intézmény-, illetve befektetővédelmi alapok, Magánnyugdíjpénztári Garanciaalap) által tulajdonolt betétekre, a kockázati tőketársaságokra és a kockázati tőkealapokra.

azon természetes személyek betéteire sem, akik hitelintézetnél vezető állást vagy választott könyvvizsgálói funkciót töltenek be, továbbá a hitelintézetben legalább 5 %-os tulajdoni hányaddal rendelkeznek, valamint a mindezen személyekkel közös háztartásban élő közeli hozzátartozói által elhelyezett betétekre sem.

az olyan betétekre, amelyekre a betétes a szerződés szerint jelentősen magasabb kamatot vagy más vagyoni előnyt kap. Az olyan betétekre sem, amelyekről bíróság jogerős ítélettel megállapította, hogy az abban elhelyezett összeg pénzmosásból származik, valamint az olyan betétekre, amelyeket nem euróban vagy az EU, ill. a Gazdasági Együttműködési és Fejlesztési Szervezet tagállamának törvényes fizetőeszközében helyeztek el.

Lényeges szabály az, hogy ha az OBA a betéteseknek kártalanítást fizetett ki, a hitelintézettel szembeni követelés – a kifizetett összeg erejéig – a betétesről az OBA-ra száll át. A követelés átszállásával az OBA a korábbi jogosult helyébe lép. A felszámolási eljárásban az átszállt követeléseket jogosult érvényesíteni.

A Befektető-védelmi Alap (BEVA) jogállása és működése

A tőkepiacról szóló 2001. évi CXX. tv. szabályozza, amely a befektetési szolgáltatók esetleges fizetésképtelensége miatt a befektetőket érő vagyoni károk részbeni kompenzálását biztosítja. Célja a meghatározott befektetési szolgáltatási tevékenységet (pl.: portfólió kezelés, bizományosi tevékenység), ill. kiegészítő befektetési szolgáltatási tevékenységet (pl.: értékpapír-letétkezelés) ellátó gazdálkodó szervezetek ügyfeleinek (befektetők) védelmét szolgálja. A tv-ben nevesített befektetési szolgáltatókat a BEVA-ban kötelező tagság terheli, tagság nélkül ugyanis részükre működési engedély nem adható ki, ill. a tagság megszüntetése esetén a működési engedélyt vissza kell vonni.

A BEVA jogi személy, amely saját vagyonnal, bevételekkel és jövedelemmel rendelkezik, amelyek után társasági és helyi adó, illetve illeték fizetésére nem kötelezhető.

9 tagú igazgatóság irányítja, amelynek tagjai: a tőzsde, a központi értéktár és az MNB által kijelölt egy-egy személy, a BEVA tagjainak – szakmai érdek-képviseleti szervezeteik által kijelölt – két képviselője, valamint a BEVA ügyvezető igazgatója. Az igazgatósági tagság 3 évre szól.

2026-os kiegészítés: a BEVA kilenctagú igazgatóságának összetételét a tőkepiaci törvény határozza meg; a 2026-os tankönyv szerinti felsorolást kell követni. A kártalanítás felső határa személyenként és BEVA-tagonként 100 000 euró; 1 millió forintig 100%, az 1 millió forint feletti rész 90%-a térül.

A BEVA bevételi forrásai:

az egyszeri csatlakozási díj,

a rendszeres éves díj,

a rendkívüli befizetés,

a BEVA vagyonának hozama,

a BEVA által felvett kölcsön és egyéb bevétel.

A csatlakozó gazdálkodó szervezet csatlakozási díjat fizet, amelynek mértéke a csatlakozó gazdálkodó szervezet jegyzett tőkéjének 0,5 %-a, de nem lehet kevesebb, mint 500.000 Ft., és nem haladhatja meg a 3 millió Ft-ot.

Ezen túlmenően a BEVA tagja naptári évente éves díjat fizet. Az éves díj alapja a tárgyévet megelőző naptári évben a BEVA kártalanítási kötelezettsége alá tartozó befektetők tulajdonát képező, a BEVA tagjának kezelésében lévő pénz és értékpapír átlagos állománya. Mértékét az igazgatóság állapítja meg a díjalap arányában, figyelembe véve a biztosított befektetők számát is.

Pénzeszközei nem vonhatók el, abból a BEVA tagjai részére kifizetés semmilyen jogcímen nem teljesíthető.

Pénzeszközei kizárólag a tv-ben meghatározott célokra használhatók fel. Szabad pénzeszközeit kizárólag pénzben vagy állampapírban tarthatja, gazdálkodását az ÁSZ ellenőrzi.

Feladata: a befektetők részére a törvény által lehetővé tett kártalanítási összeg megállapítása és kifizetése.

A befektetőkkel szembeni kártalanítási kötelezettsége abban az esetben következik be, ha a bíróság elrendeli a BEVA valamely tagjának felszámolását.

A BEVAa kártalanításra jogosult befektetők részére követelésüket – személyenként és BEVA-tagonként összevontan – legfeljebb 100.000 euró összeghatárig fizeti ki kártalanításként azzal, hogy a BEVA által fizetett kártalanítás mértéke 1 millió forint összeghatárig 100 %, 1 millió forint összeghatár felett 1 millió forint és az 1 millió forint feletti rész 90 %-a (ez az ún. önrész).

A kifizetett kártalanítás forrása a BEVA felhalmozott vagyona, valamint az alap éves bevételeinek az igazgatóság által jóváhagyott, éves működési költségekkel csökkentett összege. A BEVA által kifizetett kártalanítás mértékéig a követelés az ügyfélről az alapra száll át.

Nem terjed ki azonban a BEVA által nyújtott biztosítás, ha a befektető

az állam, költségvetési szerv,

tartósan száz százalékban állami tulajdonban lévő gazdasági társaság,

helyi önkormányzat,

intézményi befektető,

az OBA,a PGA, önkéntes betétbiztosítási vagy intézményvédelmi alap, elkülönített állami pénzalap, befektetési vállalkozás, pénzügyi intézmény, az MNB, a BEVA tagjánál vezető állású, illetve munkaviszonyban vagy munkavégzésre irányuló egyéb jogviszonyban álló személy és ezek közeli hozzátartozója.

a BEVA biztosítása az alap tagjában 5 %-ot százalékot elérő vagy azt meghaladó közvetlen vagy közvetett tulajdoni részesedéssel vagy szavazati joggal rendelkező gazdálkodó szervezet vagy természetes személy és ennek ellenőrzött társasága, valamint természetes személy tulajdonos esetén ennek közeli hozzátartozója követelésére.

A pénzügyi fogyasztóvédelem tárgykörébe a fogyasztó és az intézmény közötti egyensúlyhiány kiegyenlítésére alkotott szabályok és programok (például pénzügyi kultúra fejlesztése) tartoznak. A hagyományos megközelítés szerint a pénzügyi fogyasztóvédelem elsődleges célja a fogyasztók informált döntésének segítése és jogorvoslat biztosítása, mely kiegészül a tisztességes és együttműködő magatartás elvének részletszabályokba foglalásával például

az ügyféligény felmérésének követelményével, a tisztességtelen kereskedelmi gyakorlatok tiltásával;

és a jogérvényesítésre rendelkezésre álló hatékony eszközök, illetve intézményi megoldások kialakításával.

A hatékony pénzügyi fogyasztóvédelem megvalósításához szükséges annak meghatározása, hogy mi a fogyasztói kár, fogyasztói veszteség (consumer detriment), amely megalapozhatja a fogyasztóvédelmi eszköztár alkalmazását.

A fogyasztóvédelmi jog rendszere

A fogyasztóvédelem olyan interdiszciplináris szakjog, ami számos jogághoz kapcsolódik, kereteit ugyanakkor az Fgy. tv. adja.

Fogyasztóvédelem jogi irányzatai:

protekcionista elmélet: a fogyasztóvédelmi jog célja a fogyasztó védelme egy protektív jogi szabályozás segítségével;

ThierryBourgoignie elmélet: a fogyasztói jog célja a fogyasztói érdekek védelme jogi segítése területei:

oktatás: mely során elsajátítja az információ hatékony felhasználásának módszereit, hogy a megfelelő minőségű és mennyiségű információ birtokában képes legyen kifejezni az igényeit, felelős döntést hozni, jogát/igényét érvényesíteni.

Az oktatás a magyar fogyasztóvédelmi jogban is explicit módon jelenik meg. Az Fgy. tv. a fogyasztóvédelmi oktatást állami funkcióként nevesíti. Az iskolai fogyasztóvédelmi oktatás az alaptanterv részét kell, hogy képezze. Külön kiemelendő a pénzügyi ismeretek oktatásának szükségessége és fontossága.

tájékoztatáshoz való jog: célja szintén a fogyasztó megalapozott döntési „helyzetbe hozása”: fogyasztó megismerje a termék/szolgáltatás árát, minőségét, összetevőit, pénzügyi kockázatait, a termék/szolgáltatás igénybevételéhez kapcsolódó jogait, kötelezettségeit, a szerződésben rögzített általános szerződési feltételeket. A tájékoztatási kötelezettség elsősorban a szolgáltatót terheli. A fogyasztó általános tájékoztatásának biztosítása ugyanakkor állami és társadalmi feladat is egyben.

jogi védelemhez való jog: A fogyasztó jogi védelmének célja, hogy a fogyasztó sérelmére elkövetett jogsértéseket a jog eszközeivel lehessen szankcionálni, reparálni. A minimumcél olyan jogvédelmi rendszer felépítése, amely alapján biztosítható a fogyasztói alapjogok érvényre juttatása. A legfontosabbak:

tisztességtelen kereskedelmi gyakorlatok tilalma (például megtévesztő tájékoztatás, agresszív magatartás elleni védelem),

tisztességtelen általános szerződési feltételek alkalmazása elleni védelem,

THM-maximalizálás.

Szükséges a jogellenes magatartások elleni védelem mechanizmusának kialakítása, hiszen a legjobban működő piaci mechanizmusokban is előfordulnak jogellenes magatartások.

jogorvoslathoz és igényérvényesítéshez való jog: keretében a fogyasztó, a sérelmére elkövetett jogsértés esetén a szolgáltató szankcionálása és a sérelem orvoslása valósul meg.

A pénzügyi fogyasztóvédelem felügyeleti pillérei:

Hatékony fogyasztóvédelmi szabályozás.

Fogyasztóvédelmi célú felügyelési funkció, amely egyrészt a fogyasztóvédelmi hatósági eljárások, másrészt pedig a fogyasztóvédelmi monitoringtevékenység által valósul meg.

Ügyfelek tájékoztatása és a lakosság pénzügyi kultúrájának fejlesztése.

Korszerű jogorvoslati eszközök.

Korszerű jogorvoslati eszközök:

Intézményi panaszkezelés: fogyasztói panasszal mindenekelőtt ahhoz a pénzügyi szervezethez kell fordulni, amelynek szolgáltatását/eljárását az ügyfél kifogásolja, így a panasz orvoslása a szolgáltatóval közvetlenül, gyorsan és egyszerűen megtörténhet. Fontos elem, hogy a pénzügyi szolgáltatóknak jogszabályi előírás alapján külön panaszkezelési szabályzatuk van, amely nyilvános, és honlapjukon, ügyfélszolgálati helyiségeikben kötelezően megjelenítendő. A panasz kivizsgálásáért a fogyasztóval szemben külön díj nem számítható fel.

Felügyeleti eljárás: amennyiben a pénzügyi szervezet az ügyfél panaszát a rendelkezésére álló 30 napon belül nem orvosolta, megtévesztő magatartást folytatott, vagy egyéb jogszabálysértés gyanúja merült fel, kérelem terjeszthető elő eljárások és az Európai Fogyasztói Központ.

Pénzügyi Békéltető Testület eljárása: annak érdekében, hogy vitát a bíróság igénybevétele nélkül megnyugtatóan lehessen rendezni, a fogyasztó pénzügyi szolgáltatáshoz kapcsolódó panaszával a Pénzügyi Békéltető Testülethez (PBT) fordulhat. A PBT az MNB által működtetett, szakmailag független testület, amely a PBT elnökéből és tagjaiból áll. A testület tagjai az MNB alkalmazottai.

Bíróság: bármely jogsértés esetén lehet fordulni, de fontos, hogy amennyiben vitarendezési fórumként az ügyfél elsőként a bíróságot választja, akkor azt követően nem veheti igénybe a PBT eljárását. Az ügyintézés teljes hossza akár több (4–5) hónap is lehet.

Határon átnyúló pénzügyi viták rendezése: különleges hatásköri szabályok érvényesek azokban az esetekben, ahol más tagállam pénzügyi szolgáltatója a panasszal érintett intézmény. A pénzügyi szolgáltatási tevékenységgel összefüggő határon átnyúló fogyasztói jogvita esetén a Pénzügyi Békéltető Testület rendelkezik kizárólagos illetékességgel. A PBT a FIN-Net rendszer (pénzügyi alternatív vitarendezési fórum európai hálózata) tagja, amely az Európai Gazdasági Térség (EU, továbbá Izland, Liechtenstein és Norvégia) területén a fogyasztók és a pénzügyi szolgáltatók közötti határon átnyúló pénzügyi viták alternatív vitarendezésére létrejött hálózat.

18. Nemzetközi pénz- és tőkepiacok hatása Magyarországra

A magyar gazdaságot a nemzetközi pénzügyi szereplők a rendszerváltozás óta a feltörekvő piacok csoporthoz sorolják, azt az értékítéletet fejezve ki, hogy gyorsan átalakuló, a külföldi tőkét sikeresen befogadó országról van szó.

Hazánk korábban a súlyosan eladósodott országok közé számított, az 1990-es évektől azonban jelentős működő tőke- és portfólió befektetés áramlott be, de a kétezres évek derekától kiéleződött az ország finanszírozhatóságának kérdése a kedvezőtlenné vált állampénzügyek miatt.

A magyar gazdaság más átalakuló országokhoz viszonyított előnyei közé kell sorolni azt, hogy tőkeimportunk nagy része származik működőtőke befektetőktől. Ezek a stratégiai befektetők, amelyek hosszú távú piaci elgondolás alapján szereztek meghatározó részesedést korábbi magyar állami vállalatokban a privatizációs folyamat részeként, vagy létesítettek cégeket, és kevésbé érzékenyek a pénzpiaci hírek alakulására. A magyar kormány 2010-től stratégiai megállapodásokkal igyekszik a nemzetközi termelő és szolgáltató vállalatokat további erősebb kötődésre bírni.

A tőkeforrások közé számítanak a közép- és hosszú lejáratú bankhitelek. A bankhitelek állománya változékonyabb a stratégiai befektetők által végrehajtott közvetlen beruházásoknál, hiszen rossz hírek elterjedése esetén a kölcsönöket nem hosszabbítják meg, sőt a banki hitelszerződéseket lejárat előtt már fel lehet mondani. Miután az 1980-as években több harmadik világbeli hitelfelvevő ország képtelen volt kölcsöneit rendben törleszteni, ezáltal igen komoly veszteségek, likviditási zavarok merültek fel nagy nyugati bankoknál, ami lökést adott a szindikátusi hitelezés és az értékpapírosítás elterjedésének.

Az előbbi esetben az ügyfél által igényelt kölcsön összegét több bank jegyzi le, és ezzel megosztják az ügyfélkockázatot, míg az utóbbi esetben a tartós követelést – aminek megtérülésre esélytelenné kezd válni – értékpapírrá alakítják, és ezzel forgathatóvá teszik, ami javítja a bankok átmeneti likviditási helyzetét.

Az 1980-as évek elejétől számítható a világ nagy részvénytőzsdéinek csaknem megszakítás nélküli árfolyam-emelkedése, amely az 1990-es évek legvégére szárnyalássá erősödött, amíg 2000 végén meg nem tört. Ezzel egy időben bontakozott ki a vállalati fúziós hullám.

A fúzió

egyik formája a vállalat-összeolvadás. Ez történhet két, egymással stratégiai szövetséget képező vállalat részvényesei között kölcsönös részvénypakettcserével, amihez külső pénzforrás nem szükséges.

A másik fúziós technika a vállalatfelvásárlás (akvizíció). A tőkeérték-növekedés esélye ugyanis olyan erőket is mozgásba hoz, amelyekre egyaránt alkalmazható a „spekuláns”, a „ragadozó” jelző és a „stratégiai felvásárló” fogalma. Ha ugyanis likvid tőkével rendelkező szereplők felfedeznek olyan vállalatokat, amelyek potenciális tőzsdei értéke átszervezés után nagyobb, mint előtte, akkor kifizetődő kívülről megtámadni a céget, vagyis annyi részvényt felvásárolni, amennyivel a társaság igazgatósága a külső befektető befolyása alá vonható.

Nem ritka az ellenséges felvásárlás sem. Az ellenséges szándékkal szemben a cég igazgatótanácsa védekezni próbál. A védekezés egyik eszközeként kilátásba helyezhetik az osztalék megemelését, ez ugyanis rendes körülmények között egy időre feljebb hajtja az árfolyamot, és így ösztönöz a vállalat részvényeinek megtartására. A nagyobb árfolyam egyben megdrágítja a piaci ragadozó tervét, hiszen az elégséges számú részvény piaci felvásárlására a támadónak több tőkét kell szánnia, s annyi pénze talán már nincs, a drágább vétel pedig eleve értelmetlenné teheti az egész akciót.

A pénzügyi intézmények koncentrációja szintén összefüggésbe hozható a globális verseny élénkülésével. Az olyan nagyméretű ipari csoportok, mint a General Electric vagy egy nagy autógyár a maguk belső finanszírozási igényein túlnyúlóan is hajlamosak pénzügyi divíziót, bankszerű üzletágat kifejleszteni, mintegy a hagyományos bankok helyébe lépve. Az internetes pénzpiaci kereskedés is piaci részesedést vesz el a bankoktól. A pénzintézetek koncentrációját ezért gyakran az új szereplőkkel szembeni védekezés motiválja.

A pénzügyi piacok fellendülését, sőt fellazulását igen nagymértékben tette lehetővé az értékpapírosítási folyamat általánossá válása – főleg az észak-amerikai jelzálogpiacokon –, amely meghatározó veszteségelkerülő technikává vált. Konjunkturális (gazdasági fellendülés) viszonyok között az ingatlanárak növekedése az értékpapírosítás révén megteremtette az egyre kockázatosabb hitelek kihelyezését is, hiszen a visszafizetésre nem az adós jövedelme, hanem az ingatlanárának növekedése volt a garancia. A deregulációs (a szabályozottság mértékének csökkentése) folyamatok biztosította likviditásbőség időszakában ez azt jelentette, hogy olyan csoportok is hitelhez jutottak, amelyek korábban – hitelképtelenségük okán – aligha.

A nem elsőrangú, nagy kockázatú hitelfelvevőket (klasszikus értelemben a hitelképtelen kölcsönért folyamodókat) általában két csoportba sorolhatjuk:

Az Alt-A kategóriában a kockázat abból ered, hogy a hiteleket nagyon alacsony dokumentáció mellett vették fel. Például hiányzott a jövedelemigazolás vagy annak deklarálása, hogy van-e más jelzálogjog az ingatlanon.

A subprime kategóriában a kockázatot a korábbi hitelek törlesztésével kapcsolatos problémák vagy egy korábbi hitel bedőlése okozta.

A hitelezők a kockázatot kétféle módon kezelték.

egyrészt a jelzálog feltételei révén védték magukat,

másrészt pedig az értékpapírosítás révén.

Ezek közül a legfontosabb, hogy a subprime jelzáloghitelek az első 2–3 évben fix kamatozásúak voltak, általában alacsony indulókamatokkal. Ennek az időszaknak a lejárata után a hitelfelvevőknek a piaci árat kellett fizetnie, ami akár 3–5 %-kal is magasabb kamatot jelenthetett.

A subprime hitelek kibocsátói számára a finanszírozás fő formája az értékpapírosítás, amelynek során a hosszú lejáratú hitelekből álló homogén, „befagyott” portfóliót rövid lejáratú értékpapírokká alakítják át, és ezt, mint kötvényt értékesítik. A kötvényeket utána vagy továbbadják a befektetőknek vagy olyan cégeknek, amelyek a kötvények átalakítására szakosodtak.

Mo. pénzügyi rendszere – különösen a bankszektora – miután integrálódott a nemzetközi folyamatokba, egy idő után azok problémáit is felszínre hozta. Az 1970-es évektől a gyenge, sodródó, tervgazdasági államműködést piaci gazdaságpolitika váltotta fel, ami az államadósság megemelkedésével járt. A 2000-es évek elejétől pedig a tovább növekvő államadósság mellett általánossá vált az önkormányzatok, különösen a háztartások eladósodása.

A hitelekkel történő politikai hatalmi státus fenntartása mellett nem fordítódott kellő figyelem sem az állam, sem az önkormányzatok, sem a lakosság hitelerő-képességéhez igazodó kölcsönügyeletek biztosítására, szabályozására. Az adódó helyzetből a hitelező bankok óriási nyereségre és érdekbefolyásra tettek szert, míg a másik oldalon az állam önálló gazdaságpolitikájának elvesztése, a háztartások pénzügyi ellehetetlenülése következett be. A helyreállítás elsődlegesen a lakosság és más belső rezidensek jövedelemgyarapodásával, továbbá a fiskális és monetáris mechanizmusok összehangolt működésével, ill. állami adminisztratív beavatkozásokkal (előtörlesztés, végtörlesztés, árfolyamgát, fogyasztóvédelem, forintosítás, önkormányzati adósságterhek állami átvállalása) került rendezésre.

19. Nemzetközi pénzügyi szervezetek és magyar kapcsolatok

Az IMF (nemzetközi valuta alap)

Olyan kormányközi együttműködés céljával 1945-ban alapított intézmény, amely a nemzetközi monetáris rendszer egyensúlya és zavartalan működése érdekében felügyeletet gyakorol a tagjai közé tartozó országok árfolyam politikája felett.

Az IMF szakértői rendszeres gazdaságpolitikai konzultációt folytatnak a tagországokkal,

mely során minősítik a tagországok gazdasági fejlődését és gazdaságpolitikáját.

az információk alapján bizonyítványt állít ki az egyes országokról a magántőkepiac számára

ajánlásokat fogalmaz meg a tagországok részére.

Átmeneti pénzügyi segítséget nyújt a fizetési mérleg problémákkal küzdő tagországoknak

szakmai tanácsokkal segíti a tagországokat gazdaságpolitikájuk hatékony javítása céljából.

Saját speciális valutája az SDR (Különleges Lehívási Jogok), melynek súlyát az határozza meg, hogy az adott nemzeti valuta a nemzetközi kereskedelemben milyen súllyal szerepel.

Tevékenységét és politikáját alapokmánya határozza meg:

nemzetközi monetáris együttműködés elősegítése

konzultációs fórumok lehetőségének kialakítása

nemzetközi kereskedelem bővítése és kiegyensúlyozott növelése

árfolyam stabilitás megteremtése

versenyszerű leértékelések elkerülése

a tagországok részére sokoldalú fizetési rendszer megteremtése a folyó műveletekre és a devizakorlátozások megszüntetése

fizetési mérleg egyensúlyhiányának rendezésére segélynyújtás pénzügyi források biztosításával

Szervezete:

Kormányzótanács (tagországokból delegált kormányzók és helyettesek) évente ülésezik, megválasztja az alap vezetőjét a vezérigazgatót (5 évre), aki egyben az ügyvezető igazgatóság elnöke is

ügyvezető igazgatóság (22 tagú), az alap rendszeres tevékenységet végző szervezeti egysége

állandó és eseti bizottságok

A Világbank

1946-tól kezdte meg működését, amely gyakorlatilag egy világbank-csoport együttműködését jelenti, melyek fő célkitűzése a gazdasági növekedés beindítása és fenntartása.

Intézményei:

Nemzetközi Újjáépítési és Fejlesztési Bank (IBRD)

Az ENSZ szakosított intézménye, célja az újjáépítés elősegítése, a magántőke befektetéseinek előmozdítása, a nemzetközi kereskedelem fejlesztése, a különféle kölcsönök összehangolása és a külföldi beruházások hatásainak figyelemmel kísérése.

Nemzetközi Pénzügyi Társaság (IFC)

Nemzetközi Fejlesztési Társaság (IDA)

Beruházási Vitkák Rendezésének Nemzetközi Központja (ICSID)

Nemzetközi Beruházásbiztosítási Ügynökség (MIGA)

Tevékenységének finanszírozását a tagországok befizetett hozzájárulásai és az alaptőke-emelések biztosítják.

A tőkepiaci kölcsönfelvételek két csoportja:

szokásos tőkepiaci feltételek mellett a kötvények kibocsátása és elhelyezése a kereskedelmi és a befektetési bankoknál

fix kamatozású értékpapírok kibocsátása és értékesítése kormányok, központi bankok és más hivatalos pénzügyi intézmények részére

Tagja lehet valamennyi IMF tagország, amennyiben elfogadják a Világbank Alapokmányában foglaltakat és lejegyzik az előírt részvényeket.

OECD (Gazdasági Együttműködési és Fejlesztési Szervezet)

Globális szervezet, melynek célja a tagállamok kormányai számára a lehető legjobb gazdasági és szociális politika kialakítása és annak értékelése.

Szervezete:

Tanács, melynek tagjai a tagországok nagykövetei által vezetett delegációk

Titkárság, melyet a főtitkár vezet

a Tanács döntéseit előkészítő Végrehajtó Bizottság

valamint a különböző bizottságok, munkacsoportok és szakértői csoportok

Az EIB (Európai Fejlesztési Bank)

Célja - mint az EU fejlesztési bankja - elsősorban az EU-n belüli kiegyensúlyozott fejlődési lehetőségek megteremtése hosszú lejáratú hitelek és garanciák nyújtásával. Hitelnyújtása elsősorban az infrastruktúra, az energiaipar és a közlekedés terén dinamikus.

Fő finanszírozási területei:

főként állami hiteleket nyújt meghatározott célokra úgy, mint:

regionális fejlesztés, ágazati fejlesztések

új cégek, vállalatok létrehozása, korábban működők átalakítása

új technológiák bevezetése

közös érdekű finanszíroz

EBRD (Európai Újjáépítési és Fejlesztési Bank)

1991-ben kezdte meg működését. A II. világháborút követő legjelentősebb nemzetközi méretű segélyezési pénzintézet, amely tőkét és technikai segítséget ad a kelet-európai országok magángazdaságainak újjászervezéséhez. A magánszektor fejlesztést tartja a sikeres piacgazdaságra lépés letéteményesének, ezért a kölcsönnyújtás legalább 60%-a a magánszektorba kell hogy irányuljon.

Tevékenységi köre:

magánszektor fejlesztéséhez szükséges intézményi, infrastrukturális keretek kialakításának segítése,

privatizáció, pénzügyi szektor reformja,

kis- és középvállalatok létrehozásának támogatása, iparvállalatok szerkezeti átalakítása,

környezetvédelem, környezeti rehabilitáció

egynél több fogadó ország által érdekelt gazdaságilag fontos létesítményeket létrehozásának támogatása.

Rendes tőkeforrásai: a bank engedélyezett alaptőkéje, kölcsönök útján szerzett tőke, kölcsönök vagy garanciák visszafizetéséből kapott tőke és az érdekeltségi befektetések eladásából származó jövedelem, értékpapír-átviteli kötelezettségekből származó jövedelem, egyéb.

Különleges tőkeforrásai: a bank által bármely különleges alaphoz csatolás miatt elfogadott tőke, bármely különleges alapból finanszírozott, kölcsönökkel és garanciákkal kapcsolatos, tőkeérdekeltségi befektetésből származó jövedelem, különleges tőkeforrások befektetéséből származó jövedelem.

Finanszírozási formái:

hitelnyújtás

jegyzett alaptőke fel nem töltött része

garanciavállalás/-nyújtás

más nemzetközi intézményekkel, bankokkal, hitelezőkkel közös finanszírozás

A nemzetközi pénzügyi szervezetek 2010-óta Mo.on érvényesülő nem konvencionális (hagyományos, megszokott) kapcsolatrendszere

Mo. az 1970-es évek külső eladósodásának kényszere alatt 1982-ben a pártállami elutasítás enyhülését követően 1982-ben beléphetett az IMF tagjai közé. Mintegy másfél évtized alatt 2,2 milliárd SDR-hitelt vett igénybe az ország. A valutaalap pénzügyi forrásai kritikus fontossággal bírtak, a rendszerváltozás időszakában, de a 2008-ra kiéleződő finanszírozási válság idején is meghatározó külső finanszírozó maradt. Ezen korábbi gazdaságpolitikán módosítva 2013-ban Mo. jelentősen leszűkítette kapcsolatait az IMF-fel, korábbi hiteleit visszafizette, gazdaságpolitikai tanácsait pedig nem követi.

Mo. 1982-ben vált a Világbank tagjává. Azóta több mint 40 kölcsön megállapodás realizálódott, mintegy 3,6 milliárd dollár értékben, amelyeket jelentős részben a magyar pénzügyi szektor szerkezetének javítására, a nyugdíjreform elősegítésére és a felsőoktatás fejlesztésére használtak fel. A Világbank ajánlásai beépültek a magyar pénzintézeti törvénybe és a mikroprudenciális felügyeleti gyakorlatba is.

Mo. és az Európai Beruházási Bank közötti együttműködés szintén meghatározó jelentőségűvé vált, ugyanis 2015-től tőkeemeléssel a Magyar Állam és az EBRD 15-15 százalékos tulajdont szerezett az ERSTE magyar leánybankjában.

A Kormány kinyilvánította a bankadó csökkentésének ütemtervét, továbbá vállalta, hogy jövőben nem alkot olyan jogszabályt, aminek közvetlen negatív hatása lenne a bankszektor profitabilitására.

Az EBDR kinyilvánította, hogy növelni fogja a hitelezést Mo. és részt vállal a nem teljesítő hitelek kezelésében, a bankszektor magánpiaci alapú konszolidációjához szükséges részvény- és kötvénytranzakciókban.

20. Magyarország és az EU pénzügyi-költségvetési kapcsolatai

2026-os kiegészítés: az EU saját forrásai között a tradicionális saját források (vámok), az áfaalapú és a GNI-alapú hozzájárulás mellett 2021-től a nem újrafeldolgozott műanyag csomagolási hulladékon alapuló hozzájárulás is szerepel. A 2026-os tankönyv az európai strukturális és beruházási alapok körében öt alapot emel ki: ERFA, Kohéziós Alap, ESZA+, EMVA és ETHA.

A pénzügyi és költségvetési igazgatás EUs összefüggései

Az EUs tagság előfeltétele a GMU (Gazdasági és Monetáris Unió) tagsághoz

A konvergencia-kritériumok teljesítése esetén a tagjelölt ország köteles belépni a GMU-ba

A számszerű kritériumok:

mérsékelt infláció és kamatszint

maximált éves államháztartási hiány (a GDP 3%-a)

maximált bruttó államadósság (a GDP 60%-a)

két éven keresztül kellő árfolyam-stabilitás

a GMU tagság a monetáris önállóság megszüntetésével jár (előnyök-hátrányok)

1993 Koppenhága: csatlakozási kritériumok

előzmények: PHARE (Lengyelország, Mo.): diszkriminatív mennyiségi korlátozások eltörlése, hitelkeret, pénzügyi segély

1999 Agenda 2000: előcsatlakozási alapok (ISPA, PHARE, SAPARD)

2004-től: Kohéziós Alap, Strukturális Alapok

Költségvetések EUs harmonizációját jelenti:

Az EUnak saját közös költségvetése van, elkülönül a tagállamok nemzeti költségvetésétől.

Az EUs csatlakozással Mo. számára is kötelező befizetni az ún. saját forrásokat

joga van a közösségi politikákhoz tartozó pénzeszközökből részesedni.

nincs kötelező átveendő költségvetési rendszer, struktúra, eljárási rend;

Bizonyos költségvetési tervezési, pü-i lebonyolítási, ellenőrzési, beszámolási feltételeknek azonban minden tagállam köteles megfelelni

2004. május előcsatlakozási alapok: PHARE, ISPA, SAPARD.

Az EU-nak saját közös költségvetése van: kiadásairól és bevételeiről saját belső döntéshozatali rendjében határoz, így elkülönül a tagállamok nemzeti költségvetésétől. Az EUs csatlakozást követően Mo. számára is kötelező befizetni az ún. saját forrásokat, és joga van részesedni a közösségi politikákhoz tartozó pénzeszközökből. A tagországok számára nincs kötelezően átveendő költségvetési rendszer, struktúra, eljárási rend; a nemzeti szuverenitáskeretében marad a belső tagországi költségvetési rend, a tervezési-elszámolási rendszer. Bizonyos költségvetési tervezési, pénzügyi lebonyolítási, ellenőrzési, beszámolási feltételeknek azonban minden tagállam köteles megfelelni ahhoz, hogy az uniós befizetési kötelezettségeket teljesíteni lehessen, és az ország hozzájusson az EUs forrásokhoz → ez jelenti a költségvetések EUs harmonizációját.

2004 májusa előtt Mo. és az EU közötti költségvetési kapcsolatok az előcsatlakozási alapokra korlátozódtak. Az előcsatlakozási alapok a demokrácia és a piacgazdaság kibontakozását szolgálták, valamint az EU-hoz csatlakozni kívánó országok számára nyújtottak pénzügyi segítséget:

PHARE: intézményfejlesztési támogatási program,

ISPA: a csatlakozás strukturális céljait segítő program,

SAPARD: a csatlakozás mezőgazdasági-vidékfejlesztési céljait támogató program

Az előcsatlakozási alapok országonként való elosztásának kritériumait az egyes alapokra vonatkozó szabályozások tartalmazták:

PHARE: az ország népességét, az 1 főre eső GDP-t, a felvevő kapacitást vették figyelembe a pénzeszközök odaítélésénél;

ISPA-alap: a népesség száma és az 1 főre jutó GDP-adatokból indult ki, illetve, hogy az adott ország előtt milyen felzárkózási teendők álltak a csatlakozásig (közlekedés, környezetvédelem);

SAPARD-alap: a csatlakozni kívánó ország mezőgazdasági termelő népességéből, a mezőgazdasági területek méreteiből indult ki, figyelembe véve az 1 főre jutó GDP-t, a különleges területi jellemzőket.

Mindhárom alap fejlesztéseket finanszírozott. Mo.nak a központi költségvetés terhére az EU támogatási időszakához igazodva kellett biztosítania az előcsatlakozási alapokhoz szükséges és kormányzati kötelezettségvállalással lefedett finanszírozási eszközöket.

Az EU-hoz való csatlakozás a költségvetési kapcsolatokban azt jelentette, hogy azonnal teljesítenünk kellett a közös költségvetéshez való hozzájárulást:

intézmények kiépítése (végrehajtó ügynökségek, kifizető hatóságok),

statisztikai követelmények teljesítése,

a tagországi államháztartások helyzetének összevethetősége érdekében az ESA-egyenleg (European System of Accounts, Nemzeti és Regionális Számlák Rendszere) szerinti számbavétel kialakítása – (EUROSTAT irányítja),

a pénzügyi ellenőrzés EU szerinti szervezeti rendjének létrehozása.

Az EU közös költségvetésébe történő befizetések pontos nagyságát a tagállam állapítja meg, hiszen a befizetendő összeget a tagállami hatóságok tudják nyilvántartani, számba venni. A tagállami hatóságok kezelik:

a vámok és a mezőgazdasági illetékek vonatkozó beszedett összegeit,

az áfaalapú és a GNI-alapú befizetéseket,

az EU Bizottsága által is jóváhagyott megállapított összeg a nemzeti kincstárnál (nálunk a Magyar Államkincstárnál) az EU számára megnyitott számlán való megjelenése.

Az EU költségvetésébe történő befizetnivalók: a beszedés a tagállamban, a tagállam közigazgatási apparátusa közreműködésével, a tagállam saját törvénykezése szerint történik, amit a tagállam a közösségi szabályozás követelményeinek megfelelően alakít ki.

Az EU Bizottsága rendelkezik arról, hogy a pénzek hova, milyen célra és milyen jogcímen kerüljenek tovább. A források beszedése, kezelése országos szinten valósul meg, az EU Bizottságának jogában áll helyszíni ellenőrzésen vizsgálni (felülbírálni) a tagállami hatóságok megállapításait → kérheti a nemzeti ellenőrzésbe való bevonását, kiegészítő ellenőrzések elvégzését.

A tagság következtében a magyar gazdaság szereplői hozzájuthatnak az EU különféle pénzügyi alapjaihoz, a megfelelő feltételek teljesülése esetén. Magyarország szempontjából az Európai Unió számos alapja közül különösen fontosak az európai strukturális és beruházási alapok, amelyek Európának a növekedésen és a munkahelyteremtésen alapuló fellendülését segítik, és amelyeket a tagállami hatóságokkal partnerségben megosztottan irányít. A jelenlegi tankönyvi felsorolás öt európai strukturális és beruházási alapot különböztet meg. Hazánk szempontjából a következő pénzügyi alapok fontosak:

Kohéziós Alap (KA): a környezetvédelmi és infrastrukturális beruházások támogatója,

(hozzájárul a fenntartható fejlődéssel és a megújuló energiákkal összefüggő környezetvédelmi és közlekedési projektek, valamint a transzeurópai hálózatok fejlesztéséhez)

Az európai strukturális és beruházási alapok az Európai Unió gazdasági, társadalmi és területi kohézióját szolgálják.

Az európai strukturális és beruházási alapok elnevezés alatt jelenleg öt alapot különböztetünk meg:

Európai Regionális Fejlesztési Alap (ERFA): a versenyképességet növelő, munkahelyteremtő beruházások, a kutatásfejlesztés, az információs társadalom terjedése, határokon átnyúló együttműködések;

Európai Szociális Alap Plusz (ESZA+): a foglalkoztatás, képzés;

Európai Mezőgazdasági Vidékfejlesztési Alap (EMVA): az Európai Unió vidékfejlesztési célkitűzéseit támogatja;

Európai Tengerügyi és Halászati Alap (ETHA): a fenntartható halászati módszerekre való átállást és a part menti térségek gazdasági tevékenységeinek diverzifikálását segíti.

Az EU létrehozott 4 különleges programot, az ún. közösségi kezdeményezéseket:

Interreg: a határokon átnyúló, nemzetek közötti, interregionális együttműködések (Szomszédsági Program);

Equal: a munkaerőpiacon kialakult egyenlőtlenségek mérséklése;

Leader: a vidéki térségek fejlesztése (partnerség elve);

Urban: a válságban lévő városok és városias területek fenntartható fejlődése.

Uniós tagságunk hatása a költségvetés szerkezetére és egyenlegére

Az átláthatóság (transzparencia) érdekében az EU-ból érkező forrásokat keresztül kell áramoltatni a magyar költségvetésen: a központi költségvetés bevételi és kiadási oldalán egyaránt szerepeltetni kell azokat. Pénzügy-technikailag az alapokból érkező források előlegként jelennek meg a nemzeti költségvetésben, amellyel utólag kell elszámolnia.

A csatlakozás után a vámunió miatt a harmadik országokból származó vámok beszedéséből eredő összeg nem jelenik meg a tagállami költségvetésben. A vámbeszedés tagállami feladat. A 2023-ban irányadó szabály szerint a tagállam a vámbevétel 25%-át tarthatta vissza behajtási költségként; ez az összeg a tagállami költségvetés egyéb bevételeit növelte.

Igazgatásunk korszerűsödése szoros összefüggésben áll az európai integráció alakulásával → egyértelműen kimutatható az EU tagállamainak pénzügyi és költségvetési igazgatásában.

Szubszidiaritás elve: az egyes „hatalmi” szintek közötti munkamegosztás: a különböző kérdéseket lehetőség szerint a keletkezési szinten kell megoldani, új dimenziókat kapott. A Római Szerződés szerint: „Mindazokon a területeken, amelyek nem képeznek kizárólagos közösségi kompetenciát, az Európai Közösség a szubszidiaritás elvével összhangban akkor tesz intézkedéseket, ha a szükséges intézkedés céljai a Tagállamok részéről nem valósíthatók meg megfelelő módon, és ezáltal□…□ a célok a Közösség részéről jobban megvalósíthatók.” A szubszidiaritás elvével nem ellenkező esetekben a közösségi jogszabályok jelentős részének végrehajtása során Brüsszel a tagállami jogalkalmazó gépezetet (közigazgatási és igazságszolgáltatási szerveket) használja.

Támogatáspolitika: a pénzügyi támogatások igazgatásának lebonyolítása. Az EU költségvetésének mintegy ¾-ét teszik ki a közvetlenül vagy közvetve pénzügyi támogatást célzó kiadási tételek (pl.: agrártámogatások, strukturális műveletek). Az EU a tagállamokon belüli pénzügyi támogatási konstrukciókat is szigorúan figyeli, és a brüsszeli jogi rendelkezésekkel ellentétes gyakorlatot azonnali intézkedésekkel követi.

OLAF(Európai Csalásellenes Hivatal): tevékenysége minden olyan jogalanyra kiterjed, akik az EU költségvetéséből támogatásban részesülnek, ennek felhasználásában közreműködnek, vagy az EU költségvetéséhez való hozzájárulás teljesítésében vesznek részt. Bármely mo.-i természetes és jogi személyt (állami szervek, önkormányzati szervek, területfejlesztési szervek, magánvállalkozások stb.) vizsgálat alá vonhat. A vizsgálat lefolytatásához – az OLAF megkeresése alapján – a Nemzeti Adó- és Vámhivatal pénzügyőri támogatást nyújt, amelynek révén biztosítja annak zavartalan lefolytatását.

A tagállami pénzügyi és költségvetési igazgatási-hatósági szervek együttműködése: A Brüsszel által megkövetelt kapcsolattartás a kapcsolattartásra kijelölt közigazgatási szervek közbejöttével valósul meg. A 2008-as nemzetközi pénzügyi válság óta a pénz- és tőkepiacok felügyeletét ellátó nemzeti hatóságok mind szorosabb együttműködést fejtenek ki. Hazánk EU-s csatlakozása különösen fontossá teszi, hogy a pénzügyek világában is a folyamatok ellenőrzése, szabályozása, a viták jogorvoslása Európa-szerte azonos vagy kompatibilis legyen.

21

VÁLASZTHATÓ VIZSGARÉSZ

Pénzügyi- és költségvetési igazgatás

SZÓBELI TÉTELEK

2026 ősz

Államigazgatás — Kidolgozott tételek

Államigazgatás · Kidolgozott tételek

Jelenlegi olvasóváltozat: az áthúzott korábbi szövegrészek kimaradtak. A forrás DOCX változatlan maradt.

1. Ismertesse a hatalommegosztás elvét és alkalmazhatóságának problémáit!

A modern demokratikus államok szervezete és működése a hatalommegosztás elvén alapul.

Története:

ókori görög filozófia: Arisztotelész: Politika – főbb állami funkciók elhatárolása

középkorban keresztény filozófia: a hatalom morális tartalma középpontban, a hatalom megosztása a világi és egyházi hatalom kettéválasztásaként.

felvilágosodás: hatalommegosztás mint államszervezési elv képviselője: John Locke: államhatalmi ágak megkülönböztetése először: törvényhozó, végrehajtó hatalom, föderatív hatalom (államon kívüli végrehajtás, mai: külkapcsolatok igazgatása, diplomácia)

Montesquieu (M.): A törvények szelleméről c. műve 3 hatalmi ág: törvényhozó, végrehajtó, bírói

hatalommegosztás klasszikus elmélete:

személyileg és szervezetileg el kell, hogy különüljön egymástól

az egyes hatalmi ágak működését más hatalmi ágak ellensúlyozzák

A hatalommegosztás célja a törvények uralma és az emberek szabadságának biztosítása és a zsarnokság kiküszöbölése.

Polgári alkotmányok ennek megvalósítására törekedtek, első tudatos: USA-alkotmány 1787-ben

Hatalommegosztás klasszikus tanából új problémák, kérdések:

- M. szerint a brit alkotmányos monarchia az ideális államberendezkedés, nem ad választ arra, hogyan alkalmazzák azt a köztársasági államformában.

- Egyébként Angliában akkor a hatalmi-politikai berendezkedés nem a hatalommegosztás klasszikus tanára épült, a parlamenti szuverenitás elve érvényesült, két hatalmi ág, a bírói hatalom volt a végrehajtó is.

Az eredeti alapelv, miszerint a törvényhozó hatalom korlátozza és ellenőrzi a végrehajtó hatalmat a modern parlamentáris rendszerekben – es ilyen a magyar államberendezkedés is 1989 óta – nem érvényesül: törvényhozás nem ellensúlya, nem korlátozója, hanem együttműködő, összefonódó partnere a végrehajtó hatalomnak.

elmélet és gyakorlat átalakította a hatalommegosztás klasszikus elméletét

Benjamin Constant (1767–1830):

a hatalom korlátozásának szükségessége

minden egyes hatalmi tényezője abban érdekelt, hogy saját hatáskörén belül maradjon és együttműködjen egymással

az együttműködés biztosítéka: az államfői hatalom (újabb államhatalmi ág)

királyságból, alkotmányos monarchiából indul ki

Az államfői hatalom elmélete:

végrehajtó hatalmi ág megbontása politikailag felelős miniszterek (ma a Kormány) tevőleges hatalma és a politikailag nem felelős, sérthetetlen uralkodó (államfő!!!) semleges hatalma államfői hatalom funkciója

kiegyensúlyozó erő, kívül áll a klasszikus 3 hatalmi ágon,

negyedik hatalmi ág, többi felett közvetítő, egyensúly fenntartása

Tv.hozó hatalom ketté bontása: felsőház, alsóház

Carl Schmitt:

weimari köztársaság, 1931: Constant elméletét átvette, a modern köztársaságra is alkalmazhatóvá alakította

Alkalmazhatóság, problémák:

Államhatalmi ágak sokasodása: új állami szervek megjelenése – jellemzik: az egyes hatalmi ágak kiegyensúlyozása, semlegesség és független működés, valamely államhatalmi ágat megtestesítő állami szervhez köthetők.

A parlamentáris rendszerekre (Mo. is!) jellemző, hogy a végrehajtó hatalom dominanciáját a törvényhozó hatalom ellenőrző szervek létrehozásával próbálja kiegyensúlyozni.

pénzügyi ellenőrző szerv: IX.sz.-i megjelenés, Fro., ott bírói hatalom részeként, a közpénz felhasználását ellenőrző önálló és független szerv. Mo-n ÁSZ, itt tv.hozó hatalom része

ombudsman: skandináv eredetű, alapjogok érvényesülését ellenőrző szerv, Mo-on a törvényhozó hatalomhoz köthető: országgyűlési biztos

ügyészség: Mo-on nem része egyik hatalmi ágnak sem, önálló szerv: vádhatósági feladatok mellett közigazgatás törvényes ellenőrzése. Máshol gyakoribb, hogy a végrehajtó hatalom része.

alkotmánybíróság: nem tartozik egyik hatalmi ághoz sem! Ausztria 1920, alkotmánybíráskodás már korábban is, törvényhozó hatalom korlátozása indokolta létrejöttét, Constant is rámutatott: törvényhozó hatalom terjedelmét az igazságosság és az egyén jogai szabják meg.

közigazgatás túlterjeszkedése: XIX. század végén új jelenség, XX.sz-ban és napjainkban is megmaradt: (új típusú közig szervek megjelenése) társadalmi elvárások megváltozásából ered

igazgatási hatalom teóriája (administrative power – USA): negyedik államhatalmi ág az elnököt illeti meg mint a végrehajtói hat., de gyakorlása független, ún. nagy közig. bizottságokhoz köthetők világszerte új típusú, független, elsősorban testületi formában működő közigazgatási szervek testesítik meg

parlamentáris rendszerek (Mo.is) kevésbé hatékony közigazgatása miatt kellett a végrehajtó hatalom megerősítése (2 VH közötti Mo-on elnevezése: erős exekutíva), az állam működésének átalakulása. DE:

Erős és hatékony végrehajtó hatalom veszélyei megfelelő ellensúly hiányában: a XX. századi diktatórikus rendszerek kialakulása. Emiatt: fontos a másik két hatalmi ág megerősítése + a végrehajtó hatalom széttöredezése (egyik formája a horizontális hatalommegosztás, pl. USA alkotmánya a szövetségi állam koncepciójával: a szövetségi államokban az önálló állami lét jegyeivel rendelkező szövetségi tagállamok minden kétséget kizáróan jelentős ellensúlyt képezhetnek a központi kormányzattal – és törvényhozással – szemben)

municipális hatalom (Benjamin Constant) mai értelmezése: a helyi önkormányzatiságot mint önálló hatalmi tényezőt jelenti. (Mo-on 1848-ban Eötvös József) Valójában: IGAZGATÁSI decentralizáció keretében a modern helyi önkormányzatok a közigazgatás részeként működnek, és eszközeik a helyi közhatalom gyakorlására kell, hogy korlátozódjanak.

regionalizmus: POLITIKAI decentralizáció! XX. század utolsó évtizedeiben széles körű autonómiával rendelkező regionális önkormányzatokat, ezzel együtt regionális vagy félföderális államok létrejöttét eredményezte (pl. Spo., Ita., Belgium), amelyekben a területi önkormányzat lényeges törvényhozó és végrehajtó hatalmi jogosítványokat gyakorol, pl. átvesz a központi kormányszervek feladataiból.

A modern polgári berendezkedésű államokra jellemző hatalommegosztással szembeni (elutasító) elméletek (több a gyakorlatban is megvalósult), pl. fejedelmi szuverenitás tana (Laband), népszuverenitás tana (Rousseau), államhatalom egysége (marxista ideológia – a szocialista államokban, így Magyarországon is az államszervezet felépítésének alapjául szolgált 1989-ig.)

2. Mutassa be az államigazgatás helyét az államszervezetben és a közigazgatás szervezetrendszerén belül!

2026. évi kiegészítés: az államigazgatás és az államszervezet kapcsolatánál az ügyészség mellett már az NVVH-val is számolni kell. Az NVVH 2026-ban létrehozott, független, sajátos jogállású állami szerv; közvagyon-visszaszerzési és -védelmi feladatokat lát el, és meghatározott körben a közigazgatási szerveket is vizsgálhatja, illetve eljárást kezdeményezhet.

Az államigazgatás a végrehajtó hatalmon belül helyezkedik el. Helye az állami szervek rendszerében a közigazgatás egyes állami szervekhez való viszonyának megismerésével határozható meg.

Kormány és az államigazgatás

A Kormány az államigazgatás csúcsszerve, a közigazgatás legfőbb szerve, irányítja az államigazgatás szervezetrendszert, összehangolja a működést, államigazgatási szerveket hozhat létre.

Az államigazgatás a Kormány alárendeltségében, annak irányítása alatt működik, nem hatalmi ellensúlyként!

Országgyűlés és Kormány, mint államigazgatás csúcsszerve

Magyarország kormányformája parlamentáris köztársaság, a végrehajtó hatalom a törvényhozótól nyeri el a megbízatását.

A Kormány az Országgyűlésnek felelős, a végrehajtó hatalom általános szerve, kizárólag a parlamenti többség támogatásával képes működni.

A miniszterelnököt (mint kormányfőt) az Országgyűlés választja a köztársasági elnök javaslatára abszolút többséggel.

Az Országgyűlés megvonhatja a Kormánytól a bizalmat - a konstruktív bizalmatlansági indítvánnyal, melyet a miniszterelnökkel szemben lehet benyújtani. A bizalmatlansági indítvány sikere esetén, vagyis ha az Országgyűlés kifejezi bizalmatlanságát a miniszterelnökkel szemben, akkor a miniszterelnök megbízatása megszűnik, ezzel egyidejűleg az Országgyűlés új miniszterelnököt kell, hogy válasszon, ami a Kormány folyamatos működését biztosítja (konstruktív bizalmatlanság). Az Országgyűlés döntéséhez az országgyűlési képviselők több mint a felének szavazata szükséges.

A bizalmatlansági indítványhoz hasonló a bizalmi szavazás is, melyet azonban a miniszterelnök indítványozhat, s melynek célja lényegében a parlamenti bizalom megerősítése. Ha azonban a bizalmi szavazás során az országgyűlési képviselők több mint fele nem támogatja a miniszterelnököt, az Országgyűlés ezzel kifejezi bizalmatlanságát, így megszűnik a miniszterelnök – és vele az egész Kormány – megbízatása.

A törvényjavaslatok nagy részét a Kormány terjeszti be, és ezek előkészítése a Kormánynak alárendelt államigazgatás feladata. Az Országgyűlés által alkotott törvényekkel hatályon kívül helyezheti a kormányrendeleteket

Köztársasági elnök és Kormány

Köztársasági elnök = államfő, önálló, elkülönült hatáskör; Országgyűlés és a Kormány közötti egyensúlyozó szerepe van; kifejezi a nemzet egységét, őrködik az államszervezet demokratikus működése felett, nincsen tényleges politikai felelőssége.

Megküldheti a törvénytervezeteket az Alkotmánybíróságnak véleményezésre (előzetes normakontroll)

A köztársasági elnök javaslatot tesz a miniszterelnök személyére, kinevezi a minisztereket, az államtitkárokat és a közigazgatási államtitkárokat.

Kinevezi a MNB elnökét és alelnökeit, az önálló szabályozó szerv vezetőjét, az egyetemi tanárokat, a tábornokokat, a KT elnökét, valamint megbízza az egyetemek rektorait, , megbízza és fogadja a nagyköveteket, követeket.

Harmadsorban feladatkörébe tartozik az Alaptörvény-ellenes helyi önkormányzati működés korrekciója körébe tartozó, az önkormányzati autonómiát legdrasztikusabban érintő állami beavatkozás, nevezetesen a képviselő-testület feloszlatása esetén az illetékes fővárosi vagy megyei kormányhivatal vezetőjének megbízása azzal, hogy gyakorolja azokat a feladatokat és hatásköröket, amelyeket a jogszabály a polgármesternek állapít meg.

Igazságszolgáltatás és államigazgatás

Az igazságszolgáltatás – a végrehajtó hatalomtól, így a Kormánytól, továbbá a törvényhozástól is – független. Az igazságszolgáltatási tevékenységet a bíróságok látják el. Az Alaptörvény 25. cikk (2) bekezdése szerint a bíróság

dönt a közigazgatási határozatok törvényességéről, az önkormányzati rendelet más jogszabályba ütközéséről és megsemmisítéséről, valamint a helyi önkormányzat törvényen alapuló jogalkotási kötelezettsége elmulasztásának megállapításáról.

A bíróságok a közigazgatás törvényes működésének ellenőrzésében vállalnak szerepet. A Kormány irányítása alatt működő államigazgatási, illetve általában valamennyi közigazgatási jogalkalmazó szerv döntése (közigazgatási határozat), cselekménye, esetleges mulasztása bíróság előtt megtámadható. A bíróság a jogszabálysértő közigazgatási határozatot (cselekményt) úgynevezett közigazgatási perben megsemmisíti, hatályon kívül helyezi vagy megváltoztatja, és szükség esetén a közigazgatási szervet új eljárásra kötelezi.

A bíróságoknak van feladatuk az államigazgatástól elkülönült alrendszert képező helyi önkormányzatok törvényességi felügyeletéhez kapcsolódóan is: vizsgálják az önkormányzatok normatív döntéseinek – így a rendeletek és normatív határozatok – törvényességét, valamint törvénysértő mulasztásaikat.

Ügyészség és államigazgatás

Az ügyészség az Országgyűlésnek van alárendelve, nem a Kormánynak.

Az ügyészség a közérdek védelme érdekében közreműködik annak biztosításában, hogy mindenki betartsa a törvényeket. Az ügyész a jogszabályok megsértése esetén fellép a törvényesség érdekében. A fellépésre akkor köteles, ha a törvénysértés megszüntetésére hivatott szerv kötelezettsége ellenére a szükséges intézkedést nem teszi meg vagy azonnali ügyészi intézkedésre van szükség.

Az ügyészségről szóló törvény felhatalmazást ad arra is, hogy az ügyész ellenőrizze a közigazgatási hatóságok, valamint a bíróságon kívüli más jogalkalmazó szervek által hozott egyedi, bíróság által felül nem bírált jogerős, végleges vagy végrehajtható döntések, valamint hatósági intézkedések törvényességét.

Az ügyész ügyészi fellépéssel hatósági eljárást kezdeményez és jogorvoslatot terjeszt elő. Intézkedésének megalapozása érdekében hivatalból vizsgálatot folytat, ha a tudomására jutott adat vagy más körülmény megalapozottan súlyos törvénysértésre, mulasztásra vagy törvénysértő állapotra utal.

Alkotmánybíróság és államigazgatás

Alkotmánybíróság előtt megtámadhatók a jogalkotásra jogosult állami szervek normatív aktusai (rendeletek, normatív határozat és utasítás), az Alkotmánybíróság megsemmisíti a megtámadott rendeletet vagy közjogi szervezetszabályozó eszközt, ha ellentétes az Alaptörvénnyel vagy magasabb szintű jogszabállyal.

az önkormányzati rendeletek normakontrollja csak akkor tartozik az Alkotmánybíróság hatáskörébe, ha a vizsgálat tárgya az Alaptörvénybe ütközés. A magasabb szintű jogszabályba ütköző önkormányzati rendeletet a Kúria vizsgálja felül.

Állami Számvevőszék és államigazgatás

Az Országgyűlés pénzügyi és gazdasági ellenőrző szerve: jogosult valamennyi közigazgatási szerv gazdálkodását ellenőrizni törvényesség, célszerűség, eredményesség szempontjából.

Ellenőrzési jogosítványai korlátozottak: jogszabálysértés esetén bírósághoz fordulhat, ellenőrzések eredményeit nyilvánosságra hozhatja, ellenőrzés során intézkedhet: zárolás iránt, pénzeszközök felhasználását felfüggesztheti.

A számvevőszéki ellenőr tevékenységének akadályozása bűncselekmény (számvevőszéki ellenőrzéssel kapcsolatos kötelezettségek megszegése), ami akár szabadságvesztéssel is büntethető. Büntethető továbbá az állami szerv vezetője, ha írásbeli felszólítás ellenére nem küld intézkedési tervet az Állami Számvevőszék részére.

Alapvető jogok biztosa és államigazgatás

az ombudsman alapjogvédelmi tevékenységet lát el, eljárását bárki kezdeményezheti.

Országgyűlés ellenőrző szerve, az Országgyűlés választja (helyetteseit is), feladata az alkotmányos jogokat sértő visszásságok kivizsgálása, mely a közigazgatás egészére kiterjed.

Érdemi intézkedési jogosultsága nincs, ajánlással fordulhat az ellenőrzött közigazgatási szerv felé, bírósági, Alkotmánybírósági eljárást kezdeményezhet, nyilvánossághoz fordulhat. Kivétel, hogy 2021.01.01 óta közigazgatási hatóságként jár el az egyenlő bánásmód követelményének megsértése miatt indított eljárásokban.

3. Mutassa be az államigazgatás és a helyi önkormányzatok kapcsolatát!

2026. évi kiegészítés: a helyi önkormányzatok törvényességi felügyeletéért a vidék- és településfejlesztési miniszter felel. A 2026. őszi vizsgaanyag szerint 2026. október 1-jétől a „vármegye” elnevezést ismét a „megye” váltja fel.

A közigazgatás 2 nagy alrendszere:

államigazgatási szervek (össztársadalmi érdek, nemzeti ügy),

helyi önkormányzatok (helyi közügyek)

E hagyományosnak tekintett közigazgatási szervek mellett később jelentek meg az új típusú, más néven egyéb (atipikus) közigazgatási szervek. Így például Magyarországon az önálló szabályozó szervek, autonóm államigazgatási szervek, amelyek szintén államigazgatási feladatokat látnak el. Így annak ellenére, hogy nem tartoznak a kormány irányítása alá, az államigazgatás részét képezik.

A helyi önk-ok közügyeket képviselnek, azonban egy földrajzilag körülhatárolható társadalmi csoport érdekét szolgálják; részei az államszervezetnek, az államigazgatáshoz képest autonómiával (Alaptv., Magyarország helyi önkormányzatairól szóló 2011. évi CLXXXIX. törvény (Mötv.) alapján), relatív önállósággal rendelkeznek, de nem függetlenek az állami működéstől

Közöttük nem indokolt éles határvonalat húzni: mindkettő közfeladat ellátására, közpénzből működik, tulajdona köztulajdon. Az államigazgatás és önk. igazgatás megkülönböztetése feladat- és munkamegosztásukban mutatkozik.

Kapcsolódási pontok:

Törvényességi felügyelet a helyi önkormányzatok felett:

A Kormány biztosítja, a vidék- és településfejlesztési miniszter irányításával, a fővárosi és megyei kormányhivatalok útján törvényességi felügyeleti eljárás keretében. Cél: biztosítani a jogszerű működést a helyi önkormányzati szerveknek,

önk. által alkotott jogszabályok (önkormányzati rendeletek) nem lehetnek ellentétesek a központi állami szervek által alkotott jogszabályokkal.

A Kormány indítványozza a törvényességi felügyelet keretében az AB-nál az Alaptörvénnyel való összhang vizsgálatát. (más jogszabállyal ütközik- Kúria)

OGY feloszlathatja az Alaptörvény-ellenesen működő helyi önkormányzatok képviselő-testületét az AB véleményének kikérését követően

törvényességi felügyeletét a fővárosi és megyei kormányhivatal látja el

Helyi önkormányzat által ellátott államigazgatási feladatok: 2 ok: sok a feladat, és hatékonyabb, gazdaságosabb

delegált feladatok, melyek államig. feladatok, de a helyi önkormányzat látja el

az Alaptörvény és az Mötv. lehetővé teszi, hogy törvény és törvényi felhatalmazáson alapuló kormányrendelet polgármester, főpolgármester, megyei közgyűlés elnöke, jegyző, polgármesteri hivatal és közös önkormányzati hivatal ügyintézője számára államigazgatási feladat- és hatáskört írhat elő

Mötv. rendelheti el: honvédelmi, polgári védelmi, katasztrófa-elhárítási ügyben országos államig feladatok helyi irányításában és végrehajtásában

az állig. feladat- és hatáskörben a képviselő-testület vagy a közgyűlés utasítást nem adhat, az e jogkörben hozott döntést nem bírálhatja felül.

Államigazgatás részvétele a területszervezési döntésekben:

OGY dönt az állam területi tagozódásáról, a megyék összevonásáról, szétválasztásáról, határainak megváltoztatásáról, elnevezés, székhely, fővárosi kerületek kialakításáról

közt. elnök dönt az ország területének közigazgatási tagozódásáról, városi cím adományozásáról, község kialakításáról, egyesítéséről, várossá nyilvánításáról, község elnevezéséről (a Kormány tagjának ellenjegyzése szükséges)

területszervezési döntéseket a vidék- és településfejlesztési miniszter készíti elő, a köztársasági elnök feladat- és hatáskörébe tartozó területszervezési kérdésekben hozott döntéséhez a Kormány tagjának ellenjegyzése szükséges

Helyi önkormányzatokat megillető véleményezési és javaslattételi jog

a helyi közügyek intézése körében a feladat- és hatáskörrel rendelkező állig. szervtől tájékoztatást kérhet, döntést kezdeményezhet, véleményt nyilváníthat, a megkeresett szerv 30 napon belül érdemben köteles válaszolni, ha nem a hatáskörébe tartozik, 8 napon belül áttenni a hatáskörrel rendelkező szervhez és az önkormányzatot erről tájékoztatni (A harmincnapos határidő az Országgyűlésre nem vonatkozik)

helyi önkormányzatok országos érdekszövetségei jogosultak javaslatot tenni jogalkotási feladatokra, konzultációt folytathatnak a kormánnyal a helyi önk. rendszert, az általuk ellátott közszolgáltatásokat érintő stratégiai kérdésekről, a központi költségvetés önk. érintő kérdésekről

4. Mutassa be az államigazgatási szervezet felépítésének elveit, és csoportosítsa különböző szempontok szerint az államigazgatási szerveket!

Centralizáció és decentralizáció (központosított és nem központosított)

területszervezési elvek a közigazgatásban

meghatározzák egy állam közigazgatásának szervezeti felépítését, annak jellegét és egyben államszervezési elvek is

biztosítja két követelmény megvalósulását:

közigazgatás egységessége (uniformizált közigazgatás nélkül nincs nemzeti egység) és

alkalmazkodás az igazgatottak (helyi) sajátosságaikhoz (lakosság nyelvi, etnikai, vallási, társadalmi stb. sokszínűségéből adódó különbségek, illetve a gazdasági, földrajzi különbségek)

meghatározza, hogy egy adott államban a közigazgatási feladatokat hogyan, milyen típusú közigazgatási szervek látnak el

Centralizált rendszer jellemzői:

közigazgatási feladatok ellátása túlnyomóan a központi kormányszervek feladata

egy helyre (központi kormányzat) összpontosítják

az irányítási jogosítványokat,

a szakértelmet, a tudást,

az emberek és a dolgok feletti rendelkezés jogát,

csak a központi kormányszervek végeznek igazgatási tevékenységet, rendelkeznek döntési joggal

Az abszolút centralizált rendszer mereven hierarchikus és nem praktikus, a gyakorlatban működésképtelen lenne.

A megoldás a dekoncentráció (szétpontosított) (dekoncentrált igazgatás).

az állam területi egységekre történő felosztása és

olyan hivatalok létrehozása, ahol a központi hatalom hivatalnokai állomásoznak.

A hivatalnokok a hierarchikus rendben a központi igazgatásnak alárendeltek,

végrehajtják a központból érkező utasításokat, azonban

kizárólag azt tehetik meg, amire felhatalmazást kapnak, önálló döntési joguk korlátozott vagy nincs.

ettől még centralizált rendszer, (döntéseket a központi kormányzat által kinevezett és a hierarchiában alárendelt hivatalnokok hozzák)

racionálisabb döntéshozatalt tesz lehetővé, (a helyi hivatalnokok ismerik a helyi sajátosságokat)

A centralizáció tehát kiegészülve a dekoncentrációval egy kézben tartja a közigazgatási döntések meghozatalának jogát még akkor is, ha azokat helyi szinten hajtják végre.

Decentralizált igazgatás

jellemzői: a közfeladatok ellátása nem az államigazgatás, vagyis nem a központi kormány kizárólagos feladata. A feladatok ellátását, valamint a döntési jogosultságot jogszabályok által átruházzák a központi kormányzattól jogilag és szervezetileg önállóan működő közigazgatási szervekre.

Megvalósítja az önigazgatást, az igazgatásban az igazgatottak is részt vesznek.

közvetítőközegként szolgálnak a központi kormányszervek és az igazgatottak között

ellensúlyozhatják – vagy erősíthetik – a központi hatalmat

munkamegosztást is szolgálja,

hatékony feladatellátás.

diszfunkciói:

partikularizmust erősíti,

gyengítheti a nemzeti egységet,

közérdek sérelmére befolyásolják a helyi döntéseket

nem erősíti a hatékonyságot, ha a döntéshozók nem rendelkeznek megfelelő szakértelemmel.

alkalmazása során fel kell mérni előnyeit, illetve hátrányait, és meg kell találni a szükséges mértékét.

2 típusa van:

területi decentralizáció (földrajzi alapon szerveződő közösségek, pl. helyi önkormányzat)

funkcionális decentralizáció egy szakfeladat ellátására hoznak létre szervezeteket (pl. kórház, iskola, posta, vasút, stb.)

Decentralizáció

Dekoncentráció

Önálló jogalanyként működő közigazgatási szervek látnak el közfeladatokat autonómia birtokában

Nem önállóan, hanem a központi szerv helyi kirendeltségeként, hivatalaként látják el feladataikat. A rendszer centralizált.

Feladat- és hatalommegosztás

Technikai munkamegosztás a központi és a helyi szervek között

Az igazgatottak által választott vezetők

Vezetőket a felettes szerv nevezi ki, és megbízását visszavonhatja

Tisztségviselők hoznak döntéseket a közösség nevében.

A döntéseket állami hivatalnokok hozzák meg az állam nevében.

Céljuk és eredőjük azonos: közelebb hozni a közigazgatást az igazgatottakhoz, lehetővé tenni a helyi sajátosságok érvényesülését, és ezzel hatékonyabbá tenni a közigazgatás működését.

A helyi igazgatásban a decentralizált szervek és a dekoncentrált szervek

párhuzamosan egymás mellett működnek.

Általános igazgatási feladatokat lát el, lokális közösség ügyeinek ellátásáért felelős.

Szakigazgatási feladatokat látnak el, amelyek ellátásáért az állam vállal felelősséget.

Magyarországon valamennyi település jogosult arra, hogy helyi önkormányzattal rendelkezzen

Nem minden településen van hivatal, nagyobb területi egységekbe (járásokba, megyékbe, régiókba) szerveződnek, de tevékenysége kiterjed az ország valamennyi településére.

Helyi kötődése igen erőteljes, (a helyi lakosság által választott tisztségviselők és vezetők a helyi közügyek ellátásáért felelősek) helyi önkormányzat autonómia birtokában működik, nincs hierarchikus felettese.

A központhoz erős a kötődésük, hierarchikus rendszer részekét működnek a központi államigazgatási szervek irányítása alatt.

személyi állománya közszolgálati jogviszonyban álló köztisztviselő.

Személyi állománya kormányzati szolgálati jogviszonyban álló kormánytisztviselő

Az államigazgatási szervezetrendszer centralizált azzal, hogy a hatékonyság növelése érdekében a dekoncentráció elvét is alkalmazzák.

Államigazgatási szervek osztályozása

Tipikus és atipikus

tipikus államigazgatási szervek: hierarchia rendjébe tagoltan, a Kormány irányítása alatt működnek

atipikus államigazgatási szervek: autonómia birtokában a Kormány irányításától, a kormánypolitika mindennapi döntéseitől mentesen működnek Ilyenek:

önálló szabályozó szervek (Nemzeti Média- és Hírközlési Hatóság, Magyar Energetikai és Közmű-szabályozási Hivatal, a Szabályozott Tevékenységek Felügyeleti Hatósága, Országos Atomenergia Hivatal) és

az autonóm államigazgatási szervek (Közbeszerzési Hatóság, Integritás Hatóság, Gazdasági Versenyhivatal, Nemzeti Adatvédelmi és Információszabadság Hatóság, Nemzeti Választási Iroda, Európai Támogatásokat Auditáló Főigazgatóság, [2026-ban megszűnt]).

Központi és helyi (nem alrendszerek!!!) (a szervek földrajzi értelemben vett működési területe)

központi államigazgatási szervek:

működésük az egész ország területét átfogja,

döntéseik az egész ország területén kötelező erejűek,

országos illetékességgel rendelkeznek.

helyi (területi - régiós/megyei) és (helyi - járási) államigazgatási szervek:

településeken működő szervek - önkormányzatok, dekoncentrált államigazgatási szervek (fővárosi és megyei kormányhivatalok, azok járásai),

mindig egy központi szerv alárendeltségében működnek

illetékességi terület: az a földrajzi terület, amelyen egy államigazgatás szerv jogosult működni.

illetékességi okok: ügyfél lakóhelye, tevékenység, cselekmény végzésének helye, ingatlan fekvése.

A kettő együtt szükséges annak eldöntéséhez, hogy az azonos szakmai tevékenységet művelő államigazgatási szervek közül, mely rendelkezik illetékességgel.

Egyszemélyi vezetés és testületi vezetés (vezetési struktúra szempontjából történő megkülönböztetés)

államigazgatási szervek egyszemélyi vezetés alatt működnek, egyszemélyi felelősséggel

az egyszemélyi vezetés elvét a magyar jog (Ksztv.) általánossá teszi a központi állami szervek vonatkozásában (eltérés törvényben)

testületi szervek: kormánybizottságok, tanácsok, kabinet, megyei államigazgatási kollégium

a testületi szervek jellemzően nem rendelkeznek döntési joggal, hanem konzultatív, döntés-előkészítő, érdekérvényesítést biztosító, tanácsadó szerepük van

A Kormány testületi szerv. Ugyanakkor a kormánytípus és a miniszterelnök vezető szerepének függvényében a testületi döntéshozatal és a testületi jelleg relativizálódhat.

Döntési jog szerint

érdemi döntéshozatallal rendelkező államigazgatási szervek (ügydöntő jogkörrel rendelkező szervek). Ez a jellemző:

döntés célja alapján

kizárólag egyedi ügyekben illetve

jogalkotási jogkörrel rendelkező szervek.

döntés gyakorlásának módja szerint:

önálló (ez jellemző)

osztott: a döntésnek érvényességi feltétele egy másik államigazgatási szerv döntése (pl. szakhatósági közreműködés a hatósági eljárásban)

konzultatív döntéshozatal: kabinet, kormánybizottság, Kormány egyéb javaslattevő, véleményező tanácsadó testülete

Hatáskör szerint

különös hatáskörű szervek: egy (vagy néhány) szakigazgatási ágazaton belülre korlátozódik a feladat- és hatáskörének ellátása (pl. minisztériumok, kormányzati főhivatalok, központi hivatalok vagy az autonóm államigazgatási szervek)

általános hatáskörű szervek: nem korlátozódik egy vagy néhány igazgatási ágazatra, hanem jelentős vagy valamennyi ágazatban működik (pl. Kormány, a fővárosi és megyei kormányhivatalok)

Civil és rendészeti államigazgatási szervek:

rendészeti államigazgatási szervek: (Rendőrség, BV, hivatásos katasztrófavédelem, polgári nemzetbiztonsági szolgálat)

biztosítják az állam védelmi funkcióját

legszigorúbb hierarchia (mind a szervezet, mind a személyi állomány tekintetében)

jogállás eltér:

állomány gerince hivatásos szolgálati jogviszonyban áll,

több és szigorú kötelezettség (pl. egyenruha, parancsvégrehajtás),

akaratát legdrasztikusabb eszközökkel (fizikai erőszak, fegyverhasználat) is érvényesítheti.

a független állami fórum által gyakorolt ellenőrzésnek kiemelkedő szerepe van

civil államigazgatási szervek: a dolgozók közszolgálati tisztviselők

5. Mutassa be az államigazgatási szervek egymáshoz való viszonyát, jellemezze annak lehetséges formáit.

Két államig. szerv viszonya egymáshoz: alá-fölérendeltségi vagy mellérendeltségi viszony lehet.

Minden államigazgatási szervnek van felettese, kivéve az autonóm államigazgatási szervek és az önálló szabályozószervek, ők sajátos helyzetben vannak, mert nem illeszkednek a hierarchiába, viszonyuk minden más államigazgatási szervhez mellérendelt.

A különböző igazgatási ágazatokhoz tartozó szervek mellérendeltségi viszonyban állnak egymással, a hierarchiában van egy közös felettese a Kormány. De pl. két megyei kormányhivatal viszonyára is a mellérendeltség jellemző.

A befolyásolás intenzitása lehet: irányítás, felügyelet és ellenőrzés.

Az irányítás, a felügyelet és az ellenőrzés szervezetek közötti viszony leírására szolgálnak. Az irányítás és a felügyelet minden esetben két szervezet között képzelhető el, ugyanakkor az ellenőrzés megjelenhet szervezeten belüli tevékenységként is. A hierarchikus szervezetben a vezetőnek minden más szervezeti egység vagy dolgozó az alárendeltje. Aki irányítást gyakorol, ezzel szemben nem része az általa irányított szervezetnek.

I. IRÁNYÍTÁS

A legintenzívebb és legteljesebb akaratérvényesítés.

irányítás eszközei pl.:

államigazgatási szerv alapítása, átalakítása, megszüntetése

szerv vezetésére kinevezés, vezetői megbízás adása, vezetőjének felmentése, a vezetői megbízás visszavonása, egyéb munkáltatói jogok gyakorlása,

az államig. szerv tevékenységének törvényességi, szakszerűségi, hatékonysági és pü-i ellenőrzése

az államigazgatási szerv SZMSZ-ének jóváhagyása

az államigazgatási szerv döntésének megsemmisítése, szükség szerint új eljárás lefolytatására való utasítás;

jogszabályban meghatározott esetekben az államigazgatási szerv döntéseinek előzetes vagy utólagos jóváhagyása;

egyedi utasítás kiadása feladat elvégzésére vagy mulasztás pótlására;

jelentéstételre vagy beszámolóra való kötelezés;

államigazgatási szerv kezelésében lévő közérdekű adatok és közérdekből nyilvános adatok, valamint törvényben meghatározott személyes adatok kezelése.

Az irányítás egyik funkciója, hogy az irányító szerv teremtse meg az irányított működésének feltételeit.

Szakmai irányítás: szakmai tevékenységre korlátozódó irányítás.

törvény vagy kormányrendelet a szakmai irányítást az alábbi hatáskörökre vagy ezek együttesére szűkítheti le: – az államigazgatási szerv tevékenységének törvényességi, szakszerűségi ellenőrzése; – az államigazgatási szerv döntésének megsemmisítése, szükség szerint új eljárás lefolytatására való utasítás; – jogszabályban meghatározott esetekben az államigazgatási szerv döntéseinek előzetes vagy utólagos jóváhagyása; – egyedi utasítás kiadása feladat elvégzésére vagy mulasztás pótlására; – jelentéstételre vagy beszámolóra való kötelezés.

A szervezet irányítása szervezeti működést célozza.

A legszigorúbb irányítás kiterjed mind az irányított szakmai, mind a szervezeti működésére, amit teljes irányítási jogkörnek is neveznek.

II. FELÜGYELET

A felügyelet a felügyeletet gyakorló szerv számára az irányításnál szűkebb eszközrendszer, nem eredményez teljes szervezeti alárendeltséget. A felügyelet eszközrendszerét – a központi államigazgatás vonatkozásában – a hatályos jogi szabályozás az alábbiakban határozza meg:

Korlátozottsága: korlátozottabb, mint az irányítás, mert célját a jogi szabályozás meghatározza, és általában leszűkíti a működés egy meghatározott szegmensére, mint például a jogszerűség, a gazdálkodás, az ügyfelekkel való kapcsolattartás minősége stb.

Funkciója: a felügyelt szerv működésének ellenőrzése során észlelt hibákat a felettes szerv beavatkozásával, intézkedésével korrigálják.

Eszközrendszere:

az államigazgatási szerv vezetésére kinevezés, vezetői megbízás adása, felmentése, , vezetői álláshelyből nem vezetői álláshelyre helyezés

az államigazgatási szerv tevékenységének törvényességi, szakszerűségi, hatékonysági és pénzügyi ellenőrzése

az államigazgatási szerv szervezeti és működési szabályzatának jóváhagyása

III. ELLENŐRZÉS

Az ellenőrzés a hierarchikus államigazgatásban általában az irányítás – vagy a felügyelet – részjogosítványaként jelenik meg. Ebből következik, hogy ritka, ha két államigazgatási szerv között kizárólag ellenőrzési jogviszony áll fenn; az államigazgatásra jellemző hierarchia jellegéből adódóan. Mégis, jó példa erre a Kormányzati Ellenőrzési Hivatal, amely Magyarország Kormányának kormányzati ellenőrzési szerve. Az önálló felügyelet és ellenőrzés elsősorban az államigazgatástól különálló alrendszerekben működő közigazgatási szervek és a felügyeletüket – vagy ellenőrzésüket – ellátó államigazgatási szervek viszonyában jelenik meg.

6. Mutassa be a Kormányt és a Kormány munkáját segítő szervek (segédszervek) működését!

2026. évi kiegészítés: a jelenlegi Kormányban két miniszterelnök-helyettes került kijelölésre. A 2026 májusában kialakított új kormányzati szerkezet miatt a Miniszterelnöki Kabinetiroda elnevezésű minisztérium már nem működik; a Kormány ügyrendjének egyes elnevezései 2026 augusztusában még nem mindenben tükrözték az új szerkezetet.

A központi államigazgatási szerveket, azok típusait a Ksztv. és a Kit. sorolja fel.

A központi államigazgatási szervek a Ksztv. szerint a következő típusokba sorolhatók:

a központi kormányzati igazgatási szervek

az önálló szabályozó szervek

az autonóm államigazgatási szervek

a rendvédelmi szervek és a Katonai Nemzetbiztonsági Szolgálat.

A központi kormányzati igazgatási szervek – a Kit. szerint – a Kormány, a Miniszterelnökség, a 15 szakpolitikai minisztérium, a 2 kormányzati főhivatal és a központi hivatalok.

Önálló szabályozó szervek a Nemzeti Média- és Hírközlési Hatóság, Magyar Energetikai és Közmű-szabályozási Hivatal, a Szabályozott Tevékenységek Felügyeleti Hatósága, Országos Atomenergia Hivatal.

Az autonóm államigazgatási szervek száma 7Az autonóm államigazgatási szervek száma 6; a Közbeszerzési Hatóság, az Integritás Hatóság, a Gazdasági Versenyhivatal, a Nemzeti Adatvédelmi és Információszabadság Hatóság, a Nemzeti Választási Iroda, az Európai Támogatásokat Auditáló Főigazgatóság, valamint a [2026-ban megszűnt].

A rendvédelmi szervek a rendőrség, a büntetés-végrehajtási szervezet, a hivatásos katasztrófavédelmi szerv és a polgári nemzetbiztonsági szolgálatok

A kormány a végrehajtó hatalom általános hatáskörű, központi közigazgatási szerve. A közigazgatás (államigazgatás) legfőbb szerve:

feladat- és hatásköre kiterjed mindarra, amit az Alaptörvény vagy jogszabály kifejezetten nem utal más szerv feladat- és hatáskörébe,

jogosult államigazgatási szerveket létrehozni,

irányítja az államigazgatási szerveket az autonómiával rendelkező szervek kivételével,

feladatkörében rendeletet alkothat, normatív határozatokat hozhat.

Funkciója kettős, egyrészt kormányzati tevékenységet (több állami szervvel, pl. Országgyűlés együttműködve) végez, másrészt közigazgatási feladatokat (politikai döntések előkészítése és végrehajtása) lát el.

A kormány a miniszterelnökből és a miniszterekből áll.

A kormánytagok közül kiemelkedő szerepe van a miniszterelnöknek. A Kormány általános politikáját a miniszterelnök határozza meg. A Kormány megbízatása a miniszterelnök megbízatásához kötött. A Kormány és a miniszterek Országgyűlés előtti politikai felelőssége a miniszterelnök felelősségén keresztül érvényesül. A miniszterelnököt az Országgyűlés a köztársasági elnök javaslatára választja meg. Megválasztásához az országgyűlési képviselők több mint a felének szavazata szükséges.

A minisztereket a miniszterelnök javaslatára a köztársasági elnök nevezi ki. A miniszterelnök maga jelöli ki egy vagy több helyettesét a miniszterek közül.

A kormány testületi szerv, döntéseit testületi formában, a Kormány– vagy a kabinet – ülésén hozza.

A kormányzati döntéshozatal szakmai előkészítő fórumai: a közigazgatási államtitkári értekezlet, a Fejlesztéspolitikai Koordinációs Bizottság, a Nemzetbiztonsági Munkacsoport és a Honvédelmi és Rendészeti Munkacsoport, politikai döntéshozó fórumai: maga a Kormány, továbbá a Stratégiai Kabinet, a Gazdasági Kabinet, a Védelmi Tanács, valamint a Nemzetpolitikai Kabinet.

A kabinetek által megtárgyalt tervezeteket, előterjesztéseket – a Kormány ülését megelőzően – még véleményezheti az Alkotmányossági Előkészítő Munkacsoport és a Kormányzati Költségvetési Előkészítő Munkacsoport. Ha valamelyik munkacsoport ún. vétóval él, akkor a tárgyalt anyag nem kerül a Kormány elé, annak újabb megtárgyalása lesz szükséges.

A Kormány döntését a miniszterelnök mondja ki, és ő írja alá a döntés szövegének véglegesítését. A Kormány döntése formáját tekintve rendelet, határozat, irányelv vagy elvi állásfoglalás. A Kormány működésének részletes szabályait maga a Kormány határozza meg ügyrendjében.

Működési formái: kormányülés, kormány segédszervei

A kormányülés

elsődleges célja a döntéshozás (ezen kívül pl. előterjesztések, jelentések tárgyalása, eligazítás),

előre meghatározott napirend szerint dolgozik,

nem nyilvános, hivatalos tájékoztatást a kormányszóvivő ad (sajtóközlemény, sajtótájékoztató),

a Kormány tagjai szavazati joggal vesznek részt, kötelesek személyesen részt venni az ülésen,

az állandó meghívottak, az előterjesztők és a miniszterelnök által meghívott egyéb személyek tanácskozási joggal vesznek részt,

állandó meghívottak: kormányszóvivő, a Miniszterelnöki Kormányiroda közigazgatási államtitkára

az MNB elnökét meg kell hívni a feladatkörét érintő napirendi pontok tárgyalásához,

A Kormány ülését a miniszterelnök, akadályoztatása esetén a miniszterelnök általános helyettese vezeti.

A Kormány rendszeresen tart ülést, jellemzően hetente. Feladat- és hatáskörét testületként gyakorolja, a miniszterelnök vezetésével. A Kormány törvényalkotási programja és a Kormány féléves időtartamra szóló, havi ütemezésű munkaterve egymással összehangolt tervezetét a miniszterelnök – a Miniszterelnöki Kormányiroda közigazgatási államtitkára útján – a Kormány társadalompolitikai célkitűzéseihez illeszkedve – a miniszterek, a miniszterelnök politikai igazgatója, a kormánybiztosok, a kormánybizottságok, a kormányzati főhivatalok, az autonóm államigazgatási szervek, valamint az önálló szabályozó szervek vezetői javaslatainak figyelembevételével – készíti el. Feladatkörében eljárva a Kormány törvényben nem szabályozott tárgykörben, illetve törvényben kapott felhatalmazás alapján rendeletet alkot, amely nem lehet ellentétes a törvényekkel és az Alaptörvénnyel.

A kormány döntéseinek előkészítésében számos segédszerv vesz részt. Ezeket a Kormány hozza létre és a Kormány határozza meg feladat- és hatáskörüket (rendelettel vagy normatív határozattal).

Funkcióik: javaslattétel, tanácsadás, döntés-előkészítés, konzultáció és koordináció.

A Közigazgatási Államtitkári Értekezlet

a kabinet- és kormányülések általános szakmai döntés-előkészítő szerve,

állást foglal az előterjesztések és jelentések döntésre való alkalmasságáról, a kabinet vagy a Kormány ülésének napirendjére vételéről,

Az előterjesztés vagy jelentés a kormányülés napirendjére – a Fejlesztéspolitikai Koordinációs Bizottság, a Honvédelmi és Rendészeti Munkacsoport és a Nemzetbiztonsági Munkacsoport által tárgyalt előterjesztések és jelentések kivételével – akkor vehető fel, ha azt a Közigazgatási Államtitkári Értekezlet megtárgyalta. E szabály alkalmazása alól a Miniszterelnöki Kormányiroda közigazgatási államtitkára javaslatára a miniszterelnök és a Miniszterelnöki Kabinetirodát vezető miniszter kivételt tehet.

állást foglal a további egyeztetések, valamint az előterjesztés átdolgozásának, kiegészítésének szükségességéről,

leveheti a napirendről az előterjesztést, újabb egyeztetést írhat elő,

állandó és eseti munkabizottságokat hozhat létre,

szervező, egyeztető, koordinációs, tárcaközi tevékenységet folytat,

a Kormány által hozott döntések végrehajtását ellenőrzi,

az ülés állandó résztvevői: a Miniszterelnöki Kormányiroda közigazgatási államtitkára, a minisztériumok közigazgatási államtitkárai, és a miniszterelnök politikai igazgatója által kijelölt helyettes államtitkár,

állandó meghívottak pl. KSH elnöke, KEHI elnöke.

A Kormány Segédszervei:

A kabinet

Törvény felhatalmazást ad a Kormánynak kabinetek létrehozására.

a Kormány ülései előtt állásfoglalást ad kiemelt fontosságú társadalompolitikai, gazdaságpolitikai vagy nemzetbiztonsági ügyekben

funkciója elsődlegesen a koordinációban jelölhető meg, nem hozhat döntést sem a Kormány helyett, sem annak nevében

ügydöntő jogkörrel nem rendelkezik (csak ha ezt tv vagy korm rend lehetővé teszi), állásfoglalást ad ki

A jelenleg működő 4 kabinet (a Stratégiai Kabinet, a Gazdasági Kabinet, a Védelmi Tanács, valamint a Nemzetpolitikai Kabinet) esetében a Kormány tagjainak feladat- és hatásköréről szóló kormányrendelet az ügydöntő hatáskört biztosítja, így ezek a Kormány nevében – pontosan felsorolt tárgykörökre vonatkozóan – döntést hozhatnak.

tagjai a feladatkörükben érintett miniszterek, valamint a miniszterelnök által kijelölt személyek, ami a kabinet politikai karakterére utal.

A kormánybizottság

A Kormány a hatáskörébe tartozó jelentős, több miniszter feladatkörét érintő feladatok összehangolt megoldásának irányítására kormánybizottságot hozhat létre.

feladata a hatáskörébe tartozó jelentős, több minisztérium feladatkörét érintő feladatok összehangolt megoldásának irányítására,

fő funkciója az igazgatási ágazatok közötti együttműködés koordinálása és a Kormány döntéseinek előkészítése,

tagjai a feladatkörükben érintett miniszterek, állandó jelleggel meghívott személyek,

ügydöntő jogkörrel törvényi vagy kormányrendeleti felhatalmazás alapján rendelkezhet.

Egyéb javaslattevő, véleményező, tanácsadó testület

A Kormány egyéb javaslattevő, véleményező vagy tanácsadói tevékenységet végző testületet hozhat létre

inkább szakmai karakterű (tagjai lehetnek a tudomány képviselői, szakmai szervezetek, érdekképviseleti szervek),

működésük lehetővé teszi, hogy a Kormány többféle szempontot érvényesítő, megalapozott döntéseket hozzon,

kizárólag javaslattevő, véleményező vagy tanácsadói tevékenységet végeznek, ügydöntő jogkörrel nem rendelkezhetnek,

több igazgatási ágazatot érintő koordinációs funkciójuk van,

A Kormány ügyrendjéről szóló Korm. határozat három testületet nevesít.

A Fejlesztéspolitikai Koordinációs Bizottság a Kormány fejlesztéspolitikai javaslattevő, véleményező, döntés-előkészítő és koordináló szerve. Feladata az európai uniós forrásból megvalósuló fejlesztéspolitika végrehajtásának összehangolása, a fejlesztéspolitika területén hozandó kormányzati döntések előkészítése és az európai uniós források felhasználásáért felelős miniszter által vezetett minisztérium központi koordinációs tevékenységének elősegítése.

A Nemzetbiztonsági, valamint a Honvédelmi és Rendészeti Munkacsoport a Védelmi Tanács döntés-előkészítő testülete. A Munkacsoportok – egyebek mellett – javaslatot tesznek a Védelmi Tanácsnak a közbiztonság és a nemzetbiztonság védelme, továbbá az élet- és vagyonvédelem érdekében szükséges feladatokra és intézkedésekre, valamint figyelemmel kísérik azok végrehajtását

A testület tagjai tevékenységükért tiszteletdíjban részesülhetnek.

A kormánybiztos

szemben az eddigiekkel, egyszemélyi vezető,

feladatát a Kormány határozza meg, ami a miniszter vagy kormányzati főhivatal feladatkörébe nem tartozó, vagy kiemelt fontosságú, a Kormány feladatkörébe tartozó feladat lehet,

tevékenységét a miniszterelnök, illetve a Kormány által határozatban kijelölt miniszter irányítja. Az irányító személye a kormánybiztos által ellátandó egyes feladatok tekintetében eltérő lehet.

határozott időre, legfeljebb 4 évre nevezik ki (jellemzően tárcaközi kezelést igénylő feladatok ellátására), biztosi jogviszony

a Kormány helyett és nevében eljárva teljesíti megbízását, döntést hozhat, több igazgatási ágazathoz tartozó államigazgatási szerv tevékenységét is irányíthatja vagy koordinálhatja a Kormány nevében,

saját igazgatási apparátusa segíti, amely a a Miniszterelnökség szervezetében működik, illetve abban a minisztériumban, amelynek a kormánybiztos egyben minisztere, államtitkára, közigazgatási államtitkára vagy helyettes államtitkára,

pl. a nemzeti filmipar fejlesztéséért felelős kormánybiztos.

A kormánybiztost tevékenységének ellátásában általában minisztériumban vagy a Miniszterelnöki Kormányirodán működő titkárság segíti. A kormánybiztos biztosi jogviszonyban látja el feladatait.

A miniszterelnöki biztos:

A miniszterelnök a feladatkörébe tartozó feladat ellátására miniszterelnöki biztost nevezhet ki meghatározott időre, de legfeljebb a miniszterelnök megbízatása megszűnéséig. A miniszterelnöki biztos biztosi jogviszonyban látja el feladatait.

A miniszterelnök diplomáciai, személyes tanácsadói vagy egyéb eseti jellegű feladat miniszterelnöki megbízottként történő ellátására megbízást adhat. A miniszterelnök a miniszterelnöki megbízottat feljogosíthatja a miniszterelnöki főtanácsadói megnevezés használatára. A megbízás legfeljebb a miniszterelnök megbízatásának idejére szólhat

miniszterelnök politikai igazgatója:

2022 májusától a Kit. önálló politikai felsővezetői megbízatásként jelöli meg ezt a tisztséget

általános politikai, külpolitikai és közpolitikai, valamint társadalom-, gazdaság- és egyéb szakpolitikai kérdésekben tanácsával, illetve véleményével segíti a miniszterelnök és a Kormány tevékenységét és döntéseinek előkészítését.

A miniszterelnök politikai igazgatóját a Miniszterelnökség segíti; a 2026 májusában megalakult Kormányban politikai igazgatót nem neveztek ki.

7. Mutassa be a Kormány irányítása alatt álló központi szakigazgatási szerveket (minisztériumok, kormányzati főhivatalok és központi hivatalok)!

2026. évi kiegészítés: a 2026. évi XIII. törvény új minisztériumi szerkezetet állapított meg. A Miniszterelnöki Kabinetiroda a Miniszterelnökségbe történő beolvadással megszűnt. A 2026-ban megalakult Kormányban tárca nélküli miniszter kinevezésére nem került sor. A kormányzati személyügyi igazgatás központi feladatait a Miniszterelnökséget vezető miniszter látja el.

A központi államigazgatási szerveket, azok típusait a Ksztv. és a Kit. sorolja fel.

A központi államigazgatási szervek a Ksztv. szerint a következő típusokba sorolhatók:

a központi kormányzati igazgatási szervek

az önálló szabályozó szervek

az autonóm államigazgatási szervek

a rendvédelmi szervek és a Katonai Nemzetbiztonsági Szolgálat.

A központi kormányzati igazgatási szervek – a Kit. szerint – a Kormány, a Miniszterelnökség, a 15 szakpolitikai minisztérium, a 2 kormányzati főhivatal és a központi hivatalok.

Önálló szabályozó szervek Nemzeti Média- és Hírközlési Hatóság, Magyar Energetikai és Közmű-szabályozási Hivatal, a Szabályozott Tevékenységek Felügyeleti Hatósága, Országos Atomenergia Hivatal.

Az autonóm államigazgatási szervek száma 7Az autonóm államigazgatási szervek száma 6; a Közbeszerzési Hatóság, az Integritás Hatóság, a Gazdasági Versenyhivatal, a Nemzeti Adatvédelmi és Információszabadság Hatóság, a Nemzeti Választási Iroda, az Európai Támogatásokat Auditáló Főigazgatóság, valamint a [2026-ban megszűnt].

A rendvédelmi szervek a rendőrség, a büntetés-végrehajtási szervezet, a hivatásos katasztrófavédelmi szerv és a polgári nemzetbiztonsági szolgálatok

A minisztériumok

Az Alaptörvény szerint a minisztériumok felsorolásáról törvény rendelkezik (Fentiből következően: minisztériumot csak OGY hozhat létre, szüntethet meg (egyszerű többséggel!).

Formálisan tehát törvény dönt arról, hogy hány minisztérium működik, milyen elnevezéssel, tartalmilag azonban ezt a kormánytöbbség a politikai programjának megfelelően dönti el a kormánypárti parlamenti képviselők többségének támogatásával.

2 modell: kevesebb minisztérium (könnyebben együtt tudnak dolgozni, kisebb apparátus, hatékonyabb költségvetési mechanizmus), több minisztérium (12<, szélesebb körű politikai képviseletet)

kevesebb minésztirumok jellemzője a szuperminisztériumok, gazdasági csúcsminisztérium (Belügyminisztérium)

A minisztériumok három típusa; a 2026-ban megalakult Kormányban 15 szakpolitikai minisztérium működik, a koordinációs feladatokat a Miniszterelnökség látja el.

Magyarországon a kormányzati struktúrát illetően 2010-ben egy olyan modellváltás következett be, amely a korábbi nagyobb számú (14-15) szakpolitikai feladatokat ellátó minisztérium helyett ennél lényegesen kevesebb ilyen minisztériumot (nyolcat) működtetett. Ez 2014-ben, majd 2015- ben fokozatosan növekedni kezdett és bővült, a következő tíz évben a minisztériumok száma elérte a 2010 előtti időszakban jellemző számot. A 2026-ban megalakult új Országgyűlés visszatért a korábbi koncepcióhoz annyiban, hogy a szakpolitikai feladatokat ellátó minisztériumok száma 15; koordinációs feladatokat már csak a Miniszterelnökség lát el, mert a korábbi Miniszterelnöki Kabinetiroda beolvadt a Miniszterelnökségbe.

különös a Miniszterelnökség: állam tevékenységének kormányzati, valamint a Kormány társadalompolitikai tevékenységének összehangolását ellátó minisztérium

egyedi a Miniszterelnökség: elsősorban általános politikai koordinációt ellátó minisztérium

A szakpolitikai feladatokat ellátó minisztériumok a következők:

- Agrár- és Élelmiszergazdaságért Felelős Minisztérium
- Belügyminisztérium
- Egészségügyi Minisztérium
- Élő Környezetért Felelős Minisztérium
- Gazdasági és Energetikai Minisztérium
- Honvédelmi Minisztérium
- Igazságügyi Minisztérium
- Közlekedési és Beruházási Minisztérium
- Külügyminisztérium
- Oktatási és Gyermekügyi Minisztérium
- Pénzügyminisztérium
- Szociális és Családügyi Minisztérium
- Társadalmi Kapcsolatokért és Kultúráért Felelős Minisztérium
- Tudományos és Technológiai Minisztérium
- Vidék- és Településfejlesztési Minisztérium

(a miniszterek feladat- és hatáskörük gyakorlása során kötelesek együttműködni a Kormány más tagjával)

minisztérium fogalma (Kit.): különös hatáskörű államigazgatási (központi kormányzati igazgatási) szervként határozza meg

egyszemélyi vezetés alatt állnak, a hatáskört, a szerv vezetője gyakorolja, a miniszternek vannak feladatai és felelőssége. A minisztérium a miniszter apparátusa.

A miniszterek részletes feladat- és hatáskörét a Kormány rendeletben állapítja meg [182/2022. (V. 24.) Korm. rendelet]. A kormány határozatai, a miniszterelnök további feladatokat határoznak meg a miniszterek számára. A miniszterek politikai szolgálati jogviszonyban állnak politikai felsővezetőként.

tárca nélküli miniszter: a Kormány által meghatározott feladatkör ellátására. A feladat- és hatáskörét a Kormány rendeletben állapítja meg. A tárca nélküli miniszter tevékenységét a Kormány eredeti jogalkotói hatáskörében kiadott rendeletében kijelölt minisztérium segíti. A 2026-ban megalakult Kormányban tárca nélküli miniszter kinevezésére nem került sor.

a minisztérium belső szervezeti felépítése: A minisztériumok belső szervezeti felépítésének a kormányzati igazgatásról szóló törvény ad egységes keretet. A törvény meghatározza, hogy a minisztériumokban a miniszteren kívül milyen kormányzati igazgatási tisztségviselők, milyen jogviszonyban segítik a miniszter munkáját. A törvény keretrendelkezéseit az egyes minisztériumokban – normatív utasítás formájában – az úgynevezett szervezeti és működési szabályzat (SzMSz) konkretizálja. Az SzMSz formáját tekintve normatív miniszteri utasítás, amelynek érvényességi feltétele a miniszterelnök jóváhagyása és a közzététel.

miniszter: politikai felsővezető, a törvény szerint a minisztériumot a miniszter vezeti, munkáját közvetlenül az államtitkár és a közigazgatási államtitkár segíti, akiknek a tevékenységét a miniszter irányítja, politikai szolgálati jogviszony

A 2026-ban megalakult Kormányban tárca nélküli miniszter kinevezésére nem került sor.

– a miniszterelnök általános helyettese, egyben a nemzetpolitikáért, a nemzetiségpolitikáért, az egyházpolitikáért és az egyházdiplomáciáért felelős miniszter

államtitkár: politikai felsővezető, kormányciklus-függő, több is lehet, miniszter közülük jelöli ki az általános helyettesét (határozott időre nevezik ki, Kormány megbízatásához kötött, politikai szolgálati jogviszony, köztársasági elnök nevezi ki)

közig. államtitkár: szakmai felsővezető, minisztériumonként csak egy lehet (kivételt képez ez alól a Miniszterelnökség, ahol a minisztérium közigazgatási államtitkárán túlmenően működik a Miniszterelnöki Kormányiroda közigazgatási államtitkára is), határozatlan időre nevezik ki, kormánytisztviselői jogv., köztár. elnök nevezi ki, miniszterelnök javaslatára, felsőfokú végzettség kell

helyettes államtitkár: a szakmai munkát irányítja a minisztériumon belüli szakmai munkamegosztás rendjének megfelelően, dönt a hatáskörébe utalt ügyekben, több van egy minisztériumban, felettes államtitkára irányítja a munkáját, működhet a miniszter, a miniszterelnök politikai igazgatója, a közigazgatási államtitkár, a kormánybiztos vagy a miniszterelnöki biztos alárendeltségében is, minden minisztériumban működik egy helyettes államtitkár az európai uniós források felhasználásával kapcsolatos irányító hatósági feladatok ellátására, más szakmai feladattal nem terhelhető (határozatlan időre nevezik ki, kormánytisztviselői jogv., miniszterelnök nevezi ki. A közigazgatási minőségpolitikáért és személyzetpolitikáért felelős miniszter által vezetett minisztérium közigazgatási államtitkára kifogással élhet a kinevezendő személy tekintetében)

- parlamenti államtitkár: miniszter helyettesítése az Országgyűlésben és a minisztérium, valamint az Országgyűlés közötti kapcsolattartás.

- A miniszteri biztos segíti a miniszter munkáját. Miniszter nevezheti ki normatív utasítással (biztosi jogviszony), kiemelt fontosságú, a miniszter feladatkörébe tartozó feladat ellátására, a kormányzati személyügyi igazgatásra kijelölt szerv vezetője (a Kormányiroda közigazgatási államtitkára) kifogással élhet a kinevezendő személy tekintetében.

A titkárság az állami vezető tevékenységének ellátását segíti. A jelenlegi kormányzati struktúrában az államtitkári szerepkör korábban említett sajátosságai miatt a minisztériumban működhetnek államtitkári kabinetek is a miniszteri kabinet mintájára. A miniszteri kabinet a miniszter munkáját közvetlenül segítő munkatársak munkáját összefogó szervezeti egység, vezetője a kabinetfőnök.

2026 májusától a korábbi Kormányzati Központ szerkezete átalakult; a Miniszterelnöki Kabinetiroda a Miniszterelnökségbe olvadással megszűnt, a Miniszterelnöki Kormányiroda az általános politikai koordinációért felelős miniszter által vezetett minisztériumban működik.

A kormányzati főhivatalok és a központi hivatalok

KORMÁNYZATI FŐHIVATAL: Központi Statisztikai Hivatal, Szellemi Tulajdon Nemzeti Hivatala.

KÖZPONTI HIVATAL: például a Magyar Államkincstár, a Nemzeti Egészségbiztosítási Alapkezelő, Országos Kórházi Főigazgatóság, a Nemzeti Élelmiszerlánc-biztonsági Hivatal, az Oktatási Hivatal, a Szociális és Gyermekvédelmi Főigazgatóság, Nemzeti Kutatási, Fejlesztési és Innovációs Hivatal, Kormányzati Ellenőrzési Hivatal, Nemzeti Népegészségügyi és Gyógyszerészeti Központ.

KÖZÖS TULAJDONSÁGOK

mindkettő szakmai munkát végez, ami a politikai döntések végrehajtását jelenti.

egyszemélyi vezetés elve érvényesül. vezetőik nem miniszterek, nem tagjai a kormánynak, nem jogosultak önálló ágazatirányításra.

vezetőik munkájukat kormányzati szolgálati jogviszonyban felsővezetőként látják el ellentétben a miniszterekkel, akik politikai felsővezetők.

rendelkezhet területi államigazgatási szervekkel (dekoncentrált szervekkel), azzal a feltétellel, ha létesítésükről rendelkező jogszabály erre kifejezetten lehetőséget ad.

Mind a két szervtípusba tartozó szervek struktúráját – ugyanúgy, mint a minisztériumok esetében – a szervezeti és működési szabályzat határozza meg.

KÜLÖNBSÉGEK

KORMÁNYZATI FŐHIVATAL

KÖZPONTI HIVATAL

OGY törvénnyel hozza létre

OGY törvénnyel VAGY Kormány rendelettel

Kit. tételesen felsorolja, tehát változás esetén a Kit-et is módosítani kell

Nincs jogszabályi felsorolás, számuk lényegesen több, mint a kormányzati főhivataloké

csak akkor hozzák létre törvénnyel, ha fegyveres rendvédelmi feladatokat is ellát (pl. NAV) (Korábbi szabályozással ellentétben, központi hivatal láthat el fegyveres rendvédelmi feladatokat)

Kormány irányítja, kijelölt miniszter felügyeli

Miniszter irányítása alatt működik

Miniszter jogszabályt alkothat a kormányzati főhivatal feladatkörébe tartozó kérdésekben, képviseli a hivatalt a Kormány és az OGY előtt

létesítési körülménye miatt: feladat- és hatáskörét jellemzően törvény határozza meg

központi hivatal feladat- és hatáskörét kormányrendelet határozza meg

törvényben meghatározott feladatkörében NEM utasítható, felügyeletére kijelölt miniszter útján beszámol a Kormánynak, tájékoztatja az OGY-t, azt közzéteszi a honlapon

SZMSZ-t a vezető készíti elő, közigazgatási

minőségpolitikáért és személyzetpolitikáért felelős miniszter jóváhagyása után, a felügyelő miniszter normatív utasításban adja ki

SZMSZ-t az irányító miniszter adja ki normatív utasításban

Vezetőjét a felügyelő miniszter javaslatára a miniszterelnök nevezi ki, menti fel

Vezetőjét az irányító miniszter nevezi ki, menti fel

Tevékenységük alapján a létrehozó törvényben vagy kormányrendeletben a következő típusokba sorolhatók: hatósági, piacfelügyeleti, szolgáltató, fenntartói, forráskezelő, ellenőrző, kiszolgáló. Ezen besorolások esetében a létrehozó tv. vagy korm.rendelet meghatározhatja az elsődleges és kiegészítő jelleggel meghatározott tevékenységeket

8. Mutassa be a dekoncentrált igazgatás jellemzőit és jelenlegi rendszerét Magyarországon!

2026. évi kiegészítés: a területi államigazgatásban a fővárosi és megyei kormányhivatalok általános hatáskörű területi államigazgatási szervek. A 2026. őszi vizsgaanyagban október 1-jétől a „megye/megyei” terminológiát kell alkalmazni.

Az abszolút centralizált rendszer mereven hierarchikus és nem praktikus, a gyakorlatban működésképtelen lenne. A központi kormányszerveket jelentéktelen ügyekkel terhelné le, ami veszélyeztetné a fontos döntéseket, a jelentős ügyek ellátását. A megoldás tehát az állam területi egységekre történő felosztása és ezekben – az ország különböző pontjain – olyan hivatalok létrehozása, ahol a központi hatalom hivatalnokai állomásoznak. A hivatalnokok a hierarchikus rendben a központi igazgatásnak alárendeltek, végrehajtják a központból érkező utasításokat, azonban kizárólag azt tehetik meg, amire felhatalmazást kapnak, önálló döntési joguk korlátozott vagy nincs. Ez a centralizáció elvének kiegészítése a dekoncentráció elvének alkalmazásával. A dekoncentráció tulajdonképpen egy technikai munkamegosztás, amely lehetővé teszi, hogy a területi/helyi szinten dolgozó állami hivatalnokok a helyben jelentkező ügyekben döntési joggal legyenek felruházva a feladat ellátásához szükséges mértékben.

A dekoncentrált igazgatás tehát centralizált, mert a döntéseket az államhatalom nevében a központi kormányzat által kinevezett és a hierarchiában alárendelt hivatalnokok hozzák. Döntési autonómiájuk nincs vagy a meghatározott keretek között erősen korlátozott; jobbára az egyedi ügyekre vonatkozóan. Ugyanakkor a dekoncentráció előnye,

hogy az ügyek intézését, a központi utasítások végrehajtását és részben a döntéshozatalt közelebb viszi az érintettekhez. A centralizáció tehát kiegészülve a dekoncentrációval egy kézben tartja a közigazgatási döntések meghozatalának jogát még akkor is, ha azokat helyi szinten hajtják végre.

A dekoncentráció esetében a rendszer centralizált.

A dekoncentrált szervek nem önállóan, hanem a központi szerv helyi kirendeltségeként, hivatalaként látják el feladataikat.

A dekoncentráció technikai munkamegosztás a központi és a helyi szervek között.

a dekoncentrált szervek vezetőit a felettes szerv nevezi ki, és megbízását visszavonhatja.

A dekoncentrált szerveknél a döntéseket állami hivatalnokok hozzák meg az állam nevében.

Célja közelebb hozni a közigazgatást az igazgatottakhoz, lehetővé tenni a helyi sajátosságok érvényesülését, és ezzel hatékonyabbá tenni a közigazgatás működését.

A helyi igazgatásban a decentralizált szervek és a dekoncentrált szervek párhuzamosan egymás mellett működnek.

A központi kormány irányítása alatt működő dekoncentrált szervek olyan szakigazgatási feladatokat látnak el, amelyek ellátásáért az állam vállal felelősséget.

A dekoncentrált szervekre nem jellemző, hogy minden településen volna hivataluk, mert ez nagyon költséges lenne. Jellemzően a települések nagyobb területi egységekbe, járásokba, megyékbe, régiókba szerveződnek. Ennek ellenére az államigazgatási szervek tevékenysége természetesen kiterjed az ország egész területére, valamennyi településére.

A dekoncentrált szervek hierarchikus rendszer részeként működnek a központi államigazgatási szervek irányítása alatt, vagyis a központhoz erős a kötődésük. Magyarországon a dekoncentrált szervek személyi állománya kormányzati szolgálati jogviszonyban álló kormánytisztviselő.

A közigazgatási feladatok elosztására a decentralizált szervek és a dekoncentrált szervek között nincs általános, minden esetben alkalmazható alapelv. Ez számos tényező függvénye, például az ország történelmi és igazgatási hagyományai, a földrajzi adottságok, gazdasági tényezők, a népesség, a feladat jellege és a vele szemben támasztott szakmai követelmények stb. A nemzetközi igazgatási trendek is éreztetik hatásukat. Időnként decentralizációs reformhullám vagy ezzel ellentétes központosítási törekvések futnak végig egy-egy kontinensen.

Összességében: államigazgatási szervezetrendszer centralizált azzal, hogy a hatékonyság növelése érdekében a dekoncentráció elvét is alkalmazzák. A centralizált államigazgatás jellemzője, hogy a rendszeren belül erőteljesen érvényesül a hierarchia elve.

A területi államigazgatási szervek rendszere, közelmúltbeli történetük:

1995-től közig hivatalok voltak, majd 2010-ben létrejöttek a fővi. és megyei kormhiv-ok→ területi integráció. 2013. január 1-jétől az állig helyi szintjén ismét járásokat alakítottak ki. Ezt megelőzően az államigazgatásnak a 80’s évek óta nem létezett helyi szintje az állig.-i feladatokat az önkormányzatok látták el (maradtak náluk meghatározott állig-i feladatok 2013 után is, elsősorban a jegyzőt jelenti)

2015-ben a dekoncentrált szervek integrációja folytatódott. 2015. április 1-jétől létrejött az integrált kormhiv-i rendszer. A korábbi nem megyei, hanem regionális illetékességű államigazgatási szerveket nem szervezték át megyei keretek közé, hanem a korábbi székhelyükön lévő fővi. És megyei kormhiv-okba integrálták be őket.

A szervezeti integráció következménye, hogy a fővi. és megyei kormhiv. addigi szakigazgatási szerveiből kormhiv-i főosztályok, a járási szinten működő szakig szervekből osztályok lettek (Majd a későbbiekben – az ellátandó feladatok sokasodása következtében – a járási hivatalokban főosztályokat is létrehoztak.). A kormhiv-oknál egy-egy főosztály több korábbi szakig szerv feladatát látja el, így csökkentették a vezetői szintek számát. Az átalakítás további célja volt az ügyek gyorsabb elintézése. Nőtt a kormhiv-nál elintézhető ügyek száma. A kérelmek leadhatók a járási hivataloknál, a kormhiv-nál, a kormányablaknál és a települési ügysegédeknél is. Egyes ügyeket, a jövőben már a lakóhelyükhöz közel is elindíthatják az ügyfelek.

A változtatás tovább folytatódott 2016 második felében és 2017-ben (1312/2016 korm. Hat.). Cél az államigazgatási szervezetrendszer egyszerűbb szerkezetének kialakítása és a takarékos működés.

általános hatáskörű dekoncentrált államigazgatási szervek elnevezése 2019-től összefoglalóan kormányhivatal

A területi igazgatás átalakításakor alapelvként érvényesül, hogy a nemzetbiztonsági, a rendvédelmi, valamint az intézményfenntartói feladatok kivételével az államigazgatási és kapcsolódó állami feladatok ellátását – területi szinten – a fővárosi és megyei kormányhivatalokban, illetve a járási (fővárosi kerületi) hivatalokban kell biztosítani. A változtatás másik indoka – hasonlóan a központi államigazgatás átalakításához – a költségvetési szerveknél foglalkoztatottak összfoglalkoztatásban képviselt arányának csökkentése.

Dekoncentrált szervek a főispán irányítási jogkörén kívül:

NAV dekoncentrált szervei

az integrációban nem érintett területi állig szervek pl. Budapesti és megyei rendőr-főkapitányságok

a MÁK megyei igazgatóságai

Szociális és Gyermekvédelmi Főigazgatóság kirendeltségei

megyehatárokat nem követő, speciális illetékességű, területközi szervek pl. Országos vízügyi főigazgatóság 12 vízügyi igazgatósága,10 nemzetipark-igazgatóság a Nemzeti Park Igazgatóság irányítása alatt

A területi államigazgatás szervezetének átalakítása tovább folytatódik, amelynek főbb irányait a korábban hivatkozott 1312/2016. (VI. 13.) Korm. határozat jelölte ki. Ennek várható eredménye további, még önállóan működő dekoncentrált szervek integrálása lesz a fővárosi és megyei kormányhivatalba.

9. Ismertesse a fővárosi és vármegyei kormányhivatal (összefoglaló néven: kormányhivatal) jogállását, szervezetét, feladat- és hatáskörét!

2026. évi kiegészítés: 2026. október 1-jétől a „vármegyei kormányhivatal” megnevezés helyett „megyei kormányhivatal” alkalmazandó. A kormányhivatal a vidék- és településfejlesztési miniszter irányítása alatt áll; az ágazati szakmai irányítás szabályai továbbra is érvényesülnek.

A fővárosi és megyei – 2023. január 1-jétől vármegyei, majd 2026. október 1-jétől ismét megyei – kormányhivatal a Kormány általános hatáskörű területi államigazgatási szerve, amelyet a 2010. évi CXXVI. törvény hozott létre. A kormányzati igazgatásról szóló 2018. évi CXXV. törvény 2. § (4) bekezdése – jelenleg még – a következőképpen rendelkezik: „Területi kormányzati igazgatási szervek a fővárosi és vármegyei kormányhivatalok (a továbbiakban együtt: kormányhivatal).”

A jogállás: A minket körülvevő társadalmi, jogi környezetben jelöli ki a helyünket; elsősorban a minket megillető jogaink és terhelő kötelezettségeink által.

A fővárosi és megyei kormányhivatal (továbbiakban: fmkh) jogállása

Alaptörvény szerint: fmkh-k a Kormány általános hatáskörű területi államigazgatási szervei, amelyek alkotmányos jogállást kaptak.

Általános hatáskörű, dekoncenetrált, de centralizált szervek

A fővárosi és megyei kormányhivatal szervezete

2010.

A területi államigazgatási szervek rendszerét átalakították cél: a területi integráció

2010. évi CXXVI. törvény hozta létre

A korábban önállóan és szakminiszteri irányítás alatt működő, dekoncentrált államigazgatási szervek egy része a fmkh-ok szakigazgatási szerveivé vált.

2015.

A dekoncentrált szervek integrációja tovább folytatódott; április 1-jétől létrejött az integrált kormányhivatali rendszer.

A fmkh

addigi szakigazgatási szerveiből és az önállóan működő szakigazgatási szervekből kormányhivatali főosztályok,

a járási szinten működő szakigazgatási szervekből osztályok és főosztályok lettek.

egy-egy főosztály több korábbi szakigazgatási szerv feladatát látja el, így csökkentették a vezetői szintek számát. A fővárosi és megyei kormányhivatalokhoz több mint 2000 kormánytisztviselő került át.

A reform során a fmkh-okhoz az alábbi szakigazgatási szervek illetve államigazgatási feladatok kerültek:

környezetvédelmi és természetvédelmi felügyelőségek;

bányakapitányságok;

a MÁK családtámogatási és lakáscélú állami támogatásokkal kapcsolatos feladatai;

az OEP területi hivatalaitól a baleseti megtérítéssel és a keresőképesség vizsgálatával összefüggő feladatok;

a Bevándorlási és Állampolgársági Hivatal hazai anyakönyvezéssel összefüggő feladatai

2016 - 2017

A szervezeti integráció tovább folytatódott. Erről a Kormány határozatban döntött, egyben meghatározta a szervezeti változtatások fő irányait.

Az átalakítás célja az államigazgatási szervezetrendszer

egyszerűbb szerkezetének kialakítása és

takarékos működésének megteremtése

az ügyek gyorsabb elintézése

2018

A kormányzati igazgatásról szóló 2018. évi CXXV. 2. § (4) a következőképpen rendelkezik: „Területi kormányzati igazgatási szervek a fővárosi és megyei kormányhivatalok (a továbbiakban együtt: kormányhivatal).” Tehát a kormányhivatal elnevezés a „megyei” és „fővárosi” jelzőkkel együtt és azok nélkül is hivatalos.

A fővárosi és megyei kormányhivatal irányítása

A fmkh-t irányítja: a vidék- és településfejlesztési miniszter. Az irányítás joga nem teljes körű.

A miniszter nem jogosult

a kormányhivatal alapítására, és megszüntetésére;

a fmkh vezetőjét kinevezni, illetve felmenteni.

Bizonyos szakigazgatási feladatok ellátásának irányításában a szakmai irányító miniszterek is részt vesznek. Tevékenységük kapcsán kötelesek együttműködni a vidék- és településfejlesztési miniszterrel.

A Magyarország 2023. évi központi költségvetésének megalapozásáról szóló 2022. évi XXIV. törvény értelmében 2022. július 28-tól a kormányhivatalok vezetőire vonatkozó korábbi „kormánymegbízott” elnevezést a régi történelmi gyökerekkel rendelkező „főispán” elnevezés váltotta fel. A „főispán” kifejezéssel a jogalkotó – hasonlóan a „vármegye” szóhoz – a magyar közigazgatásnak a népköztársasági időszak előtti, nagy hagyományú megnevezéseihez kívánt visszanyúlni.

Fmkh részei:

a Főispán által, közvetlenül vezetett szervezeti egységek

járási hivatalok

a fővárosban fővárosi kerületi hivatalok

A fővárosi és megyei kormányhivatal vezetése

1. A fmkh-t vezeti: Főispán (politikai vezető)

A vidék- és településfejlesztési miniszter javaslatára a miniszterelnök nevezi ki és menti fel.

Kinevezés feltétele: választójogosultság, büntetlen előélet

A munkáltatói jogokat a miniszter gyakorolja (kivéve kinevezés, felmentés).

2. Főigazgató

2026. évi kiegészítés: az államigazgatás és az államszervezet kapcsolatánál az ügyészség mellett már az NVVH-val is számolni kell. Az NVVH 2026-ban létrehozott, független, sajátos jogállású állami szerv; közvagyon-visszaszerzési

és -védelmi feladatokat lát el, és meghatározott körben a közigazgatási szerveket is vizsgálhatja, illetve eljárást kezdeményezhet.

a hivatali szervezetet vezeti, kormányzati szolgálati jogviszonyban álló szakmai felsővezető.

A Főispán általános helyettese.

a Főispán javaslatára a vidék- és településfejlesztési miniszter nevezi ki ás menti fel

A kinevezés feltételei: szakirányú felsőfokú végzettség, 5 év vezetői tapasztalat

A főigazgató felett a munkáltatói jogokat a Főispán gyakorolja (kivéve kinevezés, felmentés, fegyelmi eljárás megindítása, fegyelmi büntetés kiszabása).

A főigazgató – minisztériumi főosztályvezetői besorolású – határozatlan időre kinevezett kormánytisztviselő

3. Igazgató

2026. évi kiegészítés: a helyi önkormányzatok törvényességi felügyeletéért a vidék- és településfejlesztési miniszter felel. A 2026. őszi vizsgaanyag szerint 2026. október 1-jétől a „vármegye” elnevezést ismét a „megye” váltja fel.

A főigazgató általános helyettese, szakmai vezető.

Az igazgatót a főigazgató javaslatára a Főispán nevezi ki es menti fel.

A kinevezés feltételei: a törvényben felsorolt valamely szakirányú felsőfokú végzettség, valamint jogi vagy közigazgatási szakvizsga, államtudományi okleveles mester vagy kormányzati tanulmányok szakképzettség és 5 év közigazgatási szakmai gyakorlat.

Az igazgató felett a munkáltatói jogokat a főigazgató gyakorolja (kivéve kinevezés, felmentés, fegyelmi eljárás megindítása, fegyelmi büntetés kiszabása).

A fővárosi és megyei kormányhivatal személyi állománya

Kormánytisztviselői, valamint munkavállalói jogállásban áll.

Az állomány felett a munkáltatói jogokat a főispán gyakorolja.

A fővárosi és megyei kormányhivatal feladat- és hatásköre

Feladata: Részt vesz a kormányzati célkitűzések területi megvalósításában.

Ennek keretében:

koordinációs, ellenőrzési, informatikai tevékenységet, valamint

képzést, továbbképzést szervező/összehangoló feladatokat lát el.

Koordinációs feladatkör pl.

összehangolja, segíti a kormányzati feladatok területi végrehajtását;

feladatainak teljesítése érdekében jogosult a központi államigazgatási szervek területi szervei vezetőitől adatokat, felvilágosítást kérni.

Ha jogszabály kivételt nem tesz, a központi államigazgatási szervek területi szervei, továbbá a területi illetékességgel államigazgatási feladatot ellátó más szervek és személyek államigazgatási jogkörükben eljárva, illetve az általuk ellátott államigazgatási feladatokat érintően a kormányhivatal koordinációs és ellenőrzési jogkörébe tartoznak. A koordináció tekintetében ez alól az állami adó- és vámhatóság, az ellenőrzés vonatkozásában pedig az állami adó- és vámhatóság és a rendvédelmi szervek képeznek kivételt.

A fővárosban és a megyékben a kormányhivatal koordinációs feladatait állandó fórum segíti, az államigazgatási kollégium, amelynek vezetője a főispán;

kötelező együttműködés és adatszolgáltatás a dekoncentrált szervek és fmkh-k között

Főispán véleményezi a dekoncentrált szervek (kivéve rendvédelmi szervek és NAV) és a területi illetékességű kizárólag államig-i feladatot ellátó szervek vezetői kinevezését, felmentését, létrehozásukat, átszervezésüket, jogállásuk, illetékességi területük módosítását, a létszámukra és költségvetésükre vonatkozó javaslatokat

Ellenőrzési jogkör

A Főispán bármely dekoncentrált államig-i szervtől (kivéve rendvédelmi szervek és NAV), polgármestertől, jegyzőtől, területi illetékességű egyéb államig-i szervtől/személytől bármely döntését bekérheti, a szerv intézkedéséről tájékoztatást kérhet és iratokba betekinthet. Törvénysértés esetén egyeztető eljárást kezdeményez, ha ez eredménytelen, felügyeleti eljárást kezdeményez a felügyeleti szervnél. Ha ez is eredménytelen, akkor a feladatkörrel rendelkező miniszter eljárását kezdeményezi.

Általános jogorvoslati fórum

Első fokon, az önkormányzati szerv által, államig-i hatósági ügyben hozott döntés ellen.

Jogszabályban meghatározott ügyekben elsőfokú hatóságként jár el (pl. kisajátítási ügyek, élelmiszerlánc-felügyelet)

Helyi önkormányzatok+Térségi fejlesztési tanács feletti törvényességi felügyelet

A törvényességi felügyelet célja: a működés jogszerűségének biztosítása.

A fmkh bíróságon kezdeményezheti az önkormányzati döntések felülvizsgálatát, ha jogsértőnek találja azokat, vagy határozathozatali, döntési kötelezettség elmulasztását

A fővárosi és megyei kormányhivatal további, a jogszabályban meghatározott egyéb feladat- és hatásköröket lát el. Így például döntés-előkészítő és javaslattevő szervként közreműködik, közigazgatási informatikai közreműködői tevékenységet lát el, ügyfélszolgálatot működtethet, nyilvántartást vezet, ügyintézéshez kapcsolódó informatikai szolgáltatást biztosít, stb.

10. Ismertesse az államigazgatásban működő autonóm és önálló szabályozó központi közigazgatási szerveket!

2026. évi kiegészítés: az autonóm államigazgatási szervek száma 6, mert a Szuverenitásvédelmi Hivatal megszűnt. Az önálló szabályozó szervek körében az NMHH elnökének megbízatási ideje a 2026. évi módosítás alapján kilencről öt évre változott.

1. Autonóm államigazgatási szerv: központi államigazgatási szervek sajátos szervtípusa

- új típusú, ún. atipikus közigazgatási szerv

- autonóm államigazgatási szervet az országgyűlés jogosult létrehozni törvénnyel

az országgyűlés ellenőrzése alatt működnek

nagyfokú önállóság, nem tartoznak a Kormány irányítása alá

Országgyűlés ellenőrzése alatt működnek, mindennapi működésbe nem lehet beavatkozni, feladatkörükben nem utasíthatók, döntéseiket önállóan hozzák

elsősorban hatósági jogalkalmazó tevékenységet végeznek

a működésükkel szemben támasztott elsődleges elvárás: politikamentes, szakmai szempontok, közérdekű és jogszerű döntéshozatal

A Kormánytól való autonómiájuk a költségvetésük és a gazdálkodásuk szabályozásban is érvényesül. Önállóan működő és gazdálkodó központi költségvetési szervek, költségvetésüket a Kormány nem csökkentheti.

szerv vezetője független, megbízatásának, elmozdításának és beszámoltatásának meghatározott szabályai vannak;

Az önállóság további biztosítéka a szerv vezetőjének függetlensége, megbízatásának, elmozdításának és beszámoltatásának szabályai. A Közbeszerzési Hatóság elnökét és alelnökét a Hatóság keretében működő Tanács tagjai öt éves időtartamra választják meg. Az Integritás Hatóság elnökét a köztársasági elnök – az Állami Számvevőszék elnökének javaslatára – hat évre nevezi ki. A többi autonóm államigazgatási szerv elnökét a miniszterelnök javaslatára a köztársasági elnök nevezi ki kilenc évre, a Gazdasági Versenyhivatalét és a [2026-ban megszűnt]ét hat évre, az Európai Támogatásokat Auditáló Főigazgatóság vezetőjét pedig öt évre. A létrehozásukról rendelkező törvények mellett az autonóm államigazgatási szerveket a Ksztv. tételesen felsorolja.

Ez a szervtípus-elnevezés 2006-ban jelent meg a jogi szabályozásban, de pl. az első autonómiával rendelkező központi államigazgatási szerv, a Gazdasági Versenyhivatal, már 1991-ben megkezdte működését.

Ezt követte a Közbeszerzések Tanácsa és az Országos Rádió és Televízió Testület Irodája.

A létrehozásukról rendelkező törvények mellett az autonóm államigazgatási szerveket a Ksztv. tételesen felsorolja.

A jelenleg működő autonóm államigazgatási szervek az alábbiak (zárójelben a létrehozásukról rendelkező törvény megnevezése):

– Közbeszerzési Hatóság (2015. évi CXLIII. törvény);

– Integritás Hatóság (2022. évi XXVII. törvény);

– Gazdasági Versenyhivatal (1996. évi LVII. törvény);

– Nemzeti Adatvédelmi és Információszabadság Hatóság (2011. évi CXII. törvény);

– Nemzeti Választási Iroda (2013. évi XXXVI. törvény);

– Európai Támogatásokat Auditáló Főigazgatóság (2022. évi XLIV. törvény);

[2026-ban megszűnt] (2023. évi LXXXVIII. törvény)

Az autonóm államigazgatási szervek vezetői, az önálló szabályozó szervekkel ellentétben, rendeletalkotási joggal nem rendelkeznek.

2. Önálló szabályozó szerv:

2026. évi kiegészítés: az államigazgatás és az államszervezet kapcsolatánál az ügyészség mellett már az NVVH-val is számolni kell. Az NVVH 2026-ban létrehozott, független, sajátos jogállású állami szerv; közvagyon-visszaszerzési és -védelmi feladatokat lát el, és meghatározott körben a közigazgatási szerveket is vizsgálhatja, illetve eljárást kezdeményezhet.

Az autonóm államigazgatási szervekhez funkciójukat és főbb jellemzőiket tekintve nagymértékben hasonlítanak az önálló szabályozó szervek, de a tételes jogi szabályozás önálló szervtípussá minősíti őket.

Az Alaptörvény a végrehajtó hatalom körébe tartozó szerveknek nevezi őket, a Ksztv. a központi államigazgatási szervek között sorolja fel őket.

Lényeges különbség azonban, hogy az önálló szabályozó szervek vezetője rendeletalkotási jogosultsággal rendelkezik, míg az autonóm államigazgatási szervek vezetői nem.

Önálló szabályozó szerveket az országgyűlés hozhat létre sarkalatos törvénnyel

kizárólag a törvénynek ill. jogszabályoknak vannak alárendelve

Feladatot számukra csak törvény vagy törvény felhatalmazása alapján kiadott jogszabály írhat elő.

Az önálló szabályozó szerv vezetőjének éves beszámolási kötelezettsége van az Országgyűlés felé

hivatali apparátus dolgozói jogállásukat tekintve köztisztviselők

Az önálló szabályozó szerv vezetőjét a miniszterelnök javaslatára a köztársasági elnök nevezi ki 9 évre (energiahatóság esetében 7 évre, médiahatóság esetében 5 évre). Ez alól kivétel az atomenergia-felügyeleti szerv, mert ennek vezetőjét a miniszterelnök nevezi ki.

Jelenleg négy önálló szabályozó szerv működik. A 2010. évi CLXXXV. törvénnyel létrehozott Nemzeti Média- és Hírközlési Hatóság és a 2013. évi XXII. törvénnyel létesített Magyar Energetikai és Közmű-szabályozási Hivatal mellett a 2021. évi XXXII. törvény alapította meg a Szabályozott Tevékenységek Felügyeleti Hatóságát. E három szerv mellett egy korábbi kormányzati főhivatal, az Országos Atomenergia Hivatal 2022-től ugyancsak önálló szabályozó szerv jogállást kapott (az 1996. évi CXVI. törvény módosításával).

A korábban önálló szabályozó szervként működő Pénzügyi Szervezetek Állami Felügyelete 2013-ban beolvadt a Magyar Nemzeti Bankba. A Magyar Nemzeti Bank helyzete egyébként speciális, mert sok hasonlóságot mutat az önálló szabályozó szervekkel, de a Ksztv. nem sorolja a központi államigazgatási szervek közé (jogállását tekintve egyébként részvénytársasági formában működő jogi személy, melynek részvényei az állam tulajdonában vannak). Szintén független a Kormánytól és rendeletet alkot, amely azonban a jogforrási hierarchiában magasabb szinten helyezkedik el, a kormányrendelettel egy sorban, mivel csak törvénnyel nem lehet ellentétes. Ágazati szempontból sarkalatos törvényben meghatározott módon felelős a monetáris politikáért, továbbá ellátja a pénzügyi közvetítőrendszer felügyeletét, elnökét és alelnökeit a köztársasági elnök hat évre nevezi ki.

11. Határozza meg az államigazgatás funkcióit, feladatait és tevékenységfajtáit!

Az államigazgatás funkciói:

XIX-XX.sz. fordulója, Fr.o., Henri Fayol: igazgatni annyit tesz, mint tervezni, szervezni, parancsolni, egybehangolni és ellenőrizni.

Igazgatás, közigazgatás fogalmi elemei: tervezés (Planning), szervezés (Organizing), személyzeti ügyek (Stuffing), irányítás (Directing), összehangolás (COordinating), ellenőrzés (Reporting), pénzügyek (Budgeting).

Közigazgatás- és igazgatás különbségét az adja, hogy a közigazgatás közérdekű tevékenység, a köz érdekében végzett szervező tevékenység. A közigazgatás az igazgatás egy típusa, az államigazgatás a közigazgatás része, annak egy alrendszere. Így a fenti felsorolás helytálló az államigazgatás esetében is. A közigazgatás elválaszthatatlan az államtól. Állam nélkül nincs közigazgatás, közigazgatás nélkül nincs állam.

Az állam létezését a következő 5 alapfunkció határozza meg: rendészet, honvédelem, pénzügyek, jogrend megteremtése és külső kapcsolatok rendezése.

1. Alapfunkciók

2. Állandó funkciók

(valamennyi társadalmi rendszerben, történelmi kortól és helytől függetlenül minden államot jellemeznek)

3. Változó funkciók (térben és időben változnak)

2.1. Védelmi funkciók

2.2. Szükséglet-kielégítő funkciók

2.1.1. Külső veszélyekkel szembeni védelmi funkciók (külső támadások, más államokkal szembeni fegyveres védelem)

2.1.2. Belső veszélyekkel szembeni védelmi funkciók (társadalmi rend fenntartása, természeti katasztrófák)

anyagi alapok megteremtése és a gazdaság működtetése

később bővült: állami gazdaságpolitika, infrastruktúra, ipar és kereskedelem fejlesztése, úgynevezett humánszolgáltatások (oktatás, egészségügy, jóléti és kulturális szolgáltatások megszervezése)

A közigazgatás funkciója a közigazgatási jogtudomány szerint: jogszabályok végrehajtása – jogalkotás, jogalkalmazás és közszolgáltatások megszervezése.

A közigazgatás funkciója a szociológia szerint:

integráció: A társadalomban megjelenő különböző érdekek becsatornázását és kiegyenlítését jelenti.

allokáció: A társadalomban különböző helyen és időben, különböző intenzitással megjelenő és rendelkezésre álló erőforrások kiegyenlítését, egyenletes elosztását jelenti.

Az államigazgatás feladatai:

Minden államigazgatási szerv feladatait jogszabályoknak kell meghatároznia (□közigazgatás joghoz kötöttségének elve)

Változik a jogi szabályozás, és az államigazgatásban pedig változnak a feladatok: újak jelennek meg vagy egyes feladatok megszűnnek

Az állami feladatok naprakész ismerete nélkülözhetetlen az állam vezetése számára □szükséges az állami feladatok felmérése, számba vétele.

Első komoly kísérlet: 1932., Magyary Zoltán, „A magyar közigazgatás tükre”, 9850 feladat, azokat ellátó szervek és vonatkozó jogi szabályozások megjelölésével.

□2012-ben elkészült az Állami feladatkataszter. Ez a közfeladatokat csoportosította: ágazatcsoportokra, ágazatra, alágazatra, tevékenységcsoportokra, tevékenységtípusokra, tevékenység altípusokra és intézkedésekre. A kataszter a feladatokhoz hozzárendelte az ellátásáért felelős szervet, a feladat jogforrását, a feladat ütemezését, költségvetési forrását. A kataszter körülbelül 30 000 feladatot határoz meg, közel 8000 jogszabály alapján.

12. Ismertesse az államigazgatás működésének alapelveit!

Az államigazgatást és a közigazgatás működésének elveit nehéz egymástól elválasztani. A közigazgatás – és így az államigazgatás – működésének két alapelve a hatékonyság és a demokratizmus. Az elvárások szintjén ez azt jelenti, hogy a közigazgatás legyen hatékony és ezzel egyidejűleg demokratikus.

A hatékony igazgatás modellje a Max Weber által megfigyelt és leírt bürokratikus szervezet modelljén alapul.

A hatékony igazgatási szervezeten belül a vezetőség akarata ellentmondás nélkül érvényesül. A hierarchia rendje szigorú: a felettes utasít, és az alárendelt végrehajt.A szervezet alkalmazottai magukévá teszik a szervezet értékeit és képviselik azokat. A szervezet működését a szűrt, vagyis ellenőrzött információ szabályozott és egyirányú áramlása jellemzi. Az információ szabad áramlása és megosztása nem jellemző. A szervezet zártan és átláthatatlanul működik, vagyis a működés mechanizmusát, a belső szabályzatokat csak a dolgozók ismerik, de ők is csak a munkájuk ellátásához szükséges mértékben. A kívülállók számára a szervezet működése átláthatatlan. A hatékony igazgatási szervezeteket nagyobb mértékű uniformizáltság is jellemzi, melynek külső jelei is lehetnek, (szakkifejezések, a szervezeten belül rendszeresített formanyomtatványok, formaruha). Napjaink hatékonyan működő nagyvállalatainak többsége a bürokratikus igazgatás működési elvei szerint működnek.

Ezekkel szemben a demokratikus jogállamban más elvárások fogalmazódnak meg. A demokráciában érvényre kell jutnia a többségi elvnek úgy, hogy az egységes központi akaratérvényesítéssel szemben a fékek és ellensúlyok rendszere érvényesül. Ez a demokratikus közéletben biztosítja, hogy ne kerüljön egyetlen társadalmi csoport sem túlsúlyba és a kisebbségi érdek is védelemben részesüljön. A demokratikus jogállamban érvényesül az értékek pluralizmusa, és ezek szembekerülése esetén – ha a konszenzus lehetetlen – bürokratikus eljárást lehet igénybe venni a konfliktus rendezésére.

A demokratizmus nélkülözhetetlen eleme a nyitott közigazgatás és a demokratikus kormányzás. Az OECD megállapítása szerint „a jó kormányzás (good governance) vezérelvei: az átláthatóság és a felelősség (elszámoltathatóság); a becsületesség és a méltányosság; az eredményesség és a hatékonyság; a jogállamiság tiszteletben tartása.

A nyitott közigazgatás szükségszerű alkotóeleme a demokráciának, egyben a társadalmi stabilitásnak és a gazdasági fejlődésnek. A közigazgatás nyitottsága az átláthatóság mellett az információhoz való állampolgári hozzáférést, a társadalommal folytatott konzultációt, a döntéshozatalban való állampolgári, társadalmi részvételt is jelenti.

A közigazgatás nyitottsága megváltoztatta az állampolgár és a közigazgatás viszonyát, mely a közigazgatás megerősödéséhez vezetett.

13. Mutassa be az államigazgatás szervező és szolgáltató tevékenységét!

Államigazgatás közszolgáltatásokat megszervező tevékenysége:

- nem közhatalom birtokában, nem jogi eszközökkel végzett tevékenység

- államigazgatási szerv ritkán végez szolgáltató tevékenységet, elsősorban hatósági tevékenységre specializálódott

- közszolgáltatások megszervezésének és biztosításának egyik módja → államig. szerv alapít és megbíz a feladat ellátásával egy szervezetileg és jogilag önálló, a feladat ellátására specializálódott szervezetet, a feladat felelőse az államigazgatási szerv marad

Intézeti típusú szervek:

államig. és közig. szervek által közszolgáltatások ellátására létrehozott szervtípus

Az ellátott közszolgáltatás jellege szerint két típusa van:

közintézetek → humán szolgáltatásokat biztosítanak pl. oktatás, eü., művelődés;

főszabályként ingyen, vagy nem piaci áron finanszírozva;

az alapító szerv → vagyonnal látja el, meghatározza a feladatait, felépítését, kinevezi a vezetőit, ellenőrzi és finanszírozza működését, költségvetési szerv, leggyakrabban helyi önkormányzatok alapítják és működtetik, de nem kizárólag

közüzemek → feladatuk a közszükségletet kielégítő alapvető szolgáltatások folyamatos biztosítása, jogszabály hatalmazza fel a Kormányt a közüzemi vállalatok körének megállapítására;

Közüzem tágabb értelmezésű definíciója: állam vagy önkormányzat tulajdonában álló, gazdasági közszolgáltatásokat végző szervezetek

Korm. rendelet szerint közüzemi vállalatok pl.:

energiaszolgáltatást, vízellátást, csatornázást, fürdőszolgáltatást

köztisztasági szolgáltatást

kéményseprést és tüzeléstechnikai szolgáltatást

távfűtést és melegvíz-szolgáltatást

egészségügyi szolgáltatást

menetrend alapján végzett személyszállítást, helyi tömegközlekedést ellátó vállalatok

Az állami vállalatok száma minimálisra csökkent, mert a rendszerváltást követően megszűntek vagy gazdasági társasággá alakultak át. Közüzemi vállalatot 2009. január 1-től nem lehet alapítani.

Közüzem és közintézet közötti különbségek:

biztosított közszolgáltatás jellege

személyi állomány alkalmazásának módja → gazdasági társaság formában működő közüzemben munkavállalók, közintézetekben közalkalmazotti jogviszony

tulajdonos és a szervezet közötti irányítási viszony, állami vállalatok felett az állam törvényességi felügyeletet gyakorol

A nemzetgazdasági miniszter a Kormány állami vagyon felügyeletéért és az állami vagyonnal való gazdálkodás szabályozásáért felelős tagja, többek között a Magyar Nemzeti Vagyonkezelő Zártkörűen Működő Részvénytársaság és a miniszter tulajdonosi joggyakorlása alatt álló állami tulajdonú gazdasági társaságok irányításával segíti a Kormány gazdaságpolitikai és fejlesztéspolitikai céljainak a megvalósítását.

Nemzeti vagyon = az állam és a helyi önkormányzatok kizárólagos tulajdonában álló dolgok.

Elsődleges rendeltetése a közfeladatok ellátásának biztosítása.

A törvény 4 kategóriát határoz meg:

1. kizárólagos állami és önkormányzati tulajdon→ forgalomképtelen, nem adható el, nem terhelhető meg, nem osztható fel. Pl. tavak, folyók, patakok, vízi létesítmények, országos törzshálózati vasúti pályák

2. nemzetgazdasági szempontból kiemelt jelentőségű nemzeti vagyon → állami tulajdonú társaságok és vagyonelemek, műemlékek → nem idegeníthetők el, nem terhelhetők, hasznosításuk szabályozott. Pl. Magyar Állami Operaház, Citadella, Pesti Vigadó, Szépművészeti Múzeum stb.

2026. évi kiegészítés: az államigazgatás és az államszervezet kapcsolatánál az ügyészség mellett már az NVVH-val is számolni kell. Az NVVH 2026-ban létrehozott, független, sajátos jogállású állami szerv; közvagyon-visszaszerzési és -védelmi feladatokat lát el, és meghatározott körben a közigazgatási szerveket is vizsgálhatja, illetve eljárást kezdeményezhet.

3. korlátozottan forgalomképes vagyon → elidegeníthető, megterhelhető, de csak törvényben vagy önkorm. rendeletben meghatározott feltételek szerint

2026. évi kiegészítés: a helyi önkormányzatok törvényességi felügyeletéért a vidék- és településfejlesztési miniszter felel. A 2026. őszi vizsgaanyag szerint 2026. október 1-jétől a „vármegye” elnevezést ismét a „megye” váltja fel.

4. üzleti vagyon → Az üzleti vagyon elemei engedély nélkül elidegeníthetők, hasznosíthatók, azonban a nemzeti vagyon hasznosítására vonatkozó szerződés csak természetes személlyel vagy átlátható szervezettel köthető

Vegyes tulajdon → privatizáció során jöttek létre vegyes tulajdonú közüzemek → az állam vagy a helyi önkorm. csak részben tulajdonosa a társaságnak.

Az állam vállalkozási tevékenységet is végezhet bevételszerzési céllal → Szerencsejáték Zrt.

Közszolgáltatások ellátásának egyéb formái

Az Áht. szerint a közfeladatok ellátásában államháztartáson kívüli szervezet is közreműködhet, jogszabályban meghatározott rendben → államigazgatási szerv köt szerződést magántulajdonban álló gazdasági társasággal – egyesületekkel, alapítványokkal – azzal a céllal, hogy azok ellássák az adott szerv feladat- és hatáskörébe tartozó közszolgáltatást.

Másik lehetséges megoldás, amikor az államigazgatási szervek saját maguk látnak el közszolgáltatást, de ez háttérbe szorul az egyéb formák mellett. Pl. közhiteles adatok szolgáltatása törvényi kötelezettség, de a nyilvántartásból történő adatszolgáltatás lehet díjköteles szolgáltatási tevékenysége a hatóságnak.

14. Mutassa be a belső igazgatási tevékenységet!

2026. évi kiegészítés: a belső igazgatási szabályozásnál a 2026. október 1-jétől alkalmazandó terminológia szerint a fővárosi és megyei kormányhivatal vezetőjével kell számolni; a kormányhivatal irányításáért felelős miniszter a vidék- és településfejlesztési miniszter.

Az államigazgatási szervek belső igazgatása a szervezetrendszeren belüli igazgatás elkülönült formája.

Alapja a szervezet és működés rendjének normatív szabályozása, amely többszintű rendszer, a szabályozás alapját a jogszabályok alkotják.

A feladat- és hatáskörét meghatározó jogszabályok között kevesebb a törvény, jellemzően keretszabályok, amelyeket kormányrendelet tölt meg tartalommal (statútumrendeletek).

A szervezet és működés szabályozása is törvényszintű, keretjellegű, pl. Ksztv és Kit. esetén is látható:

alapvető jellegű, általános, egész szervre kiterjedő szabályzat a szervezeti és működési szabályzat (SZMSZ). Ezt az államigazgatási szerv vezetője készíti el és az irányító szerv hagyja jóvá.

A 2010. évi CXXX. törvény a jogalkotásról (Jat)(23§) teszi lehetővé, hogy a normatív határozatban szabályozza a Kormány és más testületi központi államigazgatási szerv szervezetét és működését, cselekvési programját

Normatív utasításban szabályozhatja a miniszterelnök, a központi államigazgatási szerv vezetője, a fővárosi és megyei kormányhivatal vezetője a vezetése, az irányítása vagy a felügyelete alá tartozó szervek szervezetét és működését.

A Kit. szabályozása szerint:

A minisztérium SZMSZ-ét, annak módosítását a miniszterelnök jóváhagyása után a miniszter adja ki normatív utasításban

A kormányzati főhivatal SZMSZ-ét a kormányzati főhivatal vezetője készíti elő, a vidék- és településfejlesztési miniszter jóváhagyása után a kormányzati főhivatalt felügyelő miniszter adja ki normatív utasításban

A központi hivatal SZMSZ-ét a központi hivatalt irányító miniszter adja ki normatív utasításban

A fővárosi és megyei KH SZMSZ-ét a szakmai irányító miniszter jóváhagyása után a vidék- és településfejlesztési miniszter adja ki normatív utasításban

Az SZMSZ részletes tartalmát a jogszabályok nem határozzák meg. Egyes elemeket azonban előírhatnak bizonyos szervtípusok esetében.

Az SZMSZ tartalma általában az alábbiakra terjed ki:

a szervezet legfontosabb azonosító adatai (elnevezés, cím, nyilvántartási számok, stb.),

a szervezet költségvetési jogállása;

a szerv vezetői, feladat- és hatáskörük;

általános személyzeti kérdések;

a szerv szervezeti egységeinek jogállása, feladataik;

a szerv működésére vonatkozó legfontosabb szabályok: szolgálati út, szignálás rendje,

a legfontosabb kiadmányozási szabályok;

a szerv költségvetési, az adatvédelmi és adatbiztonsági, kötelezettségvállalási rendjének alapvető szabályai;

jogszabályban előírt kötelező tartalmi elemek (pl. a belső ellenőrzés rendje).

A szervezeti és működési szabályzat az államigazgatási szerv működésének legfontosabb szabályzata. Ezen kívül, azonban más belső szabályzatok megalkotása is jogszabályi kötelezettség lehet, mint például a közszolgálati, az adatvédelmi és adatbiztonsági, a kötelezettségvállalási, a gazdálkodási, a számviteli, tűzvédelmi, a munkavédelmi stb. szabályzat.

Ügyrend: a szervezetet alkotó szervezeti egységek működésére vonatkozó belső rendelkezések. Tartalmazza az adott szervezeti egység működésének azon kérdéseit, amelyeket az egész szervre kiterjedő szabályzatokban nem szabályoznak

A kiadmányozás rendjének szabályozása:

Kiadmányozási jog fogalma: az adott ügyben hatáskört gyakorló személy érdemi döntése vagy intézkedése kiadásának jogát, valamint az ügyirat irattárba helyezésének jogát jelenti.

Általában a szerv vezetője gyakorolja, de átruházható, azaz alsóbb szintű vezetőt bízhat meg a kiadmányozási joggal, aki a döntés meghozatala során az ő nevében jár el. A kiadmányozási jogát belső szabályzat rendezi. Ez lehet a szervezeti és működési szabályzat része, annak önálló szerkezeti egysége vagy önálló kiadmányozási szabályzat.

Szignálás: A kiadmányozáshoz kapcsolódó fogalom, az ügyek döntés-előkészítésre vagy intézkedésre történő kijelölését jelenti. A vezető az adott üggyel kapcsolatos feladatok ellátásával az ügyintézőt megbízza. A szignálás rendje a hierarchia elvének megfelelően a szolgálati út alapján határozható meg (továbbszignálható, de a továbbszignálást vezető vagy a belső szabályzat megtilthatja).

15.Ismertesse a személyzeti politika fogalmát és nagy rendszereit!

A személyzeti politika a közigazgatásban alkalmazottak kiválasztására, alkalmazási feltételeinek meghatározására, képzésére, továbbképzésére, képesítésére, minősítésére, bérezésére, előmenetelük feltételeire és lehetőségeire, jogaikra és kötelezettségeikre vonatkozó, hosszútávra szóló és megfelelő – pl. jogszabályi – formában deklarált egységes elképzelések, célkitűzések összessége.

Funkciója összeegyeztetni a közszolgálatban érdekeltek (állam, alkalmazottak), és a lakosság érdekeit, és oly módon intézni a személyzet ügyeit, ami biztosítja, hogy annak teljesítménye a lehető legmagasabb színvonalú legyen.

A közigazgatás személyi állományának egyik alapkérdése, hogy indokolt-e a közhatalom gyakorlásában résztvevők munkaviszonyának sajátos közjogi szabályozása.

Asszimilációs rendszer: Amennyiben nem indokolt a közhatalom gyakorlásában részt vevők munkaviszonyának sajátos közjogi szabályozása, akkor a versenyszférában és közszférában dolgozók foglalkoztatásának szabályai azonos jogi rezsim, a munkajog szabályai alá esnek, megkülönböztetés nélkül.

A differenciált rendszereket ezzel szemben azon elgondolás szerint alakítják ki, hogy a közhatalom gyakorlásában részt vevő közigazgatási dolgozót munkájának eredményes ellátása érdekében a versenyszféra dolgozóihoz viszonyítva többletjogosítványokkal kell felruházni, amelyek ellentételezéseként többletkötelezettségek terhelik.

A közigazgatási személyzeti politika csoportosítása:

A nyitott vagy állásrendszerű közszolgálat

a magánigazgatáshoz hasonlít, korlátozás nélkül van lehetőség a rendszerbe való belépésre, a jogviszony egyoldalú megszüntetésére, és az előmenetel elsősorban az egyéni képességek és érdekérvényesítés függvénye;

az alkalmazottakat egy meghatározott feladat ellátására szerződtetik, és alkalmazásuk a feladat megszűnésével viszonylag könnyen és akár egyoldalúan is megszüntethető;

a dolgozók kiválasztásának feltétele a politikai megbízhatóság;

sajátos megjelenési formája a „zsákmányrendszer”;

hátránya, hogy nagy lehet a személyzet fluktuációja, hiányzik a munkajogi védettség;

az egyéni képességek gyorsabb előrelépést tesznek lehetővé, az előrelépés reményében a dolgozó továbbképzi magát;

A zárt rendszerben

a közigazgatási dolgozó munkáját élethivatásnak tekintik;

a kiválasztás elsődleges feltétele a szakmai felkészültség;

az állam célja a stabil és szakmailag felkészült személyi állomány, amely a mindenkori politikai vezetéshez lojális, a munkavégzése során pártatlan;

alappillérei a kiválasztás és karrier;

sajátossága: a közigazgatási dolgozók elmozdíthatatlansága, a jogszabályi védelem által megvalósul a pálya biztonsága;

szigorú kiválasztási feltételek és technikák (pl. próbaidő);

feladat vagy szervezet megszűnésekor a közigazgatás gondoskodik az alkalmazottaknak a közigazgatáson belüli továbbfoglalkoztatásáról;

tervezhető karrier: életpályát kínál, a köz szolgálata hivatás;

a szakmai előmenetel alapja elsősorban a szolgálati idő és az iskolai végzettség;

az egyéni képességeknek nincs jelentős szerepe, a dolgozót nem sarkallja többletteljesítményre, bár utóbbi időben a hazai szabályozásban megjelenik a teljesítményértékelés.

állás betöltése végzettséghez és képzettséghez kötött;

gondoskodik a közigazgatási dolgozók továbbképzéséről;

a díjazásnak kötött rendje van, amely alapján kiszámítható az egyes alkalmazottak illetménye;

a többletjogosítványokkal együtt többletkötelezettségek, szigorúbb szabályok is együtt járnak, gyakran korlátozzák az egyéb kereső tevékenységet, másodállást.

16. Mutassa be a közigazgatási személyzeti politikát Magyarországon!

1867-től a közigazgatási pálya nyitottsága (lehetővé teszi, hogy származásra, társadalmi osztályhoz való tartozásra, nemre vagy vagyoni helyzetre való hivatkozással senkit ne lehessen kizárni a közhivatalok és így a közigazgatási tisztségek betöltésének lehetőségéből) és a zárt rendszerű személyzeti politika (A zárt rendszerű közigazgatási személyzeti politika központilag kialakított és irányított, valamennyi elemét egységes törvény vagy jogszabályok egymásra épülő rendszere szabályozza.) kiépítésének kezdete

1914: az első világháborúra kiépül a közigazgatási személyzeti politika nemzetközi összehasonlításban is korszerűnek mondható zárt rendszere

1945-1949 Többpárti zsákmányrendszer: szakszerűség eltűnt, a karrierrendszer megszűnése

1949-1956 Szocialista (egypárti) zsákmányrendszer: megszűnt a közig. dolgozó speciális jogállása, Munka Törvénykönyvének elfogadása, az államig. dolgozók állományát politikai szempontok szerint lecserélték, az államigazgatásban való elhelyezkedés feltétele volt a párthűség és előnyt jelentett a származás, képesítési előírások eltörlése. A személyi állomány a kétszeresére nőtt, minősége romlott, így a pálya társadalmi presztízse is romlott. Az 50-es évekre a nyitott rendszer érvényesült, párosulva a zsákmányrendszer sajátos, szocializmusra jellemző formájával.

1957-1989 Áttérés az érdemeken alapuló személyzeti politikára. Felismerték a képzés szükségességét, tanácsakadémián megindították az államigazgatási szakemberek képzését.

Mérföldkő volt 1978-ban az Államigazgatási Főiskola létesítése, amellyel elismerték a felsőfokú közigazgatási szakemberképzés szükségességét, azt, hogy ez egy önálló szakma, amely különös ismeretek elsajátítását igényli.

1970-től politikai program a differenciált rendszer kiépítésének koncepciója

a 80-as években megkezdődött a zárt rendszerű személyzeti politika kialakításának tervezése.

1992: a zárt rendszerű személyzeti politika megteremtése: az OGY elfogadta a köztisztviselők jogállásáról szól 1992. évi XXII. törvényt (Ktv.), közalkalmazottak jogállásáról szóló 1992. évi XXXIII. törvény (Kjt.), rendészeti szerveknél szolgálatot teljesítő hivatásos állomány jogállását is külön törvény rendezi. Tehát Magyarországon nincs egységes közszolgálati törvény.

2006-tól A nyitott rendszer elemeinek térhódítása: teret hódított az „új közmenedzsment”, amely a közig. és a magánigazgatás közötti különbségeket, ill. a magánigazgatási technikák, módszerek közigazgatásban történő

alkalmazásának szükségességét hirdette. Versenyszférában sikeresen alkalmazott módszerek bevezetése (pl. teljesítményértékelés új módszere)

2009: kötelező pályáztatás és a versenyvizsga bevezetése

A közigazgatási dolgozók egységes jogállása 2010-től kezdődően megbomlott; többször és több törvény keretében került újraszabályozásra. Az időközben megszületett új törvények hatályba lépése és módosításai mellett, az elnevezések tekintetében 2019-től ismét a 2010-es első koncepció valósult meg, ami azt jelenti, hogy a kormányzati igazgatásban – a Kormány irányítása alá tartozó államigazgatási szerveknél – a szakmai állomány kormányzati szolgálati jogviszony keretében kormánytisztviselőként látja el feladatait; a kormányzati igazgatásról szóló 2018. évi CXXV. törvény, a Kit hatálya alatt. A közigazgatás egyéb szegmenseiben, így az önkormányzatoknál, az önálló szabályozó szerveknél és autonóm államigazgatási szerveknél, valamint egyéb államhatalmi ágak hivatalaiban igazgatási feladatokat ellátók köztisztviselők, akik közszolgálati jogviszonyban állnak.

A 2010-2019 közötti jogviszonyváltások törvényi szabályozása kapcsán a kormánytisztviselők jogállásáról szóló 2010. évi LVIII. törvényt kell megemlíteni, amely 2010 júliusától kivette a kormány irányítása alá tartozó szervek államigazgatási dolgozóit a köztisztviselők köréből, és bevezette számukra a kormánytisztviselő elnevezést. A köztisztviselők jogállásáról szóló törvény hatálya a helyi önkormányzati szerveknél és a Kormánytól független egyéb szerveknél közigazgatási feladatokat ellátó foglalkoztatottakra korlátozódott. E törvényt a közszolgálati tisztviselők jogállásáról szóló 2011. évi CXCIX. törvény, a Kttv. váltotta 2012. március 1-jétől, amelynek személyi hatálya alá a kormánytisztviselőkre és a köztisztviselőkre terjed ki. (E törvény hatálybalépésének napjával hatályon kívül helyezték a kormánytisztviselők és a köztisztviselők jogállásáról szóló két korábbi törvényt.) Újabb változást az állami tisztviselőkről szóló 2016. évi LII. törvény hozott, amely 2016. július 1-től a helyi államigazgatásban, majd 2017. január 1-től a középszintű, területi államigazgatásban idézett elő jogállásváltozást; a kormánytisztviselők állami tisztviselői jogállásba kerültek. E törvényt azonban a Kit. – 2019. január 1-jei hatállyal – hatályon kívül helyezte. Ezáltal a Kormány irányítása alatt álló államigazgatási szervek dolgozóinak jogállását ismét egységes szabályozás rendezi. Ugyanakkor viszont a más központi államigazgatási szerveknél és a Kormánytól független egyéb szerveknél közigazgatási feladatokat ellátó foglalkoztatottakra vonatkozó szabályok jórészt kikerültek a Kttv. hatálya alól, jelenleg ezeket a különleges jogállású szervekről és az általuk foglalkoztatottak jogállásáról szóló 2019. évi CVII. törvény (a továbbiakban: Küt.) szabályozza.

A jogviszonyok jelenlegi szabályozási rendszerét a következőképp foglalhatjuk össze:

a Kit. hatálya kiterjed a Kormány irányítása alatt álló szervek dolgozóira (jórészt kormánytisztviselőkre, részletesen lásd lejjebb);

a Küt. hatálya kiterjed az önálló szabályozó szerveknél, az autonóm államigazgatási szerveknél, valamint a nem a végrehajtó hatalom körébe sorolható szervek hivatalaiban (pl. a Sándor-palotában [a korábbi Köztársasági Elnöki Hivatalban], az Alkotmánybíróság Hivatalában, az Alapvető Jogok Biztosának Hivatalában, a Magyar Tudományos Akadémia Titkárságán stb.) dolgozó köztisztviselőkre;

a Kttv. hatálya – törvény eltérő rendelkezése hiányában – kiterjed az önkormányzati hivatalok köztisztviselőire, a Kormány által intézményfenntartásra kijelölt szerv kormánytisztviselőire, valamint az Országgyűlés Hivatala és az Országgyűlési Őrség köztisztviselőire.

A kormányzati igazgatásról szóló törvény – amely 2019. január elején, illetve március 1-jén lépett hatályba – szabályozása szerint a kormányzati igazgatás tisztségviselői kormányzati szolgálati jogviszonyban, politikai szolgálati jogviszonyban, valamint biztosi jogviszonyban látják el feladataikat. A kormányzati szolgálati jogviszony tekintetében a legnagyobb volumenű változás, hogy a korábbi – látszatra zárthoz közeli rendszert mintázó – előmeneteli rendszer megszűnt és úgynevezett álláshely alapú foglalkoztatásnak adta át a helyét.

A kormányzati igazgatás tisztségviselői

Politikai szolgálati jogviszonyban

biztosi jogviszonyban

kormányzati szolgálati jogviszonyban

POLITIKAI FELSŐVEZETŐ:

miniszterelnök

miniszter

államtitkár

miniszterelnök politikai igazgatója

kormánybiztos

miniszterelnöki biztos

miniszteri biztos

SZAKMAI FELSŐVEZETŐ:

Miniszterelnöki Kormányiroda és minisztérium közigazgatási államtitkára

Miniszterelnöki Kormányiroda és minisztérium helyettes államtitkára

kormányzati főhivatal és központi hivatal vezetője, vezetőjének helyettese és

kormányhivatal főigazgatója

POLITIKAI VEZETŐ:

főispán

SZAKMAI VEZETŐ:

kormányhivatal igazgatója

járási hivatal, fővárosi kerületi hivatal vezetője, vezetőjének helyettese

főosztályvezető

osztályvezető

TANÁCSADÓ

politikai tanácsadó

politikai főtanácsadó

kabinetfőnök

Központi kormányzati igazgatási szervek és ezek területi szervei

kormánytisztviselője

Területi kormányzati igazgatási szervek

kormánytisztviselője

Magyarországon a közigazgatási személyzeti politikát a Kormány határozza meg. Ezen belül a hatályos magyar szabályozás szerint a Kormány közigazgatási személyzeti politikájának érvényesítésért elsődlegesen a vidék- és településfejlesztési miniszter felelős a közigazgatási minőségpolitikáért és személyzetpolitikáért felelős miniszter minőségében. A belügyminiszter a Kormány közszolgálati életpálya kidolgozásáért felelős tagja. A kormányzati személyügyi igazgatás központi feladatait ellátó szervként a Kormány a Miniszterelnöki Kormányirodát jelölte ki.

17. Ismertesse az államigazgatási dolgozók felelősségének rendszerét!

Az államigazgatási dolgozók felelőssége egy összetett rendszer.

A felelősségi rendszer

Jogi felelősség

legáltalánosabban szankció kilátásba helyezését jelenti akkor, ha valaki neki felróható módon jogellenes magatartást tanúsít

Típusai:

fegyelmi felelősség,

anyagi felelősség vagy kárfelelősség (objektív felelősség, harmadik személynek okozott káráért való felelősség)

büntetőjogi felelősség,

vezetői eredményfelelősség

etikai felelősség

Feltételei

Jogellenes magatartás (jogsértés) megvalósítása és ennek megállapítása. (objektív feltétel)

Felróhatóság/vétkesség, amely a jogi felelősség megállapításához szükséges lehet. (szubjektív feltétel)->szorosan kötődik az elkövető személyéhez

Fegyelmi felelősség:

A kormányzati szolgálati jogviszony keretében a közszolgálati dolgozó munkát végez, szolgálatot teljesít, amely során jogok illetik meg és kötelezettségek terhelik. Az államigazgatási dolgozó kötelezettségeiért felel az őt foglalkoztató államigazgatási szervnek, végső soron az államnak mint szolgálatadónak, beleértve a neki okozott károkat. A közszolgálati felelősség hasonlít a munkajogi felelősséghez, azért mert munkavégzésre irányuló jogviszony adja a tartalmát, ugyanakkor egyik sajátossága éppen az, hogy ismeri a fegyelmi felelősség intézményét, amelynek csak hierarchikus viszonyrendszerben van helye.

A fegyelmi felelősség az államigazgatásban a kormánytisztviselői jogviszony tartalmát adó kötelezettségekért való felelősség. A fegyelmi felelősség akkor áll be, ha az államigazgatási dolgozó jogsértést követ el, vagyis ha a jogviszonyából eredő kötelezettségét vétkesen megszegi. Szükséges tehát a vétkesség – szándékosság vagy gondatlanság – megállapítása. A fegyelmi felelősséget kizárólag szabályozott eljárásban, fegyelmi eljárásban lehet megállapítani, amelyet kötelező megindítani, ha a fegyelmi vétség elkövetésének alapos gyanúja felmerül. A fegyelmi eljárás szabályait kormányrendelet határozza meg. A fegyelmi felelősség beálltának következménye a szankciók alkalmazása. A fegyelmi vétség elkövetésének szankciója a fegyelmi büntetés.

A fegyelmi eljárásban a fegyelmi vétséget elkövető kormánytisztviselővel szemben kiszabható fegyelmi büntetések – a kötelezettségszegés mértékére figyelemmel – az alábbiak:

a) megrovás,

b) illetménycsökkentés besorolási kategórián belül,

c) vezetői álláshelyről nem vezetői álláshelyre helyezés,

d) hivatalvesztés.

A fegyelmi büntetés hatálya a b) pont alatti büntetésnél 1 év, a c) pont esetében 2 év, a d) pont esetén 3 év.

Kárfelelősség=Eredményfelelősség. A kártérítési felelősség akkor áll be, ha a tisztviselő kötelezettsége vétkes megszegésével kárt okoz.

Ha a dolgozó tudja bizonyítani, hogy úgy járt el, ahogy az adott helyzetben általában elvárható, mentesül a felelősség alól.

A kártérítés mértéke a vétkesség alakzatától függően:

a jogsértő enyhe gondatlansága (hanyagság) esetén a kártérítés összege korlátozott, nem haladhatja meg a kormánytisztviselő négyhavi illetményét,

a szándékosan vagy a súlyosan gondatlanul okozott kárt teljes mértékét meg kell téríteni.

nem kell megtéríteni azt a kárt, amelynek bekövetkezése nem volt előre látható, vagy amelyet a munkáltató vétkes magatartása okozott.

Objektív felelősség a kárfelelősség körében: ezekben az esetekben a felelősséget a jogsértés önmagában megalapozza, következésképpen a jogsértő vétkességre tekintet nélkül felel. Nincs kimentési lehetőség, kivéve vis maior. Ez olyan elháríthatatlan külső erőhatalom közrehatása, amely függetlenül a cselekményétől bekövetkezett volna és a kárt ez okozta. Ilyen objektív felelősségre példa a leltárfelelősség.

Harmadik személynek okozott káráért való felelősség: ha az államigazgatási dolgozó a munkavégzés során nem az őt alkalmazó szervnek okoz kárt, hanem harmadik személynek. Sajátos, háromoldalú jogviszony jön létre, amelyben a károsult érvényesítheti kártérítési igényét az államigazgatással szemben, illetve az államigazgatás fegyelmi eljárás keretében érvényesíti igényét dolgozójával szemben.

Büntetőjogi felelősség: a Büntető Törvénykönyv szabályaiba ütköző magatartás, vagyis a bűncselekmény elkövetése alapozza meg.

A Btk. nem alkalmazza az államigazgatási dolgozó kifejezést, hanem a közigazgatási dolgozókat egy tágabb fogalom, a hivatalos személy fogalomkörében helyezi el. Az esetek többségében, vagyis a különböző bűncselekmények elbírálásakor azonban nincs jelentősége annak, hogy egy bűncselekményt államigazgatási dolgozó követte el vagy sem. Viszont vannak kivételek. Az ún. hivatali bűncselekményeket kizárólag hivatalos személyek, illetve közfeladatot ellátó személyek követhetnek el (hivatali vesztegetés elfogadása, hivatali visszaélés, közfeladati helyzettel visszaélés). Vannak olyan bűncselekmények, amelyeknek potenciális elkövetője bárki lehet, de ha az elkövető államigazgatási dolgozó – mint hivatalos személy –, szigorúbb elbírálás alá esik, mert a törvény súlyosabb büntetés kiszabását rendeli. Ilyen bűncselekmény például a nemzetközi szerződés által tiltott fegyverrel való visszaélés, nemzetközi gazdasági tilalom megszegése, közokirat-hamisítás, zsarolás, pénzmosás.

Vezetői eredményfelelősség: Nem jogi felelősségi forma, kifejezetten a vezetői tevékenységhez kapcsolódik. A vezető nem csak a maga tevékenységéért és a munkavégzésre irányadó kötelezettségeinek a teljesítéséért felelős, ugyanis kötelezettsége a rábízott szerv vagy szervezeti egység eredményes működését biztosítani. Vétkesség hiányában is érvényesíthető, és a felelősségre vonás nem szigorúan szabályozott eljárási rendhez kötött.

Speciális megjelenési formája a választott vezetők politikai felelőssége. Ebben az esetben a választott politikai vezetők a kormányzás aktív résztvevői. (pl. miniszter politikai felelőssége, amely eltér a közigazgatásban dolgozó szakmai vezetők eredményfelelősségétől).

A vezetői felelősség egyszemélyi vezetői felelősséget jelent, mely az államigazgatásban azért érvényesülhet általánosan, mert megkönnyíti a vezetői felelősség érvényesítését.

Etikai felelősség: A közigazgatásban a dolgozókkal szemben érvényesülő nem jogi felelősségi forma. Etikai vétséget követ el az államigazgatási dolgozó, ha megszegi az etikai szabályokat (hivatásetikai alapelvek, hivatásetikai részletszabályok).

Jelentősége abban áll, hogy bizonyos közösségellenes magatartások nem sértenek jogszabályt, azonban nem kívánatosak a közigazgatásban. Az etikai normák funkciója a jogi normák kiegészítése, pontosítása.

A Kttv. létrehozta a Magyar Kormánytisztviselői Kart, amely a kormánytisztviselők önkormányzattal rendelkező, közigazgatási szakmai köztestülete A Magyar Kormánytisztviselői Kar kötelező tagsági jogviszony alapján működik. A kormánytisztviselők a kinevezéssel válnak tagjává. Az MKK szervezetére, valamint működésére vonatkozó szabályokat jelenleg a Kit. és a Kar Alapszabálya határozza meg. Törvényben meghatározott feladata – többek között – a Kormánytisztviselői Kar tekintélyének, testületeinek és tagjai érdekeinek, valamint a kormánytisztviselők jogainak védelme, a hivatásetikai részletszabályok megalkotása, az etikai eljárás rendszerének kialakítása, az etikai eljárások lefolytatása. Az első Kormánytisztviselői Hivatásetikai Kódex rendelkezései 2013. szeptember 1-jétől voltak hatályosak, a jelenlegi Kódex 2020. január 1-jén lépett hatályba.

Etikai vétség (Hivatásetikai Kódex definiálja): kormánytisztviselők hivatásetikai alapelveket vagy hivatásetikai részletszabályokat megszegő azon cselekménye, amelyeket a Kormánytisztviselői Hivatásetikai Kódex foglal össze, de a jogi szabályozás is tartalmaz etikai alapelveket, szabályokat.

A kormányzati igazgatásról szóló törvény szerint a kormánytisztviselőkre vonatkozó hivatásetikai alapelvek különösen

- az elkötelezettség,
- a nemzeti érdekek előnyben részesítése,
- az igazságosság,
- a méltányosság,
- a méltóság,
- a tisztesség,
- az előítéletektől való mentesség és
- a felelősségtudat.

Az egyes hivatásetikai elveket a Hivatásetikai Kódex bontja ki részletesen. A hivatásetikai elvek megsértése esetén a Magyar Kormánytisztviselői Kar etikai eljárás lefolytatására jogosult

18. Mutassa be a közigazgatás fejlesztésének szükségességét és jelentőségét, és a főbb közigazgatási reformirányzatokat!

A közigazgatás átalakításának, fejlesztésének szükségessége két aspektusból is kiemelkedő jelentőségű. Egyrészről a hatékonyan működő közigazgatás az egyik alapfeltétele a költségvetési konszolidáció hosszú távú biztosításának. Másrészről az állampolgárok, vállalkozások igényeit valóban kiszolgáló, a társadalmi, gazdasági folyamatok generálta változásokra gyors és megfelelő válaszokat adó, illetve e folyamatokat proaktívan maga is alakító közigazgatás a gazdasági, társadalmi versenyképesség növelésének is alapvető eszköze. A fentieknek megfelelően a közigazgatást úgy kell átalakítani, hogy képes legyen ügyfélközpontú, az adminisztratív terheket csökkentő, a versenyképesség növelését elősegítő közszolgáltatásokat nyújtani, úgy, hogy ezt a korábbiaknál alacsonyabb működési, adminisztratív költségek mellett tegye.

FŐBB KÖZIGAZGATÁSI REFORMIRÁNYZATOK

Új Közmenedzsment (NPM-New Public Management):

Előtérbe kerül az állami szerepvállalás további növekedésének megakadályozása, illetve mértékének visszaszorítása, az állam leépítése, a deregulációs folyamatok felgyorsítása.

Javaslat: a piaci viszonyok idealizálása, a közszektorban is a magánszektor jól működő megoldásait kell alkalmazni ahhoz, hogy hatékonyságát növeljük, mert nincs különbség köztük.

Cél: hatékonyság, hatásosság, eredményesség, költségtakarékosság az állami szférában maradó tevékenységekkel, funkciókkal, szervezetekkel kapcsolatban, valamint a szolgáltatások minőségének növelése; olcsó, kicsi állam.

Eszközei pl: szerkezeti változtatások; kiszervezés; privatizáció; pénzügyi-, személyzeti menedzsment decentralizációja; közszféra HR gazdálkodásának piaci megoldásokhoz közelítése; eredményfelelősség fokozott hangsúlyozása.

Kritikák: az állami szférát a piac működésének mintájára nem lehetséges működtetni és ezáltal hatékonnyá tenni. Egyrészt a reformok nem hozták meg a tőlük várt eredményeket. Másrészt az állam szerepének gyengítése számos területen negatív folyamatokat indít el (például a nemzetközi terrorizmus erősödése, vagy a pénzügyi-gazdasági világválság).

Good Governance / Jó Kormányzás / OECD:

A Good Governance irányzat célja a jó kormányzás és közigazgatás fejlesztése.

Jellemzői:

részvételen alapuló (participatív),

átlátható és elszámoltatható;

effektív azáltal, hogy a forrásokat a legjobban használja fel;

igazságos, és elősegíti a jogállamiság megvalósulását

A kormányzás bevonja a magánszektort és a civil társadalmat. Az állam politikai és jogi környezetet hoz létre, a privát szektor munkahelyeket és jövedelmet teremt, a civil társadalom elősegíti a politikai és társadalmi kölcsönhatásokat azáltal, hogy aktivizálja csoportjait a gazdasági, társadalmi, politikai tevékenységben.

Az állam feladata az egyensúly megtalálása. A magánszféra és a civil társadalom a központi, területi, helyi szintű kormányzatok mellett a hálózatos együttműködésben bevonásra kerülnek a döntéshozatali folyamatokba.

A fejlesztési intézkedésekben, az egyes releváns szakpolitikai területeken (pl. a szegénység vagy a demokratikus átalakulás), az ENSZ, OECD és más nemzetközi szervezetek is folytatnak tevékenységet, támogatják az államokat.

A Good Governance azt feltételezi, hogy a politikai, társadalmi, gazdasági prioritások széles társadalmi megegyezésen, konszenzuson alapuljanak és a legszegényebbek és legsérülékenyebbek hangját is meghallják a döntéshozatal során, a fejlesztési források elosztásánál.

A neo-weberi állam és a közigazgatás

Ezredforduló: az új közmenedzsment irányzat által propagált kicsi és olcsó állam nem képes feladatait megfelelően ellátni. A 2008. év őszén jelentkezett pénzügyi-gazdasági világválság kirobbanása is ezt bizonyította. Az új közmenedzsment általi reformokra válaszként született meg a neo-weberi állam irányzata.

Az államok megtartják a Max Weber-i hagyományos elemeket, elismervén, hogy vannak olyan feladatok, amelyeket csak és kizárólag az állam láthat el, illetve képes annak ellátására. Ugyanakkor „neo", mert az új kor követelményeinek megfelelően új elemekkel egészíti ki azokat (részben NPM).

A neo-weberi irányzat főbb ismérvei:

A hagyományos weberi elemek:

az állam szerepének újbóli megerősítése

a reprezentatív demokrácia szerepének újbóli megerősítése (központi, területi és helyi szinteken)

a megfelelően korszerűsített közigazgatási jog újbóli megerősítése (megőrizve az állampolgár- állam kapcsolatrendszerére vonatkozó alapelveket, beleértve a törvény előtti egyenlőséget, a jogbiztonságot)

az eltérő státusszal, kultúrával, jogokkal és kötelezettségekkel rendelkező közszolgálat eszméjének megőrzése.

Az új elemek:

elmozdulás a bürokratikus szabályok irányából kifelé történő orientáció (az állampolgári szükségleteknek és igényeknek való megfelelés érdekében)

reprezentatív demokrácia kiegészítése konzultációs eszközökkel és az állampolgári vélemények közvetlen képviseletével

a kormányzaton belül a források menedzselése tekintetében a vonatkozó jogszabályok korszerűsítése

a közszolgálat professzionalizálása annak érdekében, hogy a „bürokrata" ne egyszerűen szakértővé váljon a saját hatáskörére vonatkozó jogszabályok tekintetében, hanem olyan professzionális menedzserré, aki az állampolgárok/ügyfelek szükségleteinek kielégítésére fókuszál.

19. Ismertesse a nemzetközi szervezetek közigazgatás-fejlesztési törekvéseit, a legújabb közigazgatás-fejlesztési tendenciákat, az Európai Közigazgatási Térre vonatkozó nézetek lényegét!

Az adminisztratív konvergencia folyamatában, amelyben az önálló államok egymás mintáit követik, egymás tapasztalataiból tanulnak, meghatározó befolyása van a nemzetközi integrációknak; a globális vagy regionális hatókörrel működő nemzetközi szervezeteknek, intézményeknek.

Számos globális nemzetközi szervezet (pl.: ENSZ, Nemzetközi Valutaalap, Világbank) és regionális nemzetközi tömörülés, integráció (pl.: Európa Tanács, EU, EUPAN), illetve intézmény (pl.: IIAS, EIPA) küldetése magában foglalja a közigazgatás-fejlesztési tevékenységet.

Ezek az integrációk sokszor meghatározó szerepet játszanak tagországaik közigazgatás-fejlesztésének alakításában, támogatásában, ajánlások megfogalmazásában. Ezeknek a nemzetek feletti szervezeteknek az esetek zömében nem kizárólagos és nem is elsődleges profilja a közigazgatás-fejlesztés. Ez azt is jelenti, hogy az általuk követett irányvonalak, hangsúlyok miként je és az ezek alapján megfogalmazott javaslatok is eltérőek lehetnek.

Közigazgatás-fejlesztéssel foglalkozó néhány univerzális nemzetközi szervezet és intézmény

Az OECD, a Gazdasági Együttműködési és Fejlesztési Szervezet a legfejlettebb országokat tömöríti, és a közigazgatás globalizációja érdekében kifejtett tevékenysége számottevő.

A rendszerváltások utáni időszakban az OECD közigazgatási kutatási tevékenységet végző szervezeti egysége, a PUMA, valamint a SIGMA volt az, amely az átalakulóban lévő országok felé közvetítette az OECD ajánlásait és az EU-s elvárásokat.

Az OECD helyzetfelmérései, komparatív tanulmányai jelentős visszajelzéseket nyújtanak a szervezet tagállamai kormányzati szektorának, közigazgatásának helyzetéről.

Az OECD közigazgatás-fejlesztési tevékenysége széles spektrumot ölel fel, amely kiterjed közigazgatási reformstratégiák kidolgozására, illetve a reformok megvalósításának kérdéskörére.

A szakterületek köréből meg kell említenünk a költségvetés és közkiadások; a digitális kormányzás; a közszektorbeli korrupció elleni harc; a közszektorbeli foglalkoztatás; illetve közmenedzsment; a közpénzügyek és fiskális politika; valamint a regionális fejlesztés; szabályozás; kockázatkezelés; illetve kormányzás és béke témaköreit.

A közigazgatás vagy egy-egy állami szektor modernizációjával is foglalkozó univerzális szervezetek pl. a Világbank, az IMF (Nemzetközi Valutaalap) vagy az ENSZ.

A felsorolt szervezetek a rendszerváltások idején jelentős hatással voltak a demokratikus átalakulásra, a jogállami berendezkedés kialakítására Kelet-Közép-Európa országaiban.

Mára az ajánlásokat e szervezetek óvatosabban fogalmazzák meg, elismervén, hogy a reformok sikerességének záloga a helyi viszonyok, sajátosságok figyelembevétele és az azokhoz való igazítás.

Az IIAS, a brüsszeli központú Nemzetközi Közigazgatás-tudományi Intézet tudományos, nem kormányközi szervezet. A közigazgatás szervezetét, működését és annak jobbítását célzó tudás és gyakorlatok terjesztésére, tapasztalatcserére került létrehozásra. Az IIAS jelentősége abban áll, hogy fórumot biztosít a világ bármely tájáról, kultúrájából érkező gyakorlati szakemberek és a tudományos szféra képviselői számára, hogy tapasztalataikat, elméleti elemzéseiket bemutassák, vita tárgyává tegyék. Az IIAS európai vonatkozásokkal foglalkozó szervezete az EGPA (Európai Közigazgatási Csoport).

Közigazgatás-fejlesztéssel foglalkozó néhány regionális európai nemzetközi szervezet

A strasbourgi székhelyű, 1949-ben alakult, jelenleg 47 tagot számláló Európa Tanácsnak a helyi önkormányzatokra vonatkozó tevékenységét fontos megemlíteni.

A nemzetközi szervezet 1985-ben kelt Helyi Önkormányzatok Európai Chartája című egyezményében ajánlásokat fogalmazott meg a tagállamok számára a helyi önkormányzatiság közös európai értékei rögzítése és továbbfejlesztése érdekében. A Chartát Magyarországon az 1997. évi XV. törvénnyel hirdették ki.

Az Európa Tanács rendszeresen felülvizsgálja a Chartának tagállamai általi teljesítését, a tapasztaltak alapján ajánlásokat fogalmaz meg, számon kéri a Chartában foglaltak tiszteletben tartását.

A pozsonyi székhelyű NISPAcee a Közép-Kelet-Közép-Európai Közigazgatási Intézmények és Iskolák Hálózata. A szakterületét érintő elméleti és gyakorlati ismeretek tapasztalatcseréjét, valamint a közigazgatás fejlesztésére irányuló erőfeszítések becsatornázását célozza.

(Érdekességképpen megemlíthető, hogy 2000-ben és 2014-ben a NISPAcee Magyarországon rendezte éves konferenciáját.)

Az EIPA, az Európai Közigazgatási Intézet küldetése az Európai Unió intézményeivel kapcsolatban álló köztisztviselők kapacitásépítése, fejlesztése, amelyhez képzések szervezésével és jelentős kutatási tevékenység folytatásával járul hozzá. Tevékenységével az EU intézményei, tagállamai és egyéb, társult országok részére nyújt szolgáltatásokat.

Az EIPA képviselteti magát és rendszeres munkát folytat az EUPAN-ban is.

Az EUPAN, az Európai Közigazgatási Hálózat, az EU-tagállamok, az Európai Bizottság és egyéb megfigyelő európai országok közigazgatás-fejlesztésével foglalkozó főigazgatóinak informális hálózata.

Az EUPAN tevékenysége arra irányul, hogy szakmai együttműködés keretében elősegítse az új igazgatási eszközök és módszerek, jó gyakorlatok, tapasztalatok cseréjét, amelyen keresztül növelhető a tagállami közigazgatások teljesítménye és versenyképessége.

Az EUPAN három szinten működik. Az együttműködés kereteit meghatározó politikai döntéseket a közigazgatásért felelős miniszterek hozzák. A konkrét célok meghatározásáról, valamint a munkacsoportok beszámolóinak értékeléséről a minden elnökségi periódus alatt egyszer összeülő főigazgatók döntenek. Az előkészítés és a szakmai munka az állandó jelleggel működő – a hálózat munkaszervezeteinek tekintett, a nemzeti minisztériumok köz/kormánytisztviselőiből álló – munkacsoportokban történik.

Jelenleg két működő munkacsoport létezik, az egyik a Humánerőforrás-menedzsment Munkacsoport (HRWG) és az Innovatív Közszolgáltatások Munkacsoport (IPSG).

A HRWG a közigazgatás személyi állományát érintő kérdésekben, a kormányzati reformok általános stratégiai és tartalmi kérdéseiben folytat eszme- és tapasztalatcserét, empirikus, összehasonlító kutatásokat. (A témákat a munkacsoport elnöksége félévekre határozza meg;

Az IPSG küldetése a közszolgáltatások minőségének javítása érdekében új eszközök és tevékenységek kutatása.

A szociális párbeszéd keretében az EUPAN közös munkát folytat és üléseket tart az európai közszolgálati szakszervezeti tömörülésekkel is.

Együttműködik továbbá az uniós tagállamok központi közigazgatási képzési iskolái és intézményei igazgatóinak, elnökeinek informális hálózatával, a DISPA-val, amelynek feladata a köztisztviselői képzéssel kapcsolatos együttműködés és tapasztalatcsere.

Deklarációja szerint a hálózat továbbra is informális jelleggel, szigorúan önkéntes alapon kíván működni, és döntéseit konszenzusos módon meghozni. Ezáltal kíván hozzájárulni egy európai közigazgatási térség fokozatos létrejöttéhez.

Közigazgatás-fejlesztési tendenciák

Cél: hogy megtalálják a megfelelő egyensúlyt a kiadások visszafogása, a költségek csökkentése és a megfelelő, a korábbinál magasabb szintű, ügyfél-, állampolgárbarát szolgáltatások biztosítása között.

Közigazgatás-fejlesztési tendenciák csoportosítása:

A közigazgatás-fejlesztés meghatározó célok szerinti csoportosítása:

állampolgárbarát/ügyfélközpontú közigazgatás megvalósítása

közszolgáltatások színvonalának emelése

közszektor kiadásainak csökkentése

közigazgatás hatékonyságának növelése

a közigazgatás teljesítőképességének növelése

a közigazgatásban a teljesítmény jelentőségének növelése

a közigazgatás egyszerűsítése

a participacio (részvétel) erősítése

az elszámoltathatóság, átláthatóság megvalósítása

A közigazgatás-fejlesztés átfogóbb területek szerinti csoportosítása:

az igazgatási munka korszerűsítése

a pénzügyi menedzsment korszerűsítése

a közszolgálati HR modernizációja

a források elosztása – újraelosztása

szerkezeti átalakítások

A közigazgatás-fejlesztés egyéb megoldások szerinti csoportosításban:

nyitott közigazgatás – külső kontroll erősítése

dekoncentráció

decentralizáció

szerkezeti átalakítások

piaci mechanizmusok alkalmazása a szolgáltatásnyújtásoknál

teljesítménymenedzsment

belső ellenőrzés erősítése

dereguláció

elektronikus kormányzás bevezetése és kiterjesztése

egyablakos ügyintézési modell bevezetése (elektronikus is)

ügymenet egyszerűsítését, ügyintézés gyorsítását szolgáló intézkedések bevezetése

a közszolgálatban a magánszféra HR-menedzsmentjének – és eszközeinek használata

Az Európai Közigazgatási Tér(ség)

Az Európai Közigazgatási Tér(ség) nem tartalmaz kötelezően alkalmazandó rendelkezéseket arra vonatkozóan, hogy milyen közigazgatási modellt kell megvalósítani a tagállamokban.

A tagállamok kompetenciája:

belső jogalkotási és végrehajtási hatáskörök megosztása

szervezeti struktúrák kialakításának megoldásai

közigazgatás felépítésének, méretének, működési elveinek meghatározása

közszolgálati modellek megválasztása

Egyes nézetek szerint kialakulóban van, más nézetek szerint létezik egy olyan Európai Közigazgatási Tér(ség), amelyben az uniós és a tagállami közigazgatások a konvergenciahatások révén egy közös európai modell irányába haladnak.

A ’90-es évek második felében született meg a Közös Közigazgatási Tér(ség) fogalma, amely a korábbi 15 nyugati EU-tagállam közös értékrendjén alapulóan fogalmazott meg ajánlásokat az újonnan belépni szándékozók részére. Az ajánlások megtartása és a fejlesztések teljesítése a tagjelölt országok csatlakozáshoz szükséges átvilágítása során került ellenőrzésre (2004 Magyarország).

Az utóbbi évtizedekben elindult a tagállamok kormányzati rendszereiben, közigazgatási struktúráiban egyfajta intézményiharmonizáció.

Ez az Európai Unióról szóló Szerződés 4. cikk (3) bekezdésében foglalt ún. „lojalitásklauzula”-nak köszönhető, amely kimondja, hogy a tagállamok az uniós jogokból eredő kötelezettségeik végrehajtása érdekében megteszik a szükséges általános vagy különös intézkedéseket, így elősegítik az EU feladatainak teljesítését.

Az uniós jog alkalmazásának és végrehajtásának feltétele az EU-intézmények és a tagállamok, valamint az egyes tagállamok közigazgatásai közötti együttműködés, ami hozzájárul az Európai Közigazgatási Tér(ség) létrejöttéhez.

A tagállamok kötelesek az uniós vívmányokat, az ún. acquist jog- és intézményrendszerükbe integrálni, és alkalmasnak kell lenniük arra, hogy hatékonyan érvényesíteni tudják az uniós jogszabályokat, politikákat a saját belső viszonyaik közötti végrehajtás során.

A közös közigazgatási kultúra az úgynevezett európai közigazgatási alapelveken nyugszik: a közigazgatás megbízhatósága, eredményessége, hatékonysága, kiszámíthatósága és stabilitása; hozzáértő, szakképzett, professzionalista közigazgatás és közszolgálat; demokratizmus és pártatlanság, nyilvánosság és átláthatóság.

Vannak olyan európai közigazgatási alapelvek is, amelyek kimunkálásához az Európai Bíróság is hozzájárult esetjogával. Ezek a törvényes közigazgatás elve; az arányosság elve; a jogbiztonság elve; a kiszámíthatóság elve; diszkrimináció-tilalom; a felek kölcsönös meghallgatásának elve a közigazgatási eljárásokban a döntéshozatali folyamat során; átmeneti tehermentesítés; tisztességes feltételek biztosítása a közigazgatási bírósághoz fordulás joga vonatkozásában; a közigazgatás nem szerződéses alapon nyugvó felelőssége; stb.

20. Ismertesse a Kormány 2014–2020-as Közigazgatás- és Közszolgáltatás-fejlesztési Stratégiájának lényegi elemeit (intézkedések, alintézkedések, beavatkozások bontásban)!

A Kormány 2014-2020 közötti időszakra szóló közig fejlesztési stratégiájának célja, hogy 2020-ra a magyar közigazgatás: (3 alcél)

szervezetten, következetes és átlátható intézményi struktúrában, korszerű és ügyfélbarát eljárásrenddel, mindenki számára elérhetően; (ügyfélközpontú)

professzionálisan, nemzeti hivatástudattal rendelkező, szakmailag felkészült, etikus és motivált személyi állománnyal, modern szervezeti keretek között; (megbízható)

költséghatékonyan, a lehető legkisebb adminisztratív teherrel, versenyképes szolgáltatási díjakkal és rövid ügyintézési határidőkkel működjön, azaz létrejöjjön az emberek bizalmát élvező szolgáltató állam; (versenyképesen szolgáltat)

Az alcélok elérése érdekében 4 intézkedést nevesít:

a szolgáltató közig szervezési feltételeinek fejlesztése,

közig. emberi-erőforrás gazdálkodás fejlesztése

közszolgáltatások színvonalának javítása

elektronikus támogatások fejlesztése (Digitális Állam)

I. A szolgáltató közigazgatás szervezési feltételeinek fejlesztése alintézkedések

1.Központi közig szervezetrendszer működési hatékonyság növelése:(4 beavatkozás)

a) Központi közig átszervezése: központi állig szervek földrajzi elhelyezkedés felülvizsgálata, középirányító szervek összevonása,

b) eredményorientált tervezés, ellenőrzés, értékelés, és nyomon követés módszertanai elterjesztése, alkalmazása,

c) közig folyamatok optimalizálása

d) bürokráciacsökkentés, jogszabályok ésszerűsége, dereguláció, jogérvényesítés hatékonyság növelése

2.Területi államigazgatás fejlesztése, ésszerűsítése: (5 beavatkozás)

2026. évi kiegészítés: az államigazgatás és az államszervezet kapcsolatánál az ügyészség mellett már az NVVH-val is számolni kell. Az NVVH 2026-ban létrehozott, független, sajátos jogállású állami szerv; közvagyon-visszaszerzési és -védelmi feladatokat lát el, és meghatározott körben a közigazgatási szerveket is vizsgálhatja, illetve eljárást kezdeményezhet.

a) területi államigazgatási intézményrendszer szervezeti megerősítése

b) átfogó integráció

c) ideális járás kialakítás

d) ügyfélkapcsolati pontok (Kormányablak, ügysegédi rendszer) fejlesztése

e) közfeladatok határ menti rendszerének feltérképezése, kialakítása európai területi társulások támogatásával, transznacionális együttműködés bővítése

3. Szolgáltató közigazgatás szervezési feltételeinek fejlesztése: (1 beavatkozás)

2026. évi kiegészítés: a helyi önkormányzatok törvényességi felügyeletéért a vidék- és településfejlesztési miniszter felel. A 2026. őszi vizsgaanyag szerint 2026. október 1-jétől a „vármegye” elnevezést ismét a „megye” váltja fel.

a) önkormányzatok belső folyamatainak és ügyfélkapcsolatainak fejlesztése

4. Hely- és időfüggetlen közig. szolg. fejlesztése:(2 beavatkozás)

a) ügyintézést támogató rendszerek fejlesztése,

b) elektronikus ügyintézés ügyfél oldali lefedéséhez szükséges kieg. fejlesztések

II. A közigazgatás emberi erőforrás-gazdálkodás fejlesztése alintézkedések

1. Az emberi erőforrás gazdálkodás egyes funkcióinak továbbfejlesztése: (4 beavatkozás)

a) szabályozási környezet javítása

b) HR funkciók fejlesztése

c) közszolgálati rendszerirányítás

d) integritásirányítási rendszer humán szempontú továbbfejlesztése

2. Közszolgálati életpályamodell fejlesztése: (7 Beavatkozás)

2026. évi kiegészítés: az államigazgatás és az államszervezet kapcsolatánál az ügyészség mellett már az NVVH-val is számolni kell. Az NVVH 2026-ban létrehozott, független, sajátos jogállású állami szerv; közvagyon-visszaszerzési és -védelmi feladatokat lát el, és meghatározott körben a közigazgatási szerveket is vizsgálhatja, illetve eljárást kezdeményezhet.

a) közszolgálati vezetők kompetenciájának továbbfejlesztése

b) utánpótlás (toborzás+kiválasztás)

c) Ennek eszköze – az eredeti elképzelések szerint – a munkakör alapú foglalkoztatási rendszer bevezetése (az előmeneteli tábla helyett).

d) egyénre szabott karriermenedzsment,

e) továbbképzés és kompetenciafejlesztés

f) elkötelezettség megerősítése, ösztönzésmenedzsment

g) közszolgálati szolgáltatásfejlesztés

3. Az önkormányzati emberi erőforrás-gazdálkodás fejlesztése: (2 beavatkozás)

2026. évi kiegészítés: a helyi önkormányzatok törvényességi felügyeletéért a vidék- és településfejlesztési miniszter felel. A 2026. őszi vizsgaanyag szerint 2026. október 1-jétől a „vármegye” elnevezést ismét a „megye” váltja fel.

a) önk. HR funkciója fejlesztése

b) személyi állomány fejlesztése

III. Közszolgáltatások színvonalának javítása alintézkedések

1. Az állam vagy önkormányzatok által nyújtott közszolgáltatások szervezési feltételeinek javítása:(3 beavatkozás)

a) közszolgáltatásokhoz kapcsolódó szervezetrendszer hatékonyabbá tétele

b) közszolgáltató szervezetek menedzsmentjének, szolgáltatási minőségének, és kapacitásának átfogó fejlesztése

c) közszolgáltató szervezetek tudásbázisának és nyomon követésének fejlesztése

2. Közszolgáltatásokhoz kapcsolódó bürokráciacsökkentés: (2 beavatkozás)

2026. évi kiegészítés: az államigazgatás és az államszervezet kapcsolatánál az ügyészség mellett már az NVVH-val is számolni kell. Az NVVH 2026-ban létrehozott, független, sajátos jogállású állami szerv; közvagyon-visszaszerzési és -védelmi feladatokat lát el, és meghatározott körben a közigazgatási szerveket is vizsgálhatja, illetve eljárást kezdeményezhet.

a) közszolgáltatásokhoz kapcsolódó élethelyzetekhez tartozó ügyek egyszerűsítése

b) egységes és összehasonlítható módszertanon alapuló ügyfélelégedettség-mérés bevezetése

3. Elektronikus ügyintézést támogató szolgáltatások biztosítása a közszolgáltatások egyéb területén: (1 beavatkozás)

2026. évi kiegészítés: a helyi önkormányzatok törvényességi felügyeletéért a vidék- és településfejlesztési miniszter felel. A 2026. őszi vizsgaanyag szerint 2026. október 1-jétől a „vármegye” elnevezést ismét a „megye” váltja fel.

a) központi informatikai szolgáltatások továbbfejlesztése

IV. Elektronikus támogatások fejlesztése alintézkedések

1.Adatbázisok összehangolására irányuló fejlesztések: (2 beavatkozás)

a) informatikai rendszerek interoperabilitásának javítása

b) nyilvántartások korszerűsítése, adat- és folyamatredundanciák megszüntetése

2. Ügyfélközpontú közig informatikai támogatása: (2 beavatkozás)

2026. évi kiegészítés: az államigazgatás és az államszervezet kapcsolatánál az ügyészség mellett már az NVVH-val is számolni kell. Az NVVH 2026-ban létrehozott, független, sajátos jogállású állami szerv; közvagyon-visszaszerzési és -védelmi feladatokat lát el, és meghatározott körben a közigazgatási szerveket is vizsgálhatja, illetve eljárást kezdeményezhet.

a) belső folyamatok informatikai támogatása, belső rendszerek fejlesztése

b) biztonságos működés feltételeinek biztosítása

A tervezési ciklus hosszúságára tekintettel, a stratégia végrehajtása átfogó ellenőrzésének kiemelkedő volt a jelentősége. A monitoring – a közigazgatás fejlesztéséért is felelős minisztérium – a Miniszterelnökség felelősségi körébe tartozott. A közigazgatás-fejlesztési program lépéseit megvalósító intézkedésekről a Kormány a vonatkozó kormányhatározatokban jelölte ki a felelősöket, határidőket és utasította az érintett ágazati vezetőket a végrehajtáshoz szükséges jogalkotás, illetve jogalkotási javaslat megtételére. A közigazgatás-fejlesztési programok finanszírozása döntő részben európai uniós forrásokból történt, operatív programok keretében kerültek megvalósításra. 2020-ban a közigazgatás átfogó megújítását célzó programok, stratégiák folyamata lezárult, ezt

követően alapvetően ágazati stratégiák elfogadása vált jellemzővé. A kormányhatározati szinten megjelenő stratégiák közül – korántsem a teljesség igényével – említhető példaként a nemzeti biztonsági, az egészségipari, a köznevelési, a mesterséges intelligencia, a digitális agrár-, az építésgazdasági, a turizmusfejlesztési, a hidrogén-, a nemzeti katonai, az egészséginformatikai, a K+F+I, a társadalmi felzárkózási, az űr-, az integrált határigazgatási, az agglomerációs vasúti, a korrupció elleni, a digitális élelmiszeripari, az akvakultúra, a nemzeti digitalizációs, vagy a zöld közbeszerzési stratégia.

34

VÁLASZTHATÓ TÁRGYI VIZSGARÉSZ

ÁLLAMIGAZGATÁS

SZÓBELI TÉTELEK

2026 ősz

Államigazgatás — Kidolgozott tételek

Államigazgatás · Kidolgozott tételek

Jelenlegi olvasóváltozat: az áthúzott korábbi szövegrészek kimaradtak. A forrás DOCX változatlan maradt.

15 PONTOS KÉRDÉSEK

1. Ismertesse milyen okból és hogyan alakult át a hatalommegosztás klasszikus elméletének alkalmazása, milyen elemekkel, intézményekkel bővült!

A hatalmi ágak szétválasztása történetileg az önkényuralom megakadályozása céljából indult, mára a demokratikus berendezkedés és hatalomgyakorlás elengedhetetlen feltételévé vált, alkotmányos alapelv.

A hatalommegosztás klasszikus elmélete Montesquieu nevéhez fűződik, ami szerint az alábbi hatáskörök, államhatalmi ágak mind intézményi, mind pedig személyi vonatkozásokban el kell, hogy különüljenek egymástól:

Törvényhozó hatalom (választott parlamenti képviselők)

Végrehajtó hatalom (kormány)

Bírói hatalom (igazságszolgáltatás)

Az államhatalmi ágak szétválasztásának fontos eleme a kölcsönös függőség és ellenőrzés, amelyek ellensúlyként és fékként működhetnek.

3 alapvető formáját ismerjük:

A klasszikus hatalommegosztás az amerikai prezidenciális (elnöki) rendszerben érvényesül leginkább, a többi modern demokráciában gyakran kevésbé biztosított a hatalmi ágak egyértelmű szétválasztása.

A hatalommegosztás másik módja lehet a törvényhozás két kamarára osztása, amelyek törvényhozási funkcióikban és választóikat tekintve is különböznek: másra és mástól kapnak mandátumot. Ilyen pl. alsó- és felsőház, vagy képviselőház és szenátus. Magyarországon egykamarás országgyűlés működik.

A hatalommegosztás harmadik módja lehet a föderalizmus, azaz a szövetségi és a tartományi szintű hatalmi szervek szétválasztása. Ilyen föderális szerkezetű állam pl. az USA, Németország, Ausztria vagy Svájc.

Átalakulás okai:

Montesquieu az alkotmányos monarchia államformára alkotta meg az elméletét.

Köztársasági államformában és a modern parlamentáris rendszerekben már nehezen alkalmazható.

A modern parlamentáris rendszerekben – pl. Magyarország 1989 óta – az eredeti alapelv (a törvényhozó hatalom korlátozza, és ellenőrzi a végrehajtó hatalmat) nem érvényesül, a törvényhozás nem ellensúlya és nem korlátja, hanem partnere a végrehajtó hatalomnak (Kormány).

Az egyensúlyt állami szervek képviselik, amelyek semlegességre, illetve független működésre törekszenek (ld. Állami Számvevőszék, országgyűlési biztos, Alkotmánybíróság).

Elméletek, történelmi előzmények:

A modern demokratikus államok szervezete és működése a hatalommegosztás elvén alapul.

Kialakulása a következő állomásokon keresztül valósult meg:

ókori görög filozófia: Arisztotelész (Politika c. műve)

középkor: a világi és egyházi hatalom elválasztása állt a középpontban

felvilágosodás (természetjogi gondolkodók): John Locke először írja le az államhatalmi ágak elkülönítését törvényhozó, végrehajtó és föderatív (diplomácia) államhatalmi ágakat különböztet meg.

hatalommegosztás klasszikus elmélete – Montesquieu (A törvények szelleméről): az államhatalmi ágakat (törvényhozó/végrehajtó/bírói hatalom) személyileg és szervezetileg is el kell különíteni, az egyes hatalmi ágak működését a többi hatalmi ágnak ellensúlyozni kell. A hatalommegosztás célja a törvények uralmának biztosítása/a zsarnokság kiküszöbölése azáltal, hogy az ne kerülhessen egy személy vagy testület kezébe. Elméletében az ember természetéből indul ki, aki hajlamos hatalmával visszaélni, és ezt meg is teszi, ha ebben nem korlátozzák. Cél: a hatalom ellenőrzés nélkül ne legyen gyakorolható.

1787. Az Amerikai Egyesült Államok alkotmánya

Benjamin Constant: a hatalom korlátozásának garanciáját az jelenti, ha az államhatalom minden hatalmi tényezője a saját hatáskörén belül marad, és együttműködnek egymással. Az együttműködés biztosítéka az államfői hatalom. Lényege: éles különbséget tett a politikailag felelősségre vonható miniszterek (tevőleges hatalom), és a politikailag nem felelős, sérthetetlen uralkodó (államfő – semleges hatalom) között. Az államfői hatalomnak az a szerepe, hogy megteremtse az egyensúlyt az államhatalmi ágak között.

Hatalommegosztást elutasító elméletek

fejedelmi szuverenitás tana – Laband

népszuverenitás tana – Rousseau

államhatalom egysége – marxista ideológia

2. Ismertesse az Országgyűlés és a Kormány viszonyát, térjen ki a hatalmi ágakra, a bizalomra és az ellenőrzésre!

Magyarország kormányformája: parlamentáris köztársaság

a végrehajtó hatalom a törvényhozó hatalomtól nyeri el megbízatását,

működésének feltétele, hogy a végrehajtó hatalom letéteményese, a kormány bírja a törvényhozás bizalmát.

Magyarországon az Alaptörvény 15. cikk (1) bekezdésének rendelkezése alapján a végrehajtó hatalom általános szerve a Kormány, amely az Országgyűlésnek felelős.

Magyarország miniszterelnökét – a köztársasági elnök javaslatára – az Országgyűlés választja meg. Az Országgyűlés megvonhatja a bizalmat a kormánytól, a bizalmatlansági indítványt a miniszterelnökkel szemben lehet benyújtani. Ha az Országgyűlés kifejezi bizalmatlanságát a miniszterelnökkel szemben, akkor a miniszterelnök megbízatása megszűnik, ezzel egyidejűleg az Országgyűlés új miniszterelnököt választ, ami a kormány folyamatos működését biztosítja (konstruktív bizalmatlanság).

A bizalmatlansági indítványhoz hasonló a bizalmi szavazás is, melyet azonban a miniszterelnök indítványozhat, s melynek célja lényegében a parlamenti bizalom megerősítése. Ha azonban a bizalmi szavazás során az országgyűlési képviselők több mint fele nem támogatja a miniszterelnököt, az Országgyűlés ezzel kifejezi bizalmatlanságát, így megszűnik a miniszterelnök – és vele az egész Kormány – megbízatása.

A kormány többi tagjának, a minisztereknek a kinevezésébe az Országgyűlés beleszólása formális. A miniszteri tisztségre javasolt személyt (A kormányzati igazgatásról szóló 2018. évi CXXV. törvény (továbbiakban Kit.) 196. § (2) bekezdése előírja,) az Országgyűlés a miniszter feladatköre szerinti bizottsága a kinevezését megelőzően meghallgatja, de a bizottsági meghallgatás eredménye nem kötelező a köztársasági elnökre nézve, akinek a döntése szintén formális. Kizárólag a meghallgatás elmaradása esetén nem kerülhet sor a miniszter kinevezésére.

Az Országgyűlés és a Kormány viszonya:

Az Országgyűlés az általa alkotott törvényekkel hatályon kívül helyezheti a kormány által megalkotott kormányrendeleteket.

A végrehajtó hatalmat megjelenítő kormány nem oszlathatja fel az Országgyűlést, és nem élhet a törvényalkotást befolyásoló vétó eszközével.

Az Országgyűlés ellenőrző tevékenysége:

Ellenőrzés: önálló alkotmányos funkciója! Plénum és bizottságok is! A folyamatos ellenőrzés alapja és mértéke az Országgyűlés Kormány iránti bizalma. Ez adja meg az alkotmányos felhatalmazást arra, hogy a Kormány politikáját állami és közhatalmi eszközökkel megvalósítsa.

Politikai vitanap: a Kormány feladatkörébe tartozó egy-egy kérdést tárgyalhat az Országgyűlés, az indítvány benyújtástól számított 14-28 nap között.

Beszámolók, jelentések.

Interpelláció: képviselő intézheti a Kormányhoz vagy valamely tagjához, az Országgyűlés elnökénél kell benyújtani, viszontválaszra van lehetősége a képviselőnek.

Kérdés: képviselő intézheti a Kormányhoz vagy valamely tagjához, az alapvető jogok biztosához, a legfőbb ügyészhez, az ÁSZ elnökéhez, az MNB elnökéhez. Nincs viszontválasz.

3. Ismertesse a köztársasági elnök és a Kormány közigazgatási viszonyát, különös tekintettel a köztársasági elnök feladat-és hatáskörére!

A magyar alkotmányos rendszerben a köztársasági elnöknek önálló, elkülönült államfői hatásköre, valamint az Országgyűlés és a Kormány közötti egyensúlyozó szerepe van. Erre utal az Alaptörvény 9. cikk (1) bekezdése, ami szerint az államfő kifejezi a nemzet egységét és őrködik az államszervezet demokratikus működése felett. Az Alaptörvényben rögzített államfői hatáskörök arra utalnak, hogy – a különleges jogrend eseteit leszámítva – Magyarország államfője nem rendelkezik sem a törvényhozó, sem a végrehajtó hatalom döntési jogosítványaival. Döntései vagy miniszteri, illetve miniszterelnöki ellenjegyzéshez kötöttek, vagy önállóan hozza meg őket ugyan, azonban tényleges politikai felelősséget nem keletkeztető szűk mozgástere van. (A választások időpontját például nem az év bármely napjára tűzi ki tetszése szerint, hanem a törvényben meghatározott korlátok között, így a gyakorlatban szinte minimális a tényleges választási lehetősége.)

Köztársasági elnök:

Magyarország államfője

kifejezi a nemzet egységét, és őrködik az államszervezet demokratikus működése felett

személye sérthetetlen

a Magyar Honvédség főparancsnoka

az Országgyűlés 5 évre választja, megválasztható bármely magyar állampolgár, aki a 35. életévét betöltötte. Legfeljebb egy alkalommal lehet újraválasztani

a köztársasági elnöki tisztség összeegyeztethetetlen minden más állami, társadalmi, gazdasági és politikai tisztséggel vagy megbízatással (Alaptörvény 12. cikk (2) bekezdés)

más keresőfoglalkozást nem folytathat, és egyéb tevékenységéért – a szerzői jogi védelem alá eső tevékenység kivételével – díjazást nem fogadhat el

ellene büntetőeljárást csak megbízatásának megszűnése után lehet indítani

A köztársasági elnök feladata, hogy őrködjön az államszervezet demokratikus működése felett, és ez testesíti meg az államfői hatalom semlegességét, formálisan sem része a végrehajtó hatalomnak. A köztársasági elnök és a Kormány közötti viszony sajátossága: jogi és politikai értelemben is egymástól függetlenül működjenek, és a köztársasági elnök ne kerüljön szembe a Kormány politikájával (kivéve, ha az államszervezet demokratikus és zavartalan működését kell biztosítania.)

Személyi döntési jogosítványai (formális jogkör!)

kinevezi a minisztereket, a Magyar Nemzeti Bank elnökét, alelnökeit, az önálló szabályozó szerv vezetőjét és az egyetemi tanárokat;

megbízza az egyetemek rektorait;

kinevezi és előlépteti a tábornokokat;

törvényben meghatározott kitüntetéseket, díjakat és címeket adományoz, valamint engedélyezi külföldi állami kitüntetések viselését

További hatásköre az OGY feloszlatásának joga is:

a kormány megbízatása megszűnik, és az általa javasolt személyt 40 napon belül nem választják meg

ha március 31-ig a költségvetési törvényt nem fogadják el (indemnitás – ex lex állapot!)

A köztársasági elnök ellenjegyzés nélküli jogkörei:

képviseli Magyarországot;

részt vehet és felszólalhat az Országgyűlés ülésein;

törvényt kezdeményezhet;

országos népszavazást kezdeményezhet;

kitűzi a parlamenti választás és az országos népszavazás időpontját;

különleges jogrendet érintő döntéseket hoz;

összehívja az Országgyűlés alakuló ülését;

feloszlathatja az Országgyűlést

törvényekkel kapcsolatos politikai és alkotmányos vétójog (korlát: visszaküldi megfontolásra, de ha a törvényt ismét elfogadja OGY, akkor alá kell írnia, így ez formális vétójog!)

kinevezi a hivatásos bírákat és a Költségvetési Tanács elnökét;

A köztársasági elnök ellenjegyzéshez kötött jogkörei (Kormány tagjának ellenjegyzése szükséges, a politikai felelősséget átveszi a végrehajtó hatalom)

az Országgyűlés felhatalmazása alapján elismeri a nemzetközi szerződés kötelező hatályát;

megbízza és fogadja a nagyköveteket és a követeket;

kinevezi a minisztereket, a MNB elnökét, alelnökeit, az önálló szabályozó szerv vezetőjét és az egyetemi tanárokat;

megbízza az egyetemek rektorait;

kinevezi és előlépteti a tábornokokat;

törvényben meghatározott kitüntetéseket, díjakat és címeket adományoz, valamint engedélyezi külföldi állami kitüntetések viselését;

gyakorolja az egyéni kegyelmezés jogát;

dönt a feladat- és hatáskörébe tartozó területszervezési kérdésekben (pl. városi cím adományozása, községalakítás);

dönt az állampolgárság megszerzésével és megszűnésével kapcsolatos ügyekben;

/A köztársasági elnökről Magyarország Alaptörvényének 9-14. cikke szól./

4. Hasonlítsa össze az Állami Számvevőszék és az alapvető jogok biztosának államigazgatás felett gyakorolt ellenőrző tevékenységét!

Az Állami Számvevőszék és az államigazgatás

Az Állami Számvevőszék

az Alaptörvény 43. cikk (1) bekezdése szerint az Országgyűlés pénzügyi és gazdasági ellenőrző szerve.

Az Állami Számvevőszék jogosult valamennyi közigazgatási szerv gazdálkodását ellenőrizni.

Az ellenőrzés nem korlátozódik a gazdálkodás törvényességére, hanem kiterjed annak célszerűségére és eredményességére is.

Az Állami Számvevőszék ellenőrzési jogosítványai korlátozottak.

Jogszabálysértés esetén bírósághoz fordulhat, illetve az ellenőrzések eredményeit nyilvánosságra hozza.

Az ellenőrzés során ugyanakkor intézkedési jogköre keretében zárolás iránt intézkedhet, valamint a pénzeszközök további felhasználását felfüggesztheti.

A számvevőszéki ellenőrző tevékenységének akadályozása bűncselekmény (számvevőszéki ellenőrzéssel kapcsolatos kötelezettségek megszegése),

ami akár szabadságvesztéssel is büntethető.

Büntethető továbbá az állami szerv vezetője, ha írásbeli felszólítás ellenére nem küld intézkedési tervet az Állami Számvevőszék részére.

Az alapvető jogok biztosa és az államigazgatás

Az alapvető jogok biztosa, ismert nevén ombudsman

alapjogvédelmi tevékenységet lát el,

eljárását bárki kezdeményezheti.

Az alapvető jogok biztosa az Országgyűlés ellenőrző szerve.

Az alapvetőjogok biztosát és helyetteseit az Országgyűlés választja,

feladata az alkotmányos jogokat sértő visszásságok kivizsgálása.

Az ombudsman és helyetteseinek hatásköre az alkotmányos jogok szempontjából a közigazgatás egészére kiterjed.

Érdemi intézkedési jogosultsága nincs,

az alapvető jogok sérelme esetén ajánlással fordul az ellenőrzött közigazgatási szerv felé,

továbbá bírósági, alkotmánybírósági eljárást kezdeményezhet, illetve a nyilvánossághoz fordulhat.

2021.01.01 óta közigazgatási hatóságként jár el az egyenlő bánásmód követelményének megsértése miatt indított eljárásokban.

Összehasonlító táblázat

Állami Számvevőszék

Alapvető jogok biztosa

Országgyűlés ellenőrző szerve

Tevékenység: pénzügyi és gazdasági ellenőrzés

(zárszámadási törvényjavaslat ellenőrzése is)

Tevékenység: alapjogvédelem

Hatáskör: valamennyi közigazgatási szerv gazdálkodása

Hatáskör: a közigazgatás egésze

(Nem terjed ki a hatásköre az Országgyűlésre, a köztársasági elnökre, az Alkotmánybíróságra, az Állami Számvevőszékre, a bíróságokra, az ügyészségekre stb.)

Az Állami Számvevőszék ellenőrzéseinek gyakoriságát törvény, törvényi szabályozás hiányában az Állami Számvevőszék elnöke határozza meg.

Eljárását bárki kezdeményezheti

Az elnök az Állami Számvevőszék tevékenységéről

Tevékenységének tapasztalatairól

évente beszámol az Országgyűlésnek.

Az Országgyűlés választja meg

az Állami Számvevőszék elnökét 12 évre.

helyetteseivel együtt az köztársasági elnök javaslatára 6 évre.

Az országgyűlési képviselővel azonos mentelmi jog illeti meg (Alapvető Jogok Biztosa, ÁSZ elnök).

Bírósághoz fordulhat, illetve az ellenőrzések eredményeit nyilvánosságra hozza.

Ellenőrzés során ugyanakkor intézkedési jogköre keretében zárolás iránt intézkedhet, valamint a pénzeszközök további felhasználását felfüggesztheti.

Érdemi intézkedési jogosultsága nincs. Ajánlással fordulhat a közigazgatási szerv felé, bírósági, alkotmánybírósági eljárást kezdeményezhet, illetve a nyilvánossághoz fordulhat.

A számvevőszéki ellenőrző tevékenységének akadályozása bűncselekmény (számvevőszéki ellenőrzéssel kapcsolatos kötelezettségek megszegése), ami akár szabadságvesztéssel is büntethető.

Büntethető továbbá az állami szerv vezetője, ha írásbeli felszólítás ellenére nem küld intézkedési tervet az Állami Számvevőszék részére.

Az Állami Számvevőszék elnöke a Költségvetési Tanács tagja

Alkotmánybíróságtól utólagos normakontrollt kérhet, az állampolgárok utólagos vizsgálatot az alapvető jogok biztosánál kezdeményezhetnek.

Országgyűlés ülésein részt vehet és felszólalhat (Alapvető Jogok Biztosa, ÁSZ elnök)

Országgyűlési képviselő felvilágosítás kérése céljából kérdést intézhet a feladatkörükbe tartozó bármely ügyben (Alapvető Jogok Biztosa, ÁSZ elnök).

5. Ismertesse a magyar közigazgatás alrendszereit, határozza meg a hasonlóságokat és különbségeket, valamint jellemezze a kapcsolatukat!

A Közigazgatás szervezete két alrendszerre tagolható:

államigazgatási szervek (tipikus államigazgatási szervek: kp.i hivatalok, kormányzati főhivatalok; atipikus szervek),

helyi önkormányzatok

E hagyományosnak tekintett közigazgatási szervek mellett később jelentek meg az új típusú, más néven egyéb (atipikus) közigazgatási szervek. Így például Magyarországon az önálló szabályozó szervek, autonóm államigazgatási szervek, amelyek szintén államigazgatási feladatokat látnak el. Így annak ellenére, hogy nem tartoznak a kormány irányítása alá, az államigazgatás részét képezik.

Atipikus közigazgatási szervek jellemzői:

nem előre eltervezett fejlesztés eredményeképpen, hanem jellemzően ad hoc döntésekkel hozták létre őket, később jelentek meg, nem alkotnak rendszert,

nem a Kormány irányítása alatt állnak, politikailag függetlenek

ilyenek például az autonóm államigazgatási szervek és az önálló szabályozó szervek

Az államigazgatás az állami közigazgatási feladatok ellátására létrehozott állami szerveket jelenti, amelyek hierarchikus rendszerben, egymással alá-fölérendeltségi viszonyban, központi és helyi szinten valósítják meg az állami célkitűzéseket.

A helyi önkormányzati igazgatás kizárólag helyi szinten működik. A helyi önkormányzatoknak nincs központi szerve. A helyi önkormányzatok elsősorban a helyi közösség igényei szerint látják el azokat a feladatokat, amelyekre az államhatalom törvények útján kötelezi őket, illetve amelyekre a helyi közösség igényt tart.

A helyi önkormányzatok a központi államhatalomhoz és azon belül az államigazgatáshoz képest autonómiával, vagyis relatív önállósággal rendelkeznek, de nem függetlenek az állami működéstől. (Alaptörvény, Magyarország helyi önkormányzatairól szóló törvény /a továbbiakban: Mötv./). Működésüknek az állam ad jogi keretet, pénzügyi-gazdasági alapot, és az állami szervek nyújtanak számukra jogvédelmet. Ugyanakkor az állam biztosítja, hogy mint minden jogalany a helyi önkormányzatok is betartsák azt az állam által teremtett jogrendet, amelynek létrehozásában maguk is részt vesznek.

Különbözőségek

A két alrendszer megkülönböztetésének alapja a közfeladatok, közszolgáltatások megkülönböztetése.

A közfeladatok egyik csoportjának ellátása össztársadalmi érdek, nemzeti ügy, ezért az állam felelősséget vállal biztosításukért. Az országos jelentőségű ügyek intézése tehát az állami közigazgatás, más szóval az államigazgatás feladata.

A közfeladatok másik csoportja közügy ugyan, vagyis megvalósításuk nem magán- vagy csoportérdek, azonban ezek körülhatárolható társadalmi csoport – például egy település vagy egy megye lakosságának – érdekét szolgálják.

Tehát a helyi közügyek ellátása nem tartozik az állami felelősség körébe, ezekért a helyi lakosság által választott és közhatalommal felruházott helyi, önkormányzatot megvalósító közigazgatási szervek felelősek.

Az államigazgatás és önkormányzati igazgatás megkülönböztetésének másik oka a munkamegosztás. A megnövekedett mennyiségű közfeladatot az állam képtelen volt saját apparátusa révén ellátni, ezért szükségessé vált az államigazgatástól szervezetileg, jogilag és költségvetést tekintve elkülönülő, önálló közhatalmi szervek működtetése, amelyek részt vállalnak a közfeladatok biztosításában.

Közös tulajdonságok:

Mind az állami, mind az önkormányzati közigazgatási feladatokat jogszabályok határozzák meg, mindkettő közfeladatok ellátására hivatott, közpénzből működik, valamint tulajdonuk köztulajdon.

A két alrendszer között vannak kapcsolódási pontok

törvényességi felügyelet, amely révén az államigazgatás biztosítja a helyi önkormányzatok jogszerű működését. A helyi önkormányzatok feletti törvényességi felügyeletet az államigazgatás csúcsszerve, a Kormány biztosítja a vidék- és településfejlesztési miniszter irányításával, a fővárosi és vármegyei kormányhivatalok útján. A törvényességi felügyeleti eljárás célja annak biztosítása, hogy a helyi önkormányzati szervek jogszerűen működjenek.

Terminológiai átmenet: az Alaptörvény tizenhetedik módosítása alapján 2026. október 1-jétől a „vármegye” elnevezést ismét a „megye” elnevezés váltja fel. A 2026. őszi vizsgafelkészítésben a megye/megyei terminológiát alkalmazzuk.

államigazgatási feladatok, amelyeket helyi önkormányzati szervek látnak el. A helyi önkormányzatok által ellátott állami, államigazgatási feladatokat delegált feladatoknak nevezzük (míg a helyi közügyeket saját, vagy önkormányzati feladatnak). A Mötv. rendelheti el a honvédelmi, polgári védelem, katasztrófa-elhárítási ügyekben az államigazgatási feladatok helyi irányítását és végrehajtását. Az államigazgatási feladat- és hatáskörben a képviselő-testület vagy a közgyűlés utasítást nem adhat, az e jogkörben hozott döntést nem bírálhatja felül. Államigazgatási feladatokat arányos költségvetési támogatás biztosításával az önkormányzatok számára csak törvény állapíthat meg.

területszervezési döntések. A helyi önkormányzatokat érintő területszervezési döntéseket az Mötv. részben az Országgyűlés, részben a köztársasági elnök feladat- és hatáskörébe utalja. Az Országgyűlés dönt az állam területi tagozódásáról, a megyék összevonásáról, szétválasztásáról, határainak megváltoztatásáról, elnevezéséről és székhelyéről, valamint a fővárosi kerületek kialakításáról. A köztársasági elnök dönt az ország területének közigazgatási tagozódásával, valamint a területszervezéssel kapcsolatosan előkészített városi cím adományozásáról, a község alakításáról egyesítéséről, a községegyesítés megszüntetéséről, a város, község elnevezéséről. A köztársasági elnök feladat- és hatáskörébe tartozó területszervezési kérdésekben hozott döntéséhez a Kormány tagjának ellenjegyzése szükséges.

A helyi önkormányzatokat megillető véleményezési es javaslattételi jog. Az államigazgatási szervek irányába a helyi önkormányzat a helyi közügyek intézése körében feladat- és hatáskörrel rendelkező szervtől tájékoztatást kérhet, döntést kezdeményezhet, véleményt nyilváníthat. a megkeresett szerv a helyi önkormányzat megkeresésére 30 napon belül köteles érdemben válaszolni (A harmincnapos határidő az Országgyűlésre nem vonatkozik.), illetve ha az ügy nem a megkeresett szerv hatáskörébe tartozik, akkor köteles a megkeresést 8 napon belül áttenni a hatáskörrel rendelkező szervhez, és erről a megkereső helyi önkormányzatot egyidejűleg tájékoztatni.

6. Határozza meg a decentralizált szervek és a dekoncentrált szervek közös sajátosságait és különbségeiket!

A centralizáció és a decentralizáció területszervezési elvek a közigazgatásban. Meghatározzák egy állam közigazgatásának szervezeti felépítését, annak jellegét, és egyben államszervezési elvek is, két, a közigazgatással szemben támasztott követelmény megvalósítását biztosítják, melyek:

a közigazgatás egysége: a közigazgatás tevékenységének egységesnek – uniformizáltnak – kell lennie az ország egész területén,

a közigazgatásnak alkalmazkodnia kell az igazgatottak – nyelvi, etnikai, vallási, társadalmi, gazdasági, földrajzi, stb. – különbözőségéből adódó sajátosságokhoz.

Csak az egyik alapelv megvalósítása nem lehetséges egy országon belül. A két alapelv azt határozza meg, hogy az adott állam közigazgatási feladatait hogyan és milyen típusú közigazgatási szervek látják el. Ha a közigazgatási

feladatok ellátása túlnyomó többségében a központi kormányszervek hatáskörébe tartozik, akkor a rendszer centralizált. Decentralizált közigazgatásról akkor beszélünk, ha a közigazgatási feladatok ellátásáért meghatározó részben nem a központi kormányszervek, hanem az azoktól különböző és bizonyos mértékben önálló közigazgatási szervek felelnek. A centralizáció során egy helyre összpontosul az irányítás, tudás, szakértelem (ez a hely a közigazgatásban a központi kormányzat). A közigazgatási feladatok ellátását így az állam vállalja magára, és csak a központi kormányszervek végeznek igazgatási tevékenységet és csak ezek rendelkeznek döntési joggal. A központi hatalom akarata mindenütt azonos hatékonysággal érvényesül.

Azonban ez az abszolút centralizált rendszer mereven hierarchikus, a gyakorlatban működésképtelen lenne, hiszen jelentéktelen ügyek miatt lennének leterhelve, ami veszélyeztetné a fontos döntések, jelentős ügyek ellátását. Ezért szükséges az állam területi egységekre történő felosztása, ahol olyan hivatalokat hoznak létre, ahol a központi hatalom hivatalnokai állomásoznak (ők a központi igazgatásnak vannak alárendelve, végrehajtják a központi utasításokat, kizárólag azt tehetik meg, amire felhatalmazást kapnak, önálló döntési joguk vagy korlátozott, vagy nincs is.) Ez a centralizáció elvének kiegészítése, a dekoncentráció elvének alkalmazásával, mely lehetővé teszi, hogy a nem országos, hanem helyi jelentőségű ügyekben olyan döntési joggal legyenek felruházva, amely a feladat ellátásához szükséges.

Fentiekből következik, hogy a dekoncentrált igazgatás centralizált, mert a döntéseket az államhatalom nevében a központi kormányzat által kinevezett és a hierarchiában alárendelt hivatalnokok hozzák. Döntési autonómiájuk nincs vagy a meghatározott keretek között erősen korlátozott; jobbára az egyedi ügyekre vonatkozóan. Ugyanakkor a dekoncentráció előnye, hogy az ügyek intézését, a központi utasítások végrehajtását és részben a döntéshozatalt közelebb viszi az érintettekhez. A centralizáció a dekoncentrációval kiegészülve továbbra is egy kézben tartja a közigazgatási döntések meghozatalának jogát, csak éppen a helyi sajátosságokat veszik figyelembe és az utasításokat is azokhoz igazítva hajtják végre.

A decentralizált igazgatásban a közfeladatok ellátása nem a központi kormány kizárólagos feladata, hanem azokat átruházzák a központi kormányzattól jogilag és szervezetileg önállóan működő közigazgatási szervekre (melyek lehetnek már működő, létező szervek, vagy újat is hozhatnak létre). Az így létrehozott szervek a decentralizált szervek, melyek önállósága feladataik vonatkozásában, vagy földrajzi, területi működésük tekintetében korlátozott, és ezek alapján így a decentralizált szerveknek is két típusa van:

területi decentralizáció eredményeképpen földrajzi alapon szerveződő közösségek jönnek létre (helyi önkormányzat)

funkcionális decentralizáció keretében egy szakfeladat ellátására hoznak létre szervezeteket (pl.: kórházak, iskola, posta stb.)

A decentralizáció megvalósítja az önigazgatást és szolgálja a munkamegosztást, hiszen lehetővé teszi, hogy a közigazgatási feladatok ellátását azokra bízzák, akik azt a leghatékonyabban képesek ellátni. Az igazgatottak az őket közvetlenül érintő ügyek intézésében maguk is részt vesznek. A decentralizált szervek közvetítőként szolgálnak az igazgatottak és a központi kormányszervek között.

A decentralizációnak diszfunkciói is vannak, hiszen lehetővé teszi, hogy a helyi döntéseket a helyi érdekcsoportok a közérdek sérelmére befolyásolják. Ezért a decentralizáció során fel kell mérni annak előnyeit és hátrányait egyaránt.

A decentralizáció és a dekoncentráció közötti jelentős különbségek

Decentralizált igazgatás

Dekoncentrált igazgatás

önálló jogalanyként működő közigazgatási szervek látnak el közfeladatot autonómia birtokában

a rendszer centralizált, nem önállóan, hanem a központi szerv helyi kirendeltségeként látják el feladataikat

feladat és hatalommegosztás

technikai munkamegosztás a központi és a helyi szervek között

igazgatottak által választott vezetők és tisztségviselők hoznak döntést a közösség nevében

vezetőit a felettes szerv nevezi ki és megbízását visszavonhatja, a döntéseket állami hivatalnokok hozzák meg az állam nevében

Decentralizált szervek (helyi önkormányzat)

Dekoncentrált szervek

általános igazgatási feladatokat látnak el, jellemzően helyi közügyeket, vagyis egy lokális közösség ügyeinek ellátásáért felelős

központi kormány irányítása alatt működnek és szakigazgatási feladatokat látnak el, amelynek ellátásáért az állam vállal felelősséget

Magyarország valamennyi települése jogosult arra, hogy helyi önkormányzattal rendelkezzen

nem jellemző, hogy minden településen volna hivataluk, jellemzően a települések nagyobb területi egységekbe, járásokba, megyékbe, régiókba szerveződnek.

helyi kötődése igen erőteljes, nincs hierarchikus felettese

hierarchikus rendszer részeként működnek a központi államigazgatási szervek irányítása alatt

személyi állománya közszolgálati jogviszonyban álló köztisztviselő.

személyi állománya kormányzati szolgálati jogviszonyban álló kormánytisztviselő

A decentralizált és dekoncentrált szervek párhuzamosan egymás mellett működnek.

A decentralizációnak és a dekoncentrációnak közös sajátossága:

Céljuk és eredőjük azonos:

közelebb hozni a közigazgatást az igazgatottakhoz,

lehetővé tenni a helyi sajátosságok érvényesülését,

és hatékonyabbá tenni a közigazgatás működését.

Összességében államigazgatási szervezetrendszer centralizált azzal, hogy a hatékonyság növelése érdekében a dekoncentráció elvét is alkalmazzák. A centralizált államigazgatás jellemzője, hogy a rendszeren belül erőteljesen érvényesül a hierarchia elve.

7. Csoportosítsa az államigazgatási szerveket és határozza meg az elhatárolás alapját, valamint hozzon példát az egyes szervtípusokra!

Tipikus és atipikus államigazgatási szervek

A tipikus államigazgatási szervek

az államigazgatás centralizált rendszerében az egyes szervek közötti kapcsolatokat a hierarchia jellemzi.

a hierarchia rendjébe tagoltan, a felettes szerv és végső soron az államigazgatás csúcsszervének is titulált kormány irányítása alatt működnek.

Az atipikus államigazgatási szervek

autonómia birtokában a kormány irányításától, a kormánypolitika mindennapi döntéseitől mentesen működnek.

további két csoportja különíthető el:

az önálló szabályozó szervek (Pl. Nemzeti Média- és Hírközlési Hatóság, Magyar Energetikai és Közmű-szabályozási Hivatal, a Szabályozott Tevékenységek Felügyeleti Hatósága, Országos Atomenergia Hivatal) és

2026-os kiegészítés: az NMHH elnökének megbízatási ideje öt év.

az autonóm államigazgatási szervek (Pl. Gazdasági Versenyhivatal, Integritás Hatóság, Közbeszerzési Hatóság, Nemzeti Választási Iroda, Nemzeti Adatvédelmi és Információszabadság Hatóság, Európai Támogatásokat Auditáló Főigazgatóság, [2026-ban megszűnt]).

Központi és helyi államigazgatási szervek

legáltalánosabb kritériuma a szervek földrajzi értelemben vett működési területe (területi alapú munkamegosztás, amit az illetékesség fejez ki; az illetékességi terület az a földrajzi terület, amelyen egy államig. szerv jogosult működni)

jogszabály határozza meg az illetékességi okokat is, segít eldönteni, hogy két azonos szakmai tevékenységet művelő szerv közül ki jogosult eljárni (illetékességi ok pl. ügyfél lakóhelye vagy egy tevékenység, cselekmény végzésének helye, ingatlan fekvése)

Központi államigazgatási szervek: országos illetékességük van (döntéseik országos erejűek, az ország területén jogosultak eljárni, intézkedni)

Helyi államigazgatási szervek:

az országnak egy – közigazgatási szempontból lehatárolt – területi egységében járnak el

mindig egy központi szerv alárendeltségében működnek.

A helyi igazgatás szűk értelemben: - közigazgatás –államigazgatás – legalacsonyabb szintjét jelenti, a legkisebb államigazgatási területi egységek és az országos szintű szervek között szint (területi igazgatási szerv elsősorban a városokban működő dekoncentrált államigazgatási szerveket és a járásokat jelenti).

A központi államigazgatási szerveket, azok típusait a Ksztv és a Kit. a következő típusokba sorolja:

A Központi kormányzati igazgatási szervek – a Kit. szerint – a Kormány, a Miniszterelnökség és a 15 szakpolitikai minisztérium, a 2 kormányzati főhivatal és a központi hivatalok.

Önálló szabályozó szervek a Nemzeti Média- és Hírközlési Hatóság, Magyar Energetikai és Közmű-szabályozási Hivatal, a Szabályozott Tevékenységek Felügyeleti Hatósága, valamint az Országos Atomenergia Hivatal.

Az autonóm államigazgatási szervek száma 6: Közbeszerzési Hatóság, Integritás Hatóság, Gazdasági Versenyhivatal, Nemzeti Adatvédelmi és Információszabadság Hatóság, Nemzeti Választási Iroda, Európai Támogatásokat Auditáló Főigazgatóság. A Szuverenitásvédelmi Hivatal megszűnt.

A rendvédelmi szervek a rendőrség, a büntetés-végrehajtási szervezet, a hivatásos katasztrófavédelmi szerv és a polgári nemzetbiztonsági szolgálatok.

Emellett a kormánykabinetek, más tanácsadó szervek kormánybiztosok, miniszterelnöki biztosok, miniszteri biztosok is segítik a Kormány, minisztériumok munkáját (de nem központi államigazgatási szervek).

Az egyszemélyi vezetés vs. testületi vezetés

A vezetési struktúra szempontjából megkülönböztetünk

egyszemélyi vezetés alatt álló (általában ez a jellemző, pl. központi államigazgatási szervek)

testületi vezetés (kivételes, nem rendelkeznek döntési joggal, konzultatív, döntés-előkészítő, érdekérvényesítést biztosító, tanácsadó szerep jellemzi /pl. kormánybizottság, kabinet, megyei államigazgatási kollégium/)

A kormány kategorizálása formálisan egyértelmű: testületi szerv. Ugyanakkor a kormánytípus és a miniszterelnök vezető szerepének függvényében a testületi döntéshozatal és a testületi jelleg relativizálódhat.

Érdemi döntéshozatali joggal rendelkező vs. konzultatív szerep:

A feladat- és hatáskört megszabó jogi szabályozás függvényében megkülönböztetjük

az érdemi döntéshozatali joggal rendelkező:

ügydöntő jogkörrel rendelkező szerveknek is nevezzük, és az államigazgatási szervek többsége – különösen az egyszemélyi vezetés alatt álló államigazgatási szervek – ide tartozik.

nem rendelkezik ügydöntő jogkörrel a kabinet és a kormánybizottság, valamint a kormány egyéb javaslattevő, véleményező vagy tanácsadói tevékenységet végző testülete. Következésképpen az adott szervet létrehozó vagy – ha ettől elválik, akkor – a feladat- és hatáskört meghatározó jogforrás határozza meg, hogy egy szerv melyik csoportba tartozik.

a konzultatív államigazgatási szerv: a fővárosi és megyei államigazgatási kollégium.

Az ügydöntő jogkör, döntés célja alapján:

kizárólag egyedi ügyekben jogosultak döntést hozni, mint az államigazgatási hatóságok. (jogérvényesítés)

Kifejezett felhatalmazás birtokában (szabályozási céllal, jogalkotási jogkör, a legszűkebb csoport)

A döntési jog gyakorlásának módja:

önálló: feladat- és hatáskörét önállóan, más államigazgatási szerv közreműködése nélkül gyakorolja.

osztott döntés: a szerv döntésének érvényességi feltétele van, mégpedig egy másik államigazgatási szerv döntése, hatósági eljárásban gyakori a szakhatósági közreműködés (pl.érvényességének jóváhagyás, egyeztetés, hozzájárulás, véleményezéshez kötése)

Az általános vs különös hatáskörű szervek

különös: szakmai alapon megvalósuló vertikális munkamegosztás. A feladat- és hatáskörének ellátása egy szakigazgatási ágazaton belülre korlátozódik. Elve: különös hatáskör elve, ilyen szerv a minisztériumok, kormányzati főhivatalok, központi hivatalok, autonóm államig. szervek (egyetlen v néhány igazgatási ágazatban működnek, pl. oktatásügy, vízügy, egészségügy)

általános: amelyek feladat- és hatásköre valamennyi vagy jelentős számú igazgatási ágazatban működnek (a kormány, a fővárosi és megyei kormányhivatalok).

Civil vs rendészeti államigazgatási szervek

rendészeti szervek: rendészeti szervek alkalmazottainak jogállása különbözik a civil államigazgatási dolgozókétól. Magyarországon ez azt jelenti, hogy a civil államigazgatásban dolgozók kormánytisztviselők (a Kormány irányítása alá tartozó szerveknél) vagy köztisztviselők az önálló szabályozó szerveknél és az autonóm államigazgatási szerveknél. Ezzel szemben a rendészeti szervek állományának gerince hivatásos szolgálati jogviszonyban teljesít szolgálatot. A szolgálati jogviszony több és szigorúbb kötelezettséggel jár (például egyenruha viselése, a parancs végrehajtása vagy jogszerű megtagadása tekintetében, ti. élet vagy testi épség veszélyeztetésére hivatkozva sem lehet megtagadni). A rendészeti szerv akaratát a legdrasztikusabb eszközök – például fizikai erőszak vagy fegyverhasználat – alkalmazásával is kikényszerítheti másokkal, akár állampolgárokkal szemben. Ennek következtében a független állami fórumok által gyakorolt ellenőrzésnek fokozottan kiemelkedő szerepe van. A hatályos magyar jogi szabályozás – a személyi állomány jogállásán kívül a szervezeti jogban is – a két szervtípust külön kezeli. A központi államigazgatási szervekről, valamint a Kormány tagjai és az államtitkárok jogállásáról szóló 2010. évi XLIII. törvény (Ksztv.) a központi államigazgatási szervek között a rendvédelmi szerv terminológiával külön nevesíti a rendőrséget, a büntetés-végrehajtási szervezetet, a hivatásos katasztrófavédelmi szervet és a polgári nemzetbiztonsági szolgálatokat.

2019-től a rendészeti szervek többségénél addig közalkalmazottként vagy kormánytisztviselőként dolgozók jogviszonyát a rendvédelmi igazgatási alkalmazotti szolgálati jogviszony váltja fel, amely jellegében – elsősorban egyes jogokat és köztelezettségeket illetően – közelít a hivatásos szolgálati jogviszonyhoz.

a civil államigazgatási szervek: dolgozóik közszolgálati vagy állami tisztviselők.

8. Határozza meg az irányítás fogalmát, eszközeit, jellemzőit és típusait!

Az irányítás, a felügyelet és az ellenőrzés szervezetek közötti viszony leírására szolgálnak. Két államigazgatási szerv közötti viszony lehet irányítás, felügyelet vagy ellenőrzés. Az irányítás és a felügyelet két szervezet között képzelhető el, ugyanakkor az ellenőrzés megjelenhet szervezeten belüli tevékenységként is.

Aki irányítást gyakorol, nem része az általa irányított szervezetnek. Az irányításban és a vezetésben közös, hogy az ellenőrzés mindkettőnek részjogosítványa, és mind a kettő hierarchikus viszonyok között valósul meg. Ha törvény kivételt nem tesz, az irányítási hatáskör gyakorlója az irányított államigazgatási szerv hatáskörét nem vonhatja el és döntését nem változtathatja meg.

A szervezetek között lehetséges viszonyok három formája közül az irányítás ad lehetőséget a legintenzívebb és legteljesebb akaratérvényesítésre.

Eszközei: Az irányítás rendelkezik a leggazdagabb eszközrendszerrel, amelynek része a felügyelet és az ellenőrzés, azaz mind a felügyelet, mind az ellenőrzés az irányítás részjogosítványai. Az irányítás erősségét mutatja, hogy eszközrendszerének része a szervezet létrehozása, átszervezése és megszüntetése is.

A hatályos magyar jogi szabályozás elsősorban a Ksztv., valamint az egyes tisztségviselők vonatkozásában a Kit. meghatározza az irányítás eszközeit:

Jogosítványok (jogi eszközök)

irányítás

szakmai irányítás

felügyelet

államigazgatási szerv alapítása, átalakítása, valamint megszüntetése;

●

○

○

államigazgatási szerv vezetésére kinevezés, vezetői megbízás adása, az államigazgatási szerv vezetőjének felmentése, a vezetői megbízás visszavonása, és – ha törvény vagy kormányrendelet másként nem rendelkezik – az államigazgatási szerv vezetőjével kapcsolatos egyéb munkáltatói jogok gyakorlása;

●

○

●

az államigazgatási szerv tevékenységének törvényességi, szakszerűségi, hatékonysági és pénzügyi ellenőrzése;

●

● hatékonysági és pénzügyi ellenőrzése kivétel

●

az államigazgatási szerv szervezeti és működési szabályzatának jóváhagyása;

●

○

●

az államigazgatási szerv döntésének megsemmisítése, szükség szerint új eljárás lefolytatására való utasítás;

●

●

○

jogszabályban meghatározott esetekben az államigazgatási szerv döntéseinek előzetes vagy utólagos jóváhagyása;

●

●

○

egyedi utasítás kiadása feladat elvégzésére vagy mulasztás pótlására;

●

●

○

jelentéstételre vagy beszámolóra való kötelezés;

●

●

○

államigazgatási szerv kezelésében lévő közérdekű adatok és közérdekből nyilvános adatok, valamint törvényben meghatározott személyes adatok kezelése.

●

○

●

(A Kit. rendelkezése szerint a miniszterelnök politikai igazgatója, az államtitkár, közigazgatási államtitkár, helyettes államtitkár, biztosi jogviszonyban álló személy vagy kormányzati igazgatási szerv szervezeti egysége vezetője tevékenységének irányítása alatt a következő hatáskörök értendők:

- egyedi utasítás kiadása egyedi feladat elvégzésére vagy mulasztás pótlására,

- a vezető tevékenységének ellenőrzése, és

- jelentéstételre vagy beszámolóra való kötelezés.)

Jellemzői:

az irányított teljes szervezeti alárendeltségét eredményezik, és minimalizálják vagy megszüntetik önálló cselekvési szabadságát

az irányító szerv teremti meg az irányított működésének feltételeit

nem korlátlan, nem sérthet jogszabályt. Legáltalánosabban ismert korlátja a hatáskörelvonás tilalma, amely a központi államigazgatásban főszabályként érvényesül. Ha törvény kivételt nem tesz, Az irányítási hatáskör gyakorlója az irányított államigazgatási szerv hatáskörét nem vonhatja el, és döntését nem változtathatja meg.

Fajtái:

szakmai irányítás:kizárólag a szakmai tevékenységre korlátozódik

szervezetirányítás:a szervezeti működést célozza, ami nem szakmaspecifikus feladatok ellátását öleli fel, amelyek minden szervezet esetén azonosak, függetlenül attól, hogy melyik ágazathoz tartoznak

teljes irányítás: szakmai irányítás + szervezetirányítás

A felügyelet nem eredményez teljes szervezeti alárendeltséget, és az irányítás esetén a felettes szerv által gyakorolható rendelkezési joggal kevesebb, mint az irányítás.

9. Határozza meg a Kormány fogalmát, funkcióit és összetételét, röviden jellemezze a miniszterelnök kiemelkedő szerepét!

A Kormány

az államigazgatás általános hatáskörű szerve

az Alaptörvény meghatározásában a Kormány a végrehajtó hatalom általános szerve

funkciója kettős:

kormányzati tevékenység (középpontjában a politikai döntések meghozatala áll),

közigazgatási (államigazgatási) feladatokat lát el (politikai döntések előkészítése, végrahajtása)

a miniszterelnökből és a miniszterekből áll.

a minisztereket a miniszterelnök javaslatára a köztársasági elnök nevezi ki

a miniszterelnököt az Országgyűlés a köztársasági elnök javaslatára választja meg, megválasztásához az országgyűlési képviselők több mint a felének szavazata szükséges,

a kormánytagok közül kiemelkedő szerepe van a miniszterelnöknek, ez nemcsak a politika, hanem a jogi szabályozás szintjén is nyomon követhető az Alaptörvény ide vonatkozó rendelkezéseiből

a Kormány általános politikáját a miniszterelnök határozza meg

a Kormány megbízatása a miniszterelnök megbízatásához kötött, mert a miniszterelnök megbízatásának megszűnésével a Kormány megbízatása is megszűnik.

a miniszterelnök maga jelöli ki – egy vagy több – helyettesét a miniszterek közül, a miniszterelnök-helyettest, illetve -helyetteseket

a miniszterelnök jogosult feladatot szabni a kormánytagoknak

A fentiekből következik, hogy a Kormány és a miniszterek Országgyűlés előtti politikai felelőssége a miniszterelnök felelősségén keresztül érvényesül. A Kormány eredeti jogalkotói hatáskörben kiadott rendeletében az államigazgatás egyes ágazatai, illetve egyes központi államigazgatási szervek vagy azok vezetőinek az irányítására a

miniszterelnököt is kijelölheti (közvetlen miniszterelnöki irányítás). A miniszterelnökhöz átkerülő feladat- és hatáskörök tekintetében – az ellátásukhoz kapcsolódó egyéb feladatokra, jogosultságokra és kötelezettségekre kiterjedően – a feladat- és hatáskört korábban ellátó miniszter által vezetett minisztérium jogutódja – ha a kormányrendelet eltérően nem rendelkezik – az általános politikai koordinációért felelős miniszter által vezetett minisztérium (a Miniszterelnöki Kabinetiroda).

A Kormány döntését a miniszterelnök mondja ki, és ő írja alá a döntés szövegének véglegesítését.

A Kormány döntése formáját tekintve lehet:

rendelet,

határozat,

irányelv vagy elvi állásfoglalás.

10. Mutassa be a Kormány működését (kormányülés), döntéshozatalát és ügyrendjét!

Kormány működése:

tevékenysége döntéseiben nyilvánul meg, mint minden közigazgatási szerv esetén,

testületi szerv,

döntéseit testületi formában, a Kormányülésen hozza,

A kormányzati döntéshozatal szakmai előkészítő fórumai: a közigazgatási államtitkári értekezlet és a Fejlesztéspolitikai Koordinációs Bizottság, a Honvédelmi és Rendészeti Munkacsoport és a Nemzetbiztonsági Munkacsoport, politikai döntéshozó fórumai: maga a Kormány, a Stratégiai Kabinet, a Gazdasági Kabinet, a Növekedési és Versenyképességi Kabinet, a Védelmi Tanács, valamint a Nemzetpolitikai Kabinet.

döntéseit a miniszterelnök mondja ki, ő írja alá a döntés szövegének véglegesítését,

döntésének formája: rendelet, határozat, irányelv vagy elvi állásfoglalás,

működésének részletes szabályait a Kormány határozza meg ügyrendjében,

jellemzően hetente ülést tart, működése rendszeres,

feladat- és hatáskörét testületként gyakorolja a miniszterelnök vezetésével,

az ülésekre a féléves időtartamra szóló, havi ütemezésű munkaterv szerint kerül sor

ülései nem nyilvánosak, kivéve, ha a miniszterelnök ettől eltérően rendelkezik,

a Kormány ülésein készül hangfelvétel és ez alapján összefoglaló, amelyek általában nem nyilvánosak,

az összefoglalóban rögzíteni kell:

a kormányülés helyét, időpontját,

az ülésen részt vevők nevét,

a tárgyalt írásbeli anyagok címét és az előterjesztő megjelölését,

a napirenden kívül szóba került ügyek tárgy szerinti ismertetését,

a hozzászólók nevét,

szavazás esetén a tárgyát, és számszerű arányát,

a testületi döntés lényegét.

a kormányülésről hivatalos tájékoztatást a kormányszóvivő ad sajtóközlemény vagy sajtótájékoztató formájában.

A Kormány ülésének elsődleges célja, hogy döntéseket hozzon, ezenkívül a benyújtott előterjesztések és jelentések megtárgyalása, szóbeli eszmecsere, valamint eligazítás és bejelentések.

előre meghatározott napirend szerint tartja üléseit,

az ülés napirendjének javaslatát a miniszterelnök hagyja jóvá, de a végleges napirendről a Kormány dönt,

a Kormány ülésén részt vesz:

tagjai

tanácskozási joggal az állandó meghívottak, az előterjesztők és a miniszterelnök által meghívott személyek vesznek részt

a tagok személyesen kötelesek részt venni az üléseken, e kötelezettség alól felmentést adhat a miniszterelnök,

Kormányülésen részt vesznek még:

a miniszter akadályoztatása estén a miniszterhelyettes, ill. ha ő is, akkor az erre kijelölt államtitkár

A feladatkörét érintő napirendi pont tárgyalásához a Kormány ülésére meg kell hívni azt, aki tekintetében törvény ekként rendelkezik (például a Magyar Nemzeti Bank elnökét),

állandó meghívott: a Miniszterelnöki Kormányiroda közigazgatási államtitkára, a kormányszóvivő.

az üléseket a miniszterelnök akadályoztatása esetén a miniszterelnök általános helyettese vezeti,

jelenlévők az előterjesztésről, illetve az egyéb döntést igénylő kérdésről tanácskozást folytatnak, melyet követően a miniszterelnök összefoglalja a tanácskozás során elhangzottakat és kimondja a Kormány döntését.

a Kormány döntéseit (rendelet, határozat, elvi állásfoglalás, irányelvek) az üléstől számított 8 munkanapon belül kell kihirdetni, közzétenni vagy az érdekelteknek megküldeni,

a Kormány határozataiban és a munkatervében előírt határidős feladatok végrehajtásáról a Miniszterelnöki Kormányiroda közigazgatási államtitkára havonta előterjesztést készít a Kormány számára,

Kormány működésének fontos része az üléseinek és döntéseinek előkészítése, számos segédszerv vesz részt ezekben, ezek közül legjelentősebb, amelynek feladata egyben a Kormány üléseinek előkészítése is, a közigazgatási államtitkári értekezlet

Kormány üléseinek előkészítése:

a Kormány legfontosabb segédszerve a közigazgatási államtitkári értekezlet

a Kormány általános hatáskörű döntés-előkészítő testülete,

feladata: Kormány üléseinek előkészítése, általános szakmai, szervező, egyeztető és végrehajtást ellenőrző fórumként működik,

a Kormány ülésére benyújtott minden előterjesztést és jelentést előzetesen megtárgyalják a közigazgatási államtitkári értekezleten, (kivétel a Fejlesztéspolitikai Koordinációs Bizottság, Honvédelmi és Rendészeti Munkacsoport és a Nemzetbiztonsági Munkacsoport által tárgyal előterjesztések és jelentések)

célja, hogy a Kormány elé olyan előterjesztések, vagyis döntési javaslatok kerüljenek, amelyekben teljes az egyetértés a közigazgatási egyeztetés során.

az előterjesztéseket megvitatja és állást foglal és a Kormánynak javaslatot tesz

hetenként tart ülést

értekezleteit a Miniszterelnöki Kormányiroda közigazgatási államtitkára hívja össze, szervezi és vezeti, valamint állapítja meg a napirendet,

a napirendre csak előre egyeztetett előterjesztés és jelentés vehető fel,

részt vesznek:

a Miniszterelnöki Kormányiroda közigazgatási államtitkára

a közigazgatási államtitkárok

a Miniszterelnöki Kormányiroda helyettes államtitkára

állandó meghívott:

tárca nélküli

miniszter munkájának segítésére kijelölt valamely államtitkár

Nemzeti Hírközlési és Informatikai Tanács elnöke

KSH elnöke

Kormányzati Ellenőrzési Hivatal elnöke

a közigazgatási államtitkári értekezletre más személyt is meghívhat (pl. a Magyar Nemzeti Bank alelnökét)

az értekezleten a személyes részvétel kötelező, akadályoztatás esetén a közigazgatási államtitkárt helyettes államtitkár helyettesíti

11. Jellemezze a Kormány üléseinek előkészítési folyamatát, mutassa be a Közigazgatási Államtitkári Értekezletet!

A Kormány döntéseinek előkészítésében számos segédszerv -a Kormány működésének az ülésen kívüli, további, kevésbé ismert szervezeti formája - vesz részt:

kabinet,

kormánybizottság,

közigazgatási államtitkári értekezlet.

A kormányzati döntéshozatal szakmai előkészítő fórumai:

közigazgatási államtitkári értekezlet (legjelentősebb),

Fejlesztéspolitikai Koordinációs Bizottság,

Honvédelmi és Rendészeti Munkacsoport

Nemzetbiztonsági Munkacsoport.

A közigazgatási államtitkári értekezlet

a Kormány általános hatáskörű döntés-előkészítő testülete, a kabinetek és kormányülések előkészítésének általános szakmai, szervező, egyeztető és ellenőrző fóruma

A kabinet és a Kormány ülésére benyújtott minden előterjesztést és jelentést – ideértve a kormánybiztosok előterjesztéseit (jelentéseit) is- előzetesen meg kell tárgyalni a közigazgatási államtitkári értekezleten.

Kivételek: közvetlenül a kormányülésre benyújtható előterjesztés:

a Nemzetbiztonsági Munkacsoport által tárgyalt előterjesztések és jelentések

a Fejlesztéspolitikai Koordinációs Bizottság által tárgyalt előterjesztések és jelentések

miniszterelnök és a Miniszterelnöki Kabinetirodát vezető miniszter kivételt tehet a Miniszterelnöki Kormányiroda közigazgatási államtitkára javaslatára

általában hetenként ülésezik

az értekezletet a Miniszterelnöki Kormányiroda közigazgatási államtitkára hívja össze, szervezi, vezeti, illetve állapítja meg a napirendet.

az előterjesztés akkor vehető napirendre, ha előzetesen egyeztetett és megfelel a kormány ügyrendjében meghatározott követelményeknek.

részt vesznek:

a Miniszterelnöki Kormányiroda közigazgatási államtitkára

a közigazgatási államtitkárok

a miniszterelnök politikai igazgatója által kijelölt helyettes államtitkára

állandó meghívott:

tárca nélküli miniszter munkájának segítésére kijelölt valamely államtitkár vagy helyettes államtitkár

Nemzeti Hírközlési és Informatikai Tanács elnöke

KSH elnöke

Kormányzati Ellenőrzési Hivatal elnöke

kötelező a személyes részvétel, de a közigazgatási államtitkárt akadályoztatása esetén helyettes államtitkár helyettesíti.

a Közigazgatási Államtitkári Értekezletről emlékeztető készül

a Kormányt az előterjesztés lényegéről az előterjesztő, a Közigazgatási Államtitkári Értekezlet állásfoglalásáról a Miniszterelnöki Kormányiroda közigazgatási államtitkára tájékoztatja

A közigazgatási államtitkári értekezlet feladatai:

állást foglal az előterjesztések és jelentések döntésre való alkalmasságáról, a kabinet vagy a Kormány ülésének napirendjére vételéről, a kabinet, illetve a Kormány részére javaslatokat tesz;

állást foglal a további egyeztetések, valamint az előterjesztés átdolgozásának, kiegészítésének szükségességéről, további egyeztetések lefolytatása céljából eseti munkacsoport felállításáról rendelkezhet;

amennyiben az ülésén az előterjesztéssel (jelentéssel) kapcsolatban előkészítési vagy egyeztetési hiányosságokból adódóan jelentősebb új elem merülne fel, az előterjesztést (jelentést) leveheti a napirendjéről, és újabb egyeztetést írhat elő;

javasolhatja, hogy az általa megtárgyalt előterjesztésben foglalt kormányrendelet vagy kormányhatározat két ülés között kerüljön kiadásra, a politikai döntéshozó fórum által történő megtárgyalás nélkül;

az általa tárgyalt előterjesztéssel (jelentéssel) kapcsolatban kikérheti a Kormány tanácsadó szervének a véleményét;

az előterjesztőt felhívhatja arra, hogy a kabinet, illetve a Kormány ülésére az értekezlet állásfoglalásának megfelelő – lehetőség szerint egyeztetett –, kiegészítő vagy alternatív előterjesztést nyújtson be;

ha az előterjesztés átdolgozása szükséges, új, a követelményeknek megfelelő előterjesztés benyújtását írhatja elő.

12. Határozza meg a kormánybiztos fogalmát, funkcióit és jellemzőit!

a kormány egyik segédszerve, egyszemélyi vezető

a Kormány nevezi ki a miniszterelnök javaslatára normatív határozattal, a miniszter vagy kormányzati főhivatal feladatkörébe nem tartozó vagy kiemelt fontosságú feladat ellátására

Az irányító személye a kormánybiztos által ellátandó egyes feladatok tekintetében eltérő lehet.

A kormánybiztos a Kormány helyett és nevében eljárva teljesíti megbízását, a Kormányt képviseli és nevében döntéseket is hozhat.

Határozott időre, de legfeljebb négy évre, általában olyan feladatok ellátására nevezik ki, amelyek tárcaközi kezelést igényelnek.

megbízatása a miniszterelnök megbízatása megszűnésével megszűnik.

Kinevezése lehet szakmai, például a feladat összetett jellege indokolja, vagy politikai, ha például a Kormány vagy a miniszterelnök kiemelt figyelmet szentel egy ügynek. Ennek megfelelően a kormánybiztos több igazgatási ágaathoz tartozó államigazgatási szerv tevékenységét is irányíthatja vagy koordinálhatja a Kormány nevében.

A kormánybiztost irányítási jogkörrel kormányrendelet ruházhatja fel a Kormány irányítása alá tartozó szervek vezetői, a szervek szervezeti egységei vezetőinek tevékenysége, valamint egyes helyettes államtitkárok tevékenysége tekintetében.

A kormánybiztost tevékenységének ellátásában általában minisztériumban vagy a Miniszterelnöki Kormányirodán működő titkárság segíti.

A kormánybiztos biztosi jogviszonyban látja el feladatait.

A miniszterelnök a feladatkörébe tartozó feladat ellátására miniszterelnöki biztost nevezhet ki meghatározott időre, de legfeljebb a miniszterelnök megbízatása megszűnéséig. A miniszterelnöki biztos biztosi jogviszonyban látja el feladatait.

A miniszterelnök diplomáciai, személyes tanácsadói vagy egyéb eseti jellegű feladat miniszterelnöki megbízottként történő ellátására megbízást adhat. A miniszterelnök a miniszterelnöki megbízottat feljogosíthatja a miniszterelnöki főtanácsadói megnevezés használatára. A megbízás legfeljebb a miniszterelnök megbízatásának idejére szólhat.

Néhány példa kormánybiztosokra:

a Modern Települések Fejlesztéséért felelős kormánybiztos; (Gyopáros Alpár)

a Budai Várnegyed, a Citadella és a visegrádi műemlék-együttes területén megvalósuló kormányzati beruházásokkal kapcsolatos egyes feladatok ellátásáért felelős kormánybiztos (Fodor Gergely)

a befektetésösztönzésért és kiemelt magyarországi nagybefektetések megvalósításáért felelős kormánybiztos (Joó István)

a roma kapcsolatokért felelős kormánybiztos (Sztojka Attila)

a Magyar Államkincstár és a Nemzeti Adó- és Vámhivatal adatvagyonának optimalizálásáért felelős kormánybiztos (Vágujhelyi Ferenc)

13. Határozza meg a kormánybiztos és a Kormány többi segédszerve közötti különbségeket és az azonosságaikat!

A Kormány segédszervei: a Kormány működésének az ülésen kívüli további, kevésbé ismert szervezeti formái. E szervek többségükben testületek. Ilyen a kabinet, a kormánybizottság, a közigazgatási államtitkári értekezlet. Ezeken kívül a Kormány egyéb javaslattevő, véleményező vagy tanácsadói tevékenységet végző szerveket hozhat létre, valamint a Kormány segédszerve a kormánybiztos, a miniszterelnöki biztos, a miniszterelnöki megbízott és a miniszterelnök politikai igazgatója is.

A kabinet:

törvény ad felhatalmazást a Kormánynak a létrehozására

a Kormány ülései előtt állásfoglalást ad kiemelt fontosságú társadalompolitikai, gazdaságpolitikai vagy nemzetbiztonsági ügyekben

funkciója elsődlegesen a koordinációban jelölhető meg, nem hozhat döntést sem a Kormány helyett, sem annak nevében. (jelenleg 4 kabinet működik: a Védelmi Tanács, a Stratégiai Kabinet, a Gazdasági Kabinet, valamint a Nemzetpolitikai Kabinet)

tagjai a feladatkörükben érintett miniszterek, valamint a miniszterelnök által kijelölt személyek, ami a kabinet politikai karakterére utal. A kabinet tulajdonképpen a Kormány egyes tagjaiból álló, a Kormánynál szűkebb testület, amely ad hoc jelleggel, szükség esetén a kiemelt ügyekkel foglalkozik és a kormányülést megelőzően előkészíti a Kormány döntését.

A kabinet – főszabály szerinti – jogosultságát a törvény pontosan megjelöli: állásfoglalást ad ki. Ügydöntő jogkörrel csak akkor rendelkezik, ha ezt törvény vagy kormányrendelet lehetővé teszi. A jelenleg működő 4 kabinet esetében a Kormány tagjainak feladat- és hatásköréről szóló kormányrendelet az ügydöntő hatáskört biztosítja, így ezek a Kormány nevében – pontosan felsorolt tárgykörökre vonatkozóan – döntést hozhatnak.

A kormánybizottság:

tevékenysége több igazgatási ágazatot érintő ügyekre terjed ki.

A Kormány a hatáskörébe tartozó jelentős, több miniszter feladatkörét érintő feladatok összehangolt megoldásának irányítására kormánybizottságot hozhat létre. következésképpen a kormánybizottság az igazgatási ágazatok közötti együttműködés koordinálásában kap szerepet

tagjai a feladatkörükben érintett miniszterek, ami a kormánybizottságnak politikai karaktert kölcsönöz

a kormánybizottság ülésére állandó jelleggel meghívott személyek körét, valamint a bizottsági tagok helyettesítésére jogosult állami vezetőket és az állandó meghívottak helyettesítésére jogosult személyeket a kormánybizottságot létrehozó normatív kormányhatározat jelöli ki

ügydöntő jogkörrel törvény vagy kormányrendelet felhatalmazó rendelkezése alapján rendelkezhet.

Működését a kormánybizottság által megállapított ügyrend szabályozza.

Egyéb javaslattevő, véleményező vagy tanácsadói tevékenységet végző testületek:

A Kormány egyéb javaslattevő, véleményező vagy tanácsadói tevékenységet végző testületet hozhat létre. A testület tagjai tevékenységükért tiszteletdíjban részesülhetnek.

elnevezésük változatos, többnyire a testületi működés miatt bizottság vagy tanács.

koordinációs és konzultatív funkciójuk nem köthető kizárólag egy igazgatási ágazathoz, ezért nevezzük tárcaközi vagy interminiszteriális bizottságoknak, testületeknek

funkciójuk: lehetővé teszik a kormányzaton kívüli szereplők részvételét a kormányzati döntésekben.

tagjaik között találunk érdekképviseleti szerveket, szakmai szervezetek és a tudomány képviselőit.

működésük lehetővé teszi, hogy a Kormány többféle szempontot érvényesítő, megalapozott döntéseket hozzon

tagjait, valamint az azok ülésére állandó jelleggel meghívott személyek körét a testületeket létrehozó normatív kormányhatározatok jelölik ki

kizárólag javaslattevő, véleményező vagy tanácsadói tevékenységet végeznek, ügydöntő jogkörrel nem rendelkezhetnek

Kormánybiztos:

a kormány egyik segédszerve, egyszemélyi vezető

a Kormány nevezi ki a miniszterelnök javaslatára normatív határozattal, a miniszter vagy kormányzati főhivatal feladatkörébe nem tartozó vagy kiemelt fontosságú feladat ellátására

Az irányító személye a kormánybiztos által ellátandó egyes feladatok tekintetében eltérő lehet.

A kormánybiztos a Kormány helyett és nevében eljárva teljesíti megbízását, a Kormányt képviseli és nevében döntéseket is hozhat.

Határozott időre, de legfeljebb négy évre, általában olyan feladatok ellátására nevezik ki, amelyek tárcaközi kezelést igényelnek.

megbízatása a miniszterelnök megbízatása megszűnésével megszűnik.

Kinevezése lehet szakmai, például a feladat összetett jellege indokolja, vagy politikai, ha például a Kormány vagy a miniszterelnök kiemelt figyelmet szentel egy ügynek. Ennek megfelelően a kormánybiztos több igazgatási ágaathoz tartozó államigazgatási szerv tevékenységét is irányíthatja vagy koordinálhatja a Kormány nevében.

A kormánybiztost irányítási jogkörrel kormányrendelet ruházhatja fel a Kormány irányítása alá tartozó szervek vezetői, a szervek szervezeti egységei vezetőinek tevékenysége, valamint egyes helyettes államtitkárok tevékenysége tekintetében.

A kormánybiztost tevékenységének ellátásában általában minisztériumban vagy a Miniszterelnöki Kormányirodán működő titkárság segíti.

A kormánybiztos biztosi jogviszonyban látja el feladatait.

A miniszterelnök a feladatkörébe tartozó feladat ellátására miniszterelnöki biztost nevezhet ki meghatározott időre, de legfeljebb a miniszterelnök megbízatása megszűnéséig. A miniszterelnöki biztos biztosi jogviszonyban látja el feladatait.

A miniszterelnök diplomáciai, személyes tanácsadói vagy egyéb eseti jellegű feladat miniszterelnöki megbízottként történő ellátására megbízást adhat. A miniszterelnök a miniszterelnöki megbízottat feljogosíthatja a miniszterelnöki főtanácsadói megnevezés használatára. A megbízás legfeljebb a miniszterelnök megbízatásának idejére szólhat.

Néhány példa kormánybiztosokra:

a Modern Települések Fejlesztéséért felelős kormánybiztos; (Gyopáros Alpár)

a Budai Várnegyed, a Citadella és a visegrádi műemlék-együttes területén megvalósuló kormányzati beruházásokkal kapcsolatos egyes feladatok ellátásáért felelős kormánybiztos (Fodor Gergely)

a befektetésösztönzésért és kiemelt magyarországi nagybefektetések megvalósításáért felelős kormánybiztos (Joó István)

a roma kapcsolatokért felelős kormánybiztos (Sztojka Attila)

a Magyar Államkincstár és a Nemzeti Adó- és Vámhivatal adatvagyonának optimalizálásáért felelős kormánybiztos (Vágujhelyi Ferenc)

14. Mutassa be a minisztérium vezetési struktúráját és belső szervezeti felépítését!

A minisztérium a miniszter munkaszerve, a Kormány irányítása alatt álló különös hatáskörű államigazgatási szerv.

A miniszter:

a minisztérium egyszemélyi vezetője,

neki van feladata és felelőssége, nem a minisztériumnak

feladat - és a hatáskörét a Kormány rendeletben állapítja meg,

apparátusa a minisztérium, ahol minden minisztériumi alkalmazott a miniszter munkáját segíti a miniszter alárendeltségében.

Tárca nélküli miniszter:

azon feladatok ellátására nevezik ki, amelyek egy minisztérium feladatkörébe sem tartoznak

feladat- és hatáskörét korm.rendelet határozza meg,

tevékenységét minisztérium vagy a Miniszterelnöki Kormányiroda segíti

jelenleg 1 ilyen személy van:

a miniszterelnök általános helyettese, a nemzetpolitikáért, és a nemzetiségpolitikáért, az egyházpolitikáért és az egyházdiplomáciáért felelős miniszter.

A 2026-ban megalakult új Kormány szerkezetében a szakpolitikai feladatokat ellátó minisztériumok mellett koordinációs feladatokat a Miniszterelnökség lát el; a Miniszterelnöki Kabinetiroda a Miniszterelnökségbe olvadt.

Szakpolitikai feladatokat ellátó minisztériumok:

A 2026. évi XIII. törvény szerinti szakpolitikai minisztériumok: Agrár- és Élelmiszergazdaságért Felelős Minisztérium; Belügyminisztérium; Egészségügyi Minisztérium; Élő Környezetért Felelős Minisztérium; Építési és Közlekedési Minisztérium; Gazdasági és Energetikai Minisztérium; Honvédelmi Minisztérium; Igazságügyi Minisztérium; Közlekedési és Beruházási Minisztérium; Külgazdasági és Külügyminisztérium; Oktatási és Gyermekügyi Minisztérium; Pénzügyminisztérium; Szociális és Családügyi Minisztérium; Társadalmi Kapcsolatokért és Kultúráért Felelős Minisztérium; Tudományos és Technológiai Minisztérium; Vidék- és Településfejlesztési Minisztérium. A kormányzati koordináció kiemelt szerve a Miniszterelnökség.

A minisztérium vezetési struktúrája

A minisztériumok belső szervezeti felépítésének a kormányzati igazgatásról szóló törvény ad egységes keretet. A törvény meghatározza, hogy a minisztériumokban a miniszteren kívül milyen kormányzati igazgatási tisztségviselők, milyen jogviszonyban segítik a miniszter munkáját. A törvény keretrendelkezéseit az egyes minisztériumokban – normatív utasítás formájában – az úgynevezett szervezeti és működési szabályzat konkretizálja.

Állami vezetők valamennyien; az irányító, vezető a miniszter.

Munkáját segítik az államtitkár, közigazgatási államtitkár, helyettes államtitkár.

politikai vezető: szakmai vezető:

miniszter közig. államtitkár

államtitkár helyettes államtitkár

megbízatása a kormány megbízatásához kötött határozatlan időre nevezik ki

politikai szolgálati jogviszony kormányzati szolgálati jogviszony

betöltéséhez nem szükséges meghatározott betöltéséhez meghatározott iskolai végzettség, képesítés, iskolai végzettség, képesítés szükséges

Államtitkár:

a miniszter teljes jogú helyettese

a helyettesítés rendjét a minisztérium SZMSZ-e határozza meg

a miniszter 1 általános hatáskörű miniszterhelyettest jelöl ki az államtitkárok közül

a köztársasági elnök nevezi ki és menti fel, a miniszterelnök javaslatára,

a köztársasági elnök előtt esküt tesz

megbízatása a miniszterelnök megbízatásához és ezzel a kormány megbízatásához is kötött

Parlamenti államtitkár:

jogszabály nem nevesíti, a minisztériumok SZMSZ-éből eredeztethető

kizárólag funkciója különbözteti meg az államtitkártól

feladata a miniszter helyettesítése az Országgyűlésben és a minisztérium és Országgyűlés közötti kapcsolattartás

Közigazgatási államtitkár:

a miniszter a miniszterelnök útmutatása szerinti irányítása alatt a jogszabályoknak és a szakmai követelményeknek megfelelően a minisztérium hivatali szervezetét vezeti

szakmai felsővezető, kormányzati szolgálati jogviszonyban áll

Minden minisztériumban egy közigazgatási államtitkár működhet; kivétel a Miniszterelnökség, ahol a minisztérium közigazgatási államtitkárán túl a Miniszterelnöki Kormányiroda közigazgatási államtitkára is működik.

a miniszterelnök javaslatára a közt-i elnök nevez ki határozatlan időre

kinevezés feltétele: a törvényben meghatározott jellegű felsőfokú végzettség

SZMSZ szerinti helyettes államtitkár helyettesíti

Helyettes államtitkár:

a szakmai munkát irányítja, dönt a hatáskörébe utalt ügyekben

munkáját az államtitkár irányítja

közigazgatási államtitkár, kormánybiztos vagy miniszterelnök alárendeltségében is működhet

az irányítása alá tartozó főosztályvezető helyettesíti

miniszterelnök nevezi ki, kormányzati személyügyi igazgatásra kijelölt szerv vezetője (a Kormányiroda közigazgatási államtitkára) kifogással élhet a kinevezendő személy tekintetében

minden minisztériumban működik egy helyettes államtitkár az európai uniós források felhasználásával kapcsolatos irányító hatósági feladatok ellátására, aki

kizárólag a megnevezéséből adódó szakmai feladattal foglalkozik

tevékenységét a miniszter vagy az államtitkár irányítja

szakmai feladatellátásával kapcsolatban nem utasítható

Miniszteri biztos:

miniszter nevezheti ki normatív utasítással kiemelt fontosságú, a miniszter feladatkörébe tartozó feladat ellátására

tevékenységét a miniszter irányítja

kormányzati személyügyi igazgatásra kijelölt szerv vezetője (a Kormányiroda közigazgatási államtitkára) kifogással élhet a kinevezendő személy tekintetében

megbízatása határozott időre, legfeljebb 6 hónapra szól, a miniszter hatáskörgyakorlásához kötött

A minisztérium belső hivatali szervezete

A minisztériumok belső szervezeti felépítésének a kormányzati igazgatásról szóló törvény ad egységes keretet. A törvény meghatározza, hogy a minisztériumokban a miniszteren kívül milyen kormányzati igazgatási tisztségviselők, milyen jogviszonyban segítik a miniszter munkáját. A törvény keretrendelkezéseit az egyes minisztériumokban – normatív utasítás formájában – az úgynevezett szervezeti és működési szabályzat konkretizálja. az SZMSZ normatív miniszteri utasítás, aminek érvényességi feltétele a miniszterelnök jóváhagyása és a közzététel. érvényességi feltétele a miniszterelnök jóváhagyása és a közzététel, meghatározza, hogy hány a törvényben nevesített szervezeti egység van és milyen elnevezéssel.

a minisztérium szervezete a hierarchia mentén épül fel

A törvény szerint a minisztérium miniszteri kabinetre, főosztályokra és titkárságokra tagozódik, a főosztály, továbbá a titkárság – ha főosztályvezető vezetése alatt áll – osztályokra tagozódhat.

A minisztériumban államtitkári kabinet működhet.

A szakmai munkát a helyettes államtitkárok irányítása alatt működő főosztályvezetők által vezetett főosztályok szerint szervezik.

a főosztályok osztályokra tagozódnak, amelyeket főosztályvezető, vagy osztályvezető vezet

a miniszter vagy a feladatkörükben érintett miniszterek munkacsoportokat hozhat(nak) létre normatív utasítással, melyben rögzítik a feladatát, vezetőjét, tagjait és a működés idejét.

tagjai lehetnek a feladatkörükben érintett közigazgatási államtitkárok, helyettes államtitkárok, főosztályvezetők vagy vezető munkakört betöltő kormánytisztviselők.

olyan eseti feladat(ok) elvégzésére hozzák létre, melyek érintik a tagoknál felsoroltak feladatkörét

a titkárság az állami vezető tevékenységét segíti

a miniszteri kabinet a miniszter munkáját közvetlenül segítő munkatársak munkáját összefogó szervezeti egység, vezetője a kabinetfőnök. Az SZMSZ rendelkezhet államtitkári kabinet létrehozásáról is

15. Mutassa be a Miniszterelnökség szervezeti felépítését és vezetési struktúráját!

A Kormány tagjainak feladat- és hatásköréről szóló 182/2022. (V. 24.) Korm. rendelet a Miniszterelnökséget vezető miniszter esetében szakpolitikai és bizonyos összehangoló, koordinációs feladat-és hatásköröket határoz meg. Koordinációs feladatok:

kormánybiztosok tevékenységének összehangolása,

kormányzati stratégiák kidolgozásának támogatása,

kormányzati társadalmi kapcsolatok összehangolása,

közigazgatási személyzet- és minőség politika, társadalompolitika összehangolása,

társadalmi és civil kapcsolatok fejlesztése.

Szakpolitikai feladatok:

állampolgársági ügyek,

a közigazgatás fejlesztése,

a kulturális örökség védelem,

a rozsdaövezeti akcióterületekkel kapcsolatos ügyek,

a Magyar Falu Program működtetése.

A Miniszterelnökségen működik a miniszterelnök általános helyettese, a Miniszterelnökséget vezető miniszter, a miniszterelnöki biztosok, a miniszterelnöki megbízottak, a miniszteri biztosok, az államtitkárok, a kormánybiztosok és a helyettes államtitkárok hivatali apparátusa.

A miniszterelnök általános helyettese:

helyettesíti a miniszterelnököt,

Kormány egyházakkal való kapcsolattartás koordinációjáért (egyházpolitikáért és egyházdiplomáciáért), a nemzetpolitikáért és a nemzetiségpolitikáért felelős tagja

ellátja a nemzeti és történeti emlékhelyekhez kapcsolódó, különösen a Nemzeti Emlékhely és Kegyeleti Bizottságról szóló 258/2010. (XI. 12.) kormányrendelet rendelkezéseiből eredő feladatokat,

Ellátja az állami kitüntetések alapításáról és adományozásáról szóló jogszabályok rendelkezéseiből eredő feladatokat.

irányítja a nemzetpolitikáért felelős államtitkár, az egyházi és nemzetiségi kapcsolatokért felelős államtitkár, valamint – feladat- és hatáskörében – a közigazgatási államtitkár tevékenységét

munkájának segítése és feladatainak ellátása érdekében kabinet működik.

közigazgatási államtitkár:

A Miniszterelnökség hivatali szervezetét a vezeti.

ő gyakorolja a minisztérium kormánytisztviselői és szakmai (felső)vezetői feletti munkáltatói jogokat.

A Miniszterelnökséget vezető miniszter szakpolitikai feladatainak ellátását a miniszter irányítása alatt működő államtitkárok és a nekik alárendelt helyettes államtitkárok segítik. A Miniszterelnökséget vezető miniszter közvetlen irányítása alatt az alábbi államtitkárok működnek:

parlamenti és stratégiai államtitkár;

aktív Magyarországért felelős államtitkár.

16. Ismertesse a helyi önkormányzatok által ellátott államigazgatási feladatok szervezeti kereteit és főbb szabályait!

Hatékonysági, célszerűségi indoka van annak, hogy államig-i feladatok ellátásában olyan szervek is részt vesznek, amelyek nem részei az államigazgatásnak (pl. helyi önkormányzatok). A közigazgatási feladatok ellátása ugyanis annyira megnövekedett, hogy az állam saját szervei útján képtelen lenne ellátni őket, és gazdaságtalan lenne minden településen állami hivatalokat működtetni.

A helyi önkormányzatok jogállásának, önkormányzati jogainak, kötelező ellátandó feladatainak, alapvető szervezeti kérdéseinek, gazdálkodásuk anyagi eszközeinek rendezését, valamint az önkormányzati képviselő-választás és polgármester választás rendjét az Országgyűlés törvényben szabályozza.

A helyi önkormányzat és az állami szervek a közösségi célok érdekében együttműködnek. Törvény vagy törvényi felhatalmazáson alapuló kormányrendelet a polgármester, a főpolgármester, a megyei közgyűlés elnöke valamint a jegyző vagy a hivatal ügyintézője számára államigazgatási feladat- és hatáskört is megállapíthat. A helyi önkormányzat a kötelező feladat- és hatásköreinek ellátásához azokkal arányban álló költségvetési, illetve más vagyoni támogatásra jogosult. A törvény elrendelheti a helyi önkormányzat kötelező feladatának társulásban történő ellátását.

A Mötv. szerint a helyi önkormányzat által ellátott államigazgatási feladatok ellátásába a képviselő-testületnek nincs beleszólása: államigazgatási feladatkörben eljáró polgármestert, a főpolgármestert, megyei közgyűlés elnökét és a jegyzőt vagy a hivatal ügyintézőjét a képviselő-testület nem utasíthatja, döntését nem bírálhatja felül. A helyi önkormányzat által ellátott államigazgatási feladatok ellátásáért nem a képviselő-testület, hanem az állam (kormány) felel. Államigazgatási feladatok ellátása során az azokat ellátó önkormányzati szervek betagozódnak az államigazgatási hierarchiába: felettes szervük a fővárosi és megyei kormányhivatal, aki utasíthatja őket, illetve törvényességi felügyeletét látja el.

Az államigazgatási feladatok ellátásához szükséges költségvetési támogatást a központi költségvetés biztosítja a helyi önk. számára.

A delegált feladatok mellett a helyi önkormányzatok az állammal kötött külön megállapodás alapján is elláthatnak állami feladatokat.

17. Mutassa be a kormányhivatal vezetési és szervezési struktúráját!

A fővárosi és megyei (2023. január 1-jétől) kormányhivatal a Kormány általános hatáskörű területi államigazgatási szerve, amelyet a 2010. évi CXXVI. törvény hozott létre. A kormányzati igazgatásról szóló 2018. évi CXXV. 2. § (4) a következőképpen rendelkezik: „Területi kormányzati igazgatási szervek a fővárosi és megyei kormányhivatalok (a továbbiakban együtt: kormányhivatal).”

A fmkh-t irányítja: vidék- és településfejlesztési miniszter. Az irányítás joga nem teljes körű.

A miniszter nem jogosult

a kormányzati főhivatal alapítására, és megszüntetésére;

a fmkh vezetőjét kinevezni, illetve felmenteni.

Bizonyos szakigazgatási feladatok ellátásának irányításában a szakmai irányító miniszterek is részt vesznek. Tevékenységük kapcsán kötelesek együttműködni a vidék- és településfejlesztési miniszterrel.

Fmkh részei:

a főispán által, közvetlenül vezetett szervezeti egységek

járási hivatalok

a fővárosban fővárosi kerületi hivatalok

A fővárosi és megyei kormányhivatal vezetése

1. A fmkh-t vezeti: főispán (politikai vezető)

A vidék- és településfejlesztési miniszter javaslatára a miniszterelnök nevezi ki és menti fel.

Kinevezés feltétele: választójogosultság, büntetlen előélet

A munkáltatói jogokat a főispán felett a miniszter gyakorolja (kivéve kinevezés, felmentés).

2. Főigazgató

a hivatali szervezetet vezeti, kormányzati szolgálati jogviszonyban álló szakmai felsővezető.

A főispán általános helyettese.

A főispán javaslatára a közigazgatási és területfejlesztési miniszter nevezi ki ás menti fel

A kinevezés feltételei: szakirányú felsőfokú végzettség, 5 év vezetői tapasztalat

A főigazgató felett a munkáltatói jogokat a főispán gyakorolja (kivéve kinevezés, felmentés, fegyelmi eljárás megindítása, fegyelmi büntetés kiszabása).

A főigazgató – minisztériumi főosztályvezetői besorolású – határozatlan időre kinevezett kormánytisztviselő

3. Igazgató

A főigazgató általános helyettese, szakmai vezető.

Az igazgatót a főigazgató javaslatára a főispán nevezi ki es menti fel.

A kinevezés feltételei: a törvényben felsorolt valamely szakirányú felsőfokú végzettség, valamint jogi vagy közigazgatási szakvizsga, államtudományi okleveles mester vagy kormányzati tanulmányok szakképzettség és 5 év közigazgatási szakmai gyakorlat.

Az igazgató felett a munkáltatói jogokat a főigazgató gyakorolja (kivéve kinevezés, felmentés, fegyelmi eljárás megindítása, fegyelmi büntetés kiszabása).

A fővárosi és megyei kormányhivatal személyi állománya

Kormánytisztviselői, valamint munkavállalói jogállásban áll.

Az állomány felett a munkáltatói jogokat a főispán gyakorolja.

18. Mutassa be a járási hivatal jogállását, vezetését és szervezeti felépítését, valamint feladatkörét!

Az államigazgatás jelenlegi területi struktúrájában helyi államigazgatási szerv a járási hivatal, amely 2013. január 1-je óta működik, létrehozásáról a 2012. évi XCIII. törvény rendelkezett. A járások és a járási hivatalok száma 174, amely a 23 fővárosi kerületi hivatallal együtt 197.

A járási hivatal:

a fővárosi és megyei kormányhivatal szervezeti egysége, annak kirendeltségeként működik,

a jogszabályban megállapított hatáskörét önállóan gyakorolja,

az általa ellátandó egyedi ügyben a fővárosi és megyei kormányhivatal utasítási joggal nem rendelkezik,

A járási hivatalt a járási hivatalvezető vezeti;

a főispán javaslatára a vidék- és településfejlesztési miniszter nevezi ki és menti fel,

a kinevezés és a felmentés kivételével a munkáltatói jogokat a főispán gyakorolja felette

a kinevezés feltétele a büntetlen előélet, az aktív és passzív választójog, a felsőfokú végzettség és legalább öt év közigazgatási (vagy közigazgatási szervnél eltöltött legalább három év vezetői) gyakorlat,

hivatalvezető-helyettes helyettesíti

szakmai vezető, csakúgy mint a főosztályok és osztályok vezetői.

A hivatalvezető-helyettest

a hivatalvezető javaslatára a főispán nevezi ki és szünteti meg a jogviszonyát,

a kinevezés, a jogviszony-megszüntetés, a fegyelmi eljárás megindítása, valamint a fegyelmi büntetés kiszabása kivételével a munkáltatói jogokat a hivatalvezető gyakorolja felette

szakmai vezető, csakúgy mint a főosztályok és osztályok vezetői.

A hivatalvezető gyakorolja a munkáltatói jogokat a járási hivatal kormánytisztviselői, valamint munkavállalói felett.

A járási hivatal vezetője

vezeti a járási hivatalt;

gyakorolja a járási hivatal feladat- és hatásköreit;

gondoskodik – a főispán által meghatározott keretek és feltételek között – a járási hivatal szakmai feladatellátásáról;

gondoskodik a főispán által meghatározott belső szabályzatok elkészítéséről, – ellátja a járási hivatal üzemeltetésével összefüggő feladatokat.

A járási hivatal a főispán irányítása mellett:

közreműködik a fővárosi és megyei kormányhivatal feladatainak ellátásában,

ellátja a települési, nemzetiségi önkormányzatok, azok társulásai, valamint a hatóságok közfoglalkoztatáshoz kapcsolódó együttműködéséhez szükséges koordinációs és kommunikációs feladatokat.

A járási hivatalban integrált ügyfélszolgálat (kormányablak) és okmányiroda működik:

a járási hivatal által működtetett kormányablak és okmányiroda – ha jogszabály kivételt nem tesz – az ország területére kiterjedő illetékességgel ellátja a jogszabályban hatáskörébe utalt feladatokat,

az állampolgárok a kormányablakokban jelenleg mintegy 2500 féle ügykört intézhetnek, kezdeményezhetnek, illetve kaphatnak tájékoztatást,

2018. január 1-je óta, az általános közigazgatási rendtartásról szóló 2016. évi CL. törvény (Ákr.) értelmében minden hatósági eljárás lefolytatására irányuló kérelem – melyet törvény vagy kormányrendelet nem zár ki (45 ügy) – a kormányablakokban is benyújthatók.

19. Ismertesse a közigazgatás alapfunkcióit, állandó és változó funkcióit valamint ezek összefüggéseit!

Az államigazgatás funkciói és feladatai

Az államigazgatási funkciói

Alapfunkciók:

A közigazgatás léte egyidős az állam létezésével. Az állam létezésének feltétele, hogy az államhatalmat megjelenítő közigazgatás rendelkezzen a következő alapfunkciókkal:

rendészet,

honvédelem (hadügy),

pénzügyek,

jogrend megteremtése, fenntartása,

külső kapcsolatok rendezése.

Az állam fejlődése során a fenti alapfunkciókhoz további ún. állandó funkciók és változó funkciók társultak.

Állandó funkciók:

Valamennyi társadalmi rendszerben, történelmi kortól és helytől függetlenül minden államban jelen vannak. Az állandó funkciók két nagy csoportja a

védelmi funkciók, ezen belül az alábbi két funkciót különböztetjük meg:

Külső veszélyekkel szembeni védelmi funkciók:

külső támadásokkal (más államokkal vagy egyéb erőkkel) szembeni fegyveres védekezés

megelőző védelmi vagy hódító támadások

Belső veszélyekkel szembeni védelmi funkciók

a társadalmi rend fenntartását célozza

egyén, közösség életét, egészségét, vagyonát veszélyeztető emberi magatartás vagy emberi magatartáson kívüli események (pl. természeti katasztrófák) elleni védekezés

belső tartalmukban idővel sokat változtak (pl. honvédelem nem államok, hanem szövetségi rendszerek keretei között, illetve nemzetközi szervezett bűnözés megjelenése)

és a szükségletkielégítő funkciók, amely az állami működés anyagi alapjainak megteremtését és a gazdaság működtetését jelenti. A közigazgatás szükségletkielégítő funkciója eleinte az adók beszedésére és a pénzkibocsátásra korlátozódott, majd számos egyéb funkcióval bővült ki:

gazdaságpolitika

infrastruktúra

ipar

kereskedelem-fejlesztés

humánszolgáltatások (oktatás, egészségügy, jóléti- és kulturális szolgáltatások)

3. Változó funkciók: térben és időben változnak, pl. az ókori birodalmaknak és középkori feudális államoknak is voltak sajátos, csak rájuk jellemző közigazgatás funkciói.

A közigazgatási jogtudomány a közigazgatás – és az államigazgatás – funkcióját a végrehajtásban, a jogszabályok végrehajtásában jelöli meg. Ehhez hasonlóan a végrehajtást határozza meg a közigazgatás funkciójaként a politikatudomány is, amelynek egyik képviselője Woodrow Wilson úgy fogalmazott, hogy a közigazgatás végrehajtja azokat a döntéseket, amelyeket a politikusok meghoznak.

A közigazgatás funkcióiként nevezhetők meg – a szociológia szerint – az integráció és az allokáció:

az integráció a társadalomban megjelenő különböző érdekek kiegyenlítése,

az allokáció a társadalomban különböző helyen és időben, különböző intenzitással megjelenő és rendelkezésre álló erőforrások kiegyenlítése, egyenletes elosztása.

20. Csoportosítsa az államigazgatási tevékenységfajtákat!

Az államigazgatás működésének megértéséhez elengedhetetlenül szükséges az államigazgatás tevékenységfajtáinak ismerete. Az államigazgatási tevékenységfajták elméletét a rendszerváltás előtt a közigazgatási jogtudomány dolgozta ki (akkori elnevezésén államigazgatási jogtudomány), ami a tevékenységfajták esetén is rámutat a közigazgatás és államigazgatás fogalmak elkülönülésének relativitására.

A tevékenységfajta azt mutatja meg, hogy az államigazgatási feladatokat milyen módon, milyen eszközök igénybevételével és milyen igazgatási tevékenység révén látják el. A tevékenységfajták olyan feladatcsoportok, amelyeket valamely lényeges tulajdonságuk összefűz.

Az osztályozásnak több szempontja is kidolgozásra került.

A tevékenységfajták osztályozása a két legfontosabb szempont szerint:

Tevékenység módja szerint =

milyen cselekményekkel végzi az államigazgatási szerv az igazgatást

Tevékenység irányultsága szerint =

ki az igazgatás alanya és tárgya

jogi hatású cselekménnyel (aktussal)

nem jogi hatású cselekménnyel

belső igazgatási tevékenység: az igazgatás alanya és tárgya is államigazgatási szerv

külső igazgatási tevékenység: az igazgatás alanya államigazgatási szerv, az igazgatás tárgya nem államigazgatási szerv (pl. helyi önkormányzat, ügyfél)

jogi eszközzel végzett tevékenység fajták

jogalkotás

jogalkalmazás

(jogi szabályozás által intézményesített és szabályzott)

nem jogi eszközzel végzett tevékenység fajták

döntés-előkészítés

információgyűjtés, nyilvántartás

szervezés

szolgáltatás

kommunikáció

A belső igazgatási viszony lehet:

hierarchikus:

teljes szervezeti alá-fölérendeltség a két államigazgatási szerv között

mellérendelt/ hierarchián kívüli igazgatás

két egyenrangú államigazgatási szerv)

A külső igazgatási tevékenyég mindig nélkülözi a hierarchiát pl: (pl. hatóság-ügyfél)

Az államigazgatási tevékenység módja alapján:

(egyik tevékenységfajtát sem jellemzi kizárólagosság, az egyik, vagy másik cselekménytípus aránya alapján dönthető el, hogy melyikről beszélhetünk.)

Hierarchikus igazgatás (irányítás)

Hierarchián kívüli igazgatás

Szervezetrendszeren belüli igazgatás

Belső igazgatás

Belső igazgatás

Külső igazgatás

Jellemzője: teljes szervezeti alárendeltség

Jellemzője: a jogviszony mindkét alanya államigazgatási szerv, de mellérendelt viszonyban állnak egymással

Jellemzője: az egyik fél államigazgatási szerv, a másik fél nem tartozik az államigazgatáshoz. (pl. állampolgár, vagy más állami vagy nem állami szervezet)

21. Határozza meg a hatósági felügyelet típusait és jellemezze az egyes típusokat!

A hatósági tevékenység egyik fő formája – a hatósági jogalkalmazás mellett – a hatósági felügyelet. A hatósági felügyelet a közigazgatási hierarchián kívül álló jogalanyokra értendő. A hatósági felügyelet jellemzően egy jogszabályban meghatározott tevékenység ellenőrzésére irányul, és a jogalanyok önkéntes jogkövetéséből indul ki.

A hatsági jogalkalmazási tevékenység szükségességét az adja, hogy bizonyos jogszabályi rendelkezéseket a jogalanyok önmaguk, állami segítség nélkül nem képesek, vagy nem akarnak érvényesíteni. (Ha valaki a törvény szabályai szerint nyugellátásra jogosul, ahhoz csak úgy tud hozzájutni, ha a jogosultságát a hatóság kérelemre megállapítja, és rendelkezik a folyósításáról.) Azt az esetet (pontosabban a jogérvényesítés azon módját), amikor a jogalanyok állami beavatkozás nélkül gyakorolják jogaikat vagy teljesítik kötelezettségeiket, önkéntes jogkövetésnek nevezzük.

Ebben az esetben az államigazgatási hatóság feladata jogszabályi felhatalmazás alapján a jogkövető magatartás ellenőrzése és intézkedés abban az esetben, ha az eltér a jogszabályban előírtaktól. A felügyelet hatósági tevékenység keretei között zajlik, és a jogalkalmazás útján érvényesülő jogérvényesítés sem kizárt, mert nem csak a jogszabályokban leírtaknak, hanem az egyedi jogalkalmazói aktusokban előírtaknak is érvényt kell szerezni, ha a címzett azt nem követi önkéntesen.

A hatósági felügyelet típusai:

Speciális hatósági felügyelet (ex lege): az olyan közigazgatási szerveket, amelyek elsődleges feladata a jogszabályok betartásának ellenőrzése és jogsértés esetén intézkedés, felügyeleti szerveknek (pl. fogyasztóvédelmi hatóság, közegészségügyi felügyelet, munkavédelmi felügyelet) nevezzük. A hatósági felügyeletnek az ilyen felügyeleti szervek által gyakorolt fajtáját speciális hatósági felügyeletnek nevezzük. A jogalanyok önkéntes jogkövetéssel érvényesítik a normákat. Az államigazgatás feladata megismertetni a jogi szabályozási normákat, majd ellenőrizni, hogy az önkéntes jogkövetés során ezek a magatartásszabályok érvényesülnek-e, illetve úgy érvényesülnek, ahogy azt a norma előírja. Ha az ellenőrzés során azt állapítják meg, hogy a jogalanyok a jogi normák előírásait nem követik, vagy nem úgy követik, ahogyan azt a norma előírja, szükségessé válik az államigazgatás beavatkozása.

Általános hatósági felügyelet: fő szabály szerint a hatósági jogalkalmazó szervek egyúttal hatósági felügyeletet is ellátnak, mert ellenőrizni kell, hogy a címzettek követik-e a jogalkalmazói aktusban foglaltakat. Pl. építési hatóság építési engedélyt ad ki (=jogalkalmazói aktus: jogosultság megállapítása), majd ellenőrzi, hogy az általa kiadott építési engedélyben foglaltaknak megfelelően építkeznek-e, és ha az ellenőrzés során ennek ellenkezőjét tapasztalja, akkor intézkedik. (=hatósági felügyeleti aktus). A hatósági felügyelet keretében tett intézkedés/döntés ellen jogorvoslati lehetőség van a bíróságon.

Törvényességi felügyelet: amelyet az állam gyakorol a köztestületek, állami vállalatok felett. A Ksztv. és az Mötv. által szabályozott felügyelet nem hatósági felügyelet!

A hatósági felügyelet jellemzően egy jogszabályban meghatározott tevékenység ellenőrzésére irányul (pl. betartják-e a dohányzást korlátozó szabályokat). Ezzel szemben az államigazgatás által gyakorolt törvényességi felügyelet nem tevékenységre irányul, hanem generálisan minden – a szervezetet és a működést szabályozó – jogszabályi előírás betartását vizsgálja. Az államigazgatás tehát a törvényességi felügyeletnek alávetett szervek – ami (aki) tehát állampolgár, magánszemély soha nem lehet – a szervezeti felépítését, működését, döntéseinek jogszerűségét vizsgálja, és jogsértés esetén beavatkozik.

Az államigazgatási törvényességi felügyelet keretében az autonóm módon, az államigazgatás hierarchiáján kívül működő szervezetek jogellenes magatartása esetén az államigazgatási felügyeletet ellátó szerv – a jogszerű működés helyreállítására való figyelmeztetést követően – szankciókat alkalmaz, akár bírságolhat, vagy felfüggeszti a szervezet autonóm működését.

A hatósági felügyelet és az imént megismert törvényességi felügyelet közös sajátossága, hogy mind a két esetben a hatósági felügyelet keretében tett intézkedések vagy döntések ellen bírói úton van jogorvoslati lehetőség.

22. Határozza meg a nemzeti vagyon fogalmát, jellemzőit és kategorizálja a vagyonelemeket!

Fogalmi meghatározás: Magyarország Alaptörvénye rögzíti, hogy az állam és a helyi önkormányzat tulajdona nemzeti vagyon. /Magyarország Alaptörvénye 38-39. cikk/

Nemzeti vagyonba tartozik (a nemzeti vagyonról szóló 2011. évi CXCVI. törvény /Nvtv./ 1. § (2)):

a) az állam vagy a helyi önkormányzat kizárólagos tulajdonában álló dolgok,

b) az a) pont hatálya alá nem tartozó, az állam vagy a helyi önkormányzat tulajdonában lévő dolog,

c) az állam vagy a helyi önkormányzat tulajdonában lévő pénzügyi eszközök, továbbá az államot vagy a helyi önkormányzatot megillető társasági részesedések,

d) az államot vagy a helyi önkormányzatot megillető bármely vagyoni értékkel rendelkező jogosultság, amelyet jogszabály vagyoni értékű jogként nevesít,

e) Magyarország határa által körbezárt terület feletti légtér,

f) az üvegházhatású gázok kibocsátási egységeinek kereskedelméről szóló törvény szerinti kibocsátási egység és légiközlekedési kibocsátási egység, valamint az ENSZ Éghajlatváltozási Keretegyezménye és annak Kiotói Jegyzőkönyve végrehajtási keretrendszeréről szóló törvény szerinti kiotói egység,

g) állami vagy helyi önkormányzati fenntartású közgyűjtemény (muzeális intézmény, levéltár, közgyűjteményként működő kép- és hangarchívum, valamint könyvtár) saját gyűjteményében nyilvántartott kulturális javak körébe tartozó dolog, kivéve, ha az állami vagy önkormányzati tulajdon jogszerű létrejötte kétséget kizáró módon nem bizonyítható és a dologra nézve más a tulajdonjogát bizonyítja vagy a kulturális javakra vonatkozó jogszabályokban meghatározott eljárás keretében valószínűsíti,

h) a régészeti lelet,

i) a nemzeti adatvagyon körébe tartozó állami nyilvántartások fokozottabb védelméről szóló törvény szerinti nemzeti adatvagyon.

1. Forgalomképtelen nemzeti vagyon: az a nemzeti vagyon, amely az Nvtv-ben meghatározott kivétellel nem idegeníthető el, vagyonkezelői jog, jogszabályon alapuló, továbbá az ingatlanra közérdekből külön jogszabályban feljogosított szervek javára alapított használati jog, vezetékjog vagy ugyanezen okokból alapított szolgalom, továbbá a helyi önkormányzat javára alapított vezetékjog kivételével nem terhelhető meg, biztosítékul nem adható, azon osztott tulajdon nem létesíthető. E vagyoni kört a törvény nevesíti, ilyenek például: tavak, folyók, patakok, holtágak, mellékágak és azok medre, valamint vízi létesítmények, továbbá az állam kizárólagos tulajdonában álló országos törzshálózati vasúti pályák.

2. Nemzetgazdasági szempontból kiemelt jelentőségű nemzeti vagyon: azon nemzeti vagyon, amelynek állami tulajdonban, illetve a helyi önkormányzat tulajdonában történő megőrzése hosszú távon indokolt. Állami tulajdonban álló társaságok és vagyonelemek, valamint műemlékek tartoznak ebbe a csoportba. E vagyonelemek – néhány kivétellel - sem idegeníthetők el, nem terhelhetők meg, a hasznosításuk szabályozása azonban kevésbé szigorú (pl. műemlékek: a Magyar Nemzeti Múzeum, a Királyi Palota, a Sándor-palota, a Citadella, a Magyar Állami Operaház, az Egyetemi Könyvtár, a Pesti Vigadó, a Szépművészeti Múzeum, a Műcsarnok vagy pl. gazdasági társaságok: Magyar Villamos Művek [MVM Energetika] Zrt., Magyar Posta Zrt., MÁV Magyar Államvasutak Zrt., Államadósság Kezelő Központ Zrt., Magyar Nemzeti Vagyonkezelő Zrt., Magyar Turisztikai Ügynökség Zrt., Magyar Fejlesztési Bank Zrt., Vérteserdő Zrt.).

3. Korlátozottan forgalomképes vagyon: azon nemzeti vagyon, amelyről törvényben, illetve - a helyi önkormányzat tulajdonában álló vagyon esetében - törvényben vagy a helyi önkormányzat rendeletében meghatározott feltételek szerint lehet rendelkezni. Eladható, megterhelhető, de csak törvényben vagy önkormányzati rendeletben meghatározott feltételek szerint (hatósági jóváhagyással).

4. Az Üzleti vagyon: Az üzleti vagyon elemei engedély nélkül elidegeníthetők, hasznosíthatók, azonban a nemzeti vagyon hasznosítására vonatkozó szerződés csak természetes személlyel vagy átlátható szervezettel köthető.

Rendeltetésétől függően az állami vagyon lehet:

1. Kincstári vagyon

kizárólagos állami tulajdonba tartozó vagyon

korlátozottan forgalomképes állami vagyon

nemzetgazdasági szempontból kiemelt jelentőségű nemzeti vagyon

2. Üzleti vagyon

a nemzeti vagyon azon része, amely nem tartozik az állami vagyon esetén a kincstári vagyonba, az önkormányzati vagyon esetén a törzsvagyonba

Helyi önkormányzat vagyona törzsvagyon vagy üzleti vagyon lehet. A helyi önkormányzat tulajdonában álló nemzeti vagyon külön része a törzsvagyon, amely közvetlenül a kötelező önkormányzati feladatkör ellátását vagy hatáskör gyakorlását szolgálja, és amelyet e törvény kizárólagos önkormányzati tulajdonban álló vagyonnak minősít és törvény vagy a helyi önkormányzat rendelete nemzetgazdasági szempontból kiemelt jelentőségű nemzeti vagyonnak minősít (forgalomképtelen törzsvagyon), vagy törvény, helyi önkormányzat rendelete korlátozottan forgalomképes vagyonelemként állapít meg.

23. Ismertesse a szervezeti és működési szabályzatra vonatkozó jogi szabályozást és főbb elemeit!

A szervezet és működés rendjének szabályozásában nagyobb szerepet kapnak a belső szabályzatok, amelyek megalkotására jogszabály ad felhatalmazást, és amelyek jellemzően közjogi szervezetszabályozó eszköz formájában jelennek meg.

Jat. – jogalkotásról CXXX tv - 23. § (1) Normatív határozatban szabályozhatja a Kormány és más testületi központi államigazgatási szerv szervezetét és működését; (4) Normatív utasításban szabályozhatja a köztársasáig elnök, a miniszterelnök, a központi államigazgatási szerv vezetője, az Országos Bírósági Hivatal elnöke, a legfőbb ügyész, az alapvető jogok biztosa, a MNB elnöke, az ÁSZ elnöke, a fővárosi és megyei kormányhivatal vezetője valamint a polgármester, főpolgármester, a megyei közgyűlés elnöke és a jegyző a vezetése, az irányítása vagy a felügyelete alá tartozó szervek szervezetét és működését valamint tevékenységét.

Az államigazgatási szervek szervezetét és működését alapvető jelleggel meghatározó általános, tehát az egész szervre kiterjedő hatályú szabályzat a szervezeti és működési szabályzat (SZMSZ). A szervezeti és működési szabályzatot az államigazgatási szerv vezetője készíti el és az irányítást gyakorló szerv jóváhagyásához kötött.

Több központi államigazgatási szervtípus esetén részletesen van szabályozva:

A minisztérium SZMSZ-ét és módosítását a miniszter – a miniszterelnök jóváhagyását követően - normatív utasításban adja ki.

A kormányzati főhivatal SZMSZ-ét a kormányzati főhivatal vezetője készít elő, és a kormányzati főhivatalt felügyelő miniszter – a vidék- és településfejlesztési miniszter jóváhagyását követően – normatív utasításban adja ki.

A központi hivatal SZMSZ-ét a központi hivatalt irányító miniszter normatív utasításban adja ki.

A fővárosi és megyei kormányhivatal SZMSZ-ét a közigazgatási és területfejlesztési miniszter – a szakmai irányító miniszter által irányított feladatok tekintetében a szakmai irányító miniszter véleményének kikérésével – normatív utasításban adja ki.

Az SZMSZ részletes tartalmát a jogszabályok nem határozzák meg. Egyes elemeket azonban előírhatnak bizonyos szervtípusok esetében.

Az SZMSZ tartalma általában az alábbiakra terjed ki:

a szervezet legfontosabb azonosító adatai (elnevezés, cím, nyilvántartási számok, stb.),

a szervezet költségvetési jogállása;

a szerv vezetői, feladat- és hatáskörük;

általános személyzeti kérdések;

a szerv szervezeti egységeinek jogállása, feladataik;

a szerv működésére vonatkozó legfontosabb szabályok: szolgálati út, szignálás rendje,

a legfontosabb kiadmányozási szabályok;

a szerv költségvetési, az adatvédelmi és adatbiztonsági, kötelezettségvállalási rendjének alapvető szabályai;

jogszabályban előírt kötelező tartalmi elemek (pl. a belső ellenőrzés rendje).

A szervezeti és működési szabályzat az államigazgatási szerv működésének legfontosabb szabályzata. Ezenkívül más belső szabályzatok megalkotása is jogszabályi kötelezettség lehet, mint például a közszolgálati, az adatvédelmi

és adatbiztonsági, a kötelezettségvállalási, a gazdálkodási, a számviteli, tűzvédelmi, a munkavédelmi stb. szabályzat. Gyakori, hogy a szervezeti és működési szabályzat rendelkezik egyes olyan kérdésekről, amelyek részletes rendezését további belső szabályzatba utalja, például kiadmányozási szabályzat, ügyviteli szabályzat.

A szervezeti működés egészét konkretizálják a szervezetet alkotó szervezeti egységek működésére vonatkozó belső rendelkezések, amit ügyrendnek neveznek. A szervezeti egység ügyrendje tartalmazza az adott szervezeti egység működésének azon kérdéseit, amelyeket az egész szervre kiterjedő szabályzatokban nem szabályoznak.

24. Ismertesse a zárt rendszerű közigazgatási személyzeti politikát!

A közigazgatásban alkalmazottak kiválasztására, alkalmazási feltételeinek meghatározására, képzésére, továbbképzésére, képesítésére, minősítésére, bérezésére, előmenetelük feltételeire és lehetőségeire, valamint jogaikra és kötelezettségeikre vonatkozó, hosszútávra szóló és megfelelő – pl. jogszabályi – formában deklarált egységes elképzelések, célkitűzések összességét nevezzük személyzeti politikának.

A közigazgatási személyzeti politika funkciója: összeegyeztetni a közszolgálatban érdekeltek, vagyis az állam, az alkalmazottak, valamint a lakosság érdekeit, és oly módon intézni a személyzet ügyeit, ami biztosítja, hogy annak teljesítménye a lehető legmagasabb színvonalú legyen.

A közigazgatási személyzeti politikának nyitott és zárt rendszerét különböztetjük meg.

a nyitott rendszer szinte minden elemében a magánigazgatáshoz hasonlít, ahol az alkalmazottakat egy meghatározott feladat ellátására szerződtetik, és alkalmazásuk a feladat megszűnésével viszonylag könnyen és akár egyoldalúan is megszüntethető,

a zárt rendszerben ezzel szemben a közigazgatási dolgozó munkáját élethivatásnak tekintik.

A zárt rendszerű közigazgatási személyzeti politika

központilag kialakított és irányított

személyzeti politika valamennyi elemét egységes törvény vagy jogszabályok egymásra épülő rendszere szabályozza.

Ezt nevezik közszolgálati pragmatikának is.

A zárt rendszerben a kiválasztás feltétele a szakmai felkészültség: az állam célja a stabil és szakmailag felkészült személyi állomány, amely a mindenkori politikai vezetéshez lojális és a munka végzése során pártatlan.

A zárt rendszer két alappillére

a kiválasztás és

a karrier (= karrierrendszer)

A zárt rendszer sajátossága:

a közigazgatási dolgozó elmozdíthatatlansága, ami az elbocsátással szembeni fokozott jogszabályi védelmet jelent

megvalósul a pálya biztonsága

A zárt rendszer filozófiája szerint az alkalmazás szolgálat, hivatás, ami élethossziglan, illetve a nyugdíjazásig tart.

A zárt rendszerű közigazgatási személyzeti politika védettséget biztosít az alkalmazottaknak, mert szemben a munkajogi szabályozással, az alkalmazottaktól nem lehet egyoldalúan megválni a munkajogban jogszerűnek elismert indokokra hivatkozással, mint például a leépítés.

Az elmozdíthatatlanság elve megvalósításának egyik feltétele, hogy csak a legalkalmasabb és legrátermettebb jelentkezőket veszik fel szigorú kiválasztási feltételek és technikák – pl. versenyvizsga, próbaidő – alkalmazásával.

A zárt rendszer jellemzője a tervezhető karrier. A közigazgatási dolgozónak a zárt rendszer életpályát kínál, a köz szolgálata hivatás.

A szakmai előmenetel rögzített szabályok szerinti alapja elsősorban két tényező

a szolgálati idő

az iskolai végzettség függvénye.

Az előmenetel megmutatkozik rangfokozatokban és az ehhez kapcsolódó díjazásban.

Az egyéni képességeknek, kiemelkedő teljesítménynek, mint érdemeknek az előmenetelben csak mérsékelt a szerepe.

A tervezhető karrier – számos előnye mellett

nem enged teret a versenyszellemnek,

nem motiválja az egyéni képességek kibontakoztatását

a dolgozót nem sarkallja többletteljesítményre.

Zárt rendszerben az alkalmazásnak és egy állás betöltésének végzettséghez és képzettséghez kötött, jogszabályban és központilag előírt feltételei vannak, amelyek az egész közigazgatásra kiterjedően érvényesülnek.

A zárt rendszerben a közigazgatás gondoskodik a közigazgatási dolgozók képzéséről és továbbképzéséről, ami sok esetben kötelező is.

A díjazásnak, mint az előmenetel egyik dimenziójának, a zárt rendszerben kötött rendje van.

Központilag, jogszabályi formában határozzák meg azokat az objektív szempontokat, amelyek alapján kiszámítható az egyes alkalmazottak illetménye, melyek:

az iskolai végzettség (lásd a besorolási osztályok)

a szolgálati idő (besorolási fokozatok)

sok esetben a szolgálati hely, tehát az adott közigazgatási szerv hierarchiában történő elhelyezkedése és így a betöltött tisztséghez párosuló felelősség.

Az egyéni teljesítmény nem vagy csekély mértékben befolyásolja az illetményt.

A zárt rendszer a versenyszférához viszonyított relatíve alacsonyabb fizetéseket egyéb előnyökkel igyekszik kompenzálni.

A zárt rendszerben az alapilletményt különböző törvényben garantált juttatások és kedvezmények egészítik ki, illetve a pálya biztonsága továbbá a biztos előmenetel önmagában is egyfajta ellentételezés.

A zárt rendszerben gyakran tiltják vagy korlátozzák a másodállást, az egyéb keresőtevékenységet, ami azt hivatott biztosítani, hogy a hivatalnok teljes erejét és figyelmét a köz szolgálatára összpontosítsa.

A Kormány közigazgatási személyzeti politikájának érvényesítéséért elsődlegesen a vidék- és településfejlesztési miniszter felelős a közigazgatási minőségpolitikáért és személyzetpolitikáért felelős miniszter minőségében. A Miniszterelnökséget vezető miniszter felel a közszolgálati életpálya kidolgozásáért.

2026-os kiegészítés: a közigazgatási minőség- és személyzetpolitikáért a vidék- és településfejlesztési miniszter felel; a közszolgálati életpálya kidolgozásáért és a kormányzati személyügyi igazgatás központi feladataiért a Miniszterelnökséget vezető miniszter felel.

25. Ismertesse a közigazgatási személyzeti politika nyitott rendszerét!

A nyitott vagy állásrendszerű közszolgálat a magánigazgatáshoz hasonlít:

korlátozás nélkül van lehetőség a rendszerbe való belépésre, a jogviszony egyoldalú megszüntetésére,

az előmenetel gyors, az egyéni képességek és érdekérvényesítés függvénye, és nem garantálja kiszámítható szabályozás,

az alkalmazottakat egy meghatározott feladat ellátására szerződtetik,

alkalmazásuk a feladat megszűnésével, a tisztviselő alkalmatlansága miatt, a szervezet átalakítása vagy megszűnésével könnyen és akár egyoldalúan is megszüntethető,

lehetőség van a politikai szempontok szerinti kiválasztásra (a politikai döntéseket végrehajtó apparátus politikailag megbízható) Ez vált gyakorlattá az USA-ban, ahonnan elterjedt a „zsákmányrendszer” elnevezés.

hátránya, hogy a modern demokráciákban a választási eredmények függvényében nagy lehet a személyzet fluktuációja

az előmenetelt nem garantálja kiszámítható szabályozás, azonban az egyéni képességek gyorsabb előrelépést tesznek lehetővé,

a rendszer nagyobb teret enged az egyéni teljesítmény túlzott hajszolásának, ami a közérdekűség elvének sérelmével járhat,

a közigazgatási szerveknek nagyobb döntési szabadságuk van a kiválasztásban,

mindenki maga dönt arról, hogy továbbképzi magát,

a díjazás az egyéni teljesítménytől függ, a tisztviselő illetménye versenyképes a versenyszféra béreivel.

A gyakorlatban a politikai alapú kinevezés és a szakmai alapú kiválasztás (zárt rendszerre jellemző) keveredhet, vagyis a szakmai érdemek alapján kiválogatott közigazgatási dolgozók munkáját politikai szempontok alapján kinevezett vezetők irányítják. Ebben az esetben a választások eredményeképpen előfordul, hogy a felső vezetés cserélődik, azonban a szakemberállomány pozíciója stabil.

26. Ismertesse a közigazgatási személyzeti politika magyarországi fejlődését 1867-től, és röviden jellemezze a hét főbb korszakot!

Magyarországon a zárt rendszerű személyzeti politika kialakítása a közigazgatásban a kiegyezést követően kezdődött meg.

1867-től a közigazgatási pálya nyitottsága (lehetővé teszi, hogy származásra, társadalmi osztályhoz való tartozásra, nemre vagy vagyoni helyzetre való hivatkozással senkit ne lehessen kizárni a közhivatalok és így a közigazgatási tisztségek betöltésének lehetőségéből) és a zárt rendszerű személyzeti politika (A zárt rendszerű közigazgatási személyzeti politika központilag kialakított és irányított, valamennyi elemét egységes törvény vagy jogszabályok egymásra épülő rendszere szabályozza.) kiépítésének kezdete

1914: az első világháborúra kiépül a közigazgatási személyzeti politika nemzetközi összehasonlításban is korszerűnek mondható zárt rendszere

1945-ben a közigazgatási személyzeti politikában fordulat következett be: zsákmányrendszernek egy sajátos formája érvényesült, a képesítési előírásokat 1945-ben feloldották, és néhány kivételtől eltekintve lehetővé vált az álláshelyek képesítés nélküli betöltése, más szóval a szakszerűségi követelményeket a pártszempontok mögé helyezték.

Az 1945 és 1949 közötti többpártrendszerben több országgyűlési és helyhatósági választást is tartottak. Az erőviszonyok több alkalommal is megváltoztak. politikai pártok saját megbízhatónak tartott támogatóikkal töltsék fel a közigazgatási tisztségeket szakszerűség eltűnése, másrészt a zárt rendszer egyik alappillérének, a karrierrendszernek a megszűnése lett. (zárt rendszer más elemei – például az illetményrendszer, a kedvezmények, a minősítés vagy a képzés – még változatlanul megmaradtak.)

1949-ben újabb fordulat következett be, ezúttal a közigazgatási, pontosabban innentől kezdve államigazgatási személyzeti politika iránya és tartalma is megváltozott célkitűzés nyíltan a korábbi rendszer teljes és következetes felszámolása volt. Az államigazgatásban való elhelyezkedés feltétele volt a párthűség, és előnyt jelentett a származás, mert az államigazgatást tudatosan töltötték fel olyan társadalmi rétegekből származó alkalmazottakkal, akik korábban az iparban vagy a mezőgazdaságban dolgoztak a pálya társadalmi presztízse is romlott.

A fluktuáció korábban nem látott méreteket öltött, ennek egyik eredője a politikai megbízhatóság alapján történő alkalmazás és elbocsátás, valamint az államigazgatás politikának való erős kitettsége volt

A személyzeti politika szinte minden elemében a nyitott rendszer érvényesült, párosulva a zsákmányrendszer sajátos, szocializmusra jellemző formájával. Ennek, az 1956-ig tartó időszaknak a jellemzője, hogy tulajdonképpen nincs is közigazgatási személyzeti politika, amennyiben annak a korábban megismert fogalmából indulunk ki.

Az érdemeken alapuló személyzeti politikára történő áttérés 1957-ben vette kezdetét, azonban a megvalósítás lassan zajlott és következetlenül vezették be.

A kiválasztás során – különösen a vezetők kiválasztásánál – még legalább két évtizeden keresztül az elsődleges szempont a politikai megbízhatóság és nem a szakértelem volt, illetve a kettőt „súlyozni” kellett. Ugyanakkor felismerték a képzés szükségességét, és középiskolai szinten, valamint a közoktatási rendszeren kívül, az e célra létesített tanácsakadémián – tehát az államigazgatás saját, e célra létesített képzési intézményében – megindították az államigazgatási szakemberek képzését.

Mérföldkő volt 1978-ban az Államigazgatási Főiskola létesítése, amellyel elismerték a felsőfokú közigazgatási szakemberképzés szükségességét, és voltaképpen azt, hogy ez egy önálló szakma, amely különös ismeretek elsajátítását igényli.

Az államigazgatási személyzeti politika nem merülhet ki a káderpolitikában, ahogyan azt az 1970-es évek végéig tartották, hanem a személyi állomány egészét át kell fognia. A többi között a kutatási eredményeknek köszönhetően az 1980-as években megkezdődött a zárt rendszerű személyzeti politika kialakításának tervezése, különös tekintettel az annak alapjául szolgáló egységes törvényi szabályozás előkészítésére. A jogszabály elfogadására azonban a rendszerváltás előtt már nem került sor.

Az 1992-ben elfogadott, a közalkalmazottak jogállásáról szóló 1992. évi XXXIII. törvény (Kjt.) még mindig hatályban van, és ez szabályozza a közigazgatási szervek által fenntartott, közszolgáltatásokat nyújtó közintézetek személyi állományának, vagyis a közalkalmazottaknak a jogállását. Ezen kívül a rendészeti szerveknél szolgálatot teljesítő hivatásos állomány jogállását – a szolgálati jogviszonyt – is külön törvények rendezik. Mindezekből következik, hogy Magyarországon nincs egységes közszolgálati törvény annak ellenére, hogy voltak a megalkotását célzó szakmai és politikai törekvések.

1992 után a köztisztviselők jogállásának szabályozása folyamatosan változott. Kezdetben a zárt rendszer finomítása jellemezte a szabályozást (például a közszolgálati életpálya és a főtisztviselői kar létrehozása, valamint a központi létszámgazdálkodás bevezetése), amely trend azonban 2006 után fokozatosan megváltozott, új irányt vett, és elmozdult a nyitott rendszer irányába.

„új közmenedzsment”, amely a közigazgatás és a magánigazgatás közötti minimális különbségeket, valamint a magánigazgatási technikák, illetve módszerek közigazgatásban történő alkalmazásának szükségességét hirdeti

teljesítményértékelés új rendszerének bevezetése, és nem utolsósorban gazdasági, pénzügyi okokra visszavezethetően lazítottak a köztisztviselői pálya jogi védettségén, más szóval a pálya biztonsága relativizálódott

A közigazgatási dolgozók egységes jogállása 2010-től kezdődően megbomlott; többször és több törvény keretében került újraszabályozásra. Az időközben megszületett új törvények hatályba lépése és módosításai mellett, az elnevezések tekintetében 2019-től ismét a 2010-es első koncepció valósult meg, ami azt jelenti, hogy a kormányzati igazgatásban – a Kormány irányítása alá tartozó államigazgatási szerveknél – a szakmai állomány kormányzati szolgálati jogviszony keretében kormánytisztviselőként látja el feladatait; a kormányzati igazgatásról szóló 2018. törvény, a Kit hatálya alatt. A közigazgatás egyéb szegmenseiben, így az önkormányzatoknál, az önálló szabályozó szerveknél és autonóm államigazgatási szerveknél, valamint egyéb államhatalmi ágak hivatalaiban igazgatási feladatokat ellátók köztisztviselők, akik közszolgálati jogviszonyban állnak.

A 2010-2019 közötti jogviszonyváltások törvényi szabályozása kapcsán a kormánytisztviselők jogállásáról szóló 2010. évi LVIII. törvényt kell megemlíteni, amely 2010 júliusától kivette a kormány irányítása alá tartozó szervek államigazgatási dolgozóit a köztisztviselők köréből, és bevezette számukra a kormánytisztviselő elnevezést. A köztisztviselők jogállásáról szóló törvény hatálya a helyi önkormányzati szerveknél és a Kormánytól független egyéb szerveknél közigazgatási feladatokat ellátó foglalkoztatottakra korlátozódott. E törvényt a közszolgálati tisztviselők jogállásáról szóló 2011. évi CXCIX. törvény, a Kttv. váltotta 2012. március 1-jétől, amelynek személyi hatálya alá a kormánytisztviselőkre és a köztisztviselőkre terjed ki. (E törvény hatálybalépésének napjával hatályon kívül helyezték a kormánytisztviselők és a köztisztviselők jogállásáról szóló két korábbi törvényt.) Újabb változást az állami tisztviselőkről szóló 2016. évi LII. törvény hozott, amely 2016. július 1-től a helyi államigazgatásban, majd 2017. január 1-től a középszintű, területi államigazgatásban idézett elő jogállásváltozást; a kormánytisztviselők állami tisztviselői jogállásba kerültek. E törvényt azonban a Kit. – 2019. január 1-jei hatállyal – hatályon kívül helyezte. Ezáltal a Kormány irányítása alatt álló államigazgatási szervek dolgozóinak jogállását ismét egységes szabályozás rendezi. Ugyanakkor viszont a más központi államigazgatási szerveknél és a Kormánytól független egyéb szerveknél közigazgatási feladatokat ellátó foglalkoztatottakra vonatkozó szabályok jórészt kikerültek a Kttv. hatálya alól, jelenleg ezeket a különleges jogállású szervekről és az általuk foglalkoztatottak jogállásáról szóló 2019. évi CVII. törvény (a továbbiakban: Küt.) szabályozza.

A kormányzati igazgatásról szóló törvény – amely 2019. január elején, illetve március 1-jén lépett hatályba – szabályozása szerint a kormányzati igazgatás tisztségviselői kormányzati szolgálati jogviszonyban, politikai szolgálati jogviszonyban, valamint biztosi jogviszonyban látják el feladataikat. A kormányzati szolgálati jogviszony tekintetében a legnagyobb volumenű változás, hogy a korábbi – látszatra zárthoz közeli rendszert mintázó – előmeneteli rendszer megszűnt és úgynevezett álláshely alapú foglalkoztatásnak adta át a helyét.

A kormányzati igazgatás tisztségviselői

Politikai szolgálati jogviszonyban

biztosi jogviszonyban

kormányzati szolgálati jogviszonyban

POLITIKAI FELSŐVEZETŐ:

miniszterelnök

miniszter

államtitkár

a miniszterelnök politikai igazgatója

kormánybiztos

miniszterelnöki biztos

miniszteri biztos

SZAKMAI FELSŐVEZETŐ:

Miniszterelnöki Kormányiroda és minisztérium közigazgatási államtitkára

Miniszterelnöki Kormányiroda és minisztérium helyettes államtitkára

kormányzati főhivatal és központi hivatal vezetője, vezetőjének helyettese és

kormányzati főhivatal főigazgatója

POLITIKAI VEZETŐ:

főispán

SZAKMAI VEZETŐ:

kormányzati főhivatal igazgatója

járási hivatal, fővárosi kerületi hivatal vezetője, vezetőjének helyettese

főosztályvezető

osztályvezető

TANÁCSADÓ

politikai tanácsadó

politikai főtanácsadó

kabinetfőnök

központi kormányzati igazgatási szervek és ezek területi szervei

kormánytisztviselője

Területi kormányzati igazgatási szervek

kormánytisztviselője

Magyarországon a közigazgatási személyzeti politikát a Kormány határozza meg. Ennek érvényesítéséért elsődlegesen a vidék- és településfejlesztési miniszter felel a közigazgatási minőségpolitikáért és személyzetpolitikáért felelős miniszter minőségében. A Miniszterelnökséget vezető miniszter felel a közszolgálati életpálya kidolgozásáért, és őt jelölte ki a Kormány a kormányzati személyügyi igazgatás központi feladatait ellátó szervként is.

27. Mutassa be az államigazgatási dolgozó fegyelmi felelősségének szabályait, és a kiszabható büntetéseket!

Az államigazgatási dolgozók felelőssége összetett rendszert alkot. Ebben a felelősségi rendszerben vannak jogi és nem jogi felelősségi formák. A jogi felelősség legáltalánosabban szankció kilátásba helyezését jelenti akkor, ha valaki neki felróható módon jogellenes magatartást tanúsít.

A kormányzati szolgálati jogviszony keretében a közszolgálati dolgozó munkát végez, szolgálatot teljesít, amely során jogok illetik meg és kötelezettségek terhelik. Az államigazgatási dolgozó kötelezettségeiért felel az őt

foglalkoztató államigazgatási szervnek, végső soron az államnak mint szolgálatadónak, beleértve a neki okozott károkat. A közszolgálati felelősség hasonlít a munkajogi felelősséghez, azért, mert munkavégzésre irányuló jogviszony adja a tartalmát, ugyanakkor egyik sajátossága éppen az, hogy ismeri a fegyelmi felelősség intézményét, amelynek csak hierarchikus viszonyrendszerben van helye.

A fegyelmi felelősség az államigazgatásban a kormánytisztviselői jogviszony tartalmát adó kötelezettségekért való felelősség. A fegyelmi felelősség akkor áll be, ha az államigazgatási dolgozó jogsértést követ el, vagyis ha a jogviszonyából eredő kötelezettségét vétkesen megszegi, szükséges tehát a vétkesség – szándékosság vagy gondatlanság – megállapítása.

(A jogi felelősség megállapításához szükséges lehet, hogy a szubjektív feltétel is megvalósuljon. Ez a felróhatóság, más néven vétkesség. A jogsértés elkövetőjének tudati viszonya, illetve motivációja kétféle lehet: szándékosság vagy gondatlanság. A szándékosság és a gondatlanság együtt a felróhatóság – vagy más szóval a vétkesség – két alakzata.)

A fegyelmi felelősséget kizárólag szabályozott eljárásban, fegyelmi eljárásban lehet megállapítani, amelyet kötelező megindítani, ha a fegyelmi vétség elkövetésének alapos gyanúja felmerül. A fegyelmi eljárás szabályait kormányrendelet határozza meg. A fegyelmi felelősség beálltának következménye a szankciók alkalmazása.

A fegyelmi eljárásban a fegyelmi vétséget elkövető kormánytisztviselővel szemben kiszabható fegyelmi büntetések – a kötelezettségszegés mértékére figyelemmel – az alábbiak:

a) megrovás,

b) illetménycsökkentés besorolási kategórián belül,

c) vezetői álláshelyről nem vezetői álláshelyre helyezés,

d) hivatalvesztés.

(A Kttv. és a Küt. szabályai a fentiekhez nagyban hasonlóak.)

A fegyelmi büntetés hatálya a b) pont alatti büntetésnél 1 év, a c) pont esetében 2 év, a d) pont esetén 3 év.

28. Mutassa be az államigazgatási dolgozó kárfelelősségének feltételeit, a kimentési okokat és típusait!

Kárfelelősség=Eredményfelelősség.

A kártérítési felelősség akkor áll be, ha a tisztviselő kötelezettsége vétkes megszegésével kárt okoz. A kárfelelősség megállapításának feltétele még, hogy bizonyítható a jogellenes cselekmény és a kár bekövetkezése közötti ok-okozati összefüggés. Ha a dolgozó tudja bizonyítani, hogy úgy járt el, ahogy az adott helyzetben általában elvárható, mentesül a felelősség alól. Jelentősége van annak is, hogy a vétkesség mely alakzata bizonyítható a károkozás esetén, mert ettől függ, hogy milyen súlyos szankciót szabhatnak ki a jogsértőre.

A kártérítés mértéke a vétkesség alakzatától függően:

a jogsértő enyhe gondatlansága (hanyagság) esetén a kártérítés összege korlátozott, nem haladhatja meg a kormánytisztviselő négyhavi illetményét, vagy a tartósan külföldön foglalkoztatott kormánytisztviselő négyhavi ellátmányát,

a szándékosan vagy a súlyosan gondatlanul okozott kárt teljes mértékét meg kell téríteni,

nem kell megtéríteni azt a kárt, amelynek bekövetkezése nem volt előre látható, vagy amelyet a munkáltató vétkes magatartása okozott, vagy ami abból származott, hogy a munkáltató kárenyhítési kötelezettségének nem tett eleget. A munkáltató vétkes magatartása például, ha a kár olyan utasítás teljesítéséből keletkezett, amelynek következményeire az utasított kormánytisztviselő az utasítást adó figyelmét – a törvényben meghatározott módon – előzőleg felhívta.

Objektív felelősség: ezekben az esetekben a felelősséget a jogsértés önmagában megalapozza, következésképpen a jogsértő vétkességre tekintet nélkül felel. Nincs kimentési lehetőség (nem elegendő annak bizonyítása, hogy valaki úgy járt el, ahogy az adott helyzetben általában elvárható), kivéve vis maior esetén, amely olyan elháríthatatlan külső erőhatalom közrehatása, amely a cselekményétől függetlenül bekövetkezett volna, és a kárt ez okozta. Ilyen objektív felelősségre példa a leltárfelelősség. Az objektív felelősség ezen eseteiben a felelősségre vonás alól az államigazgatási dolgozó vis maiorra hivatkozva mentesülhet.

A kormánytisztviselő kárfelelősségét kizárólag szabályozott eljárásban – mégpedig a fegyelmi eljárás szabályainak alkalmazásával - lehet megállapítani.

Harmadik személynek okozott kárért való felelősség: ha az államigazgatási dolgozó a munkavégzés során nem az őt alkalmazó szervnek okoz kárt, hanem harmadik személynek. Ebben az esetben annak van jelentősége, hogy az államigazgatáson kívüli károsult, például az ügyfél nem elégszik meg azzal, hogy a – neki hanyagságból okozott – kárnak csak egy részét térítsék meg, hanem a teljes kárának megtérítését követeli. Másrészt elvárás, hogy a szolgálatot adó helyt álljon dolgozójáért, mert egyáltalán nem biztos, hogy az államigazgatási dolgozó az illetményéből képes lenne megtéríteni az általa okozott teljes kárt. Következésképpen a harmadik személynek okozott kárt voltaképpen a károsult szempontjából az államigazgatás mint szervezet és nem az államigazgatási dolgozó okozza.

Sajátos, háromoldalú jogviszony jön létre, amelyben a károsult érvényesítheti kártérítési igényét az államigazgatással szemben, illetve az államigazgatás fegyelmi eljárás keretében érvényesíti igényét dolgozójával szemben.

29. Jellemezze a vezetői eredményfelelősséget különös tekintettel a jogi felelősségtől való különbözőségére!

Vezetői eredményfelelősség (önálló felelősségi forma)

nem jogi felelősségi forma,

kifejezetten a vezetői tevékenységhez kapcsolódik,

létjogosultságát tartalma és szankciórendszere alapozza meg (amennyiben eltér a nem vezető beosztású dolgozók felelősségétől),

a vezető nem csak a maga tevékenységéért és a munkavégzésre irányadó kötelezettségeinek a teljesítéséért felelős,

kötelessége a rábízott szerv vagy szervezeti egység eredményes működését biztosítani,

ellentétben a jogi felelősség alakzataival, a felelősség beálltának a jogellenes magatartás nem feltétele,

a vezető felelősségre vonása – például vezetői álláshelyből nem vezetői álláshelyre helyezés – nem jogszabálysértéshez kötött,

a vezetői eredményfelelősség a vétkesség hiányában is érvényesíthető,

a felelősségre vonás sem kötött szigorúan szabályozott eljárási rendhez,

vezetői eredményfelelősség természetesen nem zárja ki a többi jogi felelősségi szabály alkalmazását, azok érvényesülése mellett a vezetői eredményfelelősség a vezetőket terhelő többletkötelezettségekből ered,

egyik speciális megjelenési formájaként tekintenek a választott vezetők politikai felelősségére, akik országos vagy helyi szinten a kormányzás aktív résztvevői, így pl. a miniszter politikai felelőssége, ami jelentős részben az alkotmányjogi felelősség területére tartozik, eltér a közigazgatásban dolgozó szakmai vezetők eredményfelelősségétől.

A vezetői felelősség elsősorban egyszemélyi vezetői felelősséget jelent, azonban említést kell tenni a testületi felelősségről is. Azon túl, hogy a hierarchia rendjéből ez következik, az államigazgatásban az egyszemélyi vezetés elve éppen azért érvényesül általánosan, mert ez megkönnyíti a vezetői felelősség érvényesítését. Ha a vezetést testületi szerv gyakorolja, sem fegyelmi, sem büntetőjogi felelősség nem alkalmazható, mert ezek személyre szabottak, és aggályok merülnek fel a vezetői eredményfelelősség eredményes érvényesíthetőségével kapcsolatban is.

30. Jellemezze az új közmenedzsment reformirányzatát, mutassa be kialakulásának okait, szakaszait!

Előzmény: a II. világháború után a klasszikus közigazgatás:

a szolgáltatások nyújtásában az állam szerepének kizárólagosságát hangsúlyozta,

ez a fajta működés tette lehetővé a háború utáni újjáépítést,

és ezzel párhuzamosan a jelentős gazdasági fejlődés elérését,

amely aztán a jóléti állam kiépüléséhez,

s ennek folyományaként, az állami feladatok számának növekedése következtében, a közigazgatás szerepének és méretének ugrásszerű túlterjeszkedéséhez vezetett.

Az új közmenedzsment (New Public Management – NPM) kialakulásának okai (a nyolcvanas évek végétől ezredfordulóig határozta meg a szakemberek egy részének gondolkodását):

elégedetlenség a túlméretezett jóléti állammal szemben,

a magánszféra hatékony, míg az állami pazarló: amit az üzleti szféra megtermel, azt az állam a maga hatalmas szervezetével, megemelkedett kiadásaival elkölti,

a magánszférát a piaci verseny minőségre sarkallja, a monopolhelyzetben lévő államot semmi nem ösztönzi hatékonyságra,

fogyasztói kiszolgáltatottak, ami fokozott mértékű bizalmatlanságot szült a kormányzatokkal szemben,

ezért egyre hangsúlyosabban jelentkezett a társadalmi kontroll igénye,

ugyanakkor a gazdasági recesszió miatti megszorítások a kiadások erőteljes visszafogására kényszerítette az államokat.

Előtérbe kerül az állami szerepvállalás további növekedésének megakadályozása, illetve mértékének visszaszorítása, az állam leépítése, a deregulációs folyamatok felgyorsítása.

Javaslat: a piaci viszonyok idealizálása, a közszektorban is a magánszektor jól működő megoldásait kell alkalmazni ahhoz, hogy hatékonyságát növeljük, mert nincs különbség köztük.

Cél: hatékonyság, hatásosság, eredményesség, költségtakarékosság az állami szférában maradó tevékenységekkel, funkciókkal, szervezetekkel kapcsolatban, valamint a szolgáltatások minőségének növelése; olcsó, kicsi állam.

Eszközök:

szerkezeti változások,

korábban hagyományosan az állam által ellátott tevékenységek kiszervezése,

privatizáció,

pénzügyi- és személyzeti menedzsment decentralizációja,

a közszférabeli humánerőforrásokkal való gazdálkodás piaci megoldásokhoz közelítése

az eredményekért való felelősség fokozott hangsúlyozása,

piaci típusú mechanizmusok: pl. a szolgáltatók kötelező versenyeztetése, közbeszerzés.

Erre az időszakra tehető a végrehajtó típusú, nagyrészt piaci alapon működő, a hagyományos hierarchikus közigazgatási szervezetekhez képest jelentős autonómiával rendelkező ügynökségek megjelenése. Kis létszámú minisztériumok feladata a közpolitika-alkotási tevékenység, míg az ügynökségek a végrehajtással és a szolgáltatások nyújtásával foglalkoznak. Lazult a pályabiztonság intézménye, ekkor jelent meg a sokat vitatott egyéni teljesítményértékelés intézménye. Ettől az időszaktól kezdve azonban egy második, tartalmában kissé letisztultabb, kevésbé erőteljes irányzatát képviselő új közmenedzsment élt tovább, amely a korábbi vadhajtások megnyirbálásával, a közszféra sajátosságait egyes területeken elismerve igyekezett megoldásokat adaptálni az üzleti szférából az állami szférába.

Kritikák: az állami szférát a piac működésének mintájára nem lehetséges működtetni és ezáltal hatékonnyá tenni. Egyrészt a reformok nem hozták meg a tőlük várt eredményeket, másrészt az állam szerepének gyengítése számos területen negatív folyamatokat indít el (például a nemzetközi terrorizmus erősödése, vagy a pénzügyi-gazdasági világválság).

Ugyanakkor az is egyértelmű, hogy az állam, a közigazgatás ma már nem működhet úgy, mint sokszáz évvel ezelőtt. A gyorsan változó világ rugalmasságot, hatékonyságot igényel. A versenyszférával szemben az állam és a közigazgatás tekintetében nem lehet a hatékony működés mindenek felett álló szempont. A közérdek ugyanis megköveteli az államtól, hogy a jogszabályokban meghatározott közfeladatokat akkor is eredményesen lássa el, ha azok veszteségesek, nem gazdaságosak, nem jövedelmezőek, nem eléggé hatékonyak, annak ellenére, hogy történt optimalizálás.

31. Mutassa be az Európai Közigazgatási Tér fogalmát és sorolja fel az európai közigazgatási alapelveket!

A közszolgálati modellek megválasztása a tagállamok kompetenciájába tartozik, azonban egy közös európai modell irányába haladnak. Egyfajta intézményi harmonizáció történik a tagállamok között.

A 90-es évek második felében született meg a Közös Közigazgatási Tér(ség)fogalma, amely a korábbi 15 nyugati EU tagállam közös értékrendjén alapulóan fogalmazott meg ajánlásokat az újonnan belépni szándékozók részére.

Az uniós jog alkalmazásának és végrehajtásának feltétele az EU intézmények és a tagállamok, valamint az egyes tagállamok közigazgatásai közötti együttműködés, amely hozzájárul az Európán belüli közös közigazgatási kultúra és a közös Európai Közigazgatási Tér(ség) létrejöttéhez.

A tagállamok kötelesek az uniós vívmányokat, az úgynevezett „aquis”-t (vívmányokat) jog- és intézményrendszerükbe integrálni.

Általános követelmények a közigazgatással szemben:

jogbiztonság,

felelősség,

kiszámíthatóság,

nyitottság,

átláthatóság,

felelősségre vonhatóság,

hatékonyság,

hatásosság.

Előbbiekre épülnek az európai közigazgatási alapelvek:

megbízhatóság,

eredményesség,

hatékonyság,

kiszámíthatóság,

stabilitás,

hozzáértő professzionális közigazgatás és közszolgálat,

demokratizmus és pártatlanság,

nyilvánosság és átláthatóság.

Ezen elvek betartását független ellenőrző testületek kontrollálják és kényszerítik ki.

Továbbá az Európai Bíróság esetjogok alapján:

törvényes közigazgatás elve,

az arányosság elve,

jogbiztonság elve,

a kiszámíthatóság elve,

diszkrimináció tilalom,

a felek kölcsönös meghallgatásának elve,

átmeneti tehermentesítés,

tisztességes feltételek biztosítása a közigazgatási bírósághoz fordulás joga vonatkozásában,

a közigazgatás nem szerződéses alapon nyugvó felelőssége.

A konvergenciajegyek felfedezhetők a közigazgatási rendszer és a közigazgatás fejlesztés irányai tekintetében.

10 PONTOS KÉRDÉSEK

1. Ismertesse a hatalommegosztás klasszikus elméletét!

Hatalom megosztásának gondolata, történeti előzményei

→ ókori görög filozófia: Arisztotelész Politika c. műve → főbb állami funkciók elhatárolása

→ középkor, keresztény filozófia: hatalom megosztása→ egyházi és világi hatalom kettéválasztását jelenti

→ felvilágosodás, természetjogi gondolkodás: John Locke → törvényhozó, végrehajtó és föderatív hatalom megkülönböztetése

Államhatalmi ágak megosztásának klasszikus elmélete→Montesquieu (Charles-Louis de Secondat): A törvények szelleméről c. műve

törvényhozó

végrehajtó

bírói hatalom megkülönböztetése

Tézise: a három hatalmi ágnak személyileg és szervezetileg is el kell különülnie egymástól, és az egyes hatalmi ágak működését, más hatalmi ágak kell, hogy ellensúlyozzák.

Indoklás: csak ilyen módon lehetséges

a zsarnokság kiküszöbölése

a törvények uralmának megvalósulása

az emberek szabadságának biztosítása

Elméletének kiindulópontja szerint az ember természetéből adódóan hajlamos hatalmával visszaélni, míg korlátokba nem ütközik, ezért kell a hatalmat korlátozni, gyakorlását ellenőrizni. Ezzel biztosítható, hogy a hatalom gyakorlása nem kerül egyetlen személy vagy testület kezébe, ami zsarnoksághoz vezethetne.

A hatalmi ágak kiegyensúlyozása azért lényeges, mert ezzel elkerülhető bármelyik dominanciája.

2. Határozza meg, hogy mit jelent a fékek és ellensúlyok rendszere!

A hatalommegosztás megköveteli a hatalmi funkciók szétosztását a hatalmi ágak, illetve az ezeket megjelenítő állami szervek között a hatalom korlátozása érdekében. Az egyes hatalmi ágak így egymást ellenőrzik és befolyásolják, jogosítványaik megoszlása egyensúlyt kell, hogy teremtsen. Egymást kell korlátozniuk és fékezniük, amit fékek és ellensúlyok (checks and balances) rendszerének neveznek. Következésképpen egyik hatalmi ág sem vonhatja el egy másik jogosítványait.

A demokratikus jogállamban a hatalom nem korlátlan és nem korlátozhatatlan. Ennek érdekében korlátozzák bizonyos államhatalmi ágak szükségképpen más hatalmi ágak jogosítványait, tehát a hatalmi ágak között kölcsönös a függés, egymást ellenőrzik, illetve egymás ellensúlyaként működnek.

3. Határozza meg, hogy mit jelent az igazgatási hatalom elmélete és milyen történelmi kontextusban jelent meg!

Igazgatási hatalom (administrative power): a közigazgatás túlterjeszkedésére válaszul dolgozták ki (XIX.sz vége, XX.sz eleje), mintegy negyedik államhatalmi ágként, a közigazgatással szemben támasztott megváltozott társadalmi elvárásokat követve.

A széles körű autonómiával rendelkező új típusú közigazgatási hatóságok megjelenésével egyidejűleg – elsőként az Amerikai Egyesült Államokban – kidolgozták az ún. teóriáját. E teória szerint az igazgatási hatalom — éppen úgy, mint a végrehajtó hatalom – az elnöki rendszerű USA-ban, ahol nem értelmezhető az államfői semlegesség – az elnököt illeti meg, de gyakorlása nem az elnöki adminisztráció szervezetébe tagolt hivatalokhoz köthető, hanem attól független – a Kongresszus által létrehozott – ún. nagy közigazgatási bizottságokhoz. Az igazgatási hatalmat az USA nyomán elterjedve, világszerte új típusú, független, elsősorban testületi formában működő közigazgatási szervek testesítik meg.

4. Jellemezze a Kormány és az államigazgatás viszonyát!

A Kormány az államigazgatás csúcsszerve. (Fenntartással kezelendő két ok miatt.)

Egyrészt

ez a megállapítás a hagyományos államigazgatási szervekből álló államigazgatásra igaz.

A hagyományos államigazgatási szervek hierarchikus rendszert alkotnak, amelynek egy hatalmi centruma van, a kormány.

A Kormány arra hivatott, hogy ellássa a vertikálisan és horizontálisan tagolt államigazgatási szervezetrendszer irányítását, összehangolja az államigazgatás alkotóelemeinek, az államigazgatási szerveknek a működését.

A Kormány hozza meg a legfontosabb politikai döntéseket, amelyeket a neki alárendelt államigazgatási szervek hajtanak végre.

A kormány irányítása alá tartozó államigazgatási szervek a kormány hierarchikus alárendeltjei.

Nem jellemzi azonban hierarchikus alárendeltség

az autonómiával (Közbeszerzési Hatóság, Integritás Hatóság, Gazdasági Versenyhivatal, Nemzeti Adatvédelmi és Információszabadság Hatóság, Nemzeti Választási Iroda, Európai Támogatásokat Auditáló Főigazgatóság, [2026-ban megszűnt]) vagy

önállósággal (Nemzeti Média- és Hírközlési Hatóság, Magyar Energetikai és Közmű-szabályozási Hivatal, a Szabályozott Tevékenységek Felügyeleti Hatósága, Országos Atomenergia Hivatal)

rendelkező államigazgatási szervek Kormányhoz való viszonyát, és ebben a tekintetben a Kormány csúcsszervként való megnevezése már nem helytálló.

Másodsorban

a magyar Alaptörvény 15. cikk (1) és (2) bekezdése szerint a Kormány a végrehajtó hatalom általános, valamint a közigazgatás – és nem (csak) az államigazgatás – legfőbb szerve.

Ezzel egyidejűleg úgy rendelkezik, hogy a Kormány államigazgatási szerveket hozhat létre, következésképpen az irányítás egyik legjelentősebb jogosítványa, a szervezet létesítése, átszervezése, megszüntetése rendelkezésére áll, természetesen a neki alárendelt államigazgatási szervek vonatkozásában.

Következtetésünk tehát, hogy a kormány az államigazgatás fölött meghatározó befolyást gyakorol, irányítja azt, és ennek keretében a neki alárendelt államigazgatási szerveket utasíthatja.

A magyar államszervezetben a kormány és az államigazgatás viszonya abban jelölhető meg, hogy az államigazgatás – ide nem számítva annak autonóm szerveit – a kormány alárendeltségében, annak irányítása alatt, nem pedig annak hatalmi ellensúlyaként működik.

A kormány és az államigazgatás tehát egy egységes hatalmi centrumot alkotnak.

5. Ismertesse az igazságszolgáltatás és az államigazgatás viszonyát!

Az igazságszolgáltatás független a végrehajtó hatalomtól, így a kormánytól továbbá a törvényhozástól is. Az Alaptörvény szerint a bíróság dönt a közigazgatási határozatok törvényességéről, az önkormányzati rendelet más jogszabályba ütközéséről és megsemmisítéséről, valamint a helyi önkormányzat törvényen alapuló jogalkotási kötelezettsége elmulasztásának megállapításáról.

A bíróságok a közigazgatás törvényes működésének ellenőrzésében vállalnak szerepet. A Kormány irányítása alatt működő államigazgatási, illetve általában valamennyi közigazgatási jogalkalmazó szerv döntése (közigazgatási határozat), cselekménye, esetleges mulasztása bíróság előtt megtámadható. A bíróság a jogszabálysértő közigazgatási határozatot (cselekményt) úgynevezett közigazgatási perben megsemmisíti, hatályon kívül helyezi vagy megváltoztatja, és szükség esetén a közigazgatási szervet új eljárásra kötelezi. A bíróságoknak van feladatuk az államigazgatástól elkülönült alrendszert képező helyi önkormányzatok törvényességi felügyeletéhez kapcsolódóan is: vizsgálják az önkormányzatok normatív döntéseinek – így a rendeletek és normatív határozatok – törvényességét, valamint törvénysértő mulasztásaikat.

A fenti eljárások a közigazgatási perrendtartásról szóló 2017. évi I. törvény (rövidítve: Kp.) alapján folynak.

A teljesség kedvéért említést érdemel, hogy az Alaptörvény hetedik módosítása 2018-ban előirányozta a közigazgatási bíráskodás elkülönülését és önálló közigazgatási bíróságok (a rendszer csúcsán pedig Közigazgatási Felsőbíróság) létrehozását, ez az elképzelés azonban időközben lekerült a napirendről, és az Alaptörvény nyolcadik módosítása 2019-ben a vonatkozó rendelkezéseket az Alaptörvényből hatályon kívül helyezte

6. Ismertesse az ügyészség és az államigazgatás viszonyát!

Az ügyészség:

az Országgyűlésnek van alárendelve, nem a kormánynak,

a közérdek védelme érdekében közreműködik annak biztosításában, hogy mindenki betartsa a törvényeket,

Az ügyész:

a jogszabályok megsértése esetén fellép a törvényesség érdekében,

ha törvény másként nem rendelkezik, fellépésre akkor köteles:

ha a törvénysértés megszüntetésére hivatott szerv – az Alaptörvényben, törvényben, más jogszabályban vagy közjogi szervezetszabályozó eszközben meghatározott – kötelezettsége ellenére a szükséges intézkedést nem teszi meg, vagy

ha a törvénysértésből eredő jogsérelem elhárítása érdekében azonnali ügyészi intézkedésre van szükség,

az ügyészségről szóló törvény felhatalmazása alapján ellenőrizi a közigazgatási hatóságok, valamint a bíróságon kívüli más jogalkalmazó szervek által hozott egyedi, bíróság által felül nem bírált jogerős, végleges vagy végrehajtható döntések, valamint hatósági intézkedések törvényességét,

ügyészi fellépéssel hatósági eljárást kezdeményez

jogorvoslatot terjeszt elő,

hivatalból vizsgálatot folytat, ha a tudomására jutott adat vagy más körülmény megalapozottan súlyos törvénysértésre, mulasztásra vagy törvénysértő állapotra utal,

ha a törvénysértést elkövető fél maga is képes orvosolni a törvénysértést, akkor az ügyész önkéntes teljesítésre történő felhívással él,

ha a hiányosság nem minősül jogsértésnek vagy olyan csekély jelentőségű, hogy nem indokolt a fellépés, jelzésben hívja fel az illetékes szerv vezetőjének figyelmét.

2026-os kiegészítés – NVVH: A Nemzeti Vagyonvisszaszerzési és Vagyonvédelmi Hivatal (NVVH) az Alaptörvény 42. cikke és a 2026. évi XXXIV. törvény alapján létrehozott, független, sajátos jogállású állami szerv. A közvagyon védelme, a jogellenesen kezelt vagy felhasznált közvagyon felkutatásának és visszaszerzésének elősegítése érdekében jár el; nyomozással összefüggő jogokat gyakorolhat, közvádat képviselhet, közvagyon-visszaszerzési és -védelmi feladatokat láthat el. Közvagyonvédelmi vizsgálat során közigazgatási szerveket is vizsgálhat, eljárást kezdeményezhet, illetve közvagyonnal kapcsolatos jogszabálysértés esetén felhívással és fellépéssel élhet. Elnökét és elnökhelyetteseit az Országgyűlés kétharmados többséggel hat évre választja; az elnök évente beszámol az Országgyűlésnek.

7. Ismertesse a helyi önkormányzatok felett gyakorolt törvényességi felügyelet rendszerét: nevezze meg a feladat- és hatáskörrel rendelkező állami szerveket és főbb feladataikat!

Kormány: biztosítja a helyi önkormányzatok feletti törvényességi felügyeletet a vidék- és településfejlesztési miniszter irányításával, a fővárosi és vármegyei kormányhivatalok útján úgynevezett törvényességi felügyeleti eljárás keretében.

A törvényességi felügyelet alapjait az Alaptörvény, eszközrendszerét és eljárási szabályait az Mötv. szabályozza.

Felügyelet = :

a szerv tevékenységének folyamatos figyelemmel kísérése

beavatkozás lehetősége a szervezettel kapcsolatos normáktól való eltérés esetén

nem korlátozza a felügyelt szerv tevékenységét

célja, hogy a felügyelt szerv működése megfeleljen a jogszabályoknak, illetve a saját szervezeti és működési szabályainak.

Helyi önkormányzati szervek: képviselő-testület, bizottság, részönkormányzat, polgármester, főpolgármester, megyei közgyűlés elnöke, társulás, jegyző.

A törvényességi felügyelet egyik alapeleme a helyi önkormányzatok által alkotott jogszabályok, az önkormányzati rendeletek jogrendbe történő illeszkedésének biztosítása:

önkormányzati rendeletek nem lehetnek ellentétesek a központi állami szervek által alkotott jogszabályokkal

fentiek miatt– a törvényességi felügyelet keretében –a Kormány indítványozza az Alkotmánybíróságnál az önkormányzati rendelet Alaptörvénnyel való összhangjának felülvizsgálatát

ha önkormányzati rendelet más jogszabállyal ütközik, a rendelet felülvizsgálatát a fővárosi és megyei kormányhivatal kezdeményezi bíróság – a Kúria Önkormányzati Tanácsa – előtt.

A törvényességi felügyeleti rendszernek az autonómiát legerőteljesebben befolyásoló eleme az Országgyűlés azon jogosítványa, amely birtokában az Alkotmánybíróság véleményének kikérését követően a Kormány javaslatára feloszlatja azt a helyi önkormányzati képviselő-testületet, amelynek működése ellentétes az Alaptörvénnyel.

A miniszterek közül a helyi önkormányzatok törvényességi felügyeletéért jelenleg a vidék- és településfejlesztési miniszter felelős, a 2026. évi XIII. törvény, valamint a 90/2026. (V. 13.) Korm. rendelet alapján. Az Mötv. rendelkezései alapján a miniszter kezdeményezi a Kormánynál az Alaptörvénnyel ellentétesen működő helyi képviselő-testület feloszlatására vonatkozó országgyűlési előterjesztés benyújtását, továbbá a fővárosi és vármegyei kormányhivatal javaslatának megvizsgálását követően annak indítványozását, hogy az Alkotmánybíróság vizsgálja felül az önkormányzati rendelet Alaptörvénnyel való összhangját.

A fővárosi és megyei kormányhivatal a helyi önkormányzatok feletti törvényességi felügyeletet látja el az Alaptörvény alapján, ezzel kapcsolatos feladat- és hatásköre:

kezdeményezi az önkormányzati rendelet felülvizsgálatát a bíróságnál, ha az önkormányzati rendeletet vagy annak valamely rendelkezését jogszabálysértőnek találja

kezdeményezheti a helyi önkormányzat törvényen alapuló jogalkotási vagy határozathozatali kötelezettsége elmulasztásának megállapítását a bíróságnál

Eszközrendszere:

törvényességi felhívás;

a képviselő-testület ülésének összehívása;

az önkormányzati rendelet Alaptörvénnyel való összhangjának felülvizsgálata, önkormányzati rendelet jogszabállyal való összhangjának felülvizsgálata;

az önkormányzati határozat törvényszéki felülvizsgálata;

a határozathozatali, feladat ellátási kötelezettségét nem teljesítő helyi önkormányzattal szemben bírósági eljárás megindítása, a határozathozatal pótlásának elrendelése;

az Alaptörvénnyel ellentétesen működő képviselő-testület feloszlatása;

a Magyar Államkincstár helyi önkormányzatokkal kapcsolatos jogosítványai;

perindítás;

fegyelmi eljárás a polgármester ellen;

az Állami Számvevőszék által lefolytatható vizsgálat;

a kormányhivatal szakmai segítségnyújtása a helyi önkormányzatok számára;

törvényességi felügyeleti bírság.

8. Mutassa be a magyar kormányzati rendszer és az államigazgatás fejlődésének történetét a kiegyezéstől 1989-ig és röviden jellemezze az egyes korszakokat különös tekintettel a kormányformára!

Kiegyezés (1867): Magyarország kormányformája parlamentáris monarchia, de az OGY nem folytatott önálló külpolitikát, hadserege és a pénzügyek egy része sem volt kizárólagos irányítása alatt. A klasszikus parlamentáris monarchiáktól eltérően az uralkodó a miniszterelnök kinevezésében nem volt kötve az ogy-i választások eredményéhez.

I. világháború után bizonytalan, állandóan változó helyzet:

1918. november 16.: a Magyar Népköztársaság kikiáltása

1919.03.21.: a Tanácsköztársaság kikiáltása

1919.augusztus2.: népköztársaság visszaállítása

1919. augusztus 8.:az ország elnevezését Magyar Köztársaságra változtatták

1920. március 1.: Horthy Miklós kormányfővé választása, Magyarország államformája ismét királyság lett, kormányformája alkotmányos monarchia, amelyben a parlamentarizmus korlátozottabban érvényesült. Az államfői tisztséget a kormányzó töltötte be, aki jogosult volt kinevezni és leváltani a miniszterelnököt.

1945-ben Magyarország ismét köztársaság lett (jogi értelemben 1946. évi I. törvénycikk által). A Kormány összetétele a szovjet megszállás és befolyás miatt nem tükrözte a parlamenti választások eredményeit.

A parlamentáris köztársaság 1949-ben szűnt meg, helyét a Magyar Népköztársaság vette át (1949. évi XX. törvény). A népköztársasági kormányforma mindenben szakított a korábbi kormányzati és államigazgatási berendezkedéssel.

A népszuverenitás és az államhatalom egysége elvének gyakorlati megvalósítása címén az államfői funkciót egy testületi szerv, a Népköztársaság Elnöki Tanácsa töltötte be, amely a jogalkotást is gyakorolta törvényerejű rendeletek megalkotásával.

Az OGY formálissá vált, a végrehajtó hatalom ellenőrzésére sem volt érdemben jogosult.

A Kormány szerepét betöltő minisztertanács helyett a politikai döntéseket a pártvezetés hozta meg.

A minisztertanács szerepe az államigazgatás szervezetrendszerének irányítására szűkült.

A közigazgatási szervek (pl. helyi önkorm.) önállóságát felszámolták.

A helyi igazgatást az 1950-ben létrehozott tanácsrendszer jelentette, amely a központi államigazgatási szervek utasításait és rendelkezéseit hajtotta végre.

A végrehajtó hatalom és az államigazgatás jogszerű működésének ellenőrzését megvalósító Legfőbb Állami Számvevőszéket és a Közigazgatási Bíróságot megszüntették.

1989-ben a kormányforma ismét parlamentáris köztársaság lett:

a miniszterelnök az Országgyűlésnek felel

köztársasági elnököt az Országgyűlés választja

ismét létrejöttek a közigazgatás törvényes működését biztosító állami szervek (ÁSZ, AB, ombudsman)

lehetővé vált a közigazgatási határozatok bírói felülvizsgálata

A közig. alrendszerei elváltak egymástól, létrejöttek a helyi önkormányzatok

Az 1989-ben létrehozott kormányformán az 1949. évi XX. törvényt felváltó és 2011-ben elfogadott Alaptörvény nem változtatott. A magyar területi államigazgatás rendszerváltoztatás utáni történetét, szervezetrendszerét és feladatellátását a gyakori, folyamatos változás, átalakítás, és az egységesség hiánya jellemezte.

9. Határozza meg, hogy milyen előnyei, illetve hátrányai vannak a decentralizáció alkalmazásának a közigazgatásban!

A centralizáció és a decentralizáció területszervezési elvek a közigazgatásban, meghatározzák egy állam közigazgatásának szervezeti felépítését, annak jellegét, és egyben államszervezési elvek is.

Decentralizált közigazgatás:

a közigazgatási feladatok ellátása túlnyomó részben a központi kormányszervektől különböző és bizonyos mértékben önálló közigazgatási szervek feladata.

A decentralizált igazgatásban, szemben a centralizációval, a közfeladatok ellátása nem az államigazgatás, vagyis nem a központi kormány kizárólagos feladata. A feladatok ellátását, valamint a döntési jogosultságot jogszabályok által átruházzák a központi kormányzattól jogilag és szervezetileg önállóan működő közigazgatási szervekre. A decentralizáció lényege a központi hatalomtól különböző és önálló jogalanyok megbízása közigazgatási feladatok ellátásával. Megbízhatnak már létező, működő szervezeteket új vagy újabb közfeladatok ellátásával vagy új szerveket hoznak létre és meghatározzák ezek feladatait. Az így létrehozott szervek a decentralizált szervek.
lényege: a központi hatalomtól különböző és önálló jogalanyok megbízása közigazgatási feladatok ellátásával

két típusa: területi (pl. helyi önkormányzat) és funkcionális decentralizáció (pl. posta)

Előnyök:

Hátrányok:

- megvalósítja az önigazgatást (az igazgatottak az őket közvetlenül érintő ügyek intézésében, igazgatásában maguk is részt vesznek),

- decentralizált szervek közvetítőközegként szolgálnak a központi kormányszervek és az igazgatottak között, illetve ellensúlyozhatják – vagy erősíthetik – a központi hatalmat,

- a munkamegosztást is szolgálja,

- lehetővé teszi, hogy a közigazgatási feladatok ellátását azokra bízzák, akik azt leghatékonyabban képesek ellátni.

- erősíti a partikularizmust,

- gyengítheti a nemzeti egységet,

- lehetővé teszi, hogy a helyi döntéseket a helyi érdekcsoportok a közérdek sérelmére befolyásolják,

- a hatékonyságot nem erősíti, ha a decentralizált szervezetekben a döntéshozók nem rendelkeznek megfelelő szakértelemmel

10. Csoportosítsa az államigazgatási szerveket! Sorolja fel az egyes szervtípusokat!

Az államigazgatási szervek lehetnek tipikusak (hagyományosak) vagy atipikusak:

Tipikus államigazgatási szervek: a szervek közti kapcsolat hierarchikus, a kormány irányítása alatt működnek

Atipikus államigazgatási szervek: a kormány irányításától és a kormánypolitika napi döntéseitől függetlenül működnek. Lehetnek: önálló szabályozó szervek és autonóm államigazgatási szervek

A földrajzi értelemben vett működés szempontjából lehet központi, területi (középszintű) és helyi államigazgatásról beszélni

Központi államigazgatási szervek: döntéseik az ország egész területén kötelező erejűek, az egész ország területén jogosultak eljárni (országos illetékesség)

Ide tartoznak: Kormány és segédszervei (közig-i államtitkári értekezlet, kabinet, kormánybizottság, egyéb javaslattevő, véleményező vagy tanácsadó testület, kormánybiztos, miniszterelnöki biztos, miniszterelnöki megbízott, miniszterelnök politikai igazgatója), minisztériumok, kormányzati főhivatalok, központi hivatalok, autonóm államig-i szervek, önálló szabályozó szervek

Helyi államigazgatási szervek: az országnak csak egy közig-i szempontból lehatárolt területén jogosult eljárni, az államig legalacsonyabb szintje, központi szerv alárendeltségében működik. Ilyenek: járások és a helyi illetékességű dekoncentrált szervek, jegyző

Területi államigazgatási szervek: (más elnevezéssel középszintű igazgatást) megyei vagy a megyénél nagyobb illetékességi területen működő regionális vagy területközi államigazgatási szervek alkotják. Pl. NAV megyei igazgatóságai, fővárosi és megyei kormányhivatalok

A vezetési struktúra szempontjából egyszemélyi- és testületi vezetés alatt álló államigazgatási szervek

Egyszemélyi vezetés alatt álló államigazgatási szervek: az államig. szervek esetében ez az általános. A központi államig. szervek egyszemélyi vezetés alatt állnak.

Testületi vezetés alatt álló államig. szervek: kivételes, általában nincs döntési jogköre, konzultatív, döntés-előkészítő, érdekérvényesítést biztosító szerep. Kormánybizottság, kabinet, megyei államig-i kollégium, kormány (de a min. elnök kiemelkedő szerepe!)

A feladat- és hatáskör tekintetében megkülönböztetünk érdemi döntéshozatali joggal rendelkező (ügydöntő) államigazgatási szerveket és konzultatív államigazgatási szerveket

Érdemi döntéshozatali joggal rendelkező államigazgatási szervek: az államig-i szervek többsége, különösen az egyszemélyi vezetés alatt álló szervek ide tartoznak.

A döntés célja alapján:

államig. hatóságok: egyedi ügyekben hozhatnak döntést (jogalkalmazás)

Önálló döntési jogkörrel rendelkező szervek: feladat- és hatáskörét önállóan, más államig-i szerv közreműködése nélkül gyakorolja, a legtöbb államig-i szerv ilyen

A döntési jog gyakorlásának módja alapján:

Önálló szabályozó szervek: szabályozási céllal is hozhat döntést (jogalkotás)

Osztott döntési jogkörrel rendelkező szervek: egy államig-i szerv döntésének érvényessége egy másik államig-i szerv döntésétől (jóváhagyás, véleményezés, hozzájárulás) függ, pl.: szakhatósági közreműködés

Konzultatív államig. szervek: nincs ügydöntő jogköre. Pl. kabinet, kormánybizottság, a kormány egyéb javaslattevő, véleményező vagy tanácsadó testülete, megyei államig. koll.

Az államigazgatási szervek hatásköre szerint megkülönböztetünk különös hatáskörű és általános hatáskörű szerveket

Különös hatáskörű államig-i szervek: egy szakfeladat vagy szakfeladatok körére specializálódik (például oktatásügy, egészségügy, vízügy, építésügy stb.), feladat- és hatáskörének ellátása egy szakigazgatási ágazaton belülre korlátozódik; a létesítésüket eredményező szervező elv a különös hatáskör elve. Pl. Minisztériumok, korm. hivatalok, központi hivatalok, autonóm államig-i szervek.

Általános hatáskörű államig-i szervek: feladat- és hatásköre nem korlátozódik egy igazgatási ágazatra, hanem valamennyi vagy jelentős számú igazgatási ágban működik. Kormány

Az államig-i szervek működhetnek a civil- és a rendészeti elv szerint

Civil államig-i szervek: közszolgálati tisztviselők (köztisztviselő vagy kormánytisztviselő), vagy állami tisztviselők

Rendészeti államig-i szervek:

államvédelmi funkciója: védelem a külső és belső fenyegetésekkel (közrend, közbiztonság, természeti katasztrófák)

szigorú hierarchia szervezeti és állományi szinten

szolgálati jogviszony (szigorúbb kötelezettségek)

akarata fizikai erőszakkal vagy fegyverrel is kikényszeríthető

a rendőrség, a büntetés-végrehajtás, hivatásos katasztrófavédelem és a polgári nemzetbiztonsági szolgálatok

11. Határolja el egymástól az irányítást, a felügyeletet és az ellenőrzést!

szervezetek (államigazgatási szervek) közötti viszony leírására szolgáló fogalmak

szervek viszonya lehet egymáshoz alá-fölérendeltségi vagy mellérendeltségi

a felettes szerv képes az alárendelt felett akaratát érvényesíteni, azt befolyásolni a jog által intézményesített eszközök által

a befolyásolás intenzitása, a felettes szerv akaratérvényesítésének erőssége eltér a három fogalom esetén

IRÁNYÍTÁS

FELÜGYELET

ELLENŐRZÉS

Két szervezet között minden esetben

Szervezeten belül is megjelenhet

Hierarchikus viszonyok között valósul meg

Nem eredményez teljes szervezeti alárendeltséget

Hierarchikus viszonyok között valósul meg

Eszközrendszerének része a felügyelet és az ellenőrzés

Irányítás részjogosítványa

irányulhat kizárólag az irányított szakmai tevékenységére, a szervezetére vagy mindkettőre (teljes irányítási jogkör)

államigi szervek és más állami szervek vagy az államigi feladatokat megvalósító nem államigi szervek – tipikusan közintézetek, pl. a kórház, oktatási intézmény, könyvtár – és a feladat ellátásáért felelős államigi szerv (ún. anyaközület) között jelenik meg, amely viszony azonban nem hierarchikus

eszközrendszerének része a szervezet létrehozása, átszervezése és megszüntetése is

funkciója, hogy a felügyelt szerv működésének ellenőrzése során észlelt hibákat a felettes szerv beavatkozásával, intézkedésével korrigálják

Az ellenőrzés a hierarchikus államigazgatásban általában az irányítás – vagy a felügyelet – részjogosítványaként jelenik meg. Ebből következik, hogy ritka, ha két államigazgatási szerv között kizárólag ellenőrzési jogviszony áll fenn; az államigazgatásra jellemző hierarchia jellegéből adódóan. Mégis, jó példa erre a Kormányzati Ellenőrzési Hivatal, amely Magyarország Kormányának kormányzati ellenőrzési szerve.

legintenzívebb és legteljesebb akaratérvényesítés, leggazdagabb eszközrendszer

általános, mindenre kiterjedő önálló felügyelet ritka

általában korlátozott, a jogi szabályozás meghatározza, leszűkíti a működés egy meghatározott szegmensére pl. szakmai, pénzügyi, törvényességi stb. felügyelet

önálló felügyelet és ellenőrzés elsősorban az államig-tól különálló alrendszerekben működő közigazgatási szervek és a felügyeletüket vagy ellenőrzésüket ellátó államigi szervek viszonyában jelenik meg

12. Határozza meg, hogy mely területszervezési döntések tartoznak az Országgyűlés, valamint a köztársasági elnök feladat- és hatáskörébe!

Az államigazgatás részvétele a területszervezési döntésekben

A helyi önkormányzatokat érintő területszervezési döntéseket az Mötv. részben az Országgyűlés, részben a köztársasági elnök feladat- és hatáskörébe utalja.

Az Országgyűlés dönt az állam területi tagozódásáról, továbbá – az érintett önkormányzatok véleményének kikérése után – a megyék összevonásáról, szétválasztásáról, határainak megváltoztatásáról, elnevezéséről és székhelyéről, valamint a fővárosi kerületek kialakításáról.

A köztársasági elnök dönt – az érintett helyi önkormányzatok kezdeményezésére – az ország területének közigazgatási tagozódásával, valamint a területszervezéssel kapcsolatosan előkészített – városi cím adományozásáról, továbbá a község alakításáról, egyesítéséről, a községegyesítés megszüntetéséről, a város, község elnevezéséről.

Az államigazgatás feladata ezeknek a területszervezési döntéseknek a jogilag szabályozott eljárási rendben történő előkészítése. A területszervezési eljárás közös szabályait az Mötv. V. fejezete határozza meg.

Az államigazgatási szervek közül a Kormány döntés-előkészítőként közreműködik az Országgyűlés és a köztársasági elnök hatáskörébe tartozó területszervezési kérdésekben hozott döntések meghozatalában. A Kormány tagjai közül az Országgyűlés és a köztársasági elnök hatáskörébe tartozó területszervezési döntéseket a helyi önkormányzatok törvényességi felügyeletéért felelős miniszter készíti elő. A köztársasági elnök feladat- és hatáskörébe tartozó területszervezési kérdésekben hozott döntéséhez a Kormány tagjának ellenjegyzése szükséges.

13. Jellemezze a Kormány kabinetjeit a következő szempontok szerint: funkció, összetétel, működés!

A kabinet a Kormány egyik segédszerve, testülete, segíti a Kormány munkáját, de nem minősül központi államigazgatási szervnek.

Létrejötte: A Ksztv. felhatalmazást ad a Kormánynak kabinetek létrehozására. A kabinet a Kormány ülései előtt állásfoglalást ad kiemelt fontosságú társadalompolitikai, gazdaságpolitikai vagy nemzetbiztonsági ügyekben.

Funkciója: javaslattétel, tanácsadás, döntés-előkészítés, konzultáció és koordináció. Jelenleg 4 kabinet működik: Stratégiai Kabinet, Gazdasági Kabinet, Védelmi Tanács és a Nemzetpolitikai Kabinet.

Összetétel: A kabinet tagjainak lehetséges körét a törvényi szabályozás szűkre szabja. A kabinet tagjai a feladatkörükben érintett miniszterek, valamint a miniszterelnök által kijelölt személyek, ami a kabinet politikai karakterére utal. A kabinet tulajdonképpen a Kormány egyes tagjaiból álló, a Kormánynál szűkebb testület, amely ad hoc jelleggel, szükség esetén a kiemelt ügyekkel foglalkozik és a kormányülést megelőzően előkészíti a Kormány döntését.

Működés: A kabinet – főszabály szerinti – jogosultságát a törvény pontosan megjelöli: állásfoglalást ad ki. Ügydöntő jogkörrel csak akkor rendelkezik, ha ezt törvény vagy kormányrendelet lehetővé teszi. A jelenleg működő 4 kabinet esetében a Kormány tagjainak feladat- és hatásköréről szóló kormányrendelet az ügydöntő hatáskört biztosítja, így ezek a Kormány nevében – pontosan felsorolt tárgykörökre vonatkozóan – döntést hozhatnak.

14. Jellemezze a kormánybizottságot a következő szempontok szerint: feladat, összetétel, működés!

a Kormány segédszervei közé tartozik, tevékenysége több igazgatási ágazatot érintő ügyre terjed ki. Létrehozása rendelettel vagy normatív határozattal a Kormány által történik. A kormánybizottság az igazgatási ágazatok közötti együttműködés koordinálásában kap szerepet.

A kormánybizottság tagjai a feladatkörükben érintett miniszterek, ami a kormánybizottságnak politikai karaktert kölcsönöz. A kormánybizottság ülésére állandó jelleggel meghívott személyek körét, valamint a bizottsági tagok helyettesítésére jogosult állami vezetőket és az állandó meghívottak helyettesítésére jogosult személyeket a kormánybizottságot létrehozó normatív kormányhatározat jelöli ki.

A kormánybizottság ügydöntő jogkörrel törvény vagy kormányrendelet felhatalmazó rendelkezése alapján rendelkezhet. Működését a kormánybizottság által megállapított ügyrend szabályozza.

15. Határozza meg az interminiszteriális bizottság fogalmát és funkcióit és jellemzőit!

Interminiszteriális vagy tárcaközi bizottságok, testületek: egyéb javaslattevő, véleményező vagy tanácsadói tevékenységet végző testületek (segédszervek), amelyeket a Kormány hoz létre normatív határozattal. Elnevezése a testületi működés miatt bizottság vagy tanács. (pl. Fejlesztéspolitikai Koordinációs Bizottság, Nemzetbiztonsági Munkacsoport)

Funkciója

koordináció

konzultáció

kormányzaton kívüli szereplők részvételét teszik lehetővé a kormányzati döntésekben

Tagjai

érdekképviseleti szervek képviselői,

szakmai szervezetek képviselői,

a tudomány képviselői

E testületek tagjait, valamint az azok ülésére állandó jelleggel meghívott személyek körét a testületeket létrehozó normatív kormányhatározatok jelölik ki.

Jogosultsága

javaslattétel

véleményezés

tanácsadás

döntés-előkészítő tevékenységet

ügydöntő jogkörrel nem rendelkezhetnek

16. Mutassa be az államtitkár jogállását (feladatai, kinevezése, megbízatásának megszűnése)!

A minisztert a minisztérium vezetésében közvetlenül az államtitkár és a közigazgatási államtitkár segíti, akiknek tevékenységét a miniszter a miniszterelnök útmutatása szerint irányítja. A miniszter és az államtitkár politikai felsővezető.

Az államtitkár – néhány törvényi kivételtől eltekintve – a miniszter teljes jogkörű helyettese. A helyettesítés rendjét részletesen a minisztérium szervezeti és működési szabályzata határozza meg. Az államtitkárok közül a miniszter egy miniszterhelyettest jelöl ki általános helyettesítésére a minisztérium szervezeti és működési szabályzatában.

Az államtitkárt a köztársasági elnök nevezi ki. A kinevezésre a miniszterelnök tesz javaslatot a miniszter véleményének kikérését követően. A kinevezett államtitkár a köztársasági elnök előtt – hasonlóan a miniszterekhez – esküt tesz. A miniszterelnök a miniszter véleménye kikérését követően bármikor javaslatot tehet a köztársasági elnöknek az államtitkár felmentésére. Ezenkívül az államtitkár megbízatása megszűnik a miniszterelnök megbízatásának megszűnésével, lemondásával és halálával.

Az államtitkár szerepe a közelmúltban annyiban változott, hogy a kevesebb számú, de nagyobb minisztériumokban olyan igazgatási ágazat irányításáért felelős, amelynek korábban önálló minisztériuma volt. Például a korábban minisztériumi formában irányított egészségügyi, kulturális, oktatási, szociális (népjóléti) igazgatási ágazatok élén ma az Emberi Erőforrások Minisztériuma keretei között működő államtitkárokat találunk.

Nem nevesíti jogszabály a parlamenti államtitkár intézményét. A parlamenti államtitkár elnevezés és így a különbségtétel az egyes minisztériumok szervezeti és működési szabályzataiból eredeztethető. A parlamenti államtitkárt az államtitkártól kizárólag funkciója különbözteti meg, ami elsősorban a miniszter helyettesítése az Országgyűlésben és a minisztérium, valamint az Országgyűlés közötti kapcsolattartás. Következésképpen nem egy szakterület, igazgatási ágazat ügyeinek vitelével bízzák meg.

17. Mutassa be a közigazgatási államtitkár jogállását (feladatai, kinevezése)!

A közigazgatási államtitkár a miniszter irányítása alatt, a jogszabályoknak és szakmai követelményeknek megfelelően vezeti a minisztérium hivatali szervezetét. Minden minisztériumban egy közigazgatási államtitkár működhet; kivétel a Miniszterelnökség, ahol a Miniszterelnöki Kormányiroda közigazgatási államtitkára is működik. A közigazgatási államtitkár kormányzati szolgálati jogviszonyban álló szakmai felsővezető.

A közigazgatási államtitkárt is a köztársasági elnök nevezi ki a miniszterelnök javaslatára, azonban a kinevezés határozatlan időre szól. A miniszterelnök kinevezésre vonatkozó javaslatát a miniszter kezdeményezi. A közigazgatási államtitkár kinevezésének feltétele a törvényben meghatározott jellegű felsőfokú végzettség. A közigazgatási államtitkárt a szervezeti és működési szabályzatban meghatározottak szerint helyettes államtitkár helyettesíti.

18. Mutassa be a helyettes államtitkár jogállását (feladatai, kinevezése)!

A helyettes államtitkár a szakmai munkát irányítja a minisztériumon belüli szakmai munkamegosztás rendjének megfelelően, továbbá dönt a hatáskörébe utalt ügyekben. Általában egy államtitkár több, az ágazatában működő helyettes államtitkár munkáját irányítja, ezért helyettes államtitkárból több van egy minisztériumban.

A helyettes államtitkár a minisztériumban – beleértve a Miniszterelnökséget – működhet a miniszter, a miniszterelnök politikai igazgatója, a közigazgatási államtitkár, a kormánybiztos vagy a miniszterelnöki biztos alárendeltségében is. A helyettes államtitkárt a minisztérium SZMSZ-ében kijelölt főosztályvezető vagy helyettes államtitkár helyettesíti.

Fentieken kívül minden minisztériumban működik egy helyettes államtitkár az európai uniós források felhasználásával kapcsolatos irányító hatósági feladatok ellátására, aki az európai uniós források felhasználásával kapcsolatos irányító hatósági feladatokon kívül más szakmai feladattal nem terhelhető. Az európai uniós források felhasználásával kapcsolatos irányító hatósági feladatok ellátására kinevezett helyettes államtitkár tevékenységét a minisztérium szervezeti és működési szabályzata szerint a miniszter, az államtitkár vagy a közigazgatási államtitkár irányítja. Az európai uniós források felhasználásával kapcsolatos irányító hatósági feladatok tekintetében a helyettes államtitkár nem utasítható.

A helyettes államtitkárt a miniszterelnök nevezi ki.

19. Határozza meg a kormányzati főhivatalok és a központi hivatalok közötti azonosságokat!

A központi kormányzati igazgatási szervek – a Kit. szerint – a Kormány, a Miniszterelnökség és a 15 szakpolitikai minisztérium, a 2 kormányzati főhivatal, és a központi hivatalok.

Általános szabályként fogalmazható meg, hogy többszintű központi államigazgatásban a Kormánytól mint csúcsszervtől távolodva, egyre kisebb a politikai karakterű munka, és az államigazgatás alacsonyabb szintjeit inkább a mindennapi adminisztratív szakmai munka, a szakfeladatok ellátása, a felettes szervektől származó rendelkezések végrehajtása jellemzi. A hierarchiában a miniszteriális szint alatt a Kormány alárendeltségében működő, nem minisztériumi jogállású központi kormányzati igazgatási szerveknél a Kit. két típust különböztet meg: a kormányzati főhivatalt és a központi hivatalt.

Mindkét szervtípus szakmai munkát végez, ami a politikai döntések végrehajtását jelenti.

Érvényesül az egyszemélyi vezetés elve.

E két szervtípusba tartozó szervek vezetője nem miniszter, következésképpen nem tagja a Kormánynak, és ellentétben a miniszterekkel nem jogosultak önálló ágazatirányításra.

A vezetők munkájukat kormányzati szolgálati jogviszonyban felsővezetőként látják el, ellentétben a miniszterekkel, akik politikai felsővezetők.

Rendelkezhetnek területi államigazgatási szervekkel (dekoncentrált szervek), ha a létesítésükről rendelkező jogszabály erre kifejezetten lehetőséget ad.

Struktúrájukat – a minisztériumokkal megegyezően – az SZMSZ határozza meg.

Mindkét hivatal vezetője államtitkári illetményre és korm. rendeletben meghat. juttatásokra jogosult, a helyetteseik helyettes államtitkári illetményre jogosultak, kivéve, ha törvény másként nem rendelkezik.

20. Határozza meg a kormányzati főhivatalok és a központi hivatalok közötti különbségeket!

KORMÁNYZATI FŐHIVATAL

KÖZPONTI HIVATAL

kizárólag törvény, tehát az OGY hozza létre

törvényben meghatározottak szerint fegyveres rendvédelmi feladatokat is elláthat

Kormány hozza létre rendelettel vagy az OGY törvénnyel (ha fegyveres rendvédelmi feladatokat lát el – pl. NAV) hozhatja létre

tételesen felsorolja a Kit., ezért megszüntetésükhöz, elnevezésük megváltoztatásához, új létesítéséhez a létesítő törvény elfogadásával egyidejűleg szükséges a Kit.-t is módosítani

nincs jogszabályba foglalt felsorolása, ezért számuk lényegesen több, mint a kormányzati főhivataloké

A központi hivatalok tevékenységük alapján a központi hivatalt létrehozó törvényben vagy kormányrendeletben a következő típusokba sorolhatók: hatósági, piacfelügyeleti, szolgáltató, fenntartói, forráskezelő, ellenőrző, illetve kiszolgáló.

Központi Statisztikai Hivatal

Szellemi Tulajdon Nemzeti Hivatala

Magyar Államkincstár, a Nemzeti Egészségbiztosítási Alapkezelő, Országos Kórházi Főigazgatóság, a Nemzeti Élelmiszerlánc-biztonsági Hivatal, az Oktatási Hivatal, a Szociális és Gyermekvédelmi Főigazgatóság, Nemzeti Kutatási, Fejlesztési és Innovációs Hivatal, Kormányzati Ellenőrzési Hivatal

Kormány irányítása alatt működik, a Kormány rendeletében kijelölt miniszter felügyeletével

ha törvény eltérően nem rendelkezik – törvény vagy kormányrendelet felhatalmazása alapján jogszabályt alkot a kormányzati főhivatal feladatkörébe tartozó kérdésekben, illetve előterjesztést tesz törvény vagy kormányrendelet alkotására, valamint képviseli a kormányzati főhivatalt a Kormány és az Országgyűlés előtt

főszabályként miniszter irányítása alatt működik, kiv. a törvény által létrehozott kp. hiv. – NAV.

feladat- és hatáskörét jellemzően törvény határozza meg

törvényben meghatározott feladatkörében NEM utasítható

feladat- és hatáskörét kormányrendelet határozza meg

tevékenységéről a felügyeletére kijelölt miniszter útján beszámol a Kormánynak, valamint tájékoztatja az Országgyűlés feladatkörében érintett bizottságát, a tájékoztatás a kormányzati főhivatal honlapján közzé kell tenni

SZMSZ-ét a vezetője készíti elő és a vidék- és településfejlesztési miniszter jóváhagyását követően a felügyelő miniszter adja ki normatív utasításban

SZMSZ-ét az irányító miniszter adja ki normatív utasításban

Vezetőjét a miniszterelnök nevezi ki és menti fel (a kormányzati főhivatalt felügyelő miniszter javaslatára)

Vezetőjét a központi hivatalt irányító miniszter nevezi ki és menti fel

Az utóbbi időben egyre több központi hivatal szűnt meg, amelyek jogutódlással az ágazati minisztériumokba olvadtak be, ezzel párhuzamosan – akár önállóságukat megőrizve, de – a területi, helyi szerveik pedig a fővárosi és megyei kormányhivatalok vagy a járási, kerületi hivatalok szervezetébe, valamint a kormányablakokba integrálódnak. Ennek következtében egyre kevesebb a különös hatáskörű dekoncentrált szervek száma.

21. Határozza meg az autonóm államigazgatási szervek sajátosságait!

A központi államigazgatás sajátos szervtípusa az autonóm államig-i szerv, legfőbb sajátosságuk a nagyfokú önállóságuk, nem tartoznak a kormány irányítása alá. Elsősorban hatósági jogalkalmazó tevékenységet végeznek. A működésükkel szemben a politikamentes, szakmai szempontokat követő, közérdekű és jogszerű döntéshozatal az elvárás. Az általuk ellátott igazgatási feladatkör megköveteli a politikai semlegességet, és hogy ne érvényesüljön kormányzati befolyás.

Ez a szervtípus, mint elnevezés, 2006-ban jelent meg a jogi szabályozásban, de korábban is léteztek autonómiával rendelkező szervek: Gazdasági Versenyhivatal (1991) és Közbeszerzések Tanácsa (1995). 2006-ban a szervek jogállását egységesen rendező törvény alapján autonóm államigazgatási szerv lett az Országos Rádió és Televízió Testület Irodája is (azóta jogutóddal megszűnt).

A Ksztv. szerint autonóm államigazgatási szervek jelenleg:

Közbeszerzési Hatóság (KH)

Integritás Hatóság,

Gazdasági Versenyhivatal (GVH)

Nemzeti Adatvédelmi és Információszabadság Hatóság (NAIH)

Nemzeti Választási Iroda (NVI)

Európai Támogatásokat Auditáló Főigazgatóság

[2026-ban megszűnt]

A Ksztv. szerint OGY hozhatja létre törvénnyel. Szintén törvény határozza meg a jogállásukat, feladat- és hatáskörüket. OGY ellenőrzi őket, feladatkörükben nem utasíthatók, döntéseiket önállóan hozzák, a mindennapi működésbe nem lehet beavatkozni. Önállóan gazdálkodnak, az OGY költségvetési fejezetén belül önálló címet vagy fejezetet (pl. GVH) képeznek. Költségvetésüket a kormány nem csökkentheti.

Az autonómia további biztosítéka a szerv vezetőjének függetlensége, megbízatásának, elmozdításának és beszámoltatásának szabályai:

A Közbeszerzési Hatóság elnökét a Hatóság keretében működő Tanács tagjai öt évre választják; a Hatóságnál alelnök nem működik (a Tanácsnak van alelnöke).

Integritás Hatóság elnökét a köztársasági elnök az ÁSZ elnökének javaslatára 6 évre nevezi ki (létrehozásuk: 2022. évi XXVII. törvény)

GVH elnöke és a [2026-ban megszűnt] elnöke: a miniszterelnök javaslatára a közt-i elnök nevezi ki 6 évre

NAIH, NVI: a miniszterelnök javaslatára a közt-i elnök nevezi ki 9 évre

Európai Támogatásokat Auditáló Főigazgatót köztársasági elnök nevezi ki 5 évre (létrehozásuk: 2022. évi XLIV. törvény)

Az autonóm államigazgatási szervek vezetői, az önálló szabályozó szervekkel ellentétben, rendeletalkotási joggal nem rendelkeznek.

22. Mutassa be, hogy mi indokolja a helyi önkormányzatok államigazgatási feladatellátását!

A helyi önkormányzatok is részt vesznek bizonyos államigazgatási feladatok ellátásában, ezek a delegált feladatok.

Okai:

a közigazgatási feladatok mennyisége oly mértékben megnövekedett, hogy az állam saját szervei útján képtelen azok ellátására, ezért bizonyos állami feladatok ellátásával az állam a helyi önkormányzati szerveket bízza meg. (delegált feladatok)

gazdasági, hatékonysági: Számos olyan államigazgatási feladat van, amelyek ellátása a mindennapokban minden településen nagy számban szükséges, ám költséges, gazdaságtalan volna minden egyes kistelepülésen külön állami hivatalok létesítése és működtetése ezen feladatok ellátására. Kézenfekvő megoldás az egyébként minden településen működő helyhatóságokat megbízni ezeknek az állami igazgatási feladatoknak az ellátásával.

Delegált feldatok:

az Mötv. lehetővé teszi, hogy törvény és törvényi felhatalmazáson alapuló kormányrendelet a polgármester, a főpolgármester, a megyei közgyűlés elnöke, a jegyző, valamint a polgármesteri hivatal és a közös önkormányzati hivatal ügyintézője számára államigazgatási feladat- és hatáskört írjon elő. A helyi önkormányzatok által ellátott államigazgatási, vagyis delegált feladatok ellátásába a helyi önkormányzat legfőbb döntéshozó szervének, a képviselő-testületnek nincs beleszólása.

Szintén az Mötv. rendelheti el a honvédelmi, polgári védelmi, katasztrófa-elhárítási ügyekben az országos államigazgatási feladatok helyi irányításában és végrehajtásában való részvételüket.

delegált feladatok mellett, törvényben (Mötv.) meghatározott esetekben, az állammal kötött külön megállapodás alapján helyi önkormányzatok elláthatnak állami feladatokat (finanszírozást külön megállapodásban kell rendezni)

Az államigazgatási feladatok ellátásához szükséges költségvetési támogatást a központi költségvetés biztosítja. A harmadik, külön megállapodás keretében ellátott feladatoknál külön finanszírozási megállapodás kerül megkötésre.

23. Sorolja fel a kormányhivatal főbb feladat- és hatásköreit!

A fővárosi és megyei kormányhivatal:

a Kormány általános hatáskörű területi államigazgatási szerve, amelyet a 2001. évi CXXVI. tv. hozott létre.

a kormányzati célkitűzések területi megvalósításában vesz részt

Ennek keretében koordinációs, ellenőrzési, informatikai tevékenységet, képzést, továbbképzést szervező/összehangoló feladatokat lát el.

első fokú jogorvoslati fórum

helyi önkormányzatok törvényességi felügyelete is a hatáskörébe tartozik

a főispán vezeti, gyakorolja annak feladat- és hatásköreit.

Koordinációs feladatkör:

összehangolja, segíti a kormányzati feladatok területi végrehajtását

a központi államig-i szervek területi szerveinek vezetőitől adatokat, felvilágosítást kérhet

Ha jogszabály kivételt nem tesz, a központi államigazgatási szervek területi szervei, továbbá a területi illetékességgel államigazgatási feladatot ellátó más szervek és személyek államigazgatási jogkörükben eljárva, illetve az általuk ellátott államigazgatási feladatokat érintően a kormányhivatal koordinációs és ellenőrzési jogkörébe tartoznak. A koordináció tekintetében ez alól az állami adó- és vámhatóság, az ellenőrzés vonatkozásában pedig az állami adó- és vámhatóság és a rendvédelmi szervek képeznek kivételt.

A fővárosban és a megyékben a kormányhivatal koordinációs feladatait állandó fórum segíti, az államigazgatási kollégium, amelynek vezetője a főispán

főispán véleményezi a dekoncentrált szervek (kivéve rendvédelmi szervek és NAV) és a területi illetékességű államig-i szervek vezetői kinevezését, felmentését, létrehozásukat, átszervezésüket, jogállásuk, illetékességi területük módosítását, a létszámukra és költségvetésükre vonatkozó javaslatokat

Ellenőrzési jogkör:

a főispán bármely dekoncentrált államigazgatási szervtől + polgármestertől és jegyzőtől államig-i feladatot érintően + területi illetékességű egyéb államig-i szervtől/személytől tájékoztatást kérhet, döntését bekérheti és iratokba betekinthet

törvénysértés esetén egyeztető eljárást kezdeményez, ha ez eredménytelen, felügyeleti eljárást kezdeményez a felügyeleti szervnél, illetve ha ez is eredménytelen, akkor a feladatkörrel rendelkező miniszter eljárását kezdeményezi

Általános jogorvoslati fórum:

közig-i hatósági ügyekben első fokon az önk-i szerv által államig-i hatósági ügyben hozott döntés esetén jogorvoslati fórum

jogszabályban meghatározott ügyekben elsőfokú hatóság (pl. kisajátítási ügyek, élelmiszerlánc-felügyelet)

Helyi önkormányzatok és a Térségi fejlesztési tanács feletti törvényességi felügyelet:

a törvényességi felügyelet célja a működés jogszerűsége (de nem a célszerűsége!)

Alaptv. és a Mötv. rendelkezései szerint látja el:

bíróságon kezdeményezi az önkorm-i rendelet felülvizsgálatát, ha jogszabálysértőnek találja

bíróságon kezdeményezheti a helyi önkormányzat törvényen alapuló jogalkotási/határozathozatali kötelezettsége elmulasztásának kimondását, s ha a bíróság ezt kimondja és a mulasztást az önk. nem pótolja, akkor a fővárosi/megyei kormányhivatal vezetője alkotja meg a hiányzó önk-i rendeletet/határozatot.

A fővárosi és megyei kormányhivatal további, a jogszabályban meghatározott egyéb feladat- és hatásköröket lát el. Így például döntés-előkészítő és javaslattevő szervként közreműködik, közigazgatási informatikai közreműködői tevékenységet lát el, ügyfélszolgálatot működtethet, nyilvántartást vezet, ügyintézéshez kapcsolódó informatikai szolgáltatást biztosít, stb.

a helyi önkormányzatok törvényességi felügyeletének rendjével egyező tartalommal és módon ellátja a nemzetiségi önkormányzatok törvényességi felügyeletét is.

24. Határozza meg, hogy milyen elvárások fogalmazódnak meg a közigazgatással szemben a demokratikus jogállamban!

Közigazgatás két fő alapelve és egyben vele szembeni elvárás: hatékonyság és demokratizmus

A demokráciában érvényre kell jutnia a többségi elvnek oly módon, hogy az egységes központi akaratérvényesítéssel szemben a fékek és ellensúlyok rendszere érvényesül. Ez a demokratikus közéletben biztosítja, hogy ne kerüljön egyetlen társadalmi csoport sem túlsúlyba és a kisebbségi érdek is védelemben részesüljön. A demokratikus jogállamban érvényesül az értékek pluralizmusa, és ezek szembekerülése esetén – ha a konszenzus lehetetlen – értéksemleges bürokratikus eljárást lehet igénybe venni a konfliktus rendezésére.

A demokratizmus nélkülözhetetlen eleme a nyitott közigazgatás és a demokratikus kormányzás. Az OECD megállapítása21 szerint „a jó kormányzás (goodgovernance) vezérelvei:

az átláthatóság és a felelősség (elszámoltathatóság);

a becsületesség és a méltányosság;

az eredményesség és a hatékonyság;

a jogállamiság tiszteletben tartása.

Ezek képezik a nyitott közigazgatás alapkövét.”

A nyitott közigazgatás szükségszerű alkotóeleme a demokráciának, egyben a társadalmi stabilitásnak és a gazdasági fejlődésnek. A közigazgatás nyitottsága azonban nem merül ki az átláthatóságban, hanem jelenti az információhoz való állampolgári hozzáférést és a társadalommal folytatott konzultációt, vagyis a döntéshozatalban való állampolgári, társadalmi részvételt is. A közigazgatás nyitottsága megváltoztatta az állampolgár és a közigazgatás viszonyát, ami összességében a közigazgatás megerősödéséhez és stabilitásának fokozódásához vezetett. Ami az egységes akaratot illeti, a közigazgatás és különösen az államigazgatás ezt nem nélkülözheti, ezért is jellemzi a hierarchia és a központosított irányítás a szervezetrendszerben, illetve egyszemélyi vezetés a szervezeten belül. Az egységes irányításhoz szükséges és a szervezetrendszeren belül akadálytalanul érvényesülő akarat elhatalmasodását a társadalom felett a közigazgatás külső ellenőrzése tartja féken.

25. Hasonlítsa össze az közintézeti és a közüzemi típusú szerveket! Határozza meg az azonosságokat és a különbségeket!

Intézeti típusú szervek: az államigazgatási – és a közigazgatási – szervek által közszolgáltatások ellátására létrehozott szervtípusok. Két fajtáját különböztetjük meg (a megkülönböztetés alapja az ellátott közszolgáltatás jellege szerint): közintézetek és közüzemek.

KÖZINTÉZETEK:

humán közszolgáltatásokat biztosítanak (pl.: oktatás, egészségügy, kultúra, művelődés), amelyek fő szabályként ingyenesen vagy az ügyfél által közvetett módon pl. orvosi ellátásért a legtöbben közvetetten, az egészségbiztosítási járulék útján fizetnek) vehetők igénybe.

közigazgatási szerv alapítja azzal a céllal, hogy a feladat- és hatáskörébe tartozó közszolgáltatást megszervezze

alapításakor az alapító szerv – amit anyaközületnek is neveznek – vagyonnal látja el, meghatározza feladatait és szervezeti felépítését, kinevezi a vezetőjét, ellenőrzi és finanszírozza a működését. Utóbbi azt jelenti, hogy az egyébként elsősorban nem profitorientált közintézet kiadásai a fenntartó szerv költségvetésében kiadásként, az esetleges bevételei bevételként jelennek meg.

közintézet fogalmat a jogszabályok nem alkalmazzák

a közintézet szervezet a jogi szabályozásban a költségvetési szerv kategóriába sorolható

a létesítés céljait a közfeladatok ellátásában határozza meg. Közfeladat pedig a jogszabályban meghatározott állami vagy önkormányzati feladat, ami lehet hatósági jogalkalmazói feladat is.

általában helyi önkormányzatok alapították és működtetik a helyi közszolgáltatások biztosítására azzal, hogy természetesen működnek az államigazgatási szervek által alapított és működtetett közintézetek is. (Pl. államilag fenntartott klinika, múzeum, iskola stb.)

Az Áht. rendelkezik a költségvetési szervek irányításáról.

Az irányítási viszony mellett az anyaközület és a közintézet viszonya lehet felügyelet. A felügyelet több tekintetben szűkebb az irányításnál.

közintézetek (pl. közoktatási, köznevelési, közművelődési és egészségügyi intézmények) dolgozói közalkalmazottak

KÖZÜZEM:

törvény szerint a közüzem feladata a közszükségletet kielégítő alapvető szolgáltatások folyamatos biztosítása, és felhatalmazza a Kormányt a közüzemi vállalatok körének megállapítására

Közüzem vagy közvállalat: főszabályként olyan gazdasági közszolgáltatásokat nyújt, amelyeket sok esetben piaci áron lehet igénybe venni és az igénybe vett szolgáltatás ellenértéke pontosan mérhető. (pl: a közművek vagy az infrastruktúra, mint például a tömegközlekedés, kommunikáció stb.)

alkalmazottait általában munkaviszony keretében alkalmazzák

közüzemi vállalatok:

az energiaszolgáltatást (villany-, gázszolgáltatást);

a vízellátást, a csatornázást, a fürdőszolgáltatást;

a helyi személyszállítást szolgáló tömegközlekedést;

a köztisztasági szolgáltatást;

a településtisztasági szolgáltatást;

a parkosítást és a városi kertészetet;

a kéményseprést és a tüzeléstechnikai szolgáltatást;

az állami bérlakások, illetve egyéb ingatlanok kezelését és fenntartását;

az egyéb város- és községgazdálkodási szolgáltatást;

a távfűtést és a melegvíz-szolgáltatást;

az egészségügyi szolgáltatást;

a kulturális feladatot;

a temetkezést;

a hírközlési alapellátást;

a menetrend alapján végzett helyközi, távolsági, vasúti és közúti személyszállítást;

szabadságvesztésre ítéltek vállalati foglalkoztatását ellátó vállalatok.

Állami vállalatok száma mára minimálisra csökkent. A gazdasági társaságok feletti általános törvényességi felügyeletet a társaságot nyilvántartó bíróság (cégbíróság) gyakorolja. A közüzemek „irányítása” közvetetten, a gazd-i társaságokra vonatkozó szabályok szerint lehetséges a tulajdonos állam vagy helyi önk. nevében a tulajdonosi jogok gyakorlására kijelölt szerv által.

26. Ismertesse, hogy milyen törekvések voltak az államigazgatási feladatok felmérésére és milyen eredményt hoztak ezek!

Az állami feladatok naprakész ismerete elengedhetetlen az állami vezetők számára, e nélkül lehetetlen a közigazgatás fejlesztése, hatékony átszervezése. Ennek ellenére a magyar közigazgatás feladatainak és szerveinek felmérését évtizedeken keresztül elmulasztották.

Az államigazgatási feladatok számbavételének módja ún. feladatkataszterek felállítása. A feladatok számbavételére az alábbi kísérletek történtek:

Magyary Zoltán: A magyar közigazgatás tükre (1932)

9850 közigazgatási feladatot + azokat ellátó szervet + feladatokat előíró jogszabályt határozott meg

Államreform Bizottság (2007)

4000 feladatot tartalmazó nem teljes körű felmérés

Magyary Zoltán Közigazgatás-fejlesztési Program (2012)

Állami feladatkataszter

a közfeladatok bontása: ágazatcsoport, ágazat, alágazat, tevékenységcsoport, tevékenységtípus, tevékenység altípus, intézkedés

a feladathoz hozzárendeli a felelős közig. szervet, együttműködő szerveket és az együttműködés formáját, mi írja elő a feladatot, a költségvetését, végrehajtás ütemezését, határidejét

8000 jogszabály, 30000 feladat (intézkedés), kb. 250000 adat

célja: információ és döntéstámogatás a deregulációhoz, párhuzamos és felesleges feladatellátás megszüntetéséhez (Közigazgatás- és Közszolgáltatás-fejlesztési Stratégia 2014-2020)

Felülvizsgálata: 2014-2020-as Közigazgatás- és Közszolgáltatás-fejlesztési Stratégia keretében. Felülvizsgálat célja azon feladtok kiszűrése, amelyek esetében indokolatlan, hogy azokat továbbra is az állam lássa el (párhuzamos feladatellátás kiküszöbölése, ezáltal költségmegtakarítás)

Jogszabályi háttere a 45/2018. (III. 19.) Korm. rendelet az állami és önkormányzati közfeladat-kataszterről, ami szerint az állami feladatkataszter egy Internetes felületen elérhető és nyilvános digitális adatbázis. A

közigazgatás-szervezésért felelős miniszter a Pest megyei Kormányzati főhivatal útján működteti a közfeladat-katasztert. A rendelet 2019. január 1-jén lépett hatályba.

27. Ismertesse, hogy mit jelent a POSDCORB betűszó és mi a jelentősége?

Henry Fayol határozta meg legelőször az igazgatás fogalmát, mely szerint igazgatni annyit tesz, mint tervezni, szervezni, parancsolni, egybehangolni és ellenőrizni. Ezt egészítette ki XX. század 30-as éveiben az igazgatástudomány tudományos munkaszervezésnek nevezett irányzata, illetve annak képviselője Gulick és Urwick (USA), mely szerint az igazgatás elemei:

Planning - Tervezés

Organizations - Szervezés

Staffing - Személyzeti ügyek intézése

Directing - Irányítás

Coordinating - Összehangolás

Reporting - Ellenőrzés

Budgeting - Pénzügyek, költségvetés

Jelentősége, hogy az igazgatás funkcióit foglalja össze. Az igazgatást különböző, de egymással összefüggő elemekből álló folyamatnak írják le. POSDCORB nagyobb hangsúlyt helyez a személyzeti és pénzügyi tevékenységre.

Az igazgatás és közigazgatás fogalmak, mint tevékenység között – az igazgatástudomány szerint – tehát tartalmilag alig van különbség. A különbséget az igazgatási tevékenység célja adja, ami a közigazgatás esetében a közérdekűség.

28. Ismertesse a hatékony igazgatás modelljét és ennek kritikáját!

A hatékony igazgatás modelljét az igazgatástudomány dolgozta ki, amely nagymértékben a Max Weber által megfigyelt és leírt bürokratikus szervezet modelljén alapul.

A hatékony igazgatási szervezeten belül a vezetőség – vagy egyenesen a vezető – akarata érvényesül, amely nem tűr ellentmondást.

A hierarchia rendje szigorú: a felettes utasít, és az alárendelt végrehajt.

A hatékony igazgatási szervezet alkalmazottai magukévá teszik a szervezet értékeit és kötelesek képviselni azokat anélkül, hogy részt vehetnének az értékek formálásában.

A hatékony igazgatási szervezet működését a szűrt, vagyis ellenőrzött információ szabályozott és egyirányú áramlása jellemzi.

Az információ szabad áramlása és megosztása mindenki számára elérhető felületeken – mint például a média a társadalomban – nem jellemző.

A szervezet zártan és átláthatatlanul működik, vagyis a működés mechanizmusát, a belső szabályzatokat csak a dolgozók ismerik, de ők is csak a munkájuk ellátásához szükséges mértékben.

A kívülállók e szabályok ismerete hiányában kiszámíthatatlannak látják a szervezet működését.

A hatékony igazgatási szervezeteket bizonyos, akár nagyobb mértékű uniformizáltság jellemzi. Ennek külső jelei is lehetnek, mint például csak a szervezeti vagy szakmai működésre jellemző szakkifejezések, nyelvezet vagy a szervezeten belül rendszeresített formanyomtatványok használata, sőt formaruha vagy a munkában kötelező ruházati stílus.

Napjaink hatékonyan működő nagyvállalatainak többsége a bürokratikus igazgatás működési elvei mentén szerveződve működik, és elvetik azokat az értékeket, amely értékek mentén a demokratikus jogállam és annak közigazgatása szerveződik.

Azok a szervezeti és működési jellemzők, amelyek szervezeten belül hatékony igazgatási munkát biztosítanak, a társadalom számára a közigazgatás külső kapcsolatrendszerét illetően elfogadhatatlanok egy demokratikus jogállamban.

29. Határozza meg az államigazgatási hatósági jogalkalmazás fogalmát és jellemzőit!

Államigazgatási jogalkalmazás: a jog érvényesítését célzó tevékenység, mely során a jogszabályban felhatalmazott államigazgatási – vagy államigazgatási feladatot ellátó – szerv a címzettek, mint konkrét jogalanyok számára a jogszabályok általános rendelkezései alapján konkrét, egyedi jogalkalmazói aktusban jogot vagy kötelezettséget állapít meg, módosít vagy szüntet meg, illetve tényt, adatot igazol vagy jogvitát dönt el.

Államigazgatási hatósági jogalkalmazás: az államigazgatási jogalkalmazáson belül értelmezhető. Jellemzője, hogy az erre feljogosított államig-i tevékenységet végző szerv hatóság.

A hatóság az államig-i szervek azon típusa, amely államig-i hatósági jogkört gyakorol, tehát a jogi normák előírásait a közigazgatási hierarchián kívül álló jogalanyokkal szemben, közhatalom birtokában érvényesíti. A hatóság jogszabályi felhatalmazás alapján, közhatalom birtokában, jogszabályban meghatározott – a hatósággal mellérendeltségi viszonyban álló – jogalanyok számára kötelezettséget, tiltást, korlátozást írhat elő, illetve jogosultságot állapíthat meg nekik egyoldalú akaratnyilatkozatával.

A hatósági tevékenységet végző hatóság a közig. szervezetén kívüli jogalanyok jogi helyzetében jogszabály alapján meghozott egyoldalú döntésével változást idézhet elő. A hatóságnak nem alárendelt jogalany (pl. magánszemély) jogait, kötelességeit egyoldalú döntéssel, a másik fél beleegyezése nélkül megállapíthatja vagy megszüntetheti. Ennek részleteit 2018. január 1-jétől (Ákr.). szabályozza.

Államig-i szervet hatósági jogkörrel kizárólag jogszabály ruházhat fel. Nem minden államig-i szerv rendelkezik hatósági jogkörrel és nem minden hatósági jogkörrel felruházott szerv tartozik az államig-hoz (Pl. helyi önkormányzat egyes szervei vagy kvázi-közig-i szervek is lehetnek hatósági jogkörrel felruházva).

Szükségességét az adja, hogy bizonyos jogszabályi rendelkezéseket a jogalanyok önmaguk, állami segítség nélkül nem képesek vagy nem akarnak érvényesíteni (pl. ha valaki a törvény alapján nyugellátásra jogosulttá válik, akkor ahhoz csak úgy juthat hozzá, ha a jogosultságát a hatóság kérelmére megállapítja és rendelkezik a folyósításáról).

30. Határozza meg a hatósági felügyelet fogalmát és jellemzőit!

Hatósági felügyelet: A hatósági tevékenység egyik formája, NEM egyenlő a szervezetrendszeri igazgatás keretében megismert felügyelettel. Lényege: amikor a jogalanyok állami beavatkozás nélkül gyakorolják jogaikat vagy teljesítik kötelezettségeiket, önkéntes jogkövetésnek nevezzük. Az önkéntes jogkövetés esetében az államigazgatási hatóságok feladata – természetesen jogszabályi felhatalmazás birtokában – a jogkövető magatartás ellenőrzése és intézkedés abban az esetben, ha az eltér a jogszabályban előírtaktól (ez a hatósági felügyelet)

A hatósági felügyelet érvényesülhet az ex lege szabályozási mód esetén.

Az ex lege szabályozási mód a jogalanyokra közvetlenül hatást gyakorló szabályozási mód. Az ex lege szabályozási mód esetén a jogalanyok önkéntes jogkövetéssel érvényesítik a normákat.

Az államigazgatás cselekvésének célja:

- a jogi szabályozási normák megismertetése,

- annak ellenőrzése, hogy az önkéntes jogkövetés során a jogi normákban megfogalmazott magatartásszabályok érvényesülnek-e, illetve hogy úgy érvényesülnek, ahogyan azt a norma előírja.

Ha az ellenőrzés során azt állapítják meg, hogy a jogalanyok a jogi normák előírásait nem követik, vagy nem úgy követik, ahogyan azt a norma előírja, szükségessé válik az államigazgatás beavatkozása.

31. Határozza meg, hogy miben különbözik a kiadmányozás a hatáskörtől!

A kiadmányozás több tekintetben különbözik a hatáskörtől. Hatáskört kizárólag jogszabály határozhat meg (telepíthet) és átruházni csak kifejezett jogszabályi engedéllyel lehet, valamint tilos a szubdelegálás és a hatáskör elvonása.

A Ksztv. szerint a központi államigazgatási szerv SZMSZ-e a szerv vezetőjének hatáskörébe tartozó egyes ügyekben a kiadmányozási jogot

- a szervnél politikai felsővezetőként politikai szolgálati jogviszonyban vagy szakmai felső-vezetőként kormányzati szolgálati jogviszonyban álló személyre;

– a szervnél szakmai vezetőként kormányzati szolgálati jogviszonyban álló személyre;

– a szervnél vezetőként közszolgálati jogviszonyban álló személyre;

– a szervvel vezető beosztással rendelkező, a rendvédelmi feladatokat ellátó szervek hivatásos állományának szolgálati jogviszonyáról szóló törvény szerinti jogviszonyban álló személyre,

– a szervvel vezető beosztással rendelkező, a honvédek jogállásáról szóló törvény szerinti jogviszonyban álló személyre,

a miniszterelnök közvetlen irányítása alatt álló és kormányrendeletben a központi államigazgatási szervnél irányítási jogkörrel felruházott kormánybiztosra; illetve

– a szervnél a Nemzeti Adó- és Vámhivatal személyi állományának jogállásáról szóló törvény szerinti vezetői munkakört betöltő személyre

ruházhatja, aki a döntés meghozatala során a szerv vezetője nevében jár el.

A kiadmányozási jog az adott ügyben hatáskört gyakorló személy – államigazgatásban főszabályként a szerv vezetője- érdemi döntése vagy intézkedése kiadásának jogát, valamint az ügyirat irattárba helyezésének jogát jelenti. A kiadmányozási jog a szerven belül átruházható, tehát a szerv vezetője belső szabályzatban kiadmányozási joggal valamely más alsóbb szintű vezetőt bízhat meg.

A kiadmányozási jogát belső szabályzat rendezi. Ez lehet az SZMSZ része, annak önálló szerkezeti egysége vagy önálló kiadmányozási szabályzat. A hatáskörrel rendelkező vezető megbízásából gyakorolt kiadmányozási jog azonban nem érinti a vezető hatáskörét, ezért a kiadmányozási jog gyakorlása esetén a döntésben fel kell tüntetni azt, hogy a kiadmányozó (aláíró) a hatáskörrel feljogosított személy nevében, az ő megbízásából jár el. A kiadmányozás nem érinti a vezető felelősségét sem. A kiadmányozás esetén a kiadmányozási jogot átruházó személy az ügyet magához vonhatja, valamint az üggyel kapcsolatban egyedi utasításokat fogalmazhat meg a kiadmányozási joggal felhatalmazott személynek (kiadmányozó).

32. Ismertesse az objektív felelősség fogalmát és jellemzőit az államigazgatási dolgozók vonatkozásában! Példákat is mutasson be!

Objektív felelősség: a felelősséget a jogsértés önmagában megalapozza → jogsértő vétkességre tekintet nélkül felel. Főszabály szerint nincs kimentési lehetőség, a felelősség alól való mentesüléshez nem elegendő annak bizonyítása, hogy valaki úgy járt el, ahogy az adott helyzetben általában elvárható.

Az objektív felelősség esetében az egyetlen kimentési ok az ún. vis maior, azaz olyan elháríthatatlan külső erőhatalom közrehatása, amely függetlenül a cselekményétől bekövetkezett volna és a kárt ez okozta.

Példa objektív felelősségre: a visszaszolgáltatási vagy elszámolási kötelezettséggel átvett olyan dolgokban bekövetkezett hiány, amelyeket az alkalmazott állandóan őrizetben tart, kizárólagosan használ vagy kezel (tipikusan a munkaeszközök) vagy a leltárfelelősség. Az objektív felelősség ezen eseteiben a felelősségre vonás alól az államigazgatási dolgozó vis maiorra hivatkozva mentesülhet.

A kormánytisztviselő kárfelelősségét is kizárólag szabályozott eljárásban – mégpedig a fegyelmi eljárás szabályainak alkalmazásával – lehet megállapítani

33. Határozza meg az államigazgatási dolgozó fegyelmi és kártérítési felelőssége közötti különbségeket!

A fegyelmi felelősség az államigazgatásban a kormánytisztviselői jogviszony tartalmát adó kötelezettségekért való felelősség. A fegyelmi felelősség akkor áll be, ha az államigazgatási dolgozó jogsértést követ el, vagyis ha a jogviszonyából eredő kötelezettségét vétkesen megszegi. A fegyelmi felelősséget kizárólag szabályozott eljárásban, fegyelmi eljárásban lehet megállapítani, amelyet kötelező megindítani, ha a fegyelmi vétség elkövetésének alapos gyanúja felmerül. Szabályait kormányrendelet határozza meg. A fegyelmi felelősség beálltának következménye a szankciók alkalmazása, a fegyelmi büntetés:

megrovás,

illetménycsökkentés besorolási kategórián belül,

vezetői álláshelyről nem vezetői álláshelyre helyezés,

hivatalvesztés.

(A Kttv. és a Küt. szabályai a fentiekhez nagyban hasonlóak.)

A fegyelmi büntetés hatálya a b) pont alatti büntetésnél 1 év, a c) pont esetében 2 év, a d) pont esetén 3 év.

Az államigazgatási dolgozó kárfelelőssége a fegyelmi felelősségéhez képest egy tényállási elemmel bővebb. A kárfelelősség eredményfelelősség. Akkor áll be, ha a tisztviselő kötelezettsége vétkes megszegésével kárt okoz, vagyis ha nem úgy járt el, ahogy az adott helyzetben általában elvárható. A kárfelelősség megállapításának feltétele még, hogy bizonyítható a jogellenes cselekmény és a kár bekövetkezése közötti ok-okozati összefüggés.

Ha az államigazgatási dolgozó tudja bizonyítani, hogy úgy járt el, ahogy az adott helyzetben általában elvárható, mentesül a felelősség alól. Jelentősége van annak is, hogy a vétkesség mely alakzata bizonyítható a károkozás esetén, mert ettől függ a szankció súlyossága, vagyis ez befolyásolja a kártérítés mértékét. A jogsértő enyhe gondatlansága (hanyagság) esetén a kártérítés összege korlátozott, nem haladhatja meg a kormánytisztviselő 4 havi illetményét/ellátmányát. Ezzel szemen a szándékosan vagy a súlyosan gondatlanul okozott kár teljes mértékét meg kell téríteni.

Nem kell megtéríteni azt a kárt, amelynek bekövetkezése a károkozás idején nem volt előre látható, vagy amit a munkáltató vétkes magatartása okozott (a kár olyan utasítás teljesítéséből keletkezett, amelynek a következményeire az utasított kormánytisztviselő az utasítást adó figyelmét előzőleg felhívta), vagy ami abból származott, a munkáltató kárenyhítési kötelezettségének nem tett eleget.

Szemben a fegyelmi felelősséggel, a kárfelelősség körében találkozunk az ún. objektív felelősséggel is, amikor a felelősséget a jogsértés önmagában megalapozza, így a jogsértő vétkességre tekintet nélkül felel. Az objektív felelősség esetében az általános szabályok szerint nincs kimentési lehetőség, vagyis a felelősség alól való mentesüléshez nem elegendő annak bizonyítása, hogy valaki úgy járt el, ahogy az adott helyzetben általában elvárható. Az objektív felelősség esetében a kimentési ok az ún. vis maior (olyan elháríthatatlan külső erőhatalom közrehatása, ami függetlenül a cselekményétől bekövetkezett volna és a kárt ez okozta, pl. visszaszolgáltatási vagy elszámolási kötelezettséggel átvett dolgokban bekövetkezett hiány, leltárfelelősség). A kormánytisztviselő kárfelelősségét is kizárólag szabályozott eljárásban, a fegyelmi eljárás alkalmazásával lehet megállapítani.

A kárfelelősség sajátos esete, ha az államigazgatási dolgozó a munkavégzés során nem az őt alkalmazó szervnek okoz kárt, hanem harmadik személynek (ún. harmadik személynek okozott kárért való felelősség esete). Sajátos, háromoldalú jogviszony jöhet létre, amelyben a károsult érvényesítheti kártérítési igényét az államigazgatással szemben, illetve az államigazgatás a dolgozó vonatkozó kárfelelősségi közszolgálati jogi szabályok szerint, fegyelmi eljárás keretében érvényesíti igényét dolgozójával szemben.

34. Jellemezze az államigazgatási dolgozók büntetőjogi felelősségét és röviden mutassa be az egyes csoportjait!

Az államigazgatási dolgozók büntetőjogi felelősségét a büntető törvénykönyv szabályaiba ütköző magatartás, vagyis a bűncselekmény elkövetése alapozza meg. A büntető törvénykönyv nem alkalmazza az államigazgatási dolgozó kifejezést, hanem a közigazgatási dolgozókat egy tágabb fogalom, a hivatalos személy fogalomkörében helyezi el azzal, hogy a közigazgatás szűkebb vagy tágabb, illetve szervezeti vagy funkcionális szempontból történő definiálása függvényében a közfeladatot ellátó személy is minősülhet közigazgatási dolgozónak.

Az esetek többségében, vagyis a különböző bűncselekmények elbírálásakor azonban nincs jelentősége annak, hogy egy bűncselekményt államigazgatási dolgozó követette el vagy sem. Kivéve bizonyos bűncselekményeket, nevezetesen az ún. hivatali bűncselekményeket, kizárólag hivatalos személyek, illetve közfeladatot ellátó személyek követhetnek el (pl. hivatali vesztegetés elfogadása, bántalmazás hivatalos eljárásban, hivatali visszaélés, közfeladati helyzettel visszaélés).

Vannak olyan bűncselekmények, amelyeknek potenciális elkövetője bárki lehet, de ha az elkövető államigazgatási dolgozó – mint hivatalos személy –, szigorúbb elbírálás alá esik, mert a törvény súlyosabb büntetés kiszabását rendeli (pl. a nemzetközi szerződés által tiltott fegyverrel való visszaélés, nemzetközi gazdasági tilalom megszegése, közokirat-hamisítás, zsarolás, pénzmosás.

35. Határozza meg az általában vett jogi felelősség fogalmát, mutassa be rendszerét, típusait és jellemzőit!

Jogi felelősség meghatározása: szankció kilátásba helyezése, ha valaki neki felróható módon jogellenes magatartást tanúsít. Ezen felül olyan módosult formáival egészül ki, amelyben egyrészről a jogellenes magatartás, másrészről a felróhatóság nem szükségszerű feltétele a jogi felelősség beálltának.

Két tényező bekövetkezése esetén áll be a jogi felelősség: a jogellenes magatartás, vagyis a jogsértés megvalósítása, és ennek megállapítása

A jogsértés a jogi felelősség beálltának objektív feltétele. Vagyis, ha valaki megsérti valamely jogi norma rendelkezését – és ezt tényként egy erre feljogosított szerv szabályozott eljárásban megállapítja –, akkor megvalósul a jogellenes magatartás és ezzel a jogi felelősség objektív oldala.

A jogi felelősség megállapításához szükséges lehet, hogy a szubjektív feltétel is megvalósuljon. Ez a felróhatóság, más néven vétkesség. A szubjektív feltétel szorosan kötődik az elkövető személyéhez, mindig egyénre szabottan állapítható meg. A jogi szabályozás értékelheti a szubjektív oldalt is, ami a jogsértés elkövetőjének tudati viszonyulása saját jogsértő cselekményéhez. Vizsgálni kell a jogsértő személy motivációját.

Vétkesség két alakzata:

szándékosság (egyenes vagy eshetőleges szándék)

gondatlanság (luxurianegligentia).

A kormányzati igazgatási szerveknél alkalmazott tisztviselők felelősségi szabályait a Kit határozza meg. E felelősség vizsgálatakor a kormányzati szolgálati jogviszony sajátosságaiból kell kiindulni. A kormányzati szolgálati jogviszony a köz szolgálata és munkavégzés céljából létesített különleges jogviszony. A kormányzati szolgálati jogviszony a Kormány mint munkáltató és a kormánytisztviselő mint foglalkoztatott között jön létre. A kormányzati szolgálati jogviszonyt nem érinti a Kormány összetételének megváltozása és a Kormány megbízatásának megszűnése.

Az államigazgatási dolgozók jogi felelősségi formái részletesen:

Fegyelmi felelősség: a jogviszonyból eredő kötelezettség vétkes megszegése. Fegyelmi eljárást von maga után, szankciója fegyelmi büntetés, amely lehet:

a) megrovás,

b) illetménycsökkentés besorolási kategórián belül,

c) vezetői álláshelyről nem vezetői álláshelyre helyezés,

d) hivatalvesztés.

Anyagi felelősség vagy kárfelelősség: eredményfelelősség, jogviszonyból eredő kötelezettség vétkes megszegésével kárt okoz. Bizonyítani kell, ok-okozati összefüggés a kár és a cselekmény között.

Mentesül, ha bizonyítja, hogy úgy járt el, ahogy az adott helyzetben általában elvárható,

Hanyagság esetén kártérítés legfeljebb 4 havi illetmény,

Szándékosság vagy súlyos gondatlanság esetén a teljes kár megtérítendő,

Nem kell megtéríteni, ha a kár bekövetkezése nem volt előre látható,

Objektív felelősség: a jogsértő vétkességre tekintet nélkül felel, nincs kimentési lehetőség,

Vis maior: olyan elháríthatatlan külső erőhatalom közrehatása, amely függetlenül a cselekményétől bekövetkezett volna és a kárt ez okozta,

Harmadik személynek okozott kár: a teljes kárának megtérítését követeli, elvárás, hogy a szolgálatot adó helyt álljon dolgozójáért. Háromoldalú jogviszony jön létre, amelyben a károsult érvényesítheti kártérítési igényét az államigazgatással szemben, illetve az államigazgatás a dolgozóra vonatkozó kárfelelősségi közszolgálati jogi szabályok szerint, fegyelmi eljárás keretében érvényesíti igényét dolgozójával szemben.

Büntetőjogi felelősség: Büntető Törvénykönyv szabályaiba ütköző magatartás, vagyis a bűncselekmény elkövetése alapozza meg.

36. Határozza meg a közszolgálati etikai felelősség fogalmát és funkcióit!

Fogalma röviden: etikai szabályok megszegése→ etikai vétség elkövetése → etikai felelősség

A közszolgálati etikai szabályok jelentősége: tételes jogi szabályt nem sértő, de közösségellenes, közéleti anomáliákat és torzulásokat okozó, a közigazgatásban nem kívánatos cselekmények visszaszorítása.

Az etikai szabályok rendszere:

Kttv. etikai szabályai

hivatásetikai alapelvek és hivatásetikai részletszabályok → Kormánytisztviselői Hivatásetikai Kódex

Etikai vétség fogalma a Kódex szerint: a kormánytisztviselők hivatásetikai alapelveket vagy hivatásetikai részletszabályokat megszegő azon cselekménye, amely törvény etikai szabályaival, a Kormánytisztviselői Hivatásetikai Kódexszel, valamint a Magyar Kormánytisztviselői Kar Alapszabályának rendelkezéseivel ellentétes.

A kormányzati igazgatásról szóló törvény szerint a kormánytisztviselőkre vonatkozó hivatásetikai alapelvek különösen

- az elkötelezettség,

- a nemzeti érdekek előnyben részesítése,

- az igazságosság,

- a méltányosság,

- a méltóság,

- a tisztesség,

- az előítéletektől való mentesség és

- a felelősségtudat.

Az egyes hivatásetikai elveket a Hivatásetikai Kódex bontja ki részletesen. A hivatásetikai elvek megsértése esetén a Magyar Kormánytisztviselői Kar etikai eljárás lefolytatására jogosult.

37. Jellemezze – általában véve – az utóbbi évtizedek globális közigazgatási reformirányzatait, különös tekintettel sikeresség feltételrendszerére és nevezze meg a fontosabb reformirányzatokat!

(Hasznos táblázat a tk.92-93. oldalán!)

Főbb közigazgatási reformirányzatok az elmúlt évtizedekből: Közösségi döntések elmélete (Public Choice), Új közigazgatás (New Public Administration), és az alábbi 3, részletesen kifejtett irányzat.

Az új közmenedzsment (New Public Management-NPM)

Az irányzat a múlt század nyolcvanas éveinek végétől gyakorlatilag az ezredfordulóig határozta meg a közigazgatás elméleti és gyakorlati szakemberei egy részének gondolkodását a világ különböző szegmenseiben. A piaci viszonyok idealizálásán alapszik. A közigazgatásnak át kell vennie a magánigazgatás módszereit. Az új közmenedzsment-ideológia a hatékonyságot, hatásosságot, eredményességet, elsődlegességet hangsúlyozta a közszféra szervezeteiben is, amit a piaci megoldások elterjesztése révén kívánt megvalósítani, a kicsi és olcsó állam jelszavával.

Az üzleti szféra mintája alapján képzelték el az állam működtetését is; nem ismervén el a magánszektor és a közszektor működtetése közti különbségek szükségszerűségét. Az NPM hívei a hatékonyság, teljesítmény, eredményesség előtérbe helyezése érdekében számos eszközt igénybe vettek. Ilyen eszközök például a szerkezeti változtatások, a korábbiakban hagyományosan az állam által ellátott különféle tevékenységek kiszervezése, a privatizáció, a pénzügyi és személyzeti menedzsment decentralizációja, a közszférabeli humánerőforrásokkal való gazdálkodás piaci megoldásokhoz közelítése – s ezzel párhuzamosan az eredményekért való felelősség fokozott hangsúlyozása.

A jó kormányzás (good governance)

A good governance irányzat a múlt század utolsó évtizede óta van jelen a jó kormányzás és közigazgatás fejlesztése érdekében a nemzetközi gyakorlatban. Az Egyesült Nemzetek Szervezete Fejlesztési Programjának (UNDP) meghatározása szerint a kormányzás (governance) egy ország ügyeinek menedzselése annak minden szintjén, a politikai, gazdasági, igazgatási hatalom gyakorlásával.

A jó kormányzás (good governance) részvételen alapuló (participatív), átlátható és elszámoltatható; effektív azáltal, hogy a forrásokat a legjobban használja fel; igazságos, és elősegíti a jogállamiság megvalósulását.

A kormányzás napjainkban már nem tekinthető egy zárt rendszernek. Magában foglalja az államot, de meg is haladja azt azáltal, hogy bevonja a magánszektort és a civil társadalmat. Mindhárom alapvető ahhoz, hogy a humán fejlődést fenntartsa;

az állam segítő politikai és jogi környezetet hoz létre,

a privát szektor munkahelyeket és jövedelmet teremt,

a civil társadalom pedig elősegíti a politikai és társadalmi kölcsönhatásokat azáltal, hogy aktivizálja csoportjait a gazdasági, társadalmi, politikai tevékenységben.

Az állam feladata, hogy megtalálja az egyensúlyt abban a tekintetben, hogy egyrészt előnyére fordítsa a globalizációs folyamatokat, másrészt biztonságos, stabil szociális és gazdasági hazai környezetet teremtsen. A „goodgovernance" irányzat olyan kormányzást jelent, amely az állam, illetve a Kormány mellett további szereplők együttműködését feltételezi a társadalom érdekeinek minél sokrétűbb és magasabb szintű artikulációja érdekében.

A kormányzás ebben az értelemben természetesen nem csupán az állam központi szintjére értendő, hanem egyértelműen – és sok esetben elsősorban – a decentralizált szintekre is. A magánszféra és a civil társadalom a központi, területi, helyi szintű kormányzatok mellett az ún. hálózatos együttműködésben bevonásra kerülnek a döntéshozatali folyamatokba.

A „goodgovernance" azt feltételezi, hogy a politikai, társadalmi, gazdasági prioritások széles társadalmi megegyezésen, konszenzuson alapuljanak és a legszegényebbek és legsérülékenyebbek hangját is meghallják a döntéshozatal során, a fejlesztési források elosztásánál"

A neo-weberi állam és közigazgatás

Új közmenedzsment irányzat által propagált kicsi és olcsó állam nem képes feladatait megfelelően ellátni. Ezt a felismerést a 2008. év őszén jelentkezett pénzügyi-gazdasági világválság kirobbanása megkérdőjelezhetetlenné tette. Az új közmenedzsment által indukált reformokra válaszként született meg a neo-weberi állam irányzata

A neo-weberi irányzatban az államok megtartják a Max Weber-i „régi" közigazgatás hagyományos, ma is irányadó és életképes felfogását, elemeit, elismervén, hogy vannak olyan feladatok, amelyeket csak és kizárólag az állam láthat el, illetve képes annak ellátására. Ugyanakkor „neo", mert az új kor követelményeinek megfelelően új elemekkel egészíti ki azokat; ezek a korszerűsítésből adódó követelmények pedig részben az új közmenedzsment bevált megoldásait veszik át, tartják meg.

Főbb ismérvei:

A hagyományos 'weberi elemek':

az állam szerepének újbóli megerősítése;

a reprezentaív demokrácia szerepének újbóli megerősítése (központi, területi és helyi szinteken) az államapparátuson belüli legitimációs elemként

a megfelelően korszerűsített közigazgatási jog újbóli megerősítése, megőrizve az állampolgár-állam kapcsolatrendszerére vonatkozó alapelveket, beleértve a törvény előtti egyenlőséget, a jogbiztonságot és az állami aktusok kapcsán a speciális felülvizsgálathoz való jogot;

az eltérő státusszal, kultúrával, jogokkal és kötelezettségekkel rendelkező közszolgálat eszméjének megőrzése.

Az 'új', a megváltozott körülmények és viszonyok által megkövetelt elemek:

a minőség és a szolgáltatások professzionális kultúrájának megteremtése

a reprezentatív demokrácia kiegészítése (nem pótlása) konzultációs eszközökkel és az állampolgári vélemények közvetlen képviseletével

a vonatkozó jogszabályok korszerűsítése annak érdekében, hogy azok jobban orientálódjanak az eredmények elérésére, mint az eljárások puszta követésére.

a közszolgálat professzionalizálása annak érdekében, hogy a „bürokrata" ne egyszerűen szakértővé váljon a saját hatáskörére vonatkozó jogszabályok tekintetében, hanem olyan professzionális menedzserré, aki az állampolgárok/ügyfelek szükségleteinek kielégítésére fókuszál

38. Ismertesse, hogy mi jellemzi a Good Governance (jó kormányzás) irányzatot!

A goodgovernance irányzat a múlt század utolsó évtizede óta van jelen a jó kormányzás és - közigazgatás fejlesztése érdekében a nemzetközi gyakorlatban.

Governance = hálózatokban gondolkodó

Az állam, a kormány, és az egyéb szereplők (pl. magánszektor, civil társadalom) együttműködése a társadalom érdekeinek minél sokrétűbb és magasabb szintű megvalósulása érdekében.

A Good Governance azt feltételezi, hogy a politikai, társadalmi, gazdasági prioritások széles társadalmi megegyezésen, konszenzuson alapuljanak és a legszegényebbek és legsérülékenyebbek is részesülnek juttatásokban a fejlesztési források elosztásánál.

A Good Governance irányzat célja a jó kormányzás megvalósítása és a közigazgatás fejlesztése.

Legfontosabb szempontjai: a részvétel, a jogérvényesülés, az átláthatóság, a felelősség, az egyetértés, a politikai részvétel, a hatékonyság és az elszámoltathatóság.

Az állam feladata, hogy megtalálja az egyensúly a globalizációs folyamatok tekintetben, miközben biztonságos, stabil szociális és gazdasági hazai környezetet teremt.

39. Ismertesse, hogy miben áll a neo-weberi állam és közigazgatás lényege!

A 2000-es évek elejétől van jelen. A neo-weberi állam a kontinentális európai államok közigazgatásában jelentkező reformmodell, amely alkalmas lehet a kormányzás és a közigazgatás megújítására.

A neo-weberi elnevezés arról árulkodik, hogy ebben az irányzatban az államok megtartják a weberi „régi” közigazgatás hagyományos, ma is irányadó és életképes elemeit, elismervén, hogy vannak olyan feladatok, amelyeket csak és kizárólag az állam láthat el, illetve képes annak ellátására.

Ugyanakkor „neo”, mert az új kor követelményeinek megfelelően új elemekkel egészíti ki azokat; ezek a korszerűsítésből adódó követelmények pedig részben az új közmenedzsment bevált megoldásait veszik át, tartják meg. A neo-weberi állam és közigazgatás egyfajta mixtúrája a klasszikus weberi és az NPM-megoldásoknak.

A neo-weberi irányzat főbb ismérvei

A hagyományos weberi elemek:

az állam szerepének újbóli megerősítése

a reprezentatív demokrácia szerepének újbóli megerősítése (központi, területi és helyi szinteken), az államapparátuson belüli legitimációs elemként

a megfelelően korszerűsített közigazgatási jog újbóli megerősítése, megőrizve az állampolgár-állam kapcsolatrendszerére vonatkozó alapelveket, beleértve a törvény előtti egyenlőséget, a jogbiztonságot és az állami aktusok kapcsán, a speciális felülvizsgálathoz való jogot

az eltérő státusszal, kultúrával, jogokkal és kötelezettségekkel rendelkező közszolgálat eszméjének megőrzése

Az új, a megváltozott körülmények és viszonyok által megkövetelt elemek:

elmozdulás a befelé orientálódó bürokratikus szabályok irányából egy kifelé történő orientáció felé az állampolgári szükségleteknek és igényeknek való megfelelés érdekében. Az elsődleges út efelé nem a piaci mechanizmusok átvétele, hanem a minőség és a szolgáltatások professzionális kultúrájának megteremtése

a reprezentatív demokrácia kiegészítése konzultációs eszközökkel és az állampolgári vélemények közvetlen képviseletével

a kormányzaton belül a források menedzselése: a vonatkozó jogszabályok korszerűsítése, nagyobb orientáció az eredmények elérésére, mint az eljárások puszta követésére az ex ante (előzetes) ellenőrzéstől az ex post (utólagos) ellenőrzés felé történő elmozdulás, mindamellett, hogy az előzőt természetesen nem lehet teljes mértékben elhagyni

a közszolgálat professzionalizálása annak érdekében, hogy a „bürokrata” ne egyszerűen szakértővé váljon a saját hatáskörére vonatkozó jogszabályok tekintetében, hanem olyan professzionális menedzserré, aki az állampolgárok/ügyfelek szükségleteinek kielégítésére fókuszál

40. Ismertesse a közigazgatás-fejlesztésben részt vevő nemzetközi szervezetek tevékenységét, típusait és minden típusra írjon legalább 1-1 példát!

Az adminisztratív konvergencia (egymáshoz közelítés) folyamatában, amelyben az önálló államok egymás mintáit követik, egymás tapasztalataiból tanulnak, meghatározó befolyása van a nemzetközi integrációknak; a globális vagy regionális hatókörrel működő nemzetközi szervezeteknek, intézményeknek. Ezek az integrációk sokszor meghatározó szerepet játszanak tagországaik közigazgatás-fejlesztésének alakításában, támogatásában, ajánlások megfogalmazásában.

-Minták/trendek követése (globális vs európai szinten)

- Eltérő mélységű hatások: konvergencia szintek

- Eltérő körülményekből adódóan: eredmények divergálhatnak.

Nemzetközi szervezetek típusai:

globális nemzetközi szervezet (például OECD, ENSZ, Nemzetközi Valutaalap, Világbank)

regionális nemzetközi tömörülés, integráció (például Európa Tanács, EU, EUPAN)

intézmény (például IIAS, EIPA)

univerzális nemzetközi szervezet és intézmény

Az OECD, a Gazdasági Együttműködési és Fejlesztési Szervezet a legfejlettebb országokat tömöríti. Az OECD helyzetfelmérései, komparatív tanulmányai jelentős visszajelzéseket nyújtanak a szervezet tagállamai kormányzati szektorának, közigazgatásának helyzetéről. A többi között rendszeres összehasonlító/összefoglaló jelentéseket jelentetnek meg a kormányzás és a közigazgatás, illetve egy-egy szektor fejlődéséről. Az OECD közigazgatás-fejlesztési tevékenysége széles spektrumot ölel fel, amely kiterjed közigazgatási reformstratégiák kidolgozására, illetve a reformok megvalósításának kérdéskörére. A szakterületek köréből meg kell említenünk a költségvetés és közkiadások; a digitális kormányzás; a közszektorbeli korrupció elleni harc; a közszektorbeli foglalkoztatás; illetve közmenedzsment; a közpénzügyek és fiskális politika; valamint a regionális fejlesztés; szabályozás; kockázatkezelés; illetve kormányzás és béke témaköreit.

Regionális nemzetközi szervezet és intézmény

Európa Tanács: A strasbourgi székhelyű, 1949-ben alakult, jelenleg 47 tagot számláló Európa Tanácsnak a helyi önkormányzatokra vonatkozó tevékenysége kiemelendő. A nemzetközi szervezet 1985-ben kelt Helyi Önkormányzatok Európai Chartája című egyezményében ajánlásokat fogalmazott meg a tagállamok számára a helyi önkormányzatiság közös európai értékei rögzítése és továbbfejlesztése érdekében. A Chartát Magyarországon az 1997. évi XV. törvénnyel hirdették ki Az Európa Tanács rendszeresen felülvizsgálja a Chartának tagállamai általi teljesítését, a tapasztaltak alapján ajánlásokat fogalmaz meg, számon kéri a Chartában foglaltak tiszteletben tartását.

Intézmény

Az IIAS, a brüsszeli központú Nemzetközi Közigazgatás-tudományi Intézet tudományos, nem kormányközi szervezet. Tevékenységéhez a világ minden tájáról kapcsolódhatnak a közigazgatás-tudomány, illetve a közigazgatási szakma képviselői. A közigazgatás szervezetét, működését és annak jobbítását célzó tudás és gyakorlatok terjesztésére, tapasztalatcserére került létrehozásra. Az IIAS jelentősége abban áll, hogy fórumot biztosít a világ bármely tájáról, kultúrájából érkező gyakorlati szakemberek és a tudományos szféra képviselői számára, hogy tapasztalataikat, elméleti elemzéseiket bemutassák, vita tárgyává tegyék. Az IIAS európai vonatkozásokkal foglalkozó szervezete az EGPA (Európai Közigazgatási Csoport).

41. Ismertesse, hogy az Európai Unió milyen kötelezettségeket ír elő a tagállamok számára közigazgatásuk kialakítása tekintetében!

Kötelező rendelkezések nem lévén, a 2004-es keleti bővítés folyamatában az Európai Unió régebbi tagállamai szükségesnek tartották megfogalmazni azokat a csatlakozási feltételeket, amelyeket az alapító szerződésekből lehetett levezetni és számon lehetett kérni a tagjelölt államoktól. Ezek a feltételek a tagországi működéshez szükséges közigazgatási kapacitáshoz kapcsolódtak.

Ekkor, a ’90-es évek második felében született meg a Közös Közigazgatási Tér(ség) fogalma, amely a korábbi tizenöt nyugati EU-tagállam közös értékrendjén alapulóan fogalmazott meg ajánlásokat az új belépni szándékozók részére, melynek ellenőrzésére a csatlakozáshoz szükséges átvilágításkor került sor.

Az uniós jog alkalmazásának és végrehajtásának feltétele az EU-intézmények és a tagállamok, valamint az egyes tagállamok közigazgatásai közötti együttműködés, amely hozzájárul az Európán belüli közös közigazgatási kultúra és a közös Európai Közigazgatási Térség létrejöttéhez.

A tagállamok kötelesek az uniós vívmányokat, az úgynevezett „acquis”-t (vívmányokat) jog- és intézményrendszerükbe integrálni.

A tagállamok közigazgatásai különböző struktúrákat követve szerveződnek, de a közös közigazgatási kultúra olyan, európai közigazgatási alapelveken nyugszik, amelyek zsinórmértékül szolgálnak a tagállamok számára a közigazgatás és közszolgálat működtetése, szervezése és vezetése, valamint az állampolgárok és a közigazgatás közötti viszony tekintetében.

Főbb európai közigazgatási alapelvek:

a közigazgatás megbízhatósága, eredményessége, hatékonysága, kiszámíthatósága és stabilitása;

hozzáértő, szakképzett, professzionalista közigazgatás és közszolgálat;

demokratizmus és pártatlanság, nyilvánosság és átláthatóság.

Ezek az alapelvek a tagállami alkotmányokban és egyéb jogszabályokban jelennek meg, betartásukat független ellenőrző testületek kontrollálják és kényszerítik ki.

Főbb európai közigazgatási alapelvek Európai Bírósági esetjogok alapján:

törvényes közigazgatás elve

az arányosság elve

a jogbiztonság elve

a kiszámíthatóság elve

diszkrimináció-tilalom

a felek kölcsönös meghallgatásának elve a közigazgatási eljárásokban a döntéshozatali folyamat során

átmeneti tehermentesítés

tisztességes feltételek biztosítása a közigazgatási bírósághoz fordulás joga vonatkozásában

a közigazgatás nem szerződéses alapon nyugvó felelőssége

42. Soroljon fel 10 olyan célkitűzést (területet/lépést/intézkedést), amelyek az ezredforduló utáni közigazgatás-fejlesztés nemzetközi gyakorlatára jellemzőek!

Elsődleges jelentőségű a korszerűsítési törekvések által elérendő célok szerinti csoportosítás. Az átfogó cél kivétel nélkül mindenhol az, hogy megtalálják a megfelelő egyensúlyt a kiadások visszafogása, a költségek csökkentése és a megfelelő, illetve – amennyiben lehetséges – a korábbinál magasabb szintű, ügyfél-, állampolgárbarát közszolgáltatások biztosítása között.

Közigazgatás-fejlesztés a meghatározó célok szerinti csoportosításban:

az állampolgárbarát/ügyfélközpontú közigazgatás megvalósítása;

a közszolgáltatások színvonalának emelése;

a közszektor kiadásainak csökkentése;

a közigazgatás hatékonyságának, eredményességének növelése;

a közigazgatás teljesítőképességének növelése;

a közigazgatásban a teljesítmény jelentőségének növelése;

a közigazgatás egyszerűsítése;

a közigazgatási munka racionalizálása;

a participáció (részvétel) erősítése;

a felelősség/elszámoltathatóság, átláthatóság megvalósítása;

az elektronikus közigazgatás (számítógépesítés), mint az igazgatási munka korszerűsítése alapfeltételének megvalósítása és kiterjesztése.

Közigazgatás-fejlesztés átfogóbb területek szerinti csoportosításban:

az igazgatási munka korszerűsítése;

a pénzügyi menedzsment korszerűsítése;

a személyzeti menedzsment, a közszolgálati HR modernizációja;

a források elosztása-újraelosztása;

szerkezeti átalakítások.

Közigazgatás-fejlesztés egyéb megoldások szerinti csoportosításban:

nyitott közigazgatás/kormányzás – a külső kontroll erősítése;

dekoncentráció;

decentralizáció;

szerkezeti átalakítások;

piaci mechanizmusok alkalmazása a szolgáltatásnyújtásoknál, például kiszervezések, PPP, utalványozás útján;

teljesítménymenedzsment, teljesítményelv bevezetése és alkalmazása (szervezeti, team- és/vagy egyéni szinteken);

ex ante/ex post ellenőrzés, belső ellenőrzés megerősítése;

dereguláció;

jogszabályok előzetes/utólagos hatásvizsgálata;

állampolgári charták bevezetése;

elektronikus kormányzás bevezetése és kiterjesztése;

jogszabályokhoz való elektronikus hozzáférés biztosítása és kiterjesztése;

adminisztratív terhek csökkentésére tett erőfeszítések;

folyamatok racionalizálását célzó intézkedések;

egyablakos ügyintézési modell bevezetése (elektronikus is);

ügymenet egyszerűsítését, ügyintézés gyorsítását szolgáló intézkedések bevezetése;

minőségmenedzsment különböző megoldása, eszközei;

hatékonyságmérés különböző módszereinek, eszközeinek bevezetése;

a közszolgálatban a magánszféra HR-menedzsmentjének és -eszközeinek alkalmazása; például HR-hatáskörök decentralizációja, egyéni teljesítményértékelés és teljesítményalapú javadalmazás, munkaköralapú rendszer bevezetése, ösztönző rendszerek korszerűsítése, kompetenciamenedzsment, rugalmasabb foglalkoztatási viszonyok/formák – szerződéses alkalmazás fajtái, rugalmas munkaidő formái stb.

43. Mutassa be a Magyary Programok ’Személyzet’ beavatkozási területét és nevesítsen négy intézkedést, amely a programok szellemében valósult meg az utóbbi években!

A magyar Kormány 2011-ben és 2012-ben fogadta el a Magyary Zoltán Közigazgatás-fejlesztési Programokat (MP 11.0 és MP 12.0). A közigazgatás-fejlesztés irányát a programok három elemre felfűzve jelölik ki. Ezek a célkitűzés, a beavatkozási területek, illetve az intézkedések.

Beavatkozási területek egyik területe a Személyzet:

MP 11.0:

átfogó célrendszert határozott meg a személyi állomány megújítására

személyzet fogalmát kiterjesztően értelmezte; az államigazgatásban dolgozó kormánytisztviselőkre, a katonákra, a rendőrökre és egyéb hivatásos állományú kategóriákra vonatkoztatva

életpályamodell, amely megőrzi a karrierrendszer előnyeit, de lehetőséget nyújt a változásokhoz való rugalmas alkalmazkodásra is

ennek eszköze – az eredeti elképzelések szerint – a munkakör alapú foglalkoztatási rendszer bevezetése (az előmeneteli tábla helyett)hatékony munkavégzéshez megfelelő feltételrendszer elemei:szakmai tudás, elkötelezettség, bizalom

kormánytisztviselői, honvédi és rendészeti életpályák tekintetében az átjárhatóság – horizontális mobilitás – megteremtését hirdeti meg, amelyet közös kapcsolódási pontok hivatottak elősegíteni. E kapcsolódási pontok: a hivatásetikai normák; munkakör-alapú rendszer; kiválasztás; értékelés; előmenetel és javadalmazás; képzési-, továbbképzési és vizsgarendszer; állami munkáltatói gondoskodás; rendszerirányítás.

MP12.0:

a korábbi 4 beavatkozási területen, köztük a Személyzet területén is, határoz meg hatékonyságjavító intézkedéseket

Megvalósult programok:

Kormányzati Személyzeti Stratégia elfogadása;

MP-ben nevesített közszolgálati kategóriák jogállását szabályozó törvények hatálybalépése (új törvény és módosítás);

Honvédi és hivatásos életpálya beindítása;

Magyar Kormánytisztviselői Kar, Magyar Rendvédelmi Kar létrejötte;

Közszolgálati etikai kódexek létrehozása

44. Nevezze meg és röviden ismertesse a magyar közigazgatásban 2010 óta meghirdetett jelentős és átfogó közigazgatás-fejlesztési programokat, azok célját, szempontjait, intézkedési területeit!

A magyar Kormány 2011-ben és 2012-ben fogadta el a Magyary Zoltán Közigazgatás-fejlesztési Programokat (MP 11.0 és MP 12.0):

meghatározza az elérni kívánt célokat, beavatkozási területeket, a végrehajtandó intézkedések sorát.

lépései:

helyzetfelméréssel kezdődik,

a végrehajtott intézkedések hatásainak elemzésére

a beavatkozások és intézkedések évenkénti ciklikus újratervezésére épül

hibák kijavításának lehetősége

új javaslatok programba építése

Magyary 11.0 Program

Az MP 11.0 legfontosabb stratégiai célként a hatékony nemzeti közigazgatás megteremtését és a közszolgáltatások színvonalának emelését határozta meg. 2 szempont van: hatékonyság és a közigazgatással kapcsolatban álló állampolgárok, vállalkozások életének egyszerűbbé tétele.

A Magyary Programnak négy beavatkozási területe van: szervezet, feladat, eljárás és személyzet.

Szervezet:

hatásköri, vezetésirányítási kérdések,

formakényszer következetes érvényesítése

a kiszervezések áttekintése

fizikai és informatikai felszereltség

Feladat:

Az elemi szintű közfeladat- és szervezetkataszter létrehozása a deregulációt és a végrehajtási szintű jogalkotást hivatott szolgálni.

Az MP 11.0 a feladatok körében határozta meg a formai és tartalmi deregulációt; a közigazgatási stratégiaalkotás megújítását; az elektronikus közigazgatás kiterjesztését, az adminisztratív terhek csökkentését, az esélyegyenlőség biztosítását, az elszámoltathatóság megteremtését, a korrupció felszámolását, a kezdeményező kommunikáció megteremtését.

Eljárás:Célok: egységesítés és egyszerűsítés, ügyfélközpontú szolgáltató működés kialakítása, az eljárások egyszerűsítése, az ügyfélterhek csökkentése, magasabb szintű közszolgáltatások megvalósítása; többcsatornás (személyi, elektronikus és telefonos) kormányzati egyablakos ügyfélszolgálati rendszer létrehozása.

Személyzet: A személyzet fogalmát kiterjesztően értelmezte; az államigazgatásban dolgozó kormánytisztviselőkre, a katonákra, a rendőrökre és egyéb hivatásos állományú kategóriákra vonatkoztatva.

Olyan életpályamodellt vizionál, amely megőrzi a karrierrendszer előnyeit, de lehetőséget nyújt a változásokhoz való rugalmas alkalmazkodásra is. Ennek eszköze – az eredeti elképzelések szerint – a munkakör alapú foglalkoztatási rendszer bevezetése (az előmeneteli tábla helyett)

A hatékony munkavégzéshez megfelelő feltételrendszer elemeiként a szakmai tudást, az elkötelezettséget; a bizalmat nevesíti.

Magyary 12.0 Program

Az MP 12.0 a Jó Állam Fejlesztési Program részének tekintendő, amelynek alapján a kormányigazgatás, az igazságügyi és önkormányzati igazgatás számos ponton egymással kölcsönhatásban alakul.

JÓ ÁLLAM fogalma:

Az állam attól tekinthető jónak, hogy az egyének, közösségek és vállalkozások igényeit a közjó érdekében és keretei között, a legmegfelelőbben szolgálja

KÖZJÓ fogalma:

jogszerű és méltányos egyensúlyt teremt a számtalan igény közt, igényérvényesítést tesz lehetővé

kellő felelősséggel jár elé az örökölt természeti és kulturális javak védelmében, tovább örökítés érdekében

az előző két jó érvényesítése érdekében megteremti a hatékony joguralmat, ennek részeként az intézményi működést, az egyéni és közösségi jogok tiszteletben tartását és számonkérhetőségét.

Az MP 12.0 az MP 11.0 kritikáját a következőkben fogalmazza meg a közigazgatás 2012-es állapota alapján

nem elég gyorsak az eljárások;

hatékonysági visszacsatolás hiánya;

fejlett eszközök lassú bevezethetősége;

túlterhelés miatti határidőcsúszások;

a feladat és létszámalapú tervezés nem általános;

túl gyors, ezért sokszor formális az érdekegyeztetés;

lassan feltöltődő közszolgálati életpálya;

hiányos mérési és statisztikai rendszer

Az MP 12.0 a korábbi négy beavatkozási területen (szervezet, feladat, eljárás, személyzet) határoz meg hatékonyságjavító intézkedéseket, a következő munkasorrenddel:

teljes körű szerkezeti áttekintés és minősítés (kataszterek, nyilvántartások);

a hiányok és feleslegek feltárása, javaslat ezek felszámolására;

hatékonyságmérés és új megoldások modellezése.

5 PONTOS KÉRDÉSEK

1. Határozza meg, hogy mit jelent a municipiális hatalom és milyen történelmi kontextusban jelent meg!

Municipális hatalom

- mai értelmezése a helyi önkormányzatiságot mint önálló hatalmi tényezőt jelenti, Benjamin Constant nevéhez köthető.

(A municipális hatalom gondolata Magyarországon is megjelent 1848-ban Eötvös József nevéhez köthetően.)

történelmi kontextus:

A végrehajtó hatalom dominanciájának megszüntetése annak széttöredezésével. (XX. századi diktatúrák)

formái:

USA: horizontális hatalommegosztás – szövetségi államok koncepciója (önálló állami lét jegyeivel rendelkeznek – jelentős ellensúly)

Magyarország: Municipális hatalom - helyi önkormányzatiság az önálló hatalmi tényező

Regionális és föderális államok (pl. Belgium, Spanyolország, Olaszország): területi önkormányzat lényeges törvényhozó és végrehajtó hatalmi jogosítványokat gyakorol oly módon, hogy átvesz a központi kormányszervektől feladataiból.

2. Ismertesse, hogy mely államigazgatási, illetve közigazgatási normatív aktusok képezik utólagos normakontroll tárgyát és mely szervek bírálják el ezeket!

utólagos normakontroll: jogalkotásra jogosult államigazgatási szervek normatív aktusai – rendelet, normatív határozat, normatív utasítás – az Alkotmánybíróság előtt megtámadhatók.

Az Alkotmánybíróság megsemmisíti a megtámadott rendeletet vagy közjogi szervezetszabályozó eszközt, illetve annak egyes rendelkezéseit, ha az ellentétes az Alaptörvénnyel vagy magasabb szintű jogszabállyal.

Önkormányzati rendeletek normakontrollja:

ha a vizsgálat tárgya az Alaptörvénybe ütközés, akkor Alkotmánybíróság hatásköre

ha a vizsgálat tárgya egyéb, az önkormányzati rendeletél magasabb szintű jogszabályba ütközés, akkor a Kúria vizsgálja felül

3. Ismertesse az alapvető jogok biztosa és az államigazgatás viszonyát, valamint az alapvető jogok biztosa által alkalmazható eszközöket!

Az alapvető jogok biztosa = ombudsman

alapjogvédelmi tevékenységet lát el,

eljárását bárki kezdeményezheti

az Országgyűlés ellenőrző szerve

az alapvető jogok biztosát és helyetteseit az Országgyűlés választja

érdemi intézkedési jogosultsága nincs,

Eszközök:az alapvető jogok sérelme esetén ajánlással fordul az ellenőrzött közigazgatási szerv felé, továbbá bírósági, alkotmánybírósági eljárást kezdeményezhet, illetve a nyilvánossághoz fordulhat.

feladata: az alkotmányos jogokat sértő visszásságok kivizsgálása.

hatásköre: az alkotmányos jogok szempontjából a közigazgatás egészére kiterjed

4. Ismertesse az Állami Számvevőszék és az államigazgatás viszonyát, valamint az Állami Számvevőszék által alkalmazható eszközöket!

Állami Számvevőszék:

az Országgyűlés pénzügyi és gazdasági ellenőrző szerve

jogosult valamennyi közigazgatási szerv gazdálkodását ellenőrzi (gazdálkodás törvényessége, célszerűsége és eredményessége)

ellenőrzési jogosítványai korlátozottak

jogszabálysértés esetén bírósághoz fordulhat

az ellenőrzések eredményeit nyilvánosságra hozza

ellenőrzés során zárolás iránt intézkedhet, valamint a pénzeszközök további felhasználását felfüggesztheti

a számvevőszéki ellenőrző tevékenységének akadályozása bűncselekmény, ami akár szabadságvesztéssel is büntethető

büntethető az állami szerv vezetője is, ha írásbeli felszólítás ellenére nem küld intézkedési tervet az Állami Számvevőszék részére.

5. Ismertesse, hogy mi jellemzi a helyi önkormányzatokat megillető véleményezési és javaslattételi jogot, továbbá fejtse ki azok tartalmát!

Önkormányzati szervek és államigazgatás közötti kapocs a helyi önkormányzatokat megillető véleményezési és javaslattételi jog az államigazgatási szervek irányába.

Az Alaptörvény rendelkezése szerint a helyi önkormányzat a helyi közügyek intézése körében törvény keretei között a feladat- és hatáskörrel rendelkező szervtől

tájékoztatást kérhet,

döntést kezdeményezhet,

véleményt nyilváníthat.

Az Mötv. 7. §-a szerint pedig a megkeresett szerv

a helyi önk. megkeresésére 30 napon belül köteles érdemben válaszolni, (A harmincnapos határidő az Országgyűlésre nem vonatkozik.)

ha a tájékoztatás, válaszadás vagy intézkedés nem a hatáskörébe tartozik, akkor köteles a megkeresést 8 napon belül áttenni a hatáskörrel rendelkező szervhez, és erről a megkereső helyi önkormányzatot egyidejűleg tájékoztatni.

A helyi önkormányzatok országos érdekszövetségei pedig jogosultak:

javaslatot tenni

jogalkotási feladatokra,

intézkedések megtételére,

konzultációt folytathatnak a kormánnyal

a helyi önkormányzati rendszert,

a helyi önkormányzatok által ellátott közszolgáltatásokat

érintő stratégiai kérdésekről és a központi költségvetés önkormányzatokat érintő kérdésekről.

6. A magyar közigazgatás két alrendszere között a relatív szétválasztásuk ellenére vannak kapcsolódási pontok. Nevezze meg ezeket!

Az államigazgatás és a helyi önkormányzati rendszer kapcsolódási pontjai:

közpénzből működnek, tulajdonuk köztulajdon.

törvényességi felügyelet: legjelentősebb kapcsolódási pont, az államigazgatás biztosítja a helyi önkormányzatok jogszerű működését

államigazgatási feladatok, amelyeket helyi önkormányzati szervek látnak el

Az önkormányzati rendszer területi kereteit meghatározó területszervezés is lehetőséget ad az államigazgatásnak arra, hogy befolyást érvényesítsen a helyi önkormányzati rendszerre.

lényeges kapcsolat még az önkormányzatok véleményezési és javaslattételi joga is.

7. Határozza meg a tutela fogalmát!

Tutela = állami gyámkodás: a központi államigazgatás és a nagyon korlátozott autonómiával rendelkező helyi önkormányzat közötti szigorú, célszerűségi és előzetes felügyeletet jelenti.

A modern európai önkormányzati rendszerekben helyette már utólagos és kizárólag törvényességi alapú felügyelet vagy ellenőrzés van.

8. Soroljon fel ötöt a Kit-ben meghatározott kormánytisztviselői hivatásetikai alapelvekből!

Az etikai szabályok rendszere összetett. Elsősorban azokból a hivatásetikai alapelvekből és hivatásetikai részletszabályokból áll, amelyeket a Kormánytisztviselői Hivatásetikai Kódex foglal össze, de a jogi szabályozás is tartalmaz etikai szabályokat.

A kormányzati igazgatásról szóló törvény szerint a kormánytisztviselőkre vonatkozó hivatásetikai alapelvek különösen

– az elkötelezettség,

– a nemzeti érdekek előnyben részesítése,

– az igazságosság,

– a méltányosság,

– a méltóság,

– a tisztesség,

– az előítéletektől való mentesség és

– a felelősségtudat.

9. Határozza meg a Miniszterelnöki Kabinetiroda jogállását és funkcióit!

2026. májusi változás: a Miniszterelnöki Kabinetiroda a Miniszterelnökségbe olvadással megszűnt. A tétel megválaszolásakor ezért a korábbi jogállást és funkciókat történeti jelleggel, valamint a jelenlegi szervezeti megoldást is ismertetni kell.

A 2026 májusában megalakult új Kormány szabályai szerint Kormányzati Központ elnevezésű konglomerátum már nem működik, a Miniszterelnöki Kabinetiroda a Miniszterelnökségbe olvadt. A Miniszterelnöki Kormányiroda fennmaradt, és a Miniszterelnökség részeként működik tovább. A 2026 májusában megválasztott miniszterelnök politikai igazgatót nem nevezett ki; nemzetbiztonsági főtanácsadó működik.

A Miniszterelnöki Kabinetiroda 2026 májusában a Miniszterelnökségbe olvadással megszűnt. A korábbi koordinációs feladatok közül több a Miniszterelnökséghez került; a Miniszterelnöki Kormányiroda a Miniszterelnökség részeként működik.

A 2026-os szerkezetben a korábbi Miniszterelnöki Kabinetiroda és annak kabinetfőnöki miniszteri konstrukciója nem működik.

A miniszterelnök kabinetfőnöke a Kormánynak a kormányzati általános politikai koordinációért, valamint számos szakpolitikai feladatért (így többek közt a kormányzati kommunikációért, az e-közigazgatási és informatikai fejlesztések egységesítéséért, az országmárkáért, az informatikáért, a mozgóképszakmáért, az audiovizuális politikáért, az elektronikus hírközlésért, a szerencsejáték szabályozásáért, a polgári nemzetbiztonsági szolgálatok és a polgári hírszerzési tevékenység irányításáért) felelős tagja.

Szervezeti szempontból a Miniszterelnöki Kormányiroda a Miniszterelnökség része.

jogállása (SZMSZ): törvény által létrehozott központi államigazgatási szerv, a miniszter munkaszerve; költségvetési törvény által meghatározott, a központi költségvetésben fejezetet alkotó, központi költségvetési szerv.

10. Ismertesse, hogy milyen előnyökkel, illetve hátrányokkal jár a centralizáció a közigazgatásban!

Centralizált igazgatási rendszer:

valamennyi közigazgatási feladat ellátását az állam vállalja magára

csak a központi kormányszervek végeznek igazgatási tevékenységet, csak ezek rendelkeznek döntési joggal

központi hatalmat semmi sem akadályozhatja akarata érvényesítésében

abszolút centralizált rendszer mereven hierarchikus és nem praktikus, a gyakorlatban működésképtelen: a központi kormányszerveket jelentéktelen ügyekkel terhelné le, ami veszélyeztetné a fontos döntéseket, a jelentős ügyek ellátását.

Dekoncentrált igazgatás, ami centralizált (Centralizáció elvének kiegészítése a dekoncentráció elvével): a döntéseket az államhatalom nevében a központi kormányzat által kinevezett és a hierarchiában alárendelt hivatalnokok hozzák, ezért racionálisabb döntéshozatalt tesz lehetővé, mert a helyi szinten dolgozó hivatalnokok ismerik a helyi sajátosságokat, és az utasításokat azokhoz igazítva hajtják végre.

Centralizált igazgatás előnyei: gyengíti a partikularizmust, erősíti a nemzeti egységet, és megakadályozza, hogy a helyi döntéseket a helyi érdekcsoportok a közérdek sérelmére befolyásolják. A hatékonyságot erősíti, ha a centralizált szervezetekben a döntéshozók rendelkeznek megfelelő szakértelemmel.

A rendszerváltást követően a területi államigazgatási szervek nehezen áttekinthető és nem hatékony (központi kormányzati koordináció nélküli) szervezetrendszerének a racionalizálását és egységesítését tűzte ki célul a Magyary Zoltán-féle Közigazgatás-fejlesztési Program.

11. Foglalja össze, mit kell tudni az illetékességről!

Illetékesség = területi alapú munkamegosztás az államigazgatásban.

Illetékességi terület: az a földrajzi terület, amelyen egy államigazgatási (de tágabb értelemben egy állami) szerv jogosult működni, ezeket jogszabály határozza meg.

Illetékességi okok: szintén jogszabály határozza meg.

A kettő együtt szükséges annak eldöntéséhez, hogy az azonos szakmai tevékenységet művelő, azonos feladat- és hatáskörrel rendelkező államigazgatási szervek közül konkrétan melyik jogosult eljárni egy adott ügyben, mely szerv rendelkezik illetékességgel. Gyakori illetékességi ok például az ügyfél lakóhelye, vagy egy tevékenység, cselekmény végzésének helye, ingatlan fekvése stb.

12. Mutassa be a vidék- és településfejlesztési miniszter kormányhivatal felett gyakorolt irányítási jogkörét!

A fővárosi és vármegyei kormányhivatal a vidék- és településfejlesztési miniszter irányítása alatt áll. A miniszter irányítási joga azonban nem teljes körű. Egyfelől a miniszter nem jogosult a kormányhivatal alapítására és megszüntetésére. Másfelől a fővárosi és megyei kormányhivatal vezetőjét sem ő jogosult kinevezni, illetve felmenteni.

A fentiek mellett – kormányrendeletben foglaltak szerint – a kormányhivatal szakmai irányításában közreműködhet másik miniszter (ún. szakmai irányító miniszter) is. Kormányrendelet rendelkezhet úgy, hogy ügyek egyes csoportjaival összefüggésben a következő jogosítványokat a szakmai irányító miniszter gyakorolja:

– döntés megsemmisítése, szükség szerint új eljárás lefolytatására való utasítás,

– döntés előzetes vagy utólagos jóváhagyása,

– egyedi utasítás kiadása feladat elvégzésére vagy mulasztás pótlására,

– jelentéstételre vagy beszámolóra kötelezés,

– törvényességi és szakszerűségi ellenőrzés,

– az általános közigazgatási rendtartásban a felügyeleti szervre ruházott jogkörök.

Ezeken a szakmai irányítási jogosítványokon kívül a Kit.-ben meghatározott esetekben kormányrendelet más szervek számára is biztosíthatja irányítási, felügyeleti vagy ellenőrzési jellegű hatáskörök gyakorlását.

A szakmai irányító miniszterek e tevékenységük kapcsán kötelesek együttműködni a vidék- és településfejlesztési miniszterrel.

13. Mutassa be a szakmai irányító miniszterek irányítási jogosítványait a kormányhivatal felett gyakorolt irányítási jogkörben!

A fővárosi és megyei kormányhivatal a vidék- és településfejlesztési miniszter irányítása alatt áll. A miniszter irányítási joga azonban nem teljes körű. A hivatalt a főispán vezeti, a hivatali szervezetét a főigazgató és az igazgató irányítja. (főispánált. helyettese főigazgatóált. helyettese igazgató)

A szakmai irányító miniszter által irányított feladatok ellátásával összefüggő ágazati és szakpolitikai kérdésekben a szakmai irányító miniszter egyedi utasítást adhat a főispánnak, illetve a főispán útján a járási hivatal vezetőjének.

A szakmai irányító miniszterek korm.rendeletben meghatározott irányítási jogosítványai:

a költségvetési szerv döntésének megsemmisítése, szükség szerint új eljárás lefolytatására való utasítás

jogszabályban meghatározott esetekben a költségvetési szerv döntéseinek előzetes vagy utólagos jóváhagyása

egyedi utasítás kiadása feladat elvégzésére vagy mulasztás pótlására

jelentéstételre vagy beszámolóra való kötelezés

törvényességi és a szakszerűségi ellenőrzési hatáskörök

14. Határozza meg az irányítás fajtáit az irányítás irányultsága alapján!

Az irányítás irányulhat az irányított szerv

Szakmai irányítás: kizárólag az irányított szakmai tevékenységére, a szervezetére vagy mindkettőre. Igazgatási ágazatonként eltérő, mivel a szakmai feladatok ágazatonként különbözőek.

Szervezetirányítás: A szervezeti működést célozza, és mivel ezek a feladatok nem specifikusak, ezért minden szervezetnél azonos feladatokat ölel fel, következésképpen minden szervezet esetén azonosak függetlenül attól, hogy melyik ágazathoz tartoznak.

Teljes irányítás: A legszigorúbb irányítás kiterjed mind az irányított szakmai, mind a szervezeti működésére,

15. Határozza meg, hogy miben mutatkoznak meg az irányítás és a vezetés azonosságai és különbségei!

Az irányítás irányulhat kizárólag az irányított szakmai tevékenységére (szakmai irányítás), a szervezetére (szervezetirányítás) vagy mindkettőre (teljes irányítási jogkör - legszigorúbb).

Az irányítás szervezetek közötti kapcsolat.

A vezetés szervezeten belüli tevékenység.

A vezető maga is része az általa vezetett szervezetnek, hierarchiájában a legmagasabb szinten van.

Irányításban és vezetésben közös: mindkettő hierarchikus viszonyok között valósul meg, mindkettőnek részjogosítványa az ellenőrzés.

16. Mutassa be a Miniszterelnökség jogállását és funkcióit!

Miniszterelnökség: a Kormány munkáját segítő központi államigazgatási szerv, központi helyet foglal, a Ksztv. szerint minisztériumi jogállással és belső szervezeti felépítéssel.

A Miniszterelnökség hivatali szervezetét a közigazgatási államtitkár vezeti, aki gyakorolja a Miniszterelnökség szervezetében dolgozó kormánytisztviselők, állami vezetők, valamint munkavállalók feletti igazgatási irányítás gyakorlásával összefüggő hatásköröket.

A Miniszterelnökséget vezető miniszter szakpolitikai feladatainak ellátását a miniszter irányítása alatt működő államtitkárok és a nekik alárendelt helyettes államtitkárok segítik. A Miniszterelnökséget vezető miniszter közvetlen irányítása alatt az alábbi államtitkárok működnek:

parlamenti és stratégiai államtitkár;

aktív Magyarországért felelős államtitkár.

A Miniszterelnökséget a törvény, mint elsősorban az állam tevékenységének kormányzati, valamint a Kormány társadalompolitikai tevékenységének összehangolását ellátó minisztériumot nevezi meg.

A Miniszterelnökség fő funkciója:

bizonyos összehangoló, koordinációs feladatok,

szakpolitikai feladatok.

17. Jellemezze a tárca nélküli minisztert!

A minisztériumokat vezető miniszterek kapcsán szükséges megemlíteni, hogy – az Alaptörvény – lehetőséget ad tárca nélküli miniszter kinevezésére a Kormány által meghatározott feladatkör ellátására. A tárca nélküli miniszter részletes feladat- és hatáskörét a Kormány rendeletben állapítja meg. A tárca nélküli miniszter tevékenységét a Kormány eredeti jogalkotói hatáskörében kiadott rendeletében kijelölt minisztérium segíti.

2022-ben a rendszerváltás óta követett gyakorlat megváltozott: a tárca nélküli minisztereket nem ezzel a megnevezéssel, hanem feladat- és hatáskörük megjelölésével nevezték ki. Ebből következően a tárca nélküli miniszterek köre úgy állapítható meg, ha egyfelől a kinevezett miniszterek, másfelől a minisztériumok felsorolásáról szóló törvény listáját összehasonlítjuk.

A miniszterek politikai szolgálati jogviszonyban állnak politikai felsővezetőként. Jelenleg a Kormányban egy tárca nélküli miniszter működik:

- a miniszterelnök általános helyettese, egyben a nemzetpolitikáért, és a nemzetiségpolitikáért, az egyházpolitikáért és az egyházdiplomáciáért felelős miniszter.

18. Sorolja fel a Kormány segédszerveit!

A Kormány segédszervei tulajdonképpen a Kormány működésének az ülésen kívüli, további, kevésbé ismert szervezeti formái. E szervek többségükben testületek. Ilyen a kabinet, a kormánybizottság, a közigazgatási államtitkári értekezlet. Ezeken kívül a Kormány egyéb javaslattevő, véleményező vagy tanácsadói tevékenységet végző szerveket hozhat létre, valamint a Kormány segédszerve a kormánybiztos, a miniszterelnöki biztos, a miniszterelnöki megbízott és a miniszterelnök politikai igazgatója is.

19. Sorolja fel, hogy - formáját tekintve – milyen döntéseket hozhat a Kormány!

Kormány – mint minden közigazgatási szerv – tevékenysége elsősorban a döntéseiben nyilvánul meg. A Kormány testületi szerv, döntéseit testületi formában, a Kormány – vagy a kabinet – ülésén hozza. A kormányzati döntéshozatal szakmai előkészítő fórumai: a közigazgatási államtitkári értekezlet és a fejlesztéspolitikai Koordinációs bizottság és a Nemzetbiztonsági Munkacsoport és a Honvédelmi és Rendészeti Munkacsoport, politikai döntéshozó fórumai: maga a Kormány, továbbá a Stratégiai Kabinet, a Gazdasági Kabinet, Védelmi Tanács valamint a Nemzetpolitikai Kabinet. A kabinetek által megtárgyalt tervezeteket, előterjesztéseket – a Kormány ülését megelőzően – még véleményezheti az Alkotmányossági Előkészítő Munkacsoport és a Kormányzati Költségvetési Előkészítő Munkacsoport. Ha valamelyik munkacsoport ún. vétóval él, akkor a tárgyalt anyag nem kerül a Kormány elé, annak újabb megtárgyalása lesz szükséges.

A kormány döntését a miniszterelnök mondja ki, és ő írja alá a döntés szövegének véglegesítését.

A kormány döntése formáját tekintve:

rendelet,

határozat,

irányelv vagy elvi állásfoglalás.

20. Határozza meg, hogy milyen a Kormány ülésével kapcsolatos, lényeges döntési jogosítványai vannak a miniszterelnöknek!

Kormány működése:

tevékenysége döntéseiben nyilvánul meg, mint minden közigazgatási szerv esetén,

testületi szerv,

döntéseit testületi formában, a Kormányülésen hozza,

A kormányzati döntéshozatal szakmai előkészítő fórumai: a közigazgatási államtitkári értekezlet, a Fejlesztéspolitikai Koordinációs Bizottság, a Nemzetbiztonsági Munkacsoport és a Honvédelmi és Rendészeti munkacsoport, politikai

döntéshozó fórumai: maga a Kormány, továbbá a Stratégiai Kabinet, a Gazdasági Kabinet, a Védelmi Tanács, valamint a Nemzetpolitikai Kabinet.

döntéseit a miniszterelnök mondja ki, ő írja alá a döntés szövegének véglegesítését,

döntésének formája: rendelet, határozat, irányelv vagy elvi állásfoglalás,

működésének részletes szabályait a Kormány határozza meg ügyrendjében,

jellemzően hetente ülést tart, működése rendszeres,

feladat- és hatáskörét testületként gyakorolja a miniszterelnök vezetésével,

az ülésekre a féléves időtartamra szóló, havi ütemezésű munkaterv szerint kerül sor (tervezetét a miniszterelnök készíti el)

ülései nem nyilvánosak, kivéve, ha a miniszterelnök ettől eltérően rendelkezik,

a Kormány ülésein készül hangfelvétel és ez alapján összefoglaló, amelyek általában nem nyilvánosak, (miniszterelnök engedélyével rögtön is) – miniszterelnök írja alá

A Kormány tagjai személyesen kötelesek részt venni az ülésen. E kötelezettség alól felmentést a miniszterelnök adhat.

A miniszterelnök felhívhatja a minisztert, a kormánybiztost és a kormányzati főhivatal vezetőjét a Kormány által elrendelt feladat végrehajtásáról való beszámolásra

21. Ismertesse, hogy hogyan határozza meg a közigazgatás funkcióit a szociológia!

A szociológia szerint a közigazgatás funkciói az integráció és az allokáció.

Integráció: a különböző társadalmi érdekek becsatornázása és kiegyenlítése

csoportérdekekből nemzeti érdek szintetizálása

társadalmi alrendszerek közti összhang és egyensúly megteremtése=a közigazgatás semleges közvetítőként biztosítja, bürokratikus közegként, hogy egyik alrendszer törvényszerűségei, szemléletei se uralkodjanak el a többi felett, biztosítja az alrendszerek önállóságát. Pl. a gazdaság ne uralja el az egész társadalmat, ne csak a legvagyonosabbak birtokolhassák a politikai hatalmat is (teljes gazdasági-politikai összefonódás, mint pl. feudalizmus). A politika sem uralhatja el a gazdaságot vagy az egész társadalmat, mert ez is diszfunkciókhoz vezet, pl. hadikommunizmus.

Allokáció: a társadalmi erőforrások kiegyenlítése, egyenletesebb elosztása, hogy a társadalom egyenletesen fejlődhessen. Pl. törekvés a területi különbségek kiegyenlítésére. A közigazgatás rendeltetése, hogy feltárja és optimalizálja a társadalmi erőforrásokat, gondoskodjon azok elosztásáról a társadalom és az ország egyenletes fejlődése érdekében.

22. Ismertesse, hogy milyen lehetséges értelmezésekben jelenik meg az államigazgatás funkciójaként a végrehajtás és mit értünk annak tartalmán!

Közigazgatási jogtudomány értelmezése: jogszabályok végrehajtása

Politikatudományi értelmezés: a közigazgatás végrehajtja a politikusok által hozott döntéseket (Woodrow Wilson).

A két tudományág ugyanazt közelíti meg két nézőpontból, mert a választott politikusok döntései a népképviseleti szervek által alkotott jogszabályokban formalizálódnak. E döntések végrehajtását a közigazgatás három tevékenysége útján valósítja meg:

jogalkotás (a feljogosított közig. szervek jogszabályt alkothatnak)

jogalkalmazás (az ált. jogi szabályozás egyedi esetekre való érvényesítése)

szervezés (közszolgáltatások megszervezése) útján.

23. Ismertesse, hogy milyen módszerrel határozható meg az államigazgatási feladatok köre!

Feladatkataszterek felállítása: az államigazgatási feladatok számbavételének módja, a közelmúltban és a múlt század ’30-as éveiben történtek kísérletek erre.

2012.: Állami feladatkataszter – a közfeladatok ágazatcsoport, ágazat, alágazat, tevékenységcsoport, tevékenységtípus, tevékenység altípus és intézkedésbontásban jelennek meg. (a 2011-es Magyary Közigazgatás-fejlesztési Programban nevesítették a feladatot)

A feladatkataszter:

az egyes feladatokhoz rendeli az ellátásért felelős közigazgatási szervet,

az együttműködő szerveket és az együttműködés formáját,

a feladat pontos formáját (mi írja elő a feladatot),

a feladat ellátását biztosító költségvetési sor megjelölését,

a végrehajtás ütemezését, határidejét.

A kataszter 30 000 feladatot (intézkedést) és kb. 250 ezer adatot tartalmaz, 8000 jogszabály és stratégiai, szervezeti dokumentum alapján. Lehetővé teszi az államigazgatási feladatok megismerését és információt szolgáltat a kormányzati döntésekhez, a jogalkotáshoz és a deregulációhoz.

Felülvizsgálata: 2014-2020-as Közigazgatás- és Közszolgáltatás-fejlesztési Stratégia keretében. Felülvizsgálat célja azon feladtok kiszűrése, amelyek esetében indokolatlan, hogy azokat továbbra is az állam lássa el (párhuzamos feladatellátás kiküszöbölése, ezáltal költségmegtakarítás)

Jogszabályi háttere a 45/2018. (III. 19.) Korm. rendelet az állami és önkormányzati közfeladat-kataszterről, ami szerint az állami feladatkataszter egy Internetes felületen elérhető és nyilvános digitális adatbázis. A közigazgatás-szervezésért felelős miniszter a Pest Megyei Kormányhivatal útján működteti a közfeladat-katasztert. A rendelet 2019. január 1-jén lépett hatályba.

24. Soroljon fel legalább 5 olyan hatáskört, amelyet az Áht. határoz meg és alkalmazható a költségvetési szerv irányítása során!

Az Áht. rendelkezik a költségvetési szervek irányításáról. A költségvetési szerv irányítása a következő hatáskörök gyakorlását jelenti:

a költségvetési szerv alapítása, átalakítása és megszüntetése, ideértve az alapító okirat és annak módosítása, valamint a megszüntető okirat kiadására vonatkozó hatáskör gyakorlását;

a költségvetési szerv SZMSZ jóváhagyása;

a költségvetési szerv vezetésére kinevezés vagy megbízás adása, a költségvetési szerv vezetőjének felmentése vagy a vezetői megbízás visszavonása, és – ha törvény vagy kormányrendelet másként nem rendelkezik – a költségvetési szerv vezetőjével kapcsolatos egyéb munkáltatói jogok gyakorlása;

a költségvetési szerv gazdasági vezetőjének kinevezése vagy megbízása, felmentése vagy megbízásának visszavonása;

a költségvetési szerv tevékenységének törvényességi, szakszerűségi és hatékonysági ellenőrzése;

a költségvetési szerv döntésének megsemmisítése, szükség szerint új eljárás lefolytatására való utasítás;

jogszabályban meghatározott esetekben a költségvetési szerv döntéseinek előzetes vagy utólagos jóváhagyása;

egyedi utasítás kiadása feladat elvégzésére vagy mulasztás pótlására;

jelentéstételre vagy beszámolóra való kötelezés;

a költségvetési szerv kezelésében lévő közérdekű adatok és közérdekből nyilvános adatok, valamint egyes, a törvényben meghatározott irányítási hatáskörök gyakorlásához szükséges, törvényben meghatározott személyes adatok kezelése.

25. Nevezze meg a közszolgáltatások ellátásának lehetséges formáit!

A közszolgáltatások megszervezését és biztosítását általában nem az államigazgatási szerv végzi, hanem szervezetileg és jogilag önálló, szakmailag a feladat ellátására specializálódott szervezetet alapít és bíz meg a feladat ellátásával oly módon, hogy a feladat ellátásáért továbbra is felelősséggel tartozik. (Intézeti típusú szervek)

- Közintézet: jogszabályban vagy alapító okiratban meghatározott közfeladat ellátására létrejött jogi személy (Közfeladat pedig a jogszabályban meghatározott állami vagy önkormányzati feladat, ami lehet hatósági jogalkalmazói feladat is)

- Közüzem: feladata a közszükségletet kielégítő alapvető szolgáltatások folyamatos biztosítása (pl. energiaszolgáltatás, vízellátás, csatornázás, fürdőszolgáltatás, helyi személyszállítás, köztisztaság, temetkezés, hírközlési alapellátás)

26.Határozza meg a szervezeti és működési szabályzat fogalmát és funkcióját!

SZMSZ: Az államigazgatási szervek szervezetét és működését meghatározó szabályzat, az államigazgatási szerv vezetője készíti el és az irányító szerv hagyja jóvá, normatív határozatban (Kormány és más testületi központi államigazgatási szervnél), vagy normatív utasításban (miniszterelnök, a központi államigazgatási szerv vezetője, a fővárosi és megyei kormányhivatal vezetője a vezetése, az irányítása vagy a felügyelete alá tartozó szerveknél). Jat. 23. § (1) és (4) pontok.

Az SZMSZ részletes tartalmát a jogszabályok nem határozzák meg. Egyes elemeket azonban előírhatnak bizonyos szervtípusok esetében (pl , miniszter állandó helyettese melyik államtitkár).

Az SZMSZ tartalma általában az alábbiakra terjed ki:

a szervezet legfontosabb azonosító adatai (elnevezés, cím, nyilvántartási számok, stb.),

a szervezet költségvetési jogállása;

a szerv vezetői, feladat- és hatáskörük;

általános személyzeti kérdések;

a szerv szervezeti egységeinek jogállása, feladataik;

a szerv működésére vonatkozó legfontosabb szabályok: szolgálati út, szignálás rendje,

a legfontosabb kiadmányozási szabályok;

a szerv költségvetési, az adatvédelmi és adatbiztonsági, kötelezettségvállalási rendjének alapvető szabályai;

jogszabályban előírt kötelező tartalmi elemek (pl. a belső ellenőrzés rendje).

27. Határozza meg az ex lege szabályozási mód fogalmát!

A hatósági felügyelet érvényesülhet az úgynevezett ex lege szabályozási mód esetén. Az ex lege szabályozási mód a jogalanyokra közvetlenül hatást gyakorló szabályozási mód, szemben a hatósági jogalkalmazással, amelyben a jogot egyedi államigazgatási aktussal érvényesítik. Az ex lege szabályozási mód esetén a jogalanyok önkéntes jogkövetéssel érvényesítik a normákat.

28. Határozza meg az intézeti típusú szerv fogalmát, típusait és az elhatárolás alapját!

Az államigazgatási – és a közigazgatási – szervek által közszolgáltatások ellátására létrehozott szervtípust nevezi a magyar közigazgatási jogtudomány intézeti típusú szerveknek. Az intézeti típusú szerveknek két fajtáját különböztetjük meg, a közintézeteket és a közüzemeket. A megkülönböztetés alapja az ellátott közszolgáltatás jellege.

A közintézetek hagyományosan úgynevezett humán közszolgáltatásokat biztosítanak – mint például oktatás, egészségügy, kultúra, művelődés –, amelyek fő szabályként ingyenesen vagy az ügyfél által közvetett módon, de általában nem piaci áron finanszírozva vehetők igénybe. Például az alapfokú és a középfokú közoktatás ingyenes, az orvosi ellátásért a legtöbben közvetetten, az egészségbiztosítási járulék útján fizetnek.

Ezzel szemben a közüzem vagy közvállalat főszabályként olyan gazdasági közszolgáltatásokat nyújt, amelye- ket sok esetben piaci áron lehet igénybe venni és az igénybe vett szolgáltatás ellenértéke pontosan mérhető. Ilyenek a közművek vagy az infrastruktúra, mint például a tömegközlekedés, kommunikáció stb.

Közintézet és közüzem elhatárolása meglehetősen viszonylagos, a közszolgáltatás jellege nem minden esetben teszi lehetővé a pontos megkülönböztetést. Az Áht. rendelkezik ugyanis az állami tulajdonú gazdasági társaságok állami feladatellátásának központi költségvetési szerv által történő átvételéről.

29. Határozza meg az államigazgatási jogalkalmazás fogalmát!

Államigazgatási jogalkalmazás: A jog érvényesítését célzó tevékenység, melynek során a jogszabályban erre felhatalmazott államigazgatási – vagy államigazgatási feladatot ellátó – szerv a címzettek, mint konkrét jogalanyok számára a jogszabályok általános rendelkezései alapján konkrét, egyedi jogalkalmazói aktusban jogot vagy kötelezettséget állapít meg, módosít vagy szüntet meg, illetve tényt, adatot igazol, vagy jogvitát dönt el.

Az államigazgatási jogalkalmazás egyik sajátossága annak funkciója: a végrehajtás (közfeladatok megvalósítása közhatalmi eszközökkel, a közérdek védelmében akár hivatalból is).

30. Foglalja össze, hogy mit kell tudni a hatáskör-átruházás tilalmáról és a szubdelegálás tilalmáról!

Hatáskört csak jogszabály állapíthat meg, a hatáskörrel felruházott államigazgatási szerv köteles a felhatalmazásban foglaltaknak eleget tenni. Nem jogosult más szervet vagy személyt megbízni a hatáskörébe tartozó feladatok ellátásával. Ezt nevezzük a hatáskör-átruházás tilalmának, ami az államigazgatásban általánosan érvényesülő alapelv. A jogszabályban meghatározott hatáskör átruházására - más szóval delegálására - kizárólag akkor kerülhet sor, ha azt jogszabály kifejezetten megengedi.

A jogszabályi engedély szerint átruházott hatáskört annak jogosultja más szervre tovább már nem ruházhatja át. Ezt nevezzük szubdelegálás- v szubdelegáció - tilalmának.

Az Mötv. például úgy rendelkezik, hogy a képviselő-testület a törvényben meghatározott kivételekkel hatásköreit a polgármesterre, a bizottságára, a részönkormányzat testületére, a jegyzőre, a társulására ruházhatja át – tehát delegálhatja. Az átruházott hatáskör azonban tovább nem ruházható (szubdelegáció tilalma).

31. Határozza meg a hatáskör és a feladatkör fogalmát, valamint jellemzőiket!

Feladatkör: Az államigazgatási szerv által - jogszabály szerint - ellátandó feladatok összessége

Minden államigazgatási szervet valamilyen feladat ellátására hoznak létre, feladatot csak jogszabály hozhat létre, illetve állapíthat meg. Az államigazgatási szervek feladataikat jogilag szabályozott módon, jogi eszközök birtokában láthatják el.

Hatáskör:

Az államigazgatási szerv jogszabályban meghatározott feladatkörének ellátásához alkalmazható, illetve alkalmazott, jogszabályban meghatározott jogi eszközök (engedélyezés, jogosítás, tiltás, szankcionálás stb.) összessége. Kizárólag jogszabály állapíthatja meg. A hatáskörrel felruházott államigazgatási szerv köteles a felhatalmazásban foglaltaknak eleget tenni, nem jogosult más szervet vagy személyt megbízni a hatáskörébe tartozó feladatok ellátásával.

32. Határozza meg az államigazgatás jogalkotó tevékenységét szűk és tág értelemben!

Szűk értelemben: az Alaptörvény és a jogalkotásról szóló 2010. évi CXXX. törvény (Jat.) alapján megjelölhetők azok a jogalkotásra jogosult államigazgatási szervek, amelyek jogszabályt vagy közjogi szervezetszabályozó eszközt bocsátanak ki.

Tág értelemben: felöleli a jogalkotási folyamat minden szakaszát, melyek közül a legtöbb a nyilvánosság számára kevésbé látható, ugyanakkor jogilag szigorúan szabályozott eljárási rendje van, melyekben az államigazgatási szervek meghatározó szereppel rendelkeznek. Legfontosabb jogalkotó tevékenységek:

jogszabályok előkészítése (jogilag több szinten szabályozott tevékenység).

dereguláció.

33. Határozza meg az államigazgatási tevékenységfajta fogalmát!

Az államigazgatási tevékenységfajta azt mutatja meg, hogy az államigazgatási feladatokat

milyen módon,

milyen eszközök igénybevételével és

milyen igazgatási tevékenység révén látják el.

A tevékenységfajták olyan feladatcsoportok, amelyeket valamely lényeges tulajdonságuk összefűz.

34. Határozza meg a közigazgatási személyzeti politika fogalmát!

A közigazgatásban alkalmazottak kiválasztására, alkalmazási feltételeinek meghatározására, képzésére, továbbképzésére, képesítésére, minősítésére, bérezésére, előmenetelük feltételeire és lehetőségeire, valamint jogaikra és kötelezettségeikre vonatkozó, hosszútávra szóló és megfelelő – pl. jogszabályi – formában deklarált egységes elképzelések, célkitűzések összességét nevezzük személyzeti politikának.

funkciója összeegyeztetni a közszolgálatban érdekeltek, vagyis az állam, az alkalmazottak, valamint a lakosság érdekeit,

intézni a személyzet ügyeit, ami biztosítja annak legmagasabb színvonalú teljesítményét

35. Határozza meg, hogy mit értünk a közigazgatási pálya biztonságán!

Közigazgatási pálya biztonsága: közigazgatási dolgozó elmozdíthatatlansága, az elbocsátással szembeni fokozott jogszabályi védelem, azért a rendszer két alappillére (kiválasztás és a karrier) közül a kiválasztás jelentősége biztosítja ezt.

Zárt rendszer filozófiája: az alkalmazás szolgálat, hivatás, ami élethossziglan, illetve a nyugdíjazásig tart. A közszolgálat alatt, illetve lejártával a közigazgatás gondoskodik az alkalmazottairól. A zárt rendszerű közigazgatási személyzeti politika védettséget biztosít az alkalmazottaknak, mert szemben a munkajogi szabályozással, az alkalmazottaktól nem lehet egyoldalúan megválni a munkajogban jogszerűnek elismert indokokra hivatkozással, mint például a leépítés.

36. Határozza meg, hogy mit nevezünk asszimilációs rendszernek és differenciált rendszernek és miben különböznek egymástól!

Asszimilációs rendszer: nem indokolt a közhatalom gyakorlásában részt vevők munkaviszonyának sajátos közjogi szabályozása,a versenyszférában és közszférában dolgozók foglalkoztatásának szabályai azonos jogi rezsim, a munkajog szabályai alá esnek, megkülönböztetés nélkül.

Differenciált rendszer: a közhatalom gyakorlásában részt vevő közigazgatási dolgozót munkájának eredményes ellátása érdekében – többek között azért, mert a munkavégzés ellátása során közhatalmi jogosítványokat alkalmaz és döntései kikényszeríthetők – a versenyszféra dolgozóihoz viszonyítva többletjogosítványokkal kell felruházni, amelyek ellentételezéseként többletkötelezettségek terhelik.

37. Ismertesse, hogy mit jelent a közigazgatási pálya nyitottsága és mi a jelentősége!

Magyarországon 1848 előtt a jogegyenlőség hiánya miatt nem volt biztosított a közigazgatási pálya nyitottsága. A kiegyezést követően (1867) kezdődhetett a demokratikus és modern személyzeti politika létrehozása.

A közigazgatási pálya nyitottsága, azaz, hogy mindenki számára egyenlő eséllyel elérhető legyen, biztosítja, hogy

származásra,

társadalmi osztályhoz való tartozásra,

nemre,

vagyoni helyzetre

való hivatkozással senkit sem lehessen kizárni a közhivatalok, közigazgatási tisztségek betöltésének lehetőségéből. Ez nem egyenlő azzal, hogy bárkit alanyi jogon megillet egy állás betöltésének lehetősége.

A közigazgatási pálya nyitottsága az általános műveltség növelésével, és igazgatási ismeretek átadásával érhető el. Fontos az alkalmazási feltételek nyitottságának biztosítása.

A közig. pálya nyitottságának jelentősége abban áll, hogy megvalósítása alapvető feltétele a demokratikus közigazgatásnak.

38. Jellemezze a közigazgatási személyzeti politika 1867 és 1945 közötti korszakát!

A zárt rendszerű személyzeti politika kialakítása a kiegyezést (1867) követően kezdődött. Előtte a demokratikus és modern személyzeti politika létrehozásának feltételei hiányoztak, mert az 1848 előtti feudális jogrendben a jogegyenlőség hiánya nem biztosította a közig-i pálya nyitottságát (ez azt jelenti, hogy származásra, társadalmi osztályhoz tartozásra, nemre vagy vagyoni helyzetre való hivatkozással senkit sem lehet kizárni a közigazgatási

tisztségek betöltésének lehetőségéből, nem összekeverendő a nyílt rendszerrel!). Az első világháborúra (1914) jött létre – különböző jogszabályok révén – a közig-i személyzeti politika nemzetközi összehasonlításban is korszerűnek mondható zárt rendszere, amit a két világháború között tovább finomítottak, modernizáltak. 1945-ben fordulat: átmenetileg a zsákmányrendszernek egy sajátos formája érvényesült. A képesítési előírásokat 1945-ben feloldották, így az álláshelyek többségét képesítés nélkül be lehetett tölteni (a szakszerűségi követelményeket a pártszempontok mögé helyezték).

39. Jellemezze a közigazgatási személyzeti politika 1945 és 1949 közötti korszakát!

1945-ben a közigazgatási személyzeti politikában fordulat: átmenetileg a zsákmányrendszernek egy sajátos formája érvényesült. A képesítési előírásokat 1945-ben feloldották, így az álláshelyek többségét képesítés nélkül be lehetett tölteni (a szakszerűségi követelményeket a pártszempontok mögé helyezték).

1945-1949 közötti többpártrendszerben több országgyűlési és helyhatósági választást tartottak, eredményeként a politikai erőviszonyok többször is megváltoztak. A politikai pártok saját megbízhatónak tartott támogatóikkal tölthették fel a közigazgatási tisztségeket, ezért versengés indult meg.

Következménye: a szakszerűség eltűnése és a zárt rendszer egyik alappillérének, a karrierrendszernek a megszűnése.

A zárt rendszer más elemei (pl. illetményrendszer, minősítés, képzés) változatlanul maradtak. Változást hozott még a mai értelemben vett önkormányzati – akkor vármegyei és községi – állások államosítása 1948-ban.

1949-ben újabb fordulat: az államigazgatási személyzeti politikairánya és tartalma is megváltozott.

Cél: a korábbi rendszer teljes és következetes felszámolása volt.

Megszűnt a közigazgatási dolgozó speciális jogállása (a munka törvénykönyvének elfogadása és hatályának az államigazgatási dolgozókra történő kiterjesztésével). A dolgozók állományát tömegesen lecserélték politikai szempontok szerint, így a képzettségi mutatók erős visszaesése volt megfigyelhető, az állomány létszáma legalább a kétszeresére nőtt.

Az államigazgatásban való elhelyezkedés feltétele volt a párthűség, és előnyt jelentett a származás (korábban iparban, mezőgazdaságban dolgozók megjelenése a képesítési előírások eltörlése segítségével).

A pálya társadalmi presztízse romlott (gyors, szakmai érdemeket figyelmen kívül hagyó létszámnövelés miatt). A fluktuáció korábban nem látott méreteket öltött (a politikai megbízhatóság alapján történő alkalmazás és elbocsátás, az államig. politikának való erős kitettsége miatt).

40. Jellemezze a közigazgatási személyzeti politika 1949 és 1957 közötti korszakát!

Magyarországon a zárt rendszerű személyzeti politika kialakítása a közigazgatásban a kiegyezést követően kezdődött meg, mely 1949-1957. között a következőképp folytatódott:

1949. év A fordulat éve

az államigazgatási személyzeti politika iránya és tartalma is megváltozott

cél: a korábbi rendszer felszámolása

a cél megvalósítása:

1. A közigazgatási dolgozó speciális jogállásának megszűntetése az Mtv. hatályának kiterjesztésével;

2. A közigazgatási dolgozói állomány cseréje politikai és nem szakmai szempontok szerint, a képesítési előírások eltörlésével, melynek következtében a szakképzettségi mutatók és a személyzeti állomány minősége csökkent a létszám adatok pedig a korábbiak kétszeresére emelkedtek. A politikai befolyásoltság hatására olyan mérvű fluktuáció volt megfigyelhető, mint azelőtt soha.

1950-1956. A bizonytalanság korszaka

A politikai élet állandó változása a bizonytalanság állandóságát eredményezte a közigazgatásban is, így az inkább volt nyitott, mint zárt rendszer a zsákmányrendszer sajátos, szocializmusra jellemző vonásaival együtt.

Ebben az időszakban tulajdonképpen nem is létezett közigazgatási személyzeti politika a korábbi fogalmi meghatározások függvényében.

1957. év Az érdemeken alapuló személyzeti politikára történő áttérés kezdete

A képesítési előírásokat lassan, de következetlenül hozták vissza, előbb a helyi közigazgatásban, ott is először a dolgozókra vonatkozóak, majd évtizeddel később a vezetőkre vonatkozóan.

41. Jellemezze a közigazgatási személyzeti politika 1957 és 1989 közötti korszakát!

1957: érdemeken alapuló személyzeti politikára történő áttérés.

A képesítési előírásokat lassan és következetlenül vezették be:

- először a helyi államigazgatásban és csak később a központi szerveknél,

- előbb a beosztottakra vonatkozóan és sokkal – évtizedekkel – később a vezetőkre vonatkozóan.

A kiválasztás során – különösen a vezetők kiválasztásánál – még mindig elsődleges szempont volt a politikai megbízhatóság és nem a szakértelem, illetve a kettőt „súlyozni" kellett. Felismerték a képzés szükségességét, és középiskolai szinten, valamint a közoktatási rendszeren kívül, az e célra létesített tanácsakadémián – tehát az államigazgatás saját, e célra létesített képzési intézményében – megindították az államigazgatási szakemberek képzését.

A munkajogi szabályozást az egyes államigazgatási ágazatokban, a részletszabályok vonatkozásában miniszteri rendeletekkel egészítették ki, amelyekben már mutatkozott különbség az államigazgatási dolgozók jogállásának szabályozásában.

A munkaviszony külön jogszabályban történő szabályozásának politikai programját az 1970-es években fogalmazták meg, azonban a megvalósításra 1992-ig kellett várni.

Mérföldkő volt 1978-ban az Államigazgatási Főiskola létesítése, amellyel elismerték a felsőfokú közigazgatási szakemberképzés szükségességét, és voltaképpen azt, hogy ez egyönálló szakma, amely különös ismeretek elsajátítását igényli. A személyzeti politika irányváltásának igénye már 1972-ben megfogalmazódott, amikor megindult a személyzetipolitika fejlesztésének komplex tudományos vizsgálata. Az államigazgatási személyzeti politika nem merülhet ki a káderpolitikában, ahogyan azt az 1970-es évek végéig tartották, hanem a személyi állomány egészét át kell fognia. A többi között a kutatási eredményeknek köszönhetően az 1980-as években megkezdődött a zárt rendszerű személyzeti politika kialakításának tervezése, különös tekintettel az annak alapjául szolgáló egységes törvényi szabályozás előkészítésére. A jogszabály elfogadására azonban a rendszerváltás előtt már nem került sor.

42. Jellemezze a közigazgatási személyzeti politika 1992 utáni korszakát!

1992-ben a köztisztviselők jogállásáról szóló 1992. évi XXIII. törvény (Ktv.), és a közalkalmazottak jogállásáról szóló 1992. évi XXXIII. törvény (Kjt. – még mindig hatályban van) elfogadásával megszületik a zárt rendszerű személyzeti politika. Ebből kimaradtak a közintézményekben dolgozók.

2006-tól a nyitott rendszer elemeinek terjedése: „új közmenedzsment", a magánigazgatási technikák, módszerek közigazgatásban történő alkalmazása.

2009-ben: kötelező pályáztatás, versenyvizsga bevezetése (nem sikeres)

2010: a kormánytisztviselők jogállásáról szóló 2010. évi LVIII. törvény (Ksztv.) kiveszi az államigazgatási dolgozókat a köztisztviselők köréből, bevezette rájuk a kormánytisztviselő elnevezést, a Ktv. hatálya a helyi önkormányzati szerveknél foglalkoztattak jogállására korlátozódott.

2011.: a közszolgálati tisztviselők jogállásáról szóló 2011. évi CXCIX. törvény, a Kttv. megalkotása, közszolgálati tisztviselő = a kormánytisztviselő, a kormányzati ügykezelő, a köztisztviselő és a közszolgálati ügykezelő. Tiszta jogi helyzet az állami dolgozóknak.

2016. július 1.: hatályba lépett az állami tisztviselőkről szóló 2016. évi LII. tv. (Áttv.), megteremtette az állami tisztviselő és az állami szolgálati jogviszony fogalmát, járások megerősítése, az életpálya-szabályozásban első helyre vétele.

E törvényt azonban a Kit. – 2019. január 1-jei hatállyal – hatályon kívül helyezte. Ezáltal a Kormány irányítása alatt álló államigazgatási szervek dolgozóinak jogállását ismét egységes szabályozás rendezi. Ugyanakkor viszont a más központi államigazgatási szerveknél és a Kormánytól független egyéb szerveknél közigazgatási feladatokat ellátó foglalkoztatottakra vonatkozó szabályok jórészt kikerültek a Kttv. hatálya alól.

43. Sorolja fel az államigazgatási dolgozók felelősségi alakzatait!

Az államigazgatási dolgozók felelősségi alakzatai a következők:

fegyelmi felelősség;

vezetői eredményfelelősség;

anyagi felelősség vagy kárfelelősség;

etikai felelősség

büntetőjogi felelősség;

44. Határozza meg a kormányzati szolgálati jogviszony fogalmát!

A kormányzati igazgatásban – a Kormány irányítása alá tartozó államigazgatási szerveknél – a szakmai állomány kormányzati szolgálati jogviszony keretében kormánytisztviselőként látja el feladatait; a kormányzati igazgatásról szóló 2018. évi CXXV. törvény, a Kit hatálya alatt.

A kormányzati igazgatásról szóló törvény – amely 2019. január elején, illetve március 1-jén lépett hatályba – szabályozása szerint a kormányzati igazgatás tisztségviselői kormányzati szolgálati jogviszonyban, politikai szolgálati jogviszonyban, valamint biztosi jogviszonyban látják el feladataikat. A kormányzati szolgálati jogviszony tekintetében a legnagyobb volumenű változás, hogy a korábbi – látszatra zárthoz közeli rendszert mintázó – előmeneteli rendszer megszűnt és úgynevezett álláshely alapú foglalkoztatásnak adta át a helyét

kormányzati szolgálati jogviszonyban:

SZAKMAI FELSŐVEZETŐ:

Miniszterelnöki Kormányiroda és minisztérium közigazgatási államtitkára

Miniszterelnöki Kormányiroda és minisztérium helyettes államtitkára

kormányzati főhivatal és központi hivatal vezetője, vezetőjének helyettese és

kormányzati főhivatal főigazgatója

SZAKMAI VEZETŐ:

kormányzati főhivatal igazgatója

járási hivatal, fővárosi kerületi hivatal vezetője, vezetőjének helyettese

főosztályvezető

osztályvezető

Központi kormányzati igazgatási szervek és ezek területi szervei

− kormánytisztviselője

Területi kormányzati igazgatási szervek

− kormánytisztviselője

45. Határozza meg a kormányzati szolgálati jogviszony főbb jellemzőit - különösen a felelősség szempontjából - a munkajoghoz hasonlítva!

A Kttv. szerint az államigazgatási dolgozók, vagyis a kormánytisztviselők jogviszonya kormányzati szolgálati jogviszony. A kormányzati szolgálati jogviszony az állam, valamint az állam nevében foglalkoztatott kormánytisztviselő között a köz szolgálata és munkavégzés céljából létesített különleges jogviszony, amely alapján a munkavégzéssel szükségszerűen együtt járó kötelezettségeken és jogosultságokon túlmenően mindkét felet többletkötelezettségek terhelik és jogosultságok illetik meg. A kormányzati szolgálati jogviszony keretében a közszolgálati dolgozó munkát végez, szolgálatot teljesít, amely során jogok illetik meg és kötelezettségek terhelik. Az államigazgatási dolgozó kötelezettségeiért felel az őt foglalkoztató államigazgatási szervnek, végső soron az államnak mint szolgálatadónak beleértve a neki okozott károkért.

Hasonlóság: a közszolgálati felelősségnél is és a munkajogi felelősségnél is a munkavégzésre irányuló jogviszony adja a tartalmát.

Különbség: a közszolgálat ismeri a fegyelmi felelősség intézményét (csak hierarchikus viszonyrendszerben van helye), a munkajog nem (munkaadó és munkavállaló a magánjog szerint egyenrangú félként munkaszerződést kötnek, nincs helye a fegyelemi felelősségnek).

46. Határozza meg a vis maior fogalmát és jelentőségét!

Vis maior: olyan elháríthatatlan külső erőhatalom közrehatása, ami függetlenül a cselekményétől bekövetkezett volna, és a kárt ez okozta.

Pl.: a visszaszolgáltatási vagy elszámolási kötelezettséggel átvett olyan dolgokban bekövetkezett hiány, amelyeket az alkalmazott állandóan őrizetben tart, kizárólagosan használ, vagy kezel (tipikusan a munkaeszközök), vagy a leltárfelelősség.

Az objektív felelősség estében kimentési ok a vis maior, a felelősségre vonás alól az államigazgatási dolgozó vis maiorra hivatkozva mentesülhet.

47. Határozza meg az etikai vétség fogalmát az államigazgatásban!

Etikai felelősség: etikai vétség fennállása = az etikai szabályok megszegése.

A közigazgatásban a dolgozókkal szemben érvényesülő nem jogi felelősségi forma

Az etikai szabályok rendszere összetett: a hivatásetikai alapelvek + hivatásetikai részletszabályok a Hivatásetikai Kódex szerint, de a Kttv. és a Kit. is tartalmaz etikai alapelveket, szabályokat. Lényeges, hogy az etikai szabályok nem jogi normák.

Amennyiben egy cselekmény jogszabályt vagy abból eredő kötelezettséget sért, a jogi felelősség valamely formája áll be. A közszolgálati etika jelentősége abban áll, hogy nagy számban mutathatók ki olyan közösségellenes, közéleti anomáliák és torzulások, amelyek tételesen jogi szabályt nem sértenek, de nemkívánatosak a közigazgatásban.

48. Határozza meg a hivatásetikai normák funkcióját!

Az etikai szabályok rendszere összetett. Elsősorban azokból a hivatásetikai alapelvekből és hivatásetikai részletszabályokból áll, amelyeket a Kormánytisztviselői Hivatásetikai Kódex foglal össze, de a jogi szabályozás is tartalmaz etikai szabályokat.

A közszolgálati etika jelentősége abban áll, hogy nagy számban mutathatók ki olyan közösségellenes, közéleti anomáliák és torzulások, amelyek tételesen jogi szabályt nem sértenek, de nemkívánatosak a közigazgatásban.

Az etikai normák funkciója továbbá a jogi normák kiegészítése, pontosítása.

A jogi szabályozás számos esetben olyan bizonytalan tartalmú vagy határozatlan jogi fogalmakat használ, amelyek lehetővé teszik a jogalkalmazó számára, hogy az adott helyzetnek megfelelő és az adott személyre szabott intézkedést hozzon. Ez azonban az államigazgatási dolgozó számára hátrányt jelenthet, valamint bizonytalanságot okozhat. Így például a méltányosság, igazságosság, szokásos mértékű ajándék, alkalomhoz illő vagy rendezett öltözet stb. fogalmak jogszabályban történő alkalmazása kiegészítésre szorulhat. Ezért szükséges a minden esetre vonatkozóan, egzakt módon és egységes tartalommal nem meghatározható jogszabályi kifejezések tartalmának pontosítása, kiegészítése az etikai normákkal.

49. Néhány mondatban indokolja, miért szükséges a közigazgatás fejlesztése!

A gyorsan változó világban a jó állam feladata, hogy hatékony, takarékos, magas minőségű és ügyfélbarát szolgáltatásokat nyújtson a lakosság és a vállalkozások számára.

Az egyszerűbb állam kiépítése a köz és magánügyek hivatali intézését felgyorsítja, ügyfél-barátabbá teszi, megfelel az ún. szolgáltató állam elvárásainak.

A közigazgatás állandó modernizációt igényel,

így tudja

megfelelően szolgálni a gazdasági fejlődést,

ellátni az állam által ráruházott feladatokat.

Ha a közigazgatás nem működik hatékonyan, akkor nem is szolgálhatja megfelelően a társadalmat.

Eszköz:

rövid távú célok

középtávú célok kitűzése a modernizáció lépései finomhangolás tervezés

Közigazgatás-fejlesztés a meghatározó célok szerinti csoportosításban:

az állampolgárbarát/ügyfélközpontú közigazgatás megvalósítása;

a közszolgáltatások színvonalának emelése;

a közszektor kiadásainak csökkentése;

a közigazgatás hatékonyságának, eredményességének növelése;

a közigazgatás teljesítőképességének növelése;

a közigazgatásban a teljesítmény jelentőségének növelése;

a közigazgatás egyszerűsítése;

a közigazgatási munka racionalizálása;

a participáció (részvétel) erősítése;

a felelősség/elszámoltathatóság, átláthatóság megvalósítása;

az elektronikus közigazgatás (számítógépesítés), mint az igazgatási munka korszerűsítése alapfeltételének megvalósítása és kiterjesztése.

Az állam, a közigazgatás nem lehet csupán passzív szemlélője a folyamatoknak, azok alakítójává

kell válnia, tennie kell az őt bizalmával felruházó társadalomért, a lakosságért és a gazdasági szereplőkért egyaránt. A közigazgatásnak tehát elő kell segítenie a gazdaság versenyképességének

javítását, a vidék és a főváros közötti társadalmi, fejlettségbeli különbségek csökkenését, és olyan,

a kor elvárásainak megfelelő szolgáltatásokat kell nyújtania, amelyek arányban állnak az állampolgárok által értük fizetett díjakkal.

50. Határozza meg az adminisztratív konvergencia fogalmát és jellemezze a jelenséget!

Adminisztratív konvergencia létezése azt jelenti, hogy a közszolgálatok sok elemben hasonlatos megoldásokat alkalmaznak, s rendszereik alakítgatásánál hatást gyakorolnak egymásra.

A konvergencia folyamatában a különböző közigazgatások ugyanazt az utat járják be, de hatására nagyobb fokú homogenitás és koherencia jön létre a korábbiakban különböző adminisztrációk között.

A közigazgatás-fejlesztésben az adminisztratív konvergencia azt jelenti, hogy:

a közigazgatások hasonló reformmegoldásokat alkalmaznak, vagy

rendszereik alakítgatásánál, változtatásánál hatást gyakorolnak egymásra.

Amint a reformok is különböző mélységben, kiterjedésben kívánják elérni a kitűzött célokat, esetleg valósulnak meg, éppúgy az adminisztratív konvergenciahatások is eltérő mértékben és mélységben érvényesülnek a reformok vonatkozásában

Az Európai Unió és egyéb nemzetközi szervezetek közigazgatás-fejlesztési törekvése az adminisztratív konvergencia. Ennek folyamatában az önálló államok egymás mintáit követik, egymás tapasztalataiból tanulnak, hasonló reformmegoldásokat alkalmaznak, vagy rendszereik alakítgatásánál, változtatásánál hatást gyakorolnak egymásra. Ezáltal csökkennek a közigazgatások közötti különbségek és eltérések.

Az EU-n belül az EUPAN (Európai Közigazgatási Hálózat) segíti a folyamatot.

51. Fejtse ki néhány mondatban, milyen szerepet töltenek be a nemzetközi szervezetek a közigazgatás-fejlesztésben!

az adminisztratív konvergencia folyamatában, melyben az önálló államok egymás mintáit követik, egymás tapasztalataiból tanulnak, meghatározó befolyása van a nemzetközi integrációnak; a globális vagy regionális hatókörrel működő intézményeknek.

számos globális nemzetközi szervezet (ENSZ, Nemzetközi Valutaalap, Világbank) és regionális nemzetközi tömörülés, integráció (EU, Európa Tanács), illetve intézmény (IIAS, EIPA) küldetése magába foglalja a közigazgatás-fejlesztési tevékenységet.

ezek az integrációk sokszor meghatározó szerepet játszanak tagországaik közigazgatás-fejlesztésének alakításában, ajánlások megfogalmazásában.

e szervezeteknek nem kizárólagos és nem is elsődleges profilja a közigazgatás-fejlesztés; ezeket a feladatokat alapvető célkitűzéseik megvalósítása érdekében folytatott tevékenységük körében és küldetésük szellemiségének megfelelő felfogásban látják el

az általuk követett irányvonalak, és az ezek alapján megfogalmazott javaslatok is eltérőek lehetnek.

Közigazgatás-fejlesztéssel foglalkozó európai nemzetközi szervezet és intézmény

Európa Tanács

a helyi önkormányzatokra vonatkozó tevékenysége lényeges

a Helyi Önkormányzatok Európai Chartája című egyezményében ajánlásokat fogalmazott meg a helyi önkormányzatiság közös európai értékei rögzítése és továbbfejlesztése érdekében.

OECD (Gazdasági Együttműködési és Fejlesztési Szervezet)

a legfejlettebb országokat tömöríti, és a közig. globalizációja érdekében kifejtett tevékenysége számottevő

a rendszerváltások utáni időszakban az OECD közigazgatási kutatási tevékenységet végző szervezeti egysége, a PUMA, valamint – az EU-val való együttműködésben – a SIGMA volt az, amely az átalakulóban lévő országok felé közvetítette az OECD ajánlásait, az EU-s elvárásokat

IIAS (Nemzetközi Közigazgatás-tudományi Intézet)

fórumot biztosít a világ bármely tájáról, kultúrájából érkező gyakorlati szakemberek és a tudományos szféra képviselői számára, hogy tapasztalataikat, elméleti elemzéseiket bemutassák, vita tárgyává tegyék

NISPAcee (Közép-Kelet-Európai Közigazgatási Intézmények és Iskolák Hálózata)

a térségben a szakterületét érintő elméleti és gyakorlati ismeretek tapasztalatcseréje, a közigazgatás-fejlesztésre irányuló erőfeszítések becsatornázása

EIPA (Európai Közigazgatási Intézet)

küldetése a EU intézményeivel kapcsolatban álló köztisztviselők kapacitásépítése, fejlesztése képzések szervezése, kutatási tevékenység folytatása

EUPAN (Európai Közigazgatási Hálózat)

2026-os kiegészítés: az EUPAN három szinten működik: a politikai kereteket a közigazgatásért felelős miniszterek határozzák meg; a főigazgatók elnökségi periódusonként egyszer döntenek a konkrét célokról és értékelik a munkacsoportok beszámolóit; a szakmai munka állandó Working Level munkacsoportokban folyik. Két munkacsoport működik: HRWG és IPSG.

az EU tagállamok, az Európai Bizottság és egyéb megfigyelő európai országok közigazgatás-fejlesztésével foglalkozó főigazgatóinak informális hálózata

két munkacsoportja működik

HRWG (Humánerőforrás-menedzsment Munkacsoport)

IPSG (Innovatív Közszolgáltatások Munkacsoport)

52. Röviden ismertesse a Helyi Önkormányzatok Európai Chartáját és az Európa Tanács ezzel kapcsolatos szerepét!

Európa Tanács:

strasbourgi székhelyű, 1949-ben alakult

jelenleg 47 tagot számlál

1985-ben, a Helyi Önkormányzatok Európai Chartája című egyezményében ajánlásokat fogalmazott meg a tagállamok számára a helyi önkormányzatiság közös európai értékei rögzítése és továbbfejlesztése érdekében.

A Chartát Magyarországon az 1997. évi XV. törvénnyel hirdették ki.

az Európa Tanács rendszeresen felülvizsgálja a Chartának tagállamai általi teljesítését, a tapasztaltak alapján ajánlásokat fogalmaz meg, számon kéri a Chartában foglaltak tiszteletben tartását.

53. Ismertesse, hogy miben jelölte meg az MP 12.0 az MP 11.0 kritikáját!

Az MP 12.0 az MP 11.0 kritikáját a következőkben fogalmazza meg a közigazgatás 2012-es állapota alapján: Nem elég gyorsak az eljárások; hatékonysági visszacsatolás hiánya; fejlett eszközök lassú bevezethetősége; túlterhelés miatti határidőcsúszások; a feladat és létszámalapú tervezés nem általános; túl gyors, ezért sokszor formális az érdekegyeztetés; lassan feltöltődő közszolgálati élet- pálya; hiányos mérési és statisztikai rendszer.

Az MP 12.0 a korábbi négy beavatkozási területen (szervezet, feladat, eljárás, személyzet) határoz meg hatékonyságjavító intézkedéseket, a következő munkasorrenddel:

teljes körű szerkezeti áttekintés és minősítés (kataszterek, nyilvántartások);

a hiányok és feleslegek feltárása, javaslat ezek felszámolására;

hatékonyságmérés és új megoldások modellezése.

54. Határozza meg a Magyar Kormánytisztviselői Kar jogállását és főbb – a Kit.-ben meghatározott – feladatait!

Magyar Kormánytisztviselői Kar

a kormánytisztviselők, állami tisztviselők önkormányzattal rendelkező szakmai köztestülete

kötelező tagsági jogviszony alapján működik. A kormánytisztviselők a kinevezéssel válnak tagjává.

szervezetére, valamint működésére vonatkozó szabályokat jelenleg a Kit. és a Kar Alapszabálya határozza meg.

törvényben meghatározott feladata

a Kormánytisztviselői Kar tekintélyének, testületeinek és tagjai érdekeinek, valamint a kormánytisztviselők jogainak védelme,

a hivatásetikai részletszabályok megalkotása,

az etikai eljárás rendszerének kialakítása,

az etikai eljárások lefolytatása.

Az első Kormánytisztviselői Hivatásetikai Kódex rendelkezései 2013. szeptember 1-jétől voltak hatályosak, a jelenlegi Kódex 2020. január 1-jén lépett hatályba.

2

VÁLASZTHATÓ TÁRGYI VIZSGARÉSZ

ÁLLAMIGAZGATÁS

ÍRÁSBELI TÉTELEK

2026 ősz

2

Önkormányzati igazgatás szóbeli tételek

Önkormányzati igazgatás · Kidolgozott tételek

Szóbeli kidolgozott tételek az önkormányzati igazgatásról: jogalapok, szervezet, működés és gazdálkodás áttekintéséhez.

Jelenlegi olvasóváltozat: az áthúzott korábbi szövegrészek kimaradtak. A forrás DOCX változatlan maradt.

Európai Charta, alaptörvényi alapok és közvetlen önkormányzás

Az Európa Tanács célkitűzései közé tartozik a nyugat-európai országok demokratikus értékeinek megőrzése, fejlesztése és terjesztése. Az Európa Tanács 1957-ben létrehozott szerve, a Helyi és Regionális Önkormányzatok Állandó Konferenciája (1994-től új névvel: a Helyi és Regionális Önkormányzatok Kongresszusa) a tagországok önkormányzatainak érdekvédelmi és közvetítő szerve.

A Kongresszus ajánlásokat terjeszt az Európa Tanács, illetve a tagországok felé annak érdekében, hogy összefoglalja az egyes intézmények közös vonásait is követendő értékeit.

Az aláíró országok önként csatlakoznak a Chartához és annak legalább egy részét magukra kötelezőnek fogadják el: az első részből 20 szakaszt, ebből 10-t a megjelölt szakaszokból kell választani. Az alapelvek betartása és követése annak a bizonyítéka, hogy az adott ország szabad és demokratikus, plurális alapon működő önkormányzati rendszerrel rendelkezik-e.

Magyarország elsőként csatlakozott Kelet-Európából: 1997. évi XV. törvény tartalmazza a Charta alapelveit.

A Charta céljai:

A helyi önkormányzata demokratikus rendszer egyik alapintézménye, amelyen keresztül az állampolgárok a közügyükben részt vehetnek.

Helyi önkormányzást kizárólag szabad, titkos szavazással megválasztott testülete gyakorolhatják.

A helyi önkormányzás jogát a lehető legmagasabb jogszabályban kell rögzíteni, ha lehet az Alkotmányban.

A helyi önkormányzás olyan jog és egyben képesség is, hogy a közügyek lényegi részét érintően a lakosság érdekében saját hatáskörökben igazgassák és szabályozzák.

A helyi önkormányzáshoz való jogot csak a demokratikus elvek alapján választott testületek, illetve a választópolgárok közvetlenül gyakorolhatják.

A feladatok megállapítását elsődlegesen az Alkotmányban vagy törvényben kell rendezni, azonban ez nem zárja ki, hogy az önkormányzatok kivételesen speciális feladat- és hatáskört lássanak el.

A helyi szerveknek teljes hatáskörrel kell rendelkezni azokban az ügyekben, amelyek nem tartoznak más szervekhez.

Az önkormányzatok hatásköre teljes és kizárólagos (állami szervek nem vonhatják el és nem korlátozhatják).

A közigazgatási terület határainak megváltoztatásához kell az önkormányzat véleménye, vagy népszavazás kiírása.

A Charta biztosítja az önkormányzatok szabad egyesülésének jogát, valamint meghatározza az önkormányzatok állami felügyeletének korlátait. Ezt törvényben kell garantálni.

Önkormányzatok feladataihoz szükséges forrásokat, feltételeket biztosítani kell.

A helyi önkormányzás Alaptörvénybe foglalt alapjai

Az Országgyűlés 2011. április 18-i ülésén alkotta meg Magyarország Alaptörvényét, amely 2012. január 1. napján lépett hatályba. Az Alaptörvény rendelkezésének megfelelően az Országgyűlés sarkalatos törvényként fogadta el a 2011. évi CLXXXIX.(189) törvényt Magyarország helyi önkormányzatairól. A Helyi Önkormányzatok Európai Chartája 2. cikkében rögzítésre került, hogy a helyi önkormányzás elvét a belső jogalkotásban, lehetőség szerint az Alkotmányban is el kell ismerni.

Az Alaptörvény határozza meg a helyi önkormányzatok alkotmányos alapjait.

Az Alaptörvény fontos alapelve szerint a közhatalom forrása a nép, a nép hatalmát választott képviselői útján, kivételesen közvetlenül gyakorolja.

Az Alaptörvény 31. cikke szerint Magyarországon a helyi közügyek intézésére és a helyi közhatalom gyakorlása érdekében helyi önkormányzatok működnek.

A helyi önkormányzati képviselőket és a polgármestereket a választópolgárok

általános és egyenlő választójog alapján,

közvetlen és titkos szavazással,

a választók akaratának szabad kifejezését biztosító választáson,

sarkalatos törvényben meghatározott módon,

5 évre választják.

A helyi önkormányzati képviselőket és a polgármestereket öt évre választják. A 2024. évtől az általános önkormányzati választásra az előző általános választást követő ötödik év április, május, június vagy július hónapjában, az európai parlamenti képviselők választásával egyidejűleg kerül sor. Jelöltek hiányában elmaradt választás esetén a képviselő-testület megbízatása az időközi választás napjáig hosszabbodik meg; a polgármester megbízatása az új polgármester megválasztásáig tart.

A képviselő-testület – sarkalatos törvényben meghatározottak szerint – kimondhatja a feloszlását. Az Országgyűlés a Kormány indítványára feloszlatja az alaptörvény-ellenesen működő képviselő-testületet. A feloszlás és feloszlatása polgármester megbízatását is megszünteti.

Az Alaptörvény meghatározza a helyi önkormányzatok alapvető feladat- és hatásköri csoportjait. A helyi önkormányzati feladatokat és hatásköröket a képviselő-testület gyakorolja. A helyi önkormányzat a helyi közügyek intézése körében törvény keretei között:

rendeletet alkot;

határozatot hoz;

önállóan igazgat;

meghatározza szervezeti és működési rendjét;

gyakorolja az önkormányzati tulajdon tekintetében a tulajdonost megillető jogokat, figyelemmel arra, hogy a helyi önkormányzatok tulajdona köztulajdon, amely feladataik ellátását szolgálja;

meghatározza költségvetését, és annak alapján önállóan gazdálkodik. Törvény a költségvetési egyensúly megőrzése érdekében a helyi önkormányzat törvényben meghatározott mértékű kölcsön felvételét vagy más kötelezettségvállalását feltételhez, illetve a Kormány hozzájárulásához kötheti;

e célra felhasználható vagyonával és bevételeivel kötelező feladatai ellátásának veszélyeztetése nélkül vállalkozást folytathat;

dönt a helyi adók fajtájáról és mértékéről;

önkormányzati jelképeket alkothat, helyi kitüntetéseket és elismerő címeket alapíthat;

a feladat- és hatáskörrel rendelkező szervtől tájékoztatást kérhet, döntést kezdeményezhet, véleményt nyilváníthat;

szabadon társulhat más helyi önkormányzattal, érdekképviseleti szövetséget hozhat létre, feladat- és hatáskörében együttműködhet más országok helyi önkormányzatával, és tagja lehet nemzetközi önkormányzati szervezetnek;

törvényben meghatározott további feladat- és hatásköröket gyakorol.

A helyi önkormányzat részére kötelező feladat- és hatáskört törvény állapíthat meg. A helyi önkormányzat kötelező feladat- és hatáskör ellátásához azokkal arányban álló költségvetési, illetve más vagyoni támogatásra jogosult. Törvény elrendelheti a helyi önkormányzat kötelező feladatának társulásban történő ellátását.

A helyi képviselő-testületet a polgármester vezeti. A megyei képviselő-testület elnökét a megyei képviselő-testület a saját tagjai közül választja megbízatásának időtartamára. A polgármester és a megyei képviselő-testület elnöke

önkormányzati feladatain kívül törvény vagy törvényi felhatalmazáson alapuló kormányrendelet alapján kivételesen államigazgatási feladat- és hatáskört is elláthat.

A képviselő-testület sarkalatos törvényben meghatározottak szerint bizottságot választhat és hivatalt hozhat létre.

Az Alaptörvény határozza meg a helyi önkormányzatok jogalkotási hatáskörét is, a helyi jogalkotás alkotmányos követelményeit. Ennek értelmében: feladatkörében eljárva a helyi önkormányzat törvény által nem szabályozott helyi társadalmi viszonyok rendezésére, illetve törvényben kapott felhatalmazás alapján önkormányzati rendeletet alkot. Az önkormányzati rendelet más jogszabállyal nem lehet ellentétes.

A helyi önkormányzat és az állami szervek a közösségi célok elérése érdekében együttműködnek.

A Kormány a fővárosi és a vármegyei kormányhivatalok útján biztosítja a helyi önkormányzatok törvényességi felügyeletét.

2026. október 1-jétől: az Alaptörvény tizenhetedik módosítása alapján a „vármegye” elnevezést ismét a „megye” elnevezés váltja fel. A változás a vármegyei önkormányzat, közgyűlés, kormányhivatal stb. elnevezését is érinti.

A helyi önkormányzás gyakorlásának közvetlen módjai

A helyi népszavazás a helyi önkormányzás gyakorlásának közvetlen formája. A helyi önkormányzat képviselő-testülete helyi népszavazást rendelhet el a képviselő-testület hatáskörébe tartozó ügyben.

Lehet:

ügydöntő: a képviselő-testület köteles a helyi népszavazás napjától számított 180 napon belül az érvényes és eredményes népszavazás szerinti döntést meghozni

véleménynyilvánító

Helyi népszavazás kezdeményezésére jogosultak:

a képviselő-testület tagjainak legalább egynegyede,

a képviselő-testület bizottsága,

az önkormányzati rendeletben meghatározott számú választópolgár, ami nem lehet kevesebb a választópolgárok tíz százalékánál, és nem lehet több a választópolgárok huszonöt százalékánál.

Törvényi szabályozás alapján vannak kötelező népszavazási tárgykörök, mégpedig alapvetően azok az ügyek, amelyek a helyi önkormányzás alapjait, kereteit érintik. (pl. a községegyesítés megszüntetése, új község alakítása, társult képviselő-testület alakításának vagy az abból történő kiválásnak a kezdeményezése)

A népszavazási eljárásról szóló törvény alapján NEM lehet helyi népszavazást tartani:

• a költségvetésről és a zárszámadásról,

• a helyi adókról,

• a képviselő-testület hatáskörébe tartozó személyi és szervezetalakítási kérdésről,

• a képviselő-testület feloszlásának a kimondásáról.

A helyi népszavazás érvényes, ha a választópolgárok több mint fele érvényesen szavazott, és eredményes, ha az érvényesen szavazó választópolgárok több mint fele a megfogalmazott kérdésre azonos választ adott.

A képviselő-testület – ha a helyi népszavazás döntési kötelezettséget keletkeztet – köteles a helyi népszavazás napjától számított száznyolcvan napon belül az érvényes és eredményes helyi népszavazás döntésének megfelelő rendeletet megalkotni vagy határozatot hozni.

Sajátos részvételi formának tekinthető a képviselő-testület által tartott közmeghallgatás. Az Mötv. rendelkezései szerint is minden képviselő-testületnek évente egy alkalommal, előre meghirdetett időpontban közmeghallgatást kell tartania. Ez az intézmény biztosítja, hogy a helyi választópolgárok közvetlenül tehessenek javaslatokat, fogalmazzanak meg kérdéseket a képviselő-testület tagjai és köztisztviselői felé. A feltett kérdésekre, javaslatokra a közmeghallgatáson vagy legkésőbb tizenöt napon belül válaszolni kell.

Mötv. hatása és közigazgatás-fejlesztési stratégia

A Magyary Zoltán Közigazgatás-fejlesztési Program tömören összefoglalva azt a nézőpontváltást, amelyet az új önkormányzati törvény megcéloz:

az önkormányzatok köz- és államigazgatási feladat ellátását;

az állami felelősségi köröket;

az önkormányzatok intézményi feladatellátását.

Az Mötv. a helyi önkormányzati rendszert több új elem beillesztésével újította meg:

költségtakarékos, feladatorientált önkormányzati rendszert épített ki

a jóhiszemű, rendeltetésszerű joggyakorlás elvének és a kölcsönös együttműködés kötelezettségének a rögzítése

a helyi választópolgárok önkormányzáshoz való jogának deklarálása mellett kötelezettségeket – öngondoskodást, a közösségi feladatokhoz való hozzájárulást – is előír, meghatározva elmulasztásuk jogkövetkezményeit is

a település önfenntartó képességének erősítésére, a helyi erőforrások feltárására, kiaknázására, az öngondoskodás elvének érvényesítésére vonatkozó előírás

Az önkormányzati szervek által ellátott államigazgatási feladatoknak a jelentős részét a járási hivatalok vették át 2013-tól. Lényeges hatáskör-átcsoportosítás történt.

Új szabályozásban:

megmaradt a kötelező és az önként vállalt megkülönböztetés. Az önként vállalt feladat tekintetében fennmaradt a korlátozás, amely szerint ellátása nem veszélyeztetheti a kötelező feladatellátást.

a korábbi szabályozáshoz képest egyértelműbben kötelezte el magát a differenciált hatáskör telepítés mellett. A községeknek, a városoknak, a járásszékhely városoknak, a megyei jogú városoknak, a fővárosnak és kerületeinek, valamint a vármegyei önkormányzatoknak egymástól eltérő feladat- és hatáskörei lehetnek. Az eltérő hatáskör-telepítésnél a jogalkotó köteles figyelembe venni a helyi önkormányzatok eltérő adottságait, különösen a gazdasági teljesítőképességet, a lakosság számát, valamint a közigazgatási terület nagyságát.

a feladat- és hatáskör ellátáshoz szükséges minimális szakmai, személyi, tárgyi és gazdasági feltételeket

önkormányzatok által nyújtott közszolgáltatások minimum feltételeinek szabályozása

új elemként a helyi közbiztonsággal kapcsolatos önkormányzati feladatok

kiemelten foglalkozik a törvény az államigazgatási feladat- és hatáskörök gyakorlásának speciális kérdésével: A jegyző és a járási hivatalok közötti feladatmegosztás alapja, hogy az országosan egységes, standardizálható eljárások, feladatok a járási hivatalokhoz kerültek. Azok az államigazgatási feladatok pedig, amelyek helyi szabályozáshoz kapcsolódnak – és a helyi viszonyok alapján mérlegelési lehetősége van szükség –, a jegyzőnél maradtak.

Az új önkormányzati szabályozással kapcsolatban a leggyakrabban hangoztatott kritika, hogy kiüríti az önkormányzatokat, vagyis az állam elviszi az eddigi önkormányzati helyi közügyeket. Lényeges hatáskör-átcsoportosítás történt, illetve történik 2013-ban. Nőtt az állami szerepvállalás az egészségügy és a szociális igazgatás területén is. Ezeken a területeken zsugorodott az önkormányzati közügyek köre. A legnagyobb változást az jelenti, hogy az óvodai ellátást kivéve a köznevelés ügye – így az általános és középiskolák fenntartása – az állam kötelező feladata lett. Újabb feladatok (hajléktalan-ellátás, közfoglalkoztatás, helyi „piac” feltételeinek biztosítása) kerültek a helyi közügyek körébe.

A települési önkormányzatok tevékenységének fő hangsúlya a településüzemeltetésre, a helyi társadalom bevonására, a helyi közösség önszerveződésére irányul. Az élhető és fenntartható lakóhely biztosítása, -fejlesztése kerül az önkormányzás központjába. A polgármester esetében pedig növekedni fog a települési és lakossági érdek védő szerep, mivel a nem önkormányzat által biztosított közszolgáltatás minőségével kapcsolatos lakossági kritikákat az elsőszámú településvezető fogja közvetíteni.

A vármegyei önkormányzatok, mint térségfejlesztő szerveződések szerepe még kialakulóban van.

A Kormány által elfogadott Közigazgatás- és Közszolgáltatás-fejlesztési Stratégia 2014– 2020 kiemelt céljai között szerepel az önkormányzatok szervezési feltételeinek fejlesztése.

Stratégiai cél, hogy az önkormányzatok legyenek alkalmasak – a megváltozott feladat- és hatásköröknek megfelelő – helyi célkitűzéseket a leghatékonyabb forrásfelhasználása, az ügyfelek lehető legkisebb idő és anyagi ráfordítása mellett megvalósítani.

A 2014–2020-as tervezési ciklusban az alábbi önkormányzati fejlesztési programokat irányozza elő a Stratégia:

• feladatkataszter készítése

• tudásmegosztás, központi benchmarking szolgáltatás

• menedzsment fejlesztése

• fejlett önkormányzati információs rendszer kialakítása

• önkormányzati ASP központ szolgáltatásainak országos kiterjesztése. Az ASP (Application

Service Provider – alkalmazás-szolgáltató központ) feladata, hogy olyan egységes

alkalmazási környezetet alakítson ki valamennyi önkormányzat számára, amely egy részről

egységesített jelent az önkormányzatban tevékenykedők számára, másrészt a felügyeleti

szervek egységes és hiteles információk birtokába jutnak az önkormányzatok

működésének szinte valamennyi releváns eleméről.

Feladatrendszer és hatáskör-telepítés elvei

A helyi önkormányzatok által ellátott feladatokat két csoportra oszthatjuk:

Önkormányzati

Államigazgatási feladatok.

Az önkormányzati feladat- és hatáskörök

Az Alaptörvény 31. cikke az önkormányzás lényegét a helyi közügyek intézésében jelöli meg. Az Mötv. 4. §-a szerint a helyi közügyek alapvetően a lakosság közszolgáltatásokkal való ellátásához, valamint a helyi önkormányzás és a lakossággal való együttműködés szervezeti, személyi és anyagi feltételeinek a megteremtéséhez kapcsolódnak.

Az Alaptörvény nem biztosít kizárólagos jogot a helyi önkormányzatoknak a közügyek teljes körének intézésére, a mindenkori törvényalkotónak meghatározó szerepe van abban, hogy mit minősít önkormányzati feladatnak.

A nemzetközi gyakorlattal összhangban azokat a közszolgáltatásokat indokolt a helyi önkormányzatokhoz telepíteni, amelyek jó színvonalú megoldása biztosítható, és a helyi érdekeltségi elem jelenléte miatt létjogosultsága lehet az eltérő helyi sajátosságok érvényesítésének. A közszolgáltatások mellett a helyi közügyek körébe tartoznak a helyi közhatalom, lényegében a helyi önkormányzás gyakorlásához szükséges feladat- és hatáskörök, valamint az önkormányzati működéshez szükséges személyi és anyagi feltételek is, így ezek önkormányzati feladatként történő meghatározása is elengedhetetlen.

Az önkormányzati feladat- és hatásköröket alapvetően két csoportba oszthatjuk:

kötelező, illetve

fakultatív (önként vállalható) feladat- és hatáskörök.

A kötelező önkormányzati feladatok

Helyben intézendő közügynek az minősül, amelyet a törvényalkotó határozott meg ekként (kötelező önkormányzati feladatok), illetve amelyet a helyi önkormányzat képviselő-testülete önként felvállalt (fakultatív önkormányzati feladatok).

Ebből következik, hogy kötelező önkormányzati feladat- és hatásköröket a jogalkotó határozhat meg. Az Alaptörvény 34. cikk (1) bekezdése a jogforrási szintet is meghatározza, amikor rögzíti, hogy helyi önkormányzat számára kötelező feladat- és hatáskört kizárólag törvény állapíthat meg. E cikk rendelkezik a kötelező feladat telepítésének másik fontos követelményéről, mely szerint a helyi önkormányzat kötelező feladat- és hatásköreinek ellátásához – azokkal arányban álló – költségvetési, illetve más vagyoni támogatásra jogosult.

A fenti rendelkezésnek garanciális jelentősége van, mert amellett, hogy csak a törvény számára teszi lehetővé kötelező önkormányzati feladat telepítését, forrás biztosítási kötelezettséget is előír.

Az Országgyűlés elsődlegesen a központi költségvetésen keresztül tesz eleget alaptörvényi kötelezettségének, de ide sorolandók mindazon intézkedések, amelyek támogatást nyújtanak, bevételt határoznak meg vagy más vagyoni hozzájárulásról rendelkeznek.

A kötelező önkormányzati feladat- és hatáskörök kapcsán szükséges leszögezni, hogy azok telepítésére elsődlegesen az ágazati törvények hivatottak, az általuk szabályozott társadalmi viszony részeként.

Az Mötv. elsődlegesen a feladattelepítés elveit határozza meg, 13. § (1) bekezdésében pedig a kötelezően ellátandó, alábbi feladatcsoportokat tartalmazza:

településfejlesztés, településrendezés;

településüzemeltetés (köztemetők kialakítása és fenntartása, a közvilágításról való gondoskodás, kéményseprő-ipari szolgáltatás biztosítása, a helyi közutak és tartozékainak kialakítása és fenntartása, közparkok és egyéb közterületek kialakítása és fenntartása, gépjárművek parkolásának biztosítása);

a közterületek, valamint az önkormányzat tulajdonában álló közintézmény elnevezése;

törvényben meghatározott kivételekkel az egészségügyi alapellátás, az egészséges életmód segítését célzó szolgáltatások;

környezet-egészségügy (köztisztaság, települési környezet tisztaságának biztosítása, rovar- és rágcsálóirtás);

óvodai ellátás;

kulturális szolgáltatás, különösen a nyilvános könyvtári ellátás biztosítása; filmszínház, előadó-művészeti szervezet támogatása, a kulturális örökség helyi védelme; a helyi közművelődési tevékenység támogatása;

gyermekjóléti szolgáltatások és ellátások;

szociális szolgáltatások és ellátások, amelyek keretében települési támogatás állapítható meg;

lakás- és helyiséggazdálkodás;

a területén hajléktalanná vált személyek ellátásának és rehabilitációjának, valamint a hajléktalanná válás megelőzésének biztosítása;

helyi környezet- és természetvédelem, vízgazdálkodás, vízkárelhárítás;

honvédelem, polgári védelem, katasztrófavédelem, helyi közfoglalkoztatás;

helyi adóval, gazdaságszervezéssel és a turizmussal kapcsolatos feladatok;

a kistermelők, őstermelők számára – jogszabályban meghatározott termékeik – értékesítési lehetőségeinek biztosítása, ideértve a hétvégi árusítás lehetőségét is;

sport, ifjúsági ügyek;

nemzetiségi ügyek;

közreműködés a település közbiztonságának biztosításában;

helyi közösségi közlekedés biztosítása;

hulladékgazdálkodás;

távhőszolgáltatás;

víziközmű-szolgáltatás, amennyiben a víziközmű-szolgáltatásról szóló törvény rendelkezései szerint a helyi önkormányzat ellátásért felelősnek minősül.

A helyi közösségi közlekedési feladatellátás forrása helyi önkormányzatnál a helyi iparűzési adóból származó bevétel, a fővárosi önkormányzat esetében elsőként a külön törvény alapján a fővárosi önkormányzatot osztottan megillető adóbevétel.

(Indokolás: Mötv. 13. §-át (3) bekezdéssel kiegészítette a 2019. évi CVCXV. törvény 58. §-a)

A részletes hatáskörök kibontása az Mötv. 14. § (1) bekezdése szerint az ágazati törvények feladata.

Az Mötv. 13. §-a lényegében az önkormányzati működés egyik garanciális rendelkezése, mert az itt megjelölt feladatköröket a helyi önkormányzatoktól csak abban az esetben lehet elvonni, ha az Országgyűlésben megteremthető a minősített szavazattöbbséget eredményező konszenzus.

Az önként vállalt önkormányzati feladatok

A helyi önállóság kiemelten feltételezi azt, hogy az önkormányzat a helyi sajátosságokra alapozva megfogalmazza az adott közösség igényeit és a törvény által kötelezően ellátandó hatáskörökön kívül önként vállalhassa azok megoldását. A fakultatív feladatvállalás lehetőségét az Mötv. 10. § (2) bekezdése tartalmazza több feltétel megfogalmazásával.

Valamely helyi közügy önkéntes vállalására kizárólag a képviselő-testület vagy a választópolgárok közössége helyi népszavazással jogosult (1). A másik fontos feltétel, hogy csak azon közügyek ellátását lehet fakultatív módon vállalni, melyeket a jogszabály nem utal valamely szerv kizárólagos hatáskörébe (2) (pl. pénzintézeti tevékenység). Harmadik kitétel, hogy az önként vállalt helyi közügy megoldása ne veszélyeztesse a kötelező feladatok ellátását (3). A fakultatív feladatok finanszírozása csak a saját bevételek vagy az erre a célra biztosított külön források terhére lehetséges.

A fakultatív feladatellátással kapcsolatos fontos szabály, hogy az önként vállalt helyi közügyekben az önkormányzat mindent megtehet, ami jogszabályt nem sért.

Az államigazgatási feladat- és hatáskörök

Ezekkel a feladatokkal tulajdonképpen az állam bízza meg a helyi önkormányzatok tisztségviselőit, szerveit jellemzően azért, mert az e körbe sorolható ügyek gyakorisága, a lakosság széles körének érintettsége szükségessé teszi a lakossághoz közeli szinten, bárki számára könnyen elérhető helyen történő ügyintézést.

Az Alaptörvény 34. cikkének (3) bekezdése alapozza meg az önkormányzati szervek ez irányú tevékenységét. Alkotmányos követelmény, hogy államigazgatási feladat- és hatáskört kizárólag törvény vagy törvényi felhatalmazáson alapuló kormányrendelet telepíthet. Az önkormányzati szervezetrendszerben ilyen hatáskör gyakorlója a polgármester (főpolgármester, a megyei képviselő-testület elnöke), a képviselő-testület hivatalának vezetője (jegyző, főjegyző) vagy ügyintézője lehet.

Az Mötv. további rendelkezéseket tartalmaz az államigazgatási feladatok ellátásával kapcsolatban. Ezek közül kiemelendő, hogy az államigazgatási feladatok ellátásához szükséges költségvetési támogatást a központi költségvetés biztosítja. Míg az önkormányzati feladatoknál az azokkal arányban álló támogatás szerepel, addig az államigazgatási feladatoknál szükséges a költségvetési támogatás, hiszen az utóbbiaknál nem saját feladatellátásról van szó. Ezt támasztja alá az is, hogy államigazgatási ügyekben a hatáskör gyakorlóját a képviselő-testület nem utasíthatja, döntését nem bírálhatja felül.

Az államigazgatási ügyekben a jogorvoslat nem biztosított az önkormányzati szervezetrendszerben, hanem az államigazgatási szervek útján történik.

Feladatvállalás és hatáskör-átruházás szabályai

A differenciált hatáskör-telepítésnek két dimenziója jelenik meg az Mötv.-ben. Egyrészt a jogalkotó ezt általános követelményként rögzíti, másrészt megjelenik az egyes önkormányzati típusok rendeltetésének meghatározása során is.

Az Mötv. rögzíti, hogy a községnek, a városnak, a járásszékhely városnak, a megyei jogú városnak, a fővárosnak és kerületeinek, valamint a vármegyei önkormányzatnak egymástól eltérő feladat- és hatáskörei lehetnek. Lényegében ez teremti meg az alapját a differenciált hatáskör-telepítésnek.

Az Mötv. már nem jogosultságként, hanem kötelezettségként írja elő a hatáskörök differenciált telepítését.

Törvény a kötelező feladat- és hatáskör megállapításánál differenciálni köteles, figyelembe véve a:

feladat- és hatáskör jellegét

a helyi önkormányzatok eltérő adottságait, különösen:

a gazdasági teljesítőképességet

a lakosságszámot

a közigazgatási terület nagyságát.

Jogszabály a hatáskör telepítésével egyidejűleg meghatározza a feladat- és hatáskörellátáshoz szükséges minimális szakmai, személyi, tárgyi és gazdasági feltételek.

Az önkormányzati feladat- és hatáskörök ellátásának vállalása

A szakmai és gazdasági hatékonyság biztosítása érdekében megkerülhetetlen eszköz a differenciált hatáskör-telepítés, melynek segítségével a jogalkotó egészséges munkamegosztást alakít ki a különböző adottságú önkormányzatok között, melynek révén viszonylagosan homogén feladatrendszerek alakulnak ki az egyes önkormányzati típusokban. Ennek ellensúlyozására alkalmas a feladatvállalás jogintézménye. A feladatvállalás azt teszi lehetővé, hogy a kisebb önkormányzatok vállalhassák a nagyobb önkormányzat számára előírt feladat ellátását, ezzel olyan szolgáltatást nyújtva a saját lakosságuk számára, melyre törvény alapján nem kötelezettek. Nem átvállalásáról van szó, hiszen a hatáskör eredeti címzettjének nem szűnik meg az ellátási kötelezettsége.

A nagyobb gazdasági teljesítőképességű, lakosságszámú települési önkormányzat számára előírt kötelező feladat- és hatáskör ellátását – annak egyetértésével – más települési önkormányzat vagy társulása önként akkor vállalhatja, ha azt

a lakossági igények indokolják;

gazdaságosabban és legalább változatlan szakmai színvonalon;

többlet állami támogatás igénybevétele nélkül képes ellátni.

A feltételek meglétét a kormányhivatal törvényességi felügyeleti eljárás keretében vizsgálja.

A feladat- és hatáskör vállalásáról a települési önkormányzat képviselő-testülete – a feladat- és hatáskör eredeti címzettjének előzetes egyetértése esetén – rendeletben, a társulás határozatban dönt a feladat- és hatáskörvállalás tervezett időpontját megelőzően legalább három hónappal korábban. Törvény vagy megállapodás eltérő rendelkezésének hiányában az ellátás megkezdésének időpontja a döntést követő év január 1. napja.

A feladat- és hatáskör vállalása esetén a települési önkormányzat a központi költségvetéstől igényelheti a vállalt feladattal arányos fedezet biztosítását.

A főváros tekintetében a feladatvállalásra külön szabályok vonatkoznak, nem a fentiekben ismertetett rendelkezéseket kell alkalmazni. A fővárosi önkormányzati rendszerben a feladatvállaláshoz nem szükséges a rendeleti formula, a fővárosi és a kerületi önkormányzat megállapodása szükséges a vállaláshoz, megállapodásban kell rögzíteni a feladatellátáshoz kapcsolódó anyagi eszközök átadását is. A külön rendelkezések a kerületi önkormányzat, illetve azok társulása számára teszik lehetővé, hogy vállalhassák a fővárosi önkormányzat számára előírt feladat- és hatásköröket.

Az önkormányzati hatáskörök átruházása

Az önkormányzati rendszeren belüli, az egyes önkormányzati típusok között érvényesülő munkamegosztást alapvetően a már ismertetett differenciált hatáskör-telepítés szabályai biztosítják. Ugyanakkor az egyes önkormányzatokon belül is ki kell alakítani a képviselő-testület és különböző szervei közötti optimális munkamegosztást. Az önkormányzati működés meghatározó szereplője a képviselő-testület, ő dönti el, hogy az egyes hatásköröket maga látja el vagy átruházza – az e törvényben meghatározott kivétellel –

a polgármesterre,

a bizottságára,

a részönkormányzat testületére,

a jegyzőre,

a társulására.

E hatáskör gyakorlásához utasítást adhat, e hatáskört visszavonhatja. A hatáskör további átruházása tilos. E szabályok biztosítják a hatáskör „eredeti” címzettjének meghatározó szerepét, amely magában foglalja azt a jogot, hogy a testület meghatározza a hatáskör gyakorlásának feltételeit és módját.

A hatásköri szabályokhoz kapcsolódik a döntési jogosultság meghatározása. Ennek alapján önkormányzati döntést „saját jogán” (a törvény felhatalmazása alapján közvetlenül) hozhat:

helyi népszavazás;

a képviselő-testület.

A képviselő-testület felhatalmazása alapján hozhat önkormányzati döntést:

a képviselő-testület bizottsága;

a részönkormányzat testülete;

a polgármester, főpolgármester, vármegyei közgyűlés elnöke;

az önkormányzati társulás;

a jegyző.

A hatáskörök átruházásáról szükséges önkormányzati rendeletben (a szervezeti és működési szabályzatban) dönteni. A képviselő-testület maga alakítja ki, hogy mely hatásköröket tartja meg magának és melyeket ruházza át. A testület ez irányú döntése nem teljesen korlátok nélküli, hiszen

„A képviselő-testület hatásköréből nem ruházható át:

a rendeletalkotás;

szervezetének kialakítása és működésének meghatározása,

a törvény által hatáskörébe utalt választás, kinevezés, vezetői megbízás;

a helyi népszavazás elrendelése,

kitüntetések és elismerő címek alapítása;

a gazdasági program, a hitelfelvétel, a kötvénykibocsátás, a kölcsönfelvétel vagy más adósságot keletkeztető kötelezettségvállalás, alapítványi forrás átvétele és átadása;

önkormányzati társulás létrehozása, megszüntetése, abból történő kiválás, a társulási megállapodás módosítása, társuláshoz, érdekképviseleti szervezethez való csatlakozás, abból történő kiválás;

megállapodás külföldi önkormányzattal való együttműködésről, nemzetközi önkormányzati szervezethez való csatlakozás, abból történő kiválás;

intézmény alapítása, átszervezése, megszüntetése;

közterület elnevezése, köztéri szobor, műalkotás állítása;

eljárás kezdeményezése az Alkotmánybíróságnál;

a bíróságok ülnökeinek megválasztása;

állásfoglalás intézmény átszervezéséről, megszüntetéséről, ellátási, szolgáltatási körzeteiről, ha a szolgáltatás a települést is érinti;

a települési képviselő, polgármester méltatlansági és a vagyonnyilatkozati eljárással kapcsolatos, továbbá összeférhetetlenségi ügyében való döntés;

az önkormányzati képviselői megbízatás megszűnéséről való döntés, ha a képviselő egy éven át nem vesz részt a képviselő-testület ülésén;

a településfejlesztési eszközök és a településszerkezeti terv jóváhagyása;

területszervezési kezdeményezés;

a helyi önkormányzati vagyon tulajdonjogának a 108. § szerinti ingyenes átruházására vagy nemzeti vagyon tulajdonjogának ingyenes átvételére vonatkozó döntés;

amit törvény a képviselő-testület át nem ruházható hatáskörébe utal.”

Fontos, hogy a stratégiai jelentőségű kérdésekben megtartsa magának a döntési jogot, de az operatív, gyors döntést igénylő kérdésekben (pl. élethelyzetekhez kötődő segélyezés) olyan szervet hatalmazzon fel, amely állandóan működik (pl. polgármester), tevékenysége nem ülésekhez kötött.

A fentieken túl célszerű figyelembe venni különösen:

az önkormányzat adottságait;

a hatáskör jellegét;

a gazdasági, hatékonysági szempontokat;

az ésszerű munkamegosztás követelményeit stb.

A hatáskörök ésszerű elosztása az érdemi önkormányzati működés kulcskérdése.

Önkormányzati típusok és rendeltetésük

Az Alaptörvény nem rendelkezik a helyi önkormányzatok típusairól, működési területükről, de meghatározza az ország területi beosztását az Alapvetés című rész F) cikkében az alábbiak szerint:

„(1) Magyarország fővárosa Budapest.

(2) Magyarország területe fővárosra, megyékre, városokra és községekre tagozódik. A fővárosban és a városokban kerületek alakíthatók.”.

Magyarország területi beosztása az államszerkezet felépítését, így a helyi önkormányzatok működését is alapjaiban meghatározza. Ennek megfelelően a helyi önkormányzás joga a települések és a megyék választópolgárainak közösségét illeti meg. E rendelkezés szerint hazánkban a helyi önkormányzatoknak két típusa van:

települési

területi önkormányzatok.

A helyi önkormányzatok között nincs hierarchikus kapcsolat, jogaik egyenlők, feladat- és hatásköreik azonban különböznek. Fontos törvényi követelmény, hogy az egyes feladat- és hatásköröket az önkormányzatok sajátosságait és teherbíró-képességét figyelembe véve differenciáltan állapítsa meg a jogalkotó.

Magyarország helyi önkormányzatairól szóló törvény (Mötv) szabályozásának egyik új eleme, hogy meghatározza az egyes önkormányzati típusok alaprendeltetését.

Az Mötv. felsorolja, hogy települési önkormányzatok

a községekben,

a városokban,

a járásszékhely városokban,

a megyei jogú városokban

és a fővárosi kerületekben működnek.

Község: hazánkban, legnagyobb számban a községek lelhetők fel (nagyközségekkel együtt 2809 ilyen státuszú település van), ezek között is jelentős súlyt képviselnek az alacsony lélekszámú települések. Az Mötv. a községek (homogén csoportnak kezelve) rendeltetéseként azon feladatok kötelező ellátását határozta meg, amelyek:

a helyi lakosság alapvető létfeltételeit,

illetve az ehhez szükséges közszolgáltatások közvetlen igénybevételének lehetőségét biztosítják.

Ide sorolhatók a település:

„üzemeltetéshez” kapcsolódó feladatok (például, a közterületek fenntartása, a közvilágítás biztosítása),

olyan elengedhetetlen szolgáltatások nyújtása, mint a háziorvosi ellátás, vagy az alapfokú szociális ellátások.

Ez nem azt jelenti, hogy minden ellátást a legkisebb településeken is helyben és önállóan kellene ellátni (ez gazdaságtalan és sok esetben teljesen ésszerűtlen lenne), de a döntési lehetőség helyben van.

Nagyközség: a nagyközségi önkormányzat nem önálló települési önkormányzati kategória, lényegében csak cím, amelyet használhatnak a törvény hatályba lépése előtt nagyközségi címmel rendelkező települések, továbbá azon települések, amelyek területén legalább háromezer lakos él. (126 ilyen státuszú település van)

Város: a napjainkra kialakult városállomány igen eltérő adottságokkal rendelkezik. A városi kategória elsősorban cím, amelyet:

a település lakosságszáma,

gazdasági és infrastrukturális fejlettsége,

a városban elérhető szolgáltatások,

továbbá a környező településekre gyakorolt hatása, vonzása (például foglakoztatásban) alapoznak meg.

A helyi önkormányzati rendszerben kizárólag az ellátott feladatok különböztetik meg a városokat a községi önkormányzatoktól. Az Mötv. rendelkezései alapján a városok olyan közszolgáltatásokat látnak el, amelyeket saját területükön, vonzáskörzetükben, gazdaságosan, hatékonyan és a szakmai előírásoknak megfelelően képesek biztosítani. (a megyei jogú városokat nem számítva 322 város található hazánkban)

Járásszékhely város: a járásszékhely városok a városi funkción túl, egyes törvényben meghatározott közszolgáltatásokat a járás egész területén biztosítanak.

Megyei jogú város: a megyei jogú városok gazdasági erejüknél, adottságaiknál fogva (arányában a legjelentősebb saját bevétellel rendelkeznek e kategória települései) képesek arra, hogy a törvényben meghatározott kivételekkel azokat a közszolgáltatásokat biztosítsák, amelyek saját területükön túl a vármegye egészére vagy nagy részére kiterjednek.

Az Mötv. rendelkezései szerint megyei jogú városok:

a vármegyeszékhely városok (18 db.: Békéscsaba, Debrecen, Eger, Győr, Kaposvár, Kecskemét, Miskolc, Nyíregyháza, Pécs, Salgótarján, Szeged, Székesfehérvár, Szekszárd, Szolnok, Szombathely, Tatabánya, Veszprém, Zalaegerszeg),

azok a városok, amelyeket az Mötv. hatályba lépése előtt megyei jogú várossá nyilvánítottak (5 db.: Dunaújváros, Érd, Hódmezővásárhely, Nagykanizsa és Sopron)

azok a városok, amelyeket az Mötv. 3. melléklete a törvény erejénél fogva megyei jogú városként határoz meg (2 db.: Baja, Esztergom)

A vármegyei önkormányzat

Az Mötv. hatályba lépése előtt a megyei önkormányzat szerepe kettős volt, mert:

egyrészt ellátott klasszikus területi tervezési, fejlesztési és koordinációs feladatokat,

másrészt a megye egész területére vagy nagyobb részére kiterjedő középszintű, elsődlegesen intézményi közszolgáltatásokat biztosított.

A korábbi szabályozás e sajátosságából fakadóan gyakran működött párhuzamos, egymást átfedő intézményi struktúra a megyében, illetve a megyei jogú városban, fizikailag egy helyen, hiszen a megyei intézmények is jellemzően a megyeszékhely megyei jogú városban működtek.

Az Mötv. átalakította a munkamegosztást, továbbá a megyei önkormányzatok elnevezése 2023. január 1-jével vármegyei önkormányzatra módosult. Így a vármegyei önkormányzat már nem végez intézményfenntartást, így területi önkormányzatként az ágazati törvényekben meghatározott:

területfejlesztési,

vidékfejlesztési,

területrendezési,

valamint koordinációs feladatokat lát el.

A megjelölt feladatkörök tartalmát alapvetően az ágazati törvények határozzák meg. 2024. október 1-jével a vármegyei önkormányzatok területrendezési feladatköre megszűnik, a magyar építészetről szóló 2023. évi C. törvény 22. §-a alapján a területrendezési feladatokat a települési önkormányzatok, illetve a fővárosi önkormányzat által közvetlenül igazgatott terület (Margitsziget) tekintetében és a törvényben meghatározott egyéb esetekben a fővárosi önkormányzat látják el.

A vármegyei önkormányzat szerepe erősödött a területi tervezésben. A megyére területrendezési tervet fogad el, és együttműködik a megyében levő települési önkormányzatokkal a rendezési tervek összehangolása érdekében. Jelentősen bővült a vármegyei önkormányzatok területfejlesztési funkciója. Egyrészt a megszűnt területfejlesztési tanácsok jogutódaiként a területi önkormányzatok lettek, másrészt a vármegyei önkormányzatok területfejlesztési

koncepciót, valamint programot készítenek. A területfejlesztésben érintett szereplők fejlesztési elképzeléseinek összehangolása is a vármegyei önkormányzatok feladata.

A főváros és kerületei

Budapest főváros kétszintű önkormányzata (a főváros önkormányzati rendszere) a fővárosi és a kerületi szintű önkormányzatokból áll. A főváros területe

kerületekre, valamint a

fővárosi önkormányzat által közvetlenül igazgatott Margitszigetre tagozódik.

Minden fővárosi kerületben települési önkormányzat működik. A fővárosi és a fővárosi kerületi önkormányzatok önkormányzati alapjogaikat tekintve egyelőek, feladat- és hatásköreik azonban eltérnek egymástól.

Az új szabályozás alapján Budapest főváros önkormányzata olyan önkormányzat, amely:

a települési és a területi önkormányzat feladat-és hatásköreit is elláthatja,

ezen túl biztosítja azon teendők ellátását, melyek a fővárosnak az országban betöltött különleges szerepéhez kapcsolódnak

Az Mötv. a főváros és a kerületek között észszerűbb munkamegosztást alakított ki.

A fővárosi önkormányzat ellátja:

mindazokat a terület- és településfejlesztési,

a területrendezési, településrendezési és településüzemeltetési feladatokat, amelyek a főváros egészét érintik, vagy amelyek a fővárosnak az országban betöltött különleges szerepköréhez kapcsolódnak,

továbbá ellátja főváros egészét, több kerületét érintő helyi önkormányzati feladatokat.

A fővárosi kerületi önkormányzatok önállóan gyakorolják:

a települési önkormányzatokat megillető valamennyi feladat- és hatáskört, amelyet törvény nem utal a fővárosi önkormányzat kizárólagos feladat- és hatáskörébe,

valamint ellátják a fővárosi önkormányzat hatáskörébe nem tartozó településfejlesztési, és településrendezési és településüzemeltetési feladatokat.

Az Mötv. kerületi önkormányzatoknak az önkormányzati feladatokat illetően biztosított elsődlegességet, e körben a főváros szerepe csak másodlagos. Budapest egységes város, aminek vannak olyan funkciói, amelyek nem működhetnek széttagoltan (pl. vonalas infrastruktúra, közösségi közlekedés, stb.), ezért az e körbe tartozó feladatok fővárosi önkormányzathoz történő telepítése feltétlenül indokolt.

Az Mötv.-ben kialakított munkamegosztás előrelépést eredményezett. A Mötv. tartalmazza a fővárosi önkormányzat, illetve a kerületi önkormányzatok alapvető feladatköreit. A szabályozás alapvetően a fontosabb feladatköröket osztja el a két szint között, a konkrét hatáskörök telepítésére itt is az ágazati törvények hivatottak.

Képviselő-testület és bizottság működése

Az Mötv. a képviselő-testület szervei közé sorolja:

a polgármestert (főpolgármestert, vármegyei közgyűlés elnökét),

a képviselő-testület bizottságait,

a részönkormányzat testületét,

a polgármesteri hivatalt (közös önkormányzati hivatalt),

a jegyzőt

a társulást.

1. A képviselő-testület működése

A helyi önkormányzat legfontosabb szerve a képviselő-testület, amelynek tagjait az állampolgárok választják közvetlen és titkos szavazással a helyi érdekű közügyeik intézésére. Az Alaptörvény és az Mötv. rendelkezéseinek értelmében az önkormányzati feladat- és hatáskörök elsődleges címzettje a képviselő-testület, amely hatásköreit –

jogszabályi keretek között – szerveire átruházhatja. A képviselő-testület a legfőbb döntéshozó szerv, a közhatalom gyakorlója, e körben jogszabályt, önkormányzati rendeletet alkothat.

Az önkormányzatiság elvéből fakadóan az Mötv. keretjelleggel szabályozza a képviselő-testület működését, csak a legalapvetőbb szervezeti és működési kereteket szabja meg. A működés kereteinek kibontása az önkormányzat szervezeti és működési szabályzatról szóló rendeletében történik.

2. A képviselő-testületi ülés

A képviselő-testület alakuló ülést, rendes és rendkívüli testületi ülést tart. A rendes ülések számáról a testület a szervezeti és működési szabályzatban rendelkezik - évente legalább hat kötelező. A rendkívüli testületi ülés előre nem tervezett. Az SzMSz-ben általános jelleggel rögzíthető, hogy milyen esetekben, milyen feltételekkel lehet összehívni. Az Mötv. előírása szerint össze kell hívni a testület ülését,

ha azt a képviselők egynegyede,

a testület bizottsága,

a kormányhivatal vezetője indítványozza, meghatározva az összehívás indokát is.

Rendkívüli testületi ülés összehívását igényelheti, ha

törvény meghatározott kérdés megtárgyalását előírja,

sürgős döntést igénylő képviselő-testületi hatáskörbe tartozó ügyben.

A testületi ülés előkészítésével kapcsolatos feladatok az ülés napirendi javaslatának elkészítése, a meghívók és az előterjesztések kiküldése. A testületi ülésre meghívandók körét, a meghívás módját az SzMSz tartalmazza. Általánosságban a képviselő-testület ülésére meghívást kapnak a képviselők, a bizottságok nem képviselő tagjai, a jegyző, a napirendi pontok előadói, az SzMSz-ben megnevezett civil szervezetek képviselői, a település országgyűlési képviselője, az illetékes rendőrkapitány, valamint azok a személyek, akiket a polgármester meghív. A meghívás vonatkozhat a teljes ülés időtartamára vagy bizonyos napirendi pontok megtárgyalásának időtartamára. A meghívás történhet – ritkán – szóban vagy írásban. Az írásos meghívó tartalmazza:

az ülés helyét, idejét,

a napirendi pontokat,

az adott napirendi pont előadóját,

a meghívottak nevét,

a meghívó keltét,

a polgármester aláírását és a pecsétet.

Annak érdekében, hogy az érintettek fel tudjanak készülni az ülésre, szükséges az előterjesztéseket kellő időben megküldeni a képviselők részére. Ez a gyakorlatban általában a meghívó mellékleteként történik. Az ülésen részt vevők között különbség van, aszerint, hogy szavazati joggal, tanácskozási joggal vagy ezek egyikével sem rendelkezik. Szavazati joggal rendelkeznek a képviselők és a polgármester. Tanácskozási joggal vesz részt a testület ülésén a jegyző, azon alpolgármester, aki nem a képviselő-testület tagja, valamint egyéb meghívott, a meghívásra okot adó téma tárgyalásában. A testület ülésén kiemelt szerepe van a jegyzőnek, akinek joga és kötelessége valamennyi javaslat törvényességi szempontból való figyelemmel kísérése.

A képviselő-testület ülését főszabályként a polgármester hívja össze és vezeti. Akadályoztatása esetén e feladatot az alpolgármester látja el. Arra az esetre, ha mind a polgármesteri, mind az alpolgármesteri tisztség betöltetlen vagy mindketten tartósan képtelenek ellátni feladatukat, az SzMSzben kell rendelkezni a helyettesítésre vonatkozóan.

A testület ülését a határozatképesség megállapításával kell kezdeni. Határozatképes az ülés, ha a megválasztott képviselők – beleértve a polgármestert is – több mint fele jelen van. Az ülés vezetője a határozatképességet az ülés teljes időtartama alatt köteles vizsgálni. A határozatképesség megállapítása után a napirendi pontok ismertetése, majd az azokról történő szavazás következik. Ezt követően kezdődik a tanácskozás, amelynek rendjét az SzMSz részletezheti.

A nyílt és zárt testületi ülések

A képviselő-testületi ülések főszabályként nyilvánosak. A nyilvánosság korlátozása kizárólag az Mötv.-ben tételesen felsorolt esetekben lehetséges.

Kötelező zárt testületi ülést tartani:

önkormányzati hatósági ügyben,

összeférhetetlenségi,

méltatlansági,

kitüntetési ügyek tárgyalásakor,

fegyelmi büntetés kiszabásakor,

vagyonnyilatkozattal összefüggő eljáráskor.

Az érintett kifejezett kérésére kell zárt ülést tartani választás, kinevezés, vezetői megbízás adása, ennek visszavonása, a már említett fegyelmi eljárás megindítása, valamint az állásfoglalást igénylő személyi ügyek tárgyalásakor. Elrendelhető zárt testületi ülés, ha olyan ügyről tárgyal a grémium, amelynek nyilvános tárgyalása sértené az önkormányzat vagy más érintett üzleti érdekét. Ilyen például az önkormányzat vagyonával való rendelkezés, a testület által kiírt pályázat feltételeinek meghatározása és a pályázat tárgyalása.

Az Mötv. tételesen felsorolja a zárt ülésen részt vevők körét is:

képviselő-testület tagjai,

polgármester,

nem képviselőként megválasztott alpolgármester,

jegyző,

aljegyző,

nemzetiséget érintő ügy esetében az adott nemzetiségi önkormányzat elnöke;

továbbá meghívása esetén:

a polgármesteri hivatal ügyintézője,

az érintett,

a szakértő.

Zárt testületi ülésről külön jegyzőkönyvet kell készíteni, amelynek közérdekű adatokra, közérdekből nyilvános adatokra és a testület döntésére vonatkozó részeit megismerhetővé kell tenni.

A képviselő-testület döntései: nyílt és titkos szavazás

Főszabályként a nyílt szavazással történő döntéshozatal kötelező, az Mötv. kivételes lehetőségként engedi meg a titkos szavazást. A nyílt szavazás módját (kézfelemelés, szavazatszámláló gép alkalmazása, ezek együttes alkalmazás, név szerinti szavazás), eljárási szabályait, valamint név szerinti és titkos szavazás szabályait az SzMSz-ben kell rögzíteni.

Az Mötv. kógens módon határozza meg a javaslat elfogadásához szükséges egyszerű, illetve minősített többséget, ettől eltérni a szervezeti és működési szabályzatokban sem lehet. Egyszerű többséggel elfogadott döntéshez a határozatképes testületi ülésen a jelenlévő önkormányzati képviselők több mint felének igen szavazata szükséges. A minősített többséget igénylő kérdésben a javaslat elfogadásához a megválasztott önkormányzati képviselők több mint felének igen szavazata szükséges. A törvény meghatározza azon ügyek körét is, amelyek elfogadásához minősített többség kell. A testület döntéshozatalából kizárható, aki személyesen vagy közeli hozzátartozója által érintett az ügy elbírálásában.

Az Mötv. szerint a testületi ülésekről jegyzőkönyvet kell készíteni, amelynek minimális tartalmi és formai kritériumait is tartalmazza a törvény. A jegyzőkönyv összeállítása a jegyző kötelezettsége. A jegyzőkönyv a képviselő-testület működésének alapdokumentuma, amely közokirat. A törvény értelmében nem kötelező szó szerinti jegyzőkönyv készítése, a hozzászólásoknak is elegendő a lényegét, tartalmát rögzíteni. Az Mötv. értelmében az előterjesztések is a jegyzőkönyv szerves részét képezik. A jegyzőkönyvet az ülést követően 15 napon belül a jegyző köteles megküldeni a Törvényességi Felügyelet Írásbeli Kapcsolattartás Modul igénybevételével a kormányhivatalnak. Új

elem az Mötv.-ben a szignalizáció intézménye, miszerint a jegyző jogszabálysértésre vonatkozó indokolt jelzését kötelező jegyzőkönyvi szinten is rögzíteni.

A jogszabály érvényességének egyik feltétele a kihirdetés. A jegyző kötelezettsége a rendelet kihirdetéséről való gondoskodás: a képviselő-testület hivatalos lapjában vagy a helyben szokásos módon. Köteles továbbá a területileg illetékes fővárosi és vármegyei kormányhivatalnak megküldeni a kihirdetést követő 3. munkanapon, és a Nemzeti Jogszabálytárba is feltölteni.

3. Speciális testületi ülések: alakuló ülés, lakossági fórumok

Az alakuló ülést a választás eredményének jogerőssé válását követő 15 napon belül kell megtartani, amelyet a polgármester hív össze és vezet. A vármegyei közgyűlés alakuló ülése ettől eltér, azt a korelnök hívja össze és vezeti a közgyűlés elnökének megválasztásáig.

A törvény meghatározza az alakuló ülés „napirendi pontjait”:

megalkotja, felülvizsgálja a szervezeti és működési szabályzatát,

a polgármester előterjesztése alapján megválasztja bizottsága tagjait,

az alpolgármestert, illetve

dönt illetményükről, tiszteletdíjukról is.

Az alakuló ülés általában ünnepélyes keretek között, az érintett állami, társadalmi szervezetek képviselőinek részvételével zajlik. Sok esetben az ülés előtt vagy annak részeként teszik le esküjüket a megválasztott képviselők és a polgármester is.

A település működésképtelenségének elkerülését szolgálja az önfeloszlatás intézménye. A képviselő-testület megbízatásának lejárta előtt név szerinti szavazással, minősített többségű döntéssel kimondhatja feloszlását.

A közmeghallgatás egy speciális testületi ülés. Az Mötv. szerint évente legalább egyszer, előre meghirdetett időpontban kell megtartani azzal a céllal, hogy a lakosság kérdéseket és javaslatokat fogalmazhasson meg a képviselő-testület és szervei számára. A közmeghallgatáson elhangzott kérdéseket jegyzőkönyvben kell rögzíteni és a törvény rendelkezései szerint 15 napon belül meg kell válaszolni.

4. A képviselő-testület bizottsága

A képviselő-testület szervei közül kiemelt helyet foglal el a bizottság, amely szintén testületi elv alapján működik. Főszabályként a testület saját maga határozza meg bizottsági struktúráját, az egyes bizottságok feladatkörét, létszámát, személyi összetételét, azokat bármikor megváltoztathatja. A bizottságokra vonatkozó szabályokat az SzMSz-ben kell rögzíteni, és a kötelező bizottságokat a testület alakuló ülésén vagy a következő ülésen létre kell hozni.

Az Mötv. rögzíti, hogy a kétezernél több lakosú településen kötelező pénzügyi bizottságot alakítani, illetve előírja, hogy az SzMSz-ben meghatározott bizottság tartja nyilván és őrzi a vagyonnyilatkozatokat. A száz főt meg nem haladó lakosságszámú településeken a bizottsági feladatokat a képviselő-testület látja el, az ezer főt meg nem haladó településeken a kötelező bizottsági feladat- és hatásköröket egy bizottság is elláthatja.

A képviselő-testület egyes önkormányzati feladatok ellátására ideiglenes bizottságot hozhat létre. Ennek megválasztására, összetételére, működésére az állandó bizottságra vonatkozó rendelkezéseket kell alkalmazni.

A bizottság munkáját az elnök irányítja. A bizottság összetételére vonatkozó előírás lehetőséget teremt arra, hogy a döntéshez szükséges szakértelem is megjelenhessen a munkában. A bizottság elnökét és tagjainak több mint felét az önkormányzati képviselők közül kell választani, de ezen felül a bizottság azonos jogú tagjai lehetnek külső személyek is. A polgármester, alpolgármester nem lehet a bizottság elnöke vagy tagja.

A bizottság elsődleges rendeltetése döntés kezdeményezése a képviselő-testületnél, illetve a döntések előkészítése. Az Mötv. kimondja, hogy az SzMSz-ben kell rögzíteni azokat az előterjesztéseket, amelyeket bizottság nyújt be, illetve azokat, amelyeket kizárólag a bizottság állásfoglalásával lehet benyújtani.

A képviselő-testület átruházott hatáskörében a bizottság önkormányzati döntést hozhat, amely jogot a testület bármikor visszavonhatja. A rendeletalkotás jogát a testület nem ruházhatja át, így a bizottság csak önkormányzati határozatot hozhat.

A bizottsággal kapcsolatban a polgármester külön jogosítványokkal rendelkezik: indítványára nyolc napon belül össze kell hívni a bizottság ülését. A polgármester kezdeményezheti egyes kérdésekben a bizottság állásfoglalását. Emellett joga van felfüggeszteni a bizottság döntésének végrehajtását, ha az ellentétes a képviselő-testület határozatával vagy sérti az önkormányzat érdekeit. A bizottság ülésén a polgármester mellett bármelyik önkormányzati képviselő részt vehet akkor is, ha nem tagja a bizottságnak; a jegyző tanácskozási joggal vehet részt.

5. A településrészi önkormányzat

A településeken a földrajzi adottságok vagy a gazdasági fejlődés eredményeképpen egyes elhatárolható településrészeken sajátos érdekek alakulhatnak ki. Ezen érdekek képviseletére a képviselő-testület településrészi önkormányzat jogintézményének bevezetéséről dönthet.

A településrészi önkormányzat is a testület szerveként működik, szabályozása az SzMSz-ben történik. A részönkormányzat szervezetére, működésére és tagjaira a bizottságra vonatkozó szabályokat a törvényben meghatározott eltérésekkel kell alkalmazni. A részönkormányzatra a testület nem ruházhat át hatósági hatáskört. Ha a képviselő-testület indokoltnak tartja, a településrészen hivatali kirendeltséget hozhat létre.

A társult képviselő-testület

A társult képviselő-testület az önkormányzati együttműködés – ritkán előforduló – sajátos formája, melynek lényege, hogy két vagy több képviselő-testület társult (közös) képviselő-testületet alakít. A társult képviselő-testületek közös önkormányzati hivatalt tartanak fenn, intézményeiket közösen működtetik, és költségvetésüket részben vagy egészben egyesítik.

Önkormányzati képviselő jogállása és felelőssége

1. A helyi önkormányzati képviselő

A helyi közösség sorsának irányítására meghatározó a közvetett – helyi képviselőkön keresztül történő – hatalomgyakorlás. A választópolgárok önkormányzati képviselőket, képviselő-testületet választanak.

Az Alaptörvény 35. cikke alapján az önkormányzati képviselők mandátuma öt évre szól. A választás napját a köztársasági elnök tűzi ki. Az Alaptörvény rendelkezik arról is, hogy főszabályként a képviselő-testület megbízatása a következő általános önkormányzati választás napjáig tart.

2024. évi általános önkormányzati választásokig a képviselő-testület megbízatása a helyi önkormányzati képviselők és polgármesterek általános választásának napjáig tartott. 2024. évi általános önkormányzati választások 2024 tavaszán az európai parlamenti képviselők választásával egyidejűleg kerül megtartásra, de a 2019. évi általános választást követő hivatalban lévő képviselő-testület és a polgármester megbízatása 2024. október 1-éig tart, és az új képviselő-testület és megbízatása csak 2024. október 1-én kezdődik.

Jelöltek hiányában elmaradt választás esetén a képviselő-testület megbízatása meghosszabbodik az időközi választás napjáig.

Képviselő-testületbe választható tagok számát a település lakosságszáma határozza meg.

A korábbi szabályozáshoz képest a jogalkotó célja deklaráltan az egyszerűsítés és a költséghatékonyság volt, ezért a lakosságszámra is figyelemmel a testület tagjai számának csökkentésére került sor a választási rendszer megtartása mellett.

Az önkormányzati képviselőket tízezernél kisebb lakosságszámú településen egyéni listás, annál több lakosú településen és a fővárosi kerületekben vegyes választási rendszerben – egyéni választókerületben és kompenzációs listán – választják.

Egyéni listás, illetve egyéni választókerületi képviselőjelölt az lehet,

akit az adott választókerület választópolgárainak legalább 1%-a jelöltnek állított. A tízezernél kevesebb lakosú településeken minden jelölt egy listára kerül fel, a település egyetlen választókerületet alkot. A választópolgárok a településen megválasztható képviselők számának megfelelő számú (2–8) jelöltet jelölhetnek meg. Képviselők a legtöbb szavazatot kapó jelöltek lesznek.

Ha a listáról megválasztott képviselő nem veszi át a megbízólevelét, jelöltként továbbra is a listán marad, és a lista alapján a következő általános választásig képviselői megbízatást szerezhet. Az egyéni listás választáson szerzett képviselői mandátum megszűnése esetén nincs szükség időközi választásra, mert a listáról következő jelölt kerül be a képviselő-testületbe.

A tízezernél több lakosú településeken és a fővárosi kerületekben:

a választópolgárok a törvényben meghatározott számú egyéni választókerületi jelöltekre szavazhatnak, emellett kompenzációs listáról is szerezhető előre meghatározott számú mandátum.

Kompenzációs listát az a jelölő szervezet állíthat, amely a település egyéni választókerületeinek több mint felében jelöltet állított. Egyéni képviselő az lesz, aki a jelöltek közül a legtöbb szavazatot kapta. A listára leadott szavazatokból pedig a törvényben meghatározott számítási mód segítségével osztják ki a mandátumokat.

A választási rendszer legjelentősebb mértékben a fővárosi közgyűlés tagjai választásának módjában változott a korábbi szabályozáshoz képest:

A fővárosi közgyűlés tagja a közvetlenül megválasztott főpolgármester, minden kerületi polgármester (23) – akiket szintén közvetlenül választanak –, emellett további kilenc képviselő szerezhet mandátumot fővárosi kompenzációs listáról. Fővárosi kerületi önkormányzati képviselő csak akkor lehet egyidejűleg a fővárosi közgyűlésnek a fővárosi kompenzációs listáról mandátumot szerzett tagja is, ha a kerületi önkormányzati képviselői mandátumát egyéni választókerületben szerezte. Kompenzációs listát az a jelölőszervezet állíthat, amelyik a fővárosi kerületek felében állított polgármester-jelöltet. A fővárosi kompenzációs listán csak a polgármester- és főpolgármester-jelöltek szerepelhetnek. A kompenzációs listáról a fővárosi kerületekben a polgármester-jelöltekre leadott, fővárosi szinten összesített szavazatok arányában osztanak mandátumot.

A vármegyei önkormányzati képviselőket a választópolgárok vármegyei listán választják. Minden vármegye egy választókerületet alkot, amelynek nem része a megyei jogú város és a főváros. A vármegyei közgyűlés tagjainak számát a vármegye lakosságszáma alapján határozzák meg. A vármegyei közgyűlés tagjainak száma a korábbi szabályozáshoz képest jelentősen csökkent: a legkisebb lélekszámú megyékben 15 tagú, a legnépesebb megyében pedig 43 tagú közgyűlést választanak. A vármegyei választókerületben az a szervezet állíthat listát, amely a választókerület választópolgárai 0,5%- ának ajánlását összegyűjtötte. A vármegyei listák a leadott szavazatok arányában, a törvényben meghatározott számítási mód alapján jutnak mandátumhoz. Az önkormányzati választásoknál a törvény nem határoz meg érvényességi küszöböt, tehát a választásra jogosultak részvételének számától függetlenül a választás érvényes lesz. A törvény a relatív többség elvét követi: a mandátum megszerzéséhez nem szükséges a szavazatok több mint felének megszerzése, aki a több szavazatot kapja, az nyeri a választást. Ebből következően az önkormányzati választás minden esetben egyfordulós. A választás lebonyolítását független, csak a törvényeknek alárendelt szervek, a szavazatszámláló bizottságok, a települési és területi választási bizottságok, illetve az országos választási bizottság végzik. Elsődleges feladatuk a választások tisztaságának és törvényességének biztosítása. A választások előkészítésével, lebonyolításával kapcsolatos szervezési feladatokat a választási irodák végzik. 2013. május 3-tól autonóm államigazgatási szervként létrejött a Nemzeti Választási Iroda. A választási szervek döntései ellen jogorvoslatnak van helye.

2. A képviselői megbízatás általános kérdései, megbízatás keletkezése, megszűnése

A helyi önkormányzati képviselő megbízatása a megválasztásával keletkezik. A megválasztott képviselő az alakuló ülésen – időközi választás esetén a választást követő első ülésen – esküt tesz, és erről okmányt ír alá.

Az önkormányzati képviselő tagja a képviselő-testületnek. Képviselőként választóinak az érdekeit a település (fővárosi kerület, vármegye) egészéért vállalt felelősséggel képviseli. Fontos, hogy az egyéni listás rendszerben, a vegyes választási rendszer egyéni választókerületében mandátumot szerzett képviselő és a listáról bekerült képviselő jogai és kötelességei azonosak. Az önkormányzati képviselői megbízatás nem minősül foglalkoztatási jogviszonynak.

Az önkormányzati képviselői megbízatás megszűnésének eseteit a törvény tételesen felsorolja:

Alapvető esetben a megbízatás az adott ciklus lezártával, a megválasztását követő helyi önkormányzati általános választás napján szűnik meg.

A jelöltek hiányában elmaradt választás esetén megbízatása az időközi választás napjáig meghosszabbodik.

Nyilvánvaló és egyértelmű megszűnési ok a „választhatóság” jogának elvesztése, valamint

a képviselő halála.

A képviselő-testület közreműködését igényli az összeférhetetlenség kimondása, a méltatlanság megállapítása, a képviselő-testület üléseiről való huzamos távolmaradás. Ezekben az esetekben a képviselő-testület határozatában állapítja meg a képviselő megbízása megszűnését. Az üléstől való huzamos, egyéves távolmaradást az első ízben

elmulasztott képviselő-testületi ülés időpontjától kell számítani. Amennyiben a képviselő-testület határozza el a feloszlását, vagy a Kormány javaslatára az Országgyűlés oszlatja fel az alaptörvény-ellenesen működő képviselő-testületet, ez egyben a képviselői megbízás megszűnését is jelenti. Az önkormányzati képviselő saját döntésével is lemondhat a képviselői megbízatásról vagy a képviselő-testület ülésén tett bejelentésével vagy a képviselő-testülethez a polgármesteren (főpolgármesteren, vármegyei közgyűlés elnökén) keresztül eljuttatott írásbeli nyilatkozatával. A lemondás nem vonható vissza. Speciális megszűnési eset a fővárosi közgyűlés kerületi polgármester tagja közgyűlési megbízatása megszűnése: ha a fővárosi kerületi polgármesteri megbízatása megszűnik, automatikusan megszűnik a fővárosi közgyűlési megbízatása is.

3. Az önkormányzati képviselő jogai és kötelezettségei

Ahhoz, hogy a képviselő felelősségteljesen tudja ellátni feladatait, szükséges a képviselői mozgástér jogszabályban történő meghatározása. Az Mötv. tételesen felsorolja az alapvető képviselői jogokat és kötelezettségeket.

A képviselői jogokat a képviselő-testület nem korlátozhatja.

Az önkormányzati képviselő jogosítványainak legnagyobb csoportját a képviselő-testület munkájában való részvételi és ahhoz kapcsolódó jogok alkotják:

Legfontosabb jogosultság az önkormányzati képviselő számára – amely egyben kötelezettség is- a képviselő-testület ülésén való részvétel, amelyhez természetesen a döntéshozatalhoz való jog és szavazati jog is társul. Ehhez szorosan kapcsolódik az információszerzéshez való jog, ami a képviselői tevékenység ellátásához szükséges információkhoz való hozzáférés jogát jelenti. Az önkormányzati képviselő a képviselő-testület ülésén a polgármestertől, alpolgármestertől, a jegyzőtől, a bizottság elnökétől önkormányzati ügyekben felvilágosítást kérhet, amire az ülésen vagy az azt követő harminc napon belül írásban érdemi választ kell adni. Emellett a képviselő a polgármestertől igényelheti a képviselői munkájához szükséges tájékoztatást. A testületi ülésekhez kapcsolódó képviselői jog továbbá, hogy az önkormányzati képviselő tanácskozási joggal részt vehet a képviselő-testület bármely bizottságának nyilvános vagy zárt ülésén is. Annak érdekében, hogy konkrétan is megjelenhessen a választók felé a testületi munkája, a képviselő kérésére az írásban benyújtott hozzászólását a képviselő-testület üléséről készített jegyzőkönyvhöz kell mellékelni, vagy kérésére a véleményét rögzíteni kell a jegyzőkönyvben. Az önkormányzati képviselő munkája elvégzéséhez használhatja a képviselő-testület, valamint a bizottság ülésén a magyar jelnyelvet vagy az általa választott speciális kommunikációs rendszert az esélyegyenlőség érdekében. Az ehhez kapcsolódó valamennyi költséget az önkormányzatnak kell biztosítani.

A képviselői jogok következő csoportját a kezdeményezési jogosultságok alkotják:

Valamennyi önkormányzati képviselőnek joga, hogy döntéshozatalt kezdeményezzen a képviselő-testület ülésén, akár rendelet akár határozat formájában.

Ugyancsak a testületi munkájában végzett aktív képviselői magatartást segíti az a jogosultság, hogy a képviselő javaslatot tehet a bizottság elnökének valamely, a bizottság feladatkörébe tartozó ügy megtárgyalására, amelyet a bizottság legközelebbi ülése elé kell terjeszteni, és annak tárgyalására meg kell hívni az önkormányzati képviselőt is. Amennyiben a képviselő a bizottság, a polgármester, a részönkormányzat testület, a jegyző önkormányzati ügyben hozott döntésével nem ért egyet, kezdeményezheti annak képviselő-testület általi felülvizsgálatát. Ezen túl a képviselő közérdekű ügyben kezdeményezheti a polgármester intézkedését is. Valamennyi önkormányzati képviselő jogosult továbbá – a későbbiekben részletezendő – összeférhetetlenségi, méltatlansági eljárás, vagyonnyilatkozat-tételi eljárás, valamint valamely önkormányzati képviselő testületből történő kizárásának kezdeményezésére.

Az Mötv. nem általános jelleggel, hanem külön megbízás alapján képviseleti jogot is biztosít az önkormányzati képviselő számára:

A törvény erejénél fogva az önkormányzat képviseletére a polgármester jogosult, azonban a képviselő-testület megbízása alapján egyedi esetekben az önkormányzati képviselőt is felhatalmazhatja a képviseletre.

Az önkormányzati képviselő feladatait társadalmi megbízatásban látja el, emiatt a testületi munkában való részvételhez szükséges időtartam alatt a munkahelyén felmentést élvez a munkavégzés alól. Az emiatt kiesett jövedelmét a képviselő-testület téríti meg, amely alapján az önkormányzati képviselő társadalombiztosítási ellátásra jogosult. A jogok mellé a jogalkotó kötelezettségeket is megállapított az önkormányzati képviselők számára. Tekintettel arra, hogy az önkormányzati döntéshozatal színtere a képviselő-testület ülése, kötelezettségként is rögzíti a törvény az önkormányzati képviselők számára a testület ülésein való megjelenést, a munkában és a döntéshozatali eljárásban való részvételt. Annak érdekében, hogy a megválasztott önkormányzati képviselő megfelelő

felkészültségét elősegítse, az Mötv. kötelezővé teszi a képviselő számára az eskütételt követő három hónapon belül a kormányhivatal által szervezett képzésen való részvételt. Bár az önkormányzati képviselői tisztségből fakadóan eleve magától értetődőnek kellene lennie, a törvény mégis rögzíti, hogy az önkormányzati képviselő köteles kapcsolatot tartani a választópolgárokkal, akiknek évente legalább egyszer tájékoztatást nyújt a képviselői tevékenységéről. Kötelezettségként állapítja meg a törvény a megbízatással való visszaélés tilalmát is, amely szerint az önkormányzati képviselőnek saját szakmai vagy üzleti ügyében képviselőségét tilos előnyszerzésre felhasználnia.

Az Mötv. a fent felsorolt kötelezettségek megszegéséhez szankciókat is társít: a képviselőtestület a képviselő tiszteletdíját, természetbeni juttatását legfeljebb tizenkét havi időtartamra csökkentheti, megvonhatja. Egyértelműen rögzíti azt is, hogy a szabályszegő képviselővel szemben a szankciók ismételten alkalmazhatók. Az Mötv. a képviselő-testület döntési kompetenciájába utalja a tiszteletdíj és természetbeni juttatás megállapítását. A törvény nem nevesít felső határt, nem határozza meg az adható természetbeni juttatások körét, mindössze azt rögzíti, hogy az önkormányzati képviselő számára történő tiszteletdíj megállapítása nem veszélyeztetheti az önkormányzat kötelező feladatai ellátását, ebből következően annak forrása csak a saját bevétel lehet. A tiszteletdíj és a természetbeni juttatás mellett a polgármester engedélyezheti a képviselő számára költségtérítés kifizetését, amely költség azonban számlával igazolt, kizárólag a képviselői munkával összefüggésben keletkezett lehet.

Felfogható egyfajta képviselői jogosultságként az önkormányzati képviselő által betölthető tanácsnoki tisztség. A tanácsnok felügyeli a képviselő-testület által meghatározott önkormányzati feladatkörök ellátását. A tanácsnoki tisztség ellátásáért többletjuttatás állapítható meg.

4. Összeférhetetlenség, méltatlanság, összeférhetetlenségi eljárás

A törvény tételesen meghatározza, hogy minden képviselőtől elvárható, minimális követelmény az, hogy nem folytathat olyan tevékenységet, ami a feladatai ellátásához szükséges közbizalmat megingathatja. Emellett a törvényben felsorolt összeférhetetlenségi okok csoportosíthatók.

Az első csoportba azon pozíciók tartoznak, amelyek a hatalmi ágak elválasztásának elvéből fakadóan a központi közigazgatási, az államigazgatási, illetve a hon- és rendvédelmi pozíciókat teszik összeférhetetlenné az önkormányzati képviselői tisztséggel.

Így az önkormányzati képviselő nem lehet:

- Országgyűlési képviselő, valamint aki olyan tisztséget tölt be, olyan feladatot lát el, amelyre kinevezését, megbízatását az Országgyűléstől, a köztársasági elnöktől, a Kormánytól, a Kormány tagjától vagy az Országgyűlés, kormány alárendeltségébe tartozó szervtől (vezetőjétől) kapta.

- A törvény kivételeket is nevesít: nem összeférhetetlen a kinevezés, ha annak keretében tudományos, oktatói, művészeti, lektori, szerkesztői, valamint jogi oltalom alá eső szellemi tevékenységet lát el, illetve nevelőszülői foglalkoztatási jogviszonyban áll a képviselő. Emellett nem áll fenn összeférhetetlenség – bár a kinevezés a fentebb felsoroltaktól származik – az egészségügyi, szociális és oktatási területhez tartozó munkakörcsaládok esetén (egészségügyi intézmény főigazgatója, gazdasági vezetője, orvos, egészségügyi dolgozó, köznevelési intézmény vezetője, foglalkoztatottja, szakképzési intézmény vezetője, foglalkoztatottja vagy a szakképző intézmény fenntartói irányítási hatáskört gyakorló szerv vezetője, foglalkoztatottja, felsőoktatási intézmény vezetője, foglalkoztatottja, szociális intézmény, gyermekjóléti és gyermekvédelmi intézmény vezetője és foglalkoztatottja) vagy ha a képviselő az állam által alapított vagy tulajdoni részesedésével működő gazdálkodó szervezet felügyelőbizottságnak vagy ügyvezetésének tagja. Ugyancsak nem minősül az önkormányzati képviselő tisztséggel összeférhetetlennek, ha a képviselő a közfeladatot ellátó közérdekű vagyonkezelő alapítvány kuratóriumának vagy felügyelőbizottságának tagjaként vagy vagyonellenőreként tevékenységet lát el, de nem vehet részt olyan döntéshozatalban, illetve nem végezhet olyan tevékenységet, amelyet a közfeladatot ellátó közérdekű vagyonkezelő alapítványokról szóló 2021. évi IX. törvény 15. § (3) bekezdése tilt.

-- Az összeférhetetlenségi esetek vizsgálatánál nem elegendő az Mötv. előírásait vizsgálni, szükséges a jogviszonyt szabályozó törvény vizsgálata is.

- Az önkormányzati képviselő nem lehet a központi államigazgatási szerv vezetője, köztisztviselője; a Magyar Honvédség, a Katonai Nemzetbiztonsági Szolgálat hivatásos vagy szerződéses állományú tagja, rendvédelmi szerv, az Országgyűlési Őrség hivatásos állományú tagja, a Nemzeti Adó- és Vámhivatal pénzügyőri munkakört betöltő foglalkoztatottja. Nem lehet továbbá kormánytisztviselő olyan államigazgatási szervnél, illetve a Nemzeti Adó- és Vámhivatal azon szervének tisztviselője, amelynek illetékességi területén az adott önkormányzat működik.

Az összeférhetetlenségi esetek következő nagy csoportjába azon tisztségek tartoznak, amelyek a másik önkormányzattól, másik önkormányzati pozíciótól való függetlenség biztosítására hivatottak. Ezek szerint önkormányzati képviselő nem lehet:

jegyző (főjegyző), aljegyző, ugyanazon önkormányzat polgármesteri hivatalának vagy közös önkormányzati hivatalának köztisztviselője, alkalmazottja; más települési önkormányzatnál képviselő, más települési önkormányzatnál polgármester, alpolgármester.

A harmadik nagy összeférhetetlenségi csoportot az egyéb okok alkotják, melynek célja, hogy a képviselő hatáskörét befolyásmentesen gyakorolja. Ebbe a csoportba a gazdasági és médiumokkal kapcsolatos esetkörök tartoznak. Ezek szerint a képviselői tevékenységgel összeférhetetlennek kell tekinteni:

a helyi önkormányzat által alapított vagy tulajdoni részesedésével működő gazdasági társaság, továbbá a helyi önkormányzat tulajdoni részesedésével működő gazdasági társaság által alapított gazdasági társaság legfőbb szervének – kivéve, ha a gazdasági társaság legfőbb szerve a képviselő-testület –, tagja, személyes közreműködője vagy a képviselet ellátására jogosultja. Az összeférhetetlenség meghatározásánál nem a pozíció elnevezése, hanem annak tartalma az irányadó.

Szintén az önkormányzati képviselő függetlenségét biztosítja a médiatartalmakat meghatározó pozíciók összeférhetetlensége. Megítéléséhez szükséges külön törvényben, a médiaszolgáltatásokról és a tömegkommunikációról szóló 2010. évi CLXXXV. törvényben meghatározott fogalmak értelmezése is. Az Mötv. értelmében nem lehet önkormányzati képviselő:

a médiatartalom-szolgáltató természetes személy, jogi személy, gazdasági társaság legfőbb szervének, ügyvezetésének tagja, személyes közreműködője, képviselet ellátására jogosultja.

A fentieken túl a települési önkormányzati képviselő nem lehet:

a vármegyei közgyűlés elnöke, alelnöke, főpolgármester, főpolgármester-helyettes.

Az összeférhetetlenség mellett a méltatlanság jogintézménye is megjelenik az önkormányzati képviselőkre vonatkozó szabályozásban. A két jogintézmény hasonló funkciót tölt be, mégis jól elkülöníthetőek. Az összeférhetetlenségre általában jellemző, hogy az azt megalapozó ok, helyzet megszüntetésére az érintettnek van lehetősége (reparálható helyzet). A méltatlanság objektív alapú jogintézmény: a méltatlansági helyzet beálltával a képviselői tisztség automatikusan megszűnik, tekintettel arra, hogy a helyzet nem reparálható. Méltatlanság esetén a képviselő-testület határozatával mondja ki a képviselői megbízatás megszűnését. Méltatlan az önkormányzati képviselői megbízatásra az, akit megbízatásának ideje alatt – a mentesítésre tekintet nélkül – szándékos bűncselekmény miatt jogerősen szabadságvesztésre ítélnek, akár bűntett, akár vétség elkövetése miatt. A másik méltatlansági esetkör a köztartozás huzamos fennállása. Méltatlan a tisztségére a képviselő:

- ha az állammal, önkormányzattal szemben köztartozása van, és ezt az erről szóló értesítés kézhezvételétől számított hatvan napon belül nem rendezi. Annak érdekében, hogy ellenőrizhető legyen, hogy a képviselőnek nincs köztartozása, a megválasztását követő harminc napon belül köteles kérelmezni a felvételét az adózás rendjéről szóló törvényben meghatározott köztartozásmentes adózói adatbázisba, és az adatbázisba való felvétel megtörténtét a képviselő-testületnél igazolni.

- Képviselőségre méltatlan helyzetet teremt a jogerős bírói döntés be nem tartása, az azzal való szembeszegülés, továbbá a gazdasági társaságokról szóló törvény rendelkezései alapján a felszámolás során ki nem elégített követelésekért való felelősség jogerős bíróság általi megállapítása és a bírósági határozat szerinti helytállási kötelezettség nem teljesítése.

- Méltatlanná válik az a képviselő, aki a vele szemben indított bírósági eljárást lezáró jogerős bírósági döntés végrehajtását akadályozza, vagy azt neki felróható módon elmulasztja.

- Méltatlan az önkormányzati képviselői megbízás betöltésére az a személy, aki tudja, hogy összeférhetetlen helyzetben van, és azt nem hozza a képviselő-testület tudomására. A törvény meghatározza azt az eljárásrendet, amelyet akkor kell alkalmazni, ha a képviselő az összeférhetetlenség felszámolására vonatkozó törvényi kötelezettségének nem tesz eleget. Ekkor bármelyik önkormányzati képviselő vagy bizottság indítványára a képviselő-testület soron következő ülésén – legkésőbb a kezdeményezést követő harminc napon belül – határozattal állapítja meg az összeférhetetlenség alapjául szolgáló körülmények fennállását, és kimondja az összeférhetetlenséget.

A képviselő-testület határozatát az önkormányzati képviselőnek és a kormányhivatalnak is kézbesíteni kell. A képviselő a határozattal szemben jogorvoslattal élhet: a határozat közlését követő öt napon belül a közigazgatási ügyben eljáró bíróság előtt megtámadhatja. A keresetlevelet a bíróságnál kell benyújtani. A bíróság a keresetlevél beérkezésétől számított tizenöt napon belül tanácsban határoz, határozata ellen a határozat közlését követő nyolc napon belül van helye fellebbezésnek. A fellebbezésről a bíróság annak a bírósághoz érkezésétől számított tizenöt napon belül határoz. A bíróság döntése ellen nincs helye perújításnak. Abban az esetben, ha a képviselő-testület nem határoz az összeférhetetlenség ügyében, a törvény a kormányhivatalnak is lehetőséget biztosít összeférhetetlenség bíróság általi kimondásának kezdeményezésére. Az önkormányzati képviselő tisztsége a képviselő-testület összeférhetetlenséget megállapító határozata meghozatalát követő napon szűnik meg, ha a határozatot bíróság előtt nem támadták meg. Ha az összeférhetetlenséget a bíróság állapította meg, az önkormányzati képviselő tisztsége a bírósági döntés jogerőre emelkedését követő napon szűnik meg. A méltatlansági helyzet megállapítására az összeférhetetlenségi eljárás szabályait kell alkalmazni.

5. Vagyonnyilatkozat-tételi eljárás

Szükséges, hogy a helyi hatalmat gyakorló önkormányzati képviselő vagyona, vagyonának változása megbízatásának időtartama alatt követhető legyen. Ezért írja elő a törvény, hogy az abban meghatározott tartalommal az önkormányzati képviselő a megválasztásakor és azt követően minden év januárjában vagyonnyilatkozatot köteles tenni. A vagyonnyilatkozat-tételi kötelezettség kiterjed a képviselő vele közös háztartásban élő házas- vagy élettársára, valamint gyermekére is. A vagyonnyilatkozat-tételi kötelezettség elmulasztása esetén – annak benyújtásáig – az önkormányzati képviselő e tisztségéből eredő jogait nem gyakorolhatja, tiszteletdíjat, természetbeni juttatást, költségtérítést nem kaphat. Az önkormányzati képviselő vagyonnyilatkozata a törvény alapján közérdekből nyilvános adat, a hozzátartozó vagyonnyilatkozata nem nyilvános, abba csak a az SzMSz-ben meghatározott, a vagyonnyilatkozatokat nyilvántartó és őrző bizottság tagjai tekinthetnek bele ellenőrzés céljából. Az SzMSz-ben meghatározott bizottság tartja nyilván és őrzi a vagyonnyilatkozatokat. A vagyonnyilatkozattal kapcsolatos eljárást – akár az összeférhetetlenségi eljárást – a vagyonnyilatkozat-vizsgáló bizottságnál bárki kezdeményezheti. Az eljárás eredményéről a vagyonnyilatkozat-vizsgáló bizottság tájékoztatja a soron következő ülésen a képviselő-testületet.

2026-os kiegészítés: az SzMSz-nek vagyoni szankcióról is rendelkeznie kell arra az esetre, ha az Integritás Hatóság a képviselő vagyonnyilatkozat-tételi kötelezettségével összefüggésben – méltatlanságot meg nem alapozó – kizárólag adminisztratív jellegű, ugyanakkor csekély vagy elhanyagolható jelentőséget meghaladó hiányosságot tár fel.

Polgármester és jegyző szerepe, viszonya

A polgármester az önkormányzati rendszer meghatározó, közvetlenül választott tisztségviselője és a képviselő-testület elnöke. Képviseli a képviselő-testületet, összehívja és vezeti annak üléseit; a képviselő-testület döntései szerint és saját hatáskörében irányítja az önkormányzati hivatalt. A jegyzőt a polgármester nevezi ki, és a jegyző tekintetében az alapvető munkáltatói jogokat is a polgármester gyakorolja.

A polgármester önkormányzati és – törvény vagy törvényi felhatalmazáson alapuló kormányrendelet alapján – államigazgatási feladat- és hatásköröket is elláthat. Államigazgatási hatásköreinek gyakorlását az alpolgármesterre, a jegyzőre vagy a hivatal ügyintézőjére átruházhatja. Ha a képviselő-testület döntését az önkormányzat érdekeit sértőnek tartja, ugyanazon ügyben egy alkalommal kezdeményezheti az ismételt tárgyalást; a törvényben és az SzMSz-ben meghatározott esetekben a testület helyett is hozhat döntést.

A jegyző a helyi önkormányzat első számú szakmai vezetője. Határozatlan időre, pályázat alapján nevezik ki; vezeti a polgármesteri hivatalt vagy a közös önkormányzati hivatalt. A képviselő-testület és a polgármester döntései adják vezetői tevékenységének általános kereteit. Előkészíti a testületi és polgármesteri döntéseket, tanácskozási joggal részt vesz a képviselő-testület és a bizottság ülésein, a polgármesterrel együtt aláírja a testületi ülés jegyzőkönyvét, és dönt a hatáskörébe utalt önkormányzati, önkormányzati hatósági és államigazgatási ügyekben.

A jegyző az önkormányzati működés törvényességének őre: jelzi a képviselő-testületnek, annak szervének és a polgármesternek, ha döntésük vagy működésük jogszabálysértő. Évente beszámol a képviselő-testületnek a hivatal tevékenységéről. A hivatal köztisztviselői és munkavállalói felett főszabály szerint a jegyző gyakorolja a munkáltatói jogokat, egyes kiemelt munkáltatói intézkedésekhez azonban a polgármester egyetértése szükséges.

A polgármester és a jegyző viszonyának lényege tehát a politikai-önkormányzati vezetés és a szakmai-hivatali vezetés együttműködése: a polgármester irányítja, a jegyző vezeti a hivatalt; a polgármester felel a település politikai

és önkormányzati vezetéséért, a jegyző pedig a döntések szakmai előkészítéséért, a hivatali működésért és a törvényesség jelzéséért.

Polgármester

Jegyző

Jellemzője

választott tisztségviselő, aki 1994-től valamennyi településen megbízatását közvetlenül a választópolgároktól kapja

A választópolgárok számára ő az „önkormányzat arca”.

Politikus, a helyi közélet első számú szereplője, településmenedzser.

A jogszabály nem határoz meg képesítési előírásokat, de szerteágazó ismereteket igényel.

Alaptörvény értelmében öt évre szól a megbízatása.

A jegyző jogállása, kinevezése, illetménye, jogviszony megszüntetése:

A jegyző jogviszonya köztisztviselői jogviszony, határozatlan idejű kinevezéssel jön létre.

A munkáltatói jogokat a polgármester gyakorolja. (közös önkormányzati hivatal jegyzőjét a hivatalt létrehozó önkormányzatok polgármesterei közösen nevezik ki.)

A törvény rendelkezései szerint a jegyzőre vonatkozó előírásokat a közös önkormányzati hivatal jegyzőjére is alkalmazni kell, azzal az eltéréssel, hogy a kinevezéshez, felmentéshez az érintett települések polgármestereinek lakosságszám-arányos, többségi döntése szükséges.

Formai változás a korábbi szabályozáshoz képest, hogy a polgármesteri hivatalt, közös önkormányzati hivatalt, a vármegyei önkormányzati hivatalt jegyző, míg egyedül a főpolgármesteri hivatalt vezeti főjegyző.

A címet birtokolhatja

Polgármester lehet az Alaptörvény XIII. cikke alapján:

minden nagykorú magyar állampolgár,

az Európai Unió más tagállamának magyarországi lakóhellyel rendelkező nagykorú állampolgára,

Magyarországon menekültként, bevándoroltként vagy letelepedettként elismert nagykorú állampolgár

polgármesterek választásán választó és választható legyen.

Jegyzőnek az nevezhető ki,

igazgatásszervezői vagy közigazgatás-szervező alapképzési szakon, vagy jogász vagy államtudományi mesterképzési szakon szerzett szakképzettséggel vagy közigazgatási mesterképzési szakon szerzett okleveles közigazgatási szakértő vagy okleveles közigazgatási menedzseri szakképesítéssel rendelkezik,

jogi vagy közigazgatási szakvizsgával vagy a Közigazgatási Továbbképzési Kollégium által a teljes körűen közigazgatási jellegűnek minősített tudományos fokozat alapján adott mentesítéssel rendelkezik, és

legalább kétévi közigazgatási gyakorlatot szerzett.

A jegyzőt pályázat alapján határozatlan időre nevezik ki, amely kinevezés vezetői munkakörnek minősül.

A jegyző a helyi önkormányzat első számú szakmai vezetője, fontos, hogy megfelelő végzettséggel rendelkezzen. (A képesítési előírásokat is törvény határozza meg.)

Ha a polgármester hat hónapon belül nem nevez ki, illetve a közös önkormányzati hivatal esetében az érintett polgármesterek nem neveznek ki jegyzőt, a kormányhivatal vezetője ideiglenes hatállyal a jegyzői feladatok ellátására a pályázati kiírásnak megfelelő jelöltet, ennek hiányában a képesítési és alkalmazási feltételeknek megfelelő hivatali köztisztviselőt vagy más jegyzőt nevez ki.

Jogai és kötelességei

A polgármester jogai és kötelezettségei:

A megválasztásával keletkeznek és a megbízatás megszűnésével szűnnek meg.

A megválasztását követően esküt tesz a képviselő-testület előtt és erről okmányt ír alá.

A tisztség betölthető főállásban vagy társadalmi megbízatásban.

Főállású a polgármester, ha főállású polgármesterként választották meg. A polgármesteri tisztség betöltésének módját a képviselő-testület egyszer módosíthatja.

illetménye, tiszteletdíja és költségtérítése:

A polgármester illetménye, tiszteletdíja és költségtérítése:

a képviselő testület „mozgástere” megszűnt

A főpolgármester havi illetménye a KSH által hivatalosan közzétett, a 2024. évre vonatkozó, költségvetési intézményeknél teljes munkaidőben alkalmazásban állók bruttó átlagkeresetére vonatkozó nemzetgazdasági átlagkereset hatszorosa. A megyei jogú város polgármesterének és a fővárosi kerületi önkormányzat polgármesterének havi illetménye ennek négy és félszerese. A vármegyei önkormányzat közgyűlésének elnöke havi illetménye a nemzetgazdasági átlagkereset kétszerese. Az 500 fő alatti és a 30 000 fő feletti kategóriák között a települési polgármesterek havi illetménye a nemzetgazdasági átlagkereset másfélszeresétől három és félszereséig terjed, a település lakosságszáma szerint. A polgármester illetményének, tiszteletdíjának összegét az Mötv. alapján a jegyző állapítja meg. A polgármester költségtérítése az illetményének, illetve tiszteletdíjának 15%-a.

A társadalmi megbízatású polgármester tiszteletdíjának mértéke a polgármesteri illetmény 50%-a (erről részben vagy egészben írásban lemondhat).

A polgármesteri javadalmazáshoz az állam a központi költségvetésből – a települési önkormányzat egy lakosra jutó adóerő-képességének figyelembevételével – a Magyarország központi költségvetéséről szóló törvényben meghatározott mértékben a helyi önkormányzatok számára évente támogatást nyújt

Illetményének mértékét a közszolgálati tisztviselőkről szóló 2011. évi CXCIX. törvény (a továbbiakban: Kttv.) alapján kell meghatározni.

tisztség megszűnése

A törvény értelmében a polgármester e tisztsége megszűnik:

az új polgármester megválasztásával;

ha a helyi önkormányzati képviselők és polgármesterek választásán már nem választható;

az összeférhetetlenség kimondásával;

méltatlanság megállapításával;

sorozatosan törvénysértő tevékenysége, mulasztása miatti jogi felelősségének jogerős bírósági ítéletben történő megállapításával, az ítélet jogerőre emelkedésének a napjával;

a tisztségről történő lemondással;

a képviselő-testület feloszlásának kimondását követően új polgármester megválasztásával;

az Országgyűlésnek a helyi önkormányzat képviselő-testülete feloszlatását kimondó határozatával;

halálával.

A közszolgálati jogviszonyának megszüntetésére, megszűnésére a Kttv. köztisztviselőkre vonatkozó rendelkezéseit kell alkalmazni.

Jogviszonyának megszüntetésére a Mötv. értelmében a polgármester jogosult. (A közös önkormányzati hivatal esetén települések polgármestereinek lakosságszám-arányos, többségi döntése szükséges.)

Feladat- és hatáskörei, egyéb jogosítványai

A polgármester feladat- és hatáskörei, egyéb jogosítványai

A polgármesteri teendők jellegük alapján az alábbi feladatcsoportok köré szervezhetők:

a képviselő-testülethez, bizottsághoz kapcsolható feladatok: képviselő-testület elnöke, a testületet a polgármester képviseli, testület összehívása és vezetése, tagja a képviselő-testületnek (egy szavazati jog);

az önkormányzati hivatallal kapcsolatos teendők: a jegyzőt kinevezi, irányítja az önkormányzati hivatalt;

államigazgatási feladat- és hatáskörök ellátása: dönt a hatáskörébe tartozó ügyekben, de gyakorlását átruházhatja az alpolgármesterre, jegyzőre, a hivatal ügyintézőjére;

a civil szervezetekkel, a lakossággal összefüggő feladatok: velük történő kapcsolattartás, a helyi rendezvényeken való részvétel;

munkáltatói jogok gyakorlása: a jegyző, az alpolgármester és az intézményvezetők felett, egyetértési joga van a hivatal köztisztviselője, munkavállalója kinevezésénél.

A polgármester jogosítványai közül kiemelendő:

„vétójog”: amennyiben a képviselő-testület döntését a helyi önkormányzat érdekeit sértőnek tartja, ugyanazon ügyben egy alkalommal kezdeményezheti az ismételt tárgyalást.

dönthet a két ülés közötti időszakban felmerülő, halaszthatatlan ügyekben, de utólag tájékoztatnia kell a képviselő-testületet,

meghatározott értékhatárig dönt a forrásfelhasználásról, amely döntéséről tájékoztatja a képviselő-testületet.

A jegyző feladatai

A jegyző vezeti a polgármesteri hivatalt vagy a közös önkormányzati hivatalt, amelynek általános kereteit a polgármester és a képviselő-testület döntései határozzák meg. (feladatok meghatározása, munkamegosztás)

A jegyző feladatai egyrészről a jegyzőnek a képviseleti szervekkel kapcsolatos, másrészről a szakmai feladatellátásával, hivatallal összefüggő feladatai köré csoportosíthatók.

A képviseleti szervekkel kapcsolatban a jegyzőnek nagyon sok adminisztratív, technikai jellegű, szervezési feladata van. (testületi ülések előkészítése).

Tanácskozási joggal részt vesz a képviselő-testület, a bizottság ülésein.

A testületi ülésekről készített jegyzőkönyvet a polgármester és a jegyző írja alá.

Döntésre előkészíti a polgármester hatáskörébe tartozó államigazgatási ügyeket.

Dönt a hatáskörébe utalt önkormányzati és önkormányzati hatósági ügyekben.

A jegyző a törvényesség őre az önkormányzatnál. Jelzi a képviselő-testületnek, annak szervének és a polgármesternek, ha döntésük, működésük jogszabálysértő. A jegyzőkönyvnek tartalmaznia kell a jegyző jelzését.

A jegyző évente köteles beszámolni a képviselő-testületnek a hivatal tevékenységéről.

Gyakorolja a munkáltatói jogokat a polgármesteri hivatal, a közös önkormányzati hivatal köztisztviselői és munkavállalói tekintetében egyes esetekben a polgármester egyetértése szükséges.

A jegyző gondoskodik az önkormányzat működésével kapcsolatos feladatok ellátásáról.

összeférhetetlenségi és méltatlansági szabályok

A polgármesterre vonatkozó összeférhetetlenségi és méltatlansági szabályok:

A polgármesterre alkalmazni kell az önkormányzati képviselő összeférhetetlenségére és méltatlanságára vonatkozó szabályokat

A 3000 fő feletti lakosságszámú település főállású polgármestere a tudományos és egyes szellemi tevékenységek és a nevelőszülői foglalkoztatási jogviszony kivételével más munkavégzésre irányuló jogviszonyt nem létesíthet.

Más önkormányzati tisztség ellátásának tilalma.

A jegyzőre vonatkozó összeférhetetlenségi szabályok:

A Kttv. tartalmazza, amely részletesen utal a közéleti, politikai és gazdasági összeférhetetlenségre.

A jegyző hozzátartozójával irányítási, felügyeleti, ellenőrzési vagy elszámolási kapcsolatba kerül.

A jegyző nem lehet helyi önkormányzati, nemzetiségi önkormányzati képviselő annál az önkormányzatnál, amely az őt alkalmazó államigazgatási szerv illetékességi területén működik.

Társulások és polgármesteri hivatalok

Társulás, mint jogintézmény lényege:

az önkormányzatok közös feladatellátása megállapodás útján, az erőforrások hatékony felhasználása érdekében,

Mötv. szabályozza, amely teljeskörűen tartalmazza a társulásokra vonatkozó rendelkezéseket, kevesebb kötelező érvényű szabállyal,

a helyi önkormányzatok képviselő-testületei feladat-és hatáskörök, valamint a polgármester és a jegyző államigazgatási feladat- és hatáskörének hatékonyabb, célszerűbb ellátása céljából jogi személyiséggel rendelkező társulást hozhatnak létre.

Szabályok:

létrehozásáról az érintett képviselő-testületeknek írásban kell megállapodnia (közigazgatási szerződés) polgármester írja alá

a társulási megállapodás jóváhagyásáról, módosításáról, a társulás megszüntetéséről a képviselő testületek mindegyikének minősített többsége kell

társuláshoz csatlakozni naptári év 1. napjával, kiválni az utolsó napjával lehet

a csatlakozásról és a kiválásról szóló minősített többségű döntést min. 6 hónappal korábban meg kell hozni, erről a társulási tanácsot értesíteni

kizárás a társulásból: társulási tanács dönt minősített többséggel, de a megállapodás módosításáról így is dönteniük kell a tagoknak

feladatellátás szabadsága a tv keretei között költségvetési szervet, gazdálkodó, nonprofit szervezetet alapíthat, vezetőit kinevezi

társulás működési költségei: a tagok az általuk képviselt települések lakosságszámának arányában hozzájárulás (ha a megállapodásban más nem szerepel)

megszűnés okai lehetnek:

társulási megállapodásban meghatározott időtartam letelte

tv-ben meghatározott megszűnési feltétel teljesülése

társulás tagjai minősített többségű döntéssel elhatározzák

Szervezeti felépítése:

döntéshozó szerve a társulási tanács tagjait a képviselő testületek delegálják, a tagok közül elnököt választanak (1 fő). Kizárólag egy alelnöke lehet.

lehetőség bizottságok kialakítására

a társulási tanács munkaszervezeti feladatait (döntések előkészítése, végrehajtás szervezése) eltérő megállapodás hiányában a társulás székhelyének polgármesteri hivatala látja el

a társult önkormányzatok jegyzői: a társulási tanács ülésén tanácskozási joggal való részvételi lehetőségük van törvényességi szempontok érvényesülését szolgálja

A polgármesteri hivatal, közös önkormányzati hivatal

A polgármesteri hivatal a tanácsrendszert váltotta fel, a közös önkormányzati hivatal a Mötv.- ben megjelent új jogintézmény.

A polgármesteri hivatal jogállása, létrehozásának alapvető feltételei

Az Alaptörvény rögzíti, hogy a képviselő-testület törvény keretei között meghatározza szervezeti és működési rendjét, valamint hogy a testület sarkalatos törvényben meghatározottak szerint hivatalt hozhat létre.

A hivatali feladatok ellátása két módon lehetséges:

önálló polgármesteri hivatal (vármegyei önkormányzati hivatal, főpolgármesteri hivatal) működtetésével,

közös önkormányzati hivatal útján.

Főszabályként azon községek, amelyek lakosságszáma nem éri el a kétezer főt, nem tarthatnak fenn önálló polgármesteri hivatalt, közös önkormányzati hivatalt kell létrehozniuk. Az Mötv. rögzíti, hogy a polgármesteri hivatal, közös önkormányzati hivatal a képviselő-testület szerve, így a hivatallal kapcsolatos döntések alapvetően a képviselő-testület hatáskörébe tartoznak. A törvény keretei között a testület dönt a hivatal létrehozásáról. Közös önkormányzati hivatal létrehozása esetén a döntést megállapodásba kell foglalni.

A hivatalok (polgármesteri és közös önkormányzati)

a működéséhez szükséges forrásokat az állam az adott évi központi költségvetésről szóló törvényben meghatározott mértékben finanszírozza,

fő feladata mind az önkormányzati, mind az államigazgatási döntések előkészítése, illetve a döntések végrehajtásának szervezése,

nincs önálló döntési jogköre,

közreműködik az önkormányzatok egymás közötti, valamint az állami szervekkel történő együttműködésének összehangolásában is,

A közös önkormányzati hivatal sajátossága, hogy valamennyi tagönkormányzat döntéseit készíti elő, amihez elengedhetetlen az egyes települések eltérő sajátosságainak figyelembevétele.

A polgármesteri hivatalt, közös önkormányzati hivatalt a polgármester a képviselő-testület döntései szerint és saját hatáskörében irányítja. A közös önkormányzati hivatal irányítása tekintetében szükségszerű az irányítási jogkör gyakorlása módjának megállapodásban történő rögzítése.

A polgármesteri hivatalt, közös önkormányzati hivatalt a jegyző vezeti. Közös önkormányzati hivatal esetén a megállapodásban szükséges rögzíteni a jegyző feladatait is.

Közös hivatal fenntartásakor szükséges, hogy minden településen biztosított legyen az ügyintézés.

A közös önkormányzati hivatal alakításának törvényi feltételei

Közös önkormányzati hivatal a törvényben meghatározott kötelező létrehozáson kívül önkéntesen és kijelöléssel is alakítható. A kétezer fő lakosságszámot meghaladó község és város egyaránt dönthet úgy, hogy közös hivatalhoz kíván tartozni.

Törvényi feltételek:

a kétezer fő alatti lakosságszámú (a helyi önkormányzati választások évének január 1-jei állapota) községek számára kötelező;

a közös önkormányzati hivatalhoz tartozó települések összlakosságszámának legalább kétezer főnek kell lennie, vagy a közös hivatalhoz tartozó települések száma legalább hét kell, hogy legyen;

a lakosságszám, ill. a hét település követelménye alól kivételt képez, ha a kialakítandó közös önkormányzati hivatalhoz tartozó települések egyike város;

valamennyi, a közös önkormányzati hivatalt alkotó településnek egy járáson belül kell lennie. Ezen túlmenően a települések közigazgatási területét legfeljebb egy település közigazgatási területe választhatja el egymástól;

ha a közös önkormányzati hivatalt községek hozzák létre, a székhelytelepülésről a létrehozó önkormányzatok képviselő-testületei döntenek. Amennyiben települések egyike város, a székhely a törvény szerint a város (hivatali struktúra, infrastruktúra, központi elhelyezkedés és könnyebb megközelíthetőség okán);

nemzetiségi lakossággal is rendelkező települések esetén enged eltérést a jogszabály. Ha a közös hivatalt létrehozni kívánó településeken élő nemzetiségeknek a népszámlálás során regisztrált aránya településenként és nemzetiségenként eléri a húsz százalékot, valamint a települések összlakosságszáma meghaladja az 1500 főt, vagy a közös hivatalhoz csatlakozni kívánó települések száma legalább öt, az érintett települések az önkormányzatokért felelős miniszternél kérhetik a feltételek enyhítését. Ehhez szükséges, hogy valamennyi érintett települési önkormányzat képviselő-testülete azonos tartalmú, minősített többséggel elfogadott döntést hozzon;

alakítani, megszüntetni önkormányzati ciklusonként egyszer, az általános önkormányzati választásokat követő hatvan napon belül lehet. Erről az érintett települések képviselő-testületei állapodnak meg. A megállapodás az általános önkormányzati választásokat követő év január 1-jén lép hatályba.

város, illetve a kétezer fő lakosságszámot meghaladó települési önkormányzat képviselő-testülete nem tagadhatja meg a közös önkormányzati hivatal létrehozására irányuló megállapodás megkötését, ha azt vele határos település kezdeményezi, azonban az általános törvényi feltételeknek ebben az esetben is teljesülnie kell. A megállapodás megkötése a kormányhivatal vezetőjének jóváhagyásával ebben az esetben is megtagadható. A jóváhagyásról vagy annak megtagadásáról szóló határozatot az érintett önkormányzat a közigazgatási ügyben eljáró bíróság előtt a döntés közlésétől számított tizenöt napon belül megtámadhatja.

Szintén a kormányhivatal közreműködését igényli, ha a közös önkormányzati hivatal alakítására kötelezett önkormányzatok nem tesznek eleget törvényi kötelezettségüknek. Ebben az esetben a kormányhivatal vezetője a törvényi határidő lejártát követő követően döntésével – az abban megjelölt időponttal – kijelöli a közös önkormányzati hivatalhoz tartozó településeket a törvényi feltételekre figyelemmel. A kormányhivatal vezetőjének a kijelölő döntés és a közös önkormányzati hivatalról szóló megállapodás pótlását megelőzően – legalább tizenöt napos véleményezési határidő biztosítása mellett – ki kell kérnie az érintett önkormányzatok véleményét a létrejövő közös önkormányzati hivatalhoz tartozó településekkel és a pótlandó közös önkormányzati hivatalról szóló megállapodás tartalmával összefüggésben. A kormányhivatal vezetőjének döntését az érintett önkormányzatok képviselőtestülete közigazgatási perben megtámadhatja.

a működési költségeit a közös hivatalhoz tartozó önkormányzatok – eltérő megállapodás hiányában – lakosságszámuk arányában biztosítják.

Országgyűlés, köztársasági elnök és Kormány feladatai

1. Az Országgyűlés és a helyi önkormányzatok kapcsolatrendszere

Az állami szervek és az önkormányzatok kapcsolatrendszerében meghatározó szerepe van az Országgyűlésnek (az Alaptörvény meghatározza az állami szerveket, jogállásukat, valamint az alapvető feladat- és hatásköreiket.)

Az Országgyűlés szabályozási, törvényalkotási tevékenysége által teljesednek ki az önkormányzatok és szerveik működésére vonatkozó részletes szabályok, feladatrendszer.

Az Országgyűlés egyéb döntéshozatala révén is befolyásolja az önkormányzatokat.

1.1. Az Alaptörvény helyi önkormányzatokat érintő rendelkezései

Az Országgyűlés – a Charta ajánlásának megfelelően – az Alaptörvényben, illetve törvényben szabályozza és szabályozta a helyi önkormányzatokra vonatkozó rendelkezéseket.

Az Alaptörvény 31. cikke szerint Magyarországon a helyi közügyek intézése és a helyi közhatalom gyakorlása érdekében helyi önkormányzatok működnek.

Törvényességi felügyeletre vonatkozó alapvető rendelkezések:

a törvényességi felügyeletet gyakorló szerv kijelölése;

az alaptörvény-ellenesen működő képviselő-testület feloszlatása;

az önkormányzati rendeletalkotás felülvizsgálata és

a helyi önkormányzat törvényen alapuló rendeletalkotási vagy határozathozatali kötelezettség pótlása.

Az Alaptörvény megőrzi azt az eddig is létező rendszert, hogy a polgármester, illetve a vármegyei közgyűlés elnöke kivételesen elláthat az önkormányzati feladatokon és hatáskörökön kívül államigazgatási feladat- és hatáskört is. Ilyen hatáskört kizárólag törvény adhat, vagy törvényi felhatalmazáson alapuló kormányrendelet.

Gyakorolandó hatáskörök: a honvédelemmel, a katasztrófavédelemmel, illetve a polgári védelemmel kapcsolatosak.

A negyedik Alaptörvény-módosítás megerősítette, hogy a helyi önkormányzat szervei kettős feladatot látnak el: az önkormányzati feladatok mellett részt vesznek állami feladatok végrehajtásában is.

1.2. Az Országgyűlés helyi önkormányzatokat érintő szabályozás jogköre

Az Országgyűlés szabályozási tevékenysége tartalmilag arra irányul, hogy a helyi önkormányzás gyakorlása nem eredményezheti az országos közügyektől való elszakadást és függetlenséget. (nem lehet öncélú)

Az Mötv. kódex jelleggel, 8 fejezetre tagolva szabályozza a helyi önkormányzatokra vonatkozó általános rendelkezéseket:

a helyi önkormányzás általános szabályait;

a feladat- és hatásköröket;

a helyi önkormányzatok típusait, szerveik és működésük szabályait;

a helyi önkormányzatok társulásait;

a területszervezés szabályait;

a helyi önkormányzatok gazdasági alapjait és

a helyi önkormányzatok, valamint a központi állami szervek kapcsolatát, a helyi önkormányzatok törvényességi felügyeletét és

az önkormányzati hatósági ügyet.

Az Mötv. nevesített törvényhozási tárgyként említi a helyi önkormányzatok:

jogállását;

feladat- és hatásköreit;

kötelezően ellátandó feladatait;

kötelező szervtípusait, működésének garanciáit és

anyagi eszközeit és gazdálkodásának alapvető szabályait.

Az ellátott feladatokat törvény állapíthatja meg. Minél több közügy megoldását utalja az Országgyűlés a helyi önkormányzatok feladat- és hatáskörébe (decentralizáció), az önkormányzatok szerepe annál erősebb az államszervezeten belül. Emellett az önkormányzatok a saját elhatározásból vállalt (fakultatív) feladatok bővítése és teljesítése révén erősíthetik szerepüket.

Az önkormányzatok az ágazati törvények feladat meghatározásai szerint további helyi közszolgáltatásokat szervezhetnek. Ezek különösen: az alapfokú szakellátás szintjét elérő vagy meghaladó egészségügyi, szociális közszolgáltatások.

Külön törvények (pl. a költségvetési tárgyú törvények, az egyes vagyontárgyak önkormányzatok tulajdonába adásáról szóló törvények) biztosítják azokat a pénzügyi feltételeket, a gazdasági erőt jelentő eszközöket, amelyek az önálló helyi feladatteljesítés képességének anyagi alapját jelentik.

Az Országgyűlés joga és felelőssége az is, hogy a helyi közügyek önálló ellátásához szükséges feltételeket biztosítsa (állami támogatások, helyi adókra vonatkozó törvényi felhatalmazás stb.), ide értve a jogi kereteket (törvények) és a gazdasági forrásokat (pénzeszközök, bevételi lehetőségek).

1.3. Az Országgyűlés helyi önkormányzatokat érintő döntéshozatali jogköre

Az Országgyűlés az Alaptörvény-ellenesen működő képviselő-testület feloszlatásáról a Kormány javaslatának az Országgyűléshez való benyújtását követő, soron következő ülésen határoz. Az alaptörvény-ellenes működés több formában jelentkezhet. Egyes esetekben ezt megalapozhatja:

a képviselő-testület működésének hiánya,

a képviselő-testület sorozatos, alaptörvény-ellenességet megalapozó törvénysértő tevékenysége vagy

a képviselő-testület mulasztása is.

A területszervezéssel kapcsolatos döntések megoszlanak az Országgyűlés és a köztársasági elnök között. Az Országgyűlés dönt az állam területi tagozódásáról, továbbá – az érintett önkormányzatok véleményének kikérése után – a megyék összevonásáról, szétválasztásáról, határainak megváltoztatásáról, elnevezéséről és székhelyéről, valamint a fővárosi kerületek kialakításáról.

Az Országgyűlés határozatával a helyi önkormányzati rendszer létrejöttének tizedik évfordulója tiszteletére szeptember 30-át, az első helyhatósági választások napját a Helyi Önkormányzatok Napjává nyilvánította.

2. A köztársasági elnök és a helyi önkormányzatok kapcsolatrendszere

Az államfő a hatáskörei alapján egy külön önálló államfői hatalom birtokosa, amelynek legfőbb szerepe, hogy kifejezze a nemzet egységét és az államszervezet demokratikus működése felett őrködjön. E pozíció a többi hatalmi ág viszonylatában egy kiegyensúlyozó, ellenőrző szerepet jelent.

Az Alaptörvény államról szóló 9. cikke olyan hatásköröket jelöl meg, amelyek gyakorlásával a köztársasági elnök érdemben befolyásolhatja a helyi önkormányzatok működését.

Ilyen hatáskörökként említhetők:

őrködik az államszervezet demokratikus működése felett;

törvényt kezdeményezhet;

az elfogadott törvényt az Alaptörvénnyel való összhangjának vizsgálatára megküldheti az Alkotmánybíróságnak és

kitűzi a helyi önkormányzati képviselők és polgármesterek általános választását;

dönt a hatáskörébe tartozó területszervezési ügyekben.

Az államfő megbízza az illetékes kormányhivatal vezetőjét – ha az Országgyűlés a helyi képviselő-testületet feloszlatja –, hogy az új képviselő-testület megválasztásáig terjedő időre gyakorolja azokat a feladat- és hatásköröket, amelyeket a jogszabály a polgármesternek állapít meg.

A megbízás korlátozott lehetőséget biztosít a kormányhivatal vezetőjének, mivel a feloszlatást követő 3 hónapon belül időközi választást kell tartani, továbbá az át nem ruházható képviselő-testületi és a polgármestert megillető hatáskörökben hozhat döntést.

Az illetékes kormányhivatal vezetője jogosult meghozni a folyamatos működést célzó azon döntéseket, amelyek egyébként a képviselő-testületet (pl. szociális ügyek), a polgármestert (pl. katasztrófavédelem) illetnék meg.

A rendeletalkotás az újonnan megválasztandó képviselő-testület feladata lesz.

A köztársasági elnök dönt:

városi cím adományozásáról,

község alakításáról, egyesítéséről,

a községegyesítés megszüntetéséről,

a város, község elnevezéséről. (az érintett helyi önkormányzatok kezdeményezésére)

A területszervezési eljárás közös szabályai szerint az állami területi tagozódást érintő területszervezési kezdeményezésről az Országgyűlés és a köztársasági elnök – az országgyűlési képviselői és az önkormányzati általános választás évének kivételével – évente egy alkalommal dönt.

Megemlítendő a különleges jogrendet érintő döntések hozatalára vonatkozó hatásköre.

3. A Kormány és a helyi önkormányzatok

A helyi önkormányzatok és a Kormány kapcsolata több, eltérő sajátosságokat mutató területre terjed ki:

az Országgyűlés működésével kapcsolatos kormányzati tevékenységére

a helyi önkormányzatokkal kapcsolatos szabályozási feladataira,

a helyi önkormányzati szervek államigazgatási feladatellátására,

a nemzetközi szervezet felé vállalt önkormányzati kötelezettség teljesítésére,

az önkormányzati érdekegyeztetésre,

a törvényességi felügyeletre és

a helyi önkormányzat gazdálkodásával kapcsolatos feladatokra.

Önkormányzati feladat- és hatásköröket Kormány nem állapíthat meg (az Országgyűlés elé többnyire a Kormány terjeszti elő a törvényjavaslatokat (az önkormányzatokat érintőket is)

kezdeményezi azok módosítását,

szervezi a törvények végrehajtását.

Meghatározza a feladat- és hatáskörellátáshoz szükséges minimális szakmai, személyi, tárgyi és gazdasági feltételeket. Ennek során a kormány és a miniszterek rendeletalkotással szabályozhatja, befolyásolhatja az önkormányzati feladatellátást.

A Kormány rendeletben határozza meg a helyi önkormányzatok által irányított szerveknél dolgozó személyek képesítési előírásait.

A Kormány az Mötv.-ben kapott felhatalmazást alapján rendeletben állapítja meg:

a helyi önkormányzatok törvényességi felügyelete,

a helyi önkormányzat tulajdonába tartozó vagyonelemek nyilvántartása szabályait;

a fővárosi önkormányzat kezelésében egyes közutak és egyéb közterületek kijelölésének szempontjait;

az Európai Unió vagy más nemzetközi szervezet felé vállalt kötelezettséggel összefüggő beruházás megvalósítása érdekében szükséges intézkedéseket.

Az Önkormányzatok Nemzeti Együttműködési Tanácsa paritásos alapon működő konzultatív és javaslattevő testület.

Tevékenysége :

a helyi önkormányzatok által ellátott közszolgáltatásokat érintő stratégiai kérdésekre;

az önkormányzati rendszer megújítására;

az éves költségvetés önkormányzatokat érintő kérdéseire és

a jogalkotási feladatokra vonatkozó javaslatokra terjed ki.

A Tanács tagjai:

vidék- és településfejlesztési miniszter,

pénzügyminiszter,

a Vidék- és Településfejlesztési Minisztérium önkormányzatokért felelős államtitkára,

a területi közigazgatásért felelős államtitkára,

az országos önkormányzati érdekszövetségek elnökei,

2026-os hatályosító tájékoztató szerint a Tanács tagságának felsorolása ezt a tanácskozási jogú tagságot már nem tartalmazza.

A Tanács évente legalább két alkalommal ülésezik.

A Tanács elnöke a vidék- és településfejlesztési miniszter, alelnöke a Vidék- és Településfejlesztési Minisztérium önkormányzatokért felelős államtitkára, és tárelnöke országos önkormányzati érdekszövetségek elnökei éves rotációban.

Miniszterek önkormányzati feladatai

1. A miniszterek és a helyi önkormányzatok

A miniszterek a kialakított kormányzati munkamegosztás szerint, egymással együttműködve látják el ágazati feladataikat. Az önkormányzati érdekek figyelembevétele mellett gondoskodnak a kormány-előterjesztések előkészítéséről. E feladatuk során különböző szintű egyeztetéseket folytatnak az ágazati érdekszövetségekkel és természetesen a helyi önkormányzatok képviselőivel is. A fővárost, illetőleg a vármegyei önkormányzat hatáskörét érintő kormányzati döntések előkészítésébe a főpolgármestert, illetőleg a vármegyei önkormányzat közgyűlésének elnökét is be kell vonni.

1.1. Az ágazati miniszterek és a helyi önkormányzatok

A Kormány tagjaként a miniszter, feladatkörében eljárva önállóan szabályozhatja és ellenőrizheti az önkormányzati szervek által ellátott feladatokat:

meghatározza a polgármester, a főpolgármester, a vármegyei közgyűlés elnöke, a jegyző, a kormányhivatal államigazgatási feladatai ellátásának szakmai szabályait és ellenőrzi azok érvényesülését;

a rendelkezésre álló forrásokra figyelemmel szabályozza a helyi önkormányzatok által fenntartott intézmények működésének szakmai követelményeit, az intézmények dolgozóinak képesítési előírásait, ellenőrzi az előírások érvényesülését és

a helyi önkormányzatoktól – ágazati feladatai körében – adatokat és tájékoztatást kérhet, amelyet az önkormányzat köteles teljesíteni.

A hatékonyabb önkormányzati feladatellátás elősegítése érdekében:

az előző pontban említett ellenőrzés eredményéről tájékoztatja a helyi önkormányzatot, javaslatot tesz a hiányosságok megszüntetésére, kezdeményezheti, hogy a képviselő-testület tárgyalja meg az ellenőrzés tapasztalatait, törvénysértés esetén tájékoztatja a helyi önkormányzatokért felelős minisztert és a kormányhivatalt;

tájékoztatja a helyi önkormányzatot a központi ágazatpolitikai célokról, a szabályozási eszközökről, biztosítja számukra az ágazati feladatok ellátásához szükséges információt és

a központi költségvetésről szóló törvényben meghatározott címen és feltételekkel a helyi önkormányzat részére a helyi önkormányzatokért felelős miniszter koordinálásával pénzügyi támogatást nyújthat.

Az egészségügyért felelős miniszter feladatkörében eljárva a járóbeteg-szakellátás biztosítása érdekében jogosult adatokat kezelni és adatszolgáltatást kérhet a települési önkormányzatoktól az általuk ellátott járóbeteg-szakellátási feladathoz kapcsolódóan.

1.2. A helyi önkormányzatokért felelős miniszter és a helyi önkormányzatok

A Kormány helyi önkormányzatokért felelős tagja 2023-ig a belügyminiszter volt, 2024-től 2026-ig a közigazgatási és területfejlesztési miniszter, 2026-tól a vidék- és településfejlesztési miniszter. Felelőssége alapvetően az önkormányzati szervezeti működés kialakításához és szabályozásához, a helyi önkormányzatok feladat- és hatásköreihez, valamint az önkormányzati gazdálkodás egyes elemeihez kapcsolódik.

A helyi önkormányzatokért felelős miniszterként közreműködik (jogszabály előkészítés):

a helyi önkormányzatok feladatát és hatáskörét, a polgármester, a főpolgármester, a kormányhivatal tevékenységét érintő jogszabályok, közjogi szervezetszabályozó eszközök és egyedi állami döntések tervezeteinek előkészítésében;

a helyi önkormányzat meghatározott kölcsönfelvételére vagy más kötelezettségvállalására vonatkozó kormányzati hozzájárulás megadásánál;

az önkormányzatok feladatfinanszírozási rendszeréhez szükséges, továbbá kormányzati döntéseket megalapozó önkormányzati adatok gyűjtésében, rendszerezésében.

A helyi önkormányzatokért felelős miniszterként összehangolja (településfejlesztés, gazdálkodás):

a helyi önkormányzatok működésével összefüggő településfejlesztés, gazdálkodás, valamint az egyes adatbázisokkal kapcsolatos kormányzati feladatok ellátását és

a helyi önkormányzatok rendelkezésére bocsátott fejlesztési források felhasználására kiírt pályázatokat, továbbá a helyi önkormányzatok gazdálkodását érintő jogszabályi feltételek kialakítását.

A helyi önkormányzatokért felelős miniszterként dönt, illetve jogosult (gazdálkodás, nemzetközi ügyek, hivatal):

az államháztartásért felelős miniszter útján a kincstár önkormányzatok gazdálkodását érintő helyszíni vizsgálata elrendelésére;

az államháztartás információs rendszerének valamennyi, az államháztartás önkormányzati alrendszerére vonatkozó adatának megismerésére, rendszerezésére;

dönt közös önkormányzati hivatal létrehozása során az eltérés jóváhagyásáról,

kialakítja az önkormányzati érdekszövetségekkel való kapcsolattartás és egyeztetés rendjét,

kijelöli az Európa Tanács Helyi és Regionális Önkormányzatok Kongresszusa magyar delegációjának tagjait és

kezdeményezi a Kormánynál, ha az Európai Unió vagy más nemzetközi szervezet felé vállalt kötelezettség határideje eredménytelenül telt el, vagy a határidőben történő teljesítés elmaradásának reális veszélye fennáll, hogy a Kormány a kötelezettséggel összefüggő önkormányzati beruházás megvalósításáról saját hatáskörben gondoskodjon.

1.3. A helyi önkormányzatok törvényességi felügyeletéért felelős miniszter és a helyi önkormányzatok

A helyi önkormányzatok törvényességi felügyeletéért felelős kormánytag 2023-ig a Miniszterelnökséget vezető miniszter volt, 2024-től 2026-ig a közigazgatási és területfejlesztési miniszter, 2026-tól a vidék- és településfejlesztési miniszter.

2026-ban a törvényességi felügyeletért felelős miniszteri feladatkört a vidék- és településfejlesztési miniszter látja el; a részletes feladatokat a 2026-os kormányzati feladat- és hatáskörmegosztás szerint kell értelmezni.

irányítja a helyi önkormányzatok törvényességi felügyeletét;

kezdeményezi a Kormánynál az Alaptörvénnyel ellentétesen működő helyi képviselő-testület feloszlatására vonatkozó országgyűlési előterjesztés benyújtását;

előkészíti az Országgyűlés és a köztársasági elnök hatáskörébe tartozó területszervezési döntéseket és

a kormányhivatal javaslatának megvizsgálását követően kezdeményezi a Kormánynál annak indítványozását, hogy az Alkotmánybíróság vizsgálja felül az önkormányzati rendelet Alaptörvénnyel való összhangját.

A helyi önkormányzatok törvényességi felügyeletéért felelős miniszter egyéb feladatai:

véleményezési jogot gyakorol az Európa Tanács Helyi és Regionális Önkormányzatok Kongresszusa magyar delegációja tagjainak kijelölése során,

felelős a közigazgatás szervezéséért és fejlesztéséért,

összehangolja a polgármester, a jegyző által ellátott ellenőrzési tevékenységeket,

szakmai irányítást gyakorol a kormányhivatalok működése felett.

Az önkormányzatok feladatellátását, működését különböző tanácsadó, véleményező bizottságok is segítik, viszont döntésük nem kötelező az önkormányzatok számára.

Pl: Nemzeti Címer Bizottság feladata: címertani szakmai szempontok alapján véleményezi az önkormányzatok (helyi vagy nemzetiségi) tervezett és már meglévő címereit, és szükség szerint javaslatokat fogalmaz meg annak megfelelő kialakítására.

Kormányhivatal és törvényességi felügyelet

A kormányhivatal szervezete, fő feladatai

Az Alaptörvény rendelkezik arról, hogy a fővárosi és vármegyei kormányhivatal a Kormány általános hatáskörű területi államigazgatási szerve. A főispán által közvetlenül vezetett szervezeti egységekből és járási, a fővárosban fővárosi kerületi hivatalokból áll.

A kormányhivatalt a főispán vezeti. Őt Miniszterelnökséget vezető miniszter javaslatára a miniszterelnök nevezi ki és menti fel. A hivatali szervezetet főigazgató (főispán helyettese) vezeti, őt pedig a főispán javaslatára a miniszter nevezi ki és menti fel. A főigazgató általános helyettese az igazgató. Az igazgatót főigazgató javaslatára a főispán nevezi ki és menti fel.

A kormányhivatal törzshivatalra és szakigazgatási szervekre tagozódik. A főispán által közvetlenül vezetett szervezeti egységekre és a járási (a fővárosban kerületi) hivatalokra tagozódik. A szervezeti egységek vezetést segítő, funkcionális és szakmai feladatokat látnak el. A jogszabályoknak és a Kormány döntéseinek megfelelően összehangolja és elősegíti a kormányzati feladatok területi végrehajtását.

A kormányhivatal általános feladatai:

döntés-előkészítő és javaslattevő szervként közreműködik a Kormány, illetve a minisztereknek a helyi önkormányzatokkal és a nemzetiségi önkormányzatokkal kapcsolatos egyes feladatai ellátásában;

ellenőrzési feladatokat lát el, különös tekintettel a hatósági tevékenység jogszerűségének ellenőrzésére;

gondoskodik a területi államigazgatási szervek ellenőrzési tevékenységének összehangoltságáról;

közigazgatási informatikai közreműködői tevékenységet lát el

ügyfélszolgálatot működtethet;

ügyintézéshez kapcsolódó informatikai szolgáltatást biztosít;

nyilvántartást vezet;

ellátja a jogszabályban meghatározott egyéb (pl. képzési, véleményezési) feladatait.

A kormányhivatal önkormányzatokat érintő feladatai:

ellátja a helyi és nemzetiségi önkormányzatok törvényességi felügyeletét;

közreműködik a területszervezési eljárásban;

szervezi a polgármester és a helyi önkormányzati képviselő kötelező képzését;

törvényességi felügyeleti eljárás keretében vizsgálja települési önkormányzat számára előírt kötelező feladat- és hatáskör vállalása feltételeit;

hozzájárulást ad helyi önkormányzat által kötött csereügyletekhez.

nemzetiségi önkormányzatok törvényességi felügyelete, az elmaradt nemzetiségi önkormányzati döntés pótlása (aktuspótlás) kivételével

térségi fejlesztési tanács és a területfejlesztési önkormányzati társulások működésének törvényességi felügyelete

A törvényességi felügyelet

Célja a helyi önkormányzat képviselő-testülete, bizottsága, részönkormányzata, polgármestere, főpolgármestere, vármegyei közgyűlés elnöke, társulása, jegyzője (a továbbiakban együtt: érintett) működése jogszerűségének biztosítása.

A kormányhivatal törvényességi felügyeleti eljárásában vizsgálja

működésének, döntéshozatali eljárásának jogszerűségét;

döntéseinek jogszerűségét és

jogalkotási, továbbá jogszabályon alapuló döntési és feladat-ellátási kötelezettségének teljesítését.

A törvényességi felügyelet eszközrendszere

A kormányhivatal által alkalmazható felügyeletieszközök az alábbiak:

információ kérése és jogi segítségnyújtás,

a törvényességi felhívás,

a képviselő-testület és a társulási tanács ülése összehívásának kezdeményezése, az Mötv.-ben meghatározott esetben a képviselő-testület vagy a társulási tanács ülésének összehívása,

javaslattétel a helyi önkormányzatok törvényességi felügyeletéért felelős miniszternek az önkormányzati rendelet Alaptörvénnyel való összhangjának alkotmánybírósági vizsgálata kezdeményezésére,

önkormányzati rendelet más jogszabályba ütközésének vizsgálatára irányuló eljárás kezdeményezése,

a helyi önkormányzati jogalkotási kötelezettség elmulasztása megállapításának kezdeményezése,

a helyi önkormányzat törvényen alapuló jogalkotási kötelezettségének pótlása,

az önkormányzati határozat közigazgatási ügyben eljáró bíróság előtti megtámadása,

az önkormányzati határozathozatali és feladat-ellátási kötelezettség elmulasztása esetén mulasztási per indítása,

a helyi önkormányzatnak a központi költségvetés terhére nyújtott támogatás, illetve a központi költségvetésből nyújtott támogatás felülvizsgálatának kezdeményezése a kincstárnál, illetve a támogatónál,

a sorozatos törvénysértést elkövető polgármester tisztségének megszüntetése iránti per indítása,

fegyelmi eljárás kezdeményezése a helyi önkormányzat polgármestere és a polgármesternél a jegyző ellen

helyi önkormányzat gazdálkodását érintő vizsgálat lefolytatásának kezdeményezése az Állami Számvevőszéknél,

szakmai segítség nyújtása,

törvényességi felügyeleti bírság kiszabálya a helyi önkormányzatra vagy a társulásra az Mötv.-ben meghatározott esetekben és

javaslattétel a helyi önkormányzatok törvényességi felügyeletéért felelős miniszternek, hogy kezdeményezze a Kormánynál az Alaptörvénnyel ellentétesen működő képviselő-testület feloszlatását.

Gazdálkodás alapjai: bevételek, kiadások, vagyon

Az önkormányzatok gazdálkodásának alapjai, jellemzői

Az önkormányzatok autonómiájának fontos részét képezi az önkormányzatok gazdálkodási, pénzügyi önállósága.

Magyarországon a hatályos jogi szabályozás, mindenekelőtt az önkormányzati törvény (Mötv.) alapulvételével a helyi önkormányzatok bevételei alapvetően három csoportba sorolhatók:

1. Saját bevételek

a helyi adók (A helyi adókról szóló 1990. évi C. törvény felhatalmazza a települési önkormányzat képviselő-testületét, hogy rendelettel az illetékességi területén helyi adókat, valamint települési adókat vezessen be. Helyi adók közé soroljuk a vagyoni típusú adókat, például építményadó, telekadó, a kommunális jellegű adókat, például kommunális adó, idegenforgalmi adó, és a helyi iparűzési adót. A törvény 2015. január 1-jei módosításával lépett hatályba a települési adóról szóló rendelkezés. Települési adónak nem lehet alanya állam, önkormányzat, szervezet, vállalkozó. Az adóból származó bevétel az azt megállapító önkormányzat bevétele, amelyet fejlesztési célra és a települési önkormányzat képviselő-testületének hatáskörébe tartozó szociális ellátások finanszírozására lehet kizárólag felhasználni.);

saját tevékenységből, vállalkozásból és az önkormányzati vagyon hasznosításából származó bevétel, nyereség, osztalék, kamat és bérleti díj;

átvett pénzeszközök;

törvény alapján az önkormányzatot megillető illeték, bírság, díj;

az önkormányzat és intézményei egyéb sajátos bevételei.

2. Átengedett központi bevételek

A helyi önkormányzatok részére átengedett központi bevételeket, ezek fajtáját és mértékét az Országgyűlés törvényben (rendszerint a költségvetési törvényben) állapítja meg. Az ide sorolandó bevételek függetlenek a helyi önkormányzat döntésétől, ugyanakkor e bevételi körnek sajátos helyi jelleget kölcsönöz az a tény, hogy helyben keletkező bevételek átengedéséről van szó. E bevételek nem járnak felhasználási kötöttségekkel.

Átengedett bevétel:

a termőföld bérbeadásából származó jövedelem utáni - a települési önkormányzat által beszedett - személyi jövedelemadó 100%-a,

a települési önkormányzat jegyzője által jogerősen kiszabott környezetvédelmi bírság 100%-a,

fővárosi és vármegyei kormányhivatal által a települési önkormányzat területén kiszabott, és abból befolyt környezetvédelmi bírságok 30%-a,

a közlekedési szabályszegés tekintetében kiszabott közigazgatási bírság behajtásából, illetve a végrehajtásból származó bevétel 40%-a, ha a behajtást, illetve a végrehajtást a települési önkormányzat jegyzője önkormányzati adóhatósági jogkörben eljárva foganatosította.

a települési önkormányzat területén a közlekedési szabályszegések után a közterület-felügyelő által kiszabott közigazgatási bírság behajtott összegének 100%-a.

3. Állami hozzájárulások, támogatások

Az állami támogatások és hozzájárulások döntő többsége a központi költségvetés a mindenkori éves költségvetési törvény 1. mellékletének IX. Helyi önkormányzatok támogatásai fejezetből a feladatfinanszírozás rendszerén keresztül jut el az önkormányzatokhoz.

A fentieken kívül jelentős bevételi forrást jelentenek az önkormányzati alrendszerben az egészségbiztosítási támogatások, amelyek az Egészségbiztosítási Alapból származnak, és az egészségügyi intézményt (közszolgáltatást) fenntartó helyi önkormányzatokat illetik meg, 2013-tól már csak az egészségügyi alapellátást érintően.

Az önkormányzatok bővíthetik bevételeiket egyéb, pályázati úton elnyert fejlesztési támogatásokkal. Ezek egy része teljes egészében a központi költségvetésből származik, más része az Európai Unióból származó támogatás.

Kiadások

Megállapítható, hogy az egyes helyi önkormányzatok kiadási struktúrája egymástól teljesen eltérő lehet, mert egészen más egy kis települési önkormányzat helyzete, mint egy nagyvárosi önkormányzaté, egy hátrányos helyzetű térségben lévő önkormányzat helyzete, mint egy fejlett térségben lévőé stb.

Az utóbbi években – főként az önkormányzati fejlesztések uniós és hazai támogatási forrásainak növekedésének következtében – emelkedő tendenciát mutat az önkormányzatok felhalmozási és tőkejellegű kiadásainak összege. Az önkormányzati kiadások további elemei között említhetjük a különböző közszolgáltatások biztosításához kapcsolódó kiadásokat, a lakossági juttatásokat, az államháztartáson kívüli szervezeteknek juttatott transzfereket, illetve az egyéb kiadásokat. Természetesen az önkormányzatok költségvetése is tartalmaz tartalékokat, az általános és céltartalék képzése itt is kötelező.

A helyi önkormányzatok vagyongazdálkodása

A helyi önkormányzatok autonómiájának kiemelkedően fontos elemét jelenti az önkormányzatok gazdasági önállósága.

A helyi önkormányzatok gazdasági önállóságának egyik feltétele, hogy feladataik ellátásához megfelelő vagyonnal rendelkezzenek. A vagyon fogalmába egyrészt ingatlanok (föld és épületek), másrészt ingók (mindaz, ami nem ingatlan, tehát különböző tárgyak, berendezések, gépek, felszerelések stb.) és vagyoni értékű jogok tartoznak (pl. bérleti jog).

Magyarország Alaptörvénye rögzíti, hogy a helyi önkormányzat tulajdona – az állami vagyon mellett nemzeti vagyon. A helyi önkormányzat vagyona törzsvagyon vagy üzleti vagyon lehet. A törzsvagyon közvetlenül a kötelező önkormányzati feladatkör ellátását vagy hatáskör gyakorlását szolgálja. A törzsvagyonba tartozó vagyonelemek részben forgalomképtelenek, részben pedig korlátozottan forgalomképesek.

A szabályozás célja annak megakadályozása, hogy az önkormányzatok a törzsvagyonba tartozó vagyonukat elpazarolják, és ezáltal a kötelező önkormányzati feladatok ellátását vagy hatáskör gyakorlását veszélyeztessék.

Az a helyi önkormányzati vagyon, amely nem tartozik a törzsvagyonba, üzleti vagyonnak minősül. Ez a vagyonrész az önkormányzat szabad elhatározása alapján elidegeníthető, megterhelhető, vállalkozásba apportként bevihető.

A vagyonkataszter nyilvántartás

A helyi önkormányzatok tulajdonában lévő ingatlanvagyon nyilvántartási és adatszolgáltatási rendjéről szóló 147/1992. (XI. 6.) Korm. rendelet (továbbiakban: kataszter rendelet) 1. §-a szerint az önkormányzat tulajdonában lévő ingatlanvagyonról ingatlanvagyon-katasztert kell felfektetni és folyamatosan vezetni és arról minden évben statisztikai adatszolgáltatást nyújtani.

Gazdasági program és fejlesztési terv

Az önkormányzatok gazdálkodási döntései, fejlesztési lehetőségei tekintetében a rendelkezésre álló pénzügyi források meghatározóak, ezért is fontos a jól előkészített, hosszú távú gondolkodáson alapuló költségvetés tervezése, elfogadása.

Ma már elengedhetetlen a hosszú távú stratégia kialakítása a képviselő-testület munkájában, részben ez határozza meg az önkormányzat éves költségvetése tervezésének irányait is.

A helyi önkormányzatoknak a biztonságos működés és fejlődés érdekében évről-évre vizsgálniuk kell:

az ellátandó feladataik biztosításához szükséges kereteket, ezzel összefüggésben racionalizálási döntéseket kell hozniuk,

a saját bevételi lehetőségeiket, és hogy azok növelése érdekében milyen intézkedéseket tehetnek,

a szükséges fejlesztések körét és az elérhető források nagyságát,

milyen eszközökkel segíthetik a helyi gazdaság élénkítését (foglalkoztatás bővítés, vállalkozáselénkítés, munkahelyteremtés stb.).

A helyi önkormányzat hosszú távú fejlesztési elképzeléseit gazdasági programban, fejlesztési tervben rögzíti. Ennek elkészítése a képviselő-testület kizárólagos, át nem ruházható hatáskörébe tartozik.

A gazdasági program hosszabb távra, a képviselő-testület megbízatásának időtartamára vagy azt meghaladó időszakra szól. A gazdasági programot, fejlesztési tervet a képviselő-testület az alakuló ülését követő hat hónapon belül fogadja el.

Az új önkormányzati törvény (Mötv.) nem részletezi a gazdasági program, fejlesztési terv tartalmi elemeit, az elkészítésére vonatkozó feladatokat, határidőt határozza meg. A gazdasági program tartalmát a település adottságai, jellemzői, elképzelései mellett számos külső tényező is befolyásolja, amelyeket együttesen szükséges figyelembe venni a program megalkotásakor.

Ilyen tényezők lehetnek:

a helyi érdekek, elképzelések,

a gazdasági előrejelzések,

a kormányzati célkitűzések,

az ellátandó önkormányzati feladatok köre – különválasztva a kötelező és önként vállalt feladatokat,

a központi költségvetési finanszírozás irányai, a várható források mértéke,

a saját bevételi képesség,

a településen megvalósítandó fejlesztési elképzelések

a hitelfelvételi lehetőségek – figyelemmel az adósságot keletkeztető kötelezettségvállalási szabályokra,

országos és térségi fejlesztési koncepciók, egyéb stratégiai dokumentumok (például megyei területfejlesztési koncepció, megyei területrendezési terv, megyei/települési környezetvédelmi program, sportkoncepció, turisztikai koncepció stb.).

Az önkormányzat gazdasági programjának, fejlesztési tervének minden esetben az adott település helyi sajátosságaihoz, a helyi igényekhez és lehetőségekhez kell igazodnia.

Célként meghatározható:

az önkormányzat stabil működésének elérése/fenntartása/javítása,

a helyi közszolgáltatások színvonalának, elérhetőségének fenntartása/javítása,

a település fejlődése, vonzóvá, ismertté tétele (településmarketing javítása),

a lakosság életszínvonalának megtartása/emelése, a helyi gazdaság élénkítése,

helyi gazdaság élénkítése

a helyi foglalkoztatási lehetőségek javítása stb.

Mivel a gazdasági programban, fejlesztési tervben foglaltak végrehajtása nagymértékben függ az önkormányzat költségvetési helyzetétől, ezért a várható pénzügyi lehetőségek alapján is szükséges végiggondolni, milyen körülmények között tud működni az önkormányzat az elkövetkező években. Ehhez segítséget jelent, hogy az éves költségvetési rendelet megalkotásakor az önkormányzatnak meg kell határozni három évre előre a várható bevételeit, kiadásait.

A gazdasági program összeállításakor a kötelező feladatellátás tekintetében is vizsgálni kell a szükséges források meglétét, valamint a feladatok ellátását szolgáló infrastruktúra fenntartási, fejlesztési igényét. A kötelező feladatok ellátásának elsődlegességéből adódóan e fejlesztések megvalósítását javasolt előresorolni a gazdasági programban meghatározott feladatok, elképzelések között.

Az önkormányzati gazdasági programban, fejlesztési tervben számba vehetők a különböző önkormányzatok feladatokhoz, közszolgáltatásokhoz kapcsolódóan az elérendő célok és azok megvalósításával összefüggő feladatok.

A gazdasági program, fejlesztési terv a jövőbeni elképzelések, fejlesztési lehetőségek mellett rögzíti az ezek megvalósításához kapcsolódó forrásszerzési lehetőségek számbavételét, figyelemmel kísérését is. Ez utóbbi jellemzően az európai uniós és hazai pályázati lehetőségeket jelenti.

A gazdasági program támpontul szolgál a helyi elképzelések megvalósításához és az azokkal összefüggő döntésekhez. Tartalma a ciklus során felülvizsgálható és a lehetőségektől függően módosítható.

Éves költségvetés készítése és tartalma

A helyi önkormányzat a költségvetését költségvetési rendeletben állapítja meg.

A költségvetésből kell finanszírozni mindazon feladatokat, amelyek ellátását az önkormányzati törvény, vagy más törvények kötelezően helyi önkormányzati hatáskörbe utalnak, vagy amelyek az önkormányzatok önként vállalt feladataiként jelentkeznek.

A helyi önkormányzatok költségvetésének tervezési, előkészítési folyamatának fázisai az alábbiak:

a költségvetési rendelet tervezetének elkészítése;

a költségvetési rendelet elfogadása.

A költségvetési rendelet-tervezet elkészítése a jegyző feladatkörébe tartozik. A költségvetési rendeletben megjelenő tervszámokat a testület által – ezt megelőzően már – határozatban elfogadott saját bevételek alkotják. Ezektől a tervszámoktól eltérni csak akkor lehet, ha a külső gazdasági feltételekben lényeges változás áll be. Az eltérést és annak indokát a költségvetési rendelet-tervezet indoklásában ismertetni kell.

A jegyző a költségvetési rendelettervezetét egyezteti a költségvetési szervek vezetőivel, annak eredményét írásban rögzíti, ezt követően a rendelet-tervezetet és az egyeztetés eredményét a polgármester a képviselő-testület bizottságai elé terjeszti.

A jegyző által előkészített és bizottságok által megtárgyalt költségvetési rendelet-tervezetet – melyhez legalább a pénzügyi bizottság írásos véleményét is csatolta – a polgármester terjeszti a képviselő-testület elé tárgyév február 15-éig, ha a központi költségvetésről szóló törvényt az Országgyűlés a naptári év kezdetéig nem fogadta el, akkor a központi költségvetésről szóló törvény hatálybalépését követő negyvenötödik napig nyújtja be a képviselő-testületnek.

A költségvetés előterjesztésével együtt a képviselő-testület részére tájékoztatásul be kell mutatni:

a helyi önkormányzat költségvetési mérlegét közgazdasági tagolásban, valamint az előirányzat felhasználási tervét,

a többéves kihatással járó döntések számszerűsítését évenkénti bontásban és összesítve,

a közvetett támogatásokat – adóelengedéseket, adókedvezményeket – tartalmazó kimutatást

a költségvetési koncepció megalkotásakor figyelembe vett tervszámoknak megfelelően a költségvetési évet követő három év tervezett előirányzatainak keretszámait főbb csoportokban, továbbá a tervszámoktól történő esetleges eltérés indokait.

A helyi önkormányzat költségvetése tartalmazza:

az önkormányzat költségvetési bevételeit és kiadásait működési bevételek és kiadások, felhalmozási bevételek és kiadások, kiemelt előirányzatok és kötelező feladatok, önként vállalt feladatok, államigazgatási feladatok szerint;

az önkormányzat által irányított költségvetési szervek bevételi és kiadási előirányzatait kiemelt előirányzatok és kötelező feladatok, önként vállalt feladatok, államigazgatási feladatok szerint;

a költségvetési egyenleg összegét működési és felhalmozási cél szerinti bontásban;

Itt szükséges megjegyezni, hogy az Mötv. 111. § (4) bek.-ben foglalt előírás szerint a költségvetési rendeletben működési hiány nem tervezhető. A hiány tehát a költségvetési egyenleg működési cél szerinti bontása tekintetében értendő.

a költségvetési hiány belső finanszírozására szolgáló, előző évek költségvetési maradványának/vállalkozási maradványának finanszírozási bevételként történő igénybevételét, a szabad pénzeszközök betétként való elhelyezése, visszavonása;

a költségvetési hiány külső finanszírozására vagy a költségvetési többlet felhasználására szolgáló finanszírozási bevételi és finanszírozási kiadási előirányzatokat;

a költségvetési év fejlesztési céljait;

a fenti ügyletekből, önkormányzati garanciákból és kezességvállalásokból fennálló kötelezettségeket az ügyletek futamidejének, illetve a garancia, kezesség érvényesíthetőségének végéig, az önkormányzat – jogszabályban meghatározott – saját bevételeit;

a költségvetés végrehajtásával kapcsolatos hatásköröket, a polgármester részére önkormányzati rendeletben meghatározott forrás-felhasználási értékhatárt, a finanszírozási bevételekkel és kiadásokkal kapcsolatos hatásköröket, a polgármester számára lehetővé tett előirányzat módosításokkal, előirányzatok közötti átcsoportosításokkal kapcsolatos felhatalmazást.

Feladatfinanszírozás rendszere

2026-os kiegészítés: a konkrét támogatási jogcímek és elszámolási szabályok tekintetében a 2026. évi központi költségvetésről szóló 2025. évi LXIX. törvény rendelkezései az irányadók; a 2026-os NKE-jegyzet a feladatfinanszírozás rendszerét már e költségvetési környezetben tárgyalja.

1. A feladatfinanszírozás rendszere

a 2013-ban bevezetésre került új önkormányzati rendszer elsődleges célja a települések hatékony és stabil működésének biztosítása a kötelező önkormányzati feladatok ellátása, az azonos színvonalú közszolgáltatások biztosítása és a települések fejlődési lehetőségének megteremtése érdekében

finanszírozási oldalról az önkormányzatok pénzügyi-gazdasági helyzetének megszilárdítása, biztosabb, új alapokra helyezése, átlátható és egyben kötöttebb támogatási rendszer kialakítása, az önkormányzatok adósságállományának hatékony kezelése, valamint mindezek érdekében a gazdálkodás ellenőrzésének szigorítása volt a legfontosabb

az átalakult finanszírozási rendszer a korábbi normatíva alapú elosztás helyett jobban igazodik a települések sajátosságaihoz, tényleges feladataikhoz és a valós kiadásaikhoz, figyelembe véve a jövedelemtermelő-képességüket is

az Mötv. elfogadása megteremtette a keretet ahhoz, hogy a közfeladatok ellátásában célszerűbb munkamegosztás alakulhasson ki az állam és a helyi önkormányzatok között

az új önkormányzati törvény alapján 2013 januárjától került bevezetésre a feladatalapú finanszírozási rendszer

szerint a feladatfinanszírozási rendszer keretében az Országgyűlés a központi költségvetésről szóló törvényben meghatározott módon a helyi önkormányzatok kötelezően ellátandó, törvényben előírt egyes feladatainak a feladatot meghatározó jogszabályban megjelölt közszolgáltatási szintnek megfelelő ellátását feladatalapú támogatással biztosítja, vagy azok ellátásához a feladat, a helyi szükségletek alapján jellemző mutatószámok, illetve a lakosságszám alapján támogatást biztosít

A támogatás biztosítása a következő szempontok figyelembevételével történik:

• takarékos gazdálkodás

• a helyi önkormányzat jogszabályon alapuló, elvárható saját bevétele

• a helyi önkormányzat tényleges saját bevétele

a feladatfinanszírozásnál az Mötv. szerint figyelembe veendő helyi közügyek, illetve helyben biztosítható közfeladatok 2013-tól:

településfejlesztés, településrendezés, településüzemeltetés (köztemetők, közvilágítás, kéményseprés, stb.)

óvodai ellátás

szociális és gyermekjóléti szolgáltatások, ellátások

egészségügyi alapellátás (háziorvos, fogorvos stb.), az egészséges életmód segítését célzó szolgáltatások, környezet-egészségügy (pl.: köztisztaság, rovarirtás)

kulturális szolgáltatás (könyvtár, közművelődés, előadó-művészet támogatása st.)

helyi környezet- és természetvédelem, vízgazdálkodás, vízkárelhárítás, ivóvízellátás, szennyvízelvezetés, -kezelés és -ártalmatlanítás (csatornaszolgáltatás)

lakás- és helyiséggazdálkodás

honvédelem, polgári védelem, katasztrófavédelem

közreműködés a település közbiztonságának biztosításában

helyi közfoglalkoztatás

helyi adóval, gazdaságszervezéssel és turizmussal kapcsolatos feladatok

sport, ifjúsági ügyek

nemzetiségi ügyek

helyi közösségi közlekedés biztosítása

hulladékgazdálkodás

távhőszolgáltatás

kistermelők, őstermelők jogszabályban meghatározott termékei értékesítési lehetőségének, hétvégi árusításának biztosítása

A figyelembe veendő bevételek körét és mértékét törvény határozza meg, ez a bevétel a költségvetési törvényben rögzítve a helyi iparűzési adóbevétel lett. A módszer, amellyel a saját bevétel figyelembevételre kerül, a beszámítás rendszere (A beszámítás alapja az önkormányzat elvárt bevétele lett, amely 2014. évben az iparűzési adóalap 0,5%-a 2015. évtől 0,55%-a)

A feladatfinanszírozási rendszernek biztosítania kell a helyi önkormányzatok bevételi érdekeltségének fenntartását

az Mötv., illetve az ágazati jogszabályokat áttanulmányozva először meg kellett határozni azon feladatok körét, amelyet bevétel vagy jövedelemtermelő, illetve „önfenntartó” képessége miatt nem szükséges bevonni a feladatfinanszírozás rendszerébe, hiszen az abból származó bevételek fedezetet biztosítanak a feladatok ellátására → Ilyen feladat a hulladékgazdálkodás, a víz- és csatornaszolgáltatás, távhőszolgáltatás vagy a kéményseprés

Ezt követően azon feladatok meghatározására került sor, amelyek valamennyi önkormányzatnál felmerülnek, előfordulásuk nem esetleges, ellátásukkal kapcsolatban közhiteles adatok állnak rendelkezésre központi szinten.

• települési önkormányzatok működésének támogatása:

- önkormányzati hivatal működésének támogatása,

- településüzemeltetés (zöldterület-gazdálkodás, közvilágítás, köztemető, közutak, egyéb önkormányzati feladatok, lakott külterülettel kapcsolatos feladatok),

• nem közművel összegyűjtött háztartási szennyvíz ártalmatlanítása,

• határátkelőhelyek fenntartásának támogatása,

• polgármester illetményhez és költségtérítéshez nyújtott támogatás,

• települési önkormányzatok egyes köznevelési feladatainak támogatása,

• települési önkormányzatok egyes szociális és gyermekjóléti feladatainak támogatása,

• intézményi gyermekétkeztetés támogatása,

• települési önkormányzatok kulturális feladatainak támogatása.

A következő kört azon feladatok képezték, amelyek ellátása nem jellemző valamennyi településre, előfordulásuk esetleges, előre nem becsülhető, illetve jellemző naturális mutatóval, költségelemekkel nem paraméterezhető, így nehézséges a költségvetési modellezése.

2. Az általános támogatás elemei

Az önkormányzati közös hivatal esetén a finanszírozás a köztisztviselők elismert létszáma alapján történik

az elismert hivatali létszám meghatározása különböző paraméterek alapján történt. Az elfogadott költségvetési törvény az elismert hivatali létszámot az alábbi ismérvek mellett számítja:

• település típusa (közigazgatási státusza),

• lakosságszám,

• közös önkormányzati hivatal esetén a települést alkotó települések száma, együttes lakosságszáma,

• a közös hivatal által kiszolgált nemzetiségi önkormányzatok száma,

• közös hivatal székhelye járási székhely.

településüzemeltetés finanszírozásának kialakítása (zöldterület, közút, köztemető, közvilágítás) során az önkormányzatok éves beszámolóinak adataiból meghatározott feladatokhoz köthető szakfeladatok kerültek kiválasztásra, majd meghatározásra kerületek településkategóriánként az egy egységre jutó átlagos nettó működési kiadások (működési kiadások és működési bevételek különbözete)

2.1. Az óvodai feladatok finanszírozása

a köznevelési rendszer átalakításának eredményeként önkormányzati feladat az óvodák fenntartása maradt

Az önkormányzatok által foglalkoztatott óvodapedagógusok és az óvodapedagógusok nevelő munkáját közvetlenül segítők bérének és az ehhez kapcsolódó, 15,5 % mértékkel számított szociális hozzájárulási adó kifizetéséhez kapcsolódó támogatás a feladat finanszírozásának egyik eleme. Ezen átlagbér alapú támogatás a szaktörvényben (a köznevelésről szóló 2011. évi CXC tv.) szereplő nevelésszervezési paraméterek szerint számított pedagóguslétszám, valamint segítői létszám után illeti meg az önkormányzatokat

a bértámogatáson túl támogatást igényelhetnek az önkormányzatok gyermekenként az óvodáik működtetéséhez, a jogszabályban foglalt eszközök és felszerelések beszerzéséhez, valamint a feladatellátásra szolgáló épület és annak infrastruktúrája folyamatos működtetéséhez szükséges kiadásokhoz

az óvodafinanszírozás harmadik eleme óvodákba bejáró gyerekek utaztatásának támogatására. Utaztatásuk autóbusz működtetésével, iskolabusz-szolgáltatás vagy külön célú menetrendszerinti autóbusz szolgáltatás vásárlásával is biztosítható.

Az óvodai finanszírozás további elemei a nemzetiségi pótlék, a társulás által fenntartott óvodákba bejáró gyermekek utaztatásának támogatása és a diabétesz ellátási pótlék.

2.2. Gyermekétkeztetés

az Országgyűlés a 2012. év novemberében fogadta el az egyes szakosított szociális és gyermekvédelmi szakellátási intézmények állami átvételéről és egyes törvények módosításáról szóló 2012. évi CXCII. törvényt, amely – többek között – megváltoztatta a gyermekétkeztetésre vonatkozó szabályokat

A módosítás értelmében – ha a szülő (törvényes képviselő) eltérően nem rendelkezik – a települési önkormányzat az általa fenntartott óvodában és bölcsődében, valamint a közigazgatási területén az állami intézményfenntartó központ által fenntartott nevelési-oktatási intézményben a gyermekek és a tanulók számára az óvodai nevelési napokon, illetve az iskolai tanítási napokon biztosítja a déli meleg főétkezést és két további étkezést.

Az étkeztetés biztosítására kötelezett önkormányzat e feladatának ellátásához a közigazgatási területén kívülről érkező gyermek, tanuló lakóhelye szerinti önkormányzattól hozzájárulást kérhet. Iskolai étkeztetésben részesülhet az a tanuló is, aki a napközit nem veszi igénybe. Az étkezések közül az ebéd külön is igényelhető.

A települési önkormányzatok fő felelőssége tehát a gyermekek étkeztetésének megszervezése bölcsődében, óvodában és iskolában egyaránt

2014. évtől kezdődően került bevezetésre a tényleges feladat-alapú finanszírozás: a finanszírozásban megjelent a közvetlen bértámogatás, illetve az üzemeltetéshez kapcsolódó támogatás, amely a feladat egészéhez kapcsolódóan veszi figyelembe a tényleges kiadásokat és teljesíthető bevételeket

2016. január elsejétől bevezetésre került az ingyenes és kedvezményes intézményi gyermekétkeztetés, valamint a szünidei gyermekétkeztetés rendszere.

A Gyvt. 2016. évi módosítása átalakította a bölcsődei ellátás rendszerét is. A törvényben meghatározott bölcsődei ellátást biztosító települési önkormányzat az általa fenntartott bölcsődébe, mini bölcsődébe beíratott és ellátott gyermekek után támogatást vehet igénybe.

2.3. Szociális feladatok

A szociális és gyermekjóléti ellátások terén jelentős változások történtek a 2013. évben

az önkormányzati fenntartásban lévő, fogyatékosokat, pszichiátriai és szenvedélybetegeket ellátó szociális szakosított ellátási, és a tartós bentlakásos gyermekvédelmi szakellátási intézmények állami fenntartásba kerültek

A 2026. évi központi költségvetési törvény 2. mellékletének 21.1. pontja alapján a támogatás az adóerő-képesség 35 000 Ft/fő alatti települési önkormányzatok egyes szociális jellegű feladataihoz járul hozzá.

A támogatás számított összegét a

A támogatás számított összege esetében a támogatási mérték számításakor alkalmazandó paramétertábla:

TM = C + (AE - A)/(B - A) * (D - C)

ahol:

TM = támogatási mérték,

AE = az önkormányzat egy lakosra jutó iparűzési adóerő-képessége, ami alapján a támogatás mértékének számításakor alkalmazandó paramétertábla megfelelő sora alkalmazandó,

A-D = a támogatás mértékének számításakor alkalmazandó 22.3. pont szerinti paramétertábla oszlopai szerinti érték.

A támogatás meghatározása a támogatás számított összegét figyelembe véve az alábbi képlet szerint történik:

ahol:

T = támogatás,

SZT = támogatás számított összege,

A támogatás felhasználásával kapcsolatos szabály:

az önkormányzatok szerepe az alapellátások területére koncentrálódik

2015. év márciusától a segélyezési feladatok zöme az önkormányzatoktól a járásokhoz került. Ennek megfelelően 2015. márciustól a járási hivatalok döntenek:

• a foglalkoztatást helyettesítő támogatásról,

• az időskorúak járadékáról,

• az egészségkárosodási és gyermekfelügyeleti támogatásról,

• alanyi ápolási díjról.

A képviselő-testület települési támogatást állapíthat meg, mely lehet:

• a lakhatáshoz kapcsolódó rendszeres kiadások viseléséhez

• a 18 életévét betöltött tartósan beteg hozzátartozójának az ápolását, gondozását végző személy részére

• a gyógyszer-kiadások viseléséhez

• a lakhatási kiadásokhoz kapcsolódó hátralékot felhalmozó személyek részére

• rendkívüli települési támogatás

Az önkormányzat a fentieken túl más jogcímeket is létrehozhat a települési támogatás körében

az új segélyezési forma révén a települési önkormányzatok a helyi szükségletekre koncentrálva nyújthatnak segítséget a lakosságnak.

2.4. Önkormányzatok kulturális feladatainak támogatása

A muzeális intézményekről, a nyilvános könyvtári ellátásról és a közművelődésről szóló törvény alapján a megyei könyvtárak, a megyei múzeumok és a megyei múzeumi szervezet megyeszékhelyen lévő tagintézményei a megyeszékhely megyei jogú városok (Pest megyében Szentendre Város Önkormányzata, Komárom-Esztergom megyében a múzeum esetében Tata Város Önkormányzata), míg a megyei múzeumok nem megyeszékhelyen lévő tagintézményei – néhány, állami fenntartásban maradt kiemelt intézmény kivételével – az elhelyezkedésük szerint illetékes települési önkormányzatok fenntartásába kerülnek.

A kulturális feladatok támogatására szolgáló költségvetési forrás önállóan és kötött felhasználásúan jelenik meg.

Ellenőrzés és belső kontrollrendszer

Az államháztartási kontrollok célja az államháztartás pénzeszközeivel, és a nemzeti vagyonnal történő szabályszerű, gazdaságos, hatékony és eredményes gazdálkodás biztosítása.

Elemei:

külső (törvényhozói) ellenőrzés, amelyet az Állami Számvevőszék lát el,

az államháztartás kormányzati szintű ellenőrzése a kormányzati ellenőrzési szerv (KEHI),

az európai támogatásokat ellenőrző szerv (EUTAF) és

a kincstár (MÁK) által, valamint

az államháztartás belső kontrollrendszere, amely a költségvetési szervek belső kontrollrendszere keretében valósul meg.

A költségvetési szervek belső kontrollrendszere a kockázatok kezelése és tárgyilagos bizonyosság megszerzése érdekében kialakított folyamatrendszer a következő célok elérése érdekében:

a tevékenységek szabályszerű, gazdaságos, hatékony és eredményes végrehajtása

az elszámolási kötelezettségek teljesítése

az erőforrások veszteségtől, károktól történő megvédése

Az önkormányzatok ellenőrzésére vonatkozó rendelkezéseket a Mötv. is tartalmazza: a jegyző köteles belső kontrollrendszert működtetni, amely biztosítja a helyi önkormányzat rendelkezésére álló források szabályszerű, gazdaságos, hatékony és eredményes felhasználását.

A jegyző köteles gondoskodni:

a belső ellenőrzés működtetéséről az államháztartásért felelős miniszter által közzétett módszertani útmutatók és a nemzetközi belső ellenőrzési standardok figyelembevételével,

a felügyelt költségvetési szervek ellenőrzéséről.

A helyi önkormányzatra vonatkozó éves ellenőrzési tervet a képviselő-testület az előző év december 31-éig hagyja jóvá. A közös hivatalt alkotó önkormányzatok képviselő-testületeinek döntése alapján a belső ellenőrzést a közös hivatal jegyzője alakítja ki.

Az önkormányzat pénzügyi bizottság feladatai közé tartozik:

az éves költségvetési javaslat és a végrehajtásáról szóló féléves, éves beszámoló tervezeteinek véleményezése,

a költségvetési bevételek alakulásának figyelemmel kísérése – különös tekintettel a saját bevételekre,

a vagyonváltozás (vagyonnövekedés, csökkenés) alakulásának nyomon követése,

az adósságot keletkeztető kötelezettségvállalás indokainak és gazdasági megalapozottságának véleményezése,

a pénzkezelési szabályzat megtartásának, a bizonylati rend és a bizonylati fegyelem érvényesülésének ellenőrzése,

valamennyi, a képviselő-testület rendeletében meghatározott feladat ellátása.

Az önkormányzatok külső ellenőrzése során az Állami Számvevőszék vizsgálja:

az államháztartásból származó források felhasználását,

az államháztartás körébe tartozó vagyon kezelését, a vagyonnal való gazdálkodást,

a többségi önkormányzati tulajdonban lévő gazdálkodó szervezetek vagyonérték-megőrző és vagyongyarapító tevékenységét,

az önkormányzati tulajdonban (résztulajdonban) lévő gazdálkodó szervezetek vagyongazdálkodását,

helyi önkormányzatok adóztatási és egyéb bevételszerző tevékenységét,

értékeli az államháztartás számviteli rendjének betartását, az államháztartás belső kontrollrendszerének működését, az önkormányzatok gazdálkodásának jogszerűségét, célszerűségét.

Ellenőrzési feladatait éves ellenőrzési terv alapján végzi.

A Magyar Államkincstár (Kincstár) a kormányzati szintű ellenőrzés végrehajtója, az önkormányzatok vonatkozásában kincstári szolgáltatások végzésével, és ellenőrzési feladatokkal felruházott szervezet.

A Kincstár ellenőrzési feladatköre:

a helyi önkormányzatok, helyi nemzetiségi önkormányzatok, társulások és az általuk irányított költségvetési szervek számviteli szabályok szerinti könyvvezetési kötelezettség ellenőrzésére,

az éves költségvetési beszámoló megbízható, valós összképének vizsgálatára.

A Kincstár a helyi önkormányzat éves költségvetési beszámolója alapján a Ákr. szerinti hatósági ellenőrzés keretében felülvizsgálja a támogatások elszámolását, felhasználását.

A belső kontrollrendszer

A költségvetési szerv vezetője felelős a belső kontrollrendszer kialakításáért, működtetéséért, fejlesztéséért. A költségvetési szerv vezetője:

helyi önkormányzat esetén a jegyző, főjegyző,

társulás esetén a társulási megállapodásban meghatározott társulási tanács munkaszervezeti feladatait ellátó önkormányzat jegyzője,

térségi fejlesztési tanács esetén a térségi fejlesztési tanács munkaszervezetének vezetője,

helyi nemzetiségi önkormányzat esetén a helyi nemzetiségi önkormányzat székhelye szerinti helyi önkormányzati hivatal jegyzője,

helyi önkormányzati költségvetési szerv, és nemzetiségi önkormányzati költségvetési szerv, a társulásköltségvetési szerve és a térségi fejlesztési tanács költségvetési szerve esetén annak vezetője

A belső kontrollrendszer elemei

A belső kontrollrendszer kialakítása során az államháztartás szervezetei számára a cél, hogy biztosítsák a források, a közvagyon védelmét.

A kontrollkörnyezet biztosítja a rendet és átláthatóságot a szervezeten belül.

A kontrollkörnyezet kialakítását úgy kell elvégezni, hogy megfeleljen az alábbi követelményeknek:

Világos szervezeti struktúra kialakítása,

Egyértelmű felelősségi, hatásköri viszonyok és feladatok meghatározása.

Meghatározott etikai elvárások megfogalmazása a szervezet minden szintjén,

A panaszokról, a közérdekű bejelentésekről, valamint a visszaélések bejelentésével összefüggő szabályokról szóló törvény rendelkezéseire tekintettel a szervezeti integritást sértő események kezelésének eljárásrendjének, valamint az integrált kockázatkezelés eljárásrendjének szabályozása.

Átlátható humánerőforrás-kezelés.

A kontrollkörnyezet egyik fontos dokumentuma az ellenőrzési nyomvonal, amelyet a költségvetési szerv vezetője köteles elkészíteni és rendszeresen aktualizálni. Az ellenőrzési nyomvonal a működési folyamatok (szakmai és pénzügyi egyaránt) szöveges, táblázatokkal és folyamatábrákkal szemléltetett leírása, amely tartalmazza a felelősségi és információs szinteket és kapcsolatokat, az irányítási és ellenőrzési folyamatokat, lehetővé téve azok nyomon követését és utólagos ellenőrzését.

Kockázatkezelés (integrált kockázatkezelési rendszer)

A kockázatkezelés azokra a mechanizmusokra épül, amelyek lehetővé teszik a szervezeti célokra ható negatív hatások felismerését, elemzését és kezelését. A költségvetési szerv vezetőjének gondoskodnia kell a kockázatkezelési rendszer kialakításáról és működtetéséről, amit írásban szabályozni kell.

Kockázatnak nevezünk valamilyen eseményt, tevékenységet vagy tevékenység elmulasztását, amely a jövőben valószínűleg bekövetkezik, és ha bekövetkezik, akkor ennek általában negatív hatása van az adott szervezet céljainak elérésére.

A költségvetési szervek működésére külső és belső kockázati tényezők hatnak, amelyek negatívan befolyásolják ezen célok elérését.

A szervezet működésére ható kockázatok a következők szerint csoportosíthatók:

1. Külső kockázatok:

politikai célok irányváltásai,

makrogazdasági és pénzügyi változások,

az infrastruktúra elégtelensége,

a környezetvédelmi előírások szigorodása,

a törvények, jogszabályok módosulásai,

a közigazgatás szervezetrendszerének változásai,

a partnereket érintő változások áttételes hatásai,

a közvélemény szolgáltatási igényének módosulásai.

2. Belső működési kockázatok:

a) pénzügyi kockázatok:

a költségvetés nagyságrendjének, szerkezetének módosulásai,

a bevételi, kiadási előirányzatok változásai,

a nem megfelelő belső kontrollrendszer,

a tudatos károkozások,

a hibás fejlesztési döntések, a nem megfelelő forrásfelhasználás,

biztosítás elmaradása

b) tevékenységi kockázatok:

a stratégiát nem kielégítő és pontos információkra építve határozzák meg,

elérhetetlen és megoldhatatlan célokat tűznek ki, amelyekkel nem lehet azonosulni,

a munkavégzést nem egyértelmű szabályzatokkal és folyamatleírásokkal szabályozzák,

nem biztosítják a feladatellátáshoz szükséges anyagi-technikai eszközöket,

nem fejlesztik folyamatosan technológiai, ügyintézési eljárásaikat.

3. Emberi erőforrás kockázatok:

nem rendelkeznek megfelelő szaktudással/végzettséggel, szakmai és vezetői gyakorlattal,

nincs kapcsolatuk a többi vezetővel és a beosztott munkatársakkal,

nem fogalmaznak meg világos célokat, elvárásokat és terveket,

hatáskörük, jogaik, kötelezettségeik nincsenek világosan, egyértelműen meghatározva,

feladat átadás és/vagy kiszervezés esetén azt nem pontosan szabályozzák.

A kockázatok felmérését és értékelését fő tevékenységenként, folyamatonként kell elvégezni. Erre készül a kockázati keret mátrix vagy kockázati térkép.

Kontrolltevékenységek

A kontrolltevékenységek tartalmazzák mindazon előírásokat és eljárásokat, amelyek biztosítják a vezetés által meghatározott célokra ható kockázatok kezelésével kapcsolatban kialakított iránymutatásokat, szabályozó, kontroll eszközöket.

A kontrollok csoportosítása általános céljaik alapján:

iránymutató (egy bizonyos kívánt következmény elérését biztosítják pl. szabályzatok, eljárásrendek),

megelőző (korlátozzák egy kockázat bekövetkezésének lehetőségét pl. feladatok szétválasztása, kijelölés, pénzügyi ellenjegyzés, érvényesítés, jelszavas hozzáférés),

korrekciós (a bekövetkezett kockázatok hatásait csökkentik pl. szerződéses feltételekben a veszteségek megosztása),

feltáró (a nem kívánt eseményre fényt derít pl. készletek ellenőrzése, egyeztetése, projekt monitoring, analitika-főkönyv egyeztetés, egyenleg visszaigazolás).

A kontrollok csoportosítása az alkalmazott módszerek szerint:

szervezeti (feladat és felelősségi körök szétválasztása),

személyi, személyzeti (munkatársak képzettségének, gyakorlatának fejlesztése biztosítása),

vezetői (vezetői felülvizsgálat, jelentések, beszámoltatás),

jóváhagyási, engedélyezési (bizonyos feladatok elvégzése előtt jóváhagyás, engedélyezés szükséges),

működési, műveleti (számozott dokumentumok sorszámának ellenőrzése, dokumentumok összehasonlítása),

hozzáférési, fizikai (vagyontárgyak fizikai ellenőrzése, informatikai adatok jelszavas védelme, adatok hozzáférésének korlátozása).

A kontrolltevékenységek részeként a költségvetési gazdálkodás során biztosítani kell a folyamatba épített, előzetes, utólagos és vezetői ellenőrzés (FEUVE) működését a pénzügyi döntések dokumentumainak előkészítése, megalapozottsága tekintetében.

A kontrolltevékenységek körébe tartozik a feladatkörök szétválasztása:

az egyes feladatokkal kapcsolatban engedélyezési, végrehajtási, rögzítési, pénzügyi teljesítési, illetve kontroll feladatokat ellátók külön személyek legyenek.

Az információ és kommunikáció legyen:

elégséges,

pontos,

megbízható,

teljes,

releváns,

időben rendelkezésre álló,

jóváhagyott,

érvényes,

kizárólag a jogosultak számára megismerhető,

előírásoknak megfelelő,

A költségvetési szervek működése során keletkezett, beérkezett iratokat nyilvántartásba kell venni. Ez az ügykezelés folyamata, amely az iktatási rendszerben rögzíti az iratokkal kapcsolatos információkat az irat keletkezésétől kezdve annak irattárba helyezéséig. Biztosítani kell az ügyek előrehaladásának, az intézkedési határidők betartásának nyomon követhetőségét. Az iktatási rendszerben meg kell határozni az egyes dokumentumokhoz történő hozzáférési jogosultságokat, gondoskodni kell a nem nyilvános adatok védelméről.

Nyomon követés (monitoring)

A nyomon követési rendszer az operatív tevékenységek keretében végzett folyamatos és eseti nyomon követésből (pl. számlaállományok egyeztetése, heti jelentés a készletekről, házi pénztári napi, heti jelentés, likviditási mutatók), valamint az egyedi értékelést végző, az operatív tevékenységtől függetlenül működő belső ellenőrzésből áll. A költségvetési szerv vezetője nyilatkozatban köteles évente értékelni a költségvetési szerv belső kontrollrendszerének minőségét.

A költségvetési szervek vezetői és gazdasági vezetői kétévente kötelező továbbképzésre kötelezettek belső kontrollrendszer témakörben.

Jogharmonizáció és hatalommegosztás

Hazánknak, mint Európai Uniós tagállamnak folyamatos jogharmonizációs feladatot kell végrehajtania annak érdekében, hogy az uniós és a hazai jogrendszer szabályai egymással összeegyeztethetővé váljanak.

A jogharmonizációs feladat az Európai Unió intézményei által hozott irányelvek szabályainak átültetése is.

A Római Szerződés értelmében az irányelv „az elérendő célt tekintve valamennyi címzett tagállamot kötelez, de átengedi a nemzeti hatóságoknak a módszerek és az eszközök megválasztásának hatáskörét”.

Az Irányelv át nem ültetése, késedelmes vagy hiányos átültetése, továbbá az Irányelv rendelkezéseinek későbbi megsértése esetén kötelezettségszegési eljárás indulhat a tagállam ellen, az Európai Bíróság bírságot szabhat ki, ami átalányösszeg vagy kényszerítő bírság lehet, illetve a kettő együtt is alkalmazható.

Az Európai Bíróság előtti eljárásban a tagállam jogsértő cselekvésének, illetve mulasztásának kell betudni bármely szervének a magatartását. A tagállam nem hivatkozhat a nemzeti alkotmány szerinti hatalommegosztásra. Így Magyarország felel tagállammá válásakor az önkormányzat európai uniós joggal ellentétes cselekvése vagy mulasztása miatt is.

Ha a tagállam nem tesz eleget kötelezettségének, és nem szünteti meg a közösségi joggal ellentétes helyzetet, akkor újabb eljárásra kerülhet sor a közösségi jogi kötelezettségének megsértése miatt. Ebben az esetben már lehetőség van a mulasztó tagállam szankcionálására. Az Európai Bíróság a jogsértés megszüntetése kötelezettségének eleget nem tevő tagállamot pénzbírság megfizetésére kötelezi.

Az önkormányzati feladat-ellátási körben megjelenő országos kötelezettségvállalások egyik fő ellentmondása az, hogy míg a kötelezettségvállalást az uniós tagállam teszi, és annak teljesítését rajta kéri számon az EU, addig a vállalás teljesülését eredményező feladatokat a települési önkormányzatoknak kell végrehajtaniuk. Az Mötv. értelmében a víziközmű-szolgáltatás és a hulladékgazdálkodás is kötelező önkormányzati feladat, viszont a vállalt kötelezettségek teljesítésének elmaradásáért az Unió nem az adott önkormányzatot, hanem Magyarországot marasztalhatná el.

A jogalkotó ezt a kockázatot mérlegelve lehetővé tette az önkormányzati beruházások nehézségei esetén a kormányzati beavatkozás lehetőségét és a kötelezettséggel érintett (ország) és a végrehajtásért felelős (önkormányzat) közötti eltérés okozta problémák kezelése érdekében megalkotásra került az Mötv. 16. szakasza, amely adott esetben lehetőséget teremt a kormányzati beavatkozásra. Az Mötv. 16. §-a alapján ha az Európai Unió vagy más nemzetközi szervezet felé vállalt kötelezettség kapcsán a határidőben történő teljesítés elmaradásának reális veszélye fennáll, a Kormány a kötelezettséggel összefüggő beruházás megvalósításáról saját hatáskörben gondoskodhat, amelyről határozatot hoz.

Európai integrációs folyamatok és eszközök

Az Európa 2020 stratégia az Európai Unió 10 éves integrált stratégiája. A stratégia célkitűzéseit úgy lehet megvalósítani, ha figyelembe vesszük a területi célokat mind uniós szinten, mind tagállami szinten.

Az Európát számos kihívás (gazdasági, környezeti és társadalmi) érte az elmúlt időszakban. A problémák hatékony kezeléséhez integrált és földrajzilag megalapozott megközelítésre van szükség. Ez több vetületből áll, és figyelembe veszi a helyi sajátosságokat, eredményeket. Ez gyakran a hagyományos adminisztratív határok átlépését jelenti, és nagyobb hajlandóságot igényel a kormányzat különböző szintjeitől a közös célok elérését elősegítő együttműködésre és koordinációra. Mindez összhangban áll a Lisszaboni Szerződés által bevezetett területi kohéziós új célkitűzéssel, amely elismeri, hogy az európai szintű gazdasági és társadalmi kohézióhoz nagyobb hangsúlyt kell fektetni az EU politikáinak területi hatására.

Erre való tekintettel az Európai Bizottság által javasolt közös rendelkezések új integrálási eszközöket vezetnek be: a közösségi irányítású helyi fejlesztést (CLLD) és az integrált területi befektetéseket (ITI).

A tapasztalatok alapján az is látható, hogy a területileg decentralizáltan megvalósuló, a helyi szereplők bevonásával és felelősségében zajló fejlesztések előrehaladása kifejezetten kedvező, ezért a következő programidőszakban is szükség van ezek alkalmazására. A következő programozási időszakban a NUTS3 szintű megyék jelentik a területileg decentralizált fejlesztések legfontosabb platformját.

A Közösségi Szinten Irányított Helyi Fejlesztések (CLLD) a komplex területi és helyi kihívásokra ajánlanak egy integrált, alulról felfele építkező megközelítést, a helyi közösségek bevonásával. Megvalósítására - TOP pályázat finanszírozásával – Helyi Akciócsoportokat kerültek létrehozásra.

A rendszer legfontosabb előnyei a következők lehetnek:

Erősíti a helyi gazdasági és társadalmi intézményeket.

Kisebb adminisztratív terhet és tartalomorientált megközelítést tesz lehetővé.

Garanciát jelent a szereplőknek.

Integrált megközelítést jelent terület és tartalom tekintetében.

Magasabb a társfinanszírozás összege.

Helyi, közösségi innovációk létrejöttét segíti.

Közösségépítő hatással bír, összehozza az érdekelteket.

CLLD minden alapból finanszírozható, de míg az ESZA, ERFA, EHA esetén lehetőség, az EMVA esetén kötelező alkalmazni.

A másik integrálási eszköz az Integrált Területi Beruházások (ITI).

Az uniós szabályok szerint az Integrált Területi Beruházások egy vagy több Operatív Program prioritási tengelyeiből származó források igénybevételét teszik lehetővé annak érdekében, hogy az adott területen egységes fejlesztési stratégiát lehessen véghez vinni. Az ITI a tervezés szintjén egy felülről lefelé építkező keret, egy eszköz a kormányzat kezében, mellyel egy több lábon álló átfogó fejlesztési programot finanszírozhat egy adott területen. Az Integrált területi beruházások egyik fő alkalmazási területe lehet a városfejlesztés, mely célra a tagállami ERFA források legalább 5%-át kell fordítani.

Az ITI leginkább a nagyobb városok és azok vonzáskörzetének fejlesztési eszköze. A szabályozás értelmében lehetőség van ezt átalakítani, bővíteni. Erre három lehetőség emelhető ki:

• Megyéknek megfeleltethető ITI.

• Több várost tömörítő városi ITI.

• Város és vonzáskörzetét tömörítő ITI.

Fenntartható működés és közösségi részvétel

1. Önrendelkező közösségek:

- A helyi önkormányzatok felelőssége úgy menedzselni a települést, hogy az a legjobbat legyen képes

kihozni a lehetőségeiből.

- A hatályos önkormányzati törvény messzemenően alátámasztja az önkormányzatok és így a helyi közösségek önrendelkezéshez való jogát. Az önkormányzás – önigazgatás, önfenntartás, öngondoskodás – tehát a helyi közösség érvényesítendő joga.

- Az önkormányzati törvény rögzíti az érintett közösség demokratikus jogát, hogy részt vegyen a közös jövőkép kialakításában és biztosítja a helyi közügyekben való széles körű állampolgári részvétel lehetőségét.

- Az Mötv. szerint a helyi közösség tagjai, mint a helyi önkormányzás alanyai kötelesek „képességeik és lehetőségeik szerint hozzájárulni a közösségi feladatok ellátásához”, aminek tartalmát a képviselő-testület meghatározhatja. A közösségi stratégiaalkotásban – mint sajátos közösségi feladat végrehajtásában – való részvétel tehát nem csak magától értetődő érdeke és lehetősége, de kötelességévé is válhat a közösség tagjainak, ha azt helyi rendelet így szabályozza. Ez a körülmény lényegessé válhat, ha a helyi önkormányzat intézményesíteni kívánja az inkluzív működést.

2. Lehetőségek, irányok:

- A gazdasági-társadalmi problémákkal, kormányzási válsággal küzdő országokban egyre nagyobb teret nyert a társadalmi részvétel hatásmechanizmusait megteremtő új irányítási forma, az önigazgatás (governance). A hangsúly ebben az új közigazgatási koncepcióban a kormányzati szervek, a gazdasági és a társadalmi szervezetek partnerségén van.

- A gazdasági válság felhívta a figyelmet arra, hogy a helyi közösségeknek fel kell ismerniük helyi értékeiket, erőforrásaikat és azokra tudatosan építve, a közösség tagjaival összefogva szükséges megtervezni és végrehajtani a települési, térségi fejlesztéseket.

- A helyi kormányzatnak a feladata, hogy létrehozza azt a működési mechanizmust, amivel képes becsatornázni a döntési folyamatokba a helyi közösségek érdekeit. Ezzel biztosíthatja az egyik legfontosabb erőforrását, a helyi közösségek elköteleződését, a helyi célok érdekében mozgósítható helyi csoportok és vállalkozások támogatását.

„Jó önkormányzás” követelményei:

jó dolgokat, jól kell csinálni, bevonva az érintett megfelelő közösség(ek)et,

megfelelő időben és ütemben kell végrehajtani,

mindezt nyitottsággal, felelősséggel és etikusan,

működtetve a szükséges rendszereket és folyamatokat,

az akciókat a helyi kultúrára és az érintett közösségek által elfogadott alapértékekhez illesztve és mindezt a helyi közösség javára, bevonásával és általa ellenőrzött módon.

Egy lehetséges megoldás – Inkluzív önkormányzat:

„Inkluzív önkormányzat, az az önkormányzat, amely az innovatív és fenntartható működés és fejlesztések érdekében, a demokratikus alapelvek mentén megvalósítja a helyi hatóságok, a helyi szervezetek, vállalkozások és lakosság közötti párbeszéd mechanizmusát, az érintettek minél szélesebb körben történő bevonásával, elvárásaik figyelembevételével és figyelemmel a marginalizálódott csoportok helyzetbe hozására. Kompetensen gazdálkodik a közösség erőforrásaival és partnerségben alakítja ki, valósítja meg a helyi stratégiákat, szolgáltatások szervezését, az inkluzív fejlődés és a szegénység mérséklése mellett. A társadalmi tőke mozgósítása érdekében támogatja a közösségek fejlődését és bevonását ezzel is hozzájárulva a helyi irányítás és területi kohézió javításához.”

Közösségvezérelt működés az inkluzivitás érdekében:

- Az önkormányzatoknak vagy közintézményeiknek ma szinte elengedhetetlen, hogy elköteleződjenek a közösségi, részvételi elvek mellett, ugyanakkor ez csak hosszú távú stratégiai döntés lehet.

- Ha egy település helyi kormányzata elindul ezen az úton, akkor vállalnia kell, hogy a lakosságot, vállalkozókat (érintetteket) és az egyéb helyi közösségeket nem csak a jogszabályi kötelezés mértékéig, nem csak akció jelleggel vonja be a folyamatokba.

- Az egyes döntések előkészítése során a bevonásnak még abban a szakaszban kell megtörténnie, amikor az érintettek még érdemben tudják kifejteni véleményüket és adott esetben még van lehetőség a beavatkozásra, konszenzusos döntésre. Nem elég a tervezési szakaszban kikérni a véleményüket, hanem fontos a megvalósítás folyamatában is informálni, tájékoztatni az érintetteket, illetve megteremteni a lehetőségét a helyi társadalom által delegáltaknak, hogy lehetőségük legyen észrevételeket tenni, adott esetben a folyamatot részben vagy egészben ellenőrizni.

Milyen elvek mentén valósítsuk meg a lakosság bevonását?

Valódi bevonás: Ne látszatból legyenek a részvételi folyamatok lebonyolítva, mert a helyi szereplők bizalma csökkenhet és ez ellenállási folyamatokat generálhat.

Minőségi információk, elvárások, szerepek meghatározása: Minden lényeges információ kerüljön megosztásra és tudatosítsuk, hogy pontosan mi a lakossági képviselők szerepe a folyamat során.

Elegendő idő biztosítása a véleményalkotásra

Milyen fejlesztések esetén döntsünk a részvételi tervezés mellett:

ha az a helyi lakosság széles körének életére lehet befolyással,

ha egészben vagy részben közfinanszírozással (támogatásból) valósul meg,

ha természetvédelmi, környezetvédelmi problémákat vethet fel,

ha változást hozhat a terület felhasználásban.

A folyamat elején kezdjük el a bevonást! Már a projekt tervezésének korai szakaszában.

Bevontak köre – véleményvezérek: Először a szereplők egy szűkebb, könnyebben mozgósítható körét vonjuk be a folyamatba. Ha nem merülnek fel igazán problémás pontok, akkor megtakaríthatók a későbbi hosszadalmas és költséges lépések. Ha problémás pontok merülnek fel, akkor szükséges a szereplők tágabb körének mozgósítása.

Nyilvánosság biztosítása: Az eredményeket foglaljuk írásba, tegyük nyilvánossá.

Gyakorlat és ne akció legyen a bevonás: Folyamatosan biztosítsuk az érintettek részvételét, kerüljön sor a párbeszédet biztosító mechanizmus kialakításra, az érintettek minél szélesebb körben történő bevonásával, elvárásaik figyelembevételével és figyelemmel a marginalizálódott csoportok helyzetbe hozására.

1

VÁLASZTHATÓ TÁRGYI VIZSGARÉSZ

ÖNKORMÁNYZATI IGAZGATÁS

SZÓBELI TÉTELEK

2026 ősz

Önkormányzati igazgatás – vizsgatételek navigációs jegyzéke

Önkormányzati igazgatás · Kidolgozott tételek

Kidolgozott önkormányzati igazgatási vizsgatételek gyűjteménye a felkészüléshez és gyors visszakereséshez.

Jelenlegi olvasóváltozat: az áthúzott korábbi szövegrészek kimaradtak. A forrás DOCX változatlan maradt.

15 pontos tételek

Helyi Önkormányzatok Európai Chartája

Az Európa Tanács célkitűzései közé tartozik a nyugat-európai országok demokratikus értékeinek megőrzése, fejlesztése és terjesztése. Az Európa Tanács 1957-ben létrehozott szerve, a Helyi és Regionális Önkormányzatok Állandó Konferenciája (1994-től új névvel: a Helyi és Regionális Önkormányzatok Kongresszusa) a tagországok önkormányzatainak érdekvédelmi és közvetítő szerve.

A Kongresszus ajánlásokat terjeszt az Európa Tanács, illetve a tagországok felé annak érdekében, hogy összefoglalja az egyes intézmények közös vonásait is követendő értékeit.

Ezen ajánlások alapján a tagországok saját elhatározásukból vállalják a Chartában megfogalmazott kötelezettségeket, illetve azok meghatározott részét. A Charta tehát olyan ismeretek „minimumgyűjteménye”, amely alapján eldönthetővé válik, hogy egy adott ország helyi önkormányzati rendszere megfelel-e a szabad és demokratikus, plurális alapon működő önkormányzati rendszer követelményének.

Az Egyezményt aláíró ország a Charta első részéből magára nézve legalább húsz szakaszt kötelezőnek ismer el, amelyek közül tízet a Charta által megjelölt szakaszokból kell kiválasztani. Magyarország a kelet-európai országok közül elsőként vállalta a Chartában megfogalmazott elveket: 1997. évi XV. törvény tartalmazza a Charta alapelveit.

A Charta céljai:

A helyi önkormányzata demokratikus rendszer egyik alapintézménye, amelyen keresztül az állampolgárok a közügyükben részt vehetnek.

Helyi önkormányzást kizárólag szabad, titkos szavazással megválasztott testületek gyakorolhatják.

A helyi önkormányzás jogát a lehető legmagasabb jogszabályban kell rögzíteni, ha lehet az Alkotmányban.

A helyi önkormányzás olyan jog és egyben képesség is, hogy a közügyek lényegi részét érintően a lakosság érdekében saját hatáskörökben igazgassák és szabályozzák.

A helyi önkormányzáshoz való jogot csak a demokratikus elvek alapján választott testületek, illetve a választópolgárok közvetlenül gyakorolhatják.

A feladatok megállapítását elsődlegesen az Alkotmányban vagy törvényben kell rendezni, azonban ez nem zárja ki, hogy az önkormányzatok kivételesen speciális feladat- és hatáskört lássanak el.

A helyi szerveknek teljes hatáskörrel kell rendelkezni azokban az ügyekben, amelyek nem tartoznak más szervekhez.

Az önkormányzatok hatásköre teljes és kizárólagos (állami szervek nem vonhatják el és nem korlátozhatják).

A közigazgatási terület határainak megváltoztatásához kell az önkormányzat véleménye, vagy népszavazás kiírása.

A Charta biztosítja az önkormányzatok szabad egyesülésének jogát, valamint meghatározza az önkormányzatok állami felügyeletének korlátait. Ezt törvényben kell garantálni.

Önkormányzatok feladataihoz szükséges forrásokat, feltételeket biztosítani kell.

Helyi közügyek alaptörvényi keretei

Az önkormányzati rendszer stabilitását szolgálja az, hogy a helyi önkormányzatokra vonatkozó szabályokat sarkalatos törvény határozza meg

Az Alaptörvény határozza meg a helyi önkormányzatok alkotmányos alapjait. Az Alaptörvény fontos alapelve szerint a közhatalom forrása a nép, a nép hatalmát választott képviselői útján, kivételesen közvetlenül gyakorolja. Az Alaptörvény 31. cikke szerint Magyarországon a helyi közügyek intézésére és a helyi közhatalom gyakorlása érdekében helyi önkormányzatok működnek. A helyi önkormányzati képviselőket és a polgármestereket a választópolgárok általános és egyenlő választójog alapján, közvetlen és titkos szavazással, a választók akaratának szabad kifejezését biztosító választáson, sarkalatos törvényben meghatározott módon, öt évre választják.

A helyi önkormányzati képviselőknek és a polgármestereknek az Alaptörvény hatálybalépését követő első általános választására 2014 októberében került sor. A 2024. évi általános önkormányzati választásokig a képviselő-testület megbízatása a helyi önkormányzati képviselők és polgármesterek általános választásának napjáig tartott. A 2024. évtől a helyi önkormányzati képviselők és polgármesterek általános választására az előző általános választást követő ötödik év április, május, június vagy július hónapjában, az európai parlamenti képviselők választásával egyidejűleg kerül sor. Jelöltek hiányában elmaradt választás esetén a képviselő-testület megbízatása meghosszabbodik az időközi választás napjáig. A polgármester megbízatása az új polgármester megválasztásáig tart.

Az Alaptörvény meghatározza a helyi önkormányzatok alapvető feladat- és hatásköri csoportjait. A helyi önkormányzati feladatokat és hatásköröket a képviselő-testület gyakorolja.

A helyi önkormányzat a helyi közügyek intézése körében törvény keretei között:

rendeletet alkot;

határozatot hoz;

önállóan igazgat;

meghatározza szervezeti és működési rendjét;

gyakorolja az önkormányzati tulajdon tekintetében a tulajdonost megillető jogokat, figyelemmel arra, hogy a helyi önkormányzatok tulajdona köztulajdon, amely feladataik ellátását szolgálja;

meghatározza költségvetését, és annak alapján önállóan gazdálkodik. Törvény a költségvetési egyensúly megőrzése érdekében a helyi önkormányzat törvényben meghatározott mértékű kölcsönfelvételét vagy más kötelezettségvállalását feltételhez, illetve a Kormány hozzájárulásához kötheti;

e célra felhasználható vagyonával és bevételeivel kötelező feladatai ellátásának veszélyeztetése nélkül vállalkozást folytathat;

dönt a helyi adók fajtájáról és mértékéről;

önkormányzati jelképeket alkothat, helyi kitüntetéseket és elismerő címeket alapíthat;

a feladat- és hatáskörrel rendelkező szervtől tájékoztatást kérhet, döntést kezdeményezhet, véleményt nyilváníthat;

szabadon társulhat más helyi önkormányzattal, érdekképviseleti szövetséget hozhat létre, feladat- és hatáskörében együttműködhet más országok helyi önkormányzatával, és tagja lehet nemzetközi önkormányzati szervezetnek;

törvényben meghatározott további feladat- és hatásköröket gyakorol

A helyi önkormányzat részére kötelező feladat- és hatáskört törvény állapíthat meg. A helyi önkormányzat kötelező feladat- és hatáskörellátásához azokkal arányban álló költségvetési, illetve más vagyoni támogatásra jogosult.

Törvény elrendelheti a helyi önkormányzat kötelező feladatának társulásban történő ellátását.

Az Alaptörvény határozza meg a helyi önkormányzatok jogalkotási hatáskörét is, a helyi jogalkotás alkotmányos követelményeit. Ennek értelmében: feladatkörében eljárva a helyi önkormányzat törvény által nem szabályozott helyi társadalmi viszonyok rendezésére, illetve törvényben kapott felhatalmazás alapján önkormányzati rendeletet alkot. Az önkormányzati rendelet más jogszabállyal nem lehet ellentétes.

A Kormány a fővárosi és a vármegyei kormányhivatalok útján biztosítja a helyi önkormányzatok törvényességi felügyeletét.

2026. október 1-jétől: az Alaptörvény tizenhetedik módosítása alapján a „vármegye” elnevezést ismét a „megye” elnevezés váltja fel; a vizsgán az időpontnak megfelelő terminológiát kell használni.

Magyary Program és az Mötv. hatása

A Magyary Zoltán Közigazgatás-fejlesztési Program tömören összefoglalta azt a nézőpontváltást, amelyet az új önkormányzati törvény megcéloz:

az önkormányzatok köz- és államigazgatási feladatellátását;

az állami felelősségi köröket;

az önkormányzatok intézményi feladatellátását.

Az Mötv. a helyi önkormányzati rendszert több új elem beillesztésével újította meg:

költségtakarékos, feladatorientált önkormányzati rendszert épített ki

a jóhiszemű, rendeltetésszerű joggyakorlás elvének és a kölcsönös együttműködés kötelezettségének a rögzítése

a helyi választópolgárok önkormányzáshoz való jogának deklarálása mellett kötelezettségeket – öngondoskodást, a közösségi feladatokhoz való hozzájárulást – is előír, meghatározva elmulasztásuk jogkövetkezményeit is

a település önfenntartó képességének erősítésére, a helyi erőforrások feltárására, kiaknázására, az öngondoskodás elvének érvényesítésére vonatkozó előírás

Az önkormányzati szervek által ellátott államigazgatási feladatoknak a jelentős részét a járási hivatalok vették át 2013-tól. Lényeges hatáskör-átcsoportosítás történt.

Új szabályozásban:

megmaradt a kötelező és az önként vállalt megkülönböztetés. Az önként vállalt feladat tekintetében fennmaradt a korlátozás, amely szerint ellátása nem veszélyeztetheti a kötelező feladatellátást.

a korábbi szabályozáshoz képest egyértelműbben kötelezte el magát a differenciált hatáskörtelepítés mellett. A községeknek, a városoknak, a járásszékhely városoknak, a megyei jogú városoknak, a fővárosnak és kerületeinek, valamint a vármegyei önkormányzatoknak egymástól eltérő feladat- és hatáskörei lehetnek. Az eltérő hatáskör-telepítésnél a jogalkotó köteles figyelembe venni a helyi önkormányzatok eltérő adottságait, különösen a gazdasági teljesítőképességet, a lakosság számát, valamint a közigazgatási terület nagyságát.

a feladat- és hatáskörellátáshoz szükséges minimális szakmai, személyi, tárgyi és gazdasági feltételeket

önkormányzatok által nyújtott közszolgáltatások minimumfeltételeinek szabályozása

új elemként a helyi közbiztonsággal kapcsolatos önkormányzati feladatok

kiemelten foglalkozik a törvény az államigazgatási feladat- és hatáskörök gyakorlásának speciális kérdésével: A jegyző és a járási hivatalok közötti feladatmegosztás alapja, hogy az országosan egységes, standardizálható eljárások, feladatok a járási hivatalokhoz kerültek. Azok az államigazgatási feladatok pedig, amelyek helyi szabályozáshoz kapcsolódnak – és a helyi viszonyok alapján mérlegelési lehetőségre van szükség –, a jegyzőnél maradtak.

Az új önkormányzati szabályozással kapcsolatban a leggyakrabban hangoztatott kritika, hogy kiüríti az önkormányzatokat, vagyis az állam elviszi az eddigi önkormányzati helyi közügyeket. Lényeges hatáskör-átcsoportosítás történt, illetve történik 2013-ban. Nőtt az állami szerepvállalás az egészségügy és a szociális igazgatás területén is. Ezeken a területeken zsugorodott az önkormányzati közügyek köre. A legnagyobb változást az jelenti, hogy az óvodai ellátást kivéve a köznevelés ügye – így az általános és középiskolák fenntartása – az állam kötelező feladata lett. Újabb feladatok (hajléktalan-ellátás, közfoglalkoztatás, helyi „piac” feltételeinek biztosítása) kerültek a helyi közügyek körébe.

A települési önkormányzatok tevékenységének fő hangsúlya a településüzemeltetésre, a helyi társadalom bevonására, a helyi közösség önszerveződésére irányul. Az élhető és fenntartható lakóhely biztosítása, -fejlesztése kerül az önkormányzás központjába. A polgármester esetében pedig növekedni fog a települési és lakossági érdekvédő szerep, mivel a nem önkormányzat által biztosított közszolgáltatás minőségével kapcsolatos lakossági kritikákat az elsőszámú településvezető fogja közvetíteni.

A vármegyei önkormányzatok, mint térségfejlesztő szerveződések szerepe még kialakulóban van.

A Kormány által elfogadott Közigazgatás- és Közszolgáltatás-fejlesztési Stratégia 2014– 2020 kiemelt céljai között szerepel az önkormányzatok szervezési feltételeinek fejlesztése.

Stratégiai cél, hogy az önkormányzatok legyenek alkalmasak – a megváltozott feladat- és hatáskörüknek megfelelő – helyi célkitűzéseiket a leghatékonyabb forrásfelhasználással, az ügyfelek lehető legkisebb idő és anyagi ráfordítása mellett megvalósítani.

A 2014–2020-as tervezési ciklusban az alábbi önkormányzati fejlesztési programokat irányozza elő a Stratégia:

• feladatkataszter készítése

• tudásmegosztás, központi benchmarking szolgáltatás

• menedzsment fejlesztése

• fejlett önkormányzati információs rendszer kialakítása

• önkormányzati ASP központ szolgáltatásainak országos kiterjesztése. Az ASP (Application

Service Provider – alkalmazás-szolgáltató központ) feladata, hogy olyan egyrészes alkalmazási környezetet alakítson ki valamennyi önkormányzat számára, amely egy részről egységesítést jelent az önkormányzatban tevékenykedők számára, másrészt a felügyeleti szervek egységes és hiteles információk birtokába jutnak az önkormányzatok működésének szinte valamennyi releváns eleméről.

Kötelező és önként vállalt feladatok

Az önkormányzati feladat és hatásköröket 2 csoportra oszthatjuk: (= helyben intézendő közügy)

kötelező, (melyet a törvényalkotó határozott meg) és

fakultatív , vagyis önként vállalható (melyet a helyi önkormányzat képviselő testülete önként felvállalt)

Az Mötv. 13.§ (1)bekezdése, a kötelezően ellátandó, alábbi feladatcsoportokat tartalmazza:

településfejlesztés, településrendezés;

településüzemeltetés (pl. köztemetők kialakítása és fenntartása, a közvilágításról való gondoskodás, a helyi közutak és tartozékainak kialakítása és fenntartása)

a közterületek, valamint az önkormányzat tulajdonában álló közintézmény elnevezése;

törvényben meghatározott kivételekkel az egészségügyi alapellátás, az egészséges életmód segítését célzó szolgáltatások;

környezet-egészségügy (köztisztaság, települési környezet tisztaságának biztosítása, rovar-és rágcsálóirtás);

óvodai ellátás;

gyermekjóléti szolgáltatások és ellátások;

kulturális szolgáltatás, különösen a nyilvános könyvtári ellátás biztosítása; filmszínház, előadó-művészeti szervezet támogatása, a kulturális örökség helyi védelme; a helyi közművelődési tevékenység támogatása;

szociális szolgáltatások és ellátások, amelyek keretében települési támogatás állapítható meg;

lakás- és helyiséggazdálkodás;

honvédelem, polgári védelem, katasztrófavédelem, helyi közfoglalkoztatás;

helyi adóval, gazdaságszervezéssel és a turizmussal kapcsolatos feladatok;

nemzetiségi ügyek;

közreműködés a település közbiztonságának biztosításában;

helyi közösségi közlekedés biztosítása;

sport, ifjúsági ügyek;

hulladékgazdálkodás; távhőszolgáltatás; víziközmű-szolgáltatás, stb

Fakultatív feladatvállalás: (önként vállalt feladatok) Mötv. 10.§ (2) valamely helyi közügy önkéntes vállalására kizárólag a képviselő-testület vagy a választópolgárok közössége helyi népszavazással jogosult. Csak azon közügyek ellátását lehet így vállalni, melyeket a jogszabály nem utal valamely szerv kizárólagos hatáskörébe (pl. pénzintézeti tevékenység) és megoldása ne veszélyeztesse a kötelező feladatok ellátását. Finanszírozása csak a saját bevételek vagy az erre a célra biztosított külön források terhére lehetséges. (pl színházak fenntartása, zenekar működtetése)

Fontos szabály, hogy az önként vállalt helyi közügyekben az önkormányzat mindent megtehet, ami jogszabályt nem sért.

Feladat- és hatáskör átruházása

Az önkormányzati rendszeren belül a differenciált hatáskör-telepítés szabályai biztosítják a képviselő-testület és különböző szervei közötti optimális munkamegosztást, hiszen az önkormányzati rendszer egyes szereplői jelentős mértékben eltérő adottságokkal rendelkeznek.

Az önkormányzati működés meghatározó szereplője a képviselő-testület, mely eldönti, hogy az egyes hatásköröket maga látja el vagy átruházza – az Mötv-ben meghatározott kivétellel – a polgármesterre, a bizottságára, a részönkormányzat testületére, a jegyzőre, a társulására.

E hatáskör gyakorlásához utasítást adhat, e hatáskört visszavonhatja. A hatáskör további átruházása tilos.

A hatásköri szabályokhoz kapcsolódik a döntési jogosultság meghatározása. Mötv. alapján önkormányzati döntést „saját jogán” hozhat: helyi népszavazás és a képviselő-testület.

A képviselő-testület felhatalmazása alapján hozhat önkormányzati döntést:

a képviselő-testület bizottsága;

a részönkormányzat testülete;

a polgármester, főpolgármester, vármegyei közgyűlés elnöke;

az önkormányzati társulás;

a jegyző.

A képviselő-testület hatásköréből nem ruházható át: Mötv. 42.§

a rendeletalkotás;

szervezetének kialakítása és működésének meghatározása,

a törvény által hatáskörébe utalt választás, kinevezés, vezetői megbízás;

a helyi népszavazás elrendelése,

kitüntetések és elismerő címek alapítása;

a gazdasági program, a hitelfelvétel, a kötvénykibocsátás, a kölcsönfelvétel vagy más adósságot keletkeztető kötelezettségvállalás, alapítványi forrás átvétele és átadása;

önkormányzati társulás létrehozása, megszüntetése, abból történő kiválás,

megállapodás külföldi önkormányzattal való együttműködésről,

intézmény alapítása, átszervezése, megszüntetése;

közterület elnevezése, köztéri szobor, műalkotás állítása;

eljárás kezdeményezése az Alkotmánybíróságnál;

a bíróságok ülnökeinek megválasztása;

állásfoglalás intézmény átszervezéséről, megszüntetéséről, ellátási, szolgáltatási körzeteiről, ha a szolgáltatás a települést is érinti;

a települési képviselő, polgármester méltatlansági és a vagyonnyilatkozati eljárással kapcsolatos, továbbá összeférhetetlenségi ügyében való döntés;

az önkormányzati képviselői megbízatás megszűnéséről való döntés, ha a képviselő egy éven át nem vesz részt a képviselő-testület ülésén;

a településfejlesztési terv és a településrendezési terv jóváhagyása;

területszervezési kezdeményezés;

a helyi önkormányzati vagyon tulajdonjogának a 108. § szerinti ingyenes átruházására vagy nemzeti vagyon tulajdonjogának ingyenes átvételére vonatkozó döntés;

amit törvény a képviselő-testület át nem ruházható hatáskörébe utal.

A hatáskörök átruházásáról szükséges önkormányzati rendeletben (a szervezeti és működési szabályzatban) dönteni. A képviselő-testület maga alakítja ki, hogy mely hatásköröket tartja meg magának és melyeket ruházza át. E döntésénél szem előtt kell tartania, hogy a stratégiai jelentőségű kérdésekben megtartsa magának a döntési jogot, de az operatív, gyors döntést igénylő kérdésekben olyan szervet hatalmazzon fel, amely állandóan működik, tevékenysége nem ülésekhez kötött.

Továbbá célszerű figyelembe venni különösen:

az önkormányzat adottságait;

a hatáskör jellegét;

a gazdasági, hatékonysági szempontokat és

az ésszerű munkamegosztás követelményeit stb.

Képviselő összeférhetetlensége és méltatlansága

Az Mötv. meghatározza a képviselőtől elvárható, minimális követelményt, azaz helyi önkormányzati képviselő nem folytathat olyan tevékenységet, ami a feladatai ellátásához szükséges közbizalmat megingathatja.

A felsorolt ÖSSZEFÉRHETETLENSÉGI okok csoportosíthatók:

1): a hatalmi ágak elválasztásának elvéből fakadóan a központi közigazgatási, az államigazgatási, illetve a hon- és rendvédelmi pozíciók, mint

országgyűlési képviselő,

tisztségek, amelyek betöltéséhez kinevezését, megbízatását az Országgyűléstől, a köztársasági elnöktől, a Kormánytól, annak tagjától vagy az Országgyűlés, kormány alárendeltségébe tartozó szervtől kapta.

a központi államigazgatási szerv vezetője, köztisztviselője; a Magyar Honvédség, a Katonai Nemzetbiztonsági Szolgálat hivatásos vagy szerződéses állományú tagja, rendvédelmi szerv, az Országgyűlési Őrség hivatásos állományú tagja, a Nemzeti Adó- és Vámhivatal pénzügyőri munkakört betöltő foglalkoztatottja. Nem lehet továbbá kormánytisztviselő olyan államigazgatási szervnél, illetve a Nemzeti Adó- és Vámhivatal azon szervének tisztviselője, amelynek illetékességi területén az adott önkormányzat működik.

kivételek (nem összeférhetetlen):

a kinevezés, ha annak keretében tudományos, oktatói, művészeti, lektori, szerkesztői, valamint jogi oltalom alá eső szellemi tevékenységet lát el, illetve nevelőszülői foglalkoztatási jogviszonyban áll a képviselő.

az egészségügyi, szociális és oktatási területhez tartozó munkakörcsaládok esetén.

2): azok a pozíciók, melyek a másik önkormányzattól, másik önkormányzati pozíciótól való függetlenség biztosítására hivatottak, mint

jegyző (főjegyző), aljegyző

ugyanazon önkormányzat polgármesteri hivatalának vagy közös önkormányzati hivatalának köztisztviselője, alkalmazottja;

más települési önkormányzatnál képviselő, polgármester, alpolgármester.

3): az egyéb okok, melynek célja, hogy a képviselő hatáskörét befolyásmentesen gyakorolja. Ezek a gazdasági és médiumokkal kapcsolatos esetkörök, mint

a helyi önkormányzat által alapított vagy tulajdoni részesedésével működő gazdasági társaság, a helyi önkormányzat tulajdoni részesedésével működő gazdasági társaság által alapított gazdasági társaság legfőbb szervének – kivéve, ha a gazdasági társaság legfőbb szerve a képviselő-testület –, ügyvezetésének tagi, személyes közreműködői vagy a képviselet ellátására jogosultságot biztosító pozíciókat. (Az összeférhetetlenség meghatározásánál nem a pozíció elnevezése, hanem annak tartalma az irányadó.)

Az Mötv. értelmében nem lehet önkormányzati képviselő a médiatartalom-szolgáltató természetes személy, jogi személy, gazdasági társaság legfőbb szervének, ügyvezetésének tagja, személyes közreműködője, képviselet ellátására jogosultja.

Megítéléséhez szükséges a médiaszolgáltatásokról és a tömegkommunikációról szóló 2010. évi CLXXXV. törvényben meghatározott fogalmak értelmezése is.

4): Települési önkormányzati képviselő nem lehet vármegyei közgyűlés elnöke, alelnöke, főpolgármester, főpolgármester-helyettes.

MÉLTATLANSÁG JOGINTÉZMÉNYE hasonló funkciót tölt be, mint az összeférhetetlenségé, mégis jól elkülöníthetők tőle. Az összeférhetetlenségre általában jellemző, hogy az azt megalapozó ok, helyzet megszüntetésére van lehetősége az érintettnek (reparálható helyzet). Ezzel szemben a méltatlanság objektív alapú jogintézmény, mivel beálltával a képviselői tisztség automatikusan megszűnik (nem reparálható).

Méltatlanság esetén a képviselő-testület határozatával mondja ki a képviselői megbízatás megszűnését.

Méltatlan megbízatására:

akit szándékos bűncselekmény miatt jogerősen szabadságvesztére ítéltek,

aki esetében a köztartozás huzamosan fennáll, azaz állammal, önkormányzattal szemben tartozása van, és azt az erről szóló értesítés kézhezvételétől számított 60 napon belül nem rendezi. Ennek ellenőrzése végett megválasztását követő 30 napon belül köteles kérelmezni felvételét a köztartozásmentes adózói adatbázisba, és az adatbázisba való felvétel megtörténtét a képviselő-testületnél igazolni.

aki a jogerős bírói végzést nem tartja be, illetve azzal szembeszegül,

gazdasági társaság felszámolása során ki nem elégített követelésekért való felelősség jogerős bíróság általi megállapítása és a bírósági határozat szerinti helytállási kötelezettség nem teljesítése esetében.

aki tudja, hogy összeférhetetlenségi helyzetben van, de nem hozza a képviselő-testület tudomására.

2024-re megszűnt!! :

Képviselő-testület ülései és működése

A képviselő-testület alakuló ülést, rendes (előre tervezett) és rendkívüli testületi ülést tart.

1. A RENDES ÜLÉSEK számáról a testület az SzMSz-ben rendelkezik, az Mötv. azon előírására figyelemmel, hogy évente legalább 6 testületi ülés megtartása kötelező.

2. A RENDKÍVÜLI TESTÜLETI ÜLÉS előre nem tervezett. Az SzMSz-ben általános jelleggel rögzíthető, hogy milyen esetekben, milyen feltételekkel lehet összehívni.

Az Mötv. előírása szerint össze kell hívni a testület ülését:

ha azt a képviselők ¼-e,

a testület bizottsága,

a kormányhivatal vezetője indítványozza,

meghatározva az összehívás indokát is.

A testületi ülésre meghívandók körét, a meghívás módját az SzMSz tartalmazza.

A testület ülése főszabályként nyilvános, ezért tájékoztatni szükséges a település lakosságát, hogy azon bárki – hallgatóságként – részt vehessen.

Az ülésen részt vevők

szavazati joggal (a képviselők és a polgármester);

tanácskozási joggal (a jegyző [joga és kötelessége valamennyi javaslat törvényességi szempontból való figyelemmel kísérése], azon alpolgármester, aki nem a képviselő-testület tagja, valamint egyéb meghívott, a meghívásra okot adó téma tárgyalásában;

ezek egyikével sem rendelkezik.

A képviselő-testület ülését főszabályként a polgármester hívja össze és vezeti. Akadályoztatása esetén → az alpolgármester.

A testület ülését a határozatképesség megállapításával kell kezdeni → ha a megválasztott képviselők – beleértve a polgármestert is – több mint fele jelen van.

Az ülés vezetője a határozatképességet az ülés teljes időtartama alatt köteles vizsgálni. Ezután a napirendi pontok ismertetése → az azokról történő szavazás → tanácskozás.

A képviselő-testületi ülések főszabályként nyilvánosak, zárt ülést kizárólag a törvény által szabályozott esetekben lehetséges elrendelni. Zárt testületi ülésről külön jegyzőkönyvet kell készíteni, amelynek közérdekű adatokra, közérdekből nyilvános adatokra és a testület döntésére vonatkozó részeit megismerhetővé kell tenni.

Főszabályként a nyílt szavazással (kézfelemelés, szavazatszámláló gép alkalmazása, ezek együttes alkalmazása, név szerinti szavazás) történő döntéshozatal kötelező. Az Mötv. kivételes lehetőségként engedi meg a titkos szavazást. Az Mötv. kógens módon határozza meg a javaslat elfogadásához szükséges egyszerű, illetve minősített többséget, ettől eltérni az SzMSz-ben sem lehet.

Egyszerű többséggel elfogadott döntéshez a határozatképes testületi ülésen a jelenlevő önkormányzati képviselők több mint felének igen szavazata szükséges.

A minősített többséget igénylő kérdésben a javaslat elfogadásához a megválasztott önkormányzati képviselők több mint felének igen szavazata szükséges.

A fővárosi közgyűlés döntéshozatala sajátos rendszerben történik, a javaslat elfogadásához az egyszerű és minősített többség előbbiekben felsorolt feltételei mellett a főváros lakosságszámának együttesen több mint a felét kitevő lakosságszámú fővárosi kerületek polgármestereinek igen szavazata is szükséges.

Önfeloszlatás jogintézménye: a polgármester és a képviselő-testület ellentéte olyan mértékig fokozódhat, amely már a teljes működésképtelenséghez vezet. Ennek az elkerülésére teszi lehetővé az Mötv., hogy a képviselő-testület megbízatásának lejárta előtt név szerinti szavazással, minősített többségű döntéssel kimondhatja feloszlását. A képviselő-testület erről nem hozhat döntést a választást követő 6 hónapon belül, valamint a helyi önkormányzati képviselők és polgármester általános választását megelőző év április 1. napját követően. A hatéridő megállapításakor a feloszlásra irányuló kezdeményezés időpontját kell figyelembe venni. A fővárosi közgyűlés feloszlásának kimondásához az önkormányzati képviselők négyötödének igen szavazata szükséges.

A testületi ülésekről jegyzőkönyvet kell készíteni → összeállítása a jegyző kötelezettsége. A jegyzőkönyv a képviselő-testület működésének alapdokumentuma, amely közokirat. A törvény értelmében nem kötelező szó szerinti jegyzőkönyv készítése, a hozzászólásoknak is elegendő a lényegét, tartalmát rögzíteni. Az Mötv. értelmében az előterjesztések is a jegyzőkönyv szerves részét képezik. Ezek beillesztése kétféle módon történhet, ennek rendjét az SzMSz szabályozza. A rövidebb terjedelmű előterjesztést a jegyzőkönyv szövegszerűen tartalmazhat, hosszabb előterjesztést a jegyzőkönyvhöz mellékelve csatolnak, amely tényre a jegyzőkönyv utal. A jegyzőkönyvet az ülést követően 15 napon belül a jegyző köteles megküldeni a Törvényességi Felügyelet Írásbeli Kapcsolattartás Modul igénybevételével a kormányhivatalnak.

Új elem a Mötv.-ben a szignalizáció intézménye: a jegyző jogszabálysértésre vonatkozó indokolt jelzését kötelező jegyzőkönyvi szinten is rögzíteni.

A képviselő-testület ülését követően a törvény a jegyző kötelezettségévé teszi az önkormányzati rendelet kihirdetéséről való gondoskodást, vagy a képviselő-testület hivatalos lapjában, vagy a helyben szokásos – a SzMSz-ban meghatározott – módon. A jogszabály – így az önkormányzati rendelet is – érvényességének egyik feltétele a kihirdetés. Kihirdetés hiányában az önkormányzat rendelete érvénytelen, jogi hatás kiváltására nem alkalmas. A jegyző a kihirdetett önkormányzati rendeletet a kihirdetést követően legkésőbb a kihirdetést követő munkanapon a területileg illetékes fővárosi és vármegyei kormányhivatalnak is köteles megküldeni. 2013. július 1. napjától az önkormányzatoknak rendeleteiket a Nemzeti Jogszabálytárba is fel kell tölteniük.

3. ALAKULÓ ÜLÉS: a képviselő-testület működésének sajátos formája. Funkciója, hogy a képviselő-testület és szervei működésének alapvető kérdéseiről döntsön, meghatározza a szervezeti struktúrát. Az alakuló ülést a választás eredményének jogerőssé válását követő 15 napon belül kell megtartani, amelyet a polgármester hív össze és vezet. A vármegyei közgyűlés alakuló ülése ettől eltér, azt a korelnök hívja össze és vezeti a közgyűlés elnökének megválasztásáig.

A törvény meghatározza az alakuló ülés „napirendi pontjait”: megalkotja, felülvizsgálja a szervezeti és működési szabályzatát, a polgármester előterjesztése alapján megválasztja bizottsága tagjait, az alpolgármestert, illetve dönt illetményükről, tiszteletdíjukról is.

Az alakuló ülés általában ünnepélyes keretek között, az érintett állami, társadalmi szervezetek képviselőinek részvételével zajlik. Sok esetben az ülés előtt vagy annak részeként teszik le esküjüket a megválasztott képviselők és a polgármester is.

4. KÖZMEGHALLGATÁS: a képviselő-testület működésének szintén sajátos formája, speciális testületi ülés. Az Mötv. szerint a képviselő testület évente legalább egyszer, előre meghirdetett közmeghallgatást tart, amelyen a helyi lakosság és a helyben érdekelt szervezetek képviselői a helyi közügyeket érintő kérdéseket és javaslatot tehetnek. A közmeghallgatás a helyi lakosság, valamint a helyben érdekelt szervezetek képviselőinek személyes megjelenése nélkül,

a) lehetőség szerint a különböző helyszínen jelen lévők között, egy időben, valós idejű kommunikációt lehetővé tévő, kép és hang egyidejű továbbítására alkalmas elektronikus hírközlő eszköz útján, illetve b) a honlapon való közzététel útján is megtartható. A közmeghallgatás időpontját megelőzően lehetőséget kell biztosítani arra, hogy az érintettek írásban is észrevételeket tehessenek és kérdéseket tehessenek fel. Az elhangzott, illetve az írásban megfogalmazott javaslatra, kérdésre a közmeghallgatáson vagy legkésőbb tizenöt napon belül választ kell adni. A képviselőtestület a közmeghallgatás eredményessége érdekében minden alkalmas eszközt – így különösen helyi műsorszóró szolgáltatást, hirdetményi vagy közösségi felületeket – is igénybe vehet.

Itt nem születnek döntések, az elhangzott kérdéseket jegyzőkönyvben kell rögzíteni, 15 napon belül megválaszolni.

Adott tevékenységhez, területhez kapcsolódó (falugyűlés, község-, várospolitikai fórum) egyéb fórumok szabályai is rögzíthetők az SzMSz-ben, ezek gyakoriságára nincs törvényi előírás.

Nyilvánosság és zárt ülés szabályai

A demokratikus működés követelményéből fakad, hogy a képviselő-testület ülése nyilvános, azaz a helyi közügyekben demokratikus módon, széles körű nyilvánosságot teremtve kifejezi és megvalósítja a helyi közakaratot. Az ülés nyilvánossága lehetőséget teremt arra, hogy a választópolgárok közvetlenül vagy a médián keresztül is ellenőrizhessék az általuk választott testület tevékenységét. A nyilvánosság feltételeinek megteremtésével garantálja, hogy az önkormányzati képviselők az őket megválasztó helyi közösség érdekeinek, a helyi közakaratnak megfelelően járnak el, hoznak döntéseket.

A képviselő-testület ülése főszabályként nyilvános (Mötv. 46. § (1) bek.), ezért tájékoztatni kell a lakosságot, hogy azon bárki részt vehessen, mint hallgató.

Zárt ülést csak kivételes esetekben lehet elrendelni. A nyilvánosság korlátozása kizárólag a törvény által szabályozott esetekben lehetséges. Az Mötv. 46.§ (2) bekezdése tételesen felsorolja a zárt ülés tartására okot adó tárgyköröket.

Kötelező zárt testületi ülést tartani

önkormányzati hatósági,

összeférhetetlenségi,

méltatlansági,

kitüntetési ügyek tárgyalásakor,

fegyelmi büntetés kiszabásakor, továbbá

vagyonnyilatkozattal kapcsolatos eljárás esetén.

Ezekben az esetekben a képviselő-testület nem rendelhet el nyílt ülést.

Az érintett kifejezett kérésére kell zárt ülést tartani

választás,

kinevezés,

vezetői megbízás adása,

ennek visszavonása,

fegyelmi eljárás megindítása,

az állásfoglalást igénylő személyi ügyek tárgyalásakor.

Elrendelhető zárt testületi ülés – és ez a képviselő-testület döntésétől függ –, ha olyan ügyről tárgyalnak, amelynek nyilvános tárgyalása sértené az önkormányzat vagy más érintett üzleti érdekét. Ilyen például az önkormányzat vagyonával való rendelkezés, a testület által kiírt pályázat feltételeinek meghatározása és a pályázat tárgyalása.

Zárt testületi ülésről külön jegyzőkönyvet kell készíteni, amelynek közérdekű adatokra, közérdekből nyilvános adatokra és a testület döntésére vonatkozó részeit megismerhetővé kell tenni.

Az Mötv. tételesen felsorolja a zárt ülésen részt vevők körét is:

a képviselő-testület tagjai,

a polgármester,

a nem képviselőként megválasztott alpolgármester,

a jegyző,

az aljegyző,

továbbá meghívása esetén a polgármesteri hivatal ügyintézője,

valamint az érintett és a szakértő lehet jelen.

Nemzetiséget érintő ügy zárt ülésen való tárgyalásán az adott nemzetiséget képviselő nemzetiségi önkormányzat elnöke is az ülés résztvevője kell, hogy legyen.

Önkormányzati társulások

Társulás, mint jogintézmény lényege:

az önkormányzatok közös feladatellátása megállapodás útján, az erőforrások hatékony felhasználása érdekében,

Mötv. szabályozza, amely teljes körűen tartalmazza a társulásokra vonatkozó rendelkezéseket, kevesebb kötelező érvényű szabállyal,

a megállapodás alapján a helyi önkormányzatok képviselő-testületei egy vagy több önkormányzati feladat- és hatáskör, valamint a polgármester és a jegyző államigazgatási feladat- és hatáskörének hatékonyabb, célszerűbb ellátása céljából jogi személyiséggel rendelkező társulást hozhatnak létre.

Szabályok:

létrehozásáról az érintett képviselő-testületeknek írásban kell megállapodnia -> ezt a polgármester írja alá

a társulási megállapodás jóváhagyásáról, módosításáról, a társulás megszüntetéséről a képviselő testületek mindegyikének minősített többséggel kell döntenie

társuláshoz csatlakozni naptári év 1. napjával, kiválni az utolsó napjával lehet

a csatlakozásról és a kiválásról szóló minősített többségű döntést min. 6 hónappal korábban meg kell hozni, erről a társulási tanácsot értesíteni

kizárás a társulásból: társulási tanács dönt minősített többséggel, de a megállapodás módosításáról így is dönteniük kell a tagoknak

feladatellátás szabadsága a tv keretei között -> költségvetési szervet, gazdálkodó, nonprofit szervezetet alapíthat, vezetőit kinevezi

társulás működési költségei: a tagok az általuk képviselt települések lakosságszámának arányában hozzájárulás (ha a megállapodásban más nem szerepel)

megszűnés okai lehetnek:

társulási megállapodásban meghatározott időtartam letelte

tv-ben meghatározott megszűnési feltétel teljesülése

társulás tagjai minősített többségű döntéssel elhatározzák

Szervezeti felépítése:

döntéshozó szerve a társulási tanács -> tagjait a képviselő testületek delegálják, a tagok közül elnököt választanak (1 fő). Kizárólag egy alelnöke lehet.

lehetőség bizottságok kialakítására

a társulási tanács munkaszervezeti feladatait (döntések előkészítése, végrehajtás szervezése) eltérő megállapodás hiányában a társulás székhelyének polgármesteri hivatala látja el -> törvényességi szempontok érvényesülését szolgálja

Társulási megállapodásnak tartalmaznia kell:

társulás neve, székhelye;

a társulás tagjainak neve, székhelye, képviselője;

társuláshoz tartozó települések lakosságszáma;

az ellátott feladat- és hatáskörök;

döntéshozó szerve, annak tagjait megillető szavazatarány;

döntéshozatal módja, a minősített döntéshozatal esetei;

közös fenntartású intézmények megnevezése;

egyes képviselő-testületek pénzügyi hozzájárulásának mértéke, teljesítésének módja;

a pénzügyi nem teljesítés esetén irányadó eljárást;

a társulás vagyonát és a vagyonátadás feltételeit, a tulajdonosi jogok és kötelezettségek gyakorlásának rendje, ellenőrzési rendje;

intézmény közös alapítása estén az alapítói jogok gyakorlására vonatkozó rendelkezések;

a társulás általános rendjétől eltérő feladatellátás módját;

a társulás szolgáltatásai igénybevételének feltételeit;

évente legalább egy alkalommal beszámolási kötelezettséget a társulás működéséről;

a működés ellenőrzésének a rendjét;

a megállapodás módosításának, a kiválás, kizárás feltételeit;

megszűnése esetén a tagok egymással való elszámolásának kötelezettségét, módját;

mindazt, amiben a képviselő-testületek megállapodtak.

Polgármesteri és közös önkormányzati hivatal

Polgármesteri Hivatal jogállása:

Alaptörvény: a képviselő-testület a sarkalatos tv-ben meghatározottak szerint hivatalt hozhat létre, SZMSZ rendeletet kell kialakítani (ebben a hivatalos elnevezést feltüntetni)

önálló polgármesteri hivatal (pl. vármegyei önkormányzati, főpolgármesteri)

közös önkormányzati hivatal (több önkormányzat által létrehozott)

a hivatal, közös önkormányzati hivatal: az önkormányzat képviselő testületének a szerve, így az azzal kapcsolatos döntések alapvetően a képviselő-testület hatáskörébe tartoznak

a hivatalok működéséhez szükséges forrásokat az állam a központi költségvetésről szóló tv-ben meghatározott mértékben finanszírozza

fő feladata mind az önkormányzati, mind az államigazgatási döntések előkészítése, illetve a döntések végrehajtásának szervezése, függetlenül attól, hogy azok a képviselő-testület, polgármester vagy jegyző hatáskörébe tartoznak

a hivatalnak nincs önálló döntési jogköre, de együttműködik az állami szervekkel való együttműködés összehangolásában

a polgármester a képviselő-testület döntései szerint és saját hatáskörében irányítja, a jegyző pedig vezeti

Közös hivatal esetén:

a tv-ben meghatározott kötelező létrehozással, önkéntesen és kijelöléssel is alakítható -> 2000 fő alatti községek önállóak nem lehetnek -> döntést megállapodásba kell foglalni

települések összlakossága legalább 2000 fő vagy legalább 7 település -> kivéve, ha az egyik település város

lakosságszám meghatározásakor az önkormányzati választások évének jan. 1-jén nyilvántartott adata az alap

valamennyi településnek egy járáson belül kell lennie, továbbá közigazgatási területüket legfeljebb egy település közigazgatási területe választhatja el egymástól

ha községek hozzák létre, a székhelytelepülésről az önkormányzatok képviselő-testületei döntenek (célszerű figyelembe venni az adottságokat (+)), egyébként a város a székhely

alakítani, megszüntetni önkormányzati ciklusonként egyszer az ált. önk. választásokat követő 60 napon belül lehet (képviselő-testületek dönthetnek), erről az érintett települések képviselő-testületei közigazgatási szerződésben állapodnak meg -> jan.1-el lép hatályba

város ill. 2000 fő feletti lakosságszámú település nem tagadhatja meg a közösre irányuló megállapodás megkötését, ha vele határos település kezdeményezi -> csak a kormányhivatal vezetőjének jóváhagyásával tagadható meg -> a határozatot (jóváhagyás, vagy megtagadás) az érintett önkormányzat a bíróság előtt a döntés közlésétől számított 15 napon belül támadhatja meg

ha a közös hivatal alakítására kötelezett önkormányzatok nem tesznek eleget törvényi kötelezettségüknek -> a kormányhivatal vezetője a törvényi határidő lejáratát követően döntésével – az abban megjelölt időponttal – kijelöli a közös hivatalhoz tartozó településeket (a döntést és a megállapodás pótlását megelőzően – legalább 15 napos véleményezési határidővel - ki kell kérnie az érintett önkormányzatok véleményét a létrejövő közös hivatalhoz tartozó településekkel és a pótlandó megállapodás tartalmával kapcsolatban)

a közös önkormányzati hivatal működési költségeit a hozzá tartozó önkormányzatok lakosságszámuk arányában biztosítják

szükséges az irányítási jogkör gyakorlása módjának ill. a jegyző feladatainak rögzítése

valamennyi tagönkormányzat döntését készíti elő (eltérő sajátosságok figyelembe vételével)

minden településen biztosított legyen az ügyintézés, létrehozásának módját a megállapodásban rögzíteni kell.

Hivatal tevékenysége:

A hivatal az önkormányzat képviselő-testületének a szerve. Tevékenysége az alábbi két nagy feladatcsoporthoz kapcsolódik:

önkormányzati ügyek:

hivatal (köztisztviselők - szakértelem) feladata:

az ügyek, döntések szakszerű előkészítése a jegyzővel

testületi ülések technikai, adminisztratív előkészítése (meghívók kiküldése, ülésterem előkészítése, technikai feltételek biztosítása)

döntések végrehajtása (konkrét munkák megrendelésének előkészítése, egyéb feladatok)

képviselő-testület: döntési jog és felelősség az övé

államigazgatási ügyek:

jegyző: az államigazgatási feladat- és hatáskörök általános címzettje (ritkán a polgármester vagy ügyintéző)

a címzettek saját hatáskörükben hoznak döntést, amit a képviselő-testület nem bírálhat felül

hivatali apparátus: a döntések előkészítésében vesz részt

döntések végrehajtása

Egyéb sajátosságok:

nagyobb létszámú településeken, ahol a hivatali struktúra összetettebb, a jegyző ill. a polgármester aláírási jogot (kiadmányozási jog) ad valamely belső szervezeti egység vezetőjének vagy ügyintézőnek

a hivatal alapfeladatai kötődnek a képviselőtestülethez, a tisztségviselőkhöz és a lakossághoz

szakkérdésekben segítséget nyújtani (összefoglalók, elemzések készítése)

hivatal lakossággal kapcsolatos szerepe: kérelmek átvétele - döntések előkészítése, ügyfélfogadás megszervezése, kisebb településeken: jogi felvilágosítás, fénymásolás is (lakosság teljeskörű kiszolgálása)

Országgyűlés önkormányzatokat érintő döntései

1. Az Országgyűlés az Alaptörvény-ellenesen működő képviselő-testületet feloszlatja

a Kormány javaslatára

az Országgyűléshez való benyújtását követő, soron következő ülésén határoz

meg kell hívni az érintett helyi önkormányzat polgármesterét, aki jogosult a képviselő-testület feloszlatással kapcsolatos álláspontját az Országgyűlés döntésének meghozatala előtt ismertetni.

Az alaptörvény-ellenes működés formái

a képviselő-testület működésének hiánya,

a képviselő-testület sorozatos, alaptörvény-ellenességet megalapozó törvénysértő tevékenysége vagy

a képviselő-testület mulasztása is.

2. Az Országgyűlés dönt az állam területi tagozódásáról

a megyék területének, székhelyének és nevének megállapítása (2020. júniusától Csongrád megye megnevezése Csongrád-Csanád megyére változik) Az Alaptörvény 11. módosítása 2023. január 1-jétől a megye megnevezést vármegyére módosította.

a megyék összevonása és szétválása

megyék határainak megváltoztatása

fővárosi kerületek kialakítása

a főváros kijelölése

3. Az Országgyűlés határozatával a helyi önkormányzati rendszer létrejöttének tizedik évfordulója tiszteletére szeptember 30-át, az első helyhatósági választások napját a Helyi Önkormányzatok Napjává nyilvánította.

Köztársasági elnök és önkormányzatok

Köztársasági elnök:

nem része a végrehajtó hatalomnak, egy külön önálló államfői hatalom birtokosa kiegyensúlyozó, ellenőrző szereppel

legfőbb feladata, hogy kifejezze a nemzet egységét és az államszervezet demokratikus működése felett őrködjön

A helyi önkormányzatok működését befolyásoló hatáskörei (Alaptv. 9. cikk.):

őrködik az államszervezet demokratikus működése felett

megbízza az illetékes kormányhivatal vezetőjét, hogy a képviselő-testület feloszlatása után (gyakorolja a polgármestert megillető feladat- és hatásköröket az új testület megválasztásáig, döntsön olyan ügyekben, amelyek a képviselő-testület átruházható hatáskörei, ilyen ügyek pl. a folyamatos működést célzó döntések (szociális ügyek, katasztrófavédelem)),

törvényt kezdeményezhet,

az elfogadott törvényt az Alaptörvénnyel való összhangjának vizsgálatára megküldheti az Alkotmánybíróságnak

kitűzi a helyi önkormányzati képviselők és polgármesterek általános választását,

dönt a hatáskörébe tartozó területszervezési ügyekben:

városi cím adományozása, község alakítása, egyesítése, egyesítés megszüntetése, város és község elnevezése (önkormányzatok kezdeményezésére) Az állami területi tagozódást érintő területszervezési kezdeményezésről az Országgyűlés és a köztársasági elnök – az országgyűlési képviselői és az önkormányzati általános választás évének kivételével – évente egy alkalommal dönt. A kezdeményezésről – a várossá nyilvánítás kivételével – december 31-ig, a várossá nyilvánításról július 31-ig kell dönteni. Az Országgyűlés döntése az országgyűlési képviselők választását érintően a következő országgyűlési általános választás kitűzésének napján, az önkormányzati választást érintően a következő önkormányzati általános választás kitűzésének napján lép hatályba; a köztársasági elnök hatáskörébe tartozó ügyben – a várossá nyilvánítás kivételével – a döntés az önkormányzati általános választás napján lép hatályba.

különleges jogrendet érintő döntéshozatal: az államszervezet külön jogszabályokban írt működési rend lép életbe, amely a helyi önkormányzatok tevékenységét, működését is meghatározza, a létrejött sajátos körülményekhez igazítja.

Kormányhivatali felügyeleti eszközök

A kormányhivatal által alkalmazható felügyeleti eszközök az alábbiak:

információ kérése és jogi segítségnyújtás,

a törvényességi felhívás,

a képviselő-testület és a társulási tanács ülése összehívásának kezdeményezése, az Mötv.ben meghatározott esetben a képviselő-testület vagy a társulási tanács ülésének összehívása,

javaslattétel a helyi önkormányzatok törvényességi felügyeletéért felelős miniszternek az önkormányzati rendelet Alaptörvénnyel való összhangjának alkotmánybírósági vizsgálata kezdeményezésére,

önkormányzati rendelet más jogszabályba ütközésének vizsgálatára irányuló eljárás kezdeményezése,

a helyi önkormányzati jogalkotási kötelezettség elmulasztása megállapításának kezdeményezése,

a helyi önkormányzat törvényen alapuló jogalkotási kötelezettségének pótlása,

az önkormányzati határozat közigazgatási ügyben eljáró bíróság előtti megtámadása,

az önkormányzati határozathozatali és feladat-ellátási kötelezettség elmulasztása esetén mulasztási per indítása,

a helyi önkormányzatnak a központi költségvetés terhére nyújtott támogatás, illetve a központi költségvetésből nyújtott támogatás felülvizsgálatának kezdeményezése a kincstárnál, illetve a támogatónál,

a sorozatos törvénysértést elkövető polgármester tisztségének megszüntetése iránti per indítása,

fegyelmi eljárás kezdeményezése a helyi önkormányzat polgármestere és a polgármesternél a jegyző ellen,

kezdeményezheti az Áht. 68/B. §-a szerinti kincstári ellenőrzést

a kincstári ellenőrzés eredményétől függően kezdeményezheti a helyi önkormányzat gazdálkodását érintő vizsgálat lefolytatásának kezdeményezése az Állami Számvevőszéknél 15. szakmai segítség nyújtása,

törvényességi felügyeleti bírság kiszabálya a helyi önkormányzatra vagy a társulásra az Mötv.-ben meghatározott esetekben

(A kormányhivatal a helyi önkormányzattal vagy a társulással szemben törvényességi felügyeleti bírságot állapíthat meg, ha:

a jegyző a kormányhivatal felhívása ellenére a megadott határidőn belül nem tesz eleget a jegyzőkönyv, valamint a polgármester, a főpolgármester, a vármegyei közgyűlés elnöke és a jegyző képviselő-testület által átruházott hatáskörében meghozott - hatósági döntésnek nem minősülő – döntései megküldési kötelezettségének,

az érintett határidőben nem tesz eleget a kormányhivatal információkérésre irányuló megkeresésének,

a kormányhivatal kezdeményezése alapján a képviselő-testület nem folytatja le határidőben a polgármester, valamint a polgármester a jegyző ellen a fegyelmi eljárást vagy

az érintett ugyanazon jogszabályi kötelezettségét ismételten megsérti, azonban az ismételten megsértett jogszabályi kötelezettség súlya nem indokolja más törvényességi felügyeleti eszköz alkalmazását.)

javaslattétel a helyi önkormányzatok törvényességi felügyeletéért felelős miniszternek, hogy kezdeményezze a Kormánynál az Alaptörvénnyel ellentétesen működő képviselőtestület feloszlatását.

Törvényességi felügyelet eljárási szabályai

A törvényességi felügyeleti eljárás a vizsgálati és intézkedési szakaszból áll, a törvényességi felügyeleti eljárás vizsgálati szakasza megindulhat a kormányhivatal hivatali hatáskörében tudomására jutott információk vagy bejelentés alapján. A kormányhivatal a törvényességi felügyeleti eszközöket a jogszabálysértés megszüntetéséig köteles alkalmazni.

Ha a kormányhivatal a törvényességi felügyeleti eljárás vizsgálati szakasza során egy önkormányzati intézkedéssel összefüggésben egy vagy több jogszabálysértést észlel vagy az érintett nem tesz eleget a kormányhivatal információkérésre irányuló megkeresésének, megkezdődik a törvényességi felügyeleti eljárás intézkedési szakasza és a kormányhivatal haladéktalanul megkezdi a törvényességi felügyeleti eszközök alkalmazását.

Az intézkedési szakaszban a kormányhivatal a törvényességi felügyeleti eszközök közül elsőként a törvényességi felhívást alkalmazza. Bizonyos törvényességi felügyeleti eszközök törvényességi felhívás kibocsátása nélkül is kezdeményezhetők. Ilyen pl:

a helyi önkormányzat gazdálkodását érintő vizsgálat lefolytatásának kezdeményezése az ÁSZ-nál.

a helyi önkormányzattal vagy a társulással szemben kiszabott törvényességi felügyeleti bírság esetében, a törvényességi felhívásban korábban jelzett, ugyanazon jogszabályi kötelezettség ismételt megsértése esetén kiszabható újabb törvényességi felügyeleti bírság és

helyi önkormányzat feladat- és hatáskörébe tartozó ügyben a kormányhivatal által történő szakmai segítségnyújtás.

A jogszabálysértés megszüntetését követően a törvényességi felügyeleti eljárást a kormányhivatal lezárja és erről az érintettet 30 napon belül értesíti.

A törvényességi felügyeleti eljárás kapcsolattartási formái:

írásbeli,

szóbeli

írásbelinek nem minősíthető elektronikus úton történő kapcsolattartás.

Ha a törvényességi felhívás nem vezet eredményre, a kormányhivatal a jogszabálysértés megszüntetése érdekében más törvényességi felügyeleti eszközt alkalmaz. Amennyiben az érintett határidőben nem orvosolja a jogsértést, ismételten törvényességi felhívást bocsátható ki.

A kormányhivatalnak nem lehetősége, hanem kötelezettsége további törvényességi felügyeleti eszköz alkalmazása.

A kormányhivatal a jogszabálysértés mielőbbi megszüntetése érdekében egyidejűleg több törvényességi felügyeleti eszközt is alkalmazhat.

Egyidejűleg alkalmazható felügyeleti eszközök többek között:

az önkormányzati rendelet jogszabállyal való összhangjának felülvizsgálatával kapcsolatos bírósági eljárás alatt a képviselő-testület összehívásának kezdeményezése;

a sorozatos törvénysértést elkövető polgármester tisztségének megszüntetése iránti per bírósági eljárása alatt törvényességi felügyeleti bírság kiszabása.

Önkormányzati bevételek fő csoportjai

Magyarországon a hatályos jogi szabályozás, mindenekelőtt az önkormányzati törvény (Mötv.)

alapulvételével a helyi önkormányzatok bevételei alapvetően három csoportba sorolhatók:

Saját bevételek

a helyi adókról szóló 1990. évi C. törvény felhatalmazza a települési önkormányzat képviselő-testületét, hogy rendelettel az illetékességi területén helyi adókat, valamint települési adókat vezessen be. A törvény meghatározza a helyi adók körét és maximális mértékét. Helyi adók, például építményadó, telekadó, kommunális adó, idegenforgalmi adó, és a helyi iparűzési adó. A törvény 2015. január 1-jei módosításával lépett hatályba a települési adóról szóló rendelkezés. Települési adónak nem lehet alanya állam, önkormányzat, szervezet, vállalkozó. Az adóból származó bevétel az azt megállapító önkormányzat bevétele, amelyet fejlesztési célra és a települési önkormányzat képviselő-testületének hatáskörébe tartozó szociális ellátások finanszírozására lehet kizárólag felhasználni.;

saját tevékenységből, vállalkozásból és az önkormányzati vagyon hasznosításából származó bevétel, nyereség, osztalék, kamat és bérleti díj;

átvett pénzeszközök;

törvény alapján az önkormányzatot megillető illeték, bírság, díj;

az önkormányzat és intézményei egyéb sajátos bevételei.

Átengedett központi bevételek

A helyi önkormányzatok részére átengedett központi bevételeket, ezek fajtáját és mértékét az Országgyűlés törvényben (rendszerint a költségvetési törvényben) állapítja meg. Átengedett bevétel:

a termőföld bérbeadásából származó jövedelem utáni – a települési önkormányzat által beszedett – személyi jövedelemadó 100%-a,

a települési önkormányzat jegyzője által jogerősen kiszabott környezetvédelmi bírság 100%-a,

a fővárosi és vármegyei kormányhivatal által a települési önkormányzat területén kiszabott, és abból befolyt környezetvédelmi bírságok 30%-a,

a közlekedési szabályszegés tekintetében a közigazgatási bírság behajtásából, illetve végrehajtásából származó bevétel 40%-a, ha a behajtást vagy végrehajtást a települési önkormányzat jegyzője önkormányzati adóhatósági jogkörében foganatosította,

a települési önkormányzat területén a közlekedési szabályszegések után a közterület-felügyelő által kiszabott közigazgatási bírság behajtott összegének 100%-a.

Állami hozzájárulások, támogatások

Az állami támogatások és hozzájárulások döntő többsége a központi költségvetés a mindenkori éves költségvetési törvény 1. mellékletének IX. Helyi önkormányzatok támogatásai fejezetből a feladatfinanszírozás rendszerén keresztül jut el az önkormányzatokhoz.

A fentieken kívül jelentős bevételi forrást jelentenek az önkormányzati alrendszerben az egészségbiztosítási támogatások, amelyek az Egészségbiztosítási Alapból származnak, és az egészségügyi intézményt (közszolgáltatást) fenntartó helyi önkormányzatokat illetik meg, 2013-tól már csak az egészségügyi alapellátást érintően.

Az önkormányzatok bővíthetik bevételeiket egyéb, pályázati úton elnyert fejlesztési támogatásokkal. Ezek egy része teljes egészében a központi költségvetésből származik, más része az Európai Unióból származó támogatás.

Gazdasági program mint hosszú távú stratégia

az önkormányzatok gazdálkodási döntései, fejlesztési lehetőségei tekintetében a rendelkezésre álló pénzügyi források meghatározóak

fontos a jól előkészített, hosszú távú gondolkodáson alapuló költségvetés tervezése, elfogadása

Az önkormányzati gazdálkodás során stabil, kiegyensúlyozott működésre kell törekedni, az önkormányzat gazdálkodását, a település fejlődését megalapozó stratégiai dokumentumokat is erre alapozva kell megalkotni

Elengedhetetlen a hosszú távú stratégia kialakítása a képviselő-testület munkájában, részben ez határozza meg az önkormányzat éves költségvetése tervezésének irányait is

az önkormányzatnak a biztos működés és fejlődés érdekében vizsgálnia kell:

az ellátandó feladataikhoz szükséges keretet

a saját bevételi lehetőségeiket

a szükséges fejlesztések körét és az elérhető források nagyságát

milyen eszközökkel segíthetik a helyi gazdaság élénkítését

a helyi önkormányzat hosszú távú fejlesztési elképzeléseit gazdasági programban, fejlesztési tervben rögzíti. Ennek elkészítése a képviselő-testület kizárólagos, át nem ruházható hatásköre

a gazdasági program hosszabb távra, a képviselő-testület megbízatásának időtartamára vagy azt meghaladó időszakra szól. A gazdasági programot, fejlesztési tervet a képviselő-testület az alakuló ülését követő hat hónapon belül fogadja el

a gazdasági program a helyi önkormányzat részére helyi szinten meghatározza mindazon célkitűzéseket, feladatokat, amelyek a költségvetési lehetőségekkel összhangban, a helyi társadalmi, környezeti, gazdasági adottságok átfogó figyelembevételével a helyi önkormányzat által nyújtandó feladatok biztosítását, színvonalának javítását szolgálják

a program tartalmát a település adottságai, jellemzői, elképzelései mellett számos külső tényező is befolyásolja, amelyeket együttesen szükséges figyelembe venni a program megalkotásakor.

Ilyen tényezők lehetnek:

a helyi érdekek, elképzelések

a gazdasági előrejelzések

a kormányzati célkitűzések

az ellátandó önkormányzati feladatok köre – különválasztva a kötelező és önként vállalt feladatokat

a központi költségvetési finanszírozás irányai, a várható források mértéke

a saját bevételi képesség

a településen megvalósítandó fejlesztési elképzelések

a fejlesztésekhez illeszkedő pályázati lehetőségek

a hitelfelvételi lehetőségek – figyelemmel az adósságot keletkeztető kötelezettségvállalási szabályokra,

országos és térségi fejlesztési koncepciók, egyéb stratégiai dokumentumok (pl. megyei területfejlesztési koncepció, megyei területrendezési terv, megyei/települési környezetvédelmi program, turisztikai koncepció, stb.).

az önkormányzat gazdasági programjának, fejlesztési tervének minden esetben az adott település helyi sajátosságaihoz, a helyi igényekhez és lehetőségekhez kell igazodnia

meghatározható célok:

az önkormányzat stabil működésének elérése/fenntartása/javítása

a helyi közszolgáltatások színvonalának, elérhetőségének fenntartása/javítása

a település fejlődése, vonzóvá, ismertté tétele (településmarketing javítása)

a lakosság életszínvonalának megtartása/emelése

a helyi gazdaság élénkítése

a helyi foglalkoztatási lehetőségek javítása

a gazdasági programban foglaltak végrehajtása nagy mértékben függ az önkormányzat költségvetési helyzetétől

pénzügyi lehetősége alapján végig kell gondolni, hogy milyen körülmények között tud az önkormányzat működni az elkövetkező években

segítség, hogy az éves költségvetési rendelet megalkotásakor az önkormányzatnak 3 évre előre meg kell határoznia a várható bevételeit, kiadásait

a középtávú likviditási helyzet azt is megmutatja, hogy a rendelkezésre álló források alapján a kötelező feladatok ellátásán túl milyen egyéb feladatot tud vállalni az önkormányzat

a gazdasági program összeállításakor számba kell venni a kötelező feladatellátáshoz szükséges forrás meglétét, a feladatok ellátását szolgáló infrastruktúra fenntartási fejlesztési igényét

az önkormányzati gazdasági programban számba vehetők a különböző önkormányzati feladatokhoz, közszolgáltatásokhoz kapcsolódóan az elérendő célok és a megvalósítással összefüggő feladatok

gazdasági program rögzíti a jövőbeni célok eléréséhez szükséges forrásszerzési lehetőségeket, mely lehet európai uniós és hazai pályázati lehetőségből adódó

a gazdasági program támpont a helyi elképzelések megvalósításához, azokkal kapcsolatos döntésekhez. Tartalma a ciklus során felülvizsgálható és módosítható.

Feladatfinanszírozás rendszere

a 2013-ban bevezetésre került új önkormányzati rendszer elsődleges célja a települések hatékony és stabil működésének biztosítása a kötelező önkormányzati feladatok ellátása, az azonos színvonalú közszolgáltatások biztosítása és a települések fejlődési lehetőségének megteremtése érdekében

finanszírozási oldalról az önkormányzatok pénzügyi-gazdasági helyzetének megszilárdítása, biztosabb, új alapokra helyezése, átlátható és egyben kötöttebb támogatási rendszer kialakítása, az önkormányzatok adósságállományának hatékony kezelése, valamint mindezek érdekében a gazdálkodás ellenőrzésének szigorítása volt a legfontosabb

az átalakult finanszírozási rendszer a korábbi normatíva alapú elosztás helyett jobban igazodik a települések sajátosságaihoz, tényleges feladataikhoz és a valós kiadásaikhoz, figyelembe véve a jövedelemtermelő-képességüket is

az Mötv. elfogadása megteremtette a keretet ahhoz, hogy a közfeladatok ellátásában célszerűbb munkamegosztás alakulhasson ki az állam és a helyi önkormányzatok között

az új önkormányzati törvény alapján 2013 januárjától került bevezetésre a feladatalapú finanszírozási rendszer

szerint a feladatfinanszírozási rendszer keretében az Országgyűlés a központi költségvetésről szóló törvényben meghatározott módon a helyi önkormányzatok kötelezően ellátandó, törvényben előírt egyes feladatainak a feladatot meghatározó jogszabályban megjelölt közszolgáltatási szintnek megfelelő ellátását feladatalapú támogatással biztosítja, vagy azok ellátásához a feladat, a helyi szükségletek alapján jellemző mutatószámok, illetve a lakosságszám alapján támogatást biztosít

A támogatás biztosítása a következő szempontok figyelembevételével történik:

• takarékos gazdálkodás

• a helyi önkormányzat jogszabályon alapuló, elvárható saját bevétele

• a helyi önkormányzat tényleges saját bevétele

a feladatfinanszírozásnál az Mötv. szerint figyelembe veendő helyi közügyek, illetve helyben biztosítható közfeladatok 2013-tól:

településfejlesztés, településrendezés, településüzemeltetés (köztemetők, közvilágítás, kéményseprés, stb.)

óvodai ellátás

szociális és gyermekjóléti szolgáltatások, ellátások

egészségügyi alapellátás (háziorvos, fogorvos stb.), az egészséges életmód segítését célzó szolgáltatások, környezet-egészségügy (pl.: köztisztaság, rovarirtás)

kulturális szolgáltatás (könyvtár, közművelődés, előadó-művészet támogatása st.)

helyi környezet- és természetvédelem, vízgazdálkodás, vízkárelhárítás, ivóvízellátás, szennyvízelvezetés, -kezelés és -ártalmatlanítás (csatornaszolgáltatás)

lakás- és helyiséggazdálkodás

honvédelem, polgári védelem, katasztrófavédelem

közreműködés a település közbiztonságának biztosításában

helyi közfoglalkoztatás

helyi adóval, gazdaságszervezéssel és turizmussal kapcsolatos feladatok

sport, ifjúsági ügyek

nemzetiségi ügyek

helyi közösségi közlekedés biztosítása

távhőszolgáltatás

kistermelők, őstermelők jogszabályban meghatározott termékei értékesítési lehetőségének, hétvégi árusításának biztosítása

A figyelembe veendő bevételek körét és mértékét törvény határozza meg, ez a bevétel a költségvetési törvényben rögzítve a helyi iparűzési adóbevétel lett. A módszer, amellyel a saját bevétel figyelembevételre kerül, a beszámítás rendszere (A beszámítás alapja az önkormányzat elvárt bevétele lett, amely 2014. évben az iparűzési adóalap 0,5%-a 2015. évtől 0,55%-a)

A feladatfinanszírozási rendszernek biztosítania kell a helyi önkormányzatok bevételi érdekeltségének fenntartását

az Mötv., illetve az ágazati jogszabályokat áttanulmányozva először meg kellett határozni azon feladatok körét, amelyet bevétel vagy jövedelemtermelő, illetve „önfenntartó” képessége miatt nem szükséges bevonni a feladatfinanszírozás rendszerébe, hiszen az abból származó bevételek fedezetet biztosítanak a feladatok ellátására → Ilyen feladat a hulladékgazdálkodás, a víz- és csatornaszolgáltatás, távhőszolgáltatás vagy a kéményseprés

Ezt követően azon feladatok meghatározására került sor, amelyek valamennyi önkormányzatnál felmerülnek, előfordulásuk nem esetleges, ellátásukkal kapcsolatban közhiteles adatok állnak rendelkezésre központi szinten.

A következő feladatok kerültek ily módon meghatározásra:

települési önkormányzatok működésének támogatása:

- önkormányzati hivatal működésének támogatása,

- településüzemeltetés (zöldterület-gazdálkodás, közvilágítás, köztemető, közutak, egyéb önkormányzati feladatok, lakott külterülettel kapcsolatos feladatok),

nem közművel összegyűjtött háztartási szennyvíz ártalmatlanítása,

határátkelőhelyek fenntartásának támogatása,

polgármester illetményhez és költségtérítéshez nyújtott támogatás,

települési önkormányzatok egyes köznevelési feladatainak támogatása,

települési önkormányzatok egyes szociális és gyermekjóléti feladatainak támogatása,

intézményi gyermekétkeztetés támogatása,

települési önkormányzatok kulturális feladatainak támogatása.

A következő kört azon feladatok képezték, amelyek ellátása nem jellemző valamennyi településre, előfordulásuk esetleges, előre nem becsülhető, illetve jellemző naturális mutatóval, költségelemekkel nem paraméterezhető, így nehézséges a költségvetési modellezése.

Az általános támogatás elemei

Az önkormányzati közös hivatal esetén a finanszírozás a köztisztviselők elismert létszáma alapján történik

az elismert hivatali létszám meghatározása különböző paraméterek alapján történt. Az elfogadott költségvetési törvény az elismert hivatali létszámot az alábbi ismérvek mellett számítja:

• település típusa (közigazgatási státusza),

• lakosságszám,

• közös önkormányzati hivatal esetén a települést alkotó települések száma, együttes lakosságszáma,

• a közös hivatal által kiszolgált nemzetiségi önkormányzatok száma,

• közös hivatal székhelye járási székhely.

településüzemeltetés finanszírozásának kialakítása (zöldterület, közút, köztemető, közvilágítás) során az önkormányzatok éves beszámolóinak adataiból meghatározott feladatokhoz köthető szakfeladatok kerültek kiválasztásra, majd meghatározásra kerületek településkategóriánként az egy egységre jutó átlagos nettó működési kiadások (működési kiadások és működési bevételek különbözete)

Az óvodai feladatok finanszírozása

a köznevelési rendszer átalakításának eredményeként önkormányzati feladat az óvodák fenntartása maradt

Az önkormányzatok által foglalkoztatott óvodapedagógusok és az óvodapedagógusok nevelő munkáját közvetlenül segítők bérének és az ehhez kapcsolódó 13 % mértékkel számított szociális hozzájárulási adó kifizetéséhez kapcsolódó támogatás a feladat finanszírozásának egyik eleme. Ezen átlagbér alapú támogatás a szaktörvényben szereplő nevelésszervezési paraméterek szerint számított pedagóguslétszám, valamint segítői létszám után illeti meg az önkormányzatokat

a bértámogatáson túl támogatást igényelhetnek az önkormányzatok gyermekenként az óvodáik működtetéséhez, a jogszabályban foglalt eszközök és felszerelések beszerzéséhez, valamint a feladatellátásra szolgáló épület és annak infrastruktúrája folyamatos működtetéséhez szükséges kiadásokhoz

az óvodafinanszírozás harmadik eleme óvodákba bejáró gyerekek utaztatásának támogatására. Utaztatásuk autóbusz működtetésével, iskolabusz-szolgáltatás vagy külön célú menetrendszerinti autóbusz szolgáltatás vásárlásával is biztosítható.

Az óvodai finanszírozás további elemei a nemzetiségi pótlék, a társulás által fenntartott óvodákba bejáró gyermekek utaztatásának támogatása és a diabétesz ellátási pótlék.

Gyermekétkeztetés

az Országgyűlés a 2012. év novemberében fogadta el az egyes szakosított szociális és gyermekvédelmi szakellátási intézmények állami átvételéről és egyes törvények módosításáról szóló 2012. évi CXCII. törvényt, amely – többek között – megváltoztatta a gyermekétkeztetésre vonatkozó szabályokat

A módosítás értelmében – ha a szülő (törvényes képviselő) eltérően nem rendelkezik – a települési önkormányzat az általa fenntartott óvodában és bölcsődében, valamint a közigazgatási területén az állami intézményfenntartó központ által fenntartott nevelési-oktatási intézményben a gyermekek és a tanulók számára az óvodai nevelési napokon, illetve az iskolai tanítási napokon biztosítja a déli meleg főétkezést és két további étkezést.

Az étkeztetés biztosítására kötelezett önkormányzat e feladatának ellátásához a közigazgatási területén kívülről érkező gyermek, tanuló lakóhelye szerinti önkormányzattól hozzájárulást kérhet. Iskolai étkeztetésben részesülhet az a tanuló is, aki a napközit nem veszi igénybe. Az étkezések közül az ebéd külön is igényelhető.

A települési önkormányzatok fő felelőssége tehát a gyermekek étkeztetésének megszervezése bölcsődében, óvodában és iskolában egyaránt

2014. évtől kezdődően került bevezetésre a tényleges feladat-alapú finanszírozás: a finanszírozásban megjelent a közvetlen bértámogatás, illetve az üzemeltetéshez kapcsolódó támogatás, amely a feladat egészéhez kapcsolódóan veszi figyelembe a tényleges kiadásokat és teljesíthető bevételeket

2016. január elsejétől bevezetésre került az ingyenes és kedvezményes intézményi gyermekétkeztetés, valamint a szünidei gyermekétkeztetés rendszerét-önkormányzatok részére a feladatok ellátásához -önkormányzatok részére a feladatok ellátásához a központi költségvetés támogatást biztosít.

A Gyvt. 2016. évi módosítása átalakította a bölcsődei ellátás rendszerét is. A törvényben meghatározott bölcsődei ellátást biztosító települési önkormányzat az általa fenntartott bölcsődébe, mini bölcsődébe beíratott és ellátott gyermekek után támogatást vehet igénybe.

Szociális feladatok

A szociális és gyermekjóléti ellátások terén jelentős változások történtek a 2013. évben

az önkormányzati fenntartásban lévő, fogyatékosokat, pszichiátriai és szenvedélybetegeket ellátó szociális szakosított ellátási, és a tartós bentlakásos gyermekvédelmi szakellátási intézmények állami fenntartásba kerültek

az önkormányzatok szerepe az alapellátások területére koncentrálódik

2015. év márciusától a segélyezési feladatok zöme az önkormányzatoktól a járásokhoz került. Ennek megfelelően 2015. márciustól a járási hivatalok döntenek:

• a foglalkoztatást helyettesítő támogatásról,

• az időskorúak járadékáról,

• az egészségkárosodási és gyermekfelügyeleti támogatásról,

• alanyi ápolási díjról.

A képviselő-testület települési támogatást állapíthat meg, mely lehet:

• a lakhatáshoz kapcsolódó rendszeres kiadások viseléséhez

• a 18 életévét betöltött tartósan beteg hozzátartozójának az ápolását, gondozását végző személy részére

• a gyógyszer-kiadások viseléséhez

• a lakhatási kiadásokhoz kapcsolódó hátralékot felhalmozó személyek részére

• rendkívüli települési támogatás

Az önkormányzat a fentieken túl más jogcímeket is létrehozhat a települési támogatás körében.

Az új, települési támogatás elnevezésű segélyezési forma révén a települési önkormányzatok a helyi szükségletekre koncentrálva nyújthatnak segítséget lakosaiknak. Ehhez alapvetően a saját forrásaikat tudják felhasználni, amelynek köre 2015. évtől kibővült, az önkormányzatok a jövőben szabadabban adóztathatnak, úgynevezett települési adót is kivethetnek.

Az állam a jövőben a költségvetési törvény rendelkezései szerint csak azoknak a településeknek nyújt majd támogatást a települési segélyezési feladatokhoz, amelyek kellő helyi bevételre ennek ellenére sem tudnak szert tenni:

• Magyarország 2026. évi központi költségvetéséről szóló 2025. évi LXIX. törvény 2. melléklet II. Támogatások megállapításának, felhasználásának és elszámolásának szabályai cím 21.1. pont alatt a települési önkormányzatok szociális és gyermekjóléti feladatainak egyéb támogatása jogcím meghatározott adóerő-képesség alatti (35.000 Ft/fő) települési önkormányzatok egyes szociális jellegű feladataihoz járul hozzá. A támogatást az önkormányzatok havi részletekben kapják meg a nettó finanszírozás keretében, és valamennyi szociális feladatukra (például közfoglalkoztatás, szociális étkeztetés, települési támogatások nyújtása, de forrása lehet a települési segélynek is) felhasználhatják.

• Emellett azoknak az önkormányzatoknak, amelyek a rászorulók ellátását mindezeken túl sem tudják megfelelően biztosítani, lehetőségük van rendkívüli támogatást igényelni a Vidék- és Településfejlesztési Minisztériumtól, melynek forrása a központi költségvetés 1. mellékletének IX. fejezete.

Önkormányzatok kulturális feladatainak támogatása

A muzeális intézményekről, a nyilvános könyvtári ellátásról és a közművelődésről szóló 1997. évi CXL. törvény 2012. október 25-én kihirdetett módosítása alapján 2013. január 1-jétől a megyei könyvtárak, a megyei múzeumok és a megyei múzeumi szervezet megyeszékhelyen lévő tagintézményei a megyeszékhely megyei jogú városok (Pest megyében Szentendre Város Önkormányzata, Komárom-Esztergom megyében a múzeum esetében Tata Város Önkormányzata), míg a megyei múzeumok nem megyeszékhelyen lévő tagintézményei – néhány, állami fenntartásban maradt kiemelt intézmény kivételével – az elhelyezkedésük szerint illetékes települési önkormányzatok fenntartásába kerülnek.

Az átadás-átvétel során a vagyon tulajdoni helyzete – a megyei könyvtárak működéséhez kapcsolódó ingó vagyont és a dokumentum-állományt leszámítva – nem változik (állami vagyon marad).

A települési önkormányzatok kulturális feladatainak támogatása a 2013. évtől kezdődően átalakult. A kulturális feladatokra – azon belül a könyvtári, közművelődési és múzeumi feladatok támogatására (múzeumok, könyvtárak, közművelődési intézmények), állománygyarapításra, technikai, informatikai fejlesztésre, eszközök beszerzésére, valamint a települési önkormányzatok által fenntartott, illetve támogatott előadó-művészeti szervezetek (színházak, táncművészeti szervezetek, zeneművészeti szervezetek) művészeti és létesítmény-gazdálkodási célú működtetési támogatására szolgáló költségvetési forrás önállóan és kötött felhasználásúan jelenik meg.

Adósságrendezési eljárás

A helyi önkormányzatok pénzügyi, gazdasági problémáinak megoldására a helyi önkormányzatok adósságrendezési eljárásáról szóló 1996. évi XXV. tv nyújt iránymutatást, amelyet 2024. július 1-jétől jelentős részben módosít a 2023. évi CXIV. törvény

Az eljárás megindulását kezdeményezheti a helyi önkormányzat, illetve a hitelezője. Feltétele, hogy a követelés kiegyenlítésének elmulasztása 60 napot meghaladja, illetve a fizetési kötelezettség végrehajtható legyen. Az eljárás kezdő napja a kérelem beérkezésének napja. Az adósságrendezés, a bíróság adósságrendezést megindító végzésének a Cégközlönyben való közzétételével kezdődik. Az Öatv. mellékletében meghatározza azokat az önkormányzati alapfeladatokat (25 db és már nem 26!), amelyeket az adósságrendezési eljárás megindulását követően az érintett önkormányzatoknak kötelezően el kell látniuk: ezen feladatok egyrészt az önkormányzati kötelező tevékenységek sorába tartoznak (közutak fenntartása, óvodai, nevelés, oktatás stb.), másrészt egyes kiemelt jelentőségű, a lakosságot közvetlenül érintő közszolgáltatások (pl. hulladékszállítás, kéményseprés, tűzoltás) ellátását jelentik.

A Cégközlönyben való megjelenéssel kezdődik az a 60 napos határidő lejártáig lehet a hitelezők részéről bejelenteni az egyes követeléseket. A határidő elmulasztásán túl csak az eljárás jogerős befejezésétől számított két éven túl perben érvényesíthetők a követelések.

Ez 3 szempontból fontos:

1. 60 nap elteltével tiszta kép alakul ki a követelésekkel kapcsolatban,

2. a kidolgozott tervet a későbbiekben egy új körülmény nem befolyásolja,

3. biztosítja az önkormányzat adósságrendezés utáni pénzügyi helyzetét.

A kormányhivatalt kötelezettsége, hogy a képviselő-testület feloszlatását kezdeményezze, ha a testület 30 napon belül nem ül össze. Az adósságrendezési bizottság az adósságrendezés megindítását követő 8 napon belül alakul meg, a törvény szerint, az (önkormányzati csődbiztos! (bíróság rendeli ki, kötelezettségvállalások és kifizetések csak az ő ellenjegyzésével teljesíthetők) elnökletével (tagjai még rajta kívül a polgármester, a jegyző, a pénzügyi bizottság elnöke (pénzügyi bizottság hiányában egy önkormányzati képviselő) és egy –testület által választott –önkormányzati képviselő). Az adósságrendezési bizottság képviselő tagját (tagjait) a képviselő-testület egyszerű szótöbbséggel választja meg. Az adósságrendezési bizottság a képviselő-testület mellett mintegy második döntéshozó fórumként működik az adósságrendezés lezárultáig, a helyi önkormányzat kötelezően ellátandó feladatainak és hatáskörének teljesítésével kapcsolatos valamennyi gazdasági kérdésben az adósságrendezési bizottság dönt.

Az adósságrendezés megállapításának időpontjától kezdve az önkormányzat egy szigorú, racionális, pénzügyileg megalapozott működésre van kötelezve. Ennek tárgyi feltételei az ún. válságköltségvetés, illetve a reorganizációs program és az egyezségi javaslat.

A válságköltségvetési rendelettervezet elkészítése a jegyző feladata, a megindítástól számított 30 napon belül. A válságköltségvetés egy különös költségvetési rendelet, mely nem tartalmazhat felújítási és beruházási kiadásokat. A rendelet elfogadása előtt az adósságrendezési bizottság tárgyalja meg a tervezetet, majd a képviselő-testület elfogadja. Ennek létrejöttével a korábbi költségvetési rendelet hatályát veszti. Elfogadásának végső időpontja a megindítástól számított 90 nap. Ha nem születik meg, akkor az önkormányzati csődbiztos jelzi a bíróságnak, és az gondoskodik a vagyonfelosztás elrendeléséről.

Az adósságrendezési bizottság reorganizációs programot és egyezségi javaslatot készít, mely egy részletes áttekintés az önkormányzat gazdasági, pénzügyi helyzetéről, emellett a pénzügyi helyzet rendezésére tett javaslatot is tartalmazza.

Az eljárás során sor kerülhet az önkormányzati vagyonértékesítésére is (nem forgalomképtelen törzsvagyon, illetve nem szolgálja hatósági, valamint alapvető lakossági szolgáltatások ellátását).

Az adósságrendezési eljárás lezárása:

Amennyiben az adósságrendezés megindítása időpontjától számítva 240 napon belül nem jön létre a hitelezői egyezség, úgy ezt az önkormányzati csődbiztos 3 napon belül bejelenti a bírósághoz, ezt követően a bíróságnak el kell indítani a vagyonfelosztási eljárást (ezután kerülhet sor az önkormányzati vagyon hitelezők közötti felosztására. Az önkormányzati vagyon bíróság általi felosztására csak végső esetben kerül sor. Ebben az eljárásban a bíróság

egy szigorú sorrend alapján összeállított vagyonfelosztási javaslat alapján dönt az önkormányzati vagyon felosztásáról. Ennek a feladatnak a végrehajtása az önkormányzati csődbiztos feladata.

Önkormányzati vagyon szabályai

A helyi önkormányzatok gazdasági önállóságának egyik feltétele, hogy feladataik ellátásához megfelelő vagyonnal rendelkezzenek.

A vagyon fogalma

ingatlanok (föld és épületek),

ingók (mindaz, ami nem ingatlan)

vagyoni értékű jogok (pl. bérleti jog) tartoznak.

Magyarország Alaptörvénye rögzíti, hogy a helyi önkormányzat tulajdona – az állami vagyon mellett nemzeti vagyon.

A helyi önkormányzat vagyona törzsvagyon vagy üzleti vagyon lehet.

A törzsvagyon közvetlenül a kötelező önkormányzati feladatkör ellátását vagy hatáskör gyakorlását szolgálja. A törzsvagyonba tartozó vagyonelemek részben forgalomképtelenek, részben pedig korlátozottan forgalomképesek.

Forgalomképtelen törzsvagyonnak minősül

A helyi önkormányzat kizárólagos tulajdonát képező nemzeti vagyonba tartoznak

a helyi közutak és műtárgyaik;

a helyi önkormányzat tulajdonában álló terek, parkok;

a helyi önkormányzat tulajdonában álló nemzetközi kereskedelmi repülőtér, a hozzá tartozó légiforgalmi távközlő, rádió navigációs és fénytechnikai berendezésekkel és eszközökkel, továbbá a légiforgalmi irányító szolgálat elhelyezését szolgáló létesítményekkel együtt, valamint

a helyi önkormányzat tulajdonában állóvizek, közcélú vízi létesítmények, ide nem értve a vízi közműveket.

A forgalomképtelen törzsvagyoni körbe tartozó vagyonelemek nem idegeníthetők el, vagyonkezelői jog, jogszabályon alapuló használati jog vagy szolgalom kivételével nem terhelhetők meg, azokon dologi jog vagy osztott tulajdon nem létesíthető.

A korlátozottan forgalomképes törzsvagyonba tartozó vagyonelemeket törvény vagy a helyi önkormányzat rendelete állapítja meg. Ezekről a vagyonelemekről törvényben vagy a helyi önkormányzat rendeletében meghatározott feltételek szerint lehet rendelkezni.

Az a helyi önkormányzati vagyon, amely nem tartozik a törzsvagyonba, üzleti vagyonnak minősül.

- elidegeníthető,

- megterhelhető,

- vállalkozásba apportként bevihető.

Az önkormányzati vagyonnal kapcsolatos vagyongazdálkodási feladatok, jogosultságok és kötelezettségek – például a rendeltetésszerű használat, állagmegóvás, bővítés (beruházás, felújítás), a vagyon nyilvántartása, vagyonvédelem, értékesítés, ingyenes elidegenítés – szabályozása önkormányzati vagyonrendeletben történhet.

A vagyonkataszter nyilvántartás A helyi önkormányzatok tulajdonában lévő ingatlanvagyon nyilvántartási és adatszolgáltatási rendjéről szóló 147/1992. (XI. 6.) Korm. rendelet szerint az önkormányzat tulajdonában lévő ingatlanvagyonról ingatlanvagyon-katasztert kell felfektetni és folyamatosan vezetni és arról minden évben belőle statisztikai adatszolgáltatást nyújtani.

Gazdálkodás ellenőrzési rendszere

Az Áht. 69. § (2) bek. alapján a belső kontrollrendszer létrehozásáért, működtetéséért és fejlesztéséért a költségvetési szerv vezetője felelős.

Az államháztartási kontrollok célja az államháztartás pénzeszközeivel, és a nemzeti vagyonnal történő szabályszerű, gazdaságos, hatékony és eredményes gazdálkodás biztosítása.

Elemei:

1. belső kontrollrendszer

2. külső – törvényhozói - ellenőrzés (az Állami Számvevőszék (ÁSZ) látja el),

3. kormányzati szintű ellenőrzés (a kormányzati ellenőrzési szerv (KEHI), az európai támogatásokat ellenőrző szerv (EUTAF) és a kincstár által,

1. Belső kontrollrendszer = a kockázatok kezelése és tárgyilagos bizonyosság megszerzése érdekében kialakított folyamatrendszer a következő célok elérése érdekében:

• a tevékenységek szabályszerű, gazdaságos, hatékony és eredményes végrehajtása,

• az elszámolási kötelezettségek teljesítése,

• az erőforrások veszteségtől, károktól történő megvédése.

A jegyző működteti az államháztartásért felelős miniszter által közzétett módszertani útmutatók és a nemzetközi belső ellenőrzési standardok figyelembevételével.

Az önkormányzat pénzügyi bizottságának feladatai közé tartozik a költségvetés, a vagyonváltozás figyelemmel kísérése, a pénzkezelési szabályzat betartása stb.

A költségvetési szervek belső kontrollrendszeréről és belső ellenőrzéséről szóló 370/2011. (XII. 31.) Korm. rendelet a költségvetési szerv vezetője felelős a belső kontrollrendszer kialakításáért, működtetéséért, fejlesztéséért:

helyi önkormányzat esetén a jegyző, főjegyző,

társulás esetén a társulási megállapodásban meghatározott társulási tanács munkaszervezeti feladatait ellátó önkormányzat jegyzője,

térségi fejlesztési tanács esetén a térségi fejlesztési tanács munkaszervezetének vezetője,

helyi nemzetiségi önkormányzat esetén a helyi nemzetiségi önkormányzat székhelye szerinti helyi önkormányzati hivatal jegyzője,

helyi önkormányzati költségvetési szerv, és nemzetiségi önkormányzati költségvetési szerv, a társulásköltségvetési szerve és a térségi fejlesztési tanács költségvetési szerve esetén annak vezetője.

A belső kontrollrendszer elemei:

kontrollkörnyezet: a szervezet egészére kiható „hozzáállás”, átláthatóságot biztosít. Alapja a belső kontrollok többi elemének. Fontos dokumentuma az ellenőrzési nyomvonal, amely a működési folyamatok leírása.

kockázatkezelés: azokra a mechanizmusokra épül, melyek lehetővé teszik a szervezeti célokra ható negatív hatások felismerését, elemzését, kezelését. (Külső kockázatok pl. költségvetés, bevétel-kiadás változása; A belső kockázatok lehetnek pénzügyi, tevékenységi, emberi erőforrással kapcsolatosak. A kockázatokról a kockázati keret mátrix vagy kockázati térkép készül.)

kontrolltevékenységek: tartalmazzák azon előírásokat és eljárásokat, melyek biztosítják a vezetés által meghatározott célokra ható kockázatok kezelésével kapcsolatban kialakított iránymutatásokat, kontroll eszközöket (csoportosíthatóak általános céljaik és az alkalmazott módszerek szerint).

információ és kommunikáció: biztosítja a fentről lefelé és a lentről felfelé létrejövő információk áramlását.

nyomon követés (monitoring): kialakításával a szervezet rugalmasan tud reagálni a változó külső és belső körülményekre.

2. Külső – törvényhozói - ellenőrzés

Állami Számvevőszék (ÁSZ) = az Országgyűlés legfőbb pénzügyi és gazdasági ellenőrző szerve.

Vizsgálja:

az államháztartásból származó források felhasználását,

az államháztartás körébe tartozó vagyon kezelését,

a vagyonnal való gazdálkodást,

a többségi önkormányzati tulajdonban lévő gazdálkodó szervezetek vagyonérték-megőrző és vagyongyarapító tevékenységét,

az önkormányzati (rész)tulajdonban lévő gazdálkodó szervezetek vagyongazdálkodását,

a helyi önkormányzatok adóztatási és egyéb bevételszerző tevékenységét.

Továbbá értékeli az államháztartás számviteli rendjének betartását, az államháztartás belső kontrollrendszerének működését, az önkormányzatok gazdálkodásának jogszerűségét, célszerűségét.

3. Kormányzati szintű ellenőrzés

Magyar Államkincstár (Kincstár) = a kormányzati szintű ellenőrzés végrehajtására, széles feladatkörrel, az önkormányzatok vonatkozásában kincstári szolgáltatások végzésével, és ellenőrzési feladatokkal felruházott szervezet.

Ellenőrzési feladatköre a helyi önkormányzatok, helyi nemzetiségi önkormányzatok, társulások és az általuk irányított költségvetési szervek vonatkozásában kiterjed a következőkre: számviteli szabályok szerinti könyvvezetés, az éves költségvetési beszámoló megbízható, valós összképének vizsgálata. A helyi önkormányzatok általános működéséhez és ágazati feladataihoz kapcsolódó támogatások igénylésének és felhasználásának felülvizsgálatát is a Kincstár végzi.

EU-csatlakozás hatása az önkormányzatokra

Az EU joganyaga nem tartalmaz szabályozást a helyi önkormányzatok szervezetével és működésével kapcsolatosan. A tagállamok önállóan rendelkeznek alkotmányos, közjogi berendezkedésükről és alakítják közigazgatásuk szerkezetét. Ugyanakkor a tagállamokkal szemben támasztott csatlakozási kritériumok tartalmazzák mindazon kötelező érvényű megállapításokat, melyek szorosan kapcsolódnak az önkormányzatisághoz.

A közösségi jogszabályok emellett az önkormányzati szabályozás hatáskörébe tartozó területeken jogharmonizációs kötelezettséget keletkeztetnek, kötelező érvényű előírásokat tartalmaznak.

Helyi Önkormányzatok Európai Chartája: Az Európa Tanács égisze alatt született 1985. október 15-én Strasbourgban és a 1997. évi XV. törvény iktatta be a nemzeti jogrendbe.

A Charta megfogalmazásában: „a helyi önkormányzás a helyi önkormányzatoknak azt a jogát és képességét jelenti, hogy – jogszabályi keretek között – a közügyek lényegi részét saját hatáskörükben szabályozzák és igazgassák a helyi lakosság érdekében.”

A koppenhágai kritériumok:

A demokráciát, a jogállamiságot, az emberi jogokat, valamint a kisebbségek tiszteletét és védelmét garantáló intézmények szilárdsága.

Működő piacgazdaság megléte, illetve a kihívások felvállalása, amelyeket az unió egységes piacán belüli versengés és a piaci erők jelentenek.

A közösségi jogszabályokból fakadó jogok és kötelezettségek vállalásának képessége.

A politikai, gazdasági és monetáris egységre való törekvéssel történő azonosulás.

Az Unió képessége új tagállamok befogadására az európai integráció lendületének fenntartása mellett.

A madridi kritérium:

A csatlakozó országoknak meg kell erősíteniük adminisztratív kapacitásukat.

Magyarország a Csatlakozási Szerződésben a környezetvédelem, infrastruktúra és az energiahatékonyság terén vállalt legfőbb kötelezettségei, amelyek végrehajtásában az önkormányzatoknak jelentős szerepe van.

Ivóvízminőség-javítás

Szennyvízelvezetés és tisztítás, szennyvízkezelés fejlesztése

Települési hulladékgazdálkodással kapcsolatos fejlesztések

Levegő minőségének védelmével kapcsolatos előírások

Megújuló energiaforrások alkalmazása és energiahatékonysági fejlesztések

Magyarországnak, mint EU-s tagállamnak folyamatos jogharmonizációs feladatot kell végrehajtania annak érdekében, hogy az uniós és a hazai jogrendszer szabályai egymással összhangban legyenek. Jogharmonizációs feladat az EU intézményei által hozott irányelvek szabályainak az átültetése is. Át nem ültetés estén kötelezettségszegési eljárás indulhat a tagállam ellen, melyben nem lehet hivatkozni a nemzeti alkotmány szerinti hatalommegosztásra.

10 pontos tételek

Helyi népszavazás szabályai

A helyi népszavazás a helyi önkormányzás gyakorlásának közvetlen formája. A helyi önkormányzat képviselő-testülete helyi népszavazást rendelhet el a képviselő-testület hatáskörébe tartozó ügyben.

Lehet:

ügydöntő: a képviselő-testület köteles a helyi népszavazás napjától számított 180 napon belül az érvényes és eredményes népszavazás szerinti döntést meghozni

vélemény-nyilvánító

Helyi népszavazás kezdeményezésére jogosultak:

a képviselő-testület tagjainak legalább egynegyede,

a képviselő-testület bizottsága,

az önkormányzati rendeletben meghatározott számú választópolgár, ami nem lehet kevesebb a választópolgárok tíz százalékánál, és nem lehet több a választópolgárok huszonöt százalékánál.

Törvényi szabályozás alapján vannak kötelező népszavazási tárgykörök, mégpedig alapvetően azok az ügyek, amelyek a helyi önkormányzás alapjait, kereteit érintik. (pl. a községegyesítés megszüntetése, új község alakítása, társult képviselő-testület alakításának vagy az abból történő kiválásnak a kezdeményezése)

A népszavazási eljárásról szóló törvény alapján NEM lehet helyi népszavazást tartani:

• a költségvetésről és a zárszámadásról,

• a helyi adókról,

• a képviselő-testület hatáskörébe tartozó személyi és szervezetalakítási kérdésről,

• a képviselő-testület feloszlásának a kimondásáról.

A helyi népszavazás érvényes, ha a választópolgárok több mint fele érvényesen szavazott, és eredményes, ha az érvényesen szavazó választópolgárok több mint fele a megfogalmazott kérdésre azonos választ adott.

A képviselő-testület – ha a helyi népszavazás döntési kötelezettséget keletkeztet – köteles a helyi népszavazás napjától számított száznyolcvan napon belül az érvényes és eredményes helyi népszavazás döntésének megfelelő rendeletet megalkotni vagy határozatot hozni.

Települési típusok és differenciált telepítés

Az Mötv. tételesen felsorolja, hogy települési önkormányzatok a községekben, a városokban, járásszékhely városokban, megyei jogú városokban és a fővárosi kerületekben működnek.

Hazánkban a legnagyobb számban a községek lelhetők fel. Az Mötv. az ilyen típusú önkormányzatok rendeltetéseként azon feladatok kötelező ellátását határozta meg, amelyek a helyi lakosság alapvető létfeltételeit, illetve az ehhez szükséges közszolgáltatások közvetlen igénybevételének lehetőségét biztosítják. E körbe sorolhatók a település „üzemeltetéshez” kapcsolódó feladatatok (például, a közterületek fenntartása, a közvilágítás biztosítása), vagy olyan elengedhetetlen szolgáltatások nyújtása, mint a háziorvosi ellátás, vagy az alapfokú szociális ellátások.

Az elmúlt negyedszázadban a várossá nyilvánítási eljárások következtében lényegében megduplázódott a városok száma (a megyei jogú városokat nem számítva 322 város található hazánkban). A városállomány igen eltérő adottságokkal rendelkezik. A városi kategória elsősorban cím, amelyet a település lakosságszáma, gazdasági és infrastrukturális fejlettsége, a városban elérhető szolgáltatások, továbbá a környező településekre gyakorolt hatása, vonzása alapoznak meg.

A helyi önkormányzati rendszerben kizárólag az ellátott feladatok különböztetik meg a városokat a községi önkormányzatoktól.

Az Mötv. rendelkezései alapján a városok olyan közszolgáltatásokat látnak el, amelyeket saját területükön, vonzáskörzetükben, gazdaságosan, hatékonyan és a szakmai előírásoknak megfelelően képesek biztosítani.

A városokon belül külön kategóriát képviselnek a járásszékhely városok (a járások elsősorban államigazgatási kategóriák, de a jogszabályban meghatározott járásszékhely város sajátos szerepet is betölt). A járásszékhely városok a fentebb meghatározott városi funkción túl, egyes törvényben meghatározott közszolgáltatásokat a járás egész területén biztosítanak.

3. Fejtse ki, hogy mit jelent a kötelező önkormányzati feladat- és hatáskörök differenciált telepítése!

A differenciált hatáskör-telepítésnek két dimenziója jelenik meg az Mötv.-ben. Egyrészt a jogalkotó ezt általános követelményként rögzíti, másrészt megjelenik az egyes önkormányzati típusok rendeltetésének meghatározása során is.

Az Mötv. rögzíti, hogy a községnek, a városnak, a járásszékhely városnak, a megyei jogú városnak, a fővárosnak és kerületeinek, valamint a vármegyei önkormányzatnak egymástól eltérő feladat- és hatáskörei lehetnek. Lényegében ez teremti meg az alapját a differenciált hatáskör-telepítésnek.

Az Mötv. már nem jogosultságként, hanem kötelezettségként írja elő a hatáskörök differenciált telepítését.

Törvény a kötelező feladat- és hatáskör megállapításánál differenciálni köteles, figyelembe véve a:

feladat- és hatáskör jellegét

a helyi önkormányzatok eltérő adottságait, különösen:

a gazdasági teljesítőképességet

a lakosságszámot

a közigazgatási terület nagyságát.

Jogszabály a hatáskör telepítésével egyidejűleg meghatározza a feladat- és hatáskörellátáshoz szükséges minimális szakmai, személyi, tárgyi és gazdasági feltételek.

4. Ismertesse az önkormányzati feladat-és hatáskörök vállalására vonatkozó legfontosabb szabályokat!

A szakmai és gazdasági hatékonyság biztosítása érdekében megkerülhetetlen eszköz a differenciált hatáskör-telepítés, melynek segítségével a jogalkotó egészséges munkamegosztást alakít ki a különböző adottságú önkormányzatok között, melynek révén viszonylagosan homogén feladatrendszerek alakulnak ki az egyes önkormányzati típusokban. Ennek ellensúlyozására alkalmas a feladatvállalás jogintézménye. A feladatvállalás azt teszi lehetővé, hogy a kisebb önkormányzatok vállalhassák a nagyobb önkormányzat számára előírt feladat ellátását, ezzel olyan szolgáltatást nyújtva a saját lakosságuk számára, melyre törvény alapján nem kötelezettek. Nem átvállalásáról van szó, hiszen a hatáskör eredeti címzettjének nem szűnik meg az ellátási kötelezettsége.

A nagyobb gazdasági teljesítőképességű, lakosságszámú települési önkormányzat számára előírt kötelező feladat- és hatáskör ellátását – annak egyetértésével – más települési önkormányzat vagy társulása önként akkor vállalhatja, ha azt

a lakossági igények indokolják;

gazdaságosabban és legalább változatlan szakmai színvonalon;

többlet állami támogatás igénybevétele nélkül képes ellátni.

A feltételek meglétét a kormányhivatal törvényességi felügyeleti eljárás keretében vizsgálja.

A feladat- és hatáskör vállalásáról a települési önkormányzat képviselő-testülete – a feladat- és hatáskör eredeti címzettjének előzetes egyetértése esetén – rendeletben, a társulás határozatban dönt a feladat- és hatáskörvállalás tervezett időpontját megelőzően legalább három hónappal korábban. Törvény vagy megállapodás eltérő rendelkezésének hiányában az ellátás megkezdésének időpontja a döntést követő év január 1. napja.

A feladat- és hatáskör vállalása esetén a települési önkormányzat a központi költségvetéstől igényelheti a vállalt feladattal arányos fedezet biztosítását.

A főváros tekintetében a feladatvállalásra külön szabályok vonatkoznak, nem a fentiekben ismertetett rendelkezéseket kell alkalmazni. A fővárosi önkormányzati rendszerben a feladatvállaláshoz nem szükséges a rendeleti formula, a fővárosi és a kerületi önkormányzat megállapodása szükséges a vállaláshoz, megállapodásban kell rögzíteni a feladatellátáshoz kapcsolódó anyagi eszközök átadását is. A külön rendelkezések a kerületi önkormányzat, illetve azok társulása számára teszik lehetővé, hogy vállalhassák a fővárosi önkormányzat számára előírt feladat- és hatásköröket.

Képviselői jogok, határozatképesség, szavazás

Az Mötv. tételesen felsorolja az alapvető képviselői jogokat és kötelezettségeket. A képviselői jogokat a képviselő-testület nem korlátozhatja.

Az önkormányzati képviselő jogosítványainak legnagyobb csoportját a képviselő-testület munkájában való részvételi és ahhoz kapcsolódó jogok alkotják:

a képviselő-testület ülésén való részvétel (egyben kötelezettség is)

a döntéshozatalhoz való jog és szavazati jog is társul

információszerzéshez való jog (a képviselői tevékenység ellátásához szükséges információkhoz való hozzáférés joga)

a polgármestertől, alpolgármestertől, a jegyzőtől, a bizottság elnökétől önkormányzati ügyekben felvilágosítást kérhet, amire az ülésen vagy az azt követő harminc napon belül írásban érdemi választ kell adni

a polgármestertől igényelheti a képviselői munkájához szükséges tájékoztatást

tanácskozási joggal részt vehet a képviselő-testület bármely bizottságának nyilvános vagy zárt ülésén

az írásban benyújtott hozzászólását a képviselő-testület üléséről készített jegyzőkönyvhöz kell mellékelni vagy kérésére a véleményét rögzíteni kell a jegyzőkönyvben

munkája elvégzéséhez használhatja a képviselő-testület, valamint a

bizottság ülésén a magyar jelnyelvet vagy az általa választott speciális kommunikációs rendszert az esélyegyenlőség érdekében (költségeit az önkormányzat állja)

A képviselői jogok következő csoportja a kezdeményezési jogosultságok:

döntéshozatalt kezdeményezhet a képviselő-testület ülésén, akár rendelet akár határozat formájában

javaslatot tehet a bizottság elnökének valamely, a bizottság feladatkörébe tartozó ügy megtárgyalására (a bizottság legközelebbi ülése elé kell terjeszteni, annak tárgyalására meg kell hívni őt is)

a bizottság, a polgármester, a részönkormányzat testület, a jegyző önkormányzati ügyben hozott döntésével nem ért egyet, kezdeményezheti annak képviselő-testület általi felülvizsgálatát

közérdekű ügyben kezdeményezheti a polgármester intézkedését

Az Mötv. nem általános jelleggel, hanem külön megbízás alapján képviseleti jogot is biztosít az önkormányzati képviselő számára. A törvény erejénél fogva az önkormányzat képviseletére a polgármester jogosult, azonban a képviselő-testület megbízása alapján egyedi esetekben az önkormányzati képviselőt is felhatalmazhatja a képviseletre.

Valamennyi önkormányzati képviselő jogosult:

összeférhetetlenségi,

méltatlansági eljárás,

vagyonnyilatkozat-tételi eljárás, valamint

valamely önkormányzati képviselő testületből történő kizárásának kezdeményezésére.

6. Mutassa be az önkormányzati képviselő-testület határozatképességének, illetőleg döntéshozatalának főbb szabályait!

Határozatképesség:

Határozatképes az ülés, ha a megválasztott képviselők – beleértve a polgármestert is – több mint fele jelen van. Az ülés vezetője a határozatképességet az ülés teljes időtartama alatt köteles vizsgálni. A testület létszámát a lakosságszámtól függően törvény állapítja meg.

Döntéshozatal:

Főszabályként a nyílt szavazással történő döntéshozatal kötelező, az Mötv. kivételes lehetőségként engedi meg a titkos szavazást.

A nyílt szavazás módját (kézfelemelés, szavazatszámláló gép alkalmazása, ezek együttes alkalmazás, név szerinti szavazás), eljárási szabályait, valamint név szerinti és titkos szavazás szabályait az SzMSz-ben kell rögzíteni.

A testület döntéshozatalából kizárható, aki személyesen vagy közeli hozzátartozója által érintett az ügy elbírálásában. A személyes érintettséget a települési képviselő köteles bejelenteni, de bárki bejelentheti, akinek tudomása van róla. A kizárt képviselőt a határozatképesség szempontjából jelenlévőnek kell tekinteni.

Az Mötv. kógens módon határozza meg a javaslat elfogadásához szükséges egyszerű, illetve minősített többséget, ettől eltérni a szervezeti és működési szabályzatokban sem lehet. Egyszerű többséggel elfogadott döntéshez a határozatképes testületi ülésen a jelenlévő önkormányzati képviselők több mint felének igen szavazata szükséges.

A minősített többséget igénylő kérdésben a javaslat elfogadásához a megválasztott önkormányzati képviselők több mint felének igen szavazata szükséges.

A képviselő-testület döntése keretében határozatot hoz vagy rendeletet alkot.

Nyílt és titkos szavazás, zárt ülés részletezése

Főszabályként a nyílt szavazással történő döntéshozatal kötelező, az Mötv. kivételes lehetőségként engedi meg a titkos szavazást. (Titkos szavazásra példa: az alpolgármester személyének megválasztása.)

A nyílt szavazás módját, eljárási szabályait, valamint név szerinti és titkos szavazás szabályait az SzMSz-ben kell rögzíteni.

Nyílt szavazás módja lehet:

kézfelemelés

szavazatszámláló gép alkalmazása

ezek együttes alkalmazása

név szerinti szavazás.

A testület döntéshozatalából kizárható, aki személyesen vagy közeli hozzátartozója által érintett az ügy elbírálásában. A személyes érintettséget a települési képviselő köteles bejelenteni, de bárki bejelentheti, akinek tudomása van róla. A kizárt képviselőt a határozatképesség szempontjából jelenlévőnek kell tekinteni.

Egyszerű többséggel elfogadott döntéshez a határozatképes testületi ülésen a jelenlévő önkormányzati képviselők több mint felének igen szavazata szükséges.

A minősített többséget igénylő kérdésben a javaslat elfogadásához a megválasztott önkormányzati képviselők több mint felének igen szavazata szükséges. Az Mötv. rendelkezik azon ügyek köréről, amelyek elfogadásához minősített többség kell.

A testületi ülésekről jegyzőkönyvet kell készíteni. A jegyzőkönyv összeállítása a jegyző kötelezettsége. A jegyzőkönyv a képviselő-testület működésének alapdokumentuma, amely közokirat. A törvény értelmében nem kötelező szó szerinti jegyzőkönyv készítése, a hozzászólásoknak is elegendő a lényegét, tartalmát rögzíteni. Az Mötv. értelmében az előterjesztések is a jegyzőkönyv szerves részét képezik. Ezek beillesztése kétféle módon történhet, ennek rendjét az SzMSz szabályozza. A rövidebb terjedelmű előterjesztést a jegyzőkönyv szövegszerűen tartalmazhat, hosszabb előterjesztést a jegyzőkönyvhöz mellékelve csatolnak, amely tényre a jegyzőkönyv utal. A jegyzőkönyvet az ülést követően 15 napon belül a jegyző köteles megküldeni a Törvényességi Felügyelet Írásbeli Kapcsolattartás Modul igénybevételével a kormányhivatalnak.

A Zárt ülések:

A képviselő-testületi ülések főszabályként nyilvánosak, zárt ülést csak kivételes esetekben lehet elrendelni. A nyilvánosság korlátozása kizárólag a törvény által szabályozott esetekben lehetséges. Az Mötv. tételesen felsorolja a zárt ülés tartására okot adó tárgyköröket.

Kötelező zárt testületi ülést tartani:

önkormányzati hatósági ügyben,

összeférhetetlenségi, méltatlansági, kitüntetési ügyek tárgyalásakor,

fegyelmi büntetés kiszabásakor,

vagonnyilatkozattal összefüggő eljáráskor.

Ezekben az esetekben a képviselő-testület nem rendelhet el nyílt ülést.

Az érintett kifejezett kérésére kell zárt ülést tartani

választás,

kinevezés,

vezetői megbízás adása,

ennek visszavonása,

fegyelmi eljárás megindítása,

az állásfoglalást igénylő személyi ügyek tárgyalásakor.

Elrendelhető zárt testületi ülés – és ez a képviselő-testület döntésétől függ –, ha olyan ügyről tárgyal a grémium, amelynek nyilvános tárgyalása sértené az önkormányzat vagy más érintett üzleti érdekét. Ilyen például:

az önkormányzat vagyonával való rendelkezés,

a testület által kiírt pályázat feltételeinek meghatározása

és a pályázat tárgyalása.

Zárt ülésen részt vevők köre:

a képviselő-testület tagjai

a polgármester

a nem képviselőként megválasztott alpolgármester,

a jegyző,

az aljegyző,

meghívása esetén a polgármesteri hivatal ügyintézője,

az érintett

és a szakértő lehetnek jelen.

Nemzetiséget érintő ügy zárt ülésen való tárgyalásán az adott nemzetiséget képviselő nemzetiségi önkormányzat elnöke is az ülés résztvevője kell, hogy legyen.

Zárt testületi ülésről külön jegyzőkönyvet kell készíteni, amelynek közérdekű adatokra, közérdekből nyilvános adatokra és a testület döntésére vonatkozó részeit megismerhetővé kell tenni.

Településrészi önkormányzat, rendeletalkotás, SZMSZ

A településeken a földrajzi adottságok vagy a gazdasági fejlődés eredményeképpen egyes elhatárolható településrészeken sajátos érdekek alakulhatnak ki. A képviselő-testület valamely településrész sajátos érdekeinek képviseletére településrészi önkormányzatot hozhat létre.

A településrészi önkormányzat is a testület szerveként működik, szabályozása az SzMSz-ben történik. A részönkormányzat szervezetére, működésére és tagjaira a bizottságra vonatkozó szabályokat a törvényben meghatározott eltérésekkel kell alkalmazni. A részönkormányzatra a testület nem ruházhat át hatósági hatáskört.

A részönkormányzat feladatait a képviselő-testület határozza meg.

Speciális az új község alakításakor létrehozandó településrészi önkormányzat, mert ez a törvény erejénél fogva jön létre az új község alakításáról szóló köztársasági elnöki döntés közzétételéről számított harminc napon belül, a községgé nyilvánítást előkészítő bizottság településrészi önkormányzattá történő átalakulásával. Így összetételére sem a bizottságokra vonatkozó szabályokat kell alkalmazni.

Abban az esetben, ha a képviselő-testület indokoltnak tartja, a településrészen hivatali kirendeltséget hozhat létre.

9. Ismertesse az önkormányzati rendeletalkotás legfontosabb szabályait, mutassa be a szervezeti és működési szabályzatot!

Az Alaptörvény rögzíti, hogy a képviselő-testület a helyi közügyek szabályozására rendeletet alkot, ami jogszabály. A testület vagy törvény felhatalmazása alapján vagy önálló szabályozási jogkörében – törvény által nem szabályozott társadalmi viszony rendezésére – alkothat rendeletet. Az önkormányzati rendelet más jogszabállyal nem lehet ellentétes.

A rendeletalkotás számos esetben kötelezettség a képviselő-testületek számára. Különösen igaz ez azokra a rendeletekre, amelyek megalkotására törvény hatalmazza fel az önkormányzatot, feltéve, hogy a felhatalmazást adó törvényből kifejezetten más nem következik. Az önkormányzat rendeletének is a címzettek számára egyértelműen értelmezhető szabályozási tartalommal kell rendelkeznie. A rendelet megalkotása előtt előzetes hatásvizsgálatot kell készíteni az előterjesztőnek. A rendelet elfogadásához minősített többség szükséges. Az önkormányzati rendelet, hasonlóan valamennyi többi jogszabályhoz, szerkezeti felépítését tekintve könyvre, részre, fejezetre, alcímre, szakaszra, bekezdésre, pontra és alpontra tagolódhat.

Normatív határozatban szabályozhatja a helyi önkormányzat képviselő-testülete a saját, illetve az általa irányított szervek tevékenységét és cselekvési programját, valamint az általa irányított szervek szervezetét és működését. A normatív határozat közzétételére főszabályként a rendeletre vonatkozó szabályokat kell alkalmazni. Az önkormányzat szervezeti és működési szabályzatáról szóló rendeletének megalkotását a Mötv. teszi kötelezővé.

A képviselő-testület a szervezeti és működési szabályzatról szóló rendeletben rendelkezik:

az önkormányzat hivatalos megnevezéséről, székhelyéről;

a képviselő-testület átruházott hatásköreinek felsorolásáról;

a képviselő-testület üléseinek összehívásáról, vezetéséről, tanácskozási rendjéről;

az önkormányzati képviselőkre vonatkozó magatartási szabályokról, az ülés rendjének fenntartásáról

és az annak érdekében hozható intézkedésekről;

a nyilvánosság biztosításáról;

a döntéshozatali eljárásról, a szavazás módjáról;

a rendeletalkotásról és határozathozatalról;

a képviselő-testület ülésének jegyzőkönyvéről;

a közmeghallgatásról;

az önkormányzat szerveiről, azok jogállásáról, feladatairól;

a jegyzőnek a jogszabálysértő döntések, működés jelzésére irányuló kötelezettségéről;

a képviselő-testület bizottságairól.

a vagyoni szankcióról, amelyet akkor kell alkalmazni, ha az európai uniós költségvetési források felhasználásának ellenőrzéséről szóló törvény szerinti vagyonnyilatkozati feladatkörében eljáró Integritás Hatóság a képviselő vagyonnyilatkozat-tételi kötelezettségével összefüggésben – a képviselő méltatlanságát meg nem alapozó – kizárólag adminisztratív jellegű, ugyanakkor csekély vagy elhanyagolható jelentőséget meghaladó hiányosságot tár fel.

Polgármester-jegyző, miniszterek, kormányhivatal

A polgármester:

irányítja az önkormányzati hivatalt a képviselő-testület döntései szerint

kinevezi a jegyzőt, aljegyzőt

a jegyző javaslatára előterjesztést nyújt be a képviselő-testületnek a hivatal belső szervezeti tagozódásának, létszámának, munkarendjének, valamint ügyfélfogadási rendjének meghatározására

egyetértési jogot gyakorol a polgármesteri hivatal köztisztviselője, munkavállalója kinevezésénél

szabályozza a kiadmányozás rendjét a hatáskörébe tartozó ügyekben

A jegyző

vezeti a polgármesteri hivatalt vagy a közös önkormányzati hivatalt

köteles beszámolni a képviselő-testületnek a hivatal tevékenységéről

gyakorolja a munkáltatói jogokat a polgármesteri hivatal, a közös önkormányzati hivatal köztisztviselői és munkavállalói tekintetében

gyakorolja az egyéb munkáltatói jogokat az aljegyző tekintetében

szabályozza a kiadmányozás rendjét a hatáskörébe tartozó ügyekben

gondoskodik az önkormányzat működésével kapcsolatos feladatok ellátásáról

11. Ismertesse az ágazati miniszterek helyi önkormányzatokkal kapcsolatos feladatait!

A Kormány tagjaként miniszter, feladatkörében eljárva önállóan szabályozhatja és ellenőrizheti az önkormányzati szervek által ellátott feladatokat.

A Kormány helyi önkormányzatokért felelős tagja 2023-ig a belügyminiszter volt, 2024-től 2026-ig a közigazgatási és területfejlesztési miniszter, 2026-tól a vidék- és településfejlesztési miniszter.

meghatározza a polgármester, a főpolgármester, a vármegyei közgyűlés elnöke, a jegyző, a kormányhivatal államigazgatási feladatai ellátásának szakmai szabályait és ellenőrzi azok érvényesülését,

a rendelkezésre álló forrásokra figyelemmel szabályozza a helyi önkormányzatok által fenntartott intézmények működésének szakmai követelményeit, az intézmények dolgozóinak képesítési előírásait, ellenőrzi az előírások érvényesülését,

a helyi önkormányzatoktól – ágazati feladatai körében – adatokat és tájékoztatást kérhet, amelyet az önkormányzat köteles teljesíteni.

A hatékonyabb önkormányzati feladatellátás elősegítése érdekében:

az előző pontban említett ellenőrzés eredményéről tájékoztatja a helyi önkormányzatot, javaslatot tesz a hiányosságok megszüntetésére, kezdeményezheti, hogy a képviselő-testület tárgyalja meg az ellenőrzés tapasztalatait, törvénysértés esetén tájékoztatja a helyi önkormányzatokért felelős minisztert és a kormányhivatalt,

tájékoztatja a helyi önkormányzatot a központi ágazatpolitikai célokról, a szabályozási eszközökről, biztosítja számukra az ágazati feladatok ellátásához szükséges információt,

a központi költségvetésről szóló törvényben meghatározott címen és feltételekkel a helyi önkormányzat részére a helyi önkormányzatokért felelős miniszter koordinálásával pénzügyi támogatást nyújthat.

A helyi önkormányzatokért felelős miniszterként összehangolja:

• a helyi önkormányzatok működésével összefüggő településfejlesztés, gazdálkodás, valamint az egyes adatbázisokkal kapcsolatos kormányzati feladatok ellátását;

• a helyi önkormányzatok feladat- és hatáskörének ellátásához szükséges feltételek vizsgálatát és

• a helyi önkormányzatok rendelkezésére bocsátott fejlesztési források felhasználására kiírt pályázatokat, továbbá a helyi önkormányzatok gazdálkodását érintő jogszabályi feltételek kialakítását.

A helyi önkormányzatokért felelős miniszterként dönt, illetve jogosult:

• az államháztartásért felelős miniszter útján a kincstár önkormányzatok gazdálkodását érintő helyszíni vizsgálata elrendelésére,

• az államháztartás információs rendszerének valamennyi, az államháztartás önkormányzati alrendszerére vonatkozó adatának megismerésére, rendszerezésére;

• dönt közös önkormányzati hivatal létrehozása során az eltérés jóváhagyásáról,

• kialakítja az önkormányzati érdekszövetségekkel való kapcsolattartás és egyeztetés rendjét, • az önkormányzati érdekszövetségek javaslatának kikérését követően kijelöli az Európa Tanács Helyi és Regionális Önkormányzatok Kongresszusa magyar delegációjának tagjait és

• kezdeményezi a Kormánynál, ha az Európai Unió vagy más nemzetközi szervezet felé vállalt kötelezettség határideje eredménytelenül telt el, vagy a határidőben történő teljesítés elmaradásának reális veszélye fennáll, hogy a Kormány a kötelezettséggel összefüggő önkormányzati beruházás megvalósításáról saját hatáskörben gondoskodjon.

A helyi önkormányzatokért való felelős miniszterként előkészíti:

• a helyi önkormányzatokra,

• a helyi önkormányzatok tulajdonára és vagyonára,

• a helyi önkormányzatok adósságrendezésére és

• a helyi önkormányzati képviselők és polgármesterek jogállására vonatkozó jogszabályokat. A vidék- és településfejlesztési miniszter a helyi önkormányzatokért való felelőssége keretében:

• működteti a helyi önkormányzati vagyonkatasztert;

• közreműködik a központi költségvetésnek a helyi önkormányzatok támogatásai fejezetében meghatározott támogatások körének, finanszírozásának és elszámolási rendjének kialakításában, az ezt elősegítő információs rendszer működtetésében, valamint az ilyen támogatások nyújtásában;

• közreműködik a helyi önkormányzatok és a helyi önkormányzati költségvetési szervek számviteli és az államháztartási mérlegrendszerbe illeszkedő pénzügyi információs rendszerének működtetésében;

• közreműködik az ágazati és térségi fejlesztési programok helyi önkormányzatokat érintő részének kidolgozásában és

• kialakítja az önkormányzati érdekszövetségekkel való kapcsolattartás és egyeztetés rendjét.

2026-os kiegészítés: a helyi önkormányzatok törvényességi felügyeletéért felelős kormánytag 2023-ig a Miniszterelnökséget vezető miniszter, 2024-től 2026-ig a közigazgatási és területfejlesztési miniszter, 2026-tól a vidék- és településfejlesztési miniszter.

12. Sorolja fel a kormányhivatal általános feladatait!

Az Alaptörvény szerint a kormányhivatalok a Kormány általános hatáskörű területi államigazgatási szervei

A kormányhivatal általános feladatai:

döntés-előkészítő és javaslattevő szervként közreműködik a Kormány, illetve a miniszteretnek a helyi önkormányzatokkal és a nemzetiségi önkormányzatokkal kapcsolatos egyes feladatai ellátásában;

ellenőrzési feladatokat lát el, különös tekintettel a hatósági tevékenység jogszerűségének ellenőrzésére;

gondoskodik a területi államigazgatási szervek ellenőrzési tevékenységének összehangoltságáról;

közigazgatási informatikai közreműködői tevékenységet lát el;

ügyfélszolgálatot működtethet;

ügyintézéshez kapcsolódó informatikai szolgáltatást biztosít;

nyilvántartást vezet;

ellátja a jogszabályban meghatározott egyéb (pl. képzési, véleményezési) feladatait.

a nemzetiségi önkormányzatok törvényességi felügyelete, az elmaradt nemzetiségi önkormányzati döntés pótlása (aktuspótlás) kivételével a helyi önkormányzatok törvényességi felügyeletének rendjével egyező tartalommal és módon

Az országos önkormányzat és szervei törvényességi felügyeletét a Kormány által kijelölt fővárosi és vármegyei kormányhivatal látja el.

térségi fejlesztési tanács és a területfejlesztési önkormányzati társulások működésének törvényességi felügyelete. Jogosult a tanács döntésének végrehajtása felfüggesztésére és felügyelő biztos kirendelésére is.

Éves költségvetés és hivatali támogatás

A helyi önkormányzat költségvetése tartalmazza:

az önkormányzat költségvetési bevételeit és kiadásait (működési bevételek és kiadások, felhalmozási bevételek és kiadások, kiemelt előirányzatok és kötelező feladatok, önként vállalt felad9atok, államigazgatási feladatok szerint);

az önkormányzat által irányított költségvetési szervek bevételi és kiadási előirányzatait (kiemelt előirányzatok és kötelező feladatok, önként vállalt feladatok, államigazgatási feladatok szerint);

a költségvetési egyenleg összegét működési és felhalmozási cél szerinti bontásban;

a költségvetési hiány belső finanszírozására szolgáló, előző évek költségvetési maradványának/vállalkozási maradványának finanszírozási bevételként történő igénybevételét, a szabad pénzeszközök betétként való elhelyezése, visszavonása;

a költségvetési hiány külső finanszírozására vagy a költségvetési többlet felhasználására szolgáló finanszírozási bevételi és finanszírozási kiadási előirányzatokat;

a költségvetési év fejlesztési céljait;

a fenti ügyletekből, önkormányzati garanciákból és kezességvállalásokból fennálló kötelezettségeket az ügyletek futamidejének, illetve a garancia, kezesség érvényesíthetőségének végéig, az önkormányzat – jogszabályban meghatározott – saját bevételeit;

a költségvetés végrehajtásával kapcsolatos hatásköröket, a polgármester részére önkormányzati rendeletben meghatározott forrás-felhasználási értékhatárt, a finanszírozási bevételekkel és kiadásokkal kapcsolatos hatásköröket, a polgármester számára lehetővé tett előirányzat módosításokkal, előirányzatok közötti átcsoportosításokkal kapcsolatos felhatalmazást.

A helyi önkormányzat bevételei között tervezik meg a helyi adó bevételeket, a helyi önkormányzatok, helyi nemzetiségi önkormányzatok általános működéséhez és ágazati feladataihoz kapcsolódó támogatásokat, a központi költségvetésből származó egyéb támogatásokat, az EU forrásból finanszírozott programok, projektek bevételeit.

A helyi önkormányzat kiadásai között tervezik meg az önkormányzati beruházások, felújítások kiadásait beruházásonként, felújításonként, az önkormányzat által a lakosságnak juttatott támogatásokat, szociális, rászorultsági ellátásokat, az általános és céltartalékot, elkülönítetten az EU forrásból megvalósuló projektek kiadásait, a helyi önkormányzat ilyen projekthez történő hozzájárulását.

Az önkormányzati hivatal bevételi és kiadási előirányzatai között kell megtervezni a hivatal nevében végzett tevékenységekkel kapcsolatos bevételeket, kiadásokat. A költségvetési rendeletet – az önkormányzati bizottsági vélemények, illetőleg az egyéb információk figyelembevételével – az önkormányzat képviselő-testülete fogadja el. Az elfogadott költségvetési rendeletről az államháztartás információs és mérlegrendszerén keresztül kell tájékoztatást adni.

14. Mutassa be a feladatfinanszírozás kereteit! Részletezze az önkormányzati hivatal költségvetési támogatásának szempontjait!

Az önkormányzati rendszer elsődleges célja a települések hatékony és stabil működésének biztosítása a kötelező önkormányzati feladatok ellátása, az azonos színvonalú közszolgáltatások biztosítása és a települések fejlődési lehetőségének megteremtése érdekében.

Az Mötv. elfogadása megteremtette a keretet ahhoz, hogy a közfeladatok ellátásában célszerűbb munkamegosztás alakulhasson ki az állam és a helyi önkormányzatok között. 2013 januárjától került bevezetésre a feladatalapú finanszírozási rendszer, amely jobban igazodik a települések sajátosságaihoz, tényleges feladataikhoz és a valós kiadásaikhoz, figyelembe veszi a jövedelemtermelő-képességüket is.

A feladatfinanszírozási rendszer keretében az Országgyűlés a központi költségvetésről szóló törvényben meghatározott módon a helyi önkormányzatok kötelezően ellátandó, törvényben előírt egyes feladatainak – felhasználási kötöttséggel – a feladatot meghatározó jogszabályban megjelölt közszolgáltatási szintnek megfelelő ellátását feladatalapú támogatással biztosítja, vagy azok ellátásához a feladat, a helyi szükségletek alapján jellemző mutatószámok, illetve a lakosságszám alapján támogatást biztosít.

A támogatás biztosítása a következő szempontok figyelembevételével történik:

takarékos gazdálkodás,

elvárható saját bevétel,

tényleges saját bevétel

A figyelembe veendő bevételek körét és mértékét törvény határozza meg, ez a bevétel a költségvetési törvényben rögzítve a helyi iparűzési adóbevétel lett. A módszer, amellyel a saját bevétel figyelembevételre kerül, a beszámítás rendszere. A feladatfinanszírozási rendszernek biztosítania kell a helyi önkormányzatok bevételi érdekeltségének fenntartását.

Először meg kellett határozni azon feladatok körét, amelyet bevétel vagy jövedelemtermelő, illetve „önfenntartó” képessége miatt nem szükséges bevonni a feladatfinanszírozás rendszerébe, hiszen az abból származó bevételek fedezetet biztosítanak a feladatok ellátására. Ilyen feladatnak minősül a hulladékgazdálkodás, a víz- és csatornaszolgáltatás, távhőszolgáltatás vagy a kéményseprés.

Ezt követően azon feladatok meghatározására került sor, amelyek valamennyi önkormányzatnál felmerülnek, előfordulásuk nem esetleges, ellátásukkal kapcsolatban közhiteles adatok állnak rendelkezésre központi szinten.

Az egyik ilyen feladat az önkormányzati hivatal fenntartása.

Az önkormányzati hivatal (polgármesteri hivatal, vármegyei önkormányzati hivatal, közös önkormányzati hivatal) esetén a működés költségét az állam – a költségvetési törvényben meghatározott mértékben és a hivatal által ellátott feladatok arányában – finanszírozza. A közös hivatalok vonatkozásában az Mötv. egyértelmű szabályokat rögzít. Az Mötv. szabályozta és tette kötelezővé bizonyos esetekben 2013. január 1-jétől a közös önkormányzati hivatal alakítását.

A költségvetési törvény az elismert hivatali létszámot az alábbi ismérvek mellett számítja:

• település típusa (közigazgatási státusza),

• lakosságszám,

• közös önkormányzati hivatal esetén a települést alkotó települések száma, együttes lakosságszáma,

• a közös hivatal által kiszolgált nemzetiségi önkormányzatok száma,

• közös hivatal székhelye járási székhely.

EU-s kötelezettségek és jogharmonizáció

Magyarország által az Európai Unió felé vállalt, a Csatlakozási Szerződésben rögzített területek közül az alábbiak végrehajtásában van jelentős szerepe az önkormányzatoknak:

a környezetvédelem,

infrastruktúra

és az energiahatékonyság.

Kötelezettségek:

Ivóvízminőség-javítás

Szennyvízelvezetés és –tisztítás, szennyvízkezelés fejlesztése

Települési hulladékgazdálkodással kapcsolatos fejlesztések

Levegő minőségének védelmével kapcsolatos előírások

Megújuló energiaforrások alkalmazása és energiahatékonysági fejlesztések

Mötv. alapján a helyi közügyek, valamint a helyben biztosítható közfeladatok körében ellátandó helyi önkormányzati feladatok:

az egészséges ivóvíz ellátás

és szennyvízelvezetés

és szennyvíztisztítás.

A Vksztv. (2011. évi CCIX. törvény a víziközmű-szolgáltatásról) szabályozása alapján ellátási felelősök az állam és az önkormányzatok.

16. Mutassa be az önkormányzatok EU-s kötelezettséggel összefüggő feladatait szabályozó irányelvek át nem ültetésének következményeit! Ismertesse, hogy mit jelent, hogy a tagállam nem hivatkozhat az alkotmányos hatalommegosztásra! Mutassa be, hogy mi a fő ellentmondás és milyen szabályozási megoldások születtek!

Hazánknak, mint Európai Uniós tagállamnak folyamatos jogharmonizációs feladatot kell végrehajtania annak érdekében, hogy az uniós és a hazai jogrendszer szabályai egymással összeegyeztethetővé váljanak

a jogharmonizációs feladat az Európai Unió intézményei által hozott irányelvek szabályainak átültetése is

a legtöbb esetben az irányelv szövege gyakorlatilag meghatározza a nemzeti jogszabály tartalmát; a nemzeti hatóságok jogköre olyan kérdések eldöntésére szűkül le, hogy a jogszabályi hierarchia mely szintjén szükséges az irányelv átültetése; illetve, hogy új jogszabály meghozatalára, vagy meglévő jogszabály módosítására van-e szükség

az Irányelv át nem ültetése, késedelmes vagy hiányos átültetése, továbbá az irányelv rendelkezéseinek későbbi megsértése esetén kötelezettségszegési eljárás indulhat a tagállam ellen, az Európai Bíróság bírságot szabhat ki (általányösszeg és/vagy kényszerítő bírság)

Az Európai Bíróság előtti eljárásban a tagállam jogsértő cselekvésének, illetve mulasztásának kell betudni bármely szervének a magatartását. A tagállam nem hivatkozhat a nemzeti alkotmány szerinti hatalommegosztásra.

Az önkormányzati feladat-ellátási körben megjelenő országos kötelezettségvállalások egyik fő ellentmondása: míg a kötelezettségvállalást az uniós tagállam teszi, és annak teljesítését rajta kéri számon az EU, addig a vállalás teljesülését eredményező feladatokat a települési önkormányzatoknak kell végrehajtaniuk

A jogalkotó ezt a kockázatot mérlegelve lehetővé tette az önkormányzati beruházások nehézségei esetén a kormányzati beavatkozás lehetőségét és a kötelezettséggel érintett (ország) és a végrehajtásért felelős (önkormányzat) közötti eltérés okozta problémák kezelése érdekében. (Mötv. 16. szakasza)

Az Mötv. alapján, ha fennáll az esély a határidőben való teljesítés elmaradására, a Kormány a kötelezettséggel összefüggő beruházás megvalósításáról saját hatáskörben gondoskodhat, amelyről határozatot hoz.

Az ezzel összefüggő döntéshozatali folyamatot az Európai Unió vagy más nemzetközi szervezet felé vállalt kötelezettséggel összefüggő beruházás érdekében szükséges intézkedésekről szóló 170/2012. (VII. 23.) Korm. rendelet szabályozza

Inkluzív működés és közösségi bevonás

„Inkluzív önkormányzat, az az önkormányzat, amely az innovatív és fenntartható működés és fejlesztések érdekében, a demokratikus alapelvek mentén megvalósítja a helyi hatóságok, a helyi szervezetek, vállalkozások és lakosság közötti párbeszéd mechanizmusát, az érintettek minél szélesebb körben történő bevonásával, elvárásaik figyelembevételével és figyelemmel a marginalizálódott csoportok helyzetbe hozására. Kompetensen gazdálkodik a közösség erőforrásaival és partnerségben alakítja ki, valósítja meg a helyi stratégiákat, szolgáltatások szervezését, az inkluzív fejlődés és a szegénység mérséklése mellett. A társadalmi tőke mozgósítása érdekében támogatja a közösségek fejlődését és bevonását ezzel is hozzájárulva a helyi irányítás és területi kohézió javításához.”

Szemléletváltás – szükséges egy folyamatosan és tudatosan működtetett települési-társadalmi keretrendszer, ami közös gondolkodásra, cselekvésre ösztönzi a közösséget. Így a különbözőségek hátrány helyett lehetőséggé alakulnak. Az Önkormányzat a sokszínűségre támaszkodva alapozza meg a fenntartható települési működést.

Stratégiai döntés: az önkormányzat elköteleződik a közösségi, részvételi elvek mellett. Partnerséget épít a lakossággal, vállalkozókkal és egyéb helyi közösségekkel, nem csak a jogszabályi kötelezés mértékéig, és nem csak akció jelleggel.

Milyen elvek mentén valósítsuk meg a lakosság bevonását?

1. Valódi bevonás

Ne látszatból legyenek a részvételi folyamatok lebonyolítva

2. Minőségi információk, elvárások, szerepek meghatározása

Minden lényeges információ kerüljön megosztásra és tudatosítsuk, hogy pontosan mi a lakossági

képviselők szerepe a folyamat során.

3. Elegendő idő biztosítása

A véleményalkotásra biztosítsuk a szükséges időt.

4. Milyen fejlesztések esetén döntsünk a részvételi tervezés mellett:

• ha az a helyi lakosság széles körének életére lehet befolyással,

• ha egészben vagy részben közfinanszírozással (támogatásból) valósul meg,

• ha természetvédelmi, környezetvédelmi problémákat vethet fel,

• ha változást hozhat a terület felhasználásban.

5. A folyamat elején kezdjük el a bevonást!

A részvétellel kapcsolatos döntést a projekt tervezésének igen korai szakaszában kell meghozni.

6. Bevontak köre – véleményvezérek

Először a szereplők egy szűkebb, könnyebben mozgósítható körét vonjuk be a folyamatba.

7. Nyilvánosság biztosítása

Az eredményeket foglaljuk írásba, tegyük nyilvánossá.

8. Gyakorlat és ne akció legyen a bevonás

Folyamatosan biztosítsuk az érintettek részvételét, kerüljön sor a párbeszédet biztosító mechanizmuskialakításra, az érintettek minél szélesebb körben történő bevonásával, elvárásaik figyelembevételével.

Önkormányzás formái és önkormányzati típusok

1. Hasonlítsa össze a helyi önkormányzás gyakorlásának közvetett és közvetlen formáját!

A helyi önkormányzáshoz való jogot a választópolgárok közössége

vagy az általa választott képviselő-testület útján közvetve,

vagy közvetlenül, a helyi népszavazás útján gyakorolják.

A helyi önkormányzás folyamatos gyakorlását a képviselő-testület és a polgármester közvetve látja el.

Kivételes, ritkábban előforduló forma a népszavazás intézménye. A népszavazáson a helyi választópolgárok vehetnek részt. Alkotmányos alapelv, hogy a hatalom birtokosa a nép. A demokratikus hatalomgyakorlás része, hogy az ország sorsát érintő legfontosabb ügyek eldöntésében a polgárok közvetlenül, népszavazás útján is részt vehessenek. Ugyanezen jogok a helyi közhatalom gyakorlása keretében a helyi önkormányzat közösségét is megilletik.

2. Mutassa be a megyei jogú városra vonatkozó törvényi szabályokat!

A megyei jogú városok gazdasági erejüknél, adottságaiknál fogva képesek arra, hogy a törvényben meghatározott kivételekkel azokat a közszolgáltatásokat biztosítsák, amelyek saját területükön túl a vármegye egészére vagy nagy részére kiterjednek.

Az Mötv. rendelkezései szerint megyei jogú városok:

a vármegyeszékhely városok (18 db.: Békéscsaba, Debrecen, Eger, Győr, Kaposvár, Kecskemét, Miskolc, Nyíregyháza, Pécs, Salgótarján, Szeged, Székesfehérvár, Szekszárd, Szolnok, Szombathely, Tatabánya, Veszprém, Zalaegerszeg),

azok a városok, amelyeket az Mötv. hatályba lépése előtt megyei jogú várossá nyilvánítottak (5 db.: Dunaújváros, Érd, Hódmezővásárhely, Nagykanizsa és Sopron)

azok a városok, amelyeket az Mötv. 3. melléklete a törvény erejénél fogva megyei jogú városként határoz meg (2 db.: Baja, Esztergom)

3. Mutassa be a főváros és kerületi önkormányzatok közötti különbséget (jogállás, feladat- és hatáskörök)!

Jelenleg Budapest főváros kétszintű önkormányzata (a főváros önkormányzati rendszere) fővárosi és a kerületi szintű önkormányzatokból áll. Mind a fővárosi, mind pedig a kerületi önkormányzatok települési önkormányzatok, önkormányzati alapjogaikat tekintve egyenlőek, feladat- és hatásköreik azonban eltérnek egymástól.

A fővárosi önkormányzat az Mötv.-ben meghatározottak szerint ellátja mindazokat a terület- és településfejlesztési, valamint területrendezési, településrendezési és településüzemeltetési feladatokat, amelyek a főváros egészét érintik, vagy amelyek a fővárosnak az országban betöltött különleges szerepköréhez kapcsolódnak, továbbá ellátja főváros egészét, több kerületét érintő helyi önkormányzati feladatokat.

A fővárosi kerületi önkormányzatok – a törvény keretei között – önállóan gyakorolják a települési önkormányzatokat megillető valamennyi feladat- és hatáskört, amelyet törvény nem utal a fővárosi önkormányzat kizárólagos feladat- és hatáskörébe, valamint ellátják a fővárosi önkormányzat hatáskörébe nem tartozó településfejlesztési, valamint településrendezési és településüzemeltetési feladatokat.

A települési önkormányzati feladatokat illetően a jogalkotó a kerületi önkormányzatoknak biztosított elsődlegességet, e körben a főváros szerepe csak másodlagos.

Budapest egységes város, aminek vannak olyan funkciói, amelyek nem működhetnek széttagoltan (például a vonalas infrastruktúra, a közösségi közlekedés, a közösségi közlekedés által igénybe vett úthálózat kezelése), ezért az e körbe tartozó feladatok fővárosi önkormányzathoz történő telepítése feltétlenül indokolt.

4. Határozza meg, hogy mi jellemzi a helyi közügyek ellátását és röviden foglalja össze a helyi közügyek közé sorolható közszolgáltatások jellemzőit!

A helyi közügyek (Alaptörvény 31. cikk, Mötv. 4. §):

lakosság közszolgáltatásokkal való ellátása,

a közhatalom önkormányzati típusú gyakorlása,

a helyi önkormányzás és a lakossággal való együttműködés szervezeti, személyi és anyagi feltételeinek megteremtése

Azt, hogy mely feladat-és hatáskörök sorolhatók a helyi közügyek közé, a jogalkotó határozza meg. Elsősorban azokat a közszolgáltatásokat indokolt a helyi önkormányzatokhoz telepíteni, melyek elsődlegesen helyi szinten láthatók el jó színvonalon.

Az önkormányzati feladat- és hatásköröket 2 csoportba oszthatjuk: kötelező és önként vállalt feladatok.

Feladatellátási szabadság és bizottságok

Az önkormányzatiság lényegéből következően az önkormányzat maga határozza meg, hogy széles feladat- és hatásköri rendszerében az egyes feladatok ellátásáról milyen módon gondoskodik, ennek megválasztása diszkrecionális joga, természetesen csak törvényi keretek között, hiszen figyelemmel kell lenni az adott tevékenységet szabályozó ágazati rendelkezésekre is.

A képviselő-testület a feladatkörébe tartozó közszolgáltatások ellátására:

jogszabályban meghatározottak szerint költségvetési szervet (pl. bölcsőde, szociális intézmény) alapíthat

gazdálkodó, nonprofit vagy egyéb szervezetet (polgári perrendtartásról szóló törvény szerint) alapíthat

szerződést köthet természetes és jogi személlyel vagy jogi személyiséggel nem rendelkező szervezettel

szolgáltatást vásárolhat meg más önkormányzattól, gazdálkodó szervezettől, természetes személytől.

6. Vonjon párhuzamot az önkormányzati bizottságok körében az állandó, valamint az ideiglenes bizottságok között!

Állandó bizottság:

A képviselő-testület szervei közül kiemelt helyet foglal el a bizottság, amely testületi elv alapján működik.

Főszabályként a testület saját maga határozza meg bizottsági struktúráját, az egyes bizottságok feladatkörét, létszámát, személyi összetételét, és azokat bármikor megváltoztathatja.

A bizottságokra vonatkozó szabályokat az SzMSz-ben kell rögzíteni.

Az Mötv. rögzíti, hogy

a kétezernél több lakosú településen kötelező pénzügyi bizottságot alakítani

Az SzMSz-ben meghatározott bizottság tartja nyilván és őrzi a vagyonnyilatkozatokat.

Törvény más bizottság megalakítását is elrendelheti, amelynek feladat- és hatáskört állapíthat meg.

A száz főt meg nem haladó lakosságszámú településeken a bizottsági feladatokat a képviselő-testület látja el.

Az ezer főt meg nem haladó településeken a kötelező bizottsági feladat- és hatásköröket egy bizottság is elláthatja.

Az Mötv. úgy rendelkezik, hogy a törvény által kötelezően létrehozandó és az SzMSz-ben rögzített bizottságokat a képviselő-testület az alakuló vagy az azt követő ülésén a polgármester előterjesztésére köteles megválasztani.

Munkájában részt vehetnek a képviselő-testület tagjai mellett külső személyek. (azonos jogokkal rendelkeznek a bizottsági munkában).

Elnökét és tagjainak több mint felét azonban az önkormányzati képviselők közül kell választani.

A bizottság elsődleges rendeltetése döntés kezdeményezése a képviselő-testületnél, illetve a döntések előkészítése.

A bizottság önkormányzati döntést hozhat, amely jogot a testület bármikor visszavonhatja munkáját az elnök irányítja, hívja össze és vezeti a bizottság ülését.

A képviselő-testület egyes önkormányzati feladatok ellátására ideiglenes bizottságot hozhat létre. Ennek megválasztására, összetételére, működésére az állandó bizottságra vonatkozó rendelkezéseket kell alkalmazni. Egy meghatározott feladat ellátására hozzák létre.

7. Sorolja fel, hogy Magyarország helyi önkormányzatairól szóló törvény szerint melyek a helyi önkormányzati törvényhozási tárgyak!

Az Mötv. nevesített törvényhozási tárgyként említi a helyi önkormányzatok:

jogállását,

feladat- és hatásköreit,

kötelezően ellátandó feladatait,

kötelező szervtípusait, működésének garanciáit

anyagi eszközeit és gazdálkodásának alapvető szabályait.

A helyi önkormányzatok által ellátott feladatokat törvény állapíthatja meg.

Felügyeleti kapcsolattartás, alrendszer, adók

Az írásbeli kapcsolattartás papír alapon történik a következő törvényességi felügyeleti eszközök alkalmazása során:

az önkormányzati határozat közigazgatási és munkaügyi bíróságnál történő felülvizsgálatának kezdeményezése;

a határozathozatali, feladat-ellátási kötelezettségét nem teljesítő helyi önkormányzattal szembeni bírósági eljárás megindításának, a határozathozatal pótlása elrendelésének kezdeményezése;

a központi költségvetésből járó támogatás megvonásának, visszatartásának kezdeményezése;

a polgármester tisztségének megszüntetése iránti perindítás;

az Állami Számvevőszéknél a helyi önkormányzat gazdálkodását érintő vizsgálat lefolytatásának kezdeményezése.

9. Sorolja fel, hogy mely szervek tartoznak az államháztartás önkormányzati alrendszerébe!

Önkormányzati alrendszer

helyi önkormányzat,

helyi nemzetiségi önkormányzat és az országos nemzetiségi önkormányzat,

önkormányzati társulások,

térségi fejlesztési tanács,

a fentiek által irányított költségvetési szervek.

10. Sorolja fel a helyi adók körét!

A képviselő-testület rendelettel illetékességi területén helyi adókat, települési adókat vezethet be. A helyi adókról szóló 1990. évi C. törvény meghatározza a helyi adók körét és maximális mértékét.

helyi adók

vagyoni típusú adók (építményadó, telekadó)

kommunális jellegű adók (kommunális adó, idegenforgalmi adó)

helyi iparűzési adó

települési adók: nem lehet alanya állam, önkormányzat, szervezet, vállalkozó. Az adóból származó bevétel az azt megállapító önkormányzat bevétele, amelyet fejlesztési célra és szociális ellátások finanszírozására lehet kizárólag felhasználni.

Költségvetési folyamat és vagyonnyilvántartás

A helyi önkormányzat a költségvetését költségvetési rendeletben állapítja meg és elfogadott költségvetése alapján gazdálkodik és finanszírozza feladatellátását. A helyi önkormányzatok költségvetését önkormányzati rendeletben kell szabályozni. A költségvetésből kell finanszírozni mindazon feladatokat, amelyek ellátását az önkormányzati törvény, vagy más törvények kötelezően helyi önkormányzati hatáskörbe utalnak, vagy amelyek az önkormányzatok önként vállalt feladataiként jelentkeznek.

A helyi önkormányzatok költségvetésének tervezési, előkészítési folyamatának fázisai az alábbiak:

• a költségvetési rendelet tervezetének elkészítése;

• a költségvetési rendelet elfogadása.

A költségvetési rendelet-tervezet elkészítése a jegyző feladatkörébe tartozik.

A jegyző a költségvetési rendelettervezetét egyezteti a költségvetési szervek vezetőivel, annak eredményét írásban rögzíti, ezt követően a rendelet-tervezetet és az egyeztetés eredményét a polgármester a képviselő-testület bizottságai elé terjeszti. A jegyző által előkészített és bizottságok által megtárgyalt költségvetési rendelet-tervezetet – melyhez legalább a pénzügyi bizottság írásos véleményét is csatolta – a polgármester terjeszti a képviselő-testület elé tárgyév február 15-éig, ha a központi költségvetésről szóló törvényt az Országgyűlés a naptári év kezdetéig nem fogadta el, akkor a központi költségvetésről szóló törvény hatálybalépését követő negyvenötödik napig nyújtja be a képviselő-testületnek.

12. Mutassa be az önkormányzati ingatlanvagyon-nyilvántartást!

A helyi önkormányzatok tulajdonában lévő ingatlanvagyon nyilvántartási és adatszolgáltatási rendjéről szóló 147/1992. (XI. 6.) Korm. rendelet szerint az önkormányzat tulajdonában lévő ingatlanvagyonról ingatlanvagyon-katasztert kell felfektetni és folyamatosan vezetni és arról minden évben statisztikai adatszolgáltatást nyújtani.

A kataszter elkülönítetten tartalmazza - törzsvagyon és egyéb vagyon szerinti bontásban - az ingatlanra vonatkozó főbb adatokat, továbbá, ha rendelkezésre áll, az ingatlan számviteli nyilvántartás szerinti bruttó értékét, értékbecslés esetén a becsült értékét.

A kataszter ingatlan adatlapjának, valamint a földre, az épületre, a közműre és az egyéb építményre vonatkozó betétlapjainak az adatai meg kell hogy egyezzenek az ingatlanügyi hatóságként eljáró fővárosi és vármegyei kormányhivatal ingatlan-nyilvántartásának azonos tartalmú adataival, illetve a közmű üzemeltetőjének nyilvántartásával.

A kataszter ellenőrizhetőségét biztosítja az ingatlanokról vezetett kataszteri napló. A kataszteri napló egyes sorszámmal kezdődően az ingatlan főbb adatait (helyrajzi szám, utcanév, jellegazonosító) tartalmazza.

A jegyző feladata a kataszter és a kataszternapló felfektetése és folyamatos vezetése.

Forgalomképtelen vagyon

Korlátozottan forgalomképes

vagyon

Forgalomképes vagyon

út, híd, járda,

parkok, játszóterek,

vízfolyások,

belvízcsatornák,

köztemetők,

egyéb ingatlanok.

vízellátás,szennyvíz, csapadékvíz közművei, a közművek védő- területei,

intézményi ingatlanok, sportlétesítmények,

védett természeti területek, műemlékek,

középületek és a hozzájuk tartozó földek.

telkek,

zártkerti-, külterületi földterületek, épületek

ingatlanok

13. Ismertesse, hogy milyen bizottságokat köteles létrehozni a képviselőtestület!

A képviselő-testület szervei közül kiemelt helyet foglal el a bizottság, amely szintén testületi elv alapján működik. Főszabályként a testület saját maga határozza meg bizottsági struktúráját, az egyes bizottságok feladatkörét, létszámát, személyi összetételét, azokat bármikor megváltoztathatja. A bizottságokra vonatkozó szabályokat az SzMSz-ben kell rögzíteni.

Az Mötv. rögzíti, hogy a kétezernél több lakosú településen kötelező pénzügyi bizottságot alakítani, illetve előírja, hogy az SzMSz-ben meghatározott bizottság tartja nyilván és őrzi a vagyonnyilatkozatokat. Törvény más bizottság megalakítását is elrendelheti, amelynek feladat- és hatáskört állapíthat meg.

A száz főt meg nem haladó lakosságszámú településeken a bizottsági feladatokat a képviselő-testület látja el, az ezer főt meg nem haladó településeken a kötelező bizottsági feladat- és hatásköröket egy bizottság is elláthatja.

A képviselő-testület egyes önkormányzati feladatok ellátására ideiglenes bizottságot hozhat létre. Ennek megválasztására, összetételére, működésére az állandó bizottságra vonatkozó rendelkezéseket kell alkalmazni. Az Mötv. úgy rendelkezik, hogy a törvény által kötelezően létrehozandó és az SzMSz-ben rögzített bizottságokat a képviselő-testület az alakuló vagy az azt követő ülésén a polgármester előterjesztésére köteles megválasztani.

2026-os változás: a vagyonnyilatkozatok tekintetében az SzMSz-ben meghatározott bizottság feladata már nem a „vizsgálat”, hanem a vagyonnyilatkozatok nyilvántartása és őrzése.

Kontrollpéldák, CLLD, jó önkormányzás

A belső kontrollrendszer kialakítása során az államháztartás szervezetei számára meghatározható legfontosabb cél, hogy biztosítsák a szakmai és gazdálkodási folyamatokban végzett műveletek szabályszerű, etikus, gazdaságos, hatékony és eredményes végrehajtását.

Kontrollkörnyezet

SZMSZ (világos szervezeti struktúra kialakítása.)

Egyértelmű felelősségi, hatásköri viszonyok és feladatok meghatározása

helyi önkormányzatok gazdasági önállóságának egyik feltétele, hogy feladataik ellátásához megfelelő vagyonnal rendelkezzenek.

Ellenőrzési nyomvonal

Gazdasági szervezet ügyrendje

Kockázatkezelés

külső kockázatok (politikai célok irányváltásai, környezetvédelmi előírások szigorodása, jogszabály változások)

belső működési kockázatok (költségvetés nagyságrendjének, szerkezetének módosulásai, a bevételi, kiadási előirányzatok változásai, hibás fejlesztési döntések)

emberi erőforrás kockázatok (munkatársak nem rendelkeznek kellő szaktudással, végzettséggel, szakmai vezetői gyakorlattal)

önkormányzatok működési kockázatai (túl sok önként vállalt feladat, likviditási problémák, kiegyensúlyozatlan költségvetés, megalapozatlan beruházásnem a helyi igényeknek megfelelő gazdaságfejlesztés)

Kontrolltevékenységek

iránymutató (szabályzatok, eljárásrendek)

megelőző (feladatok szétválasztása, kijelölés, pénzügyi ellenjegyzés, érvényesítés, jelszavas hozzáférés)

korrekciós (szerződéses feltételekben a veszteségek megosztása)

feltáró (készletek ellenőrzése, egyeztetése, projekt monitoring, analitika-főkönyv egyeztetés, egyenleg visszaigazolás)

Információ és kommunikáció

helyi önkormányzatok gazdasági önállóságának egyik feltétele, hogy feladataik ellátásához megfelelő vagyonnal rendelkezzenek.

Monitoring

folyamatos nyomon követés (számla állományok egyeztetése, heti jelentés készletekről, házi pénztári napi/heti jelentés, likviditási mutatók)

eseti nyomon követés

egyedi értékelést végző, az operatív tevékenységtől függetlenül működő belső ellenőrzés

15. Soroljon fel 5 olyan elemet, amiért – adott esetben - előnyt jelent a Közösségi Szinten Irányított Helyi Fejlesztések (CLLD) alkalmazása!

A Közösségi Szinten Irányított Helyi Fejlesztések (CLLD) a komplex területi és helyi kihívásokra ajánlanak egy integrált, alulról felfele építkező megközelítést, a helyi közösségek bevonásával.

A rendszer legfontosabb helyi önkormányzatok gazdasági önállóságának egyik feltétele, hogy feladataik ellátásához megfelelő vagyonnal rendelkezzenek. a következők lehetnek:

Erősíti a helyi gazdasági és társadalmi intézményeket.

Kisebb adminisztratív terhet és tartalomorientált megközelítést tesz lehetővé.

Garanciát jelent a szereplőknek.

Integrált megközelítést jelent terület és tartalom tekintetében.

Magasabb a társfinanszírozás összege.

Helyi, közösségi innovációk létrejöttét segíti.

Közösségépítő hatással bír, összehozza az érdekelteket.

16. Ismertesse, hogy melyek lehetnek a „jó önkormányzás” követelményei!

Követelményrendszer:

jó dolgokat, jól kell csinálni, bevonva az érintett megfelelő közösség(ek)et,

megfelelő időben és ütemben kell végrehajtani,

mindezt nyitottsággal, felelősséggel és etikusan,

működtetve a szükséges rendszereket és folyamatokat,

az akciókat a helyi kultúrára és az érintett közösségek által elfogadott alapértékekhez illesztve

és mindezt a helyi közösség javára, bevonásával és általa ellenőrzött módon.

17. Mutassa be, hogy hogyan működik egy inkluzív önkormányzat!

inkluzió: egyfajta szemléletváltásként jelenik meg az inkluzív önkormányzatok koncepciója kapcsán

szükséges egy folyamatosan és tudatosan működtetett település-társadalmi keretrendszer, mely cselekvésre, együttműködésre, közös gondolkodásra ösztönzi a közösséget

arra invitál, hogy az egyéni, települési képességek kerüljenek feltárásra és kibontásra, majd ezt követően kerüljenek be a közösségi erőforrások közé

a különbözőségek hátrány helyett lehetőséggé alakulnak át

az inkluzivitás megvalósításával az önkormányzatok – a sokszínű közösség erőforrásaira és erejére támaszkodva - megalapozhatják a fenntartható települési működést

A Nemzeti Közszolgálati Egyetem által 2014-ben indított Önkormányzati szaktanácsadó képzés keretében az Inkluzív önkormányzat fogalma – összhangban az Mötv. rendelkezéseivel és szellemiségével – az alábbiak szerint került meghatározásra: Inkluzív önkormányzat, az az önkormányzat, amely az innovatív és fenntartható működés és fejlesztések érdekében, megvalósítja a helyi hatóságok, a helyi szervezetek, vállalkozások és lakosság közötti párbeszéd mechanizmusát, az érintettek bevonásával, elvárásaik figyelembevételével és figyelemmel a marginalizálódott csoportok helyzetbe hozására. Kompetensen gazdálkodik a közösség erőforrásaival és partnerségben alakítja ki, valósítja meg a helyi stratégiákat, szolgáltatások szervezését, az inkluzív fejlődés és a szegénység mérséklése mellett. Támogatja a közösségek fejlődését és bevonását, ezzel is hozzájárulva a helyi irányítás és területi kohézió javításához.

az önkormányzatoknak, közintézményeiknek elengedhetetlen, hogy elköteleződjenek a közösségi, részvételi elvek mellett, de ez csak hosszú távú stratégiai döntés lehet

az önkormányzatnak vállalnia kell, hogy a lakosságot, vállalkozókat (érintetteket) és az egyéb helyi közösségeket nem csak a jogszabályi kötelezés mértékéig, nem csak akció jelleggel vonja be a folyamatokba

az egyes döntések előkészítése során a bevonásnak még abban a szakaszban kell megtörténnie, amikor az érintettek még érdemben tudják kifejteni véleményüket és adott esetben még van lehetőség a beavatkozásra, konszenzusos döntésre

nem elég a tervezési szakaszban kikérni a véleményüket, hanem fontos a megvalósítás folyamatában is informálni, tájékoztatni az érintetteket, illetve megteremteni a lehetőségét a helyi társadalom által delegáltaknak, hogy lehetőségük legyen észrevételeket tenni, adott esetben a folyamatot részben vagy egészben ellenőrizni

lakosság bevonásának megvalósítása:

valódi bevonás (ne csak látszatból)

minőségi információk, elvárások, szerepek meghatározása (tényleges szempontok megismerése nélkül a szereplők nem tudnak véleményt alkotni)

elegendő idő biztosítása (felmerülő szempontok megértésére, megvitatására, egymáshoz közelítésére)

fontos, hogy milyen fejlesztések esetén dönt az önkormányzat a részvételi tervezés mellett

a bevonást a folyamat elején kell megkezdeni

bevontak köre (először a szűkebb, könnyebben mozgósítható kör bevonása)

nyilvánosság biztosítása

gyakorlat és ne akció legyen a bevonás

VÁLASZTHATÓ TÁRGYI VIZSGARÉSZ

ÖNKORMÁNYZATI IGAZGATÁS

ÍRÁSBELI TÉTELEK

2026 ősz

1

1